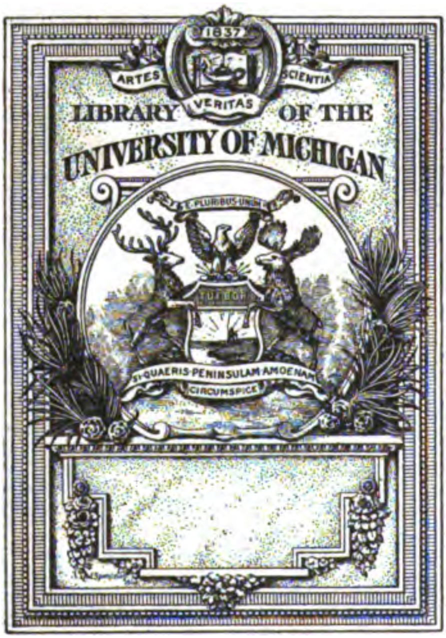

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SEXDECIM SATIRÆ

EXCUDEBAT RIGNOUX
TYPOGRAPHUS

D. JUNII JUVENALIS

SEXDECIM SATIRÆ

AD CODICES PARISINOS RECENSITÆ

CUM INTERPRETATIONE LATINA

LECTIONUM VARIETATE NOTIS RUPERTIANIS

EXCURSIBUS ET INDICE ABSOLUTO

QUIBUS PLURIMA SUBJUNXIT ADDITAMENTA

N. E. LEMAIRE

VOLUMEN SECUNDUM

PARISIIS

COLLIGEBAT NICOLAUS ELIGIUS LEMAIRE

POESEOS LATINÆ PROFESSOR

MDCCCXXV

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER TERTIUS CONTINUATUR,

CUM INTERPRETATIONE LATINA,

VARIIS LECTIONIBUS,

ET SELECTISSIMIS OMNIUM COMMENTARIIS.

SATIRÆ NONÆ

ARGUMENTUM.

Turpia qui tolerant, nona carpuntur iniqui.
Concubitus diri et Sodomitica probra notantur.

CINÆDI. — QUERELA NÆVOLI DE RE IMPUDICA. — IN PATHICOS. — AD NÆVOLUM. — AD NÆVOLOS. — LOQUITUR AD PARASITUM QUEMDAM, QUI SERVIT REGIBUS.

Nævolum pædiconem tristi vultu obvium poeta percontatur, quæ sit mœstitiæ ipsius, rugarum ac maciei causa, et utrum vitæ genus mutaverit, v. 1—26. Ille respondet, hoc vitæ institutum aliis quidem fuisse perutile, se vero, præter tenuia quædam munera, nihil inde fructus percepisse, quod et necessitati durissimæ fati tribuendum sit, et avaritiæ Virronis aliorumque divitum cinædorum, qui levissima quæque dona ac beneficia, in draucos collata, iis exprobrent, et gratis operam sibi ab illis cupiant præstari, quamvis deformes sint, et hisce clientibus suis omnem conjugii felicitatem et

jura parentum legatorumque capiendorum debeant, v. 27—90. Poeta miseratur sortem Nævoli; isque rogat, ut occulta ipsi credita reticeat, quoniam pathici odio prosequantur eum, a quo timeant libidines suas evulgari, et vel necem illi machinentur, v. 90—101. Juvenalis contra monet, ab eo, qui plures servos habeat, nihil, ne noctu quidem, clam posse perpetrari, et recte vivendum esse, cum alias ob causas, tum præcipue, ut contemnere liceat linguam mancipiorum, quæ quidem pessima eorum pars sit, v. 102—122. Hoc consilium salutare quidem esse fatetur Nævolus, sed nunc rationibus suis parum conducere post consumtum jam ætatis robur et spes deceptas, v. 123 — 129. Poeta eum meliora sperare jubet, quum stante Roma numquam defuturi sint homines molles ac cinædi, v. 130—134. At Nævolus spem, inde concipiendam, felicibus tantum propositam esse dicit, non sibi, quem Fatum velit tenui victu contentum esse, et in cujus vota Fortuna sit surda, v. 135—150.

SATIRÆ NONÆ

ANALYSIS.

Satira hæc lepidissimis plena salibus, sed et obscœnissimis, totaque dramatica est; quæ quidem carminis forma argumento quam maxime congruit pluribusque facetiis immiscendis occasionem præbet. Nævolus vero draucus non solum poetæ turpissimum vitæ suæ genus aperte exponit, sed etiam Virronem pathicum (v. 40—90) ingratissimi insimulat animi, quippe qui pro summis beneficiis laboribusque nulla rependat præmia. Ita utrumque hominum genus, et pædicones et cinædi, acerrime exagitantur.

N. B. Hanc inprimis sextamque Satiram, quales ingenio conceptas Juvenalis emisit, interpretari horrebam : de quo crimine neque dissimulando, neque defendendo, nonnulla timidus proposui in mea præfatione primo volumini præfixa; quæ perpendas, quæso, lector optime, ut si non ignoscendam, saltem deplorandam conditionis meæ necessitatem judicare possis. Ed.

SATIRA NONA.

JUVENALIS, NÆVOLUS.

JUVENALIS.

SCIRE velim, quare toties mihi, Nævole, tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprensus habebat
Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem usuram præstare paratus
Circuit, et fatuos non invenit : unde repente
Tot rugæ? certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conviva joco mordente facetus,

SATIRÆ NONÆ INTERPRETATIO.

JUVENALIS, NÆVOLUS.

1. JUV. O Nævole, scire cupiam, quamobrem toties obvius mihi sis mæstus et dejecta contractaque fronte, velut Satyrus Marsyas ab Apolline superatus; cur habes tristem vultum, qualem ille Ravola, qui deprehensus fuit, quum inguina meretricis Rhodopes lamberet et madida barba tereret? nec immerito timuit; namque nos servo, qui lambit tantum crustula, colaphos impingimus. Non hac tua facie miserabilior fuit Crepereius Pollio, quum anxie quæritans, a quo pecuniam mutuaretur, pollicitusque usuram triplo majorem solita, neminem tamen reperit adeo stultum, ut ipsi non soluturo nummos dare mutuos velit. Unde tibi tot rugæ repente venerunt? hactenus quidem parvo contentus vernum equitem exhibebas, et convivia jocis mordentibus facetisque salibus intra Romæ mœnia natis, id est,

Et salibus vehemens intra pomœria natis.
Omnia nunc contra : vultus gravis; horrida siccæ
Silva comæ; nullus tota nitor in cute, qualem
Bruttia præstabat calidi tibi fascia visci;
Sed fruticante pilo neglecta et squalida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimque domestica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas et gaudia : sumit utrumque
Inde habitum facies : igitur flexisse videris
Propositum, et vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim, ut repeto, fanum Isidis, et Ganymeden,
Pacis, et advectæ secreta palatia Matris,
Et Cererem, (nam quo non prostat femina templo?)
Notior Aufidio mœchus celebrare solebas,
Quodque taces, ipsos etiam inclinare maritos.

NÆVOLUS.

Utile et hoc multis vitæ genus; at mihi nullum

honesta urbanitate plenis, quamvis acribus, condiebas. At hodie omnia in contrariam partem versa : facies tetrica; aridæ comæ silva horret, neque pexæ, neque unguentis delibutæ; nullus nitor in tota cute, qualem tibi conferebat fascia fervente picis Bruttiæ visco illita; sed crura neglecta, pilisque silvescentibus hirsuta et aspera. Unde tua ista macies, qualis ægroto, quem jamdudum consumit febris arida, ipsius venis inhærens, et quarta quaque die resurgens acriter? in corpore languido occulti cruciatus animi se produnt, ut gaudia in vegeto apparent: ex animi habitu diverso, diversus est in vultu mœroris aut lætitiæ color; itaque vivendi institutum mutasse, et aliud iter priori oppositum iniisse mihi videris: namque haud ita pridem, ut memini, tu famosior adulter Aufidio ipso consueveras frequentare templum Isidis; et Jovis, in quo Ganymedis statua; fanum Pacis; secretas ædes Matris Deorum Cybeles ex Pergamo Romam advectæ; et ipsius Cereris delubrum; nam quo in templo mulieres se non prostituunt? et quod fateri refugis, solebas etiam ipsos maritos ad stuprum incurvare.

27. NÆV. Illud quidem vivendi institutum multis fructuosum est;

Inde operæ pretium : pingues aliquando lacernas,
Munimenta togæ, duri crassique coloris,
Et male percussas textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum venæque secundæ.
Fata regunt homines; fatum est et partibus illis,
Quas sinus abscondit : nam si tibi sidera cessant,
Nil faciet longi mensura incognita nervi,
Quamvis te nudum spumanti Virro labello
Viderit, et blandæ assidue densæque tabellæ
Sollicitent : Αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.
Quod tamen ulterius monstrum, quam mollis avarus?
— Hæc tribui; deinde illa dedi; mox plura tulisti;
(Computat, ac cevet!) ponatur calculus; adsint
Cum tabula pueri; numera sestertia quinque
Omnibus in rebus. : numerentur deinde labores.
— An facile et pronum est agere intra viscera penem
Legitimum, atque illic hesternæ occurrere cœnæ?

mihi vero nulla hinc laboris merces rependitur, nisi quod interdum duram pinguioris lanæ, et crassi fili, deterrimique coloris lacernam, imperite a Gallico textore confectam, in togæ munimentum accipio, aut etiam tenue vas argenti nec venæ purioris. Fatis reguntur homines; fata regunt etiam pudendas illas partes quas anterioris togæ sinus abscondit. Nam si tibi aversa non favent sidera, nil proderit membri virilis mensura, licet longa et insolita, neque ulli ante visa; quamvis te nudum Virro impudicus spumantibus labris viderit; et te assidue blandis crebrisque litteris ad libidinem sollicitaverit : nam ipse cinædus sua vi, tanquam magnes ferrum, virum ad se trahit. Quid tamen pejus, quid turpius similiusque monstro, quam hominis impuri et pathici avaritia? — Hæc, inquit, tibi largitus sum, deinde illa dedi; mox alia complura accepisti; sic, quæ tribuit, computat, et interea libidini indulget : calculos, exclamat, adhibeamus, prodeant servi cum tabula calculatoria; ecce supputa : in universum tibi jam dedi quinque sestertia; nunc vero recenseantur tui labores. — Ecquid? an facile et pronum est intra viscera tua agere penem justæ magnitudinis, et illic sordidis hesternæ cœnæ fæcibus occurrere? Sane minus infelix erit ille servus, qui agrum araverit, quam

Servus erit minus ille miser, qui foderit agrum,
Quam dominum! Sed tu sane tenerum et puerum te,
Et pulchrum, et dignum cyatho cæloque putabas.
Vos humili adseclæ, vos indulgebitis umquam
Cultori, jam nec morbo donare parati?
En cui tu viridem umbellam, cui succina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit, et strata positus longaque cathedra
Munera femineis tractat secreta Calendis!
Dic, passer, cui tot montes, tot prædia servas
Appula, tot milvos intra tua pascua lassos?
Te Trifolinus ager fecundis vitibus implet,
Suspectumque jugum Cumis, et Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia musto?
Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
Jugeribus paucis? meliusne hic rusticus infans,
Cum matre, et casulis, et collusore catello,

qui dominum foderit! Tu, scilicet, te delicatum, te juvenculum, et pulchrum, et alterum Ganymedem cælo et mensæ deorum ministerio dignum putabas. Quid nunc mirum, vos, divites avari, nullam opem ferre clienti et asseclæ egeno, quum ne ille quidem qui vestræ libidinis morbo inservit, quidquam obtinere queat? En formosulum illum, cui a te munera mittantur, viridis scilicet umbella, et grandes armillæ ex succino factæ, quoties ejus natalis redit, aut primo veris humidi die, quum in longa cathedra, tapetibus et cervicalibus molliter constrata collocatus, recognoscit manibusque tractat dona sibi secreto missa Martiis calendis, quæ a mulieribus celebrantur.

49. Dic, lascive passer, cuinam reservas tot montes, tot in Apulia campos, et latifundia tam late longeque patentia, ut in illis transvolandis ipsi milvi defatigentur? te ager Trifolinus feracissimis vineis locupletem facit, itemque vertex ille Cumis desuper imminens, et Gaurus inanis. Quis enim plures, quam tu, vini longum duraturi cados recondit et pice obturat? Quanti autem tibi constitisset, si exhaustum obscæno labore clientem paucis agri jugeribus donasses? Num putas justius te facturum, quod et hunc rusticum infantem

Cymbala pulsantis legatum fiet amici?
Improbus es, quum poscis, ais: sed pensio clamat,
Posce; sed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam sollers evasit Ulixes.
Alter emendus erit; namque hic non sufficit: ambo
Pascendi: quid agam bruma spirante? quid, oro,
Quid dicam scapulis puerorum Aquilone Decembri,
Et pedibus? durate, atque exspectate cicadas?
Verum, ut dissimules, ut mittas cetera, quanto
Metiris pretio, quod, ni tibi deditus essem
Devotusque cliens, uxor tua virgo maneret?
Scis certe, quibus ista modis, quam sæpe rogaris,
Et quæ pollicitus: fugientem sæpe puellam
Amplexu rapui: tabulas quoque ruperat, et jam
Signabat: tota vix hoc ego nocte redemi,
Te plorante foris. Testis mihi lectulus, et tu,
Ad quem pervenit lecti sonus, et dominæ vox.

cum matre, et casulis, et catulo colludente, uno verbo totam villam testamento legaveris amico tuo pathico, Cybeles cymbala pulsanti? Nimis moleste et impudenter postulas, inquis. Sed necessitas solvendi pro rebus conductis pretii mihi clamat; posce: et ad id quoque me cogit servus quem unicum habeo, sicut Polyphemus oculum, etsi lata acie, unicum tamen, propter quem terebratum solers Ulysses evadere potuit. Alterum etiam emere oportebit, quippe unus hic mihi non sufficit: uterque nutriendus erit. Quid igitur faciam, hyeme sæviente? quid respondebo, quæso, mancipiis meis nudos humeros ac pedes decembri mense ostendentibus? dicamne? frigus perferte, donec æstatem rediisse testentur cicadæ. Verum etiamsi dissimules et cætera omittas, quanti æstimas, quod nisi tibi fuissem addictus, et obsequiosus cliens, uxor tua adhuc tibi invalido intacta foret, nedum pepererit. Nosti profecto quibus modis, et quam frequenter illud tuum a me officium postulaveris, et quæ rursum pollicitus es. Ego sæpe eam domo abeuntem meis amplexibus e fuga retraxi: tabulas etiam nuptiales jam ruperat, et alias signabat: vix ego totius noctis labore vestra hæc dissidia composui, te foris ante cubiculi januam lacrymante. Testes appello et lectum, et te, qui

Instabile, ac dirimi cœptum, et jam pæne solutum
Conjugium, in multis domibus servavit adulter!
Quo te circumagas? quæ prima aut ultima ponas?
Nullum ergo meritum est, ingrate ac perfide, nullum,
Quod tibi filiolus, quod filia nascitur ex me?
Tollis enim, et libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. Foribus suspende coronas,
Jam pater es; dedimus, quod famæ opponere possis:
Jura parentis habes; propter me scriberis hæres,
Legatum omne capis, nec non et dulce caducum.
Commoda præterea jungentur multa caducis,
Si numerum, si tres implevero.

JUVENALIS.

Justa doloris,
Nævole, causa tui: contra tamen ille quid affert?

NÆVOLUS.

Negligit; atque alium bipedem sibi quærit asellum.

lecti crepitum et uxoris tuæ gannitum auribus percepisti. Multis in domibus conjugium instabile, immo quod jam in eo erat, ut dirimeretur, omninoque dissolveretur, adulteri beneficio servatum et confirmatum est. Quonam te vertas? quæ nunc vel prima ponas, vel ultima? numquid ergo, ingrate ac perfide, nihil de te merui, quod meo beneficio filium et filiam ex uxore tua susceperis? tollis enim liberos quæ sunt indicia virilitatis; et hæc argumenta libris actorum publicorum inter alios non semel gaudes inscribere. Eia age, portas domus tuæ suspensis coronis exorna; jam pater es; dedi tibi, unde famam, vel potius infamiam tuam confutare possis: per me jura patris habes; per me scribi potes in testamentis hæres; per me capere vales, quodcumque tibi legatum fuerit; atque etiam dulcia et insperata, quæ sine me perdidisses; præterea his caducis junges multa alia commoda, si tibi trium liberorum numerum legalem implevero.

90. JUV. O Nævole, jure doles et quereris de tam avaro patrono: verum quid ille tuis querelis respondet?

92. NÆV. Nihil eas curat, et alium asellum bipedem sibi quærit,

Hæc soli commissa tibi celare memento,
Et tacitus nostras intra te fige querelas :
Nam res mortifera est inimicus pumice levis.
Qui modo secretum commiserat, ardet et odit,
Tamquam prodiderim quidquid scio: sumere ferrum,
Fuste aperire caput, candelam apponere valvis
Non dubitat : nec contemnas, aut despicias, quod
His opibus numquam cara est annona veneni.
Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.

JUVENALIS.

O Corydon, Corydon! secretum divitis ullum
Esse putas? servi ut taceant, jumenta loquuntur,
Et canis, et postes, et marmora: claude fenestras,
Vela tegant rimas, junge ostia, tollito lumen
E medio; clamant omnes : prope nemo recumbat;
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,

qui meas vices gerat. At tu, o Juvenalis, vide, quæso, ne meas ejusmodi, quas tibi soli aperio, querelas cuiquam prodas: illas imo in pectore infixas tacitus serva. Capitales enim et pestiferas gerunt inimicitias isti molles et effeminati patroni, qui cutem pumice levigant. Qui mihi paulo ante arcana sua credere non dubitaverat, idem oborta levi suspicione æstuabit; odio in me inflammabitur; quasi secretum mihi ab ipso commissum evulgaverim, stringet in me ferrum improbus, caput baculo comminuet, ignem foribus meæ domus subjicere non dubitabit. Neque vero nihil credas periculi ab avaro imminere: quum opibus affluat, suppetet illi facile, unde venenum paret, necemque mihi moliatur. Memineris igitur hæc nostra non minori celare fide, quam Areopagitæ sua senatusconsulta.

102. JUV. Næ, tu homo rustice, simplex ac bonus es! Nævole, qui credas arcani aliquid in divitum domibus esse posse. Quamvis mancipia sileant, jumenta vocem mittent, et canes, et januæ, et parietes muti loquentur. Fenestras occlude, rimas omnes oppositis velis obtura, valvas obsera, lumen remove: omnes statim clamant et invehuntur; immo arbitris locus vacet; nihilominus quidquid improbus intempesta nocte, antequam gallus iterum occinat, facit, hoc vicinus, priusquam illuxerit, caupo resciet: idem audiet nar-

Proximus ante diem caupo sciet; audiet et quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores: quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus ulciscuntur
Baltea? nec deerit, qui te per compita quærat
Nolentem, et miseram vinosus inebriet aurem.
Illos ergo roges, quidquid paulo ante petebas
A nobis: taceant illi; sed prodere malunt
Arcanum, quam subrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
Vivendum recte est, cum propter plurima, tum his
Præcipue causis, ut linguas mancipiorum
Contemnas; nam lingua mali pars pessima servi.
Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,
Quorum animas et farre suo custodit et ære.

NÆVOLUS.

Idcirco ut possim linguam contemnere servi,

rari apud se quidquid finxerint librarius, primarii coqui, et præfecti struendæ mensæ. Quam enim de suis heris fabulam, quam cantilenam comminisci atque consuere non audent servi, quos de illis rumores disseminare dubitant, quum loris balteorum cæsi dolorem suum et verbera ulcisci meditantur? Erit etiam qui te per compita urbis quærat, et audire ista invitum cogat, multoque vino prolutus, improba loquacitate aures tibi obtundat. Ab his igitur postula quod modo me rogabas, nempe silentium; impetra ut de sordibus et avaritia dominorum suorum taceant; numquam id exorabis: proferre arcanum malunt, quam furtivi vini vel generosissimi tantum potare, quantum sorbere Laufella consueverat, quum sacra pro populi salute faceret. Sane quum plurimis de causis providendum nobis est, ut sancte, ac pie vitam instituamus, tum præsertim, ut ne sermones mancipiorum nostrorum linguasque timeamus. In malo quippe servo nihil est lingua pejus. Gravius tamen, quam servi qui dominorum detegunt flagitia, peccant ipsi domini, quum turpiter et flagitiose vivunt, et se reddunt illis obnoxios, ac pæne servos illorum, quos et suo nutriunt pane, et pecunia munerantur.

123. NÆV. Recte me admones, ac tradis, quo pacto possim ser-

Utile consilium modo, sed commune, dedisti:
Nunc mihi quid suades post damnum temporis, et spes
Deceptas? festinat enim decurrere velox
Flosculus, angustæ miseræque brevissima vitæ
Portio: dum bibimus, dum serta, unguenta, puellas
Poscimus, obrepit non intellecta senectus.

JUVENALIS.

Ne trepida: numquam pathicus tibi deerit amicus,
Stantibus et salvis his collibus; undique ad illos
Convenient et carpentis et navibus omnes,
Qui digito scalpunt uno caput. Altera major
Spes superest: tu tantum erucis imprime dentem.

NÆVOLUS.

Hæc exempla para felicibus: at mea Clotho
Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter.
O parvi nostrique Lares, quos thure minuto,

vorum linguas spernere: verum id omnibus commune ac utile est. Quid mihi quæso, proprie faciendum nunc censes? Magnam optimi temporis jacturam serviendo Virroni feci: inanes irritasque spes meas excidisse video; effluit enim sensim vita, et floris instar multis ærumnis attrita marcescit; dum potamus, dum sertis coronati, delibuti unguentis, puellis operam damus, lento gradu senectus nec opinatos invadit.

130. JUV. Ne animum desponde: quamdiu Roma his collibus stabit, et florens superrerit, numquam deerunt pathici, quos tu et similes tui corrumpatis. Huc enim semper ex omnibus regionibus convenient, aut terrestri, aut maritimo itinere, effeminati illi omnes, qui uno tantum digito caput scalpunt, ne capilli arte calamistrati turbentur. Age, spes futuri temporis longe major et melior quam præteriti tibi superest: tu tantum herbas salaces comede; teque ad libidinem exstimula.

135. NÆV. Præcepta hæc fer illis qui me feliciores sunt; at sufficit meo fato; et Parcæ, meæ vitæ præsides, jubent me contentum esse, si tenuem victum inguinis industria mihi comparare possim. O mei Lares, o tenuis familiæ custodes Dei, quos parco thure ac

Aut farre, et tenui soleo exorare corona,
Quando ego figam aliquid, quo sit mihi tuta senectus
A tegete et baculo! viginti millia fenus
Pigneribus positis, argenti vascula puri,
Sed quæ Fabricius censor notet, et duo fortes
De grege Mœsorum, qui me cervice locata
Securum jubeant clamoso insistere circo!
Sit mihi præterea curvus cælator, et alter,
Qui multas facies pingat cito! sufficiunt hæc,
Quando ego pauper ero. Votum miserabile, nec spes
His saltem: nam, quum pro me Fortuna rogatur,
Affigit ceras illa de nave petitas,
Quæ Siculos cantus effugit remige surdo.

mola salsa veneror, quibus exiguas imponere coronas soleo, fervidis exorans precibus, quandonam ego assequar tandem certam pecuniæ summam, qua fretus effugiam mendicitatem in senectute, ut ne obsitus centonibus, nixus baculo, stipem corrogare cogar? Quando e nummis mutuo datis recipiam usuræ nomine viginti sestertiorum millia, acceptis ante pignoribus, ut fenus mihi elabi, aut perire nequeat. Quandonam penes me domi erit nonnihil suppellectilis argenteæ, ob quam a Fabricio censore notari et reprehendi jure possim! Duo item valentes et robusti, quales e Mœsia huc veniunt servi, qui me certa mercede pacta, subjecto collo gestent sedentem in lectica, et per medium Circum populo vociferante differtum, tuto deportent! ad hæc opifex, qui cælare et signare argentea vasa; nec non alter, qui statuas et imagines ex argilla vel cera fingere naviter ac strenue norit? Hæc mihi satis sunt ad vitam beate transigendam, quoniam in hac paupertate cogor manere. Votum sane exiguum et miserabile! sed ne illa quidem tam tenuia sperare ausim: quum enim rogatur fortuna, ut mihi faveat, videtur sibi aures opplere cera, ut olim Ulysses opplevit remigibus suis, quos ea ratione surdos reddidit, ne Sirenum cantibus in perniciem allicerentur.

VARIÆ LECTIONES
ET NOTÆ
IN SATIRAM NONAM.

VARIÆ LECTIONES. 2. *Occurris*, 11. — *seu* 60.

NOTÆ. 1. *Nævolus,* draucus, forte idem, cujus meminit Mart. I, 98; III, 71, 95; IV, 84, nisi hic est dives ille Nævolus, qui II, 46, memoratur. — *Fronte obducta* tenebris, nube quasi tristitiæ, hoc est, tristi, in rugas (conf. vs. 9), sed magis ad mœstitiam, quam severitatem,[1] contracta. *Marsya*, seu Marsyas, *victus* in certamine musico ab Apolline, qui pellem ei detraxisse dicitur.[2] Faceta autem comparatio est, cui conferatur locus non minus lepidus Horat. Sat. I, 6, 120, 121.

VAR. 3. *Vultu est*, 19. — *Deprehensus*, 15, 19, 45, 47.

NOT. 3. *Vultu* mœsto. — Idem quoque exordium sibi sumpsit nostras *Boileau*, Sat. III, vs. 1 et seq.

« Quel sujet inconnu vous trouble et vous altère ?
« D'où vous vient aujourd'hui cet air sombre et sévère,
« Et ce visage enfin plus pâle qu'un rentier
« A l'aspect d'un arrêt qui retranche un quartier. » ED.

VAR. 4. *Navola*, 20. *Rabula*, 1.

NOT. 4. *Ravola*, a facto nominis etymologiam sumpsit poeta; vet. Schol. putans forte, *Ravolæ* nomine designari *rabulam*, vel *ravulum*, seu *ravum*, hoc est, raucum. — *Rhodopes* fictum nomen, ut *Ravola*, et ductum, ut putant, a famosa illa meretrice, quæ, quum Amasidis temporibus Sami apud Iadmonem cum Æsopo serviisset, a Xantho in Ægyptum abducta, et redempta a Charaxo, Sapphus fratre, tantum ibi

[1] Ut apud Quintil. X, 3; Horat. Epod. XIII, 5, et Senec. ad Marc. I. Conf. Heins. ad Ovid. Ep. Her. XXI, 165, et Wernsdorf. Poet. Lat. minor. tom. IV, pag. 260.

[2] Vid. Muncker. ad Hygin. fab. 165; Burm. ad Ovid. Met. VI, 400; Salmas. ad Solin. pag. 84 et 784; Wessel. ad Diod. III, 58; Heyn. ad Apollod. I, 4, 2, et Schweigh. ad Athen. XIV, 7, inpr. Boettiger. in Wielandi Museo Attico, tom. I, P. II, p. 285—358, et *Creuzer's Symbolik*, tom. II, pag. 38 seq.

quæstum fecit, ut et pyramidem curaverit exstruendam, et donaria Delphos miserit; vid. Herodot. II, 134, 135; Strabon. XVII; Plin. XXXVI, 12 (ubi *Rhodope*, non, ut Græcis, Ῥοδῶπις vocatur; Ῥοδόπας τινάς, apud Lucian. de Saltat. cap. 2); et Ælian. V. H. XIII, 33, ubi cf. Perizon. *Rhodopes inguina terere*, ut *lambere*, *lingere*, *fellare*, λείχειν, *uda barba* obscœnum libidinis genus. Vid. II, 49; Catull. LXXX, 6, 8; Martial. I, 9, 1; I, 78, 6; II, 50; III, 81; VII, 66.

Not. 5. Quomodo hic versus cum antecedd. cohæret? Nonnulli sic expediunt nexum: Non mirum est, Ravolam, vel te ipsum, si tale facinus commiseris, tristem esse ob pœnam, quam dederis, vel pœnam metuere, quum etiam servi non nisi dulciaria lambentes puniantur. Alii præeunte Schol. ita: servo, placentas lambenti, colaphum impingimus; at ingenuo, feminarum lambenti inguina, hoc est, fellanti, ignoscimus: adeoque non est, quod turpitudo aliqua pudoris tibi caussa sit aut timoris. Conf. XI, 174 seq. Hanc rationem illi prætulerim, etsi utraque dura est, et versum fere excidisse suspicari possis.[1] Nodum vero non solvit Ach. cujus nota est: «Prior explicatio, etsi non sine difficultate superest (nam, ut ad hunc sensum perveniamus, multa sunt supplenda), potior nobis visa est, et altera sensu communi carere. Illam duobus præced. versibus sic aptamus: *Quid tibi...... barba*, dum eam fellat? et certe ei timendum erat; nam *nos colaphum incutimus lambenti crustula servo* (satis jocosa comparatio); quid igitur ei deprehenso a marito, vel ab alio zelotypo mœcho eveniet mitius, nisi ut fuste aut fenestra plectatur? Omnis hujus loci sal et facetia in ellipsi constat (nam, ut opinor, alludit ad sui ævi jocosam hujus generis historiam), et in comparatione crustulorum cum inguinibus feminæ. Hic autem versus fortasse interpolatus est, et salvo sensu totus ejiciendus videtur.» *Colaphum incutere* (ἐντρίβειν κονδύλους, *die Knöchel einreiben*), alapam pugno dare non nisi domini solebant *servis*, qui nonnunquam et *os præbere*, buccas inflatas porrigere, jubebantur, ut ictus mollior certiorque esset; quod summæ ignominiæ genus forsan respexit etiam poeta, VI, 43. Conf. Hemsterh. ad Luciani Prometh. c. 10, p. 195. Tollius ad Longin. seu 43, pag. 232; Burm. ad Petron. c. 44, pag. 205; Bottigeri Sabina, pag. 278, 279. — *Crustula* placentas, dulciaria, ut apud Horat. Satir. I, 1, 25. Servius dicit, *crustum* esse eorum, quæ comedantur, *crustam* eorum, quæ non comedantur, verb. causs. marmoris; Brit.

Not. 6. *Hac facie*, qua tu es. — *Crepereius* qui fuerit, vel qui significetur, ignoramus, etsi luxuriosum nepotem innui verborum nexus docet. Laudatur *M. Crepereius*, ex acerrima familia equestri et disciplina, in Cicer. Verr. I, 10, et *Crepereius Calpurnianus*, Lucian. tom. I,

[1] Schurzfleisch. laudat Rigalt. ad Artemidor. pag. 51, et Nunnes. ad Phrynich. pag. 34, qui libri non sunt mihi in manibus.

pag. 671. Quidam, nescio qua auctoritate ac fide, nostro Crepereio dicunt cognomen fuisse *Pollioni*, cujus luxuria infra XI, 43, notatur.

Not. 7. *Præstare*, pendere, *triplicem usuram*, triplo majorem, quam quæ legibus permissa et usu recepta est. Ed.

Not. 8. *Fatuos*, stultos, qui pecuniam ei crederent non redditurο.

Var. 9. *Unde repente Tot rugas* elegantius et haud dubie recte, judice Heins. ad Ovid. Her. Ep. XII, 84, ubi hunc loquendi modum pluribus exemplis firmavit.

Not. 9. *Rugæ* tam ad tristitiam referri possunt, quam ad senectutem, propter impurum vitæ genus ocius obrepentem. Vide ad vs. 2, 16 seq. et 129. — *Modico*, exigua re, modicis opibus.

Not. 10. *Agebas equitem*, hoc est, agebas partes divitis hominis, ejus personam ferebas, *vernam*, quum tamen verna esses. Ita vulgo interpretantur: sed tum *verna* scribendum. *Verna* etiam adjective dicitur, ut *vernula*, et hoc loco non ad servilem tantum Nævoli conditionem, sed ad scurrilem quoque dicacitatem referri potest: nam vernæ, hoc est, servi ex ancillis domi nati, a dominis mitius ceteris tractabantur, et tum facetiores, tum procaciores esse solebant; unde *vernile dictum*, *verniles blanditiæ*, *vernilitas*, *verniliter*, *vernula urbanitas*. Confer verba sequentia, et de Nævolo equite, si idem est, Martial. III, 95, 10. Sed quia Nævolus noster pauper fuit (vid. vs. 135 seq.), alius videtur fuisse (nisi olim eum divitem fuisse censeas), et forsan *verna eques*, hoc loco, est potius filius equitis, e serva genitus, ut apud Martial. I, 85:

> Uxorem habendam non putat Quirinalis,
> Quum vult habere filios; et invenit,
> Quo possit istud more: futuit ancillas,
> Domumque et agros implet equitibus vernis.

Var. 11. *Inter*, 24.

Not. 11. *Vehemens*, acer, *salibus intra pomœria natis*, qui Cic. ad Div. IX, 15, *urbani sales* et nobis *Städterwitz* dicuntur, facetiæ, quales esse solent hominum in urbe liberaliter educatorum.[1] — *Pomœrium* h. loc. pro ipsa Urbe, vel muro positum: propria verbi vis nota ex Liv. I, 44; Gell. XIII, 14, et Varr. L. L. IV, 32.

Not. 13. *Silva comæ*, comarum, ut Gall. *une forêt de cheveux*, et Germ. *ein Wald von Haaren*, *buschige Haare*, hoc est, crines incompti, crispi et perplexi; αὐαλέοι χίκιννοι, apud Theocr. XIV, 4. — *Horrida silva comæ*, crines erecti: nam *horrere* et φρίσσειν proprie dicuntur, quæ

[1] Conf. Quintil. VI, 3, § 17, et 102—105. Ernesti clav. Cic. vid. *urbanitas* et *urbanus*.

erecta, sunt vel eminent, ut segetes, arma, pili, setæ; vide ad Sil. I, 423, et Heyne ad Virg. Æneid. X, 237. — *Coma sicca*, ut apud Martial. X, 72, 11, cui opponitur *madida*, hoc est, unguentis delibuta.

VAR. 14. *Brustia præstabat calidi circum fascia visci*, 8. *Bruccia præstabat calidi tibi fascia visci*, 9, a m. sec. *Bruccida*, etc. 9, a m. pr. *Bruttia præstabat calida tibi fascea visci*, post vs. 11, et *præstabat calidi circumlita fascia visci*, post vs. 14, legitur in Cod. Putean. — Hinc *Bruttia præstabat calidi tibi fascia visci*, 70, 76, 82, ex probabili emend. Salmasii. — *Præstabat calidi tibi Bruscia fascia visci*, 75. Pithœus, *Bruscia*, sive *fascia*, sive *ascia* ex brusco (de quo vid. Plin. XVI, 16), scribendum arbitrabatur, sed nihil pro comperto affirmare audebat. *Præstabat calidi circumlita fascia visci*, 10—12, 14—27, 45, 55, 57, 59, 60, 65, 77 et omnes Codd. Paris. præter Put. e quibus has lectiones revocavit male Ach. *Præstabit calidi circumlita fascia visci*, 46—50, 54, 58, 61—69, 71—73.

NOT. 13—14. *Nitor in cute*, *qualem præstabat tibi viscus*, pix. [1] — *Bruttia fascia calidi visci*, pro fascia Bruttii visci, hoc est, repleta Bruttia pice (epith. orn.). Hæc pix laudatur Plin. XVI, 11; XXIV, 7, et passim medicis Græcis, qui eam Βρυτίαν appellant. [2] — Lucian. in Alex. 5, Pseudom. c. 21: Τοῦτο τὸ κολλύριον σκευαστόν ἐστιν ἐκ πίττης Βρυττίας καὶ ἀσφάλτου καὶ κηροῦ καὶ μαστίχης. ED.

NOT. 15. *Fruticante*, horrido, *buschig*, *struppig*, ut fere vs. 13, *silva comæ*.

NOT. 16. *Macies*, tamquam *veteris ægri*, valetudinarii, qui diuturno morbo implicitus est et urgetur.

VAR. 17. *Torquet*, 15, 23, et MS. Cantabrig. vide Vakef. ad Lucret. III, 930.

NOT. 17. *Quarta dies*, quartana febris. — *Olim*, jam diu (ut VI, 346), *domestica*, familiaris, solita, *eingenistet*.

VAR. 18. *Deprehendas*, 14, 15, 17, 19, 24, 45, 50. Ita et v. 19.

NOT. 18—20. Comparant Plin. XI, 37 « Frons homini lætitiæ et hilaritatis, severitatis et tristitiæ index. » Cic. de Orat. III, « Imago animi vultus est, indices oculi; » et al.

NOT. 19. *Utrumque*, et lætum, et tristem.

VAR. 22. *Ganymedis*, scil. fanum, 13, et ita corrig. Valla et Flavius Conject. c. 72. At Ganymedi templum fuisse Romæ, haud legere memini. *Ganymeden* pro *Canymedem* recepi ex 17. Plerique interpretes et Heins. ad Ovid. Met.

[1] Vid. ad II, 12, et Salmas. ad Tertull. de Pallio, p. 243.

[2] Conf. *Bochart*. Geograph. Sacr. pag. 660.

IV, 46, jungunt *Ganymedem Pacis,* putantque ita dici Pacis templum, quod in eo Ganymedes, sive ejus simulacrum fuerit, quod colligunt ex prava lectione Martial. VII, 73, 4. *Sive cupis pace, seu Ganymede coli.* In melioribus ibi libris legitur : *Sive cupis Paphien, seu Ganymede cales.*

Not. 22. *Ut repeto* memoria, quantum memini, quod recordor, (vid. Heinsius ad Ovid. Epist. Her. V, 113.) In templis quoque et ad illa, inpr. *Isidis* ac *Cybeles,* sæpe stupra aliaque flagitia commissa esse, jam vidimus VI, 308 seq. 489 « Apud Isiacæ sacraria lenæ, » et alibi. Confer vs. 24, Tertull. Apolog. cap. 15; Ovid. Am. II, 2, et al. — *Ganymeden,* ejus statuam vel effigiem in templo Jovis; hoc loc. pro templo hoc Jovis, ut mox *Cererem* pro templo Cereris. Lactant. de Falsa Relig., I, « Imago, inquit, catamiti et effigies aquilæ cur ante pedes Jovis ponuntur in templis et cum ipso pariter adorantur, nisi ut nefandi sceleris ac stupri memoria maneat in æternum. » Vetus Schol. « Statuæ, ad quas conveniebant cinædi. » Ganymedes quoque catamitus, ut Nævolus[1], et Jupiter; in cujus templo statua Ganymedis fuit, notissimus mœchorum (v. VI, 59).

Var. 23. *Avectæ*, 21. *Adductæ*, 19, a m. pr. — *sacrata* malebat Lubinus. *Secreta salacia* (obscœna vel ad libidinem stimulantia) legendum censebat H. Vales. Recte, opinor.

Not. 23. *Pacis,* scilicet fanum seu templum, nobilissimum, a Vespasiano exstructum juxta forum in quarta Urbis regione, quo non aliud Romæ ditius fuit statuarum opumque copia. — *Advectæ palatia Matris,* templum Cybeles, *Matris* Deum, seu Magnæ Matris, e Phrygia Romam advectæ, (vide Liv. XXIX, 10—14, tom. V, pag. 465 edit. nost. Ed.) quod in *Palatio* fuit (Liv. XXIX, 37). — *Secreta,* in quibus sacra arcana curantur vel mysteria. Sed *palatia* aut *Palatia* dici pro æde in Palatio, vix crediderim. Confer Var. Lect.

Not. 24. *Cererem,* Cereris templum, in octava regione Urbis, ad circum maximum. Plinius, XXXV, 12. Verba *nam quo non prostat femina templo* non sine indignatione adjecta propter summam rei turpitudinem: nam *Ceres* dea castissima. Confer VI, 50; XIV, 219; XV, 141, et supra ad vs. 22. — *Prostat,* vide ad VI, 123.

Var. 25. *Ausidio*, 73. *Ursidio* conj. H. Vales. coll. VI, 42. — *Celebrare* (hoc est, frequentare, frequenter invisere) revocavi ex 11, 17—27, 29, 45—50, 56—63, 65—69, 71—74, 77, 81, omnibusque MSS. Paris. prob. Heins. ad Ovid. Metam. IV, 46, ubi monet, ita in scriptis compluribus legi, quos inspexerit. — *Scelerare,* 8, 54, 64, 70—75, 76, 82. Sed illud tam satirico poetæ, quam amico congruentius est.

Not. 25. *Aufidio,* mœcho notissimo, de quo vide Martial., V, 62,

[1] De illo vid. Plaut. Men. I, 2, 34; Lactant. I, 11, et Festus, vid. *catamitus.*

10, al. *Notior Aufidio mœchus*, ut *mœchorum notissimus*, VI, 42. *Celebrare*, vide Var. Lect.

VAR. 26. *Quod taceo atque etiam*, 25. *Quod taceo atque ipsos*, 10, 11, 12, 14—24, 27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, 81, et plerique optimique Codd. Paris. quod revocarunt Lubinus et Ach. tamquam magis satiricum, quia contineat παράλειψιν, seu reticentiam majoris argumenti, et poeta sic dicat, vel maxime, quod profiteatur se tacere velle. Sic Ruperti: ego autem prætuli, *quodque taces*. ED.

NOT. 26. *Inclinare* ad stuprum, ut X, 224. Sic et *incurvare* ap. Martial., XI, 44, 45. *Ingeniculare*, apud Lamprid. Heliog. cap. 5, παῖδα κινεῖν, ap. Aristoph. in Ranis, παιδοτρίβης, λεῖον προδιδάσκων, εἰς τὸ γόνυ κάμψας, μέσσον ἐπαιδοτρίβει ap. Strat. Epigr. LXIV; ubi vide Jacobs ad Antholog. Gr. vol. II, par. III, pag. 105. — De hoc flagitio consule quæ dixit clar. *Montesquieu*, *Esprit des Lois*, lib. XII, cap. 6. ED.

NOT. 27—90. Verba Nævoli, ut vulgo putant, sed quædam rectius poetæ tribuentur. — Vulgarem tamen opinionem secuti sumus. ED.

VAR 28. *Quandoque*, 16.

NOT. 28—30.[1] *Pingues lacernas*, crassas, ut mox *duri crassique coloris*, (παχύ καὶ στερεὸν ἱμάτιον, Farn.) et *pinguis toga*, *Sequanicæ textricis alumna* et *Gallia* apud Suet. Aug. 82; Martial. IV, 19, 1; VI, 11, 7. Inter munera tenuioribus interdum missa a locupletioribus referuntur etiam vestimenta, et quidem *tritæ lacernæ*, a Persio, I, 54, et *toga brevis*, a Mart. X, 14, 7.

VAR 29. *Duri crassique solocis* ingeniose conj. H. Valesius. *Solox* est crassa scil. lana (vid. Fest.), et substantive dicitur apud Tertull. de Pall. 4.

NOT. 29. *Munimenta togæ*, quæ togam a pluvia quasi muniunt; nam lacerna pænulave, vestimentum proprie militare, togæ injiciebatur pluviæ vel frigoris arcendi causa.[2] *Duri crassique coloris*, villi, fili ac lanæ. Sed quis *colorem* eo sensu dixit? Confer Var. Lect.

NOT. 30. *Male percussas pectine*, male textas. *Percutere*, *ferire*, κρούειν, σπαθᾷν, κερκίζειν, verba textoria.[3] — *Pecten* male a quibusdam hoc loco cum *radio* confunditur: illo calcatur, percutitur et densatur stamen, hoc stamini inseritur subtemen. *Textoris Galli;* nam in Gallia vestes crassioris fili et lanæ confici solebant. Confer Martial. locis laudatis.

[1] De hoc loco et de *lacernis* docte egerunt Ferrar. R. V. IV, 4, P. II, lib. I, c. 1, et 6 seq. Ruben. R. V. I, 6, et Salmas. ad Script. Hist. August. passim.

[2] Vid. Mart. VIII, 28, et XIV, 137, 2; Ferrar. de Re Vest. II, 1, 4; Ern. ad Suet. Claud. c. 6; Burm. ad Prop. IV, 3, 18.

[3] Vid. Salmas. ad Trebell. Poll. Vit. D. Claudii, cap. 17, extr. et Heins. ad Ovid. Metam. VI, 58.

Not. 31. *Argentum*, argenteum vas, *tenue* ac leve, vel potius numum veterem atque usu tritum, ut λυπρὸν ἀργύριον, apud Theophr. Char. IV, ubi confer Casaub. — *Argentum venæ secundæ*, non purum seu pustulatum, sed cui multum æris admixtum est.

Var. 32. *In* pro *et* 11, 13, 15, 16, 23, 24, 49, 50, 55, 61, 62, 63, 68, 69, 71—74, 77.

Not. 32—37. Etiam στωϊχίζει cinædus iste scarabæus; Farnab. More potius illorum hominum vulgarem opinionem de vi *fatorum* ac *siderum* (de qua vide ad VI, 553 seq. et VII, 194—201) ad obscœnas res transfert et facete transferre sibi videtur. Verba autem vs. 32—37, non tantum Nævoli esse possunt, sed etiam poetæ, illum lepide consolantis. Confer ad vs. 40 in Var. Lect. Priorem tamen interpretandi rationem huic præferendam esse, recte, opinor, notavit *Achaintre*: « Hæc verba melius ex ore cinædi fluunt, qui etiam στωϊχίζει. Nam illa vulgi opinio, quæ erat quoque stoïcorum, de vi et potentia fatorum ac siderum, etsi per se ridicula, tamen in ore Nævoli de sua sorte querentis optima est, et venit ad rem. Nemo enim magis philosophus, quam qui miser et ærumnosus. At in ore Juvenalis, intempestive sermonem amici abrumpentis atque intempestive magis philosophiæ locum communem fuse agitantis, idque antequam de causa mœroris Nævoli certior factus sit, non lepida, verum insulsa mihi videtur. Adde, quod, vs. 35, *Virro* nominatim designetur, quum contra sui amici conditionem poetam ex quæstionibus suis ignorasse appareat. » — *Fatum est et partibus illis, quas sinus abscondit*, cæci fati vis est etiam in virilia eorumque usum vel libidinem. *Sinus* anterior pars togæ, quæ non modo pectus, sed etiam pudenda tegit.

Var. 33. *Cessent*, 10, 12—15, 17, 20, 22, 45.

Not. 33. *Sidera tibi cessant*, non favent, non benigna sunt; vide ad VI, 553 seq.

Not. 34. *Nil faciet*, tibi non proderit, *mensura incognita*, insolita et antea non visa, *longi nervi*, membri virilis. Confer I, 41. *Nervus*, ut νεῦρον, mentula, pars nervosa, in quam venæ et nervi corporis vergunt. Sic *nervus* apud Petron. 131, et sæpius in Priapeiis, νεῦρον et νενευρῶσθαι in Aristoph. Avibus et Lysistr. 1080 (ubi vide Schol.). Confer Athen. I, 5, pag. 5 (νεύρων ἐπιτήρανος εἶναι) ubi Casaub. notat, sic et Athen. II, 23, pag. 64, dici Οὐδέν σ' ὀνήσει βολβὸς, ἂν μὴ νεῦρ' ἔχῃς, et apud Hippocratem μωρὰ νεῦρα, quæ non possunt ἐπαίρεσθαι.

Var. 35. *Viro*, 27, 46, 47, 64. *Virrho*, 19.

Not. 35. *Nudum*, vide ad VI, 375. — *Virro* homo non modo nobilis ac dives (vide V, 39 seq. 98 seq. 128, 149, 156) sed etiam cinædus, de quo confer Catull. Epigr. 80. — *Quamvis te nudum viderit* ac bene mentulatum, quo tamen libido ejus maxime incenditur. — *Spumanti labello* præ impa-

tientia ac furore libidinis: nam in summo desiderio labra spumant saliva; unde proverbio dicuntur *salivam*, hoc est, appetitum, *movere*, et Gall. *l'eau lui vient à la bouche*, vel German. *den Mund wässerig machen*. Confer Sen. Epist. 79; Pers. V, 112; Petron. 48; Martial. I, 97, 11 seq.

VAR. 36. Abest a 24. *Blande assiduæ*, 14, 15. *Blande assidueque* malebat Ascens. qui etiam male *tabellas* putabat esse mensas, sive convivia. — *Pictæque tabellæ*, 20.

NOT. 36. *Blandæ tabellæ*, literæ amatoriæ, quibus te blande multisque pollicitationibus *sollicitet* ad stuprum. — *Tabellæ*, epistolæ et diptycha, vet. Schol.[1] — *Densæ*, vel multæ ac crebræ, vel potius, quia hæc vox cum *assidue* jungitur, longæ ac copiosæ.

VAR. 37. Ita leguntur Græca in 1, 70, 75, 76, 81, 82. In reliquis vero Codicibus ab indoctis librariis, vel prorsus omissa sunt, verb. causs. in 25, 27, 45, 58, 61, vel admodum corrupta, et in multis quoque non Græcis expressa literis, sed Latinis. Nec mirum: *Græca sunt; non leguntur:* ἤθους γὰρ γλυκέος ἄνδρα κίναιδον, 10, 18, 23, 48, 50, 56, 57, 59, 60, 62—69, 71—74, et XI Codd. Paris. quæ verba vulgo referuntur ad *blandas tabellas*, et ita explicantur: *Hominem enim cinædum blandi dulcisque moris*, scil. εἶναι πρέπει, vel simpl. πρέπει, esse decet seu convenit. Sed dura est hæc ellipsis, neque intelligitur, cur poeta hæc Græce dixerit. Nam quod putant, summam Virronis mollitiem indicari, quum Græcus sermo plus suavitatis blanditiarum que habeat et effeminati sit, eo uti, id quidem parum probabile videtur. — Ἤθους γὰρ γλύκεα ἄνδρα κίναιδον, 47. Ἤθους γλυκὺς ἄνδρα κίναιδον, 46. Ηθους γλυκεος μην ανδρα κιναιδον, 20. Ηθους καιπερ γλυκυν ανδρα κιναιδον, 49, 54, 55. Αιθος γλικου ανδρα κιναιδος, 14, 17. Αιθος γλυκυ κιναιδον ανδρος, 19. Ετος γλυκυ και ανερα κιναιδος, 24. Ηδοσης γλυκυ ανδρα κυναιδου, 11. Alias aliorum nugas prætermittimus. Schurzfleischii nota est hæc: «qui ex Homero rem repetunt, acute ii quidem, sed Juvenalis non fuit acutus, qui tam simplicem sensum Græcis verbis dixerit. Vox ἄνδρα in codice nostro literam secundam puncto subnotatam habet. Id notat, literam ejiciendam esse. Quid si nos punctum illud unicum elegantissimam doceat scripturam, et monstret, in Juvenale emendandum esse: αὐτὸν γὰρ ἐφέλκεται ἄστρα κίναιδον, vel propius ad veterem scripturam αὐτὸν δ' ἕλκει γλυκὺν ἄστρα κίναιδον. Sed prior lectio, quum parodia sit pressior, plane placet, et spondere ausim, ita Juvenalem scripsisse, ut Nævolo persuadeat, fortunam in turpibus etiam rebus a genesi dependere, et simul idem credentes Romanos derideat. In Schol. pro *ipse ad se trahit* possis legere *ipsum astrum trahit*, vel *te trahit*, ut legerit, σὲ γὰρ αὐτὸν ἐφέλκεται ἄστρα κίναιδον.» Mihi aptior facetiorque videtur nostra lectio, neque adsequor,

[1] De diptychis conf. Heinsium, ad Ovid. Am. I, 12, 27; Rutgers. Var. Lect. VI, 18; Salmas. ad Hist. Aug. pag. 16, et Dufresn.

cur Juvenalis illa Græcis expresserit verbis, vel, si Homerica in rem suam convertere voluit, de quo vix dubitare possis, tam multa immutaverit, nec potius acutam Homeri sententiam variatione unius vocis lepide transtulisse censendus sit. Vid. Comm.

Not. 37. Αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος, sua enim sponte ac vi cinædus (tamquam magnes) virum ad se trahit; *blandis* scilicet promissis, literis moribusque alliciens: faceta παρῳδία verborum Homeri Odyss. π, 294 (ubi vide Clark.) et τ, 13, αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος, quæ Latine expressit Valer. Flac. V, 541. Rigaltius comparavit vetus epigramma (vide Brunckii Anal. Epigr. 30): Μάγνης Ἡράκλειτος ἐμοὶ πόθος· οὔτι σίδηρον Πέτρῳ, πνεῦμα δ' ἐμὸν κάλλει ἐφελκόμενος. Grangæus: « Nonnulli, ait, aliter legunt, sed glossema est cujusdam Græculi, tractum ex Græcorum proverbio: Πάντας γ' ἐφέλκων, οἷα μαγνῆτις λίθος. Scias autem τὸ ἄνδρα amplum illud peculium signare, quod cinædus labris vidit spumantibus. Sic Latinis *vir* est illa pars, qua viri sumus, et hinc uno verbo Græci exsectos vocant ἀνδροτομημένους. » Sed poetam in hunc sensum transtulisse verbum Homeri, vix crediderim. Confer Var. Lect.

Not. 38. *Ulterius*, pejus, majus, quemadmodum *ultima* dicuntur maxima, extrema, pessima, ultra quæ non licet progredi, ut *ultima vitia*, *pœna*, *crudelitas*, etc. — *Mollis*, cinædus, pathicus.

Not. 39. Verba Virronis vel cinædi avari. — *Hæc* dona.

Var. 40. Sententia hujus loci est: *Computat* accurate cinædus avarus, quæcumque mihi dono dedit, *ac cevet*, et tamen libidini indulget, cui imperare non potest; vel, calculum et rationes mecum subducit, dum explet libidinem. — *Cevere*, proprie significat clunes movere more canum (vid. Comm. ad Sat. II, 21), et aptius hoc loco verbum est, quam *canet* vel *cavet*, quæ plerique interpretes pro eo substituerunt. *Ac cevet*, 1, 60, 65, 69, 70, 75, 76, 82. *Et cevet*, 31, 49, 54, 55, 61—63, 66—68, 71, 72, 77, 81, et Cod. Put. *Atque cevet* adversus metrum, 25, 56, 57. *Atque cenet*, 59, vitiose. — *Et cavet*, 24, 73. Rectius *atque cavet*, 10—12, 14—23, 27, 45—48, 50, 58, 64, 74, et XXXIV Codd. Paris. « Id sensum satiricum minus offert, sed honestiorem: *cavet*, scil. ne in computatione decipiatur, et ne plus æquo in suum draucum conferat, » Brit. et Ach. *Cavet*, ne plus accipiat servulus, PRAT. Eamdem lectionem defendit Schurzfleisch. his verbis: « Poeta Nævolum, quod nihil a divitibus donorum acciperet, consolatus est a vs. 32, rejiciendo culpam in astra, homines etiam cinædos regentia. Finito sarcasmo vs. 38 sqq. infert Nævolus, illa patienter quidem se ferre, sed hoc intolerabile esse, quod quidam pathici sint avari, qui etiam, quæ dederint, objiciendo exprobrent, et omnia accurate computent pactamque mercedem inde decurtent. Quis inde non videret, τὸ *cevet* h. loc. ἄτοπον esse, ubi non nisi de rationibus agitur? Sed ille mos est quorumdam Criticorum, ut non nisi vocabula cassa aut etiam prætextata in bonos auctores inculcent, ad nescio quos codices provocantes. » Enimvero *cevet* in plerisque legitur libris, nec video, cur alienum sit ab hoc loco ubi

poeta ostendit, ridiculum esse hominem, qui, dum libidinem explere cupiat, tam avarus sit, et libidinem ejus majorem esse avaritia.

Not. 40. De verbis *computat ac cevet;* vide Var. Lect. *Ponatur calculus... labores* vel Virronis, cinædi avari, verba sunt, quibus Nævolus, vs. 43 seq. respondet, vel Nævoli, indignantis, munera quævis non modo sibi exprobrari et nimis exiliter revocari ad calculos, sed illa etiam pluris, et officia sua, avaro præstita, minoris æstimari, quam par sit. Priorem explicandi rationem non male defendit Ach. cujus nota est: « *Hæc tribui... tulisti* inquit *mollis avarus* misero clienti. Sermonem abrumpit Nævolus hac notatione *computat ac cevet.* Virro pergit: *ponatur calculus*, summam summæ subscribamus, addamus, *adsint pueri cum tabula*, summa tota *quinque sestertia.* Videamus, num tui id valeant labores. Cui iratus respondet Nævolus: *An facile est*, etc. Sic vividius et satirice magis fluit dialogus. » — *Ponatur calculus*, subducantur rationes accepti et expensi. *Calculi* erant lapilli, qui in rationibus vel computatione adhibebantur.

Not. 41. *Tabula* ratiocinatoria, seu calculatoria. Potest etiam esse codex accepti et expensi.

Not. 42. *Numera.... sestertia quinque omnibus in rebus*, in universum jam tibi dono dedi. *Labores*, ut *opera* supra vs. 28, de officio, in re turpi præstito. *Numerentur* et æstimentur.

Var. 43. *Promtum*, 4. — *In tua* pro *intra*, 16. Versus 43 et 44, non Juvenalis esse, sed impuri cujusdam nebulonis, suspicabantur Valla et alii. Sed quamvis obscœnitas nimis ad vivum quasi resecetur, aptissima tamen talis pictura h. loc. et ingenio Nævoli est, nimisque severus Scaliger. qui Poetic. III, 9, ob talem impuritatem pudicis lectione Juvenalis omnino abstinendum censebat.

Var. 44. *Atque illinc externæ occurrere cœnæ*, id est, et eo se quæstu tueri, nec aliena quadra opus habere, conj. H. Valesius.

Not. 43. 44. Verba obscœna, sed apta hoc loco et ingenio Nævoli. Confer Var. Lect. — *Legitimum*, justæ magnitudinis.

Not. 45. Nævolus, cliens Virronis, qui omnia, etiam turpissima officia, ab eo exigebat. — *Fodere* sensu quoque obscœno dicitur, ut *arare*. Confer ad II, 10, et Martial. VII, 101—104.

Var. 46. *Non dominum*, 17, 20, 45. — *Tener*, 11, 14, 16—19, 23, 24, 27, 45, 47, 50, 58, 61—69, 71—74, et plerique Codd. Paris. unde illud restituit Ach. *Et tenerum puerum*, 46, 48. *Et tenerum et puerum*, 49, 55. *Puerum et tenerum*, 77.

Not. 46. *Sed tu sane*, qui deformis, senex et hirsutus es, putabas, te tenerum ac pulchrum esse, tibique propterea gratis operam præstitum iri sperabas a me, qui tantam ceperim voluptatem ex labore. Vim sarcasmi facile senties.

VAR. 47. *Et dignum et pulchrum*, 21. *Te pulchrum*, 11. Non male!

NOT. 47. *Dignum cyatho cœloque*, alterum Ganymedem et æque formosum, non minus dignum, qui in cælum raptus Jovi pocula ministrares; vide ad V, 56 et 59.

VAR. 48. *Asseclæ*, vel *adseclæ*, 15, 16, 17 a m. pr. 18, 19, 21. 24, 25, 45—50, 55, 57—60, 64—67. Nil interest. — *Non indulgebitis*, 16. *Nil indulgebitis*, 20.

VAR. 49. *Nec jam*, 21, 22, 27.

NOT. 48, 49. Verba, opinor, non Nævoli, ut vult *Achaintre*, sed poetæ, Virronem eique similes alloquentis: Quid vos aliis *humilibus*, pauperibus minusque dilectis *adseclis* et *cultoribus*, hoc est, clientibus, donabitis, si ne *morbo* quidem, libidini et vitio vestro aliquantulum *indulgetis*, vel nobis, clientibus vestris, qui vestræ libidini satisfacimus, aliquid datis? *Heinecke* hæc adnotavit: « Hoc et mihi verisimillimum videtur. Est exclamatio poetæ jam non mirantis, ejusmodi homines clientibus nihil dare, quum ne amatores quidem quidquam accipiant. — *Morbus* est inveteratus affectus et cupiditas, tum impura libido. Egregie de hac voce disputant Gron. ad Senec. de Ben. I, 14, et Mitscherl. ad Horat. Od. I, 37, 39. Sic *morbus* dicitur supra, II, 17 et 50.

NOT. 50—53. Hæc quoque verba poetæ tribui possunt eo sensu, ut iis contineatur lepidum consilium, Nævolo datum, et amara irrisio, tum formæ, tum avaritiæ et mollitiei Virronis cinædi: En formosulum illum et delicatum Ganymedem, cui tu potius quum tam avarus sit, munera mittas, et quidem *umbellam*, ne sole offuscetur, vel alium ornatum muliebrem, quum mulieris et amicæ loco sit tibi! Sed præferenda forte aliorum sententia, qui inde a vs. 50 Nævolum loqui putant hoc sensu: Hic Virro postulat potius, ut sibi mittantur munera. Hæc verba spectant ad ea, quæ Nævolus, vs. 46, 47, et verba vs. 48 et 49, ad ea, quæ ille vs. 45 dixerat. Vulgo innui putant, nihil cinædo tam ingrato donandum esse. Henninius: « Tales, inquit, *semiviri* vocantur Petronio aliisque hinc σπαταλοκίναιδοι, qui umbellis, armillis et similibus crepundiis ad instar puellarum superbiebant; unde et ad majorem indignationem addit dona isthæc mitti *femineis calendis*, id est, Martii. » Nam calendis Martiis, quæ et matronalia dicebantur, mariti uxoribus, amatores puellis munera mittere et tam matronæ, quam mariti sacra Junoni facere solebant pro matrimonii felicitate: unde *femineis*; non quia omnes calendæ Junoni sacræ erant. [1] Nota Ach. est: « Calendæ Martiæ feminis erant, qualia Saturnalia viris; easque celebrabant in memoriam belli cum Sabinis earum interventu compositi. Domi igitur manebant,

[1] Conf. Heyne ad Tibull. III, 1, 1; IV, 2, 1; Intpp. Hor. Od. III, 8; Ovid. Fast. III, 167 seq. Martial. V, 85, 11; IX, 91, 15, et X, 24; Suet. Vesp. 19.

comtæ, pulchrioribus ornamentis ornatæ, in *cathedris positæ*, atque sic amicos eorumque munera recipiebant; et, ut Macrob. I, 12, ait, « Servis cœnas apponebant matronæ, ut domini Saturnalibus. Satirica igitur est illa Nævoli exclamatio, qui Virroni objicit munera tamquam feminæ et eodem tempore allata. » *Umbella* seu *umbraculum*, σκιάδιον (Dionys. Hal. VII) velum vel linteum tegmen, quod *umbram* facit et supra caput suspensum arcet æstum (*parasol*); quæ umbracula sæpe egregia erant et pretiosa; vide Paciaudi Σκιαδηφόρημα, seu de Umbellæ Gestatione commentarius, Romæ 1753, 1754, et *Böttigers Vasengemälde*, t. I, p. 150. — *Succina* (rectius *sucina*) armillæ e sucino, vel sucino gemmisque distinctæ; non vasa. Vide ad V, 24 in Var. Lect, et ad VI, 573. — *Succina*, gemmata dextrocheria, explicat vet. Schol. ad quem *Crammer*, p. 362, notavit post alios *dextrocheria* hic nominari, quæ alias *dextralia* sunt. De iis videndi Casaub. et Salmas. ad Capitol. Maximin. cap. 6; quorum hic quoque ad Trebell. in XXX Tyrann. cap. 14. Ed.

Not. 51. *Natalis* dies Virronis, quo cognati et amici dona mittere solebant. — *Quoties ver incipit*, calendis Martiis, quo mense veris initium est.[1] Vernum autem tempus proprie incipit VII Id. Feb. vide Varr. Re Rust. I, 28, et Plin. XVIII, 25. — *Madidum ver*, vide ad IV, 87.

Not. 52. *Cathedra* etiam viro effeminato apte tribuitur; vide ad I, 65, et VI, 91. — *Positus*, repositus, jacens vel sedens in *cathedra*, tamquam femina. Confer Prop. IV, 5, 37, et Mart. III, 63, 7. — *Strata*, constrata tapetibus mollibusque cervicalibus.

Var. 53. *Tractat* egregius Cod. Putean. quod bene conj. Britan. Grang. et C. Vales. quodque nunc pro vulg. *tractas* recepi cum Ach. vid. Comm. Heinek. scribendum censet *tradas*, hoc sensu : postulat, ut calendis femineis venias juxtaque eum in cathedra sedens tradas munera secreta. Sed neque emendatio hæc, neque interpretatio multis arridebit. Præstitisset saltem: *et cui strata posito*...... *tradas*, etc. Mireris tamen, non plures intpp. hæsisse in vulg. lectione, quæ, si quid video, plane inepta est.

Not. 53. *Munera secreta*, secreto missa, et quæ non audet palam ostendere, utpote pudenda et muliebria, quæ ipsi tanquam feminæ a Drauco missa sunt. Arcte autem jungenda sunt verba, quibus idem tempus designatur: « Aut *quoties* madidum ver incipit, et *Virro*, strata positus longaque cathedra femineis calendis (vere ineunte), secreta munera tractat, » manibus pertractat muliereulæ instar, dulcedine eorum taliumque deliciarum captus.

Var. 54. *Cui prædia*, 10, 11, 12, 14, 21, 22, et quidam Codd. Paris. quos secutus est Ach. *et prædia*, 15.

[1] Male vet. Schol. « Matronalibus, quæ sunt calendis Aprilibus, quibus est *natalis* Veneris. »

Not. 54 seq. Jam aperte Nævolus in Virronem vel cinædos ei similes, eorumque et avaritiam et mollitiem debacchatur. — *Passer* dicitur homo mollis et lascivus, ut *oscula passerina* et *prandium passerinum*. Pompon. ap. Nonn. 2, n° 335, nam passeres in Venerem proni ac salaces, unde et esus eorum ad libidinem excitare currusque Veneris ab illis trahi credebatur.[1] — *Cui*, in cujus gratiam tam avarus es et tot opes colligis? — *Montes*, vineis consitos. — *Apula*, epith. orn. quoniam Apulia fertilissima Italiæ regio fuit. Conf. intpp. Horat. Od. III, 16, 26 seq. Martial. X, 74, 78, et supra ad IV, 27, in Var. Lect. — *Tot milvos intra tua pascua lassos*, hoc est, latifundia tam ampla, ut etiam milvi ea transvolantes delassentur. Confer Pers. IV, 26, et Petron. 37, ut de talibus latifundiis Sen. Ep. 83.

Var. 55. *Appula* pro *Apula* recepi ex 18, 19, 23, 24, 46, 47, 49, 50, 60, 62, 64, 65, 68, 69, 71, 72, 73, ut metro consulatur. Vide ad Sat. IV, 24—27, extr. — *Inter*, 25, 48, 56, 57, 59, 60, 65.

Var. 56. *Tripholinus*, 27, 48, 59, 60, 65.

Not. 56. *Trifolinus ager* dici putatur ager Trifolii, oppidi vel montis Campaniæ (quem Prateus nunc vocari credebat *Monte di S. Martino*, haud procul Neapoli), vel, quia Trifolium oppidum aut mons a nullo scriptore memoratur, ager Campanus, qui vina tulerit *trifolina*, hoc est, tertio foliorum exortu adeoque tertio anno ad bibendum tempestivo. Vinum Trifolinum laudant Athen. I, 21; Martial. XIII, 114, et Plin. XIV, 6, ubi vide Hard. — De Trifolini agri nomine aliam affert interpretationem Juvencius; qui eum sic dictum putat ab herba trifolio, *le trèfle*, quæ plurima in eo nascitur. *Crammer* ait prope accedere ad nomen hoc ignoti agri, fundi *Trivinioli* nomen, quod exstat in Cod. Traditionum Eccles. Ravennat. quem eleganter edidit Bernhartius. Ed. — *Implet* cellam et dolia tua vino, ideoque te locupletem reddit. Ed.

Not. 57. *Suspectum jugum Cumis*, ut vulgo putant, Misenum prom., Cumis imminens et ruituro simile (vide Burm. ad Valer. Fl. VI, 149). Hoc tamen a Cumis tribus circiter millibus passuum distat, nec, quod sciam, vitiferum fuit. Grangæus suspicabatur, arduum montem, qui a balneis Triperquilinis absit MD passus, et ubi adhuc insignes Hamarum ruinæ conspiciantur, designari eumque *suspectum* dici *Cumis* propter historiam, e Liv. XXIII, 35 seq. notam. Fuit etiam mons ad Cumas et huic urbi imminens, de quo vide Heyne ad Virg. Æn. VI, 9 seq. et in Exc. III. Sed forte significatur hoc loco Vesuvius, qui longius quidem etiam Miseno distat a Cumis, sed cineres tam late spargit, ut huic quoque

[1] Vid. Athen. IX, 10 (IX, 46 ed. Schweig.) et Sappho in hymno in Venerem ap. Dionys. Halic. de Compositione verborum, cap. 23; Opp. tom. 5, ed. Reisk. p. 176 seq. Plin. X, 36, et Cic. Fin. II, 75.

urbi *suspectus* vocari possit.[1] Idem pulcherrimus omnium Campaniæ montium, vitibus amictorum, dicitur Flor. I, 16, 5. Conf. Virg. Georg. II, 224; Martial. IV, 44, et al. — *Gaurus*, Campaniæ mons (hodie *il Monte Barbaro*), inter Puteolos et Lucrinum Avernumque lacum, vini feracissimus.[2] — *Inanis;* Grang. tibi non sufficiens et tam inutilis ac si nihil haberes. Schol. vet.: « Superexhaustus, ut transacto vindemiarum tempore; aut quia vaporiferos specus habet; (adeoque concavus, cavernosus) aut melius est sic intelligere, quia omni arbore exspoliatus est et solis vinetis vacat. » Tertiam rationem probat Oberlin. ad Vib. Seq. pag. 324; secundam Ach. cujus nota est: « Mons vitibus consitus non est *inanis;* sed forte olim ignifluus mons fuerat, *un volcan*, tunc temporis exstinctus. » — Hoc vocab. *inanis* hic nihil certi habet, nec unquam habiturum videtur; itaque omnibus conjecturis favere potest. Aliquando cogitaveram ita dici quia *raræ* ibi fuerint vites, non consitæ et abundantes, ut aliis in locis, sed nihil apud auctores invenio, quod meæ faveat opinioni. Ed.

Not. 58. *Nam quis plura*, quam tu, *dolia* vini recondit in cella? Quis plura possidet vineta, et tamen tam avarus est, ut ne clientibus, quales nos sumus, vini quid det? *Dolia*, cados, *linit*, eorum corticem pice vel cera et gypso oblinit, *musto victuro* (dat. pro genit.), ut multos annos duret. De vetustate vini ejusque condendi, linendi et conservandi ratione vide ad V, 30.

Not. 59. *Quantum erat*, quantula res fuisset? « Quanti constitisset, tibi, si meis *lumbis* (in quibus vis major Venerea), hoc est, si mihi, clienti tuo, *exhausto* in tua libidine explenda, dedisses *pauca jugera*, prædiolum? » Ach. *Exhausti* Venere, ut fere *exsorbere viros*, X, 223. — *Lumbos*, vide ad VI, 314.

Var. 60—62. *Melius ne*, 59, 60, a quibus etiam *hic* abest, ut ab 25, 57. *Melior*, 27, 47. *Melior nec hic*, 48, 58. *Melius næ..... legatus fiet amici*, 24. Idque malebat Britann. hoc sensu: *næ*, profecto, *hic*, Romæ, *melius*, cum majori emolumento, *legatus*, internuncius et veluti leno *fiet amici pulsantis cymbala*, sacerdotis Cybelei: majus lucrum ita faciet puerulus *rusticus*, qui pauperrimus est, et aliud nihil habet, quam matrem et casulam et catellum. Grangæus: certe melioris conditionis est comes idemque draucus Galli *cymbala pulsantis*, quem per provincias errans stipem mendicandi gratia ducit

[1] Vid. Heins. et Burm. ad Valer. Flacc. II, 620; IV, 509 et intpp. Sil. XVII, 592 seq.

[2] De quo vid. Plin. XIV, 3 et 6; Stat. Silv. III, 1, 147; 5, 99; IV, 3, 65. Si Capaccio in Ant. Puteol. c. 22, fides habenda, tres fuere montes in Campaniæ finibus, Gauri nomine appellati, primus prope Massicum et Minturnas, alter circa Nuceriam et Surrentum, tertius prope Avernum et Lucrinum.

una cum matre, etc. quam ego, qui tecum soleo. Non magis probanda Achaintrii explicatio: *An hic rusticus infans*, verna, *legatus*, ex testamento datus; relictus, *melius fiet* scil. portio hereditaria, vel proprietas (alterutrum subauditur), *amici tui cymbala pulsantis*, quam mei, qui, etc.? Omitto alias aliorum nugas. — Vs. 61. *Caculis*, 8, 9, 75, 76, hoc est, servis rusticis, vernis, propr. servis militaribus. Vid. Plaut. Trin. III, 2, 95, et Pseud. Argument. Varr. Ling. Lat. IX, 3, et Fest. Vulgatam lectionem ex Sat. XI, 153; XIV, 167, 179, ortam putabat Pithoeus. — *Cum lusore*, 10, 12, 15, 16, 18—25, 45, 46, 48—50, 54—69, 71—73. *Cum jussore*, 11. — Vs. 62. *Legatum*, ex 1, 48, 75, Cod. Putean. et altero Pithoei post Farnab. Lubin. Prat. et Maittar. substitui pro vulg. *legatus*, quæ lectio inepta videtur, certe ineptas peperit interpretationes. Nescio, utrum legerit Ferrarius, qui Elect. II, 16, h. loc. ita exposuit : *meliusne* ergo, id est, lautius legatum villici filius capiet a pathico, quam draucus ipse, qui non agrum colit, sed dominum? At sic poeta dixisset *legatarius fiet*, vel *legatum capiet :* neque ita satis congruunt reliqua verba *cum matre et casulis*, etc.

Not. 60—62. Num *hic*, in jugeribus tuis, *rusticus infans cum matre*, etc. hoc est, num jugerum tuum *melius legatum fiet amici*, testamento potius a te legabitur amico tuo, *cymbala pulsanti*, hoc est, Gallo vel pathico, Gallis simili, quam mihi drauco pauperique clienti tuo, qui libidini tuæ satisfacio, nec patior muliebria, sed mariti vice fungor? Conf. Var. Lect. et Lips. Epist. Quæst. IV, 25. *Rusticus infans*, verna, *cum matre*, ancilla, et *casulis*, mapalibus et attegiis. Quis sit *amicus cymbala pulsans*, non satis constat. Vulgo explicant Gallum coll. VI, 515, VIII, 176, et vetus Schol. Archigallum.

Var. 63. *Ais* semper legendum putavi, et nunc recepi ex 14, 15, 17, 18, 21, et VIII Codd. Paris. (Alex. Mazarin. Pithoei, Franchetii, Senatorio et tribus aliis). In reliquis *ait* scil. Virro, seu cinædus. Sed hæc ellipsis dura est, et inde a vs. 54, Nævolus inducitur colloquens cum Virrone vel cinædo. *Pusio* pro *pensio* legisse videtur Heins. ad Ovid. Met. III, 454. Non male! Cf. supra VI, 34, 35.

Not. 63. *Improbus*, impudens, *es*, *quum poscis*, impudenter postulas vel postulare soles. — *Sed pensio clamat*, etc. responsio Nævoli, importune et pervicaciter rogantis poscentisque. — *Pensio*, tempus solvendæ pecuniæ, vel *pensio* pecuniæ certis diebus solvendæ pro conducto agro vel domicilio et cœnaculo, vel pro argento, quod sumptum est fœnore. — *Clamat*, acclamat quasi mihi, *posce*, hoc est, me monet, cogit, urget, ut a te poscam.

Not. 64, 65. *Sed appellat*, poscit, ut id petam, vel rogat, ut poscam (vide ad VII, 158). *Puer unicus*, servus, qui mihi unicus est, ut Polyphemo unus fuit oculus, *per quem*, propter quem effossum, quia unus fuit, *Ulysses evasit*, quique solus mihi satis non est, ne in discrimine rerum mearum verser, vel tot molestiis premar, quemadmodum unus

oculus non satis fuit Polyphemo; nam si duos habuisset, non evasisset Ulysses, vel ipse, uno certe ictu, excæcatus esset. Ita vulgo mentem poetæ capiunt; sed rectius forte *F. Didot* in edit. Ach. « Juvenalis innuit, Nævoli servo, quem habet unicum, esse vestem foraminibus adeo latis distinctam, ut per eam homo possit evadere, veluti per oculum Cyclopis, quem habebat quoque unicum, potuisset Ulysses evadere; Gall. *Mon unique esclave, qui est si mal vêtu qu'un homme pourrait passer à travers les trous de son habit, comme Ulysse*, etc. Cæterum hæc comparatio, quæ nobis adeo ridicula videtur, fuit forte locutio proverbialis his temporibus usitata. » Crediderim tamen, *puerum*, hoc loco, esse catamitum, qui *pusio* dicitur, VI, 34 seq. Sic quoque drauco melius conveniunt verba sequentia. *Alter emendus erit* puer, *namque hic* unicus *non sufficit*, non satisfacit libidini meæ. Lubinus monet, de industria, hoc loco, et infra aliquoties Nævolo, ut bipedi asello et stolido nebuloni, ineptissimum tribui sermonem, ut stoliditas ac stupor cum insigni turpitudine conjunctus in eo exprimatur. Rigaltius vero in Diss. de Sat. Juvenalis, suspicabatur, poetam, hyperboles Virgilianæ (Æn. III, 636, 637) carpendæ mendaciique poetici rhetorico mendacio repercutiendi causa, dixisse, adeo *latam* et amplam fuisse oculi Polyphemi *aciem*, ut *per* eam Ulysses evaserit. — Mihi quidem probabilior videtur prima omnium interpretandi ratio; nam ea, quam edidit cl. *F. Didot*, etsi peracuta, quomodo tamen ex Juvenalis verbis exprimi possit, non equidem video. Ed. Ceterum notissima est fabula de Polyphemo Cyclope et Ulysse, qui illo excæcato, incolumis cum sociis evasit, ex Hom. Odyss. ι, 182—542; Eurip. Cycl.; Virg. Æn. III, 613—791 (ubi vide Heyne) et al. De Cyclopibus μονοφθάλμοις vide Heyne ad Apollod. I, 1, 1, et de ingenti oculo Polyphemi idem ad Virg. Æn. III, 636, 637. — *Unicus*, hoc est, qui domino suo unicus est et solus.

Var. 65. *Postquam* emendat male Grang. ut sensus sit : Tam alte me appellat, quam alte vociferabatur *Polyphemi lata acies*, hoc est, Polyphemus, postquam ei inebriato Ulysses evasit : de cujus Cyclopis clamore vid. Virg. Æn. III, 672. seq. — *Ulixes* recepi ex 17, 18, 19, 21—24, vid. Heins. et Heyne ad Virg. Ecl. VIII, 70. *Ulyxes*, 20, 27, 46, 47, 49, 58. Vulgo *Ulysses*.

Not. 65. *Acies*, Oculus. Ulysses hoc loco, et Ovid. ex P. IV, 14, 35, *sollers* dicitur, ut aliis poetis *versutus*, *fallax*, *pellax*, *duplex*, et Homero πολύμητις, ποικιλομήτης, πολύτροπος, πολυμήχανος, Διΐ μῆτιν ἀτάλαντος. Conf. intpp. Horat. Od. I, 6, 7.

Not. 67—69. Facete pro, ambo vestiendi sunt, inpr. in *bruma*, hoc est, hiemis tempore, quo frigidi *spirant* venti.

Var. 68. *Puerorum aquilone Decembri*, 1, Cod. Put. et edd. recentt. *Servorum mense Decembri*, 10, 11, 12, 14—17 a m. sec. 18—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et ed. Ach. forte e glossa. Vulgo ita interpungitur : *Quid*

agam bruma spirante? quid, oro, Quid dicam scapulis puerorum aquilone flante, seu spirante in *Decembri Et pedibus?* Quæ duræ sunt ellipses. Nos distinctionem nunc ita mutavimus *bruma? spirante quid*, etc. quo omnis difficultas sublata videtur. — Sic Ruperti : nos autem vulgatam sequimur, quia nullas ellipses putamus : utitur poeta *Aquilone Decembri*, ut Horatius *libertate Decembri*, et *Septembribus horis*. Ed.

Not. 68. *Quid* dicam *scapulis et pedibus puerorum*, servorum, lepide pro, servis, quum vestes petunt et calceamenta, quibus humeri ac pedes tegantur, *spirante Aquilone* in *Decembri*, vel potius *Aquilone Decembri*, hiberno : nam etiam æstivus est, qui etesias dicitur. Vide Plin. II, 47, et 49; XVIII, 34. Conf. Var. Lect.

Var. 69. *Aspectate*, 47, 48, 64.

Not. 69. Dicamne, *durate* vos, fortiter tolerate frigus, *et exspectate cicadas*, adventum cicadarum, hoc est, æstivi temporis? (conf. Plin. II, 26 et 27). Interea illi frigore enecarentur. Lepida verba, haud dubie efficta ex Virg. Æneid. I, 207, ubi vid. Cerda et Heyne. Confer Sueton. Calig. c. 45.

Var. 70. *Dissimiles* pro *dissimules*, 16, 18—24. Vide ad II, 3. — *Ut omittas*, 15, *et mittas*, 23.

Not. 70 seq. Facete draucus beneficia sua exprobrat; *ut*, quamvis *dissimules* et *mittas*, prætermittas, nihili facias, *cetera* officia mea ac beneficia, tibi præstita. — *Quanto metiris pretio*, quanti facis.

Not. 71. *Tibi deditus devotusque cliens*, addictus et ad officia quævis tibi præstanda paratus.

Not. 72. *Uxor tua virgo maneret*, non gravida facta esset, propter tuam impotentiam.

Not. 73. *Ista* officia, hoc, scilicet ut efficerem, quod tu ipse non posses. — *Quibus modis*, quam vehementer, suppliciter et sæpe.

Not. 74. *Puellam*, uxorem tuam, *fugientem*, e domo tua aufugere volentem, *amplexu* meo *rapui*, ex fuga retraxi. — *Puella*, hoc loco uxor, ut *virgo*, *nympha*, παρθένος, νύμφη; vide ad II, 59.

Not. 75. *Tabulas* dotis vel nuptiales *jam ruperat*, quod fiebat in divortiis, *et signabat* alias (conf. II, 118), alteri jam nubere volebat. In his tabulis solennia erant verba : « Procreandorum caussa liberorum uxorem duci; » et in divortiis *rumpebantur tabulæ*. Conf. Tac. Ann. XI, 30, ibique Lips.

Var. 76. *Hæc*, 25, 27, 45—50, 55—63, 65—69, 71—74. *Ergo*, 46, 47, 48, pro *ego*.

Not. 76. *Tota nocte*, totius noctis laboribus *redemi*, placavi iram tibique reconciliavi.

Not. 77. *Te plorante*, metu infamiæ ac repudii, *foris*, ante januam

cubiculi. *Testis mihi lectulus*, etc. Conf. Catull. VI, 6—11, et Ovid. Am. III, 14, 26. Εἰπὲ δὲ σημεῖον, Βακχῶν ὅτι πέντ' ἐφίλησα ἑξῆς, ὧν κλίνη μάρτυς ἐπεγράφετο, Asclepiad. Epig. XXVII, 11, 12; in Brunck. Anal. tom. I, pag. 217, ubi conf. Jacobs ad Antholog. Græc. Vol. I, P. II, pag. 47.

Not. 78. *Ad quem pervenit*, a quo auditus est. — *Lecti sonus*, crepitus. Conf. Catull. loc. laud. et Ovid. Am. III, 14, 26. — *Vox dominæ*, uxoris, præ libidinis impatientia gannientis in concubitu et subantis. Confer ad VI, 64, 65; Horat. Epod. XII, 11, et Ovid. Am. III, 14, 25.[1] — *Dominæ;* vide ad VI, 30.

Var. 79. *Et dirimi*, 22. — *Jam fere solutum*, 24.

Not. 79. Confirmatio prioris sententiæ: *instabile* autem apud homines mulierosos et pathicos est conjugium: quippe ii mulieribus a se ductis non possunt satisfacere. Ach.

Var. 80. *Servabit*, 10, 13, 17 a m. sec. 19.

Not. 81. Distinctionem non mutavi, quamvis suadente Ach. ita capiente mentem poetæ: *Quo te circumagas*, quocumque te vertas, ut subterfugias vim argumentorum meorum et ingrati animi excusationem invenias, *quæ*, quæcumque ex meritis beneficiisque meis, *prima aut ultima*, primo aut ultimo loco, *ponas; nullum ergo*, etc. Vulgo hæc jungunt præced. verbis et interpungunt: *Quo te circumagas? quæ prima aut ultima ponas?* quo fere sensu Virgilium dixisse putant, *quæ quibus anteferam?* Æneid. IV, 371. Bahrdt exponit: *quæ prima aut ultima ponas*, scilic. in rationibus, ut sententia sit; quocumque demum modo rationes subduxeris, debitor mihi eris, nostræ rationes sibi non respondebunt, hoc est, beneficia non paria erunt. — Vulgatam sequimur. Ed.

Var. 82. *Et* pro *ac*, 23. *Aut*, 24.

Not. 82—90. Confer ad I, 55 seq. Verba sarcasmi et indignationis plena.

Var. 83. *Aut filia*, 17—20, 45. *Quod filia*, ex 11, et duobus MSS. Paris. nunc pro vulg. *vel filia* substitui tamquam venustius aptiusque ad augendum beneficium. Favent etiam huic lectioni verba sqq. *spargere argumenta viri*, de quibus vid. Comm.

Var. 84. *Libris auctorum*, 7, 11, 20—24, 29. *Titulis actorum adspergere*, vel *tabulis actorum spargere* legebat Serv. ad Virg. Georg. II, 502.

Not. 84. *Tollis* liberos, etsi spurios. Vid. ad VI, 38.

Not. 85. *Argumenta viri*, indicia virilitatis, liberos, procreatam so-

[1] Vetus Schol. « In coitu non tacentis, quod virgo erat; ut sit mariti major infamia. »

bolem, *gaudes libris actorum spargere*, eorum nomina inserere, vel potius passim adnotare, ut ad plures spectet liberos. Vide ad II, 136. — *Foribus suspende coronas;* nam coronis ornabantur fores domus puerperæ. [1]

Var. 86. *Posses*, 11, 16.

Not. 86. *Famæ*, infamiæ, *opponere*, quum vel ne dicaris orbus esse et inhabilis soboli procreandæ, aut mulier et cinædus. Confer Lucillii Epigr. VII, in Brunck. Anal. tom. II, pag. 318. — *Fama* apud poetam est, secundum cl. *Crammer*, nota orbitati ex legum censura inusta, nam ex lege Papia, haud paullo mitior orbi conditio quam cælibis erat. Ed.

Not. 87. *Jura parentis*, quæ vulgo *jus liberorum*, et Tac. Ann. III, 28, *privilegia parentum* dicuntur, hoc est, præmia maritorum patrumque, honores et commoda, ut scil. præferrentur aliis in petitione honorum (vid. Tacit. Annal. II, 51), in sorte et longiore administratione provinciarum (vid. Tac. Ann. XV, 19, et Dio LIII, 13), et in omni magistratu (conf. Gell. II, 15), ut honestiorem in spectaculis locum obtinerent (vid. Suet. Aug. 44), ut, qui plures haberent liberos, in Urbe tres (unde illud *jus trium liberorum*), in Italia quatuor, in provinciis quinque, a tutela aliisque muneribus personalibus immunes essent, etc. — Multa, inquit *Crammer*, ad hunc locum Satirici, e penitissimis jurisprudentiæ Romanæ penetralibus haustum, et ab interpretibus ad unum omnibus pessime adhuc tractatum, dici poterant, inprimis post detecta Gaii JCti opima spolia Veronæ suspensa, nisi diligentiam nostram nuper prævertisset industria et eruditio viri ampl. Hugonis in Histor. Jurispr. Rom. pag. 557, edit. octavæ. Ed.

Var. 88. *Legati omne*, 44, prob. Heins. ad Ovid. Her. Epist. VIII, 104, quem vid. Sed verendum est, ne poetæ sic elegantia obtrudatur, quæ forte nulla est, et quam aut respuit, aut non recordatus est. Confer infra ad X, 155. — *Rapis*, 18.

Not. 87—90. Lege Papia Poppæa cautum erat, ut cælibes ex aliorum testamentis nihil caperent, nisi e proxime junctorum, et nisi post testatoris mortem intra centesimum diem matrimonium contraherent; orbi non nisi dimidium; solitarii vero, hoc est, unius filii vel filiæ parentes, *legatum omne* sive solidum; [2] utque decima pars legati *caduca* esset, sive in fiscum *caderet*, si legatarius careret liberis. [3] — *Caducum*, quod sine

[1] Vide ad VI, 51, Meurs. Att. Lect. IV, 10; Sagittar. de Jann. Vett. c. 30, § 20, et Bartholin. de Puerpp. Vett. p. 125.

[2] Non majorem tantum partem, quod Lipsius suspicabatur in Exc. ad Tacit. Annal. III, 25—28.

[3] Ulpianus, tit. 17: « Quod quis, inquit, sibi testamento relictum, ita ut jure civili capere possit, aliqua ex

mea opera caducum fuisset: *dulce*, quod ex insperato et mea opera tibi obtigit, et in te tuosque liberos, quos mihi debes, *cecidit*. Legatis enim hæc conditio adjungi solebat: *quandoque liberos habuerit*. Legis autem Papiæ Poppææ duæ erant partes, *nuptialis* una, altera *caducaria*, quæ de *caducis* legatis agebat.

Var. 89. *Junguntur*, 10, 11, 12, 14—27, 45—50, 54—69, 71—74, et omnes fere Codd. Paris. unde recepit Ach. cujus nota est: præsens tempus aliquando pro futuro usurpatur ac sæpe sæpius vividius est. — *Caduco*, 60, 64, 65.

Not. 89, 90. *Commoda præterea jungentur*, adjungentur, accedent per me, *multa caducis*, his legatis, quæ in te tuosque liberos cadent, *si numerum, si tres*, hoc est, numerum trium liberorum, *implevero*. Multa enim præmia proposita erant iis, qui liberos, plurima vero iis, qui tres pluresve haberent.[1]

Not. 90. Verba poetæ, simulantis miserationem: *Justa doloris...... affert*.

Not. 91. *Ille* dives avarus, Virro. *quid affert*, quid dicit, quo se excuset?

Not. 92—102. Respondet Nævolus. — *Negligit*, contemnit me, non curat, nihil dat. — *Bipedem asellum*, stultum hominem, qui eamdem operam gratis præstet, servum draucumque simplicem et robustum, vel bene mentulatum, quem eodem modo decipiat. Nota C. Valesii est: « *asellum*, hoc est, pædiconem bene mentulatum asini more, quales fuisse Commodo et Elagabalo, ὄνους et ὀνοβελεῖς hinc dictos, tradit Lampridius. A Phædro in ultim. fabul. lib. III, et in Copa Virgilii *asinus* vocatur *delicium Gallorum*, scilic. quod illis nimium lascivis fœdæ libidinis ministerium præstabat, ut docet Apuleius in Milesia. » Conf. supra ad I, 59, in nota 23.

Not. 93. *Hæc* vero, quæ de Virronis turpitudine et avaritia dixi, sunt secreta, *tibi soli commissa*, credita. — *Celare momento*; vid. ad V, 71.

Not. 94. *Intra te fige*; vid. ad V, 12.

Var. 95. *Levis*, non *lævis*, 17, 19, 23, 24, 60, 65. Recte.

causa deinde non ceperit, caducum appellatur, veluti ceciderit ab eo (et in alium, vel fiscum) v. g. si cælibi vel Latino Juniano legatum fuerit, nec intra dies centum vel cælebs legi paruerit, vel Latinus jus Quiritium consecutus fuerit; aut si ex parte hæres scriptus vel legatarius ante apertas tabulas decesserit, vel peregrinus factus fuerit. » Conf. ad VI, 38, quosque ibi laudavi, Bach. et Lips.

[1] De quibus commodis et de celebri illo *jure trium liberorum*, vide Lips. Exc. ad Taciti Annal. III, 25; intpp. Gell. II, 16, et Rader. ad Martial. II, 91.

Not. 95. *Pumice levis*, mollis et cinædus; vid. ad II, 12, et VIII, 15.

Not. 96. *Qui modo* omne *secretum* mihi *commiserat*, tanquam familiari suo. Conf. III, 113. — *Ardet* nunc ira et indignatione.

Not. 97. *Quidquid scio*, omnia arcana, quodque secreto opera mea usus sit.

Not. 98. *Aperire caput* vulneribus, hoc est, vulnera ei infligere. — *Candelam*, ignem, *apponere valvis*, foribus (ut *cereum ardentem ante meretricis fores abjicere* in Curii Fortun. lib. I), ædes meas incendere. Conf. XIII, 145, 146.

Var. 99. *Non contemnas*, 14. *Ne contemnas..... nunquam careas annona veneni*, 11, 15, non improb. Schurzfl. ut sit quasi apostrophe ad cellam venenariam. — *Nec despicias*, 23, 60, 65, 77.

Not. 99. *Nec contemnas aut despicias*, cave etiam nihili pendas hoc, *quod his opibus*, etc. vel potius; cave contemnas hominem tam mollem atque effeminatum, quoniam *his opibus*, hoc est, divitibus, vel in tantis opibus, *nunquam cara est annona*, pretium, *veneni*, hoc est, tam divites homines emere et possunt, et solent venenum, quo necent eum, a quo ne evulgetur turpitudo sua verentur.

Var. 100. *Nunquam careas*, 11, 14—17, 20—24, 45, et XV Codd. Paris. *Careas nunquam*, 18.

Var. 101. *Tegas*, 15.

Not. 101. *Ergo occulta*, secreta tibi a me commissa, *teges*, *ut curia Martis Athenis*, Ἄρειος πάγος (*Areum judicium*, apud Tacit. Ann. II, 55), celeberrimum illud Atheniensium δικαστήριον, seu ἡ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴ in Acropoli, cujus judices, Ἀρεοπάγιται, quidquid in eo agebatur, alto premebant silentio (unde etiam proverbio quis dicebatur Ἀρεοπαγίτου σιωπηλότερος et στεγανώτερος), et κρύβδην ψηφίζειν solebant.[1] Eosdem propterea noctu et in tenebris judicasse putant, nisi potius ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ δικάζουσιν, ὡς μὴ ἐς τοὺς λέγοντας, ἀλλ' ἐς τὰ λεγόμενα ἀποβλέποιεν, Lucian. Hermot. c. 64. — Hinc Persius, Sat. IV, « Nigrum scis ponere Theta. » Areopagus dicitur ab Ἄρης, Mars, et πάγος, saxum, collis : hic enim a Neptuno Mars homicidii accusatus coram duodecim Diis, sex sententiis absolutus est. Ed.

Not. 102—122. Verba poetæ, quibus confer Petron. Fragm. IX, in Wernsdorf. Poet. Latin. min. tom. III, pag. 75, et Sarisber. Policr. III, 12. — *O Corydon*, o stulte, demens, rustice, rerum imperite; ex Virg. Eclog. lib. II, 56 et 69. Ed.

[1] Vide Macr. Sat. VII, 1; Meurs. de Areopago; Potteri Archæol. Gr. I, 19; Scalig. ad Pausan. I, 28; Perizon. ad Ælian. V. H. V, 15.

VAR. 103. *Loquuntur*, 13, 22, 24, et X MSS. Paris. quod nunc pro vulg. *loquentur* revocavi cum Ach. quia sequitur *clamant*.

NOT. 103. *Ut*, quamvis. — *Jumenta loquuntur et canis et postes et marmora*, quemadmodum proverbio dicitur *etiam saxa loquentur*. Confer Propert. I, 18, 4; Habacuc. II, 11; Catull. VI, 7, ibique Doering.

VAR. 105. *Tolle*, 15. *Tollito* pro vulg. *tollite* nunc recepi cum Ach. ex 10, 13, 16, 17, a m. sec. 18, 19, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74, 77, et quibusdam Codd. Paris. nam verba *claude* et *junge* præcedunt.

NOT. 105. *Vela tegant rimas*, conf. Martial. I, 35, 5 seq. XI, 46, 3 seq. et supra ad VI, 228. — *Ostia et januæ* propr. dicuntur fores in liminibus ædium, introitum dantes, quasi *os* et *Janum*. Confer Cic. N. D. 2, 27, *junge ostia*, claude, ut *junctas fenestras* dixit Horat. Od. I, 25, 1.

VAR. 106. *Clamant* et *clament* omnes Codd. nostri et Paris. nec non 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, 77. *Taceant* substituit Pithœus, quem secuti sunt editores recentt., putantes illud contra mentem poetæ dici. Sed recte eam cepisse videtur Ach. quo præeunte veram et ant. lect. omnium librorum nunc restitui et mutavi distinctionem. *Tollite lumen E medio, claves omnes, prope nemo recumbat* emend. Schurzfl. quia non apte dicatur *omnes*, si soli aut bini sint intra conclavia. Ipse olim suspicabar *jaceant*, scil. in lecto, seu somno et media nocte (*ad cantum galli*, vs. 107, quo potissimum tempore aliquid clam fieri potest et solet) *omnes* servi ac reliqui, qui in ædibus sunt, et remoti a cubiculo domini, *prope* hoc cubiculum *nemo recumbat*, etc. Sed non est, quod emendemus, quæ satis conveniunt, et reponamus *taceant*, quod male repeteretur.

NOT. 106. *Clamant omnes*, tantæ infamiæ palam adversantur, contra assurgunt; Ach. Conf. Var. Lect. — *Prope* cubiculum.

VAR. 107. *Galli cantum*, 11, 14. — *Ipse*, 20. — *Secundum*, 17, 72.

NOT. 107. *Quod tamen ille* dives dominus ac cinædus *facit*, libidini indulgens, *ad cantum galli secundi*, hoc est, secundum, adeoque tempore antelucano, ut mox *ante diem*: nam gallus primum a media nocte canit, et deinde medio inter μεσονύκτιον et auroram spatio. Quare galli noctu canant, disquirunt Cic. Div. II, 26; Plin. X, 21, seu 24 (ubi vid. intpp.), et Cœl. Rhodig. XIV, 13. — Macrob. Saturn. I, 3, noctem dividit hoc modo : « primum tempus est mediæ noctis inclinatio, deinde gallicinium, post conticinium, quum et galli conticescunt, et quiescunt homines. » ED.

VAR. 108. *Sciat*, 45.

NOT. 108. *Proximus*, vicinus, finitimus, *caupo ante diem*, jam eodem fere tempore, quo factum est, paulo post *sciet*, a servis comperiet, *et*

audiet simul, *quæ pariter finxerunt*, affinxerunt, commenti sunt, *librarius*, *archimagiri* et *carptores*, hoc est, servi: nam

Fama malum, quo non aliud velocius ullum:
Mobilitate viget viresque acquirit eundo.

Virg. Æneid. IV, 174 seq. Cum delectu positus est *caupo;* nam in cauponam multi, iique rumigeruli, quotidie et jam summo mane conveniunt: præterea *proximus* est. — *Librarius* servus, scriba, qui libros, epistolas al. describit. Aliis est servus *libræ* præpositus culinariæ, aut ferculorum diribitor et index e *libro*. — *Archimagiri*, ἀρχιμάγειροι, magistri coquorum. — *Carptores;* vid. ad V, 120, et Lips. Saturn. Serm. II, 2.

Var. 109. *Libarius*, hoc est, dulciarius, conj. non nemo, teste Plathnero.

Var. 110. *Raptores*, 4. *Fartores*, 6, 21. *Captores*, 14. Nec defuere, quibus hæc arriderent: eos tamen non bonos veterum conviviorum arbitros fuisse, dicit Lips. Saturn. Serm. II, 2. — *Quid*, 17 a m. pr. 19, 46, 48, 59, 60, 64, 65. *Qui*, 47. Sed gravius est *quod crimen*. Nullum est crimen, quod non componant, etc. — *Carmen*, 49, 60, 65.

Var. 111. *Dominum*, 24.

Not. 110, 111. Senec. Epist. 47: « Infelicibus servis movere labra ne in hoc quidem, ut loquantur, licet; virga murmur omne compescitur et ne fortuita quidem verberibus excepta sunt; .... sic fit, ut isti de dominis loquantur, quibus coram domino loqui non licet. » — *Crimen componere*, fingere, comminisci, ut apud Cicer. Verr. III, 61. *Rumoribus* malis, quos de dominis suis spargunt, *ulciscuntur baltea*, hoc est, eorum verbera. — *Baltea* autem propr. accipio de cingulis e corio, non de loris vel flagellis, quo sensu nusquam vox legitur; etsi sententia fere eadem est.

Not. 112. *Per compita*, ubi plurimi homines conveniunt.

Not. 113. *Nolentem* quæri a garrulis istis eorumque nugas audire. Conf. verba garruli apud Horat. Satir. I, 9, 14 seq. *Vinosus*, ebrius, qui omnia, etiam arcana, effutire solet. *Inebriet*, facete h. loc. de *vinoso* pro obtundat vel impleat, *aurem*, ut *spiritus aeris flatibus venenatis inebriatur*, apud Sidon. Epist. I, 5. *Aures sermonibus refercire* vel *imbuere*, apud Cic. pro Rab. Post 14, et Tacit. Hist. IV, 7. Sic et Galli dicunt: *enivrer quelqu'un de son babil*, seu *caquet*. Similiter fere Romani *bibere*, *haurire*, *trahere auribus* vel *oculis*, pro cupidissime audire et intentissime videre, metaph. ab aviditate bibendi petita. *Aurem miseram*, tuam, qui sic misere torqueris: miserrimum enim est, garruli ineptiis patientes præbere aures.

Var. 114. *Roga*, 16.

Not. 114. *Illos* servos. *Paulo ante*, supr. vs. 93—101. *Petebas*, scilic. taciturnitatem.

Not. 116. *Quam potare* tantum *Falerni*, vini præstantissimi, et quidem *subrepti*, furtim ablati, quod dulcius esse dicitur, *quantum bibebat Lau-*

fella, matrona, *faciens* sacra[1] *pro populo*, pro ejus salute, Bonæ Deæ, in cujus sacris largiter potabant mulieres; de quo vid. VI, 314 seq. ubi etiam ipsius *Laufellæ* vinolentæ mentio facta, vs. 320 seq.

Var. 117. *Saufeia*, 61, 70, 75, 76, 77, 82. *Laufeia*, 27, 50, 54, 58, 64. *Laufela*, 14—17, 20, 21, 22, 24. *Laufella*, 10, 11, 18, 19, 23, 25, 45, 46, 48, 49, 56, 57, 59—63, 65—69, 71—74, et omnes Codd. Paris. unde illud revocavi cum Ach. vid. supra ad VI, 320.

Var. 118. *Est recte*, 18, 25, 46—49, 54, 57—60, 64, 65. *Recte* pro *recte est*, 10, 13—17, 19—24, 45, 50, 56, 61—63, 66—69, 71—74. — *Tum propter*, 10, 13, 15, 16, 19, 20, 27, 45. — *Pluria*, 11. — *Tum his* revocavi ex 11, 19, 20, 24, 31 a, 50, 56, 59, 61, 62, 63, 68, 74. *Tum de his*, 60, 65, et Codd. Ascens. ac Pontani. *Tum istis*, 64. *Tunc istis* reliqui, etiam Hennin. Omnia hæc substituta, ut fulciretur versus, qui tamen non ruit: nam litera *m* et vocales in fine vocis sæpe non eliduntur, et tum propter cæsuram atque hiatum, qui Juvenali frequentissimus est, producuntur. Conf. ad I, 151, et XV, 7; Oudend. ad Lucan. V, 526; Broekhus. ad Tibull. I, 5, 33, et ad Prop. II, 12 (al. 15), 1, 23, 101; Drakenb. et nos ad Sil. I, 109; X, 23, 29; XIV, 515. Hæc loca eorumque interpretes consulantur ab Ach. cujus hæc nota reprehendenda est: quum litera *m* non eliditur, brevis fieri debet ante vocalem, quod intelligere est in *circumeat*, *circumagat*, etc.

Not. 118. Gravis sententia, ut notissima illa Ovid. Fast. IV, 311:

Conscia mens recti famæ mendacia ridet.

Not. 119 seq. *Ut contemnas linguas mancipiorum*, servos loquaces et domino maledicentes; *nam lingua est pars pessima mali servi*, tales servi sunt pessimi: *deterior tamen*, pejor, vilior et magis *contemnendus* est *hic*, dominus, *qui liber non erit* ab *illis*, *quorum* vitam sustentat, a servis, hoc est, qui illis obnoxius est eorumque linguas propter vitia, quorum illi sunt conscii, timere debet; vel *hic tamen* dominus, *qui liber non erit* a cupiditatibus et vitiis, *deterior* est *illis*, *quorum*, etc. hoc est, servis suis: nam servorum quasi servus est. Hoc præclare dictum e sententia Stoicorum: πάντες κακοὶ δοῦλοι, cui confer egregia loca Horat. Sat. II, 7, 81—94, et Epist. I, 16, 63—68. Ille videtur poetæ sententia, etsi paullo durius expressa.

Var. 120. *Pars maxima*, 25, 45—48, 55—60, 65.

Not. 122. Descriptio servorum, quorum menstruum stipendium ac demensum erant quatuor, si Donato ad Terent. Phorm. I, 1, 9, vel quinque, si Senecæ Epist. 80 fides habenda, modii frumenti et denarii

[1] Ut apud Cic. Mur. 41, et ad Brut. epist. 14 al. unde et *sacrificium pro populo fieri*, in Sen. Epist. 97, et Cic. Leg. II, 9; nec non simpl. *pro populo fieri* ap. Cic. ad Att. I, 12, vel *facere vitula* Virg. Ecl. III. 77.

totidem; unde h. loc. *farre et ære*, frumento et pecunia, *custodit*, sustentat, *animas*, vitam, ut VI, 501, et XV, 94. — *Farre*, quodlibet frumenti genus significatur. Triplex notat Plin. XVIII, 8. Triticum, siligo et far: hoc et ador, et adoreum vocatum est, et durissimum, et contra hiemes firmissimum, ibidem perhibetur, ac primus antiquis fuisse in Latio cibus. Capite vero præcedenti populum romanum ait farre tantum e frumento trecentis annis usum. Farris etiam usus in sacris commendatur, unde et pium far vocitatum. Hinc et farreatio dicta, sacrificium in quo farreum libum offerebatur, ad sanciendas solemni ritu nuptias sacerdotum. Meminit Plin. lib. cit. c. 3. — De servorum demenso vide ad VI, 120. Ed.

Var. 123. *Possis*, 17, 18, 24, 46—49. *Possit*, 19. — Hic versus, qui silentio prætermittitur ab interpretibus, quoties eum legi, semper me offendit (nam et languet meraque repetitio est vs. 119, et *idcirco* plane ineptum videtur hoc loco); semperque putavi, hanc esse glossam in margine adscriptam, ad vs. 119, *his præcipue caussis, ut linguas mancipiorum contemnas.* Quorum verborum haud dubie interpretamentum fuit: *Idcirco ut possis linguam contemnere servi;* quod quum in textum irreperet, perperam a librariis in eum, quem nunc occupat, locum est translatum, et *possim* repositum pro *possis*, quod tamen et ipsum in 17, 18, 24, 46—49, et quibusdam MSS. Paris. legitur. Eo minus autem illi dubitarunt, quin hæc verba ab ipso poeta essent profecta, quum glossa ista versus esset hexameter; quod vero, vel casu fieri potuit cœco, vel parva verborum transpositione. Confer Excurs. ad Sat. V, 90, 91. — Has conjecturas vidi postea firmari auctoritate non tam Cod. 13, e quo hic versus una cum seq. ejectus est (ut trecenti alii; unde haud quidquam fere momenti habet in re critica), quam duorum MSS. Paris. a quibus abest, et codicis vetustissimi 8, in quo versus 118—124, hoc ordine ac modo leguntur:

> Vivendum recte, cum propter plurima, tunc est
> Idcirco, ut possis linguam contemnere servi,
> Præcipue caussis, ut linguas mancipiorum
> Contemnas. Nec lingua mali pars pessima servi.
> Deterior tamen hic, qui liber moverit illos,
> Quarum animas et farre suo custodit et ære.
> Utile consilum; etc.

Hinc Pithoeum quoque jam olim versum hunc tollendum de medio, ut suppositititium, aut potius duplicem quasi censuisse animadverto. Sic in eodem MS. mox post vs. 134 legitur hic: *Gratus eris; tu tantum fucis imprime dentem.*

Not 123—129. Verba Nævoli.

Var. 124. *Consilium nunc, sed commune*, 16, 19. *Consilium, sed nunc commune*, 18. *Consilium mihi, sed commune*, 25, 27, 45—50, 54, 55, 57—60, 64, 65.

Not 124. *Utile consilium dedisti* scilic. supra vs. 118 seq. *sed commune*,

quod non ad me tantum, sed ad Virronem quoque, vel ei similes, quin ad omnes pertinet homines.

Not. 125. *Post damnum temporis*, majori vitæ parte transacta et consumpto ætatis robore. *Deceptas spes* emolumenti, e laboribus officiisque, Virroni præstitis, ad me redundaturi.

Not. 126—129. Juvenes comparent inpr. Horat. Od. I, 4, 21 seq. 11, 6 seq. II, 11, 5 seq. 14, 1 seq. et IV, 7, 14 seq. Alia loca laudavit Koenig. ad Pers. V, 153. Ad rem augendam spectant epitheta *velox*, *angustæ* (brevis) et *brevissima;* sed nimia quoque ex orationis ubertas, et suspicari fere possis, verba *velox Flosculus angustæ miseræque brevissima* esse lacinias a versificatore aliquo adsutas. *Festinat enim decurrere, velox Flosculus, angustæ miseræque brevissima vitæ Portio* distingui jubet Wakef. ad Lucret. III, 972. —*Decurrere*, ut al. *ævum currit*, *labitur*, *volat*, Τρόχος ἅρματος γὰρ οἷα Βίοτος τρέχει κυλισθεὶς, Anacr. IV, 7, 8. Confer Bentl. et Mitscherl. ad Horat. Od. II, 5, 13. — *Flosculus vitæ*, ut ἀκμὴ et ἀκμάζουσα ἡλικία, vel ἄνθος ἥβας ἄρτι κυμαίνει, apud Pind. Pyth. IV, 281; ἀκμαῖον ἄνθος ὥρας, apud Anacr. XXXIV, 4, et similia passim obvia. *Portio vitæ*, jam initio a Parcis designata, ut *præmensæ tempora lucis*, apud Tibull. III, 3, 9, *et vitæ summa brevis* apud Horat. Od. I, 4, 22. In verbis *decurrere flosculus* diversi generis imagines et metaphoras junxit poeta, ut in eadem re Rufinus Epigr. VIII, 5, in Brunck. Anal. tom. II, pag. 392. Ἀ πόσσους κατέφλεξε τὸ πρὶν θεοείκελον ἄνθος, ad quæ verba Jacobs ad Antholog. Græc. vol. II, part. III, pag. 159, notat, in ejusmodi vocabulis, quorum metaphorica significatio frequenti usu fere obliterata fuerit, non accuratam adeo diligentiam fuisse sequioris ævi poetis.

Not. 128, 129. Quin adeo *dum loquimur, fugerit invida ætas*, Horat. Od. I, 11, 7. *Serta*, *unguenta* et *puellæ* spectant potissimum ad epulas et comessationes. *Serta*, proprie στέμματα (*stemmata* VIII, 1, *Laub..... und Blumenguirlanden und Festons*). *Pancarpi* (*Fruchtschnuren*), quibus ornabantur pocula, januæ, altaria, atria; a quibus differebant *coronæ* et *corollæ*, στέφανοι, στεφανίσκοι; vid. Böttig. Sabina, p. 191, 192. *Unguenta;* vide ad VI, 303, et XI, 122. Unguentis etiam pretiosissimis capilli mollium virorum feminarumque semper delibuti erant; vide Spanh. ad Callim. in Apoll. vide 38 seq. et Burm. ad Ovid. Her. XV, 76.—*Puellas;* vide ad XI, 162.— *Obrepit*, præclare de *senectute*, quæ præter opinionem et *non intellecta*, ita, ut vix ac ne vix quidem sentiamus, adventat: ut apud Lucret. I, 415. « Tarda per membra senectus serpit; » apud Ovid. Met. X, 519.

Labitur occulte fallitque volatilis ætas,

et Fast. VI, 771,

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis.

Sic « obrepit adolescentiæ senectus, » dixit Cic. de Sen. cap. 2; « Au-

etumno obrepit hyems," Lucil. in Ætna, vs. 237.[1] «Γῆρας ἐπερχόμενον," Solon, Epig. XIII, 10, et «Τὸ δ' ἀργαλέον καὶ ἄμορφον γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτίχ' ὑπερκρέμαται," Mimnerm. IV, 4, in Anal. Brunck. tom. I, pag. 61 et 70. Confer Auson. Epig. XIII, ubi etiam verba Juvenalis transcripsit.

Var. 130. *Paticus nunquam*, 20. *Paticus* scribendum putabat H. Vales. ut sit quasi *patens*, *patulus*, cinædus εὐρύπρωκτος, λακκόπρωκτος, unde in Priapeiis *nec tibi tener puer* patebit *ullus* et *qui* (cunnus) *tanto* patet *indecens hiatu* et al. Sed *pathicus* videtur potius esse παθικός (etsi hæc vox non in usu fuit), qui muliebra patitur, πάσχει, παθεῖ, παθικεύεται.

Not. 130—134. Respondet poeta et quidem facete, apte consolans draucum et exhortans ad persequendum eumdem vitæ cursum. *Ne trepida*, non est quod anxius sis animumque despondeas. *Amicus pathicus*, cinædus, a te drauco corrumpi cupiens.

Not. 131. *Stantibus et salvis his collibus*, quamdiu Roma superstes erit; vide ad VI, 296. — Romæ colles sunt Palatinus, Aventinus, Esquilinus, Quirinalis, Cœlius, Viminalis, Tarpeius, qui et Capitolinus. Sunt vero præterea Janiculus et Vaticanus. Martial. Epigr. IV, 64:

Hinc septem dominos videre montes,
Et totam licet æstimare Romam. Ed.

Var. 132. *Conveniunt*, 10, 11, 12, 14—25, 27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et multi Codd. Paris.

Not. 132. *Et carpentis et navibus*, et terra et mari, *undique*, ab omnibus orbis terrarum partibus et locis, molles turpesque homines Romam confluunt, tanquam ad emporium libidinum. Δεινῶς et vere!

Not. 133. *Qui digito scalpunt uno caput*, molles, effeminati ac bene comti, qui, si caput prurit, uno tantum digito illud scabere solent, ne capilli apte compositi atque calamistrati turbentur. Sic Lucianus dixit, «Τῷ δακτύλῳ ἄκρῳ τὴν κεφαλὴν κνᾶσθαι," et «Relatum ad caput digitum," Senec. Epist. 52. Id in Pompeio potissimum notarunt Calvus poeta ap. Senec. Controv. III, 19; Plut. in Pomp. cap. 48; Opp. tom. I, p. 645; tom. II, pag. 89; E. ed. Francof. et Ammian. Marcell. lib. XVII, 11, 4. Conf. Spanhem. ad Julian. Cæss., pag. 171.

Not. 134. *Spes altera*, futuri temporis, longe *major superest* tibi. Vet. Schol. «Multos imberbes habes tibi crescentes." *Tu tantum erucis imprime dentem;* » lepidum consilium: comede herbas, ad Venerem exstimulantes, ut fortis sis et paratus ad libidinem exercendam. Talis herba est salax *eruca* (*weisser Senf*).[2]

[1] Non, quia senectus et hominis et anni (hyems) nigra ac tarda est, quod ad Lucil. lib. I, monuit Wernsdorf. Poet. Latin. min. tom. IV, pag. 138.

[2] De qua vide Colum. X, 108, 109, 372; Ovid. Rem. Am. vs. 799; Burm.

VAR. 135. *Cloto* quidam edidere. Sed est Κλωθώ. — VAR. 136. *Gaudet* 15.

NOT. 135—150. Verba Nævoli. *Hæc exempla para felicibus*, hunc agendi modum præcipe iis, qui me feliciores sunt, aliis draucis, qui eodem vitæ genere opes collegerunt. *Mea Clotho et Lachesis*, Parcæ meæ (conf. ad VIII, 105), *gaudent si pascitur*, alitur (vide ad III, 141) *inguine venter*, triste fatum jubet, me contentum esse tenui victu, quem mihi re venerea paro. « Meo fato sufficit (Parcæ enim regunt fata), si me eo quæstu tuear et meo inguine pascam, ut apud Martial.

Mentula quem pascit, non, puto, purus homo est.

Confer Vales. Usque adeo infelix sum, ut vix industria inguinis ad victum sufficiat; vet. Schol.

VAR. 137. *Ture* scriptum in 17, 19, 20, 22, 60, 65, ut in plerisque libris vett. *Thus* vero a θύειν, non a *tundendo* dictum videtur.

NOT. 137. *Lares parvi*, parva eorum simulacra (vide XII, 87, 88), ad inopiam Nævoli spectant, ut *thus minutum* et *tenuis corona*.[1] *Nostri Lares*, mihi faventes,[2] vel potius domestici et privati (a quibus differunt Penates Laresque publici), ut XII, 89, poeta dixit: « Nostrum Jovem Laresque paternos. » De *Laribus*, vide *Creuzer's Symbolik*, tom. II, p. 83, 442 seq. *Thure, farre* et *corona*, oblatis, tanquam muneribus, *Lares exorare*, hoc est, orare vel valde orare, ut « thure multo vocare Venerem, » dixit Horat. Od. I, 30, 2. *Thus*, frutex Sabæ, quam putant esse Juniperum Phœniceam Linn. — *Tenui corona exorare parvos Lares*, ut

Parvos coronantem marino
Rore deos fragilique myrto,

ap. Hor. Od. III, 23, 15, 16, ubi vide Mitscherl. Conf. similem locum infra, XII, 87, 88.

VAR. 138. *Exornare*, 11, 15, 16, 23, 24, 25, 27, 45—50, 55—69, 71—74, et XIII Codd. Paris. Quod non plane respuendum: nam sæpius verbum pluribus jungitur nominibus, quamvis uni tantum et postremo prorsus conveniat.

VAR. 139. *Fingam*, 11, 14, 20, 29. Utraque lectio notatur vet. Scholio: « Constituam, componam, habeam: aut certe, quia in ceris vota *figuntur* apud templa. » In Cod. Schurzfl. hoc scholion forte rectius legitur: « Quando ego comminiscar quid, constituam: aut quia certa in picturis vota *figuntur*. »

ad Anthol. lib. VI, epigr. 76; Ramir. ad Martial. III, 75, 3; X, 48, 10, Scalig. ad Virg. Moret. vs. 85; Hard. ad Plin. XIX, 8; XLIII, 10 al.

[1] Vide Mitscherl. ad Hor. Od. III, 23, 3, 4, 15, 16, 20; Heins. ad Ovid. Met. VIII, 637; Bentl. ad Horat. Ep. I, 7, 58; Heyne ad Virgil. Æneid. VIII, 543. Male vetus Schol. « *Thus minutum* manna vocant, aut in invidiam Deorum Penatium *minuto* dicit. »

[2] Confer XII, 89; Gron. Obss. I, 2, et ad Liv. 35, 12 Drak. et nos ad Sil. I, 118; XII, 193.

Nor. 139. *Quando ego aliquid figam*, forte captabo, consequar (ut fere nos *erzielen* dicimus) ut metaphora a venatoribus petita sit, qui feras telis confixas capiunt.[1] Hæc explicatio et simplicior est ceteris, et lepida et umbigua: nam obscœno quoque sensu capi potest. Tale autem genus dicendi et satirico, et Nævolo drauco convenit. Conf. Var. Lect. — Tamen alia referre libet. Veteres ubi vota concepissent, concepta tabellis inscribebant: ita conscripta signabant; obsignata affigebant deorum statuis, seu genibus; ea enim misericordiæ sedes consecrata est. Affigebant autem cera, atque Sat. X:

Propter quæ fas est genua incerare deorum. Ed.

— *Quo sit mihi tuta senectus a tegete et baculo*, quo in senectute tutus sim a mendicitate. *Tegete*, tugurio, vide ad V, 8. *Baculo* mendicorum; nostrum *Bettelstab*. Simili metaphora Terentius dixit: « Mihi vere res ad rastros redit, » Heaut. V, 1, 58.

Nor. 140 seq. Multo nunc plura, quam quæ a mendicitate ipsum possint tutum præstare, sibi optat Nævolus: quæ sunt vota vel stolidi hominis (vide ad vs. 64, 65); vel mollis ac delicati, qui, in tali ævo ac vitæ genere, multarum opum rerumque indiget; vel denique faceti, qui ridicula ineptaque hominum vota imitatur. Posterior ratio ceteris præstare videtur. Hinc et mox, vs. 146 seq. lepide dicit Nævolus: *sufficiunt hæc, quando*, quandoquidem, quoniam, quæ dura fati necessitas est, *ego pauper ero: votum miserabile, nec spes his saltem*, ne horum quidem spes mihi est, *Viginti millia* sestertiorum, *fenus*, feneris loco mihi solvenda pro sorte feneri data, scil. quando figam?

Var. 141. *Pigneribus* pro *Pignoribus*, 14, 23, et Priscian. lib. VI, quos sequutus sum. Sic plerumque *pignerare* (ut supra VII, 73), et ubivis *oppignerare* scriptum reperies in libris antt. Conf. ad XI, 40.

Nor. 141. *Pigneribus positis*, datis mihi a debitoribus, ut caverent mihi de pecunia mutua a me accepta. En lepidum hominem, cui non modo magna, sed et certa pecunia in optatis est! — *Argenti puri* (ut X, 19), non cælati, seu asperi, sine sigillis, ut apud Cic. Verr. IV, 22, 23, nisi malis, sine scoria, ut *aurum purum* apud Plin. XXXIII, 4 et 6. Illud etiam *grave* dicitur infra XI, 41: « Argentum grave sine ullo opere et nomine artificis, » Sen. Tranq. an. cap. 1, ubi vel Lips. *Vascula, quæ*

[1] Ita Prateus jam hoc verbum explicuit. Vetus Schol. « Constituam, componam, habeam: aut certe, quia in ceris vota *finguntur* apud templa: aut habeam, ubi maneam, aut supra quod incumbam senex. » Lubinus: « Constituam, componam, habeam meæ senectutis præsidium; fixum aliquid ac certum mihi statuam, vel certas divitias vobis adjutoribus acquiram. » C. Valesius: habebo, ut V, 12; *finge* pro *pone*, *habe*. Rutgersius Var. Lect. V, 5, figam vota seu voveam, vide ad X, 55. Sed quænam ex his rationibus non dura est?

Fabricius Censor notet, hoc est, quæ sint decem pondo et amplius. C. Fabricius Luscinus censor anno 478. P. Cornelium Rufinum, bis consulatu et dictatura functum, senatu movit ob luxuriæ notam, quod cœnæ gratia decem pondo argenti facti haberet.[1] *Notare* et *nota*, vocabula propria de censoria ignominia ac pœna.

VAR. 142. *Et*, 15. — *Fabritius*, 24, 60, 65; vid. ad II, 154. — *Notat*, 15.

NOT. 142. *Duo fortes*, robusti servi lecticarii, *de grege Mœsorum*, servorum, ex Mœsia (hodie Bulgaria et Servia) Romam advectorum; nam ex Mœsia, Cappadocia, Bithynia et Syria gregatim afferebantur venales; vid. Böttigeri Sabina, pag. 429 et 444 seq. *Mœsi*, hoc loco, ut *Syri*, *Cappadoces*, etc. apud Martial. IX, 23, 9; Pers. VI, 77, al. Cur vero *duo* tantum servi? Modeste optat. Sed vide ad I, 64.

VAR. 143. *Messorum*, 11, 15, 19, 22, 23, 24. *Mœsolorum*, 27, 47. *Mysorum* Calder. nescio qua auctoritate. *Medorum*, 11, in marg. 16, 18, 45, 46, 49, 55, 58; vid. supra ad VII, 132, et Pontani Analecta, II, 11. — Mox legendum crediderim: *qui me* (in) *cervice locantes*, hoc est, ponentes.

NOT. 143. *Cervice locata*, non conducta, sed sub me locata, supposita lecticæ sellæve ferendæ, vel accommodata mihi, in usum meum. Sed hæ quoque rationes duræ sunt. Conf. Var. Lect.—In his poetæ verbis hærere potuisse clar. Rupertum miratur doct. *Crammer*, nedum admittat, quod ille conjecit (*in*) *cervice locantes*. Nam Nævolus modeste vota exprimit; optat non auri vasa, sed *argenti vascula*, et duo tantum cathedrarios eosque conductos, et qui *locent* ipsi cervices suas. Nescio an hæc omnibus satisfaciant: mihi quidem nodus sic melius solvi videtur. ED.

NOT. 144. In sellis Romani non modo deferebantur in *circum* vel in theatrum, sed in iis quoque ibi persedebant.[2] — *Securum* a turba urgente, vel quovis periculo, quod *duo fortes* propulsant. — *Circo clamoso*, propter clamorem et plausus populi, ut *raucus circus*, VIII, 59, ubi vide notam.

VAR. 145. *Sit tibi*, 21. — *Cælator curvus*, 22. *Torvus cælator*, 16. *Servus celator* vel *cælator*, 11, forte et 1. Nam vetus Schol. est: « opifices, servi argentarii, laboriosi, anaglypharii. »

NOT. 145, 146. Operam mihi præstent artifices domumque meam exornent vasis affabre cælatis vel plasticis artificiis. — *Cælator* sigillorum vasis arte illigandorum. *Curvus*, incurvatus, assiduus in multo labore,

[1] Ita Gell. IV, 8 (ubi vide intpp.) XVII, 21; Valer. Max. II, 9; Tertull. Apolog. cap. 6; Senec. Vit. Beat. 21; Plutarch. in Sylla. Confer Plinium, XXXIII, 9, seu 54 et Pigh. Ann. tom. I, pag. 440.

[2] Vide Lips. Elect. I, 19, et de Amphit. cap. 13.

a me ipsi imposito. — *Et alter, qui multas facies cito fingat;* nota Ach. est : « Hic pictor designatur, qui imagines ex argilla vel cera fictas, vel etiam tabulas pingebat. Hæ imagines, præsertim lares, colore vili, rubro, flavo aut nigro leviter ideoque *cito* pingi solebant. Ad hoc opus habebant servos pictores rudes, quales nostri vocant *barbouilleurs d'enseignes.* » *Facies* virorum illustrium vel majorum meorum.

Var. 146. *Multa*, 8, unde *maltha facies pingit* conj. Pith. et rectius *maltha facies fingit* Salmas. Exerc. Plin. p. 109. Conf. de *maltha* Harduin. ad Plin. II, 104 seu 108. *Pingat*, 10, 11, 12, 14—27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, 76, 77, et omnes Codd. Paris. e quibus illud nunc revocavi cum Ach. *Pingit*, 8, 75. *Fingit*, 56, 70, 82, quod aptius videri potest, ut plastes designetur, qui ex uno modulo, vel archetypo *multas facies*, seu typos *cito* (quod pictori minus congruit) exprimere et potest et solet. Conf. Salmas. loc. laud. Hinc olim reposueram *fingat*, quod usui linguæ convenientius est. Sed vid. Comm. — *Sufficient*, 25, 27, 46—50, 54, 55, 67—63, 65—69, 71, 72. *Sufficiant*, 73, 77. Parum interest. Nonnulli interpungunt : *Sufficiunt hæc. Quando ego pauper ero?* hoc est (ut exponit H. Valesius), quando ad hanc paupertatem, seu ad hæc parva et pauca perveniam, ne semper, ut nunc, inops et egens sim?

Not. 146 seq. *Sufficiunt hæc*, etc. Conf. supra ad vs. 140 seq.

Not. 147. *Quando*, quandoquidem, quoniam, *ego pauper ero*, quæ dura fati necessitas est. Quum pauper ero et potiar supra dictis; H. Vales. Quam diu pauper ero; Ach.

Not. 148 seq. Lepide dicit, Fortunam sibi aures cera obturare (quo sensu Ovid. ex P. II, 8, 28; Prop. II, 16, 48, et alii de diis, preces ac vota non exaudientibus, eos *in vota surdos esse* vel *surda aure negligere preces*), simulque ridet fabulam de Ulysse, qui, ne *cantu Siculo*, hoc est, Sirenum (quarum sedes erat prope Surrentinum vel Pelorum promont. Siciliæ) alliceretur, Circes consilio *remiges* seu socios *surdos* fecit, auribus cera occlusis, et se ipsum ad malum navis alligari jussit; vide Hom. Odyss. μ, 39 seq. 166—200, et Hygin. fab. 125. De vero sensu mythi de *Sirenibus*, tribus petris, vide Hermann. Mythol. tom. I, p. 376; Heyne ad Virg. Æn. V, 864 seq. et ad Apollod. I, 3, 4 et I, 9, 25; nosque ad Sil. XII, 33 seq. — Ad hæc ultima verba conf. Lucian. Ἐπισκοπ. cap. 21. Ed.

Var. 149. *Affigit*, 10, 11, 12, 14—27, 45—50, 54—63, 65—69, 71—74, 77, et plurimi Codd. Paris. e quibus nunc illud restitui cum Ach. *Affixit*, 1, 64, 70, 75, 76, 81, 82, *Illas*, 45.

Not. 150. *Siculos* cantus. Sirenas Acheloi fluvii, et Calliopes nymphæ filias tres, quas fabulantur superiore corporis parte virgineam formam habuisse, inferiore in piscem desinentes ac monstrosas; cæterum dulcedine cantus solitas allicere transeuntes, quos perderent aut devorarent.

Has in monstra marina conversas canit Ovid. Metam. V, fab. 9. Sepultæ dicuntur ad promontorium sinumque Pæstanum in Lucania; unde nomen tribus parvis insulis, quæ sunt veluti scopuli in illo sinu. Mela sirenum petras : Solinus sirenum saxa nuncupat. Re autem vera meretrices fuisse illic famosas, quæ navigantes blanditiis pellexerint ac perdiderint bene multos, asserunt quum alii, tum Cœlius Rhodig. XIV, 14 : «Nec sirenes impetraverint fidem, affirmet licet Dinon, Clitarchi celebrati auctoris pater, in India esse; mulcerique earum cantu, quos gravatos somno tacerent. Hæc Plin. X, 49. Vide Cic. de Finibus, liv. V, n. 49, et Athen. I, 12. Fabula sirenum voluptates carnis fugiendas ostendit, nec aliter quam fuga naufragium evitare probat Ulyssis exemplum. His S. Hieronymus utitur, ut vitandum asserat suspectum contubernium. Porro marinos homines utriusque sexus exstare, haud dubitandum : quod summorum auctoritas virorum, quod et evicit non simplex experientia, nec haud ita pridem. De quibus amplius dicemus, ad Sat. XIV, 233. Ed.

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER QUARTUS.

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER QUARTUS,

CUM INTERPRETATIONE LATINA,

VARIIS LECTIONIBUS,

ET SELECTISSIMIIS OMNIUM COMMENTARIIS.

SATIRÆ DECIMÆ

ARGUMENTUM.

Arguit hæc Saturas hominum curas et inania vota.

(Sic contra metrum in Codd. nonnullis legitur, unde Schurzfleischius emendabat, *Arguit hæc fatuas curas*, etc. Lipsius autem in Epist. Quæst. IV, 15, *Arguit hæc hominum curas*, etc extrusa voce *saturas*, et hæc lectio reperitur in Codd. 19, et 27.)

Arguit hæc Satira, et curas, et inania vota.

(Ex hac lectione illa videtur orta glossatorum opera, et stupore librariorum).

DE VOTIS CONTRARIIS. — DE INUTILITATE VOTORUM. — IN INDISCRETA HOMINUM VOTA.

Homines ubivis fere terrarum vera ignorant bona et opinata omnibus plerumque votis expetunt, in primis divitias, honores, eloquentiam, militarem gloriam, senectutem, pulchritudinem et robur corporis, quæ tamen vel supervacua, vel etiam perniciosa sunt optantibus, vs. 1—11. Divitias qui possident, iis verendum est, ne jussu tyrannorum, ut Cassius Longinus et Seneca, vel manu

latronum, vel veneno necentur, vs. 12—27. Non mirum itaque stultitiam hominum semper Heraclito fletum movisse et risum contra Democrito, qui multo magis risisset, si nostris vixisset temporibus, quibus longe major est luxus ac fastus, vs. 28—55. Maxima potentia summique *honores*, ad quos nonnulli adspirant, magnam iis invidiam, perniciem ruinamque parant, nec nisi a mobili plebis animo et Fortunæ favore pendent, quo mutato is, qui paulo ante adorabatur a vulgo, ab eodem male tractatur et ad scalas Gemonias indeque in Tiberim unco trahitur; quod suo damno experti sunt Sejanus (vs. 56—107), et jam ante eum Crassi, Pompeius, Cæsar et alii : nam pauci fuere reges vel principes civitatis et tyranni, qui non violentam passi sint mortem, vs. 108—113. *Eloquentia* summis nonnunquam oratoribus, ut Ciceroni ac Demostheni, mortis causa fuit, vs. 114—132. *Gloria bellica* quum vana brevisque est, tum maximis sæpe imperatoribus exitiosa, ut olim Hannibali, Alexandro et Xerxi, vs. 133—187. *Longa vita* multis obnoxia est incommodis ac malis; quippe senes plerumque deformes, rugosi, infirmi, tremuli, calvi, mucidi, edentuli, uxori, liberis, sibi ipsisque captatoribus graves, expertes gustus, ad rem Veneream inhabiles, surdi, cæci, manci, obliviosi, vs. 188—239. Quodsi vero corpore etiam ac mente valent in senectute homines, sentiunt tamen ac lugent alia eaque majora mala, vel publica vel privata ac propria, qualia passi sunt Nestor, Peleus, Priamus, Hecuba, Mithridates, Crœsus, Marius, Pompeius, quibus feliciores fuere Lentulus, Cethegus et Catilina, vs. 240—288. *Pulchritudo* denique raro pudicitiam tuetur, multisque insidiis, injuriis ac periculis subjecta est; quod docent exempla Lucretiæ, Virginiæ, Hippolyti, Bellerophontis et C. Silii, vs. 289—345. Quæ quum ita sint, Diis potius judicium de eo, quod vere nobis conducat, permittendum, aut, si optandum aliquid, orandum est ut mens sana sit in corpore sano, ut ea sit fortis, carens terrore mortis, laborum patiens et expers acrium affectuum cupiditatumque : ita enim tranquillam atque beatam agemus vitam, quæ a sola virtute ac sapientia, non a Fortuna, pendet, 346—366.

SATIRÆ DECIMÆ.

ANALYSIS.

Satira hæc præclara est, et in perfectissimis Juvenalis carminibus adnumeranda, quæ tamen tractationis magis philosophicæ vel declamationis, quam satiræ speciem præ se ferre videtur. Poeta noster docet, homines tantum non omnes parum intelligere, quæ vera et quæ opinata sint bona, eamque ob causam omnibus vulgo votis expetere, quæ sibi nocitura sint. Hinc rhetorum more, quem etiam in Sat. XIII sequutus est, primum in exordio quasi breviter memorat, deinde copiose persequitur ea bona, quorum cupiditate desiderioque maxime ardemus, et quam noxia optantibus ea plerumque sint ac fuerint, aptissimis ostendit exemplis, ex historia desumptis; quæ quidem optima probandi ratio est. Exempla enim ad rem, quæ explicatur, perspicuam nobis reddendam longe plus valent argumentis, efficiuntque, ut lector rei veritatem, quam antea perspexerat universe, nunc quasi ante oculos videat. In hac quidem dispositione partium et conjunctione, qualis etiam est in Sat. VI et XIII, nulla cernitur ars poetica (nam singulæ eo ordine eaque transitione, qua in declamatione aliqua, sibi succedunt); at tanto major in earum exornatione, quæ admirabilis est et excellentissima. — Idem argumentum, præter Lucianum (Icarom. pag. 205, et Navig. seu Vota, pag. 491, tom. II, edit. Græv.) et Aristotelem aliosque Græcos, quorum libri Περὶ Εὐχῆς a Laertio et Proclo laudantur, copiose tractavit Plato in Alcib. II, qui dialogus, passim in Comment. laudatus, Socratis continet doctrinam de precibus, quam in Epitomen quasi redegere Xenoph. Memorab. Socrat. I, 3, 1, et Valer. Max. VII, 2, ext. 1, quorum verba infra ad vs. 347 seq. adscripsi. Platonis dialogum Juvenalis ante oculos habuisse videtur, etsi totam ex eo Satiram expressam esse nobis non persuasit Heinsius de Sat. Hor. pag. 107. In secunda etiam Persii Satira reperiuntur quædam velut

lineamenta, seu primæ lineæ, quibus colores induxit Juvenalis et pigmenta adspersit. Quo autem tempore scripta sit Satira nostra, non satis constat, et vana sunt argumenta, quæ ex versibus 81 et 236 petuntur; ad quæ loca vide Commentar. et Var. Lect.

N. B. Totam hanc satiram feliciter gallico carmine transtulit nostras celeb. *Thomas*, cujus integrum opus hic transcribere quum longum nimis fuisset, aliquot tamen loca excerpere et commentario subjungere pretium operæ existimavi : quæ lectori satisfaciant, vehementer opto. Ed.

SATIRA DECIMA.

OMNIBUS in terris, quæ sunt a Gadibus usque
Auroram et Gangen, pauci dignoscere possunt
Vera bona, atque illis multum diversa, remota
Erroris nebula : quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, ut te
Conatus non pœniteat, votique peracti?
Evertere domos totas optantibus ipsis
Dî faciles! nocitura toga, nocitura petuntur
Militia : torrens dicendi copia multis
Et sua mortifera est facundia : viribus ille
Confisus periit admirandisque lacertis.
Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat, et cuncta exsuperans patrimonia census,
Quanto delphinis balæna Britannica major.

SATIRÆ DECIMÆ INTERPRETATIO.

1. In omnibus terrarum regionibus, quæ patent ab occidente et Gadibus, usque ad orientem et Gangem, paucos reperire est, qui recte atque omni nebula erroris semota dijudicare valeant, quæ sint bona, quæ mala valde bonis opposita. Quibus enim in rebus optandis, aut metuendis, rationem sequimur ducem? Quis tam considerate, tam auspicato molitur quidpiam et suscipit, ut eum consilii et rei ad exitum perductæ non pigeat? Ipsi Superi, nimium hominibus petentibus indulgentes, dedere caussas, cur integræ familiæ exscinderentur. Optamus tum in pace, tum in bello, quæ nobis exitium perniciemque consciscant. Plurimi ob eloquentiam periere, et ob torrentem dicendi copiam; nonnulli, quod robori suo brachiisque mirum in modum validis nimium confiderent.

12. Sed multo plures perdit, et in caussa est cur jugulentur, opum congerendarum insana sitis, et divitiæ tanto ceteris patrimoniis ampliores, quanto balæna maris Britannici delphinis major

4.

Temporibus diris igitur, jussuque Neronis,
Longinum, et magnos Senecæ prædivitis hortos
Clausit, et egregias Lateranorum obsidet ædes
Tota cohors: rarus venit in cœnacula miles.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium contumque timebis,
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis umbram:
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota, et cunctis notissima templis,
Divitiæ; crescant ut opes, ut maxima toto
Nostra sit arca foro: sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus: tunc illa time, quum pocula sumes
Gemmata, et lato Setinum ardebit in auro.
Jamne igitur laudas, quod de sapientibus alter
Ridebat, quoties de limine moverat unum
Protuleratque pedem, flebat contrarius auctor?

est. Ea caussa nimirum fuit, cur temporibus ob imperatorum sævitiam funestis, milites, jubente Nerone, in Laterani et Longini splendidas ædes, in villam ingentem Senecæ regali sumptu exstructam, immissi fuerint qui eas obsiderent, ac dominos ad mortem adigerent. *Raro in angusta cænacula cohortes armatæ mittuntur.* Quamvis feras pauca ex argento non cælato vasa, si per noctem viæ te committas, latronem nihilominus gladio contoque armatum formidabis, et ad umbram arundinis vento sub lunam agitatæ expallesces. Viator argento vacuus in latronis conspectu canet.

23. Id homines fere omnes misere cupiunt; id a Superis palam, quum adeunt templa, postulant, ut augeantur divitiis, opibus; ut eorum arca maxima sit inter illas, quæ servantur in foro. Sed in poculis ex argilla fictis nihil est a veneno periculi; tunc illud merito reformida, quando aureus scyphus, gemmis ornatus, et generoso plenus vino, ut Setino, tibi porrigetur.

28. Quum hæc ita se habeant, nonne jam merito laudandos esse intelligis ambos illos philosophos, quorum alter, quoties e domo prodiret in publicum, risu, alter contra fletu dementiam et ineptias hominum prosequebatur? Videtur tamen esse facilius mores

Sed facilis cuivis rigidi censura cachinni :
Mirandum est, unde ille oculis suffecerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
Democritus, quamquam non essent urbibus illis
Prætexta, et trabeæ, fasces, lectica, tribunal.
Quid, si vidisset prætorem curribus altis
Exstantem, et medio sublimem in pulvere Circi,
In tunica Jovis, et pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, et, sibi consul
Ne placeat, curru servus portatur eodem.
Da nunc et volucrem, sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, et niveos ad frena Quirites,
Defossa in loculis quos sportula fecit amicos.
Tunc quoque materiam risus invenit ad omnes.

hominum ridendo coarguere, quam flendo; mirumque apparet, quo pacto tam uberes lacrymas in promptu Heracliti semper habuerint oculi. Democritus effundebatur in risum perpetuum, licet in iis, quibus degebat, oppidis non spectarentur prætextæ, trabeæ, fasces, tribunalia, lecticæ. Quid si ludis et spectaculis nostris interfuisset, in quibus prætor sublimi curru, pulverulentum per Circum invehitur, tunica e Capitolio sumpta indutus, picturatam acu Phrygia purpuream togam, instar aulæi amplam, humeris gestans, et imminentem vertici habens coronam tantæ molis, ut illi ferendæ vix ullum caput esse par queat? Et vero publicus minister ægre illam sustinens sudat, ac, ne insolescat consul, editor ludorum, illis triumphantium insignibus ornatus, in eodem curru servus gestatur. His adde scipionem eburneum, cujus apici aquila insidet; adde ex una parte tubicines, ex altera longum agmen clientium et amicorum, qui honoris et officii causa triumphantem antecedunt, itemque civium, qui albis induti vestibus equos triumphalem currum trahentes circumsistunt, quosque spes obtinendæ sportulæ ac nummorum in triumphantis crumena latentium, accivit: ea, inquam, omnia quamvis Democritus in patria sua non videret, tamen quidquid ipsi

Occursus hominum, cujus prudentia monstrat,
Summos posse viros et magna exempla daturos
Vervecum in patria crassoque sub aere nasci.
Ridebat curas, nec non et gaudia vulgi,
Interdum et lacrymas, quum Fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum, mediumque ostenderet unguem.
Ergo supervacua hæc, aut perniciosa petuntur,
Propter quæ fas est genua incerare deorum.
Quosdam præcipitat subjecta potentia magnæ
Invidiæ; mergit longa atque insignis honorum
Pagina, descendunt statuæ, restemque sequuntur:
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
Cædit, et immeritis franguntur crura caballis:
Jam stridunt ignes; jam follibus atque caminis
Ardet adoratum populo caput, et crepat ingens
Sejanus; deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellæ.

occurrebat, ridendi ansam inde captabat, homo prudentissimus, qui documento est præstantissimos viros, et magnarum virtutum exempla prodituros, posse in barbara et inculta regione, vervecum patria, ubi aer pinguis hebesque sit, nasci. Excipiebat risu mortalium curas et lætitiam; aliquando etiam fletum ac mœrorem; quum ipse interim minas fortunæ despiciens, ipsam ire malam in crucem juberet, mediumque digitum contumeliæ caussa protenderet. Igitur inania sunt, vel exitialia, quæ concipiuntur a mortalibus vota; quorum ut compotes fiant, licere sibi arbitrantur cereas candelas ante simulacra Superum in templis accendere.

56. Sunt quibus est exitio nimia potentia, magnæ videlicet invidiæ obnoxia. Perdit ipsos longa honorum series ac titulorum: deturbantur e sua basi statuæ, funibus dejiciuntur, ac per humum raptantur; curruum triumphalium rotæ comminuuntur impactis securibus, et immerentibus equis crura suffringuntur. Audin' ut ignis crepitet? ut in fornacem conjectum aureum illud Sejani caput, quod supplex modo plebecula venerabatur, follibus flammam acuentibus liquefiat? ut ingens ipsa Sejani statua deflagret? ut e vultu, quem ab imperatorio secundum orbis adorabat, urceoli conflentur, pel-

Pone domi lauros; duc in capitolia magnum
Cretatumque bovem : Sejanus ducitur unco
Spectandus : gaudent omnes. — Quæ labra? quis illi
Vultus erat? Nunquam, si quid mihi credis, amavi
Hunc hominem : sed quo cecidit sub crimine? quisnam
Delator? quibus indiciis? quo teste probavit?
— Nil horum : verbosa et grandis epistola venit
A Capreis. — Bene habet; nil plus interrogo : sed quid
Turba Remi? — Sequitur Fortunam, ut semper, et odit
Damnatos : idem populus, si Nursia Tusco
Favisset, si oppressa foret secura senectus
Principis, hac ipsa Sejanum diceret hora
Augustum : jam pridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effudit curas : nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atque duas tantum res anxius optat,

ves, sartagines, patellæ? Laureis domum tuam sertis orna, bovem magnum candidumque in Capitolinam ædem duci jube; Sejanus unco impacto raptatur, et per urbem ad ludibrium spectaculumque traducitur : exsultant omnes gaudio. — Quam fœda hominis facies! quam distorta labra! Equidem id affirmare tibi vere possum, nunquam Sejanum a me amatum fuisse : sed age : quodnam illi crimen objectum fuit? quis accusavit? quis index? quis testis? — Nihil istorum dicitur; tantum ingens et multis perscripta verbis epistola missa est a Capreis. — Satis est; nihil præterea quæro. Quid interim Remi populus? — Fortunæ, ut semper, servit, ac miseros damnatosque a principe condemnat. Idem ille tamen, si dea præses Etruriæ, consilia Sejani sui Nursia adjuvisset, si senex imperator, nihil sibi timens, repentina conjuratione sublatus fuisset e medio, hoc ipso temporis puncto Sejanum imperatorem appellare neutiquam dubitasset. Jampridem populus omni reipublicæ administrandæ cura liberatus est, ex quo tempore scilicet magistratuum eligendorum facultas illi erepta fuit, ac sua suffragia candidatis non vendit : qui antea summos in republica magistratus, consulatum, belli præfecturam, omne potestatis genus, cuicumque libuisset, mandabat, is nunc feriatur et vacat, deque rebus duntaxat duabus sollicitus est, pane ac Circen-

Panem et Circenses. — Perituros audio multos.
— Nil dubium, magna est fornacula : pallidulus mî
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.
Quam timeo, victus ne pœnas exigat Ajax,
Ut male defensus! curramus præcipites, et,
Dum jacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem.
Sed videant servi, ne quis neget, et pavidum in jus
Cervice obstricta dominum trahat. — Hi sermones
Tunc de Sejano, secreta hæc murmura vulgi.
Visne salutari, sicut Sejanus? habere
Tantumdem, atque illi summas donare curules,
Illum exercitibus præponere? tutor haberi
Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldæo? Vis certe pila, cohortes,
Egregios equites et castra domestica. Quidni
Hæc cupias? et, qui nolunt occidere quemquam,

sibus ludis.—Fama est plurimos interfectum iri; quid censes?—Nullum est dubium : exardet ingens fornacula, qua multi absumentur. Mihi modo Brutidius amicus meus occurrit prope Martis fanum pallidus ac metu perculsus. Quam vereor, ne Tiberius, instar Ajacis, promiscue in omnes desæviat, segniter se a Romanis defensum contra Sejani conatus nefarios dictitans! Properemus hinc statim, et hostem Tiberii, dum adhuc in ripa Tiberis insepultus jacet, proteramus : sed ita tamen, ut nostri nos servi adspiciant, ne quis ipsorum Sejanum a nobis calcatum esse neget, ac dominum accuset apud imperatorem; aut pavitantem, injecto cervici laqueo, ad judices ire compellat.— Ea tunc de Sejano clam, palam, dicebantur.

90. Jam te consulo, rogoque, num tu honorificis illis nominibus appellari velis, quibus Sejanus salutabatur? tantas opes possidere, quantas ille habebat? aliis dare jus ferendæ curulis sellæ? aliis exercituum præfecturas largiri? gerere quasi tutelam imperatoris, in Capreis, obscura et scopulosa insula, delitescentis, atque astrologorum turba stipati? Equidem non dubito, quin gauderes admodum præfectura cohortis prætorianæ, et delectorum equitum, quales in urbanis castris ad nutum semper expeditos habebat Sejanus : et vero quid causæ esset, cur non hunc honorem ambires? Quis non liben-

Posse volunt : sed quæ præclara et prospera tanti,
Ut rebus lætis par sit mensura malorum?
Hujus qui trahitur, prætextam sumere mavis?
An Fidenarum Gabiorumque esse potestas,
Et de mensura jus dicere, vasa minora
Frangere pannosus vacuis Ædilis Ulubris?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
Sejanum : nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Casus, et impulsæ præceps immane ruinæ.
  Quid Crassos, quid Pompeios evertit? et illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaque numinibus vota exaudita malignis.

ter potestatem cujuslibet interficiendi habeat, quamvis eadem uti nolit? Sed quænam tandem vitæ conditio quamlibet felix, optari et acquiri meretur, ea lege, ut bonis mala exæquentur, et quantum ex ea capias commodi et voluptatis, tantum incommodi ac doloris haurias? Age, num Sejani, qui unco trahitur ad Gemonias, induere prætextam malles, quam magistratum gerere in oppidulo quopiam deserto, puta Fidenis, Gabiis, quam ædilis esse Ulubris, ibique detrita veste indutus lites de mensuris mercatorum et ponderibus coortas dijudicare, ac pocula minoris, quam lex jubet, capacitatis comminuere? Concedis igitur Sejanum nescivisse quid desiderari a mortalibus, ad veram felicitatem consequendam, oporteret: qui enim immensas opes in altum exstruebat, qui cupiditate honoris insana principem in civitate locum ambiebat, is turrim ædificare altissimam videbatur, unde caderet gravius, impulsusque in subjectum ac profundum præcipitium clade majori et fragore rueret.

108. Quid exitio Crassis, quid Pompeiis fuit? quid perniciem illi attulit, a quo populus Romanus redactus in servitutem, ac veluti loris cæsus, et instar mancipii habitus est? Nimirum dominatus omni contentione quæsitus, et exauditæ a Superis faventibus, vel iratis potius, atque cupiditatem hominum ulciscentibus, ambitiosæ preces. Quotusquisque regum ac tyrannorum est, qui morte incruenta de-

Ad generum Cereris sine cæde et vulnere pauci
Descendunt reges, et sicca morte tyranni.
Eloquium ac famam Demosthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, et totis Quinquatribus optat,
Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam,
Quem sequitur custos angustæ vernula capsæ.
Eloquio sed uterque perît orator; utrumque
Largus et exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est et cervix cæsa; nec unquam
Sanguine caussidici maduerunt rostra pusilli.
« O fortunatam natam me consule Romam! »
Antonî gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset! ridenda poemata malo,
Quam te conspicuæ, divina Philippica, famæ,
Volveris a prima quæ proxima. Sævus et illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ

fungatur, et placidus, sine cæde et pugionum ictibus, ad Plutonis regna descendat? pauci admodum.

114. Puerulus, qui exigua mercede magistro persoluta, primis bonarum artium rudimentis imbuitur, qui ludum litterarium petit, uno servulo angustam cistellam, in qua ejus libri sunt, ferente comitatus, jam tum expetit eloquentiam famamque Demosthenis, aut Tullii, nec alia totis quinquatribus vota concipit. Sed Demostheni pariter ac Tullio et funesta et exitialis eloquentia fuit; utrumque ingenii felix ubertas et copia dicendi letho tradidit. Ingenium præstans exstitit in caussa, cur Ciceroni mortuo caput abscissum et dextra manus fuerit; nec rostra unquam patroni mediocris cruore sunt imbuta. *O fortunatam natam me consule Romam!* Si nihil dixisset Cicero, vel scripsisset elegantius hoc suo versu, nihil habuisset profecto, quod Antonii crudelitatem et arma formidaret. Mihi vero magis pro salute placent inepta ejusmodi carmina, quam Philippica ejusdem Tullii divina, quæ post primam proxime pronunciata, tantum ipsi gloriæ comparavit. Nec minus crudeli exstinctus est letho ille, quem instar torrentis perorantem, et populi magno numero ad eum audiendum concurrentis animos velut injectis frenis, quo vellet, ducentem, unde vellet, abducentem, Athenæ

Torrentem, et pleni moderantem frena theatri.
Dîs ille adversis genitus, fatoque sinistro,
Quem pater ardentis massæ fuligine lippus,
A carbone et forcipibus, gladiosque parante
Incude, et luteo Vulcano ad rhetora misit.
  Bellorum exuviæ, truncis affixa tropæis
Lorica, et fracta de casside buccula pendens,
Et curtum temone jugum, victæque triremis
Aplustre, et summo tristis captivus in arcu,
Humanis majora bonis creduntur : ad hæc se
Romanus Graiusque ac barbarus endoperator
Erexit : caussas discriminis atque laboris
Inde habuit : tanto major famæ sitis est, quam
Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipsam,
Præmia si tollas? Patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, et laudis titulique cupido

suspiciebant. Demosthenem profecto iratis natum esse Superis, infensisque fatis oportuit, quem parens lippus ob fumi fuliginem et candentis ferri massas, quas tractare consueverat, jussit, relicta officina, camini et carbonis squalida crassitie, forcipibus et incude, in qua gladii fabricabantur, ad rhetoricæ professorem in ludum litterarium ire.

133. Ita vulgo persuasum habemus, spolia hostibus erepta, excitatum e mutilata quercu trophæum, ex eoque suspensum thoracem ferreum, et bucculam de fracta galea pendentem, jugum a temone suo avulsum, dereptum e victæ navis prora ornamentum; erectos in triumphantium honorem forniees, in eorumque suprema parte positas e saxo effigies captivorum; hæc, inquam, omnia summum in humanis bonis obtinere locum, iisque mortales ad ipsos Deos evehi arbitramur. Hæc illa sunt, quæ ut consequerentur Græci pariter ac Romani duces barbarique imperatores, nihil inausum inexpertumque reliquerunt; eam ob rem tot se periculis, tot laboribus objecerunt, quos nemo virtutis assequendæ caussa suscipiat; adeo constat homines famæ quam virtutis avidiores esse! Quem enim reperias, qui virtutem solam, sublata spe mercedis ac præmii, consectetur? Hanc tamen bellicam laudem dum pauci quidam ambiunt præpostere, florentissima imperia suamque patriam everterunt,

Hæsuri saxis cinerum custodibus, ad quæ
Discutienda valent sterilis mala robora ficus;
Quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.
Expende Hannibalem : quot libras in duce summo
Invenies? hic est, quem non capit Africa Mauro
Percussa Oceano, Niloque admota tepenti,
Rursus ad Æthiopum populos altosque elephantos.
Additur imperiis Hispania : Pyrenæum
Transilit : opposuit natura Alpemque nivemque;
Diducit scopulos, et montem rumpit aceto.
Jam tenet Italiam; tamen ultra pergere tendit.
Actum, inquit, nihil est, nisi Pœno milite portas
Frangimus, et media vexillum pono Subura.
O qualis facies, et quali digna tabella,
Quum Gætula ducem portaret belua luscum!
Exitus ergo quis est? o gloria! vincitur idem
Nempe, et in exsilium præceps fugit; atque ibi magnus
Mirandusque cliens sedet ad prætoria regis,

nempe ut celebraretur ipsorum nomen, ut titulos adipiscerentur sepulchris suis inscribendos, in quibus cineres urnis conditi servantur; et quibus disjiciendis malum robur sterilis ficus sufficit : nam in ipsa quoque sepulchra mors et fata jus habent.

147. Age, cineres Hannibalis pondera : quot libras reliquiæ tanti ducis pendunt? Hic ille est, cui nimium angusta fuit tota, quam late patet Africa, ab Mauritaniæ littoribus ad Nilum usque tepentem, et hinc ad Æthiopiæ porrecta populos, Indiamque ubi sunt maximi elephanti. Pœnorum imperio addit Hispaniam : Pyrenæos montes superat : objicit illi natura Alpes nivibus coopertas et invias : rupes aceto dividit, montibusque disruptis Italiam occupat. Non hic tamen sistit : Parum, inquit, promovimus, nihil egimus, nisi Romæ frangimus portas, et Punica vexilla in medio urbis foro victores defigimus. O faciem spectandam! o dignum qui pingeretur Annibalis coclitis, Gætulo elephanto insidentis, vultum? Quo demum evadet vir tantus? quo recident tot consilia, tot prælia, tot victoriæ? O humanæ gloriæ vanitatem! Idem ille qui Romæ jam imminebat, vincitur, fugit, pellitur in exsilium; et ad regias fores magnus mi-

Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miscuit olim,
Non gladii, non saxa dabunt, nec tela, sed ille
Cannarum vindex ac tanti sanguinis ultor,
Annulus. I, demens! et sævas curre per Alpes,
Ut pueris placeas, et declamatio fias!
    Unus Pellæo juveni non sufficit orbis:
Æstuat infelix angusto limite mundi,
Ut Gyaræ clausus scopulis parvaque Seripho.
Quum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit! Mors sola fatetur,
Quantula sint hominum corpuscula. Creditur olim
Velificatus Athos, et quidquid Græcia mendax
Audet in historia: constratum classibus îsdem
Suppositumque rotis solidum mare: credimus altos
Defecisse amnes epotaque flumina Medo

randusque cliens assidet, exspectans dum Bithyniæ regulus expergisci et admittere salutantem velit. Inquietam ac ferocem Annibalis animam, quæ terrarum orbem antea perturbavit, non exstinguent enses, non scopuli, non tela; sed ipsius annulus, qui pœnas Romani sanguinis ad Cannas profusi ab eo repetet. I nunc, mortalium dementissime; Alpes sævas transili; caput sexcentis periculis objice, ut laudem scilicet apud pueros in ludo litterario merearis, ac declamationibus argumentum illustre suppedites.

168. Alexander, juvenis e Pella oriundus, orbe uno contentus non est; illi mundus hic videtur angustior, in eoque, velut arctis constrictus spatiis, aut Gyaræ vel Seriphi rupibus angustis inclusus, angitur et misere sudat. Ubi tamen Babylonem muris coctilibus circumdatam fuerit ingressus, feretrum illi sufficiet. Sola mors, quam exile quidpiam et minutum sit homo, docet. Credimus montem Athon olim a Xerxe perfossum et circumnavigatum fuisse: credimus alia id genus multa, quæ Græci, mendaciorum artifices egregii, annalibus historicis prodere non dubitant; quum perhibent opertum æquor iisdem Xerxis classibus, quibus Athon circumnavigaverat, et curribus pervium, tanquam stabile solum, exstitisse; fluvios integros exhaustos et exsiccatos uno Persici exercitus prandio, aliaque

Prandente, et madidis cantat quæ Sostratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relicta,
In Corum atque Eurum solitus sævire flagellis
Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere passos,
Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigæum?
Mitius id sane, quod non et stigmate dignum
Credidit. Huic quisquam vellet servire deorum?
Sed qualis rediit? nempe una nave, cruentis
Fluctibus, ac tarda per densa cadavera prora.
Has toties optata exegit gloria pœnas.
«Da spatium vitæ, multos da, Jupiter, annos!»
Hoc recto vultu solum, hoc et pallidus optas.
Sed quam continuis et quantis longa senectus
Plena malis! deformem, et tetrum ante omnia vultum,
Dissimilemque sui; deformem pro cute pellem;
Pendentesque genas, et tales adspice rugas,
Quales, umbriferos ubi pandit Tabraca saltus,

plurima ejusdem modi, quæ Sostratus, quum se largiter vino proluit, cantare amat. Idem ille nihilominus Xerxes, qualis tandem in suam Persidem, post relictam Salamina, est reversus! Quantum ab illo mutatus, qui ventos verberibus cædi jusserat, nunquam profecto in Æoliis carceribus ea mulctatos pœna; qui vincula ipsi Neptuno injecerat! Clementer sane factum, quod eumdem etiam candente ferro ad ignominiam inuri non imperaverit. Ecquis Deorum homini tam barbaro, tam impio navare operam ac favere vellet? Sed qualis tandem in Persidem remeavit! Nimirum unica navi per fluctus suorum militum sanguine cruentatos, et per cadaverum temere fluitantium acervos ægre viam fugamque expediens. Ita suos illos amatores gloria tot expetita votis ulciscitur.

188. O Jupiter! annue mihi longioris vitæ moras, annosque complures imperti: hoc erecto vultu, hoc unice ac sollicito pallore desideras. Verum quam gravibus, quam sibi sine ulla intermissione succedentibus incommodis senectus longior laborat! intuere faciem sua forma et venustate spoliatam, ab ea facie quæ olim erat, heu! longe diversam; pellem, vel corium potius aridum, pro molli et

In vetula scalpit jam mater simia bucca.
Plurima sunt juvenum discrimina: pulchrior ille
Hoc, atque ille alio; multum hic robustior illo.
Una senum facies; cum voce trementia membra,
Et jam leve caput, madidique infantia nasi:
Frangendus misero gingiva panis inermi:
Usque adeo gravis uxori, natisque, sibique,
Ut captatori moveat fastidia Cosso!
Non eadem vini atque cibi, torpente palato,
Gaudia: nam coitus jam longa oblivio; vel si
Coneris, jacet exiguus cum ramice nervus,
Et, quamvis tota palpetur nocte, jacebit.
Anne aliquid sperare potest hæc inguinis ægri
Canities! quid, quod merito suspecta libido est,
Quæ Venerem affectat sine viribus? Adspice partis
Nunc damnum alterius: nam quæ cantante voluptas,
Sit licet eximius citharœdus, sitve Seleucus,

candida cute; genas pendulas, et sulcatas rugis, quales in vetusta bucca scalpit senior simia, jampridem mater, sub latis umbrosisque Tabracæ saltibus. Juvenes alii alia dote inter se sunt dissimiles; hic illo formosior; ille alio fortior et valentior est: senum omnium idem est vultus, eadem difformitas, eadem totius corporis incommoda: vox cum labris tremit; caput pilis exutum; nasus, more infantium, ab humore perpetuo defluente madens; comminuendus in parvula frusta panis, quem ipse nequit frangere ob gingivas dentibus destitutas: molestus conjugi, liberis, sibi, adeo ut ipsi Cosso, qui ejus hereditatem captat, nauseam tædiumque pariat. Non eamdem e vino dapibusque voluptatem, senio videlicet palatum hebetante, percipit: nam coitus voluptatem jamdudum oblitus est: etiamsi coneris ad illam revocare exiguum ipsius debilemque nervum, jacet cum ramice et semper jacebit, quamvis per totam noctem palpando sollicitetur. An sperare aliquid potest canus ille senex cum inguine mortuo? præterea qui sine viribus venerem libidinosam sectatur, merito suspectus est. Nunc jacturam alterius sensus, scilicet auditus, adspice: nam quæ voluptas surdo percipi potest ex cantibus eximiis, licet egregius citharœdus, vel ipse canat Seleucus, vel illi tibicines,

Et quibus aurata mos est fulgere lacerna?
Quid refert, magni sedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiet, atque tubarum
Concentus? clamore opus est, ut sentiat auris
Quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas.
Præterea minimus gelido jam corpore sanguis
Febre calet sola; circumsilit agmine facto
Morborum omne genus: quorum si nomina quæras,
Promptius expediam, quot amaverit Hippia mœchos,
Quot Themison ægros auctumno occiderit uno,
Quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exsorbeat uno
Maura die, quot discipulos inclinet Hamillus;
Percurram citius, quot villas possideat nunc,
Quo tondente gravis juveni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos et luscis invidet: hujus
Pallida labra cibum accipiunt digitis alienis.
Ipse ad conspectum cœnæ diducere rictum

qui auratis lacernis magnifice vestiti prodire solent? quid interest, qua in parte magni theatri sedeat ille, qui vix percipere queat acres cornuum sonos et buccinarum clangorem? Clamorem attollere servus debet, eum admonens, quis ipsum conveniat domi, quota hora sit, ut aures illius sentiant. Præterea jam minimus stagnat sanguis in gelido corpusculo, isque frigidus, nisi febre accendatur: turmatim et undique insilit, eique incumbit morborum omnis generis cohors numerosa, quos nominare si velim, citius dixerim quot adulteros amaverit Hippia; quot ægroti a medico Themisone fuerint uno autumno interfecti; quot socios Basilus, quot pupillos Hirrus per malas artes spoliaverit; quot viros in uno die Maura procero corpore exsorbeat; quot discipulos Hamillus, multo corruptior, ad stuprum incurvet: promptius enarravero, quot villas nunc proprias possideat ille tonsor, quo resecante barba mihi juveni molesta olim resonabat. Alius senex humeris laborat, alius lumbis, alius femore: hic oculo utroque captus est, et fortunatos luscos putat: ille aliena ope indiget, ut pallentibus labiis cibum sumat; quumque appo-

Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater jejuna. Sed omni
Membrorum damno major dementia, quæ nec
Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici,
Cum quo præterita cœnavit nocte; nec illos,
Quos genuit, quos eduxit: nam codice sævo
Heredes vetat esse suos; bona tota feruntur
Ad Phialen: tantum artificis valet halitus horis,
Quod steterat multis in carcere fornicis annis!
Ut vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt
Funera natorum, rogus adspiciendus amatæ
Conjugis, et fratris, plenæque sororibus urnæ.
Hæc data pœna diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus, multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore, et nigra veste senescant.
Rex Pylius, magno si quidquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit a cornice secundæ.

nuntur fercula, ipse ad eorum conspectum assuetus aperire labra, hiatum rictus tantum diducit, velut hirundinis pullus, ad quem pascendum mater jejuna ore pleno advolans, escam in rostrum tenellum ingerit. Sed istis, qui corpus vexant, morbis longe gravior morbus infirmæ ac parum sanæ mentis est, quo fit, ut neque servorum nomina meminerit; neque amici vultum agnoscat, cum quo hesterna nocte cœnavit; neque liberos, quos procreavit et educatos aluit: nam illis hereditatem suam crudeli testamento eripit, dum omnes fortunas donat Phialæ, quam heredem ex asse scribit; usque adeo potuit impura et vafra mulier hominem inescare oris halitu, quod inclusa per plures annos in angusta lupanaris cella prostitit!

240. Sed fac senem adhuc bonæ mentis esse compotem, tamen lugeat filiorum mortem oportebit, eosque ad rogum efferat; dilectæ uxoris bustum ac fratris intuebitur, et urnas sororum cineribus refertas. Nempe id supplicii longævos manet, ut iteratis et continuatis in familia funeribus, assiduo in mœrore ac nigro amictu miseram senectutem exigant. Nestor, rex Pyli, si quam summo Homero habemus fidem, unus post homines natos ad cornicum longævam ætatem proxime accessit: et actum scilicet præclare cum illo putas, qui

Felix nimirum, qui tot per sæcula mortem
Distulit, atque suos jam dextra computat annos,
Quique novum toties mustum bibit! Oro, parumper
Attendas, quantum de legibus ipse queratur
Fatorum, et nimio de staminc, quum videt acris
Antilochi barbam ardentem; quum quærit ab omni,
Quisquis adest socius, cur hæc in tempora duret;
Quod facinus dignum tam longo admiserit ævo?
Hæc eadem Peleus, raptum quum luget Achillem;
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi troja Priamus venisset ad umbras
Assaraci magnis solennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum cervicibus, inter
Iliadum lacrymas, ut primos edere planctus
Cassandra inciperet, scissaque Polyxena palla,
Si foret exstinctus diverso tempore, quo non
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit

tamdiu vitam prorogaverit, jamque dextra utatur manu ad numerandam ætatem, ac toties vinum recens hornumque potet. Verum, amabo, expende quam graviter ipse de fatorum decretis expostulet, ut vitæ longioris filum accuset, quum sui Antilochi, jam grandioris et barbati cadaver impositum rogo cremari cernit. Nam singulos sodales, quicumque adstant, interrogat, cur ad illud ævum usque permanserit, et quod facinus admiserit, cui pœna tam diuturnæ vitæ merito sit irrogata? Eadem Peleus queritur, quum Achillem filium acerba morte sibi ereptum deplorat; necnon Laertes, cui senectus longa idcirco videtur contigisse, ut Ulyssem variis pelagi erroribus jactatum diutius lugeret. Si Priamus obiisset florente adhuc Troja, alio tempore, quo Paris in Græciam profecturus, et Helenam audaci rapturus scelere, jam classem adornabat, profecto elatus fuisset magno apparatu, et ad Assaraci manes placide descendisset, Hectore cum fratribus impositum humeris cadaver gestantibus; Trojanis matronis luctu fletuque funus prosequentibus; Cassandra primos planctus inchoante; Polyxena discissis vestibus eosdem incendente. Quid igitur Priamum vita longior juvit? nisi ut patriam

Eversa, et flammis Asiam ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram summi Jovis, ut vetulus bos,
Qui domini cultris tenue et miserabile collum
Præbet, ab ingrato jam fastiditus aratro.
Exitus ille utcumque hominis : sed torva canino
Latravit rictu, quæ post hunc vixerat, uxor.
  Festino ad nostros; et regem transeo Ponti,
Et Crœsum, quem vox justi facunda Solonis
Respicere ad longæ jussit spatia ultima vitæ.
Exsilium, et carcer, Minturnarumque paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis,
Hinc caussas habuere : quid illo cive tulisset
Natura in terris, quid Roma beatius unquam,
Si circumducto captivorum agmine, et omni
Bellorum pompa, animam exhalasset opimam,
Quum de Teutonico vellet descendere curru?

cerneret eversam, Asiamque omnem Græcorum ferro flammisque vastatam? Tunc ipse jam senio tremens miles, deposito diademate, arma induit; atque ante maximi Jovis aram confossus cecidit, instar annosi bovis, qui ab aratro propter senectutem remotus, immolatur ingrato agricolæ, et jam contemptus tenue ac miserabile collum domini cultro subjicit. At illa mors, licet miserabilis, tamen ejusmodi est quem hominis natura non respuat; verum ejus uxor, quæ post illum est mortua, indignam homine mortem obiit, in belluam torvam conversa, et canum more latrans.

273. Omitto, ut citius ad Romanorum exempla veniam, regem Ponti Mithridatem; omitto Crœsum, quem Solon facunde ac sapienter admonuit exspectandum esse ultimum vitæ diem, ut aliquis beate vixisse tuto pronuntiaretur. Certe senectus in causa fuit, cur Marius exilio multatus, conjectus in carcerem, coactus delitescere in Minturnensi palude, ad extremum in ipsa quam vicerat, Carthagine, corrogare stipem ostiatim ac panem coactus sit: quid illo fortunatius cive produxisset unquam in terris et natura et Roma, si post captivorum turbam per vicos urbis traductam, post triumphum insigni pompa peractum, ex illo curru descendens, in quo de Teu-

Provida Pompeio dederat Campania febres
Optandas; sed multæ urbes et publica vota
Vicerunt: igitur Fortuna ipsius, et Urbis,
Servatum victo caput abstulit. Hoc cruciatu
Lentulus; hac pœna caruit, ceciditque Cethegus
Integer; et jacuit Catilina cadavere toto.
 Formam optat modico pueris, majore puellis
Murmure, quum Veneris fanum videt anxia mater,
Usque ad delicias votorum. — Cur tamen, inquit,
Corripias? pulchra gaudet Latona Diana.
— Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipsa habuit: cuperet Rutilæ Virginia gibbum
Accipere, atque suam Rutilæ dare. Filius autem
Corporis egregii miseros trepidosque parentes
Semper habet: rara est adeo concordia formæ
Atque pudicitiæ! sanctos licet horrida mores

tonibus triumphaverat, animam velut ovantem exspirasset? Expetenda fuerat illa Pompeio febris, quæ, tanquam calamitatum ipsi impendentium præscia, eumdem in Campania morantem invaserat. Sed vota infelicia plurimarum urbium, et populi benevolentia, Superos pro ejus incolumitate comprecantis, atque adeo fatum Pompeio, et Romæ infensum, a Diis impetrarunt, ut eo morbo levaretur, nempe ut a Cæsare debellatus, capite truncaretur: quo cruciatu, quo supplicio affectus non est Lentulus; non Cethegus, non Catilina, qui nulla corporis parte avulsa, integri perierunt.

289. Mater anxia, quoties templum Veneris intuetur, filios optat formosos, filias magis formosas: pro illis parva voce, sed majori pro his precatur; nec modum in votis ullum tenet. — Quid vitii votum istuc habet? cur me reprehendas? inquit illa: nonne Latona magnam e Dianæ pulchritudine voluptatem et gloriam capit? — Fateor; at Lucretia documento est, quam periculosa sit insignis ejusmodi pulchritudo, qualem ipsa habuit: nec Virginia libenter oris sui dignitatem cum Rutilæ gibbo non mutaret. Filius liberali et honesta facie præditus continuam parentibus sollicitudinem et metum affert: *quippe raro venustatem cum pudicitia junctam reperias.* Quamvis puer optimis imbutus moribus; quamvis domes-

Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinos,
Præterea castum ingenium, vultumque modesto
Sanguine ferventem tribuat natura benigna
Larga manu, (quid enim puero conferre potest plus
Custode et cura natura potentior omni?)
Non licet esse viris: nam prodiga corruptoris
Improbitas ipsos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia! nullus ephebum
Deformem sæva castravit in arce tyrannus;
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, vel
Strumosum, atque utero pariter gibboque tumentem.
I nunc, et juvenis specie lætare tui, quem
Majora exspectant discrimina! fiet adulter
Publicus, et pœnas metuet, quascumque mariti
Exigere irati; nec erit felicior astro
Martis, ut in laqueos nunquam incidat: exigit autem
Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori
Concessit: necat hic ferro; secat ille cruentis

tica disciplina, priscorum Sabinorum ritu, sobrie ac severe fuerit educatus; quamvis indolem castimoniæ amantem, modestam faciem ac pudico rubore suffusam acceperit a liberalis naturæ larga manu: (quod enim ipsi beneficium præstantius largiri natura potest? quæ una profecto plus custodibus omnibus et cautionibus ad servandam probitatem valet). Tamen non permittitur eos viros exstare: nam prodiga corruptoris nefarii malitia audet ipsos parentes muneribus sollicitare; adeo certa spes in largitionibus adest! nullus tyrannus puerum jam puberem, si deformis fuerit, in arce dira castravit: et Nero ingenuum ac nobilem nunquam rapuit, si distortis pedibus aut scrophula laborantem, si ventre pariter ac gibbo turgentem invenerit. Vade nunc, et gaude juvenis tui pulchritudine, quem exspectant majora pericula! fiet publicus omnium matronarum adulter; et omnem timebit ultionem, quam irati earum mariti repetere volent: neque felicior erit, quam ipse deus Mars, ita ut nunquam in adulterio deprehensum nexiles involvant laquei: porro ille mariti læsi dolor pœnas exigit majores, quam lex ulla possit dolori concedere. Hic gladio perimit; ille sanguinolentis ictibus mœchos con-

Verberibus; quosdam mœchos et mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ; mox quum dederit Servilia nummos,
Fiet et illius, quam non amat: exuet omnem
Corporis ornatum: quid enim ulla negaverit udis
Inguinibus, sive est hæc Oppia, sive Catulla?
Deterior totos habet illic femina mores.
— Sed casto quid forma nocet? — quid profuit immo
Hippolyto grave propositum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc, ceu fastidita, repulsa;
Nec Sthenobœa minus, quam Cressa, excanduit; et se
Concussere ambæ: mulier sævissima tunc est,
Quum stimulos odio pudor admovet. Elige, quidnam
Suadendum esse putes, cui nubere Cæsaris uxor
Destinat: optimus hic, et formosissimus idem
Gentis patriciæ, rapitur miser exstinguendus

cidit; nonnulli sæpe mugilem adulteris per vim immiserunt mariti. Sed tuus filius, æque pulcher ac Endymion, matronas tantum formosas et amatas stuprabit; immo vero etiam illas quas non diliget, et deformem ipsam Serviliam, modo pecuniam dederit: hæc nihil filio tuo denegabit, omniaque offeret corporis ornamenta, ut eum sibi devinciat: nulla enim mulier, sive Oppia, sive Catulla, quum ardent libidine madida illius inguina, pretium recusat suis adulteris, ut desideria expleat. Femina in aliis rebus pessima, omnem industriam, omnes corporis et animi nervos ad hunc finem intendit.— Verum, inquies, quid obest forma, si quis pudicitiam retinere omnino decreverit. — Decreverat istud quidem Hippolytus; decreverat Bellerophon; quam gravibus uterque nihilominus periculis et exitiis objectus est! Phædra se repulsam ab Hippolyto videns, et contemptam, pudore simul et odio ad ultionem exarsit. Nec leviores quam Phædra concepit iras Sthenobæa, Bellerophontis fastidium et probitatem non ferens: itaque ambæ ad castissimorum adolescentum perniciem totis animis incubuerunt. Nihil est muliere crudelius, quum ad odium pudor et infamiæ metus accessit. Age, quid consilii capiendum esse putas Silio, cui nubere Cæsaris uxor constituit? Adolescens egregie probus, formosus, nobilis et patricio loco

Messalinæ oculis : dudum sedet illa parato
Flammeolo, Tyriusque palam genialis in hortis
Sternitur, et ritu decies centena dabuntur
Antiquo ; veniet cum signatoribus auspex.
Hæc tu secreta, et paucis commissa putabas?
Non, nisi legitime, vult nubere : quid placeat, dic ;
Ni parere velis, pereundum erit ante lucernas :
Si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum res
Nota Urbi et populo contingat principis aures.
Dedecus ille domus sciet ultimus : interea tu
Obsequere imperio ; sit tanti vita dierum
Paucorum : quidquid melius leviusque putaris,
Præbenda est gladio pulchra hæc et candida cervix.
— Nil ergo optabunt homines? — Si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis, rebusque sit utile nostris.

natus, abripitur, ut in conspectu Messalinæ juguletur, si ejus nuptias respuat. Exspectat illum procax mulier, nuptiali veste induta, paratur in hortis publice purpureus lectus, præsidi nuptiarum genio sacer ; pro dote centena sestertiorum, antiquo more, millia numerabuntur : non deerunt auspices, atque signatores tabularum et contractus. Credebas matrimonium istud clam agitari, et paucis consciis testibusque adhibitis : atqui servatis omnibus legibus et ritibus matrimonii, nubere Messalina decrevit : tecum expende, Sili, quid eligas. Si morem gerere abnuis, mortem tibi, antequam sol occidat, paratam scito : si tanto scelere te obstringis, non diu eodem lætabere, donec nimirum facinoris jam tota civitate pervulgati fama Cæsaris aures allabatur : ille omnium postremus inustam domi suæ ignominiam resciet. Interea morem gere, Sili, si tanti æstimas brevem usuram lucis ac vitæ : quidquid demum statuas levius et tibi utilius, obeunda mors erit, ac tuum illud caput venustum et elegans gladio demetendum.

346. — Hæc si se ita habent, inquiet aliquis, nihil ergo erit optandum hominibus. — Si consilium petas, Deos ipsos dijudicare sines, quid nobis expediat nostrisque negotiis conducat. Pro iis enim rebus, quas voluptate ducti concupiscimus, utiles largientur ;

Nam pro jucundis aptissima quæque dabunt dî :
Carior est illis homo, quam sibi. Nos animorum
Impulsu, et cæca magnaque cupidine ducti
Conjugium petimus, partumque uxoris : at illis
Notum, qui pueri, qualisque futura sit uxor.
Ut tamen et poscas aliquid, voveasque sacellis
Exta et candiduli divina tomacula porci,
Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.
Fortem posce animum, mortis terrore carentem,
Qui spatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoscumque labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil, et potiores
Herculis ærumnas credat sævosque labores,
Et Venere, et cœnis, et pluma Sardanapali.
Monstro, quod ipse tibi possis dare : semita certe
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.
Nullum numen habes, si sit prudentia; nos te
Nos facimus, Fortuna, deam, cæloque locamus.

quippe quibus cariores, quam nobis ipsi, simus. Nos cæco et præcipiti quodam animorum impetu et cupiditate impulsi matrimonium expetimus, et conjugis partum : at norunt Superi, qualis uxor, qualis filius futurus sit. Attamen ut poscas aliquid, et ut templis viscera tomaculaque divina candiduli porcelli voveas, petendum ab illis hoc unum, ut mente sana simul et sano corpore sis : postula fortitudinem et robur animi, qui nullo mortis metu perturbetur; qui vitæ tempus ultimum inter naturæ beneficia numeret; qui ferendis quibuscumque laboribus par; qui potens iracundiæ cupiditatisque sit; qui Herculis ærumnas laboresque, voluptatibus, epulis, et mollibus Sardanapali stratis anteponat. Doceo te felicitatem cujus tu artifex tibi esse possis : unica ratio traducendæ per summam tranquillitatem vitæ est virtus. O Fortuna, nullam vim divinam habes, si regamur prudentia; nos te Deam facimus; nos te inter superos collocamus.

VARIÆ LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM DECIMAM.

Notæ. 1—6. Fons primum et caussa votorum vulgarium, quæ plerumque est falsa opinio de veris bonis mente concepta, declaratur. Alcibiades apud Plat. Alcib. II, pag. 156, ed. Nürnbergeri : Ἐκεῖνο οὖν ἐννοῶ, ὅσων κακῶν αἰτία ἡ ἄγνοια τοῖς ἀνθρώποις· ὁπότε, ὡς ἔοικε, λελήθαμεν ἡμᾶς αὐτοὺς διὰ ταύτην καὶ πράττοντες, καὶ, τόγε ἔσχατον, εὐχόμενοι ἡμῖν αὐτοῖς τὰ κάκιστα, etc. Et Socrates, ibid. p. 180. Δοκεῖ μοι, ὥσπερ τῷ Διομήδει φησὶ τὴν Ἀθηνᾶν Ὅμηρος (Iliad. ε, 127) ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀφελεῖν τὴν ἀχλὺν, Ὄφρ' εὖ γιγνώσκοι ἡμὲν θεὸν ἠδὲ καὶ ἄνδρα, οὕτω καὶ σοῦ δεῖν ἀπὸ τῆς ψυχῆς πρῶτον ἀφελόντα τὴν ἀχλὺν, ἣ νῦν παροῦσα τυγχάνει, τοτηνικαῦτ' ἤδη προσφέρειν δι' ὧν μέλλεις γνώσεσθαι ἡμὲν κακὸν ἠδὲ καὶ ἐσθλόν. — *A Gadibus*, extremo occidente, *usque* ad *Auroram*, orientem (ut Græc. ἠώς), *et Gangen*, ab una orbis terrarum tunc cogniti parte ad alteram; ut apud Anacr. XXXII, 25, Ἐκτὸς Γαδείρων, Τῶν Βακτρίων τε κ' Ἰνδῶν. *Gades* (hodie *Cadix*) extrema Europæ insula versus occidentem; unde *hominum finis*, apud Sil. I, 141, cujus vide nostram Editionem, vol. I, pag. 23. Ed. — *Ganges*, maximus Indiæ fluvius, etiam major Indo, unde *India intra et extra Gangen*. — *Aurora et Ganges* designant orientem. Conf. Ovid. Metam. I, 61.

Variæ Lectiones. 2. *Gangen* pro *Gangem* recepi e 17. — *Dinoscere*, 17. 24, 49, 55, 82, 65—99, 71—73. Ita scribi jubet Serv. ad Virg. Georg. II. *Cognoscere*, 21. *Discernere*. 7, 11, 14, 20, 22, 29, 45, ex interpretat.

Not. 2. *Pauci dignoscere possunt vera bona atque* ab *illis multum diversa*, bona opinata, vel quæ bona nobis videntur, sed mala sunt. «Res fallunt, illas discerne : pro bonis mala amplectimur; optamus contra id quod optavimus; pugnant nostra vota cum votis, consilia cum consiliis.» Senec. Epist. 54.

Not. 3. *Remota erroris nebula*, sine errore ac mentis cæcitate vel ignorantia. Similiter ἀχλὺς, apud Plaut. loc. laud. et *nubes*, *nubila*, *tenebræ*, *caligo mentis*, *invidiæ*, etc. dicuntur.

Not. 4. *Quid enim ratione* recta ac bona *timemus*, aut timere possumus ac debemus, ut malum, *aut cupimus*, ut bonum?

Var. 5. *Conentis*, 24 a m. pr. *concupis*, 10—12, 14—19, 21—23, 31,

33, 45, et XVI Codd. Paris. Sed modo præcessit *cupimus*, et nostra lectio exquisitior est. In verbis tamen *quid tam dextro pede concipis* mendum latere videtur. Vulgo ea sic interpretantur : *quid concipis* voti (nam *concipere* est vocab. propr. de votis, quæ vel mente, vel formula quadam concipiuntur), quid optas tam felici auspicio atque conatu? neque ignoro tali sensu dici : *dextro* et *sinistro pede ire*, *proficisci*, *venire*. Sed quis unquam dixit : *dextro pede concipere* votum?

Not. 5. Socrates, apud Platon. loc. laud. pag. 140 : Οὐκοῦν δοκεῖ σοι πολλῆς προμηθείας γε προσδεῖσθαι, ὅπως μὴ λήσεταί τις αὐτὸν εὐχόμενος μεγάλα κακὰ, δοκῶν δ' ἀγαθά· οἱ δὲ θεοὶ τύχωσιν ἐν ταύτῃ ὄντες τῇ ἕξει, ἐν ᾗ διδόασιν αὐτοὶ ἅ τις εὐχόμενος τυγχάνει; pag. 148. Εὑρήσεις δὲ καὶ τῶν νῦν ἔτι πολλοὺς, οὐκ ὀργῇ κεχρημένους, ὥσπερ ἐκεῖνον (τὸν Οἰδίπουν) οὐδ' οἰομένους κακὰ σφίσιν εὔχεσθαι, ἀλλ' ἀγαθά. Ἐκεῖνος μὲν, ὥσπερ οὐδ' ηὔχετο, οὐδ' ᾤετο· ἕτεροι δέ τινες εἰσὶν, οἳ τἀναντία τούτων πεπόνθασιν; et pag. 154 : Οἱ πολλοὶ οὔτε ἂν τυραννίδος διδομένης ἀπόσχοιντο ἄν, οὔτε στρατηγίας, οὐδ' ἑτέρων πολλῶν, ἃ παρόντα βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ· ἀλλὰ κἂν εὔξαιντο ἂν γενέσθαι, εἴ τῳ μὴ παρόντα τυγχάνει· ὀλίγον δὲ ἐπισχόντες, ἐνίοτε παλινῳδοῦσιν, ἀνευχόμενοι ἅττ' ἂν τὸ πρῶτον εὔξωνται. Conf. Hom. Odys. I, 32 seq. — *Quid tam dextro pede concipis*. Vide Var. Lect. — Hunc locum etsi viri docti exagitent, equidem Juvenali non abjudicarem; nam quod nemo id dixerit, num ideo primus dicere Noster non potuit? Metaphorice *dextro pede* adhibetur, ut *dextro omine*, et illud poeta junxit cum simplice loquendi forma, *concipere* votum : sæpe, credo, audaciora protulit. Ed.

Var. 7. *Operantibus* (scilicet sacris, hoc est, sacrificantibus) *ipsis*, vetus Cod. Rittershus. Male ! — *Illis*, 22.

Not. 7—8. Conf. vs. 111; Senec. Ep. 60, 101 et 109; Valer. Maxim. VII, 2, extr. 1. — *Ipsis optantibus faciles*, votis ipsorum, qui ea conceperant, annuentes. *Facilis* proprie dicitur argilla et cera, quæ facile fingi et tractari potest; hinc deus vel homo ejusque animus, qui facile flecti ac moveri potest, et facile, quod optamus et precamur, facit, commodus, comis, benignus, εὐκίνητος, ut contra *difficilis* est inexorabilis, durus, pertinax, morosus, ἀργαλέος, δύσκολος, χαλεπὸς, δυσχερής. [1]

Var. 8. *Et nocitura petuntur*, 22, 45.

Not. 8. *Toga* et *militia*, in pace et bello, pacis et belli temporibus. — *Toga* insigne pacis, ut ait Cic. Pis. 30, qua Romani utebantur tempore pacis, unde pro ipsa pace hoc loco, et VIII, 240.

Var. 9. *Et torrens*, 10—12, 15—27, 45—50, 54, 55, 57—63, 65—69, 71—73.

[1] Vetus Schol. « *Dî faciles* satirice, ad mala perager da faciles; vel ideo *faciles*, quia preces stultas audiunt. »

Not. 9. *Torrens dicendi copia;* vide ad III, 74. — *Facundia*, votis expetita a diis, *mortifera*, exitiosa *est multis*, ut Demostheni, Ciceroni et aliis. Conf. vs. 114 seq.

Not. 10. *Viribus ille confisus periit*, ut Milo Crotoniates cujus, quum (jam grandis natu) arborem manibus scinderet, brachia occupata sunt, et a lupis consumptus est; vet. Schol. *De admirandis lacertis* ac *viribus* hujus athletæ miserandaque ejus morte vid. Pausan. VI, 14; Strab. VI, pag. 403; Ælian. V. H. II, 24; XII, 22; Athen. X, 2 (4), pag. 412, 413; Gell. XV, 16; Ovid. Ibis, vs. 609, 610; Plin. VII, 20; XXXVII, 10; Philostr. Vit. Apoll. IV, 9; Valer. Max. IX, 12, ext. 9, et Suidas.

Var. 11. Ultima syll. verbi *periit* producitur, ut vs. 118, et in Ovid. El. de Morte Drusi, vs. 235, ob contractionem vel hiatum. Conf. ad I, 151. — *Admirandusque*, 16, 18.

Not. 12 seq. Conf. Prop. III, 7, 1 seq. Senec. Ep. 88, et 115, de Ira, III, 32, et de Tranquill. Vit. I, 8. — Eamdem sententiam ex Hispano quodam carmine, affert doct. *Achaintre* :

« Riquezas no se deseen,
« Que son malas de alcançar,
« Y peores de guardar
« Las vezes, que se poseen. » Ed.

Not. 13. *Strangulat*, macerat, *nimia cura*, qua *congesta* est et custoditur, vel potius facit, ut jugulentur a furibus aut tyrannis, qui opibus eorum inhiant. [1]

Var. 14. *Quantum*, 16, 21, 22.

Not. 14. Metaphora in Tiberium et divites; vet. Schol. *Balæna Britannica*, propter multitudinem et magnitudinem balænarum in oceano Britannico. Maximas tamen in Indico mari reperiri monet Plinius; quem vide de *balænis*, lib. IX, 3—7, et de *delphinis*, ibid. c. 8. *Exsuperans*, sc. *tanto*, quod sæpius ante *quanto* omitti, vel tironibus notum est.

Var. 15. *Duris*, 19 a m. pr.

Not. 15. *Temporibus diris*, quibus Nero imperabat inhiabatque divitum opibus.

Var. 16. *Longinum..... clausit*, dura dictio. Legendum, opinor, *Longini et..... Senecæ hortos clausit.* Conf. tamen Comm.

Not. 16. Vulgatam lectionem judice Hein. bene defendit et explica-

[1] Lubinus et alii respici putant fabulam de Mida; qui cibo in aurum converso strangulatus sit; unde Diogenes cynicus in Ep. ad Chrys. Μίδου τὴν κακίαν ζηλώσας, λιμώττων πλουτεῖς, βρόχοις ὥσπερ χρυσοῖς ἀπαγχόμενος.

vit Burm. ad Prop. I, 1, 24, his verbis : « Amant veteres unum tantum verbum ponere, licet duas res diversas memorent, alterumque ex sensu supplendum omittere; quem loquendi modum multis Græcorum et Latinorum exemplis illustravit *d'Orville* ad Char. p. 395 seq. et patruus meus ad Claud. de Cons. Stil. II, 16. Vide, quæ notavi ad Lotich. I, 2, 9, et adde insigne ejusmodi βραχυλογίας exemplum in loc. Juven. X, 16, ubi supplendum est : « *Longinum* mori coegit *et Senecæ hortos clausit.* » Enimvero non ignoro (quod et a me ipso passim ad Sil. VI, 179; XI, 65; Tac. Annal. II, 20, 2; Liv. I, 33, 7; XII, 12, 8; XXIV, 5, 7, et a viris doctis, quos ad hæc loca laudavi, notatum est), a scriptoribus tam Græcis quam Latinis sæpe duobus pluribusve membris unum jungi verbum, cujus plena significatio ad unum modo membrum referri possit : sed tum ex hoc verbo generalis vel cognata, non plane diversa et dissimilis notio petenda est et tranferenda. Cf. Var. Lect. — C. Cassius *Longinus*, celeberrimus JCtus et rector Syriæ, pulsus est a Nerone, et a Vespasiano revocatus. Vid. ad Tac. VI, 15. Alium Cassium *Longinum* mori jussit Nero, teste Sueton. c. 37. — *Magnos Senecæ prædivitis hortos;* vid. Tacit. Annal. XIII, 42; XIV, 52—56, 65; XV, 56, 60—65, et Xiphil. in Nerone. *Senecæ hortos clausit tota cohors*, ut apud Tacit. Annal. XIV, 60, « *Villam* Senecæ *globus militum sepsit*, etc. [1] »

Not. 17. *Egregias Lateranorum ædes;* vide ad Commentar. VIII, 147.

Not. 18. *Rarus*, raro, jussu tyranni, *miles venit ad cœnacula* pauperum, qui a tyrannorum insidiis tuti sunt. De *cœnaculis;* vid. ad III, 199, et VII, 118.

Var. 19. *Puti* conj. Voss.

Not. 19 seq. Pulchra sententia et egregie expressa : si in itinere vel *pauca* portaveris *vascula argenti puri*, *timebis gladium contumque*, hoc est, insidias impetumque latronum; *viator* autem *vacuus*, qui nihil argenti aut pretiosi secum portat, *cantabit coram latrone*, liber omni metu et cura. Conf. Boethius, Consol. philosoph. lib. II; Ovid. de Nuce, vs. 43, 44; Senec. Epist. XIV, Palladæ Epigram. CX, in Brunck. Anal. tom. II, pag. 429, ibique Jacobs. ad Anthol. Græc. vol. II, part. III, pag. 253. *Argentum purum*, ad extenuationem dici putabat Lubinus, quoniam illud non tanti sit, quanti cælatum. Confer ad IX, 141. — *Contus* proprie hasta dicitur prælonga, ponderosa et amentata. Vid. ad Sil. XV, 687.

Var. 21. *Umbras*, 11, 17, 18. 20, 22, 45.

Not. 21. Præclare de summa formidine, quæ facit, ut vel *umbram*

---

[1] Henninius monet, subtiliter tangi divitias Senecæ invidendas, quas inter facillime de Vita beata, de animi Tranquill. etc. scribere potuerit; eum tamen excusari a Lipsio in Proleg. ad Senec. et a se ipso Vit. beat. c. 17.

arundinis expavescamus, tanquam latronis umbra sit. Sic τὴν αὑτοῦ σκιὰν φοβεῖσθαι dixit Plato in Phædone.[1] — *Ad lunam*, ad lunæ splendorem.

Var. 22. *Cantabis*, 10, 11, recte forsan. *Cantabat*, 13, 16.

Not. 22. *Vacuus*, inops omnium rerum, ut *inanis* apud Cic. Att. XIV, 3, et Plaut. Bacch. III, 4, 10. — *Cantabit*, vide ad VII, 55.

Not. 23 seq. Cf. Pers. II, 44 seq. *Templis*, in quibus vota concipiuntur.

Var. 24. *Ut crescant opes*, 10, 15; *crescant et opes*, 22. *Divitiæ, crescant opes*, 17—19, a pr. m. *Divitiæ ut crescant, ut opes*, 61—69, 71—73, 77. *Divitiæ ut crescant et opes*, 16 forte rectius et receptum ab Ach. nisi doctior est lectio nostra: *Prima fere vota*, hoc est, votorum argumenta sunt *divitiæ*, etc. Minus mihi arridet sententia Jacobsii, qui putat, legendum esse *Divitiæ, et crescant ut opes*, binaque indicari vota, pauperum, divitias sibi exoptantium, et divitum, qui precentur, ut divitiæ crescant.

Not. 24. *Divitias* et *opes* bene separavit poeta : nam *divitiæ* possunt esse sine *opibus*, quoniam cum opibus semper aliqua jungitur potestas; Ach. « Expetuntur DIVITIÆ, ut utare; OPES, ut colaris; honores, ut lauderis, » Cic. de Amic. c. 6.

Not. 25. *Maxima arca in foro* feneris et argentariæ faciendæ caussa, vel apud argentarios, seu numularios, mensarios, trapezitas. Conf. ad XI, 26, 27, et XIV, 260, 261. Vetus Schol. « Usque ad Cerealem præfectum in *foro* Trajani *arcas* habuerunt Senatores, in quibus argentum aut pecunias tutius deponebant. Propterea et locus ipse, in quo erant *arcæ* positæ, *Opes* dictæ sunt. » Idem ad XIV, 261. « Antea solebant arcas æratas facere, et ibi mittere pecuniam suam Senatores, et sic in foro *Martis* ponere. Verum per noctem a furibus exspoliatæ sunt arcæ, et cœperunt ex eo ad templum *Castoris* ponere. Ideo dicit, *Mars ultor galeam perdidit.* » Plathnerus : « Loculis, inquit, tantum minora æra, majora *arcis* tenebantur. Rara tamen potentioribus circa illa cura, dispensatoribus domesticas ordinantibus expensas, majores summas argentariis. Plerasque enim pecunias in foro habebant apud Trapezitas duplicem ob caussam, feneris puta et custodiæ. De fenere noster intelligendus hoc loco, et I, 105; IX, 140, de custodia Ulpian. lib. 30, ad Edict. et L. 7, § 10, ff. Depos. » — Vide notam Crammeri, ea fuse explicantis, p. 380 seq. Ed.

Not. 25 seq. At non pauperibus, sed divitibus veneficia aliaque pericula sunt timenda. Conf. Sen. Herc. Œt. II, vs. 652 seq. et Thyest. III, 1, 448—454. — *Aconita*, venena ; vide ad I, 158.

Not. 26. *Fictilibus* poculis pauperum, ut mox *gemmata* divitum. Conf. ad V, 39, et 41.

[1] Confer Virgil. Æneid. II, 755, intpp. Horat. Od. I, 23, 5 seq. Barth. ad Stat. Theb. VI, 158 seq. et ad Claud. in Eutrop. II, 451.

Not. 27. *Setinum* vinum; vide ad V, 34. — *Ardebit*, quoniam splendet *in auro*, hoc est, aureo poculo (ut V, 39), vel veneno mixtum est, vel potius austerum et calidum est, ut Falernum, de quo vide ad IV, 138, 139, et Mitscherl. ad Horat. Od. II, 7, 21, ubi comparat verba Epigr. in Brunck. Anal. tom. III, pag. 166. Ἀποστίλβωσον τὸ κύπελλον (forsan terge poculum, ut splendeat), quæ exponit: fac ut ardeat, resplendeat, impleatur poculum scil. vino, quales κρητῆρες οἴνοιο ἐπιστεφεῖς, Hom. Il, Θ, 232, dicuntur.

Var. 28. *Nonne*, 16. — *Laudes*, 16, 17, 19, 20, 23, 45.

Var. 29. *A limine*, 10—12, 15—27, 45—50, 54, 55, 57—63, 65—69, 71—73.

Var. 30. *Contrarius alter*, 10, 12, 15—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et XXXII MSS. Paris. prob. Ach. *auctor* 1, cod. Put. et duo alii Paris.

Not. 28—30. Cur itaque magni æstimas opum affluentiam et ostentationem, quæ *alteri de Sapientibus*, antiquis philosophis, risum, *alteri* contra fletum movere solebat? Sed præstat forte hoc loco ita exponere: Nonne itaque probas, quod philosophorum alter (Democritus Abderites) perpetuo ineptias riserit hominum, alter (Heraclitus, non Diogenes cynicus, vel Anacharsis Scytha) stultitiam eorum et miserias semper defleverit.[1] — *Auctor contrarius*, hoc est, contrariæ sententiæ, scilic. deflendas esse ineptias hominum et miserias.

Var. 31. *Cui vis*, 15, 16. *Rigidi cuivis*, al.

Not. 31, 32. Facete dicit: facile est ridere, sed mirum, unde Heraclito tanta lacrymarum copia suppetierit. Quidam eo respici putant, quod ex hydrope mortuus dicatur Heraclitus. — *Censura*, vituperatio ineptiarum, expressa *cachinno*. — *Rigidi*, duri, acerbi; sed proprie *censura* est *rigida*. Conf. ad XI, 91, in Var. Lect.

Not. 33 seq. Democritus perpetuo ridebat illis temporibus ac locis (*urbibus* Thraciæ, Abdera et aliis), quibus nondum tam ridicula erat vanitas ornamentorum et magnificentiæ; quanto magis risisset, si vixisset nostra ætate et Romæ? Conf. Horat. Epist. II, 1, 194 seq. — *Pulmonem agitare*, vexare, concutere, *risu* solutiore. Vetus Schol. «quia ex splene risum dicunt gigni.[2]»

Var. 34. *Esset in*, 19 a m. pr. *Essent* pro *esset* revocavi ex 11, 15—17, 19—22, 61—63, 76.

Var. 35. *Prætextæ trabeæ*, 11, 15, prob. Schurzfl. qui putabat, librarios male geminasse literam primam vocis *trabeæ*.

[1] De qua fabula vid. Sen. de Ira, II, 10, et de Tranq. animi, 15; Lucian. βίων πρᾶσις, et de Sacrif. extr. Koenig. ad Claud. XVII, 90; Suid. Laert. et al.

[2] Conf. Hard. ad Plin. XI, 37, seu 80, et Casaub. ad Pers. I, 12.

Not. 35. *Prætexta* palmata; vet. Schol. Conf. vs. 99. — *Trabeæ;* vide ad VIII, 259. De *tribunali* vide Ernesti clav. Cic.

Var. 36. *Si prætorem vidisset*, 22. — *Victorem* pro *prætorem* conj. Schrader. — *In curribus*, 16, 25, 27, 45—50, 55—69, 71—74, 77, et quidam Codd. Paris. Sed omissio præpositionis Juvenali solennis; aut librariis sæpe tribuenda.

Not. 36 sqq. Describitur pompa Circensis ornatusque prætoris, vel consulis (nam idem magistratus, vs. 36 *prætor*, et vs. 41 *consul* vocatur, et *prætor* olim consulis propriumque *ducis* nomen fuit),[1] ludis habitu triumphali (de quo hic locus classicus est) præsidentis:[2] unde infra XI, 192, *similis triumpho*, triumphanti, *prætor sedet* in circo et curru. De habitu triumphali vide Liv. XXX, 15. Sed conf. Var. Lect. — *Quid* scil. sensisset dixissetque, et quantopere risisset.

Var. 37. *Medii*, 10, 11, 15—17, 20, 21, 24, 56, 59, 60, 65. — *Sublimem pulvere*, 10, 11, 15, 17—24, 45. *Sublimem e pulvere*, 16. *Sublime pulvere*, 12. — *Sublimem pulvere Circi*, Cod. Thuan. teste ac probante clar. *Boissonade*, ad Herodiani Partitt. pag. 297. Ed. Equidem totum fere versum ab ingenio interpolatoris, pompam Circensem cum triumphali confundentis, profectum crediderim: quo deleto omnia ad pompam habitumque triumphalem referri possunt. Prætorem certe hoc habitu ludis præsedisse, nusquam alibi, nisi hoc loco, et infra XI, 192 (qui locus forte ad similitudinem tantum utriusque pompæ spectat), memoratur; etsi non ignoro, multis triumphalia ornamenta, seu insignia esse concessa.

Not. 37. *Exstantem*, eminentem.— *Sublimem*, in *curribus altis*, in *curru alto*, formam rotundæ turris habente. — *Medio*, medii, *in pulvere Circi;* nam pompa Circensis a Capitolio ad medium ducebatur Circum. Vide loc. class. Dionys. Hal. VII, 72.

Not. 38. *Tunica Jovis*, palmata, e Capitolio accepta, æque ac *toga picta*, quæ propria triumphantium insignia fuere et *Jovis optimi maximi ornatus* dicuntur Liv. XX, 7.[3] — *Crammer* huc citat statuam togatam prætoris mappam mittentis apud Ruben. Elect. c. 30, et ex eo apud Ferrar. in Anal. c. 34. Ed. — *Pictæ* acu. — *Sarrana*, Tyria (nam *Sarra*, צור, priscum Tyri nomen), hoc est, purpurea. — Sic apud Virgilium *Sarrano ostro*, Georg. II, 506, ubi vide notam. Ed.

Not. 39. *Aulæa togæ* lepide pro toga laxa et ampla, quemadmodum molles dicuntur *velis amicti, non togis*, Cic. Catil. II, 10.

[1] De quo vide Perizon. Dissert. de Prætorio, pag. 8.

[2] Confer Lipsium ad Taciti Annales, I, 15, et Salmasium ad Solinum, pag. 465.

[3] Vide Ruben. de Re vest. I, 21.

VAR. 40. *Quantum*, 15, 16, 18—20, 23, 24, 45. — *Una*, 20.

NOT. 40. *Quanto*, cui ferendo.

NOT. 41. Coronam auream *tenet* supra triumphantis caput et ab ejus tergo *servus publicus*, *sudans* præ labore, sub pondere; isque, *ne Consul sibi placeat*, nimis se efferat superbiatque tali honore, *eodem curru portatur.*[1] De *Servis publicis*, vide Lips. Elect. I, 22.

NOT. 43. *Da*, adde præterea. Triumphator manu tenebat *eburneum sceptrum* seu scipionem (σκῆπτρον), imperii insigne, cujus summo seu capitulo insculpta erat *volucris*, aquila, præcipuum signum militare.[2] — *Surgit*, est, exstat. Conf. ad VI, 529.

NOT. 44 seq. De hac pompa triumphali conf. Appian. Pun. 66; Jos. Bell. Jud. II, 17, et Plutarch. Vit. Æmil. Paul. — *Cornicines*, χορὸς κιθαριστῶν τε καὶ τιτυριστῶν, etc. apud Appian. loc. laud. *Præcedentia* currum riumphalem, *longi agminis officia*, longus ordo ministrorum et clientium, *officii* caussa (vide ad II, 132) præcedentium; ut τὰ καθήκοντα apud Lucian. in Somn.

NOT. 45. *Quirites*, cives (vide ad VIII, 47), inprimis clientes et ministros, *ad frena*, ad equos vel currum euntes, *niveos*, alba vel potius candida (ab arte, creta a fullonibus adhibita) toga indutos.[3]

NOT. 46. Facete de clientibus, *quos sportula* (vide ad I, 95 seq.), emolumentum, non verus amor, *fecit amicos.* — *Defossa in loculis*, velut in terra, quasi nunquam exinde egressura sit: facete et satirice in avaros; Grang. Itaque, quæ olim *defossa* erat *in loculis* patronorum et parce ab iis data est clientibus.[4]

---

1 Vide Plin. XXII, 4; XXVIII, 4; XXXIII, 1; Tertull. de Corona milit. c. 13; Joseph. Ant. VII, 24, et al. Henninius: « Quæ, inquit, Tertull. Apoll. c. 33, ex eoque Zonaras et Panvinius de mortalitatis admonitione a servo suggesta referunt (eum scilic. triumphanti identidem acclamasse: *Respice post te; hominem esse te memento*), illa gratis dicta et ex Philippi historia traducta videntur. — Stulta mortalium vota circa triumphos ea ratione damnat Juvenalis, quod vel ipsa triumphi pompa quemvis doceat Fortunæ vicissitudinem; hinc obiter mentionem servi illius facit, quem respiciens triumphator Fortunæ inconstantiam considerare poterat, quum cuivis contingere possit, quod cuiquam. »

2 Vide Dionys. Hal. III, 61; Appian. Pun. 66; Liv. XXX, 15; Isidor. II, 18; Wernsdorf. ad Himer. p. 219; Vales. ad Ammian. Marc. XXIX, 2, 15; Salmas. ad Script. Hist. Aug. t. II, pag. 358--450; Fabric. Ind. in Prudent. in Symm. I, et intpp. Claudian. I, 205; XXII, 363.

3 Vide Plut. l. l. Lips. Elect. I, 13, et Manut. Quæsit. per Epist. III, 1.

4 An *defossa* a clientibus, qui amicitiam divitum sectantur, ut colligant sportulas, iisque marsupia sua impleant? Sic Bahrdt reddidit: *beigesteckte Sporteln.* Sed vox *defossa* huic rationi minus convenit.

VAR. 47. *Tunc* pro *tum* recepi ex 1, 15, 16—19, 24, 25, 45—47, 49, 50, 55, 57, 58, 60, 64—67. — *In omnes*, 18, 19, 25, 46—49, 54—60, 65.

NOT. 47. *Tunc* temporis, illa ætate, qua summa erat morum simplicitas, non tanta vanitas magnificentiæ.[1] *Invenit*, scil. Democritus. Conf. sup. vs. 28 seq.

NOT. 48 seq. Democritus, Abderitanus, exemplo est, *summos viros et magna exempla daturos*, qui aliis exemplo esse possunt, eximia ingenia (Germ. *Originalgenies*), *nasci posse in* Thracia, *patria vervecum*, stupidorum hominum (ut nostrum *Schöps*), *et sub crasso aere* Thraciæ, ut apud Horat. Epist. II, 1, 244:

Bœotum in crasso jurares aere natum.

Nam Bœoti, æque ac Thraces et in primis Abderitæ, stupidi habebantur, quod notum est ex Wielandi Abderitis, multisque proverbiis locum[2] dedit.

NOT. 52, 53. Fortunam, quam tot homines colunt, et cujus vim timent, contemnebat, et, si vel mala ipsi minari videretur, irridebat, ut quæ nocere non posset sapienti recteque viventi. Summus, hoc loco, contemptus duplici dictione proverbiali exprimitur. Nam *laqueum mandare* et *suspendium* (ut apud Apul. Met. IX, p. 234, 12, edit. Elmenh. « Potens juvenis ad extremam insaniam vecors suspendium sese legibus et ipsis pauperis amicis ac propugnatoribus mandare proclamans, » hoc est, eos contemnere et irridere) alicui dicitur, qui eum usque adeo despicit, ut, si vel laqueo suspendat se, id nihil curet, vel eum abire jubeat, et se

[1] Quum hæc, quæ in Urbe fiunt, needum essent reperta; id est, major severitas et minor vanitas esset; Schol.

[2] Sic *Abdera* Cicer. ad Att. IV, 16, dicitur Roma propter stuporem senatorum, *Abderites*, Cic. Nat. Deor. I, 23. Ἀβδηριτικὸν, Cic. ad Att. VII, 7. *Abderitanæ pectora plebis*, Martial. X, 25: « Abderitana mens, Abdera pulchra, Diomedis equi; Teiorum colonia, Bœotica auris, Molchus resonat quid Bœoticum, etc. » Britannicus notat, hæc dicta esse ex stomacho in superbiam eorum, qui orti sanguine romano ceteros contempserint, et ex Heracliti (etiam Hippocratis aliorumque) sententia, qui affirmet, animam ibi esse prudentiorem, ubi aer sit siccior, ut Athenis, et hebetiorem, ubi crassior sit aer, ut Thebis. Henninius: « Recte, inquit, Curtius observat, VIII, 9 (ubi vide Freinshem.), *ingenia hominum ubique formari situ locorum*. Ratio in promptu; aer, qui omnia perspirat, varie se habet pro ratione climatum. Certum vero est, subtiliorem aerem multum conferre ad spiritus subtiliores, hos vero multum ad agilitatem et ad subtilitatem conceptuum. Hinc videas, plerosque Italos, Seras, Gallos, etc. præpollere ingenio Sarmatis, Hunnis, et Moschis. Potentissima tamen hæc caussa multum variatur ab institutione, educatione, diæta, itineribus, cultura pertinaci ingenii, conversatione, commerciis. Maximum quoque hac in re momentum confert *bene esse natum*, quod paucissimi expendunt. »

suspendere. (Hic dicere solet *restim cape et suspende te*, ut Plaut. Pers. V, 2, 34, et nos *Geh zum Henker!* unde *res ad restim rediit* apud Terent. Phorm. V, 4, 4.) Ἔρανον αἰτήσαντί μοι ὀρέξας τὸν βρόχον, Lucian. in Tim. cap. 45, et cap. 20: Ἀγχόνη τὸ πρᾶγμα γένοιτο αὐτοῖς..... οὐδὲ ὀβολὸν, ὥστε πρίασθαι βρόχον, ἰσχηκότας, pauperes. Aliud vero indicium contemptus, derisionis et contumeliæ erat, *medium* alicui *ostendere unguem*, vel, ut Martial. II, 28, 2, dicit, *medium porrigere digitum*, qui *infamis* dicitur Pers. II, 33 (ubi vide Casaub.); *impudicus* Martial. VI, 70, 5; καταπύγος Arrian. Epict. III, 2; quia extentus ille digitus, reliquis contractis, pudendam speciem exhibet, eoque cinædi vel molles designabantur. Hinc probrosa ejus porrectio facta.[1]

Var. 54. *Supervacua aut perniciosa* omnes Codd. etiam Paris. et edd. antt. nisi quod *et* pro *aut* exstat in 11, et 21, unde lectionem hanc restitui cum Ach. *supervacua hæc aut perniciosa*, edd. recentt. ut metro consuleretur. Sed vide ad I, 151, *supervacua aut et perniciosa* non male emend. Schurzfl.

Not. 54. *Ergo*, quæ quum ita sint, vel quia pauci vera bona et mala dignoscunt (sup. vs. 2 seq.) *petuntur* aut *supervacua* aut adeo *perniciosa* bona, quæ nobis bona videntur, inprimis opes et divitiæ, de quibus inde a vs. 12 agitur.

Var. 55. *Templa* pro *genua*, 16. — *Mos* legendum crediderim pro *fas*, quod alienum ab hoc loco videtur.

Not. 55. *Fas est*, vide Var. Lect. — *Genua incerare deorum*, hoc est, vota ad deos concipere eorumque se reum facere, ut ἐπισφραγίζεσθαι Philostr. Her. I, 17; *votum in statuæ femore adsignare* vel *alligare*, Apul. Apol. I, et forte *incerat lapides fumosos idololatris religio*, et

. . . . Saxa illita ceris
Viderat unguentoque Lares humescere nigros.

Prudent. Hamart. vs. 405, et c. Symm. I. Namque vota olim concipiebantur in *cerea* tabula et hæc imaginibus deorum, inpr. genibus earum, *cera* affigi solebat. Hinc et natam esse loquendi formulam Θεῶν ἐν γούνασι κεῖται de re desperata, pro qua suscipiantur vota solumque deorum auxilium exspectetur, monet C. Valesius.[2] Cf. Gonzal. ad Petr. p. m. 47, 48.

Anal. 56—113. Alii summos honores, tanquam verum bonum, votis expetunt, qui tamen hominibus quandoque perniciosi sunt; quod vs.

[1] Confer ad I, 161; Petron. 131; Burm. Anth. Lat. t. II, p. 528; Schott. Obss. V, 3, et Alex. ab Alex. IV, 24.

[2] *Incerare genua deorum*, precando prehendere deorum genua, qui habitus est misericordiam implorantium, et quidem toties prehendere genua, ut sudore incrassentur et cera quasi inducta videantur; Ramirez. ad Martial. I, 93. Cereis candelis oblatis illinere, vel cereos offerre diis et eorum genibus affigere; Turneb. Adv. XXX, 19. Deorum simulacra illinere cera; Prat. Vota insculpebantur, aut

61—107 exemplo Sejani, et vs. 108 seq. Crassi, Pompeii ac Cæsaris ostenditur. Socrates apud Plat. Alcib. II, pag. 150 edit. Nürnbergeri: « Πολλοὺς ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν, ὅσοι τυραννίδος ἐπιθυμήσαντες ἤδη καὶ σπουδάσαντες τοῦτ' αὐτοῖς παραγενέσθαι, ὡς ἀγαθόν τι πράξοντες, διὰ τὴν τυραννίδα ἐπιβουλευθέντες τὸν βίον ἀφῃρέθησαν, etc. Conf. Plin. VII, 40—45, ubi plura fortunæ variantis exempla memorantur. Ceterum totus ille de Sejano locus eximia cum arte elaboratus est, et potissimum repentina summæ venerationis in acerrimum odium conversio, a servili metu tyranni mobilique vulgi ingenio profecta, præclare declaratur.

Not. 56. *Præcipitat* in exitium. *Potentia subjecta*, obnoxia, exposita, magnæ invidiæ, quam ob causam minus quoque optabilis est. Cf. Horat. Sat. I, 6, 26 et 6, 47.—*Mergit*, hoc loco idem quod *præcipitat*, ut contra *emergere se ex malis.*[1]

Var. 57. *Mersit*, 16. *Mergat*, 11, unde *mersat* conj. Schurzfl. — *Longa*, *aut*, 12, 17, 19, 45.

Not. 57. *Longa honorum pagina*, tot honorum tituli, ut vix una eos capere possit pagina. — Vetus Schol. « Ænea *pagina*, quæ ante imaginem eorum stans omnes eorum gradus honorum inscriptos continet; quam nunc dicunt *tabulam patronatus*. » Non male, judice Ach. — Hujusmodi plures exhibent hodieque veteres lapides, quorum aliquos retulit Onufr. Panvin. in Comm. Fast.; ejusmodi quoque lapidem *Crammer* memorat apud Gruterum MXI, 1, et alterum singulari Dissertatione illustratum a P. Pollidoro, in *Calogeræ Raccolta d'Opusc. scientifici e filolog.* tom. VII, pag. 412 seqq. Ed.

Not. 58. *Descendunt*, ex basi vel bigis (vs. 59) deturbantur, *statuæ* nonnunquam potentissimorum, *restemque sequuntur*, injecta reste detrahuntur, vel raptantur per urbem. Vide ad VIII, 18. — *Restis sequi* et contra *duci* dicitur, ut *ensis* et *cera*.[2] — Illud et nos oculis ipsi vidimus, quum viri, qui omnem Europam terrore concusserat, ænea effigies ex alto columnæ triumphalis vertice deturbata est. Ed.

Var. 59. *Intacta securis* alios olim legisse, intelligitur ex vet. Schol. « Si *intacta*, nova: *si impacta*, percussa. »

Not. 59, 60. Conf. ad VIII, 18. *Rotas bigarum* vel quadrigarum, in quibus triumphales erant statuæ. — *Caballis*, equis æneis, statuis equestribus. Conf. ad III, 118. — *Immeritis*, salse; nam innuit epitheton,

inscribebantur in cera genibus statuarum; *incerabant* igitur deorum genua, qui votum susceptum signabant, seque voti reos constituebant; Ach.

[1] Conf. XIII, 8; Lucret. V, 1006; Sil. VIII, 285, et Virg. Æneid. VI, 512, ubi vid. Heyne in Var. Lect.

[2] Vide Heins. ad Valer. Flacc. I, 122. Conf. Lucian. Cataplus, seu Tyrannus, cap. II.

potentes potius hac pœna dignos fuisse. Furor simul vulgi designatur, qui ne his quidem rebus parcit. — Gallic. *qui n'en peut mais*. Ed.

Anal. 61 seq. Versus præstantissimi aptissimique ad pingendam vulgi mobilitatem, simul et fortunæ inconstantiam, atque pericula aulicis imminentia; Ach.

Var. 61. *Stridunt* pro *strident* recepi ex 10, 12, 16, 17, 19—21 a m. pr. 22—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et XXVIII Codd. Paris. Conf. Heins. et Heyne ad Virg. Georg. IV, 262, 556, et Æneid. II, 418; IV, 689; VIII, 420; XII, 691.

Not. 61. *Jam strident ignes*, quibus æneæ Sejani statuæ funduntur.[1] — *Caminis*, fornacibus.

Not. 62. *Ardet*, igni consumitur.—*Adoratus a populo et ingens Sejanus et toto orbe secundus*, præfectus prætorio, et secundus a Tiberio Imper. « cujus statuis sacra faciebant, quemque Tiberii collegam appellabant non in consulatu, sed in orbis terræ imperio, » ut utar verbis Xiphilini in Tiberio, quibus conf. Tac. Ann. IV, 2 extr. et Suet. Tib. 48, 65. — *Ex facie toto orbe secunda*, ex statua hominis toto orbe secundi. Sic Rutilius Gallicus præfectus urbi, Germanico *proxima cervix ponderis immensi* dicitur, Stat. Silv. I, 4, 6. — Veteris interpretis nota est: « Sejanus fuit Tiberio usque adeo carus amicus, ut nihil esset quod ei a Tiberio petenti negaretur; usque adeo de eo cogitaverit necem, ut dispositis conjurationis sociis occiso Tiberio ipse regnaret. Quum hoc cognovisset Tiberius, super ejus nomine epistolam ad senatum misit, et sic per consules damnatus est cum omni progenie sua, usque adeo ut filiam ejus virginem juberet senatus a carnifice stuprari, et sic occidi, ut jure videretur fuisse occisa. » De supplicio hujus virginis longa est dissertatio Crammeri, pag. 388 seq. Ed.

Var. 64. Cl. *Boissonade* ad Herodiani Partitt. p. 295: « *Metellæ* Cod. Thuan. pro *patellæ* scribo *matellæ*, et ipsa Satirici manum restituisse mihi videor. »

Not. 64. *Urceoli, pelves*, etc. hoc est, vasa vilia cujusque generis. Plin. Paneg. 52, imagines Domitiani dicit « excoctas flammis, ut ex illo terrore et minis in usum hominum ac voluptates ignibus mutarentur. » De iisdem Xiph. in Nerva pr. συνεχωνεύθησαν καὶ ἐξ αὐτῶν μεγάλα χρήματα συνελέγη.

Anal. 65—88. Præclare finguntur *sermones et secreta murmura vulgi* (infra vs. 89), ad Sejanum eo tempore, quo unco ad scalas Gemonias trahebatur, conspiciendum insultandumque undique accurrentis, cujus et lætitia et curiositas et levitas potissimum metusque tyranni egregie adumbratur. Conf. verba Livii XXIV, 25: « Hæc natura multitudinis est; aut servit humiliter, aut superbe dominatur: libertatem, quæ media

[1] Vetus Schol. « Conflatur statua, ut pecunia inde fiat. » At vide vs. 64.

est, nec spernere (nisi leg. sperare) modice, nec habere sciunt; et non ferme desunt irarum indulgentes ministri, qui avidos atque intemperantes plebeiorum animos ad sanguinem et cædes irritent.»

Not. 65—67. Hæc sunt verba vel populi, Tiberio gratulantis de oppresso illo hominis monstro, vel quæ plures secum colloquuntur et quæ quisque sibi dixit, exsultans lætitia ad primum nuntium de cæde ac pœna Sejani ad se perlatum. Conf. simil. loc. VI, 47—52. — *Pone domi lauros*, vide ad VI, 51. — *Duc in Capitolia.... bovem*, nam maxima hostia summoque deo mactanda est in tanta lætitia, tam publica quam privata, ut in triumpho. Vetus Schol. monet, Juvenalis menti obversatum esse versum Lucretii:

Cretatumque bovem duci ad Capitolia magna.

— Hic versus *Lucretio* pro *Lucilio* perperam, ob nominis vicinitatem, transcriptus videtur. Conf. *Douza* in Lucil. Reliq. pag. 139. Doct. *Achaintre*, in notis ad Juvenalem, Lucretio hunc adscribit; sed in fine Satirarum Persii, eum inter Lucilii fragmenta refert, pag. 314. Ed.—*Duci* verbum proprium, tam de victimis, quam, ut mox vs. 66, de noxiis. [1] Ἐμφατικῶς bis hoc loco ponitur. — *Capitolia*, vide ad XIV, 91. *Cretatum*, non creta immolationi designatum (quod putabat Saubert. de Sacrificiis, cap. 18, pag. 427 seq.) sed niveum, candore similem cretæ, qualis hostia diis superis, inpr. beneficis ac Jovi, et in magna lætitia, mactari solebat. Conf. Virg. Æn. IX, 627, 628; Ovid. ex Ponto, IV, 9, 50 al. Nota Ach. est: « *Cretatus* dicitur potius bos ille, quia, quum sæpe satis albos boves non invenirent, maculas eorum creta dissimulabant; unde Persius V, 177, *cretatam ambitionem* metaphorice dixit. » — *Unco*, in collum vel mentum fixo, perduelles damnati ad scalas Gemonias trahebantur: quod supplicium satis notum est. Sic quoque Sejanum e scalis illis præcipitatum et triduo post in Tiberim projectum esse, tradit Dio, LVIII, 11. Quæ Tacitus de ejus morte ac pœna memoriæ prodiderat, intercidere. — *Spectandus*, spectaculo futurus ac ludibrio.

Var. 67. *Herba* pro *labra*, 16.

Not. 67—70. Verba populi redeuntis ab hoc spectaculo, et Sejanum insectantis, non tam ex vero odio, quam ut suspicionem familiaritatis cum eo contractæ a se dimoveat, et Tiberii vitet insidias. — *Quæ labra*, quam distorta ac deformata? — *Quis vultus*, quam sævus ac dilaceratus? — Hunc locum ita intelligit inter alios complures *Achaintre*, cujus notam transcribere pretium operæ videtur: « Conf. hæc verba cum variis populi « Parisini colloquiis, cumque maledictis et subsannationibus quibus la- « cessebat damnatum istum atque ad supplicium tractum *Maximiliarum* « *Robespierre*, quem idem populus, paucos ante dies, ad cælum prope

[1] Vide Heins. ad Ovid. Met. XV, 114.

« tulerat honoribus et præconiis. Eumdem audio dicentem populum de « nostro δημάρχῳ : *quæ labra! quis illi vultus!* et reipsa illi vulnus erat « ingens in maxilla inferiore, quod, ne vivus caperetur, sibimet breviori « sclopeto intulerat. » Recentissimus autem Juvenalis interpres cl. *Baillot* locum metaphorice interpretatus est, ut *labra* sint, non secus ac *supercilium*, indicatio superbiæ, et ita vertit : « *La fierté, l'insolence étaient peintes sur son visage.* Forsan et hic sensus cum sequentibus *nunquam amavi hunc hominem*, melius connectitur. Quæ suppliciorum spectacula Gallice vocamus, *les Tragédies du peuple.* Ed.

Not. 69—89. Hæc omnia sub specie dialogi inter duos cives legi debent; Ach. *Quo cecidit sub crimine,* vide ad IV, 12.

Var. 70. *Judicibus*, 10. *Indiciis* restitui ex 11, 17, 23—27, 45—50, 54—63, 65—69, 71—74, 77, et multis Codd. Paris. *Indicia* hoc loco sunt argumenta, quæ indicant et ostendunt, crimen non fictum esse, sed verum. Ita nihil deest eorum, quæ in judicio capitali requiruntur. *Indicibus*, 14, 16, 19—22, 64, 70, 75, 76, 82, et Codd. Paris. optimi et antiquissimi. Sed hi vix differunt a *delatoribus* : nisi forte conscii sunt sceleris et socii, qui secretam rem et conjurationem prodiderunt. — *Probarat*, 22.

Not. 70. *Quibus indiciis?* vide Var. Lect. — *Quo teste probavit* Tiberius crimen? — Non Tiberius, sed *delator*, quicumque sit. Is enim qui hic alterum interrogat, nescit Sejanum a Tiberio accusatum fuisse. Ed. — Abrupta oratio et tam brevitas quam multitudo interrogationum curiositati et affectui sciscitantis plebis consentanea est.

Var. 71. *Nihil*, 73. — *Horum est*, 15.

Not. 71. *Nil horum.... Capreis*, videntur esse verba vel occultorum Sejani amicorum, vel civium prudentiorum, eorumque qui rem omnem probe cognitam habebant. Responsio cujusdam e plebe, forsan amici Sejani; Ach. — *Nil horum* factum est et cognitum, quæ in judicio capitali fieri ac cognosci et solent et debent. *Verbosa* tantum *et grandis epistola* Tiberii *venit*, in qua is multa de aliis rebus, et pauca de Sejano, nihil vero aperte de damnatione ejus scripserat, veritus ne ita tumultus concitaretur. Nervus Sertorius Macro, qui a Tiberio in locum Sejani, præfecti prætorio, substitutus, et cum his literis ad senatum missus erat, veram Imperatoris mentem ac voluntatem clam declaraverat. Vid. Suet. Tib. c. 65, et Dio, LVIII, 4—8. — *Capreæ* (hod. *Capri*) insula ad sinum Neapolit. et Sirenum scopulos, ex adverso Surrenti, ubi villa fuit Jovis et arx Tiberii, qui, relicto Romæ Sejano, secesserat eo, ut libidinibus [1] indulgeret.

[1] Conf. vs. 93; Plin. III, 6; Strab. I, p. 15; V, p. 171; VI, p. 178; Tac. Ann. IV, 67; Suet. Tib. c. 40, 43, et 65; Cluver. Ital. ant. IV, pag. 1168; Heyne ad Apollod. pag. 312, et Exc. VIII, ad Virg. Æneid. VII, 733 seq.

— Hunc Juvenalis locum laudat nostras *Boileau*, *Art poétique*, *chant II* :

»Soit que sur un écrit arrivé de Caprée,
«Il brise de Séjan la statue adorée, etc.» Ed.

VAR. 72. Henninius comma post *bene* posuit, ut hæc vox simpl. posita sit, quemadmodum apud Apuleium, in Apoll. (*Bene*, *quod integras epistolas matris Pontianus asservavit : bene*, *quod vos festinatio judicii antevertit*, et *habet* absolute pro *periit*. Est quidem hoc *habet* nota formula, inpr. gladiatorum, de vulnere inflicto. Vid. Cerda ad Virg. Æneid. XII, 296, et Macrob. Sat. II, 21. Sed *habere* non simpl. pro *perire* ponitur, neque hoc loco satis convenit. Vide Comm.

NOT. 72 seq. *Bene habet.... Remi*, verba ejus, qui causam condemnationis cognoscere cupiebat. *Bene se habet* res, καλῶς ἔχει, jam omnem rem teneo ac probo, germ. *wohl! gut!* Formula gratulantis sibi aut aliis de bono rei eventu, vel rem probantis et contenti, ut apud Cicer. Mur. 6; Liv. VIII, 6 al. Conf. Gruteri Inscript. pag. 339; Barth. ad Stat. Theb. XI, 557; XII, 338; Passerat. ad Propert. IV, 11, 97. Egregie de homine, curioso quidem, sed veram sententiam metu tyranni occultante; ut et illa *nil plus interrogo*, quorum sensus est : hæc damnationis causa satis mihi idonea videtur ac proba; vel, nolo curiosius scrutari consilia factaque Imperatoris, quod nefas est. Sic *nil ultra quæro plebeius* ap. Hor. Sat. II, 3, 188, ubi vid. Bentl. — *Sed quid* facit, vel fecit, vel sentit *turba Remi*, plebs Romana, a Romulo et Remo oriunda.[1] *Remus* vel Romuli frater, vel potius alius quisquam, a quo urbem fuisse dictam fama tradiderat. Conf. Plutarch. in Romulo pr. Vulp. ad Prop. II, 1, 23; IV, 1, 9, et Kœnig. ad Pers. I, 73. *Turba Remi* contemptim dicitur, fæx populi, eaque in factiones divisa, ut *mobilium turba Quiritium* apud Horat. Od. I, 1, 7. Conf. Var. Lect.

ANAL. 73—81. Præclare adumbratur ingenium et indoles plebis, vel fæcis potius Romanæ, qualis sub Imperatoribus, et jam inde a bellis civilibus fuit, et primum quidem vs. 73—76, animi levitas et inconstantia, deinde vs. 77—81, ignavia et servilis animus plebis, quæ libertatem ac jura pristina sibi omnia eripi patienter fert, et duas tantum res anxie optat, *panem et Circenses* ludos. Conf. ad vs. 65.

VAR. 73. *Turba Remi*, 17, 31 a. Cod. Put. et Pith. 70, 75, 76, 81, 82. *Turba tremens* (amici Sejani, vel populus pavens et ignavus), 10—12, 14—17 ad marg. 18—21, 23 a m. pr. 24—27, 45—50, 54—69, 71—74. XXXIII Codd. Paris. forte et vet. Schol. cujus glossa ad vs. 81 est : Iterum sibi loquitur populus pavens. *Remi* est vividius ac magis satiricum; Ach. *Turba fremens* (in

[1] Sic *Remi plebs*, *terra*, *regna*, *domus*, *nepotes*, *culmina*, *signa*, apud Martial. X, 76, 4; Catull. LVIII, 5; Stat. Sylv. II, 7, 60; Prop. IV, 6 80. Ἄστυ Ῥέμοιο in Diodori Epigram. Anthol. lib. I.

gratiam Tiberii, ne Sejano favisse videatur), 22, 24 a m. sec. 32. *Turba Remens*, 83, prob. Heins. ad Ovid. Fast. III, 131, qui Romanos putabat dici *Remenses* a *Remo*, ut *Rhamnes* vel *Rhamnenses* (Horat. Art. Poet. 342; Liv. I, 13) a *Romulo*, *Titos*, vel *Titienses* (Liv. loc. laud. et Pers. I, 20) a *Tito Tatio*.

Not. 73. *Sequitur Fortunam* secundam (conf. Bentl. ad Horat. Od. I, 35, 22), favor ejus eodem, quo Fortuna, se inclinat, atque cum fortuna mutatur, et stat, vel cadit; unde *turba mobilium Quiritium*, et *ventosæ plebis suffragia* apud Horat. Od. I, 1, 7, et Epist. I, 19, 37. Conf. Horat. Od. I, 35, 25 sequent. Cicer. ad Herenn. IV, 17, 48 similiaque loca Ovidii aliorumque.

Var. 74. *Nursia* revocata a nobis ex 2, 4, 9, 10, 14—22, 24—27, 45—48, 50, 58, 64, et plerisque MSS. Paris. Ita quoque in aliquot Codd. Liv. VII, 3, et Tertull. Apol. c. 23 et 24, legitur. *Nurscia* edd. Farnab. Prat. et meliores libri (nescio qui), teste ac prob. Lips. ad Tac. Ann. IV, 1. *Norcia*, 66, 67. *Nortia*, 56, 59—63, 65, 68, 69, 71—74, et optimæ edd. Livii loc. laud. quibus favet vetus inscriptio apud Steph. Forcatulum in Gallorum Philos. pag. 514. Sed *Nortia* Sutrinorum potius Dea apud Tertull. loc. laud. non Volsiniensium, popularium Sejani. *Nyrtia*, 1, 77. Vetus Scholion est: « Fortunam vult intelligi poeta, quæ apud *Nyrtiam* colitur, unde fuit Sejanus. » *Nurtia*, 23, 70, 75, 76, 81, 82. *Murcia*, 31 b. 55. *Murtia*, 49, 54, 57. *Mursia*, 5, 11. *Nersia*, apud Tertull. loc. laud. in quibusdam libris.

Not. 74 seq. Eadem plebs, si Fortuna adspirasset Sejani cœptis, *et secura senectus Principis*, hoc est, Tiberius, senio jam confectus, (vid. ad IV, 39 et 81) et nihil tale ab amico imperiique consorte metuens, *oppressus foret* a Sejano regnandi cupido (non morte), *hac ipsa hora*, qua Tiberius occisus esset, *Sejanum diceret Augustum*, creasset, vel salutasset Imperatorem. Præclare sic levitas vulgi notatur. (Conf. Salmas. Exerc. Plin. pag. 328.) — Malim intelligere *hac ipsa hora*, qua nunc loquor, qua Sejanum probris incessit, et corpus ejus omni contumeliarum genere dilacerat: sic res pulchrius opponuntur. Ed. — *Nursia*, Etruscorum et Volsiniensium dea. Vide Liv. VII, 3, et Tertull. Apolog. c. 24. (*Asculanorum dea Ancaria*; *Volsiniensium Nursia*, *Ocriculanorum Valentia*, *Sutrinorum Nortia*.) Conf. Var. Lect. — *Tusco*, Sejano, alumno suo, genito Volsiniis seu Vulsiniis (vide Tac. Ann. IV, 1), quod Etruriæ oppidum est, et hodie *Bolsena* dicitur.

Var. 76. *Ac* pro *hac*, 14, 16, 17, 19, 24, 25, 47, 49, 50, 54, 57, 58. — *Ipsum*, 22.

Var. 78. *Effugit curas*, 6, 7, 10—12, 17—27, 29, 45—50, 54—63, 65—69, 71—74.

Not. 77—78. Populus Romanus, jam dudum et otio, et jugo imperioque Cæsarum adsuetus, ac pristinæ libertatis immemor, hujus recupe-

randæ occasionem, interfecto Tiberio, non arripuisset.—*Ex quo suffragia nulli* candidato *vendimus*, σαρκαστικῶς pro, ex quo suffragia comitiaque nobis adempta sunt: nam suffragia olim venalia plerumque erant; unde tot leges de ambitu latæ.[1] — *Jam pridem*, jam inde a Julii Cæsaris temporibus, qui comitia cum populo partitus est. Ejus institutum reduxit Augustus, et ambitum multiplici pœna coercuit. Tiberius autem, animis Romanorum fractis jam, et servitio adsuetis, comitia prorsus e Campo in curiam transtulit, neque ea exinde populo reddita sunt.[2] — *Curas*, omnem curam reipublicæ administrandæ, creandorum inprimis magistratuum legumque sciscendarum, *effudit*, dimisit; quod εἰρωνικῶς dictum est, quasi otii amore ac sponte, vel adeo libenter, sua jura Cæsari et Imperatoribus concesserit.[3] — Hæc verba in mentem reducunt viri facundia et acumine præstantis responsum ad quemdam, qui Gallici populi vim et ἐνέργειαν nuper elatius jactabat: *Il y a long-temps que le peuple souverain a donné sa démission.* Ed.

Not. 79. *Imperium* summum, et quidem tam civile, *fasces* (dictaturas, consulatus, præturas), quam militare, *legiones*. Vox *omnia* separatim capienda.[4]

Not. 80. *Continet se*, modeste coercet cupiditates suas, nihil amplius cupit, quam *panem et Circenses ludos*, quos tamen *anxius*, anxie, cupide, optat: contentus est, dummodo et facilem habeat victum, et voluptatem. Confer Tacit. Annal. I, 2. — *Panem*, sportulas et congiaria vel tesseras largitionesque frumentarias; vide ad VII, 174.[5] — *Circenses*, vide ad III, 223.

Var. 81. *Pan*, 11, 14—25, 45, 46, 49, 55. Valla τὸ πᾶν irrisorie, vel *Pan* pro *Pana* dictum putabat. *Pana*, 2, 3, 5, 18 a m. sec. 50, 61—64, 66—68, 71—74, et multi Codd. Paris. probb. Britann. et Pulm. ut intelligantur Lupercales ludi in honorem Panos acti. *Panem*, 4, 31 b. Cod. Put. et Thuan. 1. *Panum*, 27. *Pannum*, 30, 32, 47, 48, 54, 56—60, 65, 69, et quidam

[1] Conf. Lucan. I, 178; Petron. de Mutat. reipubl. Rom. vs. 39 seq. ibique Wernsdorf. in Poet. Latin. min. tom. III, pag. 31, 32.

[2] Vide Casaub. ad Sueton. in Cæs. 19, 41, et in Aug. 40; Tacit. Ann. I, 15, ibique Excurs. Lips.

[3] Similiter *effundere curam sui*, *verecundiam* et *odium* dixere Sen. de Ira, II, 35, in Epist. II, et Cicer. ad Divin. I, 9, § 54. Confer Wernsdorf. Poet. Lat. min. tom. IV, pag. 340.

[4] Vide Burm. ad Sulpic. Satir. vs. 38, lib. et ad Phædr. IV, 23, 5.

[5] *Panis* etiam civibus pro frumento datus, sed forte non ante imperium Trajani (vide Lips. Elect. I, 8): nisi hujus rei auctor potius Hadrianus fuit, quod probabile fit ex ejus edicto apud Cujac. Obss. XXI, 6. Inde Plathnerus colligebat, hanc satiram sub Hadriano scriptam esse. Sed *panis* etiam hoc loco de frumento accipi potest et forsan debet, quia effinguntur sermones plebis eo tempore viventis, quo Sejanus periit.

Codd. Paris. probb. Mancin. Ascens. et Calder. Ita designaretur insana ludorum Circensium spectandorum cupiditas, qua Romani ardebant. Conf. quæ de *panno* dicemus infra ad XI, 496, in Comm. Sed male sic synonyma, *pannus* et *Circenses*, jungerentur hoc loco, ubi sermo est de populo, *duas res* præ reliquis optante. Nostra lectio aptior et venustior est ceteris, et hæ ex compendio scripturæ ortæ.

Not. 81 sqq. Responsio aliorum civium, quorum animus servilis, et metus tyranni egregie declarantur. *Multos* Sejani amicos, vel suspectos certe de amicitia ejus.[1]

Not. 82. Verba *Nil dubium*, *magna est fornacula*, tribui etiam possunt aliis civibus respondentibus.—*Magna est fornacula*, in qua Sejanus ardet, et quæ magnam hominum multitudinem capit. Conf. vs. 61 seq.[2] Poeta autem ludit antithetis *magna* et *fornacula;* Lub. et Ach. — *Pallidulus*, metu mortis. Lepide ponitur diminutiv.

Var. 83. *Bruttidius*, 20. *Butridius*, 45. *Buttidius*, 17 a m. pr. — *Ad Martis fugit ocyus aram*, in ea præsidium inventurus, conj. *Dorléans*.

Not. 83. *Brutidius* Niger, Ædilis, rhetor et historicus, de quo vide Tac. Ann. III, 66, et Senec. Suasor. VII. *Meus* amicus. Schol. in Cod. Alex. est : « *Brutidius* amicus Sejani, cum illo interfici jussus; et est vox populi : *obvius fuit mihi Brutidius*, quum duceretur ad mortem. » *Ad aram Martis* forte Ultoris, cujus ædes fuit in foro Augusti, vid. Suet. Aug. 29. In vicis atque foris aræ erant exstructæ sine templis, ut *ara maxima* Herculi dicata; Ach.

Not. 84, 85. *Quam*, quantopere, *metuo*,[3] ne Tiberius, *male* se et majestatem suam a senatu et civibus *defensam* ratus et arguens, ira furens *pœnas* de iis *exigat*, æque ac *Ajax*, Telamonis filius, qui, quum in judicio super armis Achillis habito, *victus* esset eloquentia Ulyssis ac *male defensus* a Græcis, testibus virtutis suæ (vide ad VII, 115), ex dolore et ira in rabiem versus, gladio et flagello in pecudes irruit, ratus se in plebem ac principes Græcorum sævire : de quo vid. Sophoclis Αἴας μαστιγοφόρος, et infra ad XIV, 286. Præclara comparatio Tiberii, qui post interitum Sejani, immanis belluæ hominisque furibundi instar, in omne civium genus crudelissime sæviit (vide Suet. Tib. cap. 61 et 62), cum Ajace furente. Forte etiam satiricus poeta respexit tum stultam ignaviam, tum innocentiam Romanorum, quos insectatus est tyrannus, tanquam *pecora* essent, non homines.[4] — Vetus Schol. sic explicat τὸ *victus :* « Si

[1] Vid. Dio Cass. LVIII, 7, 8, et Suet. Tib. c. 61.

[2] Alii exponunt : ira imperatoris incensa est et æstuat. Britannicus : magnum est incendium, hoc est, res maximi excidii et furoris moventur.

[3] Vide Heins. ad Ovidii Metamor. VIII, 64.

[4] Minime certe mihi probanda videtur vulgaris interpretatio : Quam ti-

scierit se a nobis fuisse contemptum. » *Male defensus* sibi videri poterat Tiberius, quum nefaria meditantem Sejanum, ipse accusasset, non vero Senatus, qui tamen principis saluti invigilare debebat. Ed.

Var. 85. *Ut* pro *et* 24.

Anal. 85—88. Præclara imago plebis servilis, quæ sequitur Fortunam, et temporum illorum, quibus servi etiam delatores dominorum erant.

Not. 86. *Dum jacet in ripa* Tiberis, antequam in fluvium projiciatur. Cf. ad vs. 66. — *Cæsaris hostem*, Sejanum occisum, *calcemus* pedibus; quod contemptus, odii et insultationis signum est, ut λὰξ ἐν στήθεσι βαίνων ap. Homer. Il. ν, 618; ἐχθροῖσιν ἐπεμβῆναι ποδὶ, vel θανόντι προσεμβῆναι ap. Sophocl. in Electra et Ajace; unde πατεῖν pro καταφρονεῖν. [1]

Not. 87. *Sed videant servi* nostri, *ne quis* eorum *neget*; nos id fecisse, et nos accuset, vel deferat tanquam Sejani amicos. Ἤρκει γὰρ μόνον πρὸς κατηγορίαν τινὸς τὸ τοῦ Σειανοῦ φίλων ἢ γενέσθαι ἢ δόξαι, Xiphil. in Tiber. « Decreta accusatoribus præcipua præmia, nonnunquam et testibus: nemini delatorum fides abrogata: omne crimen pro capitali receptum, etiam paucorum simpliciumque verborum; » Suet. Tib. 61. Servorum adversus dominos testimonium etsi non alias, tamen in crimine majestatis valebat. Vide Tac. Ann. II, 28, pr. leg. *famosi* D. ad L. Jul. majest. et lib. 6, 7. *Vix certis* D. de judiciis. Olim servis, qui dominum, res novas molientem, detulissent, libertas præmii loco dabatur. Ad hanc vero consequendam criminis quoque confictio sufficiebat regnante Tiberio aliove tyranno, v. c. Domitiano, unde Nerva edicto servos crimen in dominos deferre vetuit, de quo vid. Dio, LXVIII, pag. 769, et Bach. Trajanus, pag. 73 seq.

Var. 88. *Astricta*, 10, 14—24, 27, 46—50, 54—56, 59—65, 68, 69, 71—74.

Not. 88. Notum est, iis, qui in jus vocati non irent, manus laqueosque injici, eosque vi, *obstricta*, constricta laqueis, *cervice* seu collo obtorto *in jus trahi*, vel rapi potuisse.

meo, ne Brutidius aliique cives, *victi* a delatoribus in judicio vel damnati ac *male defensi*, propter iniquitatem judicum, *pœnas*, ab imperatore metuendas, de se ipsi *exigant*, vel (ut Plathnerus, male coll. vs. 187 et 313, aliisque locis) sustineant, perferant, ad exitum et effectum agant, hoc est, mortem sibi consciscant (quod multos fecisse tradit Suet. Tib. c. 61), exemplo Ajacis, qui *victus* ab Ulysse postremo pectus sibi gladio transfixit. Sic non bene hæc verba cum iis, quæ sequuntur, cohærent; et quam duræ, ne quid gravius dicam, sunt explicationes formularum *exigere pœnas* (qua nemo usus est illo sensu), et *ut male defensus!*

[1] Verb. causs. apud Anacr. XLVI, 6: Σοφίη, τρόπος πατεῖται, et apud Aristoph. Equit. vs. 596: Βουλὴν πατήσεις καὶ στρατηγοὺς κλαστήσεις.

Var. 90. *Haberi tantumdem* (hoc est, tanti æstimari, in tanto honore esse) non male 21 a m. sec. aliique Codd. teste ac prob. Heins. ad Ovid. Trist. I, 9, 44. Notiones tamen honoris vel potentiæ et divitiarum bene hoc loco junguntur, et illa, non hæc, reliquis continetur verbis.

Not. 90. Quæ quum ita sint, quis optabit eosdem honores habere, quos habuit Sejanus, et eadem pati, quæ ille passus est? — *Salutari*, coli: nam clientes patronis officia præstare vel honorem habere solebant salutando, occurrendo, sectando, deducendo, etc. — *Habere tantumdem*, scilicet divitiarum et potentiæ. Conf. Var. Lect.

Var. 91. *Ulli*, 14, 17, 22. — *Summas*, 1, 70, 75, 76, et quidam Codd. Paris. *Sellas donare curules*, 10—12, 14—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et omnes fere Codd. Paris. haud dubie e glossa. Hanc tamen lect. revocavit Ach.

Not. 91. *Illi*, huic, alteri. *Curulis* sella primum fuit regum, deinde magistratuum majorum, puta consulum, censorum, prætorum et ædilium curulium. Hinc *summæ curules*, scilicet sellæ, vel summi curules honores et magistratus sunt consulatus, ut *major curulis*, apud Stat. Silv. I, 4, 82.

Not. 92. *Tutor*, defensor et vicarius *Principis* et imperii: nam Tiberius, quum *Capreas* secessisset, imperium Sejano tradiderat. Conf. ad vs. 71. Sed *tutor Principis* hoc loco dici videtur per ludibrium Tiberii, qui ad Sejani arbitrium nutumque se totum fingebat, et pupilli instar in ejus tutelam venerat, vel sponte se tradiderat.—*Rupe Caprearum*, nam Tiberius « Capreas se contulit, præcipue delectatus insula, quod uno parvoque litore adiretur, septa undique præruptis immensæ altitudinis rupibus et profundo maris; » Suet. Tib. c. 40. De *Capreis* vid. ad vs. 72. — *Sedentis*, præclare; non tam regni sedem quasi habentis, quam consumentis otium et quidem tam segne (nam *sedere*, ἧσθαι et καθῆσθαι de ignavo otio et obscura vita sæpe adhibentur, de quo vide Klotz. ad Tyrt. pag. 143), quam diuturnum (per septem vero annos usque ad vitæ finem Tiberius Capreis commoratus est), forte et turpissimum, quum in ganeis, popinis et lupanaribus ventri libidinique indulgeret sedens: nam poeta simul innuisse videtur, quod memorat Suet. Tib. cap. 43: « Secessu Capreensi etiam sellariam excogitavit sedem arcanarum libidinum, etc. » Confer intpp. Mart. V, 71, 3. — *Angusta in rupe*, vide Var. Lect.

Var. 93. *Augusta*, 1, 10, 21—27, 54, 56, 62, 64, 69—76, 82, et quidam Codd. Paris. hoc est, quæ sedes quasi regni fuit, a Roma illuc translati; vel imperatoria ac sancta (vide Ovid. Fast. I, 609 seq.) et venerabili, quoniam principis fuit secessus. Sed hæc notio jam exprimitur verbis *principis sedentis*, et venustius mordaciusque est epitheton *angusta*, quod restitui ex 11, 14—20, 45—50, 55, 57—61, 63, 65—68, 77, et optimis MSS. Paris. probb. Scalig. ad Manil. p. m. 42; Voss. Etymolog. pag. 30; Lindenbr. et Ach. Finge tibi imperatorem Romanum et Augustum, in parva ac petrosa insula *sedentem*. Conf. Comm.

VAR. 94. *Vis ducere pila* emend. Scioppius Verisim. IV, 10. *Vis certæ pila cohortis* (hoc est, primipilatum), 60, 65. prob. Mancin. Neutra lectio vulgatæ præferenda videtur. Hæc vero verba cum affirmantis, tum interrogantis esse possunt.

NOT. 94. *Cum grege Chaldæo,* cum mathematicis : nam ὁ Τιβέριος ἐμπειρότατος τῆς διὰ τῶν ἄστρων μαντικῆς ἦν, Dio LVIII. Conf. Sueton. Tiber. cap. 14 et 69. — *Vis certe,* optasne saltem? cuperes certe imperium militare. — *Pila,* pilos et quidem primos centurionum pilos, hoc est, primipilatus : qui militiæ gradus et altus erat, et valde quæstuosus; vide ad XIV, 197. Vulgo *pila* dicuntur tela Romanorum propria, tam majora (quorum et lignum et ferrum tricubitale erat) quam minora.[1] — *Cohortes* puto hoc loco dici tribunatus militum. Vide ad I, 58.

NOT. 95. *Egregios Equites,* munus et dignitatem *Equitum illustrium* et *laticlaviorum.* Ita sub imperatoribus, quorum temporibus tribunatus erat militia equestris, dicebantur tribuni militum, qui, clara equestri familia geniti, censum habebant senatorium, et hinc lato clavo utebantur. Vid. ad VII, 89.[2] — *Castra domestica,* prætoria, a Sejano constituta, qui dispersas per urbem cohortes prætorianas una in castra (ad ipsam urbem, juxta portam Viminalem, posita, de quo vide ad VIII, 43) conducendo vim præfecturæ intendit.[3] *Castra* autem hoc loco pro munere eorum, qui illis præsunt, hoc est, pro præfectura prætorii.

NOT. 96, 97, Summam potestatem etiam ii, qui nolunt ea abuti, habere cupiunt optantque, ut magis colantur, aut certe timeantur.

VAR. 97. *Tantum,* 10, 11, 14—17, 19, 20, 22—24, 27, 45, 59, 60, 64, 65, 69, et plerique Codd. Paris. non improb. Schurzfl. ut dicat poeta : quænam usque adeo bona sunt, ut non mala habeant admixta? Eodem sensu interpp. tantum non omnes vulgatam quoque lectionem ceperunt. Ita vero mox *ut non* dicendum erat, non *ut.* Hanc difficultatem sensisse videtur Lubinus, qui emendabat *Ut* (hoc est, quum) *rebus lætis par est mensura laborum.* Præstiterit : *Quum rebus lætis par sit mensura malorum,* vel *quæ præclara et prospera tanta* (sunt), *Ut rebus lætis par sit mensura malorum,* ut iis tantum mali, nec potius plus junctum sit?

NOT. 97, 98. *Sed quæ,* quænam, *præclara et prospera tanti* æstimanda sunt, ut ea exoptes, *ut,* hoc est, quamvis, *rebus lætis par sit mensura malorum,* non minus mali atque infortunii admistum sit. Confer Varias Lectiones.

---

[1] Vid. Lips. Mil. Rom. III, 4, et nos, ad Sil. IV, 550, vol. I, p. 266. ED.

[2] Interpretes hoc loco vel tacent, vel *egregios equites* existimant vocari prætorianos, ad custodiam imperatoris selectos : quo potius *castra domestica* spectant.

[3] Confer. Taciti Annales, lib. IV, cap. 2; Sueton. Tiber. cap. 37; Dio et Xiphil.

Not. 99. *Hujus* Sejani, *qui trahitur* unco; vid. ad vs. 66. — *Prætextam*, summos honores et magistratus, qui cum maximo periculo solent esse conjuncti. Vide ad I, 78, et Ferrar. R. V. II, 3, qui monet, præfectos prætorio in prætexta fuisse, licet jus clavi non habuerint.

Not. 100. *Fidenarum Gabiorumque*, minorum oppidorum municipiorumque Latii. Vide ad VI, 56, 57, et conf. Horat. Epist. I, 11, 7 seq. *Potestas*, magistratus (ut apud Cic. Tusc. I, 30; Suet. Cæs. cap. 17, et Claud. 23). — *Esse*, hoc est, honoribus fungi, qui minores quidem sunt, sed securi et a magno periculo tuti.

Var. 101. *Mensuris*, 11. — *Uis* pro *ius* (*jus*), 10, 15, 18, 19, 27, 45—49, 54—60, 65, facili errore.

Var. 102. *Vacuisque*, 11, 17, 18, 20, non improb. Schurzfleisch. modo *pannosis* reponatur.

Not. 101, 102. *Ædiles* municipiorum et coloniarum, quod vel ex hoc loco probabile fit, similes Ædilibus plebis Romanorum et infimi erant magistratus (conf. III, 162), qui et præerant *mensuris* ac ponderibus, quæ, si *minora*, iniqua essent, ab iis *frangebantur*.[1] Ad dignitatem per se parvam quam maxime minuendam valet delectus oppiduli, quod *vacuum* incolis, seu male habitatum (non plane desertum, nam Ædilem habuit), et cujus Ædilis hinc *pannosus* est, hoc est, pannis vestitus. — *Ulubræ*, tenue oppidum Latii vel Campaniæ in agro Pontino, juxta paludes. Cf. Horat. Epist. I, 11, 30. — *Vacuis*, vide ad III, 2.

Not. 103. Ex his intelligitur, Sejanum, æque ac maximam hominum partem (vs. 2 seq.), ignorasse, quæ vera sint bona et hinc exoptanda.

Not. 105—107. Sejanus ad altissimos adscendebat honoris gradus, et ita graviorem sibi casum ruinamque parabat, similis ei, qui, modicis ædibus non contentus, turrim multorum tabulatorum exstruit, *unde altior est casus et immane præceps*, præcipitium, *ruinæ* (dat.) ad casum et violenter *impulsæ*, hoc est, unde superiores turris partes magna cum vi ruere vel decidere possint. Conf. Horat. Od. II, 10, 9 seq. Claudian. in Rufin. I, 21 seq. ubi Kœnig comparavit verba Luciani (Contempl. 14, pag. 510, tom. I, edit. Reitz.) ἐν τοσούτῳ δὲ ἐπαίρεσθον, ὡς ἂν ἀφ' ὑψηλοτέρου ἀλγεινότερον καταπεσούμενοι.

Not. 108 seq. Conf. ad vs. 56 seq. et Senec. Epist. 94. *Crassos*, M. Licinium Crassum cum P. Crasso filio interemptum in bello Parthico, quod gloriæ aurique Parthici cupiditate incensus moverat.[2] — *Pompeios*,

[1] Vide Casaub. ad Pers. I, 130, et Wernsdorf. Poet. Latin. min. tom. V, pag. 609.

[2] Vide Appiani Historiam Parthorum, cap. 22—65, nec non Plutarchum in Crassi Vita.

Cn. Pompeium Magnum, duosque filios, Cnæum et Sextum.[1] Crassi vero et Pompeii quales et quanti fuerint viri, vel tironibus notum est.[2]

Not. 109. Non Sylla designatur, neque Augustus[3] (nam neutrum *evertit* nimiæ potentiæ cupiditas) nedum Cinna, sed Jul. Cæs. qui viginti tribus in senatu confossus vulneribus periit, postquam *Quirites domitos deduxerat ad sua flagra*, hoc est, in servitutem quasi redegerat; oppresseratque dominatu. Hæc notio graviter ita et præclare expressa est: nam liberæ reipublicæ temporibus servos tantum, non cives Romanos virgis, nedum flagellis, cædere fas erat. Conf. VI, 479 seq.

Not. 110. *Summus nempe locus petitus*, immoderata honorum regnandique cupiditas, scil. eos evertit. — *Nulla non arte*, omni arte ac modo, per fas ac nefas.

Not. 111. Conf. vs. 7 et 8. *Magna vota*, quibus magna fortuna, res magnæ expetuntur. — *Numinibus malignis*, quæ specie indulgendi nocent et faciunt compotes malorum, quæ dant imprudenter roganti, quo pereat; quæ sunt verba Gron. Obss. III, 15; Senec. Epist. 60: «Eo, inquit, vota inimiciora, quo cessere felicius: inde maligni dii, qui nos exaudierunt, ut, quum ad summa erecti, in profundum detruderent.» — Eamdem sententiam expressit magnus *Racine*, *Phèdre*, act. V, sc. 3:

> « Craignez, Seigneur, craignez que le ciel rigoureux
> « Ne vous haïsse assez pour exaucer vos vœux.
> « Souvent dans sa colère il reçoit nos victimes:
> « Ses présens sont souvent la peine de nos crimes. » Ed.

Var. 112. *Ac vulnere*, 16, 24. *Sine cæde et sanguine* (ἀναιμωτὶ, apud Homer. et Oppian.) 77; Serv. ad Virg. et Joh. Salisbur. in Policratico, II, 15, probb. Schurzfl. et Heins. ad Claudian. in Cos. I; Stilic. II, 19, qui *vulnus* pro glossemate habebant. Sed *sanguis* potius interpretamentum *vulneris* aut certe *cædis* esse videtur (nam *cædes* et φόνος sæpe pro sanguine et αἵματι ponuntur), et Servius permulta veterum scriptorum loca memoriter laudavit.

Not. 112. *Ad generum Cereris*, ad Plutonem, qui Proserpinam, Cereris filiam, rapuit, hoc est, ad inferos, *descendunt*, moriuntur. — *Reges*, vide ad I, 136. — *Morte sicca*, vet. Schol. recte: «incruenta, ac per hoc naturali, morte sua.» (αὐτομάτῳ θανάτῳ.) *Ferrum Marte cruentum, siccum pace*, dixit Claudian. XXII, 16, ubi vid. Kœnig.

Var. 114. *Ac famam* pro *aut famam*, quod minus aptum auribusque

---

[1] De quorum morte vide Appian. Bell. civ. II, 81—86, 104 sq. V, 142 sq.

[2] Perierunt etiam alii et Crassi et Pompeii in bello civili; vide Appian. loc. cit. lib. I, c. 56, 63, 72; lib. V, 70. Ad hos tamen poeta non respexit.

[3] Fuere enim qui putarent, menti poetæ obversatum esse somnium Ciceronis de Jove flagellum tradente Augusto puero. Vide Suet. Aug. c. 94.

hoc loco ingratum est, restitui ex 10, 14—27, 45—50, 54—63, 65—69, 71—73, et plerisque MSS. Paris. — *Ac Ciceronis*, 19.

Anal. 114—132. Alii votis summam expetunt eloquentiam, quæ perniciosa fuit multis; quod probatur exemplis *Demosthenis* et *Ciceronis*, summorum oratorum.

Not. 115. *Quinquatrus* majores (nam et minores vel minusculæ erant, quæ idibus Jun. celebrabantur) dies festi, ab omnis generis artificibus artiumque studiosis in honorem *Minervæ*, præsidis artium, acti et sic dicti, quod vel quinque diebus continuis, vel a die quinto post Idus Martias (XIV cal. Apr.) agitabantur. Vid. Ovid. Fast. III, 809 seq. VI, 651 seq. intpp. Gell. II, 21, et Suet. Dom. 4; Charisius, 1. «*Quinquatrus* a *quinquando*, id est, lustrando, quod eo die arma Ancilia lustrari sint solita.» His Quinquatribus discipuli feriabantur (Horat. Epist. II, 2, 197), novique discipuli stipem (*minerval*) solvebant magistris, qui exiguum hoc munus *Minervæ* dedicare solebant. (Vid. Heinsius ad Ovid. Fast. III, 829.) Hinc discipulum, *qui adhuc uno asse partam*, emptam, *colit Minervam*, dici puto tirunculum, qui præceptoribus non nisi semel illam dedit mercedem, adeoque elementa adhuc artium discit. Plathueri nota est: Discipuli ab *asse* denominati, ut, qui prima juris elementa discebant, *dupondii* olim vocabantur, quod scilicet nullius pretii essent, de quo vide Justin. Orat. de method. Jur. doc. § 2, et Cujac. Observ. XII extr. Conf. Var. Lect.

Var. 116. *Parcam.... Minervam* (qua puer parce adhuc imbutus est) ingeniose conj. Heins. ad Ovid. Fast. III, 829; coll. Virg. Æneid. VIII, 409, ibique Servio, qui simili sensu *Minervam tenuem, rudem, pinguem, crassamque* dixere. Sed poeta etiam bene dixit junxitque *adhuc uno asse partam* Minervam, primam artium cognitionem institutione unius anni partam.

Not. 117. *Quem* puerulum, ad scholam euntem, *sequitur vernula, custos capsæ*, servus, *capsarius*, qui libros fert in capsa seu cistula; vid. intpp. Suet. Ner. 36; Pignori de Servis, pag. 119; Ulpian. l. si collectaneus, D. de Manumiss. vindicta, et Böttigeri Sabin. pag. 71 et 88. Ab eo differunt *pædagogi* (*Paggio, pagen*) de quibus vide Böttiger. loc. laud. pag. 302. Epitheton *angustæ* et diminut. *vernula* ad infantiam discipuli designandam spectant.

Var. 118. *Perlit*; vide supra ad vs. 11.

Not. 118. *Eloquio*, eloquentia, qua Demosthenes adversus Antipatrum et Macedonas, Cicero adversus *M. Antonium* triumvirum (vs. 123) usus est, *uterque periit*, ille hausto veneno, hic manu C. Popilii tribun. mil. Vide Plut. vit. utriusque et Quintil. Declam. CCLXIX.

Not. 119. Conf. vs. 9, 10, et ad III, 74.

Not. 120. *Ingenio* facete pro, Ciceroni, viro tanti ingenii, vel propter ingenium.

Not. 120, 121. Ciceronis *manus*, quæ Philippicas scripserat (vel dextra vel utraque, de quo vide Senec. Suasor. VII et Wernsd. Poet. Lat. min. tom. IV, pag. 222), et *cervix*, caput, jussu Antonii, a Popilio, quem ipse olim in causa capitis defenderat, abscisa et affixa *Rostris*, e quibus orationes illæ erant dictæ. Hæc facta non essent, si Cicero *pusillus*, vilis, *causidicus*, nec tantus fuisset orator.

Anal. 122—126. Facete exprimitur hæc sententia, quæ et vera et acuta est: Cicero non ita periisset, si tam malus orator fuisset, quam malus poeta fuit.

Not. 122. Lepide et apte inseritur notissimus hic Ciceronis versus, quo de oppressa a se Catilinæ conjuratione ipse gloriabatur. Hunc versum merito propter κακοφωνίαν, ut et omnem Ciceronis poesin Virgiliique prosam, irriserunt etiam Senec. Declam. III; Quintil. IX, 4, 4; XI, 1; Senec. de Ira, III, 37; Diomed. II, et alii.[1] *Natam*, simpl. expono factam.[2] — Alludebat ad nomen *patris patriæ*, quod ipsi senatus decreverat. Ed.

Var. 123. *Pocuit gladios*, 49.

Not. 123. Poeta transtulit et sic perstrinxit verba Ciceronis, Phil. II, 46: «Contempsi Catilinæ gladios, non pertimescam tuos.» Conf. ad Tac. Ann. II, 34, 6, et intpp. Horat. Epod. IV, 16. — *Potuit*, potuisset. *Sic*, tam male, incondite, inepte.

Var. 124. *O jam dixisset*, 11. Hinc *Trojam* pro *Omnia* conj. Schurzfl. ut innuat poeta, ideo Antonium Ciceroni fuisse infensum, quod ejus eloquio Roma sit tuta reddita ac fortunata. Sed idem recte monet, verbis suis non inconsultius fidem esse habendam, quum Ciceronis *poemata ridenda* mox dicantur.

Not. 124—126. *Ridenda poemata* scripsisse *malo*, quam *divinam* illam orationem *Philippicam*, *quæ proxima a prima*, post primam, *volvitur*, sequitur, legitur, hoc est, quæ secunda est. Hac oratione Cicero omnia Antonii flagitia commemorat, et acerrime eum insectatur, unde hæc ei præcipua mortis causa fuit. Notum autem est (vel ex ipso Cic. ad Att. II, 1) eum orationes XIV in Antonium non *Antonianas*, sed *Philippicas* inscripsisse, tanquam argumento et libertate dicendi similes Philippicis, a Demosthene in Philippum, regem Macedonum, habitis.

[1] Male eum defendere conabatur Turneb. Adv. VII, 19, putans, veteres in deliciis habuisse iterationem earumdem syllabarum, et posteritatem, multis in rebus ineptius lascivientem lædentemque, perperam fastidire, quæ de industria, ut venusta, affectaverint antiqui.

[2] Henninius: «maximo periculo elapsam, meis auspiciis conjurationi Catilinariæ exemptam; quemadmodum *cœlo mitti*, *ex orco redire*, *nasci*, etc. dicebantur res, quæ desperatæ pæne, nihilominus ceu quadam ἀποκαταστάσει felicem sortiebantur eventum.»

Not. 135. *Jugum*, currus bellicus. *Curtum*, decurtatum, mutilatum, avulsum, carens *temone*. Conf. ad III, 270.

Var. 136. *Applustre*, 10. *Amplustræ*, 64. *Amplustre*, 16, 24, 25, 27, 45—48, 58, 60, 65, ut in quibusdam Codd. Sil. X, 324, et al. Festus: « Aplustria, inquit, navium ornamenta, quæ, quia erant amplius, quam erant necessaria usui, etiam amplustria dicebantur. » — *Aplustra* forte 1. Vetus Scholion est: « *Aplustra*, tabulatum ad decorandam superficiem navis appositum: alii dicunt rostra navis, ornamentum puppis, ἄφλαστα. » — *Summa tristis captivus in arce*, 6.

Not. 136. *Aplustre*, seu aplustrum, ἄφλαστον, seu ἄπλαστον, ornamentum puppis, tabulatum, in quo post diætam erigebatur baculus (στηλὶς), e quo pendebat velum (hoc est, linteum seu fascia, ταινία, *Flagge*), quo motus venti indicabatur.[1] — *In arcu* triumphali, qui primum lateritius, mox lapide quadrato et demum marmoreus fuit, et quidem in superiori ejus parte erant spatia quædam, in quibus cum victoribus currus erant ære expressi, et sub pedibus ducum *captivi* habitu *tristi*; Grang. coll. Prudent. adv. Symm. II:

> Frustra igitur currus summo miramur in arcu
> Quadrijuges, stantesque duces in curribus altis,
> Fabricios, Curios, hinc Drusos, inde Camillos,
> Sub pedibusque ducum captivos poplite flexo
> Ad juga depressos manibusque in terga retortis.

Poeta autem respexit forte obiterque perstrinxit ridiculam ambitionem Domitiani, qui, ut verbis Suet. c. 13, utar, « Janos arcusque, cum quadrigis et insignibus triumphorum, per regiones Urbis tantos ac tot exstruxit, ut cuidam græce inscriptum sit, APKEI. »

Var. 137. *Ad hæc* (scil. bona) revocavi ex 22, 24 a m. sec. 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74, et tribus MSS. Paris. *Ad hos*, 11, 12, 16, 21 a m. sec. 23, 24 a m. pr. 45. *Et huc*, 77. *Ad hoc*, 1, 10, 14, 17—21 a m. pr. 70, 74, 75, 82, et XXXII Codd. Paris. quos secutus est Ach. Vet. scholion est: « *Ad hoc*, id est, non propter virtutem posse volunt, sed propter famam et gloriam: cujus causa etiam imperium adsumptum est. »

Not. 137. Hæc *creduntur* esse *bona humanis majora*, summa ac veluti divina. *Ad hæc* bona eorum spem *se erexit*, animum intendit, adspiravit, *endoperator*, imperator (vide ad IV, 29), *Romanus*, ut Marius, Sylla, Crassus, Pompeius, Cæsar et alii. — *Graius*, verb. caus. Pausanias,

N. 105, p. 6; Lennep. Etym. p. 1044; Intpp. Hesych. tom. II, c. 1492, 29, et Sil. Ital. XIV, 158, 163; Kœppen. et Heyn. ad Hom. Iliad. ε, 743; Lips. Mil. Rom. III, 5.

[1] Vide ad Sil. lib. X, cap. 324, et Böttigeri Archæol. Mus. Fasc. lib. I, pag. 23. — Confer quoque Crammeri notam ad hunc locum, pag. 397. Ed.

Lysander, Alexander, Perseus, et al. — *Barbarus*, Hannibal, Antiochus, Xerxes, Jugurtha, Mithridates, et al.

VAR. 138. *Et* pro *ac*, 10, 14—18, 20—22, 24, 45. *Seu* pro *ac*, 12, 23. *Endoperator* scripsi pro *induperator*. Vide supra ad IV, 29.

NOT. 139. Cupiditas gloriæ causa fuit, cur tot pericula adirent et labores.

NOT. 140. *Sitis* et *fames* pro cupiditate, ut *auri fames*, apud Virgil. Æneid. III, vs. 57. ED.

NOT. 141, 142. Nemo facile virtuti studet, quoniam per se pulchra est, et propter rei bene actæ conscientiam, sed ob spem gloriæ et emolumenti. Conf. Ovid. ex Ponto, II, 3, 7—18, al. *Obruit* multis magnisque malis, afflixit, oppressit, in perniciem traxit. Vide ad Liv. VI, 14, 6.

NOT. 143. *Gloria paucorum*, verbi causa Marii, Syllæ, Pompeii, Cæsaris, Crassi, Antonii, Octaviani. — *Cupido tituli*, inscriptionis, in *saxis* tumulorum vel sepulcrorum, in quibus mortuorum *cineres* et ossa, urnis inclusa, condebantur. Vide Kirchm. de Fun. Rom. III, 8, et de *titulo* supra ad VI, 230.

NOT. 144. *Hæsuri saxis*, inhæsuri sepulcro, quo memoriam suam rerumque a se gestarum diu conservatum iri sperant: unde sepulcra etiam *memoriæ* et *monimenta* vocantur. Quæ spes quam vana sit, et quam sæpe eos fallat, ostenditur vs. 145, 146, quibus docet poeta, stultam esse ambitionem hominum, qui gloriam affectent sempiternam eamque se adepturos putent ex titulis sepulcrorum, qui tamen cum ipsis sepulcris aut vetustate, aut alia quamvis levissima re deleri possint. *Ad quæ saxa discutienda*, dissolvenda, *valent*, jam sufficiunt, *robora sterilis ficus*, hoc est, caprificus, cujus ea natura est, ut in commissuris saxorum innata erumpat, eaque scindere ac disjicere possit; unde *mala*, improba, noxia.[1] — *Robora*, vires, *ficus*; vel simpl. ficus.

VAR. 145. *Fici*, 10, 21, 64. Nil interest.

NOT. 146. Conf. Prop. III, 2, 19 seq. *Fata*, interitus, ut *mors*, apud Prop. loc. laud. et Auson.

. . . . Monimenta fatiscunt,
Mors etiam saxis nominibusque venit.

— *Sepulcris*, etiam marmoreis, et mausoleis. — Sic apud Lucan. lib. IX, vs. 969: *etiam periere ruinæ*. ED.

NOT. 147 seq. *Expende Hannibalem*, ejus ambitionem et fata, vel potius pende libra seu lance ejus cineres: *quot libras in duce summo*, quam

[1] Conf. Prop. IV, 5, 74; Plin. X, 2, 9; Horat. Epod. V, 17; Pers. XVI, 19; Isidor. XVII, 6; Martial. I, 24, ubi vide Casaub.

parvi ponderis cineres et reliquias tanti ducis *invenies?* (ὁ πᾶσι μακαριτὸς, φεῦ, τόσσης γαίης ὅσσον ἔχει μόριον; Leonid. Epigr. LXIX, 6, in Brunck. Anal. tom. I, pag. 238. Confer Prop. II, 7, 51; IV, 11, 14; Ovid. Met. XII, 615, 616; Plin. II, 68) et tamen *hic est* ille, cujus animus tantus erat, ut imperio Africæ non contentus esset; angusta urna nunc eum capit, quem, quum viveret, non capiebat Africa; et quidem tanta orbis terrarum pars, quæ a *Mauro*, Africano, *Oceano*, ab Atlantico mari (ut apud Horat. Od. II, 6, 3), hoc est, ab Occidente, ad *Nilum*, fluvium Ægypti, patet. (Nam Ægyptus a Geographis veteribus, vel tota, vel magna ex parte, Asiæ, a Strabone autem I, pag. 60 seq. Arabico sinu inter Asiam Africamque termino constituto, Africæ adjungitur, et ad orientem, ut Mauritania ad occidentem extremum Africæ sita est).

Not. 148. *Quem non capit Africa*, etc. ut apud Claudian. in Rufin. II, 155: « Non orbita solis, Non illum natura capit. » Conf. infra vs. 168 seq. — *Percussa;* vide mox Var. Lection. *admota*, propinqua. — *Nilo tepenti;* vide ad VI, 527.

Var. 149. *Perfusa* (irrigata, ut apud Plin. IV, 12; V, 29 al.), 24, 25, 27, 44—49, 54—69, 71—74, 77, et Cod. Putean. Nostra lectio præferenda videtur, magis tamen in epico poeta, quam in satirico. — *Percussa Oceano* est ejus fluctibus pulsata, seu verberata. — Distinctionem majorem posui post *elephantos*, non post *tepenti*, ut hic quoque versus ad superiora et ambitum finesque Africæ referatur. Henninius et alii hunc versum connectunt cum seqq. ut sensus sit: Æthiopiæ et *elephantis*, hoc est, Mauretaniæ, seu Africæ *rursus*, adhuc, *additur*, adjungitur Hispania. Sed non bene sic Africa designatur, et vox imperiis additur. *Versus* pro *rursus* conj. H. Vales. hoc sensu: ad Æthiopiam versus, aut adversus Æthiopiam et terram elephantorum. Ego olim suspicabar legendum esse *prorsus*, plane. Sed vide Comment. — *Aliosque elephantos* exhibent, 10, 14—27, 45—50, 54—74, ut epitheton ad diversitatem vel terrarum Libyæ, in quibus elephanti sint, vel elephantorum in Mauretania et Æthiopia, seu Æthiopia occidentali et orientali, vel ipsorum Æthiopum spectet. De hac vide Comm. eamque significari putabant Grangæus, Rigalt. et alii, ut *alii* propr. non *elephanti* sint, sed Æthiopes. Confer Stat. Theb. X, 85. Multo probabilior videtur emendatio Plathneri, qui *albosque* conjiciebat coll. verbis Ptolemæi: *Juxta Libyam magna Æthiopum regio, in qua elephanti, albi omnes, et rhinocerotes, et tigres sunt.* Elephanti vulgares sunt fere cinerei (*grau*), rariores rubri, seu rufi, et rarissimi candidi; unde in regnis *Pegu* et *Siam* de solo titulo *regis candidi elephanti* cruenta olim bella orta esse memorat *M. le Blanc* in Itinerar. Hac emendatione recepta totus hic versus ad Æthiopiam denotandam pertinet. Sed in Æthiopia *omnes* elephantos fuisse candidos, quis sibi persuaderi patiatur? Et *albi* apud Ptolem. sunt forsan *cani*, seu cinerei. Aptiores quoque hoc loco sunt *alii elephanti*. Vide Comm. quæ Ill. Jacobs hæc adnotavit: « Legendum *Furvos Æthiopum ad populos* (vide ad XII, 104) *albosque elephantos Additur imperiis Hispania*. Elephantum genus Æthiopiæ finibus pro-

primum requiri, jam intellexit Plathnerus, et Ptolemæus in Æthiopia elephantos *albos omnes* tradidit, an ex rei veritate, necne, nihil ad rem.»

Var. 150. *Elephantes*, 22.

Not. 149, 150. *Africa*, ab oriente, *admota* est *Nilo*, *rursus*, deinde, *ad Æthiopum populos* supra Ægyptum, usque ad sinum arabicum (a quibus diversi sunt Æthiopes hesperii seu occidentales et Atlantici, in interiore Africa, ad occidentem et mare Atlanticum), et ad *altos elephantos*, hoc est, ad Indiam, in qua maximi sunt elephanti,[1] et ad quam Indiam veteres poetæ et geographi Æthiopiam quoque, Arabiam partemque Ægypti referunt.[2] Nota Ach. est: *Africa Mauro percussa Oceano* est occidua ejus pars, *Nilo admota* orientalis, *ad Æthiopum populos* interior. Interpretatio autem Heineckii ceteris forte præferenda: «Ne Africa quidem sufficiebat Hannibali, quamvis maxima sit: nam adluitur oceano Mauro, extenditur usque ad Nilum, *rursus*, prætereaque, ad Æthiopiam, ubi magni elephanti sunt, ut apud Manil. IV, 667:

> Et vastos elephantes habet sævosque leones,

quamquam Bentleius hunc versum spurium esse judicat: nescio, quam vere. Similis locus est Manil. IV, 596—602, quem Juvenali ante oculos fuisse puto:

> Ipsa natat tellus pelagi lustrata corona,
> Cingentis medium liquidis amplexibus orbem,
> Inque sinus pontum recipit, qui vespere ab atro
> Admissus dextra Numidas Libyamque calentem
> Alluit et magnæ quondam Carthaginis arces;
> Litoraque in Syrtes revocans sinuata vadosas
> *Rursum* usque ad Nilum directis fluctibus exit.

Apud Manilium quidem voci *rursum* adjectum est verbum *exit*, et apud Nostrum desideratur verbum. Sed ex verbo *admota* assumendum est *extensa*. Talia non inusitata. Conf. Periz. ad Sanct. IV, 8. Tum desideratur copula, ut sæpe.» Conf. ad XII, 76.

Var. 151. *Hesperia*, 21.

Not. 151. *Additur imperiis*, regno Pœnorum, *Hispania*, cujus pars Hannibalis expugnata est armis. *Imperiis*, vasto Africæ imperio; Ach. Sed neque Hannibal, neque Pœni magnam Africæ partem expugnarunt. — *Pyrenæum* montem, quo Hispania a Gallia dirimitur, *transilit*, Hannibal celeriter ex Hispania in Gallias victor transiit: nam verbum *trans-*

[1] Vide Polyb. V, 84; Appian. Syr. 31; Plin. VIII, 11: «Elephantos fert Africa ultra Syrticas solitudines et in Mauritania: ferunt Æthiopes et Troglodytæ; sed maximos India.»

[2] Interpretes *altos elephantos*, vel ad Mauritaniam, vel ad Æthiopiam, vel ad totam Libyam referunt, et sive lectionem, sive distinctionem mutant.

silire velocitatem transitus significat. Ceterum hæc ex Liv. XXI, 5—23, notissima.

Var. 152. *Apposuit*, 16.

Not. 152 seq. E Galliis Hannibal victricia arma in Italiam transtulit. Præclare difficultas transitus Alpium adumbratur. Similem notionem, sed minus sublimi gravitate, expressit Horat. Od. I, 3, 21 seq.

Nequidquam Deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiæ
Non tangenda rates transiliunt vada.

Locum vero nostrum imitatus est Rutil. Itin. II, 33 seq.

Excubiis Latii prætexuit (*Deus*) Apenninum
Claustraque montanis vix adeunda viis.
Invidiam timuit natura parumque putavit
Arctois Alpes opposuisse minis, etc.

Tempora etiam præs. *Transsilit*, *diducit*, *rumpit*, *tenet*, *tendit*, ad sublimitatem augendam valent. *Natura* quidem ipsa itineri Hannibalis *opposuisse* videbatur insuperabiles difficultates, *Alpem*, montem altissimum inviumque exercitibus, unde Plinius in Proœm. lib. XXXVI, *in portento*, dicit, *prope majores habuisse Alpes ab Hannibale* (primum tamen a Gallis, de quibus vide Liv. V, 34, et XXI, 30, unde fabulam de Herculis, a Gallis culti, transitu natam suspicabatur Lefeb. ad Sil. XI, 217), *exsuperatas et postea a Cimbris*; præterea *nivem* mollem et præaltam, qua omnia erant oppleta, de qua vide Liv. XXI, 35—37; Sil. III, 518 seq. *Alpem* poet. sing. pro plur. ut passim (vide ad Sil. XIII, 741). Quanam vero parte Hannibal Alpes transierit, ne inter antiquos quidem scriptores constitit. Vid. Liv. XXI, 38; Lips. Epist. ad Belgas Cent. I, Epist. 93; Opp. tom. II, pag. 826 seq. et *Folard* ad Polyb. — Cf. quoque excursum quem subjunximus editioni nostræ Livii, tom. IV, pag. 473 et seq. Ed.

Var. 153. *Diducit*, 14, 15, 17—24, 70, 75, 76, et duo MSS. viri docti in Miscell. Obss. Crit. Vol. V. tom. II, pag. 298. In iisdem legitur *rupit*, ut in 18—21, 25, 27, 45—50, 54—69, 71—74. *Diduxit*, 10, 16, 24—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77. *Deducit* quidam, solenni permutatione; vide infra ad XIII, 132, et Misc. Obss. loc. laud.

Not. 153. *Diducit*, dissolvit, *et rumpit montem*, pervium facit, viam aperit, *aceto*: nam Hannibal struem lignorum ingentem succendit, atque saxa ardentia putrefecit infuso aceto, quod notum ex Liv. XXI, 37, et Appian. Bell. Hannib. cap. 4.[1] — *Rumpere*, perrumpere, *montem*, ut

[1] Conf. Plin. XXIII, 1, et ad Sil. III, 640, in Add. Hæc historia propter silentium Polybii, difficultatem agge-rendarum arborum, quæ in superioribus Alpium jugis frustra quæruntur, aliasque rationes in dubium vocata est

rumpere iter, *cursum*, *aditus*, quo difficilis simul rei molitio [1] exprimitur.

Not. 154 seq. Hannibal non contentus, descendisse in Italiam magnamque ejus partem per XVI annos expugnasse, voluit et ipsam Romam, caput orbis terrarum, capere. De irrito consilio Romæ oppugnandæ, vide Liv. XXVI, 7—11. Magna vero in verbis inest vis et sententia tanto duce digna. — *Portas* Romæ.

Var. 155. *Acti, inquit, nihil est*, 12, 20, 24, aliique Codd. MSS. teste ac prob. Heins. ad Ovid. Ep. Her. VIII, 104. Sed *actum* hoc loco conjungendum cum *est*. Confer ad IX, 88. — *Nil*, 14, 16, 17, 20. — *Ni*, 16, 17, 20, 23, 24, 61—63, 68, 71—73.

Var. 156. *Suburra*, 18, 24, 27, 45—50, 58, 61—64, 66—59, 71—73. Vide supra ad III, 5.

Not. 156. *Vexillum* victor ingressus Romam pono in *media Subura*; hoc est, Urbe, ut III, 5, ubi vide not.

Anal. 157—167. Locus præclarus, magna sententiarum gravitate et affectibus salibusque, rei aptissimis, insignis.

Not. 157, 158. Deridentur deformitas temeritasque Hannibalis, qui Apenninum transgressus, et propiore, quæ in Etruriam ducit, via per paludem et profundas Arni fluminis voragines *Gætula* (Afra, Libyca) *bellua*, hoc est, elephanto vectus, vigiliis et nocturno humore palustrique cælo gravante caput, et quia medendi nec locus nec tempus erat, altero oculo captus, vel *luscus*, seu unoculus factus est. Vide Liv. XXII, 2; Polyb. III, 79, et Nep. Hannib. c. 4. — *O qualis*, quam ridicula, *facies* Hannibalis lusci, *et quali tabella*, pictura (*caricature*), *digna*, quam digna, quæ pingeretur. — Hunc sensum fere omnes exhibent interpretes, sed cl. *Guyardin* et *Raoul*, hanc Juvenale indignam derisionem judicant, locumque ita intelligunt: « O quam tremenda facies! quam nobili digna tabella! » Equidem huic opinioni adsentior, neque cum doct. *Achaintre*, locum video « salibus rei aptissimis refertum. » Non enim ii erant Romani qui clades suas salibus ulciscerentur, et ille qui ad Cannas vicerat, nullo tempore ridendus ipsis visus est. Præterea sensum, quem prætulimus ipsa verba sqq. indicare existimo. Poeta enim, postquam Hannibalis vim et præclare gesta vivide adumbravit, exclamat: « O victorem tremendum! o dignum, qui omnium oculos in se convertat! et tamen quis fuit exitus? » Statimque Hannibali victori opponit Hannibalem victum, et fugientem. Ea sic melius connecti arbitror. Ed.

Var. 158. *Belua* pro *bellua*, 17, 23, 24, 45—48, 59, 60, 64, 65. Vide ad IV, 121.

a Matthiæ in Obss. ad Liv. XXI, pag. 40 seq. sed defensa a Böttigero in Ephem. Brunswic.

[1] Conf. ad Sil. I, 54; N. Heins. et Drakenb. ad Sil. XI, 135, et Burm. ad Val. Fl. VI, 139, 140.

Var. 159. *Ausculta*, pro, *o gloria*, 16.

Not. 159. *Exitus*, finis tot victoriarum et vitæ Hannibalis. — *O gloria*, quam vana, brevis et fallax! ejusque cupiditas quam stulta ac perniciosa est!

Var. 160. *Et* abest ab 16, 47, 64. — *Præceps abit*, 4, 7, 14, 15, 17, 18, 20, 22, 25, 27, 46—49, 55—60, 65, et recentt. Codd. Paris. — *Ita* pro *ibi*, 22.

Var. 161. *Sedit*, 16.

Var. 162. *Bythino*, 49, 56, 60, 65. *Bithynio*, 50, 64. *Bithinio*, 10, 18—21 a m. pr. 46—48, 58. *Bitineo*, 45. *Bithynico*, 21 a m. sec. *Bythinico*, 25. Vide supra ad VII, 15. — *Jugulare*, 21 a m. sec. 27, 45, 47, 58, 65. Verbum autem *vigilare* non modo satirici poetæ ingenio (vide Comm.), sed historiæ etiam (nam Prusias non jugulavit Hannibalem) multo convenientius est.

Not. 160 seq. *Vincitur idem*, ipse ille Hannibal, imperator tantus et toties victor, a Scipione (Liv. XXX, 29—37), *et*, accusatus Carthagine a Romanis, *in exsilium præceps fugit* (Liv. XXXIII, 47), et primum ad Antiochum Syriæ (Liv. XXXIII, 48, 49; XXXIV, 60, 61; XXXV, 14, 19; XXXVI, 7, 15), deinde ad Prusiam, *Bithyniæ regem*, profugit (Liv. XXXIX, 51): *atque ibi*, in exsilio, *magnus mirandusque cliens ad regis* Prusiæ *prætoria*, prætorium, hoc est, regiam vel palatium (vide ad I, 75), et in ejus atrio, *sedet*, quovis mane, ut regi, patrono suo, ad ministeria mandataque præsto sit, vel certe officium salutando præstet, præstolans, *donec tyranno*, regi, *libeat*, placeat, *evigilare*, et clienti aditum concedere. Sarcasmi vim facile senties. — Ea expressit feliciter vir clar. *F. Didot*, in nobili fabula, quam inscripsit: *Annibal*, act. III, sc. 8:

« . . . . Dois-je encore une fois,
« Par mes vœux contre Rome épouvantant les rois,
« D'un nom long-temps fameux prostituer la gloire?
« Et, de mes longs travaux leur rappelant l'histoire,
« Aller, vil courtisan, au retour du soleil,
« D'un indolent monarque attendre le réveil? » Ed.

Not. 163. *Finem*, mortem. *Animæ*, homini. *Miscuit* cæde, armis perturbavit.

Var. 164. *Non tela*, 10, 14—18, 20—27, 45—47, 49, 50, 54—58, 60—69, 71—74.

Var. 165. *Ac tanti* pro *et tanti* revocavimus ex 25, 27, 45—47, 49, 50, 54, 55, 57, 58, 60—63, 65—69, 71—72, ne copula *et* toties occurrens fastidium creet auribus.

Not. 165, 166. Annulus fuit *vindex et ultor Cannarum ac tanti sanguinis*, tantæ cædis seu cladis apud Cannas Romanis illatæ, totque annulorum, Romanis ibi equitibus detractorum: nam Hannibal periit hausto veneno, quod sub annuli gemma multo ante præparatum habebat. Conf.

Liv. XXXIX, 51; Plut. Hannib. Opp. tom. I, pag. 380; Victor, Vir. ill. cap. 42. Quidam vero «sub gemmis venena cludunt, sicut Demosthenes, summus Græciæ orator, annulosque mortis gratia habent,» Plin. XXXIII, 1, seu 6.

Var. 166. *A demens* (saltem *ah demens*) 14, 16. *O demens, i, sævas.* etc. 11, prob. Schurzfl. *I, demens! i, sævas,* conj. Burm. ad Anthol. t. I, p. 510, quod impense placet Hein. quodque edidit Ach. cujus nota est: «Ita habent omnes fere Codd. nostri; quidam *O demens et sævas*, et duo *ah demens.*» Mirum et vix credibile, MSS. Paris. hoc tantum loco a meis discrepare. — *Scævas*, 49.

Not. 166, 167. Amara irrisio Hannibalis aliorumque gloriæ militaris nimis cupidorum. — *I, demens;* vide ad VI, 306. — *Sævas*, asperas et nive oppletas.

Var. 167. *Placeas pueris*, 24.

Not. 167. Ut pueris materiam declamationis præbeas in rhetorum scholis.[1] Conf. VII, 161 seq. *Ut declamatio*, hoc est, argumentum declamationis, *fias*, ut aiunt *fabulam fieri*, *sermonem*, *rumorem* et *jocum esse.*[2]

Not. 168 seq. Quam perniciosa sit nimia gloriæ cupiditas, etiam Alexandri Magni, et vs. 173—187, Xerxis probatur exemplis. — *Pellæo juveni*, Alexandro Magno ita dicto a *Pella*, Macedoniæ urbe et regia.

Var. 169. *In limine*, 24.

Var. 170. *Chiraræ*, 16. *Ciari* et *Gyari*, 10, 53, 80, quod recepit Ach. Recte, opinor. *Gyara* certe non nisi hoc loco dicitur insula, et *Gyari* sup. I, 73, alibi semper Γύαρος, *Gyarus*. Sic Tac. Ann. III, 68, 69; Plin. IV, 12, seu 23; VIII, 29, seu 43, 57, seu 82; Strab. X, pag. 485; Mel. II, 7; Cicer. ad Att. V, 12; Steph. et Suid. Sed nomina oppidorum variant et ita quoque mutanda esset lectio I, 73. — *Parvave* emend. H. Vales. Recte, opinor.

Not. 168—170. Insatiabilis simul et *infelix* gloriæ cupiditas, qua Alexander flagrabat, præclare adumbratur.[3] Non uno orbe contentus

[1] Vetus Schol. «Ut de re pueri studentes dicant in scholis, deliberativa: *Hannibal utrum de Alpibus recederet?*» Immo, *Utrum Alpes ei transeundæ fuerint?* — «Si Hannibale ad Alpes constituto, in deliberativa est, utrum recedat ab iis et in patriam revertatur, per se patet deliberandum quoque esse, an potius ulterius pergat et Alpes transcendat. Igitur nihil deest, nec male argumentum expressum videtur.» Hæc Crammerus notat pag. 401. Ed.

[2] Conf. Heins. et Burm. ad Ovidii Am. I, 13, 36; III, 1, 21, et Art. Am. II, 561; Passer. et Vulp. ad Prop. I, 5, 26; Corte ad Plin. Ep. VIII, 18, 11, et supra ad I, in Variis Lectionibus.

[3] Conf. ignoti poetæ carmen in

erat, et *infelix* ille *æstuabat*, angebatur (similes mari in angusto æstuanti, vel homini incluso in arcto loco, qui nulla fere spiramenta habet), in toto terrarum orbe non minus se coarctatum putans, quam si parva clausus esset insula. Conf. vs. 148 seq. Sen. Philos. Ep. 91 et 119; Val. Max. VIII, 14, ext. 2; Plutarc. et Curt. De *Gyara*, vel *Gyaro* (conf. Var. Lect.) et *Seripho*, vide ad I, 73, et VI, 563 seq. — Multi scriptores in Alexandrum invecti sunt, satirici inprimis. Ipse quoque Lucanus Persarum victorem vehementer insectatur, Pharsal. lib. X, vs. 20 sqq. Nostras *Boileau*, Sat. XII, vs. 100:

« .... Cet écervelé, qui mit l'Asie en cendre;
« Ce fougueux l'Angely, qui, de sang altéré,
« Maître du monde entier s'y trouvait trop serré.
« L'enragé qu'il était, né roi d'une province,
« Qu'il pouvait gouverner en bon et sage prince,
« S'en alla follement, et pensant être dieu,
« Courir comme un bandit qui n'a ni feu ni lieu,
« Et, traînant après soi les horreurs de la guerre,
« De sa vaste folie emplir toute la terre. » Ed.

Not. 171. *Urbem a figulis munitam*, Babylonem, quam Semiramis condidisse muroque e cocto latere cinxisse dicitur.[1] In hac urbe Alexander eadem die, qua Diogenes Corinthi, mortuus est.[2]

Not. 172. Vetus Schol. «Quem vivum mundus non ceperat, mortuus exiguo loco contentus est.» *Contentus erit* et esse debet. *Sarcophagus* hoc loco sepulcrum vel urna, proprie lapis vocatur, qui circa Assum Troadis urbem fissili vena scinditur, et corpora defunctorum condita in eo, exceptis dentibus, intra XL diem consumit, unde σαρκοφάγος. Ita Plin. II, 96; XXXVI, 17 s. 17, et Diosc. V, 142.[3]

Var. 173. *Sunt*, 10, 27, 23, 24, 46—48, 58. — *Hominis*, 14, 17, 19.

Not. 172, 173. *Mors fatetur*, ostendit, indicat, docet (vide ad II, 17), quam pusilla hominum corpora, et quam parvi sint ipsi, qui vivi cupiditates animorum explere nequeant. Conf. vs. 147 seq.

Var. 175. *Cum stratum*, 27, 46—56, 55, 57, 58, 61—63, 65—69, 71—73.

Var. 177. Pro *amnes* malim *lacus*, ne eadem res bis exprimatur, et quoniam Herodotus memorat, non fluvios modo quatuor ab exercitu Xerxis siccatos exhaustosque esse, sed *lacum* quoque XXX stadiorum.

eum, in Wernsdorf. Poet. Lat. min. tom. III, pag. 421, 422.

[1] Vide Diod. II, 7; III, 4; Herod. I, 178, 179; Justin. I, 2; Curt. V, 1; Ovid. Met. IV, 57 seq. Misc. Obss. vol. III, pag. 435.

[2] Vide Diog. Laert. VI, 2, 11; Plut. Alex. Opp. tom. I, pag. 705—707, ed. Francofurt. Arrian. Exp. Alex. lib. VII; Justin. XII, 13 seq. Senec. Suasor. IV.

[3] Cf. Salmas. Exerc. Plin. p. 1203; Scalig. Exerc. 291, sect. II, et Böttigeri Sabina, pag. 83, 84, ed. pr.

Not. 174—178. Merito poeta perstringit ridiculas Græcorum fabulas (*portentosa Græcorum mendacia,* dixit Plin. V, 1) de Xerxe, quas, gloriæ suæ amplificandæ causa, commenti sunt. (Conf. XIV, 240). Fabulantur enim Xerxem decies septies centena millia peditum armasse, naviumque habuisse decem μυριάδας; *Athon*, altissimum Macedoniæ montem, a continenti abscissum, perfossum marique immisso *velificatum*, hoc est, classibus transnavigatum (*remige Medo sollicitatus Athos*, apud Claudian. III, 336); *iisdem classibus constratum*, opertum, *mare*, vel viam per mare stratam, *et solidum* totum Hellespontum, constructo navibus ponte junctum vel contabulatum esse, *et suppositum rotis*, curribus, quibus ex Asia in Europam exercitus sit transmissus (conf. Lucret. III, 1042 seq.); *alta flumina* (Scamandrum, Onochonum, Apidanum et Echedorum apud Herodot. VII, 42, 196) *epota defecisse*, cessasse, *prandente* ac bibente *Medo* Persicoque exercitu; *et quæ* alia *cantat*, fingit, comminiscitur (vide ad IV, 35), *Sostratus*. Conf. Herodot. VII, 20 seq. VIII, 1 seq. (qui epotum quoque tradit lacum xxx stadiorum) Diodor. XI, 2—5; Isocr. Panathen.; Æschyl. Pers.; Strab. XIII; Plutarch. Themist. et Aristid. aliosque scriptores.[1]

Var. 178. *Quæ cantat*, 45.

Not. 178. *Sostrati* olim fuere varii, v. c. Gnidius architectus (Plin. XXXVI, 12 s. 18; Strab. XVII, 791), chirurgus (Cels. VII, 4, 14), sacerdos Veneris (Tac. Hist. II, 4), Macedo, conjurationis auctor (Curt. VIII, 6), et alii. Quem vero *Sostratum* hoc loco poeta perstringat, parum constat. Vet. Schol. « Sostratus, inquit, poeta fuit, qui Xerxis regis facta descripsit. *Madidis* autem *alis* ideo, quia omnis, qui cum sollicitudine recitat, viri necesse est, ut alæ sudent. Sic Horatius: *Sudor ad imos Manabat talos.* » — *Madidas alas* nonnulli, vet. Schol. prætereunte, ad sudorem recitantium, alii ad furorem poetarum vel vatum, quo concitus et quasi ebrius Sostratus nimis alte volans, veritatem fidemque historiæ excesserit, alii vero ad veram ebrietatem, quæ eumdem produxerit effectum, referunt: nam *madidus* seu *madens* et βεβρεγμένος passim dicitur ebrius. Vide ad XV, 47. Sensus horum verborum planior foret et certior, si constaret, qualis homo fuerit Sostratus, utrum malus declamator, an poeta, an vates, an aretalogus. *Alæ* tamen seu axillæ madidæ cur tribuuntur vatibus furore divino correptis? et cur ebriis? Probabilior est interpretatio Hein. « *Madidæ alæ* sunt, quibus tendere non licet in altos nubium tractus (Horat. Od. IV, 2, 27), quia nimis aqua premuntur, quæ volatum impedit; igiturque Sostratum malum fuisse poetam, certissime colligi posse puto. »

[1] Quos laudant Barth. et Kœnig. ad Claudian. in Rufin. lib. I, 336 seq. lib. II, 120 seq. interpp. Justin. lib. II, 10, et Virgil. Culic. 29 seq. Conf. et Wernsdorf. ad Himer. Or. lib. II, pag. 408.

VAR. 179. *Rediit qualis*, 18.

NOT. 179. *Ille tamen barbarus* rex, Xerxes, *qualis*, quam turpi fuga, *rediit* in regnum suum; *Salamine relicta*, victus ad Salamina a Themistocle (vid. Herodot. VII; Nepos; et Plut. in Themist.): ille stolidus ac superbus rex (*cujus in nomine superbia et impotentia habitat*, Valer. Max. IX, 5 ext. 2), qui antea, quum audivisset, pontem, quo junxisset Hellespontum, tempestate solutum esse, jusserat, *Coro* atque *Euro*, hoc est, ventis, trecenta infligi verbera, et binas in mare injici compedes, glorians, sibi non modo in ventos ac maria, sed in ipsum quoque *Ennosigæum*, Neptunum, *compedibus* a se *vinctum*, imperium esse; vide Herodot. VII, 34, 35; qui tamen in mare Xerxem, non in ventos sæviisse flagellis narrat. Conf. Senec. de Const. Sap. c. 4, et Valer. Max. III, 2, ext. 3.

NOT. 180. *Corum* et *Eurum*, ventos contrarios, bene posuit poeta, tanquam tempestatem excitantes: *Corus* etiam, seu Caurus (ἀργέστης, *Nordwest*), ventus vehementior, unde in tempestatum descriptionibus mentio ejus fieri solet.

VAR. 181. *Hæc*, 25, 27, 46—49, 54, 55, 57—60, 64, 65.

NOT. 181. Facete poeta dicit, ventos a rege suo Æolo non tam male ac crudeliter tractari, quam a fatuo Xerxe: unde etiam *barbarus* hoc loco non tam peregrinus, exterus rex (vulgare epitheton Xerxis apud Herodot. Thucyd. et Nepot.), quam rudis, inhumanus, sævus. — *Æoli carcer*, sedes et imperium vel tironibus nota ex Virg. Æn. I, 51 seq. ubi confer Heynii Exc. Hic mythus simul hoc loco rideri videtur, magis tamen stoliditas Xerxis.

NOT. 182. *Ennosigæus*, Ἐννοσίγαιος, vel propr. Ἐνοσίγαιος (nam metri causa litera ν geminatur), hoc est, ὁ ἐνόθων, quatiens, movens (ἔνοσις, κίνησις Hesych.), τὴν γαῖαν, epitheton Neptuni (apud Hom. Iliad. θ, 201), ut Ἐνοσίχθων, ὁ ἐνόθων τὴν χθόνα (Hom. Iliad. θ, 208; λ, 750; υ, 13, 405; Odys. γ, 6). Σεισίχθων, ὁ σείων τὴν χθόνα, et Ἐλελίχθων, ὁ ἐλελίζων τὴν χθόνα (Pind. Pyth. VI, 49), vel ὁ κινητὴρ γᾶς (Pind. Isthm. IV, 32), quæ epitheta Neptuno propterea videntur tributa esse, quod mare in magnis terræ et præcipue regionum maritimarum, quas Græci potissimum incolebant, tremoribus vehementi motu agitatur.[1]

VAR. 183. *Est* pro *et*, 15, 16. Præstiterit: *Mitius id sane, quam quod vel*

---

[1] Aliam rationem affert Gellius, II, 28: « Quænam esse causa videatur, quamobrem terræ tremores fiant,...... compertum non est; ventorumne vi accidant specus hiatusque terræ subeuntium, an aquarum subter in terram cavis undantium fluctibus pulsibusque, ita uti videntur existimasse antiquissimi Græcorum, qui Neptunum ἐννοσίγαιον καὶ σεισίχθονα appellaverunt. » Conf. Senec. Nat. Quæst. VI, 6—8; Koeppen. ad Homer. Il. VIII, 201, et Hermanni Mythol. t. I, pag. 123; tom. II, pag. 164.

stigmate, aut potius, quod Hein. conjicit, *Mitius id sane*, *quandoque et stigmate dignum Credidit*. His certe conjecturis favet historia; quæ quum librariis ignota esset, hæc verba corrupisse videntur. Conf. Comm.

Not. 183. Immo audi Herodotum, VII, 35 : Ἤδη δὲ ἤκουσα, ὡς καὶ στιγέας ἀπέπεμψε στίξοντας τὸν Ἑλλήσποντον. *Stigmata*, στίγματα, literæ (non una, sed plures, quod probabile fit ex Petron. VI, 8, et Valer. Max. II, 29) (*epigrammata* apud Petron. 103), quæ fronti servorum fugitivorum aliorumque ignominiæ causa inurebantur; vide ad XIV, 24. Lepide autem irridetur vesana Xerxis superbia, saltem ineptiæ Græcorum, qui talia procuderunt mendacia. Cf. ad vs. 174. Eodem spectant verba sqq.

Var. 184. *Crederet*, 12, 14, 17, 19—21, 23, 24. — *Hinc*, 57, 59. — *Volnit*, 18.

Not. 184. *Huic*, tam vecordi crudelique domino, *quisquam deorum servire vellet?* Confer verba Xerxis apud Herodot. VII, 35 : Ὦ πικρὸν ὕδωρ, δεσπότης τοι δίκην ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἠδίκησας, etc. Vetus Schol. « Quia pontem mari superposuit, finxerunt illi *servisse Neptunum*, quemadmodum Laomedonti regi Phrygiæ; vel propter Apollinem, quia servivit Admeto. » Præstiterit forte *servire* dictum accipere pro inservire, favere, opem ferre. *Marshall* acrem monet ironiam in hoc loco inesse, si legatur sine interrogatione, ut sensus sit : merito deorum aliquis (non vero *quisquam*) illi serviret tanquam domino clementi, quoniam Neptuno Stigma non inussit. — Versus 183 et 184 parenthesi possunt includi; nec tamen necesse est. Poeta ob nimiam Xerxis vesaniam vel ineptias Græcorum ab his salibus immiscendis non poterat sibi temperare, et nunc demum vs. 185 quæstionem supra vs. 179 propositam repetit.

Var. 185. *Namque* pro *nempe*, 16.

Var. 186. *Et*, 11, 16, 22. *At*, 17.

Not. 185. *Una nave*, piscatoria scapha, *cruentis fluctibus* sanguine suorum a Græcis cæsorum, *ac prora*, nave, *tarda*, tarde, lente progrediente, *per*, propter et super, *densa cadavera*. Conf. Herodot. VIII, 115—119; Justin. II, 13; Nep. Themist. cap. 5, et alii, qui tamen non ea memorant, quæ vs. 186 ad augendam rei fœditatem poeta adjecisse videtur; nisi credideris designari hoc loco *cadavera* Persarum, quos, quum navis Phœnissa, qua Xerxes veheretur, ob nimiam vectorum multitudinem vehementius tempestate jactaretur, rogatu regis in mare desiliisse, fuerunt qui traderent; vide Herodot. VIII, 118, 119.

Not. 187. *Has* et hujusmodi *pœnas toties*, nimis, *optata gloria*, nimia gloriæ cupiditas, *exigit* a Xerxe, vel potius ἀορίστως, ab ambitiosis exigere solet : sic nimia ambitio punire et affligere solet homines, hoc est, ita homines ambitiosi puniri solent propter stultitiam suam et calamitate affligi, ut Hannibal, Alexander et Xerxes.

Var. 188. *Da multos*, 16.

Anal. 188—288. Non minus stulta sunt vota eorum, qui longam sibi exoptant vitam. Senectutis incommoda more suo vivis poeta adumbrat coloribus, forsan tædio confectus, quum ipse ea sentiret. Juvenes comparent Luc. Dial. Mort. VI, 2 (τὸν ὑπέργηρων, ὀδόντας τρεῖς ἔτι λοιποὺς ἔχοντα, μόγις ὁρῶντα, οἰκέταις τέτρασιν ἐπικεκυφότα; κορύζης μὲν τὴν ῥῖνα, λήμης δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μεστὸν ὄντα, οὐδὲν ἔτι ἡδὺ εἰδότα, ἔμψυχόν τινα τάφον, ὑπὸ τῶν νέων καταγελώμενον): Maximiani Eleg. I, in Wernsdorf. Poet. Lat. min. tom. VI, pag. 269 seq. Plin. VII, 50, et Horat. Art. Poet. vs. 169 seq. sed et ea, quæ contra disputavit Cicero in Catone majore.

Var. 189. *Hoc altus cælumque tuens*, *hoc pallidus optas*, 4, 29, haud dubie ex interpretam. — *Hæc et pallidus optas*, 12. *Tu* pro *et* 20. — *Optat*, 27, 47.

Not. 189. *Hoc solum*, tanquam summum bonum, *optas* orasque, et *recto*, erecto, *vultu*, *et pallidus*, hoc est, et lætus et tristis, vel et sanus et ægrotus: nam læti ac sani vultum adtollere, tristes et ægroti demittere solent. Possis et exponere: sine et cum pudore ac metu (vide ad VI, 401) quod tamen minus verbo *optare* convenit. Quidam interpretantur: *recto vultu*, aperte, non clam, quia hoc orare non pudet (conf. Pers. II, 8 seq.), *et pallidus* præ nimio tum desiderio, tum metu non obtinendi quod anxius precaris.

Not. 191 seq. Tristis, sed apta senectutis imago.

Not. 192. *Dissimilem sui*, non qualis olim fuerat in juventute. Conf. Horat. Od. IV, 10, 2—8. *Pellem deformem*, rugosam, macilentam, exsanguem et asperam, *pro cute*, loco cutis teneræ, vivæ ac nitidæ. *Cutis* juvenibus ac vivis, *pellis* senibus ac mortuis tribuitur; ut illis χρὼς et his δέρμα vel ῥινὸς ab Hom. Od. XIII, 480 seq. et Apollon. II, 200. Conf. Wakef. ad Lucret. VI, 1268 et Mitscherl. ad Horat. Epod. XVII, 22. Plerumque tamen inter illas voces nihil interest. *Pendentes genas*, pendulas, macilentas et flaccentes, quas alii *fluentes buccas* et *malas labentes* dicunt.[1]

Var. 193. *Et aniles aspice rugas* conj. Heins. prob. Burm. ad Anthol. Lat. tom. I, pag. 516. Non opus, judice Hein.

Var. 194. *Qualis*, 60. — *Tabraca*, 1, 10—12, 14, 17—21. 25, 26, 27, 45, 47, 49, 50, 54, 55, 58, 61, 62, 63, 65—77, 81, 82. *Trabaca*, 16. *Thabraca*, 56, 59, 60, 65. *Trabraca*, 64. *Tabacra*, 23. *Trabacha*, 15. *Tabrata*, 46, 48, 57. *Tabracha*. Farnab. et al. Conf. Plin. V, 3, ubi eadem fere lectionis varietas est, et in quibusdam libris etiam *Trabracha* et *Tacabracha* legitur. *Tabathra* dicitur Steph. et Θάβραχα Ptolem. IV, 3. Conf. Bocharti Geogr. Sacr. pag. 519.

[1] Vide interpp. Sueton. August. cap. 99; Gronovium, ad Senecæ Hippolytum, vs. 364, et Ernesti clav. Cic. vid. *fluere*.

Not. 193—195. Festive de rugis senum. Nota quoque sunt Ennii verba apud Cic. Nat. Deor. I, 35:

Simia quam similis, turpissima bestia, nobis?

de quo conf. Plin. VIII, 54 s. 80, et XI, 44 s. 100. — *Tabraca*, urbs maritima Numidiæ, quæ etiam nunc vetus retinuit nomen. Conf. Var. Lect. *ubi pandit Tabraca saltus Umbriferos*, ubi densa se pandit, late patet, silva prope Tabracam, in ora maritima Libyæ; in qua silva Posidonius multas vidit simias, teste Strab. lib. XVII, et Herodot. lib. IV. — *In vetula bucca:* nam genæ etiam simiarum senectute corrugantur.

Var. 197. *Atque iste alio; multo hic robustior illo*, emend. H. Vales. *Multo*, 25, 56, 59, 60, 65.

Not. 196, 197. Juvenes plurimum inter se differunt forma ac robore.

Var. 198. *Labra* pro *membra*, 15, 18, 61, 62, 63, 68, 71—74. *Verba* al. *Membra* ac *verba* sæpe permutari docent Scalig. ad Prop. I, 13, 17, et Schrader. Emendatt. pag. 126.

Not. 198. *Vox*, loquela senum *tremens* et vacillans, ut et membra. Vide Lucian. Dial. Mort. VI, 2.

Var. 199. *Leve*, 17—20. Recte. *Læve* ceteri. Vide ad II, 12.

Not. 199. Sic Lucian. Dial. Mort. IX, 2, dixit γέροντα καὶ φαλακρὸν καὶ λημῶντα προσέτι καὶ κορυζῶντα, et Dial. Mort. VI, 2, κορύζης μὲν τὴν ῥῖνα μεστὸν ὄντα. — *Caput leve*, calvum ac glabrum. — *Madidi infantia nasi* festive dicitur destillatio narium in senectute, ut in infantia, vel nasus, ex quo senibus, æque ac infantibus, abundans defluit humor, et dependet: nam senectus est secunda infantia. Conf. ad vs. 233.

Var. 200. *Miseris*, 12, 14, 15, 16, 45, 47, 54, 64.

Not. 200. *Gingiva inermi*, carente dentibus; quæ sunt arma, a natura homini data. Sic *ora exarmata* dixit Sidon. carmen 13, et epistol. VII, 14.

Var. 201. *Atque*, 60, 65, 77.

Not. 201, 202. Facete poeta dicit, senem decrepitum omnibus, etiam cognatis, et sibi ipsi, molestum esse, et quidem tam molestum et intolerabilem hominem, ut ne Cossus quidem heredipeta eum ferre possit, quum tamen hoc hominum genus senes omni officiorum genere delenire studeat, et vel indignissima ab iis æquo patiatur animo, ut, si non omnem hereditatem, certe partem ejus adipiscatur. De *captatore* vide ad V, 98.

Not. 203. Non eadem voluptas a senibus, quæ a juvenibus, capitur e potu et cibo, quia *palatum* illis *torpet*, sine sensu et sapore est, non sentit suavitatem cibi ac potus. Sic *non sapit palatum*, apud Ciceronem, Fin. II, 8.

NOT. 204. *Nam* de Venerea voluptate vix est quod aliquid dicam; jam diu non amplius eam sensit senex, vel, si denuo quoque ea captus conetur coire, ad rem Veneream inhabilis est. — *Si coneris*, senex, coire; nisi malis *si coneris*, quisquis es, cum sene concumbere. Sed vide Var. Lect. — *Jacet*, dependet, non arrigitur. Conf. ad VI, 196; Martial. III, 75, 1 seq. et Jacobs ad Anthol. Gr. tom. II, part. I, pag. 276. — De *ramice* vid. ad VI, 326, et de *nervo* ad IX, 34.

VAR. 205. *Conetur* (scil. senex coitum, seu coire), 13, quod et mihi in mentem venit.

NOT. 206. Conf. Petron. 20, et Martial. III, 75, 1 seq. XI, 23, 3 seq. 30, 1 seq. 47, 1 seq. XII, 99, 6 seq.

NOT. 207. *Inguinis ægri canities*, senectus, debilitas; vel inguen *ægrum* est debile et canum, hoc est, senile aut senis.

NOT. 208. *Suspecta libido*, quia fellatorem prodit vel irrumatorem. Conf. vs. 237 seq. Martial. IV, 40, 2, et Suet. Tib. cap. 44.

NOT. 209. *Adspice nunc*, expende, respice porro, *damnum*, jacturam, *partis*, sensus, *alterius*, scilicet auditus, cujus voluptate senes carent.

NOT. 210. *Nam quæ voluptas* a sene surdo percipitur? *cantante, sit licet eximius citharœdus*, vid. Var. Lect. *Seleucus*, musicus haud dubie eximius, etsi non constat, qualis fuerit; forte nec citharœdus, nec tibicen, a quibus discerni hoc loco videtur.

VAR. 211. *Citharœdus sive Seleucus* restitui ex 10, 11, 12, 14—27, 45—50, 54—69, 71—74, et omnibus fere Codd. Paris. *Citharœdo, sive Seleuco*, 70, 75, 76, 82. Hæc lectio haud dubie substituta ab iis, qui structura verborum offendebantur. Sed *cantante, sit licet eximius citharœdus* docte dicitur pro: *cantante citharœdo, licet sit eximius*. Ita fere mox vs. 253. *Quærit ab omni, Quisquis adest socius*. — *Sive*, 45.

VAR. 212. *At*, 45. *Mos est decurrere palla*, 64.

NOT. 212. Designantur tibicines, qui æque ac citharœdi histrionum actionem moderabantur et magnifice vestiti prodire solebant. Conf. Cic. ad Herenn. IV, 47; Horat. Art. Poet. vs. 215, et Ferrar. de Re Vest. III, 13.

NOT. 213. Si vel proxime canentibus sederit, nihil audiet.

VAR. 214. *Exaudiat*, 10, 11, 12, 14, 17—20, 22, 25, 27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, et longe plurimi Codd. Paris. unde illud pro vulg. *exaudiet*, quod tamen et ipsum bene habet, restitui cum Ach.

NOT. 214. Vix cornicinum tubicinumque acerrimum audit sonitum. Conf. ad VI, 250.

NOT. 215. *Ut auris* senis *sentiat*, audiat, percipiat.

NOT. 216. *Pueri* vel servi in forum mitti solebant ad solarium, ut vi-

derent *nuntiarentque* hero, quota diei *hora* esset: nam nemo facile solarium habebat domi suæ.[1]

VAR. 217. *In corpore alii.* Sed delevi nunc illud *in*, quod abest a 13, 16, 18, 19, 25, 27, 45—50, 55—61, 63—67, 74, 77.

NOT. 217, 218. Conf. Virg. Æn. V, 395, 396; Martial. III, 93, 17; Sen. Epist. 68. Senes sunt exsangues, nec nisi in morbo vel æstu febrili calent.

NOT. 218, 219. Conf. ad VI, 293. *velut agmine facto* (ut *febrium cohors* apud Horat. Od. I, 3, 31) verba Virg. Georg. IV, 167, et Æn. I, 82 (de ventis ruentibus), 434; VIII, 595. Conf. supra III, 162.

VAR. 220. *Hippia.* Vide ad VI, 82.

NOT. 220—226. Festivæ comparationes et ingeniosæ, quibus poeta, velut aliud agens, multos perstringit; sed tam ambitiose etiam exaggeratæ, ut vanæ eruditionis ostentatione et declamatione luxuriante vis satirica infringatur. Poetam tamen defendere conatus est Rigalt. Conf. Sil. VII, 362 seq. Ovid. Trist. V, 2, 23, 28, et similia loca, ut appareat, quomodo poeta satiricus ab aliis differat in exprimenda rerum multitudine. *Promptius expediam*, etc. forma loquendi, ut *citius Scyllam crediderim*, etc. XV, 19 seq. et *citius falsum producere testem possis*, etc. XVI, 32 seq. De *Hippia* vide VI, 82 seq.

VAR. 221. Abest a 22 et 222, 223 ab 25. — *Hyrrus*, 17, 19, 23, 45. *Irus*, 27, 47, 48, 54, 55, 56, 58—60, 64, 65, 77. *Hyrus*, 57. *Yrrus*, 22. *Hirrsus*, 12. *Yrcus*, 24. *Hircus*, 46. Conf. Comm.

NOT. 221. *Themison* Laodicenus Syrus, medicus clarissimus, qui et novam medicinæ condidit sectam; vide Athen. VII, 10; Plin. XXIX, 1 seu 5, ibique Harduin. in Indice Auctorum. Hoc loco, pro quovis medico, a quo *ægros occidi* salse dixit poeta. Sic in Molieri comœdia, *le Malade imaginaire*, novo medicinæ doctori a collegio medico datur potestas *impune occidendi per totam terram.* — *Auctumno*, in quo frequentiores sunt morbi; vide ad IV, 56, et VI, 517. — Hunc locum sic transtulit Nostras *Boileau*, Sat. IV, vs. 31.

« Il compterait plutôt combien, dans un printemps,
« Guénaud et l'antimoine ont fait mourir de gens,
« Et combien la Neveu, devant son mariage,
« A de fois au public vendu son pucelage. » ED.

[1] Vid. Ernesti ad Suet. Dom. 16, inpr. ej. Dissert. de solariis in Opusc. phil. crit. pag. 21—32; intpp. Mart. VIII, 67; Burm. ad Petron. cap. 26, pag. 93; Beckmann. *Beitr. zur Gesch. d. Erfind.* tom. IV, pag. 125, et Boettigeri Sabina, pag. 440, 441, edit. princ.

Not. 222. *Basilus*, advocatus eo tempore, prævaricator; vet. Sch. prob. *Dorléans*, ut poeta *socios* dixerit clientes, quod causidicum comitati sint, vel quod Basilus non modo extraneos, sed et sibi conjunctissimos prævaricatione prodiderit. Utraque tamen ratio dura est. Conf. VII, 145 sq. ubi tamen Basilus laudatur. Alii forte rectius præfectum et spoliatorem provincialium significari putant, coll. Lucan. IV, 415 seq. qui tamen locus parum ad rem facit. Possit etiam designari magister societatis, qui *socios*, publicanos, dolis circumvenerit. — *Hirrus*, tutoris fraudulenti nomen nobis ignotum. Conf. Var. Lect.—*Circumscribere*, ut *circumvenire*, *circumducere* et *circumire* pro decipere, defraudare. Conf. inf. XIV, 237, et XV, 136.

Var. 223. *Absorbeat*, 1, ut supra VI, 126, unde forsan hæc lectio desumpta.

Not. 223. *Exsorbeat viros*, vide ad VI, 126, et IX, 59. — *Longa*, procera. Nota Ach. est: *Longa*, potius pro macilenta, Gall. *efflanquée*, ut expressit *Dusaulx*; nam in feminis vis Venerea eas macilentas eoque longas efficit.

Var. 224. *Hamillus*, 1, 11, 14, 15, 16, 50, 54, 70, 75, 76, 77, 82. *Amilus*, 47. *Amillus*, 10, 17—27, 45, 46, 48, 49, 55—69, 71—74, 81, ut vulgo legitur apud Martial. VII, 61.

Not. 224. De *Maura*, vide VI, 307 seq. — *Hamillus* seu *Amillus* (vide Var. Lect.) corruptor et pædico; vide Martial. VII, 61. — *Inclinet*, ut IX, 26.

Not. 225, 226. Conf. ad I, 24, 25, ubi idem legitur versus. — *Percurram citius*, ut vs. 220 *promptius expediam*, et XIV, 27, *contexere cursu*.

Var. 227. *Cossa*, 25, 27, 46, 48, 49, 56—59. *Ossa*, 47.

Not. 227 seq. Alia recensentur senectutis incommoda. Conf. Senec. Epist. 101. — *Luscis*, unoculis, *invidet*, qui plane cæcus est, tanquam multo felicioribus. Verbum *invidere* apposite hoc loco dici, quoniam proprium id senum sit, monet Lubin.

Var. 229. *Capiunt*, 16, 25, 27, 46, 47, 49, 50, 54—58, 61—69, 71—74, 77. *Digitis accipiunt alienis*, 11, metro adversante. *Digitis capiunt alienis*, recte, opinor, emend. Schurzfl.

Not. 229. Quidam senes alienis digitis uti coguntur, propter chiragram vel paralysin. Conf. Var. Lect.

Var. 230. *Ille*, 22. — *Deducere*, 10—14, 16, 17, 19—24, 45. — *Rictus*, 18, 24.

Not. 230. *Ipse*, quia gulosus est, *suetus rictum diducere*, instar bestiæ voracis, nunc cibum ne sua quidem manu capere potest, ob chiragram, et hinc *hiat tantum, ceu pullus hirundinis*, quem cibat mater, cujus *os plenum*

est cibis et venter *jejunus*. Venustæ comparationes hominis gulosi vel senis, cui non major quam edendi voluptas est, cum bestia voraci et pullis hirundinum. Poetæ animo obversata videntur præclara verba Pluti apud Lucian. in Timone, tom. I, 158, edit. Schmid. Ἐμὲ οἱ ἐπελπίσαντες ἐν τῇ ἀγορᾷ περιμένουσι κεχηνότες, ὥσπερ τὴν χελιδόνα προσπετομένην τετριγότες οἱ νεοττοί, pag. 596, et Homer. Iliad. IX, 323, 324, ubi Eustath. p. 655, 2, laudat versum Achæi tragici:

Χάσκοντα λιμῷ μόσχον ὡς χελιδόνος.

Conf. Huschke Anal. Crit. pag. 100.

VAR. 231. *Seu*, 60.

NOT. 233 seq. *Omni membrorum* sensuumque *damno major* est *dementia* senum; omnium miserrimum est, quod, præter corporis vires, memoria, ratio et reliquæ animi vires labant atque hebescunt, quod senes iterum desipiunt et repuerascunt. Δὶς παῖδες οἱ γέροντες. Conf. ad vs. 199.

VAR. 234. *Cultum*, 45, 47. — *Agnoscat*, 16.

VAR. 236. *Educit*, 25, 46—49, 55, 57—60, 64, 65. — *Codice scævo*, 41. Recte, opinor. *Scævum* est idem quod *lævum*, vel sinistrum, adeoque vel triste et infelix, vel ineptum, pravum, perversum, ut hoc loco Plathnerus: « Scripta, inquit, hæc satira sub Hadriano (vide supra ad vs. 80, 81, in Comm.). Jam vero inde a Domitiani sæculo testamentis nihil poterat relinqui probrosis feminis (vide supra ad I, 55 seq. in Comment.). *Codex* igitur (testamentum) deliri senis hoc loco, *scævus*, id est, contra normam legis et perversus dicitur, quemadmodum *scævum dogma* in L. hi qui scævi C. Theodos. tit. de his qui sup. Rell. cont. dicitur, quod contra regulam et canones ecclesiæ introductum est. Porro et illud notes ex verbis *nec illos Quos genuit*, *quos eduxit*, apud patruos plerumque educatos Romanos: acriores enim morum hi censores. » Confer Ernesti clav. Cic. voc. *patruus*. Non male quidem *sævo* hoc loco legitur, sed minus apte: quod quum non intelligerent librarii, vocem sibi notiorem substituerunt exquisitiori.

NOT. 236. *Eduxit*, educavit. — *Nam sævo*, iniquissimo, *codice*, codicillo, testamento, *suos*, proximos cognatos, *vetat esse heredes*, exheredat, per oblivionem, *et bona tota feruntur ad Phialen*, testamento relinquuntur fellatrici, quæ *halitu artificis oris* senem ita delinivit, ut suorum plane oblivisceretur cognatorum, eamque ex asse heredem institueret, immemor simul legis, quæ id vetabat. Conf. Var. Lect. et ad I, 55 seq.

NOT. 238. *Halitus artificis oris*, halitus artifex, hoc est, artificiosus, scitus, oris mulieris fellantis. Conf. ad VI, 51, 301 et 306. « Halitus impurus *oris artificis*, quod tum fellatione, tum blandiloquio hereditatem senis captaverat; *quod steterat*, ex eo, quod tamdiu prostiterit. » Schol. *In carcere fornicis*, in angustis cellis, et *veteri centone fumoque lucernæ fœdis* (conf. VI, 121 seq. et 131), quales solent esse in carceribus, et in lupanaribus.

Anal. 240—288. *Ut*, hoc est, quamvis senes etiam multi corpore et animo vigeant, in longa tamen illa vita multa vident et patiuntur acerbissima, quæ non sensissent, nisi ad summam vixissent senectutem, prœmaturam propinquorum mortem, miseramque ipsorum ac patriæ fortunam. — *Ducenda sunt funera natorum* proprie dicitur: nam in funebris pompæ ordine præibant ac *ducebant*, qui sanguine proximi mortuum contingebant; Hennin.

Not. 242. *Sororibus*, cineribus earum.

Var. 244. *Sæpe*, 21.

Var. 245. *Pulla veste*, 77.

Not. 245. *Veste nigra*, pulla, ob luctum.

Anal. 246—255. Quæ modo dixerat poeta, nunc illustrat exemplo Nestoris. Conf. simil. loc. Prop. II, 13, 43—50. *Rex Pylius*, Nestor, rex Pyli in Elide; quem ultra duas hominum ætates, γενεάς, vixisse tradit *Homerus*, Il. α, 250 seq. non vero CCC annos, quos ei tribuunt recentiores poetæ, quorum errorem ridiculum peperit vox γενεά male intellecta.[1] Itaque hoc loco non Homerica, sed vulgaris tantum opinio erat ridenda.

Not. 247. *Vitæ a cornice*, a cornicis vita, *secundæ;* non ei paris, sed proximæ et longissimæ post eam. *Cornici* fabulose ab Hesiodo novem hominum ætates tribui, referunt Plin. VII, 48, et Macrob. VII, 5.[2]

Var. 248. *Quod tot*, 17, 24. *Per tot*, 10, 16, 23, 25, 45—50, 54, 55, 57—60, 64, 65

Not. 248. *Tot*, tria.

Var. 249. *Dextra jam*, 19. *In dextram*, 6, prob. Jun.

Not. 249. *Computat*, numerat (vide ad VI, 199), *jam annos suos dextra :* nam veteres numerabant, computabant, per digitos, et numerum quidem centenario minorem sinistræ, majorem dextræ manus digitis, usque ad ducentesimum, qui a dextra rursum ad sinistram referebatur, ut trecentesimo major, inde iterum ad dextram. Conf. Schneider. ad Eclog. Phys. vol. II, pag. 317—319; Jacobs ad Anthol. Gr. vol. II, part. III, pag. 242, et al.[3]

[1] Vide Eustath. et Koeppen. ad Hom. loc. laud. et intpp. Horat. Od. II, 9, 13.

[2] Conf. Harduin. ad Plin. loc. cit. et Mitscherl. ad Hor. Od. IV, 13, 25.

[3] Vide Rhodig. XXIII, 11 seq. Barth. ad Claudian. in Rufin. I, 116; Anthol. Græc. II, 9 (Γραῖα, ἡ φάος ἀθρήσασα ἔλαφου πλέον, ἡ χερὶ λαιᾷ Γῆρας ἀριθμεῖσθαι δεύτερον ἀρξαμένη); Gronov. ad Plaut. Mil. glor. II, 2, 48 seq. Reimarius ad Dion. Cass.

Not. 250. *Novum toties mustum bibit*, tot auctumnos, hoc est, tot annos vixit.

Not. 251. *Quantum quæratur de legibus fatorum*, quibus tam longa ipsi vita sit constituta. — *De nimio stamine* Parcarum, hoc est, de vita nimis diuturna. Conf. ad III, 27.

Var. 252. *Quum videt* revocavi ex 14, 15, 17—22, 25, 27, 57, 58, 61, 62, 63, 66, 67, 68, 71, 72, 73, 75, 76. *Quum vidit* al. Sed mox sequitur *quum quærit.*

Not. 252. *Quum videt acris Antilochi barbam*, hoc est, Antilochum, filium suum fortissimum et jam barbatum (quæ gravissimi luctus causæ sunt), *ardentem* in rogo, occisum a Memnone, quum patrem in pugna servasset. Conf. simil. loc. Prop. II, 13, 49 seq. Dictys IV, 6; Q. Calab. II, 243—266; Pind. Pyth. VI, 22 seq. (quibus locis, ut et nostro, egregie declaratur patris luctus); Mitsch. ad Horat. Od. II, 9, 14; Heins. ad Ovid. Her. Epist. I, 15. Virtus Antilochi nota ex Homero (Iliad. δ, 177 seq. 457; ν, 396, 545; ο, 415, 576), ut et pietas insignis in patrem, unde Φιλοπάτωρ dictus est (vide Xenoph. de Venat. pag. 974 edit. Francof.).

Var. 253. *Nam quærit*, 10, 13—20, 23—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et plerique Codd. Paris.

Not. 253. *Quærit ab omni, quisquis adest socius;* vid. Varias Lectiones ad vs. 211.

Var. 254. *Ab omni Quisquis adest socio*, 7, 10, 13—27, 45—50, 54, 55, 57—63, 65—69, 71, 72, 73, et maxima pars MSS. Paris.

Not. 254. *Cur hæc in tempora*, tamdiu, ut filium immatura morte defunctum videat, *duret*, vivat.

Not. 255. *Dignum tam longo ævo*, tanquam summa calamitate pœnaque gravissima. Servius ad Virg. Æn. IX, 497 notat, Juvenalem ex eo loco traxisse colorem.

Not. 256. *Hæc eadem* scilicet queritur (vs. 251), vel lugens quærit (vs. 253). *Peleus*, pater Achillis. *Raptum* morte immatura, et interfectum a Paride. Quo nuntio accepto Peleus mœrore confectus obiit. Confer. Pind. Pyth. 3, 178 seq. ibique Schmid.

Not. 257. *Alius*, Laertes, *cui fas* est *lugère Ithacum*, Ithacum Ulyssem (vide ad XIV, 287), filium suum, *natantem*, decem annos per maria jactatum et tristi errore vagantem, vel sæpe naufragum. Conf. Propert. III, 12, 32.

Not. 258 seq. Felix fuisset Priamus, si ante excidium Trojæ tris-

---

pag. 1195, et Beda de computo qui numeros 1—100 sinistra, 100—1000 dextra, 1000—2000 iterum sinistra manu designatos fuisse dicit.

temque suorum fortunam mortuus esset. Conf. Cic. Tusc. Quæst. I, 35, quem locum poeta imitatione expressit. Tiberius contra identidem felicem Priamum vocabat, quod superstes omnium suorum exstitisset. Vide Suet. Tib. 62. — *Venisset ad umbras Assaraci*, hoc est, majorum suorum, bonum ac facilem sortitus exitum. *Assaracus* Trois filius et frater Ganymedis atque Ili, qui Ilus Laomedontem genuit, patrem Priami; vid. Heyne ad Virg. Georg. III, 35. — *Magnis solennibus*, splendida pompa, magnifico apparatu funebri. — *Funus*, corpus mortui patris; vide Burm. ad Valer. Fl. VII, 643, et ad Quintil. Declam. XII, 26. — *Portante Hectore*, filio maximo natu, et *fratribus* ejus. Funera humeris, et patrum corpora a filiis portari solebant; Grang. Coll. Plin. VII, 44; XVIII, 3; Suet. Aug. 100; Valer. Max. VII, 1 al. De Priami filiis et filiabus vid. Apollod. III, 12, 5, ibique Heyne.

Not. 261. *Inter lacrymas Iliadum*, matronarum Trojanarum, funus prosequentium lamentis, ululatu, ploratibus, næniis et *planctu*, qui perpetuus est mos et veterum et barbarorum populorum. Conf. Virg. Æn. XI, 35.—*Ut*, ita ut; *primos edere planctus*, more præficarum, quæ luctum modumque plangendi ac lamentandi ceteris feminis præibant.

Not. 262. *Cassandra* et *Polyxena*, filiæ Priami. — *Palla*, Gr. πέπλος, Mantel, propr. Angl. *Shawl*, et quidem geminatum vel triplicatum (vid. Ferrar. de Re Vest. I, 3, 18, et in Anal. p. 81; Boettig. Sabina, p. 397, 416 seq. et XX edit. pr.). — *Scissa palla:* nam in luctu et pompa funebri vestes scindi solebant; vid. Ferrar. loc. laud.

Var. 263. *Quo jam*, 7, 10, 14—27, 29, 45—50, 54—69, 71—74, et plerique Codd. Paris. quos secutus est Ach.

Not. 263. *Tempore diverso*, alio, et quidem priori, *quo non*, nondum, *Paris carinas cœperat ædificare audaces*, hoc est, audax, navigaturus scil. et rapturus Helenam; antequam patriam vidisset eversam.

Not. 265. *Longa dies*, vita, *quid* commodi *contulit*, præstitit Priamo, quid profuit ei?

Not. 265 seq. Conf. versus Ennii apud Cic. Tusc. Quæst. I, 35, et Virg. Æn. II, 554 seq. — *Asiam* propriam seu minorem, et quidem hoc loco ejus partem florentissimam, Troadem, quæ Priami imperio subjecta erat. Conf. Virg. Æn. II, 557 ibique Heyne. Hæc pristinæ et præsentis fortunæ comparatio multum valet ad commiserationem faciendam.

Not. 267—270. Conf. omnino Virg. Æn. II, 506—558, ibique Heyne in Exc. XI de Priami nece. — *Tunc miles tremulus* senio, Priamus, *arma tulit*, cepit et induit, ut impetum Græcorum propulsaret, *posita tiara*, fascia, diademate, regio insigni (vide supra ad VI, 516), *et ruit*, jugulatus a Neoptolemo, *ante aram Jovis* Hercei, Ἑρκείου. Conf. Virg. loc. laud. vs. 509 sqq. et Heyne loc. cit.

Anal. 268—270. Comparatio aptissima et ad miserationem egregie com-

parata; simplex tamen et obvia, ad quam mentio *aræ* facile ducere poterat. Ruit ante aram *ut vetulus bos*: gravius sonant illa Virg. Æn. V, 481;

Sternitur, exanimisque tremens procumbit humi bos. *Ach.*

Not. 270. *Jam fastiditus*, contemptus, *ab ingrato aratro*, hoc est, agricola, qui bovem jam ob senium arando inutilem mactat, immemor tot laborum officiorumque, quæ illi præstitit.

Not. 271, 272. *Exitus* tamen *ille*, mors et extrema fata Priami fuere *utcumque*, quodam modo, *hominis* mors, non belluæ, ut mors *uxoris* ejus, Hecubæ, quæ propter luctum animique acerbitatem quamdam et rabiem, conversa dicitur in canem. Vet. Schol. «Hecuba, dicit, excæcato Polymnestore, quum saxis impelleretur a populo Thracum, versa in *canem* fertur. An quia Græcis convitia congerebat, *canem* nominaverunt?» Cf. Cic. Tusc. Quæst. III, 26; Dictys, V, 13 et 16; Plaut. Men. V, 1, 14 seq. Ovid. Met. XIII, 452—575; Muncker. ad Hygin. fab. 111; Potter. ad Lycophr. vs. 331; Eurip. Hecub. et Heyne loc. laud. — *Latravit rictu canino*, ut apud Ovid. loc. laud. vs. 568.

Not. 273. *Festino ad nostros*, Romanos, ad exempla Romanorum, quibus longa vita fuit perniciosa. — *Regem Ponti*, Mithridatem, qui annos LXIX vixit, et bellis infeliciter adversus Romanos gestis, Bituiti manu periit. Vide Appian. Bell. Mithrid. c. 111, 112, et Plin. XXV, 2 s. 3. — *Transeo*, ut supra VI, 602.

Var. 274. *Justi quem vox*, 14, 15, 17, 18, 20, 21. *Justificanda*, 8; unde *vox modo justificanda*, conj. Pith. qui tamen recte prætulit vulgatam lect.

Not. 274. *Crœsum*, opulentissimum regem Lydiæ, qui, antequam a Cyro captus esset, felicissimus sibi hominum esse videbatur, cuique *Solon* dixisse fertur, neminem ante obitum beatum esse dicendum; vide Herodot. I, 30—32 et 86; Ovid. Met. III, 135 seq. Hanc Solonis sententiam expressere multi; v. c. Eurip. in Troad. vs. 510; in Iphig. Aul. vs. 161, et Ovid. Met. III, 135 seq. Illam vero Solonis apud Crœsum commorationem disputationemque de fortuna humana dubiam facit chronologia. Vid. tamen Gatter. Handb. d. Gesch. tom. 1, pag. 838 seq. Historia Crœsi nota ex Herodot. I, 26—94.

Not. 276—282. Exemplo C. Marii, et, vs. 283—288, Pompeii, probatur, quam perniciosa sæpe hominibus sit longa vita, et, si hæc brevior fuisset, quot mala evitassent multi.

Var. 277. *Karthagine*, 11, 18; vide ad VI, 171.

Not. 276—278. Nisi tam longa fuisset Marii vita, non perpessus esset tot calamitates, *exsilium*, *carcerem*, *paludes*, etc. Nam ex Urbe pulsus a Sylla profugit *Minturnas* (oppidum in Aruncis, ad Liris ostia, in confinio Latii et Campaniæ), ubi, equitibus Syllæ eum persequentibus, in *paludibus* latuit, et deinde proditus quidem atque a Minturnensibus in custodiam (*carcerem*) mulieris privatæ traditus; sed, quum nemo eum

occidere auderet, in navem publicam impositus est: ea trajecit in Africam. et *Carthaginem* appulit, ubi exsul et pauper *panem mendicasse* dicitur. Vide Appian. Bell. Civil. I, 61, 62; Plutarch. in Mario et Sylla; Vellei. II, 19; Flor. III, 21. Quo modo Marius obierit, discrepat inter scriptores: constat tamen, eum senectute confectum et primo septimi consulatus mense mortuum esse. Vid. Appian. loc. laud. cap. 75, et Plut. loco citato.

Not. 278. *Hinc*, e longiori vita. — *Illo cive*, C. Mario.

Var. 280. *Circumdato*, 21, 22.

Var. 281. De hiatu, vide ad I, 151.

Not. 280—282. Si statim mortuus esset post triumphum de Cimbris et Teutonis seu Teutonibus actum. Vid. Vellei. I, 12, et Plutarch. locis citatis. — *Animam opimam*, lætitia exsultantem propter spolia opima (hoc est, tot tantasque victorias), vel ad satietatem.

Not. 282. *De curru Teutonico*, quo vehebatur triumphans de Teutonibus.

Var. 284. Epitheton *multæ* languere hoc loco neque festivitati poetæ consentaneum esse, putabant Ruhnken. et Herel: quapropter ille ad Vellei. Pat. pag. 239, conj. *mæstæ*, hic vero in literis a me datis *pullæ*, quæ vox insolentior quidem, sed et jocosior videri potest vulgari *pullatæ*, qua Juvenalis sup. III, 213, utitur. Ingeniosæ quidem emendationes: sed non video, cur vulgata lectio langueat, quæ potius ad magnitudinem Pompeii declarandam multum valet. Conf. Comm.

Not. 283—286. Cn. *Pompeius* Magnus Neapoli in Campania gravi laborabat febri, sed *optanda* ac salutari, quum ei *dedisse* vel immisisse videri poterat *Campania provida*, quasi prævidens mala ipsi imminentia, hoc est, prospera sors ita tulit, ut graviter ægrotaret Neapoli; sed *vota publica*, a *multis urbibus* pro ejus sanitate concepta, *vicerunt*, a diis exaudita perfecerunt, ut ex morbo convalesceret: *igitur Fortuna* adversa multas et *ipsi* et *Urbi* importavit calamitates, fecitque, ut ei *victo* a Cæsare in pugna Pharsalica, et ad Ptolemæum, Ægypti regem, confugienti, ab Achilla, præfecto regio, et L. Septimio, tribun. milit. gladiis *auferretur caput servatum*, ad hanc ignominiam calamitatemque reservatum vel servrtum in adventum Cæsaris. « Πομπηΐου τὴν μὲν κεφαλὴν ἀποτεμόντες οἱ περὶ Ποθεινὸν, ἐφύλασσον Καίσαρι, ὡς ἐπὶ μεγίσταις ἀμοιβαῖς, » Appian. Bell. Civ. II, 86 pr. Vide Plut. Vit. Pomp. Appian. b. civ. II, 76—86, 90; Plin. V, 12; VII, 26; Flor. IV, 11; Dio XLI pr. Conf. simil. loc. Sen. Consol. ad Marc. cap. 20; Vellei. II, 48, et inpr. Cic. Tusc. Quæst. I, 35, unde locus noster desumptus est. Pompeius autem, tantus vir, qui tres gessit consulatus, totidemque triumphis, ex tribus orbis terrarum partibus, relatis *Magni* cognomen sibi peperit, obtruncatus est pridie natalis sui duodesexagesimi. Vide Vellei. II, 53, et Plutarch.

Not. 286. Conf. Barth. Advers. IX, 14, qui poetam ad Corn. Severi versus allusisse suspicabatur.

Not. 287. P. Corn. *Lentulus* Sura, P. principis Senatus nepos, qui a. Urb. 682 Consul fuerat, et C. *Cethegus*, socii *Catilinæ*. Vide ad VIII, 231. — *Integer et cadavere toto*, non absciso capite vel corpore truncato, ut Pompeius. Lentulus et Cethegus jussu Ciceronis in carcere necati sunt; Catilina in acie fortiter pugnans cum suis periit. Vid. Appian. Bell. Civ. II, 6, 7; Flor. IV, 1; Sallust. et alii. Horum itaque conditio et mors minus acerba fuit et ignominiosa, quam Pompeii, etsi is tantus vir fuit, et illi contra rem publicam conjurarunt.

Not. 289—345. *Forma* pulchra etiam multis injuriis, corruptioni, aliisque periculis obnoxia, adeoque non exoptanda est. — *Murmure*, susurro, ψιθυρισμῷ, obscura voce intra dentes edita; quo vota parum honesta designantur. Vide ad VI, 539. Ardentius autem magisque *puellis*, quam *pueris formam* pulchram *optat mater*, quoniam ea utilior est illis, quam his; unde hoc loco egregie *majori murmuri* opponitur *modicum*. — *Quum*, quoties, *videt*, adit, *fanum Veneris*, quæ et pulcherrima dearum est, et symbolum amoris ac venustatis. Colebatur etiam olim Ἀφροδίτη ψίθυρος in templo, in quo mulieres preces ac vota huic deæ insusurrabant. (Vid. Sen. Epist. 10). Vid. Eusthat. ad Homer. Odyss. XX, p. 1881, A. — *Mater anxia*, sollicita de forma liberorum, et anxie precans.

Var. 290. *Ubi* pro *quum*, 18, 46, 48. — *Fanum Veneris*, 24.

Not. 291. *Usque ad delicias votorum*, ita ut pro ipsis vota deliciarum dulcedinisque plena faciat, quibus favorem animumque deæ, qualis Venus est, conciliari posse sperat. Ita mentem poetæ recte mihi cepisse videor.[1]

Not. 291. *Cur tamen corripias*, reprehendas hæc vota, tanquam inhonesta, quandoquidem et *Latona Dianæ*, filiæ suæ, pulchritudine delectatur? Conf. præclarus locus Virg. Æn. I, 498 seq. qui animo poetæ obversabatur. — *Inquit*, scilicet illa mater, vel potius pro *inquis*, aut *inquitis*; nam *inquit*, ut Gr. ἔφη et φησὶ, sæpissime dicitur pro *inquis*, *inquitis* et *inquiunt*, ubi aliquid nobis ab uno seu pluribus, a præsente seu absente, objici fingimus innuimusque; aliquem nobis contradicturum esse: quod jam notatum est multisque exemplis comprobatum a Bentl.

[1] Minus apte alii, v. c. ex votis ipsis captans delicias et gaudia, Prat. — optans, ut tam formosa sit, ut eam juvenes in suos amplexus optent, usque ad delicata nimis vota, Brit. — usque adeo demens, ut etiam delicias in votis voveat filiabus, et ut in amplexus ob pulchritudinem rapiantur, Schurzfl. — usque ad hoc deliciæ hominum veniunt, ut pulchritudinem optent filiis suis, Schol. — languenti ardentique desiderio, Bahrdt.

ad Horat. Sat. I, 4, 78; Gronov. et Drak. ad Liv. XXXIV, 3 et 5; Schellero in Lex. et a me ipso ad Liv. VI, 40, 3.

VAR. 292. *Puella* pro *Diana*, 18.

ANAL. 293 seq. Respondet poeta, ostenditque exemplis Lucretiæ, Virginiæ aliarumque mulierum pulcherrimarum, in quantis illæ periculis versentur. — *Faciem* pulchram. — *Lucretia*, quæ, propter formam a Sext. Tarquinio per vim stuprata, necem sibi conscivit.

NOT. 294. *Virginia* a patre, L. Virginio, occisa, ut pudicitia ejus ab insidiis Appii Decemviri libidinosi vindicaretur.—*Rutila* mulier deformis et gibbosa, quæ illis temporibus vixisse videtur. Vulgo designari putant Liviam, Rutilii uxorem, quam excessisse quidem XCVII annos, nec tamen gibbosam fuisse, Plinius, VII, 48, memorat. Lepide autem hoc loco utriusque feminæ forma comparatur.

NOT. 295. *Suam* scilicet faciem et formam.

NOT. 296. *Trepidos*, sollicitos de castitate filii; verentes, ne corrumpatur.

NOT. 297. Vera sententia, quam etiam expressere Petron. 94; Mart. VIII, 53; Ovid. Her. XVI, 282, et Am. III, 4, 41 seq. al.

NOT. 298. *Horrida domus*, disciplina et institutio severa, tetrica ac tristis, sine cultu et elegantia, qualis *veterum Sabinorum* fuit. Vide Var. Lection.

VAR. 299. *Sabinas*, 10—20, 23—27, 45—48, 50, 54—69, 71—74, et plerique codd. Paris. probb. Schurzfl. Schrader. Observ. pag. 80 et Heins. ad Ovid. Am. II, 4, 51, et in Advers. pag. 357, qui hanc lectionem firmant tum aliorum codd. auctoritate, tum locis simil. Martial. I, 62 (al. 63) 1; Prop. II, 23, 103 (al. 32, 47); Horat. Epod. II, 40, 41; Ovid. l. l. et med. fac. vs. 11 aliisque, quibus summa Sabinarum mulierum castitas prædicatur. Sed aptior forte nostra lectio, quoniam de *filio* et de *sanctis moribus horridæ domus* hoc loco agitur, nec tantum Sabinæ propterea bene audierunt, sed et Sabini; nam vel tironibus ex Livio I, 18, nota est *disciplina tetrica ac tristis veterum Sabinorum, quo genere nullum quondam incorruptius fuit.* Vide sup. ad VI, 164 in Comm. Parum tamen interest.

VAR. 300. *Modestum*, 10—19, a m. sec. 20, 21, 22, 27, 45, 46, 47, 49, 54, 55, 56, 60—69, 71—74, et omnes fere codd. Paris.

NOT. 300. *Vultum modesto sanguine ferventem*, suffusum rubore vel pudore, quod est τὸ χρῶμα τῆς ἀρετῆς. — *Natura larga*, liberalis, benigna. Quoad sensum melius jungi possunt *natura benigna* et *larga manu*.

NOT. 303. Confer Sen. Epist. XI, et de Ira, II, 2; Horat. Epist. I, 10, 24, alibi.

VAR. 304. *Viris* pro *viros* restitui ex 13, 17, 19 a m. sec. 22, 48, et XII

MSS. Paris. quoniam dictio hæc doctior est et multo frequentior optimæ latinitatis scriptoribus. Vide Heins. ad Ovid. Ep. Her. XIV, 64, ubi eam similesque, *licet esse, contigit esse*, vel *satis est esse fideli, priori*, etc. multis exemplis illustravit.

Not. 304. *Non licet esse viris* (conf. Var. Lect.), desinunt mox esse viri; nam (quæ ratio adjicitur) formosi solent effeminari, et vel corrumpi seu stuprari, et pati muliebria, vel castrari; vel pathici sunt et cinædi, vel spadones. — *Corruptoris improbitas*, cinædus improbus.

Not. 305. *Tentare*, sollicitare muneribus, ut filios suos corrumpi patiantur; vel ipsos parentes donis sollicitare ad stuprum.

Var. 307. *Scæva*, 18. — *Castrabit*, 16.

Not. 306—309. Formosi pueri ac juvenes vel *castrantur* vel *rapiuntur* scilicet ad stuprum (ut *rapere virginem*, et *rapta*, vel nostrum *entführen*, apud Liv. XXVI, 13; Sallust. Catil. 51; Ovid. Epist. Her. XVI, 327, 339; XVII. 22) a potentioribus, quod non verendum est deformibus. — *Castravit*; vide ad VI, 368 seq..

Var. 308. *Non*, 21. — *Vel Strumosum* recepi ex 10—19 a m. pr. 20—27, 46—50, 54—69, 71—74, et quibusdam MSS. Paris. *nec Strumosum* al.

Not. 308. *Neronis* pæderastia nota e Suet. cap. 28 al. — *Prætextatum*, vide supra ad I, 78; Kœnig. ad Pers. V, 30, hæc adnotavit: frequentem fuisse amorem in prætextatos, inprimis sub Imperatoribus, eamque ætatem omnis generis libidini maxime fuisse expositam, constat ex Cic. in Phil. II, 18; in Catil. II, 2 et 10, multisque locis Martial. — *Loripedem*, vide ad II, 23. — *Strumosus* dictus a *struma*, tumore glanduloso qui in lateribus, inguinibus, sed maxime in cervice nascitur (vid. Cels. V, 28 s. 7), et *scrofula* quoque, Gr. χοιράς, vocatur, quoniam sues hoc morbo potissimum laborant.

Var. 309. *Itero* pro *utero* conj. C. Vales. quia *itcrum* et ἰτρίον in glossariis sit ἦτρον seu ἴτρον, abdomen, imus venter, pars inter umbilicum ac virilia; et *uterus* de puero non dicatur et de viro.

Var. 310. *Et specie juvenis*, 77. *Hac ergo juvenis specie*, 22. *Nunc ergo juvenis specie*, 10, 15, 16, 23, 24, 25, 46—50, 54—69, 71—74. *Nunc ergo specie juvenis*, 11, 13, 14, 17, 18, 20, 21, 45, et omnes codd. Paris. teste et prob. Ach. *Nunc ergo speciem juvenis*, 7, 29. *I nunc et i. s.* 1, 75—82. Nota Schurzfl. est hæc: « Scriptum in primo libro NUNC ET SPECIE not. Sæc. II et seqq. abbreviatura, quam non attendens librarius exscripsit *nunc et specie*: alii *ergo* addiderunt, ut versus compleretur. »

Not. 310. *I nunc*, ut VI, 306, ubi vide not. — *Specie*, forma, et quidem pulchra.

Var. 311. *Exspectent*, 12.

Var. 312, 313. Magna est hoc loco lectionis varietas, quæ librariorum stupori debetur. *Quascumque mariti Exigere* (hoc est, exigunt, vel exigere solent, scil. ab adulteris) *irati* restitui ex 5, 12, 18, 24, 25, 27, 46—49, 54—69, 71—74, et XII MSS. Paris. probb. Pulm. et Gronov. Obss. II, 14, ubi magna exemplorum copia ostendit, multa passim per infinitivum modum pronunciata esse, sive in oratione obliqua, sive per ellipsin verbi finiti, quæ librarii et improvidi correctores vexarint. *Quascumque mariti Exigere ira*, 15, adversante metro: unde *quascumque mariti Exigere ira potest*, 2, 36, et MS. Canteri (vid. ejus Lectt. nov. III, 6), prob. C. Vales. *Quascumque mariti Exigere irati debent, nec erit felicior astro*, 4, 16, 23, et duo alii Codices, quos memoravit Gronov. loc. laud. in qua lectione, ex duabus conflata, verbum *debent* abundat. Hinc metri fulciendi caussa *quascumque mariti Exigere irati debent; felicior astro*, etc. 11, sed contra mentem poetæ. *Quascumque mariti Exigere irati debuit*, 45. *Quascumque mariti Exiguo irati, nec erit felicior astro*, 50, et duo MSS. Paris. *Quascumque mariti Irati faciunt*, 35. *Quascumque mariti Irati debent*, 3, 13, 17, 19—22, 38, 43, 75, 76, et XIV Codd. Paris. prob. Lips. Epist. Quæst. IV, 25. Enimvero non mariti *debent* pœnas, sed adulter; nisi supplendum censeas *exigere*, vel *capere*, *petere*, *repetere*, *sumere*, scilic. ab adultero, quæ tamen ellipsis dura est. *Quascumque mariti Irati debet*, 10. *Quascumque maritis Iratis debent*, 77. *Quascumque mariti Irati debent*, 14, 28, et ita conj. Lips. loc. laud. Commodam tamen sententiam vix inde elicias. *Quascumque maritus Exigit iratus* edd. recentt. Farn. Prat. et al. quæ haud dubie est emendatio nostræ lectionis, *et pœnas debet quascumque mariti Exigere irati*, corrig. Schurzfl. ut mens poetæ sit hæc : *debet* filius tuus *exigere*, sustinere, luere, omnes *pœnas irati mariti*, hoc est, quas hic ab adultero repetere solet. Sed quis unquam *exigere pœnas* hoc sensu dixit? *Quascumque maritis Iratis debet*, 70, 82. Non male : nam *pœnas*, vel supplicium *debere* dicitur is, cui vel metuendæ, vel potius luendæ ac solvendæ sunt, ut fere *ludibrium debere ventis*, apud Horat. Od. I, 14, 16, ubi jam monuit Jan., has loquendi formas ductas esse e Græco ὀφλεῖν, vel ὀφλισκάνειν γέλωτα, apud Aristoph. Nub. 1031, et Eurip. Med. 1049. Præstiterit tamen *quascumque mariti Exegere ira*, hoc est, sæpe exegerunt vel, ἀορίστως, exigere solent. Conf. Jani Art. Poet. p. 291 Enimvero vix dubito, quin recepta a me lectio sit a Juvenalis manu profecta, et deinde a librariis, vel scholasticis, qui illum infinitivi modi usum, de quo supra dixi, ignorabant, immutata, substituto verbo *debent*, vel *debet*, quod docta manus, tanquam ellipsin supplendam, margini adscripserat. — Manso hæc adnotavit : « Veram structuræ vim assecutus est Gron. Obss. II, 14. Miror tamen, nemini interpretum in mentem venisse, latere posse sub *irati mariti* gignendi casum huncque pendere a vocula *est*, sive librariorum incuria in fine vs. 312 e contextu amissa, sive a poeta ipso consulto omissa et supplenda. » Miretur sane : si vero pessimam omnium rationem a me propositam dicit, non probat; licebit et mihi, de illa ratione eamdem sententiam ferre.

Not. 312. De hoc versu et de seq. vide quæ modo notata sunt in Var. Lect. — *Publicus adulter*, qui omnes amat appetitque matronas, et

ab iis amatur; ut fere *juvenum publica cura* dicitur Horat. Od. II, 8, 8.

Nor. 312—317. Pœnæ adulterorum deprehensorum magis permissæ maritorum vel magistratuum Cæsarumque arbitrio quam legibus definitæ fuisse videntur et in feminis mitiores erant.[1] Nota Henninii est: Videtur Romanis privatim, quamvis sine lege, permissum fuisse, ut adulteros deprehensos pro lubitu punirent, παρατιλμῷ, ῥαφανιδώσει, *mugile;* ut loris conciderent, pecunias extorquerent, viro mulctarent, interficerent, quod ex Horat. Serm. I, 2; Varr. de Pace; Catull. Carm. 15; Plauti Pœnulo et Nostro constat.

Nor. 313. *Nec erit felicior Marte*, in adulterio deprehendetur, ut Mars, quem cum Venere concumbentem Vulcanus, Veneris maritus, *laqueis* vel potius retibus impeditum omnibus diis videndum præbuit; quæ lepida fabula, facete hoc loco memorata, notissima est ex Homer. Odyss. θ, 266 seq. Ovid. Met. IV, 171 seq. et Art. Am. II, 561 seq. Conf. infra ad XVI, 5; et de origine hujus commenti Heyn. Antiq. Auss. Fasc. I, pag. 161; Hermann. Mythol. tom. I, pag. 258 seq. et Wernsdorf. Poet. Min. tom. IV, pag. 52, 53. — *Astrum* autem *Martis* poeta forsan pro ipso Marte dixit respectu sideris natalitii, cui hoc Martis infortunium tribuit et hujus astri, quod infaustum erat. Vide ad VI, 533 seqq. Nec tamen dissimulo, hanc interpretandi rationem duram esse.

Var. 314. *Nusquam*, 47, 54, 64. — *Exigat*, 15, 25, 57, 59.

Not. 314. *Exigit plus*, pœnam graviorem.

Var. 315. *Iste*, 25, 27, 46—50, 54, 55, 57—60, 64, 65.

Var. 316. *Necat ille cruentis Verberibus*, 11, 20, ut apud Horat. Sat. I, 2, 41, *ille flagellis ad mortem cæsus*. Sed tum epitheton *cruentis* languet.

Not. 316 seq. Conf. Horat. Sat. I, 2, 37—46. — *Secat*, concidit, lacerat. Conf. Horat. Epod. IV, 11, ibique Mitscherl.

Var. 317. *Vulneribus*, 19.

Not. 317. Vetus Schol. « *Mugilis* (seu *mugil*) piscis grandis capitis (unde et *capito* dicitur, Gall. *mulet*), postremis exilis, qui (æque ac scorpio et raphanus) in podicem mœchorum deprehensorum (Athenis olim) solebant immitti.[2] » De ipso pisce vide Athen. VII, 16 (77, 78), pag. 306, 307.

---

[1] Conf. Voss. ad Catull. p. 41 seq. Cujac. Obss. VI, 11; Lips. Exc. ad Tac. Ann. IV, 42; Gothofr. Brisson. et Hofmann. ad Leg. Jul. de adult. Paull. Sent. II, 26, 14, ibique intpp.

[2] Vid. Kusterus ad Suid. voc. Ῥαφανίς; vid. Doering. ad Catull. carm. 15, 19; Schol. et intpp. ad Aristoph. Plut. 1068, et Nub. 1079; Casaub. ad Athen. I, 5, p. 5; Schweigh. ad Athen. VII, 77 (qui a figura piscis, illum morem puniendorum mœchorum putat ductum); Voss. de Idolol. IV, 49.

Not. 318. *Tuus Endymion*, filius tuus formosus. *Endymion*, pastor a Luna adamatus: qui mythus inde ortus, quod primus lunæ cursum observavit (vide Plin. II, 9), et pulcher fuit; summam enim hominis pulchritudinem adumbraturi poetæ finguut, deos ejus amore captos esse, eumque rapuisse.[1] — *Dilectæ*, formosæ, et quam amat propter pulchritudinem.

Not. 319. *Servilia*, matrona deformis ac dives.[2] — Vix crediderim, poetam respexisse duas Servilias, turpissimas Catonis sorores, e quibus altera, Bruti mater, cum Cæsare libidinis commercium habuit, altera autem a Lucullo, marito suo, ob prostratam pudicitiam fuit repudiata. Vide Suet. Cæs. 50; Plut. in Lucullo, pag. 517; in Cat. Min. pag. 759, 769, 770, 785, et in Brut. pag. 984. Illa certe non *numos dedit* Cæsari, sed amplissima potius ab eo accepit dona ac prædia. Vide Suet. et Plut. locis citatis.

Var. 320. *Fiat*, 16. — *Quem*, 27, 46—50, 58, 61, 62, 63, 65, 68. — *Exuit*, 24. *Exuat*, 12, 14, 16. *Eruet*, 25, 46, 48, 49, 55, 56, 57, 59—63, 65—69, 71, 74.

Not. 320. *Illius*, hujus Serviliæ. — *Exuet* filius tuus turpi matronæ, qualis Servilia est, *omnem corporis ornatum*, hoc est, amores ejus sectabitur, donec omnibus eam nudaverit unionibus vel gemmis reliquoque corporis ornatu.[3]

Var. 321. *Illa*, 21.

Not. 321. *Quid enim* pretii ac muneris *ulla* mulier impudica *negaverit udis inguinibus*, in Venerem libidinemque conferre dubitabit?

Var. 322. *Hæc est*, 11, 45. — *Oppia*, 1, 47, 54, 57, 70, 75, 76, 82, et omnes fere codd. Paris. teste Achaint. *Optia*, 12, 14, 17, 22, 23. *Ophia*, 21. *Oppicia*, 20. *Scipia*, 16. *Yppia*, 19. *Hyppia*, 15, 45. *Hippida*, 18. *Ippia*, 24, 46, 48, 58. *Hippia*, 10, 11, 25, 49, 50, 55. 56, 59—69, 71—74, 77, non improb. Schurzfl. ut sensus sit: sive est impudicissima, qualis *Hippia* fuit (vid. sup. 82—115), sive castissima, qualis fuit *Catulla*, utque poeta μισόγυνος contendat, nullam omnino feminam esse bonam, nihilque interesse inter lasciviorem et inter eam, quæ maximam castitatis laudem sit promerita. Sed casta mulier ab hoc loco aliena.

Not. 322. *Oppia*, judice Brit. forte patricia ac nobilis; *Catulla* vero

[1] Vid. Heyn. Antiquar. Auss. St. I, et de Endymione idem ad Apollod. I, 7, 5, et Harles. ad Ovid. Trist. II, 299.

[2] Vetus Schol. « Nomen cujusdam mulieris turpissimæ. »

[3] Interpretes, quotquot vidi, hæc verba ita exponunt: *exuet* Servilia *omnem corporis ornatum*, ut adultero donet. Sed verbum *exuet* ad idem subjectum, ad quod *fiet*, referendum est.

plebeia, vel illa liberalis ac prodiga, et hæc avara; vel denique illa dives et hæc pauper. Nota Ach. est: «Sic omnes interpretes; ego vero sensum multo magis satiricum hujus loci aperio: scilicet *Catulla*, mulier infamis et impudica (*libertine*, *effrontée*), quæ publice notabatur (vide Martial. VIII, 53; et supra ad II, 49); *Oppia*, mulier formosa et pudica (*prude achevée*). Porro, quum illas poeta opposuerit, in animo ei fuisse suspicor, omnes feminas impudicitiæ insimulare.» *Casta* tamen mulier parum apte hoc loco memorari videtur. *Oppia* forsan hoc loco nomen deformissimæ, et *Catulla* formosissimæ mulieris. *Catulla* certe, cujus mentionem facit Martialis VIII, 53, et formosissima fuit et impudicissima.

Var. 323. *Comes* olim pro *totos* legendum putabam hoc sensu: *deterior*, mala, impudica, *femina illic*, in re Venerea, *habet comes mores*, come ingenium; summa comitate ac liberalitate allicere solet viros ac delenire. Sed præferenda nunc mihi videtur emendatio H. Valesii: *Deterior totos habet illic* (in udis et juvenilibus inguinibus vel mentulis) *femina amores*. Confer tamen Comment.

Not. 323. Id Ach. ita interpretatur: «*Femina* omnis, quæcumque sit *deterior*, aut melior, habet *totos*, eosdem, *mores illic*, quum de inguinibus udis agitur, Gall. *Toute femme bonne ou mauvaise est la même, quand il s'agit de... et ne refusera jamais, quoi qu'il en coûte, d'assouvir sa passion.*» Sed quam dura sit hæc explicatio, vix est quod moneam; vulgaris est hæc. — *Femina deterior*, in ceteris male morata, et in reliquos omnes avara et nequam, *illic habet totos mores*, hic induit comitatem, liberalitatem, etc. ut mœchis largiatur, et placeat. Sed bene hæc adnotavit Manso: «Ipse olim tentaveram *tortos* pro *totos*, respiciens ad Plauti (Menæchm. IV, 2, 25) conditiones *tortas* et confragosas, hoc est, ambiguas et difficiles, et ad Persii *mores curvos* et *intortos* (III, 52; V, 38), hoc est, abnormes et ad regulam non exactos. Nunc accuratius, re perpensa, mentem muto, et *totos mores* de universa vivendi agendique ratione intelligo. Dixerat poeta de libidinibus feminarum generosiorum et summo loco natarum. His missis pergit: Quid dicam de *feminis deterioribus*, id est, inferioris conditionis? hæ totæ ab inguinibus pendent; harum *mores* et consuetudines plane *illic* (in inguinibus) sunt, et inguinum imperio temperantur. Habemus epiphonema satis aptum et claudenda sententia dignum, cui, si verba spectemus, non absimile fuerit Lucretianum illud, VI, 1203.

> Huc hominis totæ vires corpusque fluebat.

Ceterum frustra quæritur quæ sint *Oppia*, *Hippia* et *Catulla*, quæve sub earum nomine lateant. Si admittimus lectionem *Hippia*, quæque hoc loco occurrat, eamdem esse dicimus cum *Hippia*, cujus poeta VI, 81, meminit, habemus senatoris Romani uxorem. De *Catulla* nihil certi quidem diserta testimonia definiunt, nec tamen repugnant generosæ familiæ, quæ de ea, si modo nostra fuerit, Juven. II, 49, et Martial. VIII, 53, præ-

dicant. Non vero opponere sibi invicem voluit Juvenalis *Oppiam* et *Catullam*, sed potius utriusque exemplo docere feminas vel nobilissimas, si libidine corripiantur, temperare sibi non posse, quin generis et loci immemores famam ac numos abjiciant.» Huic tamen consilio non repugnat oppositio, quæ probabilis quoque fit, ex voc. *sive*, *sive*. Fortasse etiam non deerunt qui *amores* legere malint. Conf. Var. Lect.

Var. 324. *Profuit uni*, 16. *Profuit ergo*, 49, 55. *Profuit olim*, 61, 62, 63, 66—69, 71—74, 77. *Uni* et *olim* legitur etiam in quibusdam MSS. Paris.

Var. 325. *Bellerophonti*, 17, 19, 21, 22, 23, 45, 49, 60, 65.

Var. 326. *Certe* pro *nempe*, 18, 21, 24.—*Seu*, 22.— *Repulsa* restitui ex 10—16, 21—27, 45—50, 54—69, 71—74. *Repulso*, 17—20, 70, 75, 76, 82, quod quomodo explicari commode possit, vix assequor. Sed neque vox *hæc* hoc loco convenit. Refertur vulgo ad Phædram, Hippolyti novercam, quæ mox *Cressa dicitur*. Durissima vero est hæc ratio, quum nulla ejus antea mentio sit facta; et nihil me movet contradictio Heins. « Ad *hæc* facile (!) ex sequentibus assumi potest *Cressa*. Talis constructio non inusitata est et sæpius multo duriores inveniuntur. Vide Gron. Obss. IV, 4, ad Stat. Theb. I, 112, et ad Liv. XXX, 7.» Olim suspicabar, poetam scripsisse : *Erubuit nam Phædra, ut fastidita, repulsa*. Librarii omnino permulta sic loca et nomina in primis propria corrupere : Juvenalis etiam *Phædra*, opinor, pro *Cressa* dixisset, nisi illud nomen jam memorasset. Vellem tamen lenior daretur medicina.

Not. 324. *Sed casto quid forma* pulchra *nocet?* Objectio, quam refellit poeta exemplis *Hippolyti* et *Bellerophontis*, quorum castitas vel in proverbium venit, quosque *grave propositum* castæ vitæ, vel castitatis servandæ, non a periculis tutos præstitit, sed in ea potius conjecit. — *Quid profuit immo potius* (Gall. *au contraire*) his libidini incestoque amori mulierum restitisse, et castitatem servasse? — *Hippolytus*, Thesei filius pulcherrimus, qui a Phædra noverca, cujus incesto amori non obsequebatur, falso apud patrem stupri insimulatus, et, quum hujus iram fugeret, ab equis, quos Neptunus, Thesei precibus ad vindictam provocatus, consternaverat, curru dejectus raptatusque misere periit; vide Ovid. Her. IV, et Ovid. Met. XV, 491 seq. Eurip. et Senec. in Hippol. Athen. XIII, 8 (74), p. 600. Mythos de Hippolyto exponit ill. *Creuzer's Symbolik*, tom. II, pag. 357, 489; tom. IV, pag. 153 seq. — *Bellerophon*, seu Bellerophontes, filius Glauci et Sisyphi, Corinthiorum regis, nepos, qui quum a Prœto, Argivorum rege, hospitio exceptus et ab ejus uxore *Stheneboea* ad adulterium pellectus esset, propter repulsam ab ea stupri apud maritum accusatus, et ad Iobaten socerum missus est, ut ab eo interficeretur. De his et reliquis ejus fatis vide Hom. Il, ζ, 152 seq. Heyn. ad Apollod. II, 3, 1, et Mitscherl. ad Horat. Od. III, 17, 13 seq. Conf. *Creuzer's Symbolik*, tom. IV, pag. 62.

Var. 327. *Stheneboea* revocavi ex 46, 47, 48, 50, 62, 64, quoniam Græcis

constanter Σθενέβοια dicitur. Vid. Muncker. ad Hygin. fab. LVII, et Heyne ad Apollod. II, 2, 1, pag. 277. *Sthenobœa*, 1, 10—15, 24—27, 49, 54—57, 59, 60, 61, 63, 65, 67—77, 81, 82. *Stenebea*, 20. *Stheneboa*, 58, 66. *Stenebœa*, 21, 22, 23.

Not. 327. *Sthenebœa*, quæ Ἄντεια dicitur Hom. Il, ζ, 160, et vel Iobatæ, vel Amphianactis filia fuit. Conf Var. Lect. et Heyn. ad Apollod. II, 2, 1, et III, 9, 1. — *Cressa* Phædra, Minois regis Cretensis filia. Cur vero *Cressa* hoc loco dicitur, nec potius proprio nomine *Phædra?* Nonne ex hac quoque, ut ex aliis caussis, probabile fit, Phædræ jam antea mentionem factam, et a librariis lectionem vs. 326 corruptam esse. Vide ibi Varias Lectiones.

Not 328. *Concussere se*, propter repulsam commotæ sunt, excitarunt se iratæ ad vindictam, ut apud Flor. III, 1, pr. *Non leviter se Numidia concussit*, ad pugnandum, ad bellum fortiter gerendum. Genus loquendi a leone, qui iratus se caudamque concutit, petitum videtur, non a luctatoribus, qui certaturi manus concutiunt. Nisi malis, *concussere se*, animum agitarunt, vindictam secum animo volutarunt. Conf. Virg. Æneid. VII, 338, ibique Heyn. Sed illud aptius graviusque.

Not. 329. *Quum pudor* ob rem turpem, qualem meditabantur Phædra et Sthenebœa, *stimulos admovet odio*, accendit odium et iram addit. Genus loquendi notum ductumque a *stimulo*, κέντρῳ, seu σαυρωτῆρι, quo equi aut boves aratores pungi et incitari solebant, unde proverb. πρὸς κέντρα λακτίζειν, et κεντρηνεκέες ἵπποι.

Anal. 329—345. Pulchritudinem esse noxiam, probatur etiam exemplo C. Silii, juvenis formosissimi, et consulis designati, cui Messalina, Claudii Imperatoris uxor, insano amore capta, palam nupsit, absente marito Ostiamque sacrificii caussa profecto; quæ forma et ipsi et Silio exitium peperit; vid. Tac. Ann. XI, 5, 12—38. — Nota Ach. est: «Juvenalis h. loc. ipsa historia mitior, in Silio multo majoris pretii virum nobis offert, quam re vera fuit: nam Silius quidem a Messalina sollicitatus Juniam Silanam uxorem suam repudiavit; at ille paullo post et ambitione pessima ductus, et honorum atque dignitatum spe mentem occæcatus, ipsam vicissim Messalinam impulit, ut insanas nuptias celebraret. Vide Tacit. Annal. XI, 26, 11. Silius tamen id fecit necessitate coactus, quamvis non ita castus et propositi tenax, ut Hippolytus et Bellerophon, tamen non minus fere dignus fuit, cujus misereremur.»

Not. 329. *Elige*, dic, *quidnam suadendum esse putes* Silio, precibusne Messalinæ obsequatur, eamque uxorem ducat, necne? Si duxerit, periculum mortis metuendum a Claudio; si abnuerit, a Messalina. Conditio itaque ejus miserrima fuit, certumque et inevitabile exitium.

Var. 330. *Putas*, 12, 16, 22, 67, 68, 72.

Var. 331. *Destinet*, 27, 47, 48. *Festinat*, 16, 66.

Not. 332. *Rapitur* Silius *Messalinæ oculis*, amore ardentibus, hoc est,

amore ejus detinetur ac devincitur, *exstinguendus*, *periturus*, ut pereat: nam oculi, vel facies, aliæque partes corporis pulchræ adspicientem *capere*, *rapere*, *sibi subripere* et *venari* dicuntur.[1] Male jungunt : *rapitur exstinguendus oculis Messalinæ*, occidendus ante oculos ejus.

Not. 333—336. Describuntur solennia nuptiarum Messalinæ et Silii, de quibus conf. Tac. Ann. XI, 27.

Var. 334. *Flammeolo*, 18, 20, 23, 24, 62, 68, 71, 72, 73. Vide supra Comm. ad II, 124.

Not. 334. *Flammeolo*, velo, quo tecta sponsa vel nova nupta traditur sponso; vide ad II, 124. — *Tyrius*, purpureus, *Genialis*, scil. lectus nuptialis, purpura stratus; vide ad VI, 22. — *In hortis* Lucullianis, de de quibus vide Tacit. ejusque intpp. Ann. XI, 1, 32 et 37, quibus tamen locis memorat, Messalinam nuptiis demum celebratis in hortos illos digressam, et in iis interfectam esse. Henninius monet, salem habere voc. *palam*, poetamque, ut indomitam Messalinæ libidinem ureret, notare, eam contra morem romanum non in *lecto adverso*, qui fere in atrio domus, ante ipsam januam (*adversus* januam, de quo vide Lips. Elect. I, 17), statuebatur, sed publice in hortis pudorem prostituisse, obiterque ita tangi mirificum Imperatoris mariti stuporem. Confer Taciti Annales, lib. XI, 27.

Var. 335. *Cernitur*, a m. pr.

Not. 335. Poeta non ait, antiquas, sive ritus antiqui, dotes fuisse *decies centena;* sed notat invidiosam illo ævo Romanorum opulentiam, quæ tantum ab antiqua tenuitate recesserat, ut quasi legitima et solennis dotium summa esset decies centena millia, unde et Seneca : *Pantomimæ decies sestertio nubunt;* Rigalt. Vide ad VI, 137.

Not. 336. *Auspex* adhibebatur in nuptiis, ut auctoritatem iis[2] daret, et per eum auspicia haberent sponsus ac sponsa; nam auspicato, ut alia, sic quoque matrimonia contrahebantur. *Dos* etiam *inter auspices consignabatur*, Sueton. Claud. 26 (conf. Ern. Clav. Cic. voc. *Auspex;* Tac. Annal. XI, 27; XIII, 37). Ciceronis autem ævo res non amplius in usu fuit, sed nomen tantum. Vide Cic. de Div. I, 16. — *Cum signatoribus* tabularum dotis, seu nuptialium, inter quos ipsum quoque Claudium fuisse quidam putarunt. — « *Inductum*, quasi de industria simularentur nuptiæ ad avertendum transferendumque periculum quod imminere ipsi per quædam ostenta portenderetur. » Ita Suet. Claud. 29. Enimvero ille non ultimus

[1] Conf. Ovid. Am. III, 11, 48; Burm. ad Phædr. IV, 4, 4; Mitscherl. ad Horat. Od. IV, 13, 20.

[2] Vid. Ernesti Clav. Cic. voc. *Auspex*, et conf. Taciti Annales, lib. XI, cap. 27.

domus suæ dedecus scire potuiset, vs. 342, si ipse inter signatores, hoc prætextu allato adfuisset; Ach.

VAR. 337. *Putabis*, 47, 54, 58.

NOT. 337 sqq. Poeta ipsum alloquitur Silium. — *Tu putabas* forte, hæc Claudio Imper. futura esse: sed Messalina, non contenta furtivis adulteriis, et secura ob stuporem mariti, palam ac *legitime*, adhibitis scilicet signatoribus tabularum dotis, auspice, etc. justa et cuncta nuptiarum solennia celebrare voluit, ac celebravit. Itaque nunc *dic, quid placeat* tibi, dicturusne sis Messalinam uxorem, necne? — *Nisi parere velis*, et obsequi insano amori ac voluntati Messalinæ, quæ palam et legitime vult nubere, *pereundum* tibi *est ante lucernas*, λυχναψίαν, antequam accendi solent lucernæ, hoc est, ante vesperam, confestim, jussu iratæ feminæ: *si* autem *scelus admittas*, palam ac legitime eam duxeris uxorem, *dabitur mora parvula* supplicio tuo, *dum res*, etc. hoc est, ipsi Claudio pœnam temeritatis sceleris que dabis, quam primum rem compererit.

VAR. 339. *Est* pro *erit*, 11, 14—17, 19, 20, 23—27, 45—50, 55, 57—63, 65—69, 71, 72, 73, et plerique Codd. Paris.

VAR. 341. *Aurem*, 14, 16, 20, 21, 22, 24.

VAR. 343. *Si tanti*, 11, 14—20, 23, 24, 25, 45, 49, 56—63, 65, 68. *Si tanti est*, 27, 46, 47, 48, 50, 54, 55, 66, 67, 71—74, 77. Non male!

NOT. 341—345. Bene poeta notat stuporem Claudii, ac facete Silium hortatur, ut Messalinæ desiderio satisfaciat. *Res nota* fuit *urbi et populo*, priusquam *contigit principis aures*. — Ille *princeps, dedecus domus* Augustæ *ultimus*, postremo omnium, *sciet* (vide Tac. Annal. XI, 28—32), et *sciet* tantum, non ulciscetur: nam Messalina effugisset pœnam sceleris, nisi Narcissus cædem ejus properavisset (vide Tac. Annal. XI, 37, et infra XIV, 330). — *Interea*, dum res temeraria ad principis aures pervenerit, *tu*, Sili, *obsequere imperio* et cupidini Messalinæ; *sit* tibi *tanti* pretii *vita dierum paucorum*, hoc est, fac illud, ut certe aliquot dies vitam protrahas: nam si parere abnueris, extemplo Messalinæ jussu tibi pereundum erit; si ejus amori ac desiderio satisfeceris, vives saltem aliquot dies, donec res contigerit principis aures, qui ultimus eam resciscet.

VAR. 344. *Levius meliusque*, 10, 14, 15, 16, 18, 25, 27, 46—50, 54—63, 65—69, 71—74. *Levius meliusve*, 19.

NOT. 344, 345. Quodcumque ceperis consilium, vel quæcumque ratio tibi levior meliorque visa fuerit, mors tibi parata est, sive a Messalina, sive a Claudio.

NOT. 345. Conf. Tac. Annal. XI, 35, et Dio, LX, 31. — *Pulchra et candida cervix*, quæ pulchritudo exitialis fuit Silio, et immaturæ mortis caussa.

ANAL. 346—366. Locus plane divinus, omniumque, quos memini,

gravitate ac præstantia sententiarum nobilissimus. Conf. supra ad Argum. Satir.

Not. 346. *Nil ergo optabunt homines?* Vetabimus ergo homini vota? nihil minus: hæc objectio suo stat talo et magni ponderis est, siquidem omnis hominum vita (et maxima ejus voluptas), si rem accurate ad rationem voces, nihil aliud est, quam concatenata spei et votorum successio, qua demta homo quid erit, nisi iners stupor, nisi viva morte sepultus; sed vota exsuperantissimæ Dei providentiæ sunt accommodanda, quæ mens est Nostri, qui hac Satir. idem docet, quod in Enchiridio Epictetus, et in morali philosophia Stoici; Hennin.

Var. 347. *Permittas,* 13. 16.

Not. 347 seq. Σωκράτης εὔχετο πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ διδόναι, ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότας, ὁποῖα ἀγαθά ἐστι· τοὺς δὲ εὐχομένους χρυσίον, ἢ ἀργύριον, ἢ τυραννίδα, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, οὐδὲν διάφορον ἐνόμιζεν εὔχεσθαι, ἢ εἰ κυβείαν, ἢ μάχην, ἢ ἄλλο τι εὔχοιντο τῶν φανερῶς ἀδήλων, ὅπως ἀποβήσοιτο, Xenoph. Mem. Socr. I, 3, 2. Ἄνθρωποι δὲ μάταια νομίζομεν, εἰδότες οὐδέν· θεοὶ δὲ κατὰ σφέτερον πάντα τελοῦσι νόον, Theogn. Sent. vs. 141, 142. Θεοῖς εὔχου, οἷς ἔστι μέγα κράτος, οὔτι ἄτερ θεῶν Γίγνεται ἀνθρώποις, οὔτ' ἀγαθ' οὔτε κακά, ibid. vs. 171, 172. Ipse Socrates apud Platon. Alcib. II, pag. 154, ed. Nürnbergeri: Δοκεῖ μοι φρόνιμός τις εἶναι ἐκεῖνος ὁ ποιητής, ὃς φίλοις ἀνοήτοις τισὶ χρησάμενος, ὁρῶν αὐτοὺς καὶ πράττοντας καὶ εὐχομένους ἅπερ οὐ βέλτιον ἦν, ἐκείνοις δὲ ἐδόκει, κοινῇ ὑπὲρ ἁπάντων αὐτῶν εὐχὴν ποιήσασθαι. Λέγει δέ πως ὡδί· Ζεῦ βασιλεῦ, τά μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις Ἄμμι δίδου, τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξειν κελεύει, et pag. 172. Τοῦτον μὲν τοίνυν καὶ Λακεδαιμόνιοι τὸν ποιητὴν ἐζηλωκότες, εἴτε καὶ αὐτοὶ οὕτως ἐπεσκεμμένοι, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἑκάστοτε παραπλησίαν εὐχὴν εὔχονται, τὰ καλὰ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοὺς θεοὺς διδόναι κελεύοντες αὖ σφίσιν αὐτοῖς· πλεῖον δ' οὐδεὶς ἂν ἐκείνων εὐξαμένων ἀκούσειε. Conf. Valer. Max. lib. VII, cap. 2, ext. 1, et Pind. Pith. III, 106 seq.

Var. 348. *Quid* pro *sit*, 21.

Not. 349. *Pro jucundis,* pro iis, quæ nobis jucundissima videntur, vel quæ ad voluptatem spectant et maxime a nobis expeti solent.

Not. 350. Dii enim nobis dant utilia, etiam non petita; nos sæpe noxia votis expetimus.

Var. 351. *Impulsi,* 63. — *Cupidine capti,* 14, 17, aliique Codd. teste Heins. ad Ovid. Met. XIV, 229, qui nostram lectionem, ibid. lib. VIII, 123, multis illustravit exemplis. — *Cæca vanave cupidine* legisse vet. Schol. (cujus glossa est: *cæco sive vano desiderio*) non mihi persuasit Schurzfl. cui epitheton *magnaque* semper displicuit.

Not. 352, 353. Socrates, apud Platon. loc. laud. pag. 152. Εὑρήσεις δὲ καὶ περὶ τέκνων τὸν αὐτὸν τρόπον εὐξαμένους τινὰς ἤδη γενέσθαι, καὶ γενο-

μένων εἰς ξυμφοράς τε καὶ λύπας τὰς μεγίστας καταστάντας. Οἱ μὲν γὰρ, μοχθηρῶν διὰ τέλους ὄντων τῶν τέκνων, ὅλον τὸν βίον λυπούμενοι διήγαγον· τοὺς δὲ, χρηστῶν μὲν γενομένων, συμφοραῖς δὲ χρησαμένων, ὥστε στερηθῆναι, καὶ τούτους οὐδὲν εἰς ἐλάττονας δυστυχίας καθεστηκότας ἤπερ ἐκείνους· καὶ βουλομένους ἂν ἀγένητα μᾶλλον εἶναι ἢ γενέσθαι.

Var. 354. *At tamen ut*, 13, 14, 17, 19—22, 24, 27, 47, et XXV Codd. Paris. *At tamen et*, 10. *Ac tamen ut*, 11. *Et tamen ut*, 16. *Ut tamen exposcas*, 18, 45.

Var. 355. *Thomacula*, 22, 48, 64. *Thomatula*, 17, 20, 23, 46. *Tomatula*, 24. *Stomachula*, 15, 16. *Thymatula* (a θύειν dicta) emend. Valla.

Not. 354, 355. Preces veterum plerumque simul vota erant. — *Tomacula* (*tomacinæ pernæ*, Varr. R. R. II, 4, § 10), Gr. τόμοι, seu τόμιά, et τεμάχη, seu τεμάχια, pinguia quædam viscera, inpr. porcina, vel minutatim concisa, vel simpl. abscisa, qualia diis offerri solebant (unde hoc loco *divina*): sic dicta a τεμνω, vel τομαω. Cf. Mart. I, 42, 9; Petron. 31 et 49. — *Divina* dicuntur, quæcumque ad deos eorumque sacra spectant, vel diis offeruntur; unde *res divinæ* dicuntur sacrificia. — *Porcus* olim nuptiarum potissimum initio, et a Græcis Veneri immolabatur. Vid. Varr. R. R. II, 4, § 9, et Athen. III, 49, pag. 96, a.

Not. 356. Conf. Horat. Od. I, 31, 17 seq. et Senec. Epist. 10; Pers. II, 8, et Mart. X, 47.

Var. 357. *Et mortis* recte forsan, 24, 61, 62, 63, 65—69, 71—74.

Var. 358. Quidam post *ponat*, non post *Naturæ* distinguunt, præeunte vet. Schol.

Not. 357, 358. Conf. Virg. Georg. II, 490 sqq. ibique Heyn. Plat. Phædr. Plin. XXVIII, 1, seu 2, extr. Senec. Cons. ad Marc. cap. 20, ad Sil. II, 223 seq. 576; III, 134 seq. XIII, 883 seq. Stoici potissimum sapientis erat, non timere mortem, omniaque, quæ vitari nequeant. — *Spatium extremum*, finem, *vitæ*, mortem imminentem. Sic θανάτου τέλος, βιότοιο τελευτὴ, τέκμαρ, metæ ævi, Sil. X, 209, et similia: nam vitæ spatium comparari solet stadio decurrendo in Circo et finis vitæ, mors, metæ, νύσσῃ. Conf. Pind. Nem. VI, 13 (δραμεῖν ποτὶ στάθμαν); Virg. Æneid. X, 472, et XII, 546 (ubi vide Heyn.), et Koenig. ad Pers. III, 68.

Not. 359. Epicuri præceptum erat: Ἀνέχου καὶ ἀπέχου, et eris ἀναμάρτητος καὶ ἀμεταμέλητος.

Var. 360, 361. Absunt ab 11, et 22, prob. Schurzfl. si etiam vs. 362, ejiciatur, ne poeta ταυτολόγως dicat, *qui ferre queat quoscumque labores* et deinde, *qui potiores Herculis ærumnas credat sævosque labores*, etc Leguntur in scholiis antt. librisque tantum non omnibus, et ab interpolatoris ingenio illos esse profectos, vix crediderim. Pro *labores* tamen vs. 359, substituere malim *dolores*, quæ lectio in quibusdam reperitur editt. ut recentt. Farnabii,

Lubini et al. Nota Hein. est: « Talia ὁμοιοτέλευτα improbare etiam videtur Pers. Sat. I, 92, et Bentl. ad Horat. Od. I, 34, 5. Sed multa similia habet Schraderus ad Musæum, pag. 140. Tautologia vero ejusmodi est, ut facile ferri possit. Præterea hemistichion ex vs. 360, jam laudatur Macrobio Somn. Scip. I, 8. *Passiones ignorare, non vincere, ut* NESCIAT IRASCI, CUPIAT NIHIL. » — *Nil*, 24.

NOT. 360. Etiam hæc stoicam spirant sapientiam. Confer Senec. de Ira, II, 6—8, et Horat. Epist. I. 6. Ex affectibus autem et perturbationibus animi, quæ vitam non patiuntur quietam esse et beatam, potiores tantum memorantur, ira et cupiditas.

VAR. 361. *Scevosque*, 20.

VAR. 362. *Plumis*, 13, 14, 16, 17, 20, 21, 22, 24—27, 46—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73. *Et plumis, et cœnis*, 77. — *Sardanapalli*, 17—24, 45, 49, 64.

NOT. 361, 362. Animum, qui variis, immo Herculeis, laboribus, quibus eluceat virtus et incrementa capiat, exerceri malit, quam ignavam in otio ac voluptatibus vitam agere. — *Sardanapalus*, ultimus Assyriæ rex, idemque mollissimus, unde hoc loco *plumis*, plumeis culcitis, hoc est, lectis mollibus.[1]

NOT. 363, 364. Bonam mentem ac felicitatem ipse tibi parare poteris, studio virtutis ac sapientiæ, unde eas optare stultum est. Conf. Senec. Epist. 27, 41 et 80; Cicer. Nat. Deor. III, 36; Horat. Epist. I, 18, 111, 112, ibique Bentl. — *Semita vitæ tranquillæ*, via ad vitam tranquillam ac beatam. Μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος, etc. Hesiod. Op. et D. lib. I, 288 seq. Nam poeta videtur fuisse memor fabulæ, quam de Hercule commentus est Prodicus; de qua vide ad Silium, XV, 18 seq. et Kœnig. ad Pers. III, 56, 57.

VAR. 365. *Nomen*, 16. Quidam Codd. Paris. et alii ap. Lact. Inst. III, 29 ubi poetæ nostri vss. 365 et 366 laudantur, non improb. Plathnero, qui comparavit verba Ciceronis: « Ignoratio rerum et causarum Fortunæ nomen induxit. » — *Nullum numen abest* (hoc est, omnes dii favent et adsunt iis, qui non temere, sed consilio et prudentia res gerunt), 13, 15, 16, 18—22, 24—27, 45—49, 54—59, 61, 62, 63, 65—69, 71, 72, 73, 77, et quatuor MSS. Paris. Sed nostra lectio hoc loco aptior est. *Nos te*, 1, 8, 11, 12, 70, 75, 76. *Sed te*, 10, 14—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77. *Tecum*, 13, ejecto vs. 366. In repetitione pronom. *nos* major vis inest. Ceterum, eadem lectionis varietas reperitur infra vs. 316, ubi hæc verba repetuntur, et apud Lactant. loc. laud.

NOT. 365, 366. *Nullum numen*, nullam potestatem, *Fortuna* habet in

[1] Conf. Diod. lib. II, cap. 23 seq. Athen. lib. XII, cap. 7; Justin. lib. I, cap. 3; Vellei. lib. I, cap. 6; Buher. ad Cic. Tusc. Quæst. lib. V, cap. 35.

homines, minime in studiosos sapientiæ ac virtutis, qui animi cupiditatibus imperant, neque externa sectantur bona, quæ subjecta sunt fortunæ, sed animi, quæ vera sunt bona, neque a fortuna nobis auferri possunt: qui vero causas rerum non satis solerter explorant, pravisque cupiditatibus ducuntur, per imprudentiam res humanas non divina Providentia, sed Fortunæ arbitrio regi existimant, vel tacite quasi confitentur, et huic, tanquam auctori, tribuunt, quæ ipsis culpa sua contingunt. Conf. Plin. II, 7, et Senec. Epist. 98. — *Numen* poetis primum Dei voluntas, et quodcumque ejus indicium, monitum oraculumque, deinde ejus potentia ac majestas (ut forte hoc loco), vel auxilium, hinc vero Deus ipse, et denique illius vel natura, vel nomen quoque ac titulus dicitur.[1] Si tamen quis propter ea, quæ mox sequuntur, verba, *nos te facimus Deam*, vulgarem vocis notionem retinere malit (ut *nullum numen habes* sit idem quod nullum numen es, seu, non es Dea), equidem non magnopere repugnem. Ceterum hi versus Lact. Iust. III, 29, et infra XIV, 315, 316, repetuntur. Conf. Var. Lect. — *Locamus te* in *cælo*, locum tibi in cælo damus, hoc est, te in deos[2] referimus.

[1] Vid. Heyn. ad Virg. Æneid. I, 8, 133, 666; II, 123; III, 372; IV, 611; V, 56; VII, 119; VIII, 78; IX, 661; XI, 232; Burm. ad Ovid. Trist. II, 551, et IV, 2, 9.

[2] Cf. Heins. ad Ovid. Met. XV, 818.

N. B. Veniamus nunc ad loca quædam versionis carminibus gallicis expressæ, quæ supra nuntiavimus, pag. 50.

Vs. 56. Quosdam præcipitat subjecta potentia magnæ etc.

« Vois Séjan, vois la haine attachée aux grandeurs,
« D'un abyme, à ses pieds, ouvrir les profondeurs.
« Ses titres éclatans renflaient de longues pages:
« C'est un arrêt de mort; il tombe, et ses images,
« Ces monumens si fiers, avec lui condamnés,
« Roulent, par les bourreaux honteusement traînés.
« Vois les Romains en foule expier leur bassesse.
« Entends-tu retentir la hache vengeresse,
« Et les chevaux d'airain mutilés par le fer?
« Sous les soufflets bruyans, entends-tu siffler l'air?
« La forge, en frémissant, s'allume; le feu brille:
« Ce Séjan colossal dans les fourneaux pétille.
« Déjà coule à torrens le bronze révéré;
« Déjà ce front superbe et d'un peuple adoré,
« Ce front qui fut jadis le second de la terre,
« Et disputait l'encens aux maîtres du tonnerre,

« Devient vase, trépied, plat, cuvette, bassin.
« Va, cours, que des lauriers suspendus par ta main,
« De tes toits couronnés embellissent le faîte;
« Immole une victime et prépare une fête;
« Ce jour, pour les Romains, est un jour fortuné;
« Séjan, le fier Séjan, au supplice est traîné.
« Quel spectacle! on s'étonne, on célèbre sa chute:
« — Enfin, à ses fureurs je ne suis plus en butte;
« Je ne l'aimai jamais. Quels dédains! quel orgueil!
« Comme il laissait tomber un insolent coup d'œil:
« De quoi l'accuse-t-on? qu'a-t-il osé commettre?
« Où sont les délateurs, les témoins? — Une lettre
« Des roches de Caprée est venue au sénat.
« Sa prolixe longueur est un secret d'état. —
« J'entends, et ne veux pas en savoir davantage.
« Mais le peuple? — le peuple! Il suit l'antique usage.
« Quand on est condamné, peut-on être innocent?
« Il hait le malheureux, adore le puissant.
« Si le sort à Séjan n'eût pas été contraire;
« Du lion endormi dans son triste repaire,
« Si l'imprudent sommeil avait été surpris,
« Dans ce même moment, tout ce peuple à grands cris
« Saluerait empereur, ce Séjan qu'il outrage.
. . . .
« Hâtons-nous. Le cadavre est encor sur la rive,
« Courons, foulons aux pieds l'ennemi des Césars:
« Surtout que l'on nous voie; épions les regards,
« De peur qu'on ne le nie, et qu'un esclave traître
« N'ose devant le juge, et dès ce jour peut-être,
« Traîner, la hart au cou, son maître épouvanté.
« Tels étaient les discours de ce peuple agité. »

Vs. 141. . . . . Quis enim virtutem amplectitur ipsam? etc.

« Ce n'est pas la vertu, c'est la gloire qu'on aime;
« Otez la récompense, et la vertu n'est rien:
« Que de crimes commis pour ce fragile bien!
« Cette gloire, un vain nom, attachés à la pierre
« Qui couvre de la cendre, et garde une poussière!
« Encor ces titres vains seront-ils effacés,
« Et pour faire éclater les marbres dispersés,
« Que faut-il? d'un figuier les rampantes racines.
« Les tombeaux sont mortels; tout meurt jusqu'aux ruines.
« Approche, et descendons dans ces vieux monumens.
« Mon œil cherche Annibal. Eh quoi! ces ossemens,
« Cette poudre, c'est lui! que sa cendre est légère!
« Jadis il fut trop grand, pour que l'Afrique entière
« Le contînt: il s'élance hors de ses régions.
« A des peuples noircis par de brûlans rayons,
« Sa soif de conquérir ajoute encor l'Ibère.

« Des monts Pyrénéens il franchit la barrière :
« Les Alpes ont paru ; leurs sommets hérissés
« N'offrent que précipice, et des remparts glacés.
« Les frimats sont foulés sous sa marche rapide,
« Les rochers sont dissous par un mordant acide.
« Aux champs Ausoniens le voilà descendu ;
« Il y règne ; c'est peu. Vers le Tibre éperdu
« Il court : — Je n'ai rien fait, dit-il, si mes cohortes
« Rome, la hache en main, ne vont briser tes portes ;
« Je veux au Capitole arborer mes drapeaux.
« Artiste, prends la toile, et saisis tes pinceaux ;
« A travers des débris ensevelis sous l'herbe,
« Peins-nous, privé d'un œil, cet Africain superbe,
« Pressant les flancs tardifs d'un énorme éléphant.
« Mais ô gloire ! ô faiblesse ! il était triomphant ;
« Il est vaincu, chassé de royaume en royaume ;
« Il fuit, et d'un grand nom promenant le fantôme,
« D'un roi de Bithynie il va grossir la cour ;
« Et, veillant à sa porte, attendre qu'il soit jour :
« L'effroi de l'univers implore une audience.
« D'un beau trépas, du moins, s'il avait l'espérance !
« Celui qui fit pâlir cent peuples alarmés,
« Tombe-t-il sous l'effort des bataillons armés ?
« Est-ce le fer, le feu qui termine sa vie ?
« Il ébranla l'Europe, et l'Afrique, et l'Asie ;
« Un anneau met un terme à de si grands destins !
« Anneau vengeur de Canne, et vengeur des Latins ;
« Il expie en un jour le sang de vingt années.
« Va donc, cours, et franchis les Alpes étonnées,
« Pour charmer des enfans et d'apprentis rhéteurs,
« Sur tes exploits usés bruyans déclamateurs. »

Vs. 168. **Unus Pellæo juveni non sufficit orbis : etc.**

« Et ce jeune insensé, conquérant de la terre,
» Sur les rochers aigus d'une île solitaire,
« Comme si par le sort il était confiné,
« Dans les bornes du monde il est emprisonné ;
« Pleurant d'être arrêté dans sa course infinie,
« Cet étroit univers fatigue son génie.
« Babylone l'attend. Là, malgré son orgueil,
« Il tiendra tout entier sous les ais d'un cercueil.
« Homme ! tu veux en vain agrandir ta nature !
« Mets un pied dans la tombe, et connais ta mesure. »

Vs. 240. **Ut vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt etc.**

« Mais je veux que le temps respecte sa raison,
« Qu'il n'ait point le malheur de survivre à lui-même ;
« Il faut voir le bûcher d'une épouse qu'on aime ;

« Il faut, environné des lugubres flambeaux,
« Escorter ses enfans au séjour des tombeaux,
« Voir périr ses amis, voir expirer ses frères,
« Voir ses sœurs remplissant les urnes funéraires.
« Sans cesse à ses côtés frappant de nouveaux coups,
« La mort par un trépas les renouvelle tous.
« Ah! l'homme est trop puni de sa longue carrière!
« Errant sur les débris de sa famille entière,
« Il promène ses pleurs de cercueil en cercueil,
« Sèche dans l'amertume, et vieillit sous le deuil. »

Vs. 346. Nil ergo optabunt homines? — Si consilium vis, etc.

« L'homme ne pourra donc jamais former de vœux!
« Laisse tes intérêts entre les mains des dieux,
« Crois-moi, reposons-nous sur leur bonté suprême;
« L'homme est plus cher aux dieux, qu'il ne l'est à lui-même.
« Nous cherchons ce qui plaît; eux pèsent nos besoins;
« Dévoré de désirs, et tourmenté de soins,
« Tu voudrais une femme, un fécond hyménée;
« Mais le regard des dieux lit dans ta destinée;
« Il voit ce que seront ton épouse et tes fils.
« Si pourtant, si tu veux dans leur sacré parvis,
« Ardent solliciteur d'une grâce nouvelle,
« Une offrande à la main aborder leur chapelle,
« Demande un esprit sain dans un corps vigoureux,
« Une âme à qui la mort soit un bienfait des dieux,
« Sachant dompter la crainte, et vaincre la colère,
« Qui ne désire rien, supporte tout, préfère
« Les longs travaux d'Hercule et ses âpres combats,
« Aux jeux, aux voluptés, aux festins délicats,
« Au duvet, où les rois endorment leur mollesse.
« La route du bonheur, crois-moi, c'est la sagesse.
« De ton propre destin, c'est à toi d'ordonner;
« Je te montre des biens que tu peux te donner.
« Qu'as-tu besoin des dieux si ta raison t'éclaire!
« Fortune! des humains fantôme tutélaire!
« Nos vices t'ont placée au rang des immmortels;
« Que l'homme ait des vertus, tu seras sans autels. » Ed.

SATIRÆ UNDECIMÆ

ARGUMENTUM.

Lauta reprobamus convivia, parca probamus.
Lauta reprendnntur (al. *reprehenduntur*) convivia, parca probantur.

LUXUS. — DE COMPARATIONE VICTUS. — IN LUXURIOSOS IN CIBO. — AD PERSICUM AMICUM SUUM. — DE SUPERFLUO APPARATU CIBORUM.

Juvenalis ad frugalem cœnam Persicum, amicum suum, invitaturus primum perstringit stultitiam eorum, qui lautiores parent epulas, quam facultatum suarum modus ferat, donec, absumpto omni patrimonio, redigantur ad mendicitatem, quæ vel vitam ac potissimum senectutem ipsa morte graviorem efficiat, vel eos cogat patria cedere, ne a creditoribus sæpe elusis comprehendantur, vs. 1—55. Quibus præmissis, fercula a se parata, una cum supellectile ac ministris, recenset. Cibos dicit esse inemptos, et in villa Tiburtina natos, hœdulum, gallinam, ova, asparagos, uvas, pira et mala, quæ olim luxuriosa fuerit cœna senatorum, clarissimorumque Romanæ gentis nominum, Curii, Fabiorum, Catonis, Scaurorum, Fabriciorum aliorumque (56—92); supellectilem non magnificam, testudineam, argenteam, auream, citream, vel eburneam, sed simplicem, æream, ligneam, fictilem, osseam, mensas nuceas et domi natas (94—135); servos, non perite opsonia scindentes, nec peregrinos et care emptos, vel bene comptos, ornatos et doctos, sed rudes et italos, pastoris et bubulci filios, indutos crasso eodemque vestitu, nec nisi nunc propter convivia pexos, at ingenui vultus ac pudoris, castos et libidinis ignaros, qui viles calices et vina patria porrecturi sint, 136—161. Præterea non lascivas saltationes et cantilenas Gaditanarum puellarum, sed honestiora Persico promittit acroamata, recitationes carminum Homeri et altisoni Maronis, 162—180. Denique ab amico petit, ut omnibus dimissis curis hilari animo et, dum omnis Roma ad ludos Megalesiacos spectandos in circum effusa sit, jam sexta hora veniat: quod sine pudore fieri posse monet, quum nonnunquam fas sit genio indulgere, et rariori usu voluptates commendentur, 181—208.

SATIRÆ UNDECIMÆ
ANALYSIS.

Satira pulcherrima, qua frugalitas prædicatur et damnatur luxus, maxime eorum, qui, immemores aurei præcepti γνῶθι σεαυτόν, facultatum suarum modum transeunt. Sabinus suspicabatur, Juvenalem in Epicuri sectam invehi; Calderinus contra, ab eo otium et frugalitatem laudari ex sententia hujus philosophi, qui veram vitam in mentis tranquillitate virtutisque posuerit exercitio, eique frugalitatem quam maxime convenire existimaverit.

SATIRA UNDECIMA.

Atticus eximie si cœnat, lautus habetur;
Si Rutilus, demens : quid enim majore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? omnis
Convictus, thermæ, stationes, omne theatrum
De Rutilo : nam dum valida ac juvenilia membra
Sufficiunt galeæ, dumque ardent sanguine, fertur,
Non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno,
Scripturus leges et regia verba lanistæ.
Multos porro vides, quos sæpe elusus ad ipsum
Creditor introitum solet exspectare macelli,
Et quibus in solo vivendi causa palato est.
Egregius cœnat meliusque miserrimus horum,
Et cito casurus jam perlucente ruina.

SATIRÆ UNDECIMÆ INTERPRETATIO.

Si Atticus epulatur opipare, homo splendidus et magnificus existimatur : si Rutilus hoc idem facit, dementem illum prædicamus. Quid enim est quod vulgus majori cachinno excipiat carpatque, quam pauperem Apicium? In ore omnium Rutilus est; frequens de illo sermo in conviviis, in balneis, in theatro, in plateis et conventibus : quippe qui, post fortunas in ganeis dilapidatas, dum validi ac juvenales artus cassidi ferendæ pares sunt, et dum sanguine adhuc integro fervent, vadit ad ludum gladiatorium, ut ibi a magistro artis rationem tractandorum armorum, et imperiosa ediscat scribendo præcepta, quibus ad ludicram pugnam tirones instituuntur, fame quidem impulsus; non coactus a tribuno, non tamen ab eodem prohibitus. Multos videre est, quos sui creditores sæpe antea decepti, opperiuntur in ipso macelli aditu; qui videntur ob unius gulæ causam vivere, scilicet ut edant ac bibant. Quo quis inter illos est perditior, et jam propior imminenti ruinæ, eo melius et lautius

Interea gustus elementa per omnia quærunt,
Numquam animo pretiis obstantibus: interius si
Attendas, magis illa juvant, quæ pluris emuntur.
Ergo haud difficile est, perituram arcessere summam
Lancibus oppositis, vel matris imagine fracta,
Et quadringentis numis condire gulosum
Fictile: sic veniunt ad miscellanea ludî.
Refert ergo, quis hæc eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
Sumit, et a censu famam trahit. Illum ego jure
Despiciam, qui scit, quanto sublimior Atlas
Omnibus in Libya sit montibus; hic tamen idem
Ignorat, quantum ferrata distet ab arca
Sacculus. E cælo descendit, Γνῶθι σεαυτὸν,

vescitur. Interim donec suppetunt nummi, gulæ irritamenta et ciborum delicias in aere, mari, terra, consectantur, et ex omnibus elementis corrogant; neque ullius pretii magnitudine, et caritate ullius obsonii quod illis arriserit, deterrentur ab emendo: quin, si rem diligentius expendas, ea fercula magis eos delectant, quæ majori pretio coemuntur. Neque vero admodum laborant, quemadmodum pecuniam male perdendam comparent, quippe qui non dubitent eam a creditoribus mutuari, datis pignori patinis aureis argenteisve, ac reliqua domestica supellectili; concisis etiam frustatim et comminutis parentum suorum statuis: neque cunctantur in unum aliquod obsonium fictili patinæ, quandoquidem aliæ pignori sunt datæ, impositum, quadringenta sestertia impendere. Ita, dissipatis brevi fortunis, eo deveniunt isti gulosi, ut histriones evadant, ac personam in miscellaneis ludis agant.

21. Interest igitur, quis laute ac splendide vescatur: id enim si Rutilus faciat, luxui et intemperantiæ deditus esse dicetur; si Ventidius, honeste ac laudabiliter agere prædicabitur; idemque vitium, quia fit a divite, nomen virtutis induet. Mihi vero ille parum sapere merito videbitur, qui norit quanto altior ceteris Africæ montibus sit Atlas, neque tamen sciat quantum sit discriminis inter ingentem arcam ferro munitam, et exiguam crumenam. Præclara illa vox et sententia, *Nosce te ipsum*, e cœlo ad nos demissa est; oportet illam altis mentibus reponere, illiusque semper meminisse, seu ducere uxorem co-

Figendum et memori tractandum pectore, sive
Conjugium quæras, vel sacri in parte Senatus
Esse velis : nec enim loricam poscit Achillis
Thersites, in qua se transducebat Ulixes.
Ancipitem seu tu magno discrimine causam
Protegere affectas, te consule; dic tibi, qui sis,
Orator vehemens, an Curtius et Matho buccæ.
Noscenda est mensura tui spectandaque rebus
In summis minimisque, etiam quum piscis emetur,
Ne mullum cupias, quum sit tibi gobio tantum
In loculis : quis enim te, deficiente crumena
Et crescente gula, manet exitus, ære paterno
Ac rebus mersis in ventrem, feneris atque
Argenti gravis et pecorum agrorumque capacem?
Talibus a dominis post cuncta novissimus exit
Annulus, et digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ; sed morte magis metuenda senectus.

gites, sive in senatus sancti partem cooptari velis. Quippe Thersites Achillis demortui arma non ausus est poscere, suæ sibi videlicet ignaviæ conscius, quibus ferendis ne ipse quidem Ulysses par, quum ea induit, ludibrio est habitus.

32. Ad hunc modum tu, quum periculosam et dubiam defendere causam meditaberis in foro, tuas vires expende; temet ipse inspice; an eloquens peritusque sis patronus, an Curtio et Mathoni, buccis loquacibus, similis. Mensuram tui ingenii, facultatis attende, si quid majoris minorisve negotii suscipias, etiam quum piscem emes, ne mullum appetas, quando gobionis pretium duntaxat habebis in crumena. Quorsum enim, quæso, evades, quum, exhaustis opibus, augebitur lautiorum dapum appetentia? Quum patrimonium et fortunas omnes conjeceris in tuum abdomen, quod instar voraginis usuras, vasa argentea, greges, fundos, absorbet ac devorat? Ejusmodi helluones, post omnia bona consumpta, coguntur denique vendere suum annulum; eoque exutam Pollio manum protendit ad stipem corrogandam. Illis ganeonibus non tam præcox et intempestiva mors, quam senectus ipsa est pertimescenda. Porro ad ex-

Hi plerumque gradus: conducta pecunia Romæ
Et coram dominis consumitur; inde ubi paulum,
Nescio quid, superest, et pallet feneris auctor,
Qui vertere solum, Baias et ad ostrea currunt.
Cedere namque foro jam non est deterius, quam
Esquilias a ferventi migrare Subura.
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Mœstitia est, caruisse anno Circensibus uno.
Sanguinis in facie non hæret gutta: morantur
Pauci ridiculum effugientem ex Urbe pudorem.
Experiere hodie, numquid pulcherrima dictu,
Persice, non præstem vita, vel moribus, et re;
Sed laudem siliquas occultus ganeo; pultes
Coram aliis dictem puero, sed in aure placentas.
Nam quum sis conviva mihi promissus, habebis

tremam egestatem et miseriam istis fere gradibus deveniunt: primum nummos accipiunt mutuos, quos Romæ dilapidant, inspectantibus ipsis creditoribus: postquam illa pecunia tota ferme consumpta est, incipitque fenerator metuere, ne sortem perdat, tum isti nebulones Romam exsilio voluntario deserunt, demum ad Baianum Ostiensemve portum fugiunt. Nam decoquere, ac forum argentarium relinquere, nemini videtur nunc turpius, quam ab una urbis regione ad alteram, a Suburra, ubi æstas et calor est gravior, in Esquilias frigidiores demigrare: unum id exsules isti dolent, quod Circenses ludos unius anni, quo abfuturi sunt Roma, spatio non spectabunt: ceterum, quod decoxerint, quod patriam deseruerint, nulla pars faciei erubescit. Quotus enim quisque tandem est, qui pudorem Roma jam exsulare compulsum, et ab omnibus irrisum, retinere curet?

56. Intelliges hodierna die, o Persice, an præclaras istas frugalitatis leges observem reipsa; utrum in moribus meis, ac vivendi ratione veluti repræsentem ea, quæ verbis et magnifica oratione prædicavi; an olera, et viles cibos palam collaudem, interim dum clam vescor lautioribus; an quum invisunt me amici, clara voce jubeam a servo parari mihi in cœnam pultes; voce dein submissa, eidem ut placentas apponat, imperem. Quum enim promiseris te

Evandrum; venies Tirynthius, aut minor illo
Hospes, et ipse tamen contingens sanguine cælum;
Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
  Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguissimus agro
Hædulus, et toto grege mollior, inscius herbæ,
Necdum ausus virgas humilis mordere salicti,
Qui plus lactis habet, quam sanguinis; et montani
Asparagi. posito quos legit villica fuso.
Grandia præterea tortoque calentia fœno
Ova adsunt ipsis cum matribus, et servatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus, uvæ;
Signinum Syriumque pyrum; de corbibus îsdem
Æmula Picenis et odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
Auctumnum, et crudi posuere pericula succi.

domi meæ cœnaturum, eadem frugalitate a me accipieris, qua Evander accepit Herculem, aut Æneam minorem Hercule hospitem, divos tamen cognatione attingentem; utrumque diversa morte adscriptum Superis, hunc aquis demersum, illum flammis assumptum.

64. Accipe nunc quas tibi sim appositurus dapes, non illas quidem exquisitas, et arte multa in macello præparatas. Hœdus parvus et præpinguis mensæ inferetur, et natus in agro Tiburtino; reliquis ejusdem gregis hœdulis tenerior, qui nondum herbam degustavit; nec momordit ramulos humilium salicum; in quo major lactis copia quam sanguinis est: apponentur deinde asparagi quos in montibus, deposita ad tempus colo, decerpsit mea villica: non aberunt ova grandiora, et adhuc a nido torti fœni calida, simulque gallinæ quæ illa ediderunt: addam uvas, quæ licet ab aliquo tempore jam lectæ fuerint, ita diligenter tamen asservatæ sunt, ut videantur adhuc e suis palmitibus pendere: educam ex eodem promiscue canistro pyra nata in Signiæ arvis, et alia ex eorum genere quæ primum e Syria in Italiam advecta sunt: itemque poma cum Picenis certantia, quibus inest idem odor ac si essent recentia, et quæ nihil habent noxium, quia crudum et periculosum succum, quem autumno contraxerant,

Hæc olim nostri jam luxuriosa Senatus
Cœna fuit. Curius, parvo quæ legerat horto,
Ipse focis brevibus ponebat oluscula, quæ nunc
Squalidus in magna fastidit compede fossor,
Qui meminit, calidæ sapiat quid vulva popinæ.
Sicci terga suis, rara pendentia crate,
Moris erat quondam festis servare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente nova, si quam dabat hostia, carne.
Cognatorum aliquis, titulo ter Consulis atque
Castrorum imperiis et Dictatoris honore
Functus, ad has epulas solito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.
Quum tremerent autem Fabios, durumque Catonem,
Et Scauros, et Fabricios, rigidique severos
Censoris mores etiam collega timeret,

hiemis frigore coxerunt ac mitigarunt. Ita cœnabant nostri pridem senatores, iis etiam temporibus quibus a priscorum Romanorum frugalitate deficere cœperant. Curius aliud nihil cœnabat, quam legumina, quæ in horto suo ipse collegerat, et exili coxerat foco: quæ nunc aspernantur etiam sordidi servi, qui catenis longioribus vincti humum ruri fodiunt, et qui non sunt obliti, quam bonum saporem habeat vulva suis in popina ferventi præparata. Olim solebant majores nostri servare ad dies festos solemnibus epulis celebrandos dorsum porcinum sublime suspensum in crate lignea, ut exsiccaretur; et quum affines die suo natali ad convivium invitabant, apponebant ipsis nihil præter lardum, et aliquid recentis carnis, si quid ex immolata forte hostia restaret. Ad ejusmodi cœnam, tanquam ad opimum convivium, unus aliquis e propinquis, licet consulatu ter functus, licet maximis præfuisset exercitibus, et dictaturam honorandam gessisset, properabat horam cœnæ solitam antevertens, et ligonem, quo montanum arvum prosciderat, humeris impositum gestans.

90. Sane istis temporibus, quibus quisque sibi metuebat, ne reprehenderetur et multaretur a Fabiis, Catonibus, Scauris et Fabriciis; quum ipse censor a sui collegæ severitate ac censura tutus non

Nemo inter curas et seria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu testudo nataret,
Clarum Trojugenis factura ac nobile fulcrum:
Sed nudo latere, et parvis frons ærea lectis
Vile coronati caput ostendebat aselli,
Ad quod lascivi ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus atque supellex.
Tunc rudis et Graias mirari nescius artes,
Urbibus eversis, prædarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Ut phaleris gauderet equus, cælataque cassis
Romuleæ simulacra feræ mansuescere jussæ
Imperii fato, geminos sub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo venientis et hasta
Pendentisque Dei perituro ostenderet hosti.
Argenti quod erat, solis fulgebat in armis:

esset; tunc, inquam, nemo, quasi rem seriam, et alicujus momenti, curavit exquirere, quales et quantæ in Oceano caperentur testudines, e quarum conchis in laminas desectis ornarent lectorum fulcra Romani proceres: erant inornatæ cubilium spondæ et nuda latera, ipsi lectuli angusti, et in eorum anteriori parte asini vile caput ex ære visebatur, floribus redimitum, circa quod infantes rustici proterve colludebant. Huic igitur supellectili ac domui consentanea erant mensarum fercula. Tunc milites nostri parum in æstimandis Græcorum artificum eximiis operibus periti, et ejusmodi rerum contemptores, si quam diripuissent urbem, cujus in spoliis elaborata reperissent ab egregiis opificibus vasa, eadem perfringere non dubitabant, ut ex iis bullas et alia id genus equorum ornamenta conficerent, ut suas galeas insignirent cælata effigie aliqua, scilicet lupæ, quæ deponens nativam feritatem, ita jubentibus imperii Romani fatis, Romulum aluit: item geminorum fratrum Remi et Romuli, sub Quirinalis montis rupe jacentium: aut Martis, bellorum præsidis dei, qui nudus cum hasta et clypeo quasi exstare cerneretur e galea, hostique velut imminens, illi exitium intentare. Si quid illis argenti erat, hoc armis duntaxat ornandis adhibebant. Tales igitur ac tanti viri, quorum fortitudini, famæ ac felicitati jure

Ponebant igitur Tusco farrata catino
Omnia tunc, quibus invideas, si lividulus sis.
  Templorum quoque majestas præsentior, et vox
Nocte fere media mediamque audita per Urbem,
Litore ab Oceani Gallis venientibus, et Dîs
Officium vatis peragentibus, his monuit nos.
Hanc rebus Latiis curam præstare solebat
Fictilis et nullo violatus Jupiter auro.
Illa domi natas nostraque ex arbore mensas
Tempora viderunt; hos lignum stabat in usus,
Annosam si forte nucem dejecerat Eurus.
At nunc divitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil rhombus, nil dama sapit; putere videntur
Unguenta atque rosæ, latos nisi sustinet orbes
Grande ebur, et magno sublimis pardus hiatu,
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, et Mauro obscurior Indus,

invideat quicumque aliqua tangi potest invidia, mensæ apponebant confecta e simplici farre cibaria omnia in vasis Tusciæ fictilibus.

111. In eorum etiam templis majestatem suam et præsentiam Superi evidentius declarabant; quod maxime intellectum est, quum Galli ab occiduo littore oceani irruperunt in Italiam; tunc enim auditæ voces fuerunt nocte intempesta, media in urbe Roma, quibus adventare Galli nuntiabantur, Superis ipsis vatum erga Romanos munere fungentibus. Sic nos de imminenti exitio admonebat, sic Romanam rem curabat Jupiter, quum ejus statuæ duntaxat ex argilla confectæ essent, necdum auro conflatæ, vel potius inquinatæ. Illis temporibus mensæ fiebant ex arboribus in Italia natis, et quasi domesticis. Si forte vetulam nucem ventus prostravisset, ejus truncum ad mensam fabricandam reservabant. At nunc Romani locupletes cibum capere cum voluptate non possunt, nullius saporis esse rhombos ac damas, odoris nullius unguenta suavissima, ipsasque rosas putant, nisi mensas ingentes fulciant pedes eburnei, pardorum hiantium figuram in summa parte referentes, et ex ebore candidissimo fabricati, quale deportatur ex Elephantide insula, prope Syenen sita; e Mauritaniæ celeribus incolis; ex ipsa India

Et quos deposuit Nabatæo bellua saltu,
Jam nimios capitique graves. Hinc surgit orexis,
Hinc stomacho bilis : nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. Ergo superbum
Convivam caveo, qui me sibi comparat, et res
Despicit exiguas : adeo nulla uncia nobis
Est eboris, nec tessellæ, nec calculus ex hac
Materia; quin ipsa manubria cultellorum
Ossea : non tamen his ulla umquam opsonia fiunt
Rancidula, aut ideo pejor gallina secatur.
Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, et pygargus,
Et Scythicæ volucres, et phœnicopterus ingens,
Et Gætulus oryx, hebeti lautissima ferro
Cæditur, et tota sonat ulmea cœna Subura.
Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ

cujus populi Mauris nigriores; aut ex silvis Nabatæorum, in quibus elephanti dentes jam nimios et capiti graviores deponunt. Ex eo nimirum quod ejusmodi pedibus nitatur mensa, nascitur appetentia ciborum, hinc vires adduntur stomacho ad cibos facilius digerendos. Itaque non minus turpe jam ducitur mensam habere domi pede sustentatam argenteo, quam annulum in manu ferreum gestare. Ego vero lautos ejusmodi et arrogantes convivas fugio, qui, meam tenuitatem scilicet cum suis opibus ac deliciis comparantes, eam contemnunt : nam apud me ne uncia quidem eboris est, non tesseræ, non calculi eburnei sunt, immo ipsi cultrorum capuli sunt ex osse : neque tamen idcirco meæ dapes rancidæ ac deteriores fiunt, non pejorem habent saporem gallinæ, quia istis cultellis scinduntur. Sed neque aderit apud me servus, qui mensam instruat, cibos scite apponat ac secet, illis omnibus peritior, qui artem ferculorum secandorum docentur in schola Trypheri, in qua magna sumina, lepores, apri, pygargi, phasiani Scythici, ingentes phœnicopteri, Gætuli oryces, et alia lautæ cœnæ fercula, ex ulmeis virgis confecta, ligneis quoque et obtusis cultris secantur, non sine fragore, quo Suburra tota perstrepit. Structor meus, in hac arte valde

Novit avis noster tirunculus ac rudis omni
Tempore, et exiguæ frustis imbutus ofellæ.
Plebeios calices et paucis assibus emtos
Porriget incultus puer, atque a frigore tutus:
Non Phryx aut Lycius, non a mangone petitus
Quisquam erit et magno: quum posces, posce Latine.
Idem habitus cunctis, tonsi rectique capilli,
Atque hodie tantum propter convivia pexi.
Pastoris duri hic est filius, ille bubulci.
Suspirat longo non visam tempore matrem,
Et casulam, et notos tristis desiderat hædos
Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris,
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit;
Nec pugillares defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas jam præbuit alas,
Crassa nec opposito pavidus tegit inguina gutto.

tyro et rudis, non callet quemadmodum apte et decenter oporteat eximere partem aliquam capreæ tostæ, aut alam gallinæ Numidicæ, quippe qui nunquam ista didicerit, neque artis istius coquinariæ tyrocinium aliud fecerit, quam in frustulis quibusdam carnis sectæ torrendis ac parce dividendis. Ministrabit nobis rusticanus puer et incomptus, dabitque cyathos vilis pretii, quibus uti plebs solet, ipse crassa tectus veste, quantum ad arcendum frigus sufficiat: nullum e Phrygia videbis petitum, aut Lycia, vel magno pretio emptum a mancipiorum venditore: si quid ab ipso, quum ministrabit, postulabis, fac loquaris latine, neque enim scit, ut nobilium servi, græce dicere. Neque aliis meis mancipiis elegantius erit vestitus, omnibus eadem quippe vestis est: omnium comæ attonsæ sunt et rectæ, sine cincinnis et ornatu; easque tantum hodie, propterea quod habeo te convivam, pectent. Hic pastore meo genitus est, ille bubulco; liberali puer vultu et pudorem spirante, quali convenit eos esse qui togam prætextam, et limbo purpureo insignitam gestant, mœret quod a suo tugurio, a matre jamdiu relicta, ab hœdis notis, divulsus sit, eosque revisere cupit! nec in balnea cum voce rauca prægrandes defert testiculos, nec alarum pilos jam vellendos præbuit, nec pavidus amplum inguen opposito

Hic tibi vina dabit, diffusa in montibus illis,
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit;
Namque una atque eadem est vini patria atque ministri.
Forsitan exspectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plausuque probatæ
Ad terram tremulo descendant clune puellæ,
Irritamentum Veneris languentis, et acres
Divitis urticæ: major tamen ista voluptas
Alterius sexus; magis ille extenditur, et mox
Auribus atque oculis concepta urina movetur.
Non capit has nugas humilis domus. Audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet; ille fruatur
Vocibus obscœnis omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem:
Namque ibi Fortunæ veniam damus. Alea turpis,

olei vasculo contegit. Hic vinum tibi miscebit, lectum in iis, ubi est educatus ipse, collibus, in quibus antea ipse puerulus ludebat; neque alia vini ac ministrantis illud, patria est.

162. Noli porro exspectare dum aliqua puella petulans, e Gadibus advecta, in medio saltantium canentiumque cœtu incipiat pruritum libidinis imitari, et plausibus approbatæ crebris cæteræ puellæ lumbos natesque lascive motas ad terram demittant: hæc omnia languidos divitum animos ad venerem irritant, et acribus stimulis, tanquam urticis interioribus, pungunt atque incendunt. Tamen voluptas ex isto spectaculo concepta longe major est in altero sexu, qui magis erigitur, inflammatur, et statim ac aures cantilenis, oculos saltationibus intentos dederit, ardentem urinam erumpentemque non retinet. Hæ deliciarum inanes illecebræ humili, qualis nostra est, domui non conveniunt: ille audiat testarum inter se collisarum crepitus (*les castagnettes*); audiat spurcas voces quibus uti non ausa fuerit serva scortorum in fœtido lupanaris fornice nuda prostans; ille fruatur obscœnis sermonibus, et suam libidinem modis artibusque omnibus irritet, qui superbum pavimentum Lacedæmonii marmoris orbibus stratum pytismate repetito aspergit et lubricat: nam illi ignoscimus, quasi cuncta per divitias

Turpe et adulterium mediocribus : hæc eadem illi
Omnia quum faciant, hilares nitidique vocantur.
Nostra dabunt alios hodie convivia ludos :
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert, tales versus qua voce legantur?
Sed nunc dilatis averte negotia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam cessare diem : non feneris ulla
Mentio, nec, prima si luce egressa, reverti
Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor,
Humida suspectis referens multicia rugis,
Vexatasque comas, et vultum auremque calentem.
Protenus ante meum, quidquid dolet, exue limen;
Pone domum, et servos, et quidquid frangitur illis,
Aut perit : ingratos ante omnia pone sodales.

liceant. Turpis est alea, turpe adulterium homini mediocris fortunæ et conditionis : si dives eadem admittat flagitia, homo lautus elegansque censebitur. Longe alios tibi ludos convivium nostrum hodie exhibebit; alias præbebit oblectationes. Homeri versus recinentur, et præclara Virgilii carmina, quæ merito dubitationem afferunt, utri palma poeseos tribuenda sit. Quid interest, quænam vox adhibeatur istis versibus recitandis, qui per se videlicet adeo canori præstantesque sunt?

181. Age igitur, negotia et curas in aliud tempus differ, et nonnihil gratæ quietis indulge tibi, si quidem a negotiis vacare et feriari per totam istam diem fas erit : omnem de usurarum lucro cogitationem ac sermonem valere jube, nec stomachum tibi silenti moveat uxor tua, si primo egressa mane domum serius redire solet; si referat vestem bombycinam quæ rugis pluribus vexata et humida suspicionem adulterii prodat; si capillos turbatos cum vultu calido, cum auribus rubentibus ad te reportet. Quid multa? quidquid afferre tibi mœrorem potest, in limine mearum ædium depone; omnem de rebus domesticis; de famulis, quæcumque frangere vel disperdere soleant; præsertim vero de amicorum ingrato animo, sollicitudinem ac dolorem abjice.

Interea Megalesiacæ spectacula mappæ
Idæum solenne colunt, similisque triumpho
Præda caballorum Prætor sedet, ac, mihi pace
Immensæ nimiæque licet si dicere plebis,
Totam hodie Romam circus capit; et fragor aurem
Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
Nam si deficeret, mœstam attonitamque videres
Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis
Consulibus. Spectent juvenes, quos clamor et audax
Sponsio, quos cultæ decet adsedisse puellæ;
Spectent hoc nuptæ juxta recubante marito,
Quod pudeat narrasse aliquem præsentibus ipsis.
Nostra bibat vernum contracta cuticula solem
Effugiatque togam. Jam nunc in balnea, salva
Fronte, licet vadas, quamquam solida hora supersit

191. Dum nos epulis frugalibus operam ita dabimus, alii spectabunt ludos solenni pompa in honorem Idææ Matris celebrari, et per suspensam in Circo mappam denuntiari solitos. Prætor habitu cultuque triumphantium insignis curru insidebit, equis undecumque per vim ablatis, quibus ad hæc spectacula edenda plurimis est opus. Tota hodie Roma, quod pace tam numerosi populi dixerim, in circum confluet: jam exaudire videor clamores inconditos, e quibus conjicio victorem discessisse aliquem e viridis panni factione, quæ si ab æmulis factionibus vinceretur, Romam cerneres mœrore ac stupore confectam, haud aliter atque olim, quum in Cannensi prælio duo consules profligati fuerunt. Istis, per me licet, spectaculis intersint adolescentes, quos delectat strepitus, quos juvat sponsionem cum obvio quolibet facere de variis ludorum eventibus; qui captant locum, ubi mulierculis politioribus assideant: nuptæ etiam intersint cum marito juxta recubante, et spectent illa quæ nemo coram ipsis narrare gesta sine pudore possit. Nos, utpote seniores, rugosam cutem soli verno et clementi exponamus, et urbis ac togatæ vitæ molestias devitemus. Potes jam balneum petere, quamvis hora sit post ortum solis duntaxat quinta, idque impune, ac nullius reprehensionem metuens. Sane horam balnei solitam antevertere, ac genio, ut a nobis hodie paulisper fiet, indulgere

Ad sextam : facere hoc non possis quinque diebus
Continuis, quia sunt talis quoque tædia vitæ
Magna. Voluptates commendat rarior usus.

vix posses diebus quinque continuatis : magnam quippe hæc vivendi ratio satietatem afferre solet. Voluptates ut sint gratæ, rariores esse debent.

VARIÆ LECTIONES
ET NOTÆ
IN SATIRAM UNDECIMAM.

NOTÆ. 1, 2. Conf. IV, 13, 14, et VIII, 182. — *Atticus* hoc loco, pro quovis nobili ac divite; qualis fuit ille T. Pomponius, qui vel tironibus ex Nepote et Cicerone notissimus est. — *Lautus*, splendidus et magnificus, qui ita vivit, ut solent nobiles ac divites, utque eos decet.

VARIÆ LECTIONES. 2. *Rutulus*, 11, 23, 27, 58, 64, 66, 67, non improb. Schurzfleisch.

NOT. 2. *Rutilus* pro quovis paupere divites æmulante. [1]

VAR. 3. *Accipitur*, 24. — *Apitius*, 18, 21, 22, 23, 48, 58.

NOT. 2, 3. Vide ad III, 152. — *Apicius* pro homine luxurioso, seu guloso; vide ad IV, 23.

VAR. 4. *Convinctus*, 11, ut alibi *thensaurus*, *formonsus*, et infra vs. 28, *fingendum*. *Conventus*, 15, 16, et alii Codd. quos laudant Pontan. Analect. II, 11, et Barth. Advers. XLII, 16. *Conventus, turmæ, stationes, omne tribunal* in MS. aliquo se legisse dicit Lips. Epist. Quæst. II, 9.

NOT. 4. *Convictus*, convivia, hoc est, omnes, qui in conviviis sunt, ut mox *thermæ*, *stationes*, et *theatrum*. [2] — *Thermæ* hoc loco, vel proprie dicuntur, et quidem homines, ibi convenientes, vel potius thermopolia, aut popinæ; vide ad VIII, 168. — *Stationes* sunt συστάσεις, circuli, seu omnia loca, ubi frequenter, vel audiendi, vel confabulandi causa, convenire aut consistere solent homines, verb. caus. cives post negotia, legati civitatum vel municipiorum, de jure respondentes, senatores, qualia fuere senaculum, forum, porticus, etc.

NOT. 5. *De Rutilo*, scil. loquuntur, fabulantur, rident.

VAR. 5, 6. Ita hunc locum recte, opinor, emendarunt Rutgers. Var. Lect.

[1] Confer ad XIV, 18. Cognomen fuit gentis Marciæ (vid. Liv. VII, 16—39; IX, 33, 38; X, 9, 47), Virginiæ (Liv. III, 7), Nautiæ (Fast. Capitol. apud Gruter. pag. 291), et al.

[2] Conf. Voss. ad Vellei, II, 33.

II, 17; Barth. Advers. XLII, 16. Rigaltius et Farnab. Vulgo legitur: «*nam dum valida* (Rutili) *ac juvenilia membra Sufficiunt galeæ, dumque ardens sanguine fertur, Non cogente*, etc. vel *dumque ardens* (scil. Rutilus est) *sanguine, fertur, Non*, etc. Sed illa et lectio, et distinctio inepta mihi videtur, hæc vero scabra; et fruatur judicio suo Hein. qui contendit, in hac nihil esse, quod jure culpari possit, et vel optimum inde effici sensum. *Valida*, etc. vel mox vs. 8. *Scripturit is*, conj. Lindenbr. — *Et*, 18. — *Juvenalia*, 17 a m. pr. 64. Vox rarior, qua etiam utitur Virg. Æneid. II, 518; V, 475; VIII, 163, ad quæ loca vide Interpp.

VAR. 6. *Dum fertur sanguine et ardens*, 15.

NOT. 5—8. Nam mox, dum juvenis est, dicunt eum, consumptis bonis et inopia cogente, sponte operam daturum esse gladiaturæ. Conf. ad II, 143 seq. et VIII, 192—210. — *Sufficiunt galeæ* portandæ armisque tractandis.

VAR. 7. *Nec cogente*, 16. — *Non prohibente*, 16, 23. — Pro *tribuno* suspicari possis *tyranno*, quo sensu poeta supra VIII, 193, dixit *nullo cogente Nerone*. Sed *tribunus* hoc loco est forsan ipse Imperator (ut et II, 165); nam tribunitia potestas, Augusto ceterisque Imperatoribus delata, summi imperii vim significationemque habebat, unde et anni ejus, tanquam anni imperii, in nummis aliisque monumentis publicis numerantur; vid. Lips. et Ernesti ad Tacit. Ann. I, 2; III, 56; Schwarzii Dissert. de Augustorum tribun. potest. et Dodwelli Præl. Cambd. XIX, 7. Alios quidem tribunos, sed sine vi, creari patiebantur Cæsares.

NOT. 7. *Nec prohibente tribuno*, Imperatore, ejusmodi dedecus Urbis. Conf. Var. Lect.[1]

NOT. 8. Dicunt eum gladiatorem futurum; non, quod alii putant, lanistam, aut ejus scribam. — *Scripturus*, descripturus, excepturus, scil. ut ediscat, *leges*, præcepta artis gladiatoriæ, dictata, *lanistæ*, qui *commentari* dicebatur, et *dare dictata*.[2] — *Verba regia*, superba, imperantia, *lanistæ*, qui tironibus in palum, vel adversarium, cum rudibus primum, deinde cum justis armis, irruentibus subinde acclamabat: *Attolle! cæde! declina! urge! percute!* vel etiam *seca* et *ure*: unde *regia* quoque *verba* possunt crudelia hoc loco esse. *Regia* enim contemptim dicebantur Romanis, quippe qui inde a regibus exactis summum in eos odium gerebant. Vix autem crediderim, poetam hoc loco respexisse P. Rutilium

[1] In MS. Barthii (v. ej. Advers. XLII, 16) vetera hæc legebantur Scholia: «Poeta ostendit, omnem publicæ militiæ disciplinam esse exstinctam et meditationem armorum resedisse tantum in gladiatoribus. *Lanistæ* autem magistri gladiatorum erant, et mos erat, ut, si quis coactus gladiaturam assumeret, statim, ut vellet, eam relinqueret; qui vero sponte, nunquam.» Cf. Salm. de Mod. Usur. 10.

[2] Vid. Lips. Elect. I, 15.

consulem, et quæ de eo tradit Valer. Maxim. II, 3, 2. — De his *regiis verbis* adi Lipsium *Saturn.* pag. 60. Ed.

Not. 9 seq. Sunt præterea multi gulæ indulgentes, qui pecunia mutuo sumpta lautas emunt dapes, quosque *creditor sæpe elusus*, hoc est, deceptus vana pollicitatione solutionis, in *macello*, ubi delicata venduntur opsonia, et gulosi homines frequenter conveniunt, *exspectat*, ut exigat ab iis fenus. Conf. Horat. Satir. I, 2, 7, seq. et Epist. I, 15, 26 seq. Macellum frequentabant Romani, ipsique ibi emebant opsonia, quæ servis domum ferenda tradebant.

Not. 11. Qui tantum vivunt, et vivere volunt, ut edant et serviant gulæ; ὧν ὁ θεός ἡ κοιλία, D. Paulus ad Phil. III, 19. Cf. inf. XII, 50, 51; Gell. VII, 16, et Athen. IV, 15 (48), pag. 159, ubi etiam laudantur verba Socratis: Ὁ Σωκράτης δ' ἔλεγε τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφέρειν, καθόσον οἱ μὲν ζῶσιν, ἵν' ἐσθίωσιν· αὐτὸς δ' ἐσθίει, ἵνα ζῇ, quæ et leguntur apud Macrob. Sat. II, 8.

Not. 12. Quo quis horum miserior est et pauperior, eo vivit *egregius*, hoc est, magis egregie, lautius: comparativ. adverb. ut apud Lucret. IV, 469: raro usitatum.

Not. 13. Qui mox ad incitas, vel extremam redigetur paupertatem. Metaphoræ ab hianti et rimoso pariete, seu muro ductæ, vel ab ædificio, cujus ruina jam impendet et manifesta est. — *Perlucente*, apparente per rimas.

Not. 14. *Interea*, priusquam ad incitas sunt redacti, *gustus*, epulas, quas gustu explorant, *quærunt per omnia elementa*, per aerem, aquam et terram: volucres, pisces, feras et fructus terræ exquisitiores; ut apud Senec. Controv. V, præf. « Quidquid avium volitat, quidquid piscium natat, quidquid ferarum discurrit, nostris sepelitur ventribus. Quære nunc cur subito moriamur: mortibus vivimus.[1] »

Not. 15—16. Magnitudo pretii non obstat, quo minus desiderio ciborum capiantur, non minuit desiderium, quin potius illud auget: *si interius attendas*, accuratius rem consideres, *magis illa juvant*, delectant, suaviora iis videntur magisque appetuntur, *quæ pluris*, majori pretio, *emuntur*. Conf. Petron. 93, et Senec. Consol. ad Helv. c. 9.

Var. 17. *Accersere*, 22, 24, 60, 64. De qua scriptura vid. Schelleri Præc. styli bene latin. tom. I, pag. 38.

[1] Male Grangæus coll. Sen. Ep. 89, et Consol. ad Helv. c. 9, exponit, per omnes orbis terræ easque longinquiores partes; nec melius alii: quærunt omnes cibos, quorum nomen ab unaquaque alphabeti litera incipit, ut *aper*, *anas*, *anser*, *bos*, etc. vel simul apponi jubent edulia, quorum nomina ab eadem litera incipiunt, qualia sunt *pullus*, *perdix*, *pavus*, *perna*, *porcellus*, *piscis*, etc. cujus luxuriæ inventor Antoninus Geta, teste Spartiano.

Not. 17. Non dubitant, mutuo accipere, quæ perdant magis, quam erogent; Schol. Quamdiu supellectilis aliquid superest, facile iis est parare sibi pecuniam *perituram*, quæ mox gulæ luxu intereat; Ach.

Var. 18. *Lancibus optatis*, 7. — *Ut* pro *vel*, 12. — *Martis*, 24. — *Imagine picta* forte, 1. Vetus Scholion est: «Si in auro picta est, aut in argento.» *Imagine cara* malebat Schrader.

Not. 18. Conf. VII, 73. — *Oppositis* pigneri, hypothecæ loco, ad securitatem creditoris, ut apud Plaut. Curc. II. 3, 77; Senec. Ben. VII, 14, et Catull. XXVI, 2, ubi vid. Vulp. et Doer. — *Lancibus* pretiosis, argenteis, aureis, etc. — *Matris imagine fracta*, non casu, puto, vel vetustate, vel ut partem statuæ vendat, sed fracta ex industria, ut non cognosci possit, et sine pudore vendi.

Not. 19. *Quadringentis numis*, magno pretio; non vero integro censu equestri, quo sensu *quadringenta*, sc. sestertia, dicuntur I, 106; II, 117; V, 132; nam *numi* sunt sestertii, non sestertia, et de homine sermo est, qui devorata re familiari supellectilem oppignerat, unde non facile efficiet censum equestrem. — *Condire*, cibis bene conditis, vel delicatis implere. — *Fictile* vas, ut *testa alta*, IV, 131 (ubi vid. not.). *Fictile*, quia lances argenteas opposuerat, aut quia maxima aliqua patina ei opus erat, Grang.[1] — *Gulosum* vas, quale est hominum gulosorum, vel capax.

Var. 20. *Si veniunt*, conj. Schrader.

Not. 20. *Sic*, hoc luxu, *veniunt ad miscellanea*, cibum e variis ferculis mixtum, vel immundam saginam (ut utar verbis Prop. IV, 8, 25), *ludi*, ludii, gladiatoris (vid. ad VI, 82), hoc est, gladiatores fiunt (conf. vs. 8), ut largiorem certe victum, cui assueverant, retineant: nam gladiatores et athletæ epulis largioribus ali solebant, ut vires eorum augerentur (*coliphia*, II, 53), unde *gladiatoriam saginam* dixit Tac. Hist. II, 88, et Prop. loc. laud. (ubi vid. Broekhus.), *vulsi carpenta nepotis*, *Qui dabit immundæ venalia fata saginæ*, hoc est, qui patrimonio dilapidato vitam animamque suam lanistæ vendet. — *Miscellanea* genus miserabile ferculi, cibus gladiatorum, qui omnia, quæ apponuntur sibi, *miscent*, et sic manducant, Schol. Alii *miscellanea ludi* putant esse *ludos miscellos*, hoc est, e variis generibus mixtos (vid. intpp. Suet. Cal. c. 20, ut sensus sit: fiunt histriones seu ludii. Rigaltius exponit: Sic isti luxu conturbatore pereunt, ut in miscella consummatione gladiatores. Grangæus: Sic lurcones illi *ludii*, seu gladiatores futuri *veniunt ad miscellanea*, condiunt patinas omni ciborum genere refertas et intermixtas; de quo vid. Senec. Epist. XCV; Turnebus, Adv. XXII, 23, innui credebat et ludos *miscellos*,

[1] Conf. Salmas. Exerc. Plin. pag. 586.

et homines omnia *miscentes* et conturbantes, hoc est, ad paupertatem redactos. Conf. ad VII, 129. — *Crammer* laudat Schol. qui hanc cœnam gladiatorum vocat *ultimam*. Tertull. in Apolog. dixit *supremam*. Ed.

Var. 22. *Venditio*, 48, 58. Conf. ad VII, 199.

Not. 21—23. Multum interest, divesne sit an pauper, qui lautas *parat* epulas et magnos sumptus facit. Conf. vs. 1 seq. — *Ventidius* hoc loco, ut vs. 1, *Atticus*, pro homine divite ac nobili.[1] — *Laudabile*, honestum.

Var. 23. *Nomen* pro *famam*, 15, 24. — *Recte* pro jure, 15.

Not. 23. Luxuria *a censu famam trahit*, ducit, sumit; si magnus est census (res familiaris, opes), liberalitatis, magnificentiæ et honestatis; si exiguus, luxuriæ famam nomenque obtinet.

Var. 24. *Quantum*, 11, 25, 27, 46, 47, 49, 50, 54—58, prob. Schurzfl. quum mox idem voc. sequatur.

Not. 24—27. Stulti sunt et contemptu digni, qui rerum externarum scientiam, quæ vel prorsus inutilis est, vel ad beate vivendum nihil confert, sectantur ac probe tenent, at intus et domi suæ hospites, vel in metiendis facultatibus, et se ipsis cognoscendis cæci, ignorant, multum inter magnas atque exiguas opes interesse, et pro illorum modo ac mensura faciendos esse sumptus.

Tecum habita : noris, quam sit tibi curta supellex,

Pers. IV, 52. — *Atlantis*, montis Mauritaniæ, mira altitudo notissima.[2]

Var. 26. *Ignorat*, 15, 16. *Si* excidisse ante *Ignoret*, seu *Ignorat*, suspicatur Manso. — *Distat*, 14, 15, 16, 24.

Not. 26. *Ferrata arca* et claustris munita, in qua pecunia et opes servabantur. — *Arca* divitum est, pauperum vero *sacculus*, seu *loculus* et *crumena* (infra vs. 58), unde *arca* magnas, *sacculus* vero modicas designat rerum copias et facultates; vide ad X, 25, et XIV, 260, 261.

Var. 27. Græca absunt ab 25, 27, 45. — Σαυτὸν, 11.

Not. 27. *E cælo descendit*, deum habet auctorem, vel divina, aurea, præstantissima est sententia illa γνῶθι σεαυτὸν, quæ in vestibulo templi Delphici aureis literis inscripta erat, et a quibusdam Thaleti, vel Chi-

[1] Nonnulli putant designari P. Ventidium, de quo vid. VII, 199; alii Ventidium Cumanum, de quo vid. Tac. Ann. XII, 54; alii denique eum, de cujus divitiis Pers. IV, 25, 26. *Nostin' Ventidi prædia? cujus? Dives arat Curibus, quantum non milvus oberret.* Hæc bene h. loc. conveniunt: sed Casaubonus jam ad Persii loc. laud. notavit, in membranis Persii *Vectidi* ac *Vetidi* legi, et Ventidium Persii præterea sordibus, non luxuria insignem esse.

[2] Vid. Heyn. ad Virg. Æneid. IV, 246 seq. et 480 seq. — Conf. Virgilii nostri volumen II, p. 505 et 530. Ed.

loni, Cleobulo, Bianti, Pythagoræ, Socrati aliisque sapientibus, ab aliis ipsi Apollini, vel ejus oraculo, tanquam auctori, propter divinam ejus præstantiam, tribuitur.[1] Γνῶθι σεαυτὸν, nosce te ipsum, si discere cupis, quid tibi, quid aliis debeas; et in tota vita age secundum animi, corporis et fortunæ vires ac modum. Conf. qui hæc illustrant, Socrates, apud Plat. in Alcib. I, tom. V, pag. 56, 65, ed. Bip. et Senec. Epist. 82.

VAR. 28. *Figendum est*, 46. *Fingendum*, 13, 19, 20, 25, 56, 57, 59. Conf. supra ad vs. 4. — *Et* abest ab 47, 54, 58.

NOT. 28. *Figendum* illud, altius animo infigendum est, ut in eo inhæreat. Conf. ad V, 12. — Vet. Schol. in memoria semper habendum. ED.

VAR. 29. *Sacra*, 25, 46, 48, 49, 55—57, 59, 60.

NOT. 29 seq. In omnibus vitæ partibus hanc sententiam oraculi instar consule, verb. caus. in matrimoniis contrahendis, ut tibi parem ducas, vel in petendis honoribus, ut explores ante, num iis idoneus illisque bene administrandis par sis. — *Sive conjugium quæras;* id dixit ex altero Sapientis dicto (Ovid. Her. IX, 32): *nube pari*, Grang. — *Senatus sacri*, venerandi, ut ἱερὰ σύγκλητος.[2] — *In parte senatus*, senator, *esse*.

VAR. 30. *Non enim*, 25, 56, 57, 59. *Neque enim*, 27. Verba *nec enim loricam........ Ancipitem* parenthesi inclusit Ach. Eadem deleri jubet Hein. Neutra ratione quidquam proficitur, et legendum videtur *poscat*. Vid. Comm.

NOT. 30, 31. Verba difficillima, quæ olim ita interpretabar: Non petendos esse honores, viribus nostris majores, ipse *Thersites* (de quo vid. ad VIII, 269) intellexit, qui, quamvis intolerantius se jactaret, non tamen ita immemor fuit suæ tenuitatis et ignaviæ, ut *loricam* et reliqua *Achillis* arma *posceret, in quibus*, quibus indutus, ipse *Ulysses se transducebat*, se videndum, vel potius se ridendum præbebat (vid. ad VIII, 17); nam poeta haud dubie respexit contentionem heroum de armis Achillis de qua vid. supra ad VII, 115, et X, 84, 85) innuitque, hæc arma ne Ulyssem quidem decuisse, ne hunc quidem iis gestandis parem fuisse, vel hoc honore dignum. Neque obstat, quod Ach. obvertit: « nullibi legimus, Ulyssem a Græcis propter hoc derisum fuisse, vel etiam derideri debuisse, quum ipsimet illum Græci sponte sua, et in commendationem suarum (ejus) virtutum etiam Ajaci prætulerint. » Sola eloquentiæ vis in judicio illo vicit, et superior discessisset Ajax, si tam promptus lingua, quam manu fuisset: quod poeta significasse videtur. Sufficit etiam, hunc ita et recte quidem judicasse. Sed locus noster aliis premitur difficultatibus. Ut enim taceam, ita non satis convenire verba *nec*

[1] Conf. Diogen. Laert. I; Cic. ad Quæst. Fr. III, 6, et Tusc. Quæst. I, 22, § 52; Harduin. ad Plin. VII, 32.

[2] Videatur Spanhem. de Usu et præstant. num. Dissertatio, V, pag. 411 seq.

enim et *poscit*, pro *poscebat*, vel *poposcit*, poeta saltem alios auctores, nobis ignotos, secutus est: nam Flavius jam Conjectan. cap. 31, ex Qu. Calabro et Lycophr. vs. 999, notavit, Thersiten alapæ ictu ab Achille interemptum esse, adeoque non potuisse illi de armis certamini adesse; Juvenalem igitur vel memoria lapsum esse, vel variasse historiam.[1] Hanc ob caussam et quia non modo eadem vox inepte repetatur, *anceps caussa* et *caussa magno discrimine*, sed verba quoque molesta et absurdissima *nec enim..... Ancipitem*, ne litera quidem mutata, e medio versuum tolli possint, ea omnino e contextu ejicienda censet Heinecke. Gravissima est prior ratio; sed sola non sufficit et satisfacit: nam sæpissime variat priscarum rerum narratio, et ex diversis fontibus iisque scriptis, quæ interciderunt, hausta est; Gordii quoque nodus ita conciditur potius, quam solvitur. Reliqua argumenta sunt levissima. Quot enim versus sine literarum sententiarumque mutatione deleri possunt? et quis sibi persuadeat, hæc verba, in quibus et doctrina et summa vis venustasque inest, absurdissimum esse glossema notulamque ludimagistri exempli loco margini adscriptam? Neque etiam omnis *caussa anceps*, hoc est, ambigua, cujus eventus est dubius, cum *magno discrimine* agitur; et mireris, hunc censorem veris tautologiis non offendi in aliis locis. Præterea nihil proficitur illa versuum ejectione, et hac verborum junctura:

> . . . . Sive
> Conjugium quæras, vel sacri in parte senatus
> Esse velis, seu tu magno discrimine causam
> Protegere affectas; te consule, dic tibi, etc.

Nam verba *te consule*, etc. non nisi ad caussæ defensionem spectant. Omnia vero jungi voluit; nam illud *seu* ita aptissimum est, et ipse docet, modorum mutationem *quæras*, *velis* et *affectas* usitatissimam esse et exemplis comprobatam a Cort. ad Cic. Ep. ad Div. XII, 2, 7, et Munk. ad Hygin. f. 148. Quid igitur respondendum erit Hein. quærenti: « scrupulos si exemero, ecquid erit pretii? » Meo qualicumque judicio nihil erit, quod in hoc loco displicere possit, dummodo *poscat* legatur pro *poscit*, et verba hæc ita exponantur: *Figendum.... velis, nec enim*, neque etiam (vid. Heyn. ad Virg. Ge. II, 104, et al.), *loricam* et arma *Achillis poscat Thersites*, homo qualis Th. fuit, *in qua se transducebat Ulixes. Ancipitem tu caussam seu* cum *magno discrimine protegere affectas* (conaris),... *te consule*, etc. Non deerunt forte, qui suspicentur, pro *seu* reponendum esse *si*; sed venustior est abrupta hæc dictio et affectui magis consentanea quam vulgaris: *si tu affectas, te consule*, etc. Eadem utitur Juvenalis passim, verb. caus. VI, 329, 330, ubi tamen et suppleri potest *si*, ut h. loc. — Vet. Schol. *se transducebat*, idoneum existimabat, transferebat. Ed.

Var. 31. *Traducebat*, 13, 17—27, 45—50, 55—63, 65—69, 71—74, ut

[1] Conf. Tzetz. et Potter. ad Lycophr. v. 999.

al. *trajicere*, *travehere*, *tramittere*, *tradere*, de quo Donat. ad Terent. Phorm pr. « *Transdere* veteres sonantius (et accuratius), quod nos lenius dicimus *tradere.* » Conf. Drakenb. et nos ad Sil. IV, 487. — *Ulixes* recepi ex 17—20, 23, 24, 58. *Ulyxes*, 14, 27, 46—48. *Ulisses*, 25. Vulgo *Ulysses*. Conf. supra ad IX, 65.

Var. 32. *Ceu*, 46, 47, 49, 58, 66, 67. — Vulgo post *Ancipitem* colon, vel punctum ponunt, ut sensus sit: *in qua*, in cujus petitione, *Ulixes se traducebat*, se præbebat *ancipitem*, incertum, metuentem, ne non obtineret (ita Ach.); vel *in qua*, qua indutus, fecit dubium intuentibus, num Achilles esset aque revixisset; vel denique se præbuit modeste ambigentem, an arma Achillis etiam peteret, iisque dignus ac par esset. Sed quis eo sensu dixit *se traducere?* aut *in qua*, pro, in cujus petitione?

Var. 33. *Tunc consule*, 21. — *Qui sis* revocavi ex 11, 14, 15, 17, 19, 20, 27, 50, 58, 64. Vulgo legitur *quis sis;* vide ad XV, 119. *Quid sis* vetustus Codex Heinsii, qui id probavit illustravitque exemplis in Comm. ad Ovid. Ep. Her. XII, 31. Sed *esse aliquid* alio sensu dicitur, qui ab hoc loco alienus est. Vide supra ad I, 74.

Not. 33. *Te consule*, te ipsum interroga, vel te et vires tuas excute, explora, *et dic tibi*, *qui*, qualis, *sis* (quo sensu *in sese descendere*, et *secum habitare* dixit Pers. IV, 23 et 52); utrum sis *orator vehemens*, gravis et acri verborum actionisque genere ad permovendos animos idoneus, hoc est præclarus, *an* mediocris, vel infimæ notæ rabula, ut *Curtius* Montanus (vid. ad IV, 107), *et Matho* (vid. ad I, 32), *buccæ*, rabulæ, fastuosi causidici ac ventosi, vel, ut verbis vet. Schol. utar; jactanticuli, qui tantum buccas inflant, et nihil (graviter et apte vel accommodate ad persuadendum) dicunt. Sic fere *buccam loquacem veteli cinædi* dixit Martial. I, 42, 13, et *hominem duræ buccæ* Petron. 43. Conf. supra ad III, 35, et Var. Lection. et *Crammer*, pag. 427. Ed.

Var. 34. *Publius* pro *Curtius*, 16. — *An Matho*, 11, 14—27, 45—50, 55—63, 65—69, 71—74. *Meta*, 19. — Vulgo post *Matho* punctum ponunt junguntque *Buccæ Noscenda est mensuræ tuæ*, ut sit sensus: explores et noris facundiæ modum vimque eloquentiæ; vel ut proverbii loco dictum sit: scias, quousque possis et liceat buccam inflare, vel diducere fauces. *Bahrdt* vertit: *Man muss, wie weit das Maul sich sperren lässt, verstehn.* Sed nostra distinctio haud dubie anteferenda; vid. Comm.

Var. 35. *Mensura tui*, 13. *Buccæ Noscenda est mensura tuæ*, 10, 11, 20, 24, 25, 45, 56, 60—62, 63, 64—69, 71—74. *Buccæ Noscenda est mensuræ suæ*, 14—19, 21, 23, 27, 46, 48, 49, 57. *Tuæ* et *suæ* etiam plerique Codd. Paris. sed *sua* Put. et *sui* XIV alii, et quidem optimi, Alex. Mazarin. I, Thuan. I; Colbert. II; Fauchet., Senat. et Pith. *Noscenda est mensura rei* forte vet. Schol. cujus glossâ est: « Considerranda in omnibus rebus est mensura uniuscujusque rei, et si ad hanc sufficit, sic eam debes assumere. » — Vid. *Crammer*, p. 427. Ed.

Not. 35 seq. Præclarum præceptum! Conf. VI, 358 seq. et Ca-

saub. ad Pers. VI, 25 seq. — *Mensura sui*, modus virium suarum et facultatum.

VAR. 37. *Non*, 16. *Nec*, 10, 14, 15, 17—20, 22, 23, 27, 45—49, 54—65, 68, 69, 71, 73, 74. — *Multum*, 73. — *Cupias mullum*, 10, 11, 13, 15, 47, 54, 58. *Cupias nullum*, 64. *Capias*, 24.

NOT. 37. *Mullum*, piscem pretiosum et grandem; vid. ad IV, 15 seq. et V, 92 seq. *gobio*, hoc est, pretium gobionis, vel quo ematur *gobio*, seu *gobius*, κωδιός, *cobio*, vilis pisciculus,[1] ut *asini*, *ovis* et *boves in crumena* apud Plautum, Asin. III, 2, 44; Truc. III, 1, 10, et Pers. II, 5, 16. — *In loculis et crumena*; vid. ad vs. 26.

NOT. 38, 39. Conf. ad VI, 129. — *Ære paterno*, patrimonio, *ac rebus*, re familiari. — *Mersis in ventrem*; unde homo gulosus ac prodigus vocatur *gurges*, et *vorago patrimonii*, vel *barathrum macelli*. Hinc et lepide *venter* dicitur h. loc. *capax* omnium bonorum, *feneris*, *argenti*, etc. quæ quasi vorat ac deglutit. *Feneris*, pecuniæ, fenere et datæ et acceptæ.

VAR. 40. *Versis*, 45, 65. — *Fœneris*, 18. Ego *feneris* scripsi pro vulg. *fœnoris*, ab ant. verb. *feo*, hoc est, gigno, creo, procreo, facio, unde *fenus*, *fetus*, *fecundus*, *femina*. Conf. Cellar. Orthogr. lat. tom. I, pag. 234, ed. Harles. In media vero voce *e* pro *o* substituendum esse, intelligitur ex verbis deriv. *fenebris*, *feneratio*, *fenerator*, *fenerare*, *feneratrix*, *feneratorius*. Similiter *pigneribus* pro *pignoribus* posui supra IX, 141, ubi vid. Var. Lect.

NOT. 41. *Argenti gravis*; vid. ad IX, 141.

NOT. 42. *Talibus a dominis*, helluonibus, *novissimus*, postremo (conf. ad VI, 356), *exit*, oppigneratur aut venditur, *annulus* aureus, insigne equitum (conf. Mart. II, 57, 7, 8; VIII, 5, 2, et Apul. Apol. p. 322, 21, ed. Elm.); unde *digito nudo*, imminuto censu equestri: « nam constitutum erat, ne cui jus annulorum (seu annuli gestandi) esset, nisi cui ingenuo ipsi, patri avoque paterno sestertia CCCC census fuisset, » Plin. XXXIII, 2, seu 7. — *Pollio*, decoctor forte is, de quo Plin. IX, 10, seu 13. « Testudinum putamina secare in laminas lectosque et repositoria his vestire Carvilius Pollio instituit, prodigi et sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenii. » Conf. ibi Hard. et supra ad IX, 6.

VAR. 44. *Non funus*, 19, 21, 45.

NOT. 44, 45. Mors *præmatura* et *acerba* minus *metuenda* est *luxuriæ*, hoc est, luxuriosis hominibus, quam *senectus*, et morbis et fame laborans, quæ gravissima est helluonum et helluationis pœna; nisi sensus est: mors in infantia vel in juventute luxuriosis minus metuenda est,

[1] Gall. *goujon*, aut *boulerot*; vid. Hard. ad Plin. IX, 57; Athen. VI, 44, et VII, 85, ed. Schweigh.

quam senectus. Nam mors infantium dicebatur *acerba*, juvenum *immatura* et senum *naturalis*. Conf. Virg. Æneid. VII, 429; Senec. Epist. 123, et Kirchman. de Fun. Rom. I, 4 extr. — *Cineres* et *funus* pro morte.

Var. 49. *Cum vertere*, 28. — *Ad ostia*, vel *Ostia currunt* (scil. inde navigaturi; vel quia oppidum olim amœnissimum fuit), 14, 15, 16, 60, 65, 67, 74, 77. *Ad Hostia currunt*, 19, 23, 24, 25, 27, 45—50, 55, 56, 58, 59, 61—64, 66, 68, 71, 72, 73, et multi Codd. Paris. Conf. Comm. ad VIII, 171.

Not. 46—49. *Hi plerumque gradus* sunt, quibus isti perditæ gulæ homines ad inopiam perveniunt et fidei violationem : primum *conducunt*, hoc est, fenere accipiunt, *Romæ pecuniam;* deinde eam *coram dominis* ejus, hoc est, creditoribus vel feneratoribus ipsis, non sine gaudio primum, et deinde dolore id videntibus, *consumunt;* tandem, *ubi paulum* et *nescio quid*, forsan vel ferme nihil, *superest*, et jam *auctor feneris*, fenerator, *pallet*, timet, ne fenus cum sorte perdat, *vertunt solum* patriæ et sponte in exsilium abeunt : nam *qui volunt pœnam aliquam subterfugere, aut calamitatem, solum vertunt, hoc est, sedem ac locum mutant*, Cic. pro Cæc. c. 34. Lepide autem poeta dicit, eosdem *currere*, festinanter patria cedere, ne a creditoribus comprehendantur, et se conferre *Baias*, propter loci amœnitatem et delicias, quo h. loc. referuntur *ostrea*, quæ ibi capiuntur. Conf. ad III, 4; IV, 141, et VIII, 86. Vetus Schol. « *Baias*, ubi major est luxuria, ubi et reliquam, si est, pecuniam devorent. »

Var. 50. *Est* non legitur in 25, 27, 46—49, 54—60, 66, 68, 69, 71, 72, 73. *Tibi* pro *est*, 62, 63, 67, 74. *Ibi* (hoc est, Romæ) conj. Lubin.

Not. 50. *Cedere foro*, creditores fraudare, *jam*, nostris temporibus, *non est deterius*, non magis ignominiosum habetur, quam ex media et æstuosa Urbis regione migrare in suburbanam et frigidiorem. — *Cedere foro*, ut apud Sen. Ben. IV, 39, idem quod Galli dicunt *faire banqueroute*: nam in *foro* argentariorum erant tabernæ, et res pecuniaria perscriptione, transcriptione, etc. tractabatur; unde negotiatores *in foro* (Germ. *Börse*, Gall. *la bourse*) *versari;* et contra *foro cedere* dicuntur [1].

Var. 51. *Exquilias*, 19, 23, 24, 60, 65, 72. *Æsquilias*, 17, 27, 48, 61—64, 68, 71, 73. Conf. supra ad III, 71. — *Suburra*, 18, 19, 27, 46—49, 58, 61—69, 71—72, 72; vid. supra ad III, 5.

Not. 51. *Esquilias*, quæ *gelidæ* dicuntur V, 78, regionem Urbis infrequentem et fere desertam. — *Subura ferventi*, ob situm, vel potius maximam populi frequentiam; vid. ad III, 5.

[1] Conf. Ernesti clav. Cic. voc. *forum*. Nonnulli *forum* h. loc. pro tota urbe, cujus frequentior est locus, positum putant : quod minus linguæ, quam h. loc. congruit; nam mox sequitur *migrare* et *patriam fugere*.

VAR. 52. *Patria*, 17, 20. — VAR. 53. *Circensibus : una....... gutta*, 47, 48, 64.

NOT. 52, 53. Hoc tantum dolent, quod aliquamdiu Circensibus ludis carent. Facete de insana ludorum spectandorum cupiditate, qua Romani ardebant; vid. ad III, 223.

NOT. 54. *Non gutta sanguinis*, nihil ruboris, hoc est, pudoris, nullum ejus vestigium. Conf. ad X, 300.

VAR. 55. *Fugientem*, 14, 16, 18, 22, 24. *Et fugientem*, 10, 15, 19, 21, 25, 27, 48, 50, 54—67, 74.

NOT. 55. Qui pauci hodie sunt, quos puderet malefactorum et infamiæ; *pudorque* jam tantum non omnibus ridicula res videtur, et prorsus ex Urbe effugeret, nisi pauci essent, qui eum quasi retinerent. Confer ad VI, 19.

VAR. 56. *Pulcherrima visu*, 46, 47, 48.

NOT. 56 seq. Poeta jam ad *Persicum*, amicum suum, nobis ignotum, quem ad cœnam vocaverat, se convertit : Cognosces hodie, utrum iis, quæ de frugalitate pulcherrime dixisse ac præcepisse videri possim, etiam vita et mores mei congruant. Conf. ad Satir. II, princ. et not. Crammeri in vet. Schol. pag. 429. ED.

VAR. 57. *Perfice*, 25, 46, 47, 48, 57, 58. Ita sexcenties librarii corruperunt nomina propria. — *In vita*, 11. — *Nec moribus*, 10, 11, 14—18, 20, 22, 28. 24, 27, 45—50, 54, 55, 61—64, 68, 71—74. — *Aut re*, 22. *Ut re*, 16.

Experiere hodie, numquid pulcherrima dicta,
Persice, non præstem, invitate, et moribus et re,

conj. Schurzfl. putans, versum duriorem librariis displicuisse, ideoque ab iis varie esse mutatum. Sed talem versum placuisse poetæ, quis sibi persuadeat?

NOT. 58. *Sed* potius *laudem siliquas*, victum tenuem ac pauperum (conf. Hor. Epist. II, 1, 123, quem etiam imitatus est Pers. III, 55), quum tamen *occultus* sim *ganeo*, clam popinas frequentem et domi gulosus sim. *Siliquæ* vel legumina et propr. eorum folliculi, quales pisa, fabæ, lupini, etc. habent (Gr. λοβοὶ, Gall. *des gousses*), vel fructus arboris silvestris, seu ficus Ægyptiæ (κερατωνία, unde fructus κεράτιον, Gall. *carobes* seu *carouges*), quo non tantum sues, ut apud nos glandibus, sed etiam servi et infimæ conditionis homines alebantur [1]. — *Pultes*, vid. ad VII, 185, et imprimis XIV, 171.

[1] Vid. Harduin. ad Plin. XIII, 8, seu 16; XV, 24, seu 26; Salmas. Exerc. Plin. pag. 459, 460; Bochart. Hieroz. P. I, pag. 708; Casaub. ad Pers. III, 55, et Schleusneri Lexic. N. T. voc. κεράτιον.

VAR. 59. *Pueris in aure*, 24. — *In aure*, 2—5, 10—27, 45, 50, 56, 57, 59, 60, 64, 65, 70, 74—77. *In aurem*, 1, 81. Vetus scholion ita legendum videtur: « *Coram aliis*, id est, ante alios, ut frugi videar, *pultes* aut legumina jubeo parentur tibi; *in aurem puero* alia *dico* tibi parari. *Siliquas*, id est, parcitatem: nam proprie *siliqua* est, qua legumina continentur. » *In ore*, 46—49, 54, 55, 58, 61, 62, 63, 66—69, 71, 72, 73. *In arce*, ed. Farnab. et al.

NOT. 59. *Coram aliis*, palam, vel clara voce, ut alii id audiant, meque frugalem existiment. — *Dictem puero*, parari afferrique mihi jubeam; — *in aure*, clam et insusurrans. Conf. Hor. Sat. I, 9, 9, 10; — *placentas*, dulciaria, cibum delicatiorem; quem quomodo paraverint Romani, docet Cato, R. R. 76, ubi vid. intpp.

NOT. 60. *Conviva mihi promissus*, qui te mihi convivam futurum promisisti: Schol. Qui invitatur ad cœnam et se venturum promittit, dicitur *promittere* (se venturum) *ad aliquem*, seu *ad cœnam; condicere* vero *cœnam alicui* et simpl. *alicui* vel *aliquo ad cœnam* (Germ. *sich zu Gaste bitten*), qui denunciat, se ad cœnam venturum.[1] — Vid. *Crammer*, pag. 430. ED.

NOT. 61. *Habebis Evandrum*, me pauperem et frugalem hospitem, et *venies Tirynthius, aut minor illo hospes*, a me hospitio ita excipieris, ut olim ab Evandro Hercules aut Æneas. Poeta memor fuit loci Virg. Æneid. VIII, 100 seq. et 359—369; ubi agitur de paupere Evandro, qui Herculem et Æneam hospitio exceperit. De *Evandro* vid. *Creuzer's Symbolik*, tom. II, pag. 426, 489. Æneas *hospes illo*, Hercule, *minor* quidem virtute et rebus gestis, *et ipse tamen contingens cœlum*, Deos, sanguine, propinquitate; originem, et paternam et maternam, a Diis repetens: ut apud Sil. VI, 627, et VIII, 293 seq. Sensus est: Si Evander rex hospitibus, a Diis oriundis, frugalem dedit cœnam, non lautiorem a me exspectabis.

VAR. 62. *Contingit*, 10, 11, 14, 16, 21. *Continges*, 45.

NOT. 63. *Alter*, Æneas, *aquis; alter*, Hercules, *flammis ad sidera missus:* nam Æneam *veneranda Numici Unda*, in qua, vel juxta quam in prælio periise dicitur, *Deum cælo misit Indigetem*, abluto omni, quod in eo fuerat, mortali, ut utar verbis Tibull. II, 5, 43, ubi vid. Heyn. Herculis autem, *fulgente sacratis ignibus Œta, Ingentem animam rapuere ad sidera flammæ*, Sil. III, 43, 44, ubi vid. not. Conf. Luciani Hermotimus, c. 7. (φασὶ τὸν Ἡρακλέα ἐν τῇ Οἴτῃ κατακαυθέντα θεὸν γενέσθαι· καὶ γὰρ ἐκεῖνος, ἀποβαλὼν ὁπόσον ἀνθρώπειον εἶχε παρὰ τῆς μητρὸς καὶ καθαρόν τε καὶ ἀκήρατον φέρων τὸ θεῖον διευκρινηθὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ἀνέπτατο ἐς τοὺς θεούς.)

VAR. 64. Pro *ornata* Schrader conj. *portata*, Jacobs *corrasa*, hoc est, stu-

[1] Vid. intpp. Phædr. IV, 24, 15, et Hotom. ad Cic. Rosc. Com. 9.

diose conquisita : Manso coll. Virg. Æneid. I, 195, et VIII, 180, *onerata*, id est, dapes, non operose conquisitæ, et in macellis *accumulatæ*, sed inemptæ et domi natæ.

Not. 64. *Fercula*, quæ tibi apponentur; vid. ad I, 94: *ornata* vid. Var. Lect. — *Macellis*, ut VI, 40, ubi vid. not. — *Dapibus mensas onerabat inemptis*, Virg. Georg. IV, 133.

...... Bene erat, non piscibus urbe petitis,
Sed pullo atque hœdo,

Horat. Sat. II, 2, 120, ubi similis descriptio frugalis cœnæ legitur.

Not. 65. *De Tiburtino agro*, ubi forte Juvenali villa fuit. — *Veniet*, afferetur inferetur que in triclinium.

Var. 66. *Hædulus*, non *hœdulus*, 27, ut in optimis Codd. Virgilii, Ovidii, Prop. et al. Conf. Var. Lect. L. IV, 19. — *Ex*, aut potius *e toto grege mollior* melius videbatur H. Valesio. *Et loto grege mollior* conj. Heins. ad Ovid. Fast. IV, 758, quia per frequentem lavationem lana reddatur mollis. Sed mollities ac teneritas carnis, non lanæ, h. loc. designatur.

Not. 66. *Toto grege mollior*, cui caro mollior est et tenerior, quam ulli hœdulo totius gregis. — *Inscius herbæ*, lactens, qui adhuc herbam non contigit, Schol. et *Crammer*, pag. 431. Ed.

Var. 67. *Humilis virgas ausus*, 15.

Not. 67. Qui nondum tentavit *mordere*, carpere, *virgas salicti*, salicis, vel salices. — *Salicti humilis*, conf. Virg. Georg. II, 434 seq.

Var. 68. *At* pro *et*, 16.

Var. 69. *Leget*, 14.

Not. 69. *Asparagi montani*, silvestres, minus delicati, quam hortenses; vid. Plin, XVI, 36, seu 67, et XIX, 8, seu 42. — *Villica*; vid. ad IV, 77. — *Quos legit villica*, ut apud Martial. I, 56, 11; IX, 61, 3, et X, 48, 7 seq.

Var. 71. *Servata*, 73.

Not. 71. *Ova calentia torto fœno*, hoc est, recentia, modo sumta e nido calenti, qui ex torto fœno conflatus fuit; — *matribus*, gallinis.

Not. 72. *Uvæ* variis *servabantur* modis, et inde *ollares*, *pensiles*, etc. dicebantur; vid. Colum. XII, 43; Varr. R. R. I, 54; Plin. XIV, 1; XV, 17; XXII, 1; Apic. Art. coq. I, 17; Didymus, Geop. IV, 15.

Not. 73. *Signinum pyrum*, sic dictum a Signia (hod. *Segni*), Latii opp. et Rom. colonia, ut al. *testaceum* a colore; vid. Plin. XV, 15, seu 16; Cels. II, 24; IV, 19; Colum. V, 10, 18. Idem oppidum celebre fuit opere Signino et vino austero, quod ventri sistendo adstringendoque adhibebatur; vid. Plin. XIV, 6, et XXXV, 12. — *Pyrum Syrium*, seu Tarentinum, species Falernorum, e Syria primum allata et nigri co-

loris [1]. — *De corbibus iisdem*, omnia promiscue, quod simplicitatem denotat; Prat.

Not. 74. *Mala æmula*, certantia cum *Picenis*, quæ etiam prædicat Horat. Sat. II, 3, 272, et 4, 70.[2]

Var. 75. *Non*, 14, 17, 24. — *Pulvere* pro *frigore*, 20.

Not. 75. *Postquam auctumnum*, auctumnalem succum, *et pericula crudi succi*; crudum noxiumque succum vel humorem, quem, quum recentia essent, per auctummum habuerant, *frigore* hiemis *siccatum*, exhaustum et excoctum, *posuere*, deposuere, amisere. Vocem *auctumnum* poeta ipse adjectis verbis *crudi pericula succi* explicavit.

Var. 76. *Suci* pro *succi* substitui ex 17, 18, 23, 24, 45; vid. supra ad V, 24. *Sicci*, 22.

Anal. 77—119. Præclara priscæ Romanorum simplicitatis frugalitatisque descriptio, quam vs. 120—129, excipit non minus venusta magnificentiæ elegantiæque serioris ævi imago : quæ comparatio deinde vs. 129—180, continuatur, et lectorem mirum quantum delectat. Conferant harum deliciarum studiosi VI, 286 seq. XIV, 160 seq. Horat. Od. I, 12, 33 seq.; II, 5, 10—20; III, 6, 17—48; Ovid. Fast. I, 197 seq. et Prop. IV, 1; et not. Crammeri, pag. 432. Ed. — *Senatus*, senatorum.

Not. 78 seq. Hæc notissima ex Valer. Max. IV, 3, 5; Plin. XIX, 5, seu 26, extr. Sen. Cons. ad Helv. c. 10, al. Conf. supra ad II, 3. Eadem de C. Fabricio Luscino tradit Sen. de prov. c. 3. — *Oluscula* pro vilissimo cibi genere, ut ap. Horat. Sat. II, 2, 117. Conf. Ammiani Epigr. XX, in Brunck. Anal. tom. II, p. 388. Notanda etiam h. l. epitheta *parvo* et *brevibus*.

Not. 80. Bene vilitas ciborum exprimitur, etiam comparatione temporum. Conf. Pers. VI, 40. — Servi autem ergastularii pedibus vincti, etiam quum opus in agro facerent. Conf. Ovid. ex Ponto I, 6, 31, 32 (ex quo loco verba quædam petita videntur); Plin. XVIII, 3, et Lips. Elect. II, 15.

Not. 81. *Meminit*, quia ante servitutem non parce consueverat vivere. — *Quid sapiat*, quem, h. e. quam bonum saporem habeat, ut infra vs. 121 : *Nil rhombus sapit*, et Germ. *es schmeckt nach nichts*, vel *mella herbam*

[1] Vid. Plin. XV, 15, seu 16; Colum. V, 10, 18; Macrob. III, 19; Martial. V, 79, 13; Intpp. Virg. Georg. II, 88, et Bodæus a Stapel ad Theophr. IV, 4, pag. 329.

[2] Pira Picentina laudat Plin. XV, 15, seu 16, ubi Harduin. notat, *æmula Picenis* pira h. loc. designari. Hæc itaque verba ad præced. retulit; quæ ratio paullo durior est. Olivas quoque et panes Picenos laudat Mart. XIII, 36 et 47.

sapiunt (Plin. XI, 8), et similia, ubi verbum *sapere* vel propr. de sapore, vel de odore adhibetur. (Conf. intpp. Phædr. III, 4, 3.) — *Vulva* suilla in deliciis erat Romanis, et magis quidem ejectitia, extracta utero matris prægnantis, ἐκβόλιμος, ἐκβολὰς, μήτρα ἐκβολάδος, ejecto per abortum partu, quam porcaria, partu edito legitimo tempore ac nascendi modo. Conf. Apicius, de Re culin. VII, 1; Plin. VIII, 51, et XI, 37, seu 84 (ubi vid. Hard.); Martial. VII, 19, 11; XIII, 56; Horat. Epist. I, 15, 41, et inpr. Athen. III, 17, 21, 22 (51, 57—59), pag. 96, et 100 seq. — *Vulva popinæ*, delicate præparata in popina, diversorio gulosorum hominum, *calidæ*, ubi perpetuo ignis est in foco et cibi parantur. Conf. ad VIII, 168.

Not. 82 seq. Annotatio Casaub. ad Athen. I, 10, p. 13, est: « Satis constat tam ex sacris quam aliis literis, primis temporibus, ignota hominibus carnium manducatione, tantum in honorem numinis mactari solitas hostias. Piguit postea mortales olerum et τῆς ἀπύρου τροφῆς: itaque cœpere et ipsi carnibus vesci, sed parce initio et fere non nisi salitis. » — *Sicci*, fumo exsiccati (vid. ad VII, 119) *terga suis*, ut mox *lardum*. — *Pendentia* in carnario non procul a foco e *crate* lignea et *rara*, non densa, ut vento aerique magis pervia essent; ut *rara*, vel *parva tibi curva craticula sudet ofella* in Martial. XIV, 221. Veteribus non, quales nobis sunt, carmini erant et cellæ fumariæ, sed fumus per fores et fenestras emittebatur, quapropter res fumo condiendæ aut tigillis suspendi solebant, ut a rusticis nostris, aut in summa ædium parte locari, quæ vinorum præcipue servandorum ratio erat. [1] — *Terga* suis et capita, sale fumoque durata, ut diu reservari possent, cibi vulgares erant et rustici. Conf. Horat. Sat. II, 2, 117 seq. et *Crammer*, pag. 433. Ed.

Not. 83. *Festis diebus* pro *in festos dies*, locutio parum Latina, nisi forte *apponenda* subaudias; H. Vales. Sed conf. Æn. I, 207, et similia passim obvia.

Var. 84. *Ac*, 60. *At*, 25, 56, 57, 59. *Tunc majorum aliquis* audacter emend. Schrader.

Not. 84. *Cognatis ponere*, apponere in mensa, *lardum natalitium*, die natali, vel quod eo die apponi solet in epulis, quæ in illo parantur.

Var. 85. *Novam*, 24. — *Daret*, 11, 14, 16, 17, 20, 24. — *Carnem*, 19 a m. pr. 20, 21, 22, 45, 49.

Not. 85. *Accedente*, addita tantum, *nova*, recenti vel alia, *carne*, *si quam dabat hostia*, si forte mactaretur vel ab ipsis, vel a magistratibus:

[1] Conf. VI, 321; VII, 119; Colum. XII, 53, inpr. Macrob. Sat. VII, 12; Heins. ad Ovid. Met. VIII, 647, et Fast. II, 645; Gesner. ad Script. Rei. Rust. in Ind. voc. *carnarium*, Burm. ad Petron. c. 96, 135, 136.

« immolatarum enim ab his hostiarum exta ad quæstores ærarii delata venibant; sacrificiisque populi Romani tum deorum immortalium cultus, tum etiam hominum continentia inerat, » Valer. Max. II, 2, 8.

Not. 86 seq. Clarissimi quoque homines *ad has epulas*, tamquam lautissimas, *maturius solito ibant*, ut largius diutiusque genio indulgerent, et quia ingenti cupiditate tam delicati cibi ardebant. — *Imperiis castrorum*, militaribus. Alii ad titulum Imperatoris referunt. — *Solito maturius*, ante horam nonam, Schol. (vid. ad I, 49). Τρεχέδειπνοι, Lindenbr. (vid. ad III, 67.)

Var. 89. *Ereptum*, 21 a m. pr. 56, 60.

Not. 89. Priscis temporibus proceres civitatis agrum colebant, et opere rustico delectabantur, unde et prima cognomina orta, Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, Seranorum, Pisonum, Pilumnorum; quod notum ex Plin. XVIII, 3—5; Colum. in Præf. et aliis. — *Erectum*, humeris sublatum, *a monte domito*, a colle vel agro montano, quem subegit ligone et aratro (conf. Martial. IV, 64, 33, et Virg. Æn. IX, 608), *ligonem referens* domum. En venerandam priscorum civitatis procerum imaginem!

Var. 90. *Alii* pro *autem*, 15. *Ante* pro *autem*, 25, 46, 47, 48, 58.

Not. 90 seq. Quamdiu Roma timuit Censores, horumque censura severa fuit, simplices quoque fuere eorum victus et supellex. — *Tremere* aliquid, seu aliquem, docte dicitur passim.[1] — *Fabii*, *Cato*, *Scauri* et *Fabricii* h. l. clarissimorum Censorum nomina. Septem, quod sciam, *Fabii* fuere Censores: M. Fabius Ambustus, ann. Urb. CCCXC (vid. Pigh. Ann. tom. I, pag. 274); Q. Fabius Maximus Rullianus, ann. CDXLIX (Liv. IX, 46; Valer. Max. II, 2, 9; Aurel. Vict. de Vir. Ill. c. 32); Q. Fabius Gurges, Maximi Rulliani filius, ann. CDLXXIII (vid. ad VI, 266, et Pigh. Ann. tom. I, pag. 431, 432); Q. Fabius Maximus Verrucosus Cunctator, ann. DXXIII (Pigh. Ann. tom. II, pag. 107); M. Fabius Buteo, ann. DXII (Pigh. Ann. tom. II, pag. 66); Q. Fabius Max. Servilianus, ann. DCXXVII (Valer. Max. VI, 1; Pigh. Ann. tom. III, p. 33); Q. Fabius Max. Æmilianus Allobrogicus, ann. DCXLV (Pigh. Ann. tom. III, pag. 130). Non male vetus Schol. « *Fabium* (nam ita legendum pro *Fabricium*, ut sit Q. Fabius Maximus Rullianus, collega P. Decii in censura, qui cum eodem consul fuit et certamen de provinciis habuit teste Liv. X, 24) Censorem dicit, cui in Censura *Maximi* nomen obvenit, qui luxuriam reipubl. damnans a collega P. Decio postulavit, ut aut ipse, quemadmodum ei videretur, mores hominum emendaret, priorum Censorum negligentia perditos, aut pateretur se revocare pris-

[1] Vid. Burm. ad Valer. Flacc. V, 520, et Heins. ad Claudian. in Rufin. II, 125.

unum civitatis statum: quorum si neutrum faceret, minitatus abdicaturum se eum magistratu. Decius ergo exterritus permisit, ut, quemadmodum vellet, remp. administraret, se consentiente. » — *Cato* h. l. est M. Porcius Cato, Tusculanus, *Censorius* ac *Sapiens*, et vulgo *Cato major* vel *Priscus Cato* dictus, acerrimus nobilitatis adversarius, cujus frugalitas notissima et celeberrima ob severitatem censura, quam ann. DLXIX, gessit. vid. Liv. XXXIX, 40—44; Plut. Vit. Cat. et Pigh. Ann. tom. II, pag. 251, 310 seq. et 425. Hinc et *durus*, hoc est, severus, h. l. et Martial. XI, 2, 1, *Triste supercilium durique severa Catonis Frons*, dicitur. — E *Scauris* clarissimus M. Æmilius Scaurus, qui princeps Senatus, Censor, ann. DCXLV, bis Consul, ann. DCXXXVIII et DCXLVI, et auctor legis cibariæ fuit, et Æmiliam stravit viam pontemque Mulvium fecit. Vid. Ernesti clav. Cic. et Pigh. Ann. tom. III, pag. 126. — De *Fabricio* Censore vid. ad IX, 142; et *Crammer*, pag. 435. Ed.

Var. 91. *Rigidique* pro *postremo*, 7, 10, 14—27, 45—50, 54—69, 71, 72, 73, et omnes Codd. Paris. *Rigidus* passim dicitur severus, et ipse Censor Ovid. Art. II, 664. Sed hoc loco langueret, quia cum synon. *severos* jungeretur, cujus voc. interpretamentum redolet: tamen invito *Ruperti* utrumque retineo. Ed.

Not. 92. Hæc referri possunt ad censuram Fabii ac Decii, de qua vid. verba vet. Schol. supra ad vs. 90, adscripta, et C. Claudii Neronis ac M. Livii Salinatoris, ann. DXLIX, de qua vid. Liv. XXIX, 37; Valer. Max. II, 4, et Pigh. Ann. tom. II, pag. 217.

Not. 93 seq. Illis temporibus nemo sollicitus fuit de lecto testudine exornando, aliaque supellectilis magnificentia comparanda. Poeta memor h. loc. fuisse videtur nobilissimi de laudibus vitæ rusticæ loci apud Virg. Georg. II, 462 seq.

Var. 94. *Oceani* omnes Codd. Paris. tribus exceptis recentt. qui *Oceano* habent; quod mireris: nam *in Oceano fluctu*, 9, 16, 23, 25, 27, 41, 43, 46—49, 55—60, 65, ut infra vs. 113. *Litore ab Oceano*, in 7, 14, 16, 17, 19, 20, 22, 25, 41, 43, 45, 49, 55—57, 59, 60, 83. probb. Grangæo, Plathnero, Lips. Epist. Quæst. IV, 25, et Heins. ad Claud. de Nupt. Hon. et Mar. vs. 8. Non ignoro quidem, substantiva sæpe pro adjectivis poni, sed non nisi ea, quæ proprie sunt adjectiva, si perpauca exceperis exempla, quæ vitiosam sapiunt lectionem; vid. Heins. loc. laud. et ad Ovid. Her. II, 74; III, 100; IV, 12; IX, 86; XIV, 19; inpr. XV, 83; ad Ovid. Met. III, 729; ad Claud. B. Gild. vs. 407; ej. laud. Stilic. I, 121; ad Petron. c. 35; Drakenb. et nos ad Sil. I, 173; II, 45; III, 387. *Oceanus* autem nuspiam adjective dicitur. Dubia certe sunt exempla, quæ laudantur, Tac. Hist. IV, 12; Cæs. B. G. III, 7, et Ampel. I, quibus locis *mare Oceanus*, et in quarto casu *mare Oceanum* dici videtur, ut *Rhenus amnis*, etc. Conf. Ernesti ad Tac. loc. laud. Alia exempla, ex Avieno, Pithœi Catal. et Venant. Fortunat. Ep. III, 23, et Carm. VII, 2, ab

Heinsio excitata ad Claudian. loc. laud. tum ex recentt. petita sunt scriptoribus, tum librariorum forsan socordiæ, aut stupori debentur.

Not. 94, 95. « Testudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, ut singularum superficie habitabiles casas integant; atque insulas Rubri præcipue maris his navigant cymbis.......... In Phœnicio mari haud ulla difficultate capiuntur, etc. » Plin. IX, 10, seu 12. « Testudinum putamina secare in laminas lectosque et repositoria his vestire Carvilius Pollio instituit, » id. ibid. c. 11, qui lib. XXXIII, 9, seu 51, tradit, Carvilium, Equitem Romanum, paulo ante Sullana tempora vixisse. Conf. de testudinibus ac supellectile, inpr. lectis testudineis, quos Clemens Alex. χελώναις πεποικιλμένας κοίτας et Lucianus κλίνας ἀπὸ χελώνης Ἰνδικῆς appellat, VI, 80, et Plin. ll. cc. et XXXII, 4.[1]

Var. 95. *Et nobile*, 10, 14, 16—24, 45.

Not. 95. *Trojugenis*, ut sup. I, 100, ubi vid. not. — *Fulcrum*, spondam. vid. supra ad VI, 22. Lecti tricliniares præcipua supellectilis pars.

Not. 96. *Nudo latere*, vulgo exponunt: sine fulcro, ad quod discumbentes se inclinent; sed rectius Schol. non ornata (testudine vel argento aurove) sponda. — *Frons*, anterior pars lecti et altior ad caput, *ærea*, lamina æris obducta : quod unicum fuit *lecti*, et quidem parvi (conf. III, 203), ornamentum.

Var. 97. *Vite* conj. Hennin. ob verba Hygini, in Comm. laudata. Sic poeta *vite coronati* facete dixit pro *vite alligati*. Sed epitheton vile etiam aptissimum est h. loc. vid. Comm. Malim tamen reponere *coronatis ostendebat*, scil. convivis, ut supra V, 36, ubi vid. Comm. *Coronatæ...... asellæ*, emend. Scoppa Collect. I, 27; coll. Pallad. II, 35, 16. « Omnia semina horti, vel agri feruntur ab omnibus malis ac monstris tuta servari, si agrestis cucumeris tritis radicibus ante macerentur : item equæ calvaria, sed non virginis, intra hortum ponenda est, vel etiam asinæ : creduntur enim sua præsentia fecundare quæ spectant », et Colum. X, 344. *Hinc caput Arcadiæ nudum cute fertur asellæ* (nam ita legendum putabat pro *Arcadici...... aselli*) *Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris*. Hæc vero superstitio, ab Etruscis profecta, ab hoc loco aliena est : nam amuletum illud in agris ponebatur, non in lectis conviviisque, et poeta noster id agit, ut doceat, quo diverso ornatu lecti priscis et suis temporibus fuerint instructi. Nugantur itaque interpretes tantum non omnes, qui suspicantur, priscos homines in ipsis cœnasse agris, et, qui in lectis ibi discubuerint, spectasse sibique invicem ostendisse caput asellæ vel aselli, in agrorum limitibus suspensum.

Not. 97. Hujus ritus causam Ferrarius Elect. II, 26, jam recte petiit

[1] Ad quæ loca vid. Harduin. Conf. etiam Sen. Ben. VII, 9, et Wernsdorf. ad Poet. Lat. min. tom. III, pag. 406, et tom. IV, pag. 657.

ab Hygino fab. CCLXXIV, pr. cujus loci lacunam ita supplevit: « Antiqui nostri in lectis tricliniaribus in fulcris capita asellorum vite alligatâ habuerunt, significantes quod pampinos prærodendo putare vites docuerit, atque ita vini suavitatem invenerit. » Conf. Muncker. ad h. l. Huic conjecturæ favet Pausan. II, 38. Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Ναυπλίᾳ λεγόμενα ἐς τὸν ὄνον, ὡς ἐπιφαγὼν ἀμπέλου κλῆμα ἀφθονώτερον ἐς τὸ μέλλον ἀπέφηνε τὸν καρπὸν, καὶ ὄνος σφίσιν ἐν πέτρᾳ πεποιημένος διὰ τοῦτό ἐστιν, ἅτε ἀμπέλων διδάξας τομὴν, παρίημι οὐκ ἀξιόλογα ἡγούμενος. *Frons* itaque *lecti ostendebat*, videndum præbebat *caput aselli*, effigiem capitis asinini, in ea expressam vel potius caput vite alligatum; quod *vile* ornamentum erat, si *claro* illi *ac nobili fulcro* compararetur. — *Frons* autem h. l. designare videtur fulcra lecti in anteriore ejus parte; quod ex Hygin. l. l. probabile fit. — *Coronati* sertis, puto, non panibus, ut in sacris Vestæ, de quo vid. Ovid. Fast. VI, 311, et 319 seq. Sed vid. Var. Lect.

VAR. 98. Abest a 14.

NOT. 98. *Ruris alumni*, rustici infantes; vivi, opinor, non effícti.

VAR. 99. Præstiterit: *Quales ergo cibi*, *talis*, etc.

NOT. 99. *Tales ergo*, tam simplices erant, *cibi*, de quibus vid. supra vs. 77 seq. Conf. Var. Lect.

VAR. 100. *Tum*, 17, 20, 21, 22, 24.

VAR. 101. *In*, abest a 16.

ANAL. 100—108. Priscis temporibus miles capta urbe eximia vasa, quorum ignorabat pretium, frangebat, ut inde equorum armorumque ornamenta, quæ sola curabat, conficeret vel eorum fragminibus ac cælaturis equos et arma ornaret De eo vid. verba Polybii apud Strabon. pag. 381. Quam rudes artium Romani adhuc fuerint ante excidium Corinthi, vel ex eo intelligitur, quod de Mummio referunt Vellei. I, 13, et alii. — *Græcas artes*, sculpturam, picturam aliasque artes, a Græcis potissimum excultas. — Vid. *Crammer*, pag. 436. ED.

NOT. 101. *Prædarum in parte*, quam sorte acceperat.

NOT. 102. *Magnorum artificum*, quales VIII, 102 seq. laudantur.

NOT. 103. *Phaleræ* propr. equi, deinde et equitum aliorumque (etiam cursorum ap. Petron. c. 28, pag. 100), ornamenta, quæ tamen qualia fuerint, parum constat, nisi forte non minus vera, quam perspicua est eorum descriptio in Panciroli notitia dignitatum imperii Orientis (in Grævii Thes. Ant. Rom. tom. VII, pag. 1396): « Aliæ purpureæ tæniæ dorsa ac pectora collaque equorum complectuntur: pro fasciis aureæ phaleræ cernuntur, quæ sunt ovales orbiculi et auro distincta lora [1]. »

[1] Vid. ad X, 134, not. 48; Cerda et Heyn. ad Virg. Æneid. IX, 359; Ernesti Clav. Cic. Lips. Mil. Rom. V, 17; Duker. ad Flor. pag. 52; Heins.

Not. 103. *Gauderet*, lætaretur quasi ac superbiret. Præclare sensus tribuitur equo, et sic præstantia ornatus designatur, quam et equus intelligit. Male plerique commentatorum ista interpretantur : ut equus phaleras haberet.

Not. 103 seq. Cælatura vel galearum vel clipeorum patria et origo aut historia majorum rerumque ab his præclare gestarum exprimi solebat. [1]

Not. 104, 105. Res fabulosa et vel tironibus nota. Eadem adumbrata in clipeo Æneæ. ap. Virg Æn. VIII, 630 seq. cujus loci venusti Juvenalis memor fuit. — *Romuleæ feræ*, lupæ, *geminos Quirinos*, hoc est, Romulum Remumque, lactantis.

Var. 105. *Et geminos*, 22, 61—69, 71—74. — *Sub rume* (hoc est, mamma lupæ) ingeniose conj. Barth. Ableg. crit. II, 2. *Rumis*, seu *ruma* et *rumen* antiquo voc. dicebatur mamma, et hinc ficus *Ruminalis*, ad quam infantes expositos fuisse vulgo tradunt (vid. Varr. R. R. II, 1, 20, 11, 5; Festus voc. *Ruminalis*, Plin. XV, 18, seu 20, et ibi Harduin. et Juvenalis ante oculos habuit Virg. Æneid. VIII, 631 sqq. — *Sub rupe Quirini* (ut *in colle Quirini*, hoc est, Quirinali, apud Horat. Epist. II, 2, 68) suspicari possis. *Quirinos* certe *geminos* paulo durius et improprie dixit poeta, si verum est, *Quirinum* esse nomen propr. Romuli, idque post ἀποθέωσιν demum ei datum. Sed *collis Quirinalis* longe abest a Tiberi, ad cujus alveum expositi Romulus Remusque, et vera notio atque origo nominis Quirini, quod etiam Romulo puero, Jano, Augusto et Antonio ab Ovid. Fast. III, 41; Macrob. I, 9; Virg. Georg. III, 27, et Prop. IV, 6, 21, tribuitur, ipsis Romanis parum cognita videtur fuisse ac perspecta.

Not. 105. Cf. Var. Lect. — *Imperii* Rom. *fato* ac fortuna ita ferente, ut lupa mammas præberet pueris, conditoribus tantæ urbis. — *Sub rupe*, juxta petram aquas vomentem, teste Dionys. Hal. lib. I. Conf. Cerda ad Virg. Æneid. VIII, 630. Pro rupe vulgo memorant ficum Ruminalem; de qua vid. Hard. ad Plin. XV, 18, seu 20.

Var. 106. *Hac*, 22. *Et*, 16, 21. — *Venientis*, I, 11, 16, 70, 75, 76, 77, 81, 82, et tres Codd. Paris. (in his Put.), scil. vel ad Iliam, ut cum ea concumberet, vel ad suos liberos, quos lupa alebat. Illam interpretandi rationem proposuit vet. Schol. hanc Grangæus. Utraque dura est, atque contorta, at durior ellipsis præp. *cum : venientis* cum *clypeo et hasta* H. Valesius legendum putabat *effigiem in clypeo venientis*. Nonnulli jungunt : *effigiem Dei* in *clypeo et hasta ostenderet*. Sed quomodo *cassis cælata* (nam hoc subjectum est, non

et Burm. ad Ovid. Met. VIII, 33; Intpp. Petron. 55, et Suet. Ner. 33; Drakenb. et nos ad Sil. XV, 255; Böttig. Sab. p. 350, 363, 438, 457, ed. pr.

[2] Vid. Drak. et nos ad Sil. I, 407, 415; VIII, 385 seq. et XV, 682.

miles) *effigiem Dei* in *clypeo et hasta ostendere* potest? Pro *venientis* legitur *fulgentis* in 10, 12, 14, 15, 17—27, 45—50, 54—69, 71—74, et XXXII MSS. Paris. unde illud restituit Ach. Sed haud dubie hæc est emendatio, quæ e margine in contextum irrepsit. Displicet etiam hoc verbum, quoniam mox sequitur. Poeta forsan scripsit *minitantis*.

VAR. 107. *Prudentisque*, 72. *Pendentesque* (de lupa) *deos*, Romulum Remumque *ostenderet hosti* (scil. admoto scuto) emend. Lips. in Anal. ad Mil. Rom. lib. III, Dial. 2. Fuere etiam, qui legendum putarent *Perdentisque Dei*, ut *perdens Deus* h. l. *perituro hosti* opponeretur.

NOT. 107. *Dei*, Martis, parentis Romuli et sic populi Rom. — *Pendentis* vox obscura, quam Britan. interpretabatur: in summa casside expressi: nam quæ alta sunt, *pendere* dicunt poetæ. Conf. ad VII, 46, et h. l. Var. Lect.[1] — *Perituro hosti*, venuste et apte ad virtutem militis adumbrandam.

VAR. 108. Post vs. 109 posuit Ach. quia eo loco legitur in 7, 14, 17, 20, et vetustiss. Codd. Paris. at plane abest ab 11, 13, et III MSS. Paris. et languet post illa vs. 100 seq.

NOT. 108. Conf. Casaub. ad Suet. Cæs. c. 67.

VAR. 109. Abest ab 21. *Farraca*, 10, 12, 17—20, 23, 27, 46, 47, 49, 54, 64. *Serraca*, 60. *Sarraca*, 48. — Post *catino*, non post *tunc*, distinctionem posuit *Ruperti*, præeunte vet. Schol. Sed nos simplicius. ED.

NOT. 109. *Ponebant*, apponebant olim, *farrata* cibaria, cibos e farre, pultem (vid. ad VII, 185, et XIV, 171), in *catino*, vase fictili, *Tusco*: nam fictilia Tusca, et præcipue Arretina, erant nobilissima; vid. Martial. XIV, 98; Intpp. Pers. II, 60, et Hard. ad Plin. XXXV, 12, seu 46. « Quædam exstant hodie sub hoc nomine, *vases Etrusques*: quæ antiquarii nuperi, forsan ex levibus argumentis, contendunt esse indistincte et omnia Græca; » Ach. — Vid. *Crammer*, pag. 436. ED.

VAR. 110. *Tum*, 22. *Nunc*, 16.

[1] Vetus interpres MSS. a Rigaltio laudatus: « quasi ad ictum se inclinantis. » Sic fere *proni aurigæ in verbera pendent* apud Virgilium Æneid. V, 147, et al. Sed *pendere* non simp. ita ponitur. Lubinus exponit: sculpti in clypeo, qui e sinistro militis humero dependet. Addison (*Reisen*, *deutsche Uebers*, pag. 249), et Spenc. (Polymetis Dial. VII, p. 77) ex nummis: ad Rheam Sylviam se demittentis, ut cum ea concumbat, et in aere pendentis. Lessingius (Laocoon VII, pag. 81 seq. ed. sec. ubi illos refellit): incerti, dubii, vel communis, coll. Servio ad Virg. Æneid. XIII, 118 (« Dii communes sunt Mars, Bellona, Victoria, quia hi in bello utrique parti favere possunt »), ut innuatur, victorias propriæ potius virtuti tribuendas esse, quam dubio auxilio dei, modo his, modo illis partibus faventis.

Not. 110. *Omnia*, quæ *tunc* temporis possidebant homines, parvo contenti et beati, ita comparata erant, ut iis *invidere* possis, *si lividulus sis*, si vel paululum ad invidiam proclivis sit animus.

Not. 111—116. Dii quoque ipsi, quum minus luxuriosi essent homines, magis erant propitii, et vel vatum loco imminentia prænuntiabant mala. Sensus est: homines paucis contenti longe religiosius vivebant, multoque cariores erant diis; felicius vivebant et securius: quidquid enim boni contingit nobis, prisca loquendi ac cogitandi ratione Diis tribuitur. Conf. loca præclara Sen. Consol. ad Helv. c. 10, et Epist. 31, extr. «Deos finges non auro, non argento: non potest ex hac materia imago Deo exprimi similis. Cogita illos, quum propitii essent, fictiles fuisse.» Martial. XIV, 178; Tibull. I, 10, 19 seq. et Lucian. Contempl. tom. I, pag. 505, ed. Reitz. — *Templorum*, Deorumque majestas erat *præsentior*, magis propitia: nam dii favent et auxilium præstant, quum adsunt. Conf. ad III, 18, in Var. Lect. Cerda et Heyne ad Virg. Ecl. I, 42, et Georg. I, 10.

Not. 111—114. «M. Cædicius de plebe nunciavit tribunis, se in nova via, ubi nunc sacellum est, supra ædem Vestæ, vocem noctis silentio audisse clariorem humana, quæ magistratibus dici juberet, Gallos adventare;» Liv. V, 32. Conf. ibid. c. 50; et *Crammer*, pag. 437. Ed.

Var. 113. *Litore et oceani*, 46, 48. *Litore ab occiduo* rectius forsan 6, judicio etiam Pulm. et Schurzfl. *Litore ab oceano*, 65, et alii; vid. sup. ad vs. 94.

Not. 113. «Invisitato atque inaudito hoste ab Oceano terrarumque ultimis oris bellum ciente,» etc. Liv. V, 37.

Var. 114. Vox *his* parum commoda est. *Hos* reposuit Marshall, adjecta hac nota: «*Hos*, id est, Gallos adventantes et in Italiam irruentes: *moneo* enim duplicem regit accusativum.» Præstiterit *hic*, Romæ, ut sensus sit: vox deorum Romæ præsentium, non oraculi peregrini, monuit nos.

Not. 114. *His*, ex his templis. Alii: *his* rebus, hoc modo; et Ach. de *his*, de adventu Gallorum. Conf. Var. Lect. — *Monuit nos*, ut periculum, quod instaret, caveremus; quod erat officium sacerdotis. Ed.

Not. 115. *Rebus Latiis*, reipublicæ Romanæ, imperio Romano, ut *res Romanæ*, *Asiæ*, *Agamemnoniæ*, *Iliæ*, etc. ap. Virg. et al.

Var. 116. *Velatus* conjectura in marg. Cod. Almelov.

Not. 116. Confer ad vs. 111, ad III, 18 seq. VI, 342 seq. Plin. XXXIV, 7, seu 16; XXXV, 12, seu 45, 46; Valer. Max. IV, 4; Ovid. Fast. I, 201, 202. — *Nullo violatus Jupiter auro*, vid. supra ad III, 20. De Jove Hammone Lucan. IX, 516 seq.

> Pauper adhuc deus est, nullis violata per ævum
> Divitiis delubra tenens; morumque priorum
> Numen Romano templum defendit ab auro.

Hæc feliciter imitatus est Nostras *Lafontaine*, in principio carminis elegantissimi, quod inscripsit; *Philémon* et *Baucis*. Sic fingitur Philemon ipse Jovem et Mercurium sub viatorum vestibus latentes alloqui:

«. . . . . Saluez ces pénates d'argile:
« Jamais le ciel ne fut aux humains si facile,
« Que quand Jupiter même était de simple bois;
« Depuis qu'on l'a fait d'or, il est sourd à nos voix. » Ed.

Not. 117 seq. Priscis temporibus mensæ conficiebantur e nucibus aliisque arboribus vernaculis vulgaribusque, non e citro, quæ arbor longe, ex Mauritania, petebatur; vid. ad I, 75, et 137.

Var. 118. *Hos*, 10—24, 27, 45—50, 54—69, 71—73. *In usus*, 10, 11, 12, 16—24, 27, 48, 54—69, 71—74. Utrumque etiam exstat in omnibus fere MSS. Paris. et restitutum est a nobis pro: *hic lignum stabat ad usus*, quos in aliis libris legitur; vid. Comm. *Hoc lignum stabat in usus*, Cod. Put. *Hos lignum stabat ad usus*, Cod. Alex.

Not. 118. *Hos in usus*, ut mensæ inde conficerentur. — *Lignum*, nux, *stabat*, erat, ut passim *stare* et ἱστάναι pro *esse*.[1]

Var. 119. *Decerpserat*, 11.

Not. 119. *Annosam*, quæ hinc facile *dejici*, seu subverti poterat. — *Eurus* pro quovis vento vehementiori.

Var. 120. *Et*, 21, a m. pr. 46, 47, 48, 58. *Sed*, 21, a m. sec. — *Tunc*, 64.

Not. 121. Exquisitissimi etiam cibi nullum saporem habere videntur, eos fastidiunt luxuriosi homines, *nisi*, etc. Sic *ventrem invitant pretio* (appetitum excitant rebus pretiosissimis) ap. Claudian. XX, 329, et *renovant per damna famem* ap. Petron. 119. Conf. Horat. Sat. II, 2, 21; Petron. 55, ibique intpp. — *Nil sapit*, vid. supra ad vs. 81. — *Rhombus*, vid. ad IV, 39. — *Damæ*, Λιβύστιναι δορκάδες, diversissimæ ab iis, quæ Gallis *daims*, nobis *Damhirsche* dicuntur; vid. Ælian. H. A. XIV, 14.

Var. 122. Pro *latos* poeta forte scripsit *citreos*, et illud epitheton margini adscriptum ex alio ejus loco sup. I, 137, in textum irrepsit. Conf. loca Lucani et Martialis, in Comm. adscripta.

Not. 122. *Unguentorum* et *rosarum* vel coronarum usus in conviviis notissimus.[2] — *Latos orbes*, mensas grandes et rotundas; vid. ad I, 137, et h. l. Var. Lect. — *Orbes sustinet grande ebur et pardus sublimis*, hoc est, pes altus seu fulcrum eburneum, cælatum in pardi hiantis figuram,

[1] Vid. Heyn. ad Virg. Æneid. I, 546; VII, 553, et Burm. de Jove Fulgerat. c. 14, pag. 322 seq.

[2] Vid. ad IX, 128, et intpp. Horat. Od. I. 5, 1; 38, 3; II, 3, 13 seq. 7, 22; III, 14, 17.

dentibus ex illis, elephantinis, *quos mittit*, etc. Conf. ad III, 205; Plin. XII, 5, et loca simil. Lucan. X, 144; Martial. II, 43, 9, 10; IX, 23, 5; XIV, 89, et 91. Τραπέζας ἐλεφαντίποδας dixit Lucian. in Somn. Rotundæ mensæ, ferme μονόποδες fuere, quadratæ vero tripedes nec ita in pretio et tenuioribus relictæ, Hennin. Conf. Lips. Antiq. Lect. III, 1.

Var. 124. *Nutrit*, 29. — *Quos mittunt castra Syenes* suspicari possis; vid. Comment.

Not. 124. *Dentibus*, quos Pausanias et alii rectius *cornua* [1] appellant. — *Syene* opp. et penins. in Nilo et confinio Ægypti atque Æthiopiæ, sub cancri tropico (Ptol. IV, 5), hod. *Essuen* seu *Asvan* et *Assevan*, quo Juvenalis ablegatus dicitur sub honorificæ militiæ prætextu : nam tres ibi cohortes Romanæ præsidii causa excubabant (Strab. XVII, pag. 797), quæ *Castra* vocantur Plin. V, 9, seu 10, ubi conf. Harduin. Hinc *portam Syenes* h. l. dici putabat Calder. Alii existimant, Elephantidem seu Elephantinam ins. et urbem vicinam (vid. Plin. et Harduin, l. l.) designari, quoniam ex ea et Æthiopia per Syenen, tamquam *portam*, in Ægyptum transitus, et illa ab elephantorum multitudine sic dicta sit; vid. ad VIII, 160.

Not. 125, 126. « Elephantos fert Africa ultra Syrticas solitudines et in Mauritania : ferunt Æthiopes et Troglodytæ : sed maximos India, » Plin. VIII, 11. Hinc tiam præcipue laudantur *Indi dentes* et *Indum ebur*, verb. caus. Ovid. Met. VIII, 288; Catull. LXIV, 48, et Petron. c. 135. — *Mauri celeres*, ut fere omnes Africæ populi, verb. caus. Pœni (Sil. III, 232), Gætuli (Sil. III, 192 seq.), Autololes (ibid. 306 seq.), Æthiopes Troglodytæ (Herodot. IV, 183; Plin. VI, 29 seu 34), et alii. Conf. Lucan. IV, 677 seq. — *Mauro obscurior*, nigrior, *Indus* orientalis. Μαῦρον Græcis obscurum dicitur. — *Concolor Indo Maurus*, apud Lucan. IV, 678.

Var. 126. *Nabatæo* pro *Nabathæo* substitui ex 22. Ναβαταῖοι dicuntur Strab. XVI, pag. 779, Plinio et aliis. — *Belua*, non *bellua*, 17, 21, 22, 45, 49; vid. ad IV, 121.

Not. 126. *Nabatæi*, quorum μητρόπολις fuit Petra, unde Arabia Petræa nomen accepit. Strab. XVI, pag. 779, et Plin. VI, 28 seu 33. Ex his quidam commigrarunt in Africam.[2] Elephanti autem dentes quovis fere biennio, ut cervi certo tempore cornua, *deponunt*, et, quoties id faciunt, plerumque recipiunt graviores crassioresque. Si fides habenda Plin. VIII, 3, seu 4, dentes « deciduos casu aliquo vel senecta defodiunt,.... circumventique a venantibus impactos arbori frangunt, prædaque se redimunt. »

[1] Vid. Drakenb. ad Sil. XVI, 206; Intpp. Plin. VIII, 3 et 10; Broekhus. ad Prop. II, 23 (al. 31), 12.

[2] Plin. XII, 20, seu 44. Conf. Diod. II, 48; Joseph. Ant. Jud. I, 12, 4; Relandi Palæst. pag. 90.

Not. 127. Facete poeta deridet luxum. — *Hinc*, quum mensæ sunt citreæ, et pes earum eburneus, *surgit*, crescit, *orexis*, ὄρεξις (ab ὀρέγομαι, appeto), appetitus ciborum; ut apud Lamprid. in Heliogab. 29, extr. « Amabat sibi pretia majora dici earum rerum, quæ mensæ parabantur, orexin convivio hanc esse asserens. » Conf. vs. 16, et ad VI, 428.

Var. 128. *Bilis* revocavi ex 10—22, 25, 27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et XXXIV MSS. Paris. *vires*, 23, 24, 70, 75, 76, 82, et Cod. Put. Sed illa lectio difficilior est et doctior, hæc emendationem sapit. *Virus* conj. Lindenbr.

Not. 128. *Bilis*, ut *improba ventris rabies*, vel *rabies edendi* de lupo, qui *asper et improbus ira sævit in absentes oves*, apud Virg. Æneid. II, 356, et IX, 63. Prateus: « *Stomacho bilis*, velut ira ad cibos devorandos. Porro famem irritari constat bili stomachum vellicante. » Schurzfleischius: « In Cod. meo additur scholium *amaror*, qui videlicet escas faciat delicatas. » Conf. Var. Lect. — *Pes argenteus* non majoris nunc æstimatur, quam *annulus ferreus*, cujus usus priscis temporibus honorificus fuit; vid. Plin. XXXIII, 1. Nunc eburnei tantum mensarum pedes in pretio sunt, ut aurei annuli.

Not. 129. *Ergo*, quum tam delicate nunc et luxuriose vivatur.

Not. 130. *Caveo*, non invito ad cœnam. — *Qui me sibi comparat*, qui postulat, ut in supellectilem et cœnam non minores, quam ille, sumptus faciam, et *superbus* me frugalem despicit.

Var. 132. *Neque tessellæ*, 16.

Not. 132. *Tesseræ et calculi*, vel latrunculi ex *ebore*, quorum etiam mentionem faciunt Prop. II, 24, 13, et Martial. XIV, 12, al. 14.[1]

Var. 134. *Quum tamen his nulla*, 13. — *Nec tamen*, 16. *Nulla obsonia unquam*, 16. *Unquam ulla*, 10, 19, 23, 45. *Ulla* abest ab 27, 46, 47, 58. — *Fient*, 19. *Fiant*, 13. — Ceterum *opsonia* (ὀψώνια) scripsi, non *obsonia*.

Not. 134. *Ossea*, non eburnea. — *His*, vilioribus cultellis, cibi non fiunt *ranciduli*, ingratis saporis; vid. ad VI, 185. — *Opsonia*, vid. ad IV, 64. *Non secatur pejor*, pejus; vel: gallina non pejor est et fit, si his cultellis *secatur*.

Var. 135. *Et ideo*, 13. *Haud ideo*, 15, 25, 27, 48, 54, 55, 57—68, 71—73. — *Pejus*, 24. — *Secetur*, 14, 16.

Not. 136—144. Cf. V, 120—124, et ibi not.—*Structor*, vid. ad V, 120.

Not. 137. *Pergula*, magistri in pergulis docentes, et quidem h. loc. artem scindendi cibos. *Pergulæ* magisteriales erant cellulæ, seu diætæ

[1] Conf. Casaub. ad Theoph. Char. V, 4, et Wernsdorf ad Poet. Latin. min. tom. IV, pag. 408.

propendentes in ædium parte inferiore vel editiore (unde ὑπερῷα), in quibus artifices opera sua, ut populo innotescerent, exponebant venalia, aut omnium artium professores, pictores, ludimagistri et artifices, eas publice docebant.[1] — *Trypheri doctoris*, clarissimi structoris, seu carptoris et scissoris. qui pergulam in Subura (vs. 141) habebat, ibique artem fercula scindendi tradebat discipulis. Nota C. Valesii est: « *Trypherus*, nomen videtur fictum a luxu (τρυφερὸς, delicatus, mollis, a τρυφὴ), aut certe alicujus ævo suo celebris coqui : *pergula* autem fuit tantum appendix ædificii, in publicum spectans, Gall. *échoppe;* ob id artifices et magistri minus noti in pergulis opera sua proponebant, aut docebant, ut innotescerent. »

Not. 138. *Sumen*, cibus delicatior, mammæ suillæ, post recentem partum exsectæ et lactis plenæ. Conf. Martial. XIII, 44, et Plin. XI, 37, seu 84, extr. ibique Hard. — *Pygargus*, vel lagopus, vel caprea Libyca (gazella), a clunibus albis, πυγαῖς ἀργαῖς, sic dicta.[2] Aquilæ etiam genus (*vultur albicilla*, Linn. *Jean le blanc*, Gall.) a cauda albicante πύγαργος appellatum.[3] — Januensis notavit numerari inter animalia comestibilia, Deuteron. XIV, pigargon vel pigargum. Ed.

Not. 139. *Scythicæ volucres*, quæ a Phaside, Colchidis fluvio, *Phasianæ seu Phasiani* dicuntur, quod ibi abundant, vel inde ab Argonautis primum sunt advectæ.[4] Colchidis (hodie Mingreliæ) fines a geographis antt. late extenduntur; sed multo latius fines Scythiæ, cui vicinam faciunt alii Colchidem. — *Phœnicopterus*, genus avis, quæ habet *pinnas* (πτερὰ) colore *phœnicio;* semper in aqua est, abundans in Africa : hujus rostrum tam prolixum est et curvum, ut, nisi merso capite, aqua in os ipsius non possit intrare; Schol. — *Nomen debet quæ rubentibus pennis*, Mart. III, 58, 14. Ejus lingua et cerebellum præcipui saporis.[5]

Not. 140. *Oryx*, caprea unicornis et bisulca, in *Gætulia*, Africæ regione.[6] — *Lautissima cœna*, facete, quoniam non nisi simulacra cibo-

---

[1] Vid. Harduin. ad Plin. XXXV, 10 seu 36, 12; Intpp. Suet. Aug. c. 94; Salmas. ad Script. Hist. Aug. tom. II, pag. 733.

[2] Vetus Scholion h. loc. est: « *Pygargus* fera est specie cervi, quæ retriores partes *albas* habet : ideo et *pygargus* dictus est, quia Græce *nates* πυγαὶ dicuntur (et *album* ἀργόν). *Pygargus* (etiam) avis genus, quæ *lagopus* (ita leg. pro *clagalopes*, et de lagopode vid. Plin. X, 48, et intpp. Martial. VII, 86, 1) appellatur. » Vid. Plin. VIII, 53, seu 79, et X, 8; Ælian. H. A. VII, 19; Bochart. Hieroz. III, 20, tom. I, p. 902, et Spanhem. de Usu et Pr. Num. Diss. III, p. 156 seq. ed. sec. et *Crammer*, p. 440. Ed.

[3] Vid Aristot. H. A. IX, 41; Plin. X, 3, ibique Harduin.

[4] Conf. Mart. XIII, 72, et Wernsdorf. ad Petron. c. 93, in Poet. Lat. minor. tom. III, pag. 70.

[5] Conf. Martial. XIII, 71; Sueton. Vitell. 13; Plin. X, 48, seu 67 et 68, ibique Hard.

[6] Conf. Martial. XIII, 95; Ælian. XIV, 14; Plin. II, 40 et 46; VIII,

rum sunt, etsi lautissimorum. Eadem cœna dicitur *ulmea :* nam scissores seu carptores, artem struendæ mensæ dapiumque rite scindendarum docentes, utebantur simulacris ciborum, ex ulmo aliove ligno confectis, quorum singulæ partes connexæ erant filo, aut leviter conglutinatæ, ita ut vel obtuso cultello (*hebeti ferro*, nisi *hebeti* dictum pro hebetato scissione) possent dividi, et sic tirones membrorum reperire juncturas, ac scite partes distribuere aut carpere discerent : quod non sine sonitu fiebat (unde *sonat*) in *Subura*, quoniam multæ ibi erant structorum pergulæ. [1] De *Suburra;* vid. ad III, 5.

Var. 141. *Suburra*, 11, 18, 27, 47, 49, 61—69, 71, 72, 73. *Subura* in reliquis; vid. ad III, 5.

Var. 142. *Frustrum*, 10, 11, 12, 19, 21—25, 27, 45, 49, 54, 57, 58, 61, 62, 63, 65—69, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 82, et plurimi Codd. Paris.

Var. 143. *Et rudis*, 11, 20, 77.

Var. 144. *Furtis*, 11, 17, 20, 22, 59, 70, 75, 76, 77, 82, et optimi Codd. Paris. *Frustris*, 21, 24, 45. *Frustis*, 10, 11, 14, 15, 16, 18, 19, 23, 25, 27, 46—50, 54—58, 60—69, 71—74, et VII MSS. Paris. quod plerique interpp. probant, ut sensus hujus loci sit : *tirunculus noster non novit frustum capreæ subducere*, scite demere aut abscindere, *imbutus frustis ofellæ*, solitus offulas tantum carnis in frusta concidere. Sed hæc sententia languet; nam plura jam, quam opus fuerat, de arte scindendi dixerat poeta vs. 136—141. Præterea voc. *frustum modo* præcessit, neque necesse est *ofellas*, et quidem *exiguas*, in *frusta* concidi. Præstiterit certe verba, *exiguæ frustis imbutus ofellæ*, ita interpretari : solitus in domo et mensa mea non aves videre, aut feras, scite scindendas, sed ofellas tantum carnis, quæ, ut verba Mart. X, 48, 15, mea faciam, *non egeant*

---

53 seu 79; X, 73, seu 94; XI, 46, seu 106, et ad hæc loca Hard. *Oryx* animal minus, quam bubalus (vel buculus, ut emendat *Crammer*), quem Mauri *Uncem* vocant; cujus pellis ad cetras proficit, scuta Maurorum minora; Schol. — Vid. *Crammer*. Ed.

[1] Conf. ad V, 121, et Valesiana, p. 196. Vetus Schol. *ulmeam cœnam* ad codices laniounm, ex ulmis plerumque confectos, referebat. Non male autem Grangæus putabat, a doctoribus illis discipulos *ulmis* cæsos esse, si quando cibos non apposite sciderint, hosque *ulmorum* ictus, per totam *Suburam* resonantes, facete *cœnam ulmeam* vocari, quod, quum edidicerint apparatum cœnarum, *cœnam* primi, sed *ulmeam* prægustaverint. Structores certe, vel scissores in domo et conviviis nobilium divitumque Romanorum servi erant, et servi tum *ulmeis* plerumque virgis (vid. Plaut. in Asin. II, 2, 74, 96; in Rud. III, 2, 22; in Epid. V, 1, 20; in Amph. IV, 2, 9, et al.), tum in *Subura* sæpe flagris cædebantur (conf. Mart. II, 17). Sed h. loc. de institutione, non de suppliciis agitur, et *lautissima* atque *ulmea cœna* omnino ad aves ferasque, ante memoratas, referenda est, nec *sonat* tantum, sed *cæditur* etiam *ferro*. — Crammerus hic est consulendus; pag. 444. Ed.

ferro structoris. Manso *fartis* scribendum esse dicit, et ex ipsis verbis patere, quid sit *fartum ofellæ exiguæ*, scilicet genus farciminis e reliquiis carnis variæ et minutim concisæ, quo *imbutus*, hoc est, a teneris assuefactus, delicatioribus dapibus *incultus puer* (vs. 146) tam facile careret, ut frustum capreæ et latus Afræ avis *subducere* ne in mentem quidem ipsi veniret. Enimvero, ut alia taceam, non facile cuiquam, nisi rusticum vitæ genus naturamque humanam ignoranti persuadebitur, bubulci pastorisque filios talibus fartis a teneris fuisse assuefactos, et iis ne Romæ quidem, ubi demenso vix fames servorum explebatur, in mentem venisse, delicatiores cibos, a se ministratos, gustare. Ex occasione furta nasci, vel proverbia docent, et quæ ruri puero defuerat, quoties eam Romæ oblatam fuisse dicemus? Conf. Comm. ex quo patebit, non sollicitandam esse vulgatam lectionem, in qua gravissimum vir doctus mendum sibi reperisse visus est. — Tamen retinui *frustis*, et sensum vulgarem in interpretatione recepi: quod mihi condonatum a doctissimo duce Ruperti precor. Ed.

Not. 142—144. Neque etiam *tirunculus noster*, servulus, novit scite *subducere* furto partes delicatiorum ciborum, ut servi nobilium ditiorumque hominum, *rudis omni tempore et* adhuc *imbutus* tantum, initiatus quasi huic arti furandi *furtis*, furto *ofellæ exiguæ*; nam *imbutus* h. loc. non est a teneris assuefactus, sed qui alicujus rei initium fecit; vid. Ernesti Clav. Cic. et Heyn. ad Virg. Æneid. VII, 542. Ita lucet hic locus, in quo alius et vulgaris hujus vocis significatus interpretibus, et mihi quoque fraudi fuit. Sic aptissima sunt omnia, irrisio servorum furantium, primum *tirunculi* furtum (rudes enim pastoris bubulcique filii Romæ mox corrumpuntur vitiorum illecebris), diminut. *ofella* (offula, frustulum carnis, panis, etc.), et epitheton *exigua*, quo adjecto vis augetur (ut V, 85, et al.); nam parva plerumque sunt vitiorum initia. Quorum si meminisset Manso, non dixisset: «quis est, quem non offendat tirunculus omnis fraudis et furti expers, idemque *furtis imbutus*?» neque depravasset, quæ corrigere voluit; vid. Var. Lect. — *Capreæ*, capræ silvestris, damæ, etc. — *Afræ*, seu *Africanæ aves* et *volucres* (Hor. Epod. II, 53, et Petron. 93). Vocantur etiam *Libycæ volucres*, Martial. XIII, 45; *gallinæ Numidicæ* et *Africanæ*, Petron. 55; Colum. VIII, 2, p. et Varr. R. R. III, 9, 18, qui docet, eas grandes, varias gibberas esse, Græcisque dici μελεαγρίδας, quibus tamen illas tantum similes esse tradit Colum. loc. laud. et a quibus eas discernit Suet. Cal. 22. Varroni adstipulatur Plin. X, 26, seu 38, ubi vid. Hard. qui præter alia docet, Meleagridas non esse nostras gallinas Indicas (*indianische*, *türkische, calecutische Hühner*, *Truthühner*, *Auerhühner*, *Puter*), quum his non conveniat descriptio illarum apud Athen. X, 24, et XIV, pag. 655 (attamen illa Varronis, Plinii et Colum.), et gallinæ Indicæ ab occidentali primum India seu America ad nos allatæ adeoque prorsus incognitæ fuerint veteribus. Cf. Bochart. Hieroz. II, 1, 19.

Not. 145. *Plebeios*, vulgares vilesque, *calices*, non pretiosos et multa arte conspicuos. De utroque genere poculorum vid. V, 29—48, et Martial. XIV, 93—96.

VAR. 146. *Porrigit*, 16, 21 a m. pr. 60, 65.

NOT. 146. *Puer incultus*, non ornatus, *atque a frigore* tantum, vel bene *tutus*, crassa, scil. veste tectus. — *Non Phryx aut Lycius*, sed Italus et rudis, pastoris aut bubulci filius. Conf. vs. 148, 151, et ad V, 56, *non petitus a mangone*, qui servos peregrinos *et magno*, scil. pretio vendit, quique, ut verbis Quintil. II, 15, utar, *colorem fuco et verum robur inani sagina mentitur*. Conf. Plin. X, 50; XXI, 26; XXIV, 6; XXX, 5, et supra ad V, 56 seq. — *Quum posces* aliquid vini aut cibi, *posce latine;* nam servi mei sunt Itali, nec aliam callent linguam, quam latinam; non græcam, cujus studium usumque delicatuli nunc homines affectant.

VAR. 147. *Non Lycius*, 21, 22. — *Aut a mangone petitus*, 18.

VAR. 148. *Quisquam erit et magno* restitui ex 10, 11, 12, 14—20, 23, 25, 27, 45—50, 54—69, 71, 72, 73, et X Codd. Paris. (Alex. Put. Mazarin. I, Thuan. I, Fauchet. et al.). *Quisquam erit in magno*, 70, 75, 76, 77, 82. *Non a mangone petitus Quisquis erit magno*, 2, 21, 22, 24, 74, et XXV MSS. Paris. et ita conj. Britan. ut sensus sit : quicumque puer erit, non erit acceptus et emptus a mangone divite, et magnum servorum numerum habente. Malim reponere : *Quisquam erit et magnus*, scil. statura, non pretio : nam proceri servi majoris quam parvi æstimabantur; vid. ad III, 240, in Comm. — *Poscis*, 10, 12, 14—17, 19—27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73.

VAR. 149. *Erectique*, 12, 61, 62, 63, 67—99, 71—74. *Tectique*, 47, 48, 64. *Rectique* in ceteris et 1.

NOT. 149. Non *idem habitus* familiæ servorum in magnifica domo. Cf. Lucan. X, 127 seq. Senec. Ep. 95, et de Brev. Vit. c. 12. — *Tonsi*, quales sunt rustici aliique, qui parum curant cultum corporis; intonsa vero coma, hoc est, promissa, seu prolixa, decor juventæ.[1] — *Capilli recti* vel horridi (*fruticantes* IX, 15), vel simplices, sine ornatu et arte, non crispati aut calamistrati et cirrati. Sic Sen. Ep. 95, dixit: *ne quis, cui rectior est coma, crispulis misceatur.*

NOT. 150. Contra apud Horat. Sat. II, 8, 70, *omnes Præcincti recte pueri comptique ministrant.* — *Pexi*, deducti pectine, Schol. Conf. Heins. ad Ovid. Met. IV, 311.

VAR. 151. *Hic est* pro *est hic* recepi ex 10, 11, 14, 16, 17, 20, 22. Versus 152—161, vulgo ad *bubulci filium* referuntur : unde editores tantum non omnes colon posuere post *bubulci* et *hædos* vs. 153. Henninius autem distinctionem post *bubulci* plane sustulit, et post *hædos* punctum substituit pro colo. Sed *bubulci filius* boves potius, non *hædos notos tristis desiderabit;* et oratio fiet tersior molliorque, si junxeris : *Suspirat longo.... ingenui vultus puer*, etc.

[1] Conf. Horat. Satir. I, 5, 31, et Ep. I, 18, 7; Heyn. Obss. in Tibull. I, 4, 38, et 7, 16.

(alius ac tertius, qui *vina dabit* vs. 159). Ita quoque tres certe describentur pueri poetæ, cui plures fuisse ex voc. *cunctis* vs. 149, intelligitur.

Not. 151. *Pastoris duri*, asperi moribus et ingenio. Conf. Var Lect.

Not. 152. *Suspirare aliquid* docte pro suspirando aliquid desiderare, Gall. *soupirer :* nam propr. dicimur *suspirare aliqua re* vel *in aliqua re* vel *propter aliquam rem.*[1] Dulcedinem autem vss. 152—155 quis est qui non sentiat?

Var. 153. *Tristis notos*, 21.

Not. 153. *Casulam*, in qua natus est et educatus. — *Hædos notos*, quos scil. sæpe olim pavit.

Not. 154, 155. Qui, quamvis servus, vultum, pudorem animumque non servilem habet, sed *ingenuum*, liberalem et generosum, qualis decet pueros *ingenuos*, hoc est, liberis parentibus natos, quos *ardens purpura*, prætexta, *vestit*, hoc est, prætextatos, vid. ad I, 78. — *Purpura* dicitur *ardens*, ut *ignea* Valer. Fl. I, 427; *flammata*, Martial. V, 20, 2, et Stat. Achill. I, 297; *candens*, Horat. Sat. II, 6, 102; *mixto incensa auro*, Stat. Theb. X, 60. Quæ verba, ut Gr. αἴθειν, αἴθεσθαι et φλέγειν, de fulgore coloris ac splendore purpuræ, auri, armorum, etc. sæpissime adhibentur.

Var. 156. *Pupillares..... testiculos* vet. Schol. qui interpretatur : quales habent hi, qui patres non habent, scilicet tumentes in licentia pueritiæ. Ita indubie legendum putabat C. Valesius, quia *pugil* primam syllabam corripiat, et exponebat pueriles, juveniles. Sed hoc sensu vocem legere haud memini, et prima syll. voc. *pugil* anceps fuisse videtur. Produxit eam et Catull. XLII, 5. *Crammer* adsentitur Valesio, quia si *pugillares* admiseris, bis eadem imago occurret : parum enim inter se distant *pugillares testiculi*, et *crassa inguina :* remota autem ab his *pupillaria*, vix pubescentia, adeoque nondum inflata. Ed. — *Raucos*, 16. *Draucus* non male, 58, 77, probb. Calder. Lubin. et Farnab. Sic apud Martial. I, 97, 11 seq.

> Una lavamur; adspicit nihil sursum;
> Sed spectat oculis devorantibus draucos,
> Nec otiosis mentulas videt labris.

Not. 156—158. Puer est simplex, purus et castus, neque turpia aliorum servorum officia præstat, vel obscœna novit. — *Pugillares*, pugilli, seu pugni instar crassos, prægrandes, *bilibres* VI, 372. Conf. Var. Lect. in *balnea*, vid. ad VI, 374, 375. — *Raucus* ex nimis frequenti Veneris usu, quo vox enervatur et raucescit (vid. ad VI, 73, 74), vel potius quia eunuchus est, et jussu heri castratus; vid. ad VI, 368 seq. et 515.

Var. 157. *Velandas*, 45. *Fellandas* conj. nonnulli.

[1] Vid. Broekhus. et Heyn. Obss. in Tibull. I, 6, 35, al. 7, 41; Mitscherl. ad Horat. Od. III, 7, 10.

Not. 157. *Nec jam*, nondum, *alas*, earum pilos dropace vel volsellis *vellendos jam præbuit* alipilo, ne fœteant oleantque hircum; nam per ætatem illi pili nondum excreverunt. — *Alæ grandes*, virilitatis indicium XIV, 195. Non ei ante ætatem orti sunt pili sub alis, qui solent fruticari his, qui ante legitimam ætatem per libidinem viri fiunt; Calder. coll. Martial. XI, 23, 7. Non male!

Var. 158. *Cassa*, 22. — *Apposito*, 10. *Crassa nec apposito pavidus tenet inguina gutto* emend. Heins. ad Ovid. Ep. Her. VII, 100.

Not. 158. *Gutto*, olei vasculo. vid. ad III, 263. — *Pavidus*, balnea intraturus, et voraces drauci oculos (Mart. I, 97, 12), veritus; Farn. *non pavidus tegit inguina gutto*, forte quia simplex est, neque novit, illorum adspectu libidinem excitari posse.

Not. 159. *Vina* Tiburtina, non longe petita, aut transmarina. — *Diffusa* in cados. — *Lusit* in infantia.

Var. 161. *Una est atque eadem*, 25, 27, 46—50, 54, 55, 56, 58, 61, 62, 66. *Est* non exstat in 15, 57, 59, 60, 63, 64, 67, 68, 69, 71—74, 77. — *Magistri*, 22.

Var. 162. *Exspectas*, 17 et al. Sed *forsitan* cum subjunctivo jungi solet a Juvenale (conf. I, 150; V, 156; VIII, 113; XIV, 34) et aliis; vid. Heins. ad Ovid. Ep. Her. IV, 53.

Not. 162—164. Forte et speras, Persice, illecebras libidinum, «ut (quæ sunt verba Macrob. II, 1), nos puella ex industria supra naturam mollior canora dulcedine et saltationis lubrico exerceat illecebris.» Nam in comessationibus fidicinæ, tibicinæ, sambucistriæ et cantrices esse solebant, meretrices, quæ lascivis cantilenis et saltationibus (quarum tres modos Scaliger Poet. I, 18, refert, scil. χειρονομίαν, ἅλμα et λάκτισμα) convivas delectarent excitarentque in Venerem (vid. ad vs. 177). Quales tum temporis potissimum erant *Gaditanæ* puellæ. Conf. Stat. Silv. I, 6, 71; Athen. IV, 1, (3), pag. 129; Martial. I, 42, 12; I, 62, 9; III, 63, 5; VI, 71, 1 seq. inpr. V, 79, 26 seq. (in simili frugalis cœnæ descriptione:

> Nec de Gadibus improbis puellæ
> Vibrabunt sine fine prurientes
> Lascivos docili tremore lumbos),

et XIV, 203, de puella Gaditana:

> Tam tremulum crissat, tam blandum prurit, ut ipsum
> Masturbatorem fecerit Hippolytum.

Notus autem est locus Liv. XXXIX, 6. «Luxuriæ peregrinæ origo ab exercitu Asiatico invecta in Urbem est. Ii primum lectos æratos, vestem stragulam pretiosam,.... Roman advexerunt: tunc psaltriæ, sambucistriæque, et convivalia ludionum oblectamenta addita epulis; epulæ quoque ipsæ et cura et sumptu majore apparari cœptæ. Vix tamen illa, quæ tum conspiciebantur, semina erant futuræ luxuriæ.» Hanc Juvenalis in

Sat. nostra passimque describit et perstringit. Quam solennis vero ille mos fuerit, jam ex eo intelligitur, quod Macrob. loc. laud. tradit, ne philosophos quidem defuisse, qui psaltrias in convivia intromitti jusserint. Conf. et Gell. XIX, 9. — *Ut Gaditana* puella *incipiat prurire*, mollem lascivumque corporis motum edere, in *canoro choro*, in choro saltantium canentiumque puellarum; nisi *canorus chorus* est potius saltatio cum cantu juncta, ut *lascivus chorus* apud Tibull. II, 1, 88. [1] — *Probatæ*, laudatæ et incitatæ *plausu* accumbentium, convivarum.

Not. 164. *Ad terram descendant*, terram pedibus, alte jactis, vel saltibus tripudiisque indecoris, pulsent; *tremulo clune*, lumbis natibusque lascive motis et vibratis. [2]

Not. 165. Quæ omnia sunt *irritamenta Veneris*, etc. Conf. mox ad vs. 168. — *Urticæ*; vid. ad II, 128.

Var. 166. *Et major*, 22. — *Ipsa*, 18, 27, 46—50, 54, 58, 64.

Not. 166. Hæc Gaditanarum crissatio saltatioque majori afficit voluptate ac libidine *alterum*, femineum, *sexum*; (vid. ad VI, 254.) — *Magis ille* sexus *extenditur* ad Venerem (ita vet. Schol.), erigitur, excitatur ad libidinem, vel potius intenditur (*kommt in Spannung; Bahrdt.*) *et mox urina movetur, auribus atque oculis concepta*, hoc est, irritatur semen genitale, libidine excitata auditu cantilenæ et visu saltationis lascivæ: ut VI, 63 seq. et Martial. XIV, 203. [3] — Alio sensu versus 166—8 cepit Henninius, cujus nota est: « Videtur poeta tangere morem beatiorum, qui scitissimas utriusque sexus alebant delicias in Venerem fractas, easque imbuebant omni libidinis arte, ut nimirum scientissime saltarent, ut suavissime canerent, aliaque libidinis incentiva nossent, ut constat ex Gell. XIX, 9. Sed *tamen*, ait Noster et indignatur, majorem isti Joves voluptatem capiunt ex Ganymedibus suis et Bathyllis eorumque πορνικῇ καλλιφωνίᾳ. » Henninio adstipulantur *Dusaulx* et *Achaintre*, qui h. l. ita exponit: « Lascivis saltationibus et cantilenis Gaditanarum puellarum aptis ad Venerem irritandam poeta opponit saltationes et cantilenas adolescentium, veluti ad excitandam libidinem divitum plerumque draucorum et pathicorum aptiores et efficaciores. — *Major tamen ista voluptas sexus alterius*, masculini, quia in formosis adolescentibus Ganymedibus reperiuntur conjuncti saltationes lubricæ et motus lascivi, ejusque sexus

[1] Plerique h. loc. *prurire* dictum putant pro: pruritum libidinis excitare, scilicet in convivis; quæ ratio durior est. Confer tamen mox ad vs. 168.

[2] Lubinus et alii: ad terram procumbant, quasi ad sese stupratores admissuræ, idque, ut magis intuentes convivas irritent, clune tremulo et crissante.

[3] Conf. ad VI, 63 seq. et 314; Casaub. ad Pers. I, 20, 21, et Lucian. Nigrin. c. 15, 16 (Opp. tom. I, p. 70, ed. Schmid.)

clunes et lumbi scite *magis extenduntur*, moventur; quod verissimum est: nam in maribus firmiores et significantiores sunt gestus, motus corporis, quam in feminis. »

VAR. 167. *Incenditur* quidam, nescio qui, legunt, teste Prat.

VAR. 168. *Urina paratur*, 27, 46, 47, 48, 54.

NOT. 169—176. *Hæ nugæ*, vanæ deliciæ et illecebræ libidinum, non humilis conditionis hominibus, quales nos sumus, sed nobilibus divitibusque aptæ vel sunt, vel esse putantur. — *Non capit*, non admittit, tamquam ipsi consentaneas. — *Audiat ille*, scil. dives, *qui pytismate lubricat orbem* vs. 173.

NOT. 170. *Testas* crepitacula seu crotala (κρέμβαλα, Gall. *castagnettes*) ex piscium testaceorum testis et conchyliis, quibus Hispani potissimum Indicæque mulieres in saltationibus utuntur.[1] Brodæus in Misc. IX, 17, et alii ita dici putant vasa testacea, parietibus et theatris infarta, ut exceptum spectatorum plausum cum harmonica quadam redderent; alii cymbala seu tympana; alii vero genus plausus, manibus planis et expansis editi sonumque collisarum testarum referentis.[2] — *Cum verbis* obscœnis, *quibus abstinet* adeo *mancipium nudum* (vid. ad VI, 122), meretrix vel prostibulum, in *olido stans* (vid. ad VI, 123) *fornice*, ut apud Horat. Sat. I, 2, 30. Conf. sup. VI, 131, 132.

NOT. 171. *Ille fruatur*, delectetur.

NOT. 172. *Omni libidinis arte*, qua ad libidinem pelliciuntur homines.

VAR 173. Versus expeditu difficillimus et hinc forte ejectus e 13, quæ profecto facillima nodi solvendi ratio est. Maximam nobis molestiam creat vox obscura *pythisma*, de qua vid. Comm. *pythismate* exhibent 1, et plerique Codd. tam scripti quam editi, tam nostri quam Parisienses. *Pitismate*, 10, 17, 19, 27, 46—48, 58, 64, 67. *Petismate*, 22. *Pitysmate*, 11, 18, 28, prob. Valla, ut *orbis Lacedæmonius* sit trochus e pinu, ἐκ πίτυος, quem assidua rotatione oleo uncta mulier *lubricaverit*, seu levigaverit: de quo Græcorum, inpr. Spartanorum, ludo vid. Comm. *Pedeumate* exhibet vetus membr. Mureti, quem vid. in

[1] Conf. intpp. Martial. VI, 71, 1 (*Edere lascivos ad Bætica crumata* seu *crusmata*, κρούματα seu κρούσματα, *gestus*); Scalig. Poet. I, 17; Salmas. ad Script. Hist. Aug. pag. 503; Suidas, v. ὀξύβαφον et Διοκλῆς, Schol. Aristoph. Ran. 1340 seq. (1305, ed. Brunck.); Casaub. et Schweigh. ad Athen. V, 4 (21), pag. 193, et XIV, 9 (39), pag. 626. (Δίδυμος φησιν, εἰωθέναι τινὰς ἀντὶ τῆς λύρας κογχύλια καὶ ὄστρακα συγκρούοντας, ἔνρυθμον, seu εὔρυθμον ἦχόν τινα ἀποτελεῖν τοῖς ὀρχουμένοις).

[2] Vid. Casaub. et Ernesti ad Suet. Ner. c. 20, extr. Vetus Schol. « *Testis* antea percutiebant saltantibus pantomimis; quoniam tunc non erat, ut mesochori percuterent manibus. » — Vid. *Crammer*, p. 448. ED.

Var. Lect. X, 6. *Pitteumate* alia Taubmanni, ab eo laudata ad Plaut. Pers. V, 2, 67. *Pede nudo* liber Jac. Schegkii, qui in Præmiss. et Obss. Epist. c. 5, hanc lectionem defendit, ut mos Græcorum innuatur, quos in conviviis nudos saltasse (*pede libero pulsasse terram*, Hor. Od. I, 37, 1), docent Athenæus, et Cic. Pis. 10. — Quæ lectiones, quum non arriderent aliis, dici vix potest, quantopere in iis emendandis operam luserint. Potiores eorum conjecturas paucis recensuisse sufficiet. — *Pædæmate* suspicabatur Cæcil. Minutian. de Orthogr. et *pedemate* (ut legitur in 63, 68, 69, ad marg. 71, 73, 74) Bapt. Egnat. Racem. c. 17; Brodæus Misc. V, 26, et Brit. ut vel designetur βίβασις Λακωνική, genus saltationis, *lubrico pedemate*, πηδήματι, saltu, vel celeri pedum mobilitate, in *orbem*, gyros et ambages, circa tibicinem in medio sedentem atque canentem, exercitæ (vid. Pollux, et Lucian. de Saltat. c. 10, Opp. tom. IV, pag. 347 seq. ed. Schmid.), vel, quæ Brodæi sententia est, *orbis* sit ligneum tympanum, in quod desiluerint, quodque modo saltantes circumduxerint pedibus, modo per longum spatium super stantes uno impetu lubricando agitaverint. — *Pitylismate*, vel *pytilismate* conj. Politianus in Misc. II, 37, 38, et Jul. Scalig. Poet. I, 22, ut sit exercitatio in *Laconico* (vid. Comm.) facta, qua quis summis pedibus ingrediens manus protenderit ocissimeque moverit, alteram retrorsum, alteram prorsum, de quo vid. Galen. II. — *Petteumate* recepit Farnab. ex emend. Mureti in Var. Lect. X, 6, ubi hæc vox deducitur a Gr. πεττεύειν, talis seu calculis, πεττοῖς, ut h. loc. significetur dives aleæ studio deditus, qui mensam ex marmore Laconico assidue ludendo *lubricet*, hoc est, poliat. Conf. vs. seq. — *Pyreismate*, vel *pyreysmate* corrig. Alciatus Parerg. Jur. VI, 3, ut sit exercitatio quædam Laconum, vel nudorum oleoque unctorum, in sudatorio, Laconico, πυρεύματι seu πυριατηρίῳ. — *Proptysmate* Mercurialis Art. Gymn. I, 10, putans intelligi petulantiam ditiorum, qui multo sputo (προπτύοντες, insputantes) irrigaverint Laconicum, ejusque pavimentum lubricaverint, ut facile quis cadere potuerit. — *Pitteremate* Eberh. Mollerus, qui hanc lectionem Lubino probavit excitatis aliquot veterum scriptorum locis, inpr. Luciani. — *Pygismate* Lips. Epist. Quæst. IV, 25, ubi monet, πύγισμα poetæ Siculo dici prædicationem, et verbum *lubricare* obscœni quid præferre, *orbem* vero *Lacedæm.* partem vocari aversam, et diviti pueros Lacedæm. tribui, quoniam ea gens Juvenalis tempore maxime mollis et pueri inde oriundi in nobilium deliciis fuerint. Conf. Philostr. Vit. Apollon. IV, et Mart. IV, 55, 6, 7. — *Poppysmate* Flavius Conjectan. c. 51, ubi docet, verba *poppysma*, seu sibilum (vid. supra ad VI, 584, in Comm.). et *lubricare* de re obscœna adhiberi, et *orbem Lacedæm.* esse nates, aut præposteram Venerem, quoniam Spartanos primum ad athleticam nudasse corpora, et inde libidinem in pueros exarsisse, tradant Thucyd. et Cicero. — Lipsius loc. laud. dicit, Jac. Susium suasisse, ut pro *orbem* substitueretur *orbum*, hoc est, senem orbum, divitem ac fœdum, qui nescio quid obscœni fecerit, vel potius passus sit. — *Urbem* legitur in 23; inepte. — Vid. notam Crammeri, pag. 449. Ed.

Not. 173. Divitis, opinor, hominis descriptio et magnificæ domus, sed valde obscura; unde vix quemquam ullius scriptoris locum reperies,

qui magis virorum doctorum ingenia exercuerit. Simplicissima est, et ceteris, opinor, præferenda interpretatio vet. Schol., quam probarunt etiam Ferrar. Elect. II, 6, et Ach., *qui exspuit supra marmor Lacedæmonium, quo stratum est pavimentum; inepta autem, quam subiungit, ratio: ut leve sit, ut saltantibus puellis nihil impediat. Marmor Lacedæm.* seu Tænarium, pretiosissimum et viride.[1] *Pytisma*, Gr. πύτισμα, sputum, a πυτίζειν, synon. verbi πτύειν, exspuere, inpr. vinum, gustandi causa haustum. Donatus: *pytissare*, id est, exspuere, dum sapor vini probatur. Sic apud Terent. Heautont. III, 1, 48, et *pytisma*, apud Vitruv. VII, 4, «in conviviis, quod poculis et pytismatis effunditur, simul atque cadit, siccescit. — *Lubricare* est udum facere et lubricum; *orbis* vero pavimentum tessellatum, seu vermiculatum: nam duplex erat musivarii operis species, altera, quæ crustis marmorum diversicolorum, in quadratas, sexangulas, triquetras, forte et rotundas figuras (vid. Vitruv. VII, 3), sectis, vermiculatas animalium effigies referret; altera, quæ marmoris maculas, quas Plinius XXXV, 1, *ovatas figuras;* Seneca, Ep. 87, *orbes*, et Mathematici ἐλλείψεις vocant, marmori insereret.[2] Quidam *orbem* de triclinio accipiunt, quod nonnumquam rotundum erat (vel ob cottabi lusum), et marmore constratum: alii de mensa (vid. ad I, 137). Sic Salmasius in Obss. ad Jus Att. c. 23, pag. 487, et ad Spartian. Pescenn. Nigr. c. 6, ubi ita hunc locum exponit: Delphica ex Lacedæm. marmore, poculis onusta, ad quam *pytissabant*, hoc est, vinum experiebantur ac degustabant, quod more degustantium, quum ore rejicerent (vid. supra Vitruv. loc. laud.), mensam ipsam *lubricabant.* Aptiore sensu *orbem Laced.* h. l. nates dici, contendit Böttiger. in, *London und Paris* V; *Jahrg.* Nr. VI, 1802, pag. 179. At *Jacobs* in Vol. I, Miscell. Philol. ab Aug. Matthia edit. Altenb. 1803. «Longissime, dicit, a vero sensu aberrant, qui rem obscœnam significari existimant. Cave etiam ne cum Ferrario divitum luxuriam carpi existimes, qui pretiosa triclinia oris excrementis fœdaverint; sed, quod Schol. jam perspexit, est simpliciter magnifici triclinii descriptio, more Juvenalis adumbrata, qui in talibus spurcas voces honestioribus præferre solet. Si quis tamen *pytisma* cum Scaligero de cottabismo accipere velit, nec hic ineptam interpretationem probaverit. Cogitandum est autem de simplicissimo cottabismi genere, quo vini partem residuam e poculo in pavimentum jaculabantur. Pro *orbem* legendum esse suspicabar *œcum*, quod verbum de conclavibus, majoribus hominum conventibus destinatis usurpari solet. Conf. Vitruv. VI, 5, 4.

[1] Vid. Hard. ad Plin. Hist. Natur. XXXVI, 7, seu 11, intpp. Lamprid. in Heliog. 24 («Stravit et saxis Lacedæmoniis ac porphyreticis plateas in palatio, quas Antonianas vocavit»); Broekh. ad Tibull. III, 3, 14, et ad Prop. III, 1, 49, al. 2, 9.

[2] Id jam notavit Hard. ad Plin. loc. cit. et ante eum iisdem verbis Scaliger, ad Manil. p. m. 454.

Nunc perpensa Scaligeri explicatione et Juvenalis dicendi more, qui generalioribus circumscriptiora præferre solet, *orbem* verum esse puto. *Lacedæmonius orbis* est *macula* in marmore Laconico, *circuli speciem gerens*, cujusmodi maculæ marmori pretium addidisse videntur. In hunc sensum accipio locum Sen. Ep. 87. « Pauper sibi videtur ac sordidus, nisi parietes magnis pretiosis *orbibus* refulserint, nisi Alexandrina marmora Numidicis crustis distincta sint. » Equidem adsentior Ferrario, et *pytisma* hoc loco non modo salivam seu sputum, sed etiam merum largius haustum orisque excrementa dici crediderim, adeoque designari et hominem opulentum eumdemque luxuriosum ac potatorem, qui ejusmodi pytismate *orbem Laced.*, mensam, seu pavimentum marmoreum, *lubricet*, madefaciat atque inquinet, et splendidam ejus domum (cui *humilis* vs. 169, opposita est), parte (*orbe Laced.*) pro toto posita. Sic multum et ponderis et sarcasmi inest his verbis atque sententia admodum consentanea tum ingenio poetæ satyrici, tum moribus illius ævi, præcipue vero spurcissimis comessationibus obscœnitatibusque modo (vs. 162 seq. et 170 seq.) memoratis. Eadem firmatur locis simil. VI, 429 seq. et, quæ ibi laudata sunt, Horat. Od. II, 14, 27; Cic. Phil. II, 41, et Salv. IV, ad Eccl. Cath. Cur vero minor spurcities ab hoc. loco aliena est, si majores eidem rei conveniunt, et vs. 162—172, tribuuntur? [1]

---

[1] Jos. Scalig. ad Manil. p. m. 454, *pitysma* (immo *pytisma*) referebat ad κότταβον seu κοτταβισμὸν, genus ludendi, quo vinum a potu in poculo reliquum, ita in altum jaciebatur, ut in æreas caderet phialas seu pelves, et, si ab his tacta esset ærea statua (μάνης), sub illis posita, sonitus (λάταξ) ederetur (vid. Potteri Archæol. Gr. IV, 20, pag. 711 seq. vers. Rambach.). Hinc putabat, sensum hujus loci esse: Ne exspectes a paupere, quod ei competit, qui non plebeium, ut nos, pavimentum, sed pretiosum crustisque marmoreis vermiculatum *pytismate* tingit. Sed in illo ludo maxime cavendum erat, ne quid vini in terram, seu pavimentum caderet, et quomodo vinum, e poculo effusum, non vero exsputum, πύτισμα, sputum, dici potest? — *Grangæus* suspicabatur, *orbem* significare quid propudiosi, scilicet μολύνειν Κλαζομενὰς, ut apud Suet. Aug. 68, extr. (ubi tamen vid. Burm. et Ernesti), et magis *orbem Lacedæmonium*, sumptum ex Aristoph. cui Clinias dictus Κυσολάκων, unde Hesych. λακωνίζειν, παιδικοῖς χρῆσθαι, et Eupolis μισῶ λακωνίζειν; *pytisma* vero pro re obscœna sumi, ut *sputam, salivam, rorem, serum, spuere, despuere, perdespuere* (apud Catull. LXXIV, 3, ubi tamen vid. Scalig. et Doering.), *vomere* apud Arnob. adeoque sensum hujus loci esse: qui nova Elephantidos figura nudum supinatumque in ventrem exsecrandis uredinibus flagitat. — Plerique intpp. innui credebant annulum equitis frequenti saliva lubricatum, et ostentationis causa indutum sæpius ac detractum; Nic. vero Heinsius, ab Hennio consultus, notas amoris liquore vini in mensa ductas. Alia non magis probabilia conjecere Voss. ad Catull. pag. 59, 60. Politianus Epist. XI, 6;

Var. 175. *Tamen* pro *eadem*, 16. — Var. 176. *Faciunt*, 16, 17; id certe melius esse, monet C. Valesius.

Not. 174—176. Hæc aliaque hujus generis turpia videntur et inhonesta in pauperibus, in divitibus ferri solent, et, ex opinione vulgi, sunt ferenda vel adeo laudabilia, et pro virtutibus, non vitiis, habentur. Conf. ad IV, 13, 14. — *Alea turpis*, vid. ad I, 88. — *Mediocribus*, ut VI, 582. — *Nitidi*, lauti, ut vers. 1.

Not. 177 seq. In lautioribus Romanorum conviviis, ut in theatris, acroamata esse solebant, hoc est, homines, qui vel cantu vel saltatione vel facete dictis vel etiam recitatione aliqua auditores oblectarent.[1] Honestiora oblectamenta erant recitationes, inpr. carminum Homeri (*conditoris*, auctoris, *Iliados*) et Virgilii. Illa ab Homeristis et plurimum Latine decantabantur (vid. Wernsdorf. ad Poet. Latin. min. tom. IV, pag. 567 seq.)

Not. 178. *Maronis altisoni*, præclare, ob majestatem dignitatemque epicam Æneidis. — *Carmina Maronis, dubiam facientia palmam*, victoriam, principatum, scil. carminibus Homeri. Comparationem Homeri Virgiliique certatim instituere viri docti et veteris et nostri ævi, verb. caus. Prop. II, 34, 61 seq. Macrob. Sat. I, 24, et inpr. lib. V, et VI; Plut. de Homero et al. passim, Quintil. X, 1; Gell. III, 11; IX, 9; XVII, 10; Scalig. Poet. V, 2; Ursinus et alii: sed acutissime Heyne in duabus Disquisitt., Æneidi præmissis. Conf. supra ad VI, 437.

Var. 179. *Laudem* pro *palmam*, 25, 46, 47, 48, 54, 56—60, 64, ex interpretamento.

Var. 180. *Versus tales*, 45.

Not. 180. *Versus tales*, tam egregios, quorum præstantiam quisque intelligit sentitque, si vel a rudi puero male recitentur.

Not. 181. Ad epulas affer hilarem animum omniumque curarum expertem.

Var. 183. *Totum*, 11, 15, 16, 17, 19—24, 45.

Not. 183. *Non feneris*, quod ipse debes, aut quod tibi debetur, *ulla mentio* et recordatio ingrata scil. sit tibi hodie, vel *contrahat tibi bilem*, iram tibi moveat et indignationem.

Not. 184 seq. Jocus paulo liberior acerbiorque, sed aptus illis temporibus morumque corruptelæ. — Vid. notam Crammeri, pag. 451. Ed.

Turnebus Advers. XXIV, 28; C. Valesius in edit. Juv. Paris, 1811; Lindenbroch. ad Terent. Adelph. IV, 7; Casaub. ad Suet. pag. 243; Salmas. ad Hist. Aug. pag. 150, et 443, et Faber, Semestr. III, 25. Plura recensui in Nota ad hunc locum.

[1] Conf. ad IV, 434 seq. Ernesti Clav. Cic. voc. *acroama*, et Excurs. VIII, ad Suet. Aug. c. 74.

Nor. 185. *Tibi tacito*, dissimulanti suspicionem adulterii, etsi satis probabilem et ex multis signis (vs. 186, 187), manifestam, neque eam prodere audenti; quo tum patientia viri, tum uxoris imperium libertasque dissoluta et effrenata feminarum libido acerbe notantur. Conf. I, 56, 57; VI, 206 seq. 224 seq. 433, al.

Var. 186. *Multitia*, 19, 59.

Nor. 186. *Multicia*, vid. ad II, 66. — *Humida*, effusa genitura super veste, Grang. coll. Suet. Ner. c. 28, extr. Alia eaque recentia libidinis indicia sunt *rugæ* vestis, *vexatæ*, disjectæ, *comæ*, *et vultus auresque calentes*, seu rubentes. Conf. Suet. Aug. 69, et Calig. 36.

Var. 188. *Excute limen* conj. Schrader.

Nor. 188. *Protenus*, confestim, simul ac *limen* domus meæ intraveris. — *Quiquid dolet* tibi, te mentemque tuam vexat et angit. — *Exuere* aliquid mente vel mentem aliqua re, pro oblivisci, ut ἐκδύσασθαι τὶ et τινὰ, et contra *induere patrem*, apud Claud. Cons. Hon. III, 157. (Conf. ad Sil. I, 38, et VII, 496.)

Var. 189. *Domum*, *servos*, 56, 59, 60.

Nor. 189. *Pone*, depone, abjice (animo) *domum*, domesticas curas, vel curam domus, *servorum*, etc. ne quid hodie hilaritatem tuam turbet vel imminuat.

Nor. 190. *Sodales*, amicos, *ante omnia*, tamquam acriorem curam.

Var. 191. *Palmæ* pro *mappæ*, 27, 46, 47, 48, 58, 61, 62, 63, 65—69, 71, 72, 73, prob. Curione.

Nor. 191 seq. *Interea*, dum nos convivium instruimus, vel cœnabimus, omnes, quotquot sunt, cives Circensibus detinebuntur ludis, unde ne quidem negotii quidquam cum aliquo perficere eoque liberius genio hodie indulgere poteris. [1] — *Megalesia*, ludi Circenses instituti in honorem Cybeles, quæ magna Mater Deum et a montibus Phrygiæ dea *Idæa*, Berecyntia et Dindymene dicebatur; vid. ad VI, 69; Heyne ad Virg. Æn. IX, 80 seq. et 617 seq. *Spectacula* pro spectatoribus posita putabat Grang. Sed poeta potius ipsos ludos dixit *spectacula mappæ*, et per ἐπεξήγησιν *Idæum solenne*. — *Mappa* e loco super carceres escenso editor ludorum iis committendis mittendisque quadrigis signum dabat. [2] De verbis

[1] Vetus Schol. «*Interea* ideo, quia Megalesiaci Circenses ante solem prope edebantur.» Vid. Crammer. p. 452. Ed.

[2] Conf. intpp. Sueton. Ner. 22, et Martial. XII, 29, 9; Tert. de Spectac. c. 16; Scalig. ad Manil. II, 189, et Spalding. ad Quintil. Inst. Or. I, 5, 57. Statuam prætoris mappam mittentis exhibet Ruben. in Elect. et ex eo Ferrar. Analect. de R. V, c. 34.

similisque triumpho Præda caballorum Prætor sedet, vid. ad. X, 36 seq. et infra, Var. 193. —*Pace*, cum bona venia, *immensæ*, etc.; facete.

Var. 193. *Præda caballorum prætor* legitur in 1, 11, 14, 16, 48, 50, 56, 70, 74—77, et nonnullis MSS. Paris. et tam copiose quam erudite defenditur a Gronov. Obss. IV, 24, ubi monet, acerbo sale perstringi munerarium, qui, dum, *similis triumpho*, triumphanti, triumphantis ritu habituque præsideat Circensibus, magnum se virum putet, quum re vera sit *caballorum præda*, hoc est, prodiga illa impensa in equis aurigisque alendis, exercendis, producendis, comedatur miser, patrimonium exhauriat sub vana specie honoris, et intereat. Conf. sup. I, 59, 60; Lips. ad Tac. Ann. I, 15, et Heins. ad Claudian. Fescenn. vs. 11. Ingeniosa profecto interpretatio, quæ tamen paullo longius petita videri possit. — *Prædo caballorum prætor* exhibent 10, 12, 15, 17—27, 45—47, 49, 54, 55, 57—69, 71—73, et plerique Codd. Paris. prob. Grot. ad Capellam, pag. 174. Nonnulli, verb. caus. Schol. in Cod. Junii, prætorem ita dici putant propter equos ab hostibus raptos; alii vero per jocum aut paronomasiam, quod vel optimos equos invitis dominis vili auferat pretio, vel iniquus certaminis judex, seu brabeuta sit, et palma præmioque, seu brabeo fraudans meritos et victores equos efficiat, ut exiguo vendantur pretio, et vel a se emi possint. — *Perda* emend. Salmas. (ad Solin. pag. 465, et ad Trebell. Poll. de XXX tyrannis, c. 17, in Hist. Aug. pag. 305, 312), hoc est, perditor, φθορεὺς, ut *scriba*, *advena*, *transfuga*, *heredipeta*, *homicida*, *parricida*, et inpr. *officiperda*, apud Caton. Distich. IV, n. 43, et Isidor. in Gloss. — Præstiterit *Præco*, prædicator, laudator, *caballorum*, equorum vel aurigarum victorum, ut *præco virtutis* apud Cic. pro Arch. c. 10. — Vid. not. Crammeri, pag. 453. Ed.

Var. 194. *Nimiæve*, 23.

Not. 194 seq. De insana Circensium spectandorum cupiditate, qua plebs Rom. flagrabat, vid. ad III, 223.

Var. 195. *Auram*, 59, 60, 66.

Not. 195. *Fragor*, acclamatio, et inpr. plausus spectatorum vel auditorum, ut apud Quintil. VIII, 3, pr. et Sen. de Tranq. An. c. 2, ubi vid. Lips. — *Percuti*, *quati*, *verberari*, *feriri*, *pulsari*, *ici* dicuntur *aures* vel loca *fragore*, voce, clamore, rumoribus, etc. [1]

Not. 196. Ex *quo* fragore *colligo eventum* felicem, victoriam, *viridis panni*, factionis prasinæ, cui maxima plebis pars et olim Imperatores favebant. vid. Suet. Cal. 55; Ner. 22, supra ad VI, 590, et VII, 114, ubi etiam de factionibus aurigarum in Circo agitur. De iisdem et spectatorum studiis vid. inpr. Sidon. 23. — *Pannum* autem non sine acerbo sale dixit poeta; quod intelligitur ex loco præclare Plin. Ep. IX, 6.

[1] Vid. ad I, 13, et ad Sil. III, 694; IV, 7; Burm. ad Valer. Flacc. I, 743; II, 91; V, 273, ad Ovid. Fast. III, 741, et ad Quint. Decl. 301, p. 584.

« Si aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla : at nunc favent *panno*, *pannum* amant, etc. »

Not. 197 seq. Etiam sarcastice dicta; vid. Cassiodor. Epist. III, 51, *si deficeret* animo viribusque, et hinc cederet ac vinceretur. Conf. vs. 53, et Priscian. lib. VIII. [1]

Var. 198. *In* abest ab 56, 57, 59, 60.

Not. 198. *Cannensis* clades cum delectu memoratur. — *Cannarum in pulvere*, prælio Cannensi, quo ventus, quem Vulturnum Apuli vocant, adversus Romanis coortus, multum pulverem in ipsa ora volvendo prospectum ademit; quod vel ex Liv. XXII, 43, extr. et 46, extr. notum. Conf. ad Sil. IX, 491 seq.

Not. 199 seq. Hæc cum summa indignatione dicta. *Spectent* Circenses ludos *juvenes*, quos magis certe id decet, quam nos viros. — *Sponsio* facta pro victoria hujus vel illius factionis. Conf. Ovid. Art. Am. I, 168, et Tertull. de Spectac. c. 16. *Decet clamor et adsedisse*, ut *me juvat nec spes nec certare*, apud Horat. Od. IV, 1, 29 seq. et *Crammer*, pag. 455. Ed.

Var. 201, 202. Hi versus leguntur h. loc. in 1, 14, 17, 18, 19, 46, 49, 50, 70, 74, 75, 76, 81, 82, et XX Codd. Paris. sed post vs. 159 in quibusdam libris, post vs. 161 in 45, in III MSS. Paris. et Cod. Jun. Hæcmyndano (sed ibi hoc modo : *Quod pudeat, narras aliquid præsentibus ipsis : Spectant hoc*, etc.), post vs. 172, in 16, et post vs. 164, in 8, 35, 36 (vid. Canteri Nov. Lect. III, 6), et in edd. recentt. Farnab. et al. prob. Grang. Post vs. 173, eos inserendos putabat Bahrdt. Prorsus autem absunt ab 10, 11, 12, 15, 16, 20—27, 47, 48, 54—69, 71, 72, 73, 77, et XII Codd. Paris. recte forsan, judice etiam Schurfl. Ab interpolatore procusi videntur, et a librariis deinde ex margine variis locis inserti. Si tamen ab ipsius poetæ ingenio profecti sunt, huic loco magis conveniunt, quam aliis; vid. Comm. — *Spectant*, 18, 16. *Spectant hic* conj. Withof.

Var. 202. *Narrare*, 17.

Not. 201, 202. Non male Henninius : « Sensus obvius : vs. 199, 200. Sed concedamus Circensia ludicra puellis et adolescentulis; vs. 201, cum stomacho subdit : immo spectent et in Circensibus cum maritis suis nuptæ illa, quæ ne quidem dicere præsentibus ipsis, nedum facere pudor prostitutus audeat; relinquamus his hominibus sua crepundia, nos interim curabimus cuticulam, et apricabimur. (Conf. Plin. Ep. IX, 6.) At quærit Grangæus : Quid ludis Circensibus obscœni? Respondebit pro me Ovidius, Art. Am. I, 135—170, et Trist. II, 280 seq. Hanc Circi

[1] Vetus Schol. « *Si deficeret*, si vinceretur Prasinus (Prasina factio); aut si hoc spectaculum deficeret, ut non essent Circenses, sic tristem urbem videres, ut si esset bello victa. » Sed prior ratio præferenda.

licentiam et ipsi Patres priscæ ecclesiæ gravissime notarunt. Fugiendum ergo bonis moribus Circum innuit. » Conf. Var. Lect.

Not. 203. Nobis jam senibus aptior, gratior utiliorque est apricatio seu insolatio, ἡλίωσις s. ἡλιοκαΐα. Ea olim in usu erat et varia, ut tum corpori siccitas, tum cuti color fuscus et post unctionem nitor conciliaretur; vid. Plin. Hist. Nat. XXI, 14; Plin. Ep. III, 1; Kœnig ad Pers. IV, 18, 33; V, 179. — *Nostra cuticula*, jam vetula et in rugas *contracta* oleoque inuncta, *bibat vernum solem*, imbibat cjus ardorem, eoque calefiat; ut apud Martial. X, 12, *totos avida cute combibe soles*, et apud Pers. IV, 18, *adsiduo curata cuticula sole.* — *Vernum solem :* nam Megalenses ludi prid. Non. Apr agebantur; vid. ad VI, 69.

Not. 204. Verba *effugiat togam* quidam exponunt : exuat togam ad insolationem et balnea; alii : fugiat curas et negotia togatorum, hoc est, hominum tenuiorum; vid. ad I, 96. An de toga meretricum cogitavit poeta? vid. ad II, 70.

Not. 204 seq. *Jam nunc*, quamvis nondum octava, sed quinta tantum diei hora sit, *salva fronte*, non læso pudore, *in balneum* ire poteris, hoc est, non turpe erit lavari et deinde sexta hora ad cœnam venire : nam festo lætoque die convivia tempestiva non sunt turpia et inhonesta. Cf. ad I, 49, et VI, 418 seq., et Lips. Exc. ad Tac. Ann. XIV, 2.

Not. 205. *Frons* pro pudore, cujus sedes est in ea; ut apud Pers. V, 104, al. Male alii *frontem salvam* putant esse exporrectam curis omnibus depositis.

Var. 206. *Hæc*, 45.

Not. 206. *Facere hoc*, genio otioque indulgere.

Not. 207. *Talis*, voluptariæ et otiosæ.

Not. 208. *Nulla est voluptas, quæ non adsiduitate sui fastidium pariat*, Plin. XII, 17. Τὸ γὰρ ἡδὺ, ἐὰν πολὺ, οὔ τί γε ἡδύ. Conf. etiam Sen. de Vit. Beata, c. 7; Macrob. Sat. VII, 7, et inpr. Cic. de Oratore, III, 25.

SATIRÆ DUODECIMÆ

ARGUMENTUM.

Arguit hæc avidos nimium nimiumque rapaces.

HEREDIPETÆ. — CONTRA HEREDIPETAS. — DE REDITU CATULLI. — DE REDITU CATULLI AD CORVINUM. — IN AVIDOS ET RAPACES.

Juvenalis scribit Corvino, se ob reditum Catulli, amici sui, ex periculosa navigatione vota Diis persoluturum esse, vs. 1—16. Tum describit sævissimam tempestatem, qua coorta arserint vela, et amicus, ut præsentissimum effugeret periculum, pretiosam supellectilem in mare abjicere malumque amputare coactus sit, donec tandem, tranquilla cæli serenitate ac sole cum spe vitæ redeunte, lacera navis portum Ostiensem tenuerit, 17—82. Itaque poeta præ gaudio vix sui compos, servos seque ipsum ad festam hujus diei lætitiam et sacra Diis, tum majoribus, tum domesticis, facienda excitat, 83—92. Ne vero quis suspicetur, hæc ad hereditatem Catulli captandam spectare, monet, ei tres esse liberos, et Novii, aut Pacuvii, aliorumque heredipetarum, his similium, mores ingeniumque ita ferre, ut patribus ne ægram quidem gallinam aut coturnicem impendant, at pro salute orborum divitumque, Gallitæ et Paccii, si vel primum levemque febris sentiant æstum, non modo hecatomben Diis voveant, sed etiam elephantos, si hæc animalia in Italiæ cœlo gignerentur, et servos vel adeo liberos suos, si liceret per leges, immolarent, quum jucundam, etsi incertam, alant spem; fore, ut, si ægri ex morbo convalescant, ipsi, testamentis mutatis, heredes ex asse scribantur, 93—127. Hinc indignatione accensus Juvenalis ejusmodi captatoribus vitam Nestoris et auri montes precatur, sed ea lege, ut nec ament quemquam, nec amentur ab ullo, 128—130.

SATIRÆ DUODECIMÆ
ANALYSIS.

In prima eaque maxima Satiræ parte (vs. 1—92) Juvenalis hanc exornat ideam: « Natali die mihi dulcior hæc lux, qua vota Diis solvenda sunt,

> Ob reditum trepidantis adhuc horrendaque passi
> Nuper, et incolumem sese mirantis amici. »

Inde arripit occasionem heredipetas lepide perstringendi, 93—130;

> Nec suspecta tibi sint hæc, Corvine: Catullus,
> Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
> Tres habet heredes.

Satira plena est festivitatis et facetiarum: quo potissimum refero vs. 11, 23, 33 seq. 39, 44, 45, 57 seq. 95—104, 111—127. Prior ejus pars mollissimos dulcissimosque amicitiæ intimæ sensus affectusque spirat (inpr. vs. 1, 10 seq. et 83 seq.), et graves passim (vs. 48 seq. 57 seq. et al.) immiscet sententias. Festi quoque diei descriptio, vs. 83 seq. animatur vita et actione, tamquam in scena peragantur omnia. Ipse denique transitus ad alteram carminis partem, vs. 93 seq. lepidissimus simul et inopinatissimus est. — Poetices studiosos, ut intelligant, quam varie idem argumentum tractari possit, non pœnitebit, primam hujus Satiræ partem comparasse cum Horat. Od. 36; II, 7, III, 14, et Catull. carm. IX; alteram autem cum Luciani Dial. Mort. V—X, et inpr. cum Horat. Sat. 5, lib. II, in qua heredipetarum artes a Tiresia Ulyssi exponuntur, et Horatius longe superat Juvenalem urbanitate et facetiis in delectu tum dispositionis ac formæ (quæ in nostra quoque Satira admodum quidem venusta est et ingeniosa, sed minus tamen, quam dramatica et διαλογική, qua Flaccus est usus), tum personarum earumque gravissimarum, quibus præter omnem exspectationem lepida et

jocularis tribuitur disputatio de re, quæ ingenio earum aptissima quidem, sed a tempore, quo vixerunt, aliena est. — Ceterum et *Corvini* et *Catulli*, amicorum Juvenalis, non alibi, quod sciam, mentio fit. De aliis *Catullis* vid. supra ad IV, 113, et VIII, 186; Martial. XII, 74; M. Antonin. lib. I, sect. 13, et Capitolini Vita Marci, cap. 3.

SATIRA DUODECIMA.

NATALI, Corvine, die mihi dulcior hæc lux,
Qua festus promissa deis animalia cespes
Exspectat : niveam reginæ ducimus agnam :
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem,
Tarpeio servata Jovi, frontemque coruscat;
Quippe ferox vitulus, templis maturus et aræ,
Spargendusque mero, quem jam pudet ubera matris
Ducere, qui vexat nascenti robora cornu.
Si res ampla domi similisque affectibus esset,
Pinguior Hispulla traheretur taurus, et ipsa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta sed ostendens Clitumni pascua sanguis

SATIRÆ DUODECIMÆ INTERPRETATIO.

1. HIC dies, o Corvine, natali meo die mihi jucundior est : hæc mihi vere festa lux, quam, victimas immolando votivas ad aram e vivo cespite structam, celebrare decrevi. Agna candida Junoni sacrificaturus sum; agna ejusdem velleris ac coloris dabitur Palladi, quæ pugnat armata clypeo effigiem Mauræ Gorgonis gerente : sed vitulus Capitolino Jovi destinatus, funem, quo alligatus est, procul extensum succutit, et caput petulans quassat : nempe jam ferox, jam ubere matris depulsus, satisque validus ut emergentibus primum cornibus arbores lacessat, ac per ætatem idoneus, ut templo et aris admoveatur, ejusque caput vino aspergatur. Si divitiis affluerem, ac voluntati opes responderent, adducerem ad aras taurum Hispulla magis obesum, quem tardiorem adeps ac vasta corporis moles faceret; neque ille in vicinis educatus foret pascuis, sed saginatus in opimis Clitumni ripis,

Iret, et a grandi cervix ferienda ministro,
Ob reditum trepidantis adhuc horrendaque passi
Nuper, et incolumem sese mirantis amici.
 Nam præter pelagi casus et fulguris ictum
Evasi, densæ cælum abscondere tenebræ
Nube una, subitusque antennas impulit ignis,
Quum se quisque illo percussum crederet, et mox
Attonitus nullum conferri posse putaret
Naufragium velis ardentibus. Omnia fiunt
Talia, tam graviter, si quando poetica surgit
Tempestas : genus ecce aliud discriminis : audi
Et miserere iterum, quamquam sint cetera sortis
Ejusdem, pars dira quidem, sed cognita multis,
Et quam votiva testantur fana tabella
Plurima. Pictores quis nescit ab Iside pasci?
Accidit et nostro similis fortuna Catullo.

generosi sanguinis magnam effunderet copiam, et robustiorem sacrificulum, a quo cæderetur, postularet. Talis, inquam, a me victima immolaretur ad gratias Superis agendas de reverso feliciter amico, qui gravissimo periculo defunctus, ipsa ejus recordatione adhuc perhorrescit, seque liberatum illo, et sospitem esse obstupescit.

17. Nam præter varios maris casus, quibus in ipsa navigatione conflictatus est, et evitatum fulmen, aer totus tetra caligine, quasi perpetua nube, tectus fuit; mox repentina flamma corripuit antennas; adeo ut jam putarent omnes perculsi metu se deflagrare, neque ullum naufragii periculum cum incensa navi comparandum existimarent. In hac vera tempestate omnia tam graviter acciderunt, quam quæ in fictis poetarum tempestatibus describuntur. En aliud periculi genus, nec minori dignum commiseratione, licet omnia fere sint ejusdem generis et gravitatis; sed commune tamen plerisque, et pingi solitum in votivis tabellis, quæ in sacris ædibus prostant. Quis enim ignorat quantum pictores lucri faciant pingendis tabulis, quas naufragi suspendunt in Isidis templo ? Eadem igitur Catulli nostri ac ceterorum naufragorum sors calamitasque fuit.

Quum plenus fluctu medius foret alveus, et jam
Alternum puppis latus evertentibus undis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem, decidere jactu
Cœpit cum ventis, imitatus castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno
Testiculi : adeo medicatum intelligit inguen!
Fundite, quæ mea sunt, dicebat, cuncta, Catullus,
Præcipitare volens etiam pulcherrima, vestem
Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam,
Atque alias, quarum generosi graminis ipsum
Infecit natura pecus, sed et egregius fons
Viribus occultis, et Bæticus adjuvat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem,
Et dignum sitiente Pholo, vel conjuge Fusci :

30. Quum totam interioris navis quasi alvum implevissent aquæ, quum arborem qua constabat ratis huc illuc temere jactatam, fluctus modo in hanc, modo in illam partem inclinarent, ac prope subverterent; quum nihil prodesset jam rectoris senis industria, Catullus, ut se præsentissimo exitio liberaret, bona in mare projiciens, cum ventis quasi pacisci de vita cœpit, imitatus sic castora, qui voluntario morsu se ipsum castrat, et eunuchum reddit, cupiens evadere, vel damno testiculorum suorum; adeo intelligit vim medicinæ inesse inguini suo, ob quod solum se lacessitum sentit. Nec mora, inclamans nautas; «Quid cessatis, inquit, mea omnia in æquor præcipitare?» Jamque se ad supellectilem lautissimam in æquas proturbandam accingebat, puta purpureas vestes, quas Mæcenas et alii deliciarum amantes non respuissent : itemque alias textas e lana Bætica, cui etiam ovibus inhærenti rutilum colorem indidit natura, et indoles herbarum quibus oves Bæticæ pascuntur, necnon ipse fluvius et aer illius regionis, vim uterque arcanam habens ad inficiendas isto colore lanas. Insuper Catullus argentea vasa in mare dejicere non dubitabat; patinas a Parthenio fabricatas; cyathos urnæ vini capiendæ non impares, dignos in quibus Pholus vel uxor Fusci potaret; vasa Anglica, quas vocant bascaudas; lances plu-

Adde et bascaudas, et mille escaria, multum
Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
Argento præferre caput rebusque salutem?
* Non propter vitam faciunt patrimonia quidam;
* Sed vitio cæci propter patrimonia vivunt.
Jactatur rerum utilium pars maxima; sed nec
Damna levant: tunc, adversis urgentibus, illuc
Recidit, ut malum ferro submitteret, ac se
Explicat angustum, discriminis ultima, quando
Præsidia afferimus, navem factura minorem.
I nunc, et ventis animam committe, dolato
Confisus ligno, digitis a morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima tæda!
Mox cum reticulis, et pane, et ventre lagenæ,
Adspice sumendas in tempestate secures.

rimas inferendis dapibus idoneas; pocula cælata ex argento pervetusto, quibus Philippus Macedo, is qui tam callide Olynthum urbem emit, fuerat olim usus. At nunc quotusquisque tandem est, qui vitam servare quam opes, malit? Quem mihi præter Catullum dabis, qui rerum suarum jactura salutem suam et caput redimere non dubitet? Quidam non ad vivendum augent patrimonia sua, sed ad augenda patrimonia sua vivunt, adeo vitio avaritiæ suæ obcæcantur! Interim post abjectam in mare sarcinarum et opum partem optimam, sævire nihilominus tempestas pergit, nec isto damno periculum levius fit: igitur eo demum urgente necessitate recidit, ut ferro malum resecaret, ac ita se in angustias redactum expedire posset; quod quidem maximum discrimen est, si quis cogitur adhibere præsidia, quæ navis magnitudinem minuere debeant. I nunc, qui vitam pelago ventisque permittas, teque includas navi, in qua distes a morte digitis quatuor, aut septem ad summum, si fuerint latissimi asseres, quibus illa compingitur! Perge sane, quisquis es tam inconsultus, tam vitæ tuæ prodigus; sed memineris, quando panem et vinum inferes in ratem, pariter sumere secures, quibus ingruente tempestate utaris ad malum diffringendum.

Sed postquam jacuit planum mare; tempora postquam
Prospera vectoris, fatumque valentius Euro
Et pelago; postquam Parcæ meliora benigna
Pensa manu ducunt hilares, et staminis albi
Lanificæ, modica nec multum fortior aura
Ventus adest; inopi miserabilis arte cucurrit
Vestibus extentis, et, quod superaverat unum,
Velo prora suo: jam deficientibus Austris,
Spes vitæ cum sole redit: tum gratus Iulo,
Atque novercali sedes prælata Lavino,
Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile sumen,
Et nunquam visis triginta clara mamillis.
Tandem intrat positas inclusa per æquora moles,
Tyrrhenamque Pharon, porrectaque brachia rursum,
Quæ pelago occurrunt medio, longeque relinquunt
Italiam. Non sic igitur mirabere portus,

60. Postquam æquor, stratis placide fluctibus, conquievit; postquam serena cæli facies illis qui vehebantur navi arrisit, et maris ac ventorum inclementiam vis amica fati superavit, Parcis candidam et meliorem lanam e colu trahentibus, tunc ventus in levem zephyrum decrescens aspirare cœpit, ac pristinum cursum navigii miserabilis prora tenuit, manca arte adhibita, nimirum extensis nautarum vestibus, loco velorum tempestate amissorum, præter unum quod in hac eadem prora supererat. Demum Austro quiescente, discussisque nubibus, sol videri cœptus est, ac spes, simul eo viso, salutis revocata. Nec ita multo post apparuit Albanus mons, quem Iulus dilexit, et quem Lavinio, novercæ suæ oppido, prætulit, ut ibi Albam conderet, ita dictam ab alba porca, quam Trojani maxima cum voluptate invenerunt triginta porcellos inaudito hactenus portento enixam. Demum Catulli navis portum Ostiensem subit, munitum molibus ante paucos annos instauratis ac refectis, quæ in æquor longe procurrentes, tanquam brachia, illud amplectuntur et includunt, et longe post se ripas Italiæ relinquunt. Hæc maris Tyrrheni Pharus est, ac portus eis quos natura fecit, præstantior et mirabilior. Navarchus ratem mutilam provehit in interiorem portus

Quos natura dedit : sed trunca puppe magister
Interiora petit Baianæ pervia cymbæ,
Tuti stagna sinus : gaudent ibi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.
Ite igitur, pueri, linguis animisque faventes;
Sertaque delubris et farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos glebamque virentem :
Jam sequar, et sacro, quod præstat, rite peracto,
Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
Accipiunt fragili simulacra nitentia cera.
Hic nostrum placabo Jovem, Laribusque paternis
Thura dabo, atque omnes violæ jactabo colores.
Cuncta nitent; longos erexit janua ramos,
Et matutinis operatur festa lucernis.
Nec suspecta tibi sint hæc, Corvine : Catullus,
Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet heredes : libet exspectare, quis ægram

partem, ubi mare inoffensum est, ac stagno simile, et ubi tutæ sunt etiam naviculæ, quales in lacu Lucrino visuntur prope Baias. Expositi nautæ caput detonsum ostentant; et quæ fugerunt pericula renarrant læti.

83. Agite ergo, famuli, et facite ut silentio attentisque mentibus sacrificio intersitis; templum floribus ornate; cultros mola salsa conspergite; aram e cespite construite; ignem adornate. Jam vos consequar, et facto legitime sacrificio, quæ pars est præcipua officii et pietatis, referam me domum, ubi coronas e floribus impono deorum domesticorum statuis fragilibus et cera nitentibus. Hic meum Jovem, et alios quos domi colo, quos majores mei coluere, superos, oblato thure conciliabo, et violás omnis coloris affatim spargam. Factum bene; omnia nitida et ornata sunt; frondentibus arborum ramis postes januæ vestiuntur; et lucernæ frequentes, ibidem summo mane accensæ, diei festæ lætitiam redolent.

93. Neque vero sinistram de me suspicionem aliquam tibi, Corvine, moveant isthæc officia pietatis. Catullo, pro cujus reditu tot aras exstruo, sunt filii tres domi, et heredes. Cedo, quem reperias,

Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam sterili: verum hæc nimia est impensa; coturnix
Nulla unquam pro patre cadet. Sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita et Paccius orbi,
Legitime fixis vestitur tota tabellis
Porticus: exsistunt, qui promittant hecatomben,
Quatenus hic non sunt nec venales elephanti,
Nec Latio, aut usquam nostro sub sidere talis
Belua concipitur; sed furva gente petita:
Arboribus Rutulis et Turni pascitur agro,
Cæsaris armentum, nulli servire paratum
Privato; siquidem Tyrio parere solebant
Hannibali, et nostris ducibus, regique Molosso
Horum majores, ac dorso ferre cohortes,
Partem aliquam belli, et euntem in prælia turrim.
Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Histrum
Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras,

qui, ut gratificetur ejusmodi amico, a quo nihil sperandum, utpote qui sit pater, quique liberos habeat, immolare gallinam velit morbidam et moribundam, immo (namque hæc ipsa scilicet gallinæ impensa nimia est) coturnicem? At vero, si Gallita, si Paccius, qui opibus abundant, qui liberis carent, febriculæ æstu tentantur, confestim videas templi porticum totam refertam tabellis, in quibus captatores descripserint vota sua pro illorum incolumitate rite suspecta: non desunt, qui sacrificium centum boum se facturos polliceantur, siquidem Romæ non venduntur elephanti, nec in Italia et nostris regionibus istæ belluæ nascuntur, sed ab Africæ aut Asiæ longinquis oris abducuntur. Armentum autem elephantorum quod Cæsaris proprium est, et quod in Rutulorum, quibus olim imperavit Turnus, campis pascitur, nobilius est quam quod privatis hominibus mancipetur. Quia scilicet istorum elephantorum majores, non ad alios quam bellorum usus a ducibus nostris, itemque Annibale, et Pyrrho, Molossorum regi, solebant adhiberi, quum eorum tergo turres militibus bellum gesturis imponerentur, ac medias in acies immitterentur. Sed elephanti Romæ si qui nunc essent, profecto non dubitarent Novius et Hister Pacuvius eosdem adducere ad altaria, et illos pro

Et cadat ante lares Gallitæ, victima sola
Tantis digna deis, et captatoribus horum.
Alter enim, si concedas mactare, vovebit
De grege servorum magna aut pulcherrima quæque
Corpora; vel pueris et frontibus ancillarum
Imponet vittas; et, si qua est nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etsi
Non sperat tragicæ furtiva piacula cervæ.
Laudo meum civem, nec comparo testamento
Mille rates : nam si Libitinam evaserit æger,
Delebit tabulas, inclusus carcere nassæ,
Post meritum sane mirandum, atque omnia soli
Forsan Pacuvio breviter dabit : ille superbus
Incedet victis rivalibus : ergo vides, quam,
Grande operæ pretium faciat jugulata Mycenis.

salute unius mulierculæ Gallitæ offerre diis ipsius penatibus, dignas solum numinibus victimas, dignas eorum astutis cultoribus. Quin etiam erit ex iis captatoribus, qui, si detur hæc ipsi facultas et venia, superis vovebit lectissimos e suis famulis, qui mancipia et ancillas vittis ac tæniolis, instar victimarum, adornatas aris admovebit : immo etiam suam ipsius filiam, si quam domi jam viro maturam habeat, velut alteram Iphigeniam, etsi non speret cervam aliquam pro filia sua furtim et tragico nodo suppositum iri. Ego vero Pacuvium esse virum egregium et sapientem judico : neque comparandam puto Græcorum classem totam, quam immolanda filia servandam Agamemnon voluit, testamento et hereditati, quam Pacuvius sua pariter filia sacrificanda captat. Nam si ægrotus ille dives mortem evaserit, testamentum vetus a se factum delebit, ut novum conficiat, quo Pacuvium, tanquam optime de se meritum, forte uno verbo solum heredem scribet, inescatus illo videlicet sacrificio, et veluti piscis in nassam inductus. Pacuvius hereditate lauta donatus plaudet sibi, et incedet superbus, ac suos æmulos, mœrentes victosque deridebit. Jamne intelligis, quantum lucri fecerit ille captator, quum suam Iphigeniam pro divite orbo mactare non dubitavit, ut rex Mycenarum Agamemnon?

Vivat Pacuvius, quæso, vel Nestora totum:
Possideat, quantum rapuit Nero: montibus aurum
Exæquet; nec amet quemquam, nec ametur ab ullo!

123. At ego patior illum sane opibus et vita frui per tot annos, quot Nestor vixit: tantas habere divitias, quantas Nero prædatus est, ac montium altitudinem nummorum acervis exæquare; sed ea lege ut neminem habeat amicum, nemini sit amicus.

VARIÆ LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM DUODECIMAM.

Variæ lectiones. 1. *Carior hæc lux*, 17, 19, 20, 24, et XX MSS. Paris. *Clarior* (hoc est, præstantior, vel memorabilior), 11, 21, 22, et quidam Codd. Paris. prob. Schurzfleisch. Alterutra profecto lectio genuina videtur, et vulgata emendationem sapit. Ea tamen exstat in 1, in Cod. Put. et aliis.

Notæ. 1. *Corvinus* amicus poetæ, ad quem hæc Satira missa est, et quem Juvenalis una cum Catullo ad festam lætitiam invitasse videtur. Suavissimum est initium: *Hæc lux*, dies, *dulcior mihi natali die*, qui ceteris et lætior et sanctior est, atque, ut omnis fere dies festus, religione epulisque quotannis celebrari solebat. Hic dies *Jure solennis mihi sanctiorque Pæne natali*, Horat. Od. IV, 11, 17. Conf. Var. Lect. *hæc lux*, dies, quo rediit Catullus, mihi amicissimus. Conf. vs. 15 seq. et 29 seq.

Var. 2. *Festus* restitui ex 10, 11, 12, 15—22, 25, 26, 27, 45—50, 55—63, 65—69, 71—74, et plerisque Codd. Paris. *Festas*, 14, 23, 24, 54, 64, 70, 75, 76, 77, 82, nescio quo sensu.

Not. 2. Color orationis ductus ex Hor. Od. IV, 11, 6 seq. — *Cespes*, ara e vivo cespite, cespititia, βωμὸς αὐτοσχέδιος, qualis tempore urgente et in privatis etiam sacrificiis exstrui solebat. Conf. vs. 85. — *Festus*, festo diei et lætitiæ conveniens, ut *festa frons* et similia apud Virgil. Æneid. II, 249, et al. — *Animalia*, victimas. — *Deis promissa* et vota olim, quum Catullus discederet, pro reditu ejus et incolumitate. Conf. vs. 15 seq.

Var. 3. *Ducimus* revocavi ex 1, 7, 9, 11, 12, 15, 19, 20, 22, 24, 45, 49, 55, et XXXI MSS. Paris. probb. Pith. Schurzfl. et Heins. ad Ovid. Met. XV, 114. *Dicemus*, 23. *Cædimus* in reliquis libris. Sed *ducimus* est doctius, *cædimus* vulgare, quod haud dubie ex marg. in textum irrepsit; vid. Comm.

Not. 3. *Ducimus* (vs. 11, *traheretur* funibus) sc. ad aram, ut v. 122, X, 65, et passim de victimis (vid. Heins. ad Ovid. Met. XV, 114). Sic et Gr. ἄγειν. — *Reginæ*, in honorem ejus. *Regina* et βασίλεια quævis Dea major vocatur, sed inprimis Juno, regina deorum. — Quidam hic For-

tunam intelligunt, sed male, ut opinor. Ed. — *Junoni Reginæ* templa Romæ condidere Camillus et M. Æmilius. (Liv. V, 22; XXXIX, 3.) *Niveam agnam :* nam diis superis albæ, inferis nigræ mactabantur victimæ.

Var. 4. *Mauræ*, 16.

Not. 4. *Par vellus*, nivei velleris agna, ejusdem generis victima. — *Pugnanti* cum *Gorgone Maura*, hoc est, Palladi, pugnanti cum ægide, vel ope ægidis, hoc est, clipei vel thoracis, in cujus medio erat caput Medusæ Gorgonis, a Perseo in *Mauretaniæ* finibus vel in extrema Africa interfectæ. — *Gorgones*, seu Grææ fuere tres filiæ Phorci, Φορκίδες; sed Medusa κατ' ἐξοχὴν dicta Γοργώ.[1] — Gorgonis caput omnes, qui ipsum intuebantur, in saxa convertebat. Fabulam sic interpretantur docti viri, sapientiam scilicet sui spectaculo reddere homines stabiles, immobiles et constantes. Ed. — *Maura* alii ita dictam potius putant a paria, quia Cyrenaica erat. « Medusa quippe Phorcynis Cyrenei filia; at Cyrenæi inter Æthiopes numerati; vel qui habitavere in mari Atlantico; est autem Atlas mons Mauritaniæ. » Ed.

Not. 5 seq. Adumbratur h. l. et quidem præclare natura ferocis vituli, non, ut quidam putant, valde reluctantis, quod mali erat ominis. Nam « observatum est a sacrificantibus, ut, si hostia, quæ ad aras duceretur, fuisset vehementius reluctata, ostendissetque, se invitam altaribus admoveri, amoveretur, quia invito deo offerri eam putabant, » Macrob. Sat. III, 5.[2] Conf. similes victimarum immolandarum descriptiones apud Horat. Od. III, 13, 3 seq. et IV, 2, 54 seq. ubi Jani jam recte notavit, eas convenire homini, meditatione sacrificii, quod parat, pleno, easque inprimis valere ad victimæ, per se exiguæ, pulchritudinem commendandam, declarandamque super ea re lætitiam ac spem, gratam diis hostiam fore. *Procul,* longe, *extentum funem*, quo ad aram ducitur. Ascensius et alii victimas dicunt ad aram fune longiore et laxo, non arcte ligato, ductas fuisse, ne visæ essent invitæ ire et trahi, quod mali fuerit ominis.

Var. 6. *Quæ fronte coruscat*, 20.

Not. 6. *Jovi Tarpeio*, seu Capitolino. Tria, quæ h. l. memorantur, numina, Juno, Minerva et Jupiter, simul in Capitolio colebantur.[3] — *Frontem coruscat*, crispat, vibrat, quatit, ut *coruscare tela*, *linguam*, etc.

[1] Conf. Heyn. ad Apoll. II, 4, 2, et 3; ad Virg. Æn. II, 616; VIII, 435, et Comm. de Theog. Hesiodi, p. 142 seq. De sensu mythi vid. *Creuzer's Symbolik*, tom. IV, pag. 57, 270, 460.

[2] Conf. Saubert. de Sacrif. cap. 19, pag. 456—459.

[3] Vid. Drakenb. vel nos ad Sil. X, 432 seq. et intpp. Horat. Od. I, 12, 19, 20.

(vid. Heins. ad Ovid. Met. IV, 493), nisi malis, vibrat frontem, micantem propter cornua primum protuberantia; vel denique *coruscat* κατὰ *frontem*, hoc est, micat in fronte, cornibus jam enascentibus. — *Coruscare*, ut κορύσσειν seu κορύπτειν, proprie est arietare seu cornu petere, κερατίζειν (verb. caus. apud Theocr. III, 5), deinde splendere, quoniam lucidæ res vibrant et quatiunt ex se fulgoris radios. Conf. Lucret. II, 320, ibique Wakef. Vetus Schol. «movet sicut telum, quod coruscat.»

Var. 7. *Maturus templis*, 19. — *Aris*, 15, 21, 22.

Not. 7. *Maturus templis et aræ*, aris templorum; jam satis grandis, ut sacrificetur. Conf. VIII, 169.

Not. 8. *Spargendus mero:* nam consecrabatur victima vino in caput, inter cornua (ut apud Virg. Æn. IV, 61), libato seu infuso; *merum*, ut apud Ovid. Met. VII, 584, *Fundit purum inter cornua vinum.*

Not. 9. *Ducere ubera matris quem pudet*, ut *matre relicta* apud Horat. Od. IV, 2, 54; sed quanto venustius illud! — *Vexat nascenti robora*, arbores, *cornu*, ut apud Virg. Georg. III, 232, 233.

Not. 10 seq. Hoc suaviter adjectum et sensui amicitiæ convenienter. Vota autem et sacrificia facultatibus cujusque respondebant: at dii non nisi purum ejus, qui dona offert, animum respiciunt. Conf. Horat. Od. II, 17, 30 seq. III, 23, 9—20; IV, 2, 53 seq. — *Res* familiaris. — *Similis*, par, *affectibus*, voluntati, cupiditati vel affectui amoris.

Var. 11. *Hispula*, 27. *Hisbulla*, 17 a m. sec. 18. *Gispulla*, 66. *His pulla*, 11, 15, 16, 17. *Hispello* legendum docuisse Thaddæum Donnolam de patria Propertii et Bern. Montfaucon., monet Schurzfleisch. — *Ipse*, 15, 46, 48, 49, 55.

Not. 11. *Pinguior Hispulla*, facete. Conf. Var. Lect. et ad VI, 74. — *Traheretur*, sc. funibus, ut *ducere* vs. 3.

Not. 12. *Mole*, pinguedine. — *Finitima in herba*, in pascuis Romæ vicinis, forte ut apud Horat. Od. III, 23, 11, *Albanis in herbis*, in pascuis lætis circa Albam Longam.

Not. 13. *Clitumnus*, Umbriæ Cisapenninæ fluvius (nunc *Timia*), qui juxta Mevaniam (hod. *Bevagnam*) *Tiniæ* fl. (*Topino*) miscetur, et cujus aquæ ea vis inesse putabatur, ut candida redderet armenta, quorum magna ibi in *lætis pascuis* copia erat, unde multa Romam adducebantur, ut in solennibus mactarentur sacrificiis.[1] — *Sed* cujus *sanguis, ostendens læta Clitumni pascua*, *iret*, manaret, profunderetur, et quidem ingenti

[1] Vid. intpp. Plin. Epist. VIII, 8; Virg. Georg. II, 146 seq. Prop. II, 19, 25, 26; Claud. Cons. Hon. VI, 506 seq. Oberlin. ad Vib. Seq. pag. 101 seq. 221 seq. Keyssleri Itinerar. pag. 887 ed. pr.

impetu ac vi, qua *ostendit*, taurum pinguem esse, et in *lætis*, opimis, *pascuis* nutritum. Conf. Var. Lect.

Var. 14. *Magno* pro *grandi* Serv. ad Virg. Æneid. VIII, lapsu memoriæ. — *Magistro*, 21. — Oratio autem h. loc. scabra est, atque impedita, et vix dubito, quin totus hic versus obelo sit transfigendus, et vs. 13, pro *sanguis* reponendum *sacri*, quæ verba per compendium scripta non admodum differunt. Sic *flumen sacrum* et *sacras undas Clitumni* dixere Virg. et Claud. in Comm. laudati. Ita quoque aptissimum est verbum *ostendens*, scil. niveo pellis colore, quo non satis commode referri potest, si de *sanguine* agitur.

Not. 14. *A grandi* ac robusto *ministro* sacerdotum, popa, qui plerumque robustus est et obesus, victimis saginatus. Conf. Pers. VI, 74.

Not. 15. Pro ituris suscipiuntur vota, quæ solvuntur in *reditu*.

Not. 16. *Amici*, Catulli (conf. vs. 29 seq.), qui nunc ipse *miratur*, *incolumem sese* esse et tot tantaque pericula maris evasisse.

Var. 17. *Ictus*, 9, 21. *Et fulminis ictus Evasit*, 9, prob. Pith. Recte, opinor, si *et* pro *etiam* dictum acceperis, et majorem distinctionem posueris post *Evasit*. Tum *ignis* vs. 19 ad fulmen referri potest. Vulgata tamen lectione servata augentur pericula.

Not. 17. *Pelagi casus*, pericula maris; inpr. tempestatem. *Evasi*, quod evasit. Conf. Var. Lect.

Var. 18. *Cælum densæ*, 24.

Not. 19. *Nube una*, atra nube, per totum expansa cælum. — *Subitus antennas impulit*, subito in eas incidit, illas percussit, *ignis*, non fulguris (nam Catullus *fulguris ictum evasit* et *præter* fulmen *subitus ignis*, adeoque ab eo diversus, *antennas impulit*), sed Helenæ (*Helenenfeuer, le feu Saint-Elme*), electrica materia vel igneus ardensque vapor, qui, præcipue post tempestatem, in mari circumvolat et malo navis adhæret; de quo vid. Plin. II, 37.[1] Conf. Var. Lect. ad vs. 17. — *Crammer*, p. 460, interpretationem hanc doctiorem quam veriorem judicat, quippe si evasit ignem Catullus, adesse debuit ignis: quid, quod correptam jam fuisse navem igne, satis manifesto ostendunt quæ sequuntur *vela ardentia*. Præterea putat hac ratione vix explicari posse qua caussa antennæ, igne Helenæ *impulsæ*, possint dici a poeta, quum contra, qui curiose inspexerit incendia, illud quoque observatum habeat necesse sit, cœpto semel igne venti quoque turbinem plerumque exoriri, idque vel sereno alioquin cælo. Ed.

Var. 20. *Pertusum*, 29.

[1] Conf. ibi Hard. Barth. ad Stat. Theb. VII, 792 seq. et Heyn. Opusc. Acad. tom. III, pag. 257.

Nor. 20 seq. Præclare adumbratur pavor eorum, qui navi vehuntur. — *Attoniti* vocantur, *qui vivi stupent et in totum sibi excidunt*, Sen. Nat. Quæst. II, 27.

Nor. 21. *Conferri*, comparari, *posse*, hoc est, incendium multo terribilius esse naufragio.

Var. 23. *Graviter, quando*, 11. Schurzfleisch. nota hæc est : « Puto legendum *quam quando*. In primigenio exemplari fuerit QUANDO. Majores literæ notabant, syllabam bis legendam; sed exscriptores, ut sæpe in bonis auctoribus factum, rei non attendebant: ut tamen versui consulerent, *si quando* posuerunt. Non aliter Schol. legisse, clara ejus verba docent: *id est, tales tempestates contingunt navigantibus, quales fingere solent poetæ.* » Nihil horum mihi certe persuasit vir doctus. — *Pontica surgit Tempestas* (hoc est, sæva, qualis in Ponto Euxino esse solet), 45, et Cod. MS. Ignat. Hannielis, teste ac prob. Lubino. Sed quanto venustior vulgata lectio! vid. Comm.

Nor. 23. *Si quando*, hoc est, aliquando, *poetica surgit*, exoritur, *tempestas*, hoc est, atrox et sæva tempestas fingitur aut describitur a poetis rem exaggerantibus. Facete, ut apud Lucian. quomodo historia conscribenda sit, Opp. t. III, p. 405, ed. Schmid. δεήσει γὰρ τότε (ὁ συγγραφεὺς) ποιητικοῦ τινὸς ἀνέμου ἐπουριάσοντος τὰ ἀκάτια, etc. et in Timon. pr. καὶ εἴ τί σε ἄλλο οἱ ἐμβρόντητοι ποιηταὶ καλοῦσι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀπορῶσι πρὸς τὰ μέτρα. — ἅπαντα γὰρ ταῦτα λῆρος ἤδη ἀναπέφηνε καὶ καπνὸς ποιητικὸς ἀτεχνῶς, ἔξω τοῦ πατάγου τῶν ὀνομάτων.

Nor. 24. Ita exclamabundi loqui solent scriptores, superveniente novo aliquo infortunio (vid. Barth. ad Stat. Theb. III, 349), etiam de re vel improvisa ac subita vel gravi, attentionem moturi. — *Aliud genus discriminis*, quod, sententiis quibusdam facete præmissis et interjectis, memoratur, vs. 29, seq.

Var. 25. *Sunt*, 11.

Nor. 25. *Cætera*, quæ mox dicturus sum. — *Sortis ejusdem*, non minus tristia.

Var. 27. *Templa* pro *fana*, 7, e glossa.

Nor. 27, 28. Vid. ad XIV, 302 : *quis* enim *nescit* tot quotidie fere naufragia esse, ut *pictores* jam eorum pictura sibi parare possint, quæ ad victum suppeditent? *Ab Iside pasci*, ali, *pictores*, quoniam in ejus potissimum templis *tabellæ*, in quibus pictum erat naufragium, suspendebantur. Navigantes ejus tutelæ commissos fuisse monet Lucianus, et præcipuum illius festum Romæ erat *Isidis navigium*, de quo vid. Lactant. Inst. I, 11, et Apul. Met. l. XI, pag. 367, ed. Elm.

Var. 31. *Emergentibus*, 16. — Semper miratus sum, neminem interpretum hæsisse in hoc loco, in quo duo genitivi, *puppis* et *arboris*, vel sine copula, cum voc. *latus* junguntur, neque commoda exoritur sententia, sive navem h. l.

et *puppim* et *arborem*, ut quidam putant, sive, ut alii, malum dici *arborem*, censeas. Tandem legi hanc Schurzfl. notam : « Locus mihi non videtur sanus. *Puppis* exponunt de nave, *arboris* etiam: quis inde sensus? Meo judicio in voce *incertæ* latet mendum, et legerim : *Quum plenus fluctu medius foret alveus et jam Alternum puppis latus, evertentibus undis Arboris incurvum, nullam prudentia cani Rectoris quum ferret* (vid. mox ad vs. 33) *opem : decidere*, etc. Sic consentiunt Scholia : *Latus dabat navis et arbore coacta. Arboris incurvum* dixit malum jam curvatum, quem scil. undæ evertunt, quum jam alveus aquis plenus est, et latus puppis non minus. Conf. Pontani Analecta, II, 11, de *alterno puppis latere*, et de toto hoc loco Heins. de Sat. Horat. pag. 107; Rigalt. ad Phæd. fab. 50, et Schotti Enodatt. I, 25. » Sed bonæ latinitatis scriptor malum curvatum non dicet *arboris incurvum*, et oratio præterea scabra est, nisi ante voc. *nullam* copula *et* vel *ac* inseratur. Non magis probanda explicatio Ach. qui, commate post *undis* posito, verba seqq. ita exponit : *Prudentia cani rectoris conferret nullam opem*, scil. periculo *arboris*, navis. Probabilior videtur conjectura illustr. Jacobsii, qui legit *Undis Æquoris incerti*, monetque, tales undas esse fluctus a diversis et inter se præliantibus ventis commotos (vid. Claud. in Ruf. I, 90, et Sen. Med. 939), et hinc etiam ventum, qui crebro mutetur, *incertum* dici, verb. caus. Prop. II, 7, 71, eodemque sensu *dubios fluctus, pontum, æquor, æstum*, Liv. XXXVII, 16; Lucan. V, 569, 602; Claud. in Rufin. I, 72.

Not. 31. *Alternum latus arboris* (navis, ut apud Ovid. Her. XII, 8, non mali, ut apud Virg. Æneid. V, 504) *incertæ*, fluctuantis (*instabilis*, apud Virg. Georg. IV, 195), quæ fluctibus et ventis modo in dextrum, modo in lævum latus jactabatur; unde etiam *alternum latus*. Confer Varias Lectiones.

Var. 32. *Incerti*, 45. *Incerto*, 17—23, 25, 46, 47, 48, 55, 58, 59, 60, 65, et X Codd. Paris. quod Ascensius exponit : mali, arboris incertitudine, incerto hiatu. — Ad hunc locum *Crammer*, pag. 462, sententiam quoque suam affert, legens ex MSS. *incerto*, id est, ob vacillationem et incertitudinem arboris, seu mali. *Incerto* substantive ait capiendum, ut jam Mancinellus vidit; neque id alienum esse ab optimis scriptoribus viri docti dudum ostenderunt. Vid. Drak. ad Liv. XXIX, 64, et al. Ed.

Var. 33. *Cum feret*, 24. *Cum ferret*, 11, 17—20, 22, 45, et plurimi Codd. Paris. — Hanc lectionem *cum ferret* probat *Crammer* ex MSS. huc citatis, quibus adde Cod. Hafniensem et Voss. optimum. Ed.

Not. 33. *Rectoris cani*, senis adeoque usu periti; quo periculum augetur. — *Decidere*, de vita quasi pacisci *cum ventis jactu*, projectis bonis suis et pro vita oblatis, ut ita lis dirimatur, hoc est, navi exonerata, vita saltem servetur jactura bonorum. Lepida dictio petita a litigantibus, qui de re vel rem controversam secum decidunt, litem dirimunt pactione. Conf. Gron. Obss. II, 6.

Var. 34. *Castora* legit Kœnig. de Satir. Rom. pag. 81, putans designari

hominem impudicum et morbo infami graviter laborantem. Sed vid. Comm.

VAR. 35. *Damna*, 46, 47, 48. *Damnum*, 17.

NOT. 34, 35. Festiva et apta comparatio, etsi continetur errore vulgi, quo *castor* seu fiber, ab hominibus exagitatus, *testiculos* suos morsu avulsos abjicere putatur, ut ipse salvus *evadat*, quasi *intelligat*, sciat, propter castoreum se maxime expeti insidiasque sibi parari. Conf. simil. loc Sil. XV, 484 seq.[1] Idem de dentibus elephantorum memorat Plin. VIII, 3, seu 4.

VAR. 36. *Testiculi* restitui ex 7, 9, 11, 12, 15, 17—21, 24—27, 45—49, 55, 57, 59, 60, 65, 81, omnibus MSS. Paris. Serv. ad Virg. Georg. I, 58, aliisque exemplis veterrimis, inspectis ab Nic. Heins. quem vid. ad Claud. Cons. Stil. II, 167, ubi permulta hiatus exempla ex Juvenale aliisque poetis congessit. Conf. supra ad I, 151. *Testiculo*, 23. Vulgata lectio *Testiculorum* emendationem sapit eorum, qui talem hiatum Juvenali familiarem esse non reputabant. Hinc etiam alii, teste Ascensio, legunt, *cupient evadere damna Testiculis*, et Mancinellus, *damno Testiculi, atque ideo*, etc. in 59, 60, *Meditatum*.

NOT. 36. Poeta ridet opinionem vulgi; *inguen*, testes et castoreum. «Nostris temporibus notum est, castoreum, medicamentum, in testiculis castoris non contineri, sed in sacculo infra ventrem posito;» Ach. *medicatum*, active, ut passim, pro : ad medicandum et medicinas utile.

NOT. 37. *Fundite*, projicite in mare. Quare? vid. intpp. Act. Apost. XXVII, 38.

VAR. 39. *Mecœnatibus*, 45, 46, 49, 50. *Mœcenatibus*, 47; vid. sup. ad I, 66.

NOT. 39. *Vestem teneris quoque Mæcenatibus aptam*, vid. ad I, 66.

VAR. 40. Malim *ipsa Infecit natura*.

NOT. 40 seq. *Atque alias* vestes, *quarum pecus ipsum natura*, indoles, *generosi graminis infecit*, hoc est, e lana aut vellere pecudum, seu ovium Hispanarum, cujus color nativus, seu naturalis, est rutilus aut purpureus, quem ei non ars operaque hominum, purpura et lutum, tribuit, sed naturæ beneficium, *gramen generosum* ac præterea *vis occulta egregii fontis, Bætis* fl., et *aeris*, seu cæli temperies juxta illud, in Hispania, cujus maximus fluvius est *Bætis*, Arabibus inde dictus *Vadi al Kibir*, fluvius magnus, corrupte *Guadalquivir*. Conf. Virgil. Eclog. IV, 42 seq. Plin. VIII, 48; Martial. V, 38, 7; VIII, 28, 5, 6; IX, 62; XII, 100; XIV, 133.

[1] Vid. Arist. H. A. VII, 5; Ælian. H. A. VI, 33 et 34; Dioscor. II, 23, et 26; Horus Hierogl. II, 65 et 214; Schott. Nod. Cicer. I, 25; Hard. ad Plin. VII, 30, s. 47; XXXII, 3, s. 13; XXXVII, 6.

Var. 41. *Et* abest a 15, 23, 71, 73.

Not. 43. *Argentum*, argentea vasa, ut I, 76, *mittere* in mare *lances factas* a *Parthenio*. *Parthenius* cælatoris nomen, Schol. Sculptor, de quo Plin. Grang. Sed, quod jam monuit Lessingius (Laocoon, pag. 293, 294, ed. sec.), neque a Plinio, neque ab alio memoratur; et dura est ellipsis præpositionis. Conf. Var. Lect. et Notam ad III, 90. *Crater* vas vinarium et quidem capacius, pateræ seu poculi formam referens (vid. intpp. Horat. Od. III, 8, 13; 18, 7). De *urna* vid. ad VI, 426.

Var. 44. *Partemio*, 21, 22. Forte legendum *Partheniæ*. Samos insula et urbs primum appellata Παρθενία (vid. Strabon. V, pag. 457; Plin. V, 37, ibique Harduin.): nota autem sunt *vasa Samia*. Conf. ad XVI, 6, in Commentar.

Not. 45. Facete amplitudo crateris designatur. *Cratera dignum Pholo*, Centauro, *sitiente*, vini avidissimo. Locus desumptus ex Stesichoro, Lyrico poeta, qui Centaurorum et Lapitharum convivium describens, ait Pholum implevisse Herculi, hospiti suo, craterem trium lagenarum capacem, quem prior ipse exhausisset; Grang. Verba Stesichori servavit nobis Athen. XI, 14, pag. 499 (XI, 99, ed. Schweigh). Σκύπφειον (propr. Σκύφειον) δὲ λαβὼν δέπας ἔμμετρον ὡς τριλάγυνον, Πῖεν ἐπισχόμενος, τό ῥά οἱ παρέθηκε (Φόλος) κεράσας.[1] — *Conjuge Fusci*, quæ ebriosa fuit, Schol. Quidam suspicantur, hanc esse Laufellam, de qua vid. VI, 320 seq. et IX, 117. *Fuscus* forte idem, cujus mentio fit XVI, 46 (ubi vid. not.), vel alius, de quo vid. ad IV, 112.

Var. 46. *Bascandas*, 18, 19, 30, 49, 55, 57, 58. *Bascaldas*, 15. *Bastaudas*, 25. *Bascaulas*, 11, 21. *Pascaudrias*, 16. *Mascauda*, 8, prob. Salmas. — *Escalia*, 4, 11, 12, 15—24. Nil interest. Sed *escaria* vulgaris scriptura. — *Et multum*, 22.

Not. 46. *Bascaudas*, vasa, ubi calices lavabantur, et cacabus; Schol. Conchæ æreæ, genera vasorum; Papias. Canistra Britannica (*Baskets*); Marshall. Conf. Martial. XIV, 99. — *Escaria* vasa, lances, *multum cælati*, multa vasa, h. loc. pocula aurea argenteaque eaque cælata.

Var. 47. *Biberet*, 20. — *Calidus*, 45. *Pallidus*, 1, 75; al. *Callidus* ingeniosius forte quam verius; H. Vales. Præstat autem et auctoritatis et sensus caussa.

Not. 47. Poculorum pretium augetur antiquitate et dignitate priorum possessorum. *Biberat* ex *quo*, quibus poculis usus fuerat. — *Emptor Olynthi*, Philippus, Alexandri Magni pater, qui multis artibus frustra usus est,

[1] Cf. Diod. V, 2; Heyn. ad Apollod. II, 5, 4, et ad Virg. Ge. II, 455 seq. Intpp. Val. Fl. I, 337, 338; Junii Obss. IV, 5, et Barth. ad Stat. Theb. II, 564.

ut *Olynthum*, maximam olim Thraciæ urbem,[1] Atheniensium imperio eriperet, eamque tandem cepit, Lasthene et Euthycrate pecunia corruptis; vid. Demosth. Olynth. Thucyd. I, 58 seq. et Diodor. XVI, 53, 54. — *Callidus*, vid. Justin. IX, 8. Idem Philippus plures civitates emit (Sen. Ep. 94), et castellum olim oppugnaturus, quod exploratores munitissimum esse nuntiaverant, quæsivisse ex iis dicetur, εἰ χαλεπὸν οὕτως ἐστὶν, ὥστε μηδ' ὄνον προσελθεῖν χρυσίον κομίζοντα;[2] *Poculo aureo pulvinis subdito Philippum regem dormire solitum* tradit Plin. XXXIII, 3, seu 14.

Var. 48. *Ecquis nunc alius* emend. Jacobs. quia in his verbis et præc. nulla plane sit oppositio.

Anal. 48 seq. Poeta narrationem interrumpit quatuor versibus insertis, quibus vituperatio avaritiæ, illis temporibus vigentis, et laus Catulli continentur. *Alius*, præter Catullum.

Not. 49. *Caput*, vitam. — *Rebus*, rei familiari, opibus.

Var. 50. *Faciant*, 21. — *Quædam*, 13. Pro *quidam* forte substituendum esse *quique* vel *quisque*, ne hæc repugnent iis, quæ poeta proxime vs. 48 et 49 dixerit, aut totum potius versum una cum seq. propter scabram orationem monacho deberi, qui has lacinias margini adsuerit, dudum suspicatus sum. Postea vidi, idem Bentleio in mentem venisse, qui ad Hor. Art. Poet. vs. 337, hæc notavit: « Vides hic in mediam narrationem sententiolas has intrudi, putide prorsus et perquam inscite. Quorsum enim hic *Quidam?* quum jam dixerat, ne unum quidem ulla mundi parte vitam patrimonio præferre? Quale autem illud, *facere patrimonia?* quæ scabies locutionis? Quam alienum et pannosum illud, *vitio cæci?* quod eo tantum adsuitur, ut versiculi cento sarciatur. Ergo obelo configendos hos versus 50 et 51 censeo; etiamsi vetus Schol. pro genuinis agnoverit. Solebant olim sententiosa hujusmodi in margine allini, quæ postea in contextum irrepserunt. Sic disticha Epimythia, quæ singulis Avieni fabulis subjunguntur, omnia supposititia sunt, et in Galeano, quo usus sum, codice nulla comparent. » Refragatur Ach. cujus nota est: « Nihil in his versibus inconveniens est nec alienum, nihil quod glossam redoleat, quin immo sententiam omni parte veram illi versus mihi offerre videntur. Adde quod in omnibus Codd. legantur, et id certe aliter evenisset, si, ut Bentleius temere affert in medium, ex glossa a monacho assuta nati fuissent. »

Var. 51. *Cæci vitio*, 16, 20.

Not. 50, 51. *Non propter vitam*, vitæ sustentandæ causa, *faciunt pa-*

[1] Vid. Xenoph. Hist. Græc. lib. V, pag. 433—442; Interpp. Curt. VIII, 8, 9, 19; Nep. Pelop. I, et Steph.

[2] Vid. Plut. Apophth. Opp. t. II, pag. 178, ed. Francofurt. et Cicer. ad Att. I, 16.

trimonia, opes colligunt, *quidam, sed vitio cæci*, avaritia excæcati, *propter patrimonia vivunt*, putant se eam ob causam vivere, ut opes cumulent. Conf. VIII, 83, 84, et ad XI, 11. Sed vid. Var. Lect.[1] — Duo isti versus in mentem revocant lepidam illam Harpagonis sententiam, quam literis aureis exaratam velit, apud nostratem *Molière, l'Avare*, act. III, sc. 5: *Il faut manger pour vivre, et non pas vivre pour manger*. Ed.

Not. 52 seq. Retexitur tela abrupta. *Jactatur* in mare a Catullo et sociis ejus. *Sed nec damna*, jactura bonorum, *levant* in sublime atque tollunt scil. navem (scopulo vadisve hærentem, ut apud Virg. Æneid. I, 145, quem locum contulit Hein.), vel *levant*, imminuunt, sc. discrimen. Sed neutra vox antea est memorata.[2] Conf. Var. Lect.

Var. 53. Præstiterit *sed nec Damna juvant*, ne jactura quidem bonorum prodest, quidquam proficit. Dura certe est ellipsis (vid. Comm.), sine qua vulgaris lectio expediri haud potest. Mira tamen hæc, et vix digna, quæ refutentur, Heineckio videntur et videbuntur omnibus, qui silices concoquere didicerunt. — *Ingentibus*, 45. *Vergentibus*, 57.

Not. 53. *Adversis* fatis *urgentibus*, prementibus, periculo crescente. *Adversis* ventis, alii. *Illuc recidit*, eo redactus est. Conf. Var. Lect.

Var. 54. *Recidit*, 1, 14, 70, 75—77, et XII MSS. Paris. *Accidit*, 21 a m. pr. et duo Codd. Paris. *Decidit*, 10, 11, 12, 15—21 a m. sec. 22—27, 45—50, 54—69, 71—74, 81, et XXI MSS. Paris. solenni permutatione, prob. Grang. ut respondeat Gall. *il en vint là*. Sed *decidere*, vel proprie, vel metaphorice, motum e loco superiori indicat: at *res illuc* vel *huc recidit* dicitur pro, res eo jam rediit, seu huc redacta est (Gall. *il fut réduit à*); et hæc sententia convenit h. loc., non illa. Conf. Gronov. et Drakenb. ad Liv. XLIII, 6; Ernesti ad Tac. Ann. III, 59, et ad Suet. Claud. c. 9; Heins. ad Ovid. Ep. Her. XIV, 46; et ad Claudian. Bell. Gild. vs. 44. Refragatur Hein. cujus nota est: « *Decidit* præsens est, quamquam sequitur imperfect. *submitteret* (conf. Corte ad Sall. bell. Cat. 44), et hic congruit; nam *decidere* significat cadere ex altiore loco et pejorem sortem accipere, ut bene monuit Oudend. ad Sueton. Claud. 9, ubi etiam apte laudavit Plin. Epist. IV, 11, *nunc eo decidit, ut exsul de senatore fieret*. » Sed hic locus non plane respondet nostro. Ceterum syllaba *re* anceps est in verbis compositis, quæ a consona incipiunt, et brevis in *redeo, redoleo* aliisque, quæ hiatus vitandi caussa literam inserunt; vid. Heins. ad Ovid. loc. laud. idem et Broekhus. ad Prop. IV, 8, 44; Drakenb. ad Sil. I, 309, Scaliger. ad Manil. I, pag. 48, et ad Prop. II, 24. *Illuc Res cadit* conj. H. Vales.

[1] Multi sunt, qui ob hanc caussam colligunt patrimonia, tanquam ut habeant, non tamen ut utantur, sed avaritiæ satisfaciant. Schol.

[2] Alii: *sed nec* res in mare projectæ *levant damna*, discrimen. At *damna* eo sensu non capi posse, vel tironibus notum.

— *Succideret* pro *submitteret*, 7, e glossa. — *Hac re* pro *ac se*, 21. *At se*, 27, 46—49.

Not. 54. *Malum ferro*, securi, *submitteret*, succideret.

Var. 55. *Explicat augustum*, 21, 25, 57. *Explicet* emend. Lubinus hoc sensu : ut se arctum, impeditum et in angustias redactum propter malum faciat expeditiorem, impedimentum mali removens. Ac sic certe dicendum erat *explicaret*, ut modo *submitteret*. Plathnerus legit : *submitteret. Hoc se Explicat angustum*, etc. quod probant Jacobs. et Heineck. Ille tamen verba seq. sic interpungit : *Hoc se Explicat angustum discriminis, ultima quando*, etc. ut hæc omnia per gnomen et hoc sensu sint dicta : In eo apparet summum discriminis, quando quis sponte pericula auget, malum succidens et præcipitans, navemque adeo ea parte privans, sine qua alias ne navigari quidem posse videtur. Huic *angustum discriminis* non latinum videtur, et præferenda distinctio Marshalli, quam et nos nunc substituimus in locum vulgatæ : *ac se Explicat angustum, discriminis ultima quando* (quoniam, quandoquidem) *Præsidia*, etc. — *Crammer*, pag. 466, profitetur omnium adhuc proxime rem tetigisse videri, qui legit et distinxit, *hoc se explicat angustum discriminis : ultima*, etc. nec videt, cur non sit bene latinum, *angustum discriminis*, « quum *angustis viarum in Virgilio* nemo litem moverit, nec similibus, quorum haud parvus acervus est. » Ed.

Not. 55. *Se angustum*, in angustias adductum, impeditum, implicatum magnis difficultatibus ac periculis, *explicat*, expedit ex iis, propr. se arctum expandit, angustum, quo inclusus erat, spatium dilatavit. — *Discriminis ultima*, maxima tunc pericula adsunt, *quando præsidia afferimus*, quum ea præsidia afferimus, quæ *navem* faciunt *minorem*, leviorem; Marshall.[1] Conf. Var. Lect. Succisionem vero mali ultimum esse naufragii remedium, nota res est.

Var. 56. *Auferimus*, 22.

Var. 57. Nota Jacobsii est : « Lubenter amplecterer *doloso* pro *dolato*, si codex offerret. Τόλμα.... νεῶν ἀρχηγὲ.... οἷον ἐτεκτήνω δόλιον ξύλον, apud Antiphil. Epigr. XXIV, in Brunck. Anal. tom. II, pag. 175, ubi quædam notavimus tom. II, part. II, pag. 55. Vulgatam qui tueri velit, is *dolato* pro *tenui* accipiat. *Gracile lignum* dixit Stat. Sylv. III, 2, 78. Conf. Mitscherl. ad Horat. Od. I, 3, 10. » Minus forte arridebit hæc interpretatio, quam emendatio illa.

Anal. 57—61. Poeta cogitatione ac sensu periculorum, quæ in ami-

[1] Alii, qui distinguunt : *ac se Explicat angustum, discriminis ultima quando*, etc. exponunt : quod facere solemus, quando, etc. quæ durissima est ellipsis. Non magis probanda interpretatio Achaint. *tunc angustum se explicat*, scilicet periculum, hoc est, extremum est, *quando*, quum *ultima præsidia*, remedia, *afferimus*, etc.

cum ingruerant, intime affectus, omnem acerrime exsecratur navigationem, tamquam rem non minus temerariam ac periculosam, quam miseram. Similiter multi poetæ navigantium audaciam increpant.[1] — *I nunc*, ut in simili loco Sen. Med. 650, et supra VI, 306, ubi vid. not. — *Nunc*, postquam audisti, navigantibus tot tantaque imminere pericula. — *Ventis animam*, vitam, *committe*, ut apud Horat. Od. I, 3, 10:

. . . . . Qui fragilem truci
Commisit pelago ratem,

et Senec. Med. 304. *Animam levibus credidit auris.* — *Dolato ligno*, vid. Var. Lection. — Dolatum lignum dici conjicit Lubinus ex eo quod navis facta sit ex ligneis asseribus dolabra levigatis et elaboratis. Ed.

Var. 58. *Et digitis*, 12.

Not. 58, 59. Laertius lib. I, tradit Anacharsidem, quum audisset, τέτταρας δακτύλους εἶναι τὸ πάχος τῆς νεὼς, dixisse, τοσοῦτον θανάτου τοὺς πλέοντας ἀπέχειν. Hinc et Dio Chrysost. Orat. LXIV, de Fortuna navem appellat τριδάκτυλον ξύλον πεύκινον. Aratus Phæn. 300. ὀλίγον δὲ διὰ ξύλον Ἄϊδ' ἐρύκει. Seneca Controv. III; *parva* (navigiorum) *materia sejungit fata*, et Med. vs. 306 seq. *Potuit tenui fidere ligno, Inter vitæ mortisque vias Nimium gracili limite ducto*, Conf. et inf. XIV, 288. Ovid. Am. II, 11, 25 seq. et Jacobs. ad Anthol. Gr. vol. II, part. II, pag. 55.

Var. 59. *Aut septem*, 8, 9—24, 27, 45—50, 54—61, 63, 64, 65, 70, 77, 81, 82. *Ac septem*, 25, 62, 66—69, 71—76. — *Lautissima*, 8, 9, 22.

Not. 59. *Tæda*, ut alibi *pinus*, cognata arbor, pro navi, e pinu texta, h. loc. pro tabula vel assere navis. (Conf. Gron. Obss. III, 13, extr.) *Latissima*, crassissima.

Var. 61. *Accipe*, 21, 64, probb. Brit. Lubino et Farnab. At vid. Comm.

Not. 60, 61. *Mox*, ubi in navi eris et lustrabis res, quas tecum tulisti et quæ tibi maxime necessariæ sunt ad vitam et salutem, præter panem et vinum, *adspice*, respice (ut apud Ovid. Fast. VI, 29, et Virg. Æneid. II, 690), etiam *secures*, quæ *sumendæ* sunt (alii: ne obliviscaris tecum *sumere* secures), quibus opus est *in tempestate*, ad malum succidendum. — *Reticulum* pera, ad modum retis texta, ut apud Horat. Sat. I, 1, 47. *Ventre lagenæ*, lagena ventrosa, hoc est, ampla, itineri apta. Conf. IV, 107, al.

Var. 62. *Mare planum*, 22. *Latum mare*, 15.

Not. 62—67. Sedata tempestate, 67 seq. *Vestes* pro velis, quæ igne

[1] Conf. Prop. lib. III, cap. 7, 29 seq. (al. 5, 41 seq.); Horat. Od. I, 3, 9—24, ubi vid. interpp. et Burman. ad Ovid. Amor. lib. III, cap. 2, et ad Phædr. lib. IV, cap. 6, 8; Barth. ad Grat. pag. 45.

conflagrarant (vs. 19 seq.), extendebantur et in *prora* alterum *velum* minus, quod unum superfuerat; atque ita (75 seq.) lacera navis portum subiit Ostiensem. 62. *Jacuit planum mare*, hoc est, tranquillum factum est et *planum*, quo sensu passim *unda* vel *mare jacere, stare, cubare, sedere*, et contra *surgere* dicitur.[1]

VAR. 63. *Vectores*, 16, 21, 22, et multi Codd. Paris. *Victoris*, 23, 24. *Victori*, 45. *Vectori* (Catullo) quidam Codd. Paris. et ita forte leg. cum H. Valesio.

NOT. 63. *Fatum*, quo salus nautarum et Catulli continebatur, *valentius Euro*, ventis, *et pelago*, efficacius fuit tempestate. Fatis dii quoque ipsi impares, eorumque leges fixæ. (vid. ad Sil. V, 76, 406.)

VAR. 64. *Meliore*, 15. *Benigne*, 16, 19, 24.

NOT. 64 seq. Conf. ad III, 27. *Pensa ducere*, ut *pensa trahere, torquere, versare, volvere.*

NOT. 65. *Parcæ hilares*, adspirante fortuna et cœptis blandiente; ut contra *Sorores tristes* et *duræ*.[2] — *Stamen album* Parcarum longiorem feliciorem que vitam significat et portendit, ut contra *atrum* vel *pullum* mortem et infortunium.[3] — *Lanificæ staminis albi*, docte pro, ducentes stamen album vel lanam staminis albi, hoc est, lanam albam facientes.

VAR. 66. *Non multa*, 74. *Non multum*, 45. *Non multo*, 25, 27, 46—50, 54—69, 71, 72, 73. At sic turbatur oratio : nam hæc quoque verba ad πρότασιν pertinent, et ἀπόδοσις est vs. 67, *inopi miserabilis*, etc.

NOT. 67. Bene *miserabilis* visu *prora*, navis, malo, velis aliisque armis destituta; et *arte inopi*, non multum fructuosa, quam necessitas docuerat, *extentis vestibus*, velorum loco expansis, ut apud Tac. Ann. II, 24, ubi etiam *vestes* sunt proprie sic dictæ, non, ut Schol. putabat, funes aut vela aut artemon.

VAR. 68. *Extensis*, 10, 11, 12, 15—27, 45—50, 54—69, 71—74, ut *extensum* supra vs. 5.

VAR. 69. *Velut prona*, 22.

NOT. 69. *Velo*, minori, in *prora*, quod *dolon* vocatur, ut majus ἀρτέμων, *artemon*, et, quod ad puppim est, forte *epidromus*. *Suo*, quia in prora est, vel vestibus opponitur, quæ proprie non sunt vela navis. *Deficientibus* vi, vel cessantibus. — *Austri* cum delectu positi, tamquam venti vehementiores ac tempestatem cientes.

---

[1] Vid. Heyn. ad Virg. Ecl. II, 26; Nic. Heins. et nos ad Sil. V, 583.

[2] Vid. Broukh. et Heyn. ad Tibull. III, 3, 35, et nos ad Sil. I, 281.

[3] Conf. Intpp. Hor. Od. II, 3, 16; Martial. IV, 73, 3, 4; VII, 58, 7, 8.

VAR. 70. *Tunc gratus*, 18, 22.

NOT. 70. Sic Neptunus *Collectasque fugat nubes solemque reducit* apud Virg. Æneid. I, 143.

NOT. 70—72. *Tum conspicitur sublimis apex*, mons Albanus, *gratus*, dilectus, *Iulo*, seu Ascanio, Æneæ filio, quippe qui, condita in eo Alba Longa, *sedem* ibi imperii collocavit et Laviniæ, *novercæ* suæ, concessit *Lavinium*. Res notissima vel ex Liv. I, 1, et 3; Virg. Æneid. I, 267 seq. ubi vid. Heyne.

NOT. 71. *Lavino* : nam veteres etiam *Lavinum* pro *Lavinium* dixisse videntur.[1]

VAR. 73. *Miserabile*, 1, 9, 81. Male! Vetus Scholion est: « aut *mirabile*, quia triginta fetus habuit: aut *miserabile*, quod miseratum sit Phrygibus. » — *Numen*, 29, quod arridere potest, si memineris, *numen* poetis proprie Dei voluntatem ejusque indicium, monitum et oraculum dici; vid. Heyn. ad Virgil. Æneid. I, 8, 133, 666; II, 123; III, 372; IV, 611; V, 56; VII, 11; VIII, 78; IX, 661; XI, 232. Ceterum verba *lætis Phrygibus mirabile sumen* parenthesi forte includenda, quoniam mox sequitur vox *clara*, quæ ad *scrofam* referenda est.

NOT. 72—74. Etiam hæc nota ex Virg. Æneid. III, 388 seq. VIII, 42 seq. 81 seq. ad quæ loca vid. Heyne. Conf. Varr. R. R. II, 4, *cui*, Albano monti, ut et Albæ Longæ, *nomen dedit candida scrofa*, sus alba. *Phrygibus*, Iulo et Trojanis, *lætis* ob repertam ex oraculi responso suem. *sumen*, sus. Conf. Var. Lect. et ad XI, 138.

VAR. 74. *Nusquam*, 16.

NOT. 74. *Mamillas* facete forsan substituit poeta pro porcis, ut rei miraculum augeretur.

NOT. 75 seq. Describitur portus Ostiensis, de quo Suet. Claud. cap. 20: « Portum Ostiæ exstruxit, circumducto dextra sinistraque brachio et ad introitum, profundo jam salo, mole objecta, quam quo stabilius fundaret, navem ante demersit, qua magnus obeliscus ex Ægypto fuerat advectus, congestisque pilis superposuit altissimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, ut ad nocturnos ignes cursum navigia[2] dirigerent. » — *Moles*, ingentia saxa, in mare jacta alteque exstructa instar aggeris, quibus pars maris *inclusa* et exclusa. Itaque jungo : *moles positas per æquora*, in æquore; non, ut suadet H. Valesius, *intrat æquora inclusa per moles positas*, molibus jactis. — *Tyrrhenamque Pharon*, turrim excelsam,

[1] Vid. Heyn. Obss. in Tibull. II, 5, 49, et ad Virg. Æneid. I, 2, in Var. Lection.

[2] Conf. Cluv. Ital. Ant. III, 3, et Burman. ad Valerium Flaccum, VII, 84 seq.

in mari Tyrrheno ædificatam.[1] — *Brachia*, portus partes vel moles prominentes et dextra sinistraque *porrectas*, protentas in mare, *rursum*, retro (*rursum* enim propr. quasi *revorsum*), hoc est, ultra Pharon, ad introitum portus exstructam.[2]

Var. 76. *Inclusaque brachia*, 15. — *Rursus*, 10—12, 17—26, 45—50, 54—69, 71—74. *Sursum* emend. Schrader.

Var. 77. *Occurrunt* restitui ex 17—19 a m. sec. 20, 21, 23, 24, 27, 48, 54—68, 71—74, et quibusdam Codd. Paris. ut sensus sit : quæ alto mari in cornua quasi coeunt, ut apud Hom. Od. N, 97 : δύο προβλῆτες ἀκταὶ ἀποῤῥῶγες, λιμένος ποτιπεπτηυῖαι, hoc est, προσπεταννύουσαι ἑαυτὰς κατὰ τοῦ λιμένος, quomodo hæc verba interpretatur Heyn. ad Virg. Æneid. I, 160, 161. *Pelago currunt*, 1, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 19, a m. pr. 22, 25, 26, 45—47, 49, 50, 69, 70, 75, 76, 77, 82, et multi Codd. Paris. quæ verba vulgo exponunt : in altum procurrunt mare (Schol. vet. *intrant mare et admittunt terram solidam*). Sed ita *in* vel *per pelagus* dicendum erat.

Not. 77. Magnitudo portus Ostiensis designatur. — *Pelago occurrunt*, vid. Var. Lect. — *Relinquunt Italiam*, ab ejus ora recedunt.

Var. 78. *Nec sic*, 11.

Not. 78, 79. Hæc verba languere videntur; nisi forte hæc eorum sententia est : Hic portus Ostiensis multo mirabilior, quam naturales, qui passim a poetis describuntur, admirationem magis, quam veritatem sectantibus.

Not. 79. *Magister*, gubernator, *petit interiora tuti stagna* (aquas) *sinus*, hoc est, subit portum interiorem, ubi naves tutæ sunt a tempestate et naufragio, unde vel *cymbæ Baianæ*, quali utuntur in lacu Lucrino, *pervius*, navigabilis est.

Var. 80. Post *cymbæ* et *sinus* punctum positum in 82, et aliis.

Var. 81. *Tunc stagnante sinu gaudent ubi*, vel *ibi*, 10, 11, 12, 15—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et XXXIII MSS. Paris. prob. Ach. Quæ verba

[1] Cf. Burm. loc. laud. Wernsdorf. Poet. min. t. V, p. 120 et 149; Heins. ad Ovid. Met. XI, 393, et XIII, 903.

[2] Ita voc. *rursum* interpretari malim cum Grangæo, quam cum vet. Schol. *iterum* : « quia Trajanus portum Augusti restauravit in melius, et interius tutiorem sui nominis fecit. » Ab Augusto quoque portum hunc inchoatam esse nemo, quod sciam, prodidit. Exstruxit eum Claudius, et perfecit Nero, si numis ejus fides habenda. Trajanum vero addidisse interiorem, Cellarius in Geogr. antiq. II, 9, inde colligit, quod, quem geminum injecta mole fecerit Claudius, postea tergeminus seu triplex fuerit, λιμέσι τρισὶ περιγραφόμενος, Philostorg. de Alarico, XII, 3. Conf. Tab. Peuting. Possis et jungere *rursum intrat* atque *rursum* exponere ut *rursus* X, 150, quod tamen minus arridebit.

vulgo sic explicant : portu tranquillos habente fluctus, tempestate jam sedata, *tunc*, ubi in portum venere. *Tuti stagna sinus*, 1, duo Codd. Paris. et edd. rec. 84. Pro *delubris* C. Vales. conj. *polubris*, seu *pollubris*, hoc est, pelvibus, lebetibus; vid. Fest. et Non. c. 5, n. 11.

Not. 81. *Vertice raso :* nam in luctu summoque vitæ periculo caput radi et crines ab iis, qui ex naufragio vel diuturno morbo alioque discrimine salvi evaserant, diis sospitatoribus offerri solebant.[1] — Falso ergo, ut opinor, quidam « caput nautæ radebant more servorum, liberationem ac salutem a diis exspectare se velut profitentes. » Nemo etenim nescit consuetudinem hanc resecandæ comæ diisque vovendæ a veteribus sæpius usurpatam; quod e Berenices capillorum in sidus transformatorum fabula constat. Ed.

Not. 82. Comparentur verba Euripidis (ὡς ἡδὺ τὸν σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων); Sen. Ep. 78; Macrob. VII, 2, et Cic. Ep. ad Div. V, 12. — *Garrula*, quæ garrulos faciunt homines; vel pro garrulis nautis, vel denique adject. pro adverbio, ingenti garrulitate, qualis plerumque est hominum, magno periculo liberatorum. — *Nautæ*, Catullus ejusque socii, quorum affectus animi egregie adumbrantur.

Anal. 83—92. Præclara conversio! nam descripto periculo et reditu Catulli, repente sensus in actionem transeunt, qua dramatica ac vivida rerum adumbratione summa poeseos virtus continetur. Poeta ob reditum amici, qui in extremo vitæ discrimine versatus erat, lætitia exsultans, advocat servos; jubet properare necessaria ad vota pro reditu Catulli solvenda remque divinam rite faciendam; omnis moræ impatiens est. Festinantes oculis quasi cernimus servos et dominum jam sequentem, jam diis majoribus vota solventem in templis et mox Laribus domi, ubi omnia ad festam lætitiam parata sunt. *Linguis animisque favete*, εὐφημεῖτε, solennis in sacris formula, qua populus vel tacere jubebatur, vel fari verba bona, εὔφημα, boni ominis, ne, qui adessent, seu consulto seu temere, quid mali seu sinistri ominis dicerent, quo vel profanaretur res sacra, vel ejus vis infringeretur.[2] - Cicero de Divinat. lib. I, n. 102 : « Rebus divinis quæ publice fierent, ut faverent linguis, imperabatur. » Ed.

Not. 84. *Serta* vel coronæ, etiam frondes et infulæ, in magna, vel

[1] Conf. Anthol. Gr. VI, 21; Epigr. I; Artemid. Oneirocr. I, 23; Lucian. Hermot. c. 86 (δοκῶ δέ μοι οὐκ ἀλόγως ἂν καὶ ξυρήσασθαι τὴν κεφαλὴν, ὥσπερ οἱ ἐκ τῶν ναυαγιῶν ἀποσωθέντες ἐλεύθεροι); Petron. c. 63; Potteri Archæol. Gr. III, 20; IV, 5; Kirchmann. de Fun. Rom. II, 14. et Jacobs. ad Antholog. Græc. vol. II, part. II, pag. 422.

[2] Conf. ad VI, 539; Casaub. ad Theoph. Char. XIX, 3; Mitscherl. ad Hor. III, 1, 2, 14, 11; Heyn. ad Tibull. II, 1, 84, 2, 1.

publica vel privata, lætitia, super postibus foribusque et templorum et ædium suspendebantur. [1] — *Farre*, hoc est, mola salsa, ex farre tosto et sale, *cultri*, frons victimæ et ignis seu focus adspergebantur.

Not. 85. *Ornate*, parate, vel potius coronate. — *Molles focos glebamque virentem*, hoc est, aram confectam e cespite molli ac virenti seu recenti (Conf. ad vs. 2, et Mitscherl. ad Horat. Od. I, 19, 13, ubi *vivus cespes* eodem sensu dicitur), non aram *molli* cinctam vitta, ut apud Virg. Ecl. VIII, 64.

Var. 86. *Quod restat*, 9 a m. sec. prob. H. Vales.

Not. 86. *Sacro*, *quod præstat*, quod præstantius et majus est, in Capitolio et majoribus Diis *peracto*. Conf. supra vs. 2—9. *Peracto rite*, bene et recte, ex legibus præscriptis, animo, loco ac tempore idoneo. — *Rite* vox sacrorum seu religiosa. [2]

Not. 87, 88. Poeta etiam domesticos placat deos : tanta ejus est lætitia, tantus amoris gratique animi affectus! Præclare autem *parva* Jovis Lariumque *simulacra*, *graciles coronas* et *fragili cera* de diis parvarum ædium. Conf. simil. loc. IX, 137, 138, ibique not. Eorum vero simulacra cur *nitent cera?* quia cerea erant? quod nusquam me legere memini. Nota Ach. est : videtur Lares magna parte cera confectos fuisse, unde eos Horat. Epod. II, 66, *renidentes* vocat. Nonnulli eam designari putant *ceram*, de qua vid. ad IX, 139, et X, 55. *Fragili cera*, flexibili, molli, ut apud Ovid. Met. XV, 169, vel potius de simulacris cereis, quæ facile franguntur.

Var. 89. *Hac*, 23.

Not. 89. *Hic*, domi, postquam Jovi Tarpeio vitulum mactavi (conf. supra vs. 6), *Jovem nostrum*, meum, domesticum (vid. ad IX, 137), *cujus parvum simulacrum* domi habeo, *placabo*, venerabor et ei satisfaciam, agens gratias et vota persolvens, ne irascatur, [3] vel potius *thura dans*. *Laribus paternis*, vid. ad VIII, 14.

Not. 90. *Jactabo*, spargam flores, inpr. *violas* (vid. Casaub. ad Pers. V, 182), et quidem *omnium*, quotquot sunt, *colorum*, nigram seu pullam (τὸ μελάνιον, seu κατ' ἐξοχὴν τὸ ἴον, *wilde*, *dunkle Märzviole*), albam (λευκόϊον, *helle Viole*, *Levkoje*) luteam (τὸ φλόγινον), pallentem, etc. [4]

[1] Conf. vs. 91, et ad VI, 51; IX, 85; Intpp. Virg. Æneid. II, 249; IV, 459; Homer. Iliad. α, 39; Toup. Opusc. tom. II, pag. 102, ed. Lips.

[2] Conf. Interpp. Horat. Od. I, 32, 16; IV, 4, 25, 6, 37; 15, 28.

[3] Conf. Interpp. Horat. Od. I, 36, 2, et III, 23, 3.

[4] Vid. Curtii Sprengelii Antiq. Botan. Spec. I, c. 1; Lips. 1798, et Voss. ad Virg. Eclog. II, 47; V, 38; X, 39.

Var. 91. *Cuncta micent*, 10. *Uncta, nitens longos... operitur festa lucernis* conj. H. Vales.

Anal. 91, 92. Jam omnia domi parata sunt ad festi diei lætitiam. — *Erexit janua ramos*, hoc est, rami, inpr. laurorum, erecti, suspensi sunt in janua; vid. ad vs. 84, et VI, 51, *longos ramos*, ut *grandi lauro ornetur janua*, VI, 79, ubi vid. not.

Var. 92. *Operatur* restitui ex 10, 11, 12, 15—27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, 75, 76, 81, et omnibus MSS. Paris. Id vulgo ita interpretantur: *festa* janua *operatur* sacris, hoc est, rem sacram facit, vel janua mea *operatur festa*, celebrat festivitatem, *matutinis lucernis*, matutino die seu tempore. Bahrdt. vertit: *die Thüre feiert schon bei früher Lampen Licht.* Ego malim: *festa* janua *operatur*, operam dat, *lucernis matutinis*, hoc est, servi occupati sunt in lucernis ad januam suspendendis et matutino jam tempore accendendis. *Operari* est idem quod operam dare, verb. caus sacris, textis, Musis, etc. vid. Heyn. ad Tibull. II, 1, 65; 3, 36, et ad Virg. Georg. I, 339; Bentl. et Jani ad Horat. Od. III, 14, 16. *Operantur*, 1 et 8, prob. Pithœo, qui vellem adjecisset rationem et h. loc. sententiam. Schol. vet. exponit, sacrificant. Equidem eodem sensu accipio: *operantur festa* (plur. pro sing.) *lucernis*, hoc est, festo hoc die jam mane parantur lucernæ. Præstiterit tamen *operitur*, hoc est, tegitur, vestitur (venuste de copia lucernarum, ut mox vs. 100. *Legitime fixis vestitur tota tabellis Porticus*), quod ex emendat. Lips. Elect. I, 3, repositum in 70, 77, 82, probb. Prat. Lubin. Grang. et Schurzfleisch. Ita et legitur in MSS. Scriver.

Not. 92. Sacris festisque diebus, in omni publica privataque lætitia, ad januas ac fenestras, etiam medio die, catenulis suspendebantur *lucernæ*, lampades, cerei, funalia accensa; unde *festa janua*, et forte non sine sale acerbo *matutinis*, tanquam claro die opus esset alia luce. [1] — *Operatur;* vid. supra Var. Lect.

Not. 93 seq. Subita aptaque transitione ad alterum idque primarium Satiræ argumentum progreditur poeta arripitque occasionem sibi oblatam heredipetas perstringendi. — *Suspecta*, quasi non profecta ex animo in amicum benevolo et vera lætitia, sed ex studio captandæ hereditatis.

Var. 95. *Neu* conj. Schrader.

Not. 95 seq. Καινὴν γάρ τινα ταύτην τέχνην ἐπινενοήκατε, γραῶν καὶ γερόντων ἐρῶντες, καὶ μάλιστα εἰ ἄτεκνοι εἶεν· οἱ δὲ ἔντεκνοι ὑμῖν ἀνέραστοι, Lucian. Dialog. Mort. VI, 3. — *Libet exspectare*, exspectet aliquis, vel

[1] Conf. Lips. Elect. I, 3, et ad Tac. Ann. III. 9 (ubi de redeuntis Pisonis domo agitur); Casaub. ad Pers. V, 180, 181; Grot. ad Capellam, pag. 31, Ferrar. de Lucern. sepulchr. pag. 5; Sagittar. de Jan. vett. c. 32.

frustra exspectabo donec reperiatur, qui, etc. (Germ. *darnach warte einer*, vel, *den mögt' ich sehen.*)

Not. 96. Bene non modo *gallinam* dixit poeta, sed et *ægram* atque *oculos claudentem*, moribundam. *Impendat*, mactet, ut dono eam mittat vel pro salute amici sacrificet diis; de quo vid. ad XIII, 233. — *Amico tam sterili*, a quo tam parum emolumenti speres, qui tam exiguam fructus spem præbeat, quum tres habeat filios; vid. ad VII, 49. Alii *sterilem amicum* εἰρωνικῶς dici putant.

Var. 98. *Cadat*, 22. — *Dolorem*, 22. *Colorem*, 73, 77.

Not. 98. Ne vilis quidem avicula *pro patre*, pro eo cui liberi sunt, *cadet*, mactabitur.[1] — *Coturnix* autem h. loc. pro vilissima ave: de quo vid. Bochart. Hieroz. part. II, lib. I, cap. 15, et Varr. R. R. III, 5, 17; Plin. X, 23, seu 33: «Coturnicibus, inquit, veneni semen gratissimus cibus: quam ob caussam eas damnavere mensæ; simulque comitialem propter morbum despui suetum, quem solæ animalium sentiunt, præter hominem.» (ad quæ verba vid. Harduin.) Idem Plinius paullo ante dixerat, coturnices sæpe volando fessas tanta in naves incidere copia, ut eas pondere suo demergant. Sed vilitas coturnicum non tam ab ingenti, quæ Romæ fuerit, harum avium multitudine, quam ab illis caussis, a Plinio memoratis, repetenda. — *Calorem*, æstum febris, ut apud Tibull. IV, 11, 2, ubi vid. Heyn.

Var. 99. *Gallitta*, 17. *Gallica*, 46, 48, 49. — *Pactius*, 25, 57, 58, 60, 64. *Patius*, 21. *Poeticus*, 22. *Pictius* 17. — *Orbus* 16.

Not. 99—120. Si *Gallita* et *Paccius*, hoc est, divites iidemque *orbi*, vel levi tentantur morbo; captatores reverentiam iis amoremque votis pro salute eorum susceptis probare certant, ut ab illis, talibus officiis delenitis, si ex morbo convalescant, heredes scribantur. *Paccius*, vid. supra ad VII, 12, in Var. Lect.

Var. 100. *Fraxis*, 22. — *Libellis*, 2, 3, 4, 7, 10, 11, 15, 17, 19—22, 29, 45, omnesque Codd. Paris. quod magis satiricum videbatur Schurzfl. ut poeta dicat, non tabellas amplius, sed totos libros in porticibus templorum fixos delubraque quasi iis vestita esse. Hinc et vet. Schol. in Cod. Schurzfl. *Ironia : tabulis longis*. Eamdem lectionem revocavit Ach. adjecta hac nota: *libellis* scil. supplicibus, preces et vota continentibus, templorum parietibus et statuis deorum affixis, appensis.

Not. 100. *Legitime*, rite et ordine. — *Fixis*, suspensis, in parietibus. — *Vestitur*, bene de copia et ornatu. — *Tabellis* votivis, quæ vota continebant suscipienda, et in *porticibus* atriisque ædium ac templorum, vel aliis

[1] Ut apud Tibull. I, 1, 23; IV, 1, 15; Hor. Od. III, 18, 5.

locis publicis figebantur, ut omnes voti essent conscii. « Non defuerunt, qui depugnaturos se armis pro salute ægri Caii, quique capita sua titulo præposito voverent, » Suet. Calig. c. 14, ubi vid. Ernesti. Conf. Var. Lection.

VAR. 101. *Promittunt,* 10, 11, 17—20, 25, 27, 45—50, 54—60, 64, 66, et plerique Codd. Paris. Sed nostra lectio auribus gratior est, et vera latinitas postulat ut formulam loquendi *sunt,* vel *exsistunt* et *inveniuntur, qui* conjunctivus excipiat. Conf. Ernesti ad Cic. Off. I, 2, n. 17, et c. 20, extr. c. 24, pr. Fin. I, 20. al.

NOT. 101. Ἑκατόμβη, sacrificium, propr. centum boum,[1] sed et ovium, caprarum, etc. — *Promittant,* diis voveant pro salute ægrorum.

VAR. 102. *Quatinus* multæ edd. etiam Hennin. Sed argutantur vett. Grammatici, qui contendunt, *quatenus* esse adverbium, quod *quo fine*, et *quatinus* conjunctionem, quæ *quoniam* significet. Nullum esse discrimen, nisi in scriptura, ut in *protenus* et *protinus*, scripturamque per *e* antiquiorem esse, docent Jani ad Horat. Od. III, 24, 30; Cellar. Orthogr. Latin. tom. II, pag. 48, ed. Harles. et Casaub. ad Suet. Claud. 26. Ceterum legendum crediderim: *Quatenus hic non sunt res venales elephanti, Nec Latio. Haud usquam.... concipitur; sed furva a gente petita* (nisi malis *petitum..... armentum*) *Arboribus*, etc. — *Hi* pro *hic*, 15. — *Elephantes*, 27, 46, 47, 48, 50, 54, 58, 61, 63, 65—68, 71, 73. *Elephantis,* 45, 49, 55.

ANAL. 102—114. Elephantos voverent heredipetæ, si *hic*, Romæ, vel in *Latio* nascerentur. Apta sententia, cujus tamen vis infringitur intempestiva doctrina. Conf. Var. Lect.

VAR. 103. *Haut usquam*, 11. *Haud usquam*, 47, 48, 49, 54, 59, 60, 64, 65, prob. Schurzfl. *Aut numquam*, 15, 16. — *Nostro sub sidere* pro *sub nostro sidere* revocavi ex 10, 61, 62, 63, 65—69, 71, 72, 73.

NOT. 103. *Nostro sub sidere*, cælo ejusque vertice, climate (ut contra *terras alio calentes sole* dixit Hor. Od. II, 16, 18), non *concipitur,* nascitur; vid. tamen Colum. III, 8, 3, et Pigh. ad Valer. pag. 801.

VAR. 104. *Belua*, non *Bellua*, 17, 18, 20, 45—50, 59, 60, 64; vid. ad IV, 122. — *Fulva*, 11. — Punctum post *petita* ponendum monet Ach. Sed in nostra quoque distinct. voc. *petita* referendum ad præc. *belua*, et hæc per apposit. ut vulgo dicunt, vocatur *Cæsaris armentum.*

NOT. 104. *Furva*, nigra, a *gente*, ab Indis, Mauris, Æthiopibus; vid. ad XI, 125, 126. De voce *furvus* copiose disputavit Heins. ad Ovid. Metam. III, 273.

[1] Vid. Sophocl. Trachin. vs. 762, ibique Hœpfner, et *Larcher* ad Herodot. I, not. 107.

Not. 105. *Arboribus Rutulis et Turni agro*, in saltibus agrisque Rutulorum, quorum rex olim Turnus fuit, et metropolis Ardea, *pascitur*, ut et in agro Tiburtino (vid. Martial. IV, 62, et VII, 12), in quem vetulos elephantos de armento Imperatorum actos putabat H. Vales., ut eorum dentes ibi pristino candori restituerentur cæli solique beneficio.

Not. 106. Elephanti sunt *armentum Cæsaris*, non a *privatis* hominibus ali possunt, sed a solis Imperatoribus, qui hæc animalia, quorum usus olim in bellis erat (vid. 107 seq.), nunc ad voluptatem et spectacula, ludorumve Circensium pompam adhibent.[1] — *Privato*, vid. ad VI, 114.

Var. 107. *Tyrio siquidem*, 22. — *Servire* pro *parere*, 11, 16, 21 a m. sec. 61, 62, 63, 66—69, 71—74, probante Schurzfleisch. qui tamen mihi non persuasit, veteris elegantiæ esse, idem verbum bis ponere. — *Solebat*, 16, 21, 21, 23.

Not. 108 seq. *Siquidem majores horum* elephantorum, qui nunc a Cæsaribus voluptatis et spectaculorum caussa aluntur, *parere solebant Hannibali Tyrio*, cujus patria fuit Carthago, colonia Tyriorum, *et nostris ducibus*, Romanis, qui eos non modo in triumpho duxerunt (vid. Plin. VIII, 6, ibique interpp.), sed illis etiam in bello usi sunt, verb. caus. L. Scipio apud Appian. Bell. civ. II, 96. — *Regi Molosso*, Pyrrho, Epirotarum regi, in cujus *bello elephantos Italia primum vidit, et boves Lucas appellavit, in Lucanis visos ann. Urb. CCCCLXXII*, Plin. VIII, 6. *Molossi*, gens Epiri.

Var. 109. *Et dorso*, 10, 16, 18, 19, 20, 22—27, 45—50, 54—69, 71—74. *Et dorso ferre cohortis Partem aliquam bellis* (hoc est, in præliis vel in prælia) legendum arbitrabatur H. Vales.

Var. 110. *Belliqne*, 9 a m. sec. et 23, haud dubie hiatus vitandi caussa. At vid. ad I, 151. — *Turmam* pro *turrim*, 10, 11, 15, 18, 19 a m. sec. 20, a m. sec. 22, 23, 25, 45—50, 54—69, 71—74, 77. *Turbam*, 2, 4, 7, 16, 17, 19 a m. pr. 21, 24, 27. Utrumque etiam exhibent omnes Codd. Paris. præter Putean.

Var. 111. *Phonium*, 16. — *Histrum* restitui ex 10, 11, 12, 17, 18, 21, 45—50, 54, 55, 57, 58, 64, 66, 67, 71—74, quoniam et supra II, 58, in omnibus fere libris legitur *Hister*, quod ejusdem viri nomen esse videtur. *Istrum*, 19, 20, 23, 24, 25, 56, 59, 60, 65, 68. *Istram*, 14, 15, 16, 22, 27, 61, 62, 63, 65 (Paris. 1512), 69, 70, 75, 76, 77, 81, 82.

[1] Vid. Plin. VIII, 2, et 7; Sueton. Cæs. 37; Fabric. ad Dion. XLIX, pag. 574, 23; Spanhem. de usu et pr. num. tom. I, pag. 170, 720, et Jacobs. ad Anthol. Gr. vol. II, part. II, pag. 169.

Not. 111. *Nulla mora per Novium* (vid. ad VI, 333) scil. foret, si Romæ et in Italia elephantorum copia esset. *Novius* et *Pacuvius* heredipetæ tunc temporis famosi. De hoc conf. II, 58 seq.

Not. 112. *Ebur*, elephas; *ducatur ad aras;* vid. ad vs. 3.

Var. 113. *Galittæ*, 17, 18. *Gallites*, 22. *Gallillæ*, 66. *Gallicæ*, 45, 48. *Gallinæ*, 61, 62, 63, 67. — *Victima sacra*, 10, 15—27, 45—50, 54—69, 71—74, et XXX MSS. Paris. Non male : nam *sacra* poetis etiam dicuntur, quæ vel magna, vel admirabilia, vel præclara sunt: ut et ἱερὰ ac δῖα, apud Homer. Iliad. α, 141, 366; β, 535; δ, 416; λ, 194; ρ, 464, et al. Conf. ad Sil. VII, 9. Hinc etiam *sacra* revocavit Ach. Sed major vis inest τῷ *sola*, modo post *Gallitæ* comma ponatur, non post *sola*, et sensus h. loc. sit : quæ *victima sola tantis deis digna* est. Hinc vulgarem distinctionem mutavi. *Sola* exstat in 1, 8, 11—14, 70, 75—82, et V MSS. Paris. in quibus est Puteān. et Thuan. I.

Not. 113. *Gallitæ*, ut vs. 99. Quæ *victima sola* est *digna tantis deis*, Laribus Gallitæ, ditissimæ matronæ; vel potius hominibus, tam divitibus et orbis, qui a *captatoribus* non solum divino coluntur honore, sed etiam *tanti* illis videntur *dii*, ut elephanti iis sacrificandi sint, non vulgares victimæ. Ita egregie ingenium et mores *captatorum*, seu heredipetarum adumbrantur : cui picturæ mox etiam vividiores fortioresque inducuntur colores vs. 115—120. — *Alter enim*, Pacuvius (quod ex vs. 128 intelligitur), ne illud mireris, pro salute ægri hominis, qui orbus et ditissimus est, *corpora servorum*, etc. hoc est, *servos* atque *ancillas*, quin et liberos *voveret, si concederes*, si per leges liceret, *mactare* horum *corpora*, sacrificia humana. Quæ sacrificia non tam ad opinionem antiquitatis, mortem morte redimi posse, quam ad divinum honorem hominibus præstandum et mitigationem iræ deorum, spectant.

Var. 116. *Et* pro *aut*, 10, 11, 12, 15—20, 22, 25, 27, 45—50, 54—63, 65—69, 71—74.

Var. 117. *Vel frontibus*, 15. Vox *pueris* languet et importuna est, quia modo *servorum* mentio facta eademque sententia bis expressa est. Legendum puto : *nec pueris et frontibus ancillarum Imponet vittas ; sed si qua est*, etc. hoc est, non modo servis, sed etiam filiæ.

Var. 118. *Imponat*, 16.

Not. 118. *Frontibus ancillarum Imponet vittas*, tanquam victimarum, quæ vittis circum tempora ornatæ immolantur. Sic de Sinone aræ destinato Virg. Æneid. II, 129, 133.

. . . . Mihi sacra parari,
Et salsæ fruges, et circum tempora vittæ. Ed.

Not. 118, 119. Filiam adeo, si qua ei est, eamque jam *nubilem* (quo scelus augetur), sacrificabit pro salute ægri, quemadmodum olim Agamemnon, quum cervam Dianæ sacram fixisset, et tempestas, ira Deæ im-

missa, classem Græcam in Aulide retineret, Calchantis consilio, ut iratam deam placaret, ei immolandam statuit *Iphigeniam*, filiam suam, natu maximam; quam tamen Diana, *cerva* pro ea substituta et caligine sacrificantibus objecta, in terram Tauricam per nubes detulit ibique templi sui sacerdotem fecit. Fabula notissima ex Euripid. Iphigen. in Aulid. et in Taurid. Hygin. fab. 98, al. et varie olim tractata : nam alii Iphigeniam vere immolatam tradunt; alii loco cervæ substituunt ursam, vel anum, vel juvencam, vel bovem, etc. [1] — *Iphigenia*, vid. ad vs. 127.

Not. 120. Etsi non sperandum sit heredipetæ, filiam suam ope divina servatum iri, quod contigisse Iphigeniæ, *cerva* ei supposita, *tragici* poetæ fabulantur. *Cerva* fuit *piaculum*, sacrificium expiandi sceleris iræque mitigandæ caussa Dianæ factum, et quidem *furtivum*, quia furtim vel inscii Græcis cerva pro ipsa Iphigenia fuit substituta : eadem *tragica* dicitur, quoniam ex ingenio tragicorum poetarum profecta est. Facetissimo itaque sale et artes heredipetarum et poetarum figmenta notantur.

Var. 121. *Testamentis*, 77.

Anal. 121—127. Etiam hi versus pleni facetiarum. — *Laudo civem meum*, Pacuvius mihi multo sapientior Agamemnone ejusque consilium magis, quam hujus, laudandum videtur, et salutem divitis orbi, ob *testamentum*, vel amplæ hereditatis spem, pro qua vel filiam immolare haud dubitat, multum puto præferendam esse saluti *mille* navium, hoc est, classis Græcorum, pro qua Iphigenia est mactata : nam si dives convaluerit ex morbo, testamentum forte mutabit et Pacuvium ex asse scribet heredem, summo ejus amore devinctus, vel existimans adeo salutem suam ac valetudinem illius votis et sacrificiis tribuendam esse.

Not. 122. *Mille rates*, seu naves Græcorum Trojam profectas esse poetæ memorant, certo numero pro incerto posito (vid. ad Sil. III, 229, et Heyn. ad Virg. Æneid. II, 198). — *Libitinam evadere*, ut *Libitinam vitare* apud Horat. Od. III, 30, 7, pro, mortem effugere. Nam Venus Libitina funerum dea apud Romanos, in cujus templo apparatum funebrem servabant ejus redemptores, vel curatores funerum, qui *Libitinarii* inde dicti sunt.

Var. 123. *Nassæ*, 2, et *Nattæ*, 4, 11, in quibus omnium scholion vetus legitur : *Nassa, seu Natta physicus, qui infirmos domunculis suis inclusos curabat.* Sed vulgata lectio multo venustior est, et illud medici nomen Scholiastarum ingenio effictum. *Nattæ* etiam exstat in IV MSS. Paris.

[1] Conf. Tzetz. ad Lycophr. vs. 183, Heyn. ad Virg. Æneid. II, 116; Heins. et Burm. ad Ovid. Met. XII, 34.

Not. 123. *Delebit tabulas* testamenti, in quibus alios scripserat heredes. — *Inclusus carcere nassæ* venuste dicitur dives et orbus, qui *mirandis meritis*, officiis, votis ac sacrificiis, ab heredipeta irretitus et devinctus capitur, velut piscis in nassa. — *Nassa*, κύρτος (Oppian. Ἁλιευτ. III, 85, et 341 seq.), ἐκ σχοίνων λαβύρινθοι (Theocr. XXI, 11), calathus vimineus angusti colli, quo quum intravit piscis, exire non potest. Ea γραφικῶς describitur in loc. sim. et class. Sil. V, 47 seq. ubi vid. not. Conf. Cic. ad Att. XV, 20; Plaut. Mil. II, 6, 98, et loca scriptorum, in quibus similis est metaphora, a captura piscium desumpta, Plaut. Truc. I, 1, 21, 22, et Curc. III, 61; Martial. VI, 63, 5, 6; Horat. Satir. II, 5, 44; Epist. I, 1, 79, et, qui de eadem re agit, Lucian. in Tim. § 22: Οἷος αὐτοὺς ὁ θύννος ἐκ μυχοῦ τῆς σαγήνης διέφυγεν, οὐκ ὀλίγον τὸ δέλεαρ καταπιὼν, in Dial. Mort. VI, 4. Ὁ δὲ, τοσοῦτόν μοι δέλεαρ καταπιὼν, ἐφειστήκει θαπτομένῳ πρώην ἐπιγελῶν, in Dial. Mort. X. Νῦν Ἑρμόλαος ἔχει τὰ ἐμὰ, ὥσπερ τις λάβραξ καὶ τὸ ἄγκιστρον τῷ δελέατι συγκατασπάσας, in Hermotimo, cap. 59. Ὡς ὀλισθηρὸς εἶ καὶ διαδιδράσκεις ἐκ τῶν χειρῶν, ἀλλ' οἰόμενος ἐκπεφευγέναι ἐς τὸν αὐτὸν κύρτον ἐμπέπτωκας.

Not. 125. *Forsan* non sine vi dictum: innuit enim, incertam hominis spem esse, adeoque improbiora ejus vota, sacrificia et cupiditatem. *Breviter*: nam paucis tantum verbis opus est in testamentis, quibus heredes ex asse scribuntur, nec plura in iis memorantur heredum nomina vel legata. Conf. ad I, 68.

Var. 126. *Incedit*, 15, 21, 22. — *Vide*, 27, 47, 48, 58, 66.

Not. 126. Præclare de simili re Lucian. in Timone § 22. Ἐκεῖνος μὲν, ὅστις ἂν ᾖ ποτὲ, ἁρπασάμενός με (sc. Plutum, hoc est, divitias) αὐτῇ δέλτῳ, θέει φέρων ἀντὶ τοῦ τέως Πυῤῥίου, ἢ Δρόμωνος, ἢ Τιβίου, Μεγακλῆς, ἢ Μεγάβυζος, ἢ Πρώταρχος μετονομασθεὶς, τοὺς μάτην κεχηνότας ἐκείνους εἰς ἀλλήλους ἀποβλέποντας καταλιπὼν, ἀληθὲς ἄγοντας τὸ πένθος, etc. — *Rivalibus*, aliis heredipetis, eamdem hereditatem captantibus. — *Incedere* aptum h. loc. verbum, quod superbiæ seu ostentationis et gravitatis vim passim habet; vid. ad Tac. Ann. IV, 23, 5, ad Liv. I, 26, 9. Cort. ad Sall. Jug. 31, et intpp. Virg. Æneid. I, 46.

Not. 127. *Jugulata Mycenis*, Iphigenia (a patria sic dicta, ut apud Ovid. Met. XII, 34), hoc est, immolatio filiæ. Nam *Mycenis* h. loc. filia Pacuvii (altera quasi Iphigenia vel ei similis), ut supra vs. 119. *Iphigenia*, quoniam pro salute ægri divitisque hominis, ut vera Iphigenia pro salute Græcorum, immolatur.

Anal. 128—130. Poeta, qui ridendo dixerat verum, nunc cum summa indignatione Pacuvio eique similibus heredipetis dira imprecatur, vitam longissimam, et, qualis avarorum esse solet, miserrimam: quid enim tristius esse potest, quam ex divitiis, iisque inhoneste partis, nullam percipere voluptatem et per longam vitam omnibus æque ac sibi ipsi gravem esse atque odiosum? Imprecatio tamen hæc non tam ab indignatione,

quam ab ironia et sarcasmo petita videtur Ach. — *Vivat vel Nestora totum*, hoc est, totam Nestoris ætatem. [1]

Not. 129. *Quantum rapuerit Nero* docent Xiphilinus, Suet. Ner. c. 26, 32, et alii. — *Montibus aurum*, auri cumulum, *exæquet*, ut apud Valer. Max. II, 9 : « Partarum rerum æquatus cælo cumulus sedem stabilem non habebit. »

Not. 130. Conf. Ovid. in Ibin vs. 115 seq.

[1] Conf. Martial. X, 24, 11 (*post hunc Nestora*); X, 48, 4 (*immodico Nerone calet*, hoc est, thermis Neronianis); XI, 12, 5 (*Mentora frangis*, id est, toreuma Mentoreum); Heinsium ad Ovidii Metamorphoseon lib. XII, vs. 188, et de Neronis æstate supra ad X, 246.

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER QUINTUS.

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER QUINTUS,

CUM INTERPRETATIONE LATINA,

VARIIS LECTIONIBUS,

ET SELECTISSIMIS OMNIUM COMMENTARIIS.

SATIRÆ DECIMÆ TERTIÆ ARGUMENTUM.

Mens cruciat pravos, sapiens fert damna modeste.

(Ita pro vulg. *Mors cruciat pravos* legitur in 19, 27, al. et sic jam correxerat Lips. Epist. Quæst. IV, 15).

SCELERA TANDEM PUNITA. — DE FRAUDIBUS AD GABINIUM, CUJUS AMICUS ABNEGAVERAT DEPOSITUM.

— IN FRAUDULENTOS. — AD CALVINUM CONTRA ILLOS, QUI DE AMISSIONE TEMPORALIUM NIMIS DOCENT.

Calvinum, cum gemitu et luctu querentem de perfidia amici, qui depositum (decem sestertia) abnegaverat, consolaturus poeta, ipso statim principio, vs. 1—12, breviter recenset inculcatque solatia, quæ deinde (vs. 13—249) uberius planiusque persequitur, docens, (a) non tenuem Calvino censum, ideoque damnum, quod passus sit, mediocre esse et æquo ferendum animo (vs. 7, 8, 13—

16); (β) tale flagitium non rarum esse inde ab Saturni ævo, neque viro jam sexagenario longoque rerum usu imbuto, miraculo debere esse, his præsertim temporibus, quibus multo graviora quotidie committantur, et egregius sanctusve homo monstro portentoque similis sit (vs. 16—74 et 120—173); hanc vero improbitatem summamque, qua nunc pejeretur, audaciam minime miram videri propter perversas de diis opiniones ineptamque theologiam, quæ contemptum gignat divini numinis efficiatque, ut alii omnino negent deos esse, qui res humanas curent, alii pœnas iis solvere malint, quam perjuriorum flagitiorumque fructu carere, alii denique spem impunitatis inde concipiant, quod lenta deorum ira ipsique exorabiles sint, et quod ille crucem pretium sceleris tulerit, hic diadema (vs. 75—119); (γ) damna et injurias suppliciis improborum, vel ira ac vindicta non sarciri, et ultionem minuti atque infirmi animi, ideoque maxime feminarum, non virorum, minimeque philosophorum, voluptatem esse (vs. 174—192); (δ) improbos mala conscientia, quæ pœna sit omnium gravissima, cruciari, et *nocte dieque suum gestare in pectore testem;* hinc iis cibum inter dentes crescere, vina displicere vetera, somnos breves ac turbidos esse, minima tonitrua fulguraque pavorem incutere, et quemcumque morbum ab infesto Numine immissum videri (vs. 192—235); (ε) malos homines, libidini indulgentes, sensim adsiscere consuetudinem peccandi, et sic plerumque serius aut citius pœnas dare (vs. 236—249).

SATIRÆ DECIMÆ TERTIÆ

ANALYSIS.

Satira egregia et plena salis sententiarumque gravissimarum. Consolationis etiam monumenta proponit exquisitissima, et ad vulnus Calvini sanandum efficacissima. Eadem aptissima quoque est ingenio satirico. Neque enim poeta eidem indulget dolori, nec molli affectu insinuat se in tristem amici animum, sed acriter objurgat eum, quod, quum vir idemque dives ac jam senex sit, et perditis vivat temporibus, non viriliter levem ferat jacturam, sed muliebriter ingemiscat, vel vindictæ ardeat cupiditate, qua res amissæ non reparentur, neque reputet videatque, aliis multo acerbiora, quam ipsi, accidisse. Inde occasionem petit, corruptos seculi sui mores, a priscis valde diversos, ineptamque theologiam, tanquam præcipuam improbitatis caussam, notandi. — Neque tamen dissimulo, quæ severo judici in hac satira displicere possint, et nævi sint corpori egregio inspersi. Primum enim gravissimarum vis sententiarum passim (vs. 23 seq. 40 seq. 62 seq. 162 seq.) ostentatione artis, et intempestiva doctrina ac frigida declamatione infringitur. Deinde ingrata est earumdem fere rerum sententiarumque repetitio vs. 19 seq. et 120 seq. vs. 23 seq. et 126 seq. Præterea ordo rerum dicendarum nonnunquam perturbatur, e. g. vs. 199 seq. ubi historia Glauci parum commode imagini malæ conscientiæ (vs. 192—235) inseritur; vs. 75—119, ubi descriptioni corruptelæ morum scelerumque Romæ vigentium (vs. 16—173) eorum origo et caussæ inculcantur, quæ ei potius subjungendæ erant; vs. 120—173, quibus poeta non nova quæ promittit solatia affert, sed telam potius vs. 23—74 textam, et vs. 75—119 abruptam retexit. Denique dispositio carminis et œconomia parum probanda videtur: nam initio (vs. 1—12) totum ejus argumentum omniaque solatia in epitomen quasi re-

dacta exhibentur, et deinde copiosa exornantur oratione; quæ ratio rhetorem magis decet, quam poetam satiricum. Eadem tamen Juvenalis etiam sequutus est in Satira decima. — De tempore, quo hæc Satira videatur scripta esse, vid. Commentarium ad vs. 16, 17, et 157.

SATIRA DECIMA TERTIA.

Exemplo quodcumque malo committitur, ipsi
Displicet auctori : prima est hæc ultio, quod se
Judice nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallaci prætoris vicerit urna.
Quid sentire putas omnes, Calvine, recenti
De scelere et fidei violatæ crimine? sed nec
Tam tenuis census tibi contigit, ut mediocris
Jacturæ te mergat onus; nec rara videmus,
Quæ pateris : casus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, et e medio Fortunæ ductus acervo.
Ponamus nimios gemitus : flagrantior æquo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere major.
Tu quamvis levium minimam exiguamque malorum

SATIRÆ DECIMÆ TERTIÆ INTERPRETATIO.

1. Quidquid contra leges et in malum exemplum committitur, illi, a quo admissum est, dolorem ac pudorem incutit. Primum hoc supplicium ob sua flagitia rependunt scelerati, ut nulli suo ipsorum judicio et conscientia non condemnentur, licet iniqua judicis sententia et corrupti suffragii urna sint absoluti. Illum autem, qui depositam apud se pecuniam, et suæ fidei a te, Calvine, concreditam per immanem perfidiam nuper abjuravit, nonne vides ab omnibus etiam condemnari, tanquam perjurum et impium? Neque vero est adeo tibi angusta res familiaris, ut levi ejus generis jactura damnoque parvo sis ad egestatem redigendus : neque infrequens illud infortunium tuum est, sed multis evenire solitum, ac sumptum e medio veluti acervo calamitatum, quibus vexare mortales quotidie Fortuna solet. Itaque noli plus æquo indulgere mœrori; homo gravis et constans dejici dolore non debet, nec vehementius, quam res ipsa poscat, affligtari. Pudeat te, quod

Particulam vix ferre potes, spumantibus ardens
Visceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus
Depositum: stupet hæc, qui jam post terga reliquit
Sexaginta annos, Fonteio consule natus?
An nihil in melius tot rerum proficis usu?
Magna quidem, sacris quæ dat præcepta libellis
Victrix Fortunæ Sapientia: ducimus autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec jactare jugum, vita didicere magistra.

Quæ tam festa dies, ut cesset prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quæsitum, et partos gladio vel pyxide numos?
Rari quippe boni: numerus vix est totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.
Nona ætas agitur, pejoraque sæcula ferri
Temporibus, quorum sceleri non invenit ipsa
Nomen, et a nullo posuit Natura metallo.

exigui ac levis mali particulam tolerare nequeas, et furentis in morem animo excandescas, ob fraudem amici depositum tibi restituere negantis, quod sancte custodiendum ab eo et reddendum erat. Miraris hoc scilicet, tu homo sexagenarius, et editus in lucem quo tempore Fonteius consulatum gerebat! Nihilne tandem didicisti ac profecisti ad casus adversos levius ferendos tam longa experientia? Magnam quidem vim habent philosophiæ præcepta, quæ in sapientum libris exstant, ac docent, quo pacto vincere Fortunam possimus; nec minorem tamen ad beate vivendum facultatem dat ipsa vitæ quotidianæ consuetudo et rerum usus, quum perferendo ærumnarum jugo nos assuefacit, et ad hanc patientiæ disciplinam magister erudit.

23. Age, quem dabis mihi diem tam sacrum, tam festum, quin aliquis in eo deprehendatur perfidus, fraudulentus, fur, omne criminum genus lucri caussa susceptum, et opes ferro aut veneno partæ! Exiguus nempe numerus proborum est. Vix tot sunt, quot urbis Thebanæ portæ, vel ostia Nili, qui ditat Ægyptum. Sæculum nostrum ferreo illo sæculo deterius est, neque ullum habet metallum natura, quo nonæ hujus ætatis improbitatem designet. Et nos

Nos hominum divumque fidem clamore ciemus,
Quanto Fæsidium laudat vocalis agentem
Sportula. Dic senior bulla dignissime, nescis,
Quas habeat Veneres aliena pecunia? nescis,
Quem tua simplicitas risum vulgo moveat, quum
Exigis a quoquam, ne pejeret, et putet ullis
Esse aliquod numen templis aræque rubenti?
Quondam hoc indigenæ vivebant more, priusquam
Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens; tunc, quum virguncula Juno,
Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris.
Nulla super nubes convivia Cælicolarum,
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos, et jam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat sibi quisque Deus; nec turba Deorum
Talis, ut est hodie, contentaque sidera paucis

tamen Superum hominumque fidem imploramus clamore tanto, quantum edere solent venales Fæsidii clientes, quum illi verba in foro facienti applaudunt. Ignoras scilicet, o bone senex, et digne cui appendatur, ut pueris, e collo bulla, ignoras, inquam, quas aliena pecunia illecebras habeat, et quo risu simplicitatem tuam homines prosequantur, quum a quopiam postulas, ne falsum jusjurandum dicat, et inesse credat aliquam vim divinam templis et altaribus victimarum sanguine infectis. Hæc sane probitas, hi mores erant usitati apud primos Italiæ incolas, antequam Saturnus regno pulsus, et Jovem fugiens, pro sceptro falcem messoriam acciperet; quum puella Juno; quum Jupiter, nondum rerum potitus, privatam in aliqua montis Idæ spelunca vitam degeret; quum nullas in cælo communes solemniter epulas Superi celebrarent, necdum Ganymedes, filius Trois, aut Hebe, formosa Herculis uxor, miscerent illis pocula; nec e furvis Liparæarum insularum antris progressus Vulcanus ad cælestes illas epulas, multo nectare hausto, labra humentia brachiis nigris abstergeret: unusquisque deorum domi suæ privatim cœnabat: non tam numerosum erat cælicolarum uti modo est, agmen; et orbis sidereus paucis

Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere: nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut Sicula torvus cum conjuge Pluton;
Nec rota, nec Furiæ, nec saxum, aut vulturis atri
Pœna; sed infernis hilares sine regibus umbræ.
  Improbitas illo fuit admirabilis ævo.
Credebant hoc grande nefas et morte piandum,
Si juvenis vetulo non adsurrexerat, et si
Barbato cuicumque puer, licet ipse videret
Plura domi fraga, et majores glandis acervos.
Tam venerabile erat, præcedere quatuor annis,
Primaque par adeo sacræ lanugo senectæ!
Nunc, si depositum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides et Tuscis digna libellis,
Quæque coronata lustrari debeat agna.

diis habitantibus contentus, leviori pondere Atlantem, nunc miserum, premebat: nondum ex illis unus regna profundi maris et propter procellas tristis gubernanda ductis sortibus acceperat; non trux Pluto cum Proserpina uxore umbras terrebat, neque ulla rotæ Ixioneæ, Furiarum, Sisyphiæ rupis, et diri vulturis mentio; sed læti, nullo rege, Manes suo arbitratu ætatem agebant.

53. Aurea illa ætate, portenti simile quidpiam erat, si quis nequam et flagitiosus foret: immane tunc scelus et capitali pœna plectendum censebatur, si adolescens venienti seni, aut puer adolescenti barbato, honorem assurgendo non testaretur, quamvis esset ditior, et majorem domi suæ copiam fragorum, glandisque conspiceret. Tantam apud eos venerationem obtinebat ætas quatuor duntaxat annis provectior! ita succrescens primum barba eodem colebatur tunc honore, quo senectus sancta apud nos afficitur! Nunc si depositam pecuniam amicus non deneget, crumenamque cum nummis ob vetustatem rubigine ac situ detritis restituat, portentosa illa prædicatur esse fidelitas, et digna quæ cum ceteris prodigiis in libros Etruscorum haruspicum referatur, immo quæ instar inauditi monstri certis sacrificiis, ut agna floribus coronata,

Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero, aut miranti sub aratro
Piscibus inventis, et fetæ comparo mulæ,
Sollicitus, tamquam lapides effuderit imber,
Examenve apium longa consederit uva
Culmine delubri, tamquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris et lactis vortice torrens.
  Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega? Quid, si bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo? majorem tertius illa
Summam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
Tam facile et pronum est superos contemnere testes,
Si mortalis idem nemo sciat! Adspice quanta
Voce neget? quæ sit ficti constantia vultus?
Per Solis radios, Tarpeiaque fulmina jurat,
Et Martis frameam, et Cirrhæi spicula vatis,
Per calamos venatricis pharetramque Puellæ,

expietur. Ego quidem, quum virum hac virtute et fide præditum intueor, videre mihi videor infantem membris partim ferinis constantem, aut pisces ab attonito agricola in agro quem arat inventos, aut mulam gravidam: nec minus rei novitate perturbor, quam si pluisset lapidibus, aut apum examen, instar oblongi racemi conflatum, in templi cujuspiam fastigio consedisset, aut torrens flumen magno impetu in mare portentosas sanguinis et lactis undas devolveret.

71. Ingemiscis, quod per impiam fraudem ablata fuerint tibi decem sestertia: quid igitur dicas, si cernas alterum quempiam ducenta sestertia itidem amisisse, quæ similiter alterius fidei et custodiæ clam et sine testibus commiserat? Si videas tertium plures pariter nummos perdidisse, qui vix in ingentis arcæ angulo poterant contineri? Adeo facile et prompte scelerati pro nihilo pendunt, quod testes perfidiæ suæ et conscios habeant deos, si nullus homo conscius testisque sit! En ille perjurus ac perfidus, quam firmo et erecto vultu, quam intenta voce depositum abnegat? aspice mendacem! Jurat per solis radios, per Jovem fulminantem, per Martem ense, Apollinem jaculis instructum, per Dianam pharetra et sagittis

Perque tuum, pater Ægæi Neptune, tridentem;
Addit et Herculeos arcus, hastamque Minervæ,
Quidquid habent telorum armamentaria cæli.
Si vero et pater est; comedam, inquit, flebile nati
Sinciput elixi, Pharioque madentis aceto.
Sunt, in Fortunæ qui casibus omnia ponant
Et nullo credant mundum rectore moveri,
Natura volvente vices et lucis et anni;
Atque ideo intrepidi quæcumque altaria tangunt.
Est alius, metuens ne crimen pœna sequatur;
Hic putat esse Deos, et pejerat, atque ita secum:
« Decernat, quodcumque volet, de corpore nostro
Isis, et irato feriat mea lumina sistro,
Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, numos.
Et phthisis, et vomicæ putres, et dimidium crus
Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas, si non eget Anticyra, nec

armatam, Neptunum tridente, Herculem arcu, Minervam hasta; demum per tela omnia quæ in cæli armamentariis servantur, jurare non dubitat. Quod si liberos habet; Si fallo, inquit, ita mihi Superos iratos imprecor, ut filii carissimi caput aceto Ægyptio elixum atque incoctum cogar comedere.

86. Neque vero mirum est, illos impios tam fidenter pejerare, et aras sine ullo metu tangere; quippe quum ex illis sint qui omnia Fortunæ et casui tribuant; qui nullum, a quo regatur hic orbis, numen agnoscant; qui diei, noctis, et quatuor anni tempestatum varias vices oriri a natura existiment. Alii exsistere deos quidem arbitrantur, ac proinde timent, ne perjurii pœnas luant; pejerant nihilominus, et sic taciti cogitant : « De meo corpore statuat Isis quodcumque volet; oculos meos irata sistro suo percutiat, dummodo pecunia, quam abjuro, fruar, vel ipsis oculis captus. Morbis omnibus, phthisi, apostematibus, crure diffracto et mutilo, emuntur bene nummi; tanti valent. Si sapit Ladas ille, velocitate pedum inclytus, si elleboro Anticyræ et Archigene medico non indiget, profecto podagram, quæ ipsi opes allatura sit, anteponet pernicitati suæ, cum qua est inops et fame con-

Archigene: quid enim velocis gloria plantæ
Præstat, et esuriens Pisææ ramus olivæ?
Ut sit magna, tamen certe lenta ira Deorum est.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? sed et exorabile numen
Fortasse experiar; solet his ignoscere: multi
Committunt eadem diverso crimina fato;
Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema. »
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmant: tunc te sacra ad delubra vocantem
Præcedit, trahere immo ultro ac vexare paratus.
Nam quum magna malæ superest audacia causæ,
Creditur a multis fiducia: mimum agit ille,
Urbani qualem fugitivus scurra Catulli:
Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
Vel potius, quantum Gradivus Homericus: « audis,
Jupiter, hæc; nec labra moves, quum mittere vocem

ficitur: quam enim utilitatem habet pedum illa velocitas, et corona in certaminibus Olympicis data, si est cum fame ac paupertate conjuncta? Deinde, tametsi gravis deorum ira sit, est eadem certe ad puniendum tarda. Quod si omnes improbos merito afficere supplicio decreverint, quandonam ad me in tanto numero pervenient? Quidquod fieri poterit, ut eos placabiles et propitios habeam; perjuris non raro ignoscunt; denique eadem admittunt scelera plerique, eventu ac pretio perquam diverso; unus in crucem tollitur, alter in solium evehitur. »

106. His rationibus mentem conscientia sceleris anxiam perjurus erigit, ac discutit metum: ita confirmatus, tibi ad templum, ubi jurare illum cogas, eunti præibit sponte; immo te huc pertrahere non cunctabitur et urgere: quum enim aliquis, male sibi conscius, præ se fert audaciam insignem, putatur a multis esse propter innocentiam confidens ac securus. Ille perfidus ac sacrilegus instar histrionis personam fictam sustinet, qualem servus agit scurriliter in quadam Catulli poetæ urbani comœdia: tu interim infelix validius, quam Stentor vel ipse Mars apud Homerum, vociferaris, et in has erumpis querelas: « O sancte Jupiter, audis hunc sacrilegum peje-

Debueras, vel marmoreus, vel aheneus? aut cur
In carbone tuo charta pia thura soluta
Ponimus, et sectum vituli jecur, albaque porci
Omenta? ut video, nullum discrimen habendum est
Effigies inter vestras, statuamque Vagellî. »
Accipe, quæ contra valeat solatia ferre,
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunica distantia, non Epicurum
Suspicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubii medicis majoribus ægri;
Tu venam vel discipulo committe Philippi.
Si nullum in terris tam detestabile factum
Ostendis, taceo; nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma,
Quandoquidem accepto claudenda est janua damno,
Et majore domus gemitu, majore tumultu
Planguntur numi, quam funera. Nemo dolorem
Fingit in hoc casu, vestem deducere summam

rantem, nec labra moves! at loqui et exclamare certe, licet ex ære conflatus aut marmore, debueras: cur ergo ad aras tibi consecratas piis effusa chartis adolemus thura, cur vituli exta, intestina porci obesa immolamus, si hæc inulta pateris? Sic est, nihil vestræ deorum statuæ a Vagellii statuis differunt. »

120. Ita tu quidem Superos incusas: audi vicissim rationes quibus tuum solari dolorem, et querelas compescere conabor ego, qui neque Cynicorum scholas frequentavi, neque perlegi placita Stoicorum, quos tunica tantum forma dispar et dissimilis distinguit a Cynicis; neque Epicurum admiror oleribus hortuli sui victitare solitum. Ægroti gravioribus implicati morbis adhibeant sane medicos præstantiores: tu curari vel a Philippi discipulo recte possis. Si nullum facinus in terris vides cum illa tui amici perfidia comparandum, nihil caussæ dico, quin dedas te penitus dolori, et pectus ac vultum utraque manu percutias ac dilanies; quin domum tuam occludas, ut fit in summo luctu et funeribus parentum ac propinquorum, quæ minus moleste graviterque toleras, quam pecuniæ jacturam; hæc enim non simulato mœrore defletur, non veste

Contentus, vexare oculos humore coacto :
Ploratur lacrymis amissa pecunia veris.
Sed si cuncta vides simili fora plena querela,
Si, decies lectis diversa parte tabellis,
Vana supervacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipsorum quos litera gemmaque princeps
Sardonychus, loculis quæ custoditur eburnis :
Ten', o delicias! extra communia censes
Ponendum? qui tu gallinæ filius albæ,
Nos viles pulli nati infelicibus ovis?
Rem pateris modicam et mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos majora ad crimina : confer
Conductum latronem, incendia sulphure cœpta
Atque dolo, primos quum janua colligit ignes;
Confer et hos, veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ robiginis, et populorum

leviter scissa, non lacrymis per vim extortis; at ex animo deploratur; et oculi sponte veras effundunt lacrymas.

135. Sed si reperire est in foro quoslibet homines de ejusmodi sceleribus et damnis conquerentes, si debitores quos sua ipsorum manus et scriptura, quos signum annulo et nobili gemma impressum convincit aliquam syngrapham ab ipsis scriptam et obsignatam fuisse, nihilominus hoc pernegant, et adulterinum esse chirographum falsumque clamitant, licet illa syngrapha decies recitata fuerit palam, variis in locis, et coram diversis testibus; valde profecto delicatus es; si putas te ex hominum grege communi, et usitatis casibus eximendum, quasi gallinæ albæ, ut parœmia fert, esses filius; quasi ceteri præ te uno viles et contemnendi forent pulli, tanquam ovis sinistræ volucris nati.

143. Si graviores, quibus alii quotidie afficiuntur, calamitates expendas, leve illud tuum profecto damnum esse intelliges, nec ad tantam bilem excitandam aptum. Compara, sodes, cum infortunio tuo, latrocinia quæ fiunt ab conductis pecunia prædonibus : incendia domorum, quando clam sulphur et alia id genus ignis irritamenta per dolum foribus admoventur : confer sacrilegia, quum impio furto subripiuntur vasa ob vetustatem sacro quodam honore digna, do-

Dona, vel antiquo positas a rege coronas.
Hæc ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis, et faciem ipsam
Neptuni; qui bracteolam de Castore ducat.
An dubitet, solitus totum conflare Tonantem?
Confer et artifices mercatoremque veneni,
Et deducendum corio bovis in mare, cum quo
Clauditur adversis innoxia simia fatis.

Hæc quota pars scelerum, quæ custos Gallicus Urbis
Usque a lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi nosse volenti
Sufficit una domus: paucos consume dies, et
Dicere te miserum, postquam illinc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroe crasso majorem infante mamillam?
Cærula quis stupuit Germani lumina, flavam

naria populorum, coronæ ab aliquo rege prisco Superis oblatæ, et in templis repositæ. Quod si præda tam dives in iis nulla exsistit, aureæ laminæ de femore Herculis, de vultu ipso Neptuni, aut de Castore abraduntur a sacrilegis levioribus: nec mirum, quippe qui graviora, nullo perculsi metu, flagitia suscipere soleant, ac totam Jovis tonantis ex auro statuam igni liquefacere. Compara cum eodem amico depositum tibi subducente, illos qui parant, vel emunt venena; compara parricidas, quibus hæc irrogata legibus pœna est, ut inclusi sacco e bovis pelle facto, simul cum infelici et innocenti simia, in æquor abjiciantur.

157. Hæc tamen scelera, quæ hactenus memoravi, minima pars eorum sunt, quæ quotidie ad Rutilium Gallicum, urbis præfectum, unius tantum diei spatio a mane ad vesperam deferuntur. Si velis nosse quam profligata hominum vita sit, unam hujus Gallici inspice domum; quid in ea geratur, per dies aliquot expende; tum, per me licebit, deplores calamitatem tuam. Nemo Alpium incolas tumidis strumosisque esse faucibus; nemo mulierum Ægyptiarum mammas obesis pueris crassiores miratur: nemo Germanorum oculos cæruleo colore tinctos, flavos eorumdem crines, unguento delibutos et instar cornuum recurvatos; quia nimirum hæc

Cæsariem, et madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod hæc illis natura est omnibus una.
Ad subitas Thracum volucres nubemque sonoram
Pygmæus parvis currit bellator in armis:
Mox impar hosti, raptusque per aera curvis
Unguibus a sæva fertur grue: si videas hoc
Gentibus in nostris, risu quatiare; sed illic,
Quamquam eadem assidue spectentur prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.
— Nullane perjuri capitis fraudisque nefandæ
Pœna erit? — Abreptum crede hunc graviore catena
Protenus, et nostro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio: manet illa tamen jactura, nec umquam
Depositum tibi sospes erit: sed corpore trunco
Invidiosa dabit minimus solatia sanguis.
— At vindicta bonum vita jucundius ipsa....
— Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum, aut levibus videas flagrantia causis:
Quantulacumque adeo est occasio, sufficit iræ.

in iis regionibus usitata, et communia sunt omnibus. Quando grues infestis unguibus in Pygmæos e Thracia repente, velut sonora nubes, incurrunt, illi pumiliones aciem scilicet instruunt, et pusillis armis accinguntur; nec resistendo pares, a gruibus sævis per auras sublime rapiuntur. Hoc si cerneres in Italia, risum profecto non teneres: apud Pygmæos vero, quamvis hoc idem vulgo spectetur prælium, nemini ea res tamen risum movet, ubi nullus in toto exercitu miles pedis unius mensuram excedit. — Ergone, inquis, inultum crimen perfidiæ et fraudis nefandæ amicus feret? — Finge illum statim in tetrum carcerem conjici, ac tuo arbitratu interfici, nihil enim, eredo, amplius expetet ira tua: non idcirco tamen depositum tibi tuum restituetur, neque illato damno medicina sic fiet; leve duntaxat solatium et invidiæ plenum, ex ejus cruento et mutilato cadavere accipies. — At enim dulce est ulcisci, et vita ipsa dulcius? — Nimirum ita sentiunt homines imperiti ac barbari, qui nulla aut levi de caussa interdum animis excandescunt, quorum bilis vel minima occasione in iracundiam et furorem exardescit.

Chrysippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcique senex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ sæva inter vincla cicutæ
Accusatori nollet dare. Plurima felix
Paulatim vitia, atque errores exuit omnes,
Prima docens rectum Sapientia: quippe minuti
Semper et infirmi est animi exiguique voluptas
Ultio: continuo sic collige, quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam femina. Cur tamen hos tu
Evasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos, et surdo verbere cædit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multo sævior illis,
Quas et Cædicius gravis invenit, et Rhadamanthus,
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.
 Spartano cuidam respondit Pythia vates,
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret

Non ea mens Chrysippi et oratio, non Thaletis hominis mitissimi; neque senis illius prope melliferum montem Hymettum nati, nempe Socratis, qui accusatori suo particulam veneni, quo in diro carcere exstinctus est, largiri noluisset. Est hoc philosophiæ scilicet beneficium, quæ una vel maxime confert ad beate vivendum, ut quæ sunt recta doceat homines, et ex illorum animis vitiorum sensim et errorum omnium fibras extirpet. Ac sane quam imbecillum animum et pusillum semper arguat voluptas ultionis, vel ex eo facile intelliges, quod hujusmodi voluptate mulieres potissimum ducantur. Cave tamen putes flagitiosis impune esse: domesticum illi tortorem habent, a quo intus plectantur, nempe mentem ream et sceleris conscientia trepidam, quæ semper et indefessa surdis flagelli verberibus laniatos quatit et cædit. Nulla, mihi crede, pœna gravior ab atroci Cæditio, vel severo Rhadamantho excogitata unquam fuit, quam gerere in sinu suo testem sui sceleris, qui diu noctuque illud nobis objiciat intentetque.

199. Lacedæmonius quidam cogitabat depositum apud se retinere, ac interposito etiam jurejurando abnegare: oraculum Apollinis consuluit; quæsivit quid censeret Phœbus, an id facere appro-

Depositum retinere, et fraudem jure tueri
Jurando; quærebat enim, quæ numinis esset
Mens, et an hoc illi facinus suaderet Apollo?
Reddidit ergo metu, non moribus; et tamen omnem
Vocem adyti dignam templo veramque probavit
Exstinctus tota pariter cum prole, domoque,
Et, quamvis longa deductis gente, propinquis.
Has patitur pœnas peccandi sola voluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet: cedo, si conata peregit?
Perpetua anxietas nec mensæ tempore cessat,
Faucibus ut morbo siccis interque molares
Difficili crescente cibo: sed vina misellus
Exspuit; Albani veteris pretiosa senectus
Displicet: ostendas melius, densissima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem si forte indulsit cura soporem,
Et toto versata toro jam membra quiescunt,

bante deo posset. Responsum est a Pythia, pœnas ipsum graves daturum, qui hoc ab Apolline quæsivisset, in dubiumque rem ejusmodi revocasset. Quo ille terrore ac pœnarum metu attonitus magis, quam studio virtutis et amore inductus, depositam pecuniam restituit: idem tamen verum ac dignum Apolline responsum fuisse comprobavit suo, ac suorum liberorum, propinquorum, et universæ familiæ ab ultima stirpe penitus exstinctæ exitio. Ita solam peccandi voluntatem Superi plectunt: et vero qui scelus pectore deliberatum concepit, perinde nocens est, ac si illud admisisset. Quid vero si meditatum facinus etiam complevit? Nonne meritas expendet pœnas? Hinc illa mentis anxiæ ac male metuentis sollicitudo, quæ hominem non deserit in ipsa mensa, ubi fauces aridæ, tanquam febri laboraret, cibum deglutire vix possunt, hærentibus inter ipsos dentes dapibus, et eos, quia ægre trajiciuntur, magis magisque implentibus. Respuit vina, vel optima; Albanum vetus et generosum fastidit; si generosius aliquod afferas, ita densas rugas fronte contracta ducit, quasi Falernum acre austerumque biberet. Si per noctem a curis ac metu respirare paulisper, et indulgere somno

Continuo templum et violati numinis aras,
Et, quod præcipuis mentem sudoribus urguet,
Te videt in somnis : tua sacra et major imago
Humana, turbat pavidum, cogitque fateri.
Hi sunt, qui trepidant et ad omnia fulgura pallent,
Quum tonat, exanimes primo quoque murmure cæli;
Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed
Iratus cadat in terras et judicet ignis.
Illa nihil nocuit; cura graviore timetur
Proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.
Præterea, lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt a numine; saxa Deorum
Hæc et tela putant : pecudem spondere sacello
Balantem, et Laribus cristam promittere galli
Non audent : quid enim sperare nocentibus ægris
Concessum? vel quæ non dignior hostia vita?

cœpit, post artus toto cubili diu multumque jactatos, confestim tetra somnia illi objiciunt templum in quo pejeravit, aras quarum numen violavit; quodque illum majori afficit terrore, te videt, te ipsum quem spoliavit. Effigies tua, instar alicujus numinis, aut Furiæ, humanæ staturæ modum excedens, attonitum percellit, et ad crimen confitendum adigit. Ejusmodi sceleratos, simul ac tonitru quodpiam increpuit, aut fulgur emicuit, cohorrescere videas primo cæli murmure, expallescere, metu exanimari, perinde quasi non casu aliquo, et ventorum vi nativa, fulguraret tonaretve, sed certo numinis irati consilio, et ultrice judicis dextra missum fulmen ipsorum capiti ingrueret. Quod si præsentem procellam effugiunt incolumes, proximam gravius reformidant; et quamvis cælum videant serenum, dilatam ad breve tempus duntaxat tempestatem ac perniciem suam arbitrantur. Ad hæc, si laborare febri occipiunt, si latus illis condoluit, his morbis ab irato deo se plecti putant, his tanquam saxis et telis peti : neque valetudinem a Superis deprecari audent votiva, quam aris admoveant, ove, aut diis penatibus gallum immolandum promittere : quid enim sperent scelerati ægrotantes? Quæ victima, quam illi, dignior vita non est?

Mobilis et varia est ferme natura malorum.
Quum scelus admittunt, superest constantia: quid fas
Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus; tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa et mutari nescia: nam quis
Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
Ejectum semel adtrita de fronte ruborem?
Quisnam hominum est, quem tu contentum videris uno
Flagitio? dabit in laqueum vestigia noster
Perfidus, et nigri patietur carceris uncum,
Aut maris Ægæi rupem scopulosque frequentes
Exsulibus magnis: pœna gaudebis amara
Nominis invisi, tandemque fatebere lætus,
Nec surdum, nec Tiresiam quemquam esse Deorum.

236. Naturam improborum vide, quorum mentes variæ semper et mutabiles: illis nihil est audacius ac deliberatius, quum peccant; postquam peccarunt, tunc metu, pudore, pœnitentia perturbantur, et quid sit virtutem inter ac vitium discriminis, agnoscunt. Nihilominus ad eadem flagitia quæ condemnaverant, revolvuntur, naturæ quodam impetu inveteratam servantis consuetudinem, et pravos mores dediscere nescientis. Quotus enim quisque certos in peccando limites prescripsit sibi, quos ultra non progrederetur? Quis exutam semel verecundiam induit rursum, ac in frontem attritam revocavit? Quis uno tantum scelere contentus fuit? Perjurus ille amicus tuus, alio aliquo scelere implicatus, laqueo deprehendetur, ac merito supplicio mactabitur: vel abripietur in carcerem nigrum, ibi unco vinciendus; vel in exilium amandabitur, per scopulum Ægei maris aliquem ex iis ad quos famosi exules deportantur. Illius invisi hominis crudelem cruciatum lætus adspicies, ac tandem gaudens nullum inter deos surdum, et cæcum, ut Tiresiam, esse fateberis.

VARIÆ LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM.

VARIÆ LECTIONES. 1. *Malum* Cod. MS. Hammondi et inde ed. Lond. 1612, teste ac prob. Henninio, quo judice hæc lectio longe elegantior est et magis refert acumen Juvenalis. Præstiterit ita certe *quodcumque mali.* Sed mea qualicumque sententia vulgaris lectio aptissima est, et unice vera; illa autem ab hoc loco aliena. *Malum committit exemplo*, qui illud non primus, sed post alios facit. *Exemplo* autem *malo* aliquid *committit* is, qui turpe perpetrat facinus, quod alios male docet, et ad idem facinus incitat.

NOTÆ. 1. Sen. Ep. 42. « Nulla major pœna nequitiæ, quam quod sibi ac suis displicet : » et præclare Ausonius :

Turpe quid ausurus te sine teste time.

Conf. Var. Lect. — Eadem sententia expressa est a nostrate *Massillon* : *Partout nous rendons hommage par nos troubles et par nos remords secrets à la sainteté de la vertu que nous violons.* ED.

VAR. 2. *Actori*, 13, 16. — *Hæc est*, 15, 17.

NOT. 2. *Ultio*, pœna. *Se judice*, judicio animi sui et conscientiæ.

NOT. 3. *Nemo nocens;* hæc pæne ad verbum transtulit *L. Racine*, *la Religion*, *chant I*, vs. 411 :

« De ses remords secrets triste et lente victime,
« Jamais un criminel ne s'absout de son crime. » ED.

Confer Pauli Epist. ad Roman. II, 14, 15. *Quamvis improba gratia prætoris*, a reo corrupti, *vicerit fallaci urna*, hoc est, fecerit, ut reus judicio vincat fallacibus sententiis judicum sortito datorum : nam prætor seu quæsitor, cui quæstio seu caussa capitalis obtigerat, sortiebatur vel sorte legebat et dabat judices selectos e decuriis, tabellis in urnam conjectis; unde reo favere poterat, secernens in judicibus legendis ejus vel suos amicos. Idem quoque judicibus tabellas dabat, absolutionis, condemnationis et ampliationis, quas hi, in consilium missi, in *urnam* conjiciebant, iisque eductis sententiam ferebat : unde *urna* etiam h. loc. ad suffragia judicum selectorum, a reo corruptorum, referri potest. Sed h.

loc. *prætoris* potissimum *gratia* iniqua notatur.[1] Hinc probabile fit, amicum Calvini, qui depositum abnegaverat, accusatum ab eo, sed prætoris judicumque corruptorum sententiis absolutum fuisse.

Var. 4. *Fallaci*, 1, 8, 21, 70, 75, 76, 81, 82. *Fallacis prætoris*, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 23—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et omnes Codd. Paris. probb. Lub. et Ach. *Prætoris fallacis*, 13. — *Urnam*, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 19—24, 27, 45—50, 54—57, 59—69, 71—74, 77. *Fallacem..... urnam* malebant quidam.

Var. 5. *Quid censere putas*, 15. *Putas homines*, 11, prob. Schurzfleisch. — *Retent.* (hoc est, depositi abnegati ac non redditi) conj. Rutgers. Var. Lection. II, 17.

Not. 5. *Calvinus*; alius forte Calvinus Umber, malus poeta, apud Mart. VII, 89.

Var. 8. *Videbis*, 11, prob. Schurzfl.

Not. 8. *Te Mergat*, funditus te evertat bonis et ad paupertatem redigat. Conf. ad X, 57.

Var. 9. *Hic multis*, 16, 25, 27, 45—47, 49, 54, 55, 57, 58, 60, 64, 65.

Not. 10. *Casus tritus*, vulgaris (metaph. petita a via), *et e medio*, non e summo, *Fortunæ* adversæ, hoc est, malorum, *ductus acervo*, multum abest a summo infortunio.

Var. 11. *Nimios questus*, 7.

Not. 11. *Flagrantior*, acrior, vehementior.

Not. 12. Conf. Horat. Epod. X, 17, et Senec. Epist. 99. *Vulnere*, damno.

Var. 13. *Laborum* pro *malorum*, 17, 20, 21, 29, quod doctius videri potest, vel exquisitius. *Laboris*, 13.

Not. 13, 14. Junge : *particulam malorum, quamvis minimam levium exiguamque, vix ferre potes, Ardens visceribus spumantibus*, æstuantibus bile et ira, in qua sanguis ab imis præcordiis exæstuat. Conf. ad I, 45.

Var. 15. *Quod non tibi*, 16.

Var. 16. *Hic*, 11, 16, 64. *Hoc*, 10.

Not. 16. *Depositum*, quidquid custodiendum alicui datum est, παρακαταθήκη, *sacrum*, sancte servandum et reddendum, vel ob jusjurandum

[1] Conf. Heyn. in Not. et Excurs. ad Virg. Æneid. VI, 432 (nostr. edit. tom. III, pag. 147. Ed.), et Sigon. de Judic. II, 22.

interpositum, vel ne tollatur amicitia, fides violetur et amicus afficiatur injuria ac damno, quo nihil scelestius est.

Anal. 16—22. Talis fraus non mira videri debet homini, longo rerum usu edocto, cui ejusmodi mala tum nota sint ac familiaria necesse est, tum æquo ferenda animo. In interrogatione major vis inest. — *Stupet hæc*, ut supra IV, 119, ubi vid. not. — *Post terga relinquere*, conficere, ut nos dicimus; *im Rücken haben*.

Not. 16, 17. Ex hoc loco probabile fit, hanc satiram Hadriani temporibus scriptam esse, LXI annis (nam LX annos jam *post terga reliquit* Calvinus) post Fonteii consulatum. Sed quatuor, non duo, ut vulgo putant, Fonteii Capitones consules in fastis memorantur. Prior consul fuit ann. Urb. cond. DCCXX, at suffectus tantum, *ad unguem Factus homo, Antoni, non ut magis alter, amicus;* Horat. Sat. I, 5, 32 (vid. Pigh. Ann. tom. III, pag. 497). Alter ann. DCCLXIV, vel DCCLXV cum Germanico Cæs. biennio ante mortem Augusti (vid. Pigh. loc. laud. pag. 540). Tertius ann. DCCCXI, vel DCCCXII cum C. Vipsanio, seu Vipstano, sub Neronis imperio (vid. Pigh. pag. 593; Tac. Annal. XIV, 1; Plin. II, 70, seu 72, et VII, 20; Suet. Calig. cap. 8). Quartus ann. DCCCXIX, vel DCCCXX cum C. Julio Rufo (vid. Pigh. pag. 601, 602). Si alterum h. l. designari credideris, ann. DCCCXXV, vel DCCCXXVI, tertio vel quarto anno imperii Vespasiani; si tertium, ann. DCCCLXXII, vel DCCCLXXIII, secundo vel tertio anno imperii Hadriani; si quartum, ann. DCCCLXXX, vel DCCCLXXXI, regnante eodem Imperatore, hæc satira scripta est. Tertium innui, probabilis, nec tamen certa est intpp. conjectura, quam iis persuasit Lips. Quæst. Epist. IV, 20. Conf. ad vs. 157, et ad XV, 27.

Var. 18. *An*, 1, 10, 12, 13, 14, 23, 24, 54, 64, 70, 75, 76, 77, 82, et IX Codd. Paris. *Ac*, 11, 19. *Ad*, 22. *At*, 15—18, 20, 21, 25, 27, 45—50, 55—63, 65—69, 71—74. Eadem varietas est in Codd. Paris. — *Proficis* restitui ex 10—13, 16—27, 45—47, 49, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, 77, et plerisque MSS. Paris. *Proficit*, 14, 15, 48, 50, 56, 70, 74, 75, 76, 81, 82. *Stupet hæc..... natus*, *Ac nihil.... proficit usu* malebat C. Vales. — *Usus*, 18 a m. pr.

Var. 19. *Equidem*, 17, 18, 20, 22.

Not. 19—22. *Sapientia*, σοφία, quam Pythagoras primus φιλοσοφίαν dixit, est quidem *magna*, potens ac valida, *victrix Fortunæ*, quæ minas ejus ac vim contemnere nos docet; sed idem discimus quoque *magistra vita*, longo usu et experientia. Inde discere poteras, *incommoda vitæ* patienter *ferenda* esse, quamquam non sis philosophus. Conf. vs. 120 seq.

Not. 19. *Libellis sacris*, præclaris, divinis (ut ἱερὸς et δῖος); vel quoniam philosophia, ut verba Cicer. Tusc. Quæst. I, 26, mea faciam, est « donum inventumque deorum...... ejus prorsus divina vis...... et animus divinus, aut deus, etc. »

Var. 20. *Dicimus*, 13, 16, 17 a m. pr. 18, 19, 20, a m. sec. 24—27, 45—50, 54—63, 65, 66—69, 71—74, et dimidia pars Codd. Paris. Parum interest.

Not. 20. « Philosophia est inexpugnabilis murus, quem Fortuna multis machinis lacessitum non transit, » Senec. Epist. 82. Similiter *Cato Fortunæ victor* dicitur Manilio. Conf. X, 52, 53, 365, 366.

Not. 21. *Jactare jugum*, impatienter ferre incommoda vitæ. Metaphora ducta a bobus ferocibus, vel succumbentibus oneri, qui *jugum detrectant, quatiunt, excutiunt, eique subtrahunt colla*. Contra *jugum accipere, subacta cervice ferre, ei submittere colla*, et propr. et metaph. [1] dicitur. — *Magistra*, vid. Heins. ad Ovid. Epist. Her. XV, 83.

Var. 23. *Fures*, 45.

Not. 23—37. Descriptio illorum temporum scelerumque, quæ tum grassabantur: brevis pictura, cui principales tantum colores induxit poeta.

Not. 23. Nunc quotidie committuntur flagitia, iisque profanatur quævis *festa dies*, quæ religiose olim et sancte agebatur. — *Ut cesset prodere furem*, quo non cernere possis furem et deprehendere.

Var. 24. *Ex* abest a 16.

Not. 25. *Gladio*, vi, *vel pyxide*, veneno (quod in ea condebatur, de quo vid. Cic. Cœl. 25, et Sueton. Neron. 47), non fritillo vel alea.

Var. 26. *Numerus vix est totidem* (scilicet hominum bonorum), *quot* (sunt) *Thebarum portæ*, 1, 13, 14, 18, 48, 70, 75, 76, et V MSS. Paris. ut *exercitui, cujus numerus duodecim millium fuit* apud Corn. Nepot. Iphicr. 2. *Numero vix sunt totidem*, 10. 45—17, 19, 21—27, 45, 46, 47, 49, 50, 55—69, 71—74, 77, et XXIX Codd. Paris. e quibus hanc lectionem restituit Ach. quæ emendationem redolet. *Numero sunt vix*, 20. — *Numero vix totidem*, 11. *Numerus. vix sunt totidem* malebat Schurzfl. tanquam convenientius stylo poetæ.

Not. 26. Conf. Senec. Epist. 42, pr. Ad numerum sapientum allusisse poetam, judicio parum probabili suspicantur interpp. — *Numerus vix est totidem*, etc. vid. Var. Lect.

Var. 27. *Hostia*, 19, 20, 25, 45, 46, 47, 49, 57, 58, 64—67.

Not. 27. *Thebarum* Bœotiarum scil. *portæ* septem, unde ἑπτάπυλος Θήβη Homer. Iliad. δ, 406; Hesiod. Ἔργ. 162, al. Nam Θῆβαι Αἰγύπτιαι ἑκατόμπυλοι, Homer. Iliad. IX, 383. Conf. Mel. I, 9, et infra XV, 6. [2] —

[1] Conf. ad VI, 208, intpp. Horat. Od. I, 33, 12, 35, 28; II, 5, 1.

[2] Fuere et alia, sed minora et minus clara, hujus nominis oppida in

Ostia Nili celeberrima septem, Canopicum, Bolbitinum, Sebennyticum, Phatniticum, Mendesicum, Taniticum, Pelusiacum:[1] quæ adhuc superesse tradit Pocock.[2] unde Nilus dicitur *septemfluus*, Ovid. Metam. XV, 753; *septemplex* ibid. V, 187; *septemgeminus*, Virg. Æneid. VI, 801. — *Nili divitis*, quia multis auctus fluviis et per plura ostia in mare mediterraneum effunditur; vel quia inundatione limoque suo Ægyptum ditat, seu fecundat.[3]

Var. 28. *Nova*, 16, 22. *Igitur*, 22. Fuere qui conjicerent: *Nunc ætas agitur*. Præstiterit: *Nonne* vel, quod Hein. ingeniose conjecit, *Non ætas agitur...... metallo?* Nam *non* sæpe dici pro *nonne*, monet ille coll. I, 51, 52, Terent. Andr. IV, 4, 13; V, 2, 11; Heusing. ad Cic. de Off. III, 19; Cort. ad Sall. Bell. Jug. 31, et Heinsio ad Virg. Æneid. IX, 143. Alia loca a Schellero in Lex. latin. laudata sunt, et a me ad Liv. IV, 4, 2. Sic tamen languet dictio illa *ætas agitur et sæcula*, majorque affirmationi vis inest, ut vs. 26 et 27, quam interrogationi. — Vir clariss. *Boissonade* ad Nicet. VI, 441, de χρυσῷ γένει, pag. 320 seq. « Juvenalis sæcula sua plusquam ferrea graviter incusat, nec se extricant interpretes a verbis illis *nona ætas*. Cod. Thuan. nunc Reg. 8071, alias mihi exhibuit lectiones (ab Achaintrio non memoratas) vs. 26, *numerum* pro *numero* et *numerus*, vs. 28, *non alias agitur*, quod perspicuum esse videtur, nempe non agitur alio modo: hi sunt Romæ mores; sic Romæ vivitur. » Ibi autem doct. *Ruperti* observat *alias* eo sensu non dici scriptoribus antiquis; neque hoc loco de Roma, nedum de ea sola, agi. Ed.

Not. 28—30. Hæc varie exponunt interpretes.[4] Notissimum vero

Phthiotide Thessal. (Plin. IV, 8), in Cilicia seu Mysia (Hom. Iliad. β, 691; ζ, 397; Steph. Strab. XIII, pag. 710 al.), in Arabia felici (Ptolem.), Attica (Steph.), Corsica, etc.

[1] Vid. Strab. XVII, pag. 801, 802; Plin. V, 10, seu 11 (ubi conf. Hard.); Herodot. II, 17; Diod. I, 33; Athen. II, 90, ibique Schweigh.

[2] Itiner. tom. I, pag. 29 seq. et 433 seq. vers. germ.

[3] Grangæus: « quia fluit arena aurea, unde Cedreno dictus χρυσοῤῥόας. »

[4] Nonnulli ita: Vivimus eo tempore, quod quatuor, sic dictas, mundi ætates, auream, argenteam, æream et ferream, tantopere excedit, ut pro nona ætate haberi possit, si cum ferrea comparetur et morum respiciatur corruptela. Alii: tempora nostra jam duplo pejora sunt, quam fuere ferrea. Plerique arbitrantur, non probant, a Latinis quidem poetis quatuor effingi ætates, a Græcis autem octo, quot sint metalla, auream, argenteam, electram, æream, cupream, stanneam, plumbeam, ferream. Ascensius putabat, *primam* ætatem fuisse deorum regnantium sine crimine; *alteram* deorum adulterio aliisque vitiis fœdatorum; *tertiam* semideorum magis ad divinitatem accedentium; *quartam* semideorum ad hominum magis vitam inclinantium; *quintam* heroum, mortalium quidem, sed virtutem totam amplexantium; *sextam* heroum, non omnino perfectorum; *septimam*

est, priscos poetas, ut indicarent, homines a naturali optimaque vitæ ratione ad pessimam gradatim esse delapsos, omne illud tempus, quod effluxerit inde ab origine mundi, in ætates, a *metallis* pro cujusque ratione denominatas, descripsisse, et quidem vel in duas (vid. Virg. Georg. I, 125 seq.), vel in tres (Arat. Phæn. 100 seq.), vel in quatuor (Ovid. Metam. I, 89 seq. et al.), vel in quinque (Hesiod. Ἔργ. 109—208), non vero ut plerique intpp. h. loc. putant, in octo, quot sint metalla, in auream, argenteam, electram, æream, cupream, stanneam, plumbeam, ferream; etsi gradus plures non male ita exprimi potuisse videntur. Itaque suspicabar olim cum Vossio (vid. not.), Juvenalem respexisse vaticinia illa Sybillina de ἀποκαταστάσει, seu παλιγγενεσίᾳ (de quatuor sæculis denuo revolvendis et renovandis), vel famam illam, ab Etruscis vatibus profectam, de octo sæculis mundo datis, et vita moribusque hominum diversis, de sæculo nono, a Syllæ temporibus (quibus maxima fuit rerum mutatio, et pravitas morum) incipiente, et de decimo, meliorum temporum aureæque ætati similium principio et rerum ἀποκα-

---

hominum, plus virtuti, quam vitiis deditorum; *octavam* hominum, vitiis magis quam virtuti studentium; *nonam* hominum, ex meris vitiis sceleribusque consutorum. — Grangæus suspicabatur, Juvenalem mundo tot ætates, sive earum potius mutationes, in septennia descriptas, tribuisse, quot Solon assignaverit homini, cujus nona ætas langueat, et infirma sit (vid. de ταῖς τῶν ἡλικιῶν μεταβολαῖς κατὰ ἑβδομάδα Solonis Fragm. apud Clement. Alexand. Strom. VI, 16, pag. 814, ed. Potteri, et Philon. de Mundi opificio, lib. I, vel in Gnomicorum Poett. Opp. a Glandorf. et Fortlage Lips. 1776, editis tom. II, pag. 77 seq.). — Plathneri animadversio est hæc : « Procul dubio poeta respexit ad septem metalli species. Ut igitur ostenderet improbitatem sæculi, nonam esse ait ætatem, id est, nonam speciem metalli esse inveniendam, ut nomen capiat. Sed cur non *octavam*? Ex commistione hoc specierum fieri poterat. Magis vero est, poetam ad Sibyllam respexisse, quæ mundi ætates quatuor metallorum generibus notasse dicitur, ut esset aurea, argentea, ænea, ferrea, et quarta finita παλιγγενεσίαν statuisse. *Nona* igitur *ætas*, quæ ferrea renata, adeoque octava deterior. » Vossius de Sybill. Orac. c. 4, p. m. 42, hæc notavit : « Nullum dubium est, quin Juvenalis Cumæam sequutus sit vatem, quæ nonam ætatem, nullo signatam metallo, descripserat velut omnium ætatum teterrimam; ut contra decimam ætatem veluti omnium optimam, utpote quæ futura esset ἀποκατάστασις per Christum. Sed poeta quum istam ἀποκατάστασιν non admitteret, scribit nonam etiamnum fluere ætatem : in libris enim Cumææ Sybillæ ἀνεπίγραφος, et sine titulo fuit octava et nona ætas. Si id non sit, verisimile est, ab octo cæli regionibus, seu sphæreis octo ætatibus, a tellure vero cognomen additum fuisse nonæ, quum constet, aliquot Pythagoreos eosque sequutum Philonem Judæum istoc ordine cæli digessisse regiones. » Omitto aliorum conjecturas minus probabiles.

ταστάσει; vid. Heyn. in Argum. et notis ad Virg. Eclog. IV, 4 seq. Serv. ad Virg. Eclog. IX, 47; Censor. c. 17; Plut. in Vit. Syll. Opp. tom. I, pag. 456; A. ed. Francofurt. et Fabr. Bibl. Gr. tom. I, pag. 246, edit. Harles. Ita duplici modo designaretur sæculum, ut simile nono illi, quod Etrusci vates, et ut pejus ferreo, quod poetæ commenti sunt. Neque hæc conjectura aliena est ab ingenio Juvenalis, qui doctrinam ostentare amat. Iis vero, quæ contra eum disputavit *Heinecke*, non tanta inest vis quanta ipsi videtur: nam simile quidem idemve tempus, at diversa ratione ab Etruscis vaticinis priscisque poetis adumbratum fuisse contendi, et verba *quorum* (scil. sæculorum, id est, cujus sæculi) *sceleri.... metallo* non ad *nonam* retuli *ætatem*, sed ad *sæcula ferri temporibus pejora*: neque Censorinus tantum, sed alii quoque auctores consulendi; ex nota autem Servii ad Virg. Eclog. IX, 47, et ex hoc Maronis loco sæculum illud decimum non multo pejus, sed longe melius fuisse, quam nonum, colligo; nam sermo ibi est de sæculo felici, quod læto portendatur prodigio et infaustam Syllæ ætatem excipiat. Neque tamen diffiteor, illam interpretationem argutam magis, quam veram, vulgatamque lectionem emendandam potius quam explicandam, et videri posse, et mihi semper visam esse. Conf. Var. Lect.

Not. 31. Summa δεινότης inest his verbis, et brevitas affectui convenit. — *Nos* sceleratissimo vivimus sæculo, quo ubivis et quotidie tot tantaque grassari videmus scelera, et tamen tam stupidi sumus, ut, si quid mali aut injuriæ nobis aliisve accidat, continuo præ stupore et tanquam novitate miraculoque attoniti *hominum Divumque fidem*, opem, *cieamus*, imploremus, quasi hæc inusitata sint, nec semper et ubique obvia.—*Pro Deum atque hominum fidem!* vel *dii, obsecro vestram fidem*, etc. admirationis quiritationisque formulæ, ut nostræ: *uns Himmels willen! um Gottes willen!* Ita exclamasse videtur Calvinus: unde *nos ciemus* mollius dictum pro *tu cies*.

Var. 32. *Quando* legit, certe in vers. german. expressit Bahrdt. Sed vulgata lectio longe aptior, et in ea major vis est. — *Fæsidium*, 1, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 22, 51, 55, 70, 75, 76, 82. — *Fessidium*, 20, 24, 25, 27, 47, 48, 50, 56—69, 71—74, 77. *Fesidium*, 19. *Phesidium*, 21, 23, 45, 46. *Phæsidium*, 49. *Phæsidium*, 17. *Sesilium*, 16. — *Laudet*, 25, 56, 57, 59, 60.

Not. 32. Hæc et δεινῶς et σαρκαστικῶς dicta. — *Quanto* clamore *Fæsidium* male *agentem* caussas, vel perorantem in foro *laudat vocalis*, clamosa, *sportula*, hoc est, clientium aliorumque hominum turba, præmio sportulæ conducta, ut dicendi acclamaret *Pulchre*, *Bene*, σοφῶς, etc. vid. ad I, 1 seq. et de *sportula* ad I, 95 seq. Non minus facete locuti sunt de hac re Martial. VI, 48; Plin. Epist. II, 14, in loco class. et auctor Epigr. in Anal. Brunck, tom. II, pag. 331 (Ποιητὴς πανάριστος ἀληθῶς ἐστιν ἐκεῖνος, Ὅστις δειπνίζει τοὺς ἀκροασαμένους. Ἢν δ' ἀναγινώσκῃ καὶ νήστιας οἴκαδε πέμπῃ, Εἰς αὐτὸν τρεπέτω τὴν ἰδίην μανίην).

NOT. 33. Salse Calvinus sexagenarius (vs. 16, 17) dicitur *senior dignissimus bulla*, hoc est, qui inter pueros referatur propter simplicitatem rerumque imperitiam; νήπιος γέρων· nam *bulla* puerorum insigne; vid. supra ad V, 164. *Senior* ἐμφατικῶς, ut *Tun' vetule* apud Pers. I, 22.

VAR. 34. Abest hic versus a 16, et post vs. 35, legitur in 19.

NOT. 34. *Quas habeat Veneres*, voluptates, gratiam, venustatem, illecebras, hoc est, quam grata sit et jucunda avaris.

ANAL. 34—119. Præclare docet poeta, corruptos sæculi sui mores vitiorumque licentiam, quæ rempublicam Romanam invaserit, ex contemptu religionis, tanquam ex primario fonte, fluxisse, hanc vero irreligiositatem ex superstitione et inepta natam esse theologia, quæ phantasiæ quidem præbeat alimenta, sed mentem corrumpat, et jam *vulgo*, plebi, sit contemptui ac ludibrio; homines itaque, quamdiu simplex adhuc fuerit religio, pie et sancte vixisse, at postquam ingenium poetarum eam multis argutiis, fabulis pravisque opinionibus de natura, vita, moribus et ingenti numero deorum deformaverit, a probis majorum moribus ad impietatem et scelera defecisse. Hæc igitur θεολογούμενα, et commenta poetarum multis deridentur salibus facetiisque (ut in Luciani Dialog. Deorum), sed et nimia forsan ingenii orationisque luxurie, et judicio paullo iniquiori de mythologia vet.[1]

VAR. 36. *Illis*, 22.

NOT. 37. Stulti et simplices sunt, qui deos verentur perjuriorum vindices. — *Aræ rubenti* scil. igne, vel potius sanguine victimarum.

NOT. 38—52. Festiva, sed declamatorio potius, quam poetico dicendi genere adumbrata descriptio aurei sæculi, quo Ausonum adeoque Aboriginum Latinorumque religio admodum simplex fuit, et præter Saturnum, Janum, Picum et Faunum alios ignoravit deos; qui postea ex Græcorum mythologia adsciti sunt. Conf. Var. Lect. ad vs. 41. — *Indigenæ*, prisci incolæ Latii, Aborigines, non tantum ἐγχώριοι, sed etiam αὐτόχθονες, αὐθιγενεῖς, *hoc more*, hac simplicitate ac fide, pietate et sanctitate vitæ, *vivebant*, aurea ætate, qua regnavit *Saturnus*, *prius quam* hic, a Jove filio suo exutus regno, *fugiens diademate deposito sumeret agrestem falcem*, symbolum messis: nam ipse Saturnus fuit symbolum melioris vitæ, cujus origo a statione, messe frugibusque inventis repetenda est, et hinc Aborigines agri vitæque cultum docuisse fingitur.[2]

VAR. 40. *Saturnus fugiens*, *et erat virguncula Juno*, 11, plane eleganter

[1] Conf. Rigalt. de Satir. Juven. et supra ad III, 312 seq.

[2] Vid. Heyn. in Excurs. IV, et V, ad Virg. Æneid. VII, et in Exc. II; ad Æneid. VIII, 314—329. Conf. supra VI, 1—13.

et recte, judice Schurzfl. qui monet, lacunas olim in primigenio exemplari poetæ fuisse, quas librarii, pro captu quisque suo, expleverint. Pro majoribus distinctionibus, vs. 41, 45, 49 et 50, positis, substituendæ forsan minores, et verba *Prandebat........ Pondere* vs. 46—49, parenthesi includenda, ut sic omnia a vocc. *tunc quum* vs. 40, pendeant. Hic certe est ordo sententiarum (conf. vs. 53), neque tot et tam longæ propositiones, quas poesis respuit, a luxuriante ingenio abhorrent.

VAR. 41. *Et primævus..... Jupiter* conj. Britan. coll. verbis Claudiani: *Talis ab Idæis primævus Jupiter antris Possessi stetit arce poli.* Annotatio Hein. est hæc: «Vocem *privatus* corruptam esse statuunt Burmannus primus et secundus ad Prop. III, 1, 27, quorum ille conjecit *Et vagiret adhuc*, hic autem *nutritus* vel *lactatus*, fortasse quia Jovem puerulum adhuc in Idæis antris vix *privatum* dici potuisse putabant. Sed hanc vocem non nimis premendam esse puto; nil dicere voluit poeta, nisi Jovem nondum regnasse.»

NOT. 40, 41. *Tunc, quum adhuc Jupiter,* quo regnante argentea fuit ætas, *privatus,* regno nondum paterno potitus, aleretur in *Idæis antris,* neque jam uxorem duxisset *Junonem.* Conf. VI, 14—16. — *Antris Idæis*, Idæ, montis Cretensis. Fuere tamen, qui Jovem in Ida, Phrygiæ monte, natum educatumque traderent, postquam confusæ fabulæ Cretenses et Phrygiæ. [1]

NOT. 42—45. Tum vita deorum a poetis nondum ad heroum vitam accommodata erat, nec tam luxuriosa etiam efficta, vel jucunda et otiosa, ut Saliarem in modum quotidie epularentur. Poetæ fabulantur, quod vel tironibus notum est, convivia a diis heroum more agi, iisque *ad cyathos*, a poculis, οἰνοχόους esse (ut apud Prop. IV, 8, 37, et Hor. Od. I, 29, 8, ubi vid. Mitscherl.), *puerum Iliacum*, Ganymedem, pulcherrimum, juvenem filiumque Trois, vel Erichtonii, vel Assaraci, vel Ili, regum Trojanorum, *et formosam Herculis uxorem*, Heben.

VAR. 44. *Et jam* pro *etiam* revocavi ex 23, 25, 45—50, 55—60, 62, 65—69, 71—77. Vetus scholion est: *etiam exsiccato fæculento, aut liquefacto.* Inde Schurzfl. hæc notavit: «Schol. forte *saccato* legit. Glossæ: *sacco, exprimo, decolo.* In utribus habebant olim vina. Decolatis igitur exinde fæcibus brachia, tanquam oleo aliquo, unxisse Vulcanum sit poeta.» Præstiterit *nec jam*, vel potius *aut jam* ad cyathos erat, *libato nectare tendens*, etc. vid. Comm.

NOT. 44, 45. Verba explicatu difficillima, nec a quoquam interpretum intellecta: [2] quæ hæc sensu capio: *Nec puer Iliacus ad cyathos* (erat,

[1] Vid. Passerat. ad Prop. III, 1, 27, et Heyn. ad Apollod. I, 1, 1, extr. pag. 15, 16, ed. rec. pag. 7.

[2] Hæc verba varie interpretantur, vel: nondum Vulcanus, post haustum in cælo nectar detersisque brachiis, revertebatur ad officinam Liparæam; vel, nondum Vulcanus brachia de-

vel *quum nec.... esset*), *nec Herculis uxor et Vulcanus*, pocillator deorum, ex officina *Liparæa* arcessitus, fumo niger, et hinc *brachia* e fornace et camino *nigra tergens*, sibi detergens, quum in eo esset, ut porrigeret diis pocula, *nectare*, vino deorum, more olim solito, *jam siccato*, exhausto, ex crateribus, majoribus vasis in abaco positis, et in *cyathos*, minora pocula, infuso. Conf. ad V, 47. Nam Juvenalis respexit locum Homer. Iliad. I, 597 seq. ubi Vulcanus

> Αὐτὰρ ὁ τοῖς ἄλλοισι θεοῖς ἐνδέξια πᾶσιν
> Ὠινοχόει, γλυκὺ νέκταρ ἀπὸ κρητῆρος ἀφύσσων.

(Ut h. loc. *siccato nectare*, et apud Homer. Od. IX, 9, 10.

> ..... Μέθυ δ' ἐκ κρητῆρος ἀφύσσων
> Οἰνοχόος φορέῃσι καὶ ἐγχείῃ δεπάεσσιν).
> Ἄσβεστος δ' ἄρ' ἐνῶρτο γέλως μακάρεσσι θεοῖσιν,
> Ὡς ἴδον Ἥφαιστον διὰ δώματα ποιπνύοντα.

Notavit simul discrimen insigne illorum pincernarum, e quibus duo fuere *formosissimi*, Ganymedes et Hebe, tertius vero deformis, Vulcanus claudus et fumo *niger*, nec sine irrisione deorum et pocillatoris. Conf. X, 130 seq. et V, 52—62, ibique not. Verba tamen *siccato nectare* paullo durius sic dicta, et lectio vulgaris emendanda videtur. Olim suspicabar legendum esse: *nec jam*, vel potius, *aut jam* (ut mox vs. 50) scil. ad cyathos erat, seu quum esset *siccato nectare tendens* (extendens, protendens) *Brachia Vulcanus*, scilic. quum pocula diis porrigeret. Has conjecturas, quarum me nondum pœnitet, reprobavit *Heinecke*, cujus nota est: «Post *neque* disjunctivas particulas *aut*, *vel*, etc. negandi vim habere, nullo modo autem *et*, *ac*, *que*, docere studet Bentl. ad Horat. Epod. 16, 6, et Serm. I, 6, 68, cum quo facit Ruhnken. ad Vellei. II, 45. Sed vid. (præter Burm. ad Ovid. Met. III, 492; Ern. ad Tac. Ann. I, 32; Johnson. et al.) summum Wolfium acute pro more suo de his disputantem ad Tac. Ann. I, 32. Mox in iis, quæ sequuntur, mendum esse puto; ea certe, quæ interpretes attulere, nauci non sunt. Ipse nihil, quod satisfaciat, extundere potui. Quid dicamus vero de conjectura *tendens*? Quomodo Vulcanus pocula porrigere potuit *siccato nectare*?» Potuit omnino, si verba *siccato nectare* eo quo supra dixi, et ad V, 47, sensu acceperis;

tergens, deorum accumbebat mensæ, et nectar potabat; vel, nondum erat Vulcanus faber deorum, qui jam post remotas epulas et mensam, ubi nectar exhausit, surgit, manus *tergens*, aqua lavans, aut potius madefaciens et irrigans nectare epoto; vel denique, nondum Vulcanus in officina Liparæa epotum nectar nigro brachio ab ore detersit. Ceterum omnia plana esse, et facilia dicit Ach. in hoc sensu: *et* quum nondum *Vulcanus*, *tergens brachia nigra* fuligine tabernæ; *et jam siccato nectare*, exhausto prius poculo nectaris pleno, *ad cyathos* adhuc esset.

quem, etsi præfracte eum defendere nolim, probabilem certe faciunt ea, quæ notavi. Nihil vero difficultatis et plus salis h. loc. inerit, si reposueris: *libato nectare tendens*, etc. Ita Vulcano non tantum pincernæ, et quidem nigri, partes tribuuntur, sed etiam prægustatoris, qui vina convivis porrigenda *libat*, vel *delibat*, hoc est, antea et primus vel leviter, et primoribus labris gustat, prægustat, προγεύεται; vid. ad VI, 633. Pro *libato* a librariis facile substitui poterat *siccato*. Utrum itaque, vel nulla opus sit medicina, vel lenior meliorque adhiberi possit, judicent me acutiores. Comparandus autem est locus similis, et facetiarum plenus Luciani in Dial. Deorum, V, c. 4, et 3. ΖΕΥΣ. Τὸν Ἥφαιστον ἔδει τὸν σὸν υἱὸν οἰνοχεῖν ἡμῖν χωλεύοντα, ἐκ τῆς καμίνου ἥκοντα, ἔτι τῶν σπινθήρων ἀνάπλεων, ἄρτι τὴν πυράγραν ἀποτιθέμενον, καὶ ἀπ' ἐκείνων αὐτῶν τῶν δακτύλων λαμβάνειν ἡμᾶς τὴν κύλικα καὶ ἐπισπασαμένους φιλῆσαι μεταξὺ, ὃν οὐδ' ἂν ἡ μήτηρ σὺ ἡδέως φιλήσειας, ὑπὸ τῆς ἀσβόλου κατῃθαλωμένον τὸ πρόσωπον. Ἡδέως ταῦτα· οὐ γὰρ καὶ παρὰ πολὺ ὁ οἰνοχόος ἐκεῖνος ἐμπρέπει τῷ συμποσίῳ τῶν θεῶν· ὁ Γανυμήδης δὲ καταπεμπτέος αὖθις ἐς τὴν Ἴδην· καθαρὸς γὰρ καὶ ῥοδοδάκτυλος, καὶ ἐπισταμένως ὀρέγει τὸ ἔκπωμα καὶ, ὃ σε λυπεῖ μάλιστα, καὶ φιλεῖ ἥδιον τοῦ νέκταρος. ΗΡΑ. Νῦν καὶ χωλὸς, ὦ Ζεῦ, ὁ Ἥφαιστος, καὶ οἱ δάκτυλοι αὐτοῦ ἀνάξιοι τῆς σῆς κύλικος, καὶ ἀσβόλου μεστός ἐστι, καὶ ναυτιᾷς ὁρῶν αὐτὸν, ἐξότου τὸν καλὸν κομήτην τοῦτον ἡ Ἴδη ἀνέθρεψε· πάλαι δὲ οὐχ ἑώρας ταῦτα, οὐδ' οἱ σπινθῆρες, οὐδ' ἡ καμίνος ἀπέτρεπόν σε μὴ οὐχὶ πίνειν παρ' αὐτοῦ. ΖΕΥΣ. Εἰ ἄχθῃ παρὰ παιδὸς ὡραίου δεχομένη τὸ ἔκπωμα, σοὶ μὲν ὁ υἱὸς οἰνοχοείτω· σὺ δὲ, ὦ Γανύμηδες, ἐμοὶ μόνῳ ἀναδίδου τὴν κύλικα, etc.

Not. 45. *Vulcani* et Cyclopum *taberna*, seu officina a poetis collocatur in iis locis, quæ ignibus subterraneis ardent, præcipue in Ætna, Lemno, insulis Æoliis seu Vulcaniis circa Siciliam; earumque potissimum maxima, *Lipara*.[1] — Alii in alias sententias abeunt interpretes; plurimas jam retulit *Ruperti*, quibus ego quasdam subjiciam. Ipse, quem sequimur, editor Goettingensis ad finem operis sui hanc notam addidit: « *Brachia tergens*, detergens fuliginem sudoremque. Conf. Luciani Dial. Deorum, XV, 1, ubi Vulcanum dicit ἱδρῶτι ῥεόμενον, εἰς τὴν κάμινον ἐπικεκυφότα, πολλὴν αἰθάλην ἐπὶ τοῦ προσώπου ἔχοντα. » Recens apud nos Juvenalis interpres, clar. *Baillot*, vult *siccato nectare* intelligi Vulcanum, quia claudus erat, et ideo non pedibus celer, aliquando ad convivia deorum tardius advenire, quum jam calices epoti sunt, nectarque exhaustum. *Crammer* autem dubitat an interpp. ceperint mentem satirici, qui post multas multorum interpretationes et conject. etiamnum majorem opem exspectare videtur. Itaque et ipse locum tentat, legendo: *et non, siccato nectare, torquens brachia*, vel *tollens*, hac sententia: « quum necdum Vulcanus

[1] Vid. Heyn. ad Virg. Æneid. VIII, 416 seq. (nost. edit. t. III, p. 437, 438. Ed.); Spanhem. ad Callim. H. in Dian. vs. 47, et Koeppen. ad Homer. Iliad. α, 594. Conf. supra ad I, 8, et X, 132.

epoto in deorum conviviis nectare, mox nigra brachia movet in taberna Liparea.» Ed.

Not. 46. *Prandebat quisque deus sibi*, privatim, solus; nondum enim luxuriosi erant.[1]

Not. 47 seq. Πολυθεΐα, a poetis efficta, lepide irridetur. Conf. Plin. II, 7, et Cic. de Nat. Deor. passim.

Not. 48. Conf. Wernsdorf. Poet. min. tom. III, pag. 56; nostr. edit. tom. II, pag. 113. Ed. — *Miserum*, bene, ob gravitatem ponderis.

Var. 49. *Necdum*, 21.

Var. 50. *Pluto*, 16, 17, 18, 22, 23, 24, 64. *Pluton*, Πλούτων, dicitur Virg. Æneid. VII, 327; Claud. R. P. I, 276 al.

Not. 49, 50. Nondum aliquis poeta commentus erat, Saturni filios, Jovem, Neptunum et Plutonem de mundi imperio *sortitos* esse. — *Imperium profundi*, maris (non inferorum), *triste*, ob tempestates, in mari sævientes, quæ tot calamitatum caussæ sunt. — *Pluton*, Πλούτων, *torvus*, sævus, durus, inexorabilis,

. . . . . . Ἀΐδης ἀμείλιχος ἠδ᾽ ἀδάμαστος.
Τοὔνεκα καί τε βροτοῖσι θεῶν ἔχθιστος ἁπάντων,

Hom. Iliad. IX, 158, 159. — *Cum conjuge Sicula*, Proserpina, in Sicilia nata et rapta a Plutone juxta Hennam, unde et *Hennæa* dicitur. De Proserpina, vid. *Creuzer's Symbolik*, tom. IV, pag. 344 seq.

Var. 52. *Legibus*, 24.

Not. 51, 52. Conf. ad II, 149 seq. Nondum aliquis poeta fabulose multa tradiderat de inferis et pœnis ibi luendis, verb. caus. de *rota* Ixionis, de *Furiis*, de *saxo* Sisyphi et de *vulture atro*, jecur Tityi et Promethei depascente; neque etiam de *regibus* judicibusque *infernis*, de Plutone, Minoe, Æaco, Rhadamantho, Triptolemo: nam his non opus erat, quum scelera ne nota quidem essent, nedum admitterentur, neque talia in mentem veniebant hominibus, quorum et vita et religio simplicissima erat.

Not. 53. *Improbitas*, exemplum improbitatis, *illo ævo*, quod poetæ aureum dixerunt sæculum, *admirabilis*, inusitata et inaudita, *fuit*, ut nunc probitas, de quo vid. mox vs. 61 seq.

Var. 54. *Quod* pro *hoc*, 13, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 27, 45, 49, 54, 55, et XXXIII Codd. Paris. Id recepit Ach. *quoque* pro *hoc*, 22.

[1] Henninius putabat, deorum delicias scoptice exagitari, quasi qui bis de die saturarentur, quod Plato in Epist. ad Diogen. et Cic. Tusc. Quæst. V, in Italis Siculisque mensis improbaverint. Sed poeta potius communia deorum convivia ridet, et *prandere* hoc loco est idem quod cœnare; hæc autem verba opponuntur vers. 42 seq.

Var. 55. *Adsurrexerit*, 21, 22, 24.

Not. 55 seq. De antiquissima hac honoris testificatione et veneratione majorum natu vid. Heyn. ad Virg. Eclog. VI, 66; Koenig. ad Claudian. XXI, 48 (*cedentes spoliis assurgentesque videbas*); Intpp. Gell. II, 15, et inpr. Klotz. ad Tyrt. pag. 139.

Var. 56. *Quicumque*, 21 a m. pr. — *Ille*, 22.

Not. 56. *Barbato*, non viro tantum, sed etiam juveni, cui *prima lanugo* erat. Conf. vs. 59. — *Licet ipse* puer *videret plura domi fraga*, etc. hoc est, quamvis ditior esset. — *Fraga* autem et *glandes* primi hominum cibi erant solæque divitiæ. Conf. VI, 10; Plin. XVI, 3, et 5; XVIII, 7, et 8; XXI, 15.

Var. 57. *Fraga*, 1, 14, 18, 21 a m. pr. 23, 24, 48, 59, 70, 75, 76, 77, et quidam Codd. Paris. in his Alex. *Arva*, 44 b. 83, 84. *Farra*, 10—13, 15, 16, 17, 19, 29, 21 a m. sec. 22, 25, 26, 27, 45, 46. 47, 49, 50, 54—58, 60—69, 71—74, et plerique Codd. Paris. prob. Autumno, quia *fragorum acervus* custodiri non possit (!); nec improb. Farnab. quod Juvenalis respexisse videatur Ovid. Met. V, 131. Sed aurea ætate homines solis arborum fructibus atque herbis victitasse, jam alii monuere. — *Majoris*, 15, 17.

Not. 58, 59. Dodwell. in Anal. Quintil. pag. 79 et 136· « *Prima*, inquit, adolescentiæ barbatæ *lanugo* ab anno censebatur ætatis XVIII, eoque, ut videtur, expléto. Hoc nos docet h. loc. Juvenalis, quum *barbatum* suum, quem *puero* opponit, *quatuor* duntaxat *annis* puero majorem agnoscit, et prima tantummodo lanugine vestitum. Ita *prima lanugo* in annum XVIII expletum convenerit, quum etiam *pueritia* in anno XIV similiter expleto terminata fuerit. Inde *barbatuli juvenes* (Cic. ad Att. I, 14) appellabantur ad illum usque annum, ut videtur, quo *barbam primam radebant*, ætatis scilicet XXI. Hanc *pubertati plenæ* ætatem constituunt JCti (Dig. L. I, tit. 7, lib. 40, 1; L. XXXIV, tit. 1), usque a temporibus Hadriani. Nec id immerito, etiam pro sententia veterum, etc. — *Venerabile* fuit *præcedere quatuor annis :* ita nimirum, ut *parem* aliquatenus reverentiam illam agnoscat poeta, quæ a pueris primæ juvenum lanugini dari solebat et ætati barbatæ; utrobique enim pariter *adsurgebant*, proinde aliam illam, nec suæ æqualem, ætatem agnoscentes.» Conf. ad VI, 105.

Var. 59. *Pars* quidam, probb. Ascensio et Lubino, ut sensus sit : tam venerabilis erat lanugo, quæ prima est pars vel initium senectæ.

Not. 59. *Primæ lanugini*, adolescentis, etsi adhuc imberbibus, idem *adeo* honor habebatur a pueris, qui *sacræ*, venerandæ, *senectæ*, senibus, veneratione dignis, a juvenibus. — *Prima lanugo*, ut ἴουλος, et in Luciani Amor. c. 10, μέχρι τοῦ πρῶτον ὑπογραφέντος αὐτοῖς χνοῦ. Conf. clar. *Boissonade* ad Herodiani Partitt. pag. 43, et ad Nicet. pag. 101, ubi et hæc

adnotavit: « ex vs. 55, 56 patet, *par* qui sit intelligendum. Cod. Thuan. habet *pars*, quod neutiquam malim, posset tamen defendi, debuisset saltem ab Ach. non prætermitti. »

Not. 60, 70. Nostris temporibus fides et probitas portento miraculoque similes sunt. — *Depositum* dicitur, quodcumque deponitur apud aliquem eique adservandum traditur.

Var. 61. *Veteres*... *folles*, 21.

Not. 61. *Follem*, saccum, crumenam (ut XIV, 281; Veget. II, 20; Plaut. Aul. II, 4, 23, *veterem*, dudum sibi commissum, *cum tota ærugine*, cum omni pecunia, quæ fuit in eo et præ vetustate ac situ jam æruginem contraxit. Æris vitium *ærugo* dicitur, ferri *robigo*, seu *rubigo*, Schol. . .

Var. 62. *Tabellis*, 10, 16, 20, 23—27, 45—48, 50, 56—59, 64—67, et XII MSS. Paris.

Var. 63. *Coronanda*, 19.

Not. 62, 63. Ejusmodi *fides* nunc *digna* videtur, quæ, prodigii instar, in *libellis Tuscis*, hoc est, haruspicum, notetur, et ex horum prescripto expietur lustreturve *agna* aliave victima iratis diis cæsa. Haruspicina, quæ jam Pelasgis in usu fuit, ab Etruscis maxime exculta est, et ab iis ad Romanos pervenit: unde *Tusci libelli*, ut *libri Etruscorum* apud. Cicer. de Div. II, 23, et *Etruscæ disciplinæ volumina*, apud Plin. II, 83, seu 85. — *Coronata agna*: nam victimæ et vittis, et sertis floribusque ornabantur.

Not. 64—70. *Egregii sanctique viri* exemplum nunc tam rarum est, ut simile sit *monstro*, quale est *bimembris puer*, etc. Cicero de Div. II, 28: «Si, inquit, quod raro fit, id portentum putandum est, sapientem esse, portentum est: sæpius enim mulam peperisse arbitror, quam sapientem fuisse.» — *Monstrum*, insolita species; vid. ad II, 122, 124. Poeta autem paullo prolixior h. loc. videri potest in recensendis variis *monstris*, ostentis, prodigiis portentisque vs. 65—70. De horum aliorumque generibus ac caussis vid. Heyn. Opusc. Acad. tom. III, pag. 198—215, et 255—274. — *Bimembri puero*, duplicia vel hominis animalisque membra habenti, partui monstroso. Conf. Liv. XXVII, 11, et XLI, 26; Heyn. loc. laud. pag. 271, 272. *Piscibus inventis sub miranti* (vid. Var. Lect.) *aratro* terram scindente. Conf. Liv. XLII, 2; Strab. XII; Plin. IX, 57, seu 83, ibique Hard.

Var. 65. *Ut*, 17, 21, 49, 55, et Cod. quidam Pith. — *Aut* restitui ex 11, 15, 23, *et* 10, 12, 16, 17, 19—22, 24—27, 45—50, 54—69, 71—74. *Vel*, 14, 18, 70, 75, 76, 77, 82. Haud dubie id substitutum ab iis, qui hiatum, Juvenali familiarem, non concoquebant; vid. supra ad I, 151. — *Miranti* revocavi ex 10—13, 16, 17, 19—27, 45—50, 54—69, 71—74, Cod. quodam

Pith. et omnibus fere MSS. Paris. Nam præclare sic summum adumbratur monstrum, cujus novitatem ipsum aratrum mirari fingitur, et more poetarum sensus tribuitur rei inanimatæ. *Aut miranti sub aratro*, 11, 23. *Et miranti sub aratro*, 16, 17, 19—22, 24, 45, 46. *Et miranti jam sub aratro*, 10, 12, 25, 27, 47—50, 54—69, 71—74. Sed *jam* insertum ob metum laborantis metri, qui vanus est. *Aut mirantis jam*, 15. *Pueroque miranti*, 13. *Puero admiranti* Cod. quidam Pith. *Mirandis*, 1, 14, 18, 70, 75, 76, 77, 81, 82, et nonnulli Codd. Paris. probante Schurzfleisch. qui monet, *pisces mirandos* dici, ut infra vs. 70. *gurgites miros*, quod inter θαυμάσια ἀκούσματα referantur. Sed nostra lectio longe venustior est, hæc emendationem sapit et quidem ineptam : non enim *pisces* sunt *mirandi*, sed mirandum est, quod *sub aratro inventi* sint. *Vel liranti sub aratro* ingeniose emend. Gatak. ad Antonin pag. 253, et *Dusaulx* coll. Varr. R. R. I, 29, *tertio quum arant jacto semine, boves lirare dicuntur.*

Var. 66. *Fetæ* scripsi pro *fœtæ*; vid. ad XI, 40.

Not. 66. *Mulæ fetæ* exemplum rarissimum quidem (unde et proverbii loco dicebatur *quum mula pepererit*, verb. caus. Suet. Galb. cap. 4), sed non omnino negandum.[1]

Not. 67. *Lapidei imbris* crebra fit mentio apud Livium, verb. caus. I, 31; VII, 28; XXI, 62; XXII, 36; XXIII, 31; XXV, 7 al. Conf. Plin. II, 58; XXXI, 1, et de caussa hujus prodigii, a violentis ventis repetenda, qui lapides in altum sublatos iterum in terram (vel de montibus quoque) dejecerint, Heyn. loc. laud. pag. 212, 218.

Var. 68. *Examenve* pro *examenque* legendum semper putavi, et nunc recepi ex 11.

Not. 68. *Examen apum* in pendentis *uvæ* speciem (βοτρυδὸν Homer. Iliad. II, 89) *considens in culmine delubri* domusque, vel in arbore, foro, castris signisque militaribus, sæpius in dira refertur omina. Conf. intpp. Sil. VIII, 64 seq. Virg. Georg. IV, 554 seq. et Æneid. VII, 64 seq. Harduin. ad Plin. XI, 17, et Drak. ad Liv. IV, 33. — *Apium* pro *apum*.[2]

Var. 69. *Delubrum*, 11, quod pro *delubrorum* positum suspicabatur Schurzfleisch.

Var. 70. *Gurgitibus niveis*, vel *nigris* conj. Schrader. *Et rubris* coll. Jacobs. qui hæc adnotavit: «Vulgatam forte defendas ex Virg. Georg. I, 477. Juvenalis tamen antitheses captandi consuetudo efficit, ut existimem, pro *miris* signifi-

[1] Conf. Liv. XXXVII, 3, Aristot. Anim. VI, 24; Plut. Plac. philosoph. V, 14; Harduin. ad Plin. VIII, 44, seu 69; Spallanzani Memorie sopra i muli. Modena, 1768, 8; et Bochart. Hieroz. I, 2, 20.

[2] Vid. ad Sil. loc. cit. et Ernesti ad Tac. Ann. XII, 61.

cantius olim vocabulum fuisse positum. Inter prodigia, quæ Cæsaris mortem portendebant, puteos fluviosque cruorem manantes laudant Virg. Georg. I, 485; Cic. de Div. II, 27, et Dio LXII, 1, pag. 1002.» His vero non opus esse conjecturis, quum *gurgites miri* sint inusitati, qui hominibus admirationem timoremque injiciant, monet Hein. — *Aut lactis* præstiterit. Ita quoque legendum censet Jacobs. — *Vertice*, 12, 21, 22; vid. ad VI, 524.

Not. 69, 70. *Amnes* passim memorantur *fluxisse gurgitibus miris*, portentosis, hoc est, sanguineis (conf. Var. Lect.), aut *vortice lactis*, aquis scil. a soli cretacei aut argillacei, aut ferruginei contagione albescentibus, aut rubescentibus, aut nigrescentibus. Conf. Heyn. Opusc. Acad. tom. III, pag. 265, 266; Liv. XXII, 1; XXIV, 19, 44; XXVI, 23; XXXIV, 45; Plin. II, 56. — *Gurgitibus* et *vortice* poet. pro aquis. Grangæus *gurgites miros* referebat ad nimiam vim aquarum, quæ religionem fecerit.

Not. 71 seq. Infortunium tuum neque insolens est impio hoc sæculo, neque magnum, si comparetur cum iis, quæ passi sunt alii.

Ἅπαντα γὰρ τὰ μείζον' ἢ πέπονθέ τις
Ἀτυχήματ' ἄλλοις γεγονότ' ἐννοούμενος,
Τὰς αὐτὸς αὑτοῦ συμφορὰς ῥᾷον φέρει·

Timocles apud Athen. VI, 1, (2), pag. 223. — *Fraude sacrilega*, scelerata, improba, quæ scil. perfidia et perjurio amici fiebat.

Var. 73. *Ille*, 12, 15, 16, 17, 19—24, 27 a m. sec. 45, et omnes Codd. Paris. e quibus illud restituit Achaint. *Illo*, 25, 27 a m. pr. 47, 48, 56—60, 64, 65.

Not. 73. *Arcana*, hoc est, sestertia arcano seu secreto apud aliquem deposita, ejusque fidei clam, sine testibus, commissa.

Var. 74. *Partem*, 77. — *Ceperit*, 23.

Not. 74. *Patulæ*, amplæ.

Var. 75. *Est* non exstat in 24.

Not. 75 seq. Apta improbitatis imago et simul irrisio theologiæ veterum vel doctrinæ de diis, quos vel minus hominibus metuendos esse poeta docet. Lucianus Timon. c. 2 seq. Θᾶττον, inquit, τῶν ἐπιορκεῖν τις ἐπιχειρούντων ἕωλον θρυαλλίδα φοβηθείη ἄν, ἢ τὴν τοῦ πανδαμάτορος κεραυνοῦ φλόγα, etc.

Var. 76. *Sciet*, 16.

Not. 77. *Neget* depositum amicus tuus.

Not. 78. *Fulmina Tarpeia*, hoc est, Tarpeii seu Capitolini Jovis.

Not. 79. *Frameam* gladium fuisse docent Isidorus et August. Ep. 120, cap. 16, sed hastam Tac. Germ. cap. 6, ubi vid. Lips. *Cirrhæus vates*, μάντις, ut *Delius vates* apud Virg. Æneid. VI, 12. Apollo Delphicus, sic

dictus a *Cirrha*, Phocidis oppido et navali Delphorum, quod inde pro ipsis Delphis ponitur. Ei *spicula* et arcum dari, notissima res est.

Not. 80. Conf. Tibull. I, 4, 25. — *Calamos*, sagittas. — *Puella venatrix* est Ἄρτεμις ἀγροτέρα.

Var. 81. *Ægei* al. etiam Hennin. Sed *Ægeus*, Αἰγεύς, Thesei pater, a quibusdam Pandionis II., ab aliis Scyrii, ab aliis Phemii (vid. Heyn. ad Apollod. pag. 871 sqq.), a nemine vero, quod sciam, Neptuni filius editur. Eum quidem in mare Ægæum se præcipitasse eique dedisse nomen, fabulantur Diodor. IV, 62, 63; Pausan. I, 22, 5, et Hygin. f. 43, non vero, eum propterea filium Neptuni creditum esse, quod nonnulli suspicantur. Illud quoque mare non Αἴγειον, sed Αἰγαῖον dicitur. Fac tamen, *Neptunum* etiam *Ægei patrem* esse editum, hæc appellatio Dei, cui a poetis multi tribuuntur filii, admodum h. l. jejuna est, ne quid gravius dicam. Multo exquisitior vulgata lectio *Ægæi*, a nobis restituta, quæ etiam in plerisque certe Codd. MSS. reperiretur, nisi hi diphthongos respuerent; vid. Comm.

Not. 81: *Tridens* insigne Neptuni, quod tamen et Nereo tribuitur a Virg. Æneid. II, 418. — *Neptunus* docte dicitur *pater Ægæi* seu maris (ut apud Horat. Od. II, 16, 2, et Virg. Æneid. XII, 366), quoniam in eo præcipua illius sedes est, unde et ipse *Ægæus* vocatur. vid. intpp. Virg. Æneid. III, 74. Cur vero *pater* maris appelletur, vid. ad VI, 394.

Var. 82. *Addidit*, 16, 23.

Not. 82. *Herculis arcus* et sagittæ fatales ac Philocteti dono datæ; quod vel ex Hygini fab. 102, notum.

Not. 83. *Armamentaria cœli* facete dicuntur.

Var. 84. *Si verum pater*, 24. — *Et* abest a 15, 24, 25, 27, 46, 47, 49, 54—58, 60, 64, 65.

Not. 84—85. Non tantum *jurabit per caput filii*, ut solebant patres, sed, quod horribilius, se, Thyestæ exemplo, manducaturum filii sinciput adseverat; Grang. *Comedam*, scil. si mentior. — *Sinciput flebile nati*, hoc est, flebilis, miserandi nati, ut *sinciput miserabile* apud Sidon. V, 418. *Sinciput* totum caput, ut apud Plaut. Men. III, 2, 41; IV, 2, 69, al. etsi proprie vel dimidiam ejus partem (quasi *semicaput*), vel priorem ita dici putant. — *Aceto*, condimento capitis. — *Phario*, Ægyptio: nam *Pharos*, parva Ægypti insula de qua vid. supra ad VI, 83, totam passim Ægyptum designat. Ægyptum autem *acetum* laudant Martial. XIII, 122, et Athenæus II, 26, seu 66 (κάλλιστον δ' ὄξος εἶναι φησὶ Χρύσιππος ὁ φιλόσοφος, τό τε Αἰγύπτιον καὶ τὸ Κνίδιον.)

Var. 86. *Sunt, qui in Fortunæ jam casibus*, 10, 12, 17, 19—22, 24—27, 45—47, 49, 50, 54—69, 71—74, 77, et XXX MSS. Paris. prob. Ach. cujus nota est: « Hanc lectionem nostram fecimus, etsi aliter euphonia postulat,

propterea quod non inutile prorsus nobis visum est τὸ *jam*, hoc est, ea etiam ætate. Nam a Lucretio Epicureorum doctrina, qua omnis providentia deorum tollitur, tantopere invaluerat, ut pars altera Romanorum ei sectæ fuerit addicta, altera sectæ Stoicorum, pauci Academicorum, quos notat vs. 90 seq. » *Sunt qui Fortunæ jam casibus*, 16, 23, et quidam Codd. Paris. *Sunt, qui Fortunæ sub casibus*, 13. *Sunt qui Fortunæ jam lapsibus*, 30. — *Ponunt*, 10—13, 15, 16, 45, 50, 60—63, 65, 68, 69, 71—74, 77. Sic et mox vs. 87. *Credunt*, 10, 11, 12, 15, 16, 22, 25, 27, 45, 46, 47, 49, 50, 54—58, 60—64, 65, 68, 69, 71—74, 77. At vid. supra ad XII, 101.

Anal. 86—119. Causæ memorantur, cur multi homines pejerare non dubitent.

Not. 86—88. Notæ sunt sententiæ veterum philosophorum, qui deos vel esse, vel, ut Epicurei, res humanas curare negabant, quique Naturam credebant vel nihil aliud quam Deum, vel ab eo diversam esse. Conf. quos jam alii laudarunt, Plin. II, 7; Senec. de Provid.; Cic. de Nat. Deor.; Plut. de Plac. Philos. I, et inpr. Barth. ad Claudian. in Rufin. I, 1 seq. pag. 1077—1094. De antiquorum vero philosophorum theologia accuratius disputarunt *Tiedemann*, *Meiners*, *Buhle* et *Tennemann*. — *Omnia ponant*, omnes res humanas contineri existiment.

Not. 87. *Moveri*, gubernari.

Not. 88. *Natura volvente vices*, moderante vicissitudines, ut apud Virg. Æneid. III, 376, et Claudian. in Rufin. I, 6, ubi vid. Barth.

Var. 89. *Atque ergo*, 11.

Not. 89. *Altaria tangunt*, qui vel precantur, vel jurant. Confer. ad XIV, 219.

Anal. 90—105. Præclare perjurorum animus adumbratur.

Var. 91. *At pejerat*, 16.

Not. 93. Perjuri ab ipsis Diis pœna et plerumque quidem præsenti, inpr. cæcitate, mulctari credebantur et ab Iside. Conf. Ovid. Amor. III, 3, 1, 2, et ex Ponto I, 1, 51 seq. Apul. Met. VIII, pag. 213, 9, ed. Elm. Jacobs. ad Anthol. Gr. vol. II, part. II, pag. 466, et *Jablonski* Panth. Ægypt. tom. I, pag. 111, 112, ubi monet, magnam semper fuisse et esse hodie in Ægypto cæcorum multitudinem, hanc vero cæcitatem a superstitiosis hominibus Isidis iræ, non naturalibus causis, tribui. Idem de hac dea copiose egit ibid. tom. II, pag. 3 seq. — *Isidis* autem sacra e peregrinis maxime vigebant Romæ et superstitiosissime agebantur. Conf. ad VI, 525—541, XII, 28, et Heyn. ad Tibull. I, 3, 23 seq. Ad hanc vanam superstitionem perstringendam spectat mentio Isidis et *sistri*, quo *irata* dea *lumina*, oculos, excutere fingitur. *Sistrum* (*Isisklapper*) quo olim sacerdotes Isidis accinebant iis, qui mortem Osiridis lamentatione complorabant, erat æneum rotundumque crepitaculum, a σείεσθαι, concutere, sic dictum, in cujus parte superiore felis cum facie humana, in inferiore

Isis sculpta erat. Ejus « per angustam laminam, in modum baltei recurvatam, trajectæ mediæ paucæ virgulæ, crispante brachio tergeminos jactus, reddebant argutum sonorem, » ut utar verbis Apul. Metam. XI, pag. 258, 33.[1]

Not. 95. Aliæ pœnæ, quæ perjuris infliguntur ab iratis diis. — *Phthisis*, φθίσις, tabes lenta. — *Vomicæ putres*, ulcera putrida, apostemata, abscessus maligni puris pleni. *Sunt tanti* æstimanda, ut non eligantur cum opibus et patienter ferantur? « Melius est ægrotare cum divitiis, quam esse sanum pauperem, » Schol.

Var. 96. *Semper* pro *pauper*, 16.

Not. 96. *Podagram locupletem*, hoc est, quæ, vel si cum divitiis conjuncta est : non, quæ divitibus (immo luxuriosis) plerumque infesta et familiaris est. De podagra divitum pedibus insidiante conf. Martial. XII, 17; Luciani Epigr. XXVII, in Brunck. Anal. tom. II, pag. 313, et Jacobs. ad Anthol. Gr. Vol. II, part. II; pag. 427 seq. — *Ladas*, velox cursor, qualis fuit Ladas, cursor Alexandri Magni, qui in Olympicis palmam tulit; vid. intpp. Catull. LV, 25; Martial. II, 86; X, 100; Pausan. II, 19, 6; III, 21, 1; VIII, 12, 3; X, 23, 9. — *Si non eget Anticyra, nec Archigene*, facete pro, si sanus est, si sapit. *Anticyra* pro helleboro seu veratro, cujus præstantissimum genus nascebatur parabaturque Anticyræ, cuique vis stomachi ventrisque insanorum, delirorum, etc. purgandi inerat, inpr. ubi in illa urbe, vel insula bibebatur. Conf. Pers. IV, 16 (ubi vid. Fülleborn. pag. 88, 89) Horat. Sat. II, 3, 83, 166, et Art. Poet. 300, loc. class. Gell. XVII, 15, et Plin. XXV, 5, seu 21, ubi conf. Hard. *Anticyra*, Ἀντίκυρα (propr. Ἀντίκιῤῥα, Cirrhæ adversa), nomen duarum urbium maritimarum in Phocide ad sinum Crissæum et in Phthiotide ad Maliacum sinum. Utrique hellebori proventus tribuitur, illi a Pausan. in loco classico, X, 36, huic a Stephano et Strabone, IX, pag. 288—299.

Var. 97. *Ne* restitui ex 2, 21, 25, 56—60, 62, 64, 66, 68, 69, 71—76, et nonnullis MSS. Paris. *Nec*, 1, 3, 5, 10, 11, 12, 14—20, 22, 23, 24, 27, 45—50, 54, 55, 61, 63, 65, 67, 70, 77, 82. *Non*, 11. Malim *Num dubitet*

[1] Vid. Plut. de Is. et Osir. cap. 63, Broekhus. et Heyn. ad Tibull. I, 3, 24; Isidor. Orig. II, 21; III, 13; Serv. ad Virg. Æneid. VIII, 696; Fabricii Antiquit. pag. 202; Schotti Obss. II, 6; intpp. Petron. 114, et Prop. III, 9, 43; Gruter. Inscript. pag. 82, n° 3 et 4 (ubi imago sistri expressa est); Oisel. Thes. num. tab. 47 et 117, et in Comm. pag. 566; Maffei. Gem. an. T. II, tom. I, 2, 3; Spon. ant. mon. Jablonski, loc. laud. Bachierii et Tollii Diss. in vol. VII; Thes. Græv. Fabretti Inscriptt. p. 467, 488; Böttigeri Sabina, pag. 204, 205; *Creuzer's Symbolik*, tom. I, pag. 335.

Ladas? — *Dubitat*, 3, 5, 10, 22, 23, 27, a m. p. *Dubitat*, vel *dubitet : laudas si*, etc. 2, 3, 5, 10, 11, 12, 15, 17, 19—22, 24—27, 45—49, 55—60, 65, 66, 67. *Laudes*, 16, 23. Sexcenties nomina propria sic corrupta.

Not. 98. *Archigene*, hoc est, medico, qui mediam pertundat venam, vid. ad VI, 46, et 236. — *Plantæ*, pedis.

Var. 99. *Præstet*, 16.

Not. 99. Quid Ladæ profuit, in stadio Olympico vincere et tamen esurire? *Pisææ*, Olympicæ : nam Pisa urbs Elidis in Peloponneso, ad Alpheum fluvium, ubi Olympici agebantur ludi eo loco, cui postea Olympiæ nomen fuit. Victores autem in Olympiis ludis, ὀλυμπιονῖκαι, non modo coronis *oleagineis* (vid. Pausan. V, 15, 3, et 16, 2 al.), sed etiam aliis muneribus honoribusque fere divinis afficiebantur. Conf. *Le Voyage du jeune Anacharsis en Grèce*, cap. 38. At tot honores et præmia non ab inopia tutos præstabant victores.

Anal. 100—105. Alia pejerantium effugia et perjurii causæ lepide memorantur.

Not. 100. Sententia notissima. Χρόνια μὲν τὰ τῶν θεῶν πως, εἰς τέλος δ' οὐκ ἀσθενῆ Eurip. in Ione, 1615. Conf. Plut. de Sera num. vind., Plat. de Legg. X; Plin. II, 7; Valer. Max. I, 1 ext. 3; Heyn. ad Tibull. I, 9, 4; Kœnig ad Pers. II, 24 seq. et Mitscherl. ad Horat. Od. III, 2, 32. — *Ut*, quamvis.

Var. 101. *Curent*, 10. — Var. 102. *Veniet*, 45, 46, 47, 57, 58. — *Sed exorabile*, 19. *Sed explorabile*, 15. *Si et exorabile*, 11, unde Schurzfl. conj. *Siet!* (sit ita, fiat, ἐῤῥίφθω κύβος). *Exorabile numen*, etc. — Var. 103. *Is*, 45, 46, 47, 49.

Not. 103. *Fortasse experiar*. Omnia, inquit vetus Scholiastes, adverso fiunt fato; usque adeo ut in eodem crimine deprehensi, alter crucem mereatur, alter imperium. Ed. — *His*, ejusmodi delictis, *solet ignoscere*, quia plerumque non puniuntur, vel quia non ad Numinis contemptum, sed ad commodum pejerantis spectant.

Var. 105. *Pretium* vel *precium sceleris*, 10, 17, 19—22, 24, 27, 45—50, 54—69, 71—74.

Not. 105. Exempla suppeditabit historia omnium temporum. — *Crucem*, servile supplicium. — *Diadema*, regiam dignitatem, regnum. Conf. ad VIII, 259.

Var. 106. *Intrepidum*, 23.

Var. 107. *Confirmat*, 15, 27, 54, 58, 64. — *Avocantem*, 24.

Not. 107 seq. Egregie adumbratur perditorum hominum audacia. *Te ad delubra vocantem* eum, ut juret, *præcedit* talis homo, non sequitur,

immo paratus est *trahere* in jus te cunctantem *et vexare*, objurgare te velut sycophantam et calumniatorem. Sic φθάνει δέ τι καὶ τὸν ἄγοντα dixit Strato Epigr. XXVI in Brunck. Anal. tom. II, pag. 365. Mutatio numeri, *confirmant*, *præcedit*, etc., passim obvia est et affectui apta.

VAR. 108. *Et vexare*, 10.

NOT. 110. *Fiducia* innocentiæ.

NOT. 110, 111. Conf. ad VIII, 186. *Urbani* non cognomen, sed epitheton scurræ, seu faceti hominis. Cf. Ernesti clav. Cic. ubi hæc notavit: « *Urbanitas* est virtus ingenii animique, qua eleganter possumus, ut homines in urbe liberaliter educati, de omnibus rebus judicare, neque aliquid inepti et absurdi dicimus et facimus, sed potius venuste et cum specie quadam liberali; estque hoc genus urbanitatis per totam vitam, orationem moresque fusum. Hinc *urbanus* elegans in omni judicio, dicto, facto, qui opponitur imperito seu absono, ut ἀστεῖος a Stoicis ἀμαθεῖ: deinde perpetuo Romæ vivens, aut otiose, aut causas in foro gerens, etc. denique facetus, dicax, quales fieri solent otiose Romæ viventes nihilque agentes, nisi ut in foro stent, etc. unde tandem pro scurra dici cœpit. » Conf. ad XVI, 25; Gron. ad Plaut. Trinum. I, 2, 165, et de Sestert. IV, 9; Scal. et Doer. ad Catull. XXII, 2, 9, 12, et Salmas. ad Poll. XXX tyr. pag. 316. — *Fugitivus scurra Catulli*, vid. ad VIII, 187.

NOT. 112—113. Ridet poeta Homeri commenta. *Tu miser exclamas*, ut vs. 31, 32. *Vincere* clamore *Stentora* χαλκεόφωνον, ὃς τόσον αὐδήσασχ', ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα, Hom Il. V, 785. — *Gradivus*, Mars, *Homericus*, qualem Homerus effingit, Iliad. V, 859 seq.

...... ὁ δ' ἔβραχε χάλκεος Ἄρης
ὅσσον τ' ἐννεάχιλοι ἐπίαχον ἢ δεκάχιλοι
Ἀνέρες ἐν πολέμῳ, ἔριδα ξυνάγοντες Ἄρηος,

VAR. 114. *Committere*, 11, 13, 18, 21, 22, 60. *Emittere*, 28, 68.

ANAL. 114—119. Facete increpatur ipse Jupiter ὅρκιος seu ὅρκων ταμίας et perjurii vindex, tamquam impotens et ignavum numen (ut Mars, II, 130, 131), simulque stultitia hominum, a quibus colantur dii, qui nec audire, nec videre et loqui possint, adeoque vita careant, quique instar hominum muneribus capiantur. Similis est lepos et sarcasmus Luciani in Timone, cap. 1—6. Conf. et Virg. Æneid. IV, 206 seq.

NOT. 114 seq. Si audis, Jupiter, cur non *vocem mittis*, respondes? *video*, in statuis tuis *marmoreis æneisque* non plus vitæ inesse, quam in *statua Vagellii* seu *Bathylli*.

VAR. 115. *Debueris*, 17, 20, 21, 22. *Deberes*, 11. — *Aenus*, 46, 48. — *Aheneus*, 13, 25, 49, 50, 57, 59—63, 66, 67, 68, 71, 72, 73, 77; vid. supra ad III, 285.

NOT. 116, 117. Gravis objurgatio et apta religioni veterum, qui Deos

non tam benignos, quam sui commodi donorumque non minus, quam homines, cupidos fingebant, adeoque non precibus eos implorabant, sed votis, horumque exauditionem non ab illorum benignitate, sed grato beneficiorumque memori animo exspectabant. Hinc etiam in precum formulis dii sæpe munerum acceptorum admonebantur, verb. caus. apud Homer. Iliad. I, 39 seq. VIII, 240; Odyss. IV, 763 seq. XVII, 240 seq. Virg. Æneid. IX, 406 seq. — *Carbone*, ara in qua carbones incensi; non acerra : nam *jecur* etiam et *omenta* dicuntur imposita. — *Charta*, in qua thus involutum, *thuris piperisque cucullus* apud Martial. III, 2, 5, *soluta*, aperta, ut thus effunderetur. Conf. Ovid. Ep. Her. XI, 4. — *Pia thura*, quæ pietatem in deos testantur, ut apud Sil. IV, 794; Virg. Æneid. IV, 637; V, 745, et al.

Not. 117. *Jecur*, præcipuam extorum partem. — *Sectum*, resectum a ceteris extis Alii interpretantur minutatim sectum, forte ut facilius comburatur. — *Omentum*, panniculus seu membrana tenuis, ventriculo pulvinaris instar intrata et intestina involvens (Gr. ἐπίπλοον, Germ. *Netz*); deinde intestina molliora; denique adeps, ut forte h. l. et κνίσση vel δημὸς apud Homer. Iliad. I, 460, et VIII, 240. — *Alba* e natura adipis; vel albi porci.

Var. 118. *Est* non exstat in 18.

Var. 119. *Vagelli*, 1, 14, 70, 75, 76, 82, et IV MSS. Paris. Vetus scholion est : *qui, ut vos, stultissimus accepit statuam*. Designatur forte idem *Vagellius* Mutinensis et declamator, cui mulinum cor tribuitur infra XVI, 23. *Bacilli*, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 29, 45. *Batilæ*, 23. *Bathulli*, 15. *Batilli*, 18, 22, 24—27, 46—49, 54, 55, 57, 58, 61—64, 65 (Paris. 1512), 66—69, 71, 72, 73, 77. *Batylli*, 50, 60, 65. *Bathylli*, 56, 59, 60, 74, 81, probb. Britann. Grang. Prat. et aliis, ut non sit *Bathyllus* ille pantomimus, de quo vid. supra ad VI, 63; sed adolescens Samius, cujus insigni pulchritudine Anacreon non magis, quam Polycrates, tyrannus Samius, captus dicitur, et de quo Apul. Florid. II, sub finem : « In Samo, quæ modica est insula in mari Icario, templum Junonis antiquitatis famigeratum conspici, cujus ante aram *statua* erat Bathylli, a Polycrate tyranno dicata, qua nihil unquam affectatius fuit. » Conf. Winckelm. *A. z. G. d. K*, pag. 55. Alterutrum Bathyllum ejusque *statuam*, privatam certe, nec in publico loco positam, non sine risu notari, monet Ach. Sed utriusque Bathylli mentio parum apta h. loc. cui maxima potius vis inest, si *Vagellii*, vel alius cujuscumque hominis stulti ac fatui nomen memoratur. Conf. supra I, 129, 132.

Not. 119. Vid. Var. Lect.

Var. 120. *Qui*, 16. — *Valeant*, 46, 47, 49, 64.

Anal. 120—125. Audi nunc, Calvine, quæ *solatia* ego tibi *ferre*, afferre, possim, et quidem e sensu communi desumta, quoniam non sum philosophus : neque enim philosophicis opus est argumentis ad te con-

solandum ob levem, quam fecisti, jacturam, scil. decem sestertiorum. Hæc præclare expressit poeta, inpr. vs. 124, et 125, ubi metaphora petita est ab ægrotantibus, quibus pro vario morborum genere vel peritiores, vel rudiores adhibendi sunt medici. Conf. vs. 19 seq. Infra tamen vs. 184 seq. philosophiæ præcepta traduntur.

Var. 121. *Et* ab hoc loco alienum videtur. Forte leg. *Hic*, vel *Is*.

Not. 122. *Cynicorum* et *Stoicorum* idem auctor erat, Antisthenes, eademque pæne dogmata; solo fere habitu *distabant*. Utrique etiam pallio utebantur, sed sub eo Stoici *tunicam* gerebant, Cynici vero leviores interulas sive tuniculas lineas; unde passim ἀχίτωνες dicuntur. [1] — *Tunica* tantum *distantia*, quod nudius et inverecundius Cynici, quæ velant et tegunt leviter Stoici; Lips. ad Tac. Ann. XVI, 34. E sectis philosophorum h. loc. memorantur, quæ potissimum Romæ vigebant.

Var. 123. *Suscipit*, 17, 20, 21, 22, 24, 55, 60, 65.

Not. 123. Vid. ad XIV, 319. — *Suspicit*, veneratur, magni æstimat, admiratur. — *Plantaribus*, plantis vel arboribus.

Var. 124. *Medicis melioribus*, 4, e glossa.

Not. 124. *Ægri dubii*, quorum salus dubia, seu anceps est.

Not. 125. *Committe venam* secandam, hoc est, curationem morbi — *Philippi*, medici et forte imperiti. Modeste poeta se talis medici *discipulo* comparat.

Anal. 126—135. Vid. vs. 1—12. *Tam detestabile factum*, quam quod amicus tuus commisit in te. — Similis autem orationis color apud Horat. Sat. II, 3, 41:

> . . . . Hoc si erit in te
> Solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.

Not. 127, 128. Maximi doloris indicia. Confer Heins. ad Claudian. XV, 135.

Var. 129. *Cludenda*, 48.

Not. 129. Nimirum necesse est, ut *accepto damno janua claudatur:* εἰρωνικῶς hæc, quibus, quæ sequuntur, optime respondent; Hein. *clau-*

[1] Vid. Ferrar. de Re vest. I, 4, 15; III, 2, et P. II, lib. 4, cap. 19, et 20; Menag. ad Diogen. Laert. VI, 104; Athen. XIII, 2 (19), pag. 565 ubi legitur præsagium Zenonis de Stoicis ad Cynismum deflexuris); Lips. ad Stoicorum philosophiam Dissertat. I, 13, inpr. Jacobs ad Anthol. Græcam, vol. II, part. II, pag. 472. *Böttiger über den Raub der Cassandra* p. 58, not. 56, *und Sabina*, p. 311, ed. pr.

denda est janua, in signum mœroris, ut in *funere* (vs. 131) propinquorum fieri solet (Taciti Annal. II, 82, al.), hoc est, justus est dolor et luctus.

VAR. 131. *Plunguntor* malebat Jacobs. acerbe increpatus ab Hein. — *Et nemo*, 15. — *Dolores*, 13, 16, 17, 20, 25, 27, 45—49, 54—60, 64, 74.

NOT. 131. *Nummi* amissi, jactura pecuniæ.

VAR. 132. *In occasu*, 10, 15—23, 47, 49, 54, 55, 57, 58, 62, 66—69, 71—74, et omnes fere Codd. Paris. non improb. Ach. si ita interpungantur hæc verba, et explicentur: «*majore tumultu planguntur nummi, quam funera; nemo dolorem fingit: in occasu* autem amici *vestem deducere*, etc. hoc est, amissa pecunia majori dolore lugetur quam funus parentis; tunc scilicet quum pecunia amittitur, nemo, contentus vulgo in occasu amici fictas lacrymas effundere, nemo, inquam, fingit dolorem. — *Deducere* restitui ex 10, 13, 18—20, a m. sec. 22—24, 45, 74, plerisque Codd. Paris. et aliis, quos laudant Heins. ad Ovid. Amor. I, 7, 48, et vir doctus in Misc. Obss. crit. vol. V, tom. II, pag. 298. *Diducere* in reliquis libris, quod etiam non ineptum foret, si exposueris: distrahere tantum, pectoris nudandi plangendique caussa. Sed illud dolori, etiam ficto, convenientius videtur. Sic apud Ovid. Metamorph. VI, 405. «Dicitur unus Flesse Pelops, humeroque suas ad pectora postquam Deduxit vestes;» et apud Senec. Troad. vs. 86 seq. de Choro Iliadum, Hectoris Priamique mortem lugente: «veste remissa Substringe sinus, uteroque tenus Pateant artus;» et vs. 102 seq. «cadat ex humeris Vestis apertis; utrumque tegat Suffulta latus: jam nuda vocant Pectora dextras, etc.» Conf. supra ad X, 155.

ANAL. 132—134. Jactura pecuniæ vero, non ficto, dolore, *veris lacrimis ploratur*, non fictis vel simulatis, *coacto humore*, ut plurimum funera propinquorum (Martial. I, 34; Senec. Ep. 93, al.), quod lepide h. loc. notatur. *Nemo dolorem fingit in hoc casu*, ita ut *contentus* sit, *vestem summam*, ejus superiorem partem, *deducere* tantum ab humeris, neque etiam scindere seu dilacerare, ut fit in summo luctu. Conf. Var. Lect.

NOT. 133. *Vexare oculos humore coacto*, ut apud Terent. Eunuch. I, 1, *Una falsa lacrimula, quam oculos terendo vix vi expresserat.* Sic *coactas, inanes* et *jussas lacrimas* dixere Virg. Æneid. II, 196; IV, 449; X, 465; Martial. I, 34. Conf. supra ad VI, 273 seq.

VAR. 136. *Diversa in parte*, 10, 11, 12, 16—27, 45—50, 54—69, 71—74.

ANAL. 136—139. Si sæpe fit, ut *tabellis*, cautionibus seu obligationibus, non semel, sed *decies* et *diversa* in *parte*, variis locis coramque testibus, qui singuli eas subsignarunt, *lectis* a creditore et ipsa debitorum manu scriptis, tamen hæc *chirographa*, has tabulas a se ipsis scriptas, *vana*, conficta et adulterina, adeoque *supervacua*, quibus nulla insit vis pro-

bandi, esse *dicant* ii, debitores, *quos arguit*, convincit, *ipsorum litera*, scriptura, manus, chirographum, et *sardonyx*, sigillum gemmæ insculptum.

Var. 137. *Ducunt*, 16. — Pro *ligni* h. loc. et infra XVI, 41, ubi idem legitur versus, vel *lini*, vel *signi* reponendum putabat Heins. ad Ovid. ex Ponto II, 9, 69, ut vel linea intelligerentur vincula, tabellis testamentisque obsignandis adhiberi solita, vel *chirographum* et *signum* conjungerentur, ut apud Cic. ad Att. II, 20. Sed vulgata quoque lectio non inepta videtur; vid. Comment.

Not. 137. *Chirographa ligni*, tabulas ligneas, cera illitas, et cautiones ipsa debitoris manu scriptas, quales sunt obligationes nostræ et literæ cambiales (vid. Salmas. de modo usur. pag. 391). Eodem forte sensu *ligna* dixit Ovid. ex Ponto II, 9, 69, 70, quos versus Cujacius Obss. XI, 14, ita e libris MSS. non male restituit:

Nec mea fallaci convicta est gemma sigillo
Mendaces lignis imposuisse notas.

Conf. tamen Var. Lect.[1]

Var. 139. *Sardonychus*, 68, 74, 77, 81. *Sardonichus*, 49, 55, 72. *Sardonycus*, 10, 50, 54, 64, 67. *Sardonicus*, 12, 15—20, 23—27, 45—48, 56—63, 65, 66, 69, 71, 73. Eadem forte lectionis varietas in MSS. Paris. nam *Sardonychus* in XXX Codd. exstare, quod Achaint. notavit, vix crediderim. Hoc tamen eo præeunte revocavi, etsi illa vocis forma non nisi Juvenalis usus est. *Sardonychum* quidam Codd. et edd. recentt. Sed genit. plur. voc. *sardonyx*, σαρδόνυξ, υχος, ab hoc loco alienus est, et dicendum potius fuisset *gemmarum princeps sardonyx*. *Sardonicum*, 21. *Sardonyches* ed. Prat. et al.

Not. 139. *Sardonyx* vel *Sardonychus* (vid. Var. Lect.) *princeps gemma*, sigillum, quod præcipue in sardonyche insculpitur, *quoniam sola prope gemmarum scalpta ceram non aufert*, Plin. XXXVII, 6, seu 23, ubi vid. Hard. Conf. supra ad I, 68; VI, 382; VII, 144; XIV, 132. — *Loculis*, in thecis.

Var. 140. *Ten' o delicias*, 14, 21—24, 48, 70, 82. Recte, opinor, et venuste, modo eo, quo curavi, modo exclamandi interrogandique signa ponantur; vid. Comment. *Te nunc delicias*, 10, 11, 12, 15—20, 25, 27, 45, 46, 47, 49, 50, 51—69, 71—77, et omnes Codd. Paris. prob. Ach. *Cur te delicias*, 13. *Te nunc deliciarum inter communia* male conj. Schurzfl. Manso autem hæc adnotavit: « Legendum videtur: *Ten' et delicias extra*, etc. Sunt *deliciæ* nummi (decem sestertia), quos in deliciis habitos, sed amissos Calvinus luget, sensusque verborum: Num te et tua a communi mortalium sorte exemptum iri spe-

[1] Scholion vetus apud Barth. Advers. XIV, 16. « *Lignum* sicut et membranam partibus supra denuo sibi jungebant, et hoc pro chirographo erat. »

rare potes? De adjectivo, remotiori pronomini accommodato, vid. interp. ad Sallust. Jug. 49, 5, et Sanctii Min. IV, 8.» Eidem verba Sat. VI, 47, non accurate et vere a me explicata videntur. Sed vellem meliora nos docuisset. Mihi quidem neque hæc meis præferenda videtur.

Not. 140. Num *te*, ... *o delicias!* o rem ridiculam! vel o ridiculum hominem! — *Extra communia ponendum*, a communi hominum fortuna eximendum *censes?* Faceta irrisio! — Conf. Var. Lection. et ad VI, 47.

Var. 141. *Qua tu*, 15. *Quòd tu*, 13. *Quia tu*, 10, 11, 12, 17, 19, 25, 27, 45, 46, 47, 49, 50, 54, 55, 57, 58, 60—69, 71, 72, 73, 75, 76, 77. Forte legendum: *qui tu gallinæ filius Afræ.* Gallinæ Africanæ, seu Numidicæ, si Varroni et Plinio fides habenda, «novissimæ sunt peregrinarum avium in mensas Romanorum receptæ propter ingratum virus,» et tamen in delicatis veterum cibis maxime prædicantur. Sola itaque raritas iis videtur auxisse pretium, quod et Petron. cap. 93, innuit his verbis: «*Afræ volucres placent palato, Quod non sunt faciles* scil. paratu. Conf. Bochart. Hieroz. part. II, lib. I, c. 19, et Wernsdorf. Poet. Lat. min. tom. III, pag. 70 (nost. edit. tom. II, p. 124. Ed.). Hinc *gallinæ filius Afræ* proverbii loco quis dici potest eo sensu, quo *phœnix* quis dicitur, aut sup. VI, 165. «Rara avis in terris, nigroque simillima cycno.» Conf. Erasmi Proverb. II, 1, 21.

Not. 141. *Qui*, hoc est, qua ratione, cur tu es (quî fit, ut tu sis), *gallinæ filius albæ*, hoc est, singulari felicitate natus, cui contigerit uni, quod nescio an ulli (ut *Fortunæ filius* apud. Horat. Sat. II, 6, 49. Gall. *le fils de la poule blanche* et nostrum *Glükskind*), *nos* vero reliqui homines *viles pulli nati infelicibus ovis*, hoc est, communi hominum fortunæ obnoxii? Horum proverbiorum, quibus perperam comparant illud, *mali corvi malum ovum*, origo incerta est,[1] et forsan deducenda vel a præcipua gallinarum in pullis custodiendis defendendisque sedulitate et singulari erga eos affectu (φιλοστοργία, de qua vid. Bochart. Hieroz. II, 1, 18); vel potius a raro partu et sterilitate *albarum gallinarum*, quæ, ut verba Columellæ R. R. VIII, 2, 7, mea faciam, «quum sint fere molles ac minus vivaces, tum ne fecundæ quidem facile reperiuntur.» Conf. Var. Lect. — *Infelicibus ovis*, avis inauspicatæ (mali ominis), aut cornicis, aut bubonis, aut potius corvi, ovum per os reddentis. *Brit.*

Var. 142. *Nos viles, populus*, 11. *Nos viles populi*, 16. *Nos vilis populis*,

[1] Alii eam inde repetunt, quod candida boni, nigra mali ominis sint; alii a gallina alba, ab aquila prætervolante in Liviæ Drusillæ gremium demissa (vide Suetonium in Vita Galb. lib. I; Dionem XLVIII, pag. 389; Plinium lib. XV, 30 seu 40); alii vero a Leda, duo ova pariente; e quibus immortales et mortales nati.

21, 22. *Nos vilis populus*, 7, 12, 13, 17, 20, 29. Eadem varietas est in MSS. Paris. Posterius arridebat Schurzfl. ut eo sensu hæc dicta sint, quo Horatiana: *Nos numerus sumus, et fruges consumere nati*. Sed venustior est lectio vet. Schol. et editt. recentt. qua *viles pulli* opponuntur *gallinæ albæ*.

Not. 143. *Bile*, ut V, 159.

Var. 144. *Si confers oculos*, 11, quod arrisisse Schurzfl. mireris. Cui enim placebit idem verbum, vario sensu bis in eodem versu positum?

Not. 144. *Confer*, compara tuo damno quæ alii patiuntur, *latronem*, sicarium, *conductum* mercede ad necem alicui inferendam, et *incendia* excitata *sulfure*, face aliaque materia sulfurata, quæ *dolose* apposita est *januæ*, ut hæc *primos colligat ignes*, et exitus præcludatur iis, qui in domo sunt. Conf. IX, 98.

Var. 147. *His*, 46, 48, 49. — *Veteres*, 27, 54, 58. *Veteris ævi*, 72. — *Tollunt qui*, 17.

Not. 147 seq. Varia sacrilegii genera venuste adumbrantur, et magna vis inest in epithetis.

Var. 148. *Rubiginis*, 17—22, 60, 64, et optimi Codd. Paris. Sed *robiginis* in antiquiss. MSS. aliis locis legitur. Vid. Heins. ad Ovid. Fast. IV, 907, et Virg. Georg. I, 151.

Not. 148. *Adorandæ robiginis*, venerandæ antiquitatis, qua pretium eorum augetur et quasi sanctitas. — *Robigo* autem h. loc. idem quod ærugo, æris, non ferri vitium.

Not. 149. *Dona*, ἀναθήματα (unde et mox *positas*), et quidem non singulorum hominum, sed *populorum et antiqui regis*. « Non de Romæ *regibus* hic loquitur, sed de regibus rei publicæ sociis, de Attalo aliisque, vel ducibus Carthaginiensium, Græcorum, Syrorum, Ægyptiorum, etc., qui sæpe coronas aliaque dona Jovi Capitolino Romam mittebant. » Ach. et *Dusaulx*. Vulgo autem non male suspicantur, tecte h. loc. notari Neronem (quem et incendiarium, et sacrilegum fuisse, simulacraque ex auro vel argento fabricata et templis detracta conflavisse, Suet. cap. 32—38, et alii memorant), aut alium satis notum illa ætate.

Var. 150. *Tibi*, 16, 47, 48, 54, 58. — *Minor est an sacrilegus, qui..... ducat?* conj. H. Vales.

Not. 152. *Bracteolas*, tenues auri laminas, æri inductas, πέταλα, *de Castoris*, Castoris statua seu imagine, *ducat*, detrahat.

Var. 153. *Dubitat*, 18, 22. — *Solus*, 23, 24. *Solitus dubitet*, 25. — *An dubitet stolidus totum conflare Tonantem?* emend. H. Vales. quia *solitus* sit sine sensu.

Not. 153. *An dubitet*, tam tenues bracteas vel auri quid argentive de-

trahere, is, qui *solitus* est (Conf. Var. Lect.), *conflare totum Tonantem*, totam Jovis effigiem?

Var. 154. *Artificem*, 13, 16, 17. — *Mercatoresque*, 19.

Not. 154. *Artifices veneni*, qui illud parant. *Mercatorem veneni*, non qui vendit, sed emit venenum, ut eo aliquem necet. Sic *emtores provinciarum* dixit Cic. p. red. in Sen. cap. 4.

Not. 155. Parricida designatur. Conf. ad simil. loc. VIII, 213, 214. — *Deducendum in mare corio bovis*, culeo, cui insuitur.

Not. 156. *Simia innoxia*, lepide, quæ nihil peccavit et tamen simul pœnam luit.

Not. 157 seq. Hæc est minima pars scelerum, *quæ usque a Lucifero, donec lux occidat*, a mane ad vesperam, *audit* ad se delata *custos Urbis*, præfectus Urbi, cui tutela Urbis commissa est. [1] — *Gallicus*, Rutilius Gallicus Valens, quem Domitiani temporibus præfectum Urbi fuisse, patet ex Stat. Silv. I, 4, cujus carminis vs. 16, est hic:

Quem penes intrepidæ mitis custodia Romæ. [2]

Conf. ad IV, 77. Henninius putabat, ex h. loc. constare ætatem, quo Satira nostra sit scripta. Sed vid. ad vs. 16, 17.

Var. 158. *Vix*, 13. — *Ab*, 21.

Not. 160. *Una domus* scil. Rutilii Gallici, ubi audies, quot Romæ scelera et quam gravia quotidie committantur: nam præfectus Urbi sub Imperatoribus omnem fere jurisdictionem exoercebat, quod notissimum ex Tac. Ann. VI, 10 seq. et aliis. — *Paucos consume dies* in domo ista, *et te miserum dicere aude*, si potes, hoc est, non audebis, si te aliis, qui graviora passi sunt, comparaveris.

Var. 161. *Illuc*, 11, 15, 21. *Illic*, 22. *Istinc*, 77.

Var. 162. *Miretur*, 13.

Anal. 162—173. Non magis mirum est, Romæ tot videre sceleratos homines, quam in Alpibus tot strumosos, etc. Quis vero mirabitur, quæ sunt vulgaria et naturæ quasi cujusvis loci congruunt? Conf. ad III,

[1] Ut apud Senec. Epist. 86, et in Elegia, quæ legitur in Wernsdorf. Poet. min. tom. III pag. 159, vs. 27.

[2] Male vet. Schol. «*Gallicus* nomen præfecti vigilum, qui institutus est, postquam *Galli* Capitolium ceperunt.» Quod mireris arrisisse Cujacio in Paratitlis ad Digest. I, 12, et aliis. Præfectus vigilum ab hoc loco alienus est. — Hanc notam a vet. Schol. adscriptam negat *Crammer*, innuitque a sciolo quodam togæ purpuræ adsutum fuisse pannum. Mox Cujacii locum citatum affert, quo eum a cl. *Ruperti* inculpatum defendat. «De Gallico et errore Henninii, si plura cupis, adi *Hagenbuch*. in Epp. Epigr. p. 229, et Corsinium in Serie Pr. Pr. p. 48.» Ed.

167—196. — Exquisita variarum rerum similitudine ostenditur, quanta sit Romæ morum corruptela.

Not. 162. « Æquicolis in Italia et Alpibus, in natione Medullorum, est genus aquæ, quam qui bibunt, efficiuntur turgidis gutturibus, » Vitruv. VIII, 3, extr. Conf. Plin. XI, 37, seu 68, ibique Hard.

Not. 163. Hoc non alibi legere memini. Pomp. Melam consuli jubent intpp. sed vellem ejus locum laudassent, quem nondum reperi. — Nulla apud auctores, quos consului, hujus fabulæ mentio; illud tantum apud Melam vidi, lib. III, cap. 9 : « Feminas esse narrant toto corpore hirsutas...... adeo asperis efferisque moribus, ut quædam contineri, ne reluctentur, vix vinculis possunt. » Ed. — De *Meroe* vid. ad VI, 528. — *Mamiliam* feminarum.

Var. 165. *Et* abest ab 15, 24. — *Madidum*, 22. — *Cyro*, 17, 20. *Madidos torquentem in cornua cirros* emend. Salmas. in Epist. de Coma. Non male! Durior certe dictio : *torquentem cornua e madido cirro.*

Not. 164, 165. *Cærula Germani lumina*, cæruleos oculos Germanorum, quales et his et Britannis omnibusque pæne populis septemtr. seu Scythis tribuuntur; quod Aristoteles Probl. XIV, 14, naturæ vitium esse putabat et frigoris effectum, alii vero arti potissimum tribuunt et glasto, quo se colorasse Britannos tradunt Cæsar B. G. V; Plin. XXII, 11, et Solin. cap. 35, unde etiam *Brith* et *pictos* Mart, XIV, 99, eos dici putant. Conf. intpp. Tac. Germ. 4. et Mart XI, 54, 1; Mitscherl. ad Horat. Epod. XVI, 7, et Conring. de habitus corporum Germanic. caussis, Frft. 1727, p. 81 seq. *Stupuit lumina*, vid. ad IV, 119. — *Cæsariem flavam*, ξανθὴν (*hochblond, goldgelb*), Germanis Gallisque tribuunt Diodor. V, 28; Herod. IV, 12, et alii (unde *auricomus Batavus* Sil. III, 608, et Vandali χρυσοειδεῖς dicuntur Procopio), sed rutilam, rufam, πυῤῥὴν (*feuerfarben*). Tac. in Hist. IV, 61, in Germ. 4, in Agr. 11; Galenus in Comm. ad Polybium de victu c. 6, ad Hippocr. de Diæta, p. 31, ed. Bas. 1538; Sen. de Ira, III, 26; Liv. XXXVIII, 17; Mart. XIV, 176, et utramque Sil. IV, 200 seq. Rutilum iis crinem non natura tantum, sed ars quoque dabat : nam capillos crebro lavabant rutilabantque lixivio, seu sapone Gallico, qui ex sevo seu sebo et cinere factus erat, ut et pulchram ita et terrificam sibi induerent faciem; unde h. loc. — *Madido cirro.* vid. Martial. VIII. 33, 20; XIV, 26 et 27. (*Spuma Batava* et *caustica*) Plin. XXVIII, 12, seu 51 (ubi vid. Hard.) Suet. Cal. 47. — Eosdem *vertere capillum croco* dicit Tertull. de cultu, II, 6, et aqua calcaria, τιτάνου ἀποπλύματι σμῶντες τὰς τρίχας συνεχῶς, Diodor. V, 28. — Quæ tantum non omnia jam notavit Lips. ad Tac. Germ. 4, ut et hæc : « Romanæ etiam matronæ veteres amabant colorem flavum rutilumque, et summa diligentia capillos cinere rutilabant; posteriores magis avide, quæ capillitium ipsum emebant a Germanis et pro comis suis supponebant. vid. Valer. Max. II, 1, 5; Ovid. Am. I, 14, 45, et Tertull. de Cultu, II, 6. » Conf. ad VI, 120 (*Nigrum flavo crinem*

abscondente galero, quæ verba hinc explicanda videntur), ad V, 115. Conring. loc. laud. pag. 97 seq. Grupen. de uxore Theotisca, cap. 4, pag. 140—221; *Anton's Gesch. d. deutschen Nation*, pag. 79 seq. Böttigeri Sabina, pag. 139—140. Ab iisdem Germanis matronæ Rom. adsciverunt *cornua*, κέρατα, hoc est, capillorum nodos, implicationes, struem et tutulum: (vid. ad VI. 502. Salmas. ad Solin. pag. 762 al. 535. Böttiger l. c.) nam « insigne Germanorum obliquare crinem nodoque substringere;.... horrentem quoque capillum retro sequuntur ac sæpe in ipso vertice religant: in altitudinem quamdam et terrorem adituri bella ornantur, » Tac. Germ. 38; Mart. V, 38, et de Spect. III, 9; Sen. Ep. 24, et de Ira, III, 26. Germani longam nutriebant comam eamque non crispabant, aut inurebant calamistris, ut Phryges, sed in nodum cogebant, vel, ut poeta noster dicit, *torquebant cornua cirro madido*, madidato, madefacto. *Cirri Germanorum* memorantur etiam Tertull. de virginibus velandis cap. 10, et ita dicuntur cincinni, annuli (*Locken*), capilli deflui, dependuli, diffusi, tam in vertice, quam retrosecus collecti, renodati, religati. Conf. Tac. loc. laud. ibique Gron. — *Torquentem cæsariem*, cui docte tribuitur, quod proprie ad ipsum spectat Germanum.

Var. 166. *Hic*, 22. *Illis*, 50. — Var. 167. *Volucres Thracum*, 15. — Var. 169. *Torvis*, 16. — Var. 170. *Hæc*, 23. — Var. 171. *Quatiare*, 1, 14, 17, 64, 70, 75, 76, 82. *Quaterere* Marshall. *Quatiere*, 10—13, 15, 16, 18, 19, 21, 23—27, 45—50, 54—63, 65—69, 71—74, 77, minus venuste. *Quatiaris et illic*, 20, 22.

Var. 172. Vox *quamquam* ab hoc loco plane aliena videtur, et vix dubito, quin totus hic versus ab ingenio interpolatoris profectus sit. *Quando eadem assidue spectantur prælia* conj. Jacobs monetque, *quando* esse pro *quandoquidem*, et sic narrationem terminari, ut vs. 166. — *Assidue quamquam*, 16, 17. — *Spectantur*, 10, 15, 16, 18, 19, 22—24, 45.

Not. 167—173. Fabula de parva *Pygmæorum* statura eorumque pugna cum *gruibus*, quæ ingruente hieme in calidiores plagas abeunt (v. Plin. X, 23), notissima est et ex etymologia forte efficta (nam πυγμὴ seu πυγὼν *cubitus* dicitur et πυγὸς *brevis*), vel, judice Strab. XXII, inde, quod corpora summo solis et calore et frigore exigua fiunt et contorta: Pygmæos enim Plinius VII, 2, in India (at. IV, 11, in Thracia), Homerus, Mela et Strabo in Æthiopia, alii in Scythia ponunt. Vid. Koeppen ad Hom. Iliad. III, 3—7; Hard. ad Plin. ll. ll. et Kœnig ad Claudian. XV, 474 seq. Nota Ach. est: « Forsan hæ fabulæ debentur peregrinatorum quorumdam hyperbolicis, ut sæpe sunt, narrationibus, qui in Scythia, Laponiæ contermina, visis uno vel aliquot ex Laponibus, eos multo breviores, quam re ipsa essent, effinxerunt; inde crescente similibus testimoniis mendacio, ex quatuor pedibus (mensura Laponum) ad duos tantum et minus fuerunt adacti Pygmæi. Similem fabulam narrat Prateus et *le*

Mercure Galant, mens. apr. 1683. » Poeta autem de industria ridicule magis quam vere rem memoravit et satirice auxit, unde etiam vs. 169, gruibus *curvos ungues*, hominem rapientes, et vs. 173, Pygmæis minorem tribuit staturam, quam Gellius IX, 4; Plinius et alii. — *Ad*, adversus, *subitas*, subito advolantes, *Thracum volucres*, grues, quæ hieme ingruente e Thraciæ finibus in Græciam plagasque calidiores migrant, unde *Threiciæ* dicuntur Ovid. Art. III, 182, et *Strymoniæ* Virg. Georg. I, 120, et Æneid. X, 265; XI, 580. — *Nubem*, ingentem gruum multitudinem, ut Gr. νέφος. Conf. ad Sil. I, 311—172. — *Quamquam*, immo quoniam. Vid. Var. Lection.

Not. 174. Schol. « Anthypophora, quasi objectio: Ergo nulla pœna manet eos, qui pejerant? » Sen. de Ira III, 26. « Quid ergo, inquis, impune illi erit? Puta te velle, tamen non erit. Maxima est enim factæ injuriæ pœna, fecisse : nec quisquam gravius afficitur, quam qui ad supplicium pœnitentiæ traditur; » quæ respondent verbis poetæ infra vs. 192 seq.

Var. 175. *Affectum*, 16, 29. — *Arreptum*, 21, 22. — *Majore*, 7.

Anal. 175—179. Responsio poetæ: Supplicio scelerati hominis nihil proficis, nec damnum, quod passus es, sarcitur.

Var. 177. *Movet tamen illa*, 16.

Var. 179. Miratur *Crammer* etiamnum antiquam quidem, sed omni succo carentem, verborum distinctionem in universo hoc loco poetæ propagari. « Unus, inquit, bene Achaintrius, communi sensu ductus, mutavit; bene etiam *Ac vindicta* legit, quemadmodum nos quoque ante multos annos corrigebamus. Nec tamen debebat id clanculum facere, quare et fugit Rupertum, cujus defensio τοῦ *At* parum hoc loco placet. » Ed.

Not. 178—179. *Sed* vel *minimus sanguis* e *trunco*, truncato, mutilato, *corpore* effluens *dabit* tibi *solatia invidiosa*, quæ tibi invidiam conflent et odium. Præstiterit tamen, verba, *sed corpore trunco.... vita jucundius ipsa*, jungere et Calvino tribuere, ut sensus sit : *Sed* vel minimum sanguinem si e truncato scelerati hominis corpore effluere videro, id mihi *dabit solatia invidiosa*, invidenda, amplissima, quæ mihi quis invidere possit; *at vindicta* est *bonum jucundius ipsa vita*. Ita pro *At* suspicari possis *Et* : illud vero convenientius affectui, in quo certe *sed* sæpe repetitur. [1]

Var. 180. *Bonum est*, 15, 16.

Not. 180. Conf. Hom. Iliad. Σ, 108 seq. Aristot. Rhetor. I, 11; II,

[1] Verb. caus. apud Ovid. Met. V, 17 seq. 507 seq. VI, 612; VII, 718.

2. Sen. de ira II, 32. Ratio est, quia vindicta agrestis et naturalis quædam justitia est, ut Baco Verulam. Serm. Fidel. IV, subtiliter judicat. Hennin. — Hanc sententiam sic expressit Magnus ille nostras *Corneille*, *Rodogune*, act. V, sc. 1 :

« Tombe sur moi le ciel, pourvu que je me venge. »

Et lepide simul ac sapienter BONUS *Lafontaine*, lib. X, fab. 12 :

« . . . . Je sais que la vengeance
« Est un morceau de roi, car vous vivez en dieux. » Ed.

VAR. 182. *Nullis, Interdum levibus*, 11.

NOT. 181—192. Præclare respondet poeta. *Hoc indocti* dicunt sentiuntque. — *Præcordia flagrantia*, animum æstuantem ira. Sen. de ira II, 19 : « Volunt quidam ex nostris (*Stoici*) iram in pectore moveri, effervescente circa cor sanguine. Causa, cur hic potissimum adsignetur iræ locus, non alia est, quam quod in toto corpore calidissimum pectus est. Quibus humidi plus inest, eorum paulatim crescit ira, quia non est paratus illis calor, sed motu acquiritur. Itaque puerorum feminarumque iræ (conf. inf. vs. 191, 192), acres magis, quam graves sunt leviores que, dum incipiunt, etc. »

VAR. 184. *Dicit*, 16, 23, 24, 60, 65.

NOT. 184 seq. Hoc non præcipit philosophia. — *Chrysippus* Stoicus. — *Mite Thaletis ingenium*, Thales mitis ingenii vir; vid. ad IV, 39.

NOT. 185. *Senex vicinus Hymetto*, monti Atticæ (*dulci*, ob mellis optimi copiam), est Socrates Atheniensis; de cujus patientia ac moderatione iræ vid. Sen. de Cons. sap. c. 18, et de Ira, I, 15; III, 11; Plat. Apol. Socr. passim. Eadem præclare adumbratur loc. laud. vs. 186, 187. — Multi poetæ hanc Socratis divinam mansuetudinem cecinerunt. Duo sunt recentiores in gente nostra, clar. *de Norvins*, *l'Immortalité de l'âme*, *chant* III, pag. 207, sqq. et clar. *de Lamartine*, *la Mort de Socrate*. Ed. — *Cicutæ*, vid. ad VII, 206. *Acceptæ inter vincula*, in ipso carcere, in quo venenum hausit Socrates. — *Sæva*, ob ejus innocentiam.

VAR. 186. *Sævæ*, 26, 27, 46, 48, 50, 57—60, 64. *Sæve*, 47.

VAR. 187. Quum sibi non satisfaciant interpp., locum corrigit *Crammer*, et sic legendum proponit:

. . . . Plurima fellis
Paulatim vitia, atque errores exuit, omnis
Prima docens recti, Sapientia : etc.

Fellis intelligit de iracundiæ æstu, cujus proxime mentio facta est. *Prima recti*, sunt principia recti et virtutis, ut apud Ciceronem *prima illa naturæ*. Ed.

NOT. 187. Tres proprie Socratis fuere accusatores, Anytus, Melitus, Lycon. — *Nollet*, noluisset, scil. si is ad pœnitentiam versus simul cum

vel pro ipso voluisset mori. [1] — *Felix Sapientia*, philosophia, quæ felices reddit homines. [2] Egregia hoc loco ac vera philosophiæ laus. Conf. ad vs. 120 seq.

Var. 188. *Ast errores exsuit omnes Prima docens rectum Sapientia* legisse vet. Schol. suspicabatur Schurzfl. At sensum forte loci hujus, ut toties, non percepit; vid. Comm.

Not. 188. *Exuit vitia*, nos vitiis, vel facit ut ea exuamus. Conf. Var. Lection.

Var. 189. *Docens*, 10—13, 15—22, 25, 27, 45—50, 54—58, 60—63, 65—69, 71—74, et omnes pæne Codd. Paris. prob Achaint. quod retinui, quamvis habeat *Ruperti*, *docet*. Ed.

Not. 190. Confer Senec. de Ira, II, 34, qui contra de Clem. I, 5: « Magni dicit animi esse proprium, placidum esse tranquillumque et injurias atque offensiones superne despicere. »

Not. 191. Lepida argumentatio. — *Continuo*, sine ulla dubitatione, *sic collige*, judica, scil. infirmi animi esse ultionem, *quod*, quoniam, *vindicta nemo magis gaudet, quam femina*, quam scil. natura finxit imbecilliorem et iræ affectuumque impotentiorem. Conf. ad vs. 181. [3]

Anal. 192—249. Pulcherrima malæ conscientiæ, tamquam gravissimæ scelerum pœnæ maximique cruciatus animi, imago. Conf. I, 166, 7, et supra ad vs. 174; Pers. III, 35 seq. Cic. Mil. 23; Sen. Ep. 43, 97, 105; Plut. de his qui sero a Num. Pun. Opp. tom. II, pag. 554—556 et al. — *Evasisse* meritas pœnas.

Var. 193. *Putas*, 16, 17, 20—22. — Var. 194. *Cæco verbere pulsat*, 77. — Var. 195. *Quatiens*, 13, 20, 21, 22, 24. *Quatiens animum terrore*, 4.

Not. 194, 195. Conscientiæ malæ, animum torquenti et urgenti, ut symbolis ejus, Furiis, quæ Græcis Ἐριννύες et Εὐμενίδες dicuntur, veteres præclare *flagellum* tribuebant et stimulum quoque, verb. caus. Æschyl. Eumen. 150 seq.

Ἐμοὶ δ' ὄνειδος, ἐξ ὀνειράτων μολὸν,
Ἔτυψεν, δίκαν διφρηλάτου,

[1] Ex hoc loco lepidam effinxit historiam vet. Schol. « Socrates quum argueretur proditionis, receptus est in carcere cum accusatore, qui, quum sibi daretur venenum, accusatori petenti noluit dare. »

[2] Male vetus Schol. « Quicumque *felix*, id est, doctus et sapiens. Potior ergo est sapientia, quam felicitas. Siquidem illa paulatim amittit, hæc statim purgat. » — Vide quæ notantur apud Crammerum, pag. 498. Ed.

[3] Vulgo hæc ita interpretantur: inde collige, neminem magis vindicta gaudere, quam feminam. Sed illa sententia, ni fallor, et melior est, et linguæ convenientior.

Μεσολαβεῖ κέντρῳ,
Ὑπὸ φρένας, ὑπὸ λοβόν.
Πάρεστι μαστίκτορος Δαΐου δαμίου [1]
Βαρύ τι, περιβαρὺ κρύος ἔχειν.

Hinc conscientia *flagellare* et *verberare* dicitur Sen. Ep. 97, et al. Prov. Græc. ἡ συνείδησις τὴν ψυχὴν πλήττει. — *Surdo verbere*, ut mox *occultum flagellum*; vid. ad VII, 71. — Conscientia mala etiam *tortor* est et carnifex, qui cædit, torquet, urit, lancinat. — *Carnificina est ægritudo*, Cic. Tusc. Quæs. III, 13.

Not. 196 seq. Cruciatus animi multo graviores, quam corporis. Cf. Pers. III, 39 seq. et Horat. Epist. I, 2, 58.

Var. 197. *Cædicius* recepi ex 1, 17, 21. *Cecidius*, 20, 22, 45. *Seditius*, 18, 23, 60. *Cæditius* in reliquis libris. — *Aut Rhadamanthus*, 23, 61, 62, 63, 66—69, 71—74, 77. *Radamanthus*, 18, 20, 45. *Rhadamantus*, 50. *Radamantus*, 17, 19. Sed Gr. Ῥαδάμανθος dicitur.

Not. 197. *Cædicium* aulicum Neronis crudelissimum fuisse, notat vetus Schol. Alius, opinor, *Cædicius* et quidem patronus caussarum, non judex, memoratur XVI, 46. — *Gravis*, severus. — De *Rhadamantho*, severissimo judice, vid. Diodor. V, 80; Heyn. ad Apollod. II, 4, 11, et in Exc. XI ad Virg. Æneid. VI.

Not. 198. Præclare Ausonius:

Turpe quid ausurus te sine teste time;

et Sen. Ep. XLIII. « Bona conscientia turbam advocat, mala etiam in solitudine anxia atque sollicita est. Si honesta sunt, quæ facis, omnes sciant: si turpia, quid refert neminem scire, quum tu scias? O te miserum, si contemnis hunc testem! » — Quædam loca e Gallicis scriptoribus seligere operæ pretium duxi, quæ cum pulcherrima hac Juvenalis descriptione conferrem. *Massillon*: « Nous avons beau faire montre d'une vaine « intrépidité, la conscience criminelle se trahit toujours elle-même. Les « terreurs cruelles marchent partout devant nous; la solitude nous trouble, « les ténèbres nous alarment; nous croyons voir sortir de tous côtés des « fantômes qui viennent toujours nous reprocher les horreurs secrètes de « notre âme; des songes funestes nous remplissent d'images noires et sombres, et le crime après lequel nous courons avec tant de goût, court « ensuite après nous comme un vautour cruel, et s'attache à nous pour « nous déchirer le cœur, etc. » Vir literarum pariter et politicæ rei gloria præfulgens, *de Châteaubriant*, *Génie du Christianisme*: « Le tigre déchire sa « proie et dort; l'homme devient homicide et veille. Il cherche les lieux « déserts, et cependant la solitude l'effraie; il se traîne autour des tom-

[1] Vel θυμικοῦ ex emend. Schütz.

» beaux, et cependant il a peur des tombeaux, etc. » Vates non minus eminens quam vir optimus, *J. F. Ducis*, *Macbeth*, act. V, sc. I :

« Duncan m'a dit tout bas : Tu ne dormiras plus....
« Une secrète horreur de tout mon cœur s'empare.
« Non, l'homme impunément ne fut jamais barbare.
« Il est des dieux vengeurs dont l'œil partout le suit.
. . . .
« Quel tourment de traîner des jours tissus d'alarmes,
« De ne plus voir d'objets qui nous offrent des charmes,
« De se lever la nuit dans d'horribles transports,
« Sans pouvoir de son sein arracher les remords ! »

Videndi sunt inprimis tragici poetæ, qui nobis Octavium, Orestem, Phædram, OEdipoda, Atreum et Thyestem, tam fideli et pæne divino carmine expresserunt. Ed.

Anal. 199—207. Historia nota ex Herodot. VI, 86, sed parum apte intexta huic loco ubi de mala conscientia agitur. — *Spartano cuidam*, Glauco Epicydidis filio, qui *dubitaverat* tantum, redderetne Milesio cuidam pecuniam apud se depositam nec ne, et hinc Delphicum consuluerat oraculum.

Var. 200. *Fore quondam*, 16. — *Forte*, 45.

Var. 201. *Detinere*, 24.

Not. 204. *Moribus*, bona animi indole et principiis honestatis vel probitate ductus.

Var. 205. *Phœbo* pro *templo* conj. Jacobs. adjuncta hac caussa : « Quacumque ratione verba vulg. lect. jungas, sensus exsistit aut ineptus, aut languidus : nam aut *vox adyti* (ex adyto edita), quæ *templo digna* apparet; aut *vox digna templo adyti*. Neutrum tolerabile. » Hac vero conjectura non opus esse monet Hein. quum sensus sit : pœnas dans *probavit vocem adyti*, id est, oraculum ita fuisse, ut exspectari par est, ut e templo mitti debet.

Not. 205. *Vocem adyti.... probavit*, vid. Var. Lect. *adyti*, sacri penetralis, vel specus, cui tripus Pythiæ impositus.

Var. 206. *Pariter tota*, 10, 16, 18, 19. — *Domuque*, 20.

Not. 207. *Longa deductis gente*, ab antiqua gente originem genusque ducentibus. Ad multitudinem potius propinquorum hæc spectare, putat *Achaintre*.

Var. 208. *Sæva voluptas*, 17, 20, 21, 22, 24, 27, 45—49, et dimidia pars MSS. Paris. — « *Achaintre* notavit Codd. multos habere *sæva*, et certe *sola* præstare. Equidem in Codd. Thuan. non *sæva* inveni, sed *scæva*, quod est optimum. *Scævus* est Græcorum σκαιὸς, cujus hæc sunt inter alias apud Hesych. significationes : πονηρὸς, κακὸς, ἄδικος. » Hæc clar. *Boissonade* ad Nicet. III, 332, pag. 179. Ed.

Nor. 208 seq. Sola voluntas *habet crimen facti*, habetur pro facto, et non minus reum ac pœna dignum facit. [1]

Var. 210. *Credo*, 47, 48, et duo Codd. Paris. *Dic* pro *cedo*, 22, ex interpret.

Nor. 210. *Cedo*, quid autem dices, quantaque eum pœna dignum censebis, *si conata peregit?* vid. ad VI, 504.

Nor. 211 seq. Venusta imago hominis, malæ conscientiæ cruciatus sentientis. « Verbum *anxietas*, ut Gall. *anxiété*, ad pingendos conscientiæ morsus aptissimum est et fere unicum : differt autem ab *angore*; » Ach.

Var. 212. *Et morbo*, 15, 17, 20, 23, 27. *E morbo*, 11. *Ex morbo*, 21, 22.

Nor. 212. Præ continuo animi æstu *fauces* semper *siccæ* sunt et siti uruntur, ut in *morbo* et æstu febrili, et tamen *displicent* ei et insipida sunt *vina*, etiam prétiosissima. — *Cibus difficilis*, quem difficulter tantum mandit deglutitque, *inter molares*, maxillares dentes, præ fastidio ipsi faucibus hæret et *crescere* videtur. — Sic *in ore crevit cibus* apud Sen. Epist. 82. *Crescit et invito lentus in ore cibus* ap. Ovid. Ep. Her. XVI, 226.

Var. 213. *Setina misellus Exspuit*, *Albani veteris pretiosa senectus Displicet* in Klotz. Actis literariis ingeniose conj. cl. *Herel*, qui bene monet, hæc vini genera etiam supra V, 33, 34, conjungi, et *sed* h. loc. ineptum esse, *vina* autem simpl. dicta non satis respondere consilio poetæ, qui id agat, ut fastidium exprimat deliciarum cujuscumque generis, quod anxius habeat homo scelerisque sibi conscius. De hac conjectura Ruhnkenius olim gratulatus est docto ejus auctori, qui per literas id mihi significavit. Eadem firmatur alio, qui mihi succurrit, poetæ nostri loco supra X, 27. (*Lato Setinum ardebit in auro*) ubi *Setinum* sc. vinum dicitur, ut hoc. loc. *Setina*. Forte etiam epitheton *veteris*, cui parum apte hoc. loc. *senectus* jungitur, e glossa irrepsit. Similia passim in poetis obvia.

Nor. 213, 214. Conf. Var. Lect. et de *Albano* vino ad V, 33, cujus pretium *senectute* augetur. — *Albani senectus*, vid. ad IV, 39.

Nor. 215. Si vel *melius* vinum *ostendas*, ei dederis. — *Densissima ruga Cogitur in frontem* frons caperatur ob mœrorem et animi æstus, quos patitur; Ach.

Nor. 216. Vid. ad IV, 138.

Var. 218. *Vexata*, 24. — *Foro*, 77. — *Quiescant*, 18, 23, 27, 46, 47, 48, 50, 58, 64.

[1] Conf. Wetsten. ad Matth. V, 8, et 28; Cujac. Obss. VIII, 22; Gothofr. ad I, 18; D. de Pœnis, Sen. de Ben. V, 14, et Gell. VII, 3. *Pari sorte scelus et sceleris voluntas*, lib. 1, Cod. Theodos. ad leg. Jul. de ambitu.

Not. 218. Sen. de Tranq. animi, cap. 2. « Adjice illos, qui non aliter, quam quibus difficilis somnus est, versant se et hoc atque illo modo componunt, donec quietem lassitudine inveniant. » Conf. Homer. Iliad. XXIV, 5, 10 seq. Catull. L, 10 seq. et Prop. I, 14, 21. — Quam hic nobis imaginem adumbrat Juvenalis, in scenam Gallicam feliciter et ingeniose transtulit cl. *de Jouy*, in fabula *Syllæ* nomine inscripta, act. IV, sc. 8 :

« Que vois-je ? et quel pouvoir, dans ces demeures sombres,
« De ceux que j'ai proscrits a ranimé les ombres ?
« Que voulez-vous de moi, transfuges des tombeaux ?
. . . .
« Je les vois tous, les bras vers mon lit étendus,
« Agiter leurs poignards sur mon sein suspendus.
« O dieux ! à me frapper leurs mains sont toutes prêtes.
« A moi, licteurs ! à moi !. . . . . »

Quis non, quoties tragicam hanc somniantis tyranni personam agit summus ille nostræ ætatis tragœdus *Talma*, Roscius alter, grato quodam horrore perfunditur, et pestiferam mentis sibi scelerum consciæ anxietatem penitus oculis patefactam existimat ?

O qualis facies, et quali digna tabella ! Ed.

Var. 219. *Et templum*, 24. — *Aram*, 24.

Not. 219. *Templum et aras*, ubi pejeravit. Conf. ad. vs. 223 seq.

Not. 220. *Sudoribus* gelidis æstu ac perturbatione animi expressis. Cf. I, 166, 167.

Not. 221. *Tua imago sacra*, veneranda (al. exsecrabilis), religionem horroremque incutiens, *et major humana*, divina, qualis deorum esse solet.[1] Egregie declarantur effectus turbatæ phantasiæ, omnia augentis, maxime in solitudine, nocte et somno.

Var. 223. *Fulmina*, 3, 4, 16, 22, 27, 46, 47, 48, 64. solenni varietate.

Anal. 223—228. Præclare et graphice de homine scelerum sibi conscio, in quo reviviscit sensus religionis, quem frustra opprimere conatur. Conf. vs. 219. Sen. Nat. Quæst. II, 59, et Suet. Calig. cap. 51. Contra Horat. Od. III, 3, 1 seq.

Justum ac tenacem propositi virum, etc.

Var. 224. *Quoque primo*, 25, 46—50, 57—60, 64, 65.

Var. 225. *Fortuitu*, 18, 19, 20, 27, 45—50, 54, 55, 56, 59—65, 68, 71—74. Et quidam Codd. Paris. Nostra lectio doctior est.

Not. 225. *Fortuitus*, casu, ex Epicureorum sententia. Conf. Plin. II,

[1] Vid. Lips. ad Tac. Ann. XI, 21; Heyn. Excurs. XIII, ad Virgilii Cerda ad Virgil. Æneid. II, 773, et Æneid. I.

43, et Sen. Nat. Quæst. VI, 3. — *Ventorum rabie*, ex conflictu ventorum nubiumque. Conf. Sen. Nat. Quæst. I, 1 seq.

VAR. 226. *Ut*, pro *et*, 16, 19, non male, et prob. H. Vales. — *Vindicet*, 7, 10, 13, 16, 19, 20, 22—27, 29, 45—50, 54—69, 71—74; dimidia fere pars Codd. Paris., nec tamen melior, et Serv. ad Virg. Æneid. VI, 179. Sed exquisitius videtur *judicet*, judicis quasi personam agat, sententiam quasi de reis ferat, eos condemnet ac puniat. Varietatem lect. ex comp. script. *judicet* ortam esse suspicatur Ach.

NOT. 226. *Iratus*, ab irato missus Jove, scelera vindicante. Sic *iracunda fulmina* dixit Hor. Od. I, 3, 40, et ζάκοτον ἔγχος Pind. Nem. V, 90. — *Judicet*, vide Var. Lect.

VAR. 227. *Noceat*, 24.

NOT. 227. Si *illa*, prima tempestas, *nihil nocuit*, etc.

VAR. 228. *Hæc*, 24.

NOT. 228. *Hoc sereno*, hoc die, quo mox serenitas rediit.

NOT. 229. *Lateris dolorem*, pleuritida, hoc loco pro quovis morbo acuto et *vigili*, hoc est, qui nos vigiles facit, vel non dormire patitur.

NOT. 230. Morbos corporis mortemque præmaturam pœnas esse gravioris sceleris, inpr. perjurii, a diis vindicibus inflictas, vulgaris olim opinio erat. vid. Mitscherl. ad Hor. Od. II, 8, 1 seq.

NOT. 231. Metu perculsi grandinem et fulmina *putant Deorum* iratorum *saxa et tela* esse. Sed hoc loco de morbis potius sermo est, et iterum forte Epicureorum dogmata respiciuntur. Sen. de Ben. IV, 19. «Tu, inquit, Epicure, deum inermem facis : omnia illi tela, omnem detraxisti potentiam, et, ne cuiquam metuendus esset, projecisti illum extra motum.» Morbi quoque acutiores sagittis Apollinis et Dianæ immitti credebantur.

NOT. 232 seq. Ovem non audent pro salute sua vovere diis, quibus se invisos esse sciunt.

VAR. 233. *Permittere*, 46, 47, 48, 58.

NOT. 233. *Cristam galli promittere Laribus* pro avertendo morbo. Sic Æsculapio gallus immolabatur ab iis, qui convaluerant, unde se huic deo gallum debere dicit Socrates apud Plat. in Phæd. Wernsd. in Poet. Lat. min. editionis hujus, t. I, p. 91. « Ab gallis, inquit, multa remedia morborum petiit vetus superstitio. Exta eorum et fibras, ut opimas victimas, diis acceptissimas esse tradit Plin. X, 21, ...et cristam galli contritam efficaciter imponi cani, morso ab alio rabioso, id. XXIX, 5, seu 32.» Conf. supra XII, 96; Plin. X, 56, seu 77, et Jacobs. ad Antholog. Græc. tom. II, part. I, pag. 122. De *Æsculapio* ejusque historia mythica vid. *Creuzer's Symbolick*, tom. II, pag. 248 seq. 286, 336 seq. III, 248 seq.

NOT. 235. Magna cum vi poeta dicit, *hostiam*, et quidem quamcumque ac vel minimam, *vita digniorem* esse scelerato homine, pro cujus salute voveatur.

ANAL. 236—249. Ultimum consolationis momentum. « Hoc potissimum est ad consolationem Calvini: ait enim, malorum variam et mobilem esse naturam, ut ad peccandum constantes sint, moxque peracto scelere sua cognoscant malefacta, sed tamen Natura impellente ad pristina vitia se redire; unde colligit, improbum hominem toties peccaturum, ut aliquando deprehendatur solvatque pœnas; » *Britan*. Natura autem malorum hominum egregie hoc loco ac vere adumbratur.

NOT. 236. « Hoc habent inter cetera boni mores, placent sibi et permanent: levis est malitia, sæpe mutatur, non in melius, sed in aliud. » Sen. Epist. 47. — *Natura*, indoles animi, mores, Germ. *Character*. — *Malorum* hominum.

VAR. 237. *Dum*, 23. *Tum*, 60. — *Superest audacia*, 77. — *Quid fas* pro *quod fas* restitui ex 10, 21, 24, 25, 47, 48, 55—60, 62, 66—69, 71—74, et plerisque MSS. Paris.

VAR. 238. *Tamen*, 25, 46, 49, 56, 57, 60, 65.

NOT. 239, 240. Conf. Horat. Epist. I, 10, 24, 25. — *Natura* jam facta *fixa*, constans in vitio, *et mutari nescia*, obfirmata consuetudine peccandi, quam sibi contraxit mens ad vitia proclivis eorumque dulcedine jam irretita et in illis, abjecto omni pudore, confirmata. Conf. ad VII, 50 seq. et Horat. Epist. loco supra citato. « Ex voluntate perversa facta est libido, et dum servitur libidini, facta est consuetudo, et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas, » Augustin. Confess. VII, 5. — Eamdem sententiam, sed alio sensu, expressit nostras *Boileau*, Sat. X:

« Dans le crime il suffit qu'une fois on débute,
« Une chute toujours attire une autre chute :
« L'honneur est comme une île escarpée et sans bords,
« On n'y peut plus rentrer, dès qu'on en est dehors. » ED.

VAR. 241. *Imposuit*, 19.

VAR. 242. *Attritum*, 13. — *Pudorem*, 21, 22, 24, 28.

NOT. 242. *Attrita de fronte*, hoc est, dura et inverecunda vel pudoris experte. Sic et *perfricare frontem* et *os* dicitur pro, pudorem deponere et expellere vel *ejicere* quasi de fronte attritione ejus. [1] Sic gallice dicetur *se faire un front qui ne rougit jamais* (vid. *Racine*, *Phèdre*, act. III, sc. 3). ED.

NOT. 244. *Dabit vestigia*, pedes, *in laqueos*, quos ei vitia quasi ponunt;

[1] Vid. ad II, 8; Cic. Tusc. Quæst. III, 18; Martial. XI 28, 7. Calvus apud Quintil. IX, 2, 25, et Ernesti clav. Cic. voc. *perfricare*.

metaphora petita a feris avibusque, quæ pedicis et laqueis capiuntur. Alii *laqueum* putant vincula dici et catenas.

Not. 245. *Uncum* ferreum seu vectem *nigri*, obscuri, tenebrosi, *carceris*, ad quem ibi adstringetur; nisi *uncus* est catena : nam *unci* certe et *hami* dicebantur orbes, quibus catenæ alligantur; vid. Heins. ad Ov. Am. I, 6, 25. Alienus ab hoc loco uncus, cujus, X, 66, mentio fit, ubi cum *carcere* jungitur. — Cramerus tamen existimat exempla ab Heinsio allata id minime suadere, Latinis scilicet unquam *uncum* idem esse, quod Germanis *eine krampe*, nobis *un crampon*. Ad mortem damnati ex ipso carcere unco trahebantur; unde dici recte posse *uncus carceris* arbitratur. Ed.

Var. 246. *Et*, 16. — *Ægei*, 19, et al.; vid. ad vs. 81.

Not. 246, 247. Conf. ad I, 73.

Not. 248. *Nomen* hoc. loc. pro homine, ut ὄνομα. [1]

Not. 249. *Surdum*, qui nec preces et vota, nec perjuria audiat. — *Tiresiam*, hoc est, cæcum, instar Tiresiæ, ut non videat hominum facinora. Vel tironibus notus est Tiresias, vates Thebanus; ejusque cæcitas, cujus variæ tamen caussæ traduntur. [2]

[1] Vid. Heyn. ad Tibull. III, 4, 61, Bentl. ad Horat. Od. III, 27, 34.

[2] Vid. Spanheim. ad Callim. H. in Lav. Pall. vs. 82; Burm. ad Ovid. Metam. III, 322 seq. et Heyn. ad Apollod. III, 6, 7.

SATIRÆ DECIMÆ QUARTÆ
ARGUMENTUM.

His docet exemplis natos mala vita parentum.
Imbuit exemplis natos mala vita parentum.

AD FUSCINUM. — ΠΕΡΙ ΑΝΑΓΩΓΩΝ ΠΡΟΣ ΦΟΥΣΚΙΝΟΝ (ΦΟΙΣΚΙΝΟΝ in Lat. Exc. Pith.). — DE INSTITUTIONIBUS. — PARENTUM EXEMPLA. — CONTRA ILLOS, QUI FILIOS PRAVIS INSTITUUNT DOCUMENTIS.

Plurima sunt turpia, quæ parentes tam exemplis, quam institutione ac præceptis liberos docent, vs. 1—3. Si illi oblectantur alea, vel delicate et molliter vivunt, vel servos inhumane tractant, etiam hi mature discunt ludere, epulari ac sævire, 4—25. Filia adulteræ iisdem, quibus mater, amoribus indulget, 25—30. Nec mirum : natura enim ita comparatum est, ut in exemplis, præcipue parentum, maxima sit vis, et animus hominum magis ad vitia, quam ad virtutem inclinet, 31—43. Quæ quum ita sint, cave ne quidquam inhonesti et obscœni, vel dicas vel facias coram liberis, 44—49. Qui si non oris tantum et corporis, sed animi quoque habitu moribusque tibi fuerint similes et exemplo tuo peccaverint, tuorum tibi conscius vitiorum, eos castigare et punire non audebis, 50—58. Amicis ad cœnam invitatis, omni opera eniteris, ut supellex lauta sit atque magnifica; illud vero non curas, ut filii domum a culpa quasi flagitiisque vacuam et probos mores, tanquam speculum, intueantur, 59—69. Bene de patria meretur, qui liberos ei gignit, modo curet, ut eidem utiles sint, 70—72. Plurimum vero interest, quibus illi moribus artibusque instituantur, et quales sint parentes, quoniam ab iis exempla sumunt, et, quæ a teneris unguiculis discuntur, mentibus infixa hærent, quod vel animalium exempla probant : nam ciconiæ, vulturis et aquilæ pulli eamdem, quam parentes, victus consuetudinem per totam vitam servant, 73—85. Similiter ædificatorem filius imitatur (86—95), et parvuli Judæorum nihil de superstitione, institutis moribusque paternis mutant,

96—106. Ita in reliquis quoque rebus sponte sua liberi vestigia parentum persequuntur : sola pecuniæ cupiditate inviti insciique inflammantur, quoniam pater, ut virtutis eos specie fallat, quæ avaritia est, parcimoniam appellat, tenerasque illorum mentes paulatim hujus vitii elementis imbuit, 107—124. Quæ si rite animis imbiberunt, extremas eos sordes docet, defraudans servos demensis suis, famemque sibi explens mucidis panis frustis, et opsoniis æstu corruptis, quæ vel mendici respuerint, 125—134. Nullum vero vitium stultius est turpiusque avaritia : potestne enim quidquam esse absurdius, quam misere duriterque vivere, ut dives moriaris? 135—137. Præterea avarus, quo plura possidet, eo plura cupit, et, quamvis agros agris adjiciat, vicinum, si non jure et pretio, certe injuria et fraudibus pellit, parum sollicitus, utrum bene, an male audiat, 138—155. Nec tamen divitiis suis vel corpus, vel animum ægritudine levare potest, 156—160. Veteres Romani, ætate bellique laboribus confecti, post tam egregie navatam rei publicæ operam, binis jugeribus, præmii loco acceptis, contenti erant, et pulte vivebant, 161—171. Nunc horti ampliores sunt, quam olim agri, et insatiabilis habendi cupiditas plurima veneficia, cædes et scelera cujuscumque generis gignit, 172—178. Prisci Marsi, Hernici ac Vestini frugalitatem agrique culturam filiis suis commendabant, tenuique victu vitam sustentare solebant, 178—188. Nostris contra temporibus et patres et nutrices parvulos omnibus iis artibus, etiam vilissimis, instruunt, e quibus lucrum possint facere, et diligenter iis inculcant illam poetæ sententiam : « Unde habeas quærit nemo, sed oportet habere », 189—209. Cur vero tantopere urges filium tuum, stultissime parens, ut mature parcus sit et pecuniæ avidus? Quam primum enim adoleverit, non est, quod dubites, quin te ipsum avaritia superet, et falsis testimoniis, perjuriis uxorisque cæde divitias quærat, 210—224. Horum scelerum ipse auctor es censendus : quicumque enim malis artibus rem familiarem alicui augere permittit et stultum dicit esse, qui amicorum propinquorumque inopiæ subveniat, is quoque spoliare, decipere et quovis modo opes sibi acquirere docet ac suadet, 225—243. Filium itaque tuum adulta ætate inexplebilis, qua eum incendisti, pecuniæ cupi-

ditas in omne scelus rapiet, nec tibi ipsi parcet, si vita nimis longa votis ejus obstiterit, 244—255. Minus profecto jucundum nobis spectaculum præbent ludi scenici ludicræque artes, quam labores et pericula, quæ lucri causa avarus suscepit, 256—264. Periculosa quidem est ars petauristarum et funambulorum, sed ad vitam sustentandam spectat: avarus contra majori vitæ discrimine omnia percurrit maria, ut divitiis affluat, 265—283. Alii aliis modis insaniunt, sed nemo magis eo, qui lucri spe captus ne sæva quidem tempestate deterretur, quo minus se suaque omnia uni tabulæ committat, 284—295. Quo fit persæpe, ut stultus ille homo, qui modo omni, quod usquam est, auro inhiabat, mox stipem colligat eique vix suppetant panni, quibus corpus velare possit, 295—302. Quam misera denique est avari conditio, qui divitias, quas tantis sibi paravit curis periculisque, majore metu et sollicitudine custodit? Quanto felicior pauper, qui pauca quidem possidet, sed nihil cupit, et prudentiæ confidit, non fortunæ? 303—316. Quæ quum ita sint, auctor tibi sum, ut plura non concupiscas, quam quæ ad victum vitæque usum pertineant: ita enim tibi persuadeas velim, nulla divitiarum magnitudine expleri posse, qui rebus ad vivendum necessariis non sit contentus, 316—331.

SATIRÆ DECIMÆ QUARTÆ

ANALYSIS.

Satira hæc rerum affectuumque gravitate præ ceteris excellit et præclaris sententiis tamquam gemmis distincta est clarissimis. In prima ejus parte (vs. 1—134), redarguuntur acerbe parentes, exemplis et præceptis liberos suos ad vitia vel in suos eosque pravos mores formantes, in altera (vs. 135—331), potissimum notatur avaritia. Cum hac conferenda Horatii Sat. I, libri I, et lib. II, 3, 108 seq. ut ita diversissimum dicendi genus perspicue cognoscatur; (Horatius enim, ut solet, ridendo vitium hoc corripit, Juvenalis

autem altius insurgens declamatorio more et magistri severitate illud in invidiam adducit atque indignationem excitat) cum illa, præter loca, in Comment. laudata, Sen. de Ira, II, 22, et Epist. 97. Plut. de Institut. Liber. et Quintil. Inst. Orat. I, 1, 6, cujus verba omnino digna sunt, quæ h. loc. adscribantur : « Utinam liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus! Infantiam statim deliciis solvimus : mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes et mentis et corporis frangit. Quid non adultus concupiscet qui in purpuris repit? .....Jam coccum intelligit, jam conchylium poscit. ....Gaudemus, si quid licentius dixerint; verba, ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis, risu et osculo excipimus. Nec mirum; nos docuimus, ex nobis audierunt. Nostras amicas, nostros concubinos vident, omne convivium obscœnis canticis strepit, pudenda dictu spectantur. Fit ex his consuetudo, deinde natura. Discunt hæc miseri, ante quam sciant vitia esse : inde soluti ac fluentes non accipiunt e scholis mala ista, sed in scholas afferunt, etc.» Notæ Achaintrii sunt hæ : « Poeta ostendit supra II, 166, et VI, 617, quam pessima (!) fuerint commercia, et quantum nocerent reipublicæ Imperatorum, regum ac populi primorum corrupti mores. Nunc demonstrat, quanti sint ponderis exempla domestica, quæ re ipsa morum publicorum sunt certissima fundamenta. *Dusaulx* poetæ nostro objicit, quod abrupta nimis transitione ad aliud argumentum, scilicet ad avaritiam transierit : male, nostro judicio; nam et id suo (!) themati conveniebat. Ex omnibus enim vitiis, ad eversionem imperiorum aptissimis, nullum optimus ille vir judicabat pejus, et vitandum magis quam avaritiam, scilicet cupiditatem habendi per fas et nefas. Quam qui in animos puerorum insinuat, is merito patriæ hostis debet haberi. Ea enim plebem turbulentam efficit, cives inquietos et novarum rerum avidos, mercatores rapaces, judices corruptos, milites infidos, duces perjuros et ei, qui plus pollicetur, vitam suam addicentes, Imperatores ambitiosos, spoliatores, deprædatores, tribunos denique ad populi tutelam institutos venales, perturbatores, patriæ defectores, et rempublicam tyranno vendentes. Conf. Virg. Æneid. VI, 621, 622. Recte igitur a vs. 106 Juvenalis acriter invehitur in avaritiam, quippe

quod vitium, quum sint alia quodammodo condonanda, nullam habet excusationem, et virtutibus supra memoratis proximum est, etsi tamen ab iis distinctum. Non enim permisceas *avaritiam* cum *frugalitate*, et ista prudenti rerum familiarium aut publicarum administratione, quæ est privatarum domuum et imperiorum felicitatis firmissimum fundamentum.»

SATIRA DECIMA QUARTA.

Plurima sunt, Fuscine, et fama digna sinistra,
Et nitidis maculam hæsuram figentia rebus,
Quæ monstrant ipsi pueris traduntque parentes.
Si damnosa senem juvat alea, ludit et heres
Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.
Nec melius de se cuiquam sperare propinquo
Concedet juvenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, et eodem jure natantes
Mergere ficedulas didicit, nebulone parente,
Et cana monstrante gula. Quum septimus annus
Transierit puero, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoveas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, et a magna non degenerare culina.

SATIRÆ DECIMÆ QUARTÆ INTERPRETATIO.

1. Plurima sunt flagitia, Fuscine, lævam existimationem merentia et dotibus maxime splendidis maculam tenacem figentia, quæ parentes ipsi monstrant et ingerunt suis pueris. Si alea damnosa juvat patrem jam seniorem, ludit et ipse ejus hæres puer bullam adhuc gerens, et ludi instrumenta eadem minori fritillo versat. Neque meliorem quam dedit pater de se spem dabit propinquis suis juvenis ille, qui terræ tubera scalpere ac radere, fungos condire, et eodem jusculo immersas perfundere ficedulas, luxurioso patre docente et cana gula exemplum præbente, didicit. Vix annum septimum attigerit, antequam omnes dentes, qui exciderant, ut fit, infantulo fuerint reparati, licet illum erudiendum sexcentis magistris barbato mento severis tradas, nihilominus epulari paterna magnificentia, et a magna lautaque culina non degenerare volet.

Mitem animum, et mores modicis erroribus æquos
Præcipit, atque animas servorum et corpora nostra
Materia constare putat paribusque elementis?
An sævire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu, et nullam Sirena flagellis
Comparat, Anthiphates trepidi laris ac Polyphemus,
Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro?
Quid suadet juveni lætus stridore catenæ,
Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
Rusticus? exspectas, ut non sit adultera Largæ
Filia, quæ numquam maternos dicere mœchos
Tam cito nec tanto poterit contexere cursu,
Ut non ter decies respiret? conscia matri
Virgo fuit; ceras nunc hac dictante pusillas
Implet, et ad mœchos dat eisdem ferre cinædis.
Sic natura jubet: velocius et citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis

15. Præcipitne Rutilus mitem animum habere, et erga leviter errata lenitatem? Putatne servorum mentes et corpora ea qua nos materia, iis, quibus nos, principiis constare? An docet crudelitatem, quum delectetur acerbo sonitu plagarum ac nullos, et Sirenum cantus flagellis resonantibus dulciores credat, novus in trepida domo Antiphates et Polyphemus? Tum felix est iste, quum aliquis servus, vocato carnifice, inuritur ferrea lamina ardenti, ob duo lintea amissa. Quos sensus juveni cuilibet suggerit is qui stridore catenarum lætatur, quem valde juvat servos habere in fronte notatos, et rure carceres? An speras fore ut Largæ filia non sit adulterio dedita, quæ nunquam nomina mœchorum matris adeo velociter recitare poterit et tanta festinatione, ut non tricies anhelitum recipiat? Flagitiorum matris conscia fuit, dum virgo erat: nunc, matre stylum docente, literas amatorias scribit, quas per eosdem, per quos mater, lenones ad adulteros ferendas curat. Sic a natura comparati sumus, ut exemplis domesticis vitiorum facilius multo et celerius, quam externis et peregrinis depravamur, præsertim quum proficiscuntur ab hominibus, quorum auctoritas magni

Quum subeunt animos auctoribus. Unus et alter
Forsitan hæc spernant juvenes, quibus arte benigna,
Et meliore luto finxit præcordia Titan :
Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt,
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Abstineas igitur damnandis : hujus enim vel
Una potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti ; quoniam dociles imitandis
Turpibus ac pravis omnes sumus ; et Catilinam
Quocumque in populo videas, quocumque sub axe ;
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus usquam.
Nil dictu fœdum visuque hæc limina tangat,
Intra quæ puer est. Procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, et cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reverentia : si quid
Turpe paras, ne tu pueri contemseris annos :
Sed peccaturo obstet tibi filius infans.
Nam si quid dignum Censoris fecerit ira
Quandoque, et similem tibi se non corpore tantum

apud nos momenti est. Reperientur fortasse nonnulli qui exempla ejusmodi aversentur, quibus, benigne solers, Prometheus corda nobiliori luto finxerit; ceteros vestigia scelerum a parentibus impressa abducunt, et viam diuturni criminis orbita pridem monstratam abrepti terunt.

38. Fugias igitur quæ sunt damnanda; ad hoc enim faciendum una caussa valere debet, ne nostra flagitia imitentur ex nobis geniti : si quidem ita nati sumus omnes, ut sponte turpe ac pravum quidlibet imitemur, et Catilinas ubique gentium et terrarum reperire sit, Brutos et Catones, nusquam. In ea domo, in qua puer aliquis versatur, nihil audiatur, nihil adspiciatur obscœnum. Procul illinc et istinc removeantur meretrices et cantus parasitorum totam noctem comessando traducentium. Habenda est permagna puerilis ætatis ratio, et quasi reverentia; tuque, si quid improbe facere cogitas, noli teneram pueri ætatem spernere; immo peccaturum te retineat pueritia filii. Si enim aliquando ille admiserit quidpiam a censore

Nec vultu dederit, morum quoque filius, et qui
Omnia deterius tua per vestigia peccet,
Corripies nimirum, et castigabis acerbo
Clamore, ac post hæc tabulas mutare parabis.
Unde tibi frontem libertatemque parentis,
Quum facias pejora senex, vacuumque cerebro
Jam pridem caput hoc ventosa cucurbita quærat?
Hospite venturo, cessabit nemo tuorum.
Verre pavimentum; nitidas ostende columnas;
Arida cum tota descendat aranea tela;
Hic leve argentum; vasa aspera tergeat alter;
Vox domini furit instantis virgamque tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
Atria displiceant oculis venientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus; et tamen uno
Semodio scobis hæc emundat servulus unus.
Illud non agitas, ut sanctam filius omni
Adspiciat sine labe domum, vitioque carentem?

merito castigandum, nec tui duntaxat oris lineamenta expresserit, sed morum etiam, et improbitatis paternæ quasi filius fuerit; quum scelera tua fideliter imitatus, ea flagitiis suis adhuc pejoribus cumulaverit, illum scilicet reprehendes, et verbis atrocibus increpabis, quin etiam hereditate spoliare constitues. Unde tibi arrogabis frontem patris et illam paternæ objurgationis libertatem, quum graviora pecces ipse jam ætate provectus, et caput tuum, sanæ mentis expers, iis quibus curantur phrenetici, cucurbitulis vento plenis indigeat?

59. Quum hospes aliquis te domi tuæ conventurus est, nemo non tuorum famulorum agit strenue: pavimentum purga, inquies, sordibus, columnas terge; tu araneas mihi istas dejice: tu argentea vasa, et quæ sunt sine sculpturis, et quæ sunt cælata, terge. Sic illos furens dictis ac verberibus etiam urges. Ergo trepidas, miser, ac vereris, ne quid fœdum domi tuæ amicus adspiciat; ne atrium canino stercore, porticus cœno inquinata sit; quum tamen injecto uno pulvisculi semimodio huic malo mederi famulus unus possit: illud vero non curas, ut puram ab omni labe et

Gratum est, quod patriæ civem populoque dedisti,
Si facis, ut patriæ sit idoneus, utilis agris,
Utilis et bellorum et pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus, et quibus hunc tu
Moribus instituas : serpente ciconia pullos
Nutrit, et inventa per devia rura lacerta :
Illi eadem sumtis quærunt animalia pinnis.
Vultur, jumento et canibus crucibusque relictis,
Ad fetus properat, partemque cadaveris affert.
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis et se
Pascentis, propria quum jam facit arbore nidos.
Sed leporem aut capream famulæ Jovis et generosæ
In saltu venantur aves : hinc præda cubili
Ponitur; inde autem, quum se matura levarit
Progenies, stimulante fame, festinat ad illam,
Quam primum prædam rupto gustaverat ovo.
Ædificator erat Cetronius, et modo curvo
Litore Caietæ, summa nunc Tiburis arce,

vitiis carentem domum tuam filius adspiciat! Patriæ et reipublicæ placet, bene est, quod ei civem donaveris; modo tamen efficias educatione proba, ut reipublicæ sit utilis, ac vel colendis agris, vel tractandis pacis bellive artibus idoneus exsistat. Ad hanc rem porro valde referet quibus illum tu disciplinis quibusque institutis formes. Pullos anguibus alunt ac stellionibus per devios agros repertis ciconiæ : illi, quum alis instructi fuerint, eumdem cibum quæritant. Vultures abjecta in agris equorum et canum, aut hominum suspensa e patibulis cadavera laniant, ac frusta pullis deportant in nidos : illinc igitur quoque vultures victum comparant, quum grandes evasere, et jam per se pasti nidos in arbore peculiari exstruunt. At Jovis ministri alites aquilæ, et aves aliæ nobiliores, venationem per nemora exercent, leporesque aut capreas excipiunt, quas inferunt nidis; e quibus quum evolavit ad prædam adulta soboles, famem stimulantem illa ipsa dape sedat, quam initio gustavit, quum ex ovo primum exclusa est.

86. Ædificare Cetronius amabat, et nunc in Caietano litore, nunc in collibus Tiburtinis, aut in Prænestinis montibus villas exstruebat

Nunc Prænestinis in montibus, alta parabat
Culmina villarum, Græcis longeque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ atque Herculis ædem,
Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Cetronius, imminuit rem,
Fregit opes; nec parva tamen mensura relictæ
Partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit marmore villas.

Quidam sortiti metuentem sabbata patrem,
Nil præter nubes et cæli numen adorant,
Nec distare putant humana carne suillam,
Qua pater abstinuit; mox et præputia ponunt:
Romanas autem soliti contemnere leges,
Judaicum ediscunt, et servant, ac metuunt jus,
Tradidit arcano quodcumque volumine Moses;
Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti;
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.
Sed pater in caussa, cui septima quæque fuit lux
Ignava, et partem vitæ non attigit ullam.

excelsas, quas accersito e Græcia et longinquis oris marmore sic ornabat, ut magnificentiam templorum Herculis Fortunæque superaret, sicut Posides eunuchus Capitolii nostri splendorem vincebat. Hoc luxu Cetronius opes dilapidavit, quarum tamen pars adhuc non adspernanda supererat; hanc ejus filius totam perdidit, dum alias præstantiori marmore villas erigit.

96. Nonnulli sortiti patrem sabbati Judaici ritus religiose et cum metu observantem, nubes et cælum tanquam numen unice venerantur, neque discrimen ullum inter humanam carnem et porcinam statuunt, quum hac pater abstinuerit; mox præputia etiam circumcidunt: iidem Romanorum leges contemnere assueti, instituta quæque Judæis a Mose in voluminibus nequaquam vulgatis tradita, memoriæ diligenter mandant, ac summa religione custodiunt. Solent monstrare viam nemini, nisi eadem sacra colenti, et circumcisos solos ad fontem quæsitum deducunt. Caussa autem cur id faciant, e patre proficiscitur, qui septimam diem cujuslibet hebdomadæ feriatus transigebat in otio, et ab omnibus communis vitæ officiis abstinebat.

Sponte tamen juvenes imitantur cetera : solam
Inviti quoque avaritiam exercere jubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis et umbra,
Quum sit triste habitu vultuque et veste severum.
Nec dubie tamquam frugi laudatur avarus,
Tamquam parcus homo, et rerum tutela suarum
Certa magis, quam si fortunas servet easdem
Hesperidum serpens, aut Ponticus : adde quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat acquirendi
Artificem : quippe his crescunt patrimonia fabris.
Sed crescunt quocumque modo, majoraque fiunt
Incude adsidua, semperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit avaros,
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis esse putat : juvenes hortatur, ut illam
Ire viam pergant, et eidem incumbere sectæ.
Sunt quædam vitiorum elementa : his protenus illos
Imbuit, et cogit minimas ediscere sordes.

107. Ceterum etsi vitia omnia adolescentes libenter a parentibus hauriant imitando, avaritiam solam inviti et ægre condiscunt, quod speciem ac umbram virtutis illa præ se ferat, et habitus tristitia, vultusque ac vestium severitate horreat; et ideo quod parentes laudent avarum, ut virum probum, frugalem, parcum, qui fortunas suas tutetur ac servet melius, quam si eas custodiret ille pervigil draco, qui poma Hesperidum, aut alter, qui aureum vellus prope Pontum custodiebat. Adde quod eumdem hunc, de quo loquor, honorandum populus putat in arte acquirendi artificem, quia talium fabrorum patrimonia crescunt; et crescunt quidem, sed majora fiunt adhibita arte qualibet, assiduo et indefesso labore, instar opificum, qui ferrum camino semper ardente mollientes, non desinunt incudi impositum fingere, ut longius efficiatur.

119. Ergo pater avaros existimat animorum felicitate præstantes, qui nihil æque ac divitias miratur, qui nullum exstitisse exemplum putat pauperis læti et beati; ideo filios adhortatur sedulo, ut eamdem insistant viam, et eam feneratorum sectam complectantur. Quemadmodum autem in omnibus vitiis, perinde atque in artibus,

Mox acquirendi docet insatiabile votum.
Servorum ventres modio castigat iniquo,
Ipse quoque esuriens: neque enim omnia sustinet umquam
Mucida cærulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio servare minutal
Septembri: nec non differre in tempora cœnæ
Alterius conchem æstivam cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio putrique siluro,
Filaque sectivi numerata includere porri.
Invitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quo divitias hæc per tormenta coactas,
Quum furor haud dubius, quum sit manifesta phrenesis,
Ut locuples moriaris, egentis vivere fato?
Interea pleno quum turget sacculus ore,
Crescit amor numi, quantum ipsa pecunia crevit;
Et minus hanc optat, qui non habet: ergo paratur

rudimenta sunt nonnulla, quibus tirones auspicari debent, dat protinus operam avarus pater, ut filii mature omnibus lucri artibus documentisque imbuti, vel minimos conficiendi quæstus modos ediscere cogantur; mox excitat in eorum animis insatiabilem acquirendi et habendi cupiditatem. Servorum ventres quasi comprimit, triticum ipsis, minore quam æquum est, modio admetiens, et ipse quoque fame pariter laborat; neque enim satis sibi imperare potest umquam, ut omnia frustula cærulei ob muciditatem panis comedat; pulmentum e cibis minutatim concisis pridie paratum ac delibatum, medii inter fervores septembris, servare solet in sequentem diem: fabarum cum suo coctarum putamine, item siluri lacertive jam putentis, partes, una cœna relictas reponit in alteram cœnam, eaque omnia diligenter sigillo suo munita condit, cum filis porri sectilis, quorum numerum accurate recensuit. Rogator in pontibus mendicare solitus, ad ejusmodi vocatus obsonia, venire recusaret. Sed quid prosunt, o avare, divitiæ per tot labores et sudores congestæ, quum sis vero furore, ac manifesta phrenesi correptus, qui vivas more mendici, ut moriaris locuples? Interim etsi crumena numis distenta turgeat, nihilominus divitiarum insana cupiditas tantum crescit, quantum ipsa pecunia,

Altera villa tibi, quum rus non sufficit unum,
Et proferre libet fines; majorque videtur
Et melior vicina seges: mercaris et hanc, et
Arbusta, et densa montem qui canet oliva.
Quorum si pretio dominus non vincitur ullo,
Nocte boves macri, lassoque famelica collo
Jumenta, ad virides hujus mittentur aristas;
Nec prius inde domum, quam tota novalia sævos
In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix possis, quam multi talia plorent,
Et quot venales injuria fecerit agros.
Sed qui sermones? quam fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hoc? inquit: tunicam mihi malo lupini,
Quam si me toto laudet vicinia pago
Exigui ruris paucissima farra secantem.
Scilicet et morbis et debilitate carebis,
Et luctum et curam effugies, et tempora vitæ

adeo ut qui penitus illa caret, levius eamdem desideret. Itaque quum tibi villa una satis non sit, alteram mercaris; placet agri tui limites extendere: vicini arvi seges, et major, et felicior videtur: illud emendum suscipis cum amœna silvula et monte ipso, qui oleis densis albicat. Quod si compelli nequit dominus oblata pro illis quantacumque pecunia, ut vendat, grex boum macilentus, et enecta fame ac lassitudine jumenta, in segetes illius, virentes adhuc, imittentur a te noctu; nec prius redibunt inde domum, quam herba omnis ac spes messis futuræ a famelicis armentis depasta in ventres abierit, perinde quasi falcibus fuisset succisa. Vix dici potest, quam multi suas segetes ita deperditas lamententur, quam multi per istam injuriam et improbitatem suos agros divendere sint coacti.

152. Age vero quis hominum est sermo? quam fœda buccina personat apud omnes fama tua, avare? — Quid hoc mihi tandem obest? inquit. Malo leguminis vilissimi siliquam habere, quam laudari ab omnibus incolis pagi in vicinia, si parum interim frumenti ex agello angusto colligam. — Nempe id assequeris, opinor, tuis illis opibus, ut morbis, infirmitate careas, mœrorem et curas propulses? ut vita longiore et beatiore perfruaris, si agri opimi limites tan-

Longa tibi post hæc fato meliore dabuntur,
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac Punica passis
Prælia, vel Pyrrhum immanem gladiosque Molossos,
Tandem pro multis vix jugera bina dabantur
Vulneribus: merces ea sanguinis atque laboris
Nullis visa umquam meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ: saturabat glebula talis
Patrem ipsum turbamque casæ, qua feta jacebat
Uxor, et infantes ludebant quatuor, unus
Vernula, tres domini: sed magnis fratribus horum
A scrobe vel sulco redeuntibus, altera cœna
Amplior, et grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum caussæ, nec plura venena
Miscuit, aut ferro grassatur sæpius ullum
Humanæ mentis vitium, quam sæva cupido

tos habueris solus, quantos integer populus Romanus arabat, quum Tatius Sabinis imperitaret.

161. Non multo post illud tempus, militibus Romanis fractis ætate, postquam sustinuerant bella punica, impetusve terribiles Pyrrhi et Epiroticorum enses, pro multis vulneribus acceptis, vix duo jugera tandem donabantur. Hanc sudoris multi cruorisque in bello fusi mercedem nemo umquam eorum meritis suis inferiorem putavit, aut ingratam idcirco patriam, ac parcam nimis est arbitratus. Agellus ejusmodi patrem abunde alebat, cum tota familia casam habitante, in qua erat uxor prægnans, ludebant infantes quatuor; tres nempe filiifamilias, et unus servulus domi natus. Sed illorum fratribus adultis, quum redirent ab agro, ubi vel scrobes effoderant, vel humum araverant, major quædam cœna instruebatur, in qua scilicet pultes largiter apponebantur. Nunc jugera hæc duo, quibus veterum agri definiebantur, nostris hortis non sufficiunt. Ex hac nimirum habendi cupiditate omnia ferme flagitia proficiscuntur: neque ullo vitio sæpius aut ad venena miscenda, aut ad stringendum ferrum excitantur mortales, quam immodicarum opum impla-

Indomiti census : nam dives qui fieri vult,
Et cito vult fieri : sed quæ reverentia legum,
Quis metus, aut pudor est umquam properantis avari?
Vivite contenti casulis et collibus istis,
O pueri, Marsus dicebat et Hernicus olim,
Vestinusque senex; panem quæramus aratro,
Qui satis est mensis : laudant hoc numina ruris,
Quorum ope et auxilio, gratæ post munus aristæ,
Contingunt homini veteris fastidia quercus.
Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi; qui submovet Euros
Pellibus inversis : peregrina ignotaque nobis
Ad scelus atque nefas, quæcumque est, purpura ducit.
Hæc illi veteres præcepta minoribus; at nunc
Post finem auctumni media de nocte supinum
Clamosus juvenem pater excitat : « Accipe ceras;
Scribe, puer; vigila; caussas age; perlege rubras

cabili cupidine. Qui enim ditescere cupit, voti compos fieri cito cupit; qui vero ita comparatus est, qui semper in augenda re festinat, an ille tandem leges reverebitur? An pudor eum, vel metus in officio continebit?

179. O filii, contenti estote istis casulis atque collibus, dicebant olim suis natis Marsi, Hernici et Vestini senes; paremus arando panem qui sufficit ad victum : laudant istam frugalitatem rustici dei quorum ope et auxilio contigit homini ut, concesso grati frumenti beneficio, veterem quercus cibum fastidiret. Nihil sceleris ille admittere volet, quem non pudet crassos induere perones per brumam; qui frigus arcebit ovium pellibus, earum villosa parte corpori admota. Peregrinæ purpuræ usus quæcumque sit, nam nobis ignota est, ad flagitia et scelera ducere solet.

189. Sic majores nostri suos liberos instituebant, his illos præceptis formabant; at nunc, autumno jam exeunte, nocte de media, dormientem placide filium pater his verbis clamando jubet surgere : Sume, inquit, libros, somnum excute; ad scribendum incumbe, ad caussas defendendas te compara, legum a majoribus traditarum co-

Majorum leges; aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo naresque pilosas
Adnotet, et grandes miretur Lælius alas.
Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
Ut locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
Afferat; aut, longos castrorum ferre labores
Si piget, et trepidum solvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares, quod vendere possis
Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
Ullius subeant ablegandæ Tiberim ultra:
Neu credas ponendum aliquid discriminis inter
Unguenta et corium: lucri bonus est odor ex re
Qualibet. Illa tuo sententia semper in ore
Versetur, Dîs atque ipso Jove digna, poetæ:
UNDE HABEAS, QUÆRIT NEMO; SED OPORTET HABERE.
Hoc monstrant vetulæ pueris repentibus assæ:
Hoc discunt omnes ante alpha et beta puellæ.»

dices evolve; aut centurionis munus et insignia supplici libello ab imperatore postula. Sed fac ut Lælius, dux exercitus, pectine intactos tibi et hispidos esse crines, nares pilis hirsutas, et lacertos ingentes mirabundus animadvertat. Everte Maurorum casas, arces Anglorum exscinde, ut quum ætatis annum sexagesimum attigeris, signiferi munus in aliqua legione obtineas, unde magnas opes denique consequaris. Quod si ferendo militiæ labori diuturno par non es, si mixtus cornuum et lituorum clangor tibi metum, quo resolvatur alvus, afferat, mercaturam exerce, compara quod vendas pluris dimidio quam emeris, neque fastidias olidas quasdam merces, quæ trans Tiberim deportandæ sint; aut putes differentiam aliquam inter unguenta suavissima et fetidum corium esse statuendam: bene olet quidquid est lucri, undecumque id afferatur. Hunc Ennii versiculum, dignum certe Superis auctoribus et ipso Jove, semper usurpa: «Unde habeas, quærit nemo; sed oportet habere.» Hanc præclaram sententiam docent vetulæ parvulos pueros, qui ab ipsis aliquid pecuniolæ rogitant: eadem puellæ omnes perdiscunt, antequam prima literarum appellare norint elementa.

Talibus instantem monitis quemcunque parentem
Sic possem affari : Dic, o vanissime, quis te
Festinare jubet? meliorem præsto magistro
Discipulum; securus abi : vinceris, ut Ajax
Præteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum teneris : nondum implevere medullas
Maturæ mala nequitiæ : quum pectere barbam
Cœperit, et longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis, vendet perjuria summa
Exigua, et Cereris tangens aramque pedemque.
Elatam jam crede nurum, si limina vestra
Mortifera cum dote subit : quibus illa premetur
Per somnum digitis! nam quæ terraque marique
Acquirenda putas, brevior via conferet illi.
Nullus enim magni sceleris labor : hæc ego numquam
Mandavi, dices olim, nec talia suasi.
Mentis caussa malæ tamen est et origo penes te.
Nam quisquis magni census præcepit amorem,

210. Ego vero patrem quemlibet talia hæc præcepta filio suo inculcantem sic libenter alloquerer : Agedum, homo inconsultissime, cur ita properas filium ad avaritiam instituere? Spondeo fore ut brevi discipulus magistrum superet; confide, nequior patre filius erit, ut fuit Ajax Telamone patre suo fortior, Achilles Peleo. Nunc ignoscere debes ætati illius teneriori quam ut intimos animi recessus impleverint jam semina vitiorum maturiora : exspecta paulisper, dum barbam pectere, et longi cultri acie resecare cœperit, falsum dicet testimonium, venalem ad perjuria quælibet linguam minimo pretio addicet, nec Cereris aram ac statuam inter pejerandum tangere dubitabit. Jam exploratum habe funus tuæ nurus, si domum illa vestram ingreditur cum grandi dote, ob quam mors ipsam manet. Ut ille non cunctantibus ac timidis digitis fauces uxori dormienti elidet! Quas enim opes terra et mari conquirendas arbitraris, eas ipse breviori ac perfacili via comparabit. Maxima quippe scelera nullo negotio perpetrantur. Olim tu quidem dices te numquam hæc illi præcepisse, numquam ad hæc flagitia hortatum esse. Vere quidem; attamen ex te nascitur origo et caussa vitiosæ

Et lævo monitu pueros producit avaros,
*Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, et totas effundit habenas
Curriculo: quem si revoces, subsistere nescit,
Et te contemto rapitur, metisque relictis.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeo indulgent sibi latius ipsi!
Quum dicis juveni, stultum, qui donet amico,
Qui paupertatem levet attollatque propinqui;
Et spoliare doces, et circumscribere, et omni
Crimine divitias acquirere, quarum amor in te,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantum
Dilexit Thebas, si Græcia vera, Menœceus:
In quorum sulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis nascuntur, et horrida bella capessunt
Continuo, tamquam et tubicen surrexerit una.
Ergo ignem, cujus scintillas ipse dedisti,
Flagrantem late et rapientem cuncta videbis.

illius indolis. Nam quicumque magnarum opum cupiditatem teneris adolescentium animis instillat, qui sinistris monitis sensim illos ad avaritiam perducit, qui licentiam illis facit amplificandæ malis artibus rei familiaris, ille similiter facit, ac si habenas currui liberas laxaret; is enim, etsi revocaveris, cohiberi nequit, atque, auriga spreto, metas equis abreptus longissime transilit. Nemo satis fecisse credit, si tantum peccat, quantum ipsi permittitur: adeo amat quisque præscripti curriculi fines extendere longius!

235. Quum ex te audit puer, illum insanire, qui amico egenti aliquid largiatur; qui affinem inopia laborantem sublevet; quum, inquam, hoc dicis filio adolescenti, tunc inspiras illi mentem alios spoliandi, decipiendi, eas per fas nefasque comparandi opes, quarum amore tanto flagras, quanto prosequuti sunt patriam Decii, quanto, si vera scriptores Græci narrant, Menœceus Thebanam urbem, cujus in agro e seminatis a Cadmo draconis dentibus dicuntur legiones olim, instructæ armis, subito emicuisse, atque pugnam horridam inter sese commisisse, quasi signum dederit tubicen natus et ipse cum iis. Ergo, ut ad te redeam, ignem il-

Nec tibi parcetur misero, trepidumque magistrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.
Nota mathematicis genesis tua : sed grave tardas
Exspectare colus : morieris stamine nondum
Abrupto : jam nunc obstas et vota moraris :
Jam torquet juvenem longa et cervina senectus.
Ocius Archigenen quære; atque eme, quod Mithridates
Composuit, si vis aliam decerpere ficum,
Atque alias tractare rosas : medicamen habendum est,
Sorbere ante cibum quod debeat et pater et rex.
Monstro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla æquare queas Prætoris pulpita lauti,
Si spectes, quanto capitis discrimine constent
Incrementa domus, ærata multus in arca
Fiscus, et ad vigilem ponendi Castora numi,
Ex quo Mars Ultor galeam quoque perdidit, et res

lum, cujus primam scintillam ipse præbuisti, flammas late spargentem cernes, et cuncta incendio lugubri devastantem : adeo non tibi parcet leo ille quem aluisti, ut contra te miserum trepidumque dominum in receptaculo suo magno cum fremitu absumet.

248. Norunt sane astrologi, quot ad vivendum annos hora tua natalis tibi adpromittat; sed filio tuo permolestum est exspectare, dum Parcæ tam diuturnum vitæ tuæ stamen absolvant : quod antequam resecetur, mortem oppetes. Negotium jam nunc juveni facessis, et hereditatem paternam votis devoranti moram longiorem affers. Discruciat illum hæc tua tam longa, tam similis cervinæ senectus : itaque auctor tibi sum, ut medicum consulas, et emas antidotum a Mithridate compositum, si alterius autumni ficus degustare, aut veris alterius rosas intueri velis : medicamentum illud in promptu habendum est, quod sorbere debeat, antequam capiat cibum et pater a filiis, et rex a subditis metuens.

256. Quod si quis spectet quantis laboribus et ærumnis rem familiarem augeant avari, numosque ærata arca inclusos coacervent, in templo vigilantis Castoris custodiendos, ex eo scilicet tempore, quo a furibus ablatæ sunt pecuniæ depositæ in templo Martis ultoris,

Non potuit servare suas : ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet, et Cybeles aulæa relinquas :
Tanto majores humana negotia ludi!
An magis oblectant animum jactata petauro
Corpora, quippe solet rectum descendere funem,
Quam tu, Corycia semper qui puppe moraris
Atque habitas, Coro semper tollendus et Austro,
Perditus ac vilis sacci mercator olentis;
Qui gaudes pingue antiquæ de litore Cretæ
Passum, et municipes Jovis advexisse lagenas?
Hic tamen ancipiti figens vestigia planta,
Victum illa mercede parat, brumamque famemque
Illa reste cavet; tu propter mille talenta
Et centum villas temerarius : adspice portus,
Et plenum magnis trabibus mare; plus hominum est jam

qui ab iisdem latronibus galea quoque sua spoliatus est, ac suas ipse res amisit : si quis, inquam, ærumnas avarorum spectet, næ ille voluptatem ex eo spectaculo percipiet majorem illa, quæ colligitur e spectaculis, sive scenicis, sive circensibus, a prætore vel ditissimo editis. Omnes ergo ludos relinquere poteris Floræ, Cereris, Cybeles; tanto humanæ occupationes, ludus et spectaculum sunt reliquis spectaculis jucundius!

265. Et vero an voluptate liquidiori perfundit animum meum funambulus, agile corpus per petaurum transmittens, aut qui per funem rectum devolat, quam tu, infelix avare, qui perpetuo in navi Cretensi, tanquam in addicta tibi domo, versaris, ventis et naufragiis semper obnoxius miserrimusque, ut quasdam odoris gravioris merces e Sicilia, aut e Creta liquorem ex uvis ad solem arefactis expressum, et vinum in eodem quasi municipio quo Jupiter natum, Romam devehas? Ille tamen funambulus, qui per extensum funem ancipiti ac lubrico incedit gressu, hac arte vitam tolerat; hac frigus et famem depellit : tu tantis periculis ac laboribus temere caput objicis, ut mille compares talenta, ut centum villas numeres. Contemplare portus, et refertum majoribus navigiis æquor, plures jam videbis homines in mari, quam in ipsa terra. Conveniunt numerosæ classes, ubicumque lucri faciendi spes affulsit; neque tantum

In pelago : veniet classis, quocumque vocarit
Spes lucri, nec Carpathium Gætulaque tantum
Æquora transiliet; sed, longe Calpe relicta,
Audiet Herculeo stridentem gurgite solem.
Grande operæ pretium est, ut tenso folle reverti
Inde domum possis, tumidaque superbus aluta,
Oceani monstra, et juvenes vidisse marinos.
 Non unus mentes agitat furor : ille sororis
In manibus vultu Eumenidum terretur et igni :
Hic bove percusso mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum : parcat tunicis licet atque lacernis,
Curatoris eget, qui navem mercibus implet
Ad summum latus, et tabula distinguitur unda;
Quum sit caussa mali tanti et discriminis hujus
Concisum argentum in titulos faciesque minutas.
 Occurrunt nubes et fulgura : « Solvite funem,
Frumenti dominus clamat piperisque coemti;

Carpathium aut Africanum pervolant mare, sed trans etiam montem Calpes penetrant, audituræ stridorem solis currum Gaditano mari mergentis. Scilicet omnibus operæ pretium est Oceani belluas et Tritones vidisse, unde domum redeant marsupio numis distento, ac divite præda superbi.

284. Homines alii alia laborant insania. Est qui tædis armatas et minaces Furias videre sibi videatur in sororis amantissimæ complexu; est qui, dum boves et pecudes flagellis cædit, putet se in Agamemnonem sævire, aut Ulyssem. Quamvis avarus vestes furiosi more non discindat, non minus tamen curatore aliquo indiget, quam qui palam insaniunt, dum mercibus ratem implet usque ad extremas ejus oras, et unius asseris, quo compacta navis est, intervallo, a mari et morte separatur; quum ad tam exitiale periculum adeundum non alia impellatur caussa, quam ut signatum titulis vultibusque minutis argentum in loculos demittat.

292. Cogitur in nubem aer turbidus, emicant fulgura : inclamat nihilominus mercator nautas, ut onustam tritico et pipere suo navim e portu, soluto fune, provehant in altum : Ne vos, inquit, atra cæli facies, aut nubes lividæ, quæ cælum instar fasciæ ambiunt,

Nil color hic cæli, nil fascia nigra minatur;
Æstivum tonat.» Infelix hac forsitan ipsa
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
Obrutus, et zonam læva morsuque tenebit.
Sed cujus votis modo non suffecerat aurum,
Quod Tagus et rutila volvit Pactolus arena,
Frigida sufficient velantes inguina panni,
Exiguusque cibus, mersa rate naufragus assem
Dum rogat, et picta se tempestate tuetur.
Tantis parta malis, cura majore metuque
Servantur: misera est magni custodia census.
Dispositis prædives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro
Electro, signisque suis, Phrygiaque columna,
Atque ebore, et lata testudine: dolia nudi
Non ardent Cynici: si fregeris, altera fiet
Cras domus, aut eadem plumbo commissa manebit.

territent: hæc fulgura, hæc tonitrua ex eorum genere sunt, quæ calor æstivus gignere solet, minime ceteroquin periculosa et noxia. Forsan tamen illa ipsa nocte miser trabibus navigii fractis naufragio facto, undis jactabitur, opprimetur, crumenam manibus dentibusque comprehensam tenens. At cujus avaritiæ et cupiditati satis non fuerat aurum omne quod Tagus, quod Pactolus versat in flavis arenis, hic vili centone ad tegenda inguina uda et frigida contentus erit, ac modico cibo, dum vix emersus mari corrogabit stipem, et, ostentata naufragii sui depicta imagine se adversus paupertatem tuebitur.

303. Porro divitiæ tot ærumnis ac laboribus quæsitæ, majori sollicitudine ac metu retinentur. Misera est conditio cujuslibet magnas opes servare satagentis. Licinus in certis ædium suarum locis paratas habet in vasis aquas: præterea complures servos pernoctare vigiles in excubiis jubet, metuens ne vasa pretiosa ex electro, statuæ elegantes, columnæ e marmore Phrygio, eburnea ornamenta, mensæ testudinum putaminibus contextæ, furto rapiantur, aut absumantur incendio. Diogenis dolium igne consumi nequit; si quo casu frangatur, cras ipse alterum dolium, alteras ædes inveniet, aut

Sensit Alexander, testa quum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem,
Passurus gestis æquanda pericula rebus.
Nullum numen habes, si sit prudentia : nos te,
Nos facimus, Fortuna, Deam : mensura tamen quæ
Sufficiat census, si quis me consulat, edam :
In quantum sitis atque fames et frigora poscunt,
Quantum, Epicure, tibi parvis suffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt ante penates.
Numquam aliud Natura, aliud Sapientia dicit.
Acribus exemplis videor te claudere : misce
Ergo aliquid nostris de moribus; effice summam,
Bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoque si rugam trahit extenditque labellum;
Sume duos Equites, fac tertia quadringenta.

easdem resarciet, partibus plumbo rursum conjunctis et compositis. Ubi Alexander hunc philosophum angustæ testæ ingentem incolam adspexit, tunc profecto intellexit, quanto insignior esset hominis nihil desiderantis felicitas, quam ejus, qui totius orbis dominatum ambiret, ac simul cum rerum gestarum gloria periculorum acerbitatem adæquaret.

315. Nullam vim habes, Fortuna, si adsit prudentia; nos etenim soli sumus, qui te in deorum numero collocemus. Quod si quis tamen exquirat a me, quæ sufficiat mensura opibus, dicam : ea quæ ad propulsandam famem, sitim, frigus necessaria est; quæ satis Epicuro, cui victum hortus præbebat, fuit; quam antea Socrates possidebat. Eadem semper sapientiæ vox et naturæ est, eadem lex. Videbor tibi fortasse paullo severior, qui philosophorum istorum inter exempla acria te includere velim : tempera igitur hanc severitatem, et illi de Romanorum opulentia elegantiaque nonnihil admisce : compara, per me licet, summam illam pecuniæ quam Otho lege lata illis esse voluit, qui sederent quatuordecim ordinibus theatro proximis. Si hæc tibi de summa non sufficit, si eam ut nimis angustam vultu male contento respuis, habeto sane censum duorum equitum, immo trium. Quod si nondum

Si nondum implevi gremium, si panditur ultra;
Nec Crœsi fortuna umquam, nec Persica regna
Sufficient animo, nec divitiæ Narcissi,
Indulsit Cæsar cui Claudius omnia, cujus
Paruit imperiis, uxòrem occidere jussus.

es contentus, si tua cupiditas istis limitibus coerceri nequit, neque Crœsi, neque Persidis regum divitiæ eam aliquando explebunt, ac ne ipsius quidem Narcissi, cui summam potestatem Claudius imperator concesserat, et qui ad nutum Principis ita fuit obsequens, ut eo jubente uxorem interfecerit.

VARIÆ LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM.

NOTÆ 1. *Fuscini*, ad quem Satira scripta est, non alibi fit mentio. — *Fama digna sinistra*, in turpissimis rebus habenda, digna quæ vituperentur.

VARIÆ LECTIONES 2. *Maculam hæsuram*, 1, 8, et edd. recentt. *maculam et rugam*, 22 (Gr. σπῖλον καὶ ῥυτίδα) *maculam ac rugam*, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 25, 26, 27, 45—50, 54—69, 71—74, et omnes Codd. Paris. Hoc probavit Rigalt. et restituit Ach. Ante hunc versum alius legitur in multis codicibus, et quidem *Et quid majorum vitio sequiturque minores* in 12. *Et quod majorum vitio* (al. *vitium*) *sequiturque minores* in 2, 4, 8, a m. sec. 11, 23, 24, 27, 35, 36, 45, 74, et in omnibus fere MSS. Paris. *Et quod majorem vitia sequiturque minores* in 17, 19, 20. Pithœus non repugnat, quo minus eum retineamus, dummodo post vs. 3 reponatur. Sed argumentum potius Satiræ hoc versu et forte altero, qui exciderit, comprehensum fuisse, non male suspicabantur Lipsius Epist. Quæst. IV, 15. Grangæus, Calder. et alii, qui recte monent, in membranis plerisque, memoriæ juvandæ caussa, versum, quo argumentum contineatur, vel Satiris præfixum, vel, ut in cod. Divæi, ad marginem libri scriptum legi, indeque spurium illum et ineptum, quo tota loci hujus sententia turbetur, facile potuisse in textum irrepere.

NOT. 2. *Rebus nitidis*, pulchris præclarisque, *hæsuram*, non facile eluendam, *maculam figentia*, infigentia, inurentia, æternam turpitudinis labem adspergentia.

NOT. 3. *Monstrant* exemplis, et *tradunt* præceptis.

VAR. 4. *Juvet*, 22.

NOT. 4, 5. Similiter Dryden, qui hoc loc. expressisse videtur et egregie dixit:

> If gaming does and aged Sire entice,
> Then my young master swiftly learns the vice
> And shakes in hanging sleeves the little box and dice.

— *Alea damnosa*, vid. ad I, 89, 90. — *Heres bullatus*, infans parvulus, qui bullam prætextamque nondum deposuit, vel decimum certe quartum ætatis annum nondum egressus est. Conf. ad V, 164.

Not. 5. *Parvo*, ætati infantis apto. — *Fritillus* (al. *pyrgus*, *turricula*, *orca*, *pyxis*), pyxis cornea, vel vasculum poculo simile, in quo tali et tesseræ (h. loc. *arma*, ludi instrumenta, unde forsan *armiger* dictus supra I, 92), concutiuntur et inde per pyrgum seu turriculam, quæ etiam phimus, φιμὸς, et orca vocatur, in alveolum seu forum, tabulam lusoriam seu talariam, conjiciuntur. — *Movet :* nam tali, fraudis vitandæ caussa, mota prius agitataque manu in alveum lusorium jaciebantur; unde Græcis dicuntur διάσειστοι ἀστράγαλοι.[1] — *Fritilli* vocem, ut verbis Crameri utar, derivat glossographus a verbo *fritinnire*, quod sonitum quasi hirundinum edat. Eum tesserarum sonitum, dum jactantur in fritillo etiam alii commemorant. Sidonius, Epist. II, 9 : « hunc inter aleatoriarum vocum computationes,[2] frequens crepitantium fritillorum tesserarumque strepitus audiebatur; » ubi vid. Savaronem. Quod autem Schol. in fine addit, *aut fritillum pyrgum dixit*, hinc putandum est aliquam fortasse differentiam *fritillum* inter et *pyrgum* ab ipso constitutam, quam alii non agnoscunt. Vid. Turneb. Advers. XXVII, 3. Ed.

Var. 6. *Melius cuiquam de se*, 11, 16, 17, 45. *De se cuiquam melius*, 20. *De se melius cuiquam*, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74.

Not. 6—14. Spes nulla erit, mores filii alios melioresque futuros esse, quam parentis, si hic delicate ac molliter vivet. — *Non melius*, quam filius patris ejus, quem alea juvat; vel *non melius de se*, quam de parente suo.

Var. 7. *Concedit*, 10, 15, 16, 17, 19—24, 7, 48, 54, 69—65, et XXXIII MSS. Paris. prob. Ach. — *Rodere* quosdam legere monet Lubinus, qui id exponit, avide vorare.

Not. 7. *Tubera terræ*, Gall. *des truffes, des champignons*, Linn. *lycoperdon tuber*, Germ. *Trüffeln*, *Staubschwämme*. *Tubera terræ* (ὕδνα in Glossario Philox.) dicuntur ad differentiam tuberum in arboribus crescentium, qui *tuberes Libyci* vocantur apud Martial. XIII, 42, et 43, forsan Gall. *mousserons* vel *morilles;* H. Vales. — *Radere*, corticem eorum cultello abradere et tum ea cibo parare.[3]

Not. 8. *Boletus* optimum fungi genus, Gall. *champignon poreux*, Germ. *Bilz*, *Löcherschwamm*. Conf. V, 147, et VI, 621. — *Eodem jure*, quo parens mergebat.

Not. 9. *Ficedula*, motacilla Linn., Gall. *figuier, bec-figue*, Germ. *Grass-*

[1] Vid. ad Theophr. Char. V, 4, et intpp. Ovid. Nuc. 87. — Ad quæ nos, Ovidii vol. I, pag. 460. Ed.

[2] « An computationes? inquit *Cramer;* solent enim aleatores quantum creverit, aut diminuta sit pecunia, computare. » Ed.

[3] Vid. Heins. ad Ovid. Am. III, 15, 2, et Medicam. fac. vs. 85; Salmas. Exerc. Plin. pag. 708.

mücke, *Feigenesser*, *Feigenschnepfe*. Vid. Hard. ad Plin. X, 29, seu 44; Romanis in deliciis erant *tubera* (vid. V, 116; Mart. XIII, 50; Dioscorid. II, 175; Plut. Symp. Quæst. IV, 11), *boletus* (vid. V, 147, et Suet. Claud. 44), et *ficedula* (vid. Gell. XV, 8, ibique intpp.). *Mergere*, devorare: nam ficedulæ totæ a gulosis comedi solebant. vid. Gell. l. c. — *Cana gula*, senex gulosus, pater gulæ delicatæ. Conf. ad IV, 39.

Var. 11. *Puero* pro *puerum* restituit ex 10, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, et XXX MSS. Paris. Possis etiam distinguere: *Transierit*, *puero*,..... *admoveas*.

Not. 11. Designatur septimus ætatis annus, quo dentes excidunt.

Not. 12. *Barbatos magistros*, philosophos, qui barbam alebant; de qua Stoicorum in primis Cynicorumque barba vid. Böttigeri Sabina, pag. 310, 311, 314. — *Admoveas*, adhibeas ad erudiendam emendandamque mentem, pravo patris luxuriosi exemplo depravatam.

Not. 13. *Paratu*, apparatu.

Not. 14. Venuste pro, a paterno luxu haud deflectere et quasi degenerare.

Not. 15—20. Num clementiam *Rutilus*, pater, mitemque justitiam, quæ placide fert parva delicta, an crudelitatem docet filios, dum in servos propter levia peccata flagris sævit?

Var. 16. *Præcipitat qui*, 29. *Præcipitaret*, 12. — *Animos*, 10, 12, 15, 17, 19, 25, 27, 45—50, 54, 55, 57—63, 65—69, 71, 72, 73, et multi Codd. Paris.

Not. 16. *Nostra materia*, ex eadem, ex qua formata sunt nostra.

Var. 17. *Materia constare pari paribusque elementis* conj. Wakef. ad Lucret. III, 375. Sed jungere malim *nostra materia*; vid. Commentar. — *Paribusve*, 17.

Not. 16—17. Conf. ad VI, 222; Sen. Ep. 47, et similia loca Macrob. Sat. I, 11, et Arriani in Epict. Diss. XIII.

Var. 18. *Insævire* quidam. — *Rutulus*, 11, 17, 19, 21—24.

Not. 18. *Rutilus* homo forte illius ætatis, nobis ignotus Britann. putabat, ad Rutilum quemdam respici, qui temporibus poetæ, absumptis per luxum divitiis, ad gladiaturam se contulerit. Alii eumdem XI, 2, memorari suspicantur.

Var. 19. *Plagarum crepitu* emend. Broukhus. ad Tibull. IV, 1, 59, quum *crepare* sit verbum proprium in verberibus. Sed paucis id locis haud confici posse monet Hein. et in loco Cic, Verr. V, 62. *Strepitus* legi in duobus Codd, teste Gron. ad Gell. X, 3.

Not. 19. Qui Sirenum vocem cantumque non æque suavem et auditu jucundum putat, ac sonum flagellorum.

Var. 20. *Et* pro *ac*, 22.

Not. 20. Qui sævissimus in suos tyrannus est. — *Lar* domus et qui in ea sunt, h. loc. inpr. servi. — *Antiphates* Læstrygonum rex, notissimus ex Hom. Odyss. X, 114 seq. et Ovid. Met. XIV, 233 seq. ut *Polyphemus* Cyclops ex Odyss. I, 68; IX, 182—542; Virg. Æneid. III, 618 seq. et Eurip. Cycl.

Var. 21. *Tunc*, 10, 11, 17, 19—24, 45. — *Aliquis quoties*, 7, et mox vs. 22. *Propter duo*, 7, 11. Utrumque probavit *d'Orville*, ad Chariton. I, 5, pag. 234, ed. Lips.

Not. 21. *Tum felix* sibi videtur, gaudet.

Not. 22. *Ardens ferrum* laminæ ardentes seu candentes, quæstionum cruciatusque instrumenta. Vid. intpp. Prop. III, 7, 35, et Charit. Aphrodis. I, 5, pr.[1] — *Propter lintea*, res viles amissas et desideratas vel dolo subreptas.

Not. 23. Quid filium docet pater crudelis, qui delectatur strepitu compedum, quibus servi in ergastulis vinciuntur?

Not. 24. *Mire*, mira voluptate. — *Ergastula* propr. *carcer rusticus:* nam in villis plerumque et agris erant, et quidem subterranea, angustis illustrata fenestris, in quæ detrudebantur servi, sive fugitivi ac mali, sive captivi, barbari ac viles.[2] Sed h. loc. *ergastula* sunt ipsa mancipia, ut alibi *servitia*, *stabula*, *naufragia*, *aucupia*, etc. abstr. pro concr. vel *ergastula inscripta* vocantur, in quibus sunt mancipia *inscripta*, hoc est, stigmate vel signo fronti inusto notata. Sic *servi inscripti* dicuntur Martial. VIII, 75, 9, et Plin. XVIII, 4, ubi vid. intpp.; *literati* Plaut. Casin. II, 6, 49; *inusti* Plin. XXII, 3; et *barbarus* (servus fugitivus) *compunctus notis* (στίγμασι) *Threiciis* Cic. Off. II, 7.[3] — Docti tamen viri, inter quos recentissimus Juvenalis interpres, clar. *Baillot*, dubitant an hoc loco voce *ergastula* servi sint intelligendi; verum arbitrantur ipsum esse carcerem, cujus januæ inerat ea inscriptio: *carcer Rusticus;* quod quidem mire hominis feri oculos delectabat. Ed.

[1] Lipsius, Electr. II, 15, existimabat, h. loc. candens ferrum designari, quo literæ seu notæ fronti servorum inurebantur, quo etiam referebat verba Nævii apud Priscian. VII, *signare oportet frontem calida forcipe* Sed eo poeta potius mox vs. 24 respexit.

[2] Conf. sup. Noster, Sat. VIII, 180; Colum. I, 5 et 8; Lips. Electr. II, 15.

[3] Vid. ad X, 183, intpp. Claud. XX, 344; Burm. ad Petron. c. 103, pag. 480; Lips. Elect. II, 15; Salmas. Exerc. Plin. pag. 258; Gesner. ad Colum. X, 225; Schwartz. ad Plin. Pan. 35, 3; Dioscor. Parabil. I, 116; IV, 76.

VAR. 25. *Exspectes*, 15, 25, 46—50, 54—60, 64, 65. — *Lagæ*, 21 a m. sec. 22. *Large* invita Minerva conj. Fidentinus et Sabinus.

NOT. 25 seq. Conf. VI, 232 seq. 239 seq. ibique not. *exspectas*, sperasne? vid. ad VI, 75. — *Largæ* adulteræ eo tempore forsan famosæ.

VAR. 26. *Discere*, 24.

VAR. 27. *Non*, 22. — *Potuit*, 24. *Poterit tanto*, 21.

NOT. 27. *Contexere*, ordine recensere, *tanto cursu*, tam cito.

NOT. 28. Ut non ter decies respiret, lepida hyperbole. — *Conscia matri*, adulteriorum amorumque matris. — *Ceras*, tabulas ceratas, et quidem h. loc. literas amatorias. Vid. ad VI, 233.

NOT. 29. *Dictante hac*, matre, ut eas conficere, scribere discat. Conf. VI, 239 seq.

VAR. 30. *Mœchos* pro *mœchum* revocavi ex 10, 11, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 25, 27, 45—50, 54—60, 64, multis MSS. Paris. et Prisciani lib. VII et XIII. — *Easdem*, 16.

NOT. 30. *Dat ferre*, ferendas, ut apud Hom. δῶκε φορῆναι, φέρειν, ἄγειν, vel ὄπασσε κομίζειν. — *Eisdem*, quibus eas mater ferendas dederat, *cinædis*, turpissimis ministris et internuntiis. Conf. ad IV, 106.

VAR. 31. *Natura docet*, 24.

NOT. 31 seq. Conf. Senec. de Ira, II, 22. Quintil. Inst. I, 2, et Plut. de Puer. Inst.

NOT. 31. Sic natura comparatum est.

VAR. 33. *Subeant*, 10, 13, 15, 16, 17, 19—22, 24—27, 45—50, 54—69, 71—74, et omnes fere Codd. Paris. — *Actoribus*, 16. *Doctoribus*, 7.

NOT. 33. *Auctoribus magnis*, nam exempla dant parentes, quorum magna est apud liberos auctoritas. — *Subeunt animos*, sensim furtimque iis se insinuant. — *Unus et alter juvenes* junge. Perperam Schol. pater et avus.

VAR. 34. *Spernunt*, 45. *Spernent*, 15.

NOT. 34. *Hæc spernant*, parentum vitia satis habeant perspecta et fugiant.

NOT. 35. Quibus benigna natura ingenium ad virtutes propensius, quam ad vitia, vel plurimum salis tribuit. — *Titan* Prometheus, prudentiæ symbolum, cujus pater Iapetus fuit unus Titanum, ex limo primum hominem formasse fingitur. vid. ad IV, 133, et VI, 13. Poeta autem expressit verba Callim. Fragm. 133

....εἴ σε Προμηθεὺς
Ἔπλασε, καὶ πηλοῦ μὴ 'ξ ἑτέρου γέγονας.

Meliore luto finxit, ut contra apud Claudian. XX, 496. *Deteriore luto quos condidit* Prometheus.

Not. 36. *Fugienda vestigia*, mala exempla, quæ vel inopinantes et inviti sequuntur.

Not. 37. *Veteris orbita culpæ*, malorum parentum via, hoc est, vitæ ratio, vel cursus, vestigium, hoc est, exemplum. Sic *neque id ab orbita matrumfamilias instituti* dixit Varro apud Non. 14, n. 37.

Var. 38. *Abstineat*, 12. *Abstineas igitur damnis* (sceleribus, quæ tibi liberisque tuis exitio sunt); *hujusce etenim* (rei) *vel Una potens*, etc. 10, 11, 12, 15, 17, 19, 20, 21 a m. sec. 22—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et omnes Codd. Paris. unde hæc restituit Ach.

Not. 38. *Damnandis*, inhonestis turpibusque factis. — *Hujus vel una potens ratio est*, ad hoc vel id solum satis grave incitamentum est. — *Dociles imitandis turpibus*, ut ap. Sil. I, 237; XI, 11, al.

Var. 39. *Est* non exstat in 11, 19, 22. — *Nec*, 22, 23, 24, 65.

Var. 41. *Et pravis*, 16.

Not. 41 seq. Malum hominem patriæque proditorem ubique reperias, sed vix usquam invenietur civis bonus et patriæ defensor, qualis fuit M. Junius Brutus, percussor Cæsaris, ejusque *avunculus*, M. Porcius Cato Uticensis, frater Serviliæ, matris Bruti. Similiter Sen. Ep. 97, dixit : « Omne tempus Clodios, non omne Catones feret. » Conf. ad V, 36, 37. *Axe*, cæli plaga.

Var. 43. *Umquam*, 21.

Var. 44. *Nec*, 12, 45.

Not. 44. *Fœdum dictu visuque*, turpe verbum factumque.

Var. 45. *Intra quæ pater est*, 1, 11, 29, 75, prob. Schurzfl. —Vetus Schol. interpretatur : « ubi filios habes ; » unde patere ait *Cramer*, eum habuisse *pater es*. Ed. — *Ac* pro *hinc*, 11, 12, 22, et *ac*, 10, 17, 19, 20, 21, 24, 45. *Profani* pro *puellæ*, 11. *Procul hinc, procul ite puellæ* recte, opinor, in literis ad me datis emend. clar. Herel. qui suspicatur, vocem importunam *inde* ab indocto librario repositam esse, ut τῷ *hinc* responderet. Id quoque legi in duobus MSS. Paris. monet Ach. Verbis tamen *hinc* et *inde* forsan innuuntur diversæ ædium partes. — *Cramer* sic legendum proponit : *procul ah! procul inde puellæ*. « Ad quod *ah!* inquit, quæ indignantis et increpantis est particula, ducit varia lectio *procul ac*, quam et Hafn. servat, et altera *procul hac*, quæ etiam multorum librorum est, et Vossiani fuit : probarem etiam Herelii viri clar. conjecturam *procul ite*, si satis commoda esset verbis seqq. *pernoctantis parasiti*. Rupertiana ratione non utar. » Ed.

Not. 45. Poeta venuste usus est sacrorum formula, *procul, o procul este, profani*, ἑκὰς, ἑκάς ἐστε βέβηλοι. Sancta quasi sunt *limina* illa, hoc est, domus, in qua liberi sunt. Conf. vs. 68, 69, et h. loc. Var. Lect. — *Lenonum puellæ*, prostibula, meretrices, *et cantus*, obscœna cantica,

quibus convivas oblectant *parasiti*, *pernoctantes*, qui noctem agunt in aliena domo.

VAR. 46. *Ut cantus*, 16.

VAR. 47. *Pueris*, 22.

VAR. 48. *Ne* recepi ex 13, 27, 47. Idem conj. V, clar. Herel. *Nec* in plerisque libris. *Non* in quibusdam.

NOT. 48. Cave credas, filium tuum per ætatem non curare, quæ agas, nec turpitudinem cognoscere. Plutarchus memorat, Catonem a turpibus verbis, præsente filio, ita temperasse, quasi apud Vestales loquutus sit, neque cum eo lavasse umquam.

VAR. 49. *Obstet*, 1, 14, 16, 18, 24, 70, 82. *Obstat*, 19. *Obsistet*, 23. *Obsistat*, 10, 12, 13, 15, 17, 20, 21, 22, 25, 27, 45—50, 54—69, 71—76, et permulti Codd. Paris. Rectius; nisi potius repositum est ab iis, qui metro timebant; vid. supra ad I, 151.

NOT. 49. *Obstet filius infans*, ejus præsentia, quo minus pecces, ne pravum ei des exemplum.

NOT. 50—58. Quomodo filium tuum *corripere* audeas et *castigare*, si tibi fuerit simillimus tuoque exemplo peccaverit? — *Censoris ira*, nota censoria, quæ et ignominia est et pœna.

VAR. 51. *Quandoquidem et similem*, 10, 12, 16, 17, 19—27, 45—50, 54, 55, 57—64, et omnes Codd. Paris. *Quandoquidem similem*, 11, 15, 50, 56, 65—69, 71, 72, 73, 77. Illud probavit Schrader. et Ach. hoc Schurzfleisch. In iisdem libris vs. 52 legitur *et quum Omnia*, etc. et verba *Quandoquidem.... filius*, vel adeo tres versus 51, 52, et 53, parenthesi includuntur.

NOT. 51. *Quandoque*, aliquando.

VAR. 52. *Morum tibi filius*, 12, 17. *Morum quod filius* quidam. — *Et quum Omnia*, etc. 10, 15, 16, 17, 19—21, 23—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77.

NOT. 52. *Morum quoque filius*, qui morum quoque similitudine ostenderit, se filium tuum esse.

NOT. 53. *Tua per vestigia*, tua vestigia premens, tua secutus exempla. — *Deterius*, quam tu.

VAR. 54. *Nimium*, 45.

NOT. 54. Hæc εἰρωνικῶς intelligenda. *Nimirum*, ut al. *scilicet*; vid. ad II, 104. — *Clamore*, increpatione.

VAR. 55. *Posthac*, 24, 77. *Aut post hæc*, 12, 16—20, 24, 25, 27, 45—48, 56, 58, 60, 64, 65. *Ut post hæc*, 57, 59.

NOT. 55. *Tabulas* testamenti, scil. ejus exheredandi caussa.

NOT. 56. *Unde tibi* scil. sumes? De qua loquendi forma vid. Heins. ad Ovid. Ep. Her. XII, 84. — *Frontem*, scil. gravem, hoc est, severitatem

gravitatemque; vid. ad II, 8. Similiter *quo ore illum* (filium) *objurgabis* dixit Terent. Phorm. V, 10, 53.

Var. 57. *Facies*, 12, 23.

Not. 57. *Cerebro*, sana ratione. « Cerebrum consilii sedes est et animæ habitatio est in cerebro, indeque sensus ingeruntur et gubernantur. » Macrob. Sat. VII, 5, et 9.

Not. 58. *Cucurbita*, σικύα (*Schröpfkopf*), instrumentum (vasculum, a cucurbitæ similitudine sic dictum, Gall. *ventouse*), occipitio inciso admotum, quo utuntur chirurgi ad sanguinem e cute eliciendum phrenesinque sanandam; vid. Cels. II, 11; VII, 26, et inpr. III, 18. « Potest et intelligi κολοκύνθης, quæ, sumto humore cerebri actionem impediente, curationem affert. » Ach. coll. Plin. XX, 3, et Athen. II, 18. — *Ventosa*, plena aeris. Quoniam concepto *vento* ex flamma stuppæ intus accensæ cuti adhærescit; Brit. — *Hoc* δεικτικῶς, tuum. Proprie caput et homo ipse cucurbitam *quærit*, opus habet, desiderat. Venuste autem hoc dictum, ut XIII, 97. *Egere Anticyra vel Archigene.*

Anal. 59—69. Curas, ut domum omni modo nitidam, non ut eam filio castam exhibeas. Seneca Ep. V: « Qui domum, inquit, intraverit, nos potius miretur, quam supellectilem nostram, » et Sallust. Orat. I, de Rep. ord. « Nam domum aut villam exstruere eamque signis, aulæis aliisque operibus exornare et omnia potius, quam semet visendum efficere, id est, non divitias decori habere, sed ipsum illis flagitio esse. » — *Cessabit*, otiosus erit.

Var. 60. *Et nitidas*, 12, 23.

Not. 60 seq. Verba domini instantis, vel forte Juvenalis ipsius ad dominum; *F. Didot*, in ed. Ach.

Not. 61. *Aranea arida*, quæ loca arida amat, vel macra, tenuis.

Var. 62. *Lavet argentum*, 10—13, 15, 16, 18—22, 24—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et omnes Codd. Paris. quos secutus est Ach. *Læve argentum* in reliquis. Ego *leve* scripsi; vid. ad II, 12.

Not. 62. *Argentum leve*, vasa argentea et polita nec aspera cælatura, quibus opponuntur *vasa aspera* sculpturis et cælaturis vel signis exstantibus, ἀνάγλυφα.[1] — Pithœi, apud *Cramer*, pag. 510, nota est: « *leve argentum* celato et anaglypho opponitur, unde et *leves lances* Scævola in *L. pen.* § *pater D. de legat. lib. III;* et idem purum Sat. X, nisi quis ex Sex. Pompeio interpretari malit, quod in usu spurco non fuerit. » Ed.

[1] Conf. ad Sil. II, 432, 141; 263; Heins. ad Ovid. Metam. XII Heyn. ad Virg. Æneid. V, 267; IX, 235, et XIII, 700.

VAR. 63. *Furit*, 1, 14, 18, 48, 70, 75, 76, 82. *Fremit*, 7, 10, 11, 15, 20, 21, 23—27, 29, 45, 46, 47, 49, 50, 54—69, 71—74, 77, omnes fere Codd. Paris. et ed. Ach. — *Fremat*, 12, 16, 17, 19. *Premat*, 22.

NOT. 63. *Domini instantis*, urgentis, excitantis servos.

VAR. 64. *Ut* pro *ne*, 19, a m. pr.

NOT. 64. *Miser trepidas*, misere, hoc est, vehementer times.

VAR. 66. *Nec*, 25, 45, 50, 56, 57, 60.

VAR. 67. *Scrobis*. 11, 12, 16, 17, 19, 20, 24, et XX MSS. Paris. *Scropis*, 23. — *Emondat* vet. MS. Rittershus. *Mundat*, 12. *Emundet*, 21 a m. sec. *Emundat*, 11, 23, 24, quod pro vulg. *emendat* recepi. Idem probarunt Sciopp. Veris. IV, 10, et Schurzfleisch. qui monet, ita etiam legisse Eutichium Gramm. lib. II, pag. 2174, ed. Putsch.

NOT. 67. *Scobs* seu *scobis*, qua detergebantur pavimenta, πρίσματα, ramenta serrarum (quæ tamen a scobe distinguit Colum. IV, 29, 16, ubi vid. Schœttg.) Germ. *Feilstaub*, *Sägespäne*. Nota Ach. est: « *Scobs* non solum, quod e ligno deteritur, verum etiam quod e ferro deraditur. Sententia autem h. loc. est: de his adeo sollicitaris, quæ tamen ita facile possunt emendari, ut servus unus singula tergens ac deradens vix inde *scobis*, pulveris, ramentorum, auferat *semodium*, modium dimidium. Alii ita explicant: ergo miser trepidas, ne, etc., quum tamen servus unus huic malo facile possit mederi, scil. injecto semodio scobis. » — Cruqu. ad Horat. Serm. II, 4, 80: « hic *scobis*, inquit, et hæc *scobes* dicitur rasura serrarum, Græce, πρίσμα: sed hic pro omni purgamento ponitur. Sunt qui velint hic esse ferrum, quo raduntur sordes a pavimento, a tabulis marmoreis, ab ipsis sedibus. » Cæteroquin, ut Crameri verba, pag. 511, transcribam, inter *scobes* et *ramenta* parvum et fere nullum discrimen est, et quod esse aiunt vix probari potest. In Gloss. quoque Græc. lat. utraque latina vox eadem græca exprimitur: ῥίνημα, *scobis*, *scobina*, *rasamentum*, *ramentum*, *limatura*. Cramer. deinde eos exagitat qui scobes hic ea accipiunt, quæ detrita sunt ferro, adhibita in rem sive lima, sive alio instrumento. ED.

NOT. 68. *Non agitas* mente, non curas. — *Domum sanctam*, vid. Bentl. ad Horat. Od. IV, 4, 25.

VAR. 69. *Tabe*, 23.

VAR. 70. Versus hic abest ab 23. *Patriæque dedisti*, 22. *Patribus civem populoque* emend. et coppiose defendere conabatur Bentl. ad Hor. Od. III, 6, 20, putans, ineptam non modo hoc loco esse tautologiam, sed inficetam quoque inconcinnamque repetitionem voc. *patriæ*. In hac vero repetitione magna potius vis inest, et *patriam populumque* diserte etiam junxit Ovid. Metam. XV, 5, 2 (cui loco eamdem adhibere medicinam, magnæ temeritatis est), neque ea prorsus synonyma esse verba, sed *patriam*, quatenus sit ipsa respublica cum partibus suis, majestate, dignitate, securitate et salute publica, distingui et posse et

debere a *populo* seu civibus, jam monuit Jani ad Horat. loc. laud. Nota Ach. est: « Sub tyranno *populus* exstat, non *patria*: in republica autem, aut etiam sub principe justo, moderato et legibus obsequenti *populus* est, *cives* sunt et *patria*: nec ea debent permisceri, nec eorum oblivisci debuisset Bentleius Anglus et civis. »

Not. 70 seq. Gravissima ac vera sententia. Conf Var. Lect.

Not. 71. *Agris* colendis.

Var. 72. *Rebus pacis*, 23, 25, 27, 46—49, 54—60, 64, 65.

Var. 74. *Nidos* pro *pullos*, 84 a m. pr. prob. Schradero in Observatt. pag. 70, ubi recte, puto, monet, vulgatam lectionem ex glossem. irrepsisse (ut et apud Claud. III, Cons. Honor. Præf. vs. 5), et pullos aviumque fetus a poetis aliisque scriptoribus, originem vocabuli respicientibus, erudite *nidos* vocari; vid. ad V, 143, in Comm. Juvenalis docte loqui amat, et quis sibi persuadebit, *nidos* librariorum ingenio deberi? Suspicari tamen possis, hoc ex V, 143, petitum esse, et a docta manu h. loc. adscriptum.

Not. 74—85. Ipsa quoque animalium exempla docent, mentibus infixa hærere, quæ ab ineunte ætate et a parentibus discuntur. Confer. Horat. Epist. I, 2 extr. Hæc est loci sententia: nec tamen, ut vulgo putant, imitationem malorum morum ciconiæ et vulturis exemplis bonorum aquilæ illustrari crediderim. — *Ciconia* h. loc. forte *Ibis* (conf. XV, 3), sed de vulgaribus quoque ciconiis Juvenalis potuit loqui: ex Plinio enim X, 23: « honos ciconiis exitio serpentium tantus, ut in Thessalia capitale fuerit occidisse; eademque est pœna legibus, quæ in homicidam; » Conf. Vales.

Var. 75. *Nutrire*, 22.

Var. 76. *Quærunt alimonia*, 11, ad marg. Glossæ: *Alimonium*, τροφεῖον, τροφή; et eadem voce usus est Varr. R. R. I, 8, 7; II, 1, 14; 5, 16; III, 16. Sed alibi, quod sciam, ea non occurrit, et *eadem animalia* hoc loco sunt serpentes et lacertæ. — *Pennis*, 10, 13, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54—59, 71—74. Præstat *pinnis*, si verum est, de quo tamen dubitare licet, ita dici plumas, hoc est, molliores exiguasque pennas.

Not. 76. *Sumtis pinnis*, ut passim, vid. Heins. ad Ovidii Metamorphos. IV, 561.

Var. 77. Fuerunt, qui mallent *gruibusque relictis*: sed hi sententiam h. loc. parum perspexisse videntur.

Not. 77. *Crucibus*, quibus non modo servi, sed etiam sicarii et homicidæ affigebantur; vid. Lips. de Cruce, II, 13.

Not. 78. Vultur, ubi adolevit, eodem, cui adsueverat, cibo vescitur.

Var. 79. *Hinc*, 21. — *Jam* pro *quoque*, 15.

Var. 80. *Fecit*, 11, a m. sec. unde *quum fecit in arbore* conj. Schurzfl.

Not. 80. *Vultur facit in arbore nidos*, quod non sine exemplo, etsi rarum est : nam plerumque in excelsissimis rupibus nidificant. [1]

Not. 81. *Famulæ Jovis* aves, aquilæ: ut ὄρνις Διὸς Κρονίδαο διάκτορος in Antipatri Epigr. XCII. (in Brunck. Anal. tom. II, p. 32.) Aquilas fingi armigeros Jovis, fulmina ejus gerentes, ex poetis monimentisque vett. notissimum est. Juvenalis docte loqui vel mythos ita ὡς ἐν παρόδῳ ridere solet. « Varia sunt aquilarum genera, et h. loc. sermo est de aquila, quæ Græcis dicitur χρυσάετος et γνήσιος, Lat. *stellaris* vel *Jovis aquila*, Gall. *l'aigle royal;* » Ach. *Generosæ aves* sunt eædem aquilæ; ut alii putant, accipitres, falcones, etc.

Var. 82. *Tunc præda*, 10, 12, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54, 56—69, 71—74, et dimidia pars MSS. Paris.

Not. 82. *Cubili*, in nido.

Var. 83. *Levabit*, 10, 12, 13, 17, 19—27, 48, 54—63, 65, 66—69, 71—74, et XVII Codd. Paris. prob. *Achaintre*, quia sequitur *festinat* et *gustaverat*.

Var. 85. *Rupto prædam*, 61, 62, 63, 66, 67, 68, 71—74. — *Gustaverit*, 11 (alia lectio, ab eadem manu notata), 22, 25, 27, 49, 50, 56—65, 68, 71—74. *Gestaverit*, 46, 47, 66, 67.

Not. 85. *Rupto ovo*, quum ovo exclusa esset.

Var. 86. *Cetronius*, 1, 11, 12, 14, 19, 22, 45, 49, 70, 75, 76. *Centronius*, 10, 15, 16, 18, 20, 21, 23—27, 46—48, 50, 54—69, 71—74, 77. *Cætronius*, 17. *Cretonius*, 8, et mox vs. 92, *Cetonius*, sed utroque loco *Cetronius* a m. sec. *Centonius*, *Ceronius*, *Ciconius* al. Forte leg. *Centenius ;* vid. ad Liv. 22, 8, pr. ubi eadem fere est lectionis varietas.

Not. 86. *Ædificator*, cupidus ædificandi (*baulustig*, *ein Baugeist*), ut ap. Flor. I, 8, 4. *Ædificator Centronius*, ut Gellius, de quo vid. Mart. IX, 47.

Not. 87. *Caieta* promont. urbs et portus in finibus Latii et Campaniæ ad mare Inferum, nunc *Gaeta*. [2] Locus amœnissimus et consuetus Romanorum secessus, ut et *Tibur* ac *Præneste*, urbes Latii, non procul Roma in editis locis sitæ, unde h. loc. *summa arce* et *montibus*, vid. ad. III, 190 et 192.

Not. 89. Magnificentia villarum Rom. vel tironibus nota, vid. ad I, 94. — *Marmoribus Græcis*, ut apud Stat. Silv. III, 1, 5. Spartani potis-

[1] Aristot. Hist. An. VI, 6; IX, 15; *Blumenbachs Handb. d. Naturgesch.* pag. 184, ed. pr. et Plin. X, 6, ubi Harduinus docet, contrarium affirmare Albert. de Anim. L. VI, tr. 1, c. 6, pag. 195; Scalig. in Comm. ad Aristot. pag. 663, et Aldrov. Ornith. III, 1, pag. 243.

[2] Vid. Heyn. Exc. ad Virg. Æneid. VII, 2, et Strab. VI, pag. 330, ubi et nominis origo traditur, ad quam nonnulli verba *curvo litore* referunt.

simum marmoris præstantiam laudat Plin. XXXVI, 7. *Petitis longe*, procul, ex Ægypto, Armenia, Numidia, etc.

VAR. 90. *Ac*, 27, 46—50, 54—56, 59, 60, 64, 65.

NOT. 90. *Præneste* fuit celebre templo Fortunæ, dicato et exstructo ab Augusto, ubi oracula et sortes Prænestinæ edebantur, unde Fortuna etiam dicebatur *Dea Prænestina;* [1] *Tibure* autem Herculis fuit ædes, τὸ Ἡράκλειον, condita a Martio Philippo, vitrico Augusti; unde *Tibur Herculeum* (vid. Strab. V, pag. 164, et Prop. II, 32, 5; IV, 7, 82). Sed poeta forte ad templa Romæ condita respexit, ut vs. seq.

NOT. 91. *Posides* Claudii Cæsaris libertus et *spado* (Sueton. Claud. 28), a quo maximis sumtibus exstructæ *Posidianæ aquæ*, thermæ magnificæ in litore Baiano; vid. Plin. XXXI, 2. — *Vincebat*, exstruxit ædes, villas et thermas, quæ magnitudine et magnificentia Capitolium vincebant seu superabant. — Quidam tamen interpp. dubitant utrum hic de balneis a Plinio memoratis mentio fiat, an de aliqua domo quam sibi summa magnificentia Romæ Posides exstruxerit: sed parum hoc ad rem facit. ED. — *Capitolia*, plur. pro sing. ut X, 65. Romæ quoque et vetus, et novum fuit, illud octava, hoc sexta in regione. *Capitolia nostra*, Romana, majora et præstantiora aliis: nam Capitolia etiam fuere Capuæ, Pompeiis, Beneventi aliisque in oppidis Italiæ; arces ac templa magnifica, primoribus Diis dicata Capitolioque Rom. similia; vid. ad Sil. XI, 265. Cum delectu itaque poeta dixit *Capitolia*, templum magnificentissimum, et, ut rem augeret, *nostra*.

VAR. 92. *Cetronius;* vid. ad vs. 86.

NOT. 92. *Sic habitat*, tam splendidas exstruxit ædes, in quibus habitet.

NOT. 92. *Fregit*, imminuit.

NOT. 94. *Turbavit*, absumsit. vid. ad VII, 129.

NOT. 96—106. Ritus etiam, quamvis ineptos et superstitiosos, liberi discunt a parentibus; v. c. Judæos, qui h. loc. ridentur, ut III, 14 seq. VI, 159, 160, et 542 seq. Nota Ach. est: « Parum apte hoc exemplum sumitur: nam de bonis moribus hac satira agitur, qui in quacumque religione et in omni ritu possunt vigere et in honore versari. » Acerba tamen judicia de Judæis, ut in Sat. XV, de Ægyptiis eorumque religione, condonanda homini, patriis ritibus et religioni avitæ addicto, et poetæ satirico, commodam ridendi occasionem amplectenti. Res etiam Judaicæ per excidium Hierosolymitanum multis quidem innotuere Romanis, sed ita, ut vera mixta essent falsis. — *Metuentem*, religiose colentem et observantem, *sabbata*, hoc est, Judæum, qui religioni sibi ducit, die sab-

[1] Vid. Ovid. Fast. VI, 62; Strab. V, pag. 165; Liv. XLII, 1; Sueton. Tib. 63; Prop. II, 32, 3, et loc. class. Cic. de Div. II, 41.

bati consueta vitæ negotia peragere. Sed propter simil. loc. Pers. V, 184:

Labra moves tacitus recutitaque [1] sabbata palles,

suspicor potius, poetam respexisse ad tristitiam et jejunia, quæ sabbatis a Judæis exerceri putabant Romani. Conf. Casaub. ad Pers. l. l. qui existimabat, hoc non ita esse intelligendum, quasi omnia Judæorum sabbata sint tristia, sed tantum superstitiosorum. Romani tamen illud sibi persuasisse videntur; vid. Suet. Aug. 76. Petron. XXXV, 6, et Justin. XXXVI, 2. An *sabbata* dicuntur dies festi et feriæ esuriales Judæorum? Conf. ad VI, 159.

Var. 97. *Cæli lumen* alii, nescio qui, probb. Cantero Nov. Lectt. IV, 2 ac 5, et Scalig. ad Cirin, sed refrag. Lips. ad Tac. Hist. V, 5.

Not. 97. Quum Judæi sub cælo (vel potius sub dio; nam templo non erat culmen; Ach.), et illud suspicientes precarentur, Romani putabant, ipsum ab iis *cælum adorari:* unde Petronius etiam, pag. 683, ed. Burm. per jocum dixit, illos *cæli summas advocare auriculas,* et Tac. Hist. V, 5 (ubi vid. Lips.) « Judæi mente sola *unumque numen* intelligunt... summum illud et æternum, neque mutabile, neque interiturum: igitur nulla simulacra urbibus suis, nedum templis sunt; » vid. ad VI, 545. « Poeta forsan alludit ad ea, quæ Exod. XIII, 21, leguntur de columna *nubis:* simili vero ratione Socratem velut nubes adorantem sugillabat Aristophanes; » Ach. — *Cæli numen*, cælum, tamquam numen. Conf. Var. Lect. — De hoc poetæ loco, ejusque tum lectione, tum interpretatione quum frequens olim fuerit doctorum virorum senatus, miratur Cramer. eum tam jejune tractari a novissimis enarratoribus: qui plura velit, ille adeat *Zorri*, Diss. in *Raccolta d'Opusc. scientifici*, tom. III, pag. 390; Anonym. in *Nouvelles de la Républ. des lettres*, pag. 833; alium in *Dissert. mêlées sur divers sujets*, tom. III, p. 179, et tertium in *the Classical Journal*, vol. X, pag. 107, denique Interpp. ad Petron. tom. I, pag. 880, sqq. ed. Burm. Ed.

Not. 98, 99. Poeta salse dicit, Judæos, *carne suilla abstinentes*, eam non magis violandam censuisse, quam humanam, nec minoris æstimasse sues, quam homines. Caussas hujus ritus afferunt Tacit. Hist. V, 4, et meliores Michaelis Jur. Mos. § 203. Conf. supra ad VI, 159.

Var. 99. *Cum pater*, 13. *Quod pater*, 18.

Not. 99. *Præputia ponunt:* nam « circumcidere genitalia instituere, ut diversitate noscantur, » Tac. Hist. V, 5.

Not. 100 seq. Tac. Hist. V, 4, pr. « Moses, inquit, quo sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus contrariosque ceteris mortalibus indidit: profana illic omnia, quæ apud nos sacra; rursum concessa apud illos, quæ nobis incesta. » Et cap. 5: « Nec quidquam prius imbuuntur,

[1] Circumcisa, id est, a circumcisis celebrata.

quam contemnere deos, exuere patriam, parentes, liberos, fratres, vilia habere.» Conf. Plin. XIII, 4.

Var. 101. *Discunt*, 15. *Et discunt*, 19. *Edificant*, 22. — *Ac servant*, 22, 23. — *Et metuunt*, 11, 16, 22, 23, 25, 27, 46, 47, 48, 55—60, 64, 65.

Not. 101. *Metuunt*, religiose observant (ut forte vs. 96), inpr. ob metum pœnarum.

Var. 102. *Mosis*, 46, 47. *Moyses*, 17, a m. pr. 18, 19, a m. pr. 20—24. — *Tradit et arcano*, 11, non improb. Schurzfl. ut sensus sit: *ediscunt* ritus Judæorum, et *observant*, *quodcumque tradit Moses*, quale est, *non monstrare vias*, nisi Judæis, et non circumcisos ne communis quidem aquæ usu dignari velle, aut *sitientibus* fontem ostendere. Hæc vulgaris interpretandi ratio dura, sed lectio illa omnino probanda videtur, modo post *Moses* non colon, ut vulgo fit, sed punctum ponatur, ut infinitivi *monstrare* et *deducere* non pendeant a verbis *Moses tradidit*, sed narrativi sint sive historici. Ita voc. *quodcumque* aptius est, quam si ad *jus judaicum* referatur: nec opus, vs. 103 et 104, post vs. 100, collocare, quod Scaligero placuisse docet Pithœus, ut infinitivi illi ad voc. *soliti* vs. 100, pertineant: a quo eos vel in vulgari verborum ordine pendere non mihi persuasit Ach. Suspicari possis, in fine vs. 103, post voc. *colenti* incuria librariorum excidisse copulam *et*. Sed permulta loca huic similia sunt; vid. ad IV, 63.

Not. 102 seq. Conf. Var. Lect.

Var. 103. *Nec*, 22.

Not. 103, 104. Judæi non nisi Judæis ulla præstant officia; *non monstrare* solent vel monstrant *vias* errantibus (conf. Cic. Off. I, 16, et Diphilus apud Athen. VI, 9, seu 35), vel *fontes* aquarum (quarum penuria laborat Judæa) sitientibus, *nisi eadem sacra colentibus*, eamdem profitentibus religionem, et *verpis*, hoc est, Judæis; qui *verpi* dicuntur a *verpa*, verendis, ut *recutiti*, circumcisi (vid. Scalig. de caussis ling. lat. I, 28); Tacitus Hist. V, 5: « Judæorum, inquit, misericordia in promtu, sed adversus omnes alios hostile odium: separati epulis, discreti cubilibus, etc. » Conf. Wetsten. ad Matth. V, 43.[1]

[1] Perperam nonnulli huc referunt fabulosam Taciti, Hist. V, 3, narrationem de *fonte* aquarum, ope asinorum a Judæis invento, in cujus originem inquisivere viri docti, quos ibi laudavit *Ernesti*. Pessime autem Grangæus h. loc. ita interpretabatur: *Moses tradidit* jussitque, neminem nisi Judæum ad *vias*, mysteria religionis, admittere, et *fontem*, hoc est, eam doctrinam, *quærentes* excludere, nisi eamdem legem colant. Nec melius Schol. vetus: *non monstrare vias*, non confiteri religionis secreta, nec *deducere ad fontem*, ubi baptisantur. Utramque tamen interpretandi rationem cum dictis figurisque bibliorum sacrorum, quorum notionem aliquam habere potuerit Juvenalis, concordare monet Ach.

VAR. 105. *In causa est*, 22.

NOT. 105, 106. Caussa hujus et superstitionis et inhumanitatis est pater, qui quovis sabbato otium agit nec ulla vitæ negotia curat. Ineptas hujus moris caussas tradit Tacit. Hist. V, 4, veras autem Michaelis Jur. Mos. §. 159, 194—196, et 249. Conf. et Dio XXXVII, 17. — *Ignava septima lux*, ut *frigida sabbata* et

Septima quæque dies turpi damnata veterno,

apud Rutil. I, 389 seq. et σάββατα ψυχρὰ in Meleagri carm. 83 (in Brunck. Anal. tom. I, pag. 24): nam τὸ ψυχρὸν, ut Lat. *frigere*, de otio et ignavia dicitur. — *Partem vitæ non attigit ullam*, nulla vitæ negotia curat, nisi verbum *attigit* expresse pingit diligentiam, quam Judæi in observandis sabbatis adhibebant, abstinentes ab omnium rerum contactu et tractatione; Ach. Idem recte subjungit : si tamen ea mens poetæ fuit.

NOT. 107. *Cetera* vitia parentum.

NOT. 108. *Inviti* : nam *imberbis juvenis*

Utilium tardus provisor, prodigus æris,

at senex

Quærit et inventis miser abstinet ac timet uti,

Horat. Art. Poet. vs. 164, et 170. Conf. idem Sat. I, 2, 16 seq. et Pers. VI, 22 seq.

NOT. 109, 110. Hoc *vitium*, avaritia, non nisi *specie et umbra virtutis*, scil. frugalitatis et parcimoniæ, *fallit* et fallere potest homines et præcipue juvenilem mentem, quum externa ejus forma tristissima sit et deterreat magis, quam alliciat. Conf. Horat. Art. Poet. 25. Ovid. Rem. Am. vs. 323, 324. Senec. Epist. 45. — Eodem sensu dixit nostras *Boileau*, Sat. IV, vs. 60 sqq.

« Un avare, idolâtre et fou de son argent,
« Rencontrant la disette au sein de l'abondance,
« Appelle sa folie une rare prudence. » ED.

VAR. 110. *Voce* pro *veste*, 2.

NOT. 110. Venusta avari imago. — Vide quæ *Boileau* descripsit, Sat. X, vs. 250 sqq. ED.

NOT. 111 seq. Quæ quum ita sint, parentes, ut filios fallant, avaritiæ speciosum frugalitatis nomen tribuunt et vitium tamquam virtutem commendant. Conf. Horat. Sat. I, 3, 49 seq.

VAR. 112. *Rerum cautela*, 4, 17, 21, 22.

VAR. 113. *Fortunas si*, 25, 27, 46, 47, 57—60, 64. — *Servat*, 16, 22, 45.

NOT. 114. De *Hesperidum* hortis ac pomis eorumque custode, dracone, Typhonis et Echidnæ vel Terræ filio, vid. Heyn ad Apollod. II, 5, 11, et ad Virg. Æneid. IV, 483 seq. — De *Pontico* seu Colchico dracone, qui ejusdem erat stirpis et aureum vellus in Ponto apud Colchos servabat,

vid. Schol. ad Apollon. II, 1213 seq. Diodor. IV, 49; Ovid. Met. VII, 149 seq.

Var. 115. *Putat atque verendum Artificem*, 10, 11, 18—21, 23—27, 45—50, 54—69, 71—74, plerique Codd. Paris. et sic ed. Ach. *Atque verendi*, 12, 16, 17, 21, et multi Codd. Paris. quod Pulmannus exponit: verecundæ actionis.

Var. 116. *Crescant*, 16.

Not. 116. *Fabris*, artificibus.

Var. 117. *Quocumque malo*, 4.

Not. 117, 118. Opes crescunt quocumque modo, per fas atque nefas, flagranti cupiditate et studio. Id poeta egregie expressit metaphora, a fabrili arte desumta et h. loc. aptissima, mentione *fabrorum* modo facta, quæ eodem spectat.

Var. 119. *Et solos animi felices*, 13. *Animi felicis* (scil. esse), 10, 15—21, 23, 25, 48, 54, 55, 57—63, 65, 66—69, 71—73, et XXXIII MSS. Paris. non male! Sed doctior est, et Græca dictio *felix animi*, ut μακάριος τῆς τύχης, εὐτυχὴς τῆς ὁμιλίας, etc. et contra *infelix animi* apud Virg. Æneid. IV, 529.

Var. 120. *Mirantur* et mox *putant* et *hortantur*, 10, 12, 15—27, 45—50, 54—69, 71—73, 77, et omnes Codd. Paris. unde hæc revocavit Ach. *Hi nulla*, 12, 15—18, 20, 21, 23, 24, 45, 46, 49, 55, 56, 59, 60, 65, et plerique Codd. Paris. — Vetus Schol. habuit *sibi nulla*, idque non pessime, ut ait *Cramer:* hanc autem lectionem, ut alias multas ex eodem fonte adnotare editores neglexerunt. Ed.

Not. 120. *Exempla beati pauperis* et vetus et recentior historia suppeditabit (præter illud Aglai Arcadis, a Schol. memoratum, de quo vid. Plin. VII, 46): avarus autem non nisi divites putat esse felices. — *Paupertas* etiam sæpissime non egestas est, sed fortuna mediocris, quæ nec lauta, nec tenuissima et despecta est, vita simplex et paucis contenta, quæ plerumque felicior est, quam quæstuosa, cui opponitur. « Paupertas est, non quæ pauca possidet, sed quæ multa non possidet, » Senec. Epist. 87.

Var. 122. *Peragant*, 9, 11, 15, 16, 23.

Not. 122. *Illam viam* avarorum. *Eidem incumbere sectæ*, eamdem *viam*, hoc est, vitæ rationem, idem vitæ institutum persequi. *Secta* via et methodus, ut *viam et sectam aut rationem vitæ sequi*, apud Cic. N. D. II, 22, et pro Cœl. c. 17. Bahrdt. de secta philosophica accipit, quum pecunia sit optima philosophia sitque intelligentia.

Var. 124. *Nimias*, 4, 5, 20, 21, 22.

Not. 124. *Minimas sordes*, avaritiæ principia et elementa. His *protenus*, statim ab initio, teneras puerorum *imbuunt* mentes, non extremis sordi-

bus: sensim iis sensimque avaritiam insinuant, a qua animi[1] abhorrent.

VAR. 125. *Insanabile*, 22.

ANAL. 126. Ab hoc versu usque ad 140, referuntur *minimæ sordes*; a vs. 141, usque ad finem, recenset infamiam et crimina, quorum avaritia semper origo atque caussa fuit; Ach.

NOT. 126. Sic φειδωνίῳ μέτρῳ τὸν πύνδακα ἐγκεκρουσμένῳ μετρεῖν αὐτὸς τοῖς ἔνδον τὰ ἐπιτήδεια, σφόδρα ἀποψῶν, Theophr. Char. XI, extr. ubi conf. Casaub. — *Castigat ventres*, edendi cupiditatem famemque coercet. — *Modio iniquo*, injusta ac nimis parva demensi mensura.

VAR. 127. *Nec*, 15, 16. — *Enim* abest a 12. Vetus Schol. hæc notavit: «id est, omnia sustinet. Duo negativa confirmativum faciunt.» Hinc eum legisse, *neque enim non sustinet umquam Omnia cærulei*, etc. suspicabatur Schurzfl. putans, *mucidi* fuisse glossam τοῦ *cærulei*, et deinde textum obsedisse. — Hanc lectionem probat Ach. eamque reipsa sermonis legibus aptiorem vulgata judicat; quod verum esse non putat Cramer. ED.

NOT. 127. *Neque sustinet*, ne a se quidem animoque suo avaro impetrare potest umquam, ut omnia, quæ in alium diem servavit et seposuit, *mucidi panis frusta consumat*. Conf. ad XV, 88, et Horat. Sat. II, 2, 57 seq. — *Cærulei*, nigri. — *Mucida*, quæ diutino situ mucorem contraxere.

NOT. 129. *Hesternum minutal*, ut θοίνην ἕωλον apud Athen. VII, 2, ubi Schweigh. hæc adnotavit: Cibos ἑώλους, id est, *hesternos* vel *pridianos* dixisse Græcos pro *rancidis* aut *putidis* eamdemque inde notionem ejusdem vocabuli ad alias quoque res putidas aut vetustate obsoletas fuisse translatam, pervulgatum est. *Minutal* condimentum vel cibus, edulia et opsonia ex variis rebus *minutatim* et tessellatim concisis (apud Isidor. ex pisce, oleo, ficis et oleribus), unde *varium* dicitur Martiali XI, 32, 11. Conf. Apic. IV, 3, qui minutal marinum, Tarentinum, Apicianum, Matianum, dulce, ex præcoci, leporinum, ex jecinoribus pulmonibusque leporis et ex rosis seu rosatum memorat, et in singulis minutalibus porrum capitatum aut porrum simpliciter (id est sectivum, ut h. loc. vs. 133, fila *sectivi porri* et apud Apic. VIII, 8, *capillus porri*) minutatim vult concidi. *Solitus servare*, conf. Martial. I, 104, 7.

NOT. 130. *Septembri* mense, in quo Romæ flagrantissimus pestilensque æstus sævit, adeoque opsonia citius corrumpuntur. Conf. Horat. Epist. I, 16, 16, et supra ad IV, 59.

[1] Casaub. ad Theophr. Char. X, pr. *minimas sordes* putabat esse μικρολογίαν, quam *sordem infimam* dixerit Apuleius, quodque parcissimi hominis vitium multis quidem nominibus a Græcis exprimatur, at vix ullo a Romanis. Sed hæc notio a toto hoc loco aliena est, quod inpr. ex vs. 125 intelligitur. — Præterimus igitur, non amplius morati. ED.

VAR. 131. *Concham æstivi*, 2, 3, 5, 10, 12, 16—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et permulti Codd. Paris. *Concha æstivi cum parte lacerti* apta h. l. si vile concharum genus intellexeris, quia cum *lacerto* conjungitur. Sed *conchem* et *lacertum* junxit etiam Martial. VII, 77; *conchem æstivi*, etc. 16, 25, 50, 56, 61—65, 77, prob. Magio in Miscell. II, 3 et 10, ubi *partem* hoc loco dici credebat caudam lacerti, et hanc solam in pretio fuisse colligebat ex Martial. loc. laud.

NOT. 131. *Differre in tempora*, etc. Conf. Aur. Victor. Epit. XXIV. Fabam coctam in alium diem servat cum *lacerto*, sardina, genere piscis salsi; vet. Schol. — *Conchis* et *lacertus* vilissimi cibi. *Conchis* faba cum cortice elixa, non *faba fressa*, quæ sine cortice coquitur, *æstiva* et propterea durior, quam quæ primo veris tempore; *Grang*. Vid. ad III, 293. Alii *æstivam* dici putant, quoniam opsonia facile æstivo tempore putrescunt. *Lacertus* vile piscis marini genus, Ital. *lacerto*, Gallice *maquereau*. — *Lacerti tenuis* meminit Martial. XI, 28, 3; 53, 7; XII, 19, eumque cum *conche* etiam junxit VII, 77. Conf. Heins. ad Ovid. Fast. II, 578. — *Signatam*, obsignatam, scilic. annulo signatorio (Siegelring), quo olim materfamilias, non, ut apud nos, claustris clavibusque, omnia obsignare et sic *includere*, claudere et custodire, solebat, ut furta, inpr. servorum, prohiberet. [1] Jam patet, quam venuste etiam his verbis adumbrentur sordes hominis. Ipse paterfamilias obsignat, et quidem omnes, etiam levissimas, res, ut alius, ei similis, apud Theophr. περὶ βδελυρίας Char. XI, extr. τὰ δὲ καταλειπόμενα ἀπὸ τῆς τραπέζης ἡμίση τῶν ῥαφανίδων ἀπογράφεσθαι, ἵνα οἱ διακονοῦντες παῖδες μὴ λάβωσιν, et apud Lucianum, in verbis, a Casaubono ad Theophr. l. l. adscriptis, sordidus homo e cœna domum reversus, ἀριθμῷ παραλαβὼν τὰ κρέα, ὁπόσα τῷ παιδὶ κατόπιν ἑστῶτι παραδεδώκει, καὶ ἐπισημηνάμενος ἐπιμελῶς τὸ ἀπ' ἐκείνου καθεύδει. — *Silurus*, vilis piscis, potissimum Nili. Conf. Plin. IX, 15, ubi Harduin. suspicabatur, hunc piscem, quem vulgo sturionem esse putant, Pannoniis, Danubii accolis, nunc *Arcia* seu *Hacchia* et propter latum os vernacula voce *voratricem hominum* dici, ejusque imaginem, sub glanidis nomine, exhiberi ab Aldrovando de pisc. V, pag. 569. Nostro tamen loco non ingens, sed parvus potius innui videtur. Conf. Bocharti Hieroz. II, 5, 14; Athen. VII, 9 (27), pag. 287, et supra ad IV, 33, *putri siluro*, quemadmodum σαπρὸν σίλουρον dixere Sopater et Diodorus apud Athen. VI, 4 (18), p. 230 et VI, 9 (36), pag. 239.

NOT. 133. *Sectivi* interpretantur, non capitati. Veteris Schol. nota est: «bene *sectivi*, quia quando ponitur cultoribus hortorum, tunc secatur.»

---

[1] Vid. ad I, 68; Plin. XXXIII, 1; Cic. ad Div. XVI, 26; Plaut. Pers. II, 3, 15; Torrent. ad Horat. Epist. II, 2, 134; Lips. ad Tac. Ann. II; Koenig. ad Pers. VI, 17; Scriver. ad Smetii Antiq. Neom. p. 25; Abram. ad Cic. Phil. II, 28, et Böttigeri Sabina, pag. 402, 403.

Id est, inquit *Cramer*, pag. 517, quando terræ exemptum reponitur, usus caussa, in cellam penariam a cultoribus hortorum, tunc capite truncatur. Ed. — *Porrum* est vel capitatum (κεφαλωτὸν πράσον, quod in caput nutritur), vel sectile seu sectivum et sectum, Gall. *de la ciboule;* Germ. *Schnittlauch:* unde *utrumque porrum* dixit Mart. III, 47, 8. Conf. III, 293; Colum. XI, 3, 30 seq. Plin. XIX, 6, seu 33; Mart. X, 48, 9. — *Numerata*, ut nemo servorum ne unum quidem auferre possit. Singulis fere verbis vivida avaritiæ imago adumbratur, et cernenda quasi objicitur oculis. Theophr. Char. XI, extr. ut supra.

Var. 134. *Negabit* restitui ex 10, 11, 12, 16—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, probb. Lindenbr. et Heins. ad Ovid. in Ibin vs. 420. *Negavit*, 14, 15, 70, 75, 76, 82, quod ἀορίστως accipi potest. *Negarit* non male conj. Schurzfl.

Not. 134. *Aliquis de ponte*, mendicus, qui in pontibus stipem colligere solet. Conf. IV, 116; V, 8; Sen. de Vit. beata, c. 25; Martial. X, 5, 3; Ovid. in Ibin. vs. 418. *Negabit*, se esurum, recusabit venire, *ad hæc* fercula, edulia *invitatus*.

Var. 135. *Quid* pro *quo* al. — *Per hæc*, 16, 45.

Not. 135 seq. — Poeta dixit quibus sordidissimis artibus acquirant divitias; jam subtexit stultitiam divitum qui inter tot opes inopes viverent. Ed.—Conf. Horat. Sat. I, 1, 70 seq. et II, 3, 82 seq. 109 seq. *Quo* fine, quem in finem *divitias*, scil. habes, seu possides? Sic Cicero in Verr. II, 2, 55, dixit, *quo tantam pecuniam?* et Horat. Epist. I, 5, 12:

Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?

— *Tormenta*, animi curas et sollicitudines; *coactas*, congestas, collectas.

Var. 136. *Phrenesis manifesta*, 11. Priores syll. voc. *phrenesis*, φρένησις, corripuerunt Prudent. Hamartig. 125, et Seren. Samm. 90. Sed horum auctoritati nihil tribuendum esse in rebus metricis, passim monitum est a viris doctis, et a me ipso ad Silium. Cujus quia h. loc. immemor fui, acerbe me increpuit Heineck. Licebit eum relegare ad illa, quæ ad V, 10, notavi, et cum eo exclamare: en prosodiæ latinæ peritissimum!

Not. 136, 137. Conf. Horat. Sat. I, 1, 70, et II, 3, 82, 83.

Var. 137. *Egenti vivere fato*, 10—13, 16, 18—21 a m. pr. 22—27, 45—50, 54—69, 71—74; XXXII MSS. Paris. et ed. Ach. rectius forsan, certe doctius. *Egentis*, 1, 8, 17, 21 a m. sec. tres Codd. Paris. et edd. recentt.

Not. 138. Vid. infra ad vs. 325.

Var. 139. *Pecunia crescit*, 10—13, 15—27, 48, 54—69, 71—74, 77, forte rectius.

Not. 139. Conf. Senec. de Ben. c. 27, et Epist. 94, 119; Ovid. Fast. I, 211 seq. Horat. Od. II, 2, 13 seq. III, 16, 17, 18, et ad hh. ll. Mitscherl.

Not. 140. *Paratur*, et mox vs. 143. — *Mercaris*, forte actus pro conatu.

Not. 142 seq. Conf. Horat. Od. II, 18, 23 seq. et Sat. I, 1, 110; II, 6, 8, 9; Ovid. Art. Am. I, 349.

Not. 144. *Canet*, albescit, *oliva*, floribus olivarum, exquisite pro, iis consitus est.

Var. 145. *Dominus precio*, seu *pretio*, 11, 13, 16—24, 45. *Pretiis ullis*, 77.

Not. 145 seq. Si agri dominus pretio induci non potest, ut eum vendat, fraude et injuria cogetur. Senec. Epist. 90: «Licet agros agris adjiciat, vicinum vel pretio pellat æris, vel injuria.» Magna vis est epithetorum, *macri*, *lassi* (nimio labore), et hinc *famelici boves*.

Var. 147. *Armenta*, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74, 77. — *Mittantur*, 16. — *Mittuntur*, 10, 13, 15, 17—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, plerique Codd. Paris. et ed. Ach.

Var. 148. *Scævos*, 18, 23.

Not. 148. *Novale*, sc. solum, quod alternis annis seritur (vid. Plin. XVIII, 19, et Virg. Georg. I, 71, ibique Heyn.); sed h. loc. quivis ager, ut apud Virg. Eclog. I, 71. — *In ventres sævos*, ingentes (vid. ad Sil. I, 2, et Heyn. ad Virg. Æneid. I, 14, 99), vel potius, quos fames urget et exasperat. Similiter *iratum ventrem* dixit Horat. Sat. II, 8, 5, et *rabiem edendi* Virg. Æneid. IX, 63. — *Actum*, id factum, vel omnia ablata esse.

Var. 149. *Habeant*, 17, 20, 22—24, 27, 45, 46, 49, 56, 60, 65. *Habebant*, 47. — *Credant*, 20, 24.

Var. 151. *Et sic venales*, 16.

Not. 151. Ex hoc loco suspicari possis, minimam, vel potius nullam fuisse civilem disciplinam agrorum respectu: nam in urbibus *politiam* viguisse quamdam sub prætoribus et ædilibus minime dubium est; Ach. Conf. Hesiod. Ἔργ. 346 seq. — Non ejusdem opinionis Cramerum habes, qui de hac agrorum *politia* secus judicat collatis LL. XII Tabb. atque scriptoribus finium regundorum et rei agrariæ. Ed.

Var. 152. *Quæ fœdæ*, 17—21, 23, 24, 27, 45—47, 49, 50, 54—58, 61—69, 71—74, et quidam Codd. Paris. *Tam fœdæ*, 22. — *Bucina*, 17, 18.

Not. 152. Quam mala est fama avari ejusdemque potentis? Objectio poetæ, cui avarus vs. seq. respondet. Conf. Horat. Sat. II, 2, 94 seq. Egregie *buccina* tribuitur Famæ, quæ omnia quasi debuccinat, hoc est, divulgat, *ausposaunt*.

Var. 153. *Quid nocet hoc*, et mox *lupini* cum Ach. restituimus ex 10—13, 15—21, 23—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et omnibus Codd. Paris. *Quid nocet hæc* et *lupinæ*, 1, 14, 22, 48, 70, 75, 76, 81, 82, quæ posterior

vox, quod sciam, non alibi occurrit, nisi adjective posita. — *Tunicam* (molestam) *Lupini* alicujus damnati designari putabat H. Vales.

VAR. 155. *Farra metentem*, 22. Non male!

ANAL. 153—155. Conf. I, 48; XIII, 92 seq. Hor. Sat. I, 1, 66 seq. Sen. Epist. 115, et Pompon. apud Non. I, n. 64. — Eamdem sententiam felicissime tractavit *Boileau*, Epist. V, vs. 89 seq.

« Qu'importe qu'en tous lieux on me traite d'infâme,
« Dit ce fourbe sans foi, sans honneur et sans âme;
« Dans mon coffre tout plein de rares qualités,
« J'ai cent mille vertus en louis bien comptés.
« Est-il quelque talent que l'argent ne me donne? » ED.

— *Tunicam lupini*, folliculum fabæ (vid. Plin. XVIII, 14, et Athen. II, 14); h. loc. pro re vilissima (conf. ad V, 157 seq.)

NOT. 156—160. Verba poetæ, quibus amara continetur irrisio. Conf. Horat. Satir. I, 1, 80 seq. et Epist. I, 2, 47 seq. — *Scilicet;* vid. ad II, 104.

VAR. 159. *Solus culti*, 25, 46—49, 54—60, 64.

VAR. 161. *Passis ætate*, 11: sed *fractis* in marg. — *Et Punica*, 25, 27, 46, 47, 49, 54—58, 60, 64. — Ante hunc versum excidisse unum alterumve suspicari possis: in sententiarum saltem ordine est, quod severiori judici displicere possit.

NOT. 161 seq. Egregia priscæ simplicitatis frugalitatisque imago; vid. ad XI, 77 seq. et conf. Var. Lect. — *Mox*, paullo post Titi Tatii regnum. — *Fractis*, debilitatis, *ætate*, veteranis.

VAR. 162. *Gelidosque Molossos* malebat Scaliger. quod multo concinnius videbatur Plathnero.

NOT. 162. *Immanem*, regem belli peritissimum et bis victorem. — *Gladios Molossos*, Epiroticos, bella cum Pyrrho, Epiri rege, gesta. — *Molossi*, incolæ Epiri. Conf. XII, 108.

NOT. 163 seq. *Jugera bina* agri ex hostibus capti viritim plerumque dividebantur colonis eo missis. Conf. Liv. VI, 16; inpr. 36 extr. « Bina jugera a Romulo primum divisa viritim, » Varr. R. R. I, 10, ubi vid. Ursin. « Bina tunc jugera populo Romano satis erant, nullique majorem modum attribuit Romulus: quo servos paullo ante principis Neronis, contemptis hujus spatii viridariis, piscinas juvat habere majores; gratumque, si non aliquem et culinas, » Plin. XVIII, 2. « Centuriis vocabulum datum ex eo est, quum antiqui Romani agrum ex hoste captum victori populo per bina jugera partiti sunt, centenis hominibus ducenta jugera dederunt, et ex hoc facto centuria juste appellata est. » Sicul. Flacc. de cond. Agr. lib. I.[1]

[1] Conf. Colum. V, 1, 7. Non et Fest. v. *heredium*, Scalig. ad Prop. IV, 11.

VAR. 164. *Merces ea*, 10, 11, 12, 15—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et omnes Codd. Paris. unde hoc recepi cum Ach. pro *merces hæc*.

VAR. 165. *Haud ingratæ*, 10, 11, 12, 15—18, 20—24, 27, 45, 46, 47, 56, 65, et XX MSS. Paris.

NOT. 166. *Curta*, manca, *fides patriæ nullis visa*, nemini ingrata nimisque parca videbatur patria, quæ hanc mercedem tantis constituebat meritis.[1]

ANAL. 166 seq. Talis agellus alebat patremfamilias, et qui in ejus *casa* erant. — Romanorum ædes priscis temporibus non nisi casæ erant. — *Patrem casæ:* nos familiari sermone dicimus *le patron de la case*. ED.

VAR. 167. *In qua*, 15.

NOT. 169. *Vernula*, servæ filius domi natus, *unus*. Temporibus contra poetæ unus dominus magnam servorum familiam alebat. — *Tres domini*, filiifamilias, domini seu heri minores, vel olim futuri (Germ. *Junge Herren*), ut apud Plaut. Capt. Prol. vs. 18.[2] — *Verna* et *vernula*, servus οἰκογενής. In vetustis lapidibus vernas etiam libertos, scilicet in domo patroni natos, apparere monet Cramerus, pag. 520. «Tales intelligas opportet in *l.* 15 D. *de aur. et arg. leg.* non servos. Qui *vernæ*, iidem et *vernaculi* dicti, sive hujusmodi servi, sive liberti, e quibus constitisse *vernaculam* illam *multitudinem* apud Tacit. Ann. I, 32, non male judicat Lipsius. Docta est de vernis et vernaculis disputatio Herm. Cannegieteri *de Mutat. nom. Rom. rat. cap.*» Addit præterea Lydi locum *de Magistrat.* I, 44, quem hic referre non nostri est propositi : ipsum vide. ED.

NOT. 170. *A scrobe*, a fodiendo, plantis vitibusque defodiendis, *vel sulco*, arando agro. — *Amplior cœna et grandes ollæ*, quia parantur et apponuntur *fratribus magnis*, adultis et a rustico opere famem integram afferentibus, quodque hi pulte tantum vescuntur. — *Juventutem grandi pastam polenta* similiter dixit Pers. III, 55, ubi tamen Casaub. monet, *grandes* vocari *ollas* et *polentam*, quia multo pane vescantur, quibus solus panis sit cibus, et hac voce commendari εὐεξίαν modice viventium : signum enim esse valetudinis bonæ, grandem panis quadram posse comedere, idque non facere delicatulos cum omnibus suis condimentis et gulæ scitamentis. — *Altera cœna*, non prior eaque exigua parvulis fuerat parata. — *Puls*, quæ ex farina, fabis aut hordeo parabatur, far tusum et aqua maceratum, cibus priscorum Italorum (qui eo trecentis annis ante

[1] De voc. *curta* vid. ad VI, 449, et Heins. ad Ovid. Fast. II, 408.

[2] «Filiusfamilias appellatur sicut paterfamilias, sola nota hæc adjecta, per quam distinguitur genitor ab eo, qui genitus : itaque post mortem patris non hereditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur: hac ex caussa licet non heredes sint, domini sunt,» Paul. lib. II, ad Sabin. et L. II, ff. de lib. et posth.

panis usum vescebantur), ut polenta Græcorum: nam illi farre, hi hordeo victitabant. Usus antiqui hujus cibi mansit in sacris. Conf. XVI, 39, et ad III, 187; Plin. XVIII, 8—10; Varr. L. L. IV, 22; Val. Max. II, 5, 5; Heyn. Opusc. Acad. tom. I, pag. 372.

Var. 171. *Postibus ollæ*, 21.

Var. 172. *Vestro*, 57. — *Agro* pro *horto*, 15.

Not. 172. Nunc horti ampliores sunt, quam olim agri. Conf. loc. Plinii ad vs. 163 adscriptus.

Not. 173 seq. Conf. Virg. Æneid. III, 56 seq. et Claudian. XXII, 111 seq.

Var. 174. *Ac ferro*, 21.

Var. 175. *Sceva*, 23.

Var. 176. *Indomiti census* revocavi ex 10, 12, 13, 17—22, 25, 27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et XXV MSS. Paris., hoc est, immensi, quo sensu *indomita prela dixit* Plin. XVII, 10, seu 14. *Immodici census*, 11, 14, 15, 16, 23, 24, 70, 75, 76, 82, et X Codd. Paris., quæ lectio haud dubie ex interpret. orta. Illam certe librariorum ingenio deberi, quis sibi persuadeat?

Not. 176. Vid. Var. Lect.

Var. 178. *Et pudor*, 18. *Quis modus aut pudor est* in literis ad me scriptis ingeniose emend. cl. Herel. coll. Horat. Od. I, 24, 1. *Quis desiderio sit pudor aut modus*, qui locus Juvenalis forte menti obversabatur. Vox *metus* languet, quoniam cum *reverentia legum* jungitur.

Not. 177, 178. Conf. Prop. III, 13, 48 seq. et Horat. Od. III, 24, 34 seq. ibique Mitscherl. — *Properantis*, qui cito vult dives fieri.

Var. 179. *His casulis*, 15.

Anal. 179 seq. Inducitur sermo Marsi senis et Vestini Hernicique cum *pueris*, hoc est, filiis suis; et priscorum Italiæ incolarum frugalitas præ luxu hominum, his temporibus viventium, laudatur. Cum delectu autem memorantur *Marsi*, *Hernici* et *Vestini*, gentes laboribus bellisque asperæ, et morum simplicitate ac probitate conspicuæ. Conf. ad III, 169; VI, 164, et Heyn. ad Virg. Georg. II, 167 seq. — Vid. et Indic. Geograp. ad Cæsar. nostræ edit. tom. IV. Ed.

Var. 182. *Qui* restituimus ex 11, 12, 13, 16—20, 23—27, 45—50, 55, 57—69, 71, 72, 73, 75, 76, et MSS. Paris. tantum non omnibus. *Quis*, 10, 14, 15, 21, 22, 54, 56, 70, 74, 77, 82, quod minus aptum videtur, nisi forte ita junxeris verba: *aratro panem quæramus mensis* nostris, *quis satis est*, quibus sufficit panis. — *Laudant hæc*, 11, 21 a m. sec. 22, 23.

Not. 182. *Qui satis est mensis*, qui victui tolerando sufficit. Conf. Hor. Sat. II, 17, 18; Sen. Ep. 20 et 25.

Not. 183, 184. Conf. VI, 10 seq. Virg. Georg. I, 7, 8, et Ovid. Fast. I, 675 seq.

Var. 184. *Contingunt homines*, 10, 11, 12, 17—24, 27, 45—49, 54, 55, 56, 60—63, 65—69, 71—74, 77, et XXX MSS. Paris. non improb. Schurzfl. qui comparavit Gr. ἅπτει χόρος. *Contemnunt homines*, 13. *Effugiunt homines*, 50, 64.

Not. 185. *Nil vetitum*, nihil, quod nefas est, *fecisse volet*, faciet vel facere cupiet et solet, *quem non pudet*, *alto per glaciem perone tegi*, etc. hoc est, homo frugalis, qui in vestitu non ornatus et nitoris, sed usus, quem præstat, rationem habet, quemque non pudet, vili habitu crassoque panno uti, quo frigus arceat. — *Pero* corium crudum.[1] «Pedes perone setoso talos adusque vinciebantur, genua, crura suræque sine tegmine,» Sidon. Apoll. Epist. lib. IV. — *Submovet Euros*, vim ventorum aerisque injuriam arcet. — *Pellibus inversis*, quæ introrsum pilos habent.

Var. 186. Post hunc versum in 16, insertus est iste : *Frondoso pariter requiem capessere lecto.*

Var. 188. *Quodcumque*. 13, 49, 55, 61, 62, 63, 65—69, 71—74.

Not. 187, 188. Conf. Prop. III, 13 (al. 11), 1 seq. et Tibull. II, 4, 27 seq. — *Purpura*, luxus. *Quæcumque est* : nam *nobis ignota* est, et de ea non nisi fando audivimus.

Var. 189. *Et nunc*, 16.

Not. 190. Sub *finem auctumni* antelucanam lucubrationem incipiebant Romani; *Grang. media de nocte*, conf. ad Liv. IX, 44, 5. — *Supinum* in lecto, dormientem, pigrum.

Not. 191. *Ceras*, tabulas ceratas.

Var. 192. *Vigila ac causas age*, 17, 19. *Vigil ac*, 16, 21, a m. sec. 22, 28.

Not. 192. *Rubras leges* : nam veteres Romani legum reliquorumque librorum principia ac titulos rubrica, μίλτῳ, minio, vel κηρῷ μεμιλτωμένῳ, cera miniata, notabant et pingebant. Nota Ach. est : «Qui mos etiam usque ad initium typographiæ stetit, ut videre est in vett. MSS. et princ. editt. quorum tituli et majusculæ literæ minio, cerussa aliove colore, sed præcipue *rubro*, cum figuris auro depictis scripti fuerunt. In libris autem *legum* textus legis erat rubro colore exaratus, commentarius et glossæ nigro. Hinc h. loc. *leges rubræ*, et plerumque *rubrica* pro legibus ipsis.»[2] — Recte *Cramer* notat numquam ab Ach. probari posse hanc

[1] Gloss. *calceamentum pilosum* (*rusticum* apud Isidor. Orig. XIX, 34), cujus erat usus tempore hiberno. Conf. intpp. Pers. V, 102; Serv. et Cerda ad Virg. Æneid. VII, 690.

[2] Vid. Casaub. ad Pers. V, 90; Quintil. XII, 3, extr. intpp. Ovid. Trist. I, 1, 7, et Petron. 46; Schwartz. de Ornam. lib. et Funcc. de Script. vett.

inter textum et commentarium colorum diversitatem : soli tituli et capitum argumenta minio notabantur ; quod et in quibusdam libris haud ita pridem editis observatum est. Ed.

Not. 193. *Libello* supplice, non, ut olim, per et propter virtutem. Honores militares, inpr. ordines, ab Imperatoribus *peti*, et per gratiam dari solebant : unde Vegetius, II, 3, queritur, « Legionum robur infractum, quum præmia virtutis occuparet ambitio, et per gratiam promoverentur milites, qui consueverant per virtutem. » Conf. Lips. de Mil. Rom. II, 8. *Posce vitem*, pete centurionatum. *Vitis* insigne centurionis, qui milites ea castigabat.[1]

Var. 194. *Sit caput*, 11, 20, prob. Schurzfleisch. putans, voce *sed* turbari sensum.

Anal. 194, 195. Exhibe vero te incultum, vel negligentem circa cultum corporis ac pilosum, ut strenuus idoneusque militiæ videaris. Theoph. Char. XIX : περὶ δυσχερείας, § 2. Τὰς μασχάλας θηριώδεις καὶ δασείας (h. loc. *alas grandes*) ἔχειν ἄχρις ἐπὶ πολὺ τῶν πλευρῶν, ubi Casaub. « Multi, inquit, Athenienses, quo magis viri fortes viderentur, et ab omni mollitie alieni, studuerunt hirsuti esse sub axillis. Nam quum in concionem venerant, in suffragiis ferendis partem illam denudabant, ut posset ab omnibus, postquam manum vel brachium sustulerant, conspici, etc. » Conf. supra ad II, 11, 12, et Pers. III, 77, ubi idem Casaub. monet, notari illuviem et δυσχέρειαν eorum, qui centurionatum, tribunatum, etc. ambiebant et cultus neglectu externoque habitu gloriam virorum atque militarium affectabant. — *Buxo*, pectine buxeo, ut apud Ovid. Fast. VI, 229, et Martial. XIV, 25, 2. — *Nares pilosas* : nam molles et delicatuli pilos narium evellebant, ut et alas. Conf. Ovid. Art. Am. I, 520.

Var. 195. *Advocet*, 16.

Not. 195. *Alas grandes*, axillas grandibus pilis hirsutas, quod virilitatis indicium est ; Brit. — *Lælius* pro quovis imperatore. — Quum non sit imperatoris, examen instituere cum tirone, ex veteri quodam scholiaste Cramer. putat Lælii nomine intelligendum esse aliquem centurionem ad cujus officium id pertinebat. « Recte, inquit, et ab eo schol. discere poterant plerique nunc intpp. qui Lælium pro quocumque *imperatore* dictum volunt. » Ed.

Var. 196. *Dirue majorum*, 20.

Not. 196. *Attegias*, casas, vel mapalia (rectius magaria), quæ sunt

[1] Vid. ad Nostrum, VIII, 247, et ad Sil. Italicum, VI, 43 ; XII, 395, 465 ; Plin. XIV, 1 ; Tacit. Ann. I, 23 ; Lips. Mil. Rom. V, 18 ; Casaub. ad Spartian. Hadr. 10 ; Rader. ad Martialis Epigramm. X, 26, 1.

tuguria Nomadum plaustris imposita. De mapalibus *Maurorum* vid. Sil. II, 437—448, et XVII, 88 seq.[1] — Vide Ind. geograph. ad Cæsar. nostræ editionis, tom. IV, pag. 309. Ed. Vulgo putant, hoc vocabulum esse Punicum, seu Mauritanum, et synon. *castella*. Sed *attegias* ab *attegendo* dici, ut καλύβας ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, contendebant Salmas. Exerc. Plin. p. 311; Bochart. Phaleg. II, 9, et alii. — *Brigantes*, populus Britanniæ[2] numerosissimus, cujus caput fuit Eboracum (hodie *York*), et regina olim clarisssima Cartismandua; vid. Tac. in Hist. III, 45; in Ann. XII, 32, 36, et Agric. cap. 17.

Not. 197. *Aquilam*, primipilatum : nam aquila aurea, legionis signum, erat in custodia centurionis primi pili.[3] — *Locupletem :* nam hujus centurionis dignitas admodum erat quæstuosa.[4] — *Sexagesimus annus*, quia gradatim, per decem cohortes, ad primi pili dignitatem adscendebatur. Conf. Plin. XIV, 1. « Hyperbolice hæc et ad notandam præmiorum tarditatem : nam post quinquagesimum annum nemo arma ferre cogebatur ; » Ach.

Var. 198. *At*, 11, 15, 16; *et* 45.

Var. 199. *Trepido*, 10, 11, 12, 16—27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 73, et omnes Codd. Paris. quod restituit Ach. putans, hoc doctius esse, quod mihi secus videtur.

Not. 199 seq. Si non sine timore cornuum lituorumque sonum audire poteris, mercaturam exerce, et ita quære opes. Cur venter solvatur pavore, docent Macrob. VII, 11, et Gell. XIX, 4.[5]

[1] Rufinus *attegias* ponit pro umbraculis, quæ σκηνοποιεῖσθαι dicit Josephus, ut notat Politian. Miscell. c. 9. Grang.

[2] Non, ut Schol. notat, Galliæ, etsi in ea Brigantium opp. (hodie *Briançon*), nam Juvenalis temporibus et multo ante provincia erat omnis Gallia, nec ulla fuit tunc caussa, cur Romani in eam arma ferrent; Ach. — Notavit Schurzfl. hic in vet. Schol. legendum *Guallos* non *Gallos*. *Gualli*. quos alii Wallenses nuncupant, veteres sunt Britanniæ populi. Ed.

[3] Vid. Veget. II, 8; Tac. Hist. III, 22; Sil. VI, 25 seq. et Lips. Mil. Rom. II, 8. Vetus Schol. et Farn. *aquilam* h. loc. ad signiferi munus referunt. Conf. Fabrett. ad Columm. Traj. c. 7, pag. 188 seq. ubi probare conatur, centurionem primipilarem fuisse aquiliferum.

[4] Conf. Suet. in Aug. 49, in Tib. 48; in Calig. 44; Plin. XIV, 1; Mart. VI, 58, 10; Dio, LIV, 25; LV, 23; Lips. de Mil. Rom. II, 8.

[5] Rem probant exemplis Dionysii, Bruti, Carbonis, apud Aristoph. in Ranis, Sen. Epist. 82, et Valer. Max. IX, 13, 2, inpr. Arati, summi ducis, quem tradit Plutarchus torpore ac vertigine, quoties fere cœperit tuba cani, correptum esse acieque jam instructa sæpius anxie quæsivisse ab ordinum ductoribus, *num præsentia sua opus sit?* inde vero occasionem quibusdam dedisse faceti dicti : *Prætori Achæorum instante pugna alvum solvi.*

VAR. 203. *Ne*, 63. *Nec*, 13, 17, 18, 23, 25, 27, 45—50, 54, 62, 64—69, 71—74. Eadem varietas est apud Virg. Georg. IV, 47, et al., debeturque librariis, qui ignorabant, *neu* vel *neve* passim pro *nec* poni.

ANAL. 201—204. Neque fastidias merces viliores, aut fœtidas, modo fructuosæ sint et quæstuosæ, ut coria, quæ trans Tiberim portantur. Ibi putida conficiebantur opera, verb. causs. sulphurationes et excoriationes. Conf. Martial. I, 42, 3 seq. I, 109, 2; VI, 93, 4; Turneb. Adv. XXIV, 43.

NOT. 204. Poeta respexisse videtur ad nota illa verba, quibus urinæ vectigal commendasse dicitur Vespasianus; vid. Sueton. Vespas. c. 23.

VAR. 206. *Poeta*, 8, 13, 21, prob. Pith. Sed junge : *sententia poetæ.*

NOT. 206. Dicitur εἰρωνικῶς *sententia diis atque ipso Jove digna ;* digna, quæ dei alicujus atque ipsius Jovis sententia sit. — *Sententia poetæ*, scil. Ennii, sumpta a Bellerophonte Euripidis, qui hoc pariter ironice dixit; Farn. Grangæus comparavit verba incerti poetæ apud Sen. Epist. 115: « Non quare et unde : quid habeas, tantum rogant. » — *Unde habeas*, scilicet opes, divitias, vel quod possides. — *Habere*, ut ἔχειν, absol. pro divitem esse positum accipiebat Grang.

VAR. 208. *Hæc*, 20. — *Pueris vetulæ*, 10, 17—24, 45. — *Repentibus assæ*, 1, 10, 14, 70, 75, 76, 77, 82. *Repetentibus assem*, 21, 24, quod conj. Schurzfl. coll. V, 144. *Poscentibus assem*, 11, 12, 15—20, 22, 23, 25, 27, 45—50, 54—69, 71—74, et plerique Codd. Paris. probb. Grang. Rigalt. et Ach. coll. eodem loco supra V, 144, qui sane huic lectioni favet, vel potius alteri *repetentibus assem*, quæ ad nostram propius accedit, et peperit tertiam : *poscentibus* enim est glossa, verbo *repetentibus* adscripta. Sed utrumque forte petitum ex V, 144. Nostram lectionem primus revocavit Carrio Emendatt. II, 9, ubi ex Nonio monet, *assam* dici nutricem, quod semper *assit* seu *adsit* iis, quos nutriat. Sed vetus Schol. est : « *Assa* dicitur nutrix sicca (sole colorata, rugosa), et vetusta, quæ lac non præstat infantibus, sed solam diligentiam et munditiam adhibet. » Gloss. vett. « *Assæ*, adsestrices, ἀναγέτριαι, ταῖς τικτούσαις ὑπηρετοῦσαι, aliquando etiam τροφοί. » *Vetulæ pueris poscentibus assæ* legebat Is. Pontan. ad Macrob. VII.

NOT. 208. *Repentibus*, parvulis, ut *qui in purpuris repit*, apud Quintil. I, 1, 6. Conf. Barth: ad Stat. Theb. IX, 427. — *Assæ ;* vid. Var. Lect.

VAR. 209. *Hæc*, 19. — *Alpha et vita*, 11 a m. sec. et 64. Conf. Valesiana, pag. 206.

NOT. 209. *Ante alpha et beta*, priusquam prima literarum elementa discant.

VAR. 211. *Possum*, 10, 13, 15—25, 54—60, 62, 64—69, 71—74. *Possunt*, 27, 48, 61, 63. — *Dico*, 27, 61, 62, 63.

VAR. 212. *Festinare facit*, 16.

Not. 212. *Festinare*, avaritia imbuere, vel ut imbuas ea filios tuos quam primum et ante annos. — *Præstare aliquem* dicuntur, qui spondent pro eo, ut talis sit vel futurus sit, qualis esse debet, vel qualem eum esse alii cupiunt et optant; vid. Ernesti clav. Cic. Grangæus contulit versum senarium ignoti poetæ apud Cic. Epist. IX, 19, πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. — *Magistro*, te, parente.

Var. 213. *Abis*, 66.

Var. 214. *Et Pelea*, 15. — *Aut Pelea*, 23. — *Vincit*, 18.

Not. 213, 214. Quemadmodum Ajax Telamonius, et Achilles parentes suos virtute, ita te filii tui avaritia omnibusque sceleribus vincent.

Var. 215. *Parcendum teneris*, 10, 17, ut apud Virg. Georg. II, 363. Id substitui pro vulg. *Parcendum est teneris*. Librarii sexcenties inculcarunt *est*, ubi bona latinitas illud omittere solet. *Parcendum est pueris*, 22.

Not. 215 seq. Salse et hæc dicta : Ignosce puerulis, si tibi nondum pares fuerint sceleribus; exspecta, dum adoleverint, videbisque, iniquitatem eorum cum annis crevisse. — *Nondum implevere medullas Maturæ mala nequitiæ*, sumpta nequitia, qualis est parentum, nondum satis alte in teneros penetravit animos, et tanquam venis medullisque infixa hæret.

Var. 216. *Naturæ mala nequitia est*, 1. *Maturæ*, 14, 15, 16, 23, 24, 48, 59, 65, 70, 77, 82. *Naturæ*, 10—13, 17—22, 25, 26, 27, 45—49, 54—58, 60, 75, 76, non improb. Schurzfl. ut *medulla naturæ* maxima dicatur κακοζηλία. Idem ex antiquiss. MSS. Paris. restituit Ach. et exponit ita : *nondum implevere medullas*, penitus in teneros, simplices et adhuc *naturæ* deditos penetraverunt eorum animos, nondum venis medullisque infixa hærent *mala nequitiæ*, scelerum omnium principia, semina. *Nativæ*, 50, 61—64, 66—69, 71—74, non improb. H. Vales. — Mox ante *quum* insertum est *Ast* in 14, 70, 82, quod extrusi, quoniam abest ab 10—13, 15—27, 45—50, 54—69, 71—77, et interpolationem redolet. — *Pectore*, 16, 22.

Not. 217. *Mucronem longi cultri*, novaculam barbæ tondendæ caussa *admittere*, hoc est, adolescere. — Romani non nisi ante quadragesimum annum cultro ad barbam tondendam utebantur; eam vero a juventa pectebant. At clar. *Baillot*, jam sæpe a me laudatus, videtur haud immerito dubitare an hic de novacula mentio fiat. Quid enim sibi vult vocab. *longi?* non falce, ut Polyphemus, barbam metebant. Quid *mucronem cultri?* nullius usus est mucro; sola adhibetur acies. Itaque locus sic explicari posset : « quum jam ad juventam pervenerit, et militarem cinxerit gladium. » Ed.

Not. 218. *Perjuria vendet summa exigua*, parvi quæstus commodique caussa pejerabit.

Var. 219. Copula *et* abest ab 10—13, 15—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77. — *Tegensque aramque*, 21.

NOT. 219. Jurantes precantesque *tangebant aram* (conf. III, 145; XIII, 89; Virg. Æneid. IV, 219; XII, 201; Liv. XXI, 1, et ad Sil. III, 82), vel *pedes*, genua et simulacra deorum, ut apud Sueton. Tib. 27, et Ovid. Metam. XIII, 585. — *Cereris* pro quocumque numine et quidem sanctissimo.

NOT. 220. *Elatam*, mortuam ac sepultam. Verbum funerale, ut apud Prop. IV, 7, 7; al. vid. supra ad I, 72.

NOT. 221. *Mortifera cum dote*, magna, et hinc caussa mortis. Verba *limina subit* spectant ad ritum nuptialem, quo nova nupta, ad ædes sponsi ducta, ut invita virginitatem deponere videretur, a paranymphis portabatur trans *limen*, quod tam ab ingrediente, quam ab egrediente tangi ominosum erat (vid. Burm. ad Ovid. Am. I, 12, 4, et Doering. ad Catull. LXI, 166); *premetur*, suffocabitur, strangulabitur; *quibus*, quam scelestis! nisi malis post *digitis* signum interrog. ponere, ut sensus sit: quibusnam aliis quam mariti sui, qui tuus est filius? Alii de digitis aconito infectis accipiunt, coll. Plin. XXVII, 2: « Constat omnium venenorum ocissimum esse aconitum, et tactis quoque genitalibus feminini sexus animalium eodem die inferre mortem. Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes a Calpurnio Bestia uxores M. Cæcilius accusator objecit: hinc illa atrox peroratio ejus in digitum. »

VAR. 223. *Anquirenda* recte, puto, emend. Grang. vid. ad VI, 501. — *Putes*, 18, 19, 23, 27, 46—50, 54, 55, 56, 59—64, 65, 68, 69, 71—74, 77.

NOT. 223. Cæde sibi facilius divitias parabit, quam ærumnis *terra marique* tolerandis.

NOT. 224. Magnum scelus, quod quæstuosum est, cædes, facili negotio perpetratur.

VAR. 228. *Levi*, 45. *Læto*, 16. — *Providit*, 15, 16, 29.

VAR. 229. *Fraudem*, 24. — *Conduplicari*, 13, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 27, 45, 47, 54, 58, 64. *Conduplicandi*, 15. Forte rectius, etsi non ignoro, vocem *libertatem* etiam infinitivo junctam legi, verb. causs. apud Prop. I, 1, 28, et Valer. Flacc. I, 601. — Totus autem versus abest ab 2, 10, 11, 12, 16, 21, neque eum in suo exemplari habuisse videtur vetus Schol. qui illum silentio prætermisit, et verba *dat libertatem* exposuit: auctoritatem et nequitiam permittit. Est haud dubie lacinia, adsuta ab interpolatore, qui verba *Dat libertatem* non concoquebat, nisi talia adderentur. Minus quidem languebit, si *et* vs. 228 et 230 pro *etiam* positum acceperis. At quis ferat hanc copulam toties ac vario sensu repetitam eamdemque sententiam ter expressam? Hinc etiam non placet opinio eorum, qui vs. 230, *et* ante *totas* delendum putant, ut verbis *Nam quisquis.... dat libertatem* πρότασις (quæ sic nimis longa est et ταυτολογεῖ), reliquis vero, *totas effundit habenas*, etc., ἀπόδοσις contineatur. Toto potius versu ejecto nihil est, quod in hoc loco displiceat; vid. Comm. — Hic vs. et al. Hafn. abest; quare ejiciendum putat et Cramer. ED.

VAR. 230. *Effudit*, 21, 22, 25, 27, 46—49, 54—63, 66, 67, 69—73.

ANAL. 227—232. Quicumque pueros opum amore et cupiditate imbuit, et eosdem *lævo monitu*, perversis infaustisque præceptis, *avaros producit*, format, efficit (vid. ad VI, 241), is similis est aurigæ, qui *curriculo*, equis, *dat libertatem et totas effundit habenas*, hoc est, filiis *dat libertatem* immoderatam vel quodvis scelus audendi, is in effrenatas eos cupiditates, et quævis scelera pronos faciet frustraque deinde a cursu quasi et impetu, quo in flagitia feruntur, illos revocare conabitur, ut auriga, qui equis in circo currentibus habenas ita remittit, ut, si cursum deinde velit inhibere, non possit. Comparatio aptissima venustissimaque, a circo petita. Conf. Virg. Georg. I, 512 seq. De vs. 229, vid. Var. Lect. *Totas effundit habenas*, ut apud Virg. Æneid. V, 818; XII, 499, al. — *Curriculo*, equis, ut *currus* apud Virg. Æneid. XII, 287, et Georg. I, 514. Ἅρματα πεισιχάλινα dixit Pind. Pyth. II, 21. *Quem* græce et docte pro *quod*, scil. curriculum, quoniam, si sensum respexeris, ad equum, hoc est, filium, spectat. Conf. ad vs. 241.

VAR. 232. *Sed* conj. Plathner.

NOT. 232. *Te*, auriga, hoc est, patre et auctore, seu doctore. — *Metis relictis*, equis indomitis adeo ruentibus, ut metas cursu prætereant, nec circum eas flecti se patiantur. Similiter animus in avaritiam præceps fines et modum transit.

VAR. 233. *Credet*, 24.

NOT. 233 seq. Poeta vere et naturæ hominum convenienter philosophatur. — *Nemo satis* esse *credit*, sufficere putat, satis habet.

NOT. 234. *Indulgent sibi latius ipsi*, filii, non contenti modo finibusque, a patre definitis, eos transeunt. *Latius*, conf. Bentl. ad Horat. Sat. II, 2, 113.

VAR. 235. *Cur*, 22. — *Dices*, 16. — *Stultus, qui donat amico, Qui paupertatem levat adtollitque propinqui*, 13. Non male, ut ipsa sint patris verba.

NOT. 235 seq. Quum stultum esse dicis, qui aliis benefaciat, doces filium, quocumque modo divitias sibi parare. — Eamdem sententiam expressit *Boileau*, Sat. VII, vs. 191 seq.

> « Endurcis-toi le cœur; sois Arabe, corsaire...
> « Ne va point sottement faire le généreux;
> « Engraisse-toi, mon fils, du suc des malheureux. » ED.

VAR. 236. *Levat*, 13, 16, 23. — *Attollitque*, 13, 16. *Attolletque*, 15. *Tollat levetque*, 24. — *Propinquum*, 21.

NOT. 236. *Paupertatem levare et attollere*, ut contra *paupertate*, vel fame, inopia, etc. *premi*, *urgeri*, *gravari* dicimur, metaph. ab onere petita.

Not. 237. *Circumscribere*, decipere, fraudare; vid. ad X, 222.

Var. 238. *Anquirere* etiam h. loc. suspicari possis, vid. supra ad VI, 501. — *In te est*, 18, 19 a m. sec. 23, 25, 27, 46, 47, 48, 50, 54—69, 71—74.

Not. 239. *Deciorum*, vid. ad VIII, 254.

Not. 240. *Menœceus*, Creontis, Thebani regis, filius Marti se immolavit, ut secundum Tiresiæ vaticinium cives sui victoriam reportarent. Vid. Eurip. Phœniss. vs. 841 seq. Stat. Theb. X, 589 seq. 751 seq. Pausan. IX, 25; Apollod. III, 6, 7; Cic. Tusc. Quæst. I, 48. *Si Græcia vera*, veridica, verax est,[1] hoc est, si Græcorum scriptores vera nobis tradidere (*quidquid Græcia mendax audet in historia* X, 174, 175), nec potius hoc commenti sunt, ut alia, quæ de Thebis earumque origine fabulose narrant. Hæc ut rideret poeta, adjunxit vs. 241—243, qui tamen h. loc. ubi a comparatione tantum occasio eorum scribendorum petita est neque ipsi ad caput rei illustrandum quidquam faciunt, parum opportuni sunt, et intempestivam produnt artis doctrinæque ostentandæ cupiditatem.[2] Historia autem originis Thebarum, vel tironibus nota ex Ovid. Metam. III, 1—130, et forte ex etymol. vocc. γηγενεῖς et Σπαρτοὶ orta est.[3] — *Legiones* pro multitudine virorum armatorum. Res de industria amplificatur, risus captandi caussa, quo et vs. 243 spectat. *Quorum* græce et docte dicitur pro *quarum*, scilicet Thebarum, respectu ad incolas urbis et nobilius genus habito, ut *quem* supra vs. 231.[4]

Var. 241. *Quarum* (scilicet Thebarum), 19, 25, 46, 48, 49, 50, 54—57, 59—69, 71—74, et multi Codd. Paris. Sed *quorum*, 1, 10—18, 20—24, 27, optimi Codd. Paris. (Put. Fauch. Alex. Senat. Thuan. et alii), quod doctius est; vid. Comm.

Var. 243. *Et tamquam*, 20. — *Tibicen*, 22, 49.

Not. 243. Tam horrido modo tantoque impetu inter se armis decertarunt, ut putares, una cum iis natum fuisse *tubicinem*, qui ad pugnam eos excitaret.

Not. 244. *Ignem*, insatiabilem avaritiam, quæ etiam *ardens* dicitur

[1] Vid. Longol. ad Plin. Epist. II, 9, 4; Intpp. Ovid. Her. XVI, 123, et Met. X, 209.

[2] Non enim crediderim (quæ Bahrdtii sententia erat), horum versuum addendorum consilium eo spectare, ut iis adumbretur summa vis educationis pravorumque exemplorum et præceptorum, quæ in teneros puerorum animos sine ullo impedimento alte descendant, ut dentes draconis in sulcos Cadmi. Quæ ratio quam longe petita sit, vel me non monente intelligitur.

[3] Vid. Heyn. ad Apollod. III, 4, 1, et Herman. Mythol. Lyric. t. II, pag. 239, 240.

[4] Vid. ad Sil. V, 495, et X, 306; Brunk. ad Sophocl. Ajac. 760; Koeppen. ad Hom. Iliad. II, 278; Gron. Obss. I, 16, ad Liv. I, 59; XXIX, 12, et ad Sen. Herc. fur. 1157.

Cic. Fin. III, 11. — *Scintillas*, semina et originem. — Sic *Racine*, *Britannicus*, act. IV, scen. III :

« Vous allumez un feu qui ne pourra s'éteindre. » Ed.

Var. 245. *Et late*, 10, 11, 15, 17—19, 23, 25, 45—49, 54, 55, 57—60, 64, 65.

Var. 247. *Caveam*, 15—20, 22, 25.

Not. 246, 247. Filius etiam te ipsum, patrem et præceptorem, interficiet, ut leo nonnunquam magistrum suum, a quo enutritur, in *cavea*, ferarum receptaculo vel theatro, dilacerat. Poetam h. loc. respicere historiam sui temporis putant, coll. Martial. de Spect. X. Particula autem comparationis omissa, ut supra vid. 227 seq. et passim, verb. causs. Hor. Epist. I, 2, 34, 42; 3, 19 al. — *Leo alumnus*, vid. Heins. ad Ovid. Metam. IV, 421.

Var. 248. *Nec grave*, 24.

Not. 248 seq. Ovid. Metam. I, 148:

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Hosce annos filius e *genesi* computabit, vel *mathematicos* ea de re consulet et, si hi vitam nimis longam tibi promiserint, eam tibi veneno eripiet, ut tuis divitiis ocius potiatur; vid. ad III, 43, 44, et VI, 553 seq. — *Sed grave* est filio tuo, *exspectare tardas colus*, mortem, nimis tarde ad te adventantem. Φεῦ μοίρης τε κακῆς καὶ πατρὸς ἀθανάτου, Strat. Epigr. LXXII, 4, in Brunck. Anal. tom. II, pag. 376. — *Colus*, vitæ *stamina*, quæ fusis suis Parcæ ducunt. — *Tardas colus*, ut *nimium stamen* X, 252. *Stamine* Parcarum *nondum abrupto*, ante naturalem vitæ modum.

Var. 249. *Colos*, 13, 18—21 a m. sec. 22, 23, 24, 46—50, 54—57, 59, 60, 62, 64, 65, 68, 69, 71—74.

Not. 251. *Senectus cervina*, summa. De longa cervorum vita vid. Aristot. Hist. An. IX, 6, et Plin. VIII, 32 seu 50 extr.

Var. 252. *Archygenen*, 17, 19. Ego *Archigenen* pro *Archigenem* scripsi.

Not. 252. *Archigenen quære*, h. loc. medicum; vid. ad VI, 46, et de *Archigene* ad VI, 236. — *Quod Mithridates composuit*, antidotum de quo vid. ad VI, 661.

Var. 253. *Opposuit*, 22.

Var. 254. *Togas* pro *rosas*, 16. — *Est* non exstat in 17, 18.

Not. 253, 254. *Si vis* auctumnum et ver aliud videre, hoc est, vel annum vivere. — *Medicamen* Mithridaticum, antidotum, alexipharmacon. — *Et pater et rex*, non minus pater, quam rex; quoniam his temporibus patri a liberis non minus metuendum est, quam tyranno a civibus. Verba autem *et pater et rex* ad eumdem quoque Mithridatem referri possunt, qui *et pater et rex* a Pharnace filio, qui patri bellum intulerat,

obsessus in regia venenum hausit et, quum eo sumpto parum profecisset ad mortem accelerandam (nam frequenti usu antidotorum, quibus ab ineunte ætate se munierat adversus venena, vis eorum imminuta erat), a Bitoeto, milite Gallo, a quo id petierat, interfectus est. Conf. Liv. Epist. CII; Appian. Bell. Mithrid. cap. 109—112; Plut. Pomp. pag. 641; Dio, XXXVII, 10—14; Gell. XVII, 18; Fabric. ad Oros. VI, 5, et intpp. Aur. Vict. V, I, 76; et nostratem *Racine* in fabula Mithridatis nomine inscripta. Ed.

Var. 255. *Aut pater, aut rex*, 10, 11, 15—20, 24, 27, 45—50, 54—69, 71—74, plerique Codd. Paris. et ed. Ach.

Not. 256 seq. Majorem voluptatem, quam quæ ex *theatris*, hoc est, ludis scenicis capitur (quibus Romani maxime delectabantur), promitto tibi, si consideraveris labores et pericula, quæ subit avarus, ut omni modo rem augeat.

Not. 257. *Prætoris pulpita*, ludi scenici, a prætore dati. — *Pulpitum*, λογεῖον, cathedra, suggestus in proscenio seu theatro, ubi histriones recitabant. — *Lauti*, elegantis, divitis, vel magni et dignitate conspicui; vel potius qui laute, splendido apparatu ludos facit (ut apud Pers. VI, 23, *puer lautus*, qui magnis impensis cœnam parat), vel iis in sella curuli et prætexta, seu toga picta, veste triumphali, præest. Conf. X, 36 seq. et XI, 192. Ita prætores viam sibi ad consulatum, ut ædiles curules ad summos honores muniebant.

Var. 258. *Spectas*, 18, 23, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74. *Constant*, 21, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74.

Not. 258. *Quanto constent*, tanquam pretio, quo empta sint et parata. Sic *morte constare* dixit Cæs. Bell. Gall. VII, 19.

Not. 260. *Fiscus*, corbis spartea seu viminea, in quam pecunia condebatur, vel ipsa pecunia. — *Ad Castora*, apud mensarios et feneratores in foro, ubi ædes erat Castoris, vel in æde Castoris *ponendi numi;* nam non modo fœdera, pactiones et testamenta, sed pecuniæ etiam deponebantur in templis, quæ tuta erant religione deorum, et potissimum excubiis militum, unde *vigil Castor* h. loc. dicitur.[1]

Not. 261. Ex quo fures, in foro Martis, hoc est, in foro Augusti, quod

[1] Vid. Lips. ad Tacit. Annal. I, 8. Britannicus *ad Castora* interpretabatur : apud mensarios in foro, ubi erat ædes Castoris; vid. Liv. II, 20, 42; Sueton. Cæsar. 10, et Dionys. Halicarnass. VI, pag. 351. Plathneri nota est hæc : « Ad Castoris ædem jam Ciceronis temporibus negotiabantur numularii vel feneratores, et in ea pecuniæ deponebantur. » Conf. Cicer. Verr. I, 49, et pro Quintil. 4.

æde Martis Ultoris ornatum erat,[1] numularios diripuere, et ipsi quoque Marti insignia sua abstulere; *Brit.* Ex quo in templo Martis compilatæ fuerunt arcæ ipsiusque Dei galea furto subrepta; Farn. coll. Martial. VI, 72, et Antholog. II, 25, de Eutychida, quæ loca parum ad rem faciunt. Conf. supra ad X, 25. Poeta forte ad sui temporis historiam, nobis ignotam, respicit; et hac occasione, ut passim, ridet infirmam divini numinis potentiam, et quidem h. loc. (ut II, 130 seq.) *Martis*, qui ne *res* quidem *suas*, sua ipsius insignia, servarit, nedum res hominum, sibi, tanquam patri ac tutori Romanæ gentis, in custodiam concreditas. Rigaltius in Diss. de Sat. Juven. suspicabatur, deriso Marte, qui falso *Ultor* dicatur, non modo vanitatem fabulæ perstringi, sed etiam ignaviæ accusari Romanos, qui nihil amplius armis quærant, et olim etiam quæsita sibi eripi turpiter patiantur.

Not. 262 seq. *Licet relinquas*, relinquere, spernere poteris, *omnia aulæa Floræ*, etc., hoc est, cuncta ludorum genera, ex quibus non tantum percipies voluptatis, quantum ex avari laboribus; nisi malis: quamvis vel omnes ludos relinquas, nihil cures, non magna carebis voluptate, modo respexeris varia *negotia*, labores, navigationes, peregrinationes, incommoda et pericula, quæ avarus subit, ut rem familiarem amplificet opibusque affluat; tanto tibi jucundius hæc, quam ludi illi, spectaculum offerent. Hæc avari *negotia*, etc., in vss. sq. describuntur. Poetæ animo oculisque obversabatur locus Horat. Epist. II, 1, 197 sq. Conf. sup. III, 223 (ubi vid. not.), et loca, quibus vita nostra scenæ, mimo et fabulæ comparatur Sen. Epist. 77 et 80; Suet. Aug. 99, et Palladæ Epigr. C. in Brunck. Anal. tom. II, pag. 427, ubi vid. Jacobs. ad Anthol. Gr. vol. II, part. III, pag. 247. — *Aulæa* vela picta, in ædibus, porticibus et theatris suspensa, unde h. loc. pro ipsis ludis ponuntur. — *Floræ* ludi, Floralia scil. sacra s. solennia, de quibus vid. Ovid. Fast. V, 183—378; Plin. XVIII, 29; Val. Max. II, 10, 8, et Sen. Epist. 97. — *Cereris* ludi, qui in Cerealibus sc. sacris agebantur. Vid. Ovid. Fast. IV, 390 seq. et Liv. XXX, 39 — *Cybeles* ludi, Megalesia, diversa a ludis magnis. Vid. Liv. XXIX, 14 (ubi conf. Duker.), XXXIV, 54; Ovid. Fast. IV, 179 seq.

Var. 265. *Non et jactare*, 12.

Anal. 265—284. Quam vecors sit avarorum audacia, docet poeta comparatione eorum cum aliis hominibus, qui non minus quidem audaces sunt, sed ut quærant victum, non ut opibus affluant: unde temeritas illorum justiorem habet excusationem. Conf. XV, 93 seq.

Not. 265. *Petaurum*, πέταυρον, proprie asser, seu tabula parieti affixa, ad quam se gallinæ volatu recipiunt, ut pernoctent; hinc machina in

[1] Vid. Suet. Aug. 21 et 29; Ovid. Fast. V, 549 seq. et Dio Cass. LIV, 7 et 8, ubi conf. Reimar. § 85.

altum suspensa, in quam, gallinarum instar, quasi volatu sese ferebant petauristæ, οἳ πρὸς ἀέρα vel πρὸς αὔρας πέτονται. Ita Grang. qui etiam monet, a Mercuriali et Lipsio petaurum explicari de machina lignea, nostris oscillis simili, qua homines rotis in aerem jactarentur, a Scalig. autem ad loc. class. Manil. V, 433 seq. de rota, in sublimi posita et a duobus versata, altero superne, altero inferne nitente, ita ut alternis dejecti nunc penderent, nunc recte sederent. « Petauri ludus, quum per circulos quispiam veloci cursu transvolat, corpore ita librato, ut circulum non offendat. » Alex. ab Alex. III, 21 :

....rota transmisso toties intacta petauro,

Mart. XI, 22, 3. Variæ tamen petauristarum artes fuisse videntur. Conf. Petron. cap. 47, 53, et 60; item fragm. 13 et Fest. — Nonius ita interpretatur : « Petauristæ a veteribus dicebantur qui saltibus vel schœnis levioribus moverentur. » Hinc colligi potest nomine illo fuisse designatos quicumque præstigiis et saltibus corporis agilitatem viresque ostentabant. Ed.

Var. 266. *Solent*, 27, 47, 54, 61, 63, 64, 74.

Not. 266. Designatur funambulus, σχοινοβάτης et νευροβάτης.[1] — *Rectum*, an a cæli vertice pendentem? Sed mox *ancipiti planta* (vs. 272) sensu careret : an æqualiter a plana superficie distantem? Quid igitur sibi velit τὸ *descendere*? Itaque intelligendus est funis, in obliquum tensus : in quo ambulare difficillimum est, ut cl. *Baillot* innuit. Ed.

Var. 267. *Quantum*, 16. — *In* ante *Corycia* non male inseritur in 10, 17, 19, 23, 24, vel ante *puppe* in 45. — *Coricia*, 10, 17, 19, 23, 24, 46. *Coritia*, 47, 48, 50, 64. *Corithia*, 21, 45. *Corinthia*, 22. — *Rupe*, 21 a m. sec.

Not. 267 seq. Tu multo majorem risus voluptatisque materiam præbes, qui non victus, sed lucri quærendi caussa semper navigas et negotiaris, nulla periculi ratione habita. — *Corycia*, Cretensi; epith. orn. petitum a mercatura, quam olim Cretenses potissimum faciebant; quo etiam sequentia spectant.[2] *Corycus* seu *Corycum*, urbs et mons Cretæ.[3]

Not. 268. *Tollendus* a *Coro* (vid. ad X, 180) cum nave, intumescentibus fluctibus, pro vocat. *tollende*.

[1] De cujus arte vid. Burm. Anthol. Lat. III, epist. 179; Wernsdorf. Poet. Lat. minor. tom. VI, pag. 569, 570; Prudent. Hamartig. vs. 368 seq. Niceph. Gregor. Hist. Byzant. VIII, 10, pag. 214 seq. ed. Paris. 1702; Firmic. VIII, 17; Manil. V, 650 seq.

[2] Conf. Mitscherl. ad Horat. Od. I, 1, 13, et 35, 7; Martial. Epigrammat. lib. III, 65, 2; IX, 39, 5, et XI, 9, 2.

[3] Britannicus et alii epitheton referunt ad Corycum, Ciliciæ prom. et oppidum, ut navis designetur errabunda et propemodum prædatoria, quum avarus contempto omni periculo huc et illuc navigando lucra sectetur, quo more errent Cilices, piratæ sævissimi. Sed in vss. seq. de Creta insula agitur.

Var. 269. *Ac vilis*, 1, 2, 14, 18, 56, 70, 74—77, 82.—*Perditus, a Siculis sacci mercator* (qui a Siculis saccum mercaris), 3, 5, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, et permulti Codd. Paris. quod perperam probat Plathnerus, quia *saccus olens* sit crocum, quod plurimum in Sicilia, unde et *Sicanium* dicatur Stat. Sylv. V, 3, 41. Et tamen adstipulatur Ach. qui illam lectionem restituit.

Not. 269. *Perditus*, miserrimus, omni sæpe ratione ac spe destitutus. — *Sacci olentis*, croci, opobalsami; Grang. opobalsami, aut malobathri, fœtidæ mercis, ut ex sententia tali, *tu fœtide*, Schol.

Var. 270. *Pingui*, 16, 27, 45, 59, 60. — *Antiquo*, 22.

Not. 270. *Antiquæ Cretæ*, post hominum memoriam jam habitatæ, adeoque fama nominis sui notissimæ. Quemadmodum enim hominum, quæ vulgo dicitur, nobilitas ex antiquitate generis æstimari solet; ita et antiqua origo sæpe a poetis in magna vel urbium vel terrarum laude ponitur. Vid. Heyn. ad Virg. Æn. I, 12, 375 et 531.

Not. 271. *Passum*, vinum, quod ex uvis passis, hoc est, ad solem expansis et arefactis[1], optime conficiebant Cretenses. Vid. Plin. XIV, 9; Martial, XIII, 106, et verba Athen. X, 11, (56) pag. 440: « Παρὰ Ῥωμαίοις δὲ, ὥς φησι Πολύβιος ἐν τῇ ἕκτῃ, ἀπείρηται γυναιξὶ πίνειν οἶνον. Τὸν δὲ καλούμενον πάσσον πίνουσι. Τοῦτο δὲ ποιεῖται μὲν ἐκ τῆς ἀσταφίδος, καὶ ἔστι παραπλήσιος πινόμενος τῷ Αἰγοσθενίτῃ γλυκεῖ καὶ τῷ Κρητικῷ. » Creticum vinum fuisse dulce, dicit Ælian. Hist. XII, 31. — *Pingue passum:* nam « ex uvis passis in prælo compressis effluit et conditum vasculo mellis more servatur; » ut utar verbis Colum. XII, 39. — *Lagenas* vino passo repletas : nam *lagena* vas erat, in quo vinum non modo paratum semper habebatur in triclinio, ut ex eo infunderetur poculis, sed etiam adservabatur. Vid. intpp. Petron. 22. — *Municipes Jovis*, Creticas, ejusdem quasi patriæ cum Jove, qui in Creta nutritus dicitur. Sic *municipes siluri* IV, 33, ubi vid. not. *testa municeps Sibyllæ*, hoc est, Cumana, apud Martial. XIV, 114, 2, et *lacernæ Cadmi municipes*, hoc est, Tyriæ, ibid. X, 87, 10. Grangæus monet, hanc loquendi formulam depromptam esse ex Aristoph. Acharn. act. II, scen. II: « Ὁ λάρχος δημότης δδ' ἐστὶν ἐμός. »

Not. 272 seq. Funambulus arte sua periculosa non nisi victum sibi et vestitum parat, avarus autem non minore vitæ discrimine divitias, quibus carere possit. — *Ancipiti figens vestigia planta*, incerto gradu per funem incedens.

Var. 273. *Victum ex illa merce*, 22.

[1] Vid. Columel. XII, 39, et intpp. Virg. Georg. II, 93; Varro, lib. I, de Vita populi Romani. « Passum, inquit, nominabant, si in vindemia uvam diutius coctam legerent eamque *passi* essent in sole aduri. »

Not. 273. *Brumam cavet*, frigus arcet, hoc est, parat sibi, quo frigus arcere possit.

Not. 275. *Tu temerarius* es, temere periculis te vitamque tuam objicis.

Var. 276. *Plus hominum jam*, 21, 22.

Not. 276. *Trabibus*, navibus. — *Plus hominum*, etc. qui naufragium pertulerunt quam qui evaserunt; Ach. Immo *plus hominum est jam in pelago*, quam in terra; tanta est hominum avaritia et lucri cupido. Omnia in majus extolluntur, et nihil omittitur, quod ad avaritiam ἐναργῶς adumbrandam valere possit. Eo etiam spectat v. 277. *Classis*, pro multitudine navium.

Var. 277. *Vocat te*, 10, 27, 47, 54, 58.

Not. 278 seq. Naves non Orientem modo, sed Occidentem quoque extremum petent. Conf. Horat. Epist. I, 1, 45, 46.—*Carpathium æquor*, a Carpatho insula (nunc *Scarpanto*), inter Rhodum sita et Cretam, dictum et cum delectu positum, quoniam et periculosum est, et transeundum iis, qui Bithyniam petunt, quo frequenter commeabant mercatores Romani. Conf. Mitscherl. ad Horat. Od. I, 35, 7, 8, et III, 7, 3. — *Gætula æquora*, Libyca. Libya seu Africa horreum Romani populi.

Var. 279. Secundam syll. voc. *Calpe* in sexto casu corripi, jam miratus est Priscian. lib. VI. Eamdem brevem esse apud Avien. Arat. vs. 1023, observat Curio prava lectione deceptus, qui cum aliis putabat, id propterea fieri, quod *Calpe* etiam tertiæ declinationis sit et *Calpes, Calpis* non minus recte dicatur, quam *Calpe*, *Calpes*.

Not. 279. *Æquora transiliet*, trajiciet, et quidem cum summa temeritate atque audacia, ipsis naturæ legibus illudente, ut apud Hor. Od. I, 3, 24, et Sil. IV, 71. — *Calpe*, Hispaniæ Bæticæ promont. (*Gibraltar*). — *Ad gurgitem*, hoc est, fretum *Herculeum* seu Gaditanum (*die Strasse*), in quod sol mergitur.[1]

Not. 280. Solem undis se mergentem, instar candentis ferri aqua tincti, *stridorem* sonitumque edere, poetæ passim fingunt, idemque olim et Iberi et philosophi, v. c. Epicurus et Posidonius, credebant.[2]

Not. 281 seq. Sarcasmi vim facile senties. — *Folle tenso* et *aluta tumida*, βαλαντίῳ, sacco argenti pleno, numis distento et turgente, instar follis vento repleti. Conf. ad VII, 192, et XIII, 61. — Videndus quoque Januensis, qui sic: « *Aluta*, ab *alo*. Dicitur hæc *aluta* pellis quæ tanata; dicitur vulgariter *corduane*, quia alit pedes. Unde Juvenalis:

Appositam nigræ lunam subtraxit alutæ.

[1] Conf. ad Sil. I, 141 seq. 209 seq. III, 399, et VI, 1 seq. Valer. Fl. II, 36, 37; conferatur similiter Barth. ad Stat. Silv. II, 7, 27, et Theb. I, 158.

[2] Vid. Cleomed. II, 1; Burm. ad

Et inde *hic alutarius, rii*, id est, pelliparius, qui vel operatur pelles tanatas, vel tinctas, vel qui eas tanat, id est, servat, vel tingit.» Hæc omnia referente Cramero, pag. 533. Ed.

Not. 283. *Oceani monstra*, marinæ belluæ, quæ summum maris petunt tempestate imminente. Conf. Mitscherl. ad Horat. Od. I, 3, 18. — *Juvenes marinos*, Tritonas et Nereidas. « Ut quis e longinquo revenerat, miracula narrabant, vim turbinum et inauditas volucres, monstra maris, ambiguas hominum et belluarum formas.» Tac. Ann. II, 24.[1]

Not. 284 seq. Varia sunt insaniæ et furoris genera, inter quæ avaritia etiam et potissimum referenda. Conf. Horat. Sat. II, 3, 77 seq. — *Ille* Orestes, a Furiis, μητροκτονίας ultricibus, *vultu* terribili et *igni*, faucibus, *terretur in manibus sororis* Electræ, quæ fratrem, furore correptum et querentem,

Ὦ Φοῖβ᾽ ἀποκτενοῦσί μ᾽ αἱ κυνώπιδες
Γοργῶπες, ἐνέρων ἱέρειαι, δειναὶ θεαί,

consolatura dicebat,

Οὔ τοι μεθήσω, χεῖρα δ᾽ ἐμπλέξασ᾽ ἐμὴν,
Σχήσω σε πηδᾷν δυστυχῆ πηδήματα,

sed duris his verbis repellebatur,

Μέθες, μί᾽ οὖσα τῶν ἐμῶν Ἐριννύων,
Μέσον μ᾽ ὀχμάζεις, ὡς βάλῃς εἰς Τάρταρον.

Ita Eurip. Orest. vs. 260 seq.; qui locus Juvenalis, opinor, animo obversabatur. — *Eumenides*, Εὐμενίδες, eædem deæ, qui antiquioribus poetis Ἐριννύες dicebantur. Vid. Herrman. Mythol. tom. II, pag. 491 seq.

Var. 285. *Torretur*, 11, in marg. non improb. Schurzfl.

Var. 286. *Credet*, 17.

Not. 286. *Hic*, Ajax, Telamonis filius, qui armis Achillis ab Agamemnone aliisque Græcorum ducibus Ulyssi adjudicatis, in insaniam incidit, et quum flagris in *boves* pecudesque sæviret tresque arietes jugulasset, Atridas et Ulyssem a se *percussos* occisosque esse existimabat. Conf. ad VII, 115, et X, 84. — *Mugire*, bovem esse. — *Ithacum*, Ithacium seu Ithacensem (ut X, 257, et XV, 26). — Ulyssem, ἁπλοῦν et ἐθνικὸν ἀντὶ κτητικοῦ, simplex pro possessivo, ut *Dardanus, Itala tellus, equus* seu *exercitus Astur, populus Phæax* (XV, 23); *Mæotis ara* et *Memphitis terra* (XV, 115, 122), Δελφὶς ἄκρα, seu πέτρα, Κελτὸς Ἄρης, Θεσσαλὸς λεὼς et similia. Vide ad Sil. I, 14, 252; XVI, 180.

[1] Conf. Hard. ad Plin. IX, 5, et Scalig. Comm. ad Arist. Hist. An. II, pag. 232 seq. « Apud populos miraculorum amatores, ut erant Græci Romanique, balenæ, phocæ, aliaque marina animantia pro Sirenibus, Nereidibus et Tritonibus, forsan, ut Lapones aliique Scythiæ parvæ staturæ populi pro Pygmæis, habitæ sunt; » Ach.

Var. 287. *Lacertis*, 7, 12, 15, 17 a m. sec. 20, 21, 22, 46, 61, 62, 63, 65—69, 71—73, et XII MSS. Paris. in his Put. et Fauch.

Not. 287 seq. Quamquam avarus et mercator, qui divitiis inhiat et lucri studio tot periculis se committit, non, ut furiosi solent, vestes suas lacerat, tamen insanit et propterea *curatoris eget a Prætore dati*, ut utar verbis Horat. Epist. I, 1, 102. Conf. ejusd. Sat. II, 3, 217, 218.

Var. 288. *Navem qui*, 21.

Var. 289. *Tabula distinguitur uda*, 15, 16, 19, 21, 23—27, 46—49, 55—60, 68. XXV MSS. Paris. et ed. Ach. *una*, 17, 20, 22, 28, 74, et tres Codd. Paris. *unda*, 1, 8, 10—14, 22, et VII MSS. Paris.

Not. 289. *Tabula* ille (propr. navis) *distinguitur*, separatur, disjungitur ab *unda*. Vid. ad XII, 57—59.

Var. 291. *Conscissum*, 16, 21, 22.

Not. 291. *Argentum concisum in titulos faciesque minutas*, concisum in argenteolos, signatumque titulis et imaginibus parvis Principum vel pecudis, urbium, Jani gemini, Victoriæ, navis, bigarum, quadrigarum. Conf. ad VI, 205; Plin. XXXIII, 3; Scalig. ad Caton. pag. 69.

Not. 292 seq. Mercator lucri cupidus nil curat tempestatem. — *Solvite funem*, ut apud Virg. Æn. V, 773, ubi vid. Heyn.

Var. 293. *Piperisve*, 19, 45, non male! — *Coemtor*, 11. — *Coemptor*, 15, 16, 19, 21 a m. pr. 23—27, 46—50, 54—69, 71, 72, 73.

Not. 294. *Fascia nigra*, nubes atra, quæ longo per cælum tractu fertur, prænuntia tempestatis.

Var. 295. *At forsitan*, 15, 17, 20, 21, 22. Multi Codd. Paris. et ed. Ach. *Ac forsitan*, 16, 19, 23—27, 48, 56—64, 66—69, 71—77. *An forsitan*, al. Conf. Comment.

Not. 295. *Æstivum tonat*, ut æstate fieri solet ob calorem. — *Hac ipsa nocte*, ut X, 76, *hac ipsa hora*.

Var. 296. *Cadit*, 21. — *Trabibus fractis*, 10.

Not. 296. *Cadet*, peribit. — Simpliciter forsan intelligendum: fracta nave in fluctus excidet; naufragium faciet. Ed.

Not. 297. En graphicam avari descriptionem! Tabulam dextra, *zonam* vero (in qua Romani vel peregrinantes, vel negotiantes pecuniam habebant, de quo vid. Liv. XXXIII, 29; Gell. XV, 12; Horat. Epist. II, 2, 40; Suet. Vitell. 16) non *læva* tantum manu, sed *morsu* quoque, hoc est, dentibus, tenet, quasi eam perditurus, si corpori adhæreat, neque reputans, se ita facilius submergi; mavult autem perire, quam pecuniæ jactura et natatum reddere expeditiorem et sic vitam redimere. — Ut fere in Lucian. Dialog. Mort. XI, 4: Τὸ δὲ χρυσίον ὀδοῦσι καὶ ὄνυξι καὶ πάσῃ μηχανῇ

ἰφύλαττον. « Mavult suffocari, perplexa scilicet manu *læva* et hiante ore per *morsum*, quam ut expedita jactura redimeret vitam natando. » Hennin.

VAR. 298. *Suffecerit*, 20, 21, 27, 46, 47, 48, 54. *Sufficeret*, 23.

VAR. 299. *Volvunt*, 22.

NOT. 299. *Tagus* et *Pactolus*, auriferi fluvii Hispaniæ et Lydiæ. — *Rutila*, aurea.

VAR. 300. *Sufficiant*, 16.

NOT. 300. Nudi sunt naufragi, quia, ut facilius natent, vestes abjiciunt. Grang. — *Sufficient* illi *panni* viles, quibus *inguina*, ex aqua marina uda et *frigida*, *velare*, tegere et abscondere possit. Lub. et Ach.

VAR. 301. *Exanguisque*, 12.

NOT. 301, 302. Qui naufragio olim vel alio insigni periculo evaserant, funestos, quos tulerant, casus, ne toties eos stipem colligentes narrare cogerentur, et quoniam mentem magis afficiunt, quæ oculis, quam quæ auribus percipimus, pingere et scribere solebant in tabulis, quas humeris primum ferebant, et deinde una cum vestimentis, quæ servaverant, tanquam ἀναθήματα, in templo dei Σωτῆρος, Neptuni vel Isidis et Æsculapii, suspendebant.[1]—*Picta tempestate*, pictura tempestatis et naufragii *se tuetur*, vitam sustentat.

NOT. 303, 304. Conf. Horat. Sat. I, 1, 76 seq. et sup. vs. 135.

VAR. 305. *Perdives*, 24. *Dives* reponi jubebat Curio, et *armis* pro *hamis* Britann. ut metro consuleretur. Neutrum iis venisset in mentem, nisi perperam de *hamis* piscium cogitassent.

NOT. 305. *Hamæ* instrumenta, σκάφη, ad incendia compescenda hauriendamque aquam (ut ἄμη apud Plut. et Hesych.), vel vasa aquæ acetique plena, quibus utebantur Vigiles, quorum cohortes septem (unde hoc loco *cohortem servorum*, quod præterea ad luxuriam Romanorum spectat et servorum, qui a ditioribus alebantur, multitudinem) incendiis coercendis Augustus instituerat. Vetus Schol. « Per translationem disciplinæ militaris Sparteolorum Romæ, quorum cohortes in tutelam Urbis cum hamis, et cum aqua vigilias curare consuerunt vicibus. » Vasa autem illa non a Vigilibus incendii exstinguendi caussa quavis nocte circumlata videntur, quæ Brissonii (Antiq. select. II, 8) aliorumque sententia est, sed

[1] Conf. XII, 27, 28; Strab. VIII, pag. 360; Horat. Art. Poet. 20 seq. Heyn. ad Tibull. I, 3, 27; Mitscherl. ad Horat. Od. I, 5, 13 seq. et intpp. Pers. I, 89; VI, 32. Grangæus ad hunc locum adnotat, eos, qui depictam non habuerint tabulam, *truncum* gestasse fasciis involutum fortunamque suam narrasse, quo refert verba Martial. XII, 57, 12. « Nec fasciato naufragus loquax trunco. » — Vide quæ Cramer. annotat, pag. 534. ED.

disposita in publicis privatisque ædibus, inprimis locupletiorum, qui in earum propatulo secundum Neronis edictum (vid. Tac. Ann. XV, 43) « custodes (nocturnam servorum custodiam) et subsidia reprimendis ignibus habebant.»[1] *Hami* piscium ab h. loc. alieni, ob sensum ac metrum. Nota Ach. est: « Quidam male intelligunt uncos ferreos seu ad diruenda ædificia, seu ad capiendos fures; ego vero non solum vasa seu vascula aquaria, sed et cupas, prægrandia vasa ad eumdem fere modum, quo instrumenta, quæ Galli vocant *pompes à incendie*, e quibus aqua longis siphonibus per medium mittebatur incendium. » — De *hamis* tot eruditos viros dixisse monet Cramer. ut eorum integrum recensum instituerit Trekelius ad Brisson. Select. Aut. II, 8, cui honoris gratia, ut antesignanus, additur Cujacius, Obs. XIII, 30. Ed.

Not. 306. Licinus forte idem, ad quem poeta potissimum respexit I, 109, ubi hæc est vet. Schol. nota: « *Licinius* ex Germania puer captus tantæ industriæ fuit, ut reliquias cibariorum inter conservos feneraret, et, cui quid credidisset, quali poterat chirographo, pugillaribus subnotaret: quos quum in expeditione quadam transiturus flumen in vestimentis recondidisset, C. Julio Cæsari quondam deneganti ei pugillaribus quidquam adnotatum, barbarus lugens eos obtulit. Statim ad dispensationem admissus, non multo post manumissus est. Dein curationi Galliarum ab Augusto præpositus eas spoliavit; et quum flagraret invidia, basilicam sub nomine C. Julii Cæsaris ædificavit. Decessit sub Tiberio, proinde dives, quod Cassii opes etiam exhausisset, et dictus est habuisse numos, quantum milvi volant. » Conf. Pers. II, 36 (ubi vid. Schol. et Casaub. qui tamen ibi agi putabat de Licinio Stolone, ob possessa agri mille jugera damnato); Sen. Ep. 119 et 120 « Licinum divitiis, Apicium cœnis, Mæcenatem deliciis provocant »; Dio Cass. LIV; Suet Aug. cap. 67; Sidon. Epist. V, 7. — *Attonitus*, δεινῶς pro anxius et sollicitus.

Not. 307. *Electro*, poculis et vasis ex electro. Conf. ad V, 38, et Heyn. ad Virg. Æn. VIII, 402. — *Signis*, statuis, vel potius simulacris. — *Columna Phrygia*, ex marmore Phrygio, inprim. Synnadico (nam Synnas, seu Synnada urbs Phrygiæ majoris, marmore nobilis), ut ap. Tibull. III, 3, 13, ubi vid. *Heyne* et *Brouckus*.[2] — *Ebore et testudine*, supellectile iis ornata, vel ex iis facta. Conf. XI, 94 seq. et 123.

Anal. 308 seq. Divite illo Licino seu Licinio, qui quavis nocte in-

[1] Conf. Colum. X, 387; Turneb. Adv. II, 29; XIX, 23; Intpp. Plin. Epist. X, 42; Casaub. ad Hist. Aug. p. 497; Wower. ad Apollinar. p. 144; Tit. Digest. de Off. Præf. vigil. Lips. Tac. Historiar. lib. III, 64, et inprimis Heubach. Comment. de Politia Rom. Goetting. 1791, pag. 46—51.

[2] Conf. ad VII, 82; Heins. ad Ovid. Fast. III, 529 (et ad hunc, volumen hujus editionis sextum. Ed.); Plin. XXXV, 1; Holsten. ad Steph. Byz. *Columnæ Synnades* apud Capitol. in Gordiano, III, 32.

cendium domus metuebat, multo felicior Diogenes ille Sinopensis Cynicus, qui paucis contentus erat divitiasque spernebat. Hujus domus non ardebit; nam dolium, quod in Metroo ipsique pro domo erat, non ligneum, sed fictile ex terra : quam domum si quis fregerit, vel cras ex argilla et luto fingetur alia, vel eadem conglutinabitur.[1]

Not. 309. *Cynici nudi*, nam Cynicorum humerus alter nudus erat, pallio in alterum rejecto. Vid. Salmas. de Pallio, pag. 396 seq.—*Plumbo commissa*, hoc est, ferruminatione seu plumbatura, μολυβδώσει. — *Testa*, dolio fictili.

Var. 310. *Aut eadem*, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 23, 24, 43, 45, 50, 64, 70, 82, et plerique Codd. Paris. *Atque eadem*, 16, 17, 20, 21, 22, 25, 27, 46—49, 54—63, 65—69, 71—77, et quidam Codd. Paris. At quomodo *altera fiet domus*, et simul manebit *eadem?* Id jam monuit Lips. Epist. Quæst. IV, 25.

Not. 311 seq. Nota sunt, quæ tradunt Diog. Laert. VI, 2, 6, et Plut. Vit. Alex. tom. I, pag. 671 : Ἐν τῷ Κρανείῳ ἡλιουμένῳ αὐτῷ (Diogeni) Ἀλέξανδρος ἐπιστάς φησιν· Αἴτησόν με ὃ θέλεις. Καὶ ὅς, Μικρὸν, εἶπεν, ἀπὸ τοῦ ἡλίου μετάστηθι. Πρὸς τοῦτο λέγεται τὸν Ἀλέξανδρον οὕτω διατεθῆναι καὶ θαυμάσαι καταφρονηθέντα τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἀνδρὸς, ὥστε τῶν περὶ αὐτὸν, ὡς ἀπῄεσαν, διαγελώντων καὶ σκωπτόντων, Ἀλλὰ μὴν ἐγὼ, εἶπεν, εἰ μὴ Ἀλέξανδρος ἤμην, Διογένης ἂν ἤμην.

Var. 312. *Quantum*, 23, 47, 48, 49, 55, 58, 64.

Var. 313. *Totum qui*, 27, 47, 48, 49, 56—60, 64, 65.

Not. 313. Conf. ad X, 168 seq. Cynici honores et divitias spernebant, docentes solam virtutem sufficere ad vitam beatam. Apul. Apol. I : « Diogenes, cum Alexandro Magno de veritate regni certabundus, baculo vice sceptri gloriabatur. »

Var. 315. *Nullum numen abest*, 13, 15, 16, 19, 20, 23—27, 45—50, 54—63, 65—69, 71, 72, 73. — *Sed te Nos facimus*, 10, 13, 15, 16, 17, 20—27, 45—50, 54—69, 71—74. *Sed nos Te facimus*, 12, 19; vid. supra ad X, 365, ubi iidem leguntur versus.

Var. 316. *Deam, cœloque locamus*, 45, ex X, 366.

Not. 315, 316. Vid. ad X, 365, 366, ubi eadem leguntur verba.

Not. 316 seq. Si quis tamen a me quærat, quantus rei familiaris esse debeat, *edam*, dicam, respondebo, etc. Conf. Hor. Sat. I, 1, 73 seq.

Var. 317. *Consulit*, 16, 21.

Var. 318. *En quantum* suspicari possis. At vid. Comm. — *Ac frigora*, 21.

[1] De illo dolio vid. Plin. XXXV, 12; Menag. ad Laert. VI, 2, p. 137, et inpr. Sponii Miscell. Erud. Antiq. ubi dolium quoque depictum videbis.

Not. 318. *In quantum*, καθ' ὅσον vel εἰς et ἐς ὅσον seu ἐφ' ὅσον, ut ἐς τί.[1]

Not. 319. *Epicurus*, honestæ voluptatis amator, cujus famam, olim magnopere læsam, hodie alii alio modo et successu defenderunt, Athenis in *horto* docere solebat, et olere, polenta atque aqua contentus ipso, Jove felicior sibi videbatur. Conf XIII, 123.[2]

Not. 320. *Socratici penates*, frugalis Socratis domus et secta.— *Ante* Epicurum.

Var. 321. *Dicet*, 11, 22, 23, 25—27, 46—50, 54—60, 65.

Not. 321. *Natura*; nam « si ad naturam vives, numquam eris pauper, si ad opinionem, numquam dives; » Sen. Ep. 16. *Sapientia*, philosophia. — *Dicit*, docet ac præcipit.

Var. 322. *Ludere*, 45. *Includere*, 15. *Cludere* alii; vid. ad III, 19.

Not. 322 seq. Hæc cum indignatione et sarcasmo disputantur ac suadentur. *Videor acribus exemplis te claudere*, ut *in angustias compellere* seu *cogere*; Germ. *in die Enge treiben*, et Lucian. Hermot. cap. 63: περιέρχῃ με καὶ συνελαύνεις ἐς στενόν; vel avaritiam et cupiditates tuas nimis angustis frugalitatis terminis circumscribere: exempla Diogenis, Epicuri et Socratis, quæ tibi commendavi, vereor, ne nimis *acria*, severa, et rigida sint. Quod si ergo hæc philosophorum frugalitas austeritasque tibi displicuerit; *de moribus nostris*, Romanorum hujus ævi, *misce*, admisce, adjunge illi austeritati *aliquid*, non multum, ita ut modicis contentus sis opibus, non immensas, ut illi, quæras.

Var. 323. *De nostris*, 19, 25, 27, 46—50, 54, 55, 57—60, 64, 65. —In omnibus, quas vidi, editt. perperam non post *summam*, sed post *ordinibus* distinguitur.

Not. 323—326. Conf. simil. loc. Pers. VI, 78 seq. ibique Casaub. *Effice summam, quam lex Othonis dignatur bis septem ordinibus*, para tibi censum equestrem, quadringenta sestertia, quæ ut habeat, qui in quatuordecim ordinibus seu gradibus (orchestræ, in qua senatores sedebant, proximis) sedere cupit, sancitum est lege Roscia theatrali, lata a L. Roscio Othone, Tr. pl. a. Urb. cond. DCLXXXVI. Conf. I, 106; II, 117; III, 154—159; V, 132.[3] Docte autem et εἰρωνικῶς *lex* dicitur *dignari*

[1] Apud Anacr. III, 25, ubi vid. Baxt. Conf. Plin. Epist. X, 75; Ovid. Met. XI, 7. et Ruhnk. ad Vellei. I, 9.

[2] Passerat. ad Prop. III, 21 (al. 20), 26; Barth. Adv. XX, 20; Bernart. ad Stat. Silv. I, 3, 94; Scalig. ad Virg. Cir. vs. 3; Jo. Schrader. Emendatt. pag. 31 seq. Sen. Epist. 21; Plin. XIX, 4, et Diog. Laert. in Vita Epicuri.

[3] Plin. XXXII, 2; Ernesti clav. Cic. in Ind. leg. pag. 35; Ruhnken. ad Vellei. II, 82; Torrent. ad Sueton. Ner. 11, et Domit. 8; Mart. V, 39.

summam bis septem ordinibus, hoc est, equestri loco et ordine: nam lege illa proprie quidem non summa, sed, qui eam possideret, hoc ordine et honore dignus censebatur; at dignitas hæc magis ex pecunia pendebat, quam ex homine ejusque moribus virtutibusque: quo etiam spectat sarcasmus III, 154—159.

Var. 324. *Dignetur*, 45.

Var. 325. *Labellis*, 22.

Var. 326. *Quadraginta*, 16, 20 a m. pr. 22; vid. ad I, 106.

Not. 325—329. Si *hæc quoque summa* tibi non sufficit, *sume duos Equites*, hoc est, para tibi censum duorum Equitum, et si id nondum satis tibi videtur, trium: sed hoc tibi persuadeas velim, cupiditates avarorum numquam satiari nec ullis terminis contineri posse. Simillimus locus finisque Satiræ est apud Pers. VI, 75—80. *Hæc quoque* summa *si rugam trahit extenditque labellum*, ut contra *jam redit in rugam*, hoc est, multiplicatur, πολλαπλασιάζεται, apud Pers. VI, 79, ubi Casaub. et Kœnig. verba nostra interpretantur ita: si summa nondum tendit neque explet marsupium, sed adhuc hians et laxum est os illius. Hoc eleganter translatum putant a vestibus, quæ, quo ditior aliquis esset et elegantior, eo laxiores fuerint et fusiores eoque magis rugatæ, unde

Effluit effuso cui toga laxa sinu,

apud Tibull. I, 6, 40; at Britann. a sacco, qui, quum plenus non sit, rugam trahat. Vetus autem Schol. et plerique intpp. sensum verborum ita expediunt: *si hæc quoque summa rugas* in fronte tua contrahit, hoc est, te tristem facit adeoque tibi displicet, non satis magna videtur. Illud arridere potest, quoniam tum vs. 327 metaphora, a veste petita, continuatur, et sup. vs. 138 de eadem re dicitur *pleno quum turget sacculus ore*. Hoc vero, quia subjungitur *extenditque labellum*, quo non minus ægritudo et mens parum contenta adumbratur; unde Farnab. non male exponit h. loc. « Si hæc quoque summa te cogit, quod Angli dicunt, *to bend the brow and hang the lip*. » Britann. tamen hoc sumptum existimabat ab iis, qui tamquam famelici labra oris extendant ad cibum capiendum. Poeta etiam alia uti potuit metaphora.—*Tertia quadringenta*, tres census equestres, hoc est, censum senatorium, quem Augustus ad duodecies sestertium auxit. Vid. Suet. Aug. 41; Dio LV, et Plut. Vit. Ant.

Var. 327. *Non*, 27, 64.

Not. 327 seq. Si nondum satiavi cupiditatem tuam, hoc est, si ea ne sic quidem satiatur, sed si pluribus inhias, plura concupiscis: nec Crœsi, nec regum Persarum, nec Narcissi opes *sufficient animo* tuo, hoc est, avidam mentem tuam explebunt. Poeta toto h. loc. cum indignatione loquitur. *Persarum* ac Parthorum reges et olim et tum temporis potentissimi erant iidemque ditissimi.

Var. 328. *Rosci* pro *Crœsi*, 4. Forte e glossa, ad vs. 324, adscripta. —

Crœsi, regis Lydorum, divitiæ cui non sunt auditæ? — *Vel Persica*, 16.

VAR. 329. *Sufficiunt*, 27.

NOT. 330. Claudius Imp. libertorum præcipue suspexit Posiden, Felicem, Harpocram, Polybium, sed ante omnes *Narcissum*, ab epistolis, et Pallantem, a rationibus, quos, decreto quoque senatus, non præmiis modo ingentibus, sed et quæstoriis prætoriisque ornamentis ornari libenter passus est; tantum præterea adquirere et rapere (h. loc. *indulsit*, permisit, *omnia* scelera, etc.), ut, querente eo quondam de fisci exiguitate, non absurde sit dictum : *abundaturum, si a duobus libertis in consortium reciperetur.* Hæc sunt verba Suet. Claud. cap. 28, quæ commentarii loco adscripsi. Νάρκισσος μέγιστον τῶν τότε ἀνθρώπων δυνηθείς· μυριάδας τε γὰρ πλείους μυρίων εἶχε, καὶ προσεῖχον αὐτῷ πόλεις καὶ βασιλεῖς, etc. Dio Cass. LX, pag. 688 C. — *Uxorem*, Messalinam, quæ propter adulterium et nuptias cum Silio aliaque flagitia, auctore potissimum Narcisso, occisa est, inscio et invito Claudio, qui veniam ei daturus erat, nisi libertus ille cædem festinasset. Conf. ad X, 342. Res nota ex Suet. Cl. 26, 29, 39, et inpr. Tac. Ann. XI, 12, 26—38.

SATIRÆ DECIMÆ QUINTÆ

ARGUMENTUM.

Obtinet Ægyptus perversos impia ritus. —
Immanes ritus Ægyptius incola suadet.
(Al. Ægypti incola servat.)

RELIGIONES PEREGRINÆ. — DE SUPERSTITIONE. — DE SUPERSTITIONIBUS ÆGYPTIORUM. — DE RELIGIONIBUS ÆGYPTI. — AD VOLUSIUM BITHYNICUM. — DE FALSA DEORUM CULTURA ET NEFARIO VICTU ÆGYPTIORUM.

In hac Satira, ad Volusium Bithynicum scripta, Juvenalis gravissime invehitur in religiosam Ægyptiorum dementiam, qui non modo monstra Deorum, animalia et olera, sed etiam alii alia hujusmodi numina colant, et ob hanc religionis diversitatem tanto se invicem odio prosequantur, ut cæco nonnumquam furore instincti eos, qui aliis utantur sacris, devorare non dubitent (vs. 1—13). Quæ ne quis fabulosa esse censeat et similia iis, quæ Ulysses Alcinoo super cœnam de Læstrygonum Cyclopumque immanitate et ἀνθρωποφαγίᾳ narraverit (13—26), exemplum memorat efferatissimæ hujus crudelitatis, quod sua ætas viderit; et refert, finitima oppida, Tentyra et Coptum, antiqua simultate, nullam aliam ob caussam, quam quod diversa coluerint numina, ita arsisse, ut nuper Coptitæ cum Tentyritis, diem festum agentibus et larga meri potione oneratis, quo facilior victoria esset, jurgio contendendi occasionem inde ceperint, utque rixa primum conviciis ac clamore, deinde percussione capitum vulneribusque, pugnis et lapidibus inflictis, transacta, mox armis sumptis in prælium exarserit, quo fugatis Coptitis, unus eorum, qui nimia formidine cursum præcipitans procubuerit, captus a Tentyritis, et non modo in plurima sectus frusta et particulas, ut multis sufficeret, sed crudus etiam ac totus corrosis ossibus tanta aviditate devoratus sit, ut qui ex hostibus novissimi venerint, absumpto jam toto corpore, ductis per terram digitis aliquid de sanguine ejus gustaverint (27—92). Tanta inhumanitate nullum umquam populum sævisse dicit: non Calaguritanos in Vasconum finibus, qui, longa demum obsidione ad diram redacti famem

et ignari adhuc Stoicorum philosophiæ, vitam inhonesto modo, humanorum scilicet corporum dapibus, protraxerint (93—114); non Tauros, qui homines tantum immolaverint Dianæ, non etiam comederint (115—119); non Cimbros nec Britannos, aut Sauromatas et Agathyrsos (119—128). Tum poeta acerbe increpat inimicitiam et odium, quod feræ non nisi in dispar genus, homines autem in se ipsos gerant, quodque prorsus contrarium sit naturæ, quæ humano generi mollissima dederit corda, et ceteris animalibus:

> Tantum animas, nobis animum quoque, mutuus ut nos
> Affectus petere auxilium et præstare juberet.

(129—174.)

SATIRÆ DECIMÆ QUINTÆ
ANALYSIS.

Ex hoc argumento intelligitur, poetæ consilium non eo potissisimum spectasse, ut religionem vel superstitionem Ægyptiorum derideret (de qua vid. ad vs. 2), sed ut insigni ostenderet exemplo, diversitate religionis hujus populi inexpiabile nonnumquam odium, et inauditam inhumanitatem gigni. In ipsa Satira (in primis in postrema ejus parte vs. 129—174) magna est orationis vis ac gravitas, rei convenientissima; quæ tamen passim, ubi locus est, admixtis facetiis temperatur. — Achaintrius hæc bene adnotavit: « Inferius tamen hoc opus ceteris ejusdem auctoris videtur; quod non mirum est: nam et senex admodum erat, et rem Romanis inauditam narrabat. Non ea bella infanda noverat, quæ furor religiosus sequentibus ævis produxit. Quid si Mahumeti fanaticum ardorem vidisset eumdemque manu dextra gladium gestantem, Coranum altera? Quid si Christianorum sancta bella sub crucis vexillo suscepta, *les croisades*? Quid si Albigensibus rogos accensos? Lutheri et Calvini sectatorum et Catholicorum furores sacros? Non juste minus exclamasset

> Adspicimus populos, quorum non sufficit iræ
> Occidisse aliquem....

Sed cur ea commemorem? Jam non sub crucis vexillo bella et strages sunt inchoandæ. Humanitatis ipsius et philosophiæ nomine (quod non minus sævum, at ridiculum magis et multo minus excusandum) arma capessuntur, regna et imperia corruunt, urbes diruuntur, agri vastantur hominesque trucidantur. Sic omni tempore

inde principum ambitio prava, aulicorum aviditas et Δημαγωγῶν insania, hinc populorum socordia et imbecillitas miseris mortalibus excidii caussæ fuerunt terramque hanc miseram stragis sedem desolationisque fecere. »

De tempore, quo hanc Satiram scripserit Juvenalis, vid. Comm. ad vs. 27. Minus constat, qua occasione et quo loco composita sit. Vetus Schol. « Ad Volusium, inquit, de Ægyptiorum sacris scribit, odio Crispini, qui Ægyptius erat, egens, et modo magister peditum atque equitum factus est. » Vid. ad I, 25 seq. et IV, 1 seq. Calderinus: « Invehitur in mutua hominum odia et feritatem, notans scilicet Paridem (vid. ad VII, 87 seq.), cujus odio fuerat ejectus, sumpta occasione ex re gesta, quam in Ægypto viderat. » Lipsius (Epist. Quæst. IV, 20): « Juvenalem exsulasse sub Domitiano, non abnuerim, et, quod in Divæi libro est, in Ægyptum etiam missum, ultro crediderim. Indicare hoc ipse voluit Satir. XV, 45. Ait: « quantum ipse notavi. » Vidit igitur Ægyptum, vel quum inibi exsularet, ut MS. Divæi, vel, ut Suidas, quum in vicina esset Pentapoli seu Cyrenaica; vid. Plin. V, 5. Hæc lustratio Ægypti caussam illi præbuit scribendæ satiræ de immani superstitione Ægyptiorum. Nisi hoc fuisset, cur non pariter aliquid de Hispanis aut Germanis? Hinc tamen non pro certo affirmare ausim, hanc Satiram non Romæ, sed in Ægypto et tempore exsilii, scriptam fuisse. Illud probabilius videtur, et versum 45 ad annos quoque juventutis, quibus poeta Ægyptum lustrare potuit, referre licet. Conf. Vita Juvenalis per annos a me digesta ad ann. Urb. CCCXXXIII et DCCCLXXIV.

SATIRA DECIMA QUINTA.

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc; illa pavet saturam serpentibus ibin.
Effigeis sacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ,
Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.
Illic cæruleos, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur; nemo Dianam.
Porrum et cæpe nefas violare et frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina! lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa; nefas illic fetum jugulare capellæ:
Carnibus humanis vesci licet. Attonito quum
Tale super cœnam facinus narraret Ulixes

SATIRÆ DECIMÆ QUINTÆ INTERPRETATIO.

1. Quis ignorat, Volusi Bithynice, quæ numinum monstra, quam ridiculos deos Ægyptii vesana superstitione venerentur? Alii crocodilum, alii serpentibus pasci solitam ibin religioso metu colunt. In antiqua Theba, cujus dirutæ jacent portæ centum, prope quam visitur statua Memnonis jam non integra, et gestans citharam, cujus chordæ, per magicam artem sonum quemdam edunt, in ea, inquam, urbe imago aurea fulget simiæ caudatæ in templis adoratæ. Hic marinos, illic fluviales pisces, alibi canem civitates integræ colunt; civis nullus Dianam. Porra et cæpas secare et dentibus frangere ingens piaculum est. O religiosam nationem, cui deos ipsi horti progenerant! Lanigerorum animalium carnibus vesci abstinet unusquisque; hœdos occidere nefas est apud eos; fas vero humanam carnem comedere. Sane quum simile quidpiam de Antiphate ac Polyphemo Ulysses inter cœnandum Alcinoo narraret, non dubito quin

Alcinoo, bilem aut risum fortasse quibusdam
Moverat, ut mendax aretalogus. « In mare nemo
Hunc abicit, sæva dignum veraque Charybdi,
Fingentem immanes Læstrygonas atque Cyclopas?
Nam citius Scyllam, vel concurrentia saxa
Cyaneas, plenos et tempestatibus utres
Crediderim, aut tenui percussum verbere Circes,
Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.
Tam vacui capitis populum Phæaca putavit? »
Sic aliquis merito nondum ebrius, et minimum qui
De Corcyræa temetum duxerat urna :
Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem, sed nuper consule Junio
Gesta super calidæ referemus mœnia Copti;
Nos vulgi scelus, et cunctis graviora cothurnis. 29
Nam scelus a Pyrrha, quamquam omnia syrmata volvas,

e convivis aliqui aut irriserint, aut etiam stomachati sint, atque ut inepto circulatori succensuerint. Nemone hunc fabulatorem, inquiebant, in mare projicit? Dignus est profecto qui demergatur in veram Charybdim, non fictam, qualem nobis descripsit, quum de Læstrigonibus et Cyclopibus tam incredibilia, tam crudelia facinora nobis affirmet. Facilius enim mihi persuaserim quæ de Scylla, de Cyaneis scopulis, inter se collidi solitis, de tempestatibus in saccum inclusis, de Elpenore a Circe virga leviter verberato, et cum remigibus jam quoque grunnientibus in porcum mutato, narrat, quam de hominibus humanas carnes devorantibus. An Phæacas tam stolidos esse judicavit, ut hoc sibi affirmanti crederent? Ita loqui merito potuisset aliquis convivarum, nondum ebrius, qui minimam adhuc vini patrii copiam hauserat. Quippe Ulysses ea nullo attestante asserebat.

27. Nos mirum quidem facinus narraturi sumus, sed in media Ægypto prope Coptum haud ita pridem, Junio Sabino Romæ consulatum gerente, perpetratum; totius cujusdam populi crimen, atque adeo eorum omnium quæ in tragœdiis exhibentur gravitatem superans; siquidem, etsi omnes tragœdias, quæ post hominum genus a Deucalionis diluvio natum conscriptæ sunt, scruteris, nullum scelus ab toto populo communiter admissum invenies. Te-

Nullus apud tragicos populus facit: accipe, nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit ævo.
Inter finitimos vetus atque antiqua simultas,
Immortale odium, et numquam sanabile vulnus
Ardet adhuc Coptos et Tentyra: summus utrimque
Inde furor vulgo, quod numina vicinorum
Odit uterque locus, quum solos credat habendos
Esse Deos, quos ipse colit. Sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus ac ducibus, ne
Lætum hilaremque diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent, positis ad templa et compita mensis
Pervigilique toro, quem nocte ac luce jacentem
Septimus interdum sol invenit. Horrida sane
Ægyptus; sed luxuria, quantum ipse notavi,
Barbara famoso non cedit turba Canopo.
Adde, quod et facilis victoria de madidis, et
Blæsis, atque mero titubantibus: inde virorum

terrimum audi facinus et exemplum inusitatæ crudelitatis, hac nostra ætate solummodo editum.

33. Copti et Tentyra sunt Ægypti civitates vicinæ, inter quas animi fervent vetusti et immortalis odii flammis incensi: cujus vulneris insanabilis et furoris summi caussa hæc est, quod altera civitas alterius deos oderit, et suos utraque duntaxat credat veros germanosque deos esse. Atqui, die quodam festo, Tentyritarum proceres ac primarii duces se occasionem nactos esse putaverunt peropportunam, unde impedirent, ne Copti promissam ejus diei lætitiam hilaritatemque, et gaudium magnæ cœnæ carperent; ii scilicet statuerant mensas in compitis templisque, et lectos quibus pervigilabant, et quos noctu diuque stratos lux septima interdum reperiebat. Etsi enim pars hæc Ægypti horridior sit atque incultior, tamen, quantum observare ipse potui, barbara hæc gens non est minus dedita luxui et deliciis, quam Canopus, eo nomine infamis. Accedit quod minime arduum videbatur vincere ebrium hostem, balbutientem, ac vino vacillantem. Ex Coptorum parte omnia personabant tripudiis saltantium ad strepitum

Saltatus nigro tibicine, qualiacumque
Unguenta, et flores, multæque in fronte coronæ;
Hinc jejunum odium : sed jurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus : hæc tuba rixæ.
Dein clamore pari concurritur, et vice teli
Sævit nuda manus : paucæ sine vulnere malæ;
Vix cuiquam, aut nulli toto certamine nasus
Integer : adspiceres jam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, et hiantia ruptis
Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen, et pueriles
Exercere acies, quod nulla cadavera calcent.
Et sane quo tot rixantis millia turbæ,
Si vivunt omnes? ergo acrior impetus, et jam
Saxa inclinatis per humum quæsita lacertis
Incipiunt torquere, domestica seditioni
Tela; nec hunc lapidem, quales et Turnus, et Ajax,
Vel quo Tydides percussit pondere coxam

tibiæ, quam fuscus aliquis Æthiops inflabat; erant omnes unguentis qualibuscumque delibuti et floribus multis capita coronati : ex parte vero Tentyritarum omnes impasti, et odiis ardentes. Initium pugnæ ductum a jurgiis et clamoribus, quibus, tanquam tuba signum est ad conserendas manus datum. Mox sublato hinc inde clamore congrediuntur, instar telorum pugnos exerunt, quibus invicem ita vapulant, ut paucos videre sit ore non vulnerato : vix cuiquam dimicantium, aut nemini potius est nasus integer. Cerneres toto in exercitu vultus dimidiatos, facies immutatas ac deformatas vulneribus, detecta ob laceratarum genarum hiatus ossa, omnium manus fluentes cruore oculorum quos hosti effoderunt. Ludum hunc tamen ipsi et puerilem esse putant rixam, quod necdum mortuorum corpora proterant. Ac sane quid attinet tot hominum millia congredi bello et sævire inter se hostiliter, si nemo perire debeat? Majoribus igitur animis odiisque concurrunt, saxa per humum colligunt, ac reductis in circulum brachiis torquent; ea sunt videlicet usitata in seditione arma : non tales ac tantos lapides tamen, quales quantosque Ajax et Turnus projiciebant, quali Diomedes Æneæ

Æneæ; sed quem valeant emittere dextræ
Illis dissimiles, et nostro tempore natæ.
Nam genus hoc vivo jam decrescebat Homero.
Terra malos homines nunc educat atque pusillos.
Ergo Deus, quicumque adspexit, ridet et odit.
A deverticulo repetatur fabula: postquam
Subsidiis aucti, pars altera promere ferrum
Audet, et infestis pugnam instaurare sagittis;
Terga fugæ celeri præstantibus omnibus, instant,
Qui vicina colunt umbrosæ Tentyra palmæ.
Labitur hinc quidam, nimia formidine cursum
Præcipitans, capiturque; ast illum in plurima sectum
Frusta et particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
Victrix turba: nec ardenti decoxit aheno
Aut verubus; longum usque adeo tardumque putavit
Exspectare focos, contenta cadavere crudo!
Hic gaudere libet, quod non violaverit ignem,
Quem summa cæli raptum de parte Prometheus

femur vulneravit; sed quales projicere valeant manus istis longe dispares et imbecilliores, hominum nempe hujus ævi: nam ea robustorum hominum stirps et natio jam tum incipiebat minui, quum Homerus viveret; nunc mortales tellus procreat exiguæ staturæ, magnæ improbitatis, quos quum Superi adspiciunt, rident illorum tenuitatem, detestantur nequitiam.

72. Sed ad narrationem ab hac digressione redeamus. Posteaquam novæ copiæ subsidio advenerunt, ausi sunt Tentyritæ educere gladios in hostem, sagittisque conjectis pugnam redintegrare; nec ita multo post Coptitas in fugam effusos premunt acriter et urgent: quorum unus, dum præ metu nimio propere fugam arripit, cadit, comprehenditur, secatur a victoribus in frusta, ut ejus cadaveris particulam habere singuli possent, denique ita comeditur, ut ne ipsis quidem ossibus parcatur. Neque vero illud, aut elixum, aut tostum comederunt; longior est ipsis visa torrendi aut igne coquendi cadaveris mora; crudas carnes devorare satis fuit eis. Inde fas est lætari, quod ignem a Prometheo ex æthere delatum in terras tam

Donavit terris : elemento gratulor, et te
Exsultare reor. Sed qui mordere cadaver
Sustinuit, nil umquam hac carne libentius edit.
Nam scelere in tanto ne quæras et dubites, an
Prima voluptatem gula senserit : ultimus autem,
Qui stetit absumto jam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.
Vascones, hæc fama est, alimentis talibus olim
Produxere animas : sed res diversa, sed illic
Fortunæ invidia est bellorumque ultima, casus
Extremi, longæ dira obsidionis egestas.
Hujus enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi : sicut modo dicta mihi gens
Post omnes herbas, post cuncta animalia, quidquid
Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis
Pallorem ac maciem, et tenues miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati

crudeli flagitio non contaminaverint: gaudeo tam nobile elementum ista immanitate violatum non fuisse, ac te id quoque gaudere arbitror. Ceterum quicumque avidos dentes cadaveri infigere potest, ei nullum unquam ferculum isto jucundius attigit. Noli itaque sciscitari, aut ambigere, an primus qui talem cibum gustavit voluptatem senserit, quum postremi omnium qui accessere, postquam totum cadaver absumptum a prioribus et corrosum fuit, premerent terram digitis, ut ex ea sanguinis guttas elicerent ac lingerent.

93. Vascones, ut ferunt, hunc in morem carnibus humanis vitam aliquamdiu conservarunt : sed quanta inter hos et Ægyptos status dissimilitudo ! Eo quippe adacti fuere Vascones per acerbitatem quamdam et inclementiam Fortunæ, per militiæ summa infortunia, per ærumnas ultimas, et diuturnæ obsidionis sævam inopiam. Illud cibi ac victus exemplum de quo loquor misericordiam et veniam invenire debet, quemadmodum scilicet post absumptas omnes herbas et animalia, et quidquid edendum objiciebat famis quædam rabies, ipsi pallore, macie, membris inedia attenuatis, hostium ipsorum miserationem moventes, alienis artubus vescebantur, et

Et sua. Quisnam hominum veniam dare, quisve Deorum
Viribus abnuerit dira atque immania passis,
Et quibus illorum poterant ignoscere manes,
Quorum corporibus vescebantur? Melius nos
Zenonis præcepta monent; nec enim omnia, quædam
Pro vita facienda putat: sed Cantaber unde
Stoicus, antiqui præsertim ætate Metelli?
Nunc totus Graias nostrasque habet orbis Athenas.
Gallia causidicos docuit facunda Britannos:
De conducendo loquitur jam rhetore Thule.
  Nobilis ille tamen populus, quem diximus; et par
Virtute atque fide, sed major clade Saguntus
Tale quid excusat. Mæotide sævior ara
Ægyptus: quippe illa nefandi Taurica sacri
Inventrix homines (ut jam, quæ carmina tradunt,
Digna fide credas) tantum immolat, ulterius nil

suos etiam vorare non dubitassent. Quis mortalium aut etiam immortalium, civibus tam fortibus et in tantas conjectis angustias id non ultro ignovisset? Ipsæ mortuorum animæ, quorum cadavera laniabantur, credo illis veniam sponte annuissent. Equidem scio nos melius institutos esse a stoicis philosophis, et eorum principe Zenone, qui tametsi concedat fas esse quædam pro vita conservanda facere, non tamen omnia licere putat. Verum quomodo Stoici esse philosophi potuissent Cantabri, præsertim antiqui Metelli tempore? Nunc orbis totus philosophiæ græcæ pariter et Romanæ præceptis abundat. Eloquentiam a Gallis facundis Angli didicerunt. Thule ipsa cogitat rhetoricæ professores certo pretio conductos apud se arcessere.

113. Vascones igitur, de quibus modo agebam, et Saguntini, similes illis fortitudine et fidelitate in Romanos, licet majori quam Vascones, clade affecti, ejusmodi, quas memoravi, excusationibus uti merito possunt; non item Ægyptii, quorum crudelitas vincit immanitatem incolarum Chersonesi Tauricæ, apud quos Dianæ ara prope Mœotidem paludem visitur. Illi enim cruenti sacrificii inventores (si poetis credimus) homines immolant duntaxat; non iis vescuntur, neque metuunt victimæ infelices ne post obitum funestius

Aut gravius cultro timet hostia: qui modo casus
Impulit hos? quæ tanta fames infestaque vallo
Arma coegerunt, tam detestabile monstrum
Audere? anne aliam, terra Memphitide sicca,
Invidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri, nec Britones umquam,
Sauromatæve truces, aut immanes Agathyrsi,
Hac sævit rabie imbelle et inutile vulgus,
Parvula fictilibus solitum dare vela phaselis,
Et brevibus pictæ remis incumbere testæ.
  Nec pœnam sceleri invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt
Et similes ira atque fames. Mollissima corda
Humano generi dare se Natura fatetur,
Quæ lacrimas dedit: hæc nostri pars optima sensus.
Plorare ergo jubet casum lugentis amici,
Squaloremque rei, pupillum ad jura vocantem

aliquid sacrificulorum cultris patiantur. At Ægyptiis quid infortunii tandem fuit, cur tam immane facinus admittere auderent? An diuturna et atrox fames? an exercitus hostium, vallo et armis urbem obsidentium? Si Nilus nollet exundare in agros et effundi pro more, ita ut sicca et infecunda Ægyptus foret, an poterant eum odiosum et invisum magis reddere, quam si diceretur Ægyptios præ fame coegisse ad humanas carnes vorandas? Itane vero imbellis et inutilis plebecula, quæ navigare solet in cymbis ex argilla confectis, easque variis coloribus pictas exiguis remis velisque dirigere, tantam exprompsit rabiem, quanta neque Cimbri, neque Britones, neque Sarmatæ aut Agathyrsi sævire, omnes crudelissimi, aliquando comperti sunt?

129. Nullum supplicii genus inveniri, nec pœna potest parari digna sceleribus populorum istorum, qui per iram ea committunt quæ per famem cæteri: mores benignos et humanos a natura ingeneratos fuisse mortalibus, vel inde constat, quod nos proclives finxit ad lacrimas. Hæc pars humanæ indolis, hæc alienæ calamitatis commiseratio, omnium animi affectionum optima est. Docet nos igitur natura ingemiscere, quum aliquis amicus accusatur, et caussam apud

Circumscriptorem, cujus manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus, quum funus adultæ
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans
Et minor igne rogi : quis enim bonus et face dignus
Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
Ulla aliena sibi credat mala? separat hoc nos
A grege mutorum : atque ideo venerabile soli
Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
Atque exercendis capiendisque artibus apti
Sensum a cælesti demissum traximus arce,
Cujus egent prona et terram spectantia. Mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque, mutuus ut nos
Affectus petere auxilium et præstare juberet,
Dispersos trahere in populum, migrare vetusto
De nemore et proavis habitatas linquere silvas;

judices sordidatus agit : docet deflere calamitatem pupilli vocantis in jus perfidum tutorem, cujus faciem lacrymis madentem crines longius, ut puellæ gerunt, promissi perturbant, ita ut eum non facile agnoscas. Facit eadem naturæ vis, ut in fletum prorumpamus, quum virginem immatura morte raptam deferri videmus ad rogum, quum infantem terra sepeliri, qui minor est, quam ut rogo imponatur et crematur. Quis enim vir probus, ac dignus qui tædam gestet in Cereris sacris secretis, qualem initiandum vult Cereris sacerdos, quis, inquam, vir probus humanam calamitatem ullam non putat ad se aliquo modo pertinere? Hoc discrepamus a muto animalium grege. Et vero soli mentem numinis beneficio consequuti sumus præclaram, admirabilem, et rebus divinis capiendis non minus, quam excogitandis poliendisque artibus idoneam. Hanc ab ipso cælo ductam hausimus, dum brutis animantibus in humum pronis negatur, quibus nimirum orbis primordio a Creatore mundi sola data est anima sentiendi et vegetandi vim habens, nobis animus etiam intelligentiæ rationisque capax, ut mutua incitati benevolentia opem et operam ab aliis flagitaremus, eamdemque illis navaremus; ut dissipati antea, in civitates colligeremur, et silvis,

Ædificare domos, Laribus conjungere nostris
Tectum aliud, tutos vicino limine somnos
Ut collata daret fiducia; protegere armis
Lapsum, aut ingenti nutantem vulnere civem,
Communi dare signa tuba, defendier îsdem
Turribus, atque una portarum clave teneri.
Sed jam serpentum major concordia : parcit
Cognatis maculis similis fera : quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore umquam
Exspiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam; sævis inter se convenit ursis.
Ast homini ferrum letale incude nefanda
Produxisse parum est; quum rastra et sarcula tantum
Adsueti coquere, et marris ac vomere lassi
Nescierint primi gladios extundere fabri.
Adspicimus populos, quorum non sufficit iræ
Occidisse aliquem; sed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus esse cibi : quid diceret ergo,

quas nostri majores incolebant, relictis, domos condere, alias aliis adnectere, et ita majori securitate somnum capere, propter mutuam ædium nostris conjunctarum fidentiam, possemus : ut civem quemlibet, aut prostratum, aut præ grandi vulnere titubantem protegere, bellum conjunctis viribus et buccinis inferre, iisdem mœnibus ac propugnaculis hostem arcere, et ejusdem civitatis clausa porta contineri.

159. Nunc major inter angues, quam inter homines consensio est. Feræ non sæviunt in feras eadem pelle contectas. Quandonam leoni leo robustior vitam eripuit? Qua in silva grandior aper aprum dentibus laceravit? Tigris Indica cum aliis tigridibus etsi furibunda pacem colit : inter ursos concordia viget. Hominum vero crudelitas non satis habet ferrum in enses nefandas fabricasse, quum primi fabri ferrarii gladios coquere ignorarent, ac rustica tantum instrumenta, rastra, sarculos, marras et vomeres producerent. Sed videmus etiam gentes integras, quibus ira succensis tam parum sit homines mactasse, ut eorum membra, vultum et

Vel quo non fugeret, si nunc hæc monstra videret
Pythagoras, cunctis animalibus abstinuit qui
Tamquam homine, et ventri indulsit non omne legumen?

pectus in vicem alimentorum vorare sustineant. Quas igitur in voces non erumperet, quo se non abderet, si hæc portenta cerneret, Pythagoras? qui carnibus animalium vesci non magis quam hominum ipsorum, timuit; immo etiam qui omnibus oleribus promiscue uti stomacho non permisit.

VARIÆ LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM.

NOT. 1. *Volusius Bithynicus*, e Bithynia oriundus, amicus Juvenalis, nobis ignotus. Alius *Volusius*, malus poeta, notus ex Catulli carm. XXXVI, ubi vid. Doering. Alii quoque memorantur, Tac. Ann. XIII, 30, et XIV, 56 (ad quæ loca vid. Lips.); III, 30, et XIII, 25, XIV, 46. Nostrum fuisse eum, ad quem Plutarch. libellum scripserit πρὸς Βιθυνικὸν περὶ φιλίας (vid. Suid.), suspicabatur C. Vales. — *Quis nescit, qualia demens Ægyptus portenta colat;* minus acerbe Cic. Tusc. Qu. V, 27 : « Ægyptiorum, inquit, morem quis ignorat? quorum imbutæ mentes pravitatis erroribus quamvis carnificinam prius subierint, quam ibim, aut aspidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum, violent; quorum etiam si imprudentes quidpiam fecerint, pœnam nullam recusent. » Eumdem Ægyptiorum morem cultumque animalium, anguillæ, bovis, suum, canis, felis, muris et ibis, asperioribus facetiis perstrinxere Antiphanes, Anaxandrides et Timocles, quorum versus nobis servavit Athenæus, VII, 13, pag. 300 (VII, 55; tom. III, pag. 94, 95, ed. Schweigh.). — Vim Juvenalis satiricam feliciter æmulatus est *Boileau*, Sat. VIII, vs. 267 :

« .... Cent fois la bête a vu l'homme hypocondre
« Adorer le métal que lui-même il fit fondre;
« A vu dans un pays les timides mortels
« Trembler aux pieds d'un singe assis sur leurs autels;
« Et sur les bords du Nil les peuples imbéciles,
« L'encensoir à la main, chercher les crocodiles. » ED.

NOT. 2. *Portenta*, quæ *omnigenum Deûm monstra* dixit Virg. Æneid. VIII, 698. *Portentificas animalium figuras*, Lactant. de Orig. erroris, II, 14. — *Horrificos quos prodigialia cogunt Credere monstra Deos*, Prudent. contra Symm. I. *Ægyptia illa, non numina, sed portenta* Minuc. Octav. pag. 236. Conf. Lucian. de Sacrific. c. 14, 15, ubi hæc portenta deorum ridet : ἢν δ' ἐς τὴν Αἴγυπτον ἔλθῃς, τότε δὴ, τότε ὄψει πολλὰ τὰ σεμνὰ καὶ ὡς ἀληθῶς ἄξια τοῦ οὐρανοῦ· κριοπρόσωπον μὲν τὸν Δία, κυνοπρόσωπον δὲ τὸν βέλτιστον Ἑρμῆν, καὶ τὸν Πᾶνα ὅλον τράγον, καὶ ἶβιν τινὰ καὶ κροκόδειλον ἕτερον, καὶ πίθηκον, etc. Eadem vero portenta etiam India coluit : neque *dementior*

Ægypti, quam Græciæ et Romæ, religio fuit ob cultum [1] animalium. Ipsa quoque Roma Ægyptiorum sacra adscivit: quod notat Lucan. VIII, 832 seq. Quædam autem animalia ab omnibus colebantur Ægyptiis, e terrestribus bos, feles, canis; ex aquatilibus lepidotus, lutra, anguilla, etc.; e volatilibus accipiter, etc.: alia a quibusdam populis, ut ovis a Saitis et Thebanis, capra et hircus a Mendesiis, aquila a Thebanis, lupus a Lycopolitanis, hippopotamus a Papremitis, etc. [2] Hæc religionis diversitas sæpe odium, rixas, cædes ac bella peperit; [3] quale fuit odium, idque vetus et immortale, ac bellum inter *Tentyritas* atque *Coptitas* ortum, quod infra vs. 33 seq. describitur. Simile bellum sua ætate exstitisse memorat Plut. de Is. et Osir. Opp. tom. II, pag. 380. Οἱ Ὀξυρυγχῖται καθ' ἡμᾶς, τῶν Κυνοπολιτῶν τὸν ὀξύρυγχον ἰχθὺν ἐσθιόντων, κύνας συλλαβόντες καὶ θύσαντες, ὡς ἱερεῖον κατέφαγον. Ἐκ δὲ τούτου καταστάντες εἰς πόλεμον, ἀλλήλους διέθηκαν κακῶς, καὶ ὕστερον ὑπὸ Ῥωμαίων κολαζόμενοι διετέθησαν. Romanis quoque ipsis aliquando, simili de caussa, adversus Ægyptios arma fuisse capienda, docet Ælianus Hist. Anim. XI, 26. Conf. Pierius Hierogliph. XXXI extr. Idem Plutarchus loc. cit. et Diodor. II, 4, tradunt, priscos reges, rebellante frequenter populo, Ægyptum divisisse in varias partes singulisque edixisse, quæ separatim colerent animalia, ut inter se dissidentes non in Principes conspirarent. — *Crocodilos adorat*, quia et Ægyptum securum præstant ab Arabiæ Libyæque latronibus, qui metu horum animalium perterriti, Nilum trajicere non conantur, et Menam regem ab impetu et furore canum defendisse dicuntur; quas rationes affert Diodor. II, 4. *Crocodilon adorat pars hæc Ægypti*, etc. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱροί εἰσι οἱ κροκόδειλοι, τοῖσι δ' οὔ, ἀλλ' ἅτε πολεμίους περιέπουσι. οἱ δὲ περί τε Θήβας (ut Ombitæ in nomo Thebano) καὶ τὴν Μοίριος λίμνην οἰκέοντες καὶ κάρτα ἥγηνται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς..... οἱ δὲ περὶ Ἐλεφαντίνην πόλιν οἰκέοντες καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγεόμενοι ἱροὺς εἶναι, Herodot. II, 69. « Gens hominum est huic belluæ adversa in ipso Nilo Tentyritæ ab insula, in qua habitat, appellata. Mensura eorum parva, sed præsentia animi

[1] De religione Ægyptiorum ejusque ritibus vid. *Creuzer's Symbolik*, t. I, pag. 248—322, 357 seq.; tom. II, pag. 145, 338; tom. III, pag. 77 seq. — Vid. ad Tibull. nostræ edit. Exc. I, Ed.—De cultu illo animalium ejusque caussis vid. Lucian. de Astrolog. c. 5—7; Cic. Nat. Deor. I, 36; Diod. II, 4; Strab. XVII; Herod. II, 65—76; *Jablonski* Panth. Ægypt. IV, 4, tom. II, pag. 260 et Proleg. pag. 19—23, et 83—87 (ubi monet, animalia, tam viva quam inanimata, deorum tantum symbola fuisse); *Meiners vermischte Schriften*, tom. I, pag. 204—224; ejusdem *Grundriss der Gesch. aller Relig.* pag. 32 seq. edit. sec. *Baumgärtners Gesch. der vier ältesten Gotth. des Orients*, pag. XXIV seq. *Heeren's Ideen über die Politik und den Handel der alten Völker*, tom. II, part. I, pag. 635 seq.

[2] Vid. Diod. II, 4; Strab. XVII; et Herod. II, 65.

[3] Vid. Dio Cass. XLII, 34, et Athan. in libro contra Gentes.

in hoc tantum usu (*forte* tanto ausu) mira. Terribilis hæc contra fugientes bellua est, fugax contra insequentes: sed adversum ire soli hi audent. Quin etiam flumini innatant; dorsoque equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, addita in os clava, dextra ac læva tenentes extrema ejus utrimque, ut frenis in terram agunt captivos. ac voce etiam sola territos, cogunt evomere recentia corpora ad sepulturam. Itaque uni ei insulæ crocodili non adnatant; olfactuque ejus generis hominum, ut Psyllorum serpentes, fugantur.» Ita Plin. VIII, 25, seu 38.[1] — *Coptitæ* contra (vid. Ælian. Hist. Anim. X, 24) et *Ombitæ* (vid. Ælian. X, 21), et Arsinoitæ (vid. Strab. XVII, pag. 558), aliique crocodilos religiosis colebant ritibus, et parentes non modo patienter ferebant liberos suos ab illis raptos devorari, sed honori quoque id sibi ducebant superque ea re lætabantur.[2] Hinc bellum inter *Tentyritas* et *Coptitas* ortum videtur, quod describitur infra vs. 33 seq. Ab illis præterea accipitrem cultum, ab his vero in eorum odium crucifixum esse, tradit Ælianus. Ex his vero, quæ modo dixi, intelligitur, non opus esse crocodilorum cultum referre ad unam tantum eorum speciem, quæ parva ac terrestris sit, nec hominem lædat, quæque σοῦχος seu σοῦχις dicta et in antris puteisque, ut mansuescerent, a Diospolitis educata sit.[3]

Variæ lectiones. 3. *Ibim*, 45, 49, 60, 64.

Not. 3. *Illa*, alia pars, adeoque non tota Ægyptus, quod alii memorant. *Pavet*, religiose colit: nam religio sæpe dicitur *pavor*, *metus*, *timor*, *formido*, *horror*, δεισιδαιμονία, *Gottesfurcht*; gallice, *la crainte de Dieu*, etc. quoniam ferarum gentium religio metu magis, quam amore divini numinis continetur. — *Ibis* (Tantalus Linn.) avis ciconiæ fere similis et utilissima Ægyptiis, quia ranas, serpentes, bruchos, locustas aliaque insecta et amphibia innumera, quibus Ægyptus, post inundationem potissimum Nili, infestatur, devorat ac delet; unde h. l. *satura serpentibus* dicitur. «Ibes maximam vim serpentium conficiunt, quum sint aves excelsæ, cruribus rigidis, corneo proceroque rostro: avertunt pestem ab Ægypto, quum volucres angues ex vastitate Libyæ vento Africo invectas interficiunt atque consumunt; ex quo fit, ut illæ nec morsu vivæ noceant, nec odore mortuæ,» Cic. Nat. Deor. I, 36.[4] Ibes crocodilis

[1] Conf. ejusdem XXVIII, 3, seu 6; Steph. Byz. v. Τεντυρὶς ibique intpp. Sen. Nat. Quæst. IV, 2; Ælian. Hist. An. X, 21 et 24; Strab. l. XVII.

[2] Vid. Ælian. ll. ll. et Maximi Tyrii Dissert. XXXIX, pag. 456.

[3] De qua vid. Strab. XVII, p. 558; Steph. Byzant. v. Διὸς πόλις; Spanhem. de usu et præst. num. Diss. III, p. 149, 160, edit. secund. *Jablonski* Panth. Ægypt. V, 2, tom. III, pag. 70, 71.

[4] Conf. Diodor. II, 4; Mela, III, 8; Plin. X, 28 seu 40; Salmas. ad Solin. c. 34; Herodot. II, 75, 76; *Jablonski* Panth. Ægypt. V, 5, tom. III, pag. 161 seq. *Blumenbach in Philosophical Transactions*, ann. 1794; Larcher. ad Herod. tom. II, pag. 325—330; Böttigeri Sabina, p. XVII, edit. prim.

etiam inimicas esse et, si pennæ earum crocodilis admoveantur, hos protenus obtorpescere, tradit Ælian. de Anim. X, 21, et 24.

Not. 4. *Cercopithecus* simia caudata (*Meerkatze*), a κέρκος, *cauda*, et πίθηκος, *simia*, sic dicta, nigro capite et pilo asinino (Plin. VIII, 21, seu 30), quam vel Thebis, vel in aliis Ægypti oppidis cultam esse, non aliunde, quod sciam, constat. Juxta Nilum tamen scribit Solinus multos simios nasci, et cercopithecos adorari in Arabia ad [1] Memnonium; *Brit.*

Var. 5. *Memnone*, 21—23, 65. Ita ubivis scribendum putabat Harduin. ad Plin. VI, 30, seu 35; X, 26, seu 37; XXXVI, 7, seu 11.

Not. 5. Designantur Thebæ Ægyptiæ, ubi in templo Serapidis colossus fuit, vel saxea *Memnonis effigies* (e nigro marmore et forma hominis sedentis), quæ, solis orientis percussa radiis, sonum citharæ similem edidisse dicitur, et adhuc exstat. [2] Qui miraculum rei augent, sonum illum, quarto adhuc sæculo post Christ. nat. auditum, dicunt oriente sole lætum, occidente lugubrem fuisse, vel adeo vocem hominis, et quidem canentis vel clamantis vel querentis. — *Memnon* autem Ægyptius solis orientis symbolum fuit, et nomen ejus corruptum traductumque ad res quoque Trojanas ingenio poetarum, qui eum Tithoni et Auroræ filium fecere. [3] — *Chordæ magicæ*, hoc est, statua, quæ magica arte sonum vocalem, instar chordarum citharæ, edere credebatur. Τὸ ἄγαλμα κάθηταί τε καὶ ἀνά πᾶσαν ἡμέραν ἀνίσχοντος ἡλίου βοᾷ, καὶ τὸν ἦχον μάλιστα εἰκάσει τις κιθάρας ἢ λύρας ῥαγείσης χορδῆς, Pausan. I, 42. — *Memnone dimidio*, hoc est, in statua, quæ non integra est, sed dimidiata (vid. ad III, 219); quod terræ motui tribuit Strabo l. c. sed Cambysi Pausan. l. l. et vetus Schol. cujus glossa est hæc: « Memnonis ex ære statua, citharam tenens, certis horis canebat. Hanc Cambyses rex jussit aperiri, existimans mechanicum aliquod esse, quod intra statuam lateret: nihilominus tamen

[1] Grangæus *cercopithecum* putat h. loc. cynocephalum dici, quod is ejusdem prope formæ ac figuræ sit idemque Ægyptiis sacerrimum animal, teste Jo. Pierio Hieroglyph. lib. VI.

[2] Vid. Philostr. in Heroic. c. 4; in Icon. I, 7, et in Vita Apollon. VI, 3 et 4; Callistrat. Stat. I, pag. 891; IX, pag. 901; Tzetz. Chil. VI, Hist. 64; Plin. XXXVI, 7 seu 11; Tacit. Ann. II, 61; Luciani Toxaris c. 27; inpr. Strab. XVII, p. 818, al. 1170, 1171; Pausan. I, 42; Pocockii *Description of the East*, tom. I, pag. 101, 102, tab. 26, 27; ejusd. Inscript. antt. cap. 9; *Jablonski* de Memnone, pag. 58 et 83—117, et qui post illos verum fabulosæ narrationis sensum enucleare conati sunt, de *Veltheim Von der Memnons-Säule*, *Dornedden* in libro, cui titulus est: Phamenophis Goett. 1797, et *Langlès* in nova editione Itinerar. Nordeni: *Voyage d'Égypte et de Nubie*, Paris. 1795, tom. II, pag. 159 seq. et *Creuzer's Symbolik*, tom. I, pag. 307, et tom. IV, pag. 429.

[3] Vid. *Jablonski* loc. laud. et Heyn. Excurs. XIX, et XXVI, ad Virg. Æn. I (edit. nost. vol. II, p. 283—213. Ed.), et not. ad Apollod. III, 12, 14.

aperta statua, quæ erat magice consecrata, horis statutis sonum reddidit. Ideo *dimidio* dixit, id est aperto et diviso.» Schol. nondum editus, quem Douza ad Catull. laudavit: « Statua, inquit, Memnonis filii Auroræ ita arte quadam mechanica composita, ut humana voce Regem et Solem salutaret. Postea rex Cambyses volens hanc rem cognoscere, partem statuæ abscidit, et sic postea Solem tantum, non etiam Regem salutabat: unde *dimidio Memnone* dixit.»

Not. 6. *Thebe*, Θήβη, Διὸς πόλις, vulgo *Thebæ*, et quidem non Bœotiæ vel aliarum regionum urbs sic dicta (vid. ad XIII, 27), sed antiquissima hujus nominis urbs Ægypti, unde hoc loco *vetus*. Cf. Diodor. II, 1. Θῆβαι Αἰγύπτιαι ἑκατόμπυλοι. Hom. Il. IX, 383. — *portis centum*, hoc est multis, ut ἑκατόμπολις Κρήτη et al. Cf. Koeppen. ad Hom. loc. cit., et Diodor. I, 45. qui tamen lib. II. c. 1. *portas centum* dixit quorumdam sententia totidem esse templorum januas. Alii tot aulas vel domos principum innui existimant; vid. Mela I, 9. — *Jacet obruta*, ruderibus seu ruinis; diruta a Cambyse; vid. Plin. XXXVI, 9 seu 14, 2; Diodor. II, 1 (qui et regiam sedem inde Memphin tradit translatam esse). Bochart. Geogr. sacr. p. m. 314 seq., et de *veterum Thebarum magnis vestigiis.*, Tac. Ann. II, 60; Strab. XVII, pag. 816; et Itineraria Pauli Lucæ, Pocockii, Savarii et inp. Nordeni (*Drawings of ruins and statues at Thebes*, Lond. 1741. 4.) — Adeas inprimis mappam geographicam a viro clar. *Barbié du Bocage* descriptam, et hujus editionis Q. Curtio subjunctam, vol. I, pag. 45. Ed.

Var. 7. *Illic cæruleos*, nec piscem *fluminis*, 23. *Illi cæruleos, hi piscem fluminis, illi*, 4 et 9. *Cæruleum* emend. Nic. Heins. ad Virg. Æneid. III, 329, ad Prop. II, 12, 1, et 23, 101 (al. 32, 45), et ad Claud. laud. Stilic. II, 167, quibus locis docet, literam *m* produci propter hiatum et cæsuram, neglecta ecthlipsi. Conf. supra ad I, 151; II, 26; IX, 118, et XII, 36. Refragatur his Schrader. Emendatt. pag. 136 seq. ubi monet, Grammaticos, præstantiores quidem, nihil ejusmodi tradere, adeoque loca, quibus viri docti se tueantur, aut suspecta esse, aut perspicue mendosa. Meo qualicumque judicio talia si et excusanda, tamen non sine necessitate obtrudenda sunt poetæ, et, quamvis illa emendatio Heinsii arridere possit, ut Juvenalis junxerit duo verba sing. num. *cæruleum*, scil. piscem et *piscem fluminis*, leviori mutatione nitori carminis (si nitor est, nec potius nostra lectio, quæ doctior est, magis placet multis) consuli poterit, si reposueris: *Illic cæruleos*, *hic pisces fluminis*. Ita sibi respondent *pisces cærulei*, hoc est, maris cærulei seu marini, ac *pisces fluminis*: et nunc video, ita legi in Cod. 15. — *Illic æluros* non male corrig. Brodæus Miscell. VII, 2, probb. Lindenbr. Nonio (de Esu piscium, c. 2), Schurzfl. et Plathnero, quoniam non satis constet, marinos pisces ab Ægyptiis cultos fuisse, et ex ipsorum potius religione Jove nihil dignum in mari gigni posse docuerit Plato, et ex eo Pierius Hieroglyph. lib. XXXI pr. *Felis* contra, quæ Græcis dicitur αἴλουρος (et hinc quoque *ælurus*, Gell. XX, 8, et Hygin. Astronom. II, 28, ubi vid. Muncker.), Bubasti Ægyptiorum, seu Lunæ sacra fuit ejusque

viva quædam imago; vid. Herod. II, 66, 67; Athen. loc. laud. in Comment. ad vs. 1; Plutarch. de Isid. et Osirid. pag. 376; Diodor. I, et II; *Jablonski* Panth. Ægypt. III, 3, § 3 seq. pag. 60, et 66—71. Vulgatam vero lectionem tuentur Grang. et Scaliger. ad Tibull. I, 7, 14, et aptius sibi h. loc. opponuntur *pisces cærulei*, seu maris et *fluminis*. Vellem tamen aliorum scriptorum locis probari posset, cultum piscium marinorum Ægyptiis in usu fuisse. — *Cramer* monet, vetustatem lectionis *cæruleos* testimonio firmari posse Papiæ, apud quem: *cæruleus bestia marina*, plane ut in gl. Vossiani MS. Cod. « *Cæruleus*, bestia marina Juvenali, » notante Fabricio in ora libri sui. *Cerulos* quoque, tanquam proprium nomen piscis, quædam antiqua exemplaria habuisse, alter Papiæ locus probare videtur: « *Ceruli* dicuntur quidam pisces in Ægypto, » quod si aliunde quoque demonstrari posset, non amplius foret ut de lectione dubitaretur. Ed.

Not. 7. *Illic cæruleos*, hoc est, maris *pisces*. *Piscem fluminis*, Nili, v. c. τὸν λεπιδωτὸν, τὴν ἔγχελυν, τὸν ὀξύρυγχον, τὸν λάτον et al. vid. Herodot. II, 72; Strab. XVII, pag. 812; *Jablonski* Panth. Æg. tom. II, pag. 87.

Not. 8. Notatur ridicula religio hominum, qui canes colant, comites Dianæ venatricis, non vero dominam eorum et venationis deam, Dianam. — *Canis* in Ægypto animal sacrum, inpr. Cynopolitis, dedicatumque Anubidi cynocephalo; vide ad VI, 534. Κυνῶν πόλις Αἰγυπτία πόλις, ἐν ᾗ πόλει ὁ Ἄνουβις τιμᾶται, Steph. de Urb.; Lactantius de falsa Sap. V, 20, tradit, canes in tanto apud Ægyptios honore fuisse, ut, si in domo aliqua canis moreretur, omnes in ea toto corpore raderentur, quod maximi fuerit luctus indicium. Verba *nemo Dianam veneratur* pathice magis et ironice, quam vere dicta putant, quod Ægyptii Bubastin coluerint, quæ Ἄρτεμις Græcorum seu Romanorum Diana fuerit. Ita certe Bubastin interpretantur Herodot. II, 156, aliique scriptores veteres, quos laudat *Jablonski* Panth. Ægypt. III, 3, tom. II, pag. 59 seq. Idem tamen vir doctus bene de hoc loc. ibid. pag. 58, ita disputavit: « Potest hic esse verborum illorum sensus, oppida permulta colere *canem*, Anubim videlicet, in quibus tamen nullus Bubasti vel *Dianæ* cultus offerretur. Aut potuit poeta id intelligere de *Diana* Græcorum et Romanorum, montium nemorumque custode et venatorum præside, quam sane in *Bubasti* sua (symbolo novilunii) Ægyptii non venerabantur. Forte etiam tempore illo, quo scribebat Juvenalis, sacra Bubastia, olim Ægyptiis sacro sancta summaque solennitate ac lætitia celebrata, a pristino splendore magnopere desciverant neglectaque jacebant. Neque etiam scriptor aliquis ætate illa junior nunc mihi succurrit, qui de sacris illius Deæ, seu suo etiamnum ævo celebratis, loquatur. Non mediocriter suspicionem hanc auget Strabo XVII, pag. 353, ubi loquens de urbe Bubasto solum ejus nomen commemorat, templi vero ibidem visendi sumptuosi et vere admirandi mentionem plane nullam injicit. »

Var. 9. *Ac frangere*, 10, 12, 16—20, 22—25, 45—50, 54—69, 71—74, 77.

Not. 9. Non animalia tantum sacra erant Ægyptiis, sed arbores etiam et plantæ, *porrum, cæpa*, allium, lens, faba, etc. Conf. Diodor. II, 4; Plin. XIX, 6 seu 32 (*Allium cæpasque inter Deos in jurejurando habet Ægyptus*); ibique Hard. Neque tamen, quod poeta hoc loco ridet, has plantas in deos retulisse divinumque iis cultum tribuisse videntur Ægyptii; quod nec Plinium loc. laud. sibi persuasisse crediderim, cujus verba etiam hoc sensu accipi possunt: Ægytii non modo per deos jurant, sed per allium quoque et cæpas. Id forte eamdem ob caussam fecerunt, ob quam Rhadamanthus jussisse dicitur, per anserem vel canem vel arietem, platanum aliave hujus generis jurare; ut scilicet nemo temere nomine divino ad res quascumque abuteretur. [1] Ægyptii plantas, supra memoratas, valetudini forte noxias esse putarunt (conf. Diodor. loc. cit.), et sacras hinc fecerunt, ut nemo eas ederet; vel alias ob caussas iis abstinuerunt. Cur nefas duxerint *cæpas* edere, docent Plut. de Is. et Osir. Opp. tom. II, pag. 353. E. F. (Οἱ δὲ ἱερεῖς ἀφοσιοῦνται καὶ δυσχεραίνουσι καὶ τὸ κρόμμυον παραφυλάττοντες, ὅτι τῆς σελήνης φθινούσης μόνον, εὐτροφεῖν τοῦτο καὶ τεθηλέναι πέφυκεν. Ἔστι δὲ πρόσφορον οὔτε ἁγνεύουσιν οὔτε ἑορτάζουσι, τοῖς μὲν, ὅτι διψῆν, τοῖς δὲ, ὅτι δακρύειν ποιεῖ τοὺς προσφερομένους.) et ex eo Gell. XX, 7, al. 8.

Not. 10. Salsa, sed injusta, opinor, irrisio ridiculæ superstitionis.—*O sanctas*, religiosas, *gentes*, σαρκαστικῶς, ut *o sancta simplicitas!*—Eadem expressit nostras *Boileau* in Sat. XII, non adeo feliciter cæteris adjecta, quamvis ibi quoque veteris athletæ vires interdum appareant. Sic ille:

> « On vit le peuple fou, qui du Nil boit les eaux,
> « Adorer les serpens, les poissons, les oiseaux;
> « Aux chiens, aux chats, aux boucs, offrir des sacrifices,
> « Conjurer l'ail, l'ognon, d'être à ses vœux propices,
> « Et croire follement maîtres de ses destins
> « Ces dieux nés du fumier porté dans ses jardins. »

Ed.

Not. 11. *Lanatis animalibus abstinet omnis mensa*, hoc est, ovium esu abstinet omnis Ægyptus, et quidem, si Diodor. II, 4, fides habenda, quoniam his edunt fetus et lac, caseum lanamque hominibus præbent, adeoque propter summam utilitatem; vel propter primum signum Zodiaci, ovis vel arietis, quem sol ingreditur, figura expressum; unde etiam Saitis ac Thebæis aries vel ovis sacra erat et in templo Jovis Thebæi seu *Amun*, tanquam viva Ammonis imago, nutriebatur, de quo vid. Herodot. II, 42; Strab. XVII, pag. 559; Lucian. de Astrolog. c. 7; *Jablonski* Panth. Æg. I, 3, et II, 2, tom. I, pag. 74, 75 et 161—173.

Var. 12. *Fœtum violare*, 45.

Not. 12. Capra et potissimum caper, seu hircus, animal sacrum

[1] Vid. Eustath. ad Hom. Odyss. ύ, p. 1871, ed. Rom. *Jablonski* Panth. Ægyp. V, tom. III, pag. 8, 9, et Harduin. loc. cit.

Ægyptiis, præcipue Mendesiis, quorum sanctissimus deus fuit Mendes, symbolum vis sativæ ac genitivæ, quæ in natura inest, vel fecunditatis fertilitatisque, qua mundus noster conservatur; unde hircus, tanquam viva Mendetis imago, colebatur in magnifico templo, quod in honorem Mendetis exstructum erat in metropoli Mendesiorum Thmui, quæ etiam a numine tutelari Mendes dicebatur. Conf. Herodot. II, 46 (qui hircum quoque in Ægyptiorum lingua Μένδην appellari tradit); Suidas, voc. Μένδην; Bochart. Hieroz. part. I, lib. II, c. 43; et *Jablonski* Panth. Æg. II, 7, tom. I, pag. 272—289. Μενδήσιοι τὸν Πᾶνα τιμῶσι καὶ τὸν τράγον, Steph.

Not. 13. Nefas in Ægypto animalibus, sed fas *humanis carnibus vesci!* Hinc omnis et justa poetæ indignatio, quam per totam effudit satiram et quæ ad hanc scribendam eum impulit. Conf. Diodorum, II, 4, qui tradit, fame olim Ægyptios premente, multos fuisse, qui humanam ederent carnem et ab animalibus sacris abstinerent. Neque tamen omnes Ægyptii nefas duxerunt quibuscumque animalibus vesci, sed alia gens aliis iisque sacris et quæ vivæ Deorum imagines essent. Illa quoque dementia immanisque crudelitas, cujus insigne exemplum inf. vs. 33 seq. commemoratur, non omnibus Ægyptiis exprobrari protest: et minus mira videri debet, quoniam ex religione profecta est. Ab hominibus enim, quorum mentes superstitione aut perversis de Diis rebusque divinis opinionibus imbutæ sint, inhumanitate ac sævitia omnem superari posse barbariam, historia medii, quod dicitur, et vel nostri ævi docet. Conf. Lessingii Nathan.

Anal. 13—32. Quæ Ulysses *Alcinoo*, Phæacum regi, a quo exceptus erat hospitio (Hom. Odyss. VI—XIII), *super cœnam*; h. e. inter cœnam, seu cœnandum, narravit de inhumanitate et ἀνθρωποφαγίᾳ *Cyclopum*, inpr. Polyphemi, et *Læstrygonum*, ferarum Siciliæ et Italiæ gentium (Hom. Odyss. IX, 106—125, 180—542, et X, 80—132), etsi fabulosa videbantur ipsis Phæacibus, tamen minus atrocia sunt, quam quæ his temporibus in Ægypto contigerunt quæque de Tentyræis referam. Ægyptii, sapientiæ fama olim clarissimi, barbaris comparantur populis: quæ tamen comparatio proprie non nisi ad Tentyræos et crudelitatem, ex religione natam, spectat.

Not. 13 seq. Conf. Lucian. ver. hist. I, 3. Ἀρχηγὸς δὲ αὐτοῖς (Ctesiæ et Iambulo, qui fabulose multa narrarunt) καὶ διδάσκαλος τῆς τοιαύτης βωμολοχίας ὁ τοῦ Ὁμήρου Ὀδυσσεύς, τοῖς περὶ τὸν Ἀλκίνοον διηγούμενος ἀνέμων τε δουλείαν καὶ μονοφθάλμους καὶ ὠμοφάγους καὶ ἀγρίους τινὰς ἀνθρώπους, ἔτι δὲ πολυκέφαλα ζῶα καὶ τὰς ὑπὸ φαρμάκων τῶν ἑταίρων μεταβολάς, οἷα πολλὰ ἐκεῖνος πρὸς ἰδιώτας τοὺς Φαίακας ἐτερατεύσατο. — *Attonito* novitate et miraculo rerum, quas Ulysses narrabat. — *Tale facinus*, scil. ἀνθρωποφαγίαν Polyphemi et Antiphatis.

Var. 14. *Narravit*, 22. — *Ulixes* recepi ex 17, 19, 20, 58. *Ulyxes*, 23, 46, 47. Vulgo *Ulysses*. Cf. ad IX, 65, et XI, 31.—Var. 15. *Atque* pro *aut*, 16.

Not. 15. *Bilem*, iram et indignationem. — *Quibusdam* convivis, Phæacibus discumbentibus.

Var. 16. *Moveat*, 62, 68, 71, 73.

Not. 16. *Aretalogus*, qui de virtute sua (ἀρετῇ) rebusque a se gestis multa prædicat, qualis fuit miles ille gloriosus Plauti.[1]

Anal. 16—23. Verba cujusdam e Phæacibus accumbentibus, fabulosa hæc audientis; quod ex vs. 24, intelligitur. Egregie autem augetur miraculum rei eo, quod vel rudi feroque populo Ulysses mendax videtur aretalogus; sed, quod facete poeta vs. 24, 25, addit, iis tantum convivis Alcinoi, qui *nondum ebrii* erant. Ipsa quoque Phæacis hujus oratio festiva ac præclara.

Var. 17. *Scylla* pro *sæva* conjicit Schrader.

Anal. 17—22. Memorantur fabulosa, quæ Ulysses Alcinoo narravit de Charybdi, Læstrygonibus, Cyclopibus, Scylla, Symplegadibus, utribus Æoli et Circe.

Not. 17. *Charybdis* propr. vehementior fluxus undarum, quæ a septemtrione in Austrum, acrioribus potissimum ventis australibus, qui eas repellunt, ad scopulum, ex adverso Scyllæ positum, alliduntur.[2] — *Vera Charybdi*, non fabulosa, qualem adumbravit Ulysses ap. Homer. loc. laud. — *Abicit* ἀρχαϊκῶς et metri caussa dictum pro *abjicit*, ut passim omnia ex *jacio* composita, *subicere*, *inicere*, *adicere*, *proicere*, *conicere*, *obicere*, unde *obices* et *subices*.[3]

Var. 18. *Læstrigones*, 13, 16, 24. — *Cyclopes*, 13, 16, 24. *Et Cyclopas*, 10, 11, 17—20, 25, 27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et XX MSS. Paris. quod arridebat Schurzfl. et Ach. ut exprimeretur res ipsa, grandis scil. Cyclopum vastitas et moles quadrata, versu spondaico durum sonante.

[1] Conf. Sueton. Aug. cap. 74, ubi Casaubonus *aretalogos* monet parasitos esse philosophos, qui de virtutibus disputare soliti sint apud mensas divitum : quos *circulatores* vocat Seneca Epist. 29. Sed vid. *Ernesti* ad Sueton. loc. cit. Turneb. Advers. X, 12. *Aretalogus*, inquit, non tam videtur a virtute (ἀρετῇ) dici, quam ab ἀρετὸς, id est, gratus et placeus, qui narrationes et fabellas acroamataque auribus auditorum grata loquitur : proinde et nugatores eo etiam nomine et garruli censentur, quum usu veniat persæpe, ut scurræ illi nugentur et garriant. Idem perperam putabat, *aretalogum* hic a Juvenale vocari Ulyssem ex *Arete*, uxore Alcinoi; hujus autem nominis priores syllabæ producuntur.

[2] Conf. Hom. Odyss. XII, 73 seq. 101 seq. 235 seq. Cluver. Sicil. Ant. I, 5; Heyn. ad Virg. Æneid. III, 240 seq. et Herrmanni Mytholog. tom. I, pag. 374.

[3] Vid. Intpp. l. class. Gell. IV, 17; Spalding. ad Quint. I, 4, 11; Broeck. et Heyn. ad Tibull. I, 8 (9), 54; Munker. ad Fulgent. II, 4; III, 6; Duker. ad Flor. I, 10, 5.

Not. 18. *Læstrygones*, ferus populus, cujus reges Lamus et Antiphates fuere ac prisca sedes Formiæ, opp. Latii in finibus Campaniæ (hod. *Mola, in Terra di Lavoro*), prope Caietam (nunc *Gaeta*) in intimo sinus Caietani seu Formiani recessu.[1] — *Cyclopes* fera Siciliæ gens, quæ, æque ac Læstrygones, carne humana vesci solebat.[2] — Notissimus eorum Polyphemus, qui Ulyssis socios devorasse dicitur. Conf. ad IX, 64, 65.

Var. 19. *Procurrentia saxa* conj. quidam male; vid. Heins. ad Ovid. Met. VII, 62.

Not. 19. *Scylla* rupes ad litus Italiæ, versus Scyllæum opp., cui humana forte olim forma fuit.[3] — *Citius Scyllam crediderim*, etc. vid. ad X, 220. — *Saxa Cyaneæ*, Κυάνεαι scil. πέτραι, petræ seu cautes, duæ insulæ vel potius cautes sub ingressum Ponti Euxini seu Bospori Thracii, a cæruleo vel maris colore sic appellatæ (vid. Schol. Apollon. ad lib. II, 318), quæ olim non sine periculo transeuntium inter se *concurrisse* feruntur (unde et Πλαγκταί, vagæ, errantes, Συμπληγάδες et Συνδρομάδες dictæ), sed Argonautis transgressis immobiles stetisse (Apollon. II, 309 seq. 551—610). Fabulosa narratio de concursu earum inde orta, quod tam parvo (XX stadiorum) discretæ erant intervallo, ut, potissimum iis, qui eminus eas conspicerent, concurrere quasi inter se aut collidi viderentur (vid. Strab. III, pag. 149, et VII, pag. 319), vel ut ex adverso intrantibus geminæ cernerentur paulumque deflexa acie coeuntium speciem præberent (ita Plin. IV, 13, seu 27); vel denique, quod situs earum sub navigationis per Pontum Euxinum initia incertus habebatur, ita ut errare per mare crederentur (quæ est sententia Heynii ad Apollod. I, 9, 22). Ita etiam Argonautarum navigatione immobiles aut stabiles factæ perhibentur propterea, quod illa verus earum situs veraque indoles innotuit, et transituris postea metus periculi ademtus est. « Hodie illas vulgus vocat *Pavonare*: Thevetus etiam testatur, eas Barbaris dici *Iarcases*, » Grang. Vetus Schol. (nam reliqui interpretes id tacitum relinquunt) quærit h. l. « numquid et ab hæc saxa Ulyxes accessit? » Sed conf. Hom. Odyss. XII, 55 sq. ubi Cyaneæ petræ seu Πλαγκταὶ non in Euxino, sed Siculo mari collocantur, et Ulysses Alcinoo narrat, Circen suasisse, ut, non per Planctas, sed per Scyllam et Charybdim, ut viam minus periculosam iret. De vocibus *concurrentia saxa Cyaneas* vid. Var. Lect.

Var. 20. *Cyaneas* semper suspicatus sum, et nunc recepi ex 28, ut sit appositio et interpretatio verborum *concurrentia saxa*. *Cyanes* perperam legitur

[1] Vid. Spanhem. ad Callim. H. in Dian. 67; Fazellus Rer. Sicul. I, 2; Mitscherl. ad Horat. Od. III, 16, 34, 17, 1—9; Heyn. ad Tibull. IV, 1, 59, et inpr. Exc. I, ad Virg. Æneid. VII (huj. Ed. vol. III, p. 350. Ed.).

[2] Vid. Plin. VII, 2, et Heyn. ad Virg. Æneid. I, 201, et III, 582 seq.

[3] Conf. Homer. Odyss. XII, 73—100; Cluveri Sicil. Ant. I, 5; Heyn. ad Virg. Æneid. III, 429 seq. et Herrmann. Mythol. t. I, p. 373, 374.

in 13, et recentt. editt. Prat., Bipont., al. Vulgo *Cyaneis* : at saxa non concurrunt Cyaneis, sed *Cyaneæ* scil. rupes seu cautes sunt ipsa *saxa concurrentia* ; neque probanda est sententia Ach. qui *Cyaneis* putat esse nom. plur. accus. tert. declin. pro *Cyanes*, ut *patreis*, *sorteis*, etc. pro *patres*, *sortes*. Nam *Cyaneis* est nom. adject. (vid. Comm.) et vox quatuor, non trium syllabarum, quarum et secunda et tertia brevis est. *Sicaneis* emend. Schrader. audacter invitaque Minerva, et *saxa Cyanea* Dausqueius ad Sil. XIV, 515, p. 628, contra metri leges et κακαφώνως. — *Plenos vel*, 21.

Not. 20. Ex Hom. Odyss. X, 1—75, nota est fabula de ventis, qui *utribus* inclusi ab Æolo dati sint Ulyssi navigaturo, et postquam hujus socii utres aperuerint, rati aliud intus latere, soluti atrocem moverint tempestatem : unde et poeta bene *tempestates* dixit pro ventis, earum caussis. Conf. Heyn. in Exc. I. ad Virg. Æn. I.

Var. 22. *Grunisse*, 46, 47, 50, 60, 64. *Grinnire*, 13.

Not. 21, 22. *Circe* famosa venefica, cujus sedes a poetis ex Æa, Colchorum urbe, translata est in Ææam ins. sive Circeios prom. Latii, ubi Ulyssem excepisse hospitio et *Elpenora cum* XXI aliis *remigibus* vel sociis ejus *tenui verbere* virgæ *percussos* (ῥάβδῳ πεπληγυῖα) mutasse in *porcos*, mox vero veneficiis pristinæ formæ restituisse dicitur : quo mytho voluptatum vis ad mores ferinos hominibus induendos et rationis ad eosdem exuendos declaratur.[1] — *Elpenora* fuisse e sociis Ulyssis, in sues mutatis, non constat ex Homero, qui tamen alia de eo refert Odyss. κ, 552 seq. et λ, 51—80. Grangæus eum potius nominatum putabat, quam quemquam aliorum, quod ebrius obdormiverit in tecto ædium Circes et deinde lapsus per gradus interierit. — *Cum remigibus porcis*, hoc est, qui in porcos mutati erant.

Not. 23. *Tam vacui capitis*, sine cerebro (κενεγκεφάνων vet. Schol.), hoc est, tam bardum stupidumque, *populum Phæaca*, Phæacium (vid. ad XIV, 287), *putavit esse*, ut talibus fabulis fidem haberet? *Phæacia* ins. Ionii maris prope Epirum, quæ etiam *Corcyra* vocatur et nunc *Corfu* : unde mox *Corcyræa urna* (conf. Plin. IV, 12, seu 19, ibique Hard.). *Phæaces* autem pro crudelibus et stultis etiam proverbii loco dicebantur; ut et pro iis, qui cutem curant luxuriaque diffluunt, v. c. Horat. Epist. I, 15, 24. Notus potissimum Alcinoi luxus : unde lepide mox apteque de ejus convivis vs. 24. *Sic aliquis merito* dixit, qui *nondum ebrius* erat, etc., et de *urna* temetum ducere. Conf. ad vs. 16 seq. — *Temetum*, vinum, quia præcipua *temulentiæ* caussa est (conf. Gell. X, 23; Plin. XIV, 3, et Festus); *minimum temetum*, vid. Var. Lect. — *Temetum duxerat*, hauserat vel biberat, ut *ducere pocula* apud Horat. Od. I, 17, 22 (ubi vid. intpp.), vel *Cadus erat vini : inde implevi hirneam : eam ego vini eduxi meri* apud

[1] Conf. Homer. Odyss. κ, 135—168; Heyn. Exc. I, ad Virg. Æneid. VII, et Hermanni Mythol. tom. I, pag. 392 seq.

Plaut. Amphitr. I, 1, 273, 274, νέκταρ et μέθυ ἀπὸ et ἐκ κρητῆρος ἀφύσσειν καὶ ἐγχέειν δεπάεσσιν (*urnæ* h. l. de cujus voc. proprio significatu vid. ad VI, 426); apud Hom. Iliad. I, 598, et Od. IX, 9.

Var. 24. *Hic*, 20.

Var. 25. *Temeti* (scilic. *minimum* vs. 24) recte, opinor, emend. Schrader. idemque et nobis in mentem venit. Hoc non refellitur saltem exemplis laudatis ab Hein. qui perperam jungit *multum lacrymas* apud Virg. Æneid. III, 348. *Quantum fides* apud Liv. I, 16 extr. (ubi Duker. ita legendum censebat) et similia. — *Diduxerit*, 16. *Deduxerit*, 12, 13. *Deduxerat*, 2—4, 7, 11, 15, 17, 19—22, 24—27, 45—49, 55, 57—60, 65, 66, et omnes fere Codd. Paris. contra usum loquendi et metrum; nam priores syll. vocis *temetum* producuntur.

Var. 26. *Hæc*, 12, 17, 19, 21, 22, 45.

Not. 26. Ulysses solus sociis amissis naufragio evaserat, et postquam duas nataverat noctes ac dies, in litus Phæaciæ ejectus erat. Vid. Homer. Odyss. V, 365 seq. *Ithacus*, Ulysses; vid. ad XIV, 287. — *Nullo sub teste*, sine teste; ut apud Ovid. Met. XIII, 14, 15. *Sua narret Ulysses*, *Quæ sine teste gerit*. Vid. ad IV, 12. Quæ contra mox narrat poeta, non minus *quidem miranda* erant, *sed nuper gesta*, et totius *populi scelus;* unde veritas rei facile explorari ac cognosci poterat. — *Canebat* facete dictum videtur pro *narrabat*, ut fabulosæ designentur narrationes, quales solent esse poetarum, qui proprie *canere* dicuntur.

Var. 27. Nomen consulis varie h. loc. exhibent codices tam scripti quam editi. *Junio*, 8, 9, 11, 14, 17—20, 23, 70, 75, 76, 77, 82, et XVII MSS. Paris. Recte, opinor; vid. Comm. Nomen corruptum videtur ab imperitis librariis, qui putabant, metri leges prohibere, quo minus servaretur. Sed *Junio* δισσύλλαβος vox est, et ejusmodi συνίζησις passim obvia. Sic apud Silium (ut ex hoc solo exempla petam) *Pelio* dicitur, III, 495. *Tenuia* et *tenuis*, IV, 147; VI, 19. *Semiusta*, III, 16. *Semiambustus*, II, 681. *Semianimis*, IX, 123. *Semiermis*, XII, 467. *Genua*, I, 529. *Proinde*, II, 353. *Alveo*, III, 450; IV, 602. *Sinuosa* et *sinuata*, II, 172; VI, 226; VII, 503; X, 181; XV, 173, 621. — *Iuno* legitur in 25, 49, 55—57, 59, et III MSS. Paris. *Ionio* in 15. *Vinio* in 16. *Iumo* in 22. *Iunco* in 10, 21, 27, 46—48, 54, 58, 60, et X MSS. Paris. *Vinco* in 24, 45, 50, 61—69, 71—74, 81, et V Codd. Paris. Lipsius in Epist. Quæst. IV, 20, monuit, neque *Vincum*, neque *Iuncum* consulem inveniri in Fastis, et posteriorem horum partem intricatam esse propter consules crebro suffectos. *Iuncus* quidem aut *Iunctus* Commodo regnante cum Severo consul fuit; vid. Lamprid. in Commodo, c. 4, et Ulpianus lib. XXVIII, Digest. de fideicommissis libertatibus. Sed nec definiri potest, quæ vera horum consulum nomina fuerint, nec probabile est, Juvenalem ad Commodi ætatem vixisse. — Britannicus suspicabatur, *nuper* h. loc. ut passim, de longo tempore dici, et *Vincum* forte consulem fuisse sub imperio Neronis auctoremque conjurationis *Vincianæ*, de qua vid. Suet. Ner. c. 36. Enimvero ibi in plerisque iisque optimis

libris legitur *Viniciana*, et *Viniciorum* gens clarissima fuit; vid. interpp. Tac. Ann. VI, 15, 45; XIV, 40; Suet. Aug. c. 64, 71. — Grangæus conj. *Vero*, ut designetur Verus, qui cum Fulvio consul fuerit imperante Domitiano. Notior est L. Ceionius Commodus Verus, ab Hadriano, et inpr. ejus filius, ab Antonino Pio adoptatus. Hic a. V. DCCCCVII. consul, et deinde cum M. Aurelio Imperator fuit.

Not. 27. En memorabilem temporis definitionem, quæ ad majorem quoque rei fidem faciendam valet. Sed proh dolor! neque lectio satis certa est, neque constat, quis et quando *Junius* ille *consul* fuerit. Nonnulli perperam intelligunt ipsum Juvenalem nostrum; alii *App. Junium Sabinum*, qui cum Domitiano (cujus hic etiam satirice perpetuum consulatum silentio notari non abs re videbatur Pithœo) consul fuit anno Urbis conditæ DCCCXXXVI; Salmasius vero in Exercitationibus Plinianis, p. 447 seq.— *Q. Junium Rusticum*, qui consul fuit cum Hadriano, anno imperii ejus tertio et Urb. condit. DCCCLXXII. Hæc conjectura ceteris probabilior est, et tum hæc satira eodem anno scripta videri potest, quo decima tertia; vid. ad XIII, 16, et vit. Juven. per annos digestam pr. — Vetus Schol. « De se dicit Juvenalis, qui in Ægypto militem (*limitem*, conf. Hennin. et *vitem*, insigne centurionis, Pith. sed *militem tenuit* defendit Cramer. plane ut ap. Suet. Aug. c. 9, *solus rempublicam tenuit.* Ed.) tenuit, et ea promittit se relaturum, quæ ipse vidit. »

Var. 28. *Facta*, 20. — *Combi*, 24. *Compti*, 22. *Coctæ*, 19. *Cepti*, 23. Conf. ad vs. 35.

Not. 28. *Referam*, quæ *nuper gesta* sunt *super*, supra, ultra, ut ὑπὲρ (vid. Duker. et nos ad Liv. I, 2, 3, et XXXI, 47, 3.), *mœnia Copti calidæ* (vid. ad. VI, 527), intra fines Copti et Tentyrorum. Aptius etiam voc. *super*, hoc est, ultra, si poeta, qui *refert*, *quæ ipse notavit* et vidit (vs. 45.), Copti commoratus est, quum bellum hoc inter Coptitas et Tentyritas, incolas oppidorum finitimorum (vs. 33), gereretur. — *Coptus* (*Copti*, vs. 35), commune Arabum Ægyptiorumque oppidum, a Diocletiano dirutum nec nisi XII mill. pass. remotum a Tentyris; emporium celeberrimum, quo merces Indicæ, Arabicæ et Æthiopicæ, Arabico sinu advectæ, deportabantur. Metropolis fuit Nomi Coptici, et mediterranea, non ad ipsum Nilum sita, sed ad canalem ex hoc fluvio ductum, in quo merces illæ, ab Arabico sinu vel Berenice camelis et via publica Coptum devectæ, navibus in Nilum et deinde Alexandriam deferebantur. vid. Plin. V, 9; VI, 23, seu 26, et X, 33, seu 49; Strab. XVI, p. 781, al. 1128, et XVII, pag. 815, al. 1170, Zonar. II, extr. *Mémoires sur l'Egypte ancienne et moderne par d'Anville*, pag. 196. Abulfedæ Descript. Ægypti, pag. 16, et ad eum Michaelis not. 153—164, pag. 73—78, ubi præter alia docet, vicum hodiernum *Koft* vel *Kift*, ad ipsam Nili ripam situm, non esse Coptum antiquam, sed vicum, quo pro portu usa sit Coptus, urbs mediterranea, et in quo nomen ejus hæserit. Ramusio putabat, Coptum hodie *Canam* dici seu *Chanam*.

VAR. 29. *Scelera*, 2, forte rectius.

NOT. 29 seq. *Nos* referemus *scelus*, non unius hominis, sed *vulgi*, totius populi, quale numquam auditum est nec a *Tragicis* poetis descriptum; *graviora cunctis cothurnis*, hoc est, iis, quæ in tragœdiis solent tractari. Vid. ad VI, 506.

NOT. 30. *A Pyrrha*, inde a tempore Pyrrhæ, hoc est, diluvii, quo Deucalion et Pyrrha, uxor ejus, vixere, ut supra I, 81 seq.

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Navigio montem adscendit, etc.

ubi vide notas. — *Syrmata*, tragœdias (ut apud Martial. IV, 49, 8, et XII, 96, 4); vid. ad VIII, 229.

VAR. 31. *Populos*, 16. — VAR. 32. *Produxit in ævo*, 13, 22.

VAR. 33. *Inter finitimas* scilicet urbes emend. Salmas. Exerc. Plin. p. 447. Sed junge *inter finitimos Coptos et Tentyra.*

NOT. 33 seq. Conf. ad vs. 2. — *Inter finitimos Coptos et Tentyra*, hoc est, inter finitima oppida eorumque incolas.

VAR. 34. *Et* deest 19. — *Satiabile*, 13. Ego potius versum hunc pannum esse crediderim, a versificatore aliquo assutum. Caussam non expiscari potest Hein. Quia ταυτολογικῶς dicta sunt *vetus*, *antiqua*, *immortale*, *numquam sanabile*, ut et *simultas*, *odium*, *vulnus*.

NOT. 34. *Vulnus* animi, dolor vel indignatio et ira, Gr. ἕλκος. Conf. Var. Lection.

VAR. 35. *Ombos* pro *Coptos*, 1, 14, 18, 61, 70, 75, 76, 77, 81, 82. *Combos*, 10, 17, 20—22, 24, 25, 45—50, 54—60, 62—69, 71—74. *Cumbos*, 19, 23, 27, *Cambos*, 16. *Combros*, 11, 15. Eadem varietas est in MSS. Paris. Sed in Cod. Puteano, qui omnium antiquissimus est, exstat *Copos*, quod ad veram lectionem ducit, quam cum Ach. substitui pro vulgata *Ombos*, quæ semper me offendit : nam describitur bellum, *antiqua simultas et immortale odium inter* FINITIMA oppida (vs. 33), inter quæ etiam illa propter religionem, commercium rixasque varii generis multo facilius, quam inter ea, quæ longiori intervallo dirimuntur, et oriri sane et sævire possunt. *Finitima* autem oppida non sunt *Ombi* et *Tentyra*, sed *Coptus* et *Tentyra* (quod jam monuit Salmas. in Exerc. Plin. pag. 448); nam *Ombi*, Ὄμβοι, in Nomo Ombite et ad orientalem Nili ripam, ubi nunc castellum *Cûm Ombo* (vid. *Travels to discover the source of the Nile, by James Bruce*, vol. I, cap. VI, pag. 143). *Tentyra* in Nomo Tentyrite et ad occidentalem Nili ripam sita erant, et longe ab Ombis remota. *Coptus* vero a Tentyris non nisi XII milliaria abest, caput non ejusdem quidem, sed contermini Nomi. Quod jam intelligitur ex Plinio, qui lib. V, 9. Thebaidis nomos hoc ordine enumerat : « Ombiten, Phatniten, Apollopoliten, Hermonthiten, Thiniten, Phaturiten, Coptiten, Tentyriten, Diospoliten, Antæopoliten, Aphroditopoliten, Lycopoliten. » A Plinio non multum discrepat

Strabo, nisi quod ille a summo incipit, et hic adscendit ab inferioribus. Præterea non *Ombitæ* tantum, sed etiam *Coptitæ* religiose colebant crocodilos, quos Tentyritæ aversabantur et prosequebantur; vid. supra ad vs. 2, in Comm. Hinc *Coptos* h. loc. legendum esse pro *Ombos* recte suspicati sunt de *Pauw* (*Recherches philosophiques sur les Égyptiens et les Chinois*, tom. II, pag. 160), et viri docti, a *Dusaulx* consulti, *Barthélemi* et *Larcher*. Qua lectione recepta dispelluntur tenebræ, tum versibus 28, 33 et 35, tum toti satiræ librariorum incuria offusæ. Eadem firmatur iis, quæ de origine erroris adnotavit *Achaintre*: « Probabilior videbitur mutatio vocis *Coptos* in *Combos* (quod in plerisque MSS. et editt. legitur), quam *Ombos* in *Combos*: facilius est enim unam alteramve literam (in media voce) mutare, quam literam initialem voci cuilibet addere aut detrahere. Vitioso autem vocis sono per secula IX et X; litera *m* multa in nomina, verba et adjectivos irrepsit. Inde ex *Coptos* factum *Copos*, ut fert Put. Codex, ex eo *Compos*, ex hoc *Combos*, *Cumbos*, *Cambos*, *Combros*: sed quia paullo sapientiores aliqui noverant, oppida horum nominum nulla esse in Ægypto, dempta litera *c*, dixerunt *Ombos*. » Huc accedit, quod librarii eodem modo vocem *Copti* corruperunt vs. 28, et substituerunt *Combi* et *Compti*; ut contra Κόμβοι pro Ὄμβοι apud Ptol. IV, 5 (alii Ὄμβροι, et apud Steph. Byz. Ὄλβοι, in Notit. Imper. Rom. s. 20, *Ambo*). Ne tamen dissimulem, quod nobis obverti possit, idem oppidum vs. 28 vocatur *Coptus*, et forma nom. pl. non alibi occurrit. Enimvero hæc difficultas non tanti est, quanti nonnullis videri possit; et innumera hujus rei exempla passim sunt obvia. Sufficiat unum memorasse, ex ipso hoc loco petitum: nam et *Tentyra* in plur. nom. nemo forsan dixit præter Juvenalem.

Not. 35. *Coptos*, vid. ad vs. 28. Vera autem videtur hæc lectio esse, non *Ombos*; vid. Var. Lect. *Tentyra* vel *Tentyris*,[1] hod. *Dendera*, urbs Thebaidos, in Africæ latere seu ad occidentalem Nili ripam sita et proxima Diospoli parvæ (a qua versus austrum eam M. P. XXVII, abesse docet Antoninus), unde Τεντυρίτης νομὸς dictus (Plin. V, 9), ubi permulta adhuc reperiuntur rudera cum tot notis hieroglyphicis, ut vix per annum delineari possint.[2] — Monumenta quæ supersint *Tentyris* (*Denderah*) et *Copti* (*Kest*) vide in opere inscripto: *Description de l'Égypte, ou Recueil des observations et des recherches qui ont été faites en Égypte pendant l'expédition de l'armée française. Paris,* 1818; *tom. II, troisième livre, ch.* 10. Nuper quoque Lutetiam feliciter advectum est vetus quoddam monumentum, ex famosa illa urbe Tentyri non sine periculo revulsum, de quo plures tunc temporis dissertationes in lucem prodierunt, doctis inter se dissidentibus utrum illud nomine *Zodiaci*, an *planisphæræ* insignirent. Ed. — *Utrimque*, ab utraque parte, civitate.

[1] Plur. nom. τὰ Τέντυρα, h. loc. et infra vs. 76; sed sing. in Notit. Imp. Rom. apud Strabonem, Ptolemæum et alios complures. *Tentyris* apud Plin. Hist. Nat. V, 9, seu 11, ubi vid. Hard.

[2] Vid. *Bruce's Travels to discover the source of the Nile*, vol. I, cap. IV, pag. 103 seq.

VAR. 36. *Vulgi*, 16, 17, 19, 20, 22, 23, 28, 45.

NOT. 36 seq. Vid. supra ad vs. 2.

VAR. 37. *Colit*, 23. — *Credit*, 22, 25.

NOT. 38. *Tempore festo alterius populi*, Tentyritarum (ut vs. 73, *pars altera*); ut alii putant, Coptitarum. Conf. ad vs. 73 seq. — *Rapienda*, captanda, raptim et cupide amplectenda: nam *rapere* seu *corripere*, gr. ἁρπάζειν, dicitur pro raptim sive facere sive capere, verb. causs. tempus, diem, pugnam, gressus, letum, viam, campum, etc.[1] — *Occasio* odii expromendi atque ulciscendi, seu prohibendi, *ne* Coptitæ *lætum diem*, hoc est, lætitiam festi diei, *sentirent*, etc., quo invidia rei augetur.

VAR. 39. *Multis* pro *cunctis*, 15.

VAR. 40. *Visaque majorum*, 7. *Majoribus ac ducibus*, 11.

NOT. 40. *Primoribus inimicorum*, Coptitarum; alii: Tentyritarum.

VAR. 41. *Nec magnæ*, 11. *Magnæ ne*, 45. *Magnæ nec*, 23. — *Gaudia vitæ*, 22.

VAR. 42. *Sentiret*, 16, 45, 67.

NOT. 42. Ægyptii *cibos palam et extra sua tecta capiunt, obscœna intimis ædium reddunt*, Mela, I, 9.

VAR. 43. *Luce ac nocte* (cum ingrata elisione), 10, 11, 12, 17, 19, 20, 21, 27, 45—49, 54, 55, 57—60, 64. — Pro *jacentem*, hoc est, stratum, Plathner. conj. *calentem* scilicet ab iis, qui assidue ei incubant. Ego malim: *quo nocte ac luce jacentes Septimus interdum sol invenit.* Ex *quo* facile fieri poterat *quem* propter compendium scrib.

NOT. 43. *Toro*, lecto discubitorio, *pervigili*, in quo noctes quoque pervigilant, genio indulgentes, vid. ad VIII, 158. — *Jacentem*, vid. Var. Lection.

VAR. 44. *Interdum*, 1, 14, 18, 25, 48, 57, 58, 59, 65, 66, 67, 69, 70, 75, 76, 82. *Interea*, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19—24, 27, 45, 46, 47, 49, 50, 54, 55, 56, 60—64, 65, 68, 71—74, 77. et XXXII MSS. Paris. ex quibus illud revocavit Achaint.

VAR. 44, 45. *Horrida sane Est Coptos* recte, opinor, conj. Schrader.

NOT. 44. Sacrorum festivitate et hilaritate convivii septem interdum dies noctesque continuæ extrahuntur (conf. Salmas. Exerc. Plin. pag. 441). — *Horrida*, aspera et sæva, *sane* est *Ægyptus* tota, omnes Ægyptii; vel, ut alii putant, ea pars Ægypti, de qua hoc loco agitur (utraque ratio dura est et vid. Var. Lect.): *sed barbara turba*, gens (Coptitæ), *luxuria non cedit famoso Canopo* (vid. ad I, 26), adeoque luxu ef-

[1] Vid. ad Sil. I, 570, et Heins. ad Ovid. Epist. XIX, 74.

feminata est et minus fortis, vel facile vincenda. — *Quantum ipse notavi*, αὐτόπτης: unde constat, poetam in Ægypto fuisse. Conf. ad Argument. hujus Satiræ.

VAR. 46. *Ripa* (scilicet orientalis Nili, in qua sita est Coptus) pro *turba*, 3, 5, 7, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19—27, 29, 45—49, 54, 56, 58—63, 65, 66, et dimidia pars MSS. Paris. forte et vetus Schol. cujus glossa est: *Latini ripa*, quam Schurzfl. eam putabat dici, quæ tum sub potestate Latinorum fuerit. — Ortam hanc e vet. Schol. lectionem non accipit Cramerus; nam id si voluisset interpres procul dubio *romana* scripsisset. Ipsi igitur placeret *Crispini patria*, quod ille dedisset memoria recolens in eam rem Canopum a poeta tangi Sat. I, 26. Judicent periti. ED.

NOT. 47 seq. Alia memoratur caussa, cur Tentyritæ a Coptitis (alii: hi ab illis) facile potuerint vinci. Conf. Sen. Epist. 83. Ægyptios esse φιλοίνους καὶ φιλοπότας, notat Athen. I, 25, p. 34 (I, 61, et 62, tom. I, pag. 129, ed. Schweigh.) *madidis*, βεβρεγμένοις, ebriis. Sic *vino madere*, *madidum esse*, *dilui*, *irrigari*, *tingui*, *proluere se*, βρέχεσθαι, τέγγεσθαι, et hinc *fluere mollitia* et *luxu*, *diffluere luxuria* (vid. ad Sil. 18). Iidem ebrii dicuntur *blæsi*, balbutientes, quorum lingua oberrat et vacillat, qui non perspicue, neque omnia, quædam vero iterum tertiumque dicunt.[1]

NOT. 48 seq. *Inde*, ex una parte, scil. Tentyritarum (alii: Coptitarum), ebrietas et saltatio, at (vs. 51), *hinc*, ab altera parte, Coptitarum, *odium jejunum* erat, hoc est, hominum jejunorum sobriorumque. Ab inimicis infesta sobrietas; Schol. Possis etiam verba *inde* et *hinc* ad unum idemque subjectum referre: *inde*, scil. ex ebrietate, saltatus, etc., *hinc*, ex eadum *jejunum*, hoc est, infirmum *odium* (viribus ebrietate fractis) proficiscebatur. Sed illa ratio præstat.

NOT. 49. *Tibicine*, tibiis canente, *nigro*, Mauro, Æthiope, adeoque forte rudi, quod tamen ebrii non curant; vel potius fusco Ægyptio, judice Grang. qui contulit Prop. IV, 8, 39:

> Nilotes tibicen erat, crotalistria Philis,

et Petron. Fragm. II, 1 seq.

> Memphitides puellæ
> Sacris Deum paratæ:
> Tinctus colore noctis,
> Manu puer loquaci.

— *Qualiacumque*, cujuscumque generis. Etiam hoc ebriis convenit. Non designatur vilitas unguentorum, quæ in Ægypto pretiosissima erant.

VAR. 51. *Genuinum odium*, 11, 24, quod et male conj. Merula. *Geminum*, 19, 20, a m. sec.

[1] De quo temulentiæ effectu ejusque caussis copiose disputat Aristot. in Problemat.

Not. 51 seq. *Jurgia*, contentiones verborum, altercatio, *prima*, primum, *sonare incipiunt animis ardentibus* vino et ira; *hæc tuba*, incitamentum, *rixæ*, certaminis, instar tubæ, quæ signum dat et accendit ad pugnam. Cf. III, 288, et V, 26.—*Jurgia* ad verba tantum spectant, *rixa* vero quum ad verba et objurgationes, tum ad facta et vim inferendam. Possis etiam *jurgia* referre ad leviorem dissensionem altercationemque, et *rixam* ad acriorem verborum contentionem et convicia, quibus ita irritati sint animi, ut *dein clamore pari concursum*, et *manus* consertæ sint. Similis locus est Tac. Hist. I, 64: « Jurgia primum : mox rixa inter Batavos et legionarios, dum his aut illis studia militum aggregantur, prope in prælium exarsere. » Conf. ibi Ernesti.

Var. 52. *Hoc tuba*, 22.

Var. 53. *Deinde clamore*, 24. *Dehinc clamore*, 10, 11, 22, 23, 25, 27, 54—63, 65, 66—69, 71—74.

Not. 53. *Vice teli*, loco armorum : ut apud Ovidium, Metamorphoseon lib. XII, 382.

Not. 54. *Sævit manus nuda*, inermis, sine justis armis : unde *nuda prælia* dixit Prop. IV, 1, 28, et *nudum pugnam*, Stat. Theb. I, 413, quæ mox præclare et festive adumbratur.

Not. 54—74. Conf. Virg. Æneid. VII, 505—527. — *Toto certamine*, in omni pugnantium turba. Conf. Var. Lect.

Var. 55. *Cuidam*, 12. *Ac nulli*, 1. — *Cæco certamine* (in quod cæci vel cæco impetu ruebant) quidam libri, teste Pithœo, nescio qui. Recte, opinor; saltem longe venustius.

Var. 56. *Aspicies*, 23. — *Toto* pro *cuncta*, 25, 27, 46—49, 45, —60, 64.

Not. 57. *Dimidios vultus*, vid. ad VIII, 4. — *Facies alias*, mutatas deformatasque vulneribus et cruore. — *Hiantia*, detecta, exstantia.

Var. 58. *Plenos sociorum*, 11.

Var. 59. *Tamen ipsi*, 46, 47, 49.

Not. 59. *Ludere*, ludicram, non seriam rem agere *se credunt*, nisi aliquis interimatur et conculcetur, ut in justa pugna fit.

Var. 60. *Quia* pro *quod*, 22.

Var. 61. *Sane quod*, 15, 45, 46, 47, 49, 50, 54, 55, 58, 66—69, 74. *Sana quo*, 28. *Sanæ quot*, 48, 64. *Saneque quo*, 15. *Sanaque jam quod tot*, 25, 41, 56, 57. *Sanaque jam quot*, 59, 60, 65.

Not. 61, 62. Faceta poetæ sententia et ironia salsa. — *Quo*, vid. ad VIII, 9.

Var. 62. *Sic*, 21, 27, 54, 58, 64, 74. *Sic vivant*, 64.

Not. 62 seq. Virg. Æneid. I, 150:

Jamque faces et saxa volant; furor arma ministrat,

et VII, 507,

. . . . Quod cuique repertum
Rimanti telum ira facit.....

Var. 63. *Inclinantes*, 21. *Inclinantis*, 65.

Not. 63. *Inclinatis lacertis*, non, ut quidam volunt, demissis ad saxa tollenda, sed inclinatis brachiis et reductis in modum circuli ad vibrandum; Ach. Immo illa ratio huic præferenda.

Var. 64. *Seditione*, 10, 12, 15, 16, 21—24, 45, 46, 47, 49, 50, 54, 55, 59, 60, 65, omnes fere Codd. Paris. et ed. Ach.

Not. 64. *Tela*, arma, *seditioni domestica*, familiaria et consueta, vel propria, vel quæ in promtu sunt: nisi epitheton, si sensum spectes, ad *seditionem* referendum est et *seditioni* doctius dictum, pro *seditionis*, vel ita legendum, *domestica;* competentia furori: nam nulla sic sunt domestica rixantibus tela, ut saxa; vet. Schol. Ach. et alii legunt *seditione* et hoc dictum putant pro *in seditione* — Cramer. putat veterem Schol. (qui locum interpretatus est, *tela competentia*, sive *vicina furori*, id est, quæ proxima ad manum sunt) in suo Cod. habuisse *seditioni*, non *seditione*. *Seditioni* positum pro seditiosis et rixantibus; abstractum, ut aiunt, pro concreto. Ed.

Var. 65. *Sed hunc*, 12. — *Qualis Turnus*, 12. *Qualis se Turnus*, 24. *Qualis et Turnus*, 64. *Quali se Turnus et Ajax*, 11, 15, 17, 23, 25, 45—47, 49, 54—60, 62, 65—69, 71—74, et XXX MSS. Paris. Male: nam hi saxis se ipsi non percussisse dicuntur. *Quali Turnus*, 19. *Quali vel Turnus*, 10, 20, quod arrisit Ach. *Quali et Turnus*, 16.

Not. 65 seq. Non tam grandia jaciunt saxa, qualia olim heroes misisse perhibentur. Obiter notat Virgilium cum Homero, quod præter decorum heroas lapidibus concertasse canant, et præter verisimilitudinem nimia hyberbola lasciviant in saxis, in heroibus ipsis et similibus; Hennin. Heroes Homerici sæpe (verb. causs. Iliad. IV, 517; V, 303 seq. VII, 264 seq. XI, 264 seq. XII, 445 seq. XIV, 409 seq.) saxa, eaque immania, jaciunt, quum alia deficiunt arma vel ad magna conamina non sufficiunt: quod ad ipsos quoque Deos transfertur, Iliad. XXI, 403 seq. Id quidem nobis videtur parum decere bellatorem; sed quam maxime congruit moribus heroum hominumque, qui et rudes sunt et ira feroces: quod jam notavit Kœppen. ad Hom. Iliad. V, 305, qui etiam in not. ad Iliad. I, 272, et in Comment. de Homeri vita et carm. pag. 165—173, docet, non plane vanam esse fidem illam et opinionem de vastis priscorum hominum corporibus viribusque, vitæ cultusque elegantia nondum debilitatis, qua excolatur quidem corpus, sed simul vires ejus imminuantur. Res tamen ab Homero in majus et in miraculum extollitur:

idque obiter significat poeta satiricus; etsi illud consentaneum est primario consilio, quod epici poetæ sequuntur, quodque ad animos rerum narratarum admiratione afficiendos spectat.[1] *Hunc*, talem, *lapidem*, *quales* (doctius quam *qualem*) scil. torsit *Turnus* in Æneam (vid. Virg. Æneid. XII, 896 seq.), *Ajax* in Hectorem (vid. Hom. Iliad. VII, 268 seq.), et *Tydides*, Diomedes, in Æneam. (Hom. Iliad. V, 302 seq.)

Var 66. *Et quo*, 27, 46—50, 55, 56, 59—65, 68, 69, 71—74.

Not. 69. Conf. Hom. Iliad. I, 271, 272; V, 303, 304; XII, 447 seq. Virg. Æneid. XII, 899, 900, et supra ad VI, 9. Nota Ach. est: « Hæc de humani generis decrescentia non seriose a poeta dici crediderim, sed ironice potius : nam non erat is, qui Græcorum et priscorum commentis ac fabulis facile fidem adhiberet. »

Not. 70. « Hoc majores nostri questi sunt, hoc nos querimur, hoc posteri nostri querentur, eversos esse mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas et in omne nefas labi, » Sen. de Ben. I, 10.

Var. 71. *Ecce Deus*, 21. Non male! *Deos*, 50.

Not. 71. Facete poeta dicit, si quis Deorum homines, quos nostra ætas fert, adspiciat, eum *ridere*, quod tam pusilli, et *odisse* eos, quod tam mali sint.

Var. 72. *Deverticulo* scripsi pro vulg. *diverticulo*, latinitate ita postulante. *Deverticulum* enim et *deversorium* dicuntur a *devertere*, hoc est, ab uno loco ad alium se convertere; a quo differt *divertere*, quod adhibetur de duobus, qui diversam instituunt viam, unde *diversus* et alia : quæ verba male vulgo a librariis confunduntur; vid. Heins. ad Ovid. Am. II, 6, 9 (ubi veterrimi Codd. nobis favent); Burm. ad Petron. 10, et ad Virg. Georg. III, 2, 3; Bentl. ad Terent. Eun. IV, 2, 17, et Ernesti clav. Cic. voc. *devertere*.

Not. 72. Poeta retexit telam narrationis, inde a vs. 65 abruptam. — *Deverticulum*, digressio a re proposita ad aliam. Vid. Var. Lect. Apposite ac perspicue Liv. IX, 17: « ut ab rerum ordine declinarem varietatibusque distinguendo opere et legentibus velut deverticula amœna et requiem animo meo quærerem. » — *Fabula* est historia, narratio, sive ficta sit, sive vera.

Var. 73. *Aucta*, 16. *Auctis*, 27, 46, 47, 48, 56—60, 64, 74. *Actis*, 25.— *Pars altera amittere ferrum*, 12.

Not. 73. *Aucti* Tentyritæ; ex aliorum sententia Coptitæ. « Ex hoc

---

[1] Vid. Heyn. ad Virg. Æneid. XII, 896—902; Gell. III, 10; Augustin. de Civit. Dei, XV, 9; Salmas. Exerc. Plin. pag. 42, 43; Lips. Physiol. Stoicorum, III, 5; Lucret. II, 1149 seq. *Wieland's pros. Schriften*, tom. I, pag. 77 seq. Riccii Dissertat. Homeric. tom. I, pag. 185; Plin. Historiæ naturalis, lib. VII, cap. 16, ibique Harduin.

versu et seqq. Coptitas provocatores, Tentyritas autem propugnatores fuisse, non male conjiciendum est, etsi Juven. taceat; » Ach.

Var. 74. *Pugnas inferre*, 2.

Not. 74. *Sagittæ infestæ* non sunt inimicæ vel hostiles, sed in aliquem aut aliquid directæ et illatæ (vid. ad Liv. II, 19, et Burm. ad Virg. Æneid. V, 582.)

Var. 75. *Fuga*, 1, 8, 11, 15, 17, 19—22, plerique Codd. Paris. et ed. Ach. — *Sceleri*, 9, 21, 22. — *Instans*, 9. *Præstant instantibus omnes* vetus MS. Merceri, qui emend. *Terga fuga celeri præstant instantibus Ombis*. Schrader. conj. *præbentibus omnibus*, et Lubinus *præstantibus hostibus*. Mox vs. 76. *Pampæ* (qui vicus erat vicinus Tentyris) legendum pro *palmæ* putabat Salmas. Exerc. Plin. pag. 452, B. Quis vero, ut situm urbis designet, eam vico alicui dicet vicinam esse?

Not. 75. *Terga fugæ præstantibus*, dantibus, præbentibus, *omnibus*, Coptitis *instant, qui Tentyra colunt*, incolunt (Tentyritæ), *vicina umbrosæ palmæ*, hoc est, palmis umbrosis sive palmetis, de quibus vid. Jo. Bapt. Porta de re rustica, pag. 350, ut de palmis Ægyptiis Thebaicisque Galen. de Alim. II, 26, et Plin. XIII, 4.

Var. 77. *Hic*, 10, 15, 16, 17, 19, 20, 24, 45—47, 49, 50, 54—60, 62, 64—69, 71—74, 77.

Not. 77 seq. Conf. ad vid. 13. *Quidam* Coptitarum.

Not. 78—83. En plura diræ inhumanitatis indicia, quæ animus legentis horret!

Var. 79. *Frustra*, 16, 22, 23, 24, 46, 47. *Ac*, 27, 46—50, 54, 55, 59—65, 68, 69, 71, 72, 73.

Not. 80. *Sufficeret*, cibi loco esse posset, vel, ut quisque acciperet aliquam mortui partem.

Var. 81. *Aheno*, 25, 46—50, 57—60, 62, 64—69, 71, 72, 73; vid. ad III, 285.

Not. 83. *Exspectare focos*, hoc est, tempus, quod ad carnem in foco vel coquendam vel assandam requiritur.

Var. 84. *Hinc*, 10, 21 a m. sec. 23—25, 27, 45—50, 58, 61—69, 71—74.

Anal. 84—87. Immanitatem Tentyritarum, crudam hominis carnem avide deglutientium, δεινῶς simul et facete adumbrat poeta, dicens, tam dirum esse scelus eorum, ut fas sit *gaudere* et *gratulari igni*, tamquam rei sacræ, quod eam non *violaverint* coctura carnis humanæ et sic scelus sceleri addiderint. Suspicari possis, eum respexisse ad veterum philosophorum poetarumque nationes cosmogonicas de æthere supremo vel igni æthereo, subtilissimo ac purissimo, per totam naturam, per cælum et terram, per ætherem et sidera, per omnes res vivas ipsaque terræ viscera,

fuso, *summam cæli partem* ac regionem mundi occupante, perpetuo fulgente totumque mundum regente, permeante, animante, vivificante, ex quo animæ etiam, tanquam particulæ decerptæ seu avulsæ (ἀποσπάσματα), emanare, et in quem post certum tempus refundi putabantur: quæ constans et communis fuit opinio antiquorum totius Orientis philosophorum, inpr. Ægyptiorum (quorum *Phthas* fuit symbolum hujus ignis elementaris et naturalis, ut Ἥφαιστος et *Vulcanus* apud Græcos et Romanos, quorum tamen theologia mythica deinde ab illo igne ad artificialem, qui metallis fundendis parandisque adhibetur, delapsa est, et hujus potius, quam illius rationem habuit), ac Græcorum, et quidem præcipue Orphicorum, Pythagoreorum, Stoicorum. [1] Sed de vulgari potius igni, non de æthereo illo, vel natura ætherea et ignea, quæ animæ mundi tribuebatur, cogitasse poetam, ex vs. 85, intelligitur. *Violari* autem aut *pollui* dicebantur omnia ea, quæ vel in alienum nefariumque adhibebantur usum, vel a rebus hominibusque scelestis et aut physice aut moraliter impuris contingebantur, in primis res sacræ (ignis vero Vestæ et Vulcano sacer erat), et *elementa*, aer, aqua et ignis, quibus res impuræ purgari lustrarique solebant et ex quibus omnia credebantur nata esse, unde etiam inter res sacras habebantur. [2] Huc spectat locus notiss. Cic. Rosc. Am. c. 26, de Parricidis. Farnabius laudavit verba Persæ illius in Epigr. Dioscorid. Anthol. lib. III, cap. 13, μηδὲ μιήνῃς Πῦρ ἐπ' ἐμοί.

Not. 85. Vid. ad IV, 133. Verba autem h. loc. languere videntur, vel intempestivum doctrinæ ostentandæ studium prodere. Sed poeta forte fabulam illam omnemque simul veterum doctrinam de morali rerumque sacrarum pollutione, de elementis, tanquam rebus sacris, e quibus omnia sint nata et quibus lustratio fiat, forsan et de igne æthereo, h. loc. ridere voluit. Faceta certe sunt verba, *elemento gratulor* (hoc est, igni, quod non violatus sit), *et te*, Volusi, mecum *exsultare reor*: multo autem facetiora, si Volusius fuit philosophus vel imbutus certe opinionibus illis.

Var. 87. *Sed quæ* (sc. *turba*, vs. 81) emend. Schrader.

Anal. 87—92. Quis talia fieri posse sibi persuadeat, nisi ex historia constaret, quoad progredi queat inhumanitas et furor mentis, cæco religionis ardore incensæ? *Sustinere* dicitur, qui potest aliquid ferre et deinde ab animo suo impetrare (*sich überwinden*, *sich entschliessen*), hinc audere, vel valere. Conf. XIV, 127. Verbum aptissimum tali facinori, cujus perpetrandi consilium non nisi ab eo capi potest, qui omnem exuit

[1] Conf. Cicer. Academ. Quæst. IV, 37; Plutarch. de Placit. Philos. I, 3; Diogen. Laert. VIII, 26; *Jablonski*, Panth. Ægypt. lib. I, cap. 2, tom. I, pag. 44—52; Herrmanni Mytholog. tom. II, pag. 5, 6, et 398 seq. Heyn. Exc. XIII, ad Virg. Æneid. VI. — Edit. nost. vol. III, pag. 239 sqq. Ed.

[2] Conf. Heyn. ad Virg. Æneid. III, 234: VI, 740 seq. et VII, 114.

humanitatem et promtæ est audaciæ ad omnia, quæ vel præter naturam sunt et fiunt.

VAR. 88. *Nihil*, 17, 20, 23—27, 45, 46, 47, 49, 50, 56, 58, 60—69, 71 — 74.

VAR. 89. *Non* pro *ne*, 16.

NOT. 89. *Nam* spectat ad *qui* vs. 87, quod pro *quicumque* positum.

VAR. 90. *Voluptates*, 22. — *Ultimum*, 24. *Ultimus auctor Qui venit*, conj. Schrader.

NOT. 90. *Prima gula*, hoc est, qui primus gustavit talem cibum devoravitque carnem humanam.

VAR. 91. *Qui sitit* malebat Lubinus. At sitis sanguinis, quæ huic homini fuit, satis exprimitur vs. 92.

VAR. 93. *Ut fama*, 1—5, 10—13, 15—17, 19—27, 45, 47, 49, 54—60, 65, 68, 69, 74, et omnes fere Codd. Paris. quosque vidit Britann. qui tamen *ut* delendum putabat, ut versus staret; offensus haud dubie eo, quod alioquin syllaba secunda voc. *Vascones* h. loc. brevis esset. Eadem corripitur a Prudent. περιστεφ. I, 93, et a Paulino Nolano ad Auson. Carm. X, vs. 203, 212, 218. Ptolemæus tamen et Strab. III, pag. 111, scribunt Οὐάσκωνες et τὸ τῶν Οὐασκώνων ἔθνος. Suspicari itaque possis, recte legi vel *Vascones, fama est*, *alimentis* in 48, 61—64, 66, 67, 71, 72, 73, vel *Vascones, ut fama*, *alimentis* in 17, nisi malis: *Vascones fama est alimentis talibus olim Produxisse animas.* — Mox *elementis talibus*, 8, quod Pithœo placuisse mireris. — *Humanis carnibus*, 13. — *Usi* pro *olim*, 7, 9—13, 15, 16, 17, 19—23, 25, 27, 45—50, 54, 55, 57, 69, 71, 72, 73; XXX MSS. Paris. et ed. Ach.

ANAL. 93 seq. Quanta sit immanitas Ægyptiorum, ostenditur nunc comparatione eorum cum Vasconibus vel Calaguritanis, vs. 115—123, cum incolis Chersonesi Tauricæ, hospites Dianæ immolantibus, et vs. 124—128, cum Cimbris aliisque feris populis. Conf. ad XIV, 265 sq. *Vascones* populus Hispaniæ Tarraconensis, ad Pyrenæi radices, in hodierna Catalonia et Navarræo regno : a quibus oriundi *Vascones*, qui partem Galliæ Aquitanicæ, ab ipsis *Gascogne* dictam, occuparunt. Illorum, non horum, urbs olim eximia fuit *Calaguris*, [1] ultra Iberum sita et in dextra ejus ripa, Quintiliani patria (hod. *Calahorra* in Nova Castilia), quæ diversa est ab oppidulo ejusdem nominis cis Iberum, quod nunc *Loarre* (in Valencia) dicitur. Illa Calaguris, de qua h. loc. sermo est (quod ex vs. 108, intelligitur), *Nascica*, hæc *Fibularensis* cognominatur

[1] Ita in nummis et inscriptionibus, ut et Strabon. III, pag. 111, vocatur, non *Calagurris*, *Calaguras*, *Calagoria*, *Calagurria*, de quo vid. Duker. ad Flor. III, 22, 9, et ad Liv. Epist. XCIII, ubi et conf. Drak.

Plin. III, 3, et al. Conf. Cellar. Notit. orb. ant. tom. I, 89 seq. — De illa civitate vide ad indicem geograph. quem Cæsari subjunximus, t. IV, pag. 220. Ed. — Illius incolæ olim a Cn. Pompeio obsessi dira fame urgebantur et, ut fidem Sertorio datam præstarent, uxores liberosque suos comedisse traduntur. Vid. Valer. Max. VII, 6, ext. 2, et 3, qui eorum et simile Numantinorum facinus tanquam summum feritatis notat exemplum: ut quo nulla sit necessitatis excusatio, quum sic vivere necesse non sit, quibus mori liceat. Neque illud probat Juvenalis vs. 94—106, sed recte docet, necessitatem famemque Calaguritanis justiorem certe excusationem dare, quam solam feritatem et odium Tentyritis, et vs. 106—112, sapientiam Stoicorum a gente tam barbara, quam antiqua, minus requiri posse, quam ab ea, quæ his temporibus vivat, quibus literæ Græcorum Romanorumque in omnes terras sparsæ sint. — Vetus Schol. *Vascones* interpretatur de Saguntinis, ab Hannibale obsessis; deceptus forsan vicinarum gentium nomine. — *Saguntum* enim, ut notat Schurfl. Hispaniæ Tarraconensis civitas; *Vascones* autem populi Pyrenei, Tarraconensibus vicini. Ed. — *Ut fama est:* cui poeta vix fidem habuisse videtur. — *Alimentis talibus*, carne humana.

Var. 94. *Illinc*, 23, 27, 46, 47, 49, 58.

Not. 94. *Animas*, vitam, ut VI, 501, et IX, 122. — *Sed* cum vi repetitur.

Var. 95. *Bellorumque culmina*, 29.

Not. 95. *Fortunæ invidia* dicitur secundum priscorum hominum loquendi et cogitandi rationem, qua Fortuna Diique nimium felicibus hominum rebus invidere credebantur. — *Bellorum ultima*, extrema, summa pericula ac mala, ut *belli subita* vel *fortuita, extrema* et omnia fere adjectiva neutra, quæ a poetis pro substantivis ponuntur vel ita, ut sive hæc supplenda, sive illa his accommodanda sint.

Var. 96. *Dura*, 21. *Duræ*, 15. — Var. 97. *Qui nunc*, 21 a m. pr. 22.

Not. 97. *Quod nunc agitur*, a me memoratur, de quo nunc loquor.

Not. 98. *Cibi*, ἀνθρωποφαγίας Calaguritanorum. — *Gens*, Vascones seu Calaguritani. Similia traduntur de Saguntinis, Numantinis et aliis. Confer. Ovid. Met. VIII, 799 seq. Sil. II, 461—474, et Claud. B. Gildon. vs. 21. — Conf. quoque descriptionem a nostrate *Voltaire* prolatam in carmine epico, *la Henriade*, *ch. X.* — *Quidquid cogebat*, scil. edere.

Var. 99. *Cunctas herbas*, 16.

Not. 100. *Vacui ventris furor*, ut *improba ventris rabies* apud Virg. Æneid. II, 356. Conf. Athen, X, 1 (3), pag. 412.

Var. 101. *Pallore ac macie extenues* quidam Cod. Pith. — *Et maciem*, 10, 19, 25, 46—49, 55—60, 64.

Not. 101. *Maciem et tenues artus*, ἰσχνιασμὸν τοῦ σώματος, attenuationem corporis, alimentorum inopia contractam. (Conf. Spanh. ad Callim. H. in Cer. vs. 94.)

Not. 102. *Membra aliena*, hoc est, aliorum hominum, ut *sua*, uxorum liberorumque, quin et sui ipsorum, ut apud Ovidii Metamorphoseon. VIII, 877:

> Ipse suos artus lacero divellere morsu
> Cœpit et infelix minuendo corpus alebat:

quo nihil dirius fingi potest. — *Parati esse*, edere, ad edenda.

Var. 104. *Viribus*, 8, 10—27, 45—50, 54—77, 81, 82, quod interpretantur: virilibus animis, vel viris fortibus. Quæ ratio dura est, etsi ferrem eam in poeta lyrico; et diversa mihi videtur dictis illa *cognatis maculis* infra vs. 160, quæ judice Hein. simillima est. *Urbibus* Cod. Alex. tres alii Paris. et recentt. edd. Prat. et al. hoc est, Calaguri, Numantiæ, Sagunto, ut vulgo putant; aut *urbibus* Poet. pro *urbi*, Calaguri, et hoc pro civibus, ut passim, et apud Græcos πόλις, Ἄργος, Ἑλλὰς, de quo vid. Facius ad Eurip. Orest. vs. 46. Sed hæc quoque ratio longe petita est, lectio tamen illa ab Ach. recepta. Poeta forte scripsit *Civibus*, vel *Fortibus*, vel *Talibus*. *Ventribus* conj. H. Vales. coll. III, 167; IV, 107; XIV, 126, ut pars pro toto (pro viris) posita sit, et error natus ex comp. script. *v̄tribus*. — *Abnueret*, 21.

Not. 104. Conf. Var. Lection.

Var. 105. *Ipsorum*, 61, 62, 63, 65—69, 71—74.

Not. 105, 106. Non poterat gravius exprimi miseratio, qua digni videntur Calaguritani.

Var. 106. *Vescantur, sed melius*, 23—26, 45—48, 54, 56, 58—60, 64, 65. *Vescuntur, sed melius*, 19.

Not. 106—112. Nos quidem Romanos meliora docuit philosophia, inpr. Zenonis, hoc est, Stoicorum, scil. *non omnia*, sed *quædam* tantum pro *vita* tuenda *facienda* esse, et quidem non nisi ea, quæ honesta essent, adeoque Calaguritanis moriendum potius fuisse, quam vitam ratione tam inhonesta et impia producendam. Hæc *Zenonis præcepta* etiam VIII, 83, 84, inculcantur et passim a Stoicis, verb. causs. a Sen. Ep. XVII, LXX, et LXXII, et a Plin. XXVIII, 1, seu 2: « Vitam quidem non adeo expetendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit. Quisquis es talis, æque moriere; etiam quum obscœnus vixeris aut nefandus. Quapropter hoc primum quisque in remediis animi sui habeat: Ex omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiva morte, idque in ea optimum, quod illam sibi quisque præstare possit. » Conf. ad vs. 93, et ad VIII, 83. *Zeno*, Stoicæ sectæ auctor, qui, quod honestum esset, id summum et solum bonum esse dicebat; Schol.

Var. 108. *Facienda putant*, scil. præcepta, 10—12, 15, 16, 45.

Not. 108. *Sed Cantaber unde Stoicus* esse vel fieri poterat, hoc est, unde Vascones et Calaguritani, gens barbara et rudis, Stoicæ philosophiæ præcepta discere poterant? *Cantaber* (poet. pro *Cantabri*) Hispaniæ septemtrionalis fera et bellicosissima gens (in hodierna *Biscaia*), Vasconibus finitima, unde pro his h. loc. ponitur.

Not. 109. Q. Cæcilius *Metellus* Pius, Q. Metelli Numidici filius, qui contra Sertorium cum Cn. Pompeio bellum gessit, in quo Calaguris, Lauron, Pallantia aliaque Hispaniæ oppida obsessa sunt.[1] — *Antiqui*, qui *ætate antiqua*, veteri ævo vixit; non, quod vulgo putant, antiquo genere orti, vel post quem alii floruerunt Metelli, vel denique gravis ætate (ut *antiquus Butes* apud Virg. Æneid. IX, 647), ut poeta respexisse videri possit ad faceta Sertorii verba, in concione militum dicta: *Puerum hunc* (Pompeium) *ego quidem, nisi anus illa* (Metellus) *supervenisset, verberibus castigatum Romam misissem* (vid. Plut. in Sertor. Opp. tom. I, pag. 578, ed. Frft.).

Var. 110. *Nostras Graiasque*, 22. *Notasque* conj. H. Vales.

Not. 110 seq. Nostris temporibus, quæ contra humanitatem peccantur, non amplius ignorantia vel feritate excusari possint: nam *totus* jam *orbis* terrarum (addere debuisset, quantum quidem nobis, Romanis, cognitus est) *habet Graias nostrasque*, Romanas, *Athenas*, hoc est, literas. Literæ artesque liberales dicuntur *Athenæ*, ut schola, ubi docentur, *Athenæum*, quoniam in illa Urbe potissimum floruere: unde Thucydidi ea dicitur παίδευσις τῆς Ἑλλάδος, Diodoro κοινὸν παιδευτήριον πάντων ἀνθρώπων et Ciceroni (pro Flacco, c. 26), « Urbs, unde humanitas, doctrina, religio, fruges, jura, leges ortæ atque in omnes terras distributæ putantur. » Simili autem orationis colore poeta III, 62, dixit:

. . . . Syrus in Tiberim defluxit Orontes.

Not. 111. Eloquentia aliæque artes liberales ex Italia in Galliam et inde in Britanniam transierunt. De Britannis vid. Tac. in Vita Agricolæ, eorum præsidis c. 21. De *Gallia facunda* vid. ad I, 44, et VII, 148.

Not. 112. Facete hæc et ὑπερβολικῶς dicta. — *Rhetore*. Hoc nomine Schurfl. intelligit præceptorem sive magistrum eloquentiæ, non oratorem: nam « *rhetor* est qui docet literas, atque artis traditor eloquentiæ est: *sophista*, apud quem dicendi exercitium dicetur: *orator*, qui in caussis privatis et publicis plena et perfecta utitur eloquentia; » Marius Victorin. in lib. I Rhetor. Cicer. Verum eam ubique differentiam non tenere contendit Cramer. longamque inde orditur dissertationem, quam legere operæ pretium est, vide eum, pag. 549 seq. Ed. — *Thule* extremi septemtrionis insula, veteribus ignota, quorum alii insulas Shetlandicas, Bri-

[1] Conf. Appian. Bell. Hisp. cap. 101, et Civil. I, 97, 108—115; Flor. III, 22; Plut. in Vit. Sertorii et Pompeii.

tanniæ a septemtrione objectas, alii Scandinaviæ penins. (Sueciam et Norvegiam), alii denique Islandiam intellexisse putantur. [1] — *Jam loquitur* et cogitat.

VAR. 113. *Dicimus*, 68.

NOT. 113. *Populus ille*, Vascones, Calaguritani. — *Et tale quid*, tale facinus, *excusat Saguntus*, *par* Calaguritanis *virtute atque fide* (Sertorio ipsisque ejus cineribus præstita, de quo vid. ad vs. 93), *sed major clade*: nam Saguntus expugnata ab Hannibale et excisa, postquam incolæ ex desperatione in rabiem versi se conjecerant in rogum vel invicem jugulaverant (vid. Sil. I, 296; II, 695; Liv. XXI, 5; 15; Polyb. III, 17), Calaguritani autem obsidione liberati (vid. Liv. Epist. 93, et Appian. Bell. civ. I, 112). Vulgo exponunt: *par virtute atque fide* Sagunto, quæ tamen Urbs *majore clade* fuit.

VAR. 114. *Saguntos*, 19. *Sagunto*, 22. — Versus 113, 114, 115, alii ita distinguunt: *Nobilis ille tamen populus, quem diximus* (*et par Virtute...*, *Saguntus*), *Tale quid excusat*; alii sic: *Nobilis.... diximus, et par Virtute atque fide: sed major clade Saguntus Tale quid excusat*; alii denique ita: *Nobilis ille... diximus, et par Virtute atque fide*, *sed major clade Saguntus, Tale quid excusat*, ut verba sic jungantur: *Nobilis ille populus*, Vascones, *et Saguntus*, ei *par virtute atque fide*, etc.

VAR. 115. *Fata quid accuset?* conj. Schrader.

NOT. 115 seq. Calaguritanis et Saguntinis si non justam, certe aliquam excusationem et veniam dant obsidio, fames, *virtus et fides*: sed *quid excusat tale* facinus, vel Tentyritæ commiserunt? quid horum sceleri potest prætendi? an speciosum nomen religionis? Nam *sæpius olim*

Relligio peperit scelerosa atque impia facta,
Aulide quo pacto Triviai virginis aram
Iphianassai turparunt sanguine fœde
Ductores Danaum,

Lucret. I, 83 seq. Sed *Ægyptus sævior* est *Mæotide*, Mæotica, Taurica, *ara* (vid. ad XIV, 286), hoc est, Tentyritarum sævitia major, quam quæ in Chersoneso Taurica exercebatur: nam ibi *immolabantur tantum* homines Dianæ Scythicæ seu Tauricæ, non vero comedebantur. Hæc est sententia vs. 115—119, breviter expressa: quæ brevitas affectui convenit. — *Taurica* scil. terra seu Chersonesus (hod. *die Krim*), peninsula, quam

[1] Conf. Plin. Epist. IV, 16; Isidor. Etymol. XIV; Priscian. in Perieg. III; Voss. ad Virgil. Georg. I, 30; *Dietz.* ad Mel. III, 6, pag. 57; *Schwedische Bibliothek*, part. I, § 12, pag. 22 seq. *Schlözer Allgem. Nord. Gesch.* (seu *Allgem. Welthist.* t. XXXI, p. 14—20, 62, 70, 160 seq. 201 seq. *Dicuil* de Mensura orbis terræ, ed. ab Athan. *Walckenaer* Paris. 1807, p. 29: Voss. *Unters. über Gegenst. der alten Gesch.* pag. 122.

formant et pæne circumfundunt Pontus Euxinus (*das schwarze Meer*) et *Mæotis* palus. (*das Asowsche Meer* vel *Mar delle Zabacche.*) « Juxta *Mæotim* paludem *Taurici* sunt, quorum rex Thoas advenas immolare consuerat, usque in adventum Orestis et Pyladis; quibus agnitis (et Thoante ab iis occiso) Iphigenia, quæ erat templi sacerdos, ablato inde Dianæ signo, aufugit, idque Aricias consecravit; » Schol. Fabula notissima.—Vid. ad Sall. nostræ edit. pag. 439, ibique notas. Ed. [1] — *Taurica* scil. terra seu Chersonesus, ut apud Plin. IV, 12. — *Sacrum* Thoas, rex Taurorum, primus instituisse dicitur.

Not. 117. Iterum commenta poetarum, more Juvenalis, perstringuntur. — *Ut*, fac ut, si vel (quamvis) *credas digna fide*, *quæ carmina*, poetæ, *tradunt*, scil. de Thoante, Iphigenia, Oreste ac Pylade. [2]

Var. 119. *Qui* pro *Quis* restitui ex 11, 17, 20, quia mollius est et doctius; vid. Drakenb. ad Sil. II, 645; VII, 538; IX, 651; X, 117; XIII, 450; XV, 668; Heins. et Heyn. ad Virg. Eclog. I, 19; II, 19; Gron. Obss. ad Script. eccles. c. 21; Bentl. ad Horat. Serm. I, 4, 41, 5, 79.

Not. 119. *Hostia*, homo immolandus Dianæ, *nil timet gravius cultro*, timet tantum, ut Deæ mactetur, non, quod multo gravius est, ut ab hominibus sanguinariis devoretur.

Not. 119 seq. *Qui* seu *Quis modo*, nuper, *casus*, quæ calamitas et dira necessitas, *quæ tanta fames* et quæ *infesta arma*, hostiles copiæ, *vallo*, circumvallatione, arcta obsidione, *impulerunt et coegerunt hos*, Tentyritas, *tam detestabile monstrum*, monstrosum scelus (vid. ad II, 122), *audere?* Vascones dira necessitate ac fame ad inhumanitatem, ἀνθρωποφαγίαν, adacti sunt, non Tentyritæ.

Anal. 122, 123. Horum versuum sententia videtur esse hæc: Anne alio graviore scelere ita offendere possent Nilum, ut iratus *surgere*, intumescere et *siccam terram Memphitidem*, hoc est, Ægyptiam, inundatione sua fecundare nollet et ita in *invidiam* odiumque veniret eorum, qui nullo suo merito hanc calamitatem paterentur? Ita conseq. positum pro antec. *invidia* pro ira et calamitate illa. *Invidiam* enim *Diis facere* dicuntur, qui vel ipsi gravissimas calamitates immeriti patiuntur, vel sceleribus suis efficiunt, ut a Diis iratis illæ imittantur multis, etiam immeritis, qui

[1] Vid. Strab. V; Herodot. IV, 103; Diod. IV, 3, et 45; Pausan. III, 16; IX, 19; Intpp. Ovid. ex Ponto, III, 2, 45—96, et Trist. IV, 4, 63—82; Spanhem. ad Callim. H. in Dian. vs. 173, 174; Munker. ad Antonin. Liber. fab. 27, et ad Hygin. fab. 98 et 120; Heyn. ad Virgil. Æneidem lib. VII, vs. 761 seq. in Excursu VIII.

[2] Vulgo ita interpretantur: Potes jam credere, illa a poetis decantata esse vera, quum multo immaniora in Ægypto fieri videamus (conf. VI, 643, 644). Sed hæc sententia non in illis verbis inest, et vs. 116—119, de sola ara Tauricæ seu Scythicæ Dianæ agitur.

sinistras inde de Diis opiniones concipiant eosque invidia prosequantur, quia illas immiserint sibi vel contingere passi sint.[1] — Nilus autem ab Ægyptiis inter principes colebatur deos; vid. *Jablonski* Panth. Ægypt. tom. II, pag. 140 seq. et 168 seq.) et quidquid fere mali hominibus contingit, ex communi antiquitatis opinione ab ira Deorum repetendum est.[2] — *Terra sicca,* hoc est, si terra esset sicca, si siccitate laboraret. — *Terra Memphitis*, ut vs. 115. *Mœotis ara*, pro Memphitica (vid. ad XIV, 286), hoc est, Ægyptia; quoniam *Memphis* clarissima olim fuit Urbs Ægypti et sedes regni, ad Delta et sinistram Nili ripam sita, cujus rudera etiam nunc e regione urbis Cairo reperiuntur.

Not. 123. Varias incrementi Nili caussas tradunt Herod. II, 17—25, et ad eum Wesseling. pag. 113, et 787—802; Athen. II, 88—90, ubi vid. Schweigh. Diodor. I, pag. 33 seq. al. 23 seq. Senec. Nat. Quæst. IV,

---

[1] Vid. Cuperi Obss. II, 4, et Burm. ad Quint. Declam. VIII, 14, et Edit. nost. vol. V, pag. 189. Ed.

[2] Interpretes, quos consului, alio modo hunc locum explicarunt; nonnulli sic : quo alio scelere ita offendere potuissent Nilum, ut ille *inviderct* suas aquas tam impiis hominibus, eorumque agros inundare nollet? alii ita : quo immaniore facinore possent Nilum ad terram inundandam irritare; ut poeta respexerit fabulam de Thasio, qui, quum Ægyptus per novem annos siccitate exaruisset, persuaserit Busiridi, immolato hospite venturos imbres, promissisque fidem ipse immolatus exhibuerit, de quo vid. Hygin. fab. 56, et Ovid. Art. Am. I, 647 seq. unde perperam colligunt, Nilum vel numen hujus fluvii insigni scelere ita ad iram irritari potuisse, ut cresceret et superstagnaret : nam ejus inundatio exoptatissima est Ægyptiis, et irati dii non bona, sed mala hominibus immittunt. Alii *invidiam Nilo facere* simpl. dictum putant pro, iram ei et indignationem movere. Nota Ach. est : « Quivis deus populo iratus pestes, famem aliave mala in eum immittebat; tunc populus omnis ad eum placandum maxima sacrificia, atque etiam humana parabat; et, quo major hostia erat, eo acrius, respectu tanti muneris, *invidia*, æmulatio, deo crescere putabatur : nam beneficia non sine invidia quadam accipiuntur : inde, ad se beneficio liberandum, æmulatio invidiæ filia oritur in animo recipientis, cui nihil satis est, donec tale munus majore rependerit. Sic *invidiam facere Nilo* in sensu quidem abstrusiore idem ac cogere eum maximis hostiis et muneribus, ut etc., vel excitare ejus segnitiem, ut fere pariter Ovid. Art. Am. I, 647 seq. Itaque sententia h. loc. est : Si Nilus iratus Ægyptiis nollet *surgere*, hoc est, Ægyptum inundatione fecundare; numquid ad eum placandum possent aliquid crudelius facere, quam hominem immolare, et ejus membris vesci? » — Cramerus e veteri Schol. locum ita exponit : « *Invidiam facere Nilo*, est, calumniam facere, et exprobrare immissam infertilitatem, dum infamandi dei caussa (*Nilus* enim hic deus Nili) ad illud quod supremum est in famis miseria illico decurrunt. » Ed.

2; Ludolf. ad Hist. Æth. pag. 117 seq.; *Histoire d'Hérodote, traduite du grec, par Larcher*, tom. I, pag. 158—169; *Jablonski* Panth. Ægyp. tom. II, pag. 14 seq. et 163 seq.

Var. 124. *Britones*, 1, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 23—27, omnesque edd. vett. *Brittones*, 17, et edd. recentt. Prat. et al. *Brytones*, 19. *Bistoris*, 21. *Bistones*, 22. Jo. Schraderus in Obss. libro pag. 4—6, docte de hoc loco ita disputavit: «*Britones* in numerum ferarum et immanium gentium referuntur. Id dolens Markland. inustam genti maculam delere tentavit ad Stat. Sylv. IV, 2, 38, reponens: *Cimbri, nec Teutones umquam, Sauromatæve truces*. Vir doctus in Actis Lips. Ann. 1729, pag. 383, testatur, ei accedere quatuor MSS. in quibus *Sauromatæve* legatur; in aliis duobus esse *Bistones* (ut in nostro Cod. 22), vel ex comp. scribendi *Bitones* vel *Btones*. Lectio *Bistones* reperitur etiam in Cod. Perizon. ejusque vel in prima ratio videtur habenda, quod ipse Juvenalis haud leviter eam confirmat, *Sarmatas* et *Thraces* similiter jungens supra III, 79, ut ante Martialis XII, 8, 9. Thracum vero feritatem et crudelitatem omnes omnium temporum scriptores fere notaverunt. Sed et plurimos et locupletissimos diritatis atque immanitatis Britannorum testes ex vetustis monimentis excitavit Barth. ad Claudian. laud. Stil. II, 246; et præcipue Cons. Mall. vs. 51, et Rutil. I, 500; Claud. B. Get. 568; Avien. D. O. T. 418 et 749; Hor. Od. III, 4, 33. Aut igitur vulgata Juvenalis scriptura servanda est, aut locus, quem *Britones* obtinent, *Bistonibus* adsignandus. *Britones* autem et *Britanni* ita dicti a vocab. *Brit*, quod proprie versicolorem, depictum et coloratum denotat: nam moris fuit, ut Britannorum nurus cutem cæruleo colore inficerent, de quo vid. Plin. XXII, 1, seu 2; Mel. III, 6, 155; Camdenus in Britannia, pag. 24 seq., 27 seq. Cannegieter. de Brittenb. pag. 6.» Conf. etiam interpp. Prop. II, 17, 25, al. 18, 23; Herodian. III, 14; Cæsar. Bell. Gall. V, 15; Martial. XI, 53; XIV, 19; Solin. XXII, extr. Nota Achaintri est: «Futilis est Marklandi emendatio: nam his temporibus Cimbri, Teutones, Britones, Sauromatæ, Sycambri ceterique omnes Europæ septemtrionalis populi truces et feri erant; nec inde sequitur, Britannos hodiernos, Francos, Germanos, qui ab iis ortum ceperunt, ejusdem feritatis esse participes.»

Not. 124—128. Ægyptii, vel potius Tentyritæ inhumanitate superant barbaros populos. — *Qua* scil. rabie sæviunt. De *Cimbris* vid. ad VIII, 249 seq. *terribiles*, qui ingentem olim terrorem incusserunt Romanis. — *Britones*, vid. Var. Lection.

Var. 125. *Sauromatæve* pro vulg. *Sauromatæque* revocavi ex 11, 17, 20, 21, 22, 24, 45, 49, et quatuor MSS. de quibus vid. quæ modo dixi ad vs. 124. *Sauromatesve*, 19. — *Nec* pro *aut*, 15.

Not. 125. *Sauromatæ*, vid. ad II, 1. — *Agathyrsi*, Scythica gens in Sarmatia Europæa, Gelonis contermina, ambiens Mæoditis paludis flexum vel, ut alii dicunt, accolens Marisium fl. qui, si Herodoto fides habenda, in Danubium influit. Quod si verum est, sedes hujus populi in

hodierna Transilvania fuere. [1] — *Immanes*, feri, etsi molles fuere, ut omnes Thraces, teste Herodoto.

Var. 126. *Immane* pro *imbelle*, 25, 46, 48, 49, 54, 55, 57, 59, 60. Sed voc. *immane* modo præcessit. — De metro h. loc. vid. supra ad VI, 274.

Anal. 126 seq. Acerba irrisione et indignatione hæc dicta de Tentyritarum omniumque simul Ægyptiorum, qui Nilum accolunt, inpr. Alexandrinorum et Canopitarum, mollitie, quæ mirabilem facit illam feritatem et barbariem.

Var. 127. *Sutilibus* pro *fictilibus* conj. Schrader. coll. Virgil. Æneid. VI, 414, ubi vid. Cerd. et Heyn. — *Solidum*, 74. — *Phasellis*, 25, 27, 46—50, 55, 57, 58, 61, 62, 64, 66, 73. At vid. Comm.

Not. 127, 128. Poeta non ea respexisse videtur, quæ Seneca Natur. Quæst. IV, 2, sed quæ Strab. XVII, pag. 801, A, de mollitie Alexandrinorum, Canopum in Nilo navigantium, tradit: ἀντὶ πάντων δ' ἐστὶν ὁ τῶν πανηγυριστῶν ὄχλος τῶν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας κατιόντων τῇ διώρυγι. Πᾶσα γὰρ ἡμέρα καὶ νὺξ πληθύει τῶν ἐν τοῖς πλοιαρίοις καταυλουμένων καὶ κατορχουμένων ἀναίδην μετὰ τῆς ἐσχάτης ἀκολασίας, καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ibidem dicit tanta facilitate navigari, ut scaphis etiam utantur testaceis, quæ, hoc loco vocantur *fictiles phaseli* et *picta testa*.

Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur sua rura faselis,

Virg. Georg. IV, 287 seq. qui locus haud dubie Juvenalis animo obversabatur, et ubi Heyn. jam ex Diodor. I, 98, et Herod. II, 96, 97, notavit, hoc proprium fuisse Ægyptiorum, ut certo navicularum genere, cui *Baris* nomen fuerit, cymbis papyraceis, per Nilum discurrerent. [2] Sed quomodo testaceæ vel *fictiles* scaphæ aquis sustinebantur? Ita quærebat Grangæus putabatque, satisfacturum nobis Senecam Nat. Quæst. III, 25. Nota Ach. est: « Minime physici est talis quæstio. Omne vas concavum, quælibet sit ejus materia, omnis cymba aquas supernatat, dummodo sit illi pondus minus et superficies æqua aquæ columnæ ipsam sustinenti. » Conf. Salmas. Exerc. Plin. pag. 1116. — *Fragiles phaseli* dicuntur Hor. Od. III, 2, 28, et Ovid. ex P. I, 10, 39. — Cramer. fatetur se in hoc loco semper hæsisse, et quum veteris moris in rebus domesticis hodienum Ægyptii sint retentissimi, nec quisquam e tot peregrinantibus, quorum

[1] Conf. Herod. IV, 100, 102, 104, 125; Plin. Hist. Nat. lib. IV, 12 seu 26; Mel. II, 1; Virg. Æneid. IV, 146, ubi vid. Heyn. in not. et Excurs. II, nost. edit. vol. II, p. 493 et 561. Ed.

[2] Conf. Plin. VI, 22; XIII, 11, Theophr. H. Plant. IV, 9; Plut. de Is. et Os. pag. 358; Lucan. IV, 135 seq. et intpp. Vet. Test. ad Exod. II, 3, et Jes. XVIII, 2.

itineraria nostris præsertim temporibus larga copia in lucem edita sunt, harum fictilium cymbarum vel e longinquo mentionem injecerit, hinc suspicatur vir clarissimus in voce *fictilibus* apud poetam antiquum ulcus latere; nam de vocab. *testæ* facilius cum eo transigi posse existimat. Ed. — *Phaselus* seu *faselus* navicula longior et angustior (*Gondel*), sic dicta a forma leguminis, φασήλου (quod est genus fabarum, *Türkische, grosse, Sau-Bohnen*, de quo vid. interprett. Virgil. Georg. I, 227), et miræ velocitatis, quam potissimum debebat proræ, longe et oblique supra aquam porrectæ; vid. Voss. ad Catull. IV, 1. — *Remis incumbere*, ut al. *insurgere*, ἐμβαλεῖν κώπαισι Pind. Pyth. IV, 356, ὑπερῥώοντ' ἐλάτῃσι Apollon. II, 663. Similiter *adsurgere in hastam, clipeum, ensem, ictum*, ἐρείδειν, ὑπερείδειν τὸ ἔγχος. *Testæ*, scaphæ testaceæ; *remis brevibus*, naviculæ aptis.

Not. 129. *Pœnam sceleri*, quæ Tentyritarum sceleri debetur.

Not. 130. *In quorum mente pares sunt ira atque fames*, qui putant aut certe putare videntur, nihil differe, utrum quis sola ira et odio, an dira fame motus carne humana vescatur, quique hinc per iram eadem nefanda faciunt, quæ alii (Calaguritani et Saguntini) per famem, et quæ sola fames aliquantulum excusat.[1]

Not. 131 seq. Aureæ sententiæ, sed declamatoria magis, quam satirica arte prolatæ. — Sævitia illa Tentyritarum est præter naturam, quæ non ad crudelitatem formavit homines, sed *cor mollissimum* dedit et ad misericordiam propensum; quod vel eo *fatetur*, indicat (ut X, 172), quod non aliud animalium genus *lacrymas* fundere potest. « Natura hominem tantum nudum et in nuda humo natali die abjicit ad vagitus statim et ploratum, nullumque tot animalium aliud ad lacrymas, et has protinus vitæ principio : at hercules risus, præcox ille et celerrimus, ante quadragesimum diem nulli datur. » Plin. VII, 1.

Var. 133. *Pars ultima*, 81. *Pars intima*, 64, ex emendat. Britann. ut sensus sit : lacrymæ sunt, quæ interiorem sensus nostri partem pietatemque patefaciunt.

Not. 133. *Optima* et propria *pars*, indoles et affectio, *nostri sensus*, animi vel mentis, est mollities et miseratio.

Var. 134. *Casum lugentis amici* recte, opinor, conj. Curio coll. Virg. Æn. II, 93. *Casum* legitur in 16, et III Codd. Paris. *Lugentis*, in 10, 21, 22, 24—27, 45—50, 54—69, 71 (in quo tamen vitiose *lucentis*), 72, 73, 74, et XV

[1] Ita h. loc. interpretari malim, quam cum Britannico *iram* referre ad impulsum iræ mentisque impetum, qui non in potestate nostra est, et *famem* ad deliberatam voluntatem cupiditatemque sævam, qua gravius peccatur. — Eumdem hunc sensum recipere non dubitavimus. Ed.

MSS. Paris. Utrumque nunc recepi pro vulgata lectione *caussam dicentis*, quæ vix cuiquam placebit, nisi Heyn. qui eam tuetur coll. VIII, 27; XII, 46; Virg. Æneid. VIII, 619—621, et XI, 171. Pro *casum* forte quidam librariorum reposuerunt *caussam*, et deinde alii aptum ei vocabulum *dicentis* commenti sunt.

Not. 135. *Squalorem* vel *sordes* tam *reorum*, quam supplicantium lugentiumque, ad miserationem movendam spectare, vel tironibus nota res est. *Squaloremque rei* et (vid. ad IV, 63, in Var. Lect.) *pupillum ad jura*, jus, *vocantem circumscriptorem*, tutorem, qui pupillum bonis suis fraudavit. Conf. ad I, 46, 47; X, 222, et huj. loci Var. Lect. — Intelligit hic Cramer. *actionem* rationibus distrahendis, quam finita tutela instituit pupillus contra tutorem ob interceptam pecuniam pupillarem maleque redditas rationes, idque in duplum. Ed.

Var. 136. *Fletus*, 27, 47, 50, 54, 64. *Fletum*, 44. Alterutra lectio videtur probanda; vid. supra ad VI, 623.

Not. 136, 137. Designantur fletus, pueritia et decora facies pupilli, quæ omnia ad miserationem augendam valent. — *Cujus* pupilli *capilli puellares*, longi et fluentes, quales esse solent puellis puerisque delicatis, *ora manantia fletu*, lacrymis, *faciunt incerta*, hoc est, incertum faciunt adspicienti, sitne puer an puella. Venustæ ideæ, eleganter, ut passim a poetis, expressæ.[1] — Non delicatorum tantum, sed et communis hic puerorum apud Romanos universorum habitus fuit, ut recte notat Cramer. ad h. loc. Comati enim pueri, tonsi demum erant et circumcisis ab aure descendentibus capillis, ubi vestem pupillarem deposuissent. Itaque hic repræsentatur adolescens, a tutore bonis spoliatus, qui propter luctum, etsi liberatus tutela, puellares capillos nondum deposuit, quum potuisset jam et debuisset comam circumcidisse. Ed.

Not. 138, 139. Henninius: « Vix est, inquit, ut Juvenalis hodiernis moribus persuadeat, fieri hunc *gemitum naturæ imperio*, quandoquidem sine ullo gemitu fere ea funera quotidie occurrant. Sed ne quis Juvenalem φιλοσοφώτατον ἀφιλοσοφίας arguat, notandum, Veteres statuisse, infantum animas semper flere ceu acerbo funere mersas, idque hausisse eos ex Platonicorum dogmatis; quod docet Virg. Æneid. VI, 426 seq. Sane hæc serio credentem Natura non reluctantem ducet conspecto infantis funere ad gemitus, tactum scil. commiseratione humanitatis nostræ et ætatulæ illius, quæ boni malique juxta gnara innocentes animulas

[1] Vid. Mitscherl. ad Hor. Od. II, 5, 23, 24, et Gierig. ad Ovid. Met. VIII, 322; IX, 711; adi quoque Ovidii edit. nost. vol. IV, p. 31 et 143. Ed. —A quibusdam *cujus* ad *circumscriptorem* refertur. « *Puellares capilli*, tristitia et squalore longiores: quum enim rei tenemur, et capillos demittimus; qui faciunt nos interdum vultum habere, tanquam puellæ. » Schol.

æternum fleturas acerba morte exhalat. » At illam fuisse antiquitatis opinionem, non persuasit mihi locus Virg. neque de infantibus tantum, sed virginibus quoque, immatura morte obeuntibus, h. loc. sermo est. Naturæ autem vis infringitur corruptis sæculi moribus; et de miseratione idem fere valet, quod de pietate dixit Valer. Max. V, 4, ext. 5.

Not. 139. *Quum terra clauditur*, conditur, *infans, et*, etiam, *minor igne rogi*, junior, quam ut cremari fas sit. « Editis primores septimo mense gigni dentes, haud dubium est.... Hominem prius quam genito dente cremari, mos gentium non est, » Plin. VII, 16, seu 15, « Suggrundaria antiqui dicebant sepulcra infantium, qui necdum XL dies implessent, quia nec busta dici poterant; quia ossa quæ comburerentur non erant: nec tanta cadaveris immanitas, qua locus tumesceret. Unde Rutilius Geminus Astyanacte ait: Melius suggrundarium misero quæreres quam sepulcrum, » Fab. Planciad. Fulgent. in Exposit. serm. ant.[1]

Var. 140. *Ut minor* conjicit Schraderus. — *Aut face*, 61, 62, 63, 65—69, 71—74.

Var. 141. *Qualis*, 16.

Not. 140, 141. Docte et exquisite homo pius, probus et innocens designatur: non alius enim erat *dignus face arcana*, hoc est, dignus, qui initiaretur vel interesset mysteriis (vid. ad II, 89) sive sacris Cereris *arcanis*, mysticis, quæ effari nefas erat quæque secreto et noctu agebantur (vid. Spanh. ad Callim. H. in Cer. vs. 7), unde et *nocturnus* vocatur *Bacchus* Virg. Georg. IV, 521, et *nocturna Mænas* Sil. III, 395, ubi vid. not. Hinc qui *Cereris sacrum vulgarit arcanæ* docte pro scelestissimo quovis dicitur Horat. Od. III, 2, 26, ubi conf. Mitscherl. Quinto autem mysteriorum et quidem magnorum die, qui dicebatur ἡ τῶν λαμπάδων ἡμέρα, in memoriam Cereris, Proserpinam filiam accensis facibus quærentis, *faces* ardentes quum ante fores ponebantur (vid. Plut. Cic. tom. I, pag. 871), tum a viris et feminis gestabantur; unde δᾳδοῦχοι et δᾳδουχεῖν τὰ μυστήρια.[2] Hi itaque δᾳδοῦχοι non amplius μύσται erant vel ad μυστήρια tantum μικρὰ admissi, sed jam ἔφοροι sive ἐπόπται, quibus *sacerdos* Cereris (ἱεροφάντης, ἱεροφύλαξ, ἱερονόμος, μυσταγωγὸς) μυστήρια μεγάλα et arcanas eorum cærimonias revelaverat, habita ante severa quæstione de vita potissimum pure et sancte acta.[3] Hinc intelligitur vis verborum, *qualem* initiandum *Cereris vult esse sacerdos*. Simili sensu castæ ac probæ mulieres dicuntur

[1] In Mythogr. Lat. t. II, p. 171, ed. Munckeri. Formam suggrundarii ex Jo. Bapt. *Suarez*. Antiquit. Gadit. Hispanice scriptis, IV, 4, depinxisse Casp. Barthol. de Puerp. vett. p. 167, notat Hennin.

[2] Conferantur Meurs. de Eleusiniis, c. 25; Casaubonus ad Theophrast. Charact. c. 3, et *Creuzer's Symbolik*, tom. III, pag. 473; tom. IV, pag. 520 seq. 563.

[3] Conf. Meurs. de Eleusiniis, et Potteri Archæol. Gr. lib. II, cap. 20, vol. I, pag. 851, vers. Rambach.

Cereris vittas contingere digna sup. VI, 50, ubi vid. not. Ceterum δᾳδοῦχος etiam κατ' ἐξοχὴν vocabatur sacerdos quidam Cereris, adjutor ἱεροφάντου, et ἀγὼν λαμπαδοῦχος in aliis quoque sacris, verb. causa. in Ἡφαιστείοις, Παναθηναίοις et Προμηθείοις, instituebatur ab iis, qui accensis currebant facibus easque inexstinctas ad metam ferre jubebantur.

VAR. 142. *Separet hoc nos*, 23. *Separat hæc* (natura, vel pietas, humanitas et misericordia) *nos*, 10, 24, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—73, probb. Mancin. et Ascens.

NOT. 142. *Qui bonus ulla mala* humana *credat sibi*, a se, *aliena* esse, non credat sibi accidere posse, quæ aliis contingere videt, vel credat, hæc aliorum mala ad se non pertinere, adeoque iis non afficiatur et doleat? « *Iste versus* (Terentii Heautont. I, 1, 25) *et in pectore, et in ore sit :*

Homo sum, humani nihil a me alienum puto. »

Senec. Epist. 95. Eumdem versum laudavit Cic. Off. I, 9.

VAR. 143. *A grege brutorum*, 16. — *Solum*, 22.

NOT. 143. *A grege mutorum* animalium, quæ nec malis alienis dolent, nec bonis lætantur. *Venerabile ingenium*, intelligentiam et rationem. — Recentissimus apud nos Juvenalis interpres active capit τὸ *venerabile*, quod mox explicetur per hæc, *divinorum capaces*. ED.

NOT. 144. Divinorum, rerum divinarum, capaces, intelligentes. « Deus homines humo excitatos celsos et erectos constituit, ut deorum cognitionem, cælum intuentes, capere possent : sunt enim homines non ut incolæ atque habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum atque cælestium, quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet, » Cic. N. D. II, 56.

NOT. 145. *Capiendis*, cognoscendis ac discendis.

VAR. 146. *Duximus arce*, 45.

NOT. 146. *Sensum*, mentem seu animam ratione præditam, ex anima mundi, cujus natura ætherea et ignea, sedes autem præcipua in *cælesti arce*, in cælo et sideribus est, duximus. Conf ad vs. 84, 85. Cic. Tusc. Quæst. I, 27; Muncker. ad Fulgent. II, 9; Heyn. ad Virg. Æn. VI, 730 seq. et in Exc. XIII.

NOT. 147. Conf. Ovid. Met. I, 84 seq. (ex quo loco verba etiam petita), Cic. N. D. II, 56; et Leg. I, 9, pro Sallust. B. Cat. 1, ubi vid. Corte, Herderi *Ideen zur Philos. der Gesch. der Menschh.* tom. I, pag. 219 seq. *Prona* animalia, ad terram incurvata.

NOT. 148 — 158. Egregius locus, expressus forte e Cic. de Invent, I, 2, et Horat. A. P. 391 — 399. Eadem non rationi humanæ, sed culinariæ arti lepide tribuit coquus Athenionis ap. Athen. XIV, 23. *Anima* Gr. ψυχή, est id, quo vivunt, sentiunt ac moventur et homines et cetera

animantia, quæ inde nomen habent, vis vitalis, vegetabilis ac sensitiva, quæ plantis etiam et arboribus tribuitur: *animus*, νοῦς et φρὴν, est mens, vel id, quod in nobis cogitat, intelligit ac vult, et quo sapimus.

Not. 150 seq. *Mutuus affectus* benevolentiæ atque amoris et communis utilitas sunt vincula societatis humanæ, quod præclare docet poeta. Conf. Senec. Epist. 95, et de Ira, I, 5.

Var. 151. *Et migrare*, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74.

Not. 151. Conf. Horat. Sat. I, 3, 105; et Cic. Tusc. Quæst. V, 2 seu 5. *Dispersos* per deserta et silvas homines *trahere*, contrahere, congregare, *in populum*, civitatem.

Var. 152. *Ac*, 19. — *Linquere terras*, 21.

Not. 152. Conf. VI, 2, 3, *proavis*, a majoribus.

Not. 153. *Laribus*, ædibus.

Var. 154. *Limine* recepi ex 16, 17, 19, 20, 23—27, 45, 46, 47, 49, 50, 55—69, 71—74, et XX MSS. Paris. *Limite* in reliquis libris.

Not. 155. *Ut collata*, mutua, *fiducia* et spes auxilii etiam noctu *tutos* præstaret homines *vicino limine*, junctis ædibus et vicino opem ferente vicinis.

Not. 156. *Nutantem*, labantem, ita vulnere debilitatum, ut pedibus amplius consistere nequeat.

Var. 158. *Aut una*, 45. — *Tueri*, 16.

Anal. 158—174. Magna orationis vi et verborum gravitate increpatur odium, quo se invicem prosequuntur homines.

Not. 158—164. Hæc si non prorsus, tamen maximam partem veritati consentanea sunt et h. loc. aptissima. Feras non nisi in diversa genera sævire, contendunt etiam Horat. Epod. VII, 11, 12; Plin. VII, 1; Sen. Epist. 95 de Clem. I, 26; et Controv. 9 aliique. Sed vid. Mitscherl. ad Hor. loc. cit. Harduin. ad Plin. loc. laud. Bernart. ad Stat. pag. 37; Scalig. ad Varr. pag. 118; et Exerc. 240, adv. Cardanum pag. 737; Brod. Miscell. III, 28.

Not. 160. *Cognatis maculis*, hoc est, feræ, easdem maculas habenti, *parcit similis fera*, pardus pardo, lynx lynci, tigris tigridi. — Vid. infra quæ notamus ad finem Satiræ. Ed.

Var. 163. *Rapida*, 13, 19—21, a m. pr. 22, 23, 28, 68, et quidam Codd. Paris. solenni errore. Conf. supra VI, 428; Burm. ad Prop. p. 553; Broukhus. ad Tibull. IV, 1, 72, et nos ad Sil. V, 451.

Not. 165—171. Homines non modo se invicem occidunt ferro, sed etiam comedunt. *Nefanda* epitheton rei et affectui aptissimum.

Var. 166. *Ac* pro *et*, 13, 17, 20, 22 23, 45.

Not. 166 — 168. Primi fabri ex ferro instrumenta rustica parabant, non gladios. Conf. Plin. XXXIV, 14; Senec. de Ben. VII, 10; Tibull. I, 3; Virg. Georg. II, 538 — 540.

Var. 168. *Nescierant* Serv. ad Virg. Georg. II, 540. *Nescierunt*, 23. Male, etsi non obstat metrum; de quo vid. ad Sil. V, 264. *Nescirent*, 10, 11, 13, 16, 20, 24. *Nec scirent*, 21, 22. *Nescirint* rectius videbatur Schurzfl. Mox *extundere* restitui ex 2, 4, 10, 17, 20, 21. *Excudere*, 15, 19, 25, 27, 46—50, 54—64, 66—69, 71—74, 81, et Serv. ad Virg. loc. laud. *Excludere*, 65. *Extendere* (scil. cudendo seu malleo, hoc est, cudere), 14, 16, 18, 22, 23, 24, 70, 75, 76, 77, 82. Conf. Heyn. ad Virg. Æneid. VIII, 665, in Var. Lect. ubi jam monuit, *extundere* exquisitius esse id. qd. *excudere*, tum et omnino proferre, invenire, ut Virg. Georg. I, 133; IV, 315, 328. Antiqua haud dubie scriptura fuit *extndere*, et inde orta hæc varietas: *extundere*, *extendere*, *excudere*, *excludere*, quæ etiam in MSS. Paris. reperitur.

Not. 168. Conf. Var. Lect.

Not. 169. *Populos*, Tentyritas.

Not. 171. seq. Similis color orationis II, 1 seq. et 153 — 158. Præclare autem anthropophagis opponitur *Pythagoras*, qui *cunctis animalibus*, hoc est, eorum carne, et quibusdam quoque *leguminibus abstinebat* (vid. ad III, 229), ac lepide simul hujus philosophi doctrina de μετεμψυχώσει et, quem inde præcipiebat, victus irridetur, quam etiam perstrinxit Cic. de Div. II, 58, et asperioribus facetiis Lucianus in Dialogo, qui Ὄνειρος ἢ Ἀλεκτρυών inscribitur. — Pythagoræ doctrinam exquisitiori carmine exponit Ovidius, qui Samium philosophum loquentem inducit (Metam. lib. XV, vs. 75 sq. edit. nost. vol. IV, p. 501). Eamdem sententiam amplexus est recentiorum philosophorum eloquentissimus *J. J. Rousseau*, qui Plutarchi locum (περι Σαρκοφαγίας, λογος α') non impari orationis colore repræsentat. Sed adeas inprimis *V. C. Barthélemi*, *Voyage du jeune Anacharsis*, cap. LXXV, ubi Pythagoræ instituta accuratissime recenset, et ingeniosa defensione illustrat, citatis Diogen. Laert. lib. VIII, § 13; Jambl. cap. 24, pag. 90; Porphyr. Vit. Pythagor. pag. 24, et de Abstin. lib. II, pag. 124; Rittershus. Vit. Pythagor. pag. 22; Anon. apud Phot. pag. 1316. Ed.

Var. 172. *Quonam fugeret*, 19.

Not. 172. *Hæc*, talia, *monstra*, monstrosa, portentosa scelera (ut vs. 122, ubi vid. not.), qualia perpetrarunt Tentyritæ.

Not. 174. *Tanquam homine*, tanquam hominis, non animalium caro esset; vel tanquam animalia vix differrent ab hominibus, quia animæ illis essent, quæ in corpora eorum transmigrassent e corporibus humanis. Conf. XIV, 98. — *Ventri indulsit*, edere permisit, *non omne legumen*, sed quædam edere vetuit; e quibus præsertim faba, quam festivo urbanoque stylo *Pythagoræ cognatam* vocavit Horatius (lib. II, Sat. VI, vs. 63). Namque Pythagoras ex eadem origine et eodem tempore cum

homine natam fuisse fabam asserebat, unde Horatius, hanc non homini cognatam, ex Pythagoræ sententia, sed ipsi Pythagoræ soli cognatam salse et satirice dixit. Pythagoras a fabis abstinere præcepit, quia in illis residere mortuorum animas putabat, et verebatur ne in fabam aliquam patris animus immigrasset; credebat etiam fabarum cauliculis ascendere animas hominum ex Orco, quod faba genitale caput referret. Inferorum portas etiam appellabat fabarum caules, quod geniculis carerent. Flamines non vesci faba traditum est, quoniam in ejus flore literæ lugubres reperiri credebant. Theophrastus principium germinandi in faba instar membri habere refert, idque etiam in cicere et lupino cerni. Vide et alias rationes in Rutgersii Venusinis lectionibus, cap. 24. Ed.

Totum hunc locum a vs. 159 fere usque ad finem imitatus est Nostras *Boileau* : is quam feliciter cum Romano satirico sit colluctatus, peritorum sit judicium. Sat. VIII, vs. 125 seq.

« Voit-on les loups brigands, comme nous inhumains,
« Pour détrousser les loups courir les grands chemins?
« Jamais, pour s'agrandir, vit-on dans sa manie
« Un tigre, en factions partager l'Hyrcanie?
« L'ours a-t-il dans les bois la guerre avec les ours?
« Le vautour dans les airs fond-il sur les vautours?
« A-t-on vu quelquefois dans les plaines d'Afrique,
« Déchirant à l'envi leur propre république,
« *Lions contre lions, parens contre parens,*
« *Combattre follement pour le choix des tyrans?*
« L'animal le plus fort qu'enfante la nature,
« Dans un autre animal respecte sa figure....
« L'homme seul, l'homme seul, en sa fureur extrême,
« Met un brutal honneur à s'égorger soi-même.
« C'était peu que sa main, conduite par l'enfer,
« Eût pétri le salpêtre, eût aiguisé le fer, etc. »

Totus hic locus satirica vi et impetu plenus, palmam si non reportat, saltem disputare, et in dubium vocare mihi videtur. Ed.

SATIRÆ DECIMÆ SEXTÆ

ARGUMENTUM.

Militiæ mores et commoda magna videte.
Seu
Militiæ mores et commoda dinumerantur.

MILITIÆ PRIVILEGIA. — DE FELICITATE MILITUM. — DE CASTRENSIBUS. — AD GALLUM DE MILITIA. — DE MILITIBUS.

Conditionem militum multis partibus meliorem, quam paganorum, esse ostenditur (vs. 1—16) (α), quod illi ab his non facile ullam accipiant injuriam eamque impune iis inferre possint, quum proprios habeant judices, et lege Camilli extra vallum litigare vetentur, commilitones autem non modo reum per fas ac nefas tueantur, sed damnatum quoque vindicent (7—34) (β); quod confestim iis, et quoties lubeat, jus dicatur, et neque initium, neque finis litium in longinquum differatur tempus (35—50) (γ); quod peculium iis sit castrense, et hinc jus testandi vivo adhuc patre (51—56) (δ); quod phaleras, torques aliaque virtutis præmia consequantur, quum ipsius ducis referat, et honorari milites et locupletari (56—60).

SATIRÆ DECIMÆ SEXTÆ

ANALYSIS.

In priore hujus Satiræ parte (vs. 1—34) poeta satis ingeniosam ei formam induisse, et, dum aperte commoda militiæ recenset, tecta ironia ac laudis specie vituperationi imposita nimiam militum licentiam insolentiamque, quam illis temporibus vix Imperatores coercere audebant, perstringere videtur. Eam non integram superesse quidam opinati sunt, quia tam brevis forte est et argumenti tractatio non omnibus numeris absoluta : nam plura militiæ commoda atque privilegia, quum legibus, tum Imperatorum edictis constituta et concessa, a Polyb. VI, 39; Lips. Mil. Rom. V, 19,

et de Magnitud. Rom. I, 6, aliisque memorantur. Sed quis poeticam rei expositionem ita ad calculos vocabit? — Quo loco et qua occasione hæc Satira sit scripta, parum constat. Nonnulli putant, eam a Juvenale, quum primum jussu Domitiani venerit in Ægyptum, compositam esse in Paridis pantomimi invidiam, quo auctore ab Urbe remotus sit, et falsa honoris specie cohorti præfectus, et militiæ laudari commoda, ne Paris conditionem poetæ, quod maxime optaverit, miseram esse crederet et infelicem. Sed Juvenalis non a Domitiano et Paride, sed ab Hadriano in exsilium est missus (vid. Vita ejus): unde in hujus saltem Imperatoris et histrionis, qui ei in deliciis fuit, invidiam hæc scripsisse censendus est. Si tamen poeta noster hujus carminis auctor fuit, suspicari malim occasionem ad illud conficiendum ei oblatam fuisse a Gallo, amico in militiam eunte. Utrum vero hæc Satira Juvenali sit tribuenda, jam olim fuere, qui addubitarent. Scholiastes, a Barth. Advers. XIV, 16, laudatus, hæc adnotavit: Quidam dicunt, non esse Juvenalis, sed ab ejus amico appositam. Vetus Schol. Pithœi: Ista a plerisque exploditur, et dicitur non esse Juvenalis. His adstipulantur Grotius ad Luc. III, 14; Rutgers. Var. Lect. IV, 4, pag. 338; Angel. Decembr. Polit. liter. p. 59 seq. Barth. loc. cit., Plathner., Bahrdt. et alii; sed refragantur Dempster. ad Coripp. pag. 137; Scalig., Schurzfleisch. aliique multi. Neque hæc lis facile dirimenda est, quum in utramque partem quædam eaque satis gravia disputari possint. In antiquissimis libris hanc Satiram non exstare testatur Valla: penultima est in Codd. nostris 12 et 15, nec non in aliis Calderini, quod probat Schol. Barth. Primis quoque versibus ingrata, ne dicam insulsa, inest tautologia, qua eadem notio quater exprimitur: « felicis militiæ, prospera castra, secundo sidere, fati benigni. » Hoc tamen Satiræ principium si exceperis, non plane dedeceret Juvenalem, eam scripsisse: nam et a stylo ejus rhetoricaque rerum tractatione haud abhorret, et politissimis placet facetiis. Nonnulla etiam ejus loca tamquam Juvenalis laudantur tum a Servio in Virg. Æneid. I, et II, tum a Prisciano lib. VIII, c. 9 et 14. Quæ quum ita sint, Satira hæc vel ab ipso Juvenale, forsan admodum sene, aut non satis limate, vel ab antiquiore saltem scriptore, qui haud invita Minerva animum ad satiricam poesin applicuerit, composita videtur. Schurzfleisch. monet, stilum variare secundum ætatem, et Juvenalem forsan valde senem scripsisse hanc Satiram, quum in Ægyptum a Domitiano (immo Hadriano) relegatus esset. Plathnerus contra suspicabatur, eam a

quodam erudito literatore ad stabiliendum figmentum hujus relegationis fuisse conditam. Adnotatio Heineckii est hæc: « Non facile adduci potero, ut credam, hanc Satiram Juvenalis esse; quippe in tractatione summæ inest quod displiceat, et a Nostri consuetudine alienum videatur. Juvenalis si talem materiam tractare voluisset, haud dubie de commodis militum copiosius disputasset. Sed hic auctor quam jejune versatus est in suo argumento tractando! Promittit loqui de commodis communibus militibus, sed loquitur tantum de uno. Primis vero Satiræ versibus nemo offendetur, qui meminerit, *castra* sæpius dici pro ipsa expeditione. Conf. Oudend. ad Lucan. I, 374. Si expeditio prospera est, opto, ut ego quoque secundo omine ejus particeps sim. Expeditio enim bene cedere potest, et tamen singuli homines possunt esse infelices. » Hoc itaque est sapere; et offendere potest voc. *castra*, non felicitatis notio toties inculcata.

N. B. In illa divisione Satirarum quam primo volumini, pag. xi præfiximus, hoc DECIMÆ SEXTÆ Satiræ fragmentum non indicavimus, siquidem QUINTUS liber, ut diximus, tres ultimas, nempe XIII, XIV, XV, complectatur. Hanc divisionem retinuimus inviti quidem, quia ibi nulla mentio hujus XVI Satiræ tanquam ultimæ daretur. Sed quum eadem manca esset, neque Juvenali ab omnibus plano jure adscriberetur, noluimus tunc illi, velut aliis integris, numerum et ordinem certum assignare; ergo in computatione prima, neque obliti, neque errantes volebamus omittere; satis fore rati, si tantum in fine hujus quinti libri rationem illius inserendæ redderemus. ED.

SATIRA DECIMA SEXTA.

Quis numerare queat felicis præmia, Galle,
Militiæ? nam si subeuntur prospera castra,
Me pavidum excipiat tironem porta secundo
Sidere: plus etenim fati valet hora benigni,
Quam si nos Veneris commendet epistola Marti,
Et Samia genitrix quæ delectatur arena.
Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat; immo, etsi pulsetur, dissimilet, nec
Audeat excussos Prætori ostendere dentes,
Et nigram in facie tumidis livoribus offam,
Atque oculum medico nil promittente relictum.
Bardaicus judex datur hæc punire volenti,

SATIRÆ DECIMÆ SEXTÆ INTERPRETATIO.

1. Quis possit, Galle, fortunatæ militiæ commoda recensere? Ego certe, si qua daretur occasio militandi fortunatis in castris, licet imperitus admodum belli ac tiro plane sim, non dubitem nihilominus ea subire faustis ominibus et annuente fato; cujus opportunitas et numen majoris ad felicem militiam est momenti, quam si commendatitias ad Martem literas habeamus a Venere, aut etiam Junone, quæ eum genuit, et quæ Samum inprimis diligit.

7. Primo quidem videamus commoda quæ sunt omnibus militibus communia. Inter illa hoc ultimo loco numerandum non est, quod nullus civis audeat militem percutere? Immo quamvis a milite civis perculsus ipse fuerit, sileat, nec audeat judici monstrare dentes sibi extusos, ac lividum tuberibus nigris vultum, oculumque unum effossum omnino, alterum vero ita vulneratum, ut medicus

Calceus, et grandes magna ad subsellia suræ,
Legibus antiquis castrorum et more Camilli
Servato, miles ne vallum litiget extra,
Et procul a signis; justissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite; nec mihi deerit
Ultio, si justæ defertur caussa querelæ.
Tota cohors tamen est inimica; omnesque manipli
Consensu magno efficiunt, curabilis ut sit
Vindicta et gravior, quam injuria : dignum erit ergo
Declamatoris mulino corde Vagellî.
Quum duo crura habeas, offendere tot caligas, tot
Millia clavorum ! quis tam procul absit ab Urbe?
Præterea quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Ut veniat? lacrymæ siccentur protenus, et se

nil opis salutisque promittat. Quod si tamen civis militem in jus vocet ad pœnas expetendas, statuetur controversiæ judex tribunus militum, Bardaica indutus veste cum suis grandibus calceis, et magnis torosisque cruribus, ac vasto corpore subsellia tota implens : nempe ut serventur priscæ leges, et Camilli præscriptum, quo vetantur milites extra vallum et procul a vexillis caussam dicere. Æquissimum est, inquis, ut de militis caussa cognoscant centuriones, qui sunt illius germani judices, quorum est spectata probitas et justitia; atque adeo fieri non potest, quin pœnas mihi det miles, si justas esse meas querelas ostendero; esto sane; at cohors tamen integra est infesta, et omnes manipuli una voce adversantur, atque obstrepunt. Quid igitur proficietis tu ac togati quicumque militem accusabunt? efficietis hoc utique unum, ut dum vindicare vultis injuriam, graviora vobis arcessatis mala, quam ipsa fuerat injuria, pro qua judicem interpellastis. Itaque tam stolide facis, si militem vocas in jus, quam Vagellius ille declamator mulino corde pertinax, qui pessimas semper caussas suscipit defendendas. Quam est enim temerarium, quum duo tibi tantum sint crura, eaque minime ocreis munita, offendere tot centuriones, tot milites, quorum caligæ ferreis clavis omni ex parte sunt præfixæ? Age vero, quem reperias tam procul a Roma tui defendendi caussa abire sustinentem, quem adeo tibi amicum, tam prisco illi Pyladi similem, ut vallum transire, et in castra media tecum progredi, ad dicendum contra militem testimo-

Excusaturos non sollicitemus amicos.
Da testem, judex quum dixerit; audeat ille,
Nescio quis, pugnos qui vidit, dicere, Vidi?
Et credam dignum barba dignumque capillis
Majorum: citius falsum producere testem
Contra paganum possis, quam vera loquentem
Contra fortunam armati contraque pudorem.
Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum: convallem ruris aviti
Improbus, aut campum mihi si vicinus ademit,
Et sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo;
Debitor aut sumptos pergit non reddere numos,
Vana supervacui dicens chirographa ligni:
Exspectandus erit, qui lites inchoet, annus
Totius populi; sed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ; toties subsellia tantum

nium, audeat? Omitte igitur lacrymas; noli amicos urgere, qui te rogaturi sint, ut se habeas excusatos.

29. Quum judex testem proferri petet, adduc aliquem, etiam si ictus pugnorum militis in tuo recentes ore viderit, se vidisse affirmaturum? Ego vero, si quis sit ejusmodi, hunc dignum majoribus nostris, quibus barba capillique intonsi, judicabo. Longe facilius, mihi crede, falsus testis in civem togatum invenietur, quam verus in militem, qui ejus fortunas aut famam lædat.

35. Expendamus alia non pauca militibus sacramento coactis concessa emolumenta et privilegia. Si vicinus nequam et avarus abstulit mihi, vel campum planum, vel agrum collibus cinctum, a majoribus mihi relictum: si emovit lapidem terminalem et sacrum, quem certis sacrificiis, pultem ac placentas ipsi imponens, veneror quotannis; si debitor negat mihi restituere mutuos, a me quos accepit numos, et chirographum, quod ipsius manu appositum illi ostendo, falsum esse dictitat: hæc, inquam, si apud judices persequi velim, exspectandum erit donec annus totus litibus populi impendatur judicandis, antequam mea inchoetur: ubi vero tempus advenerit, sexcentas moras ac tædia perferre oportebit.

Sternuntur; jam facundo ponente lacernas
Cædicio, et Fusco jam micturiente, parati
Digredimur, lentaque fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt et balteus ambit,
Quod placitum est ipsis, præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis.
  Solis præterea testandi militibus jus
Vivo patre datur: nam, quæ sunt parta labore
Militiæ, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cujus regimen pater: ergo Coranum,
Signorum comitem castrorumque æra merentem,
Quamvis jam tremulus, captat pater. Hunc labor æquus
Provehit, et pulchro reddit sua dona labori.
Ipsius certe ducis hoc referre videtur,
Ut, qui fortis erit, sit felicissimus idem;
Ut læti phaleris omnes, et torquibus omnes

. . . .

Modo subselliis imponuntur duntaxat tapetes: modo Cædicius, eloquens ille patronus, lacerna deposita, se ad perorandum accingit; modo Fuscus ad mittendum lotium discedit: aderamus parati, abeundum: sic in ea arena lente lis inchoata disceptatur. Illis vero qui balteo et armis insignes sunt, commodum quodcumque dicendæ caussæ tempus, ut volunt, conceditur, nec suas opes dilapidant damnosa litium diuturnitate ac mora.

51. Huc adde, quod solis militibus datur, ut vivente adhuc patre condere testamentum possint; sic enim legibus cautum est, ut bona quæ bellicis laboribus sunt acquisita non censeantur esse ex parte patrimonii, neque in iis bonis numerentur quorum dominium penes militis patrem est. Itaque pater Corani stipendia facientis et inter signa degentis illi, quamvis jam senior, blanditur, ejusque captat hereditatem. Coranus interim honestis militiæ laboribus ad honores promovetur, et amplissimum operæ pretium fert. Ipsius scilicet imperatoris refert, ut qui virtute ac fortitudine ceteris præstat, idem sit felicissimus et pulcherrimis præmiis cohonestetur, et omnes strenui milites torquibus, phaleris, ac ceteris ornamentis militiæ decorentur......

VARIÆ LECTIONES
ET NOTÆ
IN SATIRAM DECIMAM SEXTAM.

NOTÆ. 1. *Gallus*, amicus poetæ, forte idem, cujus passim mentionem facit Martialis.

ANAL. 1—3. Si felicibus auspiciis capessitur militia, præmia ejus tanta sunt, ut facile mihi cupiditatem militandi injicere possint, etsi pavidus sim tiro. [1]

VARIÆ LECTIONES. 2. *Nam et si*, 50.—*Jubeantur*, 22, 66. *Lubeant*, 15. *Subeantur*, 10, 13, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 45—50, 54—60, 62, 64, 65, 67, 68, 69, 71—74, 77; XXVIII MSS. Paris. et ed. Ach. *Quod si subeantur* non male legit Prisc. VIII. Displicet certe *nam*, quoniam mox *etenim* sequitur.

VAR. 3. *Excipiet*, 15, 25, 27, 46—49, 54—63, 66—69, 71—73, quidam Codd. Paris. et ed. Ach. *Accipiat*, 16.

NOT. 3. *Portam* signanter dici credebat Grangæus, quia castrorum aggerem subire capitale fuerit.

NOT. 4. Schol. vetus ap. Barth. Advers. XIV, 16. « Per constellationem puncto felices infelices efficiuntur. Apparet, Juvenalem Stoicum esse. » Britannicus monet, hæc dici ex disciplina Ægyptia, in qua plurimum Petosiris et Necepsus laboraverint; vid. ad VI, 553 seq. et 581.

ANAL. 4—6. Facete dictum : Felix genesis ac fatum plus valet etiam in militia, quam favor *Martis*, præsidis bellorum, conciliatus nobis per literas

[1] Hæc felicitatis notio ingrata exprimitur tantologia; neque expeditior fit oratio, vel nitor ei redditur, si cum Henninio *felicis* ad rationem retuleris, et *prospera* ad casum, ut sensus sit : Quamvis innumera sint *felicis*, et cum ratione factæ expeditionis præmia; si tamen casus et vis major castra præstaret *prospera*, mallem fortunata temeritate eadem subire castra, quam in toga desidere. Ita certe vs. 2 *sed* pro *nam* dicendum erat. — *Felicis militiæ*, non calamitosæ, qualis est mea; secundum Calderinum, qui putabat, poetam primum subobscure calamitatem suam designare, et tum laudare commoda militiæ : quam sententiam nobis non persuasit. Multo tamen minus lectoribus placebit explicatio Britannici, qui *felicem militiam* h. loc. dici existimabat eam, quæ a bellis civilibus longe abeit.

precesque efficacissimas vel *Veneris*, amicæ ejus, vel Junonis, *genitricis*, matris ipsius.—De amoribus *Martis* ac *Veneris* vid. ad X, 313, 314.

VAR. 5. *Commendat*, 19, 23.

VAR. 6. *Genitrix Samia*, 16. *Genitrix* pro *genetrix* substitui ex 16, 21, 22, 60, 64, postulante sic etymologia a *genitum*; vid. Schelleri præc. stili bene lat. pag. 26, 30, 34.

NOT. 6. *Genitrix* Martis Juno,[1] *quæ delectatur Samia arena*, hoc est, Samo, insula arenosa in mari Icario ad litus Ioniæ, quæ nunc *Sussam Adassi* vocatur. Ex antiqui sermonis genio Dii illas terras amare et incolere vel certe frequentare dicuntur, quæ iis sacræ sunt et ubi sacrificiis templisque coluntur. Celeberrimum autem *Junonis Samiæ* et templum et festum fuit.[2] *Arenam* hoc loc. dici putant pro insula arenosa et sterili, coll. verbis Apuleii: « Rutatio omnis est in sarculo et surculo, quorum proventu magis fructuosa est insula (*Samos*) quam frugifera » Sed Samum frugiferam esse dicit Strabo : unde potius designari crediderim terram Sami argillaceam, unde conficiebantur celeberrima illa vasa fictilia et testæ, quæ durissimæ erant et ad secandum quoque adhibebantur. Vid. ad VI, 514.

NOT. 7. *Commoda communia*, omnium militum. Malim tamen ea intelligere, quæ militibus communia sunt cum togatis. Huc poeta vs. 8—34, refert, quod miles æque ac togatus proprios habet judices. Deinde vs. 35—60 *commoda* memorantur, quæ solis militibus propria, citus litium exitus, jus testandi vivo patre, honores et præmia. — *Togatus* civis Romanus, quatenus opponitur armato vel militi, qui sago amictus est, non toga, quæ impedimento est in pugna. Eodem sensu infra vs. 33 *paganus* dicitur opponiturque *armato* aut militi, ut ap. Plin. Epist. VII, 25; X, 18; Veget. II, 23; extr. et alios, inpr. JCtos, qui inde testamentum peculiumque vel *paganum* esse dicunt, vel *castrense* : *pagani* enim proprie vocabantur rustici, quibus vel Numa, vel Servius Tullius (vid. Dionys. Hal. I, pag. 35; II, pag. 135; IV, pag. 220, ed. Sylb.) in locis montanis ipsaque natura munitis prima fecit perfugia, quæ Græce *pagos* appellavit; hi vero, Imperatorum certe temporibus, a militia videntur immunes fuisse, ne agri essent inculti. Conf. Ernesti clav. Cic.

ANAL. 8—34. Injuria, etiam gravissima, a milite impune inferri potest cuivis, et ab iis patienter ferenda est, quoniam judex militis non Prætor, sed centurio est, ejusque accusatione nihil proficitur, sed nova potius injuria excitatur, a commilitonibus metuenda, qui partes rei per fas ac nefas tuentur. De his militum commodis ad judicia spectantibus

[1] Vid. Neapol. ad Ovid. Fast. V, 229; Gal. ad Apollod. I, 3, 1, et ad Phurnut. N. D. c. 21.

[2] Conf. Virg. Æneid. I, 15, 16; Herod. III, 60; Lactant. Inst. Div. I, 17; Pausan. VII, 4; Athen. XIV, 20; XV, 4; Spanh. ad Callim. H. in Dian. vs. 268; *Maffei* Gem. ant. P. II, p. 125.

vid. tit. ff. de Re milit. et Salmas. Obss. ad Jus Att. c. 21, p. 420. Festive autem ea h. l. adumbrantur, et salse perstringitur licentia petulantiaque militum, qua civibus Romanis insultabant Imperatorum temporibus.

Var. 9. *Et* abest a 16, totusque versus a 7 et 23, de quo vid. sup. ad II, 24.

Not. 9. seq. Conf. III, 228—301. —*Prætori*, judici.

Var. 11. *Et tumidam in facie nigris livoribus offam*, 11. — *Faciem*, 15, 21, 22, 72, 73.

Not. 11. *Offa*, tumor carnis seu vibex; proprie massa carnis aliarumve rerum rotunda et in tumorem crescens vel in unum convoluta, inp. globus farinæ conspersæ, μάζα, ὄμπη, Æol. ὄππη, unde Lat. *offa*. vid. Salmas. ad Solin. pag. 90, 537. Casaub. ad Pers. V, 5, et sup. ad II, 33.—*Livor* macula percussione vel contusione ac pressione contracta.

Var. 12. *Oculos..... relictos*, 10—13, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77; XXXII MSS. Paris. et ed. Ach.

Not. 12. Hæc verba ita intelligo: *oculum* unum plane excussum, alterumque *relictum* quidem ac superstitem, sed in tali conditione, ut *nil* opis salutisque promittat medicus. Plurimi legunt *oculos relictos*, eosque putant dici vel deperditos, vel excussos.

Var. 13. *Bardaicus*, 1, 2, 4, 11—24, 45, 70, 75, 76, 81, 82, et dimidia pars MSS. Paris. ut apud Capitol. in Pertin. c. 8. *Bardiacus*, 3, 5, 10, 25, 27, 46—50, 54, 55, 58, 61—69, 71—74, 77, probb. Calder. et Casaub. ad Capit. loc. laud. *Bardyacus*, 56, 57, 59, 60, 65. Ita et libri variant apud Martial. IV, 4, 5, ubi in optimo MS. Palat. *vardaicus* legitur; vid. Comm. — *Hoc*, 45.

Not. 13. Togato seu pagano, *hæc punire* ope judicis, hóc est, puniri *volenti* (vid. ad III, 116; et VI, 481), *datur judex*, non urbanus seu Prætor, sed militaris, *centurio*, quique non ingenio judicioque, sed e calceis, habitu, et *grandi* statura crassisque suris æstimandus est. Hinc *judex* ipse facete dicitur *Bardaicus calceus* et *grandes suræ*, hoc est, cujus grandes suræ tectæ sunt bardaica caliga seu ocrea: nisi malis verba *Bardaicus judex* jungere et post *volenti* distinguere, ut *calceus* scil. militaris simpl. pro caliga vel phæcasio (vid. ad III, 218, in Var. Lect.), et deinde pro caligato dictus sit. Simili fere sensu sup. VII, 116, *bubulcus judex* dicitur.[1] — Cramerus conjicit aliud hic legendum, proponitque

[1] *Bardaicum* sive *Bardiacum* (vid. Var. Lect.) quidam dici putant servilis infimæque conditionis hominem (a *Bardæis* seu *Bardiæis*, satellitibus Marii aut populo Illyrico); alii bardum seu stupidum, rerum ignarum; alii Gallum seu barbarum; alii vero bardocucullum (vid. ad VI, 118, et VIII, 145), hoc est, bardocucullo sive bardaico cucullo (ut apud Capitol. in Pertin. cap. 8) vestitum judicem. Qui bardocucullus etiam simplic. *Bardai-*

Barbaricus judex. Omnibus enim notum est sub Imper. barbaras gentes vel maxime receptas in militiam romanam fuisse : « hoc autem est quod

---

cus aut *Bardiacus* dicitur Martial. IV, 4, 5 (ubi vid. intpp.), unde hunc locum ita exponere possis : *judex datur*, et quidem *bardaicus* scil. cucullus, *calceus* et *grandes suræ*, hoc est, cui bardocucullus est et calceus, seu caligæ et grandes suræ, vel cui caput cucullo et grandes suræ caligis tectæ sunt. Ferrarius de Re vest. VI, 21 : « *Bardaicus judex*, inquit, bardocucullo vestitus, sive ille ex crassiore lana, sive ex caprarum pilis et cilicio confectus : qualem propterea centurionem *hirsutam capellam*, V, 155, appellat audacter ; non tam quod capillis et barba promissa, sed quod sago hirsuto atque villoso indueretur. Gemina Claudiani sententia in Rufin. II, 85 : *Mœrent captivæ pellito judice leges.* » Grangæus : *Bardaicus judex* apposite dixit, quomodo et postea *calceus judex*, et *grandes suræ* judices. *Bardaicus judex* idem est, ac si diceret *bardocucullo indutus*, quo vestis genere hiberno tempore ut plurimum utebantur milites, potissimum Galli : nec interest, *bardaicus* an *bardiacus* legas. Est vero nil aliud quam *bardocucullus* ; sive a *Bardis* deducas, qui sunt cantores apud Gallos, sive a *Bardea* vel *Bardala*, quæ *alauda* est, unde *alaudarum* legionarii, sive a *Bardæis* Illyrici populis (qui *Vardæi* dicuntur Plin. III, 22, seu 26, et Cic. ad Div. V, 9. Οὐάρδιοι, Ptol. Ἀρδιαῖοι, Strab. VII, 5, pag. 315 ; Polyb. II, 11, 12, et Appian. Bell. Illyr. 3, 10. Conf. Schweigh. ad hh. ll. Gron. et nos ad Liv. XXVII, 30 extr.), sive ab illis populis Hispaniæ, qui solebant, ut nunc Germani, principibus apparere et excubias facere, quos Plut. in Mario vocat Βαρδιείους (Μάριος κατῄει δορυφόρους ἔχων λογάδας ἐκ τῶν προσπεφοιτηκότων δούλων, οὓς Βαρδιαίους προσηγόρευεν, Opp. t. I, p. 431, A.), ut notavit Alciatus Parerg. Jur. V, 16. » Calderinus : « *Bardiacus* est sagulum militare ex pilis caprorum, sed h. loc. epitheton calcei, ut ex habitu designet centurionem, qui et calceis ciliceis utatur, et grandioribus tibialibus quales calcei *udones* apud Martial. XIV, 140, inscribuntur. » Casaubonus ad Capitol. in Pertin. c. 8. « Meliores libri Martial. IV, 4, 5, *Bardiacus*, et fortasse hic quoque *cuculli Bardiaci* scribendum ; quos e Gallis Santonibus et Lingonibus Romam mitti solitos, ex eodem poeta (vid. ad VIII, 145) constat. » Salmasius ibid. « *Bardaicus* a *Bardæus*, ut *Archaicus* ab ἀρχαῖος. Bardæi populi sunt Illyrici, a quibus isti *bardaici cuculli*, militare gestamen, quos *Liburnicos* appellat Martialis, XIV, 139. » Vetus Schol. « *Bardaicus judex* centurio, qui quasi inter milites militavit habentibus stationem apud *Bardos* ; est autem gens Galliæ : vel qualis fuit *Bardus*. » Alius Schol. apud Barth. Advers. XIV, 16 : « Datur tibi poscenti mulctam barbarus centurio, qui pro milite respondebit. *Bardaicus* similis Batavorum (unde eum legisse *Battavicus*, vel in eo legendum *Bardæorum* conj. Henn.) ; iste acerrime judicabat de civibus, dicens : capitale est crimen, si togatus militem pulsaret. » Henninius : « Vulgo non perspiciunt hujus loci argutiam et acrimoniam. Militarem licentiam et petulantiam, qua insultabatur Romanis civibus imperatoriis seculis, traducit : hinc excandescit, *togatos*,

vult, quisquis est, auctor fragmenti hujus Satiræ, in militum injuriis jam non sedere togatos judices, sed cinctutos, eosque non Romanos, sed barbaros et peregrinos, quo etiam *calceus* et *grandes suræ* pertinent. » Ed.

Not. 14. *Subsellia* in judiciis non sunt tribunalia, sed sedes tam judicum, quam patronorum, quæ tam *magnæ* erant, ut etiam alii honestiores homines in iis locum haberent. Vid. Ernesti clav. Cic. Tribunal erat Imperatoris prope prætorium, subsellia Centurionum et Tribunorum militum ad *signa*, quæ in principiis locata; Grang. — *Grandes suræ*, ut *planta magna*, III, 247.

Not. 15. M. Furius *Camillus* in obsidione Veiorum edixit, ne miles in jus vocaretur extra castra, ut scil. præsto esset semper ad nutum ducis et quoties confligendum esset cum hoste. [1]

Var. 16. *Nec* pro *ne*, 15, 46—49, 54, 55, 58, 61—64, 66, 67, 71, 73.

Not. 17 — 19. Hæc poeta sibi, vel Gallus poetæ et quidem lepide objicere censendus est: *Centuriones igitur*, quod ex his modo dictis patet, non minus ac Prætores vel urbani judices secundum fas et æquitatem jus dicent. *Centuriones* autem de levibus cognoscebant caussis, et primi pili etiam imperatori in consilio aderant cum Tribunis.

Anal. 20 seq. Verba vel militum ad læsum et litigantem ejusque patronum ac testes, vel potius poetæ, illam objectionem diluentis: at *tota cohors*, quin et legio obstrepet in judicio, ne damnetur commilito, et, si forte damnatus fuerit, ultrix aderit, et *consensu magno efficient, ut vindicta*, ultio, quam parabunt et ex te petent propter accusationem com-

---

notanter ita loquitur, *a milite pulsatos, excussos dentes, faciem lividam, extusum oculum, non audere prætori deferre, sed dissimulare* hanc contumeliam; aut si omnino hanc *puniri velint*, quid tum? adeundi sunt *centuriones, quorum de milite est cognitio: ex instituto enim Camilli non licebat militi extra vallum litigare*. Quid ulterius? *dabitur tibi togato*, civi Romano, libero, *Bardaicus judex*, id est, centurio miles ex servili illa traduce, qui a suis dominis fugitivi Cinnanæ Marianæque sævitiæ quondam satellites fuerant, ut ex Plut. Mario constat. At quinam hi *Bardæi*, vel *Bardiæi* Marii? Glossæ latino-græcæ: *Bardei*, ἰλλύριοι δοῦλοι, οἱ καὶ ἀγωνισάμενοι ὑπὲρ τῆς ἰταλίας, κατὰ Κίννου καὶ Μαρίου στρατευσάμενοι· καὶ ἐκ τούτου τυραννῆσαι κατὰ τῶν δεσποτῶν. Consentire hisce glossis videtur Plin. III, 22. Hinc apparet, subtilissima indignatione eaque acerrima *Bardaicum judicem* introduci, qui de caussa inter togatum et militem cognoscat, eumque judicem non ab ingenio aut judicio censendum, quam potius *calceis* et *grandibus* crassisque *suris*, quibus ad iniquum *tribunal* servilis propago de homine libero judicatura accedat. Latet et aculeus in recessu, quo pungit inertiam suorum civium, qui a peregrinis e sterquilinio effossis patiebantur sibi militares dignitates præcipi. Qui aliter explicant, nugantur.» Henninio adstipulatur Ach.

[1] De quo militum privilegio vid. lib. XII, C. de Re milit. I, finali C. de Offic. milit. jud.

militonis, *sit curabilis*, curanda, hoc est, metuenda, *et gravior, quam injuria*, a milite tibi olim illata. Annotatio Hein. est: « Equidem accipio *curabilis* significatione activa, quam Adjectiva in *bilis* sæpissime habent: *efficiunt*, *ut vindicta sit curabilis*, te curet, id est faciat, ne in posterum audeas milites accusare, te doceas omnes injurias militum patienter ferre. » Ergo Lat. *curare* est German. *curiren!* Conf. Var. Lect. In legione propr. X sunt cohortes et XXX *manipuli*. Præclare autem h. loc. notatur ferocia militum, illis potissimum temporibus omnia per vim agentium licentiamque immoderatam usurpantium.

Var. 21. *Officiunt*, 10—13, 15, 17, 19—22, 24—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, plerique Codd. Paris. et ed. Ach. *Afficiunt*, 16. — *Curabilis*, 1, 14, 18, 25, 45, 46, 47, 49, 50, 56—59, 65, 66, 67, 70, 75, 76. Vetus scholion est: ut satis cures, quemadmodum effugias illos. *Plorabilis* quidam. *Consensu magno officiunt. Curabitis, ut sit*, 10, 11, 15—17, 19—24, 27, 48, 54, 55, 60—64, 65, 68, 69, 71—74, 77, plurimi Codd. Paris. et ed. Ach. Tum verba *Curabitis ut sit*, etc. sunt vel militum increpantium togatum, qui militem accusare audet, vel potius poetæ, objurgantis togatos seu cives, accusatione militis novum sibi incommodum, idque priori gravius, importantes. Parum interest, quocumque modo legas, et vulgata forte lectio non repudianda propter insolentiorem usum vocis *curabilis*, nisi forte hic ipse varietatem lectionis peperit. H. Valesius legendum putabat: *curabit is, ut sit Vindicta gravior quam injuria?* hoc sensu: an dabit operam *is*, scilic. læsus (dictum per contemptum), ut vindicta facinus excedat? an iste nescio quis vindictam exiget, aut exigere conabitur accepta injuria majorem, graviorem?

Var. 22. *Vindicta gravior*, 10, 11, 15, 16, 17, 19—22, 25, 27, 45, 46, 47, 49, 50, 54—62, 64—69, 71—74, 77, plerique Codd. Paris. et ed. Achaint. prob. Schurzfleisch. et Hein. ut sit Græca positio. Syllaba utique finalis, natura brevis ob cæsuram, aut sequentibus duabus vel tribus consonis, modo producitur, modo corripitur; vid. supra ad I, 151, et VI, 109.

Not. 22 seq. Hæc facete dicta. — *Vagellius*, Mutinensis (vid. Var. Lect.), *declamator;* cui *mulinum cor* tribuitur vel ob stoliditatem (unde et stultus homo *mulus* dicitur Catull. LXXXIII, 3; et idem forte *Vagellius* eamdem ob causs. memoratur XIII, 119), vel ob audaciam temeritatemque, qua quaslibet caussas, malas etiam ac periculosas, suscipiebat, vel denique ob pertinaciam, qua in unumquemque invehebatur, sine respectu personarum, qualem mulorum naturam esse monet Grang.

Var. 23. *Mulino*, 14, 18, 61, 63, 70, 75, 76, 81, 82. *Mutinensis*, 10, 11, 12, 16, 17 a m. sec. 20, 21, 23—27, 45—50, 54—60, 62, 64—69, 71—74, 77; XXIV MSS. et ed. Ach. Utrumque in Codd. suis jam legit vetus Schol. qui hæc notavit: « *mulino corde*, id est, ignavus. In alio *Mutinensis*. Rhetor aliquis de Mutina. » Nostra tamen lectio præferenda ob sarcasmum, qui ita perit, quemque a librariorum ingenio profectum vix crediderim, *Mutinensi*, 15, 17 a m. pr. 19, 22. — *Vagilli*, 22, 24.

VAR. 24. *Tot caligas, tot Millia clavorum*, 14, 18, 61, 63, 70, 82; IV MSS. Paris. et MS. liber Dempsteri, qui ad Corrip. p. 192, intellexit ictus calcium, quod probavit Schurzfleisch. coll. Valtrin. de Mil. Rom. pag. 176, et Castalion. Obss. pag. 84. — *Tot caligatos* milites, *Millia clavorum*, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54—60, 62, 64—69, 71—77, 81, et XXXI Codd. Paris. Sed illud venustius. *Caligato*, 42, 66. Plathneri nota est hæc: « Liber noster mediæ notæ *caligato*. Inde fallor an legendum *caligatæ*, scil. militiæ. *Caligati* sunt milites manipularii apud Theodos. Imp. L. XXII, C. de Nupt. »

NOT. 24. *Quum duo crura habeas*, quæ clavis undique pungi possint.— —*Offendere tot caligas, tot millia clavorum*, facete pro, tot milites, quorum caligæ clavis suffixæ sunt; de quo vid. ad III, 248.

NOT. 25. *Quis tam procul absit ab urbe*, tam alienus sit ab urbanitate, tam inurbanus, rudis et rusticus; vel tam ignarus rerum urbanarum et licentiæ militum (vid. ad XIII, 111). Hoc sensu, quotquot vidi, interpretes verba illa ceperunt, præeunte vet. Schol. apud Barth. Adv. XIV, 16, qui præter alia hæc adnotavit: « *Procul ab urbe* dicuntur esse fatui, quia, qui in urbibus sunt, solent esse prudentiores paganis: contra autem villani, qui ab urbe remoti sunt, stulti vocantur. » Sed aptior, opinor, simpliciorque ratio est hæc: *Quis tam procul ab Urbe absit*, abesse sustineat, ut militis accusandi caussa ad castra et exercitum, longe Roma remotum, proficiscatur? Ita et melius cohærent sequentia vs. 25, *Præterea quis tam Pylades*, hoc est, tam amicus alicui omniumque ejus periculorum comes ac particeps (qualis Pylades fuit Oresti), *ut ultra molem aggeris*, ultra vallum, in castra *veniat* cum illo, caussæ ejus apud Centurionem agendæ, vel testimonii contra militem reum dicendi, vel miserationis judicum veste mutata, qui amicorum mos est, movendæ caussa?

NOT. 27. *Lacrymæ siccentur protenus*, lacrymas confestim, post acceptam a milite injuriam, comprimamus, tanquam vanas et inutiles, et dissimulemus vel patienter feramus hanc injuriam, *neque sollicitemus amicos*, ut nos, militem delaturos, comitentur ad castra nobisque in judicio adsint, *se excusaturos* et detrectaturos officium tam periculosum.

VAR. 29. *Judex quem dixerit*, 7, 10—13, 15, 16, 17, 19—27, 29, 45—50, 54—50, 54—69, 71—74, 77, omnes Codd. Paris. et ed. Ach. qui h. loc. ita exponit: *Da testem*, esto, sit tibi dandus testis tuorum verborum, *quem judex dixerit*, scil. acceperit, vel potius, quem addixerit ad testimonium.

NOT. 29. *Judex*, centurio, *quum dixerit* togato, militis nomen deferenti, *da testem:* nemo facile erit, qui, si vel *pugnos*, ictus pugnorum, quos accepisti, *vidit, audeat dicere, Vidi*, se vidisse. (Conf. VII, 13, 14.) Si ausus hoc fuerit *nescio quis* (utpote qui haud facile invenietur), tum *credam* eum *dignum* esse *barba et capillis majorum*, hoc est, qui in majores nostros referatur iisque æquetur, viris summæ fidei et constantiæ, quibus mos erat *barbam et capillos* alere ac promittere; de quo vid. ad IV, 103, et VI, 105.

VAR. 30. *Pugnos vidit qui*, 10, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77.

NOT. 32. Facilius reperietur, qui falsum testimonium dicat *contra paganum* seu togatum (vid. ad vs. 8), quam qui verum contra militem dicere audeat. *Citius falsum producere testem possis*, etc. vid. ad X, 220.

VAR. 34. *Contraque furorem*, conj. Schrader.

NOT. 34. *Fortunam*, bona et libertatem seu licentiam, *armato*, hoc est, militi concessam. — *Pudorem*, bonam famam et honorem : nam *contra pudorem* alicujus *loquitur*, qui ei exprobrat, quæ ipsi sint dedecori ac rubori, vel quorum eum pudeat necesse sit.

NOT. 35. Privilegia *alia*, solis militibus propria. Conf. ad vs. 7. — *Sacramentum* proprie jusjurandum militare, hoc loco pro ipsis militibus ponitur. — Isidorus, Origg. IX, 3 : « tria sunt militiæ genera, sacramentum, evocatio, conjuratio. » Plane in rem apud Celsum JC. in lib. XXII D. de Legat. 2, *commodum militiæ* legi monet Cramer. pag. 563 ; et hic Ruperto adsentitur. ED.

ANAL. 35—50. In judiciis urbanis lente omnia procedunt : at lites militum sine mora dirimuntur.

ANAL. 36—41. Recensentur exempla caussarum, quæ in foro aguntur. — *Convallem*, planitiem, undique collibus septam. — *Ruris aviti*, a majoribus mihi jure hereditario seu testamento relicti.

VAR. 38. *Aut*, 10, 13, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77.

NOT. 38. *Terminus*, stipes vel *saxum*, lapis terminalis, *in medio limite*, inter duos agros et in eorum confinio, positus, qui tam *sacer* erat, ut Dei loco *coleretur*, utque eum violare aut fraude mala loco movere seu proferre (pro quo docte h. loc. dicitur *effodere*, ut al. *revellere, convellere* et *evertere*, antec. pro conseq. posito) summum esset nefas, jam inde a Numæ temporibus, a quo lex lata : *qui terminom exarasit, ipsus et boveis sacrei sunto.*[1]

VAR. 39. *Vetulo* restitui ex 7, 10—13, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23—27, 45—47, 50, 54—69, 71—74, 77, et XXIX MSS. Paris. *Vetula*, 22. *Patulo* (hoc est, ingenti), 14, 18, 48, 49, 70, 75, 76, 82. Sed nostra lectio haud dubie exquisitior. Libum dicitur *vetulum* ob vetustatem, vel hujus ritus et sacrificii, vel possessionis agri lapidisque terminalis. Utrumque vero ad scelus augendum valet.

[1] Conf. Festus v. *Terminus*, Dionys. Halicarn. II, 9 ; Sicul. Flacc. de Term. Liv. I, 55 ; Lactant. Inst. I, 20 ; Ovid. Fast. II, 640—684 (ubi vid. Heins. et Burm.) ; L. I, ff. de term. moto (ubi vid. Gothofr.) ; Cujac. Observationes, II, 5 ; Ouzel. ad Minuc. p. 15 seq. Heynius ad Tibullum, I, 1, 11, 12 (18), et intpp. Deuteron. XIX.

Vetus in triviis lapis dicitur Tibull. I, 1, 12, al. 18. — *Plus*, 22, 46—49, 57, 58, 66, 67, 71, 72, 73.

Not. 39. Quem agrum diu possedi. Termino quotannis primum sacrificabantur *puls* et *liba* (vid. ad III, 187, et XIV, 171), vel primitiæ frugum, tura, favi, etc., postea agni et sues.[1] — De *vetulo libo*. Var. Lect.

Not. 40. *Numos sumtos*, vel fenore, vel mutuo.

Var. 41. Conf. supra ad XIII, 137, ubi idem versus legitur, et unde eum huc translatum esse marginique adscriptum suspicari possis. Sed huic quoque loco aptissimus est, et hinc ab ipso forte poeta repetitus.

Var. 42. *Inchoet* pro *inchoat* revocavi ex 10—13, 15, 17, 19, 20, 21, 23—27, 45—50, 54—63, 65—69, 71—74, 77, et Serv. ad Virg. Æneid. II, 102.

Not. 42, 43. *Exspectandus erit annus* (annuum vel longinquum tempus, ut apud Terent. Heautont. II, 2, 11, *dum comuntur, dum ornantur, annus est*), *qui inchoet*, nedum finiat, *lites totius populi*, adeoque et meam. Tanta est multitudo litium totius populi, ut spes meæ litis inchoandæ diu differenda sit. Conf. Suet. Vesp. cap. 10, et de centumviralibus judiciis ac caussis, quarum exempla vs. 36 seq. memorantur, Ernesti clav. Cicer. Turneb. Advers. IV, 3, et intpp. Plin. Ep. I, 18; VI, 33.[2]

Var. 43. *Nunc*, 16. *Tum*, 13, 21, 22.

Not. 43. *Tunc quoque*, lite jam inchoata. — *Mille moræ*, ut in nostris quoque judiciis.

Not. 44. *Subsellia sternuntur*, apponuntur et parantur, *tantum*, non etiam justus judicum numerus in iis sedet; sed quia major eorum pars abest, judicium differtur in aliud tempus.

Var. 45. *Sternentur*, 17, et XXXI MSS. Paris. teste ac prob. Ach. — *Jam* recepi ex 7, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19—22, 24—27, 45—50, 54—69, 71—77. — *Nam*, 23. *Tum*, 14, 18, 70, 82. *Cum facundo poscente lucernas*, vel *lacernas* conj. Schrader. — *Lucernas*, 7, 11, 17, 19, 20, 25, 39, 40, 45, 46, 48, 49, 54—57, 59, 60. Barthius Advers. XIV, 16, hanc lectionem vulgatæ præfert, modo reponatur *poscente lucernas*, ut sententia h. loc. sit: Quum tantum tem-

[1] Conf. Dionys. loc. laud. et Meins. ad Ovid. Fast. II, 644, 651 et 655.

[2] Servius ad Virg. Æneid. II, 102. « In ordine, inquit, dicebantur caussæ, propter multitudinem vel tumultum festinantium, quum erat annus litium. » Hujus Servii, non aliorum, auctoritate freti contendunt interpretes, morem fuisse, ut per sortem ordinarentur caussæ, et in ordinem vel ordine (Gall. *à tour de rôle*) agerentur. Nonnulli ita h. loc. interpretantur: diutissime mihi exspectandum erit, antequam inchoentur *lites totius populi*, hoc est, conveniant ad judicandum Centumviri, judices electi ex tribubus et *toto populo*, apud quos litigandum est. Sed hæc ratio durissima. Pithœus Subseciv. II, 20, *annum* accipit de certo anni tempore, quo convenerint judices et caussæ totius populi agi cœperint.

poris frustra exspectaveris, quantum loquacissimos causidicos, diem dicendo eximere suetos, in Urbe lassare possit, ut alter ad indicandum serum diei tempus *lucernam poscat*, alter urinæ injuria vix morari sustineat; abibis tamen non solum non expedito negotio, sed nec proposita actione.

Not. 45 seq. *Cædicius* et *Fuscus* nomina non judicum, opinor, sed patronorum caussarum: unde et *facundus* ille dicitur. Alius, ni fallor, *Cædicius* memoratur XIII, 197 (et lectio etiam h. l. dubia est; vid Var. Lect.), alius quoque *Fuscus* IV, 112, sed idem forte XII, 45; Plin. Ep. VII, 9, et Aurelius Fuscus, patronus insignis hujus temporis; Martial. VII, 27. Verba autem obscura h. loc. vulgo exponunt ita: *Cædicio jam ponente*, deponente, *lacernas*, ut vel agat caussam, si patronus est, vel, si judex, eam audiat, aut deponente ob æstum, dum exspectat judices et frigus captat vestium onere gravatus, *et Fusco* judice *jam micturiente* tum ob longam sedendi et exspectandi moram, tum ob largam meri potionem; quales judices notat Titius ap. Macrob. Sat. III, 16: « describens homines prodigos in forum ad judicandum ebrios commeantes: veniunt in comitium tristes; jubent dicere, quorum negotium est, narrant: judex testes poscit, ipsus it mictum: ubi redit, ait se audivisse omnia, tabulas poscit, literas inspicit, vix præ vino sustinet palpebras. » Judices sedent otiosi, donec tædio moræ affecti lacernas deponunt; Calder. Sed vera est, opinor, Hein. interpretatio: « Juvenalis aperte dicit: Sæpius si jam in eo est, ut nostræ lites dijudicentur, si oratores se jam ad dicendum parent, aliquid fit, quo judicium differtur. Hoc ita expressit: Si *facundus Cædicius jam ponit lacernas*, ut in toga orationem suam habeat (lacernæ enim togis superinduebantur et toga induti esse debebant dicturi, cf. Mart. VIII, 28, et Plin. Ep. II, 3, et IV, 2), et *Fuscus jam micturit*, quia mox dicturus est, et igitur aliquamdiu hoc facere non potest; si hæc omnia fiunt et parati sumus ad hæc audienda et nos defendendos, tamen sæpius infecta re digredi coacti sumus. » Ferrarius de re vest. IV, 25. « Non ita, inquit, compertum mihi est, cur *Cædicius posuerit lacernas:* non quod defatigatus esset exspectando, non enim mora æstum affert; neque dicendo delassatus, nondum enim caussa cœpta erat: fortasse quia dicturi *lacernas deponebant*, in quo tamen hæsito, quum auctor Dial. de orator. cap. 39, etiam *pænulas* in agendo adhibitas dicat. » Hæc vero non justa hæsitandi ratio est. *Pænulis* tum utebantur Romani etiam in Urbe frigoris et pluviæ caussa (vid. ad V, 79), *togis* in publicum prodituri (unde et togæ mentio fit in vestitu cultuque oratoris apud Quintil. XI, 3), et *lacernas* togis injiciebant. Vid. ad IX, 28, 29; *lacernam* legendum esse h. loc. suspicari possis. Sed sæpe plur. pro sing. Verba autem *Fuscus jam micturit* plus in recessu habere videntur, quam fronte promittunt, et poeta satiricus, ni fallor, non modo patronum caussæ mox dicturum designare voluit, sed etiam vel loquacem pluresque clepsydras poscentem, vel potatorem, qui, ut judex ille apud Macrob. l. laud. sæpius it mictum. Idem forsan Fuscus ut vinosus notatur a Mart. VII, 27, et ejus quoque conjux ut ebriosa, supra XII, 45.

VAR. 46. *Cæditio*, 68, 71, 72, 73. *Ceditio*, 7, 48, 56, 59, 60, 62, 64. *Caditio*, 19. *Cæcidio*, 21. *Cæcilio*, 2, 39, prob. Barth. loc. laud. Cf. XIII, 197.

NOT. 46. *Parati* ad dicendum caussamque agendam, *digredimur* infecta re, frustrati exspectatione judicum.

VAR. 47. *Egredimur*, 20.

NOT. 47. In foro, ubi litigamus, lente procedit lis nostra. Metaphora petita ab arena amphitheatri et gladiatoribus, qui in ea pugnant.

VAR. 49. *Illis*, 10—13, 15, 16, 17, 19—27, 45, 46, 47, 49, 50, 54—69, 71—74, 77. At male sic eadem vox repetitur. — *Tempus præstatur*, 11. — Perperam post *placitum est* distinctio posita in edit. quas inspexi.

ANAL. 48—50. Militibus contra quovis die, et quando vel quoties iis libet, tempus caussæ agendæ conceditur, neque *res*, caussa seu actio, *longo sufflamine*, longa mora (VIII, 148), *atteritur*, deterior vel mala fit, quum bona esset, et perditur.—*Atterere* vel *terere*, ut Græc. τρίϐειν et ἐπιτρίϐειν, comminuere, imminuere, infirmare, perdere. *Sufflamine atterere* etiam simpl. pro morari, seu differre dici potest, vel *res* de re familiari accipi, ne synonymæ voces *res* et *lis* jungantur. Sed illa ratio præstiterit.

NOT. 51—54. Militibus etiam (primum a Jul. Cæsare, deinde ab Augusto, Tito, Domitiano ac potissimum Nerva et Trajano) id privilegii concessum, ut quæ a se *parta* essent *labore militiæ*, hoc est, stipendium, præmia, præda aliaque in militia seu bello acquisita (quod vulgo *peculium castrense dicitur*), *non essent in corpore*, summa, *census*, bonorum filii, quorum *omne regimen*, dominium, *teneat pater*, hoc est, non patriæ potestati obnoxia essent, utque adeo *militibus vivo* etiam *patre jus esset testandi* de hoc peculio castrensi. (Conf. Digest. L. XXIX, tom. 1, l. 1, de Testam. mil. Ulpian, 23, § 10.) His aliisque Imperatorum institutis imminuta est patria potestas, cui olim omne filii peculium una cum corpore ac vita subjectum erat. — Hic Cramerus monet bene vet. Schol. castrense peculium vocari *liberum*, quia eo uti libere licet; sed non confundendum cum peculio, cujus *liberam administrationem* habet filius familias, ut in Digestis JCti loquuntur. Ea administratio, etsi quodam modo libera, suis tamen finibus regitur, et revocari potest lubente patrefamilias, et tale quoque peculium servus habere poterat, non item *liberum*. ED.

NOT. 54—56. Quæ quum ita sint, *pater*, *quamvis jam tremulus* capite, senio confectus, *captat Coranum* filium, *signorum comitem*, in bellum proficiscentem et *castrorum æra*, stipendium, *merentem*, militem, ut heres ab eo scribatur bonorum militia partorum vel pariendorum. Poeta jam XII, 93 seq. captatorum artes perstrinxerat, et nunc docet, ipsos quoque patres fuisse captatores filiorum et quidem *jam tremulos*, quo rei indignitas augetur. Historiam autem temporis sui haud dubie respexit; et *Coranus* videtur alius esse, quam apud Horat. Sat. II, 5, 57.

VAR. 56. *Captet*, 17. — Mox VAR. 57. *Reddet*, 22. — Vox *labor* me sem-

per offendit, quæ mox sequitur et modo præcessit. Quam inepta etiam est sententia hæc: *labor reddit sua dona labori?* Hanc miror nemini interpretum displicuisse, præter Britannicum, qui auctor est, ut reponatur:

. . . . Hunc labor æquus
Provehit; et pulchro reddi sua dona labori,
Ipsius certe ducis hoc referre videtur, (*ea ratione*)
Ut qui fortis erit, etc.

Melius, opinor, nitori carminis consuletur hac emendatione: *hunc favor æquus* favor justus meritusque ducis, *Provehit* ad honores ac dignitatem, *et pulchro reddit sua dona labori*, scil. militiæ.

Not. 56. *Hunc* Coranum seu militem *labor æquus provehit:* æquum enim est, paria labori præmia reddi; *æquus* autem appellatur *labor*, quia æquum est unicuique, pro patria laborare; Brit. Sed vid. Var. Lect.

Not. 57. *Pulchro labori* militiæ, quia saluti patriæ impenditur. *Dona*, honores et præmia, qualia mox vs. 60; *dona sua*, propria ac justa.

Var. 58. *Ergo* pro *certe*, 12. — *Hæc referre videntur*, 25, 27, 46—49, 55—60, 65.

Not. 58 seq. Ipsius ducis refert, milites honoribus ac præmiis affici, quoniam sic non tam virtus eorum excitatur, aliique alliciuntur ad militandum, quam tum ipsius ducis justitia probatur, tum amor ac gloria militaris augetur.

Var. 59. *Et*, 20. *Ut, qui sit fortis, sit felicissimus idem*, 22, et IV MSS. Paris. forte rectius. *Erit, sic et*, 45. *Sic*, 73. — *Olim* pro *idem*, 24.

Var. 60. *Et*, 20, et quidam Codd. Paris. Henninius emend. *Ut læti phaleris, armillis, torquibus omnes*, quoniam hæc dona militaria etiam apud Gell. II, 11, et in Inscriptt. conjungantur, et tum insipida, tum Juvenali insolita sit ταυτολογία vocis *omnes*. Sed repetitio hujus voc. magnam potius vim habet (nam quo plures milites dona, et quo plura accipiunt, eo gloriosius id tam toti exercitui est, quam, qui ei præest, duci), et satis est, a poeta duo tantum virtutis militaris præmia memorari.

Not. 60. Hæc et alia virtutis militaris præmia memorantur Gell. II, 11, et Sil. XV, 254 seq. De *phaleris* vid. ad XI, 103, et de *torquibus* Lips. Mil. Rom. V, 17, ubi etiam discrimen horum ornamentorum exquiritur.

INDEX

RERUM ET VERBORUM

IN JUVENALEM.

LECTORI.

Post hunc nostrum de Juvenali laborem restat, ut concludamus eadem profitendo quæ Cramerus Notis suis subjunxit, « manumisso tandem opere, in quod multum vigilantiæ, assiduitatis ac laboris me impendisse sine invidia ac vana gloriola mihimet conscius sum. Quod si quis lecto eo dicat me in multis errasse, in aliis obscuram et sinistram diligentiam præstitisse, non repugnabo, hoc tamen rogabo meliora præstet. » — Nunc veniamus ad Indicem rerum et verborum quæ in Satiris occurrunt: hunc locupletissimum et ex omni parte absolutum efficere conati sumus. Multæ res ac voces, non nisi in Var. Lectt. vel in Comment. quærendæ ibique illustratæ, indicantur literis *V. L.* et *N.* Nomina propria italicis literis, cetera romanis characteribus exarantur. Ed.

INDEX

RERUM ET VERBORUM

IN JUVENALEM.

A facie jactare manus, III, 106. — fronte videbis Andromachen, VI, 503. — matre adhuc rubentem excipere puerum, VII, 196.—carbone et forcipibus ad rhetora misit, X, 131. — Pyrrha nullus apud tragicos populus facit scelus, XV, 30, etc.

Ab octava bibit, I, 49. — ipsis ilibus vis frater? V, 135.

Abaci ornamentum, III, 204. *N.*

Abderitæ stupidi, X, 48. *N.*

Abderites Democritus, X, 28. *N.*

Abditus latet, VI, 237.

Abdomine tardus venter, IV, 107. — porcæ placant Bonam Deam, II, 86.

Abeant in ventres novalia, XIV, 149. — abeunt domos, VI, 312. — vestibulis, I, 132. — abit tristis, VI, 128. — abi securus, XIV, 213.

Abicit hunc in mare, XV, 17.

Abies longa coruscat, III, 255.

Ablegandæ Tiberim ultra mercis fastidia, XIV, 202.

Abluet caput vorticibus, VI, 523.

Abnego numos, XIII, 94.

Abnuat veniam culpæ, VI, 540.—abnuerit dare veniam, XV, 104.

Abollæ majoris facinus, III, 115.—raptæ, IV, 76.

Abortivo non est opus, VI, 368. — abortivis fecundam vulvam solvere, II, 32.

Abreptus gravi catena, XIII, 175.

Abrumpere carnem Phrygio more, II, 116.—abrupta jugis saxa, VI, 649. — stamina, XIV, 250.

Abscindere carnem Phrygio more, II, 116. *V. L.*

Abscondit partes sinus, IX, 33. — abscondere densæ tenebræ cælum nube una, XII, 18. — frontem galea, VIII, 203.—crinem galero, VI, 120.

Absolvitur nemo nocens se judice, XIII, 3.

Absorbuit multorum ictus resupina jacens, VI, 126.

Abstinet concubitu, VI, 535. — animalibus omnis mensa et Pythagoras, XV, 11, 173.—his verbis mancipium nudum, XI, 171. — abstinuit carne suilla pater, XIV, 99.—abstineas damnandis, XIV, 38.

Absum. — abest nullum numen, si sit prudentia, X, 365. *V. L.* — nullum crimen, VI, 294. — absit ab illo dedecus hoc, IV, 130. — quis tam procul ab Urbe, XVI, 25. — hic absenti petit, I, 123.

Absumpto toto corpore, XV, 91.

Abundat vicus obscœnis, II, 8.

Ac, I, 65, 98; II, 34, 43, 72, etc.

Accedente nova, si quam dabat hostia, carne, XI, 85.

Accersere; *vid.* arcessere.

Accidit Catullo fortuna, XII, 29.

Accipimus aliquando pingues lacernas, IX, 31. — accipiunt labra cibum digitis alienis, X, 229. — quantum in legione tribuni, III, 132, 133. — accipiet te rectorem provincia, VIII, 88. — uxorem, VI, 76. — mercedem, I, 42. — calcem, III, 295. — endromiden, III, 103. — rudem, VI, 113. — te Gallia, VII, 147. — accipere gibbum cuperet, X, 295. — accipe, et istud fermentum tibi habe, III, 187. — privatis majora focis, IV, 65. — nunc artes, quibus, etc. VII, 36. — protenus, quod do, VII, 165. — aurum, VII, 243. — coronas, XII, 88. — quæ valeat, etc. XIII, 120. — ceras, XIV, 191. — quod exemplum feritas produxerit, XV, 31. — acceptæ cicutæ, XIII, 186. — accepto damno, XIII, 129. — acceptissima divitibus gens, III, 58.

Acci subligar, VI, 70.

Accubuerint quomodo veteres in cœnis, II, 120. *N.*

Accurrit jam, qui marmora donet, III, 215. *V. L.*

Accusator, I, 161; XIII, 187.

Accuset Clodius mœchos, II, 27. — Manilia, si rea non est, VI, 243. — accusare qui potest Verrem tempore quo vult, carus erit Verri, III, 54.

Acer et indomitus, II, 77. — Antilochus, X, 252. — acre malum, VI, 109. — Falernum, XIII, 216. — acres urticæ, XI, 165. — acribus exemplis claudere, XIV, 322. — acrior illo, VII, 109. — impetus, XV, 62.

Acerbum funus non luxuriæ, XI, 44. — acerbo clamore, XIV, 54. — strepitu, XIV, 18. — acerbi omnis impatiens, VII, 57.

Acersecomes, VIII, 128.

Acervus ingens nummorum stabat, VIII, 100. — glandis major, XIII, 57. — ex acervo pleno semper tollitur, VI, 364. — e medio Fortunæ ductus casus, XIII, 10.

Acestes quot vixerit annos, quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas, VII, 235.

Aceto montem rupit Hannibal, X, 153. — Phario madentis nati sinciput, XIII, 85. — cujus, cujus conchæ tumes? III, 292.

Achææ fæcis portio, III, 61.

Achilles percussus nulli gravis est, I, 163. — ut vicit Pelea, XIV, 214. — jam grandis, metuens virgæ, cantabat patriis in montibus, VII, 210. — Achillis lugentis amicum, noctem patitur, III, 279. — loricam non poscit Thersites, in qua se transducebat Ulixes, XI, 30. — Achilli Æacidæ similis sis, malo, Vulcaniaque arma capessas, quam te Thersitæ similem producat Achilles, VIII, 270, 271. — Achillem raptum luget Peleus, X, 256.

Acies lata Polyphemi, IX, 65. — pueriles exercere, XV, 60.

Acilius Glabrio, IV, 94 seq.

Acœnitus, VII, 218. *V. L.*

Acœnonœtus, rectius *Acœnonoëtus*, VII, 218. Vid. *V. L.*

Aconita dedit patruis, I, 158. — paravi pueris, VI, 639. — miscuit propinquis, VIII, 219. — nulla bibuntur fictilibus, X, 25.

Acquirere divitias crimine omni, XIV, 238. — terra marique, XIV, 223. — acquirendi votum insatiabile docet, XIV, 125. — ad acquirendas divitias artifex, XIV, 115.

Acroamata veterum, XI, 177. *N.*

Acta; *vid.* Agere.

Actiaca carina, II, 109.

Actor Auruncus, II, 100.

Acumen priscum, IV, 102.

Acus obliqua, II, 94. — emerita acu cessat matrona, VI, 498.

Acuta prora, V, 89, — unguis, V, 41.

Ad, I, 41, 44, 57, 90, 104,

131, etc. — ad summam, III, 79.
Adamas notissimus et Beronices in digito factus pretiosior, VI, 156.
Adde, XII, 46. — adde, quod XIV, 114; XV, 47. — addit, XIII, 82. — additur imperiis Hispania, X, 151.
Adeo tot fata, III, 274. — senuerunt Jupiter et Mars? VI, 59. — indulgent sibi latius ipsi, XIV, 234. — adeoque, VIII, 182.
Adhibet nec multos, II, 135. — neglectum clientem, V, 16.
Adhuc levis, III, 111.— rubentem a matre natum recipere, VII, 196. — si quid est, quod fremat, VIII, 36. — uno asse partam quisquis colit Minervam, X, 116.
Adimit mihi campum, XVI, 37.
Adipata livida, VI, 631.
Adjuncta cothurnis mulier, VI, 506. *V. L.*
Adjutor caligatus, III, 322.
Adjuvat aer, XII, 42. — adjuta nullis cothurnis, VI, 506.
Admirabile spatium rhombi, IV, 39. — admirabilis improbitas illo ævo, XIII, 53.
Admirari tantum, VII, 31.—admirandis lacertis confisus periit, X, 11.
Admiratio minor debetur monstris, VI, 646.
Admittimus si verum, I, 171. — admittunt quæ meritoria somnum? III, 235.—admisit quid Psecas? VI, 494. — quod facinus, X, 255. — scelus, X, 340; XIII, 237. — mucronem longi cultri, XIV, 217. — admitte viros, VI, 329. — admissa spectant opsonia, IV, 64. — admittentia non duas curas pectora, VII, 65. — non morsum frusta, V, 69.
Admovet pudor stimulos odio, X, 329.— taurum, VIII, 82.— barbatos magistros, XIV, 12. — admoveas his ipsum licet, II, 148. — admotum pedibus œnophorum, VI, 427. — admota lanis mulier, VI, 497. — Nilo Africa, X, 149.
Adnosco; *vid.* Agnosco.
Adnotet caput, XIV, 195.
Adnuit mihi mulio virga commota, III, 317; VIII, 153.
Adolesco. — adultæ virginis funus, XV, 138.
Adoperta Santonico cucullo tempora, VIII, 145.
Adorat crocodilon, XV, 2. — nil præter nubes, XIV, 97. — fluctum Medullinæ, VI, 322. — pauper pugnis concisus, ut liceat paucis cum dentibus inde reverti, III, 300. — adora Tarpeium limen, VI, 47. — adoratum populo caput, X, 62. — adoranda robigo, XIII, 148.
Adriacus rhombus, IV, 39.
Adscendit montem navigio, I, 82.
Adsecula humilis, IX, 48.
Adspernatur delicias, IV, 4. *V. L.*
Adspersus glacie maculis Tiberinus, V, 104.
Adspiceres jam vultus dimidios, XV, 56. — adspicimus populos, XV, 169.— adspice sumendas in tempestate secures, XII, 61. — quanta voce negent, XIII, 76. — portus et mare, XIV, 275. — quid faciant, II, 166. VI, 261. — quam longo pectore distendat lancem, V, 80. — tales rugas, X, 193. — nunc damnum, X, 209. — adspicere currus et equos deorum, VII, 68. — adspecti semel echini litus dicebat, IV, 143. — adspectu fœda facies, VI, 461. — adspiciendus rogus, X, 241.
Adstringit ipse rotam multo sufflamine consul, VIII, 148. — adstricta cervice trahere, X, 88.
Adsueti; *vid.* Assueti.
Adsum ego prior, I, 102. — adest quoque venter Montani, IV, 107. — vocatus minister, V, 63. —quis testis? VI, 220. — ventus, XII, 67. — quisquis socius, X, 254. — adsunt ova

cum ipsis matribus, XI, 71. — pueri cum tabula, IX, 40.

Adulandi prudentissima gens Græca, III, 86.—ars, III, 41, 42, 86 seq. 100 seq.

Adulator cæcus, IV, 116.

Adulter abditus, VI, 238. — nocturnus, VIII, 44. — publicus, X, 311. — matronæ dilectæ, X, 318. — prætextatus, I, 78. — tragico nuper pollutus concubitu, II, 29. — quæ mandat, ferre ad nuptam, III, 45.—tantum adspernatur delicias viduæ, IV, 4. — jam dormit, VI, 329. — quis amet? VI, 404. — in multis domibus servavit conjugium jam pæne solutum, IX, 80. — pœnas metuet, quas mariti irati exigunt, X, 312. — adultera Largæ filia, XIV, 25.

Adulterium turpe, XI, 175. — adulterii pœnæ legibus sancitæ, I, 55, *N.* — pœnæ quas mariti exigunt, X, 312 sq. — adulteria in hortis ac templis commissa, VI, 488 seq.

Aduncos ungues observet custos, V, 41. *V. L.*

Advehere lagenas, XIV, 271. — advehi Romam vento, III, 83. — advectæ Matris palatia, IX, 23.

Adventum Septembris et Austri metuere, VI, 518.

Adversum per montem, V, 77. — adversis urgentibus, XII, 53. — Dis genitus, X, 129. — fatis, XIII, 156.

Advocat Archigenen, VI, 236.

Advolat inde, V, 226.

Adyti vox, XIII, 205.

Æacidæ similis dummodo tu sis, VIII, 270.

Æacus torquet umbras, I, 9.

Ædes maculosæ, VII, 40. — egregiæ Lateranorum, X, 17. — flagrans Vestæ, III, 139. — Fortunæ et Herculis, XIV, 90. — Isidis, VI, 5, 8. — conducere, III, 31. — ipse quasi incenderit suas, III, 222. — quas emerit, IV, 7. — æde Musarum et Apollinis relicta ipse facit versus, VII, 37. — ædes in sing. et in plur. num. III, 31. *V. L.*

Ædicula, VIII, 111.

Ædificare carinas, X, 264. — domos, XV, 153. — caput altum compagibus, VI, 503.

Ædificator Centronius, XIV, 86.

Ædilicius; vid. Patricius.

Ædilis pannosus vacuis Ulubris, X, 102. — ædilibus quando in consilio est pauper? III, 162. — summis illic sufficiunt tunicæ albæ, III, 179.

Ægæi maris rupes, XIII, 246.

Ægæi pater Neptunus, XIII, 81.

Æger plurimus hic vigilando moritur, III, 232. — solaque libidine fortis, IV, 3. — si evaserit Libitinam, XII, 122. — ægri inguinis canities, X, 207. — ægram gallinam impendere amico, XII, 95. — ægro corde, VII, 52. — in corpore latentis animi tormenta, IX, 18. — ægri dubii majoribus curentur medicis, XIII, 124. —veteres, IX, 16.—nocentes, XIII, 234. — sperantes quartanam, IV, 57. — ægros quot occiderit Themison, X, 221.

Ægrotat vir, VI, 389.

Ægyptius nescio quis, I, 130. — Ægyptiorum numina animalia, arbores ac plantæ, sed alia aliis locis culta, unde sæpe odium, rixa et bellum, XV, 1 seq. *N.*—mollities, inpr. Alexandrinorum et Canopitarum, XV, 44 seq. 126. seq.—phaseli fictiles, et cymbæ papyraceæ, XV, 127, 128.

Ægyptus demens, horrida, sævior ara Mæotide, XV, 2, 45, 116. —qualia portenta colat, XV, 1 seq. — lanatis animalibus abstinet, XV, 11.— Ægypti finis, VI, 527.—numina non ubivis culta, XV, 2 seq.

Ælia pauper, VI, 72.

Ælii nominis quædam, VI, 385.

Æluros venerantur oppida tota, XV, 7. *V. L.*

Æmiliani in curribus, VIII, 3.

Æmilius, causidicus, VII, 124.

Æmilius pons, VI, 32.

Æmo mollius, VI, 198. *V. L.*

Æmula Picenis mala, XI, 74.

Æneas parvulus ludit tibi aula, V, 139. — et Tirynthius, Evandri hospites; ille minor hoc, et ipse tamen contingens sanguine cælum : alter aquis, alter flammis ad sidera missus, XI, 61 seq. — juvenis prælatus Iarbæ zelotypo, in vaginæ fronte solebat ponere gemmas, V, 45. — Æneæ coxam quo pondere percussit Tydides, XV, 67. — Ænean Rutulumque committere, I, 162.

Aeneus; *vid.* Aheneus.

Ænigmata legum, VIII, 50.

Æoliis rupibus, I, 8. — utribus, XV, 20. — Æolio carcere, X, 181.

Æqua Dis potestas, IV, 72. — ibi libertas, VIII, 177. — æquus labor, XVI, 56. — æquo flagrantior non debet esse dolor viri, XIII, 11.

Æquales habitus illic videbis, III, 177.

Æquat adulator collum invalidi cervicibus Herculis, III, 88. — nullus paribus sestertia libris, IV, 16. — — virtus palmam natalibus, VI, 323. — æquare voluptati possis nulla theatra, XIV, 257. — æquanda pericula rebus, XIV, 314.

Æquor tollunt nimbi, I, 81. — in æquore ejus pulvis primus, VIII, 61. — æquore toto quidquid conspicuum est, res fisci est, IV, 54. — æquora Gætula, XIV, 279. — inclusa molibus, XII, 75.

Aer Bæticus, XII, 42. — summus vertitur, VI, 99. — per aera raptus, XIII, 169. — aera sorbet sanna, VI, 306. — aere sub crasso nasci, X, 50. — sub aere texit, VIII, 43. *V. L.*

Ærata in arca multus fiscus, XIV, 259.

Ærea frons lectis, XI, 96.

Ærugine cum tota follis, XIII, 61.

Ærumnæ Herculis, IX, 65. — cumulus, III, 210.

Æs minutum, VI, 546. — paternum, XI, 39. — æris inops, VII, 61. — ære suo custodire animam servi, IX, 122. — recto cantare, II, 118. — qui nondum lavantur pueri, II, 152. — paterno, XI, 39. — domare custodes, VI, 235. — æra rhetoris, VII, 217. — castrorum mereri, XVI, 55. —poposcit meretrix Augusta, VI, 125. — fatigare, VI, 442.

Æsculapio gallus immolabatur, XIII, 233. *N.*

Æsquiliæ, III. *V. L.*

Æstibus (de) loqui, IV, 87.

Æstivum aurum, I, 28. — tonat, XIV, 295. — æstivam conchem differe, XIV, 131.

Æstuo, II, 71. — si dixeris, sudat, III, 103.— æstuat cui occultis fervens animus, III, 50. — infelix angusto limite mundi, X, 169.

Ætas defluit, VII, 32. — nona agitur, XIII, 28.—aurea, VI, 1 sq.—argentea, VI, 14 sq.—ferrea, VI, 23 sq. — hæc valet securum præstare Neronem, VIII, 171.—digna supercilio, V, 61.—Metelli, XV, 109.—ætate fracti, XIV, 161. — minores, VI, 499. — ætates quatuor vel octo adeo a poetis finguntur, XIII, 28. *N.*

Æthiopis pater, VI, 600.— Æthiopem albus derideat, II, 23. — cycnum vocamus, VIII, 33. — Æthiopum ad populos, X, 150.

Ævi ejusdem, IV, 94. — ævo frigidus, VI, 325. — tam longo, X, 255. — illo admirabilis improbitas, XIII, 53. — nostro, XV, 32.

Affari parentem, XIV, 211.

Affectat Venerem sine viribus, X, 209. — spolium, II, 106. — protegere caussam, XI, 33.

Affectus mutuus, XV, 150.— hospitis, VIII, 161. — hæc dabit, VI,

214. — affectibus similis si res esset, XII, 10.

Affert partem, XIV, 78. — quemvis hominem ad nos, III, 75. — grande supercilium cum magnis virtutibus, VI, 168. — magicos cantus, VI, 610. — quid ille contra, IX, 91. — præsidia ultima, XII, 56. — annus tibi sexagesimus aquilam locupletem, XIV, 198. — honestum consilium, IV, 85. — affertur tibi pallidus caulis, V, 87. — afferri jubebit thoraca, V, 144.

Afficit ille animos, VII, 85. — afficiunt verbera illos pœnis, VIII, 268. — quem mire inscripta ergastula carcer rusticus, XIV, 24.

Affigit ceras, IX, 149. — affixus custos, V, 40. — affixa tropæis lorica, X, 133.

Affirmat quis, nil actum, VI, 58.

Afræ aves, XI, 142. — sorores, V, 152. — gallinæ, XIII, 141. — Afrorum epimenia, VII, 120. — Afros quod tutos facit a serpentibus, V, 91. — tenues discinxit Marius, VIII, 120.

Africa nutricula caussidicorum, VII, 149. — percussa Mauro oceano Niloque admota, X, 148. — horreum Romanorum, VIII, 118. *N.*

Agamemnona mugire credit Ajax, XIV, 286.

Agamemnonidæ crimen, VIII, 215.

Aganippes vallibus, VII, 6.

Agathyrsi immanes, XV, 125.

Agaven intactam Paridi vendat, VII, 87.

Agellus paternus, VI, 57. — captus, VIII, 104.

Ager Trifolinus, IX, 56. — Laurens, I, 107. — Tiburtinus, XI, 65. — Turni, XII, 105. — regis Superbi, VI, 525. — cultus, XIV, 159. — agrum fodere, IX, 45. — in agro ut vixit, VI, 56. — agri venales, XIV, 151. — gelidi, III, 322. — hic modus nunc non sufficit horto nostro, XIV, 172. — jugera quot possidet, III, 141. — agros tanti vendit provincia, sed majores Appulia, IV, 26. — agrorum sterilitas et incommoda quomodo arceri credebantur, XI, 97. *N.*

Aggeris moles, XVI, 26. — aggere sub ventoso texit, VIII, 43. — in eo rodere malum, V, 153. — in aggere et circo positum est fatum plebeium, VI, 588.

Agilis Lupercus, II, 142.

Agit uxorem comœdus, III, 94. — intra viscera penem, IX, 43. — phasma Catulli, VIII, 186. — pacem tigris cum tigride, XV, 163. — mimum, XIII, 110. — grassator rem ferro, III, 305. — hoc, ut doleas, V, 157; VII, 48. — vernam equitem, IX, 9. — pluris Paulus, VII, 122, 143 seq. — Laureolum, VIII, 187. — nihil futuræ laudis, VIII, 76. — scil. caussas, II, 71; VII, 122, 143; XIII, 32; XVI, 49. — res pacis, XIV, 72. — agunt cum remige, IV, 49. — quid agant venti, I, 9. — Seres, VI, 403. — quid agas, quum, III, 291; IV, 14. — quid agam bruma spirante? IX, 67. — agitur nunc res tenui pulmone rubetæ, VI, 659. — res vera, IV, 35. — nona ætas, XIII, 28. — genialis dies, IV, 66. — discrimen famæ, VI, 500. — sacrum, VI, 336. — quod nunc exemplum, XV, 97. — quid apud vos, VI, 395. — agite hoc, o juvenes, VII, 20. — actum nil in montibus, VI, 58. — falcibus, XIV, 149. — nihil est, nisi, X, 155. — acta legere, VII, 104. — in acta referri, II, 136. — actorum libri, IX, 84.

Agitat illud, XIV, 68. — risu pulmonem, X, 33. — quid plus in pectore illo, VI, 251. — mentes furor, XIV, 284. — veras lites, VII, 168. — clunem, II, 21. — agitant genuinum frusta, V, 69. — quid, VI, 475. — non agitem ego hæc? I, 52.

Aglaus Arcas felicissimus declaratus ab oraculo, XIV, 120. *N.*

Agmine magno, longo, III, 244; X, 45. — facto migrare, III, 162. — facto morborum omne genus circumsilit, X, 218. — circumducto captivorum, X, 280. — agmina cuncta, III, 258; XV, 56.

Agna aperta pallere, VI, 392. — coronata lustrari, XIII, 63. — Euganea mollior, VIII, 15. — nivea, cæsa Junoni, XII, 3.

Agnosco procerem, VIII, 26. — non agnoscit vultum amici, X, 234. agnosci incipit, VI, 468. — agnitus accipies, I, 99. — agnoscendus tota fugit arena, VIII, 206.

Agnum bos ederet, mulier vitulum, II, 123.

Agrestem falcem sumpsit Saturnus, XIII, 39.

Agriculturæ præstantia et laus, XIV, 71; I, 9 seq. *N.*

Agrippa dedit adamantem sorori, VI, 158.

Agrippina boletum dedit Claudio, I, 69, 70; V, 147; VI, 617 seq.

Ahenea lampas, III, 285.—aheneus currus, VII, 125. — vel marmoreus Jupiter, XIII, 115.

Aheno Cosmi mergi, VIII, 86. — ardenti decoxit, XV, 81.

Ait, II, 22; IV, 131; V, 18. — ais, IX, 63, etc.

Ajax pallidus surgit, VII, 115. — victus pœnas exigit, X, 84. — bove percusso, Agamemnona mugire credit, XIV, 286. — præteriit Telamonem, XIV, 213. — lapides (torsit) in Æneam, et Turnus in Hectora, XV, 65. *N.*

Alabanda, Asiæ minoris oppidum, III, 70. *V. L.*

Alabarches quis, I, 130. *V. L.*

Alapas Mamercorum ridere qui potest, VIII, 192.

Alas exuit Dædalus fatigatas, III, 25. — grandes miratur Lælius, XIV, 195. — vellendas præbere, XI, 157. — alis madidis quæ cantat Sostratus, X, 178.

Alba diruta, IV, 61. — Albæ Longæ et Albano monti nomen dedit candida scrofa, etc. XII, 71 seq.

Albana, arx Domitiani, IV, 61, 145; XIII, 214. — arena, IV, 100. —vina, V, 33; XIII, 214. — Albani montes, V, 33.

Albeoli, V, 88; VII, 73. *V. L.*

Albina, III, 130.

Albioli, V, 88; VII, 73. *V. L.*

Albus corvus, VII, 202. — derideat Æthiopem, II, 23. — crinis, II, 112.—alba scrofa, VI, 177.—omenta, XIII, 117.—tunica, III, 179.—album stamen, XII, 65.—albæ gallinæ filius, XIII, 141.—albi pedes servorum, I, 111. — elephanti, X, 150.

Alcathoë Pacci, VII, 12. *V. L.*

Alcestin spectant subeuntem fata mariti, VI, 652.

Alcinoo narrat Ulixes super cœnam tale facinus, XV, 15.

Alcitheon (seu Alcithoen) Pacci vendere, VII, 12. *V. L.*

Alcyonen Bacchi qui vendit, VII, 12. *V. L.*

Alea quando hos animos? I, 88.— pernox luditur, VIII, 10. —damnosa, XIV, 4. — turpis, XI, 174.

Aledius luxuriosus, V, 118. *V. L.*

Alexander sentit, quam felix Diogenes, XIV, 311. — Alexandro, Pellæo juveni, unus non sufficit orbis.... Quum tamen a figulis munitam intraverit urbem, sarcophago contentus erit, X, 168 seq.

Algæ inquisitores, IV, 48.

Alget et laudatur probitas, I, 74.— algens sol, VII, 183.

Alienum vultum sumere, III, 105. — lectum concutere, VI, 21.—aliena sumitur arca, III, 181. — vivere quadra, V, 2. — pecunia quas Veneres habeat nescis? XIII, 34. — membra lacerabant, XV, 1, 2. — sibi nulla

mala credat vir bonus, XV, 142. — alieno lassus aratro, VIII, 246.

Alimentis talibus produxere animas, XV, 93.

Alimonia eadem quærunt pulli, XIV, 76. *V. L.*

Aliptes callidus omnia novit, III, 76.—digitos impressit cristæ, ac summum dominæ femur exclamare coegit, VI, 422.

Aliquando salutare, III, 184. — prospiciunt viri, VI, 360.

Aliquis seu aliquid si vis esse, I, 74. — aliquid est, sese fecisse dominum unius lacertæ, III, 230. — aliquid seu aliquos esse Manes non credunt, II, 149. — aliquid præclarum Euphranoris, III, 217. — Albanis de montibus bibet, V, 33.—de clunibus apri dabit, V, 167.—lignorum, VII, 24. — fecit, propter quod nobilis esset, VIII, 41.—da, quod titulis incidere possim, VIII, 68.—magnum eos doceret, VIII, 263. — quando ego figam, IX, 139.—de sanguine, XV, 92.

Aliter non dormire poterit, III, 281. — tunc vivebant homines, VI, 11. — non quam si, etc., VI, 619.

Aliud anne tunc præfecti? IV, 78. — alius, I, 10; V, 67; VIII, 177, 244; X, 257; XII, 48; XIII, 90. — aliam famem noverat, IV, 138. — aquam potatis, V, 52. — alias facies adspicere, XV, 57.

Aliunde exspectare rerum præsidia, VII, 22.

Alledius luxuriosus, V, 118.

Allobroga Ciceronem dixit Rufus, VII, 214.

Allobrogicis Fabiis et ara gaudere, VIII, 13.

Alnum gurgitis cœnosi sperare, III, 266.

Aloes plus quam mellis habet voluptas, VI, 181.

Alpes per sævas, X, 166.—Alpem nivemque opposuit natura Hanniball, X, 152. — in Alpibus quis miratur tumidum guttur? XIII, 162. *N.*

Alpha ante et beta, XIV, 209.

Altaria Jovis, VIII, 156. — tot pono pro reditu, XII, 94. — tangunt intrepidi, XIII, 89. — altaribus hanc Iphigeniam dabit, XII, 119.

Alte nutant plaustra, III, 256.

Alter si fecisset idem, caderet, etc. IV, 11. — Lentulus quis nunc erit? VII, 95. — puer emendus, IX, 66. — de sapientibus, X, 28. — contrarius flebat, X, 30. — unus et alter forsitan hæc spernant, XIV, 33. — altera plaustra, III, 255. — Gallia, VII, 16. — major spes, IX, 133. — cœna amplior, XIV, 170. — fiet cras domus, XIV, 309. — alterius sexus major voluptas, XI, 167. — partis damnum, X, 210.

Alternum latus puppis, XII, 31. — alterna jurgia, VI, 268.

Altilis minor ad nos venit, V, 168. — par anseribus, gallina, V, 114.

Altisoni Maronis dubiam palmam facere, XI, 179.

Altum dormire, I, 16. — cothurnum Satira sumit, VI, 634. — caput ædificare compagibus, VI, 503. — stemma Drusorum, VIII, 40. — alto perone, XIV, 185. — altæ nutant abies et pinus, III, 256. — caligantesque fenestræ, VI, 31. — alta Sicyone, III, 69. — dolia, VI, 431.— culmina villarum, XIV, 88.—deducere sella, III, 136. — testa paretur, IV, 131. — nomina, VI, 385; VIII, 131. — alti somni rumpuntur, VI, 415. — quadrijuges, VII, 125. — amnes, X, 176. — altis domibus, VI, 607. — navibus, VIII, 106. — curribus exstantem Prætorem videre, X, 36. — elephantis, X, 150. — altior non uno pede tota cohors, XIII, 173. — cincinnus hic, VI, 492. — unde casus esset, X, 106.

Alumnus leo tollit magistrum, XIV,

247. — Magnus Auruncæ, I, 20. — alumni lascivi ruris, XI, 98. — alumnos ut suos producit eos Fortuna, VI, 609.

Alutæ nigræ lunam subtexere appositam, VII, 192. — aluta tumida superbus, XIV, 282.

Alveolos pignerat Atreus, VII, 73. — alveolis datur oleum, V, 88.

Alveus plenus fluctu, XII, 30.

Alvo inani sufficit, V, 7.

Amara pœna, XIII, 247. — lex, II, 30.

Amat vires mulier, VI, 253. — securus, VI, 62.—ferrum, VI, 112.— ames nomen victumque Machæræ, VII, 9. — nec amet quemquam, nec ametur ab ullo, XII, 130. — amavi numquam hunc hominem, X, 68. — amaverit quot mœchos Hippia, X, 220. — amatur facies, non uxor, VI, 143. — ametur ut Quintilianus, VI, 75. — amans bidentis, III, 228. — amantis gaudet tormentis, VI, 209. — amanti non parcit, VI, 208. — amati metit barbam, III, 186.— amatæ conjugis rogus, X, 241. — amantes comparantur pullis, equis, juvencis, sub jugum missis, VI, 208. *N.*

Amator tener, VI, 548. — non umquam deerit, II, 168.

Amazonum læva papilla nudata, I, 23. *N.*

Ambiguæ rei testis, VIII, 80.

Ambit eos balteus, XVI, 48.

Ambitio (ambitus, *V. L.*) præcipitem rapit, VIII, 135.

Ambitiosa paupertas, III, 182. — ambitiosi mali consuetudo, VII, 50.

Ambitus, *vid.* Ambitio.

Ambo Scipiadæ, II, 153.

Ambrosius choraules, VI, 77.

Ambulat tectum vertigine, VI, 305.

Amens filius turbavit totam rem, XIV, 94.

Amethystina, VII, 136.

Amicitiæ miseræ pallor, IV, 75. — magnæ fructus, cibus, V, 14.

Amictus deponere, I, 142.— amictu hoc fœdius audebis, II, 82.

Amicus nubit, II, 134. — cardiacus, V, 32. — pathicus, IX, 130. — vetus, III, 2. — magnus, I, 33; III, 57; VI, 313. — modicus, V, 108.— vilis, V, 146. — amica Thebais, VII, 82. — magna, IV, 20. — opica, VI, 455. — amicæ lacernatæ, I, 62. — nocturnæ constituebat Numa, III, 12. — amici ingentis plorare casum, XV, 134. — cum tyranno locuturi de pluviis, fatum pendebat, IV, 88. — vultum non agnoscit, X, 234. — ingentis Pelidæ noctem patitur, III, 279. — indocti sermonem, et faciem deformis laudare, III, 86. — amicum numquam partitur, solus habet, III, 121. — carum et jucundum facit uxor sterilis, V, 140. — de amico non reddente sacrum depositum dicitur, XIII, 15, 60. — amico tali dignus, V, 173. — amicos quos fecit sportula, X, 46. — ungues observare, V, 41. *V. L.* — amicis pauper, V, 113.

Amillus, vid. Hamillus.

Amissa pecunia ploratur lacrymis veris, XIII, 134.

Ammonis fons, VI, 554.

Amnis tamquam in mare fluxerit gurgitibus miris, XIII, 69. — amnem in hibernum descendet, VI, 522. — amnes altos defecisse credimus, X, 176.— Armeniæ, VIII, 170.

Amœnus secessus, III, 4.

Amomo assiduo udus, VIII, 159. — matutino sudans, IV, 10. — Assyrio seu Armenio, VIII, 159. *V. L.*

Amor divitiarum in te est, quantus erat patriæ Deciorum in pectore, XIV, 238. — numi crescit, quantum ipsa pecunia crevit, XIV, 139. — magni census præcipitur a patre, XIV, 227. — amore flagrabat puellæ numquam visæ, IV, 114.

Amphion clamat, Parce precor, Pæan, VI, 174.

Ampla et amplior res, cœna, VI, 629; XII, 10; XIV, 171.

Amplectitur virtutem, X, 141.

Amplexu rapere puellam, IX, 75. — sicut in amplexu, gannit Appula, VI, 65.

Amplius nil edit, V, 148.

Amydon, III, 69.

An, XI, 121; VI, 61, etc.

Anabathra pendent conducto tigillo, VII, 46.

Anceps fungus ponitur, V, 145. — ancipitem caussam protegere, XI, 32. — ancipiti planta vestigia figere, XIV, 272.

Anchemoli noverca, VII, 235.

Anchisæ nutrix, VII, 234.

Anci census, V, 57.

Ancilibus clypeis sudavit, II, 126.

Ancilla natus Servius, VIII, 259. — ancillarum frontibus imponet vittas, XII, 117.

Ancon Dorica, IV, 40.

Ἄνδρα ἐφέλκεται κίναιδος, IX, 37.

Andromache procera, VI, 503.

Andros insula, III, 70.

Anguilla cognata colubræ, V, 103.

Anguis dentibus legiones nascuntur, XIV, 241. — anguem pressit calcibus, I, 43.

Angulus arcæ patulæ vix capit summam, XIII, 74. — ocelli prurit frictus, VI, 578.

Angustiæ; in angustias compellere seu cogere, XIV, 322. *N.*

Angustus vicus, VI, 78. — angusta vox, III, 90. — res domi, III, 165; VI, 357. — vita, IX, 127. — in rupe Caprearum, X, 93. — angustæ capsæ custos, X, 117. — angustum se explicat, XII, 55. — angusto limite mundi æstuat infelix, X, 169.

Anhelas, quantum jussit, VI, 37.

Anima opima exhalatur, X, 281. — caluerunt saxa, I, 83. — animam committe ventis, XII, 57. — præferre pudori, VIII, 83. — catellæ servare morte viri, VI, 654. — animæ finem dare quæ miscuit olim res humanas, X, 163. — Deciorum plebeiæ, VIII, 254. — claræ illustresque, IV, 152. — tot bellorum, II, 156. — aut famæ tamquam discrimen agatur, VI, 501. — animas custodite, VI, 630. — servorum et corpora nostra materia non constare putat, XIV, 16. — servorum custodire farre suo et ære, IX, 122. — producere, XV, 93. — tantum illis (bestiis) indulsit communis conditor, nobis animum quoque, mutuus ut nos affectus petere auxilium et præstare juberet, XV, 148 seq.

Animal natum propter convivia, I, 141. — animalia deis promissa, XII, 2. — muta, generosa, fortia, VIII, 56. — quærere, XIV, 76. — animalibus lanatis abstinet Ægyptus, XV, 11. — cunctis Pythagoras, XV, 173.

Animante tuba, I, 169. *V. L.*

Animus fervens æstuat, III, 50. — deditus uni, VI, 208. — anxietate carens, VII, 57. — mitis, XIV, 15. — animi felices credit avaros, XIV, 119. — tormenta, IX, 18. — vitium, VIII, 140. — minuti, infirmi exiguique voluptas ultio, XIII, 190. — atrocis, II, 12. — caligo, VI, 613. — secreta, VI, 190. — bona mihi prima debes, VIII, 24. — sensus vigent, X, 240. — verba libera proferre, IV, 91. animum fortem præstant rebus, quas turpiter audent, VI, 97. — posce fortem, mortis terrore carentem, etc., X, 357 seq. — diræ trepidum formidine culpæ confirmant sic, XIII, 106. — nobis quoque, animam tantum illis (bestiis) indulsit communis conditor, XV, 149. — animo flagrante scribere, I, 152. — superbo corrupta voluptas, VI, 180. — numquam obstantibus

pretiis, XI, 15. — tortore quatiente occultum flagellum, XIII, 195. — voluta hæc tecum, I, 169. — animos subeunt exempla, XIV, 33. — hos quando alea? I, 89. — sumere a crimine, VI, 285. — subeunt tædia, VII, 34. — afficit, VII, 85. — animorum impulsu petere conjugium, X, 350. — animis nil juris in corpora indulget natura, II, 139. — faventes, XII, 83. — ardentibus, XV, 52.

Annalibus novis res memoranda, II, 102.

Anne aliud tunc præfecti? IV, 78. — exspectet serenum? VII, 179. — aliud quam, VII, 199. — aliquid sperare potest? X, 207. — facerent, XV, 122.

Annibal, vid. *Hannibal*.

Annon, I, 154.

Annona cara veneni, IX, 100.

Annosam si forte nucem dejecerat Eurus, XI, 119.

Annotet, *vid.* Adnotet.

Annua præstare tortoribus, VI, 480. — puls, XVI, 39.

Annuit; *vid.* Adnuit.

Annulus signatorius, I, 68, *N;* XIV, 132. *N.* — ferreus in digito, XI, 129. — Cannarum vindex et tanti sanguinis ultor, X, 166.—ingens fulsit, VII, 140. — talibus a dominis post cuncta novissimus exit, XI, 43. — annuli leviores virorum mollium, I, 28. *N.* —in auribus etiam virorum in Oriente, I, 104. *N.* — pro nuptiis, VI, 27. *N.*

Annus se vertit, VII, 242. — septimus quum transierit puerum, XIV, 10. — sexagesimus ut tibi locupletem aquilam afferat, XIV, 197. — totius populi exspectandus erit, qui lites inchoet, XVI, 42. — octogesimus eam pulsat, VI, 192. — anni parte, XI, 72. — vices, XIII, 88. — annum in unum quanti conducis tenebras, III, 225. — expiet, VI, 521. — annos rhombi ut memoraret, IV, 129. — multos da, Jupiter, X, 188. — suos jam dextra computat, X, 249. — sexaginta post terga reliquit, XIII, 17. — pueri non contempseris, XIV, 48. —computat facies, VI, 199.—propter mille, VII, 39. — vixerit, VII, 235. — annis quatuor præcedere, XIII, 58. — improbus, III, 282. — multis quod steterat, X, 239.

Anquirere; *conf.* Acquirere.

Anseris jecur et anseribus par altilis gallina, V, 114. — ansere magno corruptus Osiris, VI, 541.

Ansulæ, VII, 192. *N.*

Antæum procul a tellure tenuit Hercules, III, 89.

Ante non pudicus, III, 111. — veniet, III, 243. — domum Veneris, IV, 40. — ipsum Asiæ flos, V, 56. — anseris jecur, V, 114. — illum uxoris, V, 148. — aram, VI, 390. — feriri, VI, 417. — cibum, VI, 428. — paullo, VI, 227. — tamen de te, VI, 566. — phalas, VI, 590. — mordeat, VI, 633. — omnes citari, VII, 44. — pedes togati, VII, 143. — Numantinos luditur, VIII, 11. — effigies majorum, VIII, 22. — alios, VIII, 60. — statuam, VIII, 143. — altaria, VIII, 155. — pedes Domitii, VIII, 227.—diem, IX, 100. — omnia, X, 191. — aram, X, 268. — lucernas pereundum erit, X, 339. — meum limen, XI, 88. — omnia, XI, 190. — lares, XII, 113. — cibum, XIV, 255. — ante capere, XIV, 320.—alpha et beta, XIV, 209.

Antennas impulit ignis, XII, 19.

Anticatones duo Cæsaris, VI, 338.

Anticyra eget, XIII, 97.

Antigones syrma, VIII, 228.

Antilochus, Nestoris filius, a Memnone occisus, X, 253.

Antiochus histrio, III, 98.

Antiphates trepidi laris, XIV, 20.

Antiquaria tenet versus mihi ignotos, VI, 454.

Antiquus Metellus, XV, 109. — antiquum et vetus est, alienum lectum concutere, VI, 21. — antiqua Creta, XIV, 270. — simultas, XV, 33. — antiquo cothurno, VII, 72. — ovili, VI, 529. — ritu, X, 336. — rege, XIII, 149. — antiquis de moribus uxor, VI, 45. — orbibus, I, 137. — legibus, XVI, 15. — antiquissime divum, VI, 393.

Antistes sacrorum, II, 113.

Antonius reus factus, VIII, 105. — Antoni gladios potuit contemnere Cicero, si, etc. X, 123.

Antrum Vulcani, I, 8. — Pierium, VII, 59. — Idæum, XIII, 41. — antro clauso, IV, 21. — toto ab antro, VI, 328.

Anubis currit derisor plangentis populi, VI, 534. — caduceum læva manu gerit, VI, 537. *V. L.*

Anxietas perpetua nec mensæ tempore cessat, XIII, 211. — anxietate carens animus facit vatem egregium, VII, 57.

Anxius optat, X, 80. — anxia mater, X, 290. — epistola, IV, 149.

Aonidum fontes, VII, 59.

Aper, XI, 138. — quando exspiravit dentibus majoris apri, XV, 162. — dignus ferro flavi Meleagri ante ipsum fumat, V, 115. — apri clunes, V, 167. — aprum Tuscum figere, I, 22. — apros totos sibi ponere, I, 141.

Aperire jugulos tenui susurro, IV, 110. — vultum, VI, 467. — caput fuste, IX, 98. — aperto horto vivere, VI, 18. — aperta agna palluit, VI, 392. — terra, VII, 103. — apertius quid, IV, 69.

Apex (mons) sublimis, XII, 72.

Apici mures, III, 207. *V. L.*

Apicius pauper, XI, 3. — miser et frugi, IV, 23.

Apium examen longa consederit uva culmine delubri, XIII, 68.

Apium Graiæ meruisse coronæ, VIII, 226.

Aplustre triremis, X, 136.

Apollo juris peritus, I, 128. — an hoc illi suaderet facinus? XIII, 203. — Marsyam vicit, IX, 2. *N.* — Apollinis et Musarum æde relicta, VII, 37. — Cirrhæi vatis spicula, XIII, 79. *N.*

Appellas mercedem, VII, 158. — appellat puer unicus, IX, 64.

Apponere candelam valvis, IX, 98. — appositam alutæ lunam, VII, 192.

Appula gannit, VI, 64.

Appula prædia, IX, 55.

Appulia tanti vendit agros, IV, 27.

Aptus fontibus bibendis, VII, 58. — apta teneris quoque Mæcenatibus vestis, XII, 39. — apti nos exercendis capiendisque artibus, XV, 145. — aptior hora capiendo cibo, VI, 581. — aptissima quæque dabunt Dî, X, 349.

Apud, VI, 91, 395, 489; XI, 137, XV, 31.

Apulia; vid. *Appulia.*

Aquæ numen, III, 19. — calidæ gelidæque minister, V, 63. — decoctæ, V, 50. *N.* — aquam aliam potare, V, 52. — jam poscit Ucalegon, III, 198. — portare aquas calidas a Meroe petitas, VI, 528. — aquis ad sidera missus, XI, 63.

Aquarius conductus, VI, 332.

Aquilam locupletem sexagesimus annus affert, XIV, 197. — Aquilæ, famulæ Jovis, leporem aut capream venantur, XIV, 81. — aquilas custodes domiti Batavi, VIII, 52.

Aquilone Decembri quid dicam scapulis puerorum, IX, 68. *N.*

Aquino quoties te Roma reddet, III, 319.

Ara Deæ solis maribus patet, II, 89. — cespititia, XII, 2. *N.* — magna Herculis gaudet Fabius, VIII, 13. — rubens, XIII, 37. — Lugdunensis, I, 44. — Martis, X, 83. — vetus Pu-

dicitiæ, VI, 308. — aræ maturus, XII, 7. — aram tangens pedemque Cereris perjuria vendet, XIV, 219. — ante aram stetit, VI, 390. — Jovis ruit, X, 268. — ara Mæotide sævior Ægyptus, XV, 115. — ad quas non Clodius aras? VI, 345. — aras violati numinis videt, XIII, 219. — numorum ereximus nullas, I, 114. — et Samothracum, et nostrorum licet jures, III, 144. — ad aras ducatur ebur, XII, 112.

Arabarches, I, 130.

Arachne levius, II, 56.

Aranea arida, XIV, 61.

Aratro sterili litus versare, VII, 49. — quæramus panem, XIV, 181. — alieno lassus Marius, VIII, 246. — ab ingrato jam fastiditus bos, X, 270. — posito audit montanum vulgus jura ferentem, II, 74. — sub aratro inventis piscibus, XIII, 65.

Arbiter integer, VIII, 79.

Arbitrio nostro necari, XIII, 177.

Arbor omnis populo mercedem pendere jussa est, III, 15, 16. — arboris incertæ et puppis latus evertentibus undis, XII, 32. — sacerdos magna Judæorum, VI, 545. — arboribus Rutulis, XII, 105. — arbore ex nostra mensas vident, XI, 117. — jam propria facit nidos, XIV, 80.

Arbusta mercaris, XIV, 144.

Arca nostra maxima sit toto foro, X, 25. — aliena sumitur, III, 181. — posita luditur, I, 90. — exhausta, VI, 363. — a ferrata distat sacculus, XI, 26. — in ærata multus fiscus, XIV, 259. — in Pieria nullus tibi quadrans ostenditur, VII, 8. *V. L.* — in sua quantum quisque numorum servat, tantum habet et fidei, III, 143. — arcæ patulæ angulus vix capit summam, XIII, 74.

Arcades stupidi, VII, 160. *N.*

Arcadico juveni nil salit in parte læva mamillæ, VII, 160.

Arcanam in aurem mendicat, VI, 543. — arcano volumine quodcumque tradidit Moses, XIV, 102. — arcana lora Saliorum, II, 125. — face dignus, qualem Cereris vult esse sacerdos, XV, 142. — donant cylindros, II, 61. — prodere, IX, 116. — perdere, XIII, 73.

Arcessere summam perituram lancibus oppositis, XI, 17. — arcessitus adulter latet, VI, 237. *V. L.*

Archemori novercæ nomen, VII, 235. *V. L.*

Archetypos Cleanthas, II, 7.

Archigallus obscœnus, etc. VI, 513. *N.*

Archigenen advocat, VI, 236. — quære, XIV, 252. — Archigene eget, XIII, 98.

Archimagiri finxere, IX, 109.

Arctus (non artus) inflexus vicorum, III, 236.

Arcus veteres, III, 11. — Herculei, XIII, 82. — contrahit Pæan, VI, 174. — in arcu triumphali tristis captivus, X, 136.

Ardet odium et vulnus, XV, 35. — adhuc magna domus, et jam accurrit, etc. III, 215. — Julius, II, 70. — jecur ira, I, 45. — pulmo Falerno, IV, 139. — et odit, IX, 96. — setinum in lato auro, X, 27. — caput follibus atque caminis, X, 62. — ardent tæda, I, 156. — faces (amoris), VI, 139. — membra sanguine, XI, 6. — vela, XII, 22. — dolia non ardent Cynici, XIV, 309. — spumantibus visceribus, XIII, 14. — ardeat ipsa licet, VI, 209. — ardebant cuncta (furente Caligula), VI, 618. — ardebit ultimus pauper, III, 201. — ardens purpura, XI, 155. — rigidæ tentigine vulvæ, VI, 129. — desiderio Bibulæ, VI, 142. — infremuit, I, 165. — ardentis massæ fuligine lippus, X, 130. — ardenti tribuno sese indulgere, II, 165. — stoma-

cho hærens cibus, III, 234. — ardentem barbam Antilochi quum videt, X, 253. — ardente semper camino crescunt patrimonia, XIV, 118. — aheno decoxit, XV, 81.—ferro uritur, XIV, 22.—ardentibus animis, XV, 52.

Ardor concubitus, VI, 317.

Arena Tagi, III, 55. — lenta fori pugnare, XVI, 47. — Albana nudus venator, IV, 100. — rutila Pactoli, XIV 299. — Samia, XVI, 6. — sulcum deducit, I, 157.— arenam mediam fuga lustravit, II, 144. — arenæ municipalis comites, III, 34. — arenæ idem juris (testandi) contingit, VI, 217. — veræ paratur, VI, 251. — arena tota fugit agnoscendus, VIII, 206.

Areopagus, curia Martis Athenis, occulta tegit, IX, 101. *N.*

Aretalogus mendax, XV, 16.

Argentea serpens Isidis, VI, 538. — sæcula, VI, 24. — argenteus pes, XI, 128.

Argentum vetus, I, 76. — grave, XI, 41. — leve, XIV, 62. — tenue venæque secundæ, IX, 31. — mittere (in mare), XII, 43. — empturus, VII, 133. — concisum in titulos faciesque minutas, XIV, 291. — argenti modium hic dabit, III, 220. — paterni quodcumque superest, VI, 355. — puri vascula, IX, 141; X, 19. — quod erat, solis fulgebat in armis, XI, 108. — omne quod est auri atque argenti, VIII, 121. — argento præferre caput quis nunc audet? XII, 49.

Argillam properare, IV, 134.

Arguit quos ipsorum litera gemmaque, XIII, 138. — arguerint hoc fenestræ in aure, I, 105. — arguitur culpa docentis, VII, 159.

Argumenta viri, IX, 85.

Aricina in valle lucus erat, III, 12, seq. *N.* — Aricinos ad axes mendicare, IV, 117.

Arida aranea, XIV, 61. — cutis se laxet, VI, 144.

Aristæ gratæ post munus, XIV, 183.— virides, XIV, 147.

Aristoteles similis, II, 6.

Arma promovere, II, 159.—supersunt spoliatis, VIII, 124. — Vulcania capessas, VIII, 270. — tulit posita tiara, X, 267.—movet eadem fritillo, XIV, 5. — infesta vallo, XV, 121.— quos tegunt, XVI, 48. — nocturna parare, VIII, 232. — ponere, VI, 264. — armis tutus, IV, 93. — industrius, VIII, 52. — in armis mirmillonis pugnans Gracchus, VIII, 200. — in solis fulgebat, quod argenti erat, XI, 108. — in parvis currit bellator Pygmæus, XIII, 168. — protegere lapsum, XV, 155. — ulcisci, VIII, 220. — sævior luxuria, VI, 292.

Armamentaria cæli, XIII, 83.

Armaria auctio vendit, VII, 11.

Armatum se ille videbat, II, 101. — armati contra pudorem, XVI, 34. — armato custode, III, 306. — armatis nautis, VI, 154.

Armeniæ flumina, VIII, 169.

Armenius Zalates, II, 164.—haruspex, VI, 550. — Armenio regi instantem cometen videt, VI, 407.

Armenti pater, VIII, 109. — armenta famelica, XIV, 147. *V. L.* — Cæsaris pascere, XII, 106.

Armiger dispensator, I, 92.

Armillatus delator, IV, 53.

Aro; Arabat quantum sub Tatio populus Romanus, XIV, 160. — arare litus, VII, 49. *N.*

Arpinas novus (Cicero), VIII, 237. — alius (Marius), VIII, 245.

Arridens Fortuna improba noctu nudis infantibus, VI, 606.

Ars Theodori rhetoris, VII, 177.— Palæmonis, VI, 452. — arti fides, VI, 560. — arte omni libidinis, XI, 172. — callidus, I, 123. — inopi

eucurrit, XII, 67. — nulla non petitus summus locus, X, 110. — minores, VI, 499. — benigna finxit præcordia Titan, XIV, 34.—artes Graiæ, XI, 100.—accipe nunc, ne, etc. VII, 36. — hujus, VI, 595. — hæ sunt principis, VIII, 224. — artibus honestis nullus in Urbe locus, III, 21. — patriciis, IV, 101. — quibus et moribus instituas hunc, XIV, 73. — exercendis, XV, 145.

Artaxata, II, 170.

Artifex acquirendi egregius, XIV, 116. — artificis consilium laudo, si, etc. IV, 18.— oris halitus, X, 238.— artifices veneni, XIII, 154. — artificum magnorum pocula, XI, 102.

Artocopi, V, 72. *V. L.*

Artorius, seu *Arturius*, III, 29.

Artus tenues, XV, 101.

Aruncæ alumnus, I, 20. *V. L.*

Arunci actoris spolium, II, 100. *V. L.* Conf. *Auruncæ*.

Arundinis umbra, X, 21.

Aruspex; *vid.* Haruspex.

Arva cuncta, VI, 410.

Arviragus excidet de temone Britanno, IV, 127.

Arx Albana Domitiani, IV, 146. — sæva tyranni, X, 307. — Tiburis summa, III, 192; XIV, 87. — cælestis, XV, 146. — arces ad Aricinas mendicare, IV, 117. *V. L.*

Ascendit; *vid.* Adscendit.

Asellas comites secum educit propter lac, VI, 469.

Asellum bipedem sibi quærit alium, IX, 92. — aselli coronati vile caput ostendebat parvis frons ærea lectis, XI, 96 seq. — asello imposito clunem submittit, VI, 334.

Asiæ flos servus, V, 56. — Asiam flammis cadentem, X, 266.

Asiani equites, VII, 14. — dii, III, 218. *V. L.*

Asinæ lac candorem cutis auget, II, 107. *N.*

Asparagis septa squilla, V, 82. — montanis, XI, 69.

Aspectus; *conf.* Adspicere.

Aspera vasa, XIV, 62.

Aspernari; *vid.* Adspernari.

Assæ vetulæ hoc monstrant pueris repentibus, XIV, 208.

Assaraci ad umbras venit Priamus, X, 259.

Assecla; *vid.* Adsecula.

Assem rogat, V, 144; XIV, 208, 301. — asse uno parta Minerva, X, 116. — assibus paucis emptum, XI, 145. — assis partes et usus in computationibus, I, 40. *N.*

Assere duro ferit, III, 245.—longo premit, VII, 132.

Assidere puellæ, XI, 200.

Assidua incude, XIV, 118. — tabella, IX, 36. — assiduus lector, I, 13. —lapsus, III, 7. — assiduo amomo udus, VIII, 159. — assiduis sudibus cavare palum, VI, 248. — cædibus, VIII, 242. — retibus penitus scrutante macello, V, 95.

Assidue spectari, XIII, 172. — te sollicitant tabellæ, IX, 36.

Assurgit juvenis vetulo, XIII, 55.

Assyrio in orbe Semiramis, II, 108. — amomo udus, VIII, 159. *V. L.*

Ast, III, 69; VI, 67; VII, 166; VIII, 47; XV, 78, 165; XVI, 48.

Astræa, soror Pudicitiæ, VI, 19.

Astringo; *vid.* Adstringo.

Astro Martis non felicior, X, 313. — quo se proferat læta Venus, VI, 570. — astrorum peritus, VI, 586.— motus ignoro, III, 43.

Astrologis magna fiducia, VI, 554 seq. — eorum ars, III, 43, 44; VI, 553—581; XIV, 248. *N.*

Asturii domus, III, 212.

Asylli seu *Asyli* uxor, VI, 267.

Asylo ab infami, VIII, 273.

At, I, 47, 50; III, 134, 246, 264; IV, 120; VI, 363, 659; VIII, 51, 180, 266; IX, 27, 135; X, 127,

352; XI, 120; XIII, 180; XIV, 189.

Atavi proavorum, III, 312.

Atedius luxuriosus, V, 118. *V. L.*

Atellanæ exodio movet risum Urbicus, VI, 71.

Ater vultur in inferis, XIII, 51.— atrum silicem conterit, VI, 350.

Athenæ quem mirabantur torrentem, X, 127.—inopem vidistis hunc (Socratem), VII, 205. — Athenas Graias et Romanas totus orbis habet, XV, 110. — Athenis ut curia Martis, occulta teges, IX, 101. — mediis natus, III, 80.

Athletis levibus donare omnia, VI, 356. — athletarum cibus coliphia, II, 53. *N.*

Athos olim velificatus creditur tempore Xerxis, X, 174.

Atlas quanto sublimior sit omnibus in Lybia montibus scit, XI, 24.—Atlanta miserum pondere urgebant sidera, XIII, 48. — vocamus nanum, VIII, 32.

Atque, I, 65, 67, 115, 129, 130, 134, 144, 150, 171; II, 15, 31, 38, 61, etc.

Atreus pignerat lænam, VII, 73.

Atria magna nobilium, VII, 91.— tota exornant ceræ, VIII, 20 — fœda stercore canino, XIV, 65. — in atria migrat esuriens Clio, VII, 7.

Atrides (maritus) si prægustaret Pontica medicamina, VI, 660. — ad Atridem itur, IV, 65.

Atrocem animum promittunt duræ per brachia setæ, II, 12.

Attegiæ Maurorum, XIV, 196.

Attendit longum, VI, 66. — attendas parumper, X, 251. — attendas si interius, XI, 16.

Atteritur res, XVI, 50. — galea gibbus ingens, VI, 108. — lumbus pumice, VIII, 16. — attrita de fronte ruborem ejicere, XIII, 242.

Atticus eximie cœnat, XI, 1.

Attigit non ullam partem vitæ, XIV, 106. — attigerant corvi nunquam majora cadavera, VIII, 252.

Attollit marmore villas, XIV, 95.— oculos, II, 95. — pendentis præmia coxæ, VI, 321. *V. L.* — paupertatem propinqui, XIV, 236.

Attonitus pro electro, XIV, 306.— quum putaret, XII, 21. — attonita urbs, IV, 77; XI, 197. — mens de lodice paranda, VII, 67. — attonito Alcinoo narrat, XV, 13. — attonitæ feruntur, VI, 316. — attonitos quos habet mens conscia puri facti, XIII, 194. — quos traxerat senatores, IV, 146. — attonitis ponit præsidium, VIII, 239.

Auctio conjugis fit, VI, 255.—commissa vendit, VII, 10.

Auctor fenoris pallet, XI, 48. — contrarius flebat, X, 30. — auctores omnes noscat præceptor, VII, 231. — auctori ipsi displicet, XIII, 2. — auctoribus magnis exempla subeunt animos, XIV, 33. — deis ultor patris Orestes, VIII, 216.

Auctumnus; *vid.* Autumnus.

Audacia magna, XIII, 109.—perdita, III, 73.

Audax conviva, V, 74. — pervolet urbem, VI, 399. — sponsio, XI, 199. — audaces carinas ædificare, X, 264. — audacius nihil est deprensis, VI, 284.

Audeo, I, 153. — audet, XV, 74; X, 175, et 306. — monstrum, XV, 122.—quis nunc, caput præferre argento? XII, 48.— non audent, XIII, 234. — audent aliquid de moribus, II, 2. — plurima non dicere homines pertusa læna, V, 131. — res turpiter, VI, 97; VIII, 165. — grandia monstra, VI, 645. — auderet, IV, 47. — audeat, XVI, 9, 10, 29. — audebis quandoque fœdius aliquid, II, 82. — aude aliquid Gyaris aut carcere dignum, I, 73. — te miserum dicere, XIII, 161. — ausus nondum hædulus

mordere virgas salicti, XI, 67. — habere titulos, I, 129. — ridere, VI, 345. — ausa præferre tegetem, VI, 117.— ausi, VIII, 235.— ausæ Athenæ, VII, 206.

Audio quid moneatis, VI, 346. — audit amicas, VI, 481. — creditor, VII, 108. — custos urbis, XIII, 158. — Fabios planipedes, VIII, 191. — perituros, X, 81. — audis, Jupiter, XIII, 113. — audiat testarum crepitus ille, etc. XI, 169.— pater, VII, 166. — audiret te montanum vulgus leges ac jura ferentem, III, 74.— audi et miserere, XII, 24. — facinus majoris abollæ, III, 115.—quæ Claudius tulerit, VI, 115.—nunc fercula, XI, 64. — nulla umquam de morte hominis cunctatio longa est, VI, 220. — auditur ille, VII, 86. — audiet caupo, IX, 108.— solem, XIV, 280. — audita vox media nocte, etc. XI, 112. — cornua, XIV, 200.

Auditor tantum ego semper? I, 1. — rubet, I, 166.

Auferri jubebit viridem thoraca, V, 144. *V. L.* — abstulit munere tanto præcipuam ceram, IV, 19. — claras Urbi illustresque animas impune, IV, 151. — quantum nominis non Octavius Thessaliæ campis, VIII, 242. — Fortuna caput servatum victo Pompeio, X, 286. — abstuleris spem servorum, veniet aquarius, VI., 331.

Aufidio notior mœchus, IX, 25.

Augere peculia cultis servis, III, 189. — aucti subsidiis, XV, 73.

Augur, III, 77. — Phryx et Indus responsa dabunt divitibus, VI, 585.

Augusta meretrix, VI, 118.— rupes Caprearum, X, 93. *V. L.*

Augustum Sejanum hac hora dicere, X, 77. — Augusti victoria Actiaca, VIII, 241 seq. *N.*

Augusto mense recitantes poetæ, III, 9.

Aula Sicula non mitior, VI, 486.— aulam amici resupinat, III, 112. *V. L.* — aula in illa quoque tutus his armis, IV, 93. — aula nullus tibi parvulus luserit Æneas, V, 138.

Aulæa recondita cessant, VI, 67.— Floræ, Cereris et Cybeles, XIV, 263. — Sarrana pictæ togæ, X, 39. — in tragœdiis obtenta scenæ, ut siparia in comœdiis, VIII, 186. *N.*

Aulica vita misera, IV, 74. *N.*

Aura modica non multum fortior ventus, XII, 66.

Auratum reticulum comarum, II, 96.— auratam juvencam Junoni cædere, VI, 48. — aurato lecto vix ulla puerpera jacet, VI, 594. — aurata lacerna fulgere quibus mos est, X, 212. — auratis papillis nuda constitit Messalina, VI, 123.

Aurelia vendit pisces, V, 98.

Aureus unus contigit, VII, 122. — aurea trulla, III, 108. — spira, VIII, 207. — effigies, XV, 4.

Auriculis carens, VIII, 5.

Aurigarum factiones, VI, 590. *N.* — aurigæ Lacernæ opes, VII, 114. *N.*

Auris ut sentiat, clamore opus est, X, 215. — aurem in arcanam Judæa tremens mendicat, VI, 543. — facilem præbere, V, 107. — percutit fragor, XI, 195. — miseram inebriat vinosus, IX, 113. — calentem referre, id est, lasciviæ notam, XI, 187.— in aurem amici facilem stillavit venenum, III, 122. — in aure placentas, coram aliis pultes dictare puero, XI, 59. — aure tyranni quid violentius? IV, 86. —in aure servi molles fenestræ, I, 104. —aures principis contingere, X, 341. — auribus extentis magnos mulier commisit elenchos, VI, 459. — atque oculis concepta urina, XI, 168.

Auroram usque a Gadibus, X, 2.

Aurum æstivum, I, 28. — furtivæ pelliculæ, I, 10. — quod in mare volvitur, III, 55. — tibi non committitur, V, 39. — quod victori postulat

populus, VII, 243. — quod Tagus et Pactolus volvit, XIV, 208. — Etruscum puero contigit, V, 164. — latum pictæ vestis considerat, VI, 482. — longum nudis cervicibus ostendere, VI, 589. — exæquare montibus, XII, 129. — quod est, VIII, 122. — auro scripto radiat Germanicus, VI, 205. — semestri circumligat digitos vatum, VII, 89. — in lato ardet setinum, X, 27. — nullo violatus Jupiter, XI, 116.

Auruncæ magnus alumnus, I, 20.

Aurunci actoris spolium, II, 100.

Auspex venit cum signatoribus (in nuptiis), X, 336.

Auster dum se continet, V, 100. — urget, IV, 59. — austri et Septembris adventum metuere, VI, 517. — austro et Coro semper tollendus, XIV, 268. — austris deficientibus, XII, 69.

Aut dic, aut accipe calcem, III, 295, etc.

Autem, III, 209; VI, 181, etc.

Automedon puer lora tenebat, I, 61. *N.*

Autonoes gestus, VI, 72.

Αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται, IX, 37.

Autumnus Phæacum perpetuus, V, 151. — frigore siccatus, XI, 76. — autumni post finem, XIV, 190. — autumnos per quinque, VI, 230. — autumno letifero cedente pruinis, IV, 57, — uno quot ægros occiderit Themison, X, 221.

Auxilium petere et præstare, XV, 150. — ope et auxilio, XIV, 183. — auxiliis pro omnibus et legionibus totis, VIII, 256.

Avaritiæ sinus quando major patuit, I, 88. — frena pone, VIII, 89. — avaritiam solam inviti juvenes exercere jubentur, XIV, 108.

Avarus dives jam didicit admirari disertos, VII, 30. — laudatur tamquam frugi, XIV, 111. — mollis summum monstrum, IX, 38. — avari properantis quis metus aut pudor? XIV, 178. — avaræ nurus corruptor, I, 77. — avaro quæ nupsit locuples, vidua est, VI, 141. — avaros pater credit animi felices, XIV, 119. — producit pueros, XIV, 228.

Avelli Circensibus, si potes, III, 223.

Aventini cælum hausit, III, 85.

Averte negotia dilatis curis, XI, 181. — aversus jacuit maritus nocte, VI, 476.

Aviam amici resupinat, III, 112.

Avis rara in terris, nigroque simillima cycno mulier casta, VI, 165. — Junonis, VII, 32. — aves famulæ Jovis et generosæ, XIV, 82. — Afræ, XI, 142.

Aviti ruris convallem vicinus ademit, XVI, 36.

Avolat inde, VI, 226. *V. L.*

Avunculus Neronis, Caligula, VI, 615. — Bruti Cato, XIV, 43.

Avus quis cœnavit? I, 95. — quæ fecit, VIII, 142. — avos vetustos porticibus disponere, VI, 163. — squalentes traducit, VIII, 17.

Axis Gallicus, VIII, 116. — Hyperboreus, VI, 470. — procubuit, qui saxa Ligustica portat, III, 258. — axe citato pervolare Flaminiam, I, 60. — sub quocumque, XIV, 42. — axes ad Aricinos mendicare, IV, 117.

BAC

Babylonem, a figulis munitam urbem, intravit Pellæus juvenis et ibi mortuus est, X, 171. *N.*

Baca seu Bacca Sabina, III, 85.

Bacchanalia vivunt, II, 3.

Bacchari carmen, VI, 636.

Bacchi Alcyonen, VII, 12. *V. L.*

Bacillo nullo dextram subeunte,

pedibus me porto meis, III, 28.
Baculo tuta senectus, IX, 140.
Bæbius; vid. *Bebius.*
Bæticus aer viribus occultis pecus inficit, XII, 42.
Baianæ cymbæ pervia interiora stagna, XII, 80.
Baiarum janua Cumæ, III, 4. — Baias et ad ostrea currunt, XI, 49.
Balæna Britannica quanto major delphinis, X, 14.
Balantem pecudem spondere sacello, XIII, 233.
Balnea intrat eunuchus. VI, 375. — vexat lutulenta turba, VII, 131. — sexcentis (constant), VII, 178. — Phœbi, VII, 233. — nocte subit, VI, 419 sqq. — in balnea licet vadas, XI, 204. —in balnea portas crudum pavonem, I, 143. — defert testiculos pugillares, XI, 156. — in balneis lavantur pueri, II, 152. *N.* — quadrante debet lavari, VI, 447. *N.*
Balneolum conducere, VII, 4.
Baltea ulciscuntur rumoribus servi, IX, 112.
Balteus, VI, 256. — quos ambit, XVI, 48.
Baptæ soliti Cecropiam lassare Cotytto, II, 92.
Barba mihi juveni gravis sonabat tondente aliquo, I, 25; X, 226. — uda terit inguina Rhodopes, IX, 4.— cum prima resecentur crimina, VIII, 166.—barbæ desperatio est eunuchis, VI, 367. — barbam ardentem Antilochi cæsi videt, X, 253.—metit primum, et dies ille quo barbam raderet festus habebatur, III, 186.—ejus tua janua vidit, VI, 215. — alendi et tondendi mos, VI, 26, 105. *N.* — pectere, XIV, 216. — barba majorum dignum, XVI, 31.
Barbarus endoperator, X, 138. — barbarus adamanta dedit incestæ sorori, VI, 158.— solitus sævire in Corum flagellis, X, 181.—barbara lupa, III, 66. — turba, XV, 46.
Barbato cuicumque puer adsurgebat, XIII, 56. — nondum Jove, VI, 16. — regi imponere facile est, IV, 103.— barbati magistri, XIV, 12.
Bardaicus judex, XVI, 13.
Bardiacus judex, XVI, 13. *V. L.*
Baream curas, VII, 91. — occidit Stoicus, III, 116. — accusavit Egnatius Celer, I, 33. *N.*
Bascaudæ, XII, 46.
Basia blanda jactare rhedæ devexæ, IV, 118.—indulgere plectro grato, VI, 384. *N.*
Basilus agit et bene dicit, VII, 145 seq. — quot socios circumscripserit, X, 222.
Batavi domiti, VIII, 51.
Bathyllus mollis saltat Chironomon Ledam, VI, 63.—adolescens Samius, cui Polycrates statuam posuit, XIII, 119. *V. L.*
Beati pauperis nullum putat exemplum esse, XIV, 120.—beatæ vetulæ vesica, I, 39.—beatum se fecerat exiguis tabulis, I, 67. — beata lance radiat Dacicus, VI, 204.—beatius quid illo cive, X, 279.
Bebius Massa delator, I, 35. *N.*
Bebriaci campo, II, 106.
Bedriaci campo, II, 106. *V. L.*
Belides multæ, VI, 655.
Bellator Pygmæus, XIII, 168. — ferox, equus, VII, 127.—bellatorum tot effigies, VIII, 10.
Bellonæ furentis chorus, VI, 512. — œstro percussus, IV, 124.
Bellerophonti forma, X, 325 sqq. *N.*
Bellua seu belua dextra illi jacebat, IV, 121. *V. L.*— peregrina, IV, 127. — Gætula portat ducem, X, 158. — constat leviori sumptu, VII, 77.—deposuit dentes saltu Nabatæo, XI, 126. — talis non concipitur nostro sub sidere, XII, 104.
Bellum dirimente Sabina, VI, 164.

— belli partem ferre, XII, 110. — civilis speculum sarcina, II, 103. — bello maturus, VIII, 169. — bella horrida capessere, XIV, 242. — bellorum exuviæ, X, 133. — pompa, X, 281. — tot animæ, II, 156. — et pacis rebus agendis, XIV, 72. — ultima, XV, 95.—bellis socialibus, V, 31.

Belua; *vid.* Bellua.

Bene habet, X, 72. — dicit, VII, 147. — ructavit, III, 107. — cantat, VII, 194. — spes bene cœnandi, V, 166. — egit Lentulus, VIII, 187. — melius, II, 56; VII, 124, XIV, 6; XV, 106.

Beneventanus sutor, V, 46.

Benigni fati hora, XVI, 4. — benigna manu, X, 301; XII, 64. — arte, XIV, 34.

Beronices seu Berenices in digito pretiosior factus adamas, VI, 156.

Beryllo inæquales phialæ, V, 38.

Beta et alpha, XIV, 209.

Bibit ab octava, I, 49. — vitreo Priapo, II, 95. — et vomit, VI, 432. — quo callidus emptor Olynthi, XII, 47. — vernum solem, XI, 203. — concha, VI, 304.—toties novum mustum, X, 250. — quantum Laufella, IX, 117.—aliquid Albanis de montibus, V, 33. — dum bibimus, obrepit senectus, IX, 128. — quale bibebant, V, 36. — bibe, V, 130. — bibuntur nulla aconita fictilibus, X, 25. — bibendum porrige, VI, 597. — bibendis fontibus Aonidum aptus, VII, 58.

Bibliothecæ ornatæ imaginibus virorum doctorum, II, 4 seq. *N.*

Bibulæ desiderio ardet, VI, 142.

Bidentis amans, III, 228.

Bigarum rotæ, X, 59.

Bilibres testiculi, VI, 372.

Bilis hinc stomacho, XI, 128.—bilem substringit opertis oculis, VI, 433. —bilem aut risum moverat quibusdam, XV, 15.—effundere per lacrymas, V, 159.— contrahat uxor tacito tibi, XI, 185.—bile mediocri ferenda res, XIII, 143.—bile jecur ardet, fervet, uritur, tumet, I, 45; III, 188. *N.*

Bimembri puero monstrum hoc comparo, XIII, 64.

Bina vix jugera dabantur pro multis vulneribus, XIV, 163.

Bipedem asellum quærit, IX, 92.

Bipennem tenebat, VI, 657.

Bis ut ferat illum, V, 164.—septem ordinibus, XIV, 324. — quingenta dedit, VI, 137.—centum, XIII, 72.

Bistonum rabies, XV, 124. *V. L.* et *N.*

Bithynicus Volusius, XV, 1.

Bithynus tyrannus, X, 162. — Bithyni servi equites facti, VII, 15.

Blæsis (de) victoria facilis, XV, 48.

Blanda basia, IV, 118. — excepit intrantes, VI, 125. — vox et nequam, VI, 197. — tabella, IX, 36.

Blandiar ne nobis, III, 126.

Blandus Rubellius, VIII, 39.

Boccar seu *Bocchar*, V, 90.

Bœotiæ sub crasso aere nasci possunt summi viri, X, 50. *N.*

Boletum ponere, V, 147. — Agrippinæ, VI, 621. — condire, XIV, 8.

Bombycinus panniculus, VI, 260.

Bona Dea placatur abdomine porcæ et magno cratere, II, 86. — Bonæ Deæ secreta nota, VI, 314. — sacra turpissima, II, 84 seq. et VI, 314 seq. 335 seq. *N.*

Bonum vita jucundius vindicta, XIII, 180. — boni rari summique voluptas, VI, 180. — bona mœchi, I, 55. — animi prima mihi debes, VIII, 23. — donavit præsepibus, I, 59. — vera pauci dignoscere possunt atque illis multum diversa, remota erroris nebula, X, 2 seq. — tota feruntur ad Phialen, X, 237. — bona summa putas, aliena vivere quadra, V, 2. — humanis majora creduntur tropæa, etc. X, 137.

Bonus Piso, V, 109. — meritus, VI, 211. — esto miles, VIII, 79. — est odor lucri ex re qualibet, XIV, 204. — quis et face dignus arcana... ulla aliena sibi credat mala? XV, 140. — boni rari : numerus vix est totidem, quot Thebarum portæ vel divitis ostia Nili, XIII, 26. — bonorum regum ultimus, VIII, 259. — bonos quanta præmia maneant, VIII, 92. — an melior? III, 93. — nec melior, VI, 350. — melior seges, XIV, 143. — bonis quæ turpia, decebant Crispinum, IV, 13. — melior fatis, V, 133. — Locusta instituit rudes propinquas, I, 71. — qui semper potest alienum sumere vultum, III, 104. — quis mimus plorante gula? V, 158. — nec vultu ibat, IV, 104. — meliorem præsto magistro discipulum, XIV, 212. — melius, VI, 34; XIII, 215; II, 139. — melius ne, IX, 60. — meliusque, X, 344; XI, 12. — in melius nihil profici usu, XIII, 18. — meliore toro fultus, III, 82. — meliore luto iis finxit præcordia Titan, XIV, 35. — marmore, XIV, 95. — fato, XIV, 158. — meliora, III, 220. — pensa, XII, 64. — optimus hic, X, 331. — præfectorum Pegasus, IV, 78. — optima nunc via summi processus vetulæ vesica beatæ, I, 38. — silvarum pelagique, I, 135. — domus paratur Soræ, III, 223. — quare Cesennia teste marito, VI, 136. — hæc pars sensus nostri, XV, 133.

Bootæ pigri sarraca, V, 23.

Bos si ederet agnum, II, 123. — vetulus, X, 268 seq. — magnus cretatusque, in Capitolia ductus, X, 66. — bovis corio in mare deducendus, XIII, 155. — bove percusso mugire Agamemnona credit Ajax, XIV, 286. — boves macri, XIV, 146. — disjunge, V, 119. — boum pauca juga nunc sociis, VIII, 108.

Braccæ seu Bracæ, II, 169.

Braccatorum pueri, VIII, 233.

Brachia ceciderunt lassata gravi massa, VI, 421. — direxit contra torrentem, IV, 89. — porrecta, quæ pelago currunt medio, XII, 76. — nigra Vulcani, XIII, 45. — duræ per brachia setæ, II, 11. — brachia crediderint genus esse cibi, XV, 170.

Bracteolam de Castore ducat sacrilegus, XIII, 152.

Brevis puteus, III, 226. — sopor, XIII, 217. — breve sit, quod turpiter audes, VIII, 164. — spatium lateris, VI, 506. — lumen candelæ, III, 286. — breves somni, VI, 289. — brevibus focis, XI, 79. — Gyaris dignum, I, 73. — remis, XV, 128. — brevior coma philosophorum supercilio, II, 15. — virgine Pygmæa, VI, 505. — dimidio tegetis pars, V, 9. — via ad acquirendum, XIV, 223. — brevissima vitæ miseræ portio, IX, 127.

Breviter dare omnia, XII, 125.

Brigantum castella, XIV, 196.

Britanni, II, 161. — unde dicti, XV, 124. — Britanno de temone excidet Arviragus, IV, 126. — Britannos Gallia facunda causidicos docuit, XV, 111.

Britannica balæna, X, 14.

Britannice generose, VI, 124.

Britones rabie sæviunt, XV, 124.

Bromium jamque durum, jamque tondendum, VI, 378.

Bruma spirante, IX, 67. — brumæ tempore, III, 102. — mense, VI, 153. — brumam cavet, XIV, 273.

Bruscia fascia, seu ascia, IX, 14. *V. L.*

Brutidius Niger, X, 83.

Bruttia calidi tibi fascia visci præstabat nitorem, IX, 14. *V. L.*

Brutus nec erit, Bruti nec avunculus (Cato) usquam, XIV, 43. — Bruti priscum acumen, IV, 103. — juvenes

prodita laxabant portarum claustra tyrannis exsulibus, VIII, 261 seq. *N.* — Brutum et Volesos quæ decebunt, VIII, 182. — Brutorum et Cassî natalibus, V, 37.

Bubulci filius suspirat longo non visam tempore matrem, XI, 151. — bubulco judice, VII, 116.

Bucca foculum excitat, III, 262.— vestitur tiara, VI, 516. — in vetula scalpit mater simia, X, 195.—buccæ Curtius et Matho, XI, 34. — notæ per oppida, III, 35.

Buccina *seu* Bucina surda nihil gemeret grave, VII, 71. — fœdæ famæ, XIV, 152.

Buccula pendens de fracta casside, X, 134.

Bulbi veteres, Afrorum epimenia, VII, 120.

Bulla dignissime senior, XIII, 33. —aurea et scortea puerorum, V, 164, 165. *N.*

Bullatus ludit et heres, XIV, 5.

Bulli veteres, VII, 120. *V. L.*

Busta : ad ea portandum cadaver, III, 34. *N.*

Buxo intactum caput, XIV, 194.

CAD CÆD

Caballi Gorgonei, III, 118. — caballorum prædo seu præda prætor, XI, 193. — caballis immeritis franguntur crura, X, 60.

Cabirorum aræ, III, 144. *N.*

Cachinni rigidi censura, X, 31.— cachinno majore concutitur, III, 100. — vulgi excipitur, XI, 2.

Cacoethes scribendi, VII, 52.

Caculi, vernæ, IX, 61. *V. L.*

Cacus ictus ab Hercule, V, 125.

Cadaver ad busta portandum conducere, III, 32.—obtritum vulgi, III, 260. — mordere, XV, 87. — cadaveris partem affert vultur, XIV, 78. — cadavere crudo contenta, XV, 83. — toto jacuit Catilina, X, 288. — cadavera majora nunquam attigerant corvi, VIII, 252. — per densa Persarum tarda prora, X, 186. — calent, XV, 60.

Cadit grex totus, II, 80. — ventus, V, 101. *N.*—tanta verborum vis, VI, 440. — in terras ignis, XIII, 226.— cecidit e cælo tertius Cato, II, 40. — flammis ferroque Asia, X, 266.—domus magna Asturici, III, 212. — cadunt vasa fenestris, III, 271. — sub judice morum, IV, 12. — brachia lassata gravi massa, VI, 421. — omnes a crinibus hydri, VII, 70. — inde partes, VII, 123.—sub quo crimine, X, 69. — cecidit Cethegus integer, X, 287. — cadet nulla unquam coturnix pro patre, XII, 98. — nocte, XIV, 296. — cadat ebur ante Lares Gallitæ, XII, 113. — casurus cito, XI, 13.

Caduceus Anubis et Mercurii, VI, 537. *V. L.*

Caducum legatum et dulce capit heres, IX, 88. — caducis junguntur multa commoda, IX, 89.

Cadurci nivei institor, VII, 221.— cadurco violato magna debetur pœna, VI, 537.

Cæcus adulator grande monstrum, IV, 116. — Metellus, VI, 265. — teneam numos, XIII, 94. — cæca cupidine ducti, X, 351. — cæci vitio, XII, 51.— cæcos veteres sanant mortaria, VII, 170.

Cæde Lamiarum madens, IV, 154. — sine cæde et sicca morte ad generum Cereris pauci descendunt reges et tyranni, X, 112. — cædibus assiduis udus gladius, VIII, 242.

Cædicius gravis, XIII, 197. — facundus, XVI, 46.

Cædit pectus pugnis, XIII, 127. — Rufum juventus, VII, 213.— Sylvano porcum, VI, 447.—more Numæ lanatas, VIII, 156. — niveam agnam reginæ, XII, 3. *V. L.* — donec lassis cædentibus, etc. VI, 483 seq. — securis rotas, X, 60. — eos flagellum occultum surdo verbere, XIII, 194. — cecidit si nullum forte, III, 278.— cæditur lautissima cœna, XI, 141.— cæduntur mariscæ, II, 13.—cæde auratam Junoni juvencam, VI, 48. — cæsa est ingenio manus et cervix (Ciceroni), X, 120. — cæsi patris ultor, VIII, 216.

Cælati multum, XII, 47. — cælata cassis, XI, 103. — pocula, I, 76. *N.*

Cælator sit mihi curvus, IX, 145.

Cælesti ab arce, XV, 146.

Cælibatus pœna, IX, 87 seq. *N.*

Cælicolarum convivia, XIII, 42.

Cælum terris misceat et mare cælo, II, 25; VI, 283. — contingens sanguine, XI, 62.— abscondere tenebræ, XII, 18.—Aventini, III, 84.—in cælum descendit tremulum caput Claudii, VI, 622.—ibit, jusseris, Græculus esuriens, III, 78. — evehit vetulæ vesica beatæ, I, 38.—cæli magna otia, VI, 394. — summi fida internuntia, VI, 545. — murmure primo exanimes, XIII, 224. — armamentaria quidquid habent telorum, XIII, 83. — color hic nil minatur, XIV, 294. — numen adorant Judæi, XIV, 97. — summa de parte raptum ignem Prometheus Donavit terris, XV, 85. — cælo mare confundas, VI, 283. — Latino ignotum carmen, VI, 637. — locamus Fortunam, X, 366. — recenti et orbe novo aliter vivebant homines, VI, 11. — dignus, IX, 47. — e cælo descendit Γνῶθι σεαυτὸν, XI, 27. — e cælo tertius cecidit Cato, II, 40.

Cæpe nefas violare, XV, 9.

Cærula lumina Germani, XIII, 164.

Cærulea scutulata, II, 97. — cærulei panis frusta mucida, XIV, 128.— cæruleos venerantur Ægyptii, XV, 7.

Cæsar, IV, 135. — indulsit omnia Narcisso, XIV, 330. — deduxit domitos ad sua flagra Quirites, X, 109. *N.* — mitte Ostia, VIII, 171. — Cæsaris mensæ, V, 4. — uxor, X, 330. — armentum, XII, 106. — hostem calcemus, X, 86. — vivaria, IV, 51. — duo Anticatones, VI, 338. — in Cæsare tantum spes et ratio studiorum, VII, 1.

Cæsaries flava Germani, XIII, 165.

Cæsennia, seu *Cæsonia* totam tremuli pulli frontem infudit avunculo Neronis, VI, 616.

Cætera, IX, 70; XII, 25; XIV, 107, etc.

Caietæ litore, XIV, 87.

Calaguris, cujus incolæ uxores liberosque comederunt, XV, 93 seq. *N.*

Calamos frange, VII, 27. — (per) venatricis puellæ, XIII, 80.

Calathis peracta vellera refertis, II, 54, et ibid. *N.*

Calceus hinc est, I, 119. — rupta pelle patet, III, 149. — senatorius qualis fuerit, VII, 192. *N.* — judex bardaicus, XVI, 14. — calcei, soleæ, vincla socci, VII, 192. *N.*

Calcor planta magna, III, 248. — calcare cadavera, XV, 60. — hostem, X, 86. — bellis socialibus uvam, V, 31. — urinam conjugis, VI, 312.

Calculus ponatur, IX, 40. — nobis non est ex ebore, XI, 132.

Calendis femineis (Martiis) munera secreta tractas longa positus cathedra, IX, 53.

Calenum molle, I, 69.

Calet sola febre sanguis, X, 218. — et regnat mulier, VI, 149. — caluerunt saxa anima seu animas, I, 83. *V. L.* — calentem aurem refe-

rens, XI, 187. — calentia fœno ova, XI, 70.

Calicem siccabis nasorum quatuor, etc. V, 47. — ad calicem stertere, I, 57.— calices thermarum, VIII, 168. — plebeios porrigere, XI, 145.

Calida Meroe, VI, 527.—juventa, VI, 369.—calidum lupanar, VI, 121. — calidi visci, IX, 14. — calidæ gelidæque aquæ minister, V, 63.—Copti urbis mœnia, XV, 28. — columbæ, VI, 549. — popinæ, XI, 81.

Caligantes fenestræ, VI, 31. — caligatus adjutor, III, 322. — caligatos offendere, XVI, 24, et ibid. *V. L.*

Caligas tot offendere, XVI, 24.

Caligo animi, VI, 613. — futuri damnat genus humanum, VI, 556.

Caligula Lugduni instituit ludos, I, 44; *N.* XI, 20. *N.* — furere cœpit, etc. VI, 615 seq. 624 seq.

Callebat primo deprendere morsu, ubi ostrea nata, IV, 142.

Calliblepharon, II, 93. *N.*

Callidus arte, I, 123. — aliptes, VI, 422. — emptor Olynthi, XII, 47. *N.*

Calliope, incipe, IV, 34.

Calorem sentire, XII, 98.

Calpe relicta, XIV, 279.

Calvina, III, 133.

Calvinus, amicus poetæ, XIII, 5.

Calvo grege Gallorum circumdatus, VI, 533. — Neroni serviret Roma, IV, 38.

Calx; Dic, aut calcem accipe, III, 295. — calcibus nudis premere anguem, I, 43.

Cambre, VII, 154. *V. L.*

Camenarum lucus, fons, delubra, III, 16. *N.* — Camenas tristes respexit Cæsar, VII, 2. — Camenis ejectis mendicat silva, III, 16.

Camerinus, VIII, 38; VII, 90.

Camilli manes, II, 154. — more servato, miles ne vallum litiget extra, XVI, 15.

Camino semper ardente crescunt patrimonia, XIV, 118.— caminis atque follibus ardet, X, 61.

Cammarus constrictus, V, 84.

Camœnæ; vid. *Camenæ.*

Campania provida Pompeio dederat febres optandas, X, 283.

Campi severi jugeribus cede, Gradive, II, 132.—campum ademit mihi vicinus, XVI, 37. — campo hoc decurrere libet, I, 19. — Bebriaci, II, 106. — campis Thessaliæ, VIII, 242.

Candelæ lumen breve, III, 287. — candelam apponere valvis, IX, 98.

Candida et nuda signa, III, 216. — Io, VI, 526. — cervix, X, 345.— scrofa, XII, 72. — casa obstat nautis armatis, VI, 154.—in candida vertere nigrum, III, 30.

Candiduli porci, X, 355.

Canebat hoc Ithacus, XV, 26. — vera Laronia, II, 64.

Canet mons oliva, XIV, 144.

Canini farris sordes mordere, V, 11. — canino rictu, X, 271. — stercore, XIV, 64.

Canis et postes loquentur, IX, 104. — canem venerantur Ægyptii, XV, 8. — deinde feriri jubet, VI, 417. — canibus pigris, VIII, 34. — canibusque relictis, XIV, 77.

Canistris consuetis, V, 74.

Canities nova est, III, 26.—inguinis ægri, X, 208.

Canna Micipsarum, V, 89.

Cannarum vindex annulus, X, 165. —in pulvere victi consules, XI, 198. —Cannis consumpta juventus, II, 155. — a Cannis an Urbem petat deliberat, VII, 163.

Canopi verna Crispinus, I, 26. — famosi luxus, VI, 84; XV, 46.

Canoro choro, XI, 162. — canoris modis, VII, 18.

Cantaber unde Stoicus, XV, 108.

Cantare Chrysogonum vetant, VI, 74. — sub antro Pierio, VII, 59. — cantat bene, etsi perfrixit, VII, 194.

—quæ Sostratus madidis alis, X, 178. —cantabat Achilles, VII, 211.—cantavit nunquam in scena Orestes, VIII, 220. — recto aere, II, 118. — cantabit vacuus coram latrone viator, X, 22. — eadem versibus isdem, VII, 153. —cantet potius uxor, VI, 398.—cantabitur conditor Iliados, XI, 178. — cantante, quæ voluptas? X, 210. — cantandum non est, res vera agitur, IV, 35.

Cantharus parvulus, III, 205.

Cantus magici, VI, 610.—Siculos effugit Ulysses, IX, 150. — parasiti, XIV, 46.—galli secundi, IX, 107.—cantu gaudet mulier, VI, 379 sq.—fœdo gaudebat prostitui Nero, VIII, 221.

Canus rector (navis), XII, 32. — cana monstrante gula, XIV, 10.

Canusinam ovem poscit, VI, 150.

Capax urnæ crater, XII, 44.—cera, I, 63. — crusta Heliadum, V, 37.— divinorum, XV, 144.—tabula, VIII, 6. — feneris venter, XI, 41.

Capella ab hirsuta jaculum torquere, V, 155.—capellæ fetum jugulare nefas in Ægypto, XV, 12.

Capella campidoctor, centurio, lanista, etc. V, 155, et *V. L.*

Capena madida, III, 11.

Caper stans extra pocula, I, 76.

Capessere arma, VIII, 270.—bella, XIV, 242.

Capillato consule, V, 30.

Capilli tonsi, XI, 149. — flexi crimen, VI, 493. — puellares faciunt incerta ora, XV, 137. —capillis laceratis disponit crinem, VI, 490. — majorum dignum, XVI, 31.

Capis mercedem, V, 13.— legatum, IX, 88. — non capit Hannibalem Africa, X, 148. — has nugas humilis domus, XI, 169. — circus hodie totam Romam, XI, 195. — angulus arcæ summam, XIII, 74. — capiunt plus intestina poetæ, VII, 78.—quantum Socratici penates, XIV, 320. — regem, IV, 126.—capitur, XV, 78.— capi voluit piscis, IV, 69.— capiendi bona jus nullum uxori, I, 55. — capiendo cibo aptior hora, VI, 580. — capiendis artibus apti, XV, 145. — captum nidore, V, 162. — capta juventa Hippia, VI, 103. — capto agello, VIII, 109. — capti cupidine, X, 351. *V. L.* — dulcedine, VII, 84. — ultra captas modo Orcadas, II, 160.

Capistro maritali, VI, 43.

Capito et Numitor ruerunt fulmine justo, VIII, 93.

Capitolia nostra vincebat Posides, XIV, 91.—duc magnum cretatumque bovem, X, 65.

Capitolinam quercum (coronam) sperare, VI, 387. — Capitolinis generosior, II, 145.

Cappadoces equites, VII, 15. — Cappadoces, Cilices et Cretenses infames, VII, 14, 15. *N.*

Capreæ frustum, XI, 142. — capream venantur *aquilæ*, XIV, 81.

Caprearum in rupe angusta sedentis principis tutor, X, 93.—a Capreis venit grandis epistola, X, 72.

Caprificus discutit saxa, X, 145. *N.*

Capsæ custos, X, 117.

Captat pater Coranum, XVI, 56.

Captator Lenas, V, 98.—captatore macello, VI, 40. — Cosso, X, 202.— horum, XII, 114.

Captivus tristis in summo arcu, X, 136. — captivorum adservandorum triplex ratio, VI, 561. *N.* — agmine, X, 280. — captivis triumphos dabunt Fata, VII, 201.

Caput profer, I, 126. — timidum abluet vorticibus Tiberis, VI, 524. — miserum mihi Hannibal implet, VII, 161. — tremulum Claudii, VI, 622. — adoratum populo *Sejani*, X, 62. — marmoreum est Hermæ, VIII, 55. — servatum victo abstulit Pompeio, X, 286. — leve senum, X, 199. — præbere venale, III, 33. —

pulsandum, V, 172. — submitte, VI, 207. — altum ædificat compagibus, VI, 503. — movit serpens, VI, 538. — aperire fuste, IX, 98. — scalpunt uno digito, IX, 133. — præferre argento, XII, 49. — intactum buxo, XIV, 194. — vacuum cerebro, XIV, 58. — vile aselli coronati, XI, 97. — inde morbi, III, 236. — per caput jurare, VI, 17. — capitis perjuri pœna, XIII, 174.—discrimine quanto constent Incrementa domus, XIV, 258. — tam vacui populum putavit, XV, 23. — pudici matrona, VI, 49. — discrimina, VI, 301. — capiti tignum incutit, III, 246. — impositas res portat, III, 252. — graves dentes deposuit bellua, XI, 127.

Carbone in tuo pia thura ponimus, XIII, 116. — a carbone ad rhetoras mitti, X, 131.

Carcer, X, 276. — rusticus, XIV, 24. — carceris nigri uncum patietur, XIII, 245. — carcere Æolio, X, 181. — in longo castrorum, VI, 561. — uno contenta Roma, III, 314. — fornicis, X, 239. — Austri, V, 101. — nassæ, XII, 123. — carcere et Gyaris dignum aliquid aude, si vis esse aliquis, I, 73.

Cardiacus amicus, V, 32.

Cardine facili valvæ patuerunt, IV, 63.

Caret censu, I, 59. — domus vitio, XIV, 69. — anxietate, VII, 57. — somno, III, 56. — caruisse tandem parva Seripho contigit, VI, 564. — uno anno Circensibus desideratur, XI, 53. — carebis morbis et debilitate, XIV, 156. — carens auriculis nasoque, VIII, 5. — cruciatu et pœna, X, 287. — mortis terrore, X, 357. — cariturus turture magno, VI, 39.

Carfinia mœcha, II, 69.

Carina Actiaca, II, 109. — carinas audaces ædificare, X, 264.

Carmen triviale communi feriat moneta, VII, 55. — amicæ Thebaidos, VII, 82. — magicum, VI, 133. — grande bacchamur, VI, 636. — carmine solo se vexant, VII, 63. — carmina divina, III, 207. — sublimia, VII, 28.— tradunt, XV, 117.— Maronis, XI, 179.

Carnem supervacuam abscindere seu abrumpere Galli solent, II, 116. — carne nova accedente, XI, 85.— hac nil libentius edit, XV, 88. — humana nec suillam distare putant Judæi, XIV, 98. — pascendus, VII, 76. — carnibus humanis vesci licet Ægyptiis, XV, 13.

Carnifices inter jacet Damasippus, VIII, 175; VI, 480. *N.*

Carpathium æquor, XIV, 278.

Carpento rapitur, VIII, 147.—carpentis convenient, IX, 132.

Carphinia mœcha, II, 69. *V. L.*

Carpophoro mollius, VI, 199.

Carptores, IX, 110.

Carrinatis Secundi exitus, VII, 205.

Carruca, III, 10. *N.*

Carthagine cum tota migra, Cornelia, VI, 171. — victa mendicatus panis, X, 277.

Carus delator, I, 36.

Carus erit Verri, qui Verrem accusare potest, III, 53.—cara nunquam est his opibus annona veneni, IX, 100. — carum amicum facit sterilis uxor, V, 140. — carior est diis homo quam sibi, X, 350.

Casa candida obstat nautis, VI, 154. — casæ patrem et turbam saturabat agellus, XIV, 167.

Cassandræ planctus, X, 262.

Cassi natalibus, V, 37.

Cassis cælata, etc. XI, 103 seq. — cassidis patiens, VII, 33. — casside de fracta pendens buccula, X, 134.

Castella Brigantum, XIV, 196.

Castigas turpia, II, 9.—verba, VI,

455. — filium acerbo clamore, XIV, 54.—ventres servorum modio iniquo, XIV, 126.—castigata remordent vitia, II, 35.

Castor se eunuchum ipse facit, XII, 34.

Castora ad vigilem ponendi numi, XIV, 260. — de Castore ducit bracteolam, XIII, 152.

Castra (balnearia) moveri nocte jubet, VI, 419. — domestica (prætoriana), X, 95. — prospera, XVI, 2. — tua sequantur figuli, IV, 135. — movebant duces, VIII, 12. — munire dolabra, VIII, 248. — petente viro, VI, 575.—castrorum imperiis functus, XI, 87. — legibus antiquis, XVI, 15. — longos labores ferre, XIV, 198. — æra merentem captat, XVI, 55. — carcere in longo, VI, 561. — in castris, VI, 171.

Castravit ephebum, X, 307. — castrare mares solebant, quod vetuit Domitianus, VI, 368. seq. *N.*

Castum ingenium, X, 300.— casto quid forma nocet? X, 324. — castas Latinas præstabat humilis fortuna, VI, 287.

Casulam desiderat filius pastoris duri, XI, 153. — casulis et collusore catello, IX, 61. — contenti vivite, XIV, 179.

Casurus; *vid.* Cado.

Casus subiti, III, 273. — unde altior, X, 107. — extremi, XV, 95. — hic multis cognitus, XIII, 9.—pelagi, XII, 17. — impulit hos, XV, 119. — urbis, III, 214.—lugentis amici, XV, 134.—casum ad tabulæ itur, I, 90. — casu in hoc nemo dolorem fingit, XIII, 132. — in casibus fortunæ qui omnia ponant, XIII, 86.

Catellæ animam servare, VI, 654.

Catelli exta haruspex rimabitur, VI, 551.—catello collusore, IX, 61.

Catena graviore hunc abreptum crede, XIII, 175. — catenæ stridore lætus, XIV, 23. — catenæ qua non incude, qua fornace graves, III, 309

Catenatæ tabernæ, III, 304.

Cathedra nuda, I, 65. — strata longaque, IX, 52. — vana et sterilis, VII, 203. — mollis, VI, 91. — cathedris reportandis posita est orchestra, VII, 47.

Catienæ donat, III, 133.

Catilina accuset Cethegum, II, 27. — jacuit cadavere toto, X, 288. — ejus natalibus atque Cethegi nil sublimius, VIII, 231 seq. — Catilinam in populo videas, XIV, 41 seq.

Catinensi pumice, VIII, 16.

Catinum nigrum ridere quid ausus? VI, 343. — Tuscum, XI, 109.

Cato tertius e cælo cecidit, II, 40. — durus, XI, 90.

Catti torvique Sygambri, IV, 147.

Catulla, II, 49; X, 322.

Catullus, cui poeta de reditu gratulatur, XII, 37, 93. — Catulli phasma, VIII, 186. — urbani fugitivus scurra, XIII, 111. — mortiferi, IV, 113. — Catullo accidit similis Fortuna, XII, 29.

Catulus et Artorius, III, 30.—Catulis generosior, II, 146.

Cauda magistri citharœdi, VII, 212. — squillæ, V, 82.

Caules seu Caulis miseris emendus, I, 134.—pallidus, qui olet laternam, V, 87. — caulibus olim nemo furem timebat, VI, 18.

Caupo proximus, IX, 108. — caupone relicto, VI, 591.

Causa; *vid.* Caussa.

Causidici; *vid.* Caussidici.

Caussa fere nulla est, in qua non femina litem moverit, VI, 242. — officii, II, 134. — ducendi nulla videtur, VI, 202. — facit rem dissimilem, VIII, 215. — vivendi iis in solo palato est, XI, 11. — mentis malæ penes te, XIV, 226. — mali et discriminis, XIV, 290.—querelæ, XVI,

19. — doloris, IX, 91. — caussæ malæ quum magna superest audacia, creditur a multis fiducia, XIII, 109. — scelerum inde, XIV, 173. — color et genus, VII, 155. — caussam ancipitem protegere, XI, 32. — dicentis amici plorare, XV, 134. *V. L.* — in caussa, XIV, 105. — caussas his alias subnectere, III, 315. — hinc habuere, X, 278. — vivendi perdere propter vitam, VIII, 84. — agere, II, 51; XIV, 192. — jocorum præbere, III, 147. — nobilis indocti defendere, VIII, 48. — inde habuit, X, 140. — caussis nullis interdum aut levibus flagrantia præcordia, XIII, 182. — his præcipue caussis, IX, 119.

Caussidicus nec præco loquatur, VI, 439. — caussidici nova lectica, I, 32. — pusilli sanguine maduerunt rostra, X, 121. — caussidico et patrono quantum licuerit dare, VII, 124. *N.* — lasso figuntur virides, scalarum gloria, palmæ, VII, 118. *N.* — caussidicum purpura et amethystina vendunt, VII, 136 seq. — caussidicorum nutricula Africa, VII, 148. — centum patrimonia hinc pone, etc. VII, 113. — caussidicos Gallia docuit, XV, 111. — caussidicis quid præstant civilia officia, VII, 106.

Cautus circumagit cohortes, VII, 163. — Atrides, VI, 661. — cauta est, VI, 348.

Cavat sudibus palum, VI, 248.

Cavea leonis, XIV, 247.

Caveo convivam superbum, XI, 130. — cavet hunc, III, 283. — brumam famemque reste, XIV, 274. — cavebis, ne, VIII, 37.

Cavi folles, VII, 111.

Cecropiam lassare Cotytto, II, 92.

Cecropides ego, VIII, 46. — nil tu nisi Cecropides, VIII, 53.

Cecropis mera de Sulmonensi facta est, VI, 187.

Cedit autumnus pruinis, IV, 56. — turba, III, 239; IV, 63. — honori, I, 110. — patria, III, 29. — jugeribus, II, 131. — foro, XI, 50. — uni Homero, VII, 38. — structori omnis pergula, XI, 136. — non Canopo luxuria, XV, 46. — Veiento, IV, 123. — cedunt grammatici, VI, 438. — cui tympana plebeia, VI, 515. — cede Palæmon, VII, 219.

Cedo, si, etc. VI, 504; XIII, 210. — agello paterno, VI, 57.

Celadi gremio, VII, 215. *V. L.*

Celæno curvis unguibus numos raptura, VIII, 130.

Celare hæc memento, IX, 93.

Celebratur fumo sportula, III, 249. — fanum Isidis, IX, 25.

Celebres notique poetæ, VII, 3.

Celeri fugæ terga præstare, XV, 75. — celeres Mauri, XI, 125.

Cella in parva sublimia carmina facis, VII, 28. — alta Chionen deducere, III, 136. *V. L.* — cellam vacuam atque suam intravit, VI, 122. — ultima clausit, VI, 128.

Celsi prætoris ludi, VIII, 194.

Celso principium et locos dictare paratæ mulieres, VI, 245.

Censes quidnam? IV, 130; XIII, 140. — censebunt post hanc ætate atque arte minores, VI, 500. — censeri sanguine longo, VIII, 2. — te laude tuorum noluerim, VIII, 74.

Censor Fabricius notet, IX, 142. — censoris ira dignum quid fecerit, XIV, 50. — severos mores etiam collega timet, XI, 92. — censore opus, an haruspice nobis? II, 121. — sub judice morum, IV, 12. *N.*

Censura dat veniam corvis vexatque columbas, II, 63. — rigidi cachinni facilis cuivis, X, 31.

Census Tulli et Anci, V, 57. — equester, V, 132, *N.* XIV, 423. *N.* — exsuperans cuncta patrimonia, X, 13. — tenuis, XIII, 7. — indomiti, XIV, 176. — magni, XIV, 227. — custo-

dia misera, XIV, 304. — in corpore non esse, XVI, 53. — majoris facie vivere, VII, 137. — mensura quæ sufficiat, XIV, 317. — censum pereuntem prodiga non sentit femina, VI, 362. — ad censum protenus, III, 140. — censu omni majorum caret, I, 60. — minor gener, III, 160. — a censu famam trahit, XI, 23.

Centena decies, X, 336.

Centone veteri, VI, 121.

Centronius; vid. *Cetronius*.

Centum sestertia perdere in alea, I, 92. — unde epulum dare possis Pythagoreis, III, 229. — convivæ, III, 250.—ovis se lustrare, VI, 518. — caussidicorum patrimonia, VII, 113. — ostrea cœnet, VIII, 85. — quadrantes, I, 120. — propter villas, XIV, 275. — Thebe jacet obruta portis, XV, 6.

Centumviri, VII, 116. *N.*

Centurionum cognitio, XVI, 17. — gens hircosa, V, 133 sq. *N.* XIV, 194. — primi pili dignitas quæstuosa, et aquila in eorum custodia, XIV, 197. *N.*—insigne vitis, XIV, 193. *N.*

Cepe violare nefas Ægyptiis, XV, 9.

Ceperunt; *vid.* Capio.

Cera vultum facit, VII, 238. — fragili nitentia simulacra, XII, 88. — ceram præcipuam in tabulis abstulit, IV, 19.—ceræ veteres undique exornant tota atria, VIII, 19. — ceras capaces implere, I, 63. — affixit Fortuna (auribus), IX, 149. — pusillas dictat, XIV, 29.—accipe, XIV, 191.

Cercopitheci effigies, XV, 4.

Cerdoni quæ turpia, Volesos Brutumque decebunt, VIII, 182. — cerdonibus timendus, IV, 153.

Cerebrum ferit testa, III, 269. — cerebro vacuum caput, XIV, 57.

Cereris vittas paucæ adeo contingere dignæ, VI, 50. — aulæa, XIV, 263. — ad generum, X, 112. — aram pedemque tangens, XIV, 219. — sacerdos et arcana face dignus, XV, 141. — ad Cererem Helvinam, III, 320. — celebrare, IX, 24.

Cerno si egregium sanctumque virum, monstrum, etc. XIII, 64. — cernis sudes? IV, 127. — ephemeridas tritas, VI, 574.

Ceroma femineum, VI, 246.

Ceromatico collo, III, 68.

Certa magis tutela, XIV, 113.

Certamine toto vix cuiquam nasus integer, XV, 55.

Certe scis, IX, 73. — sanus eras! VI, 28. — contentus, IX, 9. — vis pila, X, 94. — patet, X, 363. — lenta ira deorum, XIII, 100. — videtur, XVI, 58.

Cervæ tragicæ furtiva piacula, XII, 120. — vivacis, XIV, 251. *N.*

Cervical conducit, VI, 353.

Cervina senectus, XIV, 251.

Cervix ferienda a grandi ministro, XII, 14.—parata ferre jugum, VI, 207. —et manus cæsa est ingenio, X, 120. — pulchra et candida, X, 345.—non ulla sufficit tanto orbi coronæ, X, 40. — cervice obstricta dominum trahere in jus, X, 88. — locata me securum jubent insistere circo, IX, 143. — quum jam sexta feratur, I, 64. — cervicibus fratrum funus portantibus, X, 260.—nudis longum ostendit aurum, VI, 589. — Herculis æquat collum longum invalidi, III, 88. — longorum Syrorum vehi, VI, 351.

Cesennia, VI, 136.

Cespes festus, XII, 2.

Cessat acu emerita anus, VI, 498. — cessant tympana Galli, VIII, 176. — aulæa, VI, 67. — oracula Delphis, VI, 555. — si tibi sidera, IX, 33. — dies prodere furem, XIII, 23. — cessabit nemo tuorum hospite venturo, XIV, 59. — anxietas nec mensæ tempore, XIII, 211. — cessaret ne culcita, V, 17. — cessare per totam diem licebit, XI, 183.

Cessit; *vid.* Cedo.

Cetera; *vid.* Cætera.

Cethegum Catilina accuset, II, 27. —Conf. VIII, 231 seq. X, 287.

Cetronius ædificator, XIV, 86. — dum sic habitat, XIV, 92.

Ceu Marsya victus, IX, 2. *Conf.* VI, 573; VII, 237; X, 231, 326.

Ceventem te verebor? II, 21. — cevet et computat, IX, 40.

Chærippe, præconem circumspice, VIII, 96.

Chaldæo cum grege sedentis principis, X, 94. — Chaldæis major fiducia, etc. VI, 553 seq.

Charontis contus et cymba, II, 150 seq. III, 266. — Charonti triens porrigitur, III, 267, et ubique cf. *N.*

Charta soluta ponimus pia thura in carbone, XIII, 116. — chartæ periturae parcere, I, 18.

Charybdim mediam contemnunt temeraria lina, V, 102. — Charybdi sæva dignus, XV, 17.

Chionen deducere, III, 136.

Chirographa, XIII, 137; XVI, 41.

Chiromantia, VI, 583. *N.*

Chiron recubans sub eodem marmore mensæ, III, 205. — citharœdus magister Achillis, VII, 212. *N.*

Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo, VI, 63. — chironomonta structorem spectes, V, 121.

Chlamys Spartana, VIII, 101.

Choraules Ambrosius, VI, 77.

Chordæ pectine numerantur, VI, 382. — magicæ, XV, 5. — obliquæ, III, 63.

Chorus Bellonæ Matrisque Deum, VI, 512. — choro canoro incipiat prurire Gaditana, XI, 163.

Christiani tædæ instar olim incensi, I, 155 seq.

Chrysippus non dicet idem, XIII, 184. — Chrysippi gypso plena omnia, II, 5.

Chrysogonus doceat, VII, 176. — Chrysogonum cantare vetatur, VI, 74.

Cibus exiguus, XIV, 301. — imperfectus et hærens stomacho, III, 233. — vulturis, XIV, 79. — fructus amicitiæ magnæ, V, 14. — cibi atque vini gaudia, X, 204. — tales qualis domus atque supellex, XI, 99. — miserabile exemplum, XV, 98. — genus esse credidere pectora, brachia, vultum, XV, 171. — cibum accipiunt digitis alienis, X, 229. — ante cibum ducitur sextarius, VI, 428; XIV, 255. — cibo difficili crescente inter molares, XIII, 213. — fervet stomachus domini, V, 49. — frustra rogantem juvabit nemo, III, 211. — aptior hora, VI, 581. — cibos et vina prægustandi mos, VI, 633. *N.*

Cicadas exspectate, IX, 69.

Cicatrix, III, 151.

Cicero eloquio periit, X, 114 seq. — Antoni gladios potuit contemnere, si, etc. X, 122 sq. *N.* — vigilat consul, hic novus Arpinas, etc. VIII, 243. — Ciceroni nunc nemo ducentos dederit numos, VII, 139. — Ciceronem Allobroga dixit Rufus, VII, 214.

Ciconia serpente pullos nutrit, XIV, 74. — crepitat salutato nido, I, 116. *V. L.*

Cicutæ gelidæ inter pocula datæ Socrati, VII, 206; XIII, 186.

Ciemus clamore fidem, XIII, 31.

Cilicis pugnas et ictus laudabat, IV, 121. — Cilicum piratæ, VIII, 94; VII, 14. *N.*

Cimbri terribiles, XV, 124. — victi a Mario, VIII, 249. — immanis magnitudinis, VIII, 251.

Cinædus, κίναιδος, IX, 37. — cinædo scribente satiram improbior, IV, 106. — cinædi Socratici, II, 10. — cinædis dat ferre ceras ad mœchum, XIV, 30.

Cincinnus hic altior, VI, 492.

Cinis quorum tegitur Flaminia, I, 171. — cineres præmaturi, XI, 44.

— præter majorum rapitur carpento, VIII, 146. — cinerum custodibus saxis, X, 144.

Cinnamus tonsor et eques, I, 24; X, 225. *N.*

Circeis nata ostrea, IV, 140.

Circenses et panem optat, X, 81. — ludi gratissimi, III, 223, *N.* X, 81; XI, 53, 195 sq. *N.* — circensibus si potes avelli, III, 223.

Circes verbere tenui percussum crediderim, XV, 21.

Circuit triplicem usuram præstare paratus, IX, 8.

Circumagunt se sarraca Bootæ, V, 23. — cohortes, VII, 164. — quo te circumagas? IX, 81.

Circumdedit gemmas collo, VI, 458. — circumdatus grege, VI, 533.

Circumducitur uxor, I, 122. — agmen captivorum, X, 280.

Circumferre, de lustratione, II, 157. *N.*

Circumligat auro digitos, VII, 89.

Circumlita fascia visci, IX, 14.

Circumscribere pupillos, X, 222. — doces, XIV, 237.

Circumscriptorem pupillum ad jura vocantem plorare, XV, 136.

Circumsilit agmine facto morborum omne genus, X, 218.

Circumspicit vos ducis indulgentia, VII, 20. — præconem, VIII, 96.

Circus hodie capit totam Romam, XI, 195 seq. — circi medio in pulvere sublimem prætorem in tunica Jovis, X, 37. — ad circum jussas prostare puellas, III, 65. — circo clamoso insistere securum jubeant, IX, 144. — rauco exsultat Victoria, VIII, 59. — in circo positum est fatum plebeium, VI, 588 seq. — in circo factiones aurigarum, VI, 590, *N.* VII, 114. — circo vacantem Urbem, VIII, 118.

Cirrhæ dominis feruntur pectora, VII, 64.

Cirrhæi vatis spicula, XIII, 79.

Cirro madido torquentem cornua (capillorum) stupuit, XIII, 165.

Cisium, III, 10. *N.*

Cista vetus servabat libellos, III, 206. — perituri Latini, VI, 44. — cistas vendas, VII, 11.

Citabere testis, VIII, 79. — citari ante omnes debet Scatinia, II, 43.

Citato axe dum pervolat Flaminiam, I, 60.

Citharam suspende marmoreo colosso, VIII, 230. — pro cithara velare caput, VI, 391.

Citharœdus Echion pater fiat, VI, 76. — eximius, X, 211. — citharœdi magistri cauda, VII, 212. — citharœdo principe, VIII, 198.

Cito dives vult fieri, XIV, 177. — rapturus, I, 34. — pingat multas facies, IX, 146. — casurus, XI, 13. — non tam cito dicere poterit mœchos, XIV, 27. — citius falsum producere testem, etc. XVI, 32. — properate argillam, IV, 134. — percurram, X, 225. — crediderim, etc. XV, 19. — corrumpunt, XIV, 31. — dimitte, I, 125.

Citreæ mensæ, I, 75, 137. *N.*

Civilis belli sarcina speculum, II, 103. — civilia officia quid præstant caussidicis, VII, 106. — jura novimus, II, 51.

Civiliter cœnes, V, 112.

Civis magnus obit, VI, 559. — rarus et egregius, VIII, 28. — non erat, qui, IV, 90. — constantia, II, 105. — civem armis protegere, XV, 156. — unum donare Sibyllæ, III, 3. — patriæ populoque quod dedisti, gratum est, XIV, 70. — laudo meum, XII, 121. — illo cive quid beatius? X, 278.

Clade domus renovata, X, 244. — major Saguntus, XV, 114. — et peste sub illa, IV, 84.

Clamat pensio, Posce, IX, 63. —

Amphion, VI, 174. — frumenti dominus, XIV, 293. — Pontia, feci, VI, 638. — quod populus, VIII, 29. — clamant marmora convulsa, I, 12. — omnes, IX, 106. — clames licet, VI, 283. — clamantem non tulit, II, 37. — clamante Liburno, IV, 75. — clamatur, Ite profanæ, II, 90.

Clamor repetitus, VI, 328. — juvenes decet, XI, 199. — clamore acerbo castigare, XIV, 55. — opus est, X, 215. — ciemus fidem hominum Divumque, XIII, 31. — pari concurritur, XV, 53.

Clamosus circus, IX, 144.—pater, XIV, 191. — clamosum phasma Catulli, VIII, 186.

Clarus genere atque opibus vir, II, 129. — clara triginta mamillis scrofa, XII, 74.—equi fuga ante alios, VIII, 61. — luce, VIII, 151. — clarum fulcrum, XI, 95.—clari triumphi omen, IV, 125. — honoris velamen, III, 178. — claram facem præferre pudendis, VIII, 139. — claras animas abstulit urbi, IV, 151. — clarior mihi hæc lux die natali, XII, 1. *V. L.*

Classis numerosa, VII, 151. — veniet, XIV, 277. — classibus constratum mare, X, 175.

Claudius et *Clodius*, idem nomen, II, 27. *V. L.* — Claudius qualem edit boletum, V, 147. — Cæsar indulsit omnia Narcisso, cujus paruit imperiis uxorem occidere jussus, XIV, 330. — quæ tulerit, audi, etc. VI, 115 seq. — Claudii senis præcordia pressit boletus Agrippinæ, VI, 620 sq.

Claudo et cludo recte scribitur, II, 36. *V. L.* III, 19, 131; VII, 26; XIV, 322. — claudit filius ingenuorum latus servi divitis, III, 131. — cohors hortos, X, 16. — ultima cellam, VI, 129. — te acribus exemplis, XIV, 322. — spelunca pecus et dominos communi umbra, VI, 4. — claude libellos, VII, 26.—fenestras, IX, 104. —claudentem oculos gallinam impendat amico, XII, 96. — clauditur cum eo simia, XIII, 156. — infans terra, XV, 139. — claudenda est janua accepto damno, XIII, 129. — clausus jam mercator Iason, VI, 153. — ut Gyaræ scopulis, X, 170. — clausa fenestra, III, 242. — clausam ostendens sellam, I, 124. — clauso antro vehitur, IV, 21. — labello te respicit, III, 185. — theatro, VI, 68. — clausis domibus, III, 303.

Claustra portarum, VIII, 261.

Clave una portarum, XV, 158.

Clavus militis mihi in digito hæret, III, 248. — clavus latus et angustus, X, 106. *N.* — clavorum tot millia offendere, XVI, 25.

Cleanthas archetypos jubet servare pluteum, al. puteum, II, 7.

Clementia stulta est, peritura parcere chartæ. I, 17. — indulget senibus porcis, VI, 160.

Cleopatra mœsta et mollis, II, 109.

Cliens magnus mirandusque regis (Prusiæ), X, 161. — deditus devotusque, IX, 72. — clientis jactura nusquam minor est, III, 125. — exhausti lumbos donare jugeribus, IX, 59. — clienti veteri parcere indignatur servus, V, 64. — clientem neglectum adhibere, V, 16. — clientes comitantur patronum longo ordine, I, 46, 128; III, 284. — coguntur munera et tributa dare servis, III, 184 et 189. — male tractantur patronis, V, 1 seq. — sportulis vivunt, I, 95, 119, 128; III, 249 seq. X, 46. — veteres lassique abeunt vestibulis, I, 132. — patronos appellant reges ac dominos, I, 136. *N.*

Clio esuriens migrat in atria, VII, 7.

Clipeus; *vid.* Clypeus.

Clitumni pascua, XII, 13.

Clivo pendente latus recedit mons, VI, 650.

Clivosæ Latinæ, V, 55.

Cloaca torrente pinguis lupus Tiberinus, V, 105.

Clodius si accuset mœchos, II, 27. — psaltria penem majorem, quam sunt duo Cæsaris Anticatones, intulit, etc. VI, 337 seq. *N.* — nunc ad quas non aras? VI, 345.

Clœlia virgo natavit imperii fines Tiberinum, VIII, 265. *N.*

Clotho mea et Lachesis gaudent, IX, 135.

Cludo; *vid.* Claudo.

Clunem agitant de virtute locuti, II, 21.—submittat asello, VI, 334.—clune tremulo ad terram descendant puellæ, XI, 164. — de clunibus apri aliquid dabit, V, 167.

Cluviam non lambit Tædia, II, 49.

Cluvienus quales facit versus, I, 80.

Clypeo pugnantem Gracchum in arena, VIII, 201. — et hasta, XI, 106. — clypeis ancilibus, II, 126. — cum clypeis nascuntur legiones dentibus anguis, XIV, 242.

Clytæmnestram mane nullus non vicus habebit, VI, 656.

Coa conchylia et vestimenta stabant, VIII, 101.

Coactæ; *vid.* Cogit.

Coccina læna, III, 283.

Cocles et Mucius hoc mirarentur, VIII, 264.

Coctana, coctona, cottana, III, 83. *V. L.*

Coctum; *vid.* Coquere.

Cocyton Cecropiam lassare soliti, II, 92. *V. L.*

Codice cum grandi venit ad dubium nomen, VII, 110. — sævo vetat heredes esse quos eduxit, X, 236. — in codice, II, 57.

Codrus nil habuit, et tamen illud perdidit, III, 208. — Codri rauci Theseide vexatus, I, 2. — Codro lectus Procula minor, III, 203.

Coegit; *vid.* Cogit.

Cœlum; *vid.* Cælum.

Coempti piperis, XIV, 293.

Coemptor piperis. XIV, 293. *V. L.*

Cœna feralis exigua patella ponitur, V, 85. — qualis, V, 24. — hæc jam olim luxuriosa nostri Senatus fuit, XI, 78. — lautissima cæditur et ulmea sonat tota Suburra, XI, 141. — altera amplior rusticorum, XIV, 170. — luxuriosa, I, 137, 138. *N.* — recta opponitur sportulæ, I, 95. *N.* — ingens sedet, II, 120. — una duos (filios necare), VI, 641. — cœnæ tempus, et lavatio ante ac post eam, I, 49, *N.* VI, 418 sq. *N.* — modicæ partem de margine sumptam ructavit scurra Palatii, IV, 30. — hesternæ occurrere, IX, 44.—magnæ gaudia sentire positis ad templa et compita mensis, XV, 41. — ad conspectum, X, 230. — injuria tanti? V, 9. — spes longissima, I, 133. — alterius in tempora differre, XIV, 130. — cœnam quare perdas, VI, 202. — ad cœnam si intestatus eas, III, 273.—super cœnam narrat, XV, 14. — cœnas majores optata facient tonitrua, V, 117. — per cunctas it fabula, I, 145. — cœnis potiores Herculis ærumnæ, X, 362.

Cœnaculum; in cœnacula rarus venit miles, X, 18.

Cœnatio fulta columnis surgat, VII, 183.

Cœnavit secreto septem fercula, I, 95. — centum ostrea, VIII, 85. — cum eo præterita nocte, X, 235. — eximie, XI, 1. — egregius meliusque miserrimus horum, XI, 12. — quam multa magnaque paropside, III, 142. — cœnare lauto paratu, XIV, 13. — fictilibus pudet, III, 168. — civiliter, V, 112.—cœnandi bene spes, V, 166. — nulla nunc voluptas divitibus, XI, 120.

Cœnosi gurgitis (Stygis) alnum non sperat, III, 266.

Cœnula, III, 167.

Cœpit Græcorum mentio, III, 114. — discumbere, VI, 434. — videri, VI, 113. — jam radere guttur, VI, 105. — cerdonibus esse timendus, IV, 154. — pectere barbam, XIV, 217. — decidere, XII, 34. — sentire calorem, XII, 99. — cœperunt testiculi esse bilibres, VI, 372. — si cœpere pati, XIII, 230.—cœperat ædificare carinas, X, 264. — cœptum dirimi conjugium servavit adulter, IX, 79. — cœpta sulphure incendia, XIII, 145.

Coercet consul vexilla, VIII, 236.

Cœtus virorum ferre, VI, 399. — ipsius pater sit, VII, 239.

Cogit quum te furiosus, III, 291. — quiquid vacui ventris furor, XV, 100. — te ponere, V, 73. — fateri, XIII, 222.—exclamare, VI, 423.— cogitur in frontem densissima ruga, XIII, 216. — pœnas pendere alieni somni, VI, 479. — minimas ediscere sordes, XIV, 124. — quæ arma coegerunt? XV, 121. — cogetur ferre laborem, VII, 17. — præstare tributa, III, 189. — effundere bilem per lacrymas, V, 160. — cogente nullo Nerone, VIII, 193; XI, 7. — coacto humore vexare oculos, XIII, 133.— coactos festinare, IV, 146. — coactæ imperio sexus, VI, 134.—coactas hæc per tormenta divitias, etc. XIV, 135.

Cogitat scelus tacitum intra se, XIII, 209.—dulcem tollere heredem, VI, 39.

Cognata colubræ anguilla, V, 103. — cognatorum aliquis, XI, 86. — cognatis ponere natalitium lardum, XI, 84.— maculis parcit similis fera, XV, 160.

Cognitio justissima, XVI, 18. — peracta, VI, 485. — cognitione tribuni non egeat, VII, 228.

Cognosce procœmia rixæ, III, 288. — penitus, VI, 474. — cognitus multis casus, XIII, 9; XII, 26.

Cohibere dextram, V, 71. — cohibe; pone seram, VI, 347.

Cohors rauca Gallorum, VI, 515. — sancta comitum, VIII, 127.—tota clausit hortos Senecæ prædivitis, X, 18. — libertorum, V, 28. — tota Pygmæorum non est altior pede uno, XIII, 173. — tota est inimica, XVI, 20. — cohortis curam sperare, I, 58.—cohortem servorum vigilare noctu jubet Licinus, XIV, 305.— cohortes madidas circumagere, VII, 164. — certe vis, X, 94.—dorso fert elephas, XII, 109.

Coitus longa oblivio, X, 204.

Colaphum incutimus lambenti crustula servo, IX, 5.

Colchide torva, VI, 643.

Coliphia comedunt, II, 53.

Collactea (al. collacia, *V. L.*) Tullia quid dicat notæ Mauræ, VI, 307.

Collapsa ne ruant subductis tecta columnis, VIII, 77.

Collata; *vid.* Confert.

Collega ne prior salutet Modiam, III, 130. — stupidi Corinthi, VIII, 197. — nobilis (Marii) ornatur lauro secunda, VIII, 253. — etiam timet severos censoris mores, XI, 92.

Collem a vimine dictum petunt, III, 71. — colles ad istos fluxit Sybaris, VI, 296. — collibus his stantibus et salvis, IX, 131. — contenti vivite, XIV, 179.

Colligo quo eventum viridis panni, XI, 196. — colligit janua primos ignes, XIII, 146. — testa tenui muro spatiosum orbem (patellæ), IV, 132. — collige sic continuo, quod, etc. XIII, 191. — sarcinulas, VI, 146.

Collina turre stantes mariti, quum, etc. VI, 291.

Colliphia comedunt, II, 53. *V. L.*

Collum longum invalidi cervicibus æquat Herculis, III, 88. — miserabile et tenue, X, 269. — collo hirsuto spirant opobalsama, II, 41. — toto posuere monilia, II, 85. — circumde-

dit gemmas, VI, 458. — trito ducunt epirhedia segnipedes, VIII, 66. — lasso famelica jumenta, XIV, 146. — ceromatico fert niceteria, III, 68.

Collusore catello, IX, 61.

Collyria poscit, VI, 579.

Colo eum, VII, 37. — colunt Idæum solemne, XI, 192. — qui Tentyra, XV, 76. — Minervam adhuc uno asse partam, X, 116. — urbem, III, 193. — Vestam, IV, 61. — colat Ægyptus portenta, XV, 2. — deos, XV, 38. — coluit mea puls annua saxum sacrum, XVI, 39. — orgia, II, 91. — eadem sacra, XIV, 103. — colitur majestas dierum festorum, III, 173. — Pax atque Fides, I, 115. — culta puella, XI, 200. — nullo palliolo Doris, III, 95. — culti horti, III, 228. — juvenes, III, 158. — servi, III, 189. — agri, XIV, 159.

Color quis caussæ, VII, 155. — hic cæli nil minatur, XIV, 294. — coloris duri crassique lacernæ, IX, 29. — colorem panis tui vis novisse, V, 75. — dic, Quintiliane, VI, 279. — colores violæ, XII, 90.

Colosso de marmoreo citharam suspende, VIII, 230.

Colubræ longæ cognata anguilla, V, 103. — colubris quibus exagitaris, VI, 29.

Columbæ molles reddunt ova sub tegula, III, 202. — calidæ pulmone, VI, 549. — columbas vexat censura, dat veniam corvis, II, 63.

Columna Phrygia, XIV, 307. — columnæ delphinorum in circo, VI, 590. — assiduo lectore ruptæ, I, 13. — columnas nitidas ostende, XIV, 60. — columnis longis Numidarum fulta cœnatio, VII, 182. — subductis ruant collapsa tecta, VIII, 77.

Colus seu colos tardas exspectare grave filio, XIV, 249.

Colyria poscit, VI, 579. *V. L.*

Coma alebatur et a puberibus tonsa Deo alicui consecrabatur, III, 186. *N.* — brevior supercilio, II, 15. — comæ siccæ horrida silva, IX, 13. — comarum structura, turris, etc. VI, 502. *N.* — comas plectere, flectere, nodo cogere, in gradus frangere, VI, 496. *N.* — flavas Germanorum et madido cirro tortas, XIII, 164. *N.* — alendi et tondendi mos, III, 186. *N.* VI, 26, 105. — in luctu magnoque discrimine radere, et diis sospitatoribus offerre, XII, 81. — vexatas referens mulier, XI, 187. — comis implet auratum reticulum, II, 96.

Comedit quis tecum sectile porrum sutor? III, 294. — comedunt patrimonia una mensa, I, 138. — coliphia paucæ, II, 53. — comedam sinciput nati elixi, XIII, 84. — comesa nobilitate, I, 34.

Comes nulli exeo, III, 47. — quis utilior regenti, etc. IV, 84. — signorum, XVI, 55. — comite ancilla non amplius una, VI, 119. — hac comite, VI, 20. — comites perpetui municipalis arenæ, III, 35. — quid facient, I, 119. — educit asellas mulier, VI, 469. — in magno fasce libelli, VII, 107. — decem an tibi sint, VII, 142. — conducit, VI, 353. — comitum sancta cohors, VIII, 127. — magnas voces disponere, VII, 44. — longissimus ordo, III, 284. — gregibus premere populum, I, 46.

Cometen instantem regi, VI, 407.

Cominus ursos figebat, IV, 99.

Comitantibus loculis itur ad casum tabulæ, I, 89. — comitata est Hippia Ludium, VI, 82.

Commagenus haruspex, VI, 550.

Commendat voluptates rarior usus, XI, 208. — nos Marti epistola Veneris, XVI, 5. — tragœdum, VI, 397.

Commercia quid faciant, II, 166.

Committere Bromium eunucho noli, VI, 378. — et comparare vates, VI, 436. — animam ventis, XII, 57.

— secretum, IX, 96. — Æneam Rutulumque, I, 162. — eadem crimina diverso fato, XIII, 104. — venam vel discipulo Philippi, XIII, 125. — magnos elenchos auribus extentis, VI, 459. — committitur exemplo malo, XIII, 1. — non aurum tibi, V, 39. — commissa pugna fervet lagena, V, 29. — auctio vendit stantibus, VII, 10. — plumbo domus, XIV, 310. — paucis, X, 337. — celare, IX, 93. *Conf.* Comparo.

Commoda jungentur caducis, IX, 89. — communia militiæ, XVI, 7.

Commodat ædes, VII, 40.

Commota virga, III, 317.

Communis conditor mundi, XV, 148. — sensus rarus in illa fortuna, VIII, 73. — commune consilium, IX, 124. — id vitium est, III, 182. — communi tuba signum dare, XV, 157. — umbra claudere, VI, 4. — moneta ferire carmen triviale, VII, 55. — communia pocula, VIII, 177. — extra communia te ponendum censes, XIII, 140. — commoda militiæ, XVI, 7.

Comœdia quæ melior? etc. V, 157.

Comœdus uxorem agit, III, 94. — comœda natio Græcorum tota, III, 100. — comœdi fibula solvitur his magno, VI, 73. — de comœdis te consulit, VI, 396.

Compage fracta ruebant cuncta, VI, 618. — compagibus tot altum ædificat caput, VI, 502.

Compago tabernæ, III, 304.

Comparationis particula omitti solet, XIV, 246, 247. *N.*

Comparo hoc monstrum puero, etc. XIII, 66. — non mille rates testamento, XII, 121. — comparat me sibi, XI, 130. — nullum Sirena flagellis, XIV, 20. — comparare, committere, componere verba theatri, arenæ et certaminis publici, I, 162. *N.*; VI, 378, 436.

Compede in magna hæc squalidus fastidit fossor, XI, 80. — vinxerat ipsum, X, 182.

Compesce labellum digito, I, 160.

Compita per quæ te quærat nolentem, IX, 112. — ad compita et templa positis mensis, XV, 42.

Complexibus (in) servi, VI, 279.

Componis quæ, dona Veneris marito, VII, 25. — componit lintea pleno gutto, III, 263. — docte fercula, VII, 185. — componunt ipsæ formantque libellos, VI, 244. — crimen in dominos, IX, 110. — composuit quod Mithridates, XIV, 253. — componitur tota domus una rheda, III, 10. — compositi luto homines, VI, 13. *Cf.* Comparo.

Computat annos facies, VI, 199. — jam suos annos dextra, X, 249. — quid referat sportula, I, 117. — quæ, et scelus ingens sana facit, VI, 651. — et cevet, IX, 40.

Conata; *vid* Conor.

Conatus illis durior, III, 166. — te pœniteat, X, 6.

Concedit non cuiquam de se sperare melius, XIV, 7. — plus quam lex ulla dolori, X, 316. — mactare, XII, 116. — conceditur in illos quid, I, 169. — concessum quid sperare ægris, XIII, 235.

Concentus tubarum, X, 215.

Concepta; *vid.* Concipis.

Concha bibitur, VI, 304. — æstiva cum lacerto, XIV, 131. — conchas et castra moveri jubet, VI, 419.

Conche cujus tumes? III, 293. — signata et æstiva, XIV, 131.

Conchylia horum non fugiam? III, 81. — Coa, VIII, 101.

Concidere loris vicinos, VI, 414. — rhombum, IV, 130. — concisus pugnis, III, 300. — concisum argentum in titulos, XIV, 291.

Concilium et Consilium quomodo differant, IV, 73. *V. L.* — in concilium vocantur proceres, IV, 73. *V.*

L. — concilio misso, IV, 145. V. L.

Concipis quid tam dextro pede, ut? etc. X, 5. — conciperet ut te, quæ sanguine fulget Iuli, VIII, 42.—concipitur non sub nostro sidere talis bellua, XII, 104. — concepta auribus atque oculis urina movetur, XI, 168.

Conclamant uno ore, VII, 167.

Concordia crepitat salutato nido, I, 116. — major serpentum, XV, 159. — desperanda tibi salva socru, VI, 231.— magna inter molles, II, 47.— rara formæ atque pudicitiæ, X, 297.

Concubitus ardor, VI, 318.— concubitu tragico nuper pollutus adulter, II, 30. — abstinet uxor sacris diebus, VI, 536.

Concumbunt Græce, VI, 191. — quibus verbis, modis, VI, 406.

Concurritur clamore, XV, 53. — concurrentia saxa Cyaneas, XV, 19.

Concutere lectum alienum, VI, 22. — concussere se ambæ iratæ, X, 328. — concutitur cachinno, III, 101.

Condemnat accusator, III, 116. N.

Condire boletum, XIV, 8. — gulosum fictile, XI, 19.

Condit fulgura, VI, 587. — pulmentaria, VII, 185.—condita pyxide Lyde, II, 141.

Conditor mundi indulsit, etc. XV, 148. — Iliados, XI, 178.

Conducere balneolum et furnos, VII, 4. — ædem, flumina, etc. III, 31. — tenebras quanti, III, 225. — vestem, comites, etc. VI, 352. — homines in ventre necandos, VI, 597. — foricas, III, 38. — aquarium, VI, 332. — magistrum, II, 113. — rhetorem, XV, 112. — conducenda tabella ejus obit magnus civis, VI, 558. — conductus augur, VI, 586. — latro, XIII, 145. — conducta texit sub aggere, VIII, 43. — pecunia, XI, 46. — sardonyche, VII, 143.—conducto tigillo, VII, 46. — conductas oves custodire, I, 107.

Conduplicare patrimonia, XIV, 229.

Confert quid damnatio? VIII, 94. — hoc ei via brevior, XIV, 223. — quid optandum purpura major? I, 106. — impensas, III, 216. — tantum illi toga, VIII, 240. — nil præter gelidas cicutas, VII, 206. — nullam opem prudentia rectoris, XII, 33. — quid longa dies? X, 265. — nil tibi unquam, III, 51. — quid tibi iste, VII, 36. — confer et artifices, XIII, 154. — conferre puero quid potest plus? X, 302. — majora crimina, XIII, 144, 147. — nullum naufragium velis ardentibus posse putaret, XII, 21. — collata fiducia, XV, 155.

Confidere viribus, X, 11. — confisus dolato ligno, XII, 58.

Configite matrem, VI, 173.

Confirmant animum trepidum formidine diræ culpæ, XIII, 107.

Confiteor, feci, VI, 639.

Conflare Tonantem, XIII, 153.

Confundas mare cælo, VI, 284. — confundat Rutulum Erinnys, VII, 68.— confusus digressu amici, III, 1.

Congesta pecunia, X, 12.

Conjectat non male, V, 163.

Conjugium petimus partumque uxoris cæca cupidine ducti, X, 352. — quæras, XI, 29. — instabile ac dirimi cœptum servavit adulter, IX, 80. — conjugii Spartani sanguine se non polluit Orestes, VIII, 219.

Conjungere tectum aliud laribus, XV, 153.

Conjux si jubeat, durum est, etc. VI, 98. — amata, X, 242. — Sicula, XIII, 50. — Fusci, XII, 45. — conjugis amicos odit, VI, 510.— immemor illa, VI, 85. — si fiat auctio, VI, 255. — calcas urinam, VI, 313. — pro conjuge ostendens vacuam sellam, I, 124. — invita nil donabis, VI, 212. — si nullum in conjuge crimen, VIII, 127. — conjuge relicta cucurri, V, 77.

Conopeo testudineo, VI, 80.

Conor nil contra, VI, 644. — coneris si, jacet nervus, X, 205. — conata peregit, XIII, 210.

Conscendere navim, VI, 98.

Conscientiæ malæ descriptio, I, 166, 167; XIII, 1 seq. 192—235.

Conscius sibi testiculi mus, VI, 339. — solus nunc diligitur, III, 49. — conscia matri virgo, XIV, 28. — occulti facti simulat gemitus, VI, 271. — diri facti mens, XIII, 193.

Consensu efficiunt, XVI, 21.

Considerat aurum, VI, 482.

Considere et licet, IV, 34. — considere duces, surgis Ajax, VII, 115. — examen apium culmine, XIII, 68.

Consilium dedimus Syllæ, I, 16. — si vis, X, 346. — artificis, IV, 18. — honestum, IV, 86. — utile, sed commune, IX, 124; VI, 497.—in consilium vocantur proceres, IV, 73. — consilium et concilium differunt, IV, 73. *V. L.* — consilio misso, IV, 145. — in consilio est ædilibus, III, 162; VI, 497. — consilia si nostra movebunt, VII, 172.

Consistas ubi, III, 296.

Conspectum ad cœnæ, X, 230.

Conspexit si lacrymas amici, III, 101.— conspicitur apex, XII, 72.— conspecta ab uva livorem ducit uva? II, 81. — tanto conspectius vitium, quanto major, qui peccat, habetur, VIII, 140.

Conspicuus longe, VI, 374. — conspicuum monstrum, IV, 115. — quidquid est toto æquore, res fisci est, IV, 54. — conspicuæ famæ poemata, X, 125.

Conspuitur sinus, VII, 112.

Constantia summi civis, II, 105.— vultus ficti, XIII, 77. — superest, quum scelus admittunt, XIII, 237.

Constat tanti partus equæ, VI, 626. — belua sumptu leviori, VII, 77. — constant omnia uxori, VI, 166. — constitit nuda, VI, 123. — constabit patri nulla res minoris, quam filius, VII, 188.— constet regula præceptori, VII, 230. — constent quanto capitis discrimine, XIV, 258. — quanti sibi gaudia, VI, 365; VII, 45.—constare animas servorum, et nostra corpora materia putat, XIV, 17. — constanti pectore pertulit Ionium, VI, 93.

Consterno; constratum classibus mare, X, 175.

Constituebat ibi Numa nocturnæ amicæ, III, 12.—si constituit ornari, etc. VI, 487.

Constrictus cammarus ovo, V, 84.

Constructa ovis fercula, V, 84. *V. L.*

Consuetis canistris, V, 74.

Consuetudo mali, VII, 51.

Consul fies de rhetore, et de consule rhetor, VII, 197. — ipse rotam adstringit, VIII, 148. — ne sibi placeat, curru servus portatur eodem, X, 41. — Cicero vigilat, VIII, 236. — consulis titulo ter, XI, 86. — ipsius juvenes, VIII, 261. — consule te mores præcedant virgas, VIII, 23. — Fonteio natus, XIII, 17. — me, X, 122. — capillato diffusum vinum, V, 30. — Junio, XV, 27. — victis consulibus, XI, 199.

Consulit te de comœdis, VI, 396.— quæ nullum et jam consulitur, VI, 575. — de lento funere matris, VI, 565. — ante phalas, VI, 590. — consulat si quis me, edam, XIV, 317.— consule te, XI, 33.

Consumit diem Telephus, I, 4. — rhombum, IV, 68.—dies, XIII, 160. — frusta panis, XIV, 128. — consumpta pecunia, XI, 47. — Cannis juventus, II, 155. — consumptis opibus, VIII, 185.

Consurgit ad oscula, VI, 507.

Consuto vulnere, III, 150.

Contacta; *vid.* Contingit.

Contagio dedit labem, II, 78.

Contemnit me, III, 288. — con-

temnunt lina Charybdim, V, 102. — fictos Scauros, II, 35. — nec contemnas, quod, etc. IX, 99. — annos pueri, XIV, 48. — contemnere gladios Antonii potuit, X, 123. — superos testes, XIII, 75. — leges, XIV, 100. — linguam servi, IX, 120, 123. — genium fulcri, VI, 22. — fulmina pauper creditur, III, 145. — pelagus et famam, VI, 90. — contempto te rapitur, XIV, 232.

Contemptor numinis, VI, 342.

Contentus modico, IX, 9. — cucullo duroque veneto, III, 170. — flagitio quis uno? XIII, 243. — cadavere crudo, XV, 83. — sarcophago, X, 172. — fama Lucanus, VII, 79. — deducere vestem, XIII, 133. — contentos minima nocte Britannos (vicimus), II, 161. — contenti casulis, XIV, 179.—contentæ fenestræ defundere pelves, III, 277.—contenta sidera paucis numinibus, XIII, 47. — uno quondam carcere Roma, III, 314. — uno ut sit oculo, VI, 54.

Conterit flamea, VI, 225. — pedibus atrum silicem, VI, 350.

Contexit hiatum rimæ, III, 195.— tanto cursu mœchos, XIV, 27.

Continet se Auster, V, 100. — se populus, X, 80.

Contingit civis egregius patriæ, VIII, 28. — arenæ idem juris, VI, 217. — ei vix in Cyclada mitti, VI, 564. — multa virga equitum cum dictatore magistros, VIII, 7. — res principis aures, X, 341. — contingunt homini veteris fastidia quercus (al. homines), XIV, 184. — contigit tibi tenuis census, XIII, 7. — puero Etruscum aurum, V, 164. — unus tibi aureus, VII, 122. — tibi matrona pudica, VI, 49. — contingere vittas Cereris paucæ dignæ, VI, 50. — sanguine cælum, XI, 62. — thyrsum, VII, 60. — contingi vitiis, VI, 288. contacta labellis pocula, V, 128.

Continuis malis plena senectus, X, 190. — quinque diebus, XI, 207.

Continuo punit, VI, 493. *Conf.* XIII, 191, 219; XIV, 243.

Contra veniet, I, 160. — torrentem direxit brachia, IV, 89. — stat starique jubet, III, 290. — nil conor, VI, 644. — te stare incipit nobilitas, VIII, 138. — nunc omnia, IX, 12. — quid ille affert? IX, 91. — ferre solatia, XIII, 120. — paganum falsum producere testem, XVI, 33.

Contrahit arcum Pæan, VI, 174. — bilem tibi, XI, 185. — contracta cuticula, XI, 203.

Contrarius alter flebat, X, 30. — ire priori vitæ videris, IX, 21.

Contulit; *vid.* Confert.

Contundere faciem, XIII, 128.

Conturbat Pedo, VII, 129.

Contus et ranæ in Stygio gurgite, II, 150. — contum gladiumque timebis nocte iter ingressus, X, 20.

Convallem ruris mihi vicinus ademit, XVI, 36.

Convelle me a Cumis, III, 321. — convulsa marmora clamant, I, 12.

Convenit illis vivere, etc. VII, 136. — ursis inter se, XV, 164. — nobis, X, 348. — conveniunt undique ad illos colles, qui, etc. IX, 132. — convenerat olim, ut faceres tu, quod velles, VI, 281.

Conventum et pacta, VI, 25.

Conventus et oppida, VIII, 129.

Converte me a Cumis, III, 321. — conversus in lævum, IV, 120.

Convicia mandræ, III, 237.

Convictus omnis, XI, 4.

Conviva regis, V, 161. — audax, V, 74.—facetus, IX, 10.—mihi promissus, XI, 60. — superbus, XI, 130. — de conviva Corybanta, V, 25. — convivæ miseri fame urgentur, VI, 424. — centum, III, 250.

Convivia despicit cauda piscis, V, 82. — propter natus aper, I, 141. —

cælicolarum, XIII, 42. — propter pexi capilli, XI, 150.—nostra dabunt alios ludos, XI, 177. — in conviviis jacebant viri, mulieres sedebant, I, 136. *N.*; II, 120. *N.*

Convomit maritum, VI, 101.

Convulsa; *vid.* Convelle.

Cophinus, III, 14; VI, 542.

Copia uberior vitiorum, I, 87. — dicendi torrens, X, 9.

Copti calidæ mœnia, XV, 28. — Coptos inter et Tentyra ardet immortale odium, XV, 35.

Coquere rastra, XV, 167. — cocta venena, VI, 133.—siligo, VI, 472.

Cor mulinum Vagelli, XVI, 23.—corde in ægro senescit, VII, 52. — corda mollissima humano generi dedit natura, XV, 131.

Coram licet innuat, VI, 140. — Lepidis male vivitur, VIII, 9. — latrone cantabit vacuus viator, X, 22. — dominis consumitur pecunia, XI, 47. — aliis pultes dictat puero, sed in aure placentas, XI, 59.

Coranus signorum comes, XVI, 54.

Corbibus de iisdem mala, XI, 73.

Corbulo vix ferret tot vasa, III, 251.

Corcyræa urna, XV, 25.

Cordus, I, 2. *V. L.*; III, 208.

Corinthi stupidi, VIII, 197.

Corinthum despicias, VIII, 113.

Corithæ pecus venale, VIII, 62. *V. L.*

Corium inter et unguenta discrimen, XIV, 204. — corio bovis deducendus in mare, XIII, 155.

Cornelia superba mater Gracchorum, VI, 167.

Cornicini dotem Gracchus dedit, II, 118. — cornicines hi quondam munera nunc edunt, III, 34. — vix exaudiet, X, 214.—illinc, hinc longi agminis officia, X, 44.

Cornix; a cornice secundæ vitæ, X, 247.

Cornu nullo gemit hic tibicina, II, 90. — pariter vinoque attonitæ feruntur, VI, 315. — nascenti robora vexat vitulus, XII, 9.—cornua torquentem madido cirro, XIII, 165.—cum lituis audita, XIV, 199.

Corollæ, IX, 128. *N.*

Corona tenui exorare Lares, IX, 138. — posita provocat, VI, 320. — coronæ magnæ orbem videre, X, 39. — Graiæ apium meruisse, VIII, 226. — multæ in fronte, XV, 50. — coronas antiquo positas a rege tollunt, XIII, 149.—graciles accipiunt parva simulacra, XII, 87.—necte postibus, VI, 51. — coronis ornantur fores puerperæ, et in lætitia tam publica quam privata, VI, 51; IX, 85; XII, 84. — coronæ, IX, 128. *N.*

Coronatum Tarentum, VI, 297.— coronati aselli caput, XI, 97.—Thrasea Helvidiusque Bruti Cassiique natalibus vetus vinum bibebant, V, 37. — coronata agna lustrari, XIII, 63.

Corpus non utile exstinctæ dextræ, III, 48. — eget aere nocte dieque, VII, 62. — corporis egregii filius, X, 296. — ornatum exuere, X, 321. — corpore toto absumpto, XV, 91. — trunco, XIII, 178. — sano advocat Archigenen, VI, 236.— falso nomina Scaurorum laturos transeo, VI, 605. — in ægro animi tormenta, IX, 19. — in sano ut sit mens, X, 356. — in gelido sanguis febre calet, X, 217.— de nostro decernat Isis, XIII, 92. — in corpore census non esse placuit, XVI, 53. — judicis, II, 75. — similis, XIV, 51. — corpora magna de grege servorum, XII, 117. — in corpora, II, 139. — ad corpora missus morbus, XIII, 230. — nostra, XIV, 16. — jactata petauro, XIV, 266. — corporibus vescebantur, XV, 106. — de iis quid superest, III, 259.

Corpuscula quanta sint hominum, mors fatetur, X, 173.

Corripies et castigabis, XIV, 54.— cur corripias? X, 292.

Corrosis ossibus, XV, 80.
Corrumpunt nos exempla, XIV, 32. — corruptus popano Osiris, VI, 541. — color nativus adscititio, III, 20. — corrupta animo superbo voluptas, VI, 180.
Corruptor nurus, I, 77. — minime felix, IV, 8. — corruptoris prodiga improbitas, X, 304. — a corruptore missis tabellis, VI, 233.
Corsica misit mullum, V, 92.
Corum (in) atque Eurum sævire solitus Xerxes, X, 180. — Coro tollendus, XIV, 268.
Coruscat abies, III, 254.—frontem hostia, XII, 6.
Corvinus oves custodit, I, 108. — humeros minor, VIII, 5. — amicus Juvenalis, XII, 1, 93.
Corvo rarior albo, VII, 202. — corvi nunquam majora attigerant cadavera, VIII, 252.—corvis dat veniam, vexat censura columbas, II, 63.—corvus demolitor, machina, IV, 121. *N.*
Corybanta de conviva, V, 25.
Corycia puppe, XIV, 297.
Corydon, secretum divitis ullum esse putas? IX, 102.
Corymbos densos per limina tende, VI, 52. — corymbus seu corymbion capillorum, VI, 502. *N.*
Corythæ pecus venale, VIII, 62.
Corythus mons, et Etruriæ opp. (al. Cortona), VIII, 62. *V. L.*
Cosmetæ, VI, 477.
Cosmi aheno, VIII, 86.
Cossus vel Drusus moribus esto, VIII, 21.—captator, X, 202.— pluris agebat, VII, 144. — Cossum ut salutes, III, 184.
Cothurnum altum satira sumente, VI, 634. — cothurno antiquo non minor Rubrenus Lappa, VII, 72. — cothurnis nullis adjuta, VI, 506. — cunctis graviora, XV, 29.
Cotta bonus, V, 109. — iterum quis nunc erit? VII, 95.
Cottabus describitur, III, 108. *N.*
Cottana Romam advecta, III, 83.
Coturnix nulla unquam pro patre cadet, XII, 97.
Cotytto Cecropiam soliti lassare Baptæ, II, 92.
Coxa debilis, X, 227. — coxæ pendentis præmia tollit, VI, 321.—coxam Æneæ pondere percussit Tydides, XV, 66.
Crambe, VII, 154.
Cras aliquid bibet, V, 33. *Conf.* II, 132; III, 23; XIV, 310.
Crassos quid evertit, X, 108.
Crassum linum, III, 150. — crassi coloris toga, IX, 29. — crasso sub aere nasci, X, 50. — infante majorem mamillam miratur, XIII, 163. — crassa inguina, XI, 158.
Crate rara, XI, 82.
Crater capax urnæ, XII, 44. — cratere Bonam Deam placant, II, 87.
Crebrum poppysma, VI, 584.
Creditor sæpe elusus eos ad introitum macelli exspectat, XI, 10.—quum audit, VII, 108.
Credo pudicitiam in terris moratam Saturno rege, VI, 1. — credis si quid mihi, X, 68. — Palfurio, IV, 53. — Homero, X, 246. — tu amorem, VI, 275.—credit habendos hos solos deos, XV, 37. — pater animi felices avaros, XIV, 119. — voce moneri, VI, 530. — nemo satis, XIV, 233. — mugire Agamemnona, XIV, 386.— altos defecisse amnes, X, 176. — morbum missum, XIII, 231.—se ludere, XV. 59. — credunt nec pueri, esse aliquid manes, II, 152. — hoc grande nefas, XIII, 54. — eum stigmate dignum, X, 184. — dignum barba majorum, XVI, 31. — credent relatum a fonte Hammonis, VI, 554. — hæc ego non credam, I, 51. — credas horrere incendia, III, 7. — neu credas, XIV, 203. — digna fide, XV, 118. — Herculis ærumnas potiores

cœnis, X, 361. — falcibus actum, XIV, 149. — forsitan, V, 156. — aliam, VI, 504. — credat mala aliena sibi, XV, 142. — credamus tragicis, VI, 643. — tunicæ, VIII, 207. — sunt qui credant, mundum nullo rectore moveri, XIII, 87. — crederet quum se quisque percussum igni, XII, 20. — crediderim citius Scyllam, XV, 21. — genus esse cibi, XV, 171. — credere de se quod non possit Dis æqua potestas, nihil est, IV, 70. — mala possis subrepta sororibus Afris, V, 152. — tibi metuam quamvis jurato testi, V, 5. — crede summum nefas, animam præferre pudori, VIII, 83. — hunc abreptum graviore catena, XIII, 175. — elatam nurum, XIV, 220. — credite nulli mensæ, VI, 630. — me vobis recitare folium Sibyllæ, VIII, 126. — creditur illis, III, 93. — pauper fulmina contemnere atque deos, III, 146. — fiducia, XIII, 110. — velificatus Athos, X, 173. — creduntur humanis majora bonis, X, 137.

Cremeræ legio, II, 155.

Crepat ingens Sejanus, X, 62.

Crepereius Pollio, IX, 6.

Crepido nulla vacat? V, 8.

Crepitat salutato nido, I, 116.

Crepitus testarum, XI, 170. — trullæ inverso fundo, III, 108.

Crescit pagina, VII, 101. — sic numerus, VI, 229. — amor nummi, quantum ipsa pecunia crevit, XIV, 139. — crescunt patrimonia his fabris, sed quocumque modo, XIV, 116. — crescant ut opes, X, 24. — crescere piscem non patitur gula, V, 96. — jussi testiculi, VI, 371. — crescente cibo difficili, XIII, 213. — gula, XI, 39.

Cressa excanduit, X, 327.

Cretæ antiquæ de litore pingue passum, XIV, 270.

Cretatus bos, X, 66.

Cretenses; vid. Cappadoces.

Creticus aut Camerinus, VIII, 38. — Cretice, multicia sumis, II, 67. — perluces, II, 78.

Crimen omne protulit ferrea ætas, VI, 23. — nullum si in conjuge, VIII, 128. — componere in dominos, IX, 110. — violatæ fidei, XIII, 6. — ne pœna sequatur metuens, XIII, 90. — conspectius, VIII, 141. — capilli flexi, VI, 493. — nullum abest, VI, 294. — facti habet, XIII, 210. — crimine quo meruit supplicium? VI, 219. — ex omni quæsitum lucrum, XIII, 24. — omni fœdior persona, IV, 15. — sub quo cecidit? X, 69. — divitias acquirere, XIV, 283. — a crimine sumunt iram, VI, 285. — crimina quædam resecentur cum prima barba, VIII, 166. — occulta ad patres produxit servus, VIII, 266. — eadem committunt multi diverso fato, XIII, 104. — nostra ne sequantur ex nobis geniti, XIV, 39. — magna recensentur, XIII, 144 sqq. — criminibus cui frigida mens est, I, 167. — debent hortos, I, 75. — peractis tandem incipiunt sentire, quid fas atque nefas, XIII, 239.

Crinem deponit amati, III, 186. — disponit, VI, 490. — nigrum flavo galero abscondere, VI, 120. — rotant, VI, 316. — crine albo senex fanaticus, II, 112. — crinibus effusis bellum dirimente Sabina, VI, 164. — a crinibus caderent hydri, VII, 70. *Conf.* Coma.

Crisantis Medullinæ fluctum adorat, VI, 322. *V. L.*

Crispi jucunda senectus, IV, 81.

Crispinus, Ægyptius, servus, Domitiano gratissimus, Eques, luxuria diffluens, I, 26 seq. IV, 1 seq. 108.

Crispo pectine, VI, 382.

Crissantis Medullinæ adorat fluctum, VI, 322.

Cristæ, VI, 256. — digitos im-

pressit aliptes, VI, 422.—cristam galli promittere Laribus non audent, XIII, 233. — cristæ surgebant illi, IV, 70.

Crobylus, VI, 502. *N.*

Croceæ tabellæ, VII, 23.

Crocodilon adorat Ægyptus, XV, 2. — colebant Ombitæ, Tentyritæ necabant, XV, 35 seq. *N.*

Crocum Sicanium, XIV, 269. *N.* — crocos spirantes, VII, 208.

Crœsi fortuna non sufficiet animo, XIV, 328. — Crœsum vox Solonis respicere jussit ad ultima spatia vitæ, X, 274.

Cruciatu hoc caruit, X, 286.

Crudum pavonem in balnea portas, I, 143. — crudo cadavere contenta, XV, 83. — tam cruda tyrannide quid fecite Nro? VIII, 223. — crudi succi posuere pericula, XI, 76. — crudis vulneribus, II, 73.—donanda mustacea, VI, 203.

Cruentis fluctibus, X, 185. — verberibus, X, 316. — genibus erepet agrum, VI, 525.

Crumena deficiente, XI, 38.

Crus dimidium et phthisis sunt tanti? XIII, 95. — cruris sinistri dimidium tegmen, VI, 257. — crure tenus medio tunicas succingere, VI, 446. — crura quum duo habeas, offendere, etc. XVI, 24.—pinguia luto, III, 247. — per madentia meri veteris torrens, VI, 319. — fruticante pilo neglecta et squalida, IX, 15. — levia, VIII, 115. — franguntur caballis, X, 60.

Crustæ capaces Heliadum, V, 38. — poculorum, I, 76. *N.*

Crustula lambenti servo, IX, 5.

Crux; crucem pone servo, VI, 219. — pretium sceleris ille tulit, hic diadema, XIII, 105. — cruce vera dignus, VIII, 188. — crucibus relictis vultur, etc. XIV, 77.

Cryptam Suburæ penetrare solitus, V, 106.

Crystallina grandia, VI, 155.

Cubat in faciem, III, 280.

Cubili Palatino tegetem præferre, VI, 117. — ponitur præda, XIV, 82.

Cubito ferit, III, 245.

Cucullo duro contentus, III, 170. — sumpto properare, VI, 330. — Santonico velat tempora adulter, VIII, 145. — cucullos nocturnos sumit Augusta, VI, 118.

Cucurbita ventosa, XIV, 58.

Cucurri; *vid.* Curro.

Cui; *vid.* Qui.

Culcita seu culcitra tertia ne vacuo cessaret lecto, V, 17.

Culeus, simia et serpens debuit ejus supplicio parari, VIII, 214.

Culina sequitur clientem, III, 250. — q magna non degenerare, XIV, 14. — culinæ nidor, V, 162.

Culmina villarum alta parabat, XIV, 89. — culmine delubri examen apium consedit, XIII, 69.

Culmo sterneret torum, VI, 6.

Culpa docentis arguitur, VII, 158. — tacita sudant præcordia, I, 167.— quænam hic est puellæ? VI, 494. — culpæ veniam non abnuat, VI, 540. diræ præmia, VIII, 119. — formidine, XIII, 106.—veteris orbita, XIV, 37. — defensor, VIII, 163.

Cultello volanti structoris, V, 122. — cultelli mittentur, II, 169. — cultellorum manubria ossea, XI, 133.

Cultori indulgere, IX, 49.

Cultri longi mucronem admittere (in barba), XIV, 217. — cultro nil gravius timet hostia, XV, 119. — cultris collum præbet, X, 269. — farra imponite, XII, 84. — abrumpere carnem, II, 116.

Cululo contentus, III, 170. *V. L.* et *N.*

Culta; *vid.* Colo.

Cum vultu tali quid tibi? IX, 3. — *Conf.* II, 158; III, 63, 99, 184, 301; IV, 9; VI, 168, 171, 377, 531; VIII,

7, 101; IX, 41, 61; X, 94; XI, 71; XII, 34; XIII, 50; XV, 22; XVI, 39.

Cum (conjunctio); *vid.* Quum.

Cumana Sibylla, III, 2. *N.*

Cumis sedem figere vacuis, III, 2. — suspectum jugum, IX, 57. — januæ Baiarum, III, 4. *N.* — alas exuit Dædalus, III, 25. *N.* — a Cumis me converte, III, 321.

Cumulus ærumnæ, III, 210.

Cunæ segmentatæ, VI, 89.

Cunctas per comas it fabula, I, 145. — cuncta nitent, XII, 91. — patrimonia exsuperans census, X, 13. — post cuncta, XI, 42. — effundunt animi secreta, VI, 190. — arva teneri diluvio, VI, 410. — ardebant, VI, 618. — per oppida, VIII, 128. — fundite, XII, 37. — plena querela, XIII, 135. — rapientem videbis, XIV, 245. — per agmina, XV, 56. — post animalia, XV, 99. — cunctos punire nocentes, XIII, 101. — cunctis narratur ephebis, II, 164. — notissima templis, X, 23. — idem habitus, XI, 149. — graviora cothurnis, XV, 29. — visa occasio, XV, 39. — animalibus abstinuit, XV, 173. — cunctisque notabilis, VI, 374.

Cunctatio nulla de morte hominis longa est, VI, 221.

Cuneis totis, VI, 61.

Cupido laudis titulique patriam olim obruit, X, 143. — sæva immodici census scelerum caussa, XIV, 175. — cupidine cæca magnaque ducti conjugium petimus, X, 351.

Cupidus silvarum, VII, 58. — vanus et mollis, VIII, 14.

Cupit nimis docta videri, VI, 445. — cupimus quid ratione aut timemus? X, 5. — cupiet lauto cœnare paratu, XIV, 13. — cupient et in acta referri, II, 136. — eadem, I, 148. — morte viri servare animam catellæ, VI, 654. — evadere, XII, 35. — lustrari, II, 157. — quidni cupias hæc? X, 96. — cupiat nihil, X, 360. — ne cupias multum, quum sit tibi gobio, XI, 37. — cuperet Virginia Rutilæ gibbum accipere, X, 294. — qui nil, quanto felicior, quam qui totum sibi posceret orbem, XIV, 313.

Cur, I, 19, 103; II, 58, 59; III, 38; VI, 142; VIII, 12; X, 254; XIII, 115, 192.

Cura quærendi decoris tanta, VI, 501. — viri nulla, VI, 508. — graviore timetur, XIII, 227. — majore metuque servantur tantis parta malis, XIV, 303. — omni potentior natura, X, 303. — si forte indulsit brevem soporem, XIII, 217. — nimia congesta pecunia plures strangulat, X, 12. — curæ pretium est penitus cognoscere, VI, 474. — curam cohortis sperare, I, 58. — præstare rebus, XI, 115. — curas nec non et gaudia vulgi ridebat, X, 51. — effudit, X, 78. — inter et seria nemo duxit habendum, XI, 93. — effugies, XIV, 157. — duas non admittentia pectora, VII, 65. — effundunt, VI, 189. — curis dilatis, XI, 181.

Curabilis vindicta, XVI, 21.

Curas, quid privata domus fecerit, VI, 114. — magna atria, VII, 91. — cutem, II, 105. — curat quid Venus ebria? VI, 300. — curant dii punire nocentes, XIII, 101. — cures hæc, VII, 242. — curet currere, III, 127. — curentur ægri dubii majoribus medicis, XIII, 124. — curandum inprimis, ne magna injuria fiat fortibus et miseris, VIII, 121. — curanda ne quidem viris verba, VI, 455.

Curatoris eget, XIV, 288.

Curia quid mandet, VIII, 91. — ut Martis Athenis, occulta teges, IX, 101.

Curius, parvo quæ legerat horto, ipse focis brevibus ponebat oluscula, etc. XI, 78 seq. — quid sentit? II, 153. — Curios simulant et Bacchanalia vivunt, II, 3. — jam dimidios ostendere, VIII, 4.

Curriculo (equis) habenas totas effundit, XIV, 231.

Curro; currunt inde huc omnes, tanquam ad vivaria, III, 308. –currit ingenti super ora Liburno, III, 240.— per montem, V, 77. — per Alpes, X, 166. — Anubis, VI, 534. — obvius, VIII, 160. — præceps, X, 85. — Baias et ad ostrea, XI, 49.— miserabilis arte inopi prora, XII, 67. — ad vocem, VII, 82. — bellator, XIII, 168. — currere si curet nocte togatus, III, 127. — currite, jam sedit, IV, 76.

Curruca tu tibi tunc places, et exsorbes fletum, VI, 276.

Currus pro equo, XIV, 231. *N.* — aheneus stat hujus, VII, 125.—curru eodem portatur servus, X, 42. — de Teutonico descendere, X, 282. — curribus altis exstantem prætorem si vidisset, X, 36.— stantes Æmilianos ostendere, VIII, 3. — currus deorum adspicere, VII, 67.

Cursor Gætulus, V, 52.

Cursum præcipitans, XV, 77. — cursu tanto contexere mœchos, XIV, 27. — ventilat ignem, III, 253.

Curtius et Matho buccæ, XI, 34.

Curtum temone jugum, X, 135. — enthymema, VI, 449. — curta vasa descendunt fenestris, III, 270.—curta fides, XIV, 166.

Curuca; *vid.* Curruca.

Curules sellas donare, X, 91.

Curvetur pondere galeæ, VI, 262. — curvatum hastile, VII, 127.

Curvus cælator, IX, 145. — curvum enthymema, VI, 449. *V. L.* — curvo litore Caietæ, XIV, 86. — curvis unguibus raptus a grue, XIII, 169. — ire parat Celæno, VIII, 129.

Cuspide non pulsas terram, Gradive, II, 130.

Custodia magni census misera, XIV, 304.

Custodit oves, I, 107. — animas servorum farre suo et ære, IX, 122. — loculis gemmam, XIII, 139. — quis ipsos custodes? VI, 347. — custodite animas, VI, 630.

Custos affixus poculis, V, 40. — Gallicus Urbis hæc audit, XIII, 157. — discipuli præmordet ex hoc, VII, 218. — angustæ capsæ vernula, X, 116. — custode omni potentior natura, X, 303. — armato tenentur, III, 306. — custodem vitis et horti provocat, VI, 375. — custodibus cinerum saxis, X, 144. — custodes decipit, VI, 234. — ipsos quis custodiet? VI, 348. — domiti Batavi aquilas petere, VIII, 52.

Cuticula contracta, XI, 203.

Cutis arida se laxet, VI, 144. — cutem curare summi ducis est, II, 105. — cute lota ad mœchum veniunt, VI, 464. — in tota nullus nitor, IX, 13. — pro cute deformem pellem aspice, X, 192.

Cyane succincta, VIII, 162.

Cyaneas concurrentia saxa, XV, 20, 21.

Cyathum numquam missurus cardiaco amico, V, 32.— cyatho cæloque dignum puerum putabas, IX, 47. — ad cyathos puer, XIII, 44.

Cybeles turpis loquendi libertas, II, 111. — aulæa, XIV, 263. — chorus et sacerdotes, VI, 512 sq. *N.*—matris palatia scelerat mœchus, IX, 23. *N.*

Cyclada mitti, VI, 563.

Cyclade in tenui hæ sunt quæ sudant, VI, 259.

Cyclopas immanes fingens, XV, 18. — μονόφθαλμοι, IX, 65. *N.*

Cycno seu cygno nigro simillima avis, VI, 165. — cycnum Æthiopem vocamus, VIII, 33.

Cylindros donant arcana, II, 61.

Cymba una transire vadum, II, 151. — cymbæ magister, IV, 45. — Baianæ, XII, 80.

Cymbala pulsantis amici, IX, 62.
Cynici nudi dolia, XIV, 309. — nec Cynicos nec Stoica dogmata legit a Cynicis tunica distantia, XIII, 121.
Cynthia, haud similis tibi, VI, 7.
Cyrrhæ dominus, VII, 64.

DE DEC

Da; *vid.* Do.
Dacicus radiat auro, VI, 205.
Dacis vulturibus, IV, 111.
Dædalus, III, 25. — faber volans, I, 54. *N.*—Athenis natus, III, 80. *N.*
Dama nil sapit, XI, 121.
Damasippus pinguis, VIII, 147, 150, 166. — Damasippe, VIII, 184.
Damnat caligo futuri genus humanum, VI, 556. — sævitiam, IV, 84. — tales habitus Gracchus et odit, VIII, 202. — Canopus prodigia et mores Urbis, VI, 84. — senatus, VIII, 93. —.damnetur Carfinia, II, 69. — damnatos edit, X, 74. — ad mores natura recurrit, XIII, 240.—damnatus inani judicio, I, 47.—damnandis abstineas, XIV, 38. *Cf.* etiam *V. L.*
Damnatio quid confert, VIII, 94.
Damnosa pagina crescit multa papyro, VII, 101. — alea, XIV, 4.
Damnum partis alterius, X, 210.— temporis, IX, 125. — damno testiculorum evadere, XII, 35. — accepto, XIII, 129.—membrorum, X, 233.— tonsoris, VI, 373. — damnorum vulnus, VIII, 99. — mentio non fiet, VI, 509.—damnis quis mensis detur, VI, 571. — damna levant, XII, 53.
De Mæcenate, I, 66.—de montibus Albanis, V, 33, 167. — de antiquis moribus uxor, VI, 45. — de numero Lamiarum, VI, 385. Confer I, 34, 137; II, 2, 20, 24, 62; III, 123, 140, 154; IV, 11; V, 25; VI, 33, 76, 161, 186, 187; VII, 197, 198; VIII, 26, 48, 106, 133, 206; IX, 143, 149; X, 89, 101, 134, 251, 252; XI, 5, 65, 73; XII, 116; XIII, 6, 92; XIV, 6, 114, 134; XV, 25, 47, 85, 92; XVI, 18, 38.
Deæ Bonæ secreta, VI, 314. — effigies, VI, 310. — deam te nos facimus, Fortuna, XIV, 366. — placant, II, 87.
Debes animi bona, VIII, 24. — quibus omnia, VIII, 70.—ferre si potes, et debes, V, 171.— debet exemplum esse, XV, 97. — propter hoc rumpere somnum, V, 20. — ante omnia citari Scatinia, II, 44. — tunicas succingere, VI, 446. — non debet dolor, etc. XIII, 12. — debent hortos, I, 75.— debueras mittere vocem, XIII, 115.—debuit parari, VIII, 212. — ulcisci, VIII, 221. — debuerant migrasse, III, 163. — debeat cedere, XI, 136. — lustrari, XIII, 63. — sorbere, XIV, 255.— an deberet sperare, rogavit, VI, 387. — debere reverti ad veterem dominum, XV, 52.— se nihil tibi putat, III, 51.—debetur Prometheus patinæ, IV, 133.—puero reverentia, XIV, 47. — magna pœna cadurco violato, VI, 537. — minor admiratio monstris, VI, 647.
Debilis humero, X, 227.
Debilitate carebis, XIV, 156.
Debitor pergit, XVI, 40.
Decem comites, VII, 142. — sestertia, XIII, 71.
Decembri toto vinum nescire, VII, 97. — Aquilone, IX, 68.
Decentius soliti ornari, VI, 487.
Decernat de corpore, XIII, 92.
Decerpere aliam ficum, XIV, 253.
Decet juvenes clamor, XI, 200. — esse quales, XI, 155. — decebat Quirinum, quod turpe bonis, IV, 13. — decebunt Volesos, quæ turpia cerdoni, VIII, 182. — deceret quos ma-

gnum, VIII, 263.—an malicia testem, II, 76.— decens mulier, VI, 162.

Decidere jactu cum ventis, XII, 33.

Deciderit serpens in dolia, VI, 432.

Decies centena ritu dabuntur antiquo, X, 335. — lectis tabellis, XIII, 136. — ut non ter respiret, XIV, 28.

Decii pluris, quam qui servantur ab illis, VIII, 258. — Deciorum animæ plebeiæ, VIII, 254 seq. — in pectore quantus patriæ amor, XIV, 239.

Decipit vos spes, V, 166. — custodes, VI, 234. — decipiatur adulter, VI, 404.—decepta vota, VI, 603.—spes, IX, 126.

Declamare doces, VII, 150.

Declamatio ut fias, X, 167. — declamationum themata, I, 16. *N.* VII, 160, 169 sq. *N.*

Declamatoris Vagelli corde dignum, XVI, 23.

Decolor heres, VI, 600. — totus esset Flaccus, VII, 226.

Decoxit aheno, XV, 81 — decocta (aqua) frigidior Geticis pruinis, V, 50.

Decrescebat jam genus hoc vivo Homero, XV, 69. — decrescere inde aliquid patet, VII, 220.

Decurrere campo, I, 19. — festinat vitæ portio, IX, 126.

Decus quale rerum? VI, 255. — decoris quærendi cura, VI, 501.

Dedecus absit, IV, 131. — urbis habes, VIII, 200. — domus, X, 342.

Dedi; *vid.* Do.

Deditus quis est ei, VI, 181. — uni animus, VI, 206. — cliens, IX, 71.

Deduxit Cæsar domitos ad sua flagra Quirites, X, 109. — deducet latum sulcum media arena, I, 157. *V. L.* — gentem ab asylo, VIII, 273. — lanam obliquo ferro, VII, 224. — vates nihil expositum, VII, 54. — deducere me solet Luna, III, 286. — Chionem, III, 136.—vestem contentus, XIII, 132.—ad fontem quæsitum solos verpos, XIV, 104. — deducendus corio bovis in mare, XIII, 155. — deductis propinquis, XIII, 207.—patronis ad forum, I, 128. *N.*

Defendere locum, I, 103. — caussas, VIII, 48. — defendit illos numerus, II, 46.—defendier turribus, XV, 157. — defensus male, X, 85.

Defensor culpæ, VIII, 163.

Deferat quod ipse, faciet, VI, 552. — detulit quis? VI, 220. — in balnea pugillares testiculos, XI, 156. — defertur caussa, XVI, 19.

Deficit Matho, VII, 129. — jam mare nostrum, V, 94. — vomer, III, 311. — deficeret si eventus viridis panni, XI, 197.—defecisse hoc ipsum puta, V, 7. — altos amnes credimus, X, 176. — deficiente crumena, XI, 38. — deficientibus Austris, XII, 69.

Defluit ætas, VII, 32. — defluxit Orontes in Tiberim, III, 62.

Defodio; defossa in loculis sportula, X, 46.

Deformis facies, III, 87. — vultus, X, 191. — pellis, X, 192. — hyems, IV, 58. — ephebus, X, 307. — deformia multa in facie, VI, 107.

Defuit; *vid.* Desunt.

Defunditur puteus in plantas, III, 227. *V. L.*—defundere patulas pelves contentæ fenestræ, III, 277.

Degenerare a magna culina, XIV, 14.

Dein concurritur, XV, 53.

Deinde, I, 101, 128; III, 280, 298; VI, 19, 156, 418; VIII, 109; IX, 39, 42; X, 59, 63.

Dejecerat Eurus nucem, XI, 119.

Delapsa est pinna, III, 118.

Delator amici, I, 33; III, 116.—quis? X, 70. — delatore multo plena et litora, IV, 48. — delatorum præmia, X, 87. *N.*

Delectant si te alta nomina, VIII, 132, 137.—sunt quas delectent oscula mollia, VI, 367. — delectatur arena Samia, XVI, 6.

Delevit patriam titulumque senectus, V, 35. — delere prælia vigilata, VII, 27. — tabulas, XII, 123.

Deliberat de quo, VII, 162.

Delicias viduæ aspernatur adulter, IV, 4. — hominis! VI, 47. — earum panniculus bombycinus urit, VI, 260. — o delicias! XIII, 140. — usque ad delicias votorum, X, 291.

Delinquere tantum, XIV, 233.

Delphinorum columnæ (in circo), VI, 590. — delphinis quanto major balæna, X, 14.

Delphis oracula cessant, VI, 555.

Delubri culmine, XIII, 69. — delubra ad sacra te vocantem præcedit, XIII, 107. — Camenarum, III, 13. — delubris imponite serta, XII, 84.

Demens Ægyptus, XV, 1. — habetur, XI, 2. — o demens, ita servus homo est? VI, 222. — i, demens, et curre per Alpes, X, 166.

Dementia major omni damno membrorum, X, 233.

Demetrius cum molli Hæmo mirabilis, III, 99.

Demissum a cælesti arce sensum traximus, XV, 146.

Democritus perpetuo risu pulmonem agitare solebat, X, 34.

Demosthenis eloquium ac famam optare, X, 114. — sævus illum exitus eripuit, X, 126 seq. *N.*

Densa oliva canet mons, XIV, 144. — cadavera, X, 186. — denso fascia libro, VI, 263. — densi radiant testudine tota sardonyches, VI, 381. — densæ tenebræ, XII, 18. — tabellæ, IX, 36. — densos corymbos tende, VI, 52. — densissima lectica, I, 120. — ruga, XIII, 215.

Dentem erucis imprime, IX, 134. — dente nondum omni renato, quum septimus annus transierit puerum, XIV, 11. — dentes obscuri fiant, VI, 145. — excussi, XVI, 10. — quos mittit porta Syenes, XI, 124. — dentibus cum paucis reverti liceat, III, 301. — anguis nascuntur legiones, XIV, 241. — apri majoris quando exspiravit aper? XV, 162.

Depastum vivaria piscem dicere, IV, 51.

Deponis amictus, I, 142. — crinem amati, III, 186. — deposuit bellua dentes, XI, 126. — vota, I, 133. — depositum non inficietur amicus, XIII, 60. — sacrum non reddit amicus, XIII, 16. — erit sospes tibi, XIII, 178. — retinere, XIII, 201.

Deprendere callebat primo morsu ostrea, IV, 142. — veram messem, VII, 112. — tormenta animi et gaudia, IX, 18. — deprensus Ravola, IX, 3. — deprensa hæc patent, VI, 640. — deprensis nihil est audacius, VI, 285.

Derideat rectus loripedem, II, 23.

Derisor plangentis populi Anubis, VI, 534.

Descendit aranea, XIV, 61. — in vallem, III, 17. — de curru, X, 282. — in cælum, VI, 622. — e cælo γνῶθι σεαυτόν, XI, 27. — ad terram tremulo clune puella, XI, 164. — rectum funem, XIV, 266. — in amnem hibernum, VI, 522. — ad pugnam, VII, 173. — descendunt statuæ, X, 58. — ad generum Cereris, X, 113.

Desertis vallibus, VII, 6.

Desiderat ulmos palmes, VIII, 78. — casulam et hædos, XI, 153.

Desiderio Bibulæ, VI, 142.

Desidia pisces effundit, IV, 44.

Designata gladiis domini mors, IV, 96. *V. L.*

Desipis quod, inde est, VI, 612.

Desisti nec ultra fovisti errorem, VIII, 164.

Desperanda tibi concordia socru salva, VI, 231.

Desperatio barbæ, VI, 367.

Despicit res exiguas, XI, 131. — despicis convivia cauda, V, 82. — despiciam illum jure, XI, 23.—despicias Rhodios, etc. VIII, 112. — non et contemnas, quod, etc. IX, 99. — illinc despiciat nos, I, 159.

Destinat hoc monstrum pontifici, IV, 45. — cui nubere Cæsaris uxor, X, 331. — destinet sedem figere Cumis, III, 3.

Desunt homines, VI, 333.—deerat pisci patinæ mensura, IV, 72. — defuit hoc unum Fabricio, ut memoraret, etc. IV, 128. — non illi, unde emeret, VII, 75. — deerit non, qui quærat, IX, 112. — non mihi ultio, XVI, 18. — non unquam amator, II, 168; IX, 130. — qui spoliet te, III, 303. — desit ne qua indignatio, V, 120. — desint ne sarcula, III, 311. — deesset si Virgilio, etc. VII, 69.

Deteret exiguis aliquid, III, 24.

Deterges saucius rubra vulnera mappa, V, 27.

Deterior te, II, 22.—nec ille sonat, III, 90. — deterior hic, servis, IX, 121. — femina, X, 323. — deterius jam non est, quam, etc. XI, 50. — omnia tua per vestigia peccat, XIV, 53. — credas horrere, III, 7.

Detestabile monstrum, XV, 121.— exemplum, II, 48. — factum, XIII, 126.

Detulit; *vid.* Deferat.

Deucalion ex quo montem navigio adscendit, I, 81.

Deuncem habet Gillo, I, 40.

Deus si quis aut similis dis, V, 132. — unicus in ædicula, VIII, 111. — prandebat sibi quisque, XIII, 46. — quicumque adspexit nunc homines, ridet et odit, XV, 71. — dei pendentis effigiem ostendere, XI, 107. — dii rapuere homines formosos, V, 59. *N.* — inter homines versati in aureo sæculo, VI, 19, 20. *N.*— otiantur, neque curant res humanas, VI, 394, 395; XIII, 86 sq. *N.* — di, majorum umbris tenuem terram... date, VII, 207. — di faciles evertere domos, X, 7, 8. — pro jucundis aptissima quæque dabunt, etc. X, 349 seq.—nocte loquantur, VI, 531. — quando ad me venient, si curant cunctos punire nocentes? XIII, 100.—ridentur, et poetarum de iis fabulæ vulgariaque θεολογούμενα, II, 31, 130 sq. IV, 34 sq. VI, 59; X, 314; XIII, 34 sq. 76 sq. 113 sq. XIV, 261.—deûm Matris chorus, VI, 512. — deorum contemptor quis tunc hominum? etc. VI, 342 sq. *N.*— currus et equos faciesque adspicere, VII, 67. — quis, XV, 103. — genua incerare, X, 55. — quisquam huic servire vellet? X, 184. — nondum super nubes convivia, nec turba talis urgebat Atlanta, etc. XIII, 42 seq. — ira, ut sit magna, tamen certe lenta est, XIII, 100. — quemquam nec surdum, nec Tiresiàm esse fatebere, XIII, 249. —Asianorum ornamenta, III, 218. — saxa hæc et tela putant (fulmina), XIII, 231. — deos contemnere testes, XIII, 75. *N.* — non esse, et nullo mundum rectore regi credunt, XIII, 86 sq.— solos habendos credit uterque locus, quos ipse colit, XV, 38.—putat esse, XIII, 91.— contemnere creditur pauper, III, 146. — diis iratis frui, I, 49. — æqua potestas, IV, 71. — inferis sacra quæque vilia, pisciculi, ova, sal, liba, V, 85. *N.*—dis infernis Terræque parenti sufficiunt Decii, VIII, 257. — adversis genitus, X, 129. — diis permittes expendere, quid conveniat nobis; illis notum, qui pueri qualisque futura sit uxor, X, 347, 353, et *N.* — malignis exaudita vota, X, 111. *N.* — officium vatis peragentibus, XI, 113.— promissa animalia, XII, 2. — tantis digna victima, XII, 114. — auctoribus ultor erat Aga-

memnonides, VIII, 216. — digna sententia, XIV, 206. — invidiam faciunt mala immeritis immissa, XV, 122, 123. *N.* — ignoscentibus ipsis, III, 146.

Devehat alius aurum, I, 10. — devectum Tiberi vinum, VII, 121.

Deverticulo (non diverticulo) ab isto repetatur fabula, XV, 72, et *V. L.*

Devexæ redæ, IV, 118.

Devia rura, XIV, 75.

Devotus cliens, IX, 72.

Dexter; dextro pede concipis? X, 5.

Dextra seu dextera lævaque tenebat bipennem, VI, 658.—si sonuit ferro, VI, 560. — librata effudit pendentia retia, VIII, 204. — illi jacebat bellua, IV, 120. — dextræ exstinctæ non utile corpus, III, 48.—lapidem hunc valeant emittere, XV, 67. — dextram subeunte bacillo, III, 28. — cohibere memento, V, 71. — dextra computat annos, X, 249.

Diadema Quirini, VIII, 259.—hic pretium sceleris tulit, ille crucem, XIII, 105. — diademate posito quum falcem sumeret Saturnus, XIII, 39.

Diana pulchra, X, 292. — Dianæ venatricis puellæ, per calamos pharetramque, XIII, 80. *N.* — Dianam nemo veneratur, XV, 8.—ad vestram me converte a Cumis, III, 320.

Dicis juveni, XIV, 235. — dicit nunquam aliud natura, aliud sapientia, XIV, 321. — Horatius, VII, 62. — dicunt vana chirographa, XIII, 136. — dicebat litus semel adspecti echini, IV, 144. — dicebat, XII, 37; XIV, 180. — dixit, IV, 65, 119; VII, 214; VIII, 243.—ille quem diximus, XV, 113. — dices olim, XIV, 225. — dicet libertus, VI, 146.— quis viduam fecerit, VI, 405. — mihi, VIII, 162. — non idem Chrysippus, XIII, 184.—dicam quid scapulis puerorum, IX, 68. — si dixeris, æstuo, sudat, III, 103. — dixerit qui verbum, I, 161. — quidquid astrologus, VI, 554. — quis hunc generosum? VIII, 30. — quem judex, XVI, 29. — dic, aut accipe calcem, III, 295. — igitur quid? etc. VI, 29, 280, 394; VII, 106; VIII, 55; IX, 54; X, 338; XI, 33; XIII, 33; XIV, 211. — dicite vos, VI, 265. — dicas hic forsitan, I, 150. — vacua et plana omnia, III, 96. — felicia sæcula, III, 312.—quamquam hæc mollius Hæmo, VI, 198. — tintinnabula pulsari, VI, 441. — si sub judice, vidi, VII, 13. —dicat, V, 130; VI, 308; VII, 233, 235; X, 216. — diceret quid Pythagoras? XV, 171. — Sejanum plebs Augustum, X, 76. — dixisset si sic omnia, X, 124.—dicere ejus nomen non audeo, I, 153.—si tentes aliquid, III, 297.— piscem fugitivum, IV, 50. — plurima, V, 131. — quod nolo, VIII, 274.—jus de mensura, X, 101. — si licet, XI, 194. — te miserum aude, XIII, 161. — mœchos, XIV, 26. — vix possis, quot, etc. XIV, 150.—vidi, XVI, 30.— dixisse prosit, IV, 36. — dictum feliciter, II, 119. — collem petunt, III, 71. — dicta mihi modo gens, XV, 98. — dictis ignoscat, I, 154.—factis dictisque sanctus, VIII, 24. — dictu visuque fœdum, XIV, 44.—pulcherrima, XI, 56. — dicturus rhetor, I, 44. — aliquid de Cattis, IV, 148.—pro dubia libertate, VII, 115. — dicitur tarde venisse, VI, 478. — quidquid de Colchide, VI, 643. — facies dicetur, an ulcus? VI, 473. — dici Ludia sustinuit, VI, 104. — dicendi genus, VI, 449. — copia, X, 9. — dicens chirographa vana, XVI, 41. — dicentem bene quis Basilum ferat, VII, 147.

Dictatoris honore functus, XI, 87. — cum dictatore, VIII, 8.

Dictem puero coram aliis pultes, XI, 59. — dictet Phalaris licet per-

juria, VIII, 82. — dictare Celso principium atque locos paratæ, VI, 245. — dictante ceras pusillas matre, XIV, 29. — dictabitur heres, VI, 218. — dictata magistri omnia peragat, V, 122. — verba pertulit, VI, 391.

Diducit scopulos, X, 153.—rictum, X, 230. — vestem, XIII, 132. *V. L.* — sulcum arena, I, 157.

Dies longa quid contulit Priamo? X, 265. — quarta torret ægrum, IX, 17. — ipse pulchro distinguitur ordine rerum, I, 127. — quæ tam festa, ut cesset prodere furem? XIII, 23. — genialis iste agatur, IV, 67. — paucos consume dies, XIII, 160. — diem lætum hilaremque sentire, XV, 41. — impune consumpserit, I, 4. — ante diem, IX, 108. — promisit, VII, 84. — per totam cessare, XI, 183. — die natali dulcior hæc lux, XII, 1. — quid, faciant, VI, 475. — quaque, VII, 161. — uno, X, 224.— nocte dieque, XIII, 198; VII, 61; III, 305. — in die septenis horis odit illam, VI, 183. — dierum festorum majestas colitur, III, 172, 173.— paucorum vita, X, 343. — diebus sacris observandisque non abstinet uxor concubitu, VI, 536.— quinque continuis, XI, 206.— festis servare terga suis, XI, 83.

Differt vadimonia prætor, III, 213. — distulit mortem per tot sæcula, X, 249. — in tempora cœnæ alterius, XIV, 130. — dilata velut hoc sereno tempestas, XIII, 228.— dilatis curis, XI, 181.

Difficile est satiram non scribere, I, 30. — difficile haud est, perituram arcessere summam, XI, 17. — difficili crescente cibo, XIII, 213.

Diffundere patulas pelves, III, 277. — diffunditur haustu in plantas putens, III, 227. — diffusum consule capillato vinum, V, 30; XI, 159.

Digitum medium alicui ostendere seu porrigere, X, 53. *N.* — digito compesce labellum, I, 160.—pignus fortasse dedisti, VI, 27.—nudo mendicat Pollio, XI, 43. — uno scalpunt caput, IX, 133. — in digito clavus mihi militis hæret, III, 248. —Beronices adamas factus pretiosior, VI, 157. — annulus ferreus, XI, 129. — digitos habet vox blanda et nequam, VI, 197. — cristæ impressit callidus aliptes, VI, 422. — vatum semestri auro circumligat, VII, 89. — tanquam digitos suos, et ungues auctores noverit omnes, VII, 232. — digitis pressum in faciem extendere panem, II, 107. — a morte remotus quatuor, aut septem, XII, 58. — quibus illa premetur per somnum! XIV, 222. — sudantibus aurum æstivum ventilet, I, 28. — alienis pallida labra cibum accipiunt, X, 229. — ductis per terram aliquid de sanguine gustat, XV, 92. — a digitis gemmas ad pocula transfert, V, 44.

Dignatur lex Othonis, XIV, 324.

Dignoscere vera bona, X, 2.

Dignus qui mendicaret, IV, 117. — ut venias hederis, VII, 29. — morte, VIII, 85.—vera cruce, VIII, 188.— cyatho cœloque, IX, 47. — his epulis et tali amico, V, 173. — equus versare molam, VIII, 67. — barba et capillis majorum, XVI, 31. — Meleagri ferro aper, V, 115. — arcana face, XV, 140. — sæva veraque Charybdi, XV, 17. — digna hæc lucerna Venusina, I, 51. — viro sententia, IV, 136. — forma supercilio, V, 62. — voto tuo femina, VI, 61.— nulla de gregibus tantis tibi videtur, VI, 161. — res titulo sepulcri, VI, 230. — facies quali tabella, X, 157. — tantis deis victima, XII, 114. — Tuscis libellis fides, XIII, 62. — templo vox, XIII, 205. — fama si-

nistra, XIV, 1. — sententia diis atque ipso Jove, XIV, 206.—fide, XV, 118.—supplicia, XV, 129.— dignum mulino corde Vagelli, XVI, 23. — stigmate, X, 183. — brevibus Gyaris aut carcere, I, 73. — tam longo ævo facinus, X, 255. — sitiente Pholo cratera mittere, XII, 45. — censoris ira, XIV, 50. — dignæ adeo paucæ contingere vittas Cereris, VI, 50. — dignior hostia vita, XIII, 235. — dignissima prorsus Florali matrona tuba, VI, 249. — dignissime bulla senior, XIII, 33.

Digredimur parati, XVI, 47.

Digressu amici confusus, III, 1.

Dilata; *vid.* Differt.

Diligit hunc Ælia, VI, 72.—quantum dilexit Menœceus Thebas, XIV, 240. — quis nunc diligitur nisi conscius? III, 49. — dilectæ matronæ, X, 318.

Diluvio magno cuncta arva teneri narrare, VI, 411.

Dimidium crus, XIII, 95. — tegimen, VI, 257.—dimidio brevior tegetis pars, V, 9. — ovo constructus cammarus, V, 84. — siluro, XIV, 132. — pluris vendere, XIV, 201.— Memnone, XV, 5. — dimidios vultus adspicere, XV, 57. — jam Curios ostendere, VIII, 4.

Dimitte citius, I, 125. — ligulas, V, 20. — dimittitur exsul ad axem Hyperboreum, VI, 470. — dimittente puellas lenone, VI, 127.

Dinoscere; *vid.* Dignoscere.

Diogenis, nudi cynici, dolia non ardent, XIV, 308 seq. *N.*

Diomedeas aves dicere, I, 53.

Diomedes Tydides quo percussit pondere coxam Æneæ, XV, 66. *N.*

Diphilus regnat, III, 120.

Direxit brachia, IV, 89.

Dirimente bellum Sabina, VI, 164. —dirimi cœptum conjugium, IX, 79.

Diripiatur adulter, VI, 404.

Dirue attegias, castella, etc. XIV, 196. — diruta Alba, IV, 60.

Dirus Hannibal, VII, 161. — a ponte satelles, IV, 116. — dira feritas, XV, 32. — culpa, VIII, 119; XIII, 106. — persona, IV, 14. — egestas, XV, 96. — diri facti conscia mens, XIII, 193. — dira quidem, sed cognita multis, XII, 26. — passis veniam abnuere, XV, 104. — diris temporibus, IV, 80; X, 15.

Discedas si, tenet, VII, 50.

Discinxit Afros Marius, VIII, 120.

Discipulus Tryphèri, XI, 137. — Philippi, XIII, 125. — discipuli tres in tabulam Syllæ dicant, II, 28. — custos præmordet ex hoc Accœnonoëtus, VII, 218. — discipulum occidit senex, III, 117. — meliorem præsto magistro, XIV, 213. — discipulos quot inclinet Hamillus, X, 224.

Discit ab capella, V, 154. — tunc rustica Thymele, VI, 66. — discunt hoc omnes ante alpha et beta puellæ, XIV, 209. — vita magistra, XIII, 22. — didicit jam dives avarus tantum admirari, VII, 30. — boletum condire, natantes mergere ficedulas, XIV, 9.

Discrimen nullum habendum est inter, etc. XIII, 118. — tanquam famæ agatur aut animæ, VI, 500. — partus subeunt, VI, 592. — discriminis genus aliud, XII, 24. — caussas habuit, X, 139. — ultima præsidia, XII, 55. — caussa, XIV, 290. — aliquid ponendum inter unguenta et corium, XIV, 203. — subiti et magni quidquid instat, VI, 520. — discrimine magno protegere caussam, XI, 32. — quanto capitis constent, XIV, 258. — nec minimo sane refert, V, 123. — nullo alio vincis, VIII, 54. — discrimina quæ sint capitis et inguinis, VI, 301. — juvenum plurima, X, 196. — majora eum exspectant, X, 311.

Discumbere jussus, V, 12. — quum cœpit, VI, 434.
Discursus hominum, I, 86.
Discutienda ad saxa valent mala robora ficus, X, 145.
Disertos laudare, VII, 31.
Disjunge boves, V, 119.
Dispensatore armigero, I, 91.
Dispenso et tempero filum candelæ, III, 287. — dispensat qui, frangit sibi, VII, 219.
Dispersi inquisitores, IV, 48. — dispersos trahere, XV, 151.
Displicet auctori ipsi, quod malo exemplo committitur, XIII, 2. — Albani veteris senectus, XIII, 215. — atrium oculis, XIV, 65. — si fur displiceat Verri, II, 26. — displicuit nasus tuus, VI, 495.
Disponere voces comitum, VII, 44. — avos porticibus, VI, 163. — crinem, VI, 490. — dispositis hamis, XIV, 305.
Dissimilem sui vultum adspicere, X, 192. — rem caussa facit, VIII, 216.— dissimiles veris speluncæ, III, 18. — illis dextræ, XV, 68.
Dissimulet, etsi pulsetur, XVI, 9. — ut dissimules, IX, 70.
Distat, quæ sidera te excipiant, VII, 194. — distet quantum ferrata ab arca sacculus, XI, 26. — distare nec humana carne suillam putant Judæi, XIV, 98.— distantia tenu rima omnia dicas, III, 97.—dogmata Stoica a Cynicis tunica, XIII, 122.
Distendere uterum, VI, 598. — lancem longo pectore, V, 80.
Distinxit nos Otho, III, 159. — distinguitur dies ordine, I, 127. — ille tabula uda, XIV, 289.
Distulit; *vid.* Differt.
Diu, IV, 51; V, 160; VI, 2; VIII, 86; X, 243; XIV, 37.
Diurni longi transversa, VI, 483.
Diversum iter vitæ, VII, 172. — diversa res est, XV, 94. — parte lectis tabellis, XIII, 136. — multum illis, X, 3. — pericula noctis, III, 268. — movebit prælia, VI, 257. — diverso tempore, X, 263. — fato committunt eadem crimina, XIII, 104.—diversæ forte (al. diversa parte) quæ veniant sagittæ, VII, 156. — diversis partibus orbis, IV, 148.
Diverticulo; *vid.* Deverticulo.
Dives erit, magna dormit quæ tertia lecto, II, 60. — avarus, VII, 30. — tibi, pauper amicis, V, 113. — sit formosa, decens, dives, etc. VI, 162. — intolerabilius nihil quam femina dives, VI, 460. — qui fieri vult, et cito vult fieri, XIV, 176. — vehetur turba cedente, III, 239. — divitis ullum secretum esse putas? IX, 102. — orbi testamentum, VI, 548. — acres urticæ puellæ, etc. XI, 166. — Nili ostia, XIII, 27. — servi filius, III, 131. — divites ac nobiles se decere putant, quæ turpia sunt pauperibus, VIII, 181, 182; XI, 174 sq. *N.*—divitibus nunc nulla cœnandi voluptas, nisi, etc. XI, 120 sq. — nostris acceptissima gens Græca, III, 58. — responsa dabunt, VI, 585.
Dividuos Curios ostendere, VIII, 4. *V. L.*
Divina Philippica, X, 125. — carmina Codri, III, 207. — tomacula porci, X, 355. — divinorum capaces soli homines, XV, 144.
Divinat ut fanaticus, IV, 124.
Divinationum genera, VI, 511 seq. *N.*
Divitiæ vincant, I, 110. — molles fregerunt sæcula, VI, 300. — noxiæ, X, 12 seq. — prima fere vota, X, 24. — Narcissi, XIV, 329. — divitiarum majestas, I, 112. — divitias tot per tormenta coactas, XIV, 135. — omni crimine acquirere, XIV, 238.
Divortii formulæ, VI, 146. *N.*

— divortia primum Romæ interdicta, VI, 146. *N.*

Divorum rivales (imperatores), VI, 115. — divum hominumque fidem clamore ciemus, XIII, 31. — antiquissime, Jane, VI, 393.

Dixit; *vid.* Dicis.

Do quod, accipe, VII, 165. — quid das, ut Cossum aliquando salutes? III, 184. — dat veniam corvis, II, 63. — furor ipse veniam, II, 19. — præcepta, XIII, 19. — libertatem, XIV, 230. — pœnas, III, 279. — trulla crepitum, III, 108. — cinædis ferre ceras ad mœchum, XIV, 30. — damus veniam ibi fortunæ, XI, 174. — honores, fasces, VIII, 70; X, 78. — dant proceres, VII, 90. — dabat si hostia novam carnem, XI 85. — deinde illa dedi, IX, 39. — dedisti civem patriæ, XIV, 70. — ipse scintillas ignis, XIV, 244. — fortasse pignus digito, VI, 27. — utile consilium, IX, 124. — dedit utrumque leto ingenii fons, X, 119. — natura portus, XII, 79. — hanc contagio labem et dabit in plures, II, 78. — tribus patruis aconita, I, 158. — quadringenta sestertia Gracchus, II, 117. — bis quingenta, VI, 137. — hunc olim, VI, 157. — hunc Agrippa sorori, VI, 158. — modum, VI, 359. — opera, VI, 383. — locum, VI, 542. — candida scrofa nomen Albæ, XII, 73. — lacrimas, XV, 133. — dedimus, quod famæ opponere possis, IX, 86. — consilium Syllæ, ut privatus dormiret, I, 16. — dederat Campania febres optandas Pompeio, X, 283. — dabo thura laribus, XII, 90. — dabit invidiosa solatia sanguis, XIII, 179. — in plures, II, 79. — libros, III, 219. — pocula, V, 53. — affectus, VI, 214. — responsa, VI, 586. — quantum dabit acta legenti, VII, 104. — sibi dabit ipse rudem, VII, 171. — vestigia in laqueum, XIII, 244. — jam semesum leporem, V, 166. — nemo, VII, 45. — histrio, quod non dant proceres, VII, 90. — vina puer, XI, 159. — convivium nostrum alios ludos, XI, 177. — hanc altaribus, XII, 119. — omnia breviter Pacuvio, XII, 125. — dabunt dî aptissima, X, 349. — responsa, VI, 585. — servis regna, VII, 201. — finem animæ non gladii, etc. X, 164. — dederit cur multa puellæ, II, 59. — hora quam dederit, VI, 581. — nemo Ciceroni ducentos numos, VII, 140. — quum Servilia numos, X, 319. — se tibi similem, XIV, 52. — det mandata, VI, 354. — daret ut tutos somnos fiducia collata, XV, 155. — quis daret historico, VII, 104. — dedisset utinam his potius nugis tota illa sævitiæ tempora, IV, 150. — da aliquid, quod titulis incidere possim, VIII, 68. — da nunc et volucrem, X, 43. — da spatium vitæ, da multos, Jupiter, annos, X, 188. — da prætori, da deinde tribuno, I, 101. — veniam, V, 42. — Trebio, V, 135. — testem, III, 137; XVI, 29. — dare vela phaselis, XV, 127. — quod tibi ipse possis, X, 363. — epulum, III, 229. — majus quid numina possunt? VI, 568. — libertos, VII, 43. — suam (faciem), X, 295. — partem, XIII, 187. — veniam, XV, 103. — mollissima corda, XV, 132. — signa, XV, 155. — daturos exempla magna, X, 49. — datur judex, XVI, 13. — si quando, V, 40. — muræna, V, 99. — vestris alveolis oleum illud, etc. V, 88. — quod pro prima nocte, VI, 204. — jus, XVI, 52. — dabantur jugera, XIV, 163. — dabitur mora parvula, X, 340. — tibi longum vitæ tempus, XIV, 158. — Æmilio, VII, 124. — vellus, XII, 4. — dabuntur decies centena, X, 335. — detur si similis permutatio, VI,

653. — dentur quæ tempora lucro, VI, 571. — si libera populo suffragia, VIII, 211. — darentur si qua sulfura, II, 157. — dari poma, V, 150. — data pœna hæc diu viventibus, X, 243. — fata ipsis quoque sepulcris, X, 146. — datum privigno venenum, VI, 134.

Doces declamare, VII, 150. — spoliare, XIV, 237. — docet rectum Sapientia, XIII, 189. — sævire, XIV, 18. — votum insatiabile acquirendi, XIV, 125. — deducere lanam, VII, 224. — docuit Gallia caussidicos Britannos, XV, 111. — doceat quanti Chrysogonus, VII, 176. — docentis culpa, VII, 158. — doctus spectare lacunar, I, 56. — Palæmon, VII, 215. — docta nimis cupit videri, VI, 445.

Dociles sumus omnes imitandis turpibus, XIV, 40.

Docte componit fercula, VII, 184.

Doctoris Trypheri, etc. XI, 137.

Dogmata Stoica, XIII, 121.

Dolabella inde est, VIII, 105.

Dolabra munire castra, VIII, 248.

Dolato confisus ligno, XII, 57.

Dolet quidquid, exue, XI, 188. — flet, nec dolet, III, 102. — ut doleas, hoc agit, V, 157.

Dolia in alta deciderit serpens, VI, 431. — Cynici non ardent, XIV, 308. — quis plura linit victuro musto, IX, 58.

Dolo cœpta incendia, XIII, 146.

Dolor viri flagrantior æquo non debet esse, XIII, 12. — ille solus patriam fugientibus, caruisse anno Circensibus, XI, 52. — plus exigit interdum, quam lex ulla, X, 315. — doloris justa caussa, IX, 90. — dolorem lateris pati, XIII, 229. — nemo fingit in hoc casu, XIII, 131. — lex dolori concessit, X, 315.

Domestica olim febris, IX, 17. — castra, X, 95. — exempla, XIV, 32. — tela seditioni, XV, 64.

Dominus et domini rex, V, 137. — frumenti, XIV, 293. — pretio si vincitur ullo, XIV, 145. — gestatur, VII, 179. — domini stomachus fervet vino ciboque, V, 49. — per Junonem, II, 98. — gladiis festinata mors, IV, 96. — cultris collum præbet, X, 269. — instantis virgamque tenentis vox, XIV, 63. — domino servatur panis tener, V, 71. — fertur squilla, V, 81. — erit mullus, V, 92. — ponetur boletus, V, 147. — dominum in jus trahere, X, 88. — se fecisse unius lacertæ, est aliquid, III, 231. — ad dominum veterem debere reverti piscem, IV, 52. — ne pudeat dominum monstrare tabernæ, II, 42. — jubet feriri, VI, 417. — regemque salutat, VIII, 161. — qui foderit, IX, 46. — domini tres casæ, unus vernula, XIV, 169. — futuri magnarum domuum, III, 72. — dominos mutare, VIII, 65. — spelunca quum clauderet, VI, 4. — in dominos crimen componere, IX, 111. — dominis Cirrhæ Nysæque, VII, 64. — a talibus, XI, 42. — coram dominis consumitur pecunia, XI, 47. — domina sub hasta caput præbere venale, III, 33. — a domina factus spado... dormiat cum domina, VI, 376, 377. — dominæ vox, IX, 78. — femur, VI, 423. — dominam ferre potes? VI, 30. — domini ac reges patroni appellantur a clientibus, I, 136. *N.* — domini vocantur Imperatores et dii, ut deæ dominæ, IV, 70, 71, 96. *N.* — dominæ voce moveri, VI, 530. — inter dominas, VI, 323.

Domitianus calvus Nero, IV, 38. — Juliam fratris filiam corrupit, eique mortis caussa fuit, coactæ conceptum abigere, II, 29 seq. *N.* — concilium Patrum habuit in Albano suo super rhombo pisce, IV, 28 et 154. — adulter tragico pollutus concubitu leges revocabat amaras omnibus, etc. II, 29 sq. IV, 12. — Minervæ in Albano

instituit sacerdotes Albanos seu Flaviales, II, 84 seq. — acerbus morum judex idemque incestus, IV, 12. — ultimus Flavius laceravit semianimum orbem, IV, 37. — clades et pestis, IV, 84. — pontifex summus, IV, 46. — dominus ac deus appellari voluit, IV, 70, 71. — bella gessit cum Dacis, Cattis, etc. IV, 147; VIII, 51. — tyrannus periit post cædem Lamiarum, et postquam cerdonibus esse timendus cœperat, IV, 150 sq. — fovit poetas, VII, 1. — mares castrari vetuit, VI, 368. *N.* — *Ubique vid. Notas.*

Domiti ante pedes longum pone syrma Thyestæ, VIII, 228.

Domo; domat aere custodes, VI, 235. — domitum leonem emere, VII, 77. — domito monte, XI, 89. — domiti Batavi, VIII, 51. — domitos deduxit ad sua flagra Quirites, X, 109.

Domus tota una rheda componitur, III, 10. — plena libis genialibus, III, 187. — quanticumque, VII, 184. — secura patellas jam lavat, III, 261. — privata quid fecerit, VI, 114. — longe ferrata servire jubetur, VII, 41. — horrida ac veteres imitata Sabinas, X, 299. — qualis, tales cibi, XI, 99. — una sufficit nosse volenti mores hominum, XIII, 160. — optima paratur Soræ, III, 224. — magna Asturici, III, 212. — humilis non capit has nugas, XI, 169. — quæque maxima plena servis superbis, V, 66. — Cynici, XIV, 310. — Veneris, IV, 40. — præfectura non mitior Sicula aula, VI, 486. — vela pendentia, VI, 228. — clade semper renovata, X, 244. — dedecus, X, 342. — plena tunc omnis, VIII, 99. — nota, I, 7. — scire volunt secreta, III, 113. — immemor, VI, 85. — majore gemitu, XIII, 130. — incrementa, XIV, 259. — domi res angusta obstat virtutibus, III, 165. — res ampla, XII, 10. — fumus panisque, I, 120. — quando vult formosa videri, VI, 465. — pone lauros, X, 65. — si qua illi est nubilis Iphigenia, XII, 119. — licet plura videret fraga, XIII, 57. — quod non est et habet vicinus, ematur, VI, 152. — longa redimicula sumunt, II, 84. — multis res angusta, VI, 357. — natas, XI, 117. — domum pone, XI, 189. — reverti, XIV, 282. — domum repetam, XII, 87. — sanctam filius omni adspiciat sine labe, vitioque carentem, XIV, 69. — inde (mittentur), XIV, 148. — domuum magnarum viscera, III, 72. — domos permutat, VI, 225. — ædificare, XV, 153. — totas evertere optantibus ipsis di faciles, X, 7. — parvas præbet spelunca, VI, 3. — abeunt, VI, 312. — domibus flammas parastis, VIII, 232. — in multis, IX, 80. — domibus clausis, III, 303. — altis, VI, 607. — cum prole domoque, XIII, 206.

Dona populorum, XIII, 149. — sua reddit labori, XVI, 57.

Donat Calvinæ tantum, III, 133. — vasa novissima athletis, VI, 356. — ipsi vestes, VI, 519. — lumbos exhausti clientis jugeribus, IX, 59. — illi summas curules, X, 91. — unum civem Sibyllæ, III, 3. — donant arcana cylindros, II, 61. — donavit bona præsepibus, I, 59. — ignem terris Prometheus, XV, 86. — donabis nil unquam invita conjuge, VI, 212. — dones ista puellis, VI, 191. — donet qui amico, stultum esse, XIV, 235. — qui marmora, III, 215. — quod Quintillæ, habet, VII, 75. — donaret si tibi Deus quadringenta, V, 133. — dona Veneris marito hæc, VII, 25. — tibi gratam requiem, XI, 182. — quot donaverit urnas, VII, 236. — donare parati, IX, 49. — donandi gloria major olim habebatur et titulis et fascibus, V, 110. — donabitur, ne

pereat, IV, 55. — donanda crudis mustacea, VI, 203.

Donec, V, 121; VI, 484; X, 162; XIII, 158.

Dorica Ancon, IV, 40.

Dorida cultam palliolo agit comœdus, III, 94.

Dormis lex Julia? II, 37. — dormit quæ tertia magno lecto, dives erit, II, 60. — tecum pusio, VI, 34. — parvula in segmentatis cunis, VI, 89. — dormiet intus, III, 241. — dormiat ille spado cum domina, VI, 376. — dormiret ut privatus altum, consilium dedimus Syllæ, I, 17. — dormire securos jubet pendente ruina villicus, III, 196. — non aliter poterit, III, 281. — virum quum senserat uxor, VI, 116. — incipis ortu Luciferi, VIII, 11. — quem patitur corruptor, etc. I, 77. — dormitur minimum in lecto, in quo nupta jacet, VI, 269. — magnis opibus in urbe, III, 235.

Dormitat adulter? VI, 329.

Dorsa ferre cohortes, XII, 109.

Dos ingens, non solennis, olim fuere quadringenta sestertia, II, 117. *N.* VI, 137. *N.* X, 335. *N.* — dotem Cornicini dedit Gracchus, II, 117. — a dote veniunt sagittæ, VI, 139. — in dote numeras triumphos, VI, 169. — cum dote mortifera si limina subit, XIV, 221.

Drillopotæ qui, II, 95. *N.*

Drusus moribus esto, VIII, 21. — Druso vitulisque marinis eripient somnum, III, 238. — Drusorum alto stemmate tumes, VIII, 40.

Dubie non provocat, VI, 375. — nec dubie, XIV, 111.

Dubitas deducere, etc. III, 136; IV, 50; IX, 99, 110; XIII, 200. — non dubitant vendere sua funera, VIII, 194. — nec dubitabat argentum mittere, XII, 43. — i nunc, et dubita, VI, 306. — cur dubitem, I, 103. — ne dubites, XV, 89. — an dubitet? XIII, 153. — quis dubitet, Senecam præferre Neroni? VIII, 212. — non dubitet Ladas optare locupletem podagram, XIII, 97.

Dubius haud furor, XIV, 136. — dubium ad nomen venit cum grandi codice, VII, 110. — nil, X, 82. — dubiam facientia carmina palmam, XI, 179. — dubia pro libertate, VII, 116; VIII, 263. — dubii ægri; XIII, 124. — dubiis sideribus, V, 22.

Ducentos numos nemo Ciceroni dederit, VII, 139.

Ducit ad scelus atque nefas purpura, XIV, 188. — uxorem, VI, 28. — livorem uva conspecta ab uva, II, 81. — præputia adulter, VI, 238. — sextarium de œnophoro, VI, 428. — sortes, VI, 583. — sulcos in tenui pulvere, VII, 49. — mores teneros ceu pollice, VII, 237. — nemo habendum inter curas et seria, XI, 93. — niveam agnam reginæ, XII, 3. — ducunt pensa meliora Parcæ benigna manu, XII, 65. — ebur ad aras, XII, 112. — hos quoque felices, XIII, 20. — bracteolam de Castore, XIII, 152. — reliquos fugienda patrum vestigia, XIV, 36. — duxerat temetum, XV, 25. — duc in Capitolia bovem, X, 65. — ducat uxorem spado, I, 22. — ducere matris ubera, XII, 9. — ducendi (uxorem) nulla videtur caussa, VI, 201. — ducitur funus, I, 146. — Sejanus unco, X, 66. — duceris planta, V, 125. — ducenda funera, X, 240. — ductus casus e medio fortunæ acervo, XIII, 10. — ducta Falerno ruga, XIII, 216. — ducti cæca cupidine, X, 351. — ductis per terram digitis, XV, 91.

Dudum vigilantibus, III, 129; III, 317; X, 334.

Duelli sero pœnitet, I, 169.

Dulcedine famæ succensus, VII, 39. — tanta captus, VII, 84.

Dulcis Hymettus, XIII, 185. — heres, VI, 38. — dulce caducum, IX, 88. — dulcior hæc lux natali die, XII, 1. — filia filio, V, 139.

Dum, Dummodo; — sibi nobilior videtur, VI, 176. — tubera mittas, V, 119. — tu sis similis Æacidæ, VIII, 269. — dum bibimus, dum serta poscimus, obrepit senectus, IX, 128. — dum jacet, X, 86. — dum membra sufficiunt galeæ, dumque ardent sanguine, XI, 5, 6. — dummodo vel cæcus teneam nummos, XIII, 94. — non pereat, VII, 222. — *Conf.* I, 60; III, 10, 26, 27; V, 54, 94, 100, 101; VI, 429; VII, 233; VIII, 154; IX, 4; X, 340; XIV, 92, 95, 302; VII, 225.

Duo funera, IV, 109. — Anticatones, VI, 338. — sestertia sufficient, VII, 187. — fortes, IX, 142. — propter lintea, XIV, 22. — crura, XVI, 24. — duæ sorores, VI, 20. — duas tantum res anxius optat populus, X, 80. — pectora non admittentia curas, VII, 65. — duos post menses, V, 15. — tunc duos? VI, 641, 642. — sume duos equites, XIV, 326.

Durat nullius fibula, VI, 379. — duret hæc in tempora, X, 254. — durate, IX, 69.

Durus Hannibal, VII, 161. *V. L.* — durum est conscendere navim, si jubeat conjux, VI, 98. — vinum, I, 69. *N.* — jam Bromium, VI, 377. — Catonem timere, XI, 90. — duri pastoris filius, XI, 151. — duri crassique coloris togæ, IX, 29. — duro cucullo, III, 170. — assere ferit, III, 245. — duræ manus, VI, 290. — per brachia setæ, II, 11. — duros rudentes gaudet tractare, VI, 102. — dura flagra, V, 172. — duris temporibus, IV, 80; X, 15. *V. L.* — durior pauperibus Romæ conatus, III, 165. — frons populi hujus, VIII, 189. — durius nil habet in se paupertas, III, 152.

Dux magnus, IV, 145. — ducis est occidere Galbam, II, 104. — indulgentia, VII, 21. — ipsius hoc referre videtur, XVI, 58. — ducem luscum Gætula bellua portat, X, 158. — duce in summo quot libras invenies? X, 147. — duces consedere, VII, 115. — signa et castra movebant, VIII, 12. — ducibus ac primoribus, XV, 40. — paludatis, VI, 400. — nostris parere, XII, 108.

Duxit; *vid.* Ducit.

EBU ECH

E pleno acervo tollatur, VI, 364. — cælo cecidit, II, 40. *Conf.* IX, 106; XI, 27; XIII, 10.

Ea, Eadem; *vid.* Is, Idem.

Eat; *vid.* Eo.

Ebrietatis imago, VI, 304, 313. *N.*

Ebrius ac petulans, III, 278. — nondum, XV, 24. — ebria Venus, VI, 300.

Ebur Phidiacum, VIII, 103. — grande, etc. XI, 123. — illud ducatur ad aras, XII, 112. — eboris uncia nobis est nulla, XI, 132. — pro ebore attonitus, XIV, 307.

Eburno sceptro surgit, X, 43. — eburnis loculis custoditur, XIII, 139.

Ecce iterum Crispinus, IV, 1. — traditur viro, II, 129. — alius quanto porrexit murmure panem, V, 167. — movet tridentem, VIII, 203. — aliud genus discriminis, XII, 24. — dabit, V, 366. — chorus intrat, VI, 511.

Echini semel adspecti litus dicebat, IV, 143.

Echion citharœdus, VI, 76.

Ediscere Judaicum jus, XIV, 101. — minimas sordes, XIV, 124.

Edo (manduco); edit nil unquam libentius, XV, 88.—Claudius boletum uxoris, post quem nil amplius edit, V, 147, 148. — totum (cadaver) corrosis ossibus, XV, 80. — edendi usus nulli major fuit, IV, 239. — esse parati et sua membra, XV, 102.

Edo (produco, profero); edunt nunc munera, III, 36. — edam, si quis me consulat, XIV, 318. — cur libeat, I, 21. — ederet si mulier vitulum, II, 123. — ede, quid putes? III, 74. — ubi consistas, III, 296. — edere primos vagitus, VII, 195. — primos planctus, X, 261. — edita fundo ostrea, IV, 141.

Educat terra homines nunc malos atque pusillos, XV, 70.

Educit secum asellas, VI, 469. — quos eduxit, quos genuit, X, 236.

Efferre maritos per famam et populum, I, 72. — laudibus, VI, 182. — gregem natorum, VI, 175.— sororem et patruos, VI, 567. — elatam crede nurum, XIV, 220.

Efficiunt omnes manipli consensu magno, ut, XVI, 21. Vid. *V. L.* — effice summam, XIV, 323.

Effigies majorum habeant insignia vocis, VIII, 227.— sacri aurea cercopitheci, XV, 4.—nuda Dei, XI, 106. — inter vestras statuamque Vagelli nullum discrimen, XIII, 119. — ad quas non tantum meiere fas est, I, 131. — deæ longis siphonibus implent, VI, 310. — quo tot bellatorum, VIII, 9. — ante effigies majorum pone mores, VIII, 22.

Effodit saxum sacrum, XVI, 38.

Effugit cantus Siculos, IX, 150.— togam, XI, 204. — pudor ex urbe, XI, 55. — luctum, XIV, 157.

Effundit glacies rupta solibus pisces, IV, 43. — animi secreta, VI, 190. — dextra nequidquam retia, VIII, 205. — curas, X, 78. — imber lapides, XIII, 67. — habenas curriculo, XIV, 230. — pelves, III, 277. *V. L.* — offas patruo similes, II, 33. — bilem, V, 159. — effusis crinibus, VI, 164.

Egeriæ vallis et fons in luco Aricino, III, 12 seq. *N.*

Egestas obsidionis, XV, 96.

Eget corpus aere, VII, 62. — Anticyra, XIII, 97. — curatoris, XIV, 288. — merces cognitione tribuni, VII, 229. — egent sensus prona et terram spectantia, XV, 147. — egentis seu egenti fato vivere, XIV, 137. *V. L.*

Egnatius Celer philosophus delator Bareæ, I, 33. *N.* III, 116.

Ego semper auditor tantum? I, 1. — ego, I, 51, 52, 80, 102, 108; II, 16, 21; III, 5, 81, 289, 321; VI, 452, 629; VIII, 38, 45; IX, 76, 139, 147; XI, 23; XIV, 224. — mihi, I, 3, 7; II, 133; III, 248, 295, 317; IV, 1; VI, 283, 393, 454; VIII, 23, 38, 55, 141, 162; IX, 1, 27, 77, 125, 139, 145; X, 68, 226; XI, 60, 193; XII, 1; XIV, 153; XV, 98; XVI, 18, 37.—mi fuit obvius, X, 82. — me, III, 46, 81, 286, 320; VIII, 125, 187; IX, 83, 87, 143, 148; X, 122; XI, 130; XIII, 102; XIV, 154, 317; XVI, 3. — nos agimus, II, 51. — nos, I, 15, 112, 159; III, 75, 159, 193; V, 168; VIII, 162; IX, 5; XIII, 31, etc.—nostri memor, III, 318. — nobis, II, 121; III, 72, 126, 243; VI, 147; VIII, 70; IX, 115; X, 348; XI, 131; XIV, 40, 187; XV, 149. — nobiscum, I, 101.

Egregius civis, VIII, 28. — cœnat, XI, 12. — fons, XII, 41. — vates, VII, 53. — artifex acquirendi, XIV, 115. — egregii corporis filius, X, 296. — egregium sanctumque virum si cerno, etc. XIII, 64. — egregiam

voluptatem monstro, XIV, 256. — egregios vis certe equites, X, 95. — egregias Lateranorum ædes obsidet, X, 17.

Egressa uxor prima luce, XI, 184. — egressi finem legemque, VI, 635.

Ejectum ruborem de fronte recepit, XIII, 242.— ejectis Camenis, III, 16.

Elapsum ex vivariis piscem dicere, IV, 52.

Electræ jugulo se non polluit Orestes, VIII, 218.

Electrum; pro electro attonitus, XIV, 307. *Conf.* V, 38. *N.*

Elegos impune recitaverit, I, 4.

Elemento (igni) gratulor, XV, 86. — elementa vitiorum, XIV, 123. — per omnia quærunt gustus, XI, 14. — elementis paribus, XIV, 17.

Elenchos magnos auribus extensis commisit, VI, 459.

Elephanti non venales Romæ, XII, 102. — furva gente petiti arboribus Rutulis et Turni agro pascuntur, XII, 104 sq. *N.*—albi et maximi in India, X, 150; XI, 123 sq. *N.* — eorum grande ebur dentibus ex illis, quos mittit porta, Syenes, et Mauri et Indus, XI, 123 seq. *N.*

Eliceret cui non risum? VII, 212.

Elige, quidnam putes, X, 329.

Elisæ seu *Elissæ* perituræ ignoscere, VI, 435.

Elixi vervecis labra, III, 294. — nati sinciput, XIII, 85.

Eloquium vocale nectit canoris modis, VII, 19.—Demosthenis, X, 114. — eloquio perit orator, X, 118. — fidimus? VII, 139.

Elpenora grunnisse crediderim, XV, 22.

Elusus creditor, XI, 9.

Eluviem siccandam conducere facile est, III, 32.

Elvinam Cererem, III, 320. *V. L.* et *N.*

Emblemata poculorum, I, 76. *N.*

Emendat hæc servulus semodio scobis, XIV, 67. *V. L.*

Emergunt haud facile, quorum virtutibus obstat res angusta domi, III, 164. — emergere se ex malis, X, 56. *N.*

Emerita cesset acu, VI, 498.

Eminus minatur hastile, VII, 128.

Emis unde hæc? II, 41. — emit Aristotelem, II, 6. — ædes, IV, 7.— mullum sex millibus, IV, 15. — sibi, IV, 22.—quod captator Lenas, V, 98. — eme quod Mithridates composuit, XIV, 252. — emeret leonem, VII, 76. — emere quis auderet? IV, 47. — empturus pueros, etc. VII, 133.— emitur libertas, VI, 140.—quod domi non est et habet vicinus, VI, 152.— emi fortasse minoris potuit piscator quam piscis, IV, 26. — pluris, XI, 16. — emitur quidquid, VI, 466.— nihil, hæc si nolet, emetur, VI, 213. — quum piscis emetur, XI, 36.— emptus tot millibus puer, V, 60. — emptos calices porriget puer, XI, 145. — emendus miseris ignis, I, 134. — erit alter puer, IX, 66.

Emittere lapidem, XV, 67.

Emolumenta laborum nulla, III, 22. — sacramentorum, XVI, 35.

Emptor veneni, VIII, 17. — callidus Olynthi, XII, 47.

Emundat hæc servulus semodio scobis, XIV, 67.

Emungeris sæpe, VI, 147.

En animam et mentem, VI, 531. — habitum, II, 72. — cui tu mittas succina grandia, IX, 50.

Enceladi gremio quis affert quantum? etc. VII, 215.

Endoperator Romanus et barbarus, X, 138. — ipse quales epulas glutisse putatur, IV, 29.

Endromiden accipit, III, 103. — Tyriam quis nescit? VI, 246.

Endymion tuus, X, 318.

Enim (enimvero) hujus stat currus

aheneus, VII, 125. *V. L.* — nec enim, neque enim (etiam), I, 89; XI, 30. *N.* *Vid.* I, 48; II, 8, 65; III, 15, 132, 208; IV, 41; V, 163; VI, 179, 196, 530; VII, 2; VIII, 29, 72, 201, 220, 257; IX, 22, 84, 110, 126; X, 4, 141; XI, 2, 38; XII, 115; XIII, 98, 202, 234; XIV, 73, 109; XV, 26, 97, etc.

Ennosigæum vinxerat compedibus Xerxes, X, 182.

Ense velut stricto, I, 165.

Enthymema curvum seu curtum torqueat sermone rotato, VI, 450.

Eo; it nova nec tristis fabula per cunctas cœnas, I, 145. — ibat non melior vultu, IV, 104. — ad cœnam intestatus, III, 274. — sanguis, XII, 14. — ad has epulas solito maturius, XI, 88. — ibit ad Ægypti finem, VI, 527. — pariter, VI, 576. — in cælum, si jusseris, Græculus esuriens, III, 78. — eat discrimen in tunicas, VI, 521. — i nunc et dubita, VI, 306; X, 310; XII, 57. — i, demens, et sævas curre per Alpes, X, 166. — ite, profanæ, II, 89. — quibus grata est, etc. III, 66. — pueri, XII, 83. — ire illam viam pergere, XIV, 122. — illuc proponimus, III, 25. — præcipitem jubeat, III, 128. — contrarius vitæ priori videris, IX, 21. — parat curvis unguibus, VIII, 130. — isse Niphatem in populos narrat, VI, 409. — euntem in prælia turrim ferre, XII, 110. — itur ad casum tabulæ, I, 89. — ad Atridem, IV, 65. — eundum est, III, 316.

Ephebum deformem nullus castravit tyrannus, X, 306. — ephebis cunctis mollior, II, 164.

Ἐφέλκεται, IX, 37.

Ephemeridas tritas cernis, VI, 574.

Epicurus lætus plantaribus exigui horti, XIII, 122; XIV, 319.

Epimenia seu epimænia, epimenidia, epimenida, epimendia Maurorum bulbi, VII, 120. Vid. *V. L.*

Epiredia collo trahunt, VIII, 66.

Epistola tanquam anxia venisset præcipiti pinna, IV, 149. — verbosa et grandis venit a Capreis, X, 71. — Veneris si nos commendet Marti, XVI, 5.

Eponam jurat solam et facies ad præsepia pictas, VIII, 157.

Epota flumina, X, 177.

Eppia; vid. *Hippia.*

Epulas quales glutisse putamus ipsum? IV, 28. — ad has solito maturius ibat consul, XI, 88. — epulis his dignus, V, 173.

Epulum dare centum unde possis Pythagoreis, III, 229.

Equæ partus tanti, VI, 626. — equarum grex parvus, VIII, 108.

Eques municipalis, VIII, 238. — verna, IX, 10. — jacet in servi complexibus, aut equitis, VI, 279. — equites Asiani, Cappadoces et Bithyni, VII, 14, 15. — egregii, X, 95. — duos sume, XIV, 326. — equitum princeps, IV, 32. — cum sanguine mixtos patres lacerat, VI, 625. — cum dictatore magistros, VIII, 8. — census, III, 155; XIV, 323 sq. *N.*

Equestri de pulvino, III, 154. — censu, III, 155; XIV, 323 sq. *N.*

Equitant in vices, VI, 311.

Equus gauderet phaleris, XI, 103. — equum sic laudamus volucrem, etc. VIII, 58. — equos flexit per hunc campum, I, 20. — deorum adspicere, VII, 67.

Erepet genibus cruentis totum agrum, VI, 526.

Erga filiolum tristibus medicis, VI, 389.

Ergastula tota, VI, 151. — Tusca, VIII, 180. — inscripta, XIV, 24.

Ergo impune mihi recitaverit ille, I, 3. — nil optabunt homines, X, 346. — et nos manum ferulæ subduximus, I, 15. — *Vid.* I, 109, 158, 168; II, 15, 131; III, 104, 276, 281, 318; IV, 55, 73; V, 15, 97, 158; VI, 175,

224, 371, 432, 532; VII, 171; VIII, 36, 67, 208; IX, 82, 101, 114; X, 54, 103, 159, 310; XI, 17, 21, 99, 129; XII, 126; XIII, 204; XIV, 64, 79, 92, 244, 323; XV, 62, 71, 134, 171; XVI, 22, 54.

Erigit nudum vultum ad spectacula, VIII, 206. — villas, I, 94. — nullas numorum ereximus aras, I, 114. — erexit ad hoc se endoperator Romanus, etc. X, 139. — janua longos ramos, XII, 91. — erectum ligonem referens, XI, 89.—erecta planta consurgit ad oscula, VI, 507.—erectas in terga sudes cernis, IV, 128.

Erimarchus (Hermarcus, Erimanthus), III, 120.

Erinnys qualis confundat Rutulum, VII, 68.

Eriphylæ tibi occurrent multæ, VI, 655.

Eripuit illum sævus exitus, X, 127. — quando fortior leo vitam leoni? XV, 161. — eripient convicia somnum Druso, III, 238. — quum eripiat Pansa, quidquid tibi Natta reliquit, VIII, 95. — eripietur pater armenti, VIII, 109.

Errat per puppim, VI, 101.

Erroris nebula, X, 4. — errorem fovisti, VIII, 165. — errores omnes exuit, XIII, 188.—erroribus modicis æquos mores præcipit, XIV, 15.

Erubuit hæc, ceu fastidita, repulso, X, 326.

Eruca tu tibi tunc places (al. uruca, huruca, curruca), VI, 276. — erucis inprime dentem, IX, 134.

Escaria mille, XII, 46.

Esquilias petunt, III, 71. — gelidas cucurri, V, 78. — a ferventi migrare Subura, XI, 51.

Esseda Britanna ac Belgica, IV, 126. *N.*

Esurit Statius, nisi, VII, 87. — esuriens Græculus in cælum, jusseris, ibit, III, 78. — Clio, VII, 7. — ramus Pisææ olivæ, XIII, 99. — ipse quoque, XIV, 127.

Et, copula sæpe omissa, IV, 63. *V. L.* — *Vid.* I, 6, 8, 13, 15, et alibi passim.

Et pro etiam, VIII, 61, 88, 117.

Etenim, VIII, 110; XIV, 38; XVI, 4.

Etiam, II, 69; V, 91; VI, 192; VIII, 186; IX, 26; XI, 36, 92; XII, 38; XIV, 161.

Etruscum aurum, V, 164.

Etsi, I, 113; XII, 119.

Euganea mollior agna, VIII, 15.

Euhoe, VII, 62. *V. L.*

Eumenidum vultu terretur et igni, XIV, 285.

Eunucho Bromium committere, VI, 378. — eunuchum se ipse facit Castor, XII, 35. — eunuchi imbelles eas delectant, VI, 366.

Euoe quum dicit Horatius, satur est, VII, 62.

Euphranoris aliquid præclarum, III, 217.

Euphraten petit juvenis, VIII, 51. — ad Euphraten natus, I, 104.

Europen vocamus parvam extortamque puellam, VIII, 34.

Eurus dejecerat nucem, XI, 119. — in Eurum sævire flagellis, X, 180. — Euro valentius fatum, XII, 63. — Euros submovet pellibus inversis, XIV, 186.

Euryalum mirmillonem exprimat, VI, 81.

Evadit solers Ulixes per aciem Polyphemi, IX, 65. — Libitinam æger, XII, 122. — damno testiculorum, XII, 35. — evasisse cur hos putes, XIII, 193. — evasi fulguris ictum, XII, 18.

Evandrum habebis, conviva, venies Tirynthius, XI, 61.

Evehit in cælum, I, 38.

Eventum panni, XI, 196.

Evertit quid Crassos? X, 108. —

— domos totas, X, 7. — evertentibus undis alternum puppis latus, XII, 31. — eversum fudit super agmina montem, III, 258. — eversa vidit omnia, X, 266. — eversis urbibus, XI, 101.

Ex quo, VI, 294; X, 77; I, 81; XIV, 261. — ex nobis geniti, XIV, 40. *Conf.* II, 36; III, 139; IV, 134; V, 134; VI, 451; VII, 216; IX, 83; X, 39, 63; XI, 55, 117, 124, 132; XIII, 24; XIV, 204.

Exæquet montibus aurum, nec amet quemquam, etc. XII, 130.

Exagitare qua Tisiphone, quibus colubris, dic, VI, 29. — exagitata procul femina, II, 88.

Examen apium, XIII, 68.

Exanimante tuba, I, 169. *V. L.*

Exanimes primo murmure cæli, XIII, 224.

Exarsit forma, VI, 103.

Exaudiet vix cornicines, X, 214. — exaudita numinibus vota, X, 111.

Excanduit Cressa, X, 327.

Excelsi ministri, V, 83. — excelsæ turris tabulata, X, 106.

Excerpere inde, quod securus ames, VI, 62.

Excidet de temone, IV, 127.

Excipit illa famam, VI, 409. — Cimbros et summa pericula rerum, VIII, 250. — intrantes blanda, VI, 125. — excipiant quæ sidera te, VII, 195. — excipiet me tironem porta, XVI, 3. — excipitur cachinno, XI, 3.

Excitat foculum bucca, III, 262. — pater juvenem, XIV, 191. — vox blanda inguen, VI, 196.

Exclamas miser, ut Stentor vel Gradivus Homericus, XIII, 112. — exclamat, unde venis, III, 292. — exclamare summum dominæ femur coegit aliptes, VI, 423. — libet, quod populus clamat, VIII, 29.

Excludetur amicus, VI, 214. — exclusi patres, IV, 64.

Excudere gladios, XV, 168. *V. L.*

Excusat tale, XV, 115. — excusaturos amicos excusemus, XVI, 28.

Excutias verum, VI, 143. — excussos dentes ostendere, XVI, 10.

Exemplum miserabile cibi, XV 98. — detestabile, II, 48. — rarum ac memorabile magni gutturis, II, 114. — vitæ a cornice secundæ, X, 247. — quod produxerit feritas nostro ævo, XV, 32. — exemplo malo quodcumque committitur, displicet ipsi auctori, XIII, 1. — exempla hæc para felicibus, IX, 135. — magna daturos monstrat, X, 49. — novorum fatorum, VII, 189. — domestica vitiorum velocius et citius nos corrumpunt, XIV, 32. — nulla beati pauperis esse putat, XIV, 120. — exemplis adeo fœdis adeoque pudendis utimur, VIII, 183. — acribus videor te cludere, XIV, 322.

Exeo nulli comes, III, 47. — exit talibus a dominis post cuncta novissimus annulus, XI, 42. — exeat, si pudor est, III, 153. — *exi* horrendum intonat, VI, 484. — dicit libertus, VI, 146. — exire jubentur proceres, IV, 144.

Exercere avaritiam inviti jubentur juvenes, XIV, 108. — acies, XV, 60. — artes, XV, 145.

Exercitibus præponere, X, 92.

Exhalasset animam, X, 281.

Exhausta arca, VI, 363. — ossa regum vacuis medullis, VIII, 90. — exhausti clientis lumbos donare jugeribus, IX, 59.

Exhorruit mortem, VIII, 195.

Exigit a te munuscula, VI, 35. — dolor interdum plus, X, 314. — exigite, ut, etc. VII, 237; XIII, 36. — pœnas, X, 84, 187, 313.

Exiguus nervus, X, 205. — cibus, XIV, 301. — exiguæ ofellæ, XI, 144. — exigui horti, XIII, 123. — ruris

farra, XIV, 155. — animi voluptas ultio, XIII, 190. — exiguam partem cœnæ putemus, IV, 30. — particulam malorum ferre, XIII, 13. — exiguum de veneno, III, 123. — exigua patella cœna feralis, V, 85. — summa vendet perjuria, XIV, 219. — exiguas res despicit, XI, 131. — exiguis aliquid deterere, III, 24. — tabulis beatus, I, 68. — pretiis mutare dominos, VIII, 66.

Eximie cœnat, XI, 1.

Eximius citharœdus, X, 211.

Exitus si nullus placet de multis, VI, 33. — sævus illum eripuit, X, 127. — hic est Tongilli, VII, 129. — Carrinatis, VII, 204. — quis est (Hannibalis)? X, 159. — ille utcumque hominis, X, 271. — quis te manet? XI, 39.

Exodium notum redit ad pulpita, III, 175. — exodio Atellanæ risum movet urbicus, VI, 71.

Exorabile numen, XIII, 102.

Exorare Lares thure, farre et corona, IX, 138. — exorata solet concidere loris vicinos, VI, 415.

Exornent ceræ atria, VIII, 19.

Expavere frigus, VI, 361.

Expediam promptius quot amaverit Hippia mœchos, X, 220.

Expende Hannibalem, X, 147. — expendere permittes ipsis numinibus, quid conveniat nobis, X, 347.

Experiar, quid concedatur, I, 170. — numquid, etc. XI, 56. — fortasse exorabile numen, XIII, 103.

Expiet annum, VI, 521.

Explicat se angustum, XII, 55.

Expositum qui nihil soleat deducere, vates, VII, 54. — expositi infantes, VI, 602 seq. *N.*

Exprimat nobilis infans mirmillonem conopeo, VI, 81.

Exquiliæ; vid. *Esquiliæ.*

Exsequiarum pompa, I, 72. *N.* *Conf.* Funus.

Exsilium et carcer, X, 276. — in exsilium fugit, X, 160.

Exsistunt, qui promittant, XII, 101. — exstiterint vestigia, VI, 15.

Exsorbet fletum labellis, VI, 277. — quot viros Maura, X, 223.

Exspectas, ut, VI, 75, 239; XI, 162; XIV, 25. — exspectat cespes festus animalia deis promissa, XII, 3. — serenum, VII, 180. — creditor hos, XI, 10. — exspectant quem majora discrimina, X, 311. — quid, quos, etc. II, 115. — opsonia, IV, 64. *V. L.* — exspectes eadem a summo minimoque poeta, I, 14. — nil tale, IV, 22. — exspectent tribuni, I, 109. — exspectare libet, quis impendat, etc. XII, 95. — colus tardas, XIV, 249. — focos, XV, 83. — exspectate cicadas, IX, 69. — exspectantibus illam lacrymis, VI, 273. — exspectandus erit annus, XVI, 42. — exspectanda aliunde præsidia, VII, 22. — exspectatur in hortis, VI, 488. — exspectata diu provincia, VIII, 87. — exspectatos ac jussos crescere primum testiculos... rupit Heliodorus, VI, 371.

Exspiravit quando aper dentibus apri? XV, 162.

Exspuit vina, XIII, 214.

Exstinctus passer, Cynthia, VI, 8. — tempore diverso, X, 263. — tota cum prole domoque, XIII, 206. — exstinctæ dextræ corpus non utile, III, 48. — exstinguendus rapitur miser, X, 332.

Exstat minor sacrilegus, XIII, 150. — exstiterant vestigia, VI, 15. — exstantem in curribus prætorem si vidisset, X, 37. — signis cratera debent criminibus, I, 76. *V. L.*

Exsucta ossa regum vacuis medullis, VIII, 90.

Exsul Marius ab octava bibit et fruitur dis iratis, I, 49. — Hyperboreum si dimittatur ad axem, VI, 470. — sæpius mathematicus, VI, 557. —

exsulibus tyrannis, VIII, 261. — magnis frequentes scopulos patietur, XIII, 247.

Exsultat victoria rauco Circo, VIII, 58. — exsultare te reor, XV, 87.

Exsuperans cuncta patrimonia census, X, 13.

Exsurgit mensa geminis lucernis, VI, 305.

Exta catelli rimatur haruspex, VI, 551. — vovere sacellis, X, 355.

Extendit comas, VI, 495. — labellum summa, XIV, 325. — extendere panem digitis, II, 107.—gladios, XV, 168. *V. L.* — extenditur magis sexus alter, XI, 167. — extensum funem quatit hostia, XII, 5. — extentis auribus mulier magnos commisit elenchos, VI, 459. — vestibus prora miserabilis cucurrit, XII, 68.

Extollit Fortuna ex humili ad magna fastigia rerum, III, 40.

Extorquebis ocius illud, ut, etc. VI, 54. — extortam puellam Europen vocamus, VIII, 33.

Extra pocula stantem caprum debent criminibus, I, 76. — vallum ne miles litiget, XVI, 16. — communia te ponendum censes, XIII, 140.

Extremum spatium vitæ, X, 358. — extrema in parte sedentes, VII, 43. — extremi casus, XV, 96.

Extundere gladios, XV, 168.

Exundans fons ingenii, X, 119.

Exuit alas Dædalus, III, 25. — errores, XIII, 188. — ornatum, X, 320. — quidquid dolet, XI, 188.

Exuviæ bellorum, X, 133.

FAB FAC

Fabas ventri non indulsit Pythagoras, XV, 174. *N.*

Faber nemo sederet mediæ noctis ab hora, VII, 223. — volans, I, 54. — fabri primi nescierint gladios extundere, XV, 168. — sandapilarum, VIII, 175. — fabris his crescunt patrimonia, XIV, 116.

Fabius quis nunc erit? VII, 95. — natus in Herculeo lare cur magna gaudeat ara, si cupidus, etc. VIII, 14. — Fabii Gurgitis neptes, VI, 266. — Fabios, XI, 91. — timere planipedes audit, VIII, 191. — Fabiis generosior, II, 146.

Fabrateriæ domus optima paratur, III, 224.

Fabricius recte scribitur, non *Fabritius*, II, 154. *V. L.* — quid sentiret et Curius, II, 154; VI, 82. *N.* — censor quæ notet, IX, 142.—Fabricio defuit, IV, 129. — Fabricios, Fabios timere, etc. XI, 91.

Fabula nova nec tristis it, seu fit per cœnas, I, 145. — repetatur a deverticulo, XV, 72. — fabulæ togatæ, palliatæ et prætextatæ, I, 3. *N.* — a poetis venduntur munerariis et histrionibus, VII, 8. *N.* — fabulæ comparatur vita, XIV, 262. *N.*

Fabulla mœcha, II, 68. *V. L.*

Facetus joco mordente, IX, 10.

Facies, non uxor amatur, VI, 143. — scorti vestiti placet tibi, III, 135. — dicetur, an ulcus? VI, 473. — inde sumit utrumque habitum, IX, 20. — fœda adspectu ridendaque multo pane tumet, VI, 462.—reverenda obscœno minori, VI, 513. — tua computat annos, VI, 199. — una senum, etc. X, 198. — faciem contundere palma, XIII, 128. — prius inspicit, I, 97. — deformis amici cervicibus æquat Herculis, III, 87.—Neptuni radit, XIII, 151.—linit, VI, 481.—non abscondit galea, VIII, 203. *V. L.* — optari

vetat Lucretia, X, 293. — in faciem cubat, III, 280. — extendere panem, II, 107. — o qualis facies, X, 157. — a facie jactare manus, III, 106. — in facie eorum miseræ magnæque amicitiæ pallor sedebat, IV, 74. — non hæret gutta sanguinis, XI, 54. — multa deformia, VI, 107. — facie majoris census vivere, VII, 137. — hac non erat miserabilior Pollio, IX, 6. — recta loqui, VI, 401. — in facie offa, XVI, 11. — ex secunda Sejani toto orbe fiunt urceoli, X, 63. — facies deorum adspicere, VII, 67. — olida ad præsepia pictas jurat, VIII, 157. — in minutas et titulos concisum argentum, XIV, 291. — alias et vultus dimidios adspiceres, XV, 57. — multas cito pingit, IX, 146.

Facile non emergunt, III, 164.

Facilis cuivis rigidi censura cachinni, X, 31. — victoria de madidis, XV, 47. — facile quis est ædem conducere, etc. III, 31. — est, barbato imponere regi, IV, 103. — et pronum est, agere, etc. IX, 43; XIII, 75. — facilem aurem præbere, V, 107. — in aurem stillavit, III, 122. — facili patuerunt cardine valvæ, IV, 63. — facili cui plurima palma fervet (equo), VIII, 58. — haustu diffunditur puteus, III, 227. — faciles dii, X, 8.

Facinus libidinis nullum et crimen abest, VI, 295. — et crimen capilli flexi, VI, 493. — majoris abollæ, III, 115. — quod dignum tam longo admiserit ævo, X, 255. — ipsa peregi, VI, 640. — an hoc illi suaderet Apollo, XIII, 203. — narraret Ulyxes, XV, 14.

Facit indignatio versum, I, 79. — præfectos Pelopea, VII, 92. — nidos arbore, XIV, 80. — injuria agros venales, XIV, 151. — somnum clausa lectica fenestra, III, 242. — quod ille, sciet, IX, 107. — se ipse eunuchum Castor, XII, 35. — navem minorem, XII, 56. — ut sit, XIV, 71. — quosdam rumores, VI, 409. — se lautum atque beatum falso, I, 68. — ridiculos homines paupertas, III, 153. — se dominum unius lacertæ, III, 231. — somnum quibusdam rixa, III, 282. — hæc non Apicius, IV, 23. — tutos Afros a serpentibus, V, 91. — uxor sterilis amicum carum, V, 140. — hoc illos Hyacinthos, VI, 110. — graviora, VI, 134. — quod deferat ipse, VI, 552. — carmina, VII, 28. — versus, VII, 38. — urbem lætam, VII, 83. — quid Nero, VIII, 223. — nil mensura longi nervi, IX, 34. — amicos sportula, X, 46. — palmam dubiam, XI, 179. — patrimonia, XII, 50. — grande operæ pretium, XII, 127. — ira nocentem hunc sexum, VI, 647. — sana scelus ingens, VI, 652. — templa avus, VIII, 143. — vatem animus anxietate carens, VII, 57. — vultum cera, VII, 238. — caussa rem dissimilem, VIII, 214. — quale facit, II, 57. — steriles, VI, 596. — nullus populus, XV, 31. — facimus nos te, Fortuna, deam, X, 366; XIV, 316. — faciunt quid stemmata? VIII, 1. — irati vadimonia, III, 299. — nil pueri, VI, 173. — non illi, quos vicimus, quæ nunc fiunt populi victoris in urbe, II, 162. — hi plura, II, 45. — ora incerta, XV, 137. — feci, clamat Pontia, VI, 638. — quod nec fecit Cleopatra, II, 109. — te participem secreti, III, 52. — fecimus et nos hæc juvenes, VIII, 163. — quid Romæ faciam? III, 41. — faciet quid tibi resinata juventus? VIII, 115. — facient quid non alii, quum tu multicia sumas, II, 66. — quid facient comites, I, 119. — eadem facient minores, I, 148. — cœnas majores, V, 117. — facias quid, talem sortitus servum? VIII, 179. — pejora, XIV, 57. — quid commercia, adspice,

II, 166. — quid die, VI, 475. — equites Asiani... equitesque Bithyni, VII, 14, 15. — ne vicibus, VII, 240. —quum hæc omnia, XI, 176.— convenerat ut faceres quod velles, VI, 282. — faceret invidiam, XV, 123. — faceret quid plus ægrotante viro? VI, 388. — quæ non, quod principis uxor? VI, 617.— feceris tanquam aliquid, propter quod nobilis esses, VIII, 41. — qui fecerit, VI, 114.— nil, VI, 222. — viduam, VI, 405. — si quid dignum censoris, XIV, 50. — fecisset si alter idem, IV, 12. — non aliter quam si fecisset Juno, VI, 619. — fac tertia quadringenta, XIV, 326. — face hoc et esto dives tibi, pauper amicis, V, 112. — facere hoc non possis quinque diebus continuis, XI, 206. — fecisse solœcismum, VI, 456. — nil vetitum volet, XIV, 185. — faciens (sacra) pro populo Laufella, IX, 117. — facturus rabidam orexim sextarius, VI, 428. — unde fit, ut, etc. IV, 98.—factura fulcrum, XI, 95. — fiant octo mariti, VI, 229. — majora, XIV, 117. — non rancidula opsonia his cultellis, XI, 134. — omnia talia, XII, 22. — hic homines, II, 167. — omnia, ut cogaris per lacrymas effundere bilem, V, 158. — ex facie toto orbe secunda urceoli, etc. X, 64. — fies de rhetore consul, si Fortuna volet, VII, 197. — fiet ultima quæstio, III, 140. — varicosus haruspex, VI, 397. — nec mentio damnorum, VI, 508. — legatus, IX, 62. — adulter publicus, X, 311. — adulter dilectæ matronæ, X, 318. — et illius (adulter), quam non amat, X, 320. — domus altera, XIV, 309. — fient, fient ista palam, II, 135, 136. — omnia ad verum, VI, 324. — fias ut declamatio, X, 167. — fiat Glaphyrus pater, VI, 77. — conjugis auctio, VI, 255. — quid in orbe toto, VI, 402. — ne magna injuria, VIII, 121. — fiant obscuri dentes, VI, 145. — fieres, homuncio, quantus ex nihilo, etc. V, 133. — fieri qui vult dives, et cito vult fieri, XIV, 176. — præcones, non turpe putarunt, VII, 6. — quid non posse putes, si, etc. VI, 41. — dominus si vis, V, 138.— vir nollet, VI, 254. — factus siligine molli panis, V, 70. — pretiosior, VI, 157. — spado, VI, 376. — facta est Tusca de Græcula, VI, 186. — facto agmine migrare, etc. III, 162; X, 218. — factas Parthenio lances mittere, XII, 44.— facienda pro vita quædam, non omnia, XV, 108.

Factum tam detestabile, XIII, 126. — facti crimen habet, XIII, 210. — diri conscia mens, XIII, 193. — occulti conscia, VI, 271. — sed nunc factis levioribus, IV, 11. — factis dictisque sanctus, VIII, 25.

Facunda et nuda senectus, VII, 35. — cupit videri, VI, 445. — vox justi Solonis, X, 274. — Gallia, XV, 111. — facundo Cæditio ponente lacernas, XVI, 45. — Quiritem ima plebe facundum invenies, VIII, 48.

Facundia multis mortifera est, X, 10. — rara in tenui panno, VII, 145. — qualis, IV, 82.

Fæcis Achææ portio, III, 61.

Fæsidium agentem laudat, XIII, 32.

Falernum pelvis aurata olet, VI, 430.—Falerni subrepti potare tantum, IX, 116. — Falerno arderet pulmo, IV, 138. — acri ducta ruga, XIII, 216. — mero perfusa spumant unguenta, VI, 303. — Falernas ulmos poscit maritum, VI, 150.

Fallaci urna prætoris vicerit, XIII, 4.

Fallit vitium specie virtutis et umbra, XIV, 109.

Falso (adverb.) signator, I, 67.

Falsus ut sis, licet Phalaris imperet, VIII, 82. — testis erit, XIV, 218; XVI, 32. — falsi quid Laronia, II,

65. — falso corpore laturos nomina Scaurorum transeo, VI, 604. — nomine poscas, I, 98. — falsas signare tabellas in templis, VIII, 142.

Falx; falcem agrestem quum sumeret Saturnus, XIII, 39.—falce supina pugnantem Gracchum dedecus urbis habes, VIII, 201. — falcibus credas actum, XIV, 149.

Fama magna est cujusdam, VI, 55. — contentus Lucanus, VII, 79. — eum nobis tradit superbum, VIII, 71. — hæc (al. ut) est, XV, 93. — sinistra sunt digna plurima, XIV, 1. — famæ conspicuæ divina Philippica, X, 125. — discrimen tanquam agatur, VI, 500. — sitis major est quam virtutis, X, 140. — dulcedine succensus, VII, 39. — opponere quod possis, IX, 86. — quam fœdæ buccina? XIV, 152.— aliorum incumbere miserum est, VIII, 76. — per famam et populum nigros efferre maritos, I, 72. — famam trahit a censu, XI, 23. — Demosthenis optare, X, 114. — contempserat olim, cujus apud molles minima est jactura cathedras, VI, 90. — excipit ad portas, VI, 408.

Famelica lasso collo jumenta, XIV, 146.

Fames tam jejuna, V, 10. — tanta infestaque, XV, 120. — in quantum poscit, XIV, 318. — et ira pares in horum mente, XV, 131. — famem brumamque illa reste cavet, XIV, 273. — aliam noverat, IV, 138.— formica quidam expavere magistra, VI, 360. — fame urgentur, VI, 424. — stimulante, XIV, 84. — lacerabant membra, XV, 102.

Famoso Canopo non cedit turba, XV, 46. — famosa mœnia Lagi, VI, 83.

Famulæ Jovis aves, XIV, 81.

Fanaticus œstro percussus, Bellona, tuo divinat, IV, 123. — senex crine albo antistes sacrorum, II, 112.

Fanum Isidis, IX, 22. — Veneris quum videt, optat formam, etc. X, 290. — fana id votiva testantur tabella, XII, 27.

Farinæ solidæ, V, 68.

Farris canini sordes, V, 11. — farre et vino Janum Vestamque rogabat, VI, 386. — suo et ære quorum custodit animas, IX, 122. — exorare Lares, IX, 138. — farra imponite cultris, XII, 84.—paucissima exigui ruris secans, XIV, 155.

Farrago nostri libelli, I, 86.

Farrata ponebant, XI, 109.

Fartores, V, 114. *N.*

Fas quid atque nefas, XIII, 237. — esse putet sperare, I, 58. — jam est, VI, 329, 628. — est genua incerare deorum, X, 55. — non est meiere, I, 131. — cui, Ithacum lugere natantem, X, 257.

Fasce in magno comites libelli, VII, 107. — fasces meruit regum ultimus ille bonorum, VIII, 260. — fasces, prætexta, trabea, lectica, tribunal quamquam non essent urbibus illis, X, 35. — qui dabat olim, X, 79. — fascibus olim major habebatur donandi gloria, V, 110.

Fasciæ quam denso libro, VI, 263. — Bruttia, IX, 14. — nigra, XIV, 294. — fascia mamillarum, VI, 401. *N.*

Fastidia moveat captatori, X, 202. — quercus, XIV, 184. — mercis ullius te subeant, XIV, 201.

Fastidit oluscula fossor, XI, 80. — fastiditus ab aratro bos collum præbet, X, 270.—ceu fastidita rubuit repulsa, X, 326.

Fastigia ad magna rerum, III, 39.

Fateris ignorasse Sejanum, quid optandum foret, X, 103. — fatetur morbum vultu incessuque, II, 17. — mors sola, quantula sint hominum corpuscula, X, 172. — natura, dare se mollissima corda humano generi,

XV, 132. — fatebere tandem lætus, XIII, 248. — fateri cogit (mala conscientia), XIII, 222. — properabo, III, 59.

Fatiget jumenta porticibus, IV, 5. — nemo tubas atque æra, VI, 442. — fatigatas alas exuit Dædalus, III, 25.

Fatuam bipennem tenebat, VI, 658. — fatuos non invenit Pollio, IX, 8.

Fatum est et partibus illis, quas sinus abscondit, IX, 32. — pendebat amici, IV, 88. — plebeium in circo positum est, VI, 588. — valentius Euro et pelago, XII, 63. — fati plus valet hora benigni, quam si nos Veneris commendet epistola Marti, XVI, 4. — occulti potentia, VII, 200. — fato imperii, XI, 105. — egentis seu egenti vivere, XIV, 137. — diverso multi committunt eadem crimina, XIII, 104. — meliore tempora vitæ longa tibi dabuntur, XIV, 158. — sinistro genitus, X, 129. — fata servis regna dabunt, captivis triumphos, VII, 201. — mariti subeuntem Alcestim spectant, VI, 652. — tot, quot fenestræ patent, III, 274. — data sunt ipsis quoque sepulcris, X, 146. — regunt homines, IX, 32. — fatorum novorum exempla transi, VII, 190. — de legibus quantum ipse queratur, X, 252. — fatis adversis, XIII, 156. — imputo hunc morbum, II, 16. — melior, V, 133.

Faucibus morbo siccis, XIII, 212. — de faucibus se porrigit spira aurea, VIII, 207.

Fausti Thebas et Terea vendit, VII, 12.

Favea, quæ dicitur puella, VI, 354. *V. L.*

Favisset Tusco Nurtia, X, 75. — faventes linguis animisque, XII, 83.

Fax; facem claram præferre pudendis, VIII, 139. — face arcana dignus, XV, 140. — faces inde ardent, VI, 139.

Febris olim domestica, IX, 17. — febre calet sola sanguis, X, 218. — cum vigili, XIII, 229. — febres optandæ, X, 283.

Fecundam vulvam solvere, II, 32. — fecundis vitibus, IX, 56. — fecundior Niobe scrofa alba, VI, 177. — mulier, VI, 162. — labor vester, VII, 98.

Feles sacræ Bubasti, XV, 8. *N.*

Feliciter dictum, II, 119.

Felix nemo malus, IV, 8. — tu, ocreas vendente puella, VI, 258. — nimirum, X, 248.—militia, XVI, 1. —sapientia, XIII, 187.—tum, quoties aliquis uritur ferro, XIV, 21. — ille, VII, 190, 191, 193, 202. — felices animi avaros credit, XIV, 119. — proavorum atavos, felicia dicas sæcula, quæ, etc. III, 312.—hos quoque ducimus, qui, etc. XIII, 21. — felicia tempora, quæ te moribus opponunt, II, 38. — felicibus para hæc exempla, IX, 135. — felicior quanto hic, XIV, 312. — non erit astro Martis, X, 313. — felicissimus idem, XVI, 59.

Fellandi mos, VI, 301, 303. *N.*

Femina digna voto tuo ubi tibi monstratur? VI, 60. — quam dives, nihil intolerabilius, VI, 460. — exagitata procul non intrat limen Bonæ Deæ, II, 88. — simplex tunc, VI, 327. — litem movet in omni fere caussa, VI, 242. — maxime gaudet vindicta, XIII, 192.— deterior habet illic totos mores, X, 323. — prodiga non sentit pereuntem censum, VI, 362. — quo templo non prostat? IX, 24. — nil non permittit sibi, turpe putat nil, quum gemmas collo circumdedit, VI, 457, 458.

Femineum ceroma, VI, 246. — femineis calendis, IX, 53.

Femur summum dominæ exclama-

re coegit aliptes, VI, 423. — Herculis inaurati radat, XIII, 151.

Fenestra clausa somnum lectica facit, III, 242. — fenestræ molles in aure servi, I, 104. — altæ caligantesque, VI, 31. — vigiles, III, 275. — fenestras claude, IX, 104. — fenestris cadunt vasa, III, 270.

Fenus viginti millia pigneribus positis, IX, 140. — feneris auctor pallet, XI, 48. — in capacem ventrem rebus mersis, XI, 40. — nulla mentio, XI, 183.

Fera similis parcit cognatis maculis, XV, 160. — feræ Romuleæ simulacra, XI, 104. — ferarum vicinarum pellibus sterneret uxor silvestrem taurum, VI, 6. — feræ an non nisi in diversa sæviant genera, XV, 158 sqq. *N.*

Feralis cœna, V, 85.

Fercula septem quis secreto cœnavit avus? I, 94. — nunc audi nullis ornata macellis, XI, 64. — docte componit, VII, 184.

Fere nulla caussa est, VI, 242. — prima vota, X, 23. — nocte media, XI, 112. — inde scelerum caussæ, XIV, 173.

Ferit hic cubito, ferit assere duro alter, III, 245. — testa cerebrum, III, 270. — terram loto intestino, VI, 429. — feriunt pariter, III, 298. — feriat qui carmen triviale communi moneta, VII, 55. — Isis mea lumina irato sistro, XIII, 93. — feriri pectine textoris, IX, 30. *N.* — fustibus, VI, 417. — ferienda a grandi ministro cervix, XII, 14.

Feritas dira, XV, 32.

Ferme rarus sensus communis, VIII, 73. — mobilis est, XIII, 236.

Fermentum tibi habe, III, 188.

Fero; fert collo niceteria, III, 68. — tulisti mox plura, IX, 39. — tulit ille crucem pretium sceleris, hic diadema, XIII, 105. — non Laronia quemdam ex illis, II, 36. — miles tremulus arma, X, 267. — lupanaris odorem, VI, 132. — feres inde quanta præmia, VIII, 119. — feret quis uxorem? VI, 166. — feras tecum miserabile votum, III, 276. — longa gaudia originis hujus, VIII, 47. — ferat quis istas sordes? I, 139. — illum bis? V, 164. — dicentem, VII, 147. — ferret vix Corbulo tot vasa ingentia, III, 251. — tulisset quid natura beatius illo cive, X, 278. — quæ nec Sarmentus, V, 4. — non tulerim illam, VI, 651. — tulerit quæ Claudius, audi, VI, 616. — quis Gracchos de seditione quærentes? II, 24. — ferre ceras ad mœchum dat cinædis, XIV, 30. — ad nuptam, etc. III, 45. — Græcam urbem non possum, III, 60. — jugum conjugii parata cervice, VI, 208. — dominam potes? VI, 30. — labores, VII, 17; XIV, 198. — omnia si potes, V, 170. — quæ possit cœtus virorum, VI, 399. — dorso cohortes, XII, 109. — qui queat quoscumque labores, X, 359. — vix potes malorum particulam, XIII, 14. — incommoda vitæ, XIII, 21. — solatia, XIII, 120. — ferens ubera potanda infantibus, VI, 9. — sacra, II, 125. — leges ac jura, II, 72. — ex humeris aulæa pictæ togæ, X, 38. — laturos nomina Scaurorum falso corpore transeo, VI, 605. — fertur domino squilla, V, 81. — tristis de nobis sententia, II, 62. — scripturus leges lanistæ, XI, 6. — per aera raptus a grue, XIII, 170. — feruntur cornu attonitæ, VI, 315. — præcipites rabie, VI, 648. — pectora vestra dominis Cirrhæ Nysæque, VII, 64. — bona tota ad Phialen, X, 237. — feratur quum jam sexta cervice, I, 64. — ferenda mille tædia, XVI, 43. — mediocri bile res, XIII, 143.

Ferox vitulus, XII, 7. — Rutulus, I, 162. — bellator, VII, 126.

Ferrata domus, VII, 41. — ab arca quantum distet sacculus, XI, 26.

Ferreus annulus in digito, XI, 129. — quis tam, ut teneat se? I, 31. — ferrea pectora Vetti, VII, 150. — ætas protulit omne crimen, VI, 24; XIII, 28. *N.*

Ferrum est, quod amant mulieres, VI, 112.—letale, XV, 165.—poscit potio, VI, 624. — sumit, IX, 97. promere, XV, 73. — ferri tempora, XIII, 28. — modus maximus in vinclis, III, 310. — ferro Meleagri dignus aper, V, 115. — cadentem Asiam vidit, X, 266. — ardenti uritur servus, XIV, 22. — hebeti lautissima cæditur cœna, XI, 140. — obliquo lanam deducere, VII, 224. — agit rem grassator, III, 305. — hic necat, X, 316. — submittere malum, XII, 54. — grassatur, XIV, 174. — sonuit si dextera, VI, 560. — rem agere, VI, 660.

Ferulæ manum subduximus, I, 15. — ferulas frangit, VI, 479.

Fervet pugna, V, 29. — stomachus domini vinoque ciboque, V, 49. — adipata veneno, VI, 631.— lampade Veneris, VI, 138. — equo facili plurima palma, VIII, 59. — fervens animus æstuat, III, 49. — mero, III, 283. — modesto sanguine vultus, X, 301. — ferventi a Subura migrare, XI, 51.

Fessidium agentem laudat vocalis sportula, XIII, 32.

Festino ad nostros, X, 273. — decurrere, IX, 126. — festinare coacti, IV, 146. — ad prædam, XIV, 84.— quis te jubet? XIV, 212. — festinata gladiis mors, IV, 96.

Festus cespes exspectat animalia, XII, 2. — festa janua operatur lucernis matutinis, XII, 92. — festa tam dies quæ, ut, XIII, 23. — festo tempore, XV, 38. — festorum dierum majestas, III, 173. — festa sabbata, VI, 159.— festis diebus servare terga suis, XI, 83.

Feta uxor, XIV, 167. — fetæ mulæ comparo monstrum, XIII, 66.

Fetum capellæ jugulare, XV, 12. — ad fetus properat vultur, XIV, 78.

Fibula comœdi solvitur his magno, VI, 73. — nullius durat, VI, 379.

Ficedulas natantes jure mergere, XIV, 9.

Ficti; *vid.* Fingo.

Ficticius; vid. Patricius.

Fictilis Jupiter, XI, 116. — fictile gulosum condire, XI, 20.—fictilibus cœnare pudet, III, 168. — bibuntur nulla aconita, X, 25. — phaselis, XV, 127.

Ficus sterilis robora valent ad discutienda saxa, X, 145. — ficum aliam si vis decerpere, XIV, 253.

Fida internuntia cæli, VI, 545.

Fidenarum potestas, X, 100. — Fidenis vivat, VI, 57.

Fides, Victoria, Virtus et Pax colitur Romæ, I, 115. — nulla fronti, II, 8. —inde arti, VI, 560. — prodigiosa et Tuscis digna libellis, etc. XIII, 62. — curta patriæ ingratæ, XIV, 166.—fidei tantum habet quisque, quantum sua numorum servat in arca, III, 144.—violatæ de crimine, XIII, 6. — fidem hominum divumque ciemus clamore, XIII, 31. — fide atque virtute par, XV, 114. — digna, XV, 118.

Fidibus promittere quercum Capitolinam, VI, 388.

Fidimus eloquio? VII, 139.

Fiducia erit major Chaldæis, VI, 553. — tanta in muneribus, X, 306. — collata daret somnos tutos vicino limite, XV, 155. — creditur a multis, quum magna malæ caussæ audacia superest, XIII, 110.

Figam ego quando aliquid, IX, 139. — figamus longa pulpita per angustos vicos, VI, 78. — fige intra

te tacitus querelas nostras, IX, 94. — fige primo loco, V, 12. — figens vestigia ancipiti planta, XIV, 272. — sedem Cumis, III, 2. — cominus ursos, IV, 99. — aprum, I, 23. — figentia maculam hæsuram nitidis rebus, XIV, 2. — figantur tibi lasso virides palmæ, VII, 118.—figendum et memori tractandum pectore, XI, 28. — fixa et mutari nescia natura, XIII, 240. — compago catenatæ tabernæ, III, 304. — fixo gutture fumant, I, 156. — fixis legitime tabellis, XII, 100.

Figuli sequantur castra, IV, 135. — a figulis munita urbs, X, 171.

Figuram sexus imitata, VI, 341.

Filia virgo non sancta et tuta ab inguine, III, 110. — Largæ adultera ut non sit exspectas, XIV, 26. — dulcior filio, V, 139. — nascitur ex me, IX, 83.

Filiolam turpem producere, VI, 241.

Filiolus vel filia nascitur tibi ex me, IX, 83. — erga filiolum tristes medici, VI, 389.

Filius ante pudicus non tutus ab inguine et sanctus, III, 111. — ingenuorum, III, 132. — adspiciat domum sine labe, XIV, 68. — patri constabit minoris, quam ulla res, VII, 188. — amens turbavit totam rem, XIV, 94. — infans obstet tibi peccaturo, XIV, 49. — morum quoque similis, XIV, 52. — pastoris duri est hic, ille Bubulci, XI, 151. — egregii corporis, X, 295. — gallinæ albæ, XIII, 141. — præconis nitidi plaudat hic, III, 157. — filio grave est, exspectare tardas colus parentum, XIV, 248 sq. *N.* — filium quibus artibus et quibus moribus instituas, plurimum intererit, XIV, 73. — filii olim funus portabant patris, X, 259. *N.* — *Conf.* Puer et Infans.

Filum candelæ dispenso et tempero, III, 287. — filo Tyrio stlataria purpura spondet, VII, 134. — fila porri numerata, XIV, 133.

Finem imponit sapiens et rebus honestis, VI, 444. — egressi legemque priorum, VI, 635. — impensæ non servat, VII, 138.—(ad) Ægypti, VI, 527.— peccandi quis posuit sibi? XIII, 241. — animæ (Hannibalis) non dabunt gladii, X, 163. — post auctumni, XIV, 190. — in fine trementes oculos observare, VII, 241. — fines imperii Tiberinum, VIII, 265. — proferre, XIV, 142.

Fingit qui cito multas facies, IX, 146. *V. L.* — quæ librarius, IX, 109. — quibus meliore luto præcordia Titan, XIV, 35. — nemo dolorem in hoc casu, XIII, 132. — fingimus hæc, VI, 634. — finge gladios inde, atque hinc pulpita pone, VIII, 195. — tamen te improbulum, V, 72. — fingentem Læstrigonas, etc. Ulyssem abicit, XV, 18. — ficti vultus, XIII, 77. — ficta pellice, VI, 272. — fictos Scauros contemnunt, II, 34.

Finitima herba, XII, 12. — inter finitimos vetus atque antiqua simultas, XV, 33.

Finitus Orestes, I, 6. — annus, I, 117. — finitum tempus, VIII, 150.

Fio; *vid.* Facio.

Fiscus multus in arca, XIV, 260. — fisci res est, IV, 55.

Fixus; *vid.* Figat.

Flaccus decolor, VII, 227.

Flagellum occultum quatiente animo tortore, XIII, 195. — mittetur, II, 169. — sumet Damasippus clara luce, VIII, 151.—flagelli metuens, V, 154. — flagello ille rubet, VI, 479. — flagellis sævire in Eurum, X, 180. — nullam Sirena comparat, XIV, 19.

Flagitio uno nemo contentus, XIII, 244.

Flagra ad sua domitos deduxit Quirites (Cæsar), X, 109. — dura pati, V, 173.

Flagrabat nunquam visæ amore puellæ, IV, 114. — flagrante igne, XIV, 245. — animo, I, 152. — æde, III, 139. — flagrantia præcordia, XIII, 182. — flagrantior æquo dolor, XIII, 11.

Flamea seu flammea sumit Gracchus, II, 124. — conterit, VI, 225.

Flameolo seu flammeolo parato dudum sedet illa, X, 334.

Flaminiam pervolat axe, I, 61. — Flaminia tegitur cinis, I, 171.

Flammarum multum, III, 285. — flammas domibus parastis, VIII, 233. — flammis Asiam cadentem vidit, X, 266. — missus ad sidera, XI, 63.

Flavi Meleagri ferrum, V, 115. — flavam puellam conducere, VI, 354. — cæsariem Germani stupuit, XIII, 164. — flavo galero nigrum crinem abscondente, VI, 120.

Flavius ultimus quum laceraret orbem, IV, 37.

Flebile nati sinciput, XIII, 84.

Flectunt se sidera, V, 22. *N.*—flexit equos per campum, I, 20. — propositum, IX, 20. — oculos ad crimina, XIII, 144. — flexi capilli, VI, 493.

Flet, si lacrymas conspexit amici, nec dolet, III, 101. — flebat contrarius auctor, X, 30. — flentem producere matrem, VII, 146.

Fletum exsorbes, VI, 276. — fletu manantia ora, XV, 136.

Flexu (in) arcto vicorum, III, 237.

Flora (mulier Romana), II, 49.

Floræ aulæa, XIV, 262.

Florali tuba dignissima matrona, VI, 250.

Florentibus sociis, VIII, 99.

Flos Asiæ, servus, V, 56. — flores in fronte, XV, 50.

Flosculus angustæ vitæ; IX, 127.

Fluctum crissantis adorat, VI, 322. — fluctu Oceani natantes, XI, 94.— plenus alveus, XII, 30. — premetur, XIV, 296. — fluctus Tyrrhenos pertulit, VI, 92. — cruentis fluctibus, X, 186.

Flumen orationis, III, 74. *N.* — fluminis piscem venerantur, XV, 7.— flumina epota Medo prandente, X, 177. — conducere, III, 31.

Fluxit ad istos et Sybaris colles, VI, 295. — fluxerit tanquam in mare amnis, XIII, 69.—oratio, III, 74. *N.* — ætas, etc. VII, 32. *V. L.*

Foculum bucca excitat, III, 262.

Focum instruit, V, 97. — focos exspectare, XV, 83.— molles ornate, XII, 85. — focis privatis majora, IV, 66. — brevibus, XI, 79.

Foderit qui dominum, IX, 45.

Fœcundus; *vid.* Fecundus.

Fœda adspectu facies, VI, 461. — fama, XIV, 152. — exempla, VIII, 183. — fumo lucernæ, VI, 132. — lacerna, III, 148. — canino stercore atria, XIV, 64. — nil fœdum dictu visuque hæc limina tangat, XIV, 44. — non putare, VII, 5. — fœdo cantu prostitui, VIII, 225. — fœdior omni crimine persona, IV, 14. — fœdius hoc aliquid audebis amictu, II, 82.

Fœdere pragmaticorum, VII, 123.

Fœmina; *vid.* Femina.

Fœnum et cophinus supellex Judæorum, III, 14. — fœno relicto Judæa mendicat, VI, 542. — torto calentia ova, XI, 70.

Fœnus; *vid.* Fenus.

Fœtus; *vid.* Fetus.

Foliata parantur, VI, 465.

Folium Sibyllæ credite me vobis recitare, VIII, 126.

Follem veterem cum tota ærugine, XIII, 61.— folle tenso reverti, XIV, 281. — folles cavi spirant immensa mendacia, VII, 111.—follibus ardet, X, 61.

Fons egregius (Bætis) viribus occultis, XII, 41.— ingenii largus et exundans, X, 119. — fontis sacri nemus, III, 13. — fontem ad quæsitum solos

deducere verpos, XIV, 104.—a fonte Hammonis credent relatum, VI, 554. — de quo fonte hæc monstra, VI, 286. — fontibus Aonidum bibendis aptus, VII, 59.

Fonteio consule natus, XIII, 17.

Forcipibus et ab incude ad rhetora missus, X, 131.

Fores ornatas linquit, VI, 227. — foribus suspende coronas, VI, 61 seq. 79, 227; IX, 85; X, 65; XII, 84, 91. — ornatas paullo ante linquit, VI, 228.

Foret; *vid.* Sum.

Foricas conducunt, III, 38.

Foris poneris, si quid tentaveris hiscere, V, 126. — plorare, IX, 77.

Forma digna supercilio, V, 61. — quæ tanti? VI, 179. — qua exarsit, VI, 103. — quid nocet casto? quid profuit Hippolyto et Bellerophonti, X, 324 seq. — formæ atque pudicitiæ rara concordia, X, 297. — formam optat mater modico pueris, majore puellis murmure, X, 289.

Formant libellos, VI, 244.

Formica magistra expavere frigusque famemque, VI, 361.

Formidat infans rusticus hiatum personæ pallentis, III, 176. — formidatus Othoni civis, VI, 559.

Formidine culpæ trepidum animum confirmant, XIII, 106. — nimia cursum præcipitans, XV, 77.

Formosa quando vult videri domi? VI, 465. — sit, VI, 162. — Herculis uxor, XIII, 43. — formosam se non putat ulla, nisi, etc. VI, 186. — formosissimus idem et optimus (Silius), X, 331. — formosi plerumque impudici, X, 297. *N.*

Fornace et incude graves catenæ, III, 309.

Fornacula est magna, X, 82.

Fornicis in carcere, X, 239.—fornice in quocumque nati, III, 156.—olido nudum stans mancipium, XI, 171.

Forsan exstiterint, VI, 14. — breviter dabit omnia, XII, 125.

Forsitan dicas, etc. I, 150; V, 156; VIII, 112; XI, 162; XIV, 34, 295.

Fortasse, IV, 25; VI, 27, 600; XIII, 103; XV, 15.

Forte, III, 278; VI, 642; VII, 232; XI, 119; XIII, 217.

Fortis sola libidine, IV, 3. — sit felicissimus, XVI, 59. — fortem posce animum, X, 357. — animum præstant, VI, 97. — fortes duo de grege Mœsorum, IX, 142. — fortia animalia, VIII, 57. — fortibus et miseris sociis ne magna injuria fiat, VIII, 122. — fortior te cogat, III, 292. — non multum modica aura ventus, XII, 66. — leo quando leoni vitam eripuit? XV, 161.

Fortuitus quasi ignis cadat in terras, XIII, 225.

Fortuna humilis castas præstabat Latinas, VI, 287. — improba stat noctu arridens nudis infantibus, etc. VI, 605 seq. — secretum sibi mimum parat, VI, 608. — nec Crœsi unquam sufficiet animo, XIV, 328.— si volet, fies de rhetore consul, VII, 197. — nos te, nos facimus, Fortuna, Deam cæloque locamus, X, 365, 366; XIV, 315, 316. — quoties voluit jocari, III, 40. — in illa rarus ferme sensus communis, VIII, 73, 74. — urgente, VI, 593. — quum pro me rogatur, affixit ceras (auribus), etc. IX, 148. — armati, XVI, 34. — ipsius (Pompeii) et urbis servatum victo caput abstulit, X, 285. — similis accidit et nostro Catullo, XII, 29. — fortunæ ibi veniam damus, XI, 174. — mirabilis exempla, VII, 197 seq. — invidia est, XV, 95. — filius, XIII, 141. *N.* — victrix sapientia, XIII, 20. — minaci mandaret laqueum, X, 52.— e medio acervo ductus casus, XIII, 10.—atque Herculis ædem vincens, XIV, 90. — in casibus sunt qui omnia ponant,

XIII, 86. — Fortunam, ut semper, sequitur plebs, X, 73. — fortunas si servet easdem Hesperidum serpens, XIV, 113.

Fortunatam natam me consule Romam? X, 122.

Forulos hic dabit, III, 219.

Forum post sportulam, I, 128. — post forum juvenes premit, VII, 132. — fori arena lenta pugnamus, XVI, 47. — foro vicina jugera, IV, 7. — toto maxima sit arca nostra, X, 25. —cedere jam non est deterius, quam, etc. XI, 50. — fora vestra movemus strepitu, II, 52. — cuncta plena simili querela, XIII, 135. — sola sonant vacuo clausoque theatro, VI, 68.

Fossa notissima inter cinædos, II, 10.

Fossor squalidus, XI, 80.

Fovet hos fortuna, VI, 606. — errorem, VIII, 163. — fovetur lacte, VI, 468. — facies medicaminibus, VI, 471.

Fræna; *vid.* Frena.

Fraga domi plura videt, XIII, 57.

Fragili cera nitentia simulacra, XII, 88. — fragiles patellæ, VI, 344.

Fragor aurem percutit, XI, 195.

Framea Martis, XIII, 79.

Frangit sibi, qui dispensat, VII, 219. — miles pocula magnorum artificum, XI, 102. — portas Pœno milite, X, 156. — si fregeris, alia fiet cras domus, XIV, 309. — frangere vasa minora, X, 102.—porrum morsu, XV, 9. — sæcula luxu, VI, 299. — ferulas (dorso suo), VI, 479. — vitem vertice, VIII, 247. — subsellia versu, VII, 86. — virgas in sociorum sanguine, VIII, 136. — opes, XIV, 93. — crura caballis, X, 60. — frange calamos, VII, 27. — frangitur quidquid illis, XI, 189. — fractum vix panem porrexit, V, 68. — fracta voce loquendi libertas, II, 111. — compage ruebant cuncta, VI, 618.— glacie, VI, 522. — de merce, IV, 33. — de casside buccula pendens, X, 134. — imagine matris, XI, 18. — fractis trabibus, XIV, 296. — ætate, XIV, 161. — frangendus panis gingiva, X, 200. — frangenda imagine, VIII, 18.

Frater, vis ab ipsis ilibus? o numi, vos estis fratres, V, 135 seq. — fratris rogus, X, 242.—fratrum cervicibus, X, 260. — fratribus magnis amplior, XIV, 169.

Fraterculus malim esse gigantis *seu* gigantum, IV, 98.

Fraudis nefandæ nullane pœna erit? XIII, 174.—fraudem jure tueri jurando, XIII, 201. — fraude sacrilega intercepta sestertia, XIII, 71. — per fraudes patrimonia conduplicare, XIV, 229.

Fremat quod violentius, VIII, 37. — Jupiter vernus, V, 78.

Fremitu magno, XIV, 247. — quo ictus perferat, VI, 261.

Frena iræ pone, VIII, 88. — mittentur, II, 169. — ad frena niveos Quirites da, X, 45. — frena pleni theatri, X, 128.

Frequentes exsulibus magnis scopulos patietur, XIII, 246.

Frico; frictus angulus, VI, 578.

Frictum crissantis adorat, VI, 322. *V. L.*

Frigidus ævo, VI, 325. — frigida sarraca Bootæ, V, 23. — spelunca, VI, 2.— inguina, XIV, 300.— mens criminibus, I, 166. — frigidior Geticis decocta pruinis, V, 50.

Frigo; fricta de mercede, IV, 33.

Frigus famemque expavere, VI, 360. — frigore longo pingues pisces, IV, 44. — siccatum auctumnum posuere mala, XI, 75. — a frigore tutus, XI, 146. — frigora in quantum poscunt, XIV, 318.

Fritillo movet arma, XIV, 5.

Frivola transfert, III, 198. — omnia Romanorum regum, V, 59.

Frons, dis; frondibus sternere, VI, 6.

Frons, tis; durior populi hujus, VIII, 189. — ærea parvis lectis, XI 96.—fronti nulla fides, II, 8.—in frontem densissima ruga cogitur, XIII, 216. — frontem unde tibi libertatemque parentis? XIV, 56.—totam tremuli pulli Cæsonia infudit avunculo Neronis, VI, 616.—manumque præbebit vati, etc. VI, 583. — coruscat hostia, XII, 6. — fronte salva in balnea licet vadas, XI, 205. — obducta tristis mihi occurris, IX, 2. — in fronte vaginæ ponere gemmas, V, 44. — multæ coronæ, XV, 50. — de attrita ejectum ruborem quando recepit? XIII, 242. — a fronte videbis Andromachen, VI, 503. — frontibus longa domi redimicula sumunt, II, 85. — ancillarum imponet vittas, XII, 117.

Frontonis platani convulsaque marmora clamant, I, 12.

Fructus amicitiæ magnæ cibus, V, 14. — quis terræ apertæ? VII, 103. — quis jactare Corvinum? VIII, 6.

Frueris tu scabie mali, V, 153. — fruitur dis iratis Marius, I, 49. — fruatur vocibus obscenis, XI, 171.

Frugalitas priscorum Romanorum, XI, 77, 119, *N.*; XIV, 159 seq. *N.*

Frugalius nihil ventre, V, 6.

Frugi cœnula Romæ magno, III, 167. — et miser Apicius, IV, 23. — tanquam frugi laudatur, XIV, 111.

Frumentum tibi habe, Libye, V, 118. — frumenti vilis tessera, VII, 175. — dominus, XIV, 293.

Frusinone paratur domus optima, III, 224.

Frustra rogantem nemo juvabit, III, 210. *V. L.*

Frustum capreæ subducere, XI, 142. — frusta mucida farinæ et panis, V, 68; XIV, 128. — rogantem nemo juvabit, III, 210. — in frusta plurima sectum (cadaver), XV, 79. — frustis imbutus ofellæ, XI, 144.

Fruticante pilo neglecta et squalida crura, IX, 15.

Fudit; *vid.* Fundat.

Fuerat; *vid.* Sum.

Fuga clara equi, VIII, 61.—lustravit arenam, II, 144. — fugæ celeri terga præstantibus, XV, 75.

Fugit mulier galeata a sexu, VI, 253. — unde mus, VI, 339. — agnoscendus tota arena, VIII, 206. — in exsilium præceps, X, 160.—patriam, XI, 52.—fugere pariter duæ sorores, VI, 20.—Stoicidæ canentem, II, 64. — fugiam quos præcipue, III, 59. — non horum conchylia, III, 81. — fugeret quo non, XV, 172. — fugere ultra Sauromatas hinc libet, etc. II, 1. — fugiens Saturnus, XIII, 40. — fugientem puellam amplexu rapui, IX, 74. — fugienda patrum vestigia, XIV, 36.

Fugitivus scurra, XIII, 111. — fugitivum dicere piscem, IV, 50. — fugitivis permixtus, VIII, 174.

Fulcio: fultus toro, III, 82. — fulta columnis cœnatio, VII, 183. — tenui tibicine urbs, III, 193.

Fulcrum clarum ac nobile factura testudo, XI, 95. — fulcri sacri genium, VI, 22.

Fulget sanguine Iuli, VIII, 42. — clypeo et hasta Martis, XI, 106. *V. L.* — in solis armis, XI, 108. — annulus ingens, VII, 140. — fulgere quibus mos est aurata lacerna, X, 212.

Fulguris evasi ictum, XII, 17. — fulgura publica condit augur, VI, 587. — ad omnia pallent, XIII, 223. — et nubes occurrunt, XIV, 292.

Fuligo hæreret nigro Maroni, VII, 227. — fuligine madida tinctum, *seu* tactum supercilium, II, 93. —

multa veteris testæ delevit, V, 35. — ardentis massæ lippus, X, 130.

Fulmine quam justo ruerint Capito et Numitor, VIII, 92. — fulmina contemnere pauper creditur, III, 145. — Tarpeia, XIII, 78. — post nimbos et fulmina, VII, 163.

Fumant fixo gutture, I, 156. — tertia tabulata tibi, III, 199. — olla pultibus, XIV, 171. — fumat aper ante ipsum, V, 116.

Fumosos equitum magistros jactare, VIII, 8.

Fumus iis hinc domi est, I, 120. — fumo lucernæ fœda lupanaris, VI, 131. — quanto celebretur sportula, III, 249.

Funambuli ars, XIV, 266, 272. *N.*

Fundat pueros in gremium, V, 141. — montem super agmina, III, 258. — fundite quæ mea sunt, XII, 37. — fusa venena, VII, 169.

Fundo inverso trulla crepitum dedit, III, 108.—Rutupino edita ostrea, IV, 141.

Funem extensum quatit hostia, XII, 5. — rectum descendere, XIV, 266. — solvite, XIV, 292.

Funesta pecunia, I, 113.

Funestat imagine gentem, VIII, 18.

Fungi titulo, imperiis, XI, 88.

Fungi ancipites, V, 146.

Funus plaudendum ducitur amicis iratis, I, 146. — portante Hectore magnis solennibus, etc. X, 259 seq. — acerbum non est luxuriæ, XI, 44. — virginis, XV, 138. — patris promittere, III, 43. — funere de lento matris consulit, VI, 565. — funera duo quantum vix redolent, IV, 109.

— sua vendunt, VIII, 192. — natorum ducenda sunt, X, 241. — minore gemitu planguntur, quam numi, XIII, 131.

Fur si displiceat Verri, II, 26. — nemo erit me ministro, III, 47. — furem quum nemo timeret caulibus, VI, 17. — prodere, XIII, 23. — furibus permixtus, VIII, 174.

Furiæ, XIII, 51. — Furiis exagitari, VI, 29. *N.* — crines hydri, VII, 70. *N.*

Furiosus quum te cogat, III, 291.

Furnos conducere, VII, 4.

Furo; furit vox domini instantis, XIV, 63. — ut avunculus Neronis, VI, 615. — Bellona, VI, 511.

Furor simplexne perdere? etc. I, 92; VIII, 97.— summus, XV, 35.— haud dubius, XIV, 136. — non unus agitat mentes, XIV, 284. — ipse dat his veniam, II, 18. — vacui ventris, XV, 100.

Furtis imbutus ofellæ, XI, 144.

Furtiva piacula tragicæ cervæ, XII, 120. — furtivæ pelliculæ aurum, I, 10,

Furva gente, XII, 104.

Fuscina Gracchi, II, 143.

Fuscinus, amicus poetæ, XIV, 1.

Fuscus vulturibus servabat viscera Dacis, IV, 111. — Fusci conjuge ebriosa, XII, 45.—Fusco jam micturiente, XVI, 46.

Fuste aperire caput, IX, 98. — fustes afferte, VI, 416.

Fusum levius torquetis Arachne, II, 55.— fuso posito, villica legit herbas, XI, 69.

Futura; *vid.* Sum.

GAB

Gabba scurra V, 4. *V L.*

Gabiorum potestas, X, 100.— Gabiis simplicibus, III, 192. — balneolum conducere, VII, 4.—vivat, VI, 56.

GAD

Gades; a Gadibus usque Auroram et Gangem, X, 1.

Gaditana canoro incipiat prurire choro, XI, 162.

Gætulice, salve, VIII, 26.

Gætulus oryx, XI, 140. — Ganymedes, V, 59. — cursor, V, 53. — Gætula bellua, X, 158. — æquora, XIV, 278.

Galba vilis hæc non tulisset, V, 4. — Galba cum Vindice quid magis debuit ulcisci? VIII, 222. — Galbam occidere summi ducis est, II, 104.— auriculis nasoque carentem ostendere, VIII, 5.

Galbana seu Galbinâ rasa indutus, II, 97.

Galea qui tegitur et parma, V, 154. — attritus, VI, 108. — galeæ quanto pondere curvetur, VI, 262. — galeæ sufficiunt juvenilia membra, XI, 6. — galeam non quassas, Gradive, II, 130. — relinques, VIII, 124. — perdidit Mars, XIV, 261. — galea non abscondit faciem, VIII, 203. — galea de fracta pendens buccula, X, 134. *Conf.* Cassis.

Galeata mulier quem præstare potest pudorem? VI, 252. — galeatum præsidium, VIII, 238. — sero duelli pœnitet, I, 169.

Galero flavo nigrum abscondente crinem, VI, 120. — longo Gracchi spira jactetur, VIII, 208.

Galla mea est: profer, Galla, caput, I, 125, 126.

Galli (populus), ab Oceani litore venientes, XI, 113.

Gallia accipiat te, nutricula caussidicorum, VII, 148. — caussidicos docuit facunda Britannos, XV, 111. —altera (Galatia seu Gallogræcia) traducit hos equites nudo talo, VII, 16.

Gallicus axis vitandus est, VIII, 116. — custos Urbis, XIII, 157.

Gallina quo mordetur marito, III, 91. — quo gestu secetur, V, 124. — non ideo pejor secatur, XI, 135. — gallinæ albæ filius, XIII, 141. — gallinam ægram et claudentem oculos impendat amico sterili, XII, 96.

Gallinaria pinus, III, 307.

Gallita locuples, XII, 99, 113.

Gallus, sacerdos Cybeles; Galli textoris pectine male percussas lacernas accipimus, IX, 30. — resupinati cessantia tympana, VIII, 176. — abrumpunt carnem supervacuam, II, 115, 116; VI, 514.

Gallus, amicus Juvenalis, XVI, 1. — caussidicus, VII, 144. *V. L.*

Gallus immolatur Æsculapio, XIII, 233. *N.* — galli ad secundi cantum quod facit ille, IX, 107. — cristam Laribus promittere, XIII, 233. — mordentis gallinam et male sonantis miratur vocem angustam, III, 91. *N.*

Gammarus; *vid.* Cammarus.

Ganeo occultus, XI, 58.

Gangem usque, X, 2.

Gannit Appula, sicut in amplexu, VI, 64.

Ganymedes Iliacus puer, XIII, 43. *N.* — Ganymedem scelerare, IX, 22. — Gætulum respice, quum sities, V, 59. — dignum cyatho cæloque putabas, IX, 47. *N.*

Γάρ εφέλκεται, IX, 37.

Garrula securi narrare pericula nautæ gaudent, XII, 82.

Gaudet lecto et umbra, VII, 105. — Fabius ara magna, VIII, 13. — mulier spoliis nudi mariti, VI, 232. — quod non violaverit ignem, XV, 84. — tractare, VI, 102. — mea Clotho et Lachesis, IX, 136.—prostitui, VIII, 225. — spargere, IX, 84. — loquaci nido, V, 143. — Hispulla tragœdo, VI, 75. — Latona pulchra Diana, X, 292. — equus phaleris, XI, 103. — narrare, XII, 81. — nemo magis vindicta quam femina, XIII, 192. — pœna amara, XIII, 247. — strepitu acerbo plagarum, XIV, 18. — passum advexisse Romam, XIV, 270. — gaudent omnes, X, 67. — tormentis amantis, VI, 209. — cantu, VI, 379. — su-

dare, VI, 420. — gaude, VI, 597.

Gaudia, votum, timor, etc. farrago nostri libelli, I, 86. — iram, etc. longa originis hujus feras, VIII, 47. — vulgi ridebat, X, 51. — cœnæ sentirent, XV, 41. — quanti sibi constent, VI, 365. — decepta ad spurcos lacus, VI, 602. — deprendas, IX, 19. — non eadem vini atque cibi torpente palato, X, 204. — effundunt, VI, 189.

Gaurana ostrea, VIII, 86.

Gaurus inanis, IX, 57.

Gausape, VI, 118. *N.*

Gelantur pavido pectore, VI, 95.

Gelidæ calidæque aquæ minister, V, 63. — gelida Præneste, III, 190. — gelido in corpore minimus sanguis febre calet sola, X, 217. — gelidos in agros veniam, III, 322. — gelidas Esquilias, V, 77. — cicutas, VII, 206.

Geminos sub rupe Quirinos ostendere, XI, 105. — geminis exsurgit mensa lucernis, VI, 305.

Gemit nulla hic tibicina cornu, II, 90. — uxor ad palum, VI, 268. — gemimus casus urbis, III, 214. — naturæ imperio, XV, 138. — gemeret nihil grave surda buccina, VII, 71.

Gemitu majore domus planguntur nummi, quam funera, XIII, 130. — gemitus nimios ponamus, XIII, 11. — simulat, VI, 271. — non idem olim, VIII, 98.

Gemma princeps sardonyches seu sardonychum, XIII, 138. — uda signator se fecerat beatum, I, 68. — gemmæ majoris pondera, non sufferre queat, I, 29. — gemmas virides collo circumdedit, VI, 458. — transfert a digitis ad pocula, V, 43. — numerat custos, V, 41.

Gemmata pocula, X, 27.

Genas pendentes adspice, X, 193. — genis obscuris turpis, VI, 131. — ruptis hiantia ossa, XV, 58.

Gener censu minor, III, 160. — Cereris, X, 112.

Generosus lunam subtexit alutæ, VII, 191.—Britannicus, VI, 124.— generosa avis, XIV, 81. — animalia, VIII, 57. — generosi principis hæ sunt artes, VIII, 224. — graminis natura, XII, 40. — generosum quis dixerit, VIII, 30. — generosior Capitolinis, II, 145.

Genesis tua nota mathematicis, XIV, 248. — genesi inspecta collyria poscit, VI, 579.

Genialis dies agatur, IV, 66.—Tyrius sternitur, X, 334. — genialibus libis plena domus, III, 187. *V. L.*

Genitalia mollia rupta secuit testa, VI, 514.

Genitrix (Juno) Samia, XVI, 6.

Genitus; *vid.* Gigno.

Genium sacri fulcri contemnere, VI, 22. — nemo mathematicus indemnatus habebit, VI, 562.

Gens acceptissima divitibus nostris Græci, III, 58. — modo mihi dicta, XV, 98. — prudentissima adulandi, III, 86. — gentis patriciæ formosissimus, X, 332. — vitio, III, 121. — crura levia, VIII, 115. — gentem funestat imagine frangenda, VIII, 18. — deducis ab infami asylo, VIII, 273. — gente Latonæ nobilior, VI, 176. — longa deducti, XIII, 207. — furva petita bellua, XII, 104. — in omni laborat, VIII, 239. — gentes o sanctas, quibus hæc nascuntur in hortis numina, XV, 10. — gentibus in nostris, XIII, 171.

Gentilia tympana, III, 64.

Genua deorum incerare, X, 55.— genibus cruentis nuda erepet agrum, VI, 526.

Genuinum agitent non admittentia morsum frusta, V, 69.

Genus nobilius masculinum pro femineo positum, XIV, 231. *N.* 241. *N.* — humanum damnat caligo futuri,

VI, 556. — dicendi, VI, 449. — caussæ, VII, 155.—numeres a Pico, VIII, 131. — hoc vitæ, IX, 27. — omne morborum, X, 219. — ecce aliud discriminis, XII, 24. — hoc vivo jam decrescebat Homero, XV, 69. — ignavum, VII, 105. — cibi esse pectora, vultum crediderint, XV, 171. — generis quis fructus, VIII, 6. — humani mores tibi nosse volenti sufficit una domus, XIII, 159. — generi humano mollissima corda dare se natura fatetur, XV, 132. — genere clarus vir, II, 129.—indignus, et nomine tantum insignis, VIII, 31.

Geometer *seu* Geometres, III, 76.

Germani lumina cærula, XIII, 164.

Germanicus radiat auro scripto, VI, 205.

Gessisti quas res, VI, 614. — gesta consule Junio, XV, 28. — gestis rebus æquanda pericula, XIV, 314.

Gestamen Othonis speculum, II, 99.

Gestare nocte dieque suum in pectore testem, XIII, 198. — gestetur dominus in porticu, quum pluit, VII, 179.

Gestu quo lepores secentur, V, 124. — gestibus Autonoes risum movet Urbicus, VI, 72.

Getæ et Sygambri, IV, 147. *V. L.*

Geticis pruinis frigidior decocta, V, 50.

Getulice; vid. *Gætulice.*

Getulus; vid. *Gætulus.*

Gibbus ingens in naribus, VI, 109. — Rutilæ, X, 294. — gibbo et utero tumentem rapuit Nero, X, 309.

Gigantis *seu* Gigantum fraterculus malim esse, IV, 98.

Gigno: genuit quos et eduxit, X, 236. — genitus dis adversis fatoque sinistro, X, 129. — geniti ex nobis, XIV, 40.

Gillo habet deuncem, I, 40.

Gingiva inermi frangendus panis, X, 200.

Glacialem Oceanum ultra, II, 1.

Glacies Mæotica quos operit pisces, IV, 42. — rupta solibus, IV, 42. *N.* — per glaciem alto perone tegi, XIV, 186.—glacie fracta hibernum descendet in amnem, VI, 522. — adspersus maculis Tiberinus, V, 104.

Gladiator Gracchus, II, 144. — secto requiem sperat lacerto, VI, 106. *N.* — erat, quem Hippia comitata est ad Pharon, VI, 110.—gladiatorum artes inhonestas exercent viri nobilissimi, II, 143 sq. VIII, 192, 212. *N.*— habitus et genera varia, II, 144 seq.; VI, 256, 261 seq.; VIII, 192, 202. *N.* — munera quæstoribus injuncta a Claudio, VIII, 194. *V. L.*

Gladium contumque timebis nocte iter ingressus, X, 20. — relinques, VIII, 122. — gladio partos numos prodere, XIII, 25. — udo cædibus, VIII, 243. — præbenda est cervix, X, 345. — gladii non dabunt, etc. X, 164. — gladios Molossos passi Romani, XIV, 162. — inde finge, VIII, 195. — Antoni contemnere potuit, X, 123. — parante incude, X, 132. — extundere primi nesciere fabri, XV, 168. — gladiis festinata mors, IV, 96.

Glandis majores acervos videret domi, XIII, 57. — glandem ructante marito, VI, 10.

Glaphyrus citharœdus, VI, 77.

Glebam virentem ornate, XII, 85.

Glebula talis, XIV, 166.

Gloria donandi major fascibus, V, 111. — toties optata, X, 187. — paucorum patriam obruit, X, 143. — tenui Saleio quantalibet quid erit, si gloria tantum est, VII, 81. — scalarum virides palmæ, VII, 118. — velocis plantæ quid præstat? XIII, 98. — o gloria! X, 158.

Glutisse epulas ipsum putemus, IV, 28.

Gnavi Meleagri, V, 115. *V. L.*

Γνῶθι σεαυτὸν e cælo descendit, XI, 27.

Gobio quum sit tibi, XI, 37.

Gorgone Maura, XII, 4.

Gorgonei pinna caballi delapsa est, III, 118.

Gracchorum mater Cornelia, VI, 168. — Gracchos de seditione querentes quis tulerit? II, 24. — Graccus (in numis), II, 24. *V. L.*

Gracchus (retiarius) pugnans cum secutore, VIII, 201 sqq. — cum Graccho pugnare, VIII, 209. — Gracchi tunicati fuscina, II, 143.

Gracchus (vir dives), quadringenta dedit sestertia dotem cornicini, II, 117.

Graciles Indi quidquid huc mittitis, VI, 466. — coronæ, XII, 87.

Gradivus Homericus quantum exclamat, XIII, 113. — Gradive, hæc urtica tetigit tuos nepotes, II, 128.

Gradus hi plerumque, XI, 46. — gradibus ab imis trepidatur, III, 200. — in gradus formare comas, VI, 502. *N.*

Græcam urbem ferre non possum, III, 61. — Græcos libellos servabat vetus cista, III, 206. — Græcis marmoribus vincens Fortunæ ædem, XIV, 89.

Græce omnia... pavent... concumbunt, VI, 187, 191, 193.

Græcia si vera est, XIV, 240. — mendax quidquid audet in historia, X, 174.

Græcorum ingenium velox, audacia perdita, etc. III, 73 sq. — literas artesque jam totus terrarum orbis habet, XV, 110 sq. — Græcis nondum jurare paratis per caput alterius, VI, 16.

Græculus esuriens in cælum jusseris, ibit, III, 78. — Græcula facta est de Tusca, VI, 186.

Graius endoperator, X, 138. — Graiæ coronæ apium meruisse, VIII, 226. — Graias artes mirari nescius, XI, 100. — nostrasque Athenas nunc totus orbis habet, XV, 110.

Graminis generosi natura ipsum infecit pecus, XII, 40. — gramine de quocumque venit nobilis equus, VIII, 60.

Grammaticus, III, 76. — labor quantum meruit, VII, 216. — grammatici cedunt, VI, 438.

Grandine quum sæva fremeret vernus Jupiter, V, 78.

Grandis jam Achilles, VII, 210. — codex, VII, 110. — minister, XII, 14. — laurus, VI, 79. — epistola, X, 71. — grande carmen, VI, 636. — operæ pretium facit, XII, 127; XIV, 281. — nefas, XIII, 54. — supercilium, VI, 169. — ebur, XI, 123. — monstrum, IV, 115; VI, 645. — sonat, VI, 517. — grandes ollæ, XIV, 171. — alas miretur Lælius, XIV, 195. — suræ, XVI, 14. — grandia succina, IX, 51. — crystallina, VI, 155. — ostrea, VI, 302. — ova, XI, 70. — templi pocula, XIII, 147.

Grassator subitus ferro agit rem, III, 296, 305 sqq.

Grassatur ferro vitium, XIV, 174

Gratia nulla umbrarum, VIII, 64. — improba quamvis vicerit fallaci urna Prætoris, XIII, 4.

Gratulor elemento, XV, 86.

Gratus Iulo (mons Albanus), XII, 70. — grata quibus est picta lupa barbara mitra, III, 66. — requies, XI, 182. — arista, XIV, 183. — gratum litus, III, 4. — plectrum, VI, 384. — est, quod patriæ dedisti civem, XIV, 70.

Gravis barba sonabat, I, 25; X, 226. — occursu, VI, 418. — nulli est percussus Achilles, I, 163. — Cædicius, XIII, 197. — est rationibus, VI, 511. — vultus, IX, 12. — uxori, natisque sibique, X, 201. — viro, VI, 270. — jam nobis es, VI, 147. — tunc sentina, VI, 99. — grave propositum, X, 325. — nihil

gemeret surda buccina, VII, 71. — argentum, XI, 41. — exspectare tardas colos, XIV, 248. — gravi massa, VI, 421. — graves catenæ, III, 309. — capiti dentes, XI, 127. — gravior illa, VI, 434. — vindicta quam injuria, XVI, 22. — ignominia omni vulnere, VIII, 209. — gravius cultro nil timet, XV, 119.—graviore catena abreptum crede hunc, XIII, 175. — cura timetur tempestas, XIII, 227. — graviora faciunt, VI, 134. — cunctis cothurnis, XV, 29.

Gravitas quæ tanti? VI, 178.

Graviter omnia fiunt, XII, 23.

Gremium in patris fundat Mycale tres pueros, V, 141.— si nondum implevi, si panditur ultra, XIV, 327.— gremio Enceladi quis affert, quantum meruit? VII, 215.—jacuit nova nupta mariti, II, 120. — in gremio matris formidat infans hiatum, III, 176.

Grex totus unius scabie cadit, II, 79. — parvus equarum, VIII, 108. — grege linigero circumdatus, et grege calvo plangentis populi, VI, 533. — cum Chaldæo, X, 94. — a grege mutorum hoc nos separat, XV, 143. — de grege Mœsorum duo fortes, IX, 143. — servorum magna vovebit corpora, XII, 116. — grege toto mollior hædulus, XI, 66. — greges natorum extulit Niobe, VI, 175. — gregibus comitum premit populum, I, 46. — de tantis (mulierum) nullane tibi digna videtur, VI, 161.

Grue a sæva fertur raptus per aera Pygmæus, XIII, 170.

Grunnisse Elpenora crediderim, XV, 22.

Grus, machina, IV, 121. *N.*

Gula est quanta, quæ sibi totos ponit apros, I, 140. — sævit, V, 94. — prima voluptatem senserit, XV, 90. — cana monstrante, etc. XIV, 10.— plorante quis melior mimus? V, 158. — crescente, quis te manet exitus? XI, 39.

Gulosum fictile, XI, 19.

Gurgitis cœnosi alnum, III, 266. — gurgite Stygio, II, 150. — Siculo, V, 100. — Herculeo, XIV, 280. — gurgitibus miris, XIII, 70.

Gurgitis aut Fabii neptes, VI, 266.

Gustat aliquid de sanguine, XV, 92. — prædam, XIV, 85.

Gustus elementa per omnia quærunt, XI, 14.

Gutta sanguinis non hæret in facie, XI, 54.

Gutto pleno componit lintea, III, 263. — tegit inguina, XI, 158.

Guttur jam radere cœperat, VI, 105. — tumidum quis miratur in Alpibus? XIII, 162. — gutturis magni exemplum, II, 114. — gutture fixo fumant, I, 156.

Gyaræ seu *Gyari* ut clausus scopulis, X, 170. — Gyaris brevibus dignum aude aliquid, I, 73.

Gymnasia transi, III, 115.

Gypso Chrysippi plena, II, 4.

HAB HAB

Habenas effundit, XIV, 230.

Habes et illud dedecus Urbis, VIII, 200. — jura parentis, IX, 87. — nullum numen, X, 365; XIV, 315. — habet unciolam, I, 40. — trientem, III, 267. — quod vicinus, VI, 152. — plus aloes quam mellis, VI, 181. — digitos vox blanda, VI, 197. — mores, VI, 240; X, 323. — lites, VI, 268. — pudorem paupertatis, VI, 358. — quod mittat, VII, 74. — saltus, VII, 189.— in se crimen, VIII,

140. — trepidos parentes, X, 297. —plus lactis quam sanguinis, XI, 68. —tres parvos heredes, XII, 95.—qui non habet (pecuniam), XIV, 140. — bene, X, 72.—nunc totus orbis nostras Graiasque Athenas, XV, 110.—quisque tantum fidei, quantum numorum, III, 144. — ingens omen, IV, 125. — talia poma Phæacum auctumnus, V, 151. — solus amicum, nunquam partitur, III, 122. — nil durius in se paupertas, etc. III, 152. — eos attonitos mens diri facti conscia, XIII, 194. — crimen facti, qui scelus intra se cogitat, XIII, 210. — Trebius propter quod rumpere somnum debeat, V, 19.— quod donet Quintillæ, VII, 75. — habent quidquid armamentaria cæli, XIII, 83. — an spectacula, quod securus ames, VI, 61. — vultus qualem habebat Ravola, IX, 3. — habuit nil Codrus, III, 208. — inde caussas discriminis, X, 140. — qualem faciem Lucretia, X, 294.—habuere tunc nullos parentes, VI, 13. — hinc caussas, X, 278.— habebis (me) Evandrum, venies Tirynthius, XI, 60. — habebit nullus non vicus Clytæmnestram, VI, 656. — genium, VI, 562. —habeas unde, quærit nemo, XIV, 207. — tria nomina, V, 127. — duo crura, XVI, 24. — habeat Roma pudorem, II, 39. — dicendi genus, VI, 448. — quas Veneres pecunia, XIII, 34. — habeant insignia vocis, VIII, 227. — habentem nomen, V, 46. — habe tibi frumentum, V, 118. — tibi istud fermentum, III, 188. — habere tantumdem, X, 90. — titulos inter eos ausus, I, 130. — sed oportet habere, XIV, 207. — habetur lautus, eximie si cœnat, XI, 1. — quanto major, VIII, 140. — habebatur olim major donandi gloria titulis, V, 111. — haberi tutor principis, X, 92. — possis ignavus, III, 272. — sanctus mereris, VIII, 24. — habendum medicamen, XIV, 254. — nullum discrimen, XIII, 118. — non inter curas et seria, XI, 93. — habendos solos deos credit quos colit, XV, 37.

Habitas nondum templo, funesta pecunia, I, 114. — semper puppe, XIV, 268. — habitat dum sic Cetronius, XIV, 92. — habitatas proavis silvas linquere, XV, 152.

Habitatorem magnum in testa vidit, XIV, 312.

Habitus idem cunctis, XI, 149. — habitum utrumque inde sumit facies, IX, 20. — en habitum, quo te leges ac jura ferentem audiret populus, II, 72. — habitus nitor ultra vires, III, 180. — habitu vultuque triste vitium, XIV, 110. — habitus longos et flamea sumit, II, 124. — hos quæ Ludia sumpserit? VI, 267. — æquales illic, III, 177.—tales damnat et odit, VIII, 202.

Hadriacus; vid. *Adriacus*.

Hædos notos desiderat, XI, 153.

Hædulus, XI. 66 seq.

Hæmo cum molli, III, 99. — hæc mollius dicas, VI, 198.

Hæreo; hæres et dubitas, III, 135. — hæret in facie non gutta sanguinis, XI, 54.—tormentum ingens, II, 137. — mihi clavus militis in digito, III, 248. — hæremus; dic ipsa, VI, 281. — hæserat non minor rhombus (in retibus), IV, 41. — hæreret quum nigro fuligo Maroni, VII, 227. — hærens stomacho cibus, III, 233. — hæsuri saxis tituli, X, 144. — hæsuram maculam figentia nitidis rebus, XIV, 2.

Hæres, dis; *vid.* Heres.

Halitus oris artificis, X, 238.

Hamillus quot discipulos inclinet, X, 224.

Hamis dispositis, XIV, 305.

Hammonis a fonte, VI, 555.

Hannibal proximus Urbi, VI, 291. — dirus *seu* durus deliberat, an petat Urbem a Cannis, etc. VII, 161 seq. — Hannibalis res gestæ, exsilium, mors, X, 147, 167. — Hannibali Tyrio parere solebant (elephanti), XII, 108. — Hannibalem tuum victumque Syphacem tolle, Cornelia, VI, 170.

Harpinna equus, VIII, 63. *V. L.*

Haruspex Armenius vel Commagenus spondet amatorem, etc. VI, 550 sq. — varicosus fiet, VI, 397. — haruspice opus est nobis, an censore? II, 121.

Haruspicina ab Etruscis maxime exculta, XIII, 62. *N.*

Hasta sub domina præbere caput venale, III, 33. — Minervæ, XIII, 82. — et clypeo, XI, 106.

Hastile curvatum minatur eminus, VII, 127.

Haud facile emergunt, III, 164. — impunitus, XIII, 200. — *Conf.* VI, 7; VII, 93, VIII, 197; XI, 17; XIV, 136; XVI, 8.

Hausit nostra infantia cælum Aventini, III, 85.

Haustu facili diffunditur puteus in plantas, III, 227.

Hebe, Herculis uxor formosa, XIII, 43. *N.*

Hebeti ferro cæditur, XI, 140. — hebetes secures, VIII, 137.

Hecatomben promittant, XII, 101.

Hectore funus (Priami) portante, X, 259.

Hecuba canino latravit rictu, X, 271, 272. *N.*

Hederis dignus, VII, 29.

Hedymeles tener, VI, 383.

Heliadum crustas tenet, V, 38.

Heliodorus conspicuus longe intrat balnea, VI, 373.

Helvidius et Thrasea coronati, V, 36.

Helvinam ad Cererem, III, 320.

Heracleas scribere, I, 52.

Heraclitus, X, 30. *N.*

Herba in finitima nutritus, XII, 12. — herbæ inscius hædulus, XI, 66. — herbas post omnes, XV, 99.

Herboso theatro, III, 173.

Herculeo in Lare natus Fabius magna gaudeat ara, VIII, 14. — gurgite stridentem solem audiet, XIV, 280. — Herculeos arcus addit, XIII, 82.

Hercules Tirynthius, XI, 61. — Herculis ærumnas potiores credas et Venere, et cœnis, X, 361. — formosa uxor ad cyathos, XIII, 43. — inaurati femur radit sacrilegus, XIII, 151. — ædem vincens marmoribus, XIV, 90. — verbis talia invadunt, II, 20. — cervicibus æquat collum longum invalidi, III, 89. — ara magna, VIII, 13. *N.*—ab Hercule velut ictus Cacus, duceris planta, V, 125.

Here quam fuit, res hodie minor est, III, 23.

Heredipetarum artes, IV, 18 seq.; XII, 93 seq. *N.*

Heres quis scribitur pauper? III, 161. — propter me scriberis, IX, 87. — quisque partes suas accipiat ad mensuram inguinis, I, 41. — rivalis tibi non unus dictabitur, VI, 218. — decolor impleret tabulas, VI, 600.—bullatus ludit parvoque eadem movet arma fritillo, XIV, 4.—heredem dulcem tollere cogitat, VI, 39. — heredes tres habet parvos, XII, 95. — vetat esse suos codice sævo, X, 237.

Hermæ trunco simillimus, VIII, 53.

Hermarcus aliquis, III, 120. *V. L.*

Hernia Nestoris, VI, 326.

Hernicus et Marsus, XIV, 180.

Heroes jaciunt saxa, XV, 65. *N.*

Hesperidum serpens aut Ponticus fortunas servet, XIV, 114.—nomina, horti, poma, V, 152. *N.*

Hesternæ cœnæ occurrere, IX, 44.

— hesternum minutal solitus servare Septembri, XIV, 129.

Hetruscum aurum; vid. *Etruscum.*

Heu miseri, II, 159.

Heuohe, VII, 62. *V. L.*

Hiarbæ zelotypo juvenis prælatus, V, 45.

Hiatum personæ pallentis formidat rusticus infans, III, 175. — veteris rimæ contexit, III, 195. — hiatu Sophocleo grande carmen bacchamur, VI, 636. — magno sublimis pardus, XI, 123. — hiatus solennes Juvenali, I, 151. *V. L.*

Hibernæ tegetis institor, VII, 221. — hibernum in amnem descendet, VI, 522.

Hic, I, 4, 46, 47, 123, 161; II, 118; III, 69, 70, 186, 216, 217, 219, 220, 245, 246; IV, 59; VI, 332, 492, 610, etc.; VIII, 47, 51, 236, 248; IX, 60, 66; X, 148, 197, 227, etc.; XI, 25, 151, 159; XIII, 9, 91, 105; XIV, 62, 172, 272, 286, etc.; — hæc, I, 51, 52, 169; II, 41, 128; III, 92, 264, 299, 320; VI, 54, 198, 213, 214, etc.; VII, 242; VIII, 70, etc.; IX, 39, 93, etc.; X, 89, 96, etc.; XI, 21, 77, 175; XII, 1, 93, 97; XIII, 2, 16, 114, 150, etc.; XIV, 34, 44, 55, etc.; XV, 3, 10, 52, etc.; XVI, 13. — hoc, I, 19; II, 82, 143; IV, 25, 154; V, 6, 76, 157; VI, 110, 111, 151, 189, 190, 223, etc.; VII, 13; IX, 27, 76; X, 181, 189, 197; XI, 201, 206; XIII, 38, 73, 228; XIV, 58, 208, 209; XV, 26, 69, 142; XVI, 58. — hujus, VI, 179, 499, 595; VII, 125; VIII, 45, 188; X, 99, 228; XIV, 147, 290; XV, 97. — hujusce, XIV, 38. — huic, V, 116; X, 184. — hunc, I, 33; III, 283; V, 14, 136; VI, 157, 158, 383; VII, 56; VIII, 29; X, 69, 272; XIII, 175; XIV, 73, 114; XV, 17, 65; XVI, 56. — hanc, I, 111; II, 67, 78; VI, 452, 499; XI, 115, 198; XII, 119; XIV, 94, 140, 143. — hac, VI, 20, 213; VII, 2, IX, 6; X, 76, 288; XI, 132; XIV, 29; XV, 88, 126. — hi, II, 45; III, 34; VIII, 254; X, 88; XI, 46; XIII, 223. — hæ, VI, 259; VIII, 223. — horum, I, 136; II, 5, 18; III, 81, 112; X, 71; XI, 12, XII, 109, 114; XIV, 169. — his, II, 18, 147; III, 315; IV, 93, 150; V, 173; VI, 73, 336, 394, 466, 608; VIII, 38; IX, 100, 118, 131, 148; XI, 114, 134; XIII, 103; XIV, 116, 123; XV, 130. — hos, I, 89; VI, 267, 606; VII, 186; VIII, 21; XI, 118; XIII, 21, 147, 192; XV, 120. — has, X, 187; XI, 88, 169; XIII, 208.

Hic (*adverb.*), I, 150; II, 90, 110, 111, 167; III, 12, 21, 155, 180, 226, 232; IV, 34; VI, 280, 309, 494, 532; VII, 181; XII, 89, 102; XV, 7, 77.

Hiems; *vid.* Hyems.

Hilarem diem sentire, XV, 41. — hilares nitidique vocantur, XI, 176. — Parcæ, XII, 65. — umbræ olim sine regibus, XIII, 52.

Hinc atque inde patens, I, 65. — hinc pulpita pone, et inde gladios finge, VIII, 195; XIV, 12, 45. — *Cf.* I, 119, 144; II, 1, 156; VI, 295, 296, 463; VII, 113; VIII, 104; X, 44, 278; XI, 127, 128; XIV, 79, 82; XV, 51, 84.

Hio; hiat tantum, seu pullus hirundinis, X, 231. — hiantia ossa ruptis genis, XV, 57.

Hippia (*Eppia*) quot amaverit mœchos, X, 220. — Hippia nupta senatori comitata est Ludium ad Pharon, etc. VI, 82 seq. — qua capta forma, VI, 104. — quid fecerit, VI, 114.

Hippo subit juvenes, II, 50. *V. L.*

Hippocrene fons, III, 117. *N.*

Hippolyto grave propositum quid profuit? X, 325 sqq.

Hippomanes carmen coctumque venenum, VI, 133, et 616, 626. *N.*

Hipponam jurat et facies olida ad præsepia pictas, VIII, 157. *V. L.*

Hirpini equi, VIII, 63.

Hirrus quot circumscripserit pupillos, X, 222.

Hirsuto collo spirant opobalsama, II, 41. — hirsuta capella, V, 155.

Hirundinis pullus hiat, X, 231.

Hiscere si quid tentaveris, V, 127.

Hispania additur imperiis, X, 151. — horrida vitanda, VIII, 116.

Hispida membra promittunt atrocem animum, II, 11.

Hispo subit juvenes, II, 50.

Hispulla tragœdo gaudet, VI, 74. — pinguior taurus, XII, 11.

Hister tabulas implevit, II, 58. — per Histrum, XII, 111.

Historia recenti memoranda res, II, 103. — in historia quidquid Græcia mendax audet, X, 175. — historiarum scriptores, vester labor fecundior, etc. VII, 98. — historias legat præceptor, VII, 231. — sciat omnes, VI, 450.

Historico quis dabit, quantum daret acta legenti? VII, 104.

Histrio dabit, quod non dant proceres, VII, 90.

Hodie res minor est, here quam fuit, III, 23. — *Conf.* XI, 56, 150, 177, 195; XIII, 47.

Hœdus; *vid.* Hædus.

Homeri commenta ridentur, X, 246, *N.*; XIII, 112, 113. — Homero uni cedit propter mille annos, VII, 38. — magno si quidquam credis, X, 246. — vivo jam decrescebat hoc genus hominum, XV, 69. — Homerum suspendit hinc, et alia parte Maronem, VI, 437; XI, 178.

Homericus Gradivus quantum exclamat, XIII, 113.

Homicida si Miloni displiceat, II, 26.

Homo sum, licet clames, VI, 284. — ita est servus? VI, 222. — quis uno contentus scelere? XIII, 243. — tu tibi liber videris, V, 161. — diis carior quam sibi, X, 350. — parcus, XIV, 112. — hominis delicias! VI, 47. — exitus, X, 271. — de morte nulla unquam cunctatio longa est, VI, 221. — homini longissima spes cœnæ, I, 134. — contingunt fastidia veteris quercus, XIV, 184. — parum est, etc. XV, 165. — hominem quemvis attulit, III, 75. — hunc nunquam amavi, X, 69. — homines hic fiunt, II, 167. — e luto ficti, XIV, 35. *N.* — rupto robore compositique luto, VI, 12. — malos nunc educat terra atque pusillos, XV, 70. — pertusa læna plurima non audent dicere, V, 131. — quidquid agunt, I, 85. — ridiculos facit paupertas, III, 153. — desunt, VI, 333. — in ventre necandos conducit, VI, 596. — fata regunt, IX, 32. — nil ergo optabunt, X, 346. — tantum immolat Taurica, XV, 117. — hominum occursus, X, 48. — corpuscula quantula? X, 173. — plus est jam in pelago, XIV, 276. — quis tunc contemptor numinis? VI, 342. — divumque fidem clamore ciemus, XIII, 31. — quisnam veniam dare abnuerit? XV, 103. — discordia, XV, 174, 147. *N.*

Homuncio quantus ex nihilo fieres, si, etc. V, 133.

Honesta et justa si periculi ratio est, VI, 95. — honestum consilium, IV, 85. — honesti secreti participem te facit, III, 52. — honestos mores, VI, 239. — honestis et rebus sapiens finem imponit, VI, 444. — artibus nullus in Urbe locus, III, 21. — honestius illic et tremere, etc. V, 10.

Honor summus quum finito computet anno, I, 117. — honoris clari velamen, III, 178. — tempus finitum,

VIII, 150. — honori sacro non cedat, I, 110. — honorem hunc vobis præstat, o numi, V, 136. — præcipuum summumque meretur, VI, 532. — militiæ multis largitur, VII, 88. — honore dictatoris functus, XI, 87. — honores nimios optabat, X, 104. — quos illis damus et dedimus, VIII, 69. — honorum insignis pagina, X, 57.

Honorarium patrocinii, VII, 122. *N.*

Hora aptior cibo capiendo, VI, 581. — solida supersit ad sextam, XI, 205. — sumitur ex libro, VI, 577. — hac ipsa Sejanum diceret Augustum, X, 76. — ab hora mediæ noctis, VII, 222. — benigni fati, XVI, 4. — horis septenis in diem odit illam, VI, 183. — horas quot nunciet puer, X, 216.

Horatius satur est, quum dicit Euoe, VII, 62. — ejus lucerna Venusina hæc digna, I, 51. *N.*

Hordea infundet, VIII, 154.

Horret illam, quam laudibus effert, VI, 183. — novicius tetrum Porthmea, III, 265. — horreres scilicet, II, 122. — horrere incendia, III, 7. — horrenti servo tunicam non reddere, I, 93. — horrendum EXI intonet, VI, 485. — horrenda passi, XII, 15.

Horrida mater (in luctu), III, 212. — Hispania, VIII, 116. — pellex, II, 57. — silva siccæ comæ, IX, 12. — domus licet sanctos mores tradiderit, X, 298. — bella, XIV, 242. — Ægyptus, XV, 44. — horridior glandem ructante marito, VI, 10.

Hortatur juvenes, XIV, 121.

Horti culti villicus, III, 228. — et vitis custodem provocat, VI, 375. — horto aperto quum viverent, VI, 17. — parvo legerat oluscula, XI, 78. — exiguo Epicuri, XIII, 123. — nostro non sufficit modus hic agri, XIV, 172. — horti qui proprie dicantur, I, 75 et *N.* — marmorei Lucani, VII, 79. — hortos magnos Senecæ clausit, X, 16. — in hortis exspectatur, VI, 488. — nascuntur numina, XV, 10. — sternitur Tyrius genialis, X, 334. — in parvis quantum tibi, Epicure, suffecit, XIV, 319.

Hortulus hic, III, 226.

Hospes numinis Idæi sanctus, III, 137. — hospitis affectu dominum regemque salutat, VIII, 161. — hospite venturo, cessabit nemo tuorum, etc. XIV, 59. — hospites Evandri, XI, 61 seq.

Hospitium miserabile, III, 166. — tolerabile, VII, 70. — hospitio nemo tectoque juvabit nudum, III, 211.

Hosti perituro ostendit effigiem Martis, XI, 107. — mox impar, XIII, 169. — hostem Cæsaris calcemus, X, 86. — hostibus ipsis miserantibus, XV, 100.

Hostia nil cultro gravius timet, XV, 119. — quæ non dignior vita? XIII, 235. — si carnem dabat, XI, 85. — petulans funem extensum quatit, XII, 5. — hostiæ auratis cornibus majores duntaxat immolatæ, VI, 48. *N.*

Huc, III, 308; VI, 416, 466.

Humanum genus damnat caligo futuri, VI, 556. — humani generis mores, etc. XIII, 159. — humano generi corda mollissima, XV, 132. — humanæ mentis vitium, XIV, 175. — humana negotia ludi maximi, XIV, 264. — carne suillam non distare putant, XIV, 98. — major imago, XIII, 222. — humanas res miscuit olim, X, 163. — humanis rebus majora creduntur, X, 137. — carnibus vesci licet, XV, 13.

Humero revocante Tyrias lacernas, I, 27. — debilis, X, 227. — humeros minorem Corvinum ostendere, VIII, 4. — nuda Psecas, VI, 491. — ex humeris ferentem aulæa pictæ togæ si vidisset, X, 39.

Humi stratus palmes, VIII, 78. — per humum, XV, 63.
Humida laurus, II, 158. — multicia referens, XI, 186.
Humilis fortuna, VI, 287. — salicti virgas mordere, XI, 67. — domus non capit has nugas, XI, 169. — ex humili, III, 39. — humiles vicinos rapere, VI, 414. — vos, VIII, 44. — adseclæ, IX, 48.
Humor ille oculis suffecerit, X, 32. — humore coacto vexare oculos, XIII, 133.
Hyacinthos hos facit, VI, 110.
Hyarbæ; vid. *Iarbæ.*
Hybernæ tegetis institor, VII, 221. — hybernum descendet in amnem, VI, 522.
Hydri omnes, VII, 70.
Hyems deformis stridebat, IV, 58. — hyemes multas sic vidit, IV, 92.
Hylas multum quæsitus, I, 164.
Hymetto dulci vicinus senex (Socrates), XIII, 185.
Hyperboreum ad axem exsul si dimittatur, VI, 470.

IDE IGN

Iarbæ zelotypo prælatus juvenis, V, 45.
Iason mercator, VI, 153. — furtivæ devehit aurum pelliculæ, I, 10. *N.*
Iaspis præclara, V, 42.
Ibat; *vid.* Eo.
Iberinæ vir unus sufficit, VI, 53.
Ibi nil simulatur, VI, 324. — fortunæ veniam damus, XI, 174. — *Cf.* VIII, 63, 176; X, 160; XII, 81; XIII, 150.
Ibidem custos affixus, V, 40.
Ibin saturam serpentibus pavet pars Ægypti, XV, 3.
Icarus puer, I, 54. *N.*
Ictericæ matris de funere consulit, VI, 565.
Ictum fulguris evasi, XII, 17. — ictus perferat, VI, 261. — Cilicis, IV, 121. — multorum absorbuit, VI, 126.
Ictus ab Hercule Cacus, V, 125.
Idæum solenne colunt, XI, 192. — Idæi numinis hospes sanctus, III, 138. — Idæis antris privatus Jupiter, XIII, 41.
Idcirco ut possim, etc. IX, 123.
Idem (mascul.), III, 148, 291; IV, 8; VI, 112; VIII, 78, 97; X, 74, 159, 331; XI, 25, 149; XVI, 59. — idem (neut.), IV, 12; VI, 217; XIII, 76, 184. — eadem (fem.), III, 23; V, 1; VI, 177, 349, 402; VII, 198; XI, 161; XIV, 310. — eadem (neut. pl.), I, 14, 148; III, 92; V, 51; VIII, 152, 153; X, 203, 256; XI, 21, 175; XIII, 104, 172; XIV, 5, 76, 103. — ejusdem, IV, 94; XII, 26. — eidem, XIV, 122. — eodem, III, 205; X, 42; XIV, 8. — eisdem, XIV, 30. — iisdem, VII, 153; X, 175; XI, 73; XV, 157. — easdem, XIV, 113.
Ideo, III, 47; VII, 143, 144; VIII, 250; XI, 135; XIII, 89; XV, 143.
Idoneus patriæ, XIV, 71.
Idumææ portæ incola, VIII, 160.
Igitur, II, 34; IV, 5, 89; VI, 92, 210; VII, 106; VIII, 239; IX, 20; X, 15, 28, 265, 285; XI, 108; XII, 78, 83, 111; XIII, 101; XIV, 38; XVI, 18.
Ignavus haberi possis, III, 272. — ignava quæque lux septima Judæis, XIV, 106. — ignavum genus lecto gaudet et umbra, VII, 105.
Igniculum si poscas, III, 102.
Ignis non fortuitus, sed iratus cadat in terras, XIII, 225, 226. —

emendus et caulis miseris, I, 134. — subitus antennas impulit, XII, 19.— igni donare quid, VII, 25. *N.*—terretur, XIV, 285.—ignem Trojanum servat Alba, IV, 61. — ventilat cursu, III, 253.—odimus, III, 214.—laremque quum umbra clauderet, VI, 3. —flagrantem late videbis, XIV, 244. — quod non violaverit, XV, 84 seq. — igne rogi minor infans, XV, 140. — ignes primos janua colligit, XIII, 146. — jam stridunt, X, 61. — hæc poscit, VI, 624.

Ignobilis Arpinas, VIII, 237. — quamvis, IV, 104.

Ignominiam pertulit graviorem omni vulnere, VIII, 209.

Ignoro motus astrorum, III, 43; XI, 26. — ignorat tamen, VI, 569. — ignorasse fateris Sejanum, quid optandum foret, X, 103.

Ignoscitis vobis, Trojugenæ, VIII, 181. — ignoscas nec ipsi populo, VIII, 189. — ignoscat Mucius dictis, an non, quid refert? I, 154. — periturae Elissæ, VI, 435. — ignoscere solet his numen, XIII, 103. — quibus poterant illorum manes, XV, 105. — ignoscentibus dis ipsis, III, 146.

Ignota nobis purpura, XIV, 187. — ignotum montibus Rutulis carmen, VI, 637. — ignotos mihi tenet antiquaria versus, VI, 454.

Iliacus puer, XIII, 43.

Iliados conditor, XI, 178.

Iliadum inter lacrymas, X, 261.

Ilibus ab ipsis vis frater? V, 136.

Ille, I, 3, 97; II, 93, 95, 99, 100; III, 67, 81, 91, 186, 246, 264; IV, 150; V, 62, 162, 170; VI, 137, 214; VIII, 273; IX, 45, 91, 107; X, 10, 129, 164, 196, 197, 228, 315, 316; XI, 52, 151, 167, 169, 171; XII, 43, 125; XIII, 73, 105, 110; XIV, 284; XV, 113; XVI, 29. — illa, III, 117, 274; V, 149; VI, 85, 100, 111, 330, 368, 408, 425, 434, 546, 632, etc. IX, 39; X, 26, 333; XI, 16, 52, 117; XIII, 177, 227; XIV, 205, 221; XV, 3, 116. — illa (ablat.), I, 151, 155; VIII, 72; IX, 149; XIV, 273, 274, 311. — illud, II, 73; III, 208; VI, 33, 53, 194, 203; VIII, 198, 274; XII, 112, XIV, 68; XVI, 8.— illius, VI, 539, 572; X, 320. — illum, III, 74, 232; V, 148, 163; VI, 358; X, 92, 108, 126; XI, 23; XV, 78. — illam, III, 134; VI, 182; XIV, 84, 121. — illi, II, 163; IV, 69; VI, 45, 210; VIII, 22, 54, 239; IX, 115; X, 67, 91; XI, 175; XII, 118; XIII, 203; XIV, 76, 189, 223. — illis, II, 14, 36, 140; III, 92, 165; IV, 41; VI, 348, 417; VIII, 69, 116, 257; IX, 121; X, 3, 34, 350, 352; XI, 124, 128, 159; XIII, 166, 196; XV, 68, 148; XVI, 48. — illos, I, 170; II, 45, 156; VI, 110; VIII, 166, 266; IX, 114, 131; X, 235, XIV, 123. — illas, III, 321.

Illic, I, 91; III, 98, 170, 177, 197; V, 10, 42, 73; VI, 36, 410; IX, 44; X, 323; XIII, 171; XV, 7, 12, 94.

Illinc, I, 159; V, 97; X, 44; XIII, 161.

Illuc, II, 159; III; 24; VI, 339; XII, 53.

Illustres animas abstulit, IV, 152.

Illyricum latus, VIII, 117.

Imago tua sacra et major humana, XIII, 221. — tua vivit, VIII, 55. — imagine macra dignus, VII, 29. — fracta matris, XI, 18. — frangenda funestat gentem, VIII, 18. — imagines seu thoraces opponuntur statuis iconicis seu similaribus, III, 219. *N.* — virorum doctorum et statuæ in bibliothecis dedicatæ et hedera coronatæ, VII, 29. *N.* — majorum lineis circumdatæ et ordine in porticibus atriisque dispositæ, signa nobilitatis,

VIII, 1 seq. — famosæ, VIII, 8. — cereæ, VIII, 19.

Imbelle vulgus, XV, 126. — imbelles eunuchi, VI, 366. — Rhodii, VIII, 113.

Imber effudit lapides, XIII, 67.

Imbuit illos vitiis, XIV, 124. — imbutus fartis ofellæ, XI, 144.

Imitatur janua sollicitas portas, VII, 42. — juvenis sponte cetera præter avaritiam, XIV, 107. — castora, XII, 34. — imitata est pictura figuram alterius sexus, VI, 341. — domus veteres Sabinos, X, 299. — imitandis turpibus ac pravis dociles sumus omnes, XIV, 40.

Immane præceps ruinæ impulsæ, X, 107. — immanem Pyrrhum passis, XIV, 162. — immanes Læstrigones, XV, 18.— Agathyrsi, XV, 125. — immania passis, XV, 104.

Immemor illa domus, VI, 84.

Immensa mendacia, VII, 111. — immensæ plebis mihi pace si licet dicere, XI, 194.

Immeritis caballis, X, 60.

Imminuit rem, XIV, 92.

Immo trahere ultra paratus, XIII, 108. — quid profuit? X, 324. — dissimulet, XVI, 9.

Immodici census, XIV, 175. *V. L.*

Immolat homines, XV, 118.

Immortale odium, XV, 34.

Impacta securis, X, 59.

Impar sarcinulis puellæ gener, III, 161. — hosti Pygmæus, XIII, 169.

Impatiens omnis acerbi, VII, 58. — moræ, VI, 238, 227.

Impellat lictorem prætor, III, 128. — impulit quis casus hos? XV, 120. — ignis subitus antennas, XII, 19. — impulsæ ruinæ, X, 107.

Impendere vitam vero, IV, 91. — gallinam amico, XII, 96.

Impensa hæc est nimia, XII, 97. — impensæ parcere, V, 155.— finem non servat, VII, 138. — impensas conferat, III, 216.

Imperat non vesicæ Tuccia, VI, 64. — viro uxor, VI, 224. — Phalaris, ut sis falsus, VIII, 81.

Imperatores erant pontifices maximi, IV, 46. *N.* — divi volebant haberi, VI, 115. *N.*

Imperfectus cibus, III, 233.

Imperium, fasces dabat, X, 79. — triste, XIII, 50. — imperii veterem luxuriam noverat, IV, 137. — fines Tiberinum virgo natavit, VIII, 265. — fato jussæ, XI, 105. — imperio naturæ gemimus, XV, 138. — obsequere, X, 343. — sexus coactæ, VI, 135. — imperiis castrorum functus, XI, 87. — additur Hispania, X, 151. — ejus paruit, XIV, 331.

Impetus acrior, XV, 62.

Implet reticulum comis, II, 96. — ceras capaces, I, 63. — ceras pusillas, XIV, 30. — tabulas solo liberto, II, 58; VI, 601. — sinus rhombus, IV, 41. — effigiem deæ longis siphonibus, VI, 310. — manum aere, VI, 546. — navem mercibus, XIV, 288. — numerum, IX, 90. — omnes numeros, VI, 249.— dirus Hannibal caput miserum, VII, 161. — ager te vitibus, IX, 56. — implevere nondum medullas maturæ mala nequitiæ, XIV, 215. — implevi si nondum gremium, XIV, 327. — impletur membrana, VII, 23. — canistris, V, 75.

Imponere regi barbato facile est, IV, 103. — mercedem linguæ, VII, 149. *V. L.*—sævas leges, VII, 229.— finem rebus, VI, 444.—vittas frontibus, XII, 118. — farra cultris, XII, 84. — capiti res, III, 252. — imposito asello clunem submittit, VI, 334.

Impressit aliptes digitos cristæ, VI, 422. — imprime dentem erucis, IX, 134.

Improbitas prodiga corruptoris, X,

305. — admirabilis fuit illo ævo, XIII, 53.

Improbulum te finge, V, 73.

Improbus vicinus, XVI, 37. — es quum poscis, IX, 63. — annis, III, 282. — improba reliquit natos, VI, 86. — Fortuna, VI, 605. — gratia prætoris, XIII, 3. — improbior cinædo, IV, 106.

Improvidus casus, III, 273.

Impudicitia matronarum legibus pœnisque coercita, II, 62. *N.*

Impulit; *vid.* Impellat.

Impulsu animorum ducti, X, 351.

Impune recitaverit ille togatas, I, 3, 4.—et vindice nullo, IV, 152.

Impunitum fore respondit Pythia, XIII, 200.

Imputo fatis morbum, II, 17. — imputat hunc (cibum) rex, V, 14, 15. — se tibi semper, VI, 179.

Imus : ima plebe, VIII, 47. — imis ab gradibus trepidatur, III, 200.

In quantum fames et frigora poscunt, XIV, 318. — in faciem (al. facie) panem digitis extendere, II, 107. — in corpora (al. corpore) nil juris natura indulget animis, II, 139. — *Conf.* I, 6, 38, 104, 107, 111, 143; II, 28, 48, 57, 68, 79, 133, 136; III, 17, 22, 30, 62, 78, 162, 280; IV, 6; V, 44, 142, 153; VI, 2, 65, 107, 108, 156, etc.; VII, 1, 7, 8, 241; VIII, 3, 13, 110, 139, 199; IX, 13, 18, 42; X, 1, 18, 27, 50; XI, 11, 21, 22, 40, 80; XII, 12, 61, 110; XIII, 18, 86, 198; XIV, 42, 82, 130; XV, 10, 16, 50, 130; XVI, 11, 53, etc. — inque, VI, 183, 311.

Inæquales phialas tenet, V, 38.

Inanis Gaurus, IX, 57. — inani judicio damnatus Marius, I, 47. — alvo quod sufficit, V, 7.

Inaurati Herculis femur, XIII, 151.

Inbelle; *vid.* Imbelle.

Inbuo; *vid.* Imbuo.

Incedet superbus, XII, 126.

Incenderit ædes suas ipse, III, 222. — incendente jecur rabie, VI, 648. — incendi quibus possit jam frigidus ævo, etc. VI, 325.

Incendia horrere, III, 7. — ubi nulla, vivendum est, III, 197. — cœpta sulfure, XIII, 145. — incendium Romæ compescebatur ope hamarum et VII cohortium Vigilum, XIV, 305. *N.*

Incerare genua deorum, X, 55.

Incertæ arboris latus, XII, 32. — rei testis, VIII, 81. — incerta ora manantia fletu faciunt puellares capilli, XV, 137.

Incessu morbum fatetur, II, 17.

Incestus minime felix, IV, 9. — incestæ sorori dedit, VI, 158.

Inchoet annus lites, XVI, 42.

Incidere (sculpere) titulis, VIII, 68.

Incidit (cadit) spatium rhombi IV, 39. — in laqueos, X, 314.

Incipit dormire, VIII, 11. — ab illis uxor, VI, 348. — madidum ver, IX, 52. — incipiunt tandem sentire, XIII, 238. — jurgia prima sonare, XV, 52. — torquere saxa, XV, 64. — edere, VII, 195.—agnosci, VI, 468. — stare, VIII, 138. — optare, X, 115. — prurire Gaditana, XI, 163. — incipias si non furere, VI, 615.— inciperet edere planctus, X, 262. — incipe, Calliope, IV, 34.

Incitat lumbos tibia, VI, 315.

Inclinat sol, III, 316. — Hamillus discipulos, X, 224. — ipsos maritos, IX, 26. — inclinatis per humum lacertis, XV, 63.

Includere fila porri, XIV, 133. — inclusus carcere nassæ, XII, 123. — inclusa per æquora, XII, 75.

Incognita mensura nervi, IX, 34.

Incola portæ Idumææ, VIII, 160.

Incolumem sese mirans, XII, 16. — incolumi Troja, X, 258.

Incommoda vitæ, XIII, 21.

Incrementa domus, XIV, 259.

Incultus puer, XI, 146.

Incumbere aliorum famæ, VIII, 76. — sectæ, XIV, 122. — remis, XV, 128. — incubuit luxuria, VI, 293.

Incurritur servis, VI, 331.

Incurvare ad stuprum, IX, 26. *N.*

Incus: incude et fornace graves catenæ, III, 309. — parante gladios, X, 132. — assidua semperque ardente camino majora fiunt patrimonia, XIV, 118. — nefanda ferrum letale producere, XV, 165.

Incutit tignum capiti, III, 246. — colaphum servo, IX, 5.

Inde iræ atque lacrymæ, I, 168. — atque hinc, I, 65; VIII, 195; XIV, 12, 13, 45. — caput morbi, III, 236. — est quod desipis, VI, 612. — quæ seges, VII, 103. — cadunt partes, VII, 123. — inde Dolabella est et Antonius, VIII, 105. — *Conf.* III, 37, 113, 301, 308; IV, 51, 122; V, 168; VI, 62, 139, 225, 312, 436, 524, 560, 603, 220; VIII, 118; IX, 20, 28; X, 140; XI, 47; XII, 87; XIV, 45, 83, 148, 173, 282; XV, 36, 48.

Indemnatus, VI, 562.

Indica tigris, XV, 163.

Indicibus seu indiciis quibus cecidit? X, 70.

Indigenæ quondam hoc vivebant more, XIII, 38.

Indignatio facit versum, I, 79. — ne qua desit, V, 120.

Indignatur parere clienti, V, 64.

Indignus genere, VIII, 31. — studiis labor, VII, 17. — juvenis, quem mors tam certa maneret, IV, 95.

Indocti sermonem laudat, III, 87. — primum, II, 4. — nobilis caussas defendere, VIII, 49. — nempe hoc, XIII, 181.

Indomitus et acer, II, 77. — census, XIV, 176.

Inducitur medicaminibus, VI, 471.

Indulgentia ducis, VII, 21.

Indulget natura, II, 140. — vetus clementia senibus porcis, VI, 160. — sese ardenti tribuno, II, 165. — sibi, VI, 283. — plectro basia, VI, 384. — veniam pueris, VIII, 167. — humili asseclæ, IX, 48. — indulgent adeo sibi latius ipsi, XIV, 234. — indulsit si mora longior Urbem pueris, II, 168. — conditor mundi animas, XV, 148. — nil patriæ, VI, 86. — si forte cura brevem soporem, XIII, 217. — Cæsar Narcisso omnia, XIV, 330. — non omne legumen ventri Pythagoras, XV, 174. — Cf. *Animal.*

Indumentum, I, 142. *N.*

Induperator; *vid.* Endoperator.

Indus obscurior Mauro, XI, 125. — augur et Phryx, VI, 585. — Indi omnes atque Mauri noverunt, VI, 337. — graciles quidquid huc mittitis, VI, 466.

Industrius armis, VIII, 52.

Indutus scutulata, II, 97.

Inebriet aurem, IX, 113.

Inermi justitia omnia tractanda temporibus diris, IV, 80. — gingiva frangendus misero panis, X, 200.

Infamia quid salvis numis? I, 48. — minus est turpis, II, 71. *V. L.*

Infamis Varillus, II, 22. — infami ab asylo, VIII, 273.

Infans rusticus fiet legatus amici, IX, 60. — filius obstet tibi peccaturo, XIV, 49. — rusticus formidat hiatum pallentis personæ, III, 176. — nobilis exprimat mirmillonem conopeo, VI, 81. — parasitus, V, 145. — infante majorem mamillam quis miratur in Meroe? XIII, 163. — infantes quatuor ludebant in casa, XIV, 168. — infantibus magnis ubera ferens potanda, VI, 9. — nudis arridet Fortuna, VI, 606. — infantes parvuli non in bustis cremari solebant, sed terra claudi (in suggrundariis condi), XV, 139, et ibid. *N.*

Infantia hausit cælum Aventini, III, 84. — madidi nasi, X, 199.

Infecit natura pecus, XII, 41.

Infelix servulus portat, III, 253. — cadet, XIV, 295. — totum perdidit nihil, III, 209. — paupertas nil habet durius in se, etc. III, 152. — nec habet ore trientem, III, 267. — gaude, VI, 597. — Psecas, VI, 491. — Numitor, VII, 74. — infelix æstuat angusto limite mundi, X, 169. — infelicibus ovis nos viles pulli nati, XIII, 142.

Inferi et Manes vana nomina ac nugæ, II, 149 seq. *N.*

Infernis dis sufficiunt Decii, VIII, 257. — sine regibus hilares olim umbræ, XIII, 52.

Infero; intulit peregrinos pecunia mores, VI, 299. — quæ psaltria illuc penem majorem, etc. VI, 340.

Infesto a numine morbum missum credunt, XIII, 231. — infesta vallo arma, XV, 120. — infestis sagittis pugnam instaurare, XV, 74.

Inficietur depositum, XIII, 60.

Infirmi animi voluptas est ultio, XIII, 190.

Inflatus juvenis, VIII, 72.

Inflexu vicorum arcto transitus, III, 237. *V. L.*

Infra ventriculum vacua, III, 97. — parvulus cantharus, III, 204.

Infremuit Lucilius ardens ense stricto, I, 166.

Infudit cui Cæsonia totam frontem pulli, VI, 617. — infundet hordea juvencis, VIII, 154.

Ingeniculare, IX, 26. *N.*

Ingenium velox, III, 73. — castum, X, 300. — mite Crispi et Thaletis, IV, 82; XIII, 185. — unde par materiæ? I, 150. — venerabile nos soli sortiti, XV, 144. — ingenii fons largus et exundans, X, 119. — ingenio par pretium, VII, 96. — manus est et cervix cæsa, X, 120. — quis locus, nisi, etc. VII, 63. — summa vervecum in patria crassoque sub aere nasci, X, 48. N.

Ingens Telephus, I, 4. — cœna, II, 119. — tormentum, II, 137. — omen, IV, 124. — gibbus, VI, 108. — semivir, VI, 512. — testamentum, VI, 549. — scelus, VI, 651. — numerus, VII, 102. — annulus, VII, 140. — acervus, VIII, 100. — Sejanus, X, 62. — Phœnicopterus, XI, 139. — Liburnus, III, 240. — vulnus, XV, 156. — ingentia vasa, III, 251. — ingentibus comis implet reticulum, II, 96.

Ingenue magis, II, 16.

Ingenuum tophum violarent marmora, III, 20. — ingenui vultus puer, XI, 154. — ingenuorum filius cludit latus servi divitis, III, 131.

Ingerit se his, VI, 609.

Ingrate ac perfide, IX, 82.

Ingratus maritus, VII, 169. — ingratæ patriæ curta fides, XIV, 165. — ingrato ab aratro jam fastiditus bos, X, 270. — ingratos sodales ante omnia pone, XI, 190.

Ingredi iter, X, 20. — ingressus iter vitæ, VII, 172.

Inguen excitat vox blanda, VI, 196. — medicatum adeo intelligit, XII, 36. — inguinis ad mensuram heres, I, 41. — et capitis quæ sint discrimina, nescit ebria Venus, VI, 301. — ægri canities, X, 207. — ab inguine tutum nihil est et sanctum, III, 109. — inguine pascitur venter, IX, 136. — inguina Rhodopes terit barba uda, IX, 4. — matura (eunuchorum), VI, 370. — crassa non pavidus tegit opposito gutto, XI, 158. — frigida velantes panni sufficient, XIV, 300. — inguinibus udis quid ulla negaverit? X, 322.

Inimicus pumice levis, IX, 95. — inimica cohors, XVI, 20. — inimicorum primoribus, XV, 40.

Iniquæ urbis quis tam patiens? I, 34.

30.— iniquo modio servorum ventres castigat, XIV, 126. — iniquas ad mensas Cæsaris, V, 3.

Injuria cœnæ tantine? V, 9. — magna ne fortibus fiat et miseris, VIII, 120. — quot agros venales fecerit, XIV, 151. — non gravior quam vindicta, XVI, 22.

Innoxia simia, XIII, 156.

Innuit seu adnuit mulio virga, III, 317; VIII, 153. *V. L.* — innuat licet coram, VI, 140.

Inops æris, VII, 61. — Socrates, VII, 205. — inopi arte cucurrit prora, XII, 67. — inopum sociorum miserere, VIII, 89.

Inprimis curandum, VIII, 120.

Inquis, VIII, 43. — inquit, I, 102, 125; III, 21, 153; IV, 125; V, 118; VI, 281, 416; VII, 242; X, 55, 291; XIII, 84; XIV, 153.

Inquisitores algæ, IV, 49.

Insanabile cacoethes scribendi multos tenet, VII, 51.

Insania minus est turpis, II, 71. — insaniæ medela nasturtium et cucurbita, XIII, 97; XIV, 58. *N.* — varia genera, XIV, 284 seq. *N.*

Insanum maritum fecisset Juno, VI, 620. — insanis secatur vena media, VI, 46. *N.*

Insatiabile votum, XIV, 125.

Inscius herbæ hædulus, XI, 66.

Inscripta lintea, VIII, 168. — ergastula, XIV, 24.

Insignis nomine præclaro, VIII, 32. — honorum pagina, X, 57. — insignia vocis, VIII, 224.

Insistere tremulis plantis, VI, 96. — clamoso Circo, IX, 144.

Inspicit ille prius faciem, I, 97. — ranarum viscera, III, 45. — inspecta genesi, VI, 579.

Instabile conjugium, IX, 79.

Instat quidquid discriminis, VI, 520. — instant, XV, 75. — instantis domini vox furit, XIV, 63; XV, 75.

— instantem regi cometen prima videt, VI, 407. — monitis parentem sic possum affari, XIV, 210.

Instaurare popinas, VIII, 158. — pugnam sagittis, XV, 74.

Institor hibernæ tegetis niveique cadurci, VII, 221.

Instituit efferre maritos, I, 71. — hunc artibus et moribus, XIV, 74.

Instruit focum provincia, V, 97.

Insulæ in quas deportabantur Romani, I, 73. *N.*

Insulsa bipennis, VI, 658.

Intactum caput buxo, XIV, 194. — intactam Agaven nisi vendat, VII, 87. — intacto pane et stricto, V, 169. — intacta malis sacris, VI, 336. — intactior omni Sabina, VI, 163.

Integer arbiter, VIII, 80. — cecidit Cethegus, X, 288. — nasus, XV, 56.

Intelligit inguen medicatum, XII, 36. — artes, IV, 101. — intelligat matrona et quædam non ex libris, VI, 451. — non intellecta senectus obrepit, IX, 129.

Intendunt oculos sidera, VIII, 150.

Inter nos sanctissima divitiarum majestas, I, 112. — Iliadum lacrymas, X, 260. — *Conf.* I, 129; II, 10, 47; III, 157, 191, 264; V, 28; VI, 101, 323; VII, 186; VIII, 132, 174, 216; X, 358; XI, 93; XIII, 119, 186; XIV, 203; XV, 33, 164. — interque, XIII, 212.

Intercepta fraude, XIII, 71.

Interdum aliena sumitur arca, III, 181. — *Conf.* III, 305; VI, 552; X, 52, 315; XIII, 182.

Interea rex horum vorabit optima, I, 135. — dum cædit, VIII, 155. — septimus sol invenit jacentem torum, XV, 44. — tu obsequere imperio, X, 342. — quum turget sacculus, crescit amor numi, XIV, 138. — *Conf.* II, 137; III, 261; V, 120; VI, 149, 237, 424, 461, 508; XI, 14, 191.

Intererit; *vid.* Intersum.

Interiora petit stagna, XII, 80.
Interim si attendas, XI, 15.
Internuntia cæli sacerdos, VI, 545.
Interpres legum, IV, 79. — legum Solymarum Judæa, VI, 544.
Interrogo nil plus, X, 72.
Intersum; intererit enim plurimum, XIV, 73.
Intervenit quoties lascivum illud, VI, 194.
Intestatus si ad cœnam eas, III, 274. — intestata senectus, I, 144.
Intestino loto, VI, 429. — intestina poetæ capiunt plus, VII, 78.
Intolerabile magis vitium, VI, 413. — intolerabilius nihil est quam femina dives, VI, 460.
Intonet horrendum *Exi*, VI, 485.
Intra pomœria, IX, 11. — muros, VIII, 240. — se tacitum, XIII, 209. — te fige querelas, IX, 94. — quæ limina puer est, XIV, 45. — viscera penem agere, IX, 43. — pascua, IX, 55.
Intrat femina limen, II, 88. — et mugilis mœchos, X, 317. — moles, XII, 75. — lupanar, VI, 121. — turba, VI, 512. — intranti obstitit turba, IV, 62. — intrantes excepit, VI, 125. — balnea, VI, 374. — urbem, X, 171.
Intrepidi altaria tangunt, XIII, 89.
Introitum (ad) macelli exspectare, XI, 10.
Intulit; *vid.* Infero.
Intus dormiet, III, 241.
Inutile vulgus, XV, 126.
Invadunt talia verbis Herculis, II, 20.
Invalidi collum, III, 88.
Invenit non fatuos, IX, 8. — quis membra? III, 260. — septimus sol jacentem torum, XV, 44. — non pœnam sceleri, XV, 129. — materiam risus, X, 47. — non nomen crimini, XIII, 29. — pœnas Cædicius, XIII, 197. — invenies nullam, quæ parcat amanti? VI, 208. — Quiritem ima plebe facundum, VIII, 48. — legatum in popina jacentem, VIII, 173. — inveniet quid quisquam sublimius? VIII, 232. — quot libras in summo duce? X, 148. — invenias quanquam, II, 5. — invento Osiri, VIII, 30. — inventa per devia rura lacerta, XIV, 75. — inventis sub aratro piscibus, XIII, 66.
Inventrix sacri nefandi Taurica, XV, 117.
Inverso fundo, III, 108. — inversis pellibus, XIV, 187.
Invidet luscis, X, 228. — invideas haud vati, VII, 93. — omnibus, si lividulus sis, XI, 110. — invisi nominis pœna, XIII, 248.
Invidia est fortunæ, XV, 95. — invidiæ magnæ subjecta potentia, X, 57. — invidiam facerent Nilo surgere nolenti, XV, 123.
Invidiosa solatia, XIII, 179.
Invitatus ad hæc, XIV, 134.
Invita conjuge, VI, 212. — inviti exercere avaritiam, XIV, 108.
Involvit hos sinu Fortuna, VI, 607.
Io candida, VI, 526.
Ionium late sonans, VI, 93.
Iphigenia si qua illi est nubilis domi, XII, 119.
Ipse quum se jactaret amicæ, I, 62. *Conf.* I, 105, 127, 136; II, 18; III, 110, 222; IV, 69; V, 30, 37, 86, 104, 142; VI, 552; VIII, 40, 74, 146, 147; X, 52, 230, 251, 363; XI, 62, 160; XII, 35; XIII, 56; XIV, 127, 244; XV, 38, 45. — ipsa, III, 95, 172; VI, 209, 253, 281, 401, 490; X, 294; XI, 133; XIII, 29; XIV, 139. — ipsa (ablat.), X, 76; XII, 11; XIII, 180; XIV, 295. — ipsum, II, 147; IV, 28; V, 6, 56; X, 182; XI, 9; XII, 40; XIV, 167. — ipsumque, VIII, 132. — ipsius, VI, 530; VII, 239; VIII, 261; X, 285; XVI, 58. — ipsi, I, 100; V, 107; VI, 519; VIII, 109,

187; XIII, 1; XIV, 3, 234; XV, 59. — ipsam, VI, 173, 175, 333; X, 141; XIII, 151. — ipso, I, 33; XIV, 206. — ipsæ, VI, 244. — ipsorum, VIII, 137; XIII, 138. — ipsis, II, 31; III, 146; VI, 523; X, 7, 146, 347; XI, 71, 202; XV, 100; XVI, 49. — ipsos, I, 100; VI, 347; IX, 26; X, 305. — ipsas, VIII, 22; X, 59.

Ira et bile jecur ardeat, I, 45. — quidquid agunt hommines, ira etc., I, 85. — censoris, XIV, 50. — deorum, ut sit magna, tamen certe lenta est, XIII, 100. — et fames pares in mente, XV, 131. — quoties hunc sexum nocentem facit, VI, 647. — quid plus velit, XIII, 176. — iræ indoctorum quantulacumque occasio sufficit, XIII, 183. — eorum non sufficit, XV, 169. — iræ pone frena, VIII, 88. — iræ inde et lacrymæ, I, 168. — iram, gaudia, etc. effundunt sermone Græco, VI, 187. — a crimine sumant, VI, 285.

Irasci nesciat, X, 360. — iratus ignis cadat in terras, XIII, 226. — irato sistro, XIII, 93. — irati faciunt vadimonia, III, 299. — mariti exigere pœnas, X, 313. — iratis dis fruitur Marius, I, 50. — amicis ducitur funus plaudendum, I, 146.

Ire; *vid.* Eo.

Irritamentum Veneris, XI, 165.

Isæo torrentior sermo, III, 74.

Isiacæ sacraria lenæ, VI, 489.

Isis decernat quodcumque volet de corpore nostro, XIII, 93. — Isidis in ædem aquas Nili spargat, VI, 529. — fanum scelerare, IX, 22. — ab Iside pasci pictores, XII, 28. — Isidis sacerdotes, sacra et simulacrum, argentea serpens, VI, 525, 541. *N.*

Iste dies genialis, IV, 67. — ne quid tibi conferat, VII, 36. — ista, II, 75, 136; VI, 191; IX, 73; XI, 166. — istud, III, 187. — istis, V, 135; XIV, 179. — istos, VI, 295. — istas, I, 139.

Ister et Rhenus, VIII, 170. — Istrum, XII, 111. *V. L.*

Istic vivant Artorius et Catulus, III, 29.

Ita servus homo est, VI, 222. — ita secum (dicit), XIII, 91. — *Conf.* II, 38; V, 59.

Italiæ pars magna est, III, 171. — Italiam jam tenet Hannibal, X, 154. — longe relinquunt, XII, 78.

Iter vitæ diversum ingredietur, VII, 172. — nocte ingressus, X, 20.

Iterum ecce Crispinus, IV, 1. — quis Cotta tibi erit? VII, 95. — miserere, XII, 25. — semel atque iterum super illam palpitet, III, 134.

Ithacus miranda nullo sub teste canebat Alcinoo, XV, 26. — Ithacum mugire credit Ajax, XIV, 287. — natantem lugere fas Laertæ, X, 257.

Iuli sanguine fulget, VIII, 42. — Iulo gratus apex, XII, 70.

Iunco consule, XV, 27. *V. L.*

JAC

Jacet nupta in lecto, VI, 269. — exiguus cum ramice nervus, X, 205. — gremio nova nupta mariti, II, 120. — in servi complexibus aut equitis, VI, 279. — aurato vix ulla puerpera lecto, VI, 594. — in ripa, X, 86. — vetus Thebe centum obruta portis, XV, 6. — jacebat nuper vittata sacerdos cum corruptore, IV, 9. — illi dextra bellua, IV, 120. — uxor feta in casa, XIV, 167. — maritus nocte aversus, VI, 476. — jacuit Catilina cadavere toto, X, 288. — planum mare, XII, 62. — jacebit rex horum

vacuis toris tantum ipse, I, 136. — quamvis tota palpetur nocte, jacebit, X, 205.—jaceat licet ægra, VI, 580. — Lucanus in hortis marmoreis contentus fama, VII, 79. — jacens illic pusio, VI, 36.—resupina multorum absorbuit ictus, VI, 126.—jacentem nocte ac luce septimus sol invenit, XV, 43. — cum aliquo percussore, VIII, 173.

Jactare manus a facie, III, 106. — fumosos equitum magistros, VIII, 6. — non jugum vita didicere magistra, XIII, 22.—onerosa pallia, VI, 236. — se lacernatæ amicæ, I, 62.— omnes violæ colores, XII, 90. — basia rhedæ, IV, 118.—jactatur rerum utilium pars maxima, XII, 52. — spira longo galero, VIII, 208.—jactata petauro corpora, XIV, 265.

Jactu decidere cum ventis, XII, 33.

Jactura clientis nusquam minor est, III, 125. — famæ minima est apud molles cathedras, VI, 91.— illa tamen manet, XIII, 177. — jacturæ mediocris onus te mergat, XIII, 8.

Jaculator felix, VII, 193.

Jaculatur Monychus ornos, I, 11.

Jaculum torquere, V, 155.

Jam plena margine summi libri, I, 5. — poscit aquam Ucalegon, III, 198. — jam jam privignum occidere fas est, VI, 628. — jam dudum mihi mulio virga adnuit, III, 317.—jamne igitur laudas, X, 28. — jam pridem, III, 62; VI, 515; X, 77. — jam nunc, XI, 204. *Conf.* I, 64, 123, 139; II, 39, 101, 115; III, 199, 215, 221, 262, 265; IV, 32, 56, 57, 96; V, 21, 47, 68, 166, 168; VI, 43, 105, 127, 147, 153, 215; VII, 3, 30, 77; VIII, 4, 152; IX, 49, 79, 86; X, 61, 154; XI, 13, 50; XII, 8, 30; XIII, 9, 16, 44; XIV, 58, 80; XV, 56, 62; XVI, 45, 46, 56, etc. — jamque, III, 206; VI, 26, 349, 377, 488; VIII, 96.

Janua, IX, 105. *N.* — Baiarum Cumæ, III, 4. — ornetur lauro, VI, 79. — imitatur portas sollicitas, VII, 42. — colligit primos ignes, XIII, 146. — tua barbam ejus vidit, VI, 215.—erexit ramos, XII, 91.—festa operatur lucernis matutinis, XII, 92. — claudenda, XIII, 129.

Janum Vestamque farre et vino rogabat, VI, 386. — Jane pater, antiquissime Divum, VI, 394.

Jecur siccum ardeat ira, I, 45. — tensum rumpe miser, VII, 117. — vituli sectum, XIII, 117. — anseris magni ante ipsum, V, 114. — incendente rabie, VI, 648.

Jejuna fames, V, 10. — mater hirundinis, X, 232.—jejunum odium, XV, 51.

Jocari voluit Fortuna, III, 40.

Joco mordente facetus, IX, 10. — jocorum caussas præbet, III, 147.

Jubæ mullorum, VI, 40.

Jubeo sic, hoc volo, ait pro ratione voluntas, VI, 223. — jubet natura plorare, XV, 134. — sic rerum numerus, VII, 102. — sic natura, XIV, 31. — quis te festinare? XIV, 212. — securos pendente dormire ruina, III, 196. — pluteum servare Cleanthas, II, 7. — vocari Trojugenas, I, 99. — quem vitari, III, 284. — stari III, 290. — juvenem properare, VI, 330. — dominum ante feriri, VI, 417. — nocte castra moveri, VI, 420. — metui Septembris adventum, VI, 517. — vigilare cohortem, XIV, 306. — jussit tremulum caput descendere, VI, 622. — respicere ad ultima vitæ spatia, X, 275. — quantum, anhelas, VI, 37. — jubeat si conjux, durum est conscendere navim, VI, 98. — ire præcipitem, III, 129. — manare, VI, 275. — jubeant insistere circo, IX, 144. — juberet quum vexilla tolli, II, 101. — præstare auxilium, XV, 150. — jusseris, in cælum ibit, III, 78. — jusserit si Io,

VI, 526. — jubebit thoraca afferri, V, 143. — jubetur, VI, 340; VII, 41. — jubentur mutare dominos, VIII, 65. — exire, IV, 144; XIV, 108. — jussus discumbere, V, 12. *Conf.* VIII, 209; XIV, 331. — jussa est, III, 15. — jussæ ad Circum prostare puellæ, III, 65. — mansuescere feræ, XI, 104. — jussos primum crescere testiculos rapit Heliodorus, VI, 371.

Jubernæ ultra litora, II, 160. *V. L.*

Jucunda senectus Crispi, IV, 81. — vox Statii, VII, 82. — jucundum et carum sterilis facit uxor amicum, V, 140. — pro jucundis aptissima dabunt dî, X, 349. — jucundius vita ipsa bonum vindicta, XIII, 180.

Judæa tremens, arcanam mendicat in aurem, VI, 543 seq.

Judæi somnia vendunt, VI, 547. — metuentes sabbata, nil præter nubes et cæli numen adorant, etc. XIV, 96 seq. — Judæorum proseuchæ, III, 296. *N.* — Judæis delubra locantur, 14 seq.

Judaicum Romani ediscunt jus, XIV, 101.

Judex Bardaicus, XVI, 13. — da testem judex quem dixerit, XVI, 29. — judicis in corpore si ista videas, II, 76. — judice bubulco surgis Ajax, VII, 117. — sub judice si dicas, VII, 13. — me dignus vera cruce, VIII, 188. — se nemo nocens absolvitur, XIII, 3. — sub judice morum caderet, IV, 12.

Judicio inani damnatus, I, 48.

Judicet quasi ignis, XIII, 226.

Jugera agri quot possidet, III, 142. — vix bina dabantur pro multis vulneribus, XIV, 163. — quot vicina foro? IV, 7. — jugeribus campi severi cede, II, 132. — paucis lumbos exhausti donare clientis? IX, 60.

Jugulare fetum capellæ, XV, 12. — jugulata Mycenis, XII, 127.

Jugulo Electræ non se polluit Orestes, VIII, 218. — jugulos aperire tenui susurro, IV, 110.

Jugum ferre cervice parata, VI, 208. — non jactare vita didicere magistra, XIII, 22. — curtum temone, X, 135. — Cumis suspectum, IX, 57. — jugo rara sedit victoria, VIII, 63. — juga pauca boum, VIII, 108. — nemorosa, III, 191. — jugis abrupta saxa, VI, 649.

Julia quum tot abortivis fecundam vulvam solveret, II, 32.

Julia lex ubi nunc? II, 37. — placet Ursidio, VI, 38.

Julius ardet, II, 70.

Jumento crucibusque relictis vultur, etc. XIV, 77. — jumenta vocant, III, 316. — fatigat porticibus, IV, 5. — luto spargat, VII, 180. — loquentur, IX, 103. — famelica lasso collo ad virides hujus mittentur aristas, XIV, 147. — jumentis lassis hordea infundet, VIII, 154.

Junco consule, XV, 27. *V. L.*

Junge ostia, IX, 105. — jungitur si ulla Ursidio, VI, 41. — jungentur commoda multa caducis, IX, 89. — juncta tibi, VI, 448. — et pacta tabellis, VI, 200. — junctæ umbone phalanges, II, 46.

Junio consule, XV, 27.

Juno si fecisset maritum insanum, VI, 619. — quum adhuc virguncula esset, XIII, 40. — Junonis avem ut pueri laudant, VII, 32. — Junoni (pronubæ) cæde juvencam auratam, VI, 48. — per Junonem domini jurante ministro, II, 98.

Jupiter (al. male *Juppiter*) vernus fremeret grandine, V, 79. — et Mars num adeo senuerunt, etc. VI, 59. — fictilis et nullo violatus auro, XI, 116. — da spatium vitæ, multos da annos, X, 188. — quum privatus adhuc Idæis antris, XIII, 41. — audis hæc, nec labra moves, XIII, 114. — Jovis ante altaria lanatas torvumque juven-

cum cædit, VIII, 156. — municipes lagenas advexisse gaudes, XIV, 271. — summi ante aram ruit Priamus, ut bos, X, 268. — in tunica, X, 38. — famulæ aves, XIV, 81. — Jovi Tarpeio servata hostia, XII, 6. — Jovem nostrum placabo, XII, 89. — Jove ipso digna sententia, XIV, 206. — sub Jove pudicitiæ veteris vestigia forsan aliqua exstiterint, sed Jove nondum barbato, VI, 15.

Jurat solam Hipponam, etc. VIII, 156. — aras Samothracum et nostrorum, III, 144. — per Solis radios, etc. XIII, 78 seq. — per Junonem, II, 98. — jurare Græcis nondum paratis per caput alterius, VI, 16. — jurato quamvis testi metuam tibi credere, V, 5. — jurantes precantesque tangebant aram, vel genua deorum, XIV, 219. *N.*

Jurgia proludunt, V, 26.—alterna habet lectus, VI, 269. — prima sonare incipiunt, XV, 51.

Jus nullum uxori capiendi bona, I, 56. — Judaicum, XIV, 101. — testandi solis militibus vivo patre datur, XVI, 51. — dicere de mensura, X, 101. — in jus pavidum trahat cervice obstricta, X, 87. — juris nil animis in corpora indulget natura, II, 139. — juris idem (testandi) contingit arenæ, quod lenonibus et lanistis, VI, 217. — peritus Apollo, I, 128. — nodos et legum ænigmata solvat, VIII, 50. — jure ac merito contemnunt vitia Scauros, II, 34. — illum despiciam, XI, 23. — jure jurando fraudem tueri, XIII, 201. — jura ac leges vexantur, II, 43. — ferentem audire, II, 72. — civilia, II, 51. — parentis habes, IX, 87. — ad jura vocare, XV, 135. — trium liberorum, IX, 90. *N.*

Jure eodem natantes mergere ficedulas, XIV, 8.

Jussu Neronis, X, 15.

Justitia ad Superos recessit comite Pudicitia, VI, 19. *N.*—inermi omnia tractanda temporibus diris, IV, 81.— justitiæ tenax, VIII, 25.

Justa ratio pericli, VI, 95. — caussa doloris, IX, 90. — querela, XVI, 19. — justi Solonis vox facunda, X, 274. — justo fulmine ruerunt, VIII, 92. — justis pœnis afficiunt illos, VIII, 267. — justissima cognitio centurionum, XVI, 17.

Juvat alea senem, XIV, 4. — juvant magis illa, quæ pluris emuntur, XI, 16. — juvabit nemo tecto hospitioque, III, 211.

Juvencam auratam cæde Junoni, VI, 48.

Juvencum torvum cædit Jovis ante altaria, VIII, 155.

Juvenilia, seu juvenalia membra, XI, 5 et *V. L.*

Juvenis zelotypo prælatus Hiarbæ, V, 45. — petit Euphraten, VIII, 51. — tui specie lætare, X, 310. — si vetulo non assurrexerat, grande nefas, XIII, 55. — non melius de se cuiquam sperare propinquo concedet, XIV, 7 seq. — juveni mihi barba sonabat, I, 25; X, 226. — quid suadet pater lætus stridore catenæ? XIV, 23. — quum dicis, stultum, qui donet amico, XIV, 235 seq. — Arcadio nil salit læva in parte mamillæ, VII, 160. — Pellæo non sufficit unus orbis, X, 168. — juvenem illa jubet properare, VI, 330. — supinum clamosus pater excitat de media nocte, etc. XIV, 191 seq. — torquet jam longa et cervina senectus (patris), XIV, 251. — superbum, inflatum plenumque Nerone propinquo tradit fama, VIII, 71. — juvene cum indigno properabat, IV, 95. — juvenes subit Hippo, II, 50. — hoc agite, VII, 20. — Medos premit longo assere per forum, VII, 132. — et nos hæc fecimus, VIII, 164 seq. — ipsius consulis laxabant

portarum claustra tyrannis, VIII, 262. — spectent (circenses), quos clamor et audax sponsio, quos cultæ decet assedisse puellæ, XI, 199. — sponte imitantur cetera, XIV, 107. — hortatur (pater avarus), ut, etc. XIV, 121. — inter cultos pinnirapi juvenesque lanistæ, III, 158. — quibus arte benigna et meliore luto finxit præcordia Titan, XIV, 34. — marinos videre, XIV, 283. — juvenum discrimina sunt plurima, X, 196 seq.

Juventa qua capta est Hippia? VI, 103. — jam calida, VI, 369.

Juventus consumpta Cannis, II, 155. — resinata, VIII, 114. — quæque cædit magistros, VII, 213.

Juvernæ litora, II, 160.

Juxta recubante marito, XI, 201.

KAR KIN

Kalendæ; *vid.* Calendæ.

Kartago; vid. *Cartago.*

Κίναιδος γὰρ αὐτὸς ἐφέλκεται ἄνδρα, IX, 37.

LAB LAC

Labellum compesce digito, I, 160. — extendit summa, XIV, 325. — labello clauso ut te respiciat Veiento, III, 185. — spumanti quamvis te nudum viderit Virro, IX, 35. — labellis tuis contacta pocula, V, 128. — fletum exsorbes, VI, 276.

Labem hanc dedit contagio et dabit in plures, II, 78. — sine labe adspiciat domum, XIV, 69.

Labitur cursum præcipitans, XV, 77. — ætas, VII, 32. *N.* — labente officio, VI, 203. — labentibus obstat villicus, III, 194. — lapsum protegere, XV, 156.

Labor magni sceleris nullus, XIV, 224. — non sinebat vitiis contingi parva tecta, VI, 289. — vester fecundior, historiarum scriptores, VII, 98. — quantum grammaticus meruit, quis Enceladi gremio affert? VII, 216. — Polycleti, VIII, 104. — æquus hunc provehit, XVI, 56. — laboris caussas inde habuit, X, 139. — atque sanguinis merces, XIV, 164. — labori pulchro reddit sua dona, XVI, 57. — laborem nemo studiis indignum ferre cogetur, VII, 17. — labore militiæ quæ sunt parta, XVI, 52. — labores numerentur, IX, 42. — longos castrorum ferre, XIV, 198. — omnes nutricis, VI, 593. — quoscumque qui ferre queat, X, 359. — sævos Herculis credat, X, 361. — laborum nulla emolumenta in Urbe, III, 22.

Laborat in omni gente (Cicero), VIII, 239. — laboranti lunæ succurrere, VI, 443.

Labra elixi vervecis quis tecum comedit? III, 294. — quæ illi, X, 67. — mariti hinc viscantur, VI, 463. — longam salivam (seu longa saliva) manantia, VI, 623. — pallida cibum accipiunt digitis alienis, X, 229. — non moves, Jupiter, XIII, 114.

Labulla mœcha, II, 68.

Labyrinthi mugitus, I, 53.

Lacedæmonium pytismate lubricat orbem, XI, 173.

Lacerat hæc potio patres, VI, 625.

— orbem Flavius, IV, 37. — membra fame, XV, 102. — laceratis capillis VI, 490.

Lacerna aurata quibus fulgere mos est, X, 212. — fœda et scissa, III, 148. — lacernas jam ponente facundo Cædicio, XVI, 45. — Tyrias revocante humero, I, 27. — pingues aliquando accipimus, IX, 28.— lacernis licet parcas, XIV, 287.

Lacernæ russati solum (patrimonium), VII, 114.

Lacernatæ amicæ, I, 62.

Lacertæ unius sese dominum fecisse, III, 231. — lacerta inventa pullos nutrit ciconia, XIV, 75.

Lacertæ russati solum, VII, 114. *V. L.* (*vid. sup.*)

Lacerti cum parte conchem æstivam, seu æstivi, differre in tempora cœnæ alterius fingens, XIV, 131. — unius sese dominum fecisse, III, 231. *V. L.*

Lacerto secto requiem sperare, VI, 106. — lacertis admirandis confisus periit, X, 11. — inclinatis per humum, XV, 63.

Lacessit scuto, VI, 248.

Lachesis mea et Clotho gaudent, IX, 136. — Lachesi superest, quod torqueat, III, 27.

Lacrymæ inde et iræ, I, 168. — siccentur, XVI, 27. — illius meditataque murmura præstant, ut, etc. VI, 539. — lacrymas si conspexit amici, flet, nec dolet, III, 101. — ridebat, et curas et gaudia vulgi, X, 52. — inter Iliadum, X, 261. — quæ dedit natura, mollissima corda humano generi se dare fatetur, etc. XV, 132 sq. —per lacrymas effundere bilem ut cogaris, V, 159.—lacrymis veris amissa pecunia ploratur, XIII, 134. — uberibus semper plorat, semperque paratis in statione sua, VI, 273 seq.

Lactis plus habet hædulus, quam sanguinis, XI, 68. — vortice torrens tanquam fluxerit, XIII, 70. — lacte illo fovetur, propter quod comites educit asellas, VI, 468.

Lacunar spectare, I, 56.

Lacus suberant, ubi Alba colit Vestam, IV, 60. — ad spurcos decepta sæpe vota, VI, 603.

Ladas, cursor, XIII, 97.

Lædant silicem percussum pondere vasa, III, 272.

Lælius miretur alas, XIV, 195.

Læna coccina cum vitari jubet, III, 283. — pertusa homines hæc dicere non audent, V, 131. — lænam pignerat, VII, 73.

Laertes senex, cui fas Ithacum lugere natantem, X, 257. *N.*

Læstrigonas immanes, XV, 18.

Lætare specie juvenis, X, 310.

Lætus stridore catenæ, XIV, 23. — fatebere, XIII, 248. — Epicurus, XIII, 123. — læta Clitumni pascua, XII, 13. — dies, XV, 41. — Venus quo astro se proferat, VI, 570. — læti phaleris et torquibus omnes, XVI, 60. — lætam Urbem fecit Statius, VII, 83. — lætis Phrygibus, XII, 73. — rebus par mensura malorum, X, 98. — lætior hæc lux natali die, XII, 1. *V. L.* — lætissima merces, VII, 175. *V. L.*

Lævis male scribitur pro levis, II, 12, *V. L.*; III, 111. *V. L.*

Lævum extendit, VI, 495. — in lævum seu lævam conversus, IV, 120. — lævo monitu, XIV, 228. — læva in parte mamillæ nil salit Arcadio juveni, VII, 159. — læva et dextera sonuit ferro, VI, 561. — tenebat bipennem, VI, 658. — zonam morsuque tenebit, XIV, 297.

Lagena Saguntina, V, 29. — venali Cyane succincta, VIII, 162. — lagenæ venter, XII, 60. — quinque, VII, 121.— lagenas municipes Jovis advexisse gaudes, XIV, 271.

Lagi mœnia, VI, 83.

Lambit non Tædia Cluviam, II, 49. — lambenti crustula servo, IX, 5. — lambentibus ora siccæ lucernæ canibus, VIII, 35.

Lamiarum cæde madenti, IV, 154. — de numero, VI, 385.

Laminæ, II, 124. *N.*

Lampas ahenea, III, 285. — lampade Veneris fervet, VI, 138.

Lana sucida nolit pati vinum, V, 25. — lanam trahitis, II, 54. — deducere ferro obliquo, VII, 224. — lanis admota matrona, VI, 497.

Lanatas cædit, VIII, 155. — lanatis animalibus abstinet, XV, 11.

Lancem longo pectore distendat squilla, V, 80. — lance beata radiat Dacicus, VI, 204. — lances Parthenio factas mittere, XII, 43. — lancibus oppositis perituram arcessere summam, XI, 18.

Languentis Veneris irritamentum, XI, 165.

Languida uxor, I, 122.

Languorem peperit cibus imperfectus, III, 233.

Lanificæ Parcæ, XII, 66.

Lanipendia, VI, 476. *N.*

Lanistæ juvenes, III, 158. — leges et verba regia dicturus, XI, 8. — lanistis et lenonibus est testandi libertas, VI, 216.

Lanugo prima par sacræ senectæ, XIII, 59.

Laomedontiades frigidus, VI, 326.

Lapidem non hunc, quales et Turnus et Ajax, etc. XV, 65. — ad primum vectari, VI, 577. — lapides effuderit imber, XIII, 67.

Lappa Rubrenus, VII, 72.

Lapsus tectorum, III, 7.

Laqueum ipse mandaret Fortunæ minaci, X, 53. — in laqueum dabit vestigia, XIII, 243. — incidit, X, 314. — laqueo tenet multos ambitiosi consuetudo mali, VII, 50.

Lar : Laris matrona, III, 110. — trepidi Antiphates, XIV, 20. — Larem, ignem, pecus et dominos communi clauderet umbra, VI, 3. — Lare in Herculeo natus, VIII, 14. — Lares ipsi deinde eripiuntur, VIII, 110. — Lares parvi nostrique, IX, 137. — ante Lares cadat victima, XII, 113. — Larum parva simulacra, XII, 87. N. — Laribus paternis tura dabo, XII, 89. — nostris conjungere aliud tectum XV, 153. — cristam galli promittere, XIII, 233.

Lardum natalitium, XI, 84.

Largæ filia adultera, XIV, 25.

Largitur multis honorem militiæ, VII, 88. — largiri quæ solebat Piso bonus et Cotta, V, 110.

Largus fons ingenii, X, 119. — larga natura tribuit benigna manu, X, 302.

Laronia, II, 36, et 65. *V. L.*

Lasanum, VI, 264. *N.*

Lascivum illud ζωη καὶ ψυχη, VI, 194. — lascivi ruris alumni, XI, 98.

Lassare Cotytto soliti Baptæ, II, 92. — lassata viris, VI, 130. — lassata brachia gravi massa ceciderunt, VI, 421.

Lassus aratro alieno, VIII, 246. — lasso lictore hebetes secures, VIII, 137. — tibi ut figantur palmæ, VII, 117. — collo jumenta, XIV, 146; VIII, 154. — lassi clientes, I, 132. — marris ac vomere, XV, 167. — lassos milvos servas, IX, 55. — lassis cædentibus, VI, 484.

Late flagrans ignis, XIV, 245. — sonantem Ionium pertulit, VI, 92. — latius sibi indulgent, XIV, 234.

Lateranus consul et auriga, VIII, 147 seq. *V. L.* — Lateranorum ædes egregias obsidet cohors, X, 15.

Laternam olebit caulis, V, 88.

Latet abditus, VI, 237. — latens animus in ægro corpore, IX, 18.

Latiis pastoribus unde tantum nefas? II, 127. — rebus hanc curam

præstare solebat Jupiter, XI, 115.

Latine nescire nostris magis turpe, quam Græce, VI, 188. — posce, XI, 148.

Latini perituri cista, VI, 44. — Latino a trepido Thymele submissa, I, 36.

Latino cælo ignotum carmen, VI, 637. — Latina tegitur cinis atque Flaminia, I, 170. — Latinæ clivosæ monimenta, V, 55. — pro omni pube Latina Decii sufficiunt diis infernis, VIII, 256. — Latinas humilis fortuna præstabat castas, VI, 287.

Latio non venales elephanti, XII, 103.

Latona gaudet pulchra Diana, X, 292. — Latonæ gente nobilior, VI, 176.

Latratibus rumpuntur somni, VI, 415.

Latravit rictu canino, X, 272.

Latronem conductum confer, XIII, 145. — coram latrone cantabit vacuus viator, X, 22.

Latum media sulcum diducet arena, I, 157. — aurum pictæ vestis, VI, 482. — lata testudine, XIV, 308. — acies Polyphemi, IX, 65. — pelvis olet Falernum, VI, 430. — lato in auro ardet Setinum, X, 27. — latis orbibus, I, 137; XI, 122. — specularibus, IV, 21. — latissima tæda, XII, 59.

Latus; *vid.* Fero.

Latus servi claudit ingenuorum filius, III, 131. — ad summum implet navem mercibus, XIV, 289. — tetigit acrior illo, VII, 109. — recedit pendente clivo, VI, 650. — Afræ avis, XI, 142. — Illyricum, VIII, 117. — alternum puppis, XII, 31. — lateris dolor, XIII, 229. — parvi spatium breve, VI, 505. — lateri parcas, VI, 37. — latere nudo (lecti), XI, 96.

Laudabile nomen luxuria in Ventidio sumit, XI, 22.

Laudo quod destinet, III, 2. — meum civem, XII, 121. — consilium, IV, 18. — jamne igitur laudas, quod ridebat, X, 28. — laudat siliquas occultus ganeo, XI, 58. — clamore Fæsidium agentem vocalis sportula, XIII, 32. — me toto vicinia pago, XIV, 154. — Virgilium, VI, 435. — laudant hoc numina ruris, XIV, 182. — pugnas Cilicis laudabat, IV, 121. — laudare nequeo librum, si malus est, III, 42. — sermonem indocti, etc. III, 86 seq. — et nobis hæc eadem licet, sed illis creditur, III, 92. — paratus, III, 106. — tantum disertos, VII, 31. — equum volucrem, VIII, 58. — laudatur quum dis æqua potestas, IV, 71. — et alget probitas, I, 74. — illic præclara iaspis, V, 42. — avarus tanquam frugi, XIV, 111.

Laufeia, seu *Laufella* et *Saufeia*, VI, 320, *V. L.*; IX, 117. *V. L.*

Laurenti in agro, I, 107.

Laureolum egit Lentulus, VIII, 187.

Lauronia, II, 36, 65.

Laurum momordit (poeta), VII, 19. — lauro grandi janua ornetur, VI, 79. — secunda ornatur collega VIII, 253. — humida lustrari, II, 158. — lauros pone domi, X, 65.

Laus: laudis titulique cupido patriam obruit olim, X, 143. — futuræ nihil agas, VIII, 76. — laude tuorum te censeri noluerim, VIII, 74. — laudibus quam effert, VI, 182.

Lautus habetur Atticus, eximie si cœnat, XI, 1. — prætor, XIV, 257. — lautum se facere falso, I, 67. — lauto cœnare paratu, XIV, 13. — lautorum pueri, VII, 177. — lautissimus orborum Persicus, III, 221. — lautissima hæc merces, VII, 175. cœna cæditur, XI, 140.

Lavino novercali prælata sedes, XII, 71.

Lavo; lavat patellas domus, III, 262. — lavatur nemo cum Bocchare,

V, 90. — magno cum rhinocerote, VII, 130. — lavantur qui nondum ære pueri, II, 152. — quadrante, VI, 447.—loto intestino terram ferit, VI, 429.—lota cute veniunt ad mœchum, VI, 464.

Laxet se cutis arida, VI, 144.— laxare stomachum saginis, IV, 67. — claustra portarum, VIII, 261.

Lectica nova Mathonis plena ipso, I, 32. — densissima petit centum quadrantes, I, 121. — facit somnum clausa fenestra, III, 243. — non est urbibus illis, X, 35.—lecticas ponunt hic noctibus, VI, 309. — lecticarum et sellarum forma varia, I, 64. *N.*

Lecticarii quales, I, 64. *N.*

Lectore assiduo ruptæ columnæ, I, 13.

Lectulus mihi testis, IX, 77. — in lucubratoriis lectulis sedentes scribebant Romani, in hemicyclio sedebant docentes, VII, 28. *V. L.*

Lectus Procula minor, III, 203. — non alius cuiquam, VIII, 177. — in quo nupta jacet, semper habet lites, VI, 269. — lecti sonus, IX, 78. — spreti vestigia, VI, 226. — lectum alienum concutere, VI, 21. — lecto vacua ne cessaret culcita tertia, V, 17. — aurato jacet vix ulla puerpera, VI, 594. — magno dormit tertia, II, 60. — et umbra gaudet, VII, 105. — lectis parvis frons ærea, XI, 96.

Ledam chironomon molli saltante Bathyllo, VI, 63.

Legatum omne capit et dulce caducum, IX, 88. — fiet amici cymbala pulsantis, IX, 62.

Legatus fiet amici cymbala pulsantis, IX, 62. *V. L.* — legatum quære in magna popina, VIII, 172.

Legio Cremeræ consumpta, II, 155. in legione quantum tribuni accipiunt, donat Calvinæ, III, 132. — legiones in sulcis dentibus anguis nascuntur, XIV, 241. — dabat olim, X, 79. — legionibus pro totis, VIII, 255.

Legitime nubere, X, 338. — fixis tabellis, XII, 100.

Legitimum penem intra viscera agere, IX, 44. — legitimis tabellis pactam junctamque si non es amaturus, VI, 200.

Lego : legit villica asparagos, XI, 69. — oluscula horto, XI, 78. — nec Cynicos nec stoica dogmata, XIII, 121. — historias omnes, VII, 231. — sedens classis, VII, 152. — leget obiter, III, 241. — legenti acta quantum daret, VII, 104. — lecture quæ scripta et quas tabellas, VI, 277. — legantur qua voce versus (Maronis) quid refert? XI, 180. — lectis tabellis, XIII, 136.

Legumen non omne indulsit ventri, XV, 174.

Lenæ Isiacæ sacraria, VI, 489.

Lenas captator, V, 98.

Leno ipse maritus, accipiens mœchi bona, I, 55. — lenone dimittente jam suas puellas, VI, 127. — lenonum pueri quocumque in fornice nati sedeant hic, III, 156. — ancillas provocat, VI, 320.— puellæ procul hinc, XIV, 46. — lenonibus atque lanistis est testandi libertas, VI, 216.

Lentulus quis alter nunc erit? VII, 95. — velox bene egit Laureolum, VIII, 187. — caruit cruciatu et pœna Pompeii, X, 287.—Lentule, VI, 80.

Lentus si pigra muniret castra dolabra, VIII, 248.—lenta ira deorum est, XIII, 100. — arena fori pugnamus, XVI, 47. — lento de funere matris consulit, VI, 565.

Leo alumnus magno fremitu in cavea tollet magistrum, XIV, 247. — fortior quando eripuit vitam leoni? XV, 161. — domitus multa carne pascendus, VII, 76. — nomen erit pardus, leo, etc. VIII, 36.

Lepidi neptes aut Fabii dicite, etc.

VI, 265. — coram Lepidis male vivitur, VIII, 9.

Lepus cum magno sumine apud eum cæditur, XI, 138. — leporem aut capream famulæ Jovis venantur, XIV, 81. — semesum dabit jam, V, 167. — lepores quo gestu secentur, V, 124.

Lesbia, amica Catulli poetæ, passeris mortem lugens, VI, 8. *N.*

Letale ferrum, XV, 165.

Letifero auctumno, IV, 56.

Leto dedit utrumque fons ingenii, X, 119.

Leucade quantum Octavius abstulit gladio, VIII, 241.

Levant nec damna, XII, 53. — levet qui paupertatem, XIV, 236. — levarit quum se matura progenies, XIV, 83.

Levis consurgit erecta ad oscula planta, VI, 507. — leve non est observare, VII, 240.—levium malorum particulam ferre, XIII, 13.—levibus caussis, XIII, 182.—levius quidquid meliusque putaris, X, 344. — fusum torquetis Arachne, II, 56. — leviori constat sumptu, VII, 77. — levioribus factis, IV, 11.

Levis (al. lævis) adhuc sponsus, III, 111. — pumice inimicus, VIII, 16, 114; IX, 95. — leve argentum, XIV, 62. — caput senum, X, 199. — levi podice cæduntur tumidæ mariscæ, II, 12. — levia crura totius gentis, VIII, 115. — levibus athletis, VI, 356. — canibus, VIII, 35.

Lex Julia, II, 37; VI, 38. — Othonis, XIV, 324. — operum sic jubet, VII, 102.—ulla quantum dolori concessit, X, 315. — legem priorum egressi, VI, 635. — legi non sufficit ejus res, III, 155. — lege et ratione loquendi semper servata, VI, 453. — leges vexantur ac jura, II, 43. — ac jura ferens, II, 72. — aranearum telis comparatæ, II, 63. *N.* — quid moneant, respice, VIII, 91.— scripturus et regia verba lanistæ, XI, 8.—amaras revocabat, II, 30.—sævas imponite, VII, 229. — Romanas contemnere, XIV, 100. — rubras majorum perlege, XIV, 193. — legum Solymarum interpres Judæa, VI, 544. — optimus atque sanctissimus interpres, IV, 79. — ænigmata solvat et juris nodos, VIII, 50. — prima securis, VIII, 268. — quæ reverentia, quis metus, aut pudor? XIV, 177. — legibus antiquis castrorum servatis, XVI, 15.— de legibus quantum ipse queratur fatorum, X, 251.

Libato nectare, XIII, 44. *V. L.*

Libelli nostri farrago, I, 86. — comites in magno fasce, VII, 107. — libello posce vitem, XIV, 193. — libellos componunt, VI, 244.—positos tinea pertunde, VII, 26. — Græcos servabat vetus cista, III, 206.—libellis Tuscis digna, XIII, 62. — sacris quæ dat præcepta Sapientia, XIII, 19. — legitime fixis, XII, 100. *V. L.*

Libentius nil edit, XV, 88.

Liber (adject.) non erat servis, IX, 121.— homo et regis conviva tu tibi videris, V, 161.—libera Roma Ciceronem patrem patriæ dixit, VIII, 244. — verba animi proferre, IV, 90. — suffragia si dentur populo, VIII, 211.

Liber (nomen); libri summi jam plena margine scriptus Orestes, I, 5. — librum, si malus est, nequeo laudare et poscere, III, 41.—libro quam denso fascia, VI, 263. — ex libro hora sumitur, VI, 578.—de quocumque voles proavum tibi sumito libro, VIII, 134.— libros hic dabit et forulos, III, 219. — libris venalibus plena domus, III, 187. *V. L.* — actorum spargere gaudes argumenta viri, IX, 84. — ex libris quædam non intelligit, VI, 451. — librorum edendorum ratio antiqua, I, 1 seq. *N.*; III, 42. *N.* — tituli ac principia minio notata, XIV, 192. *N.*

Liberos tollere et libris actorum spargere, IX, 84. *N.* — liberorum trium jus, IX, 87, 90. *N.*

Libertas loquendi fracta voce, II, 112. — testandi sit lenonibus atque lanistis, VI, 217. — æqua ibi, VIII, 177. — pauperis hæc est, pulsatus rogat, etc. III, 299. — emitur (dote), VI, 140. — libertatis magister, II, 77. — libertatem dat conduplicare, XIV, 230. — parentis unde tibi, quum facias pejora senex? XIV, 56. — pro libertate dubia dicturus, VII, 116; VIII, 263.

Libertinus prior est, I, 102.

Libertus dicet, collige sarcinulas, et exi, VI, 146. — liberto solo impleverit tabulas, II, 59. — libertorum inter cohortem et vos pugna fervet, V, 28. — libertos scit dare, VII, 43.

Libet hinc fugere ultra Sauromatas, II, 1. — exspectare, quis impendat, XII, 95. — exclamare, VIII, 29. — si deprendere, VII, 113. — proferre fines, XIV, 142. — hic gaudere, XV, 84. — implere ceras capaces medio quadrivio, I, 63. — libuit si adhibere clientem, V, 16. — libeat donec vigilare tyranno, X, 162. — decurrere campo, I, 19. — liberet quodcumque animo flagrante, I, 152. — libitum sic Othoni, III, 159.

Libido magna tacendi, II, 14. — rapit præcipitem, VIII, 135. — summis pariter minimisque eadem, VI, 349. — suspecta, X, 208. — libidinis facinus, VI, 295. — omni arte, XI, 172. — libidine sola fortis, IV, 3. — minimum peccant, VI, 135. — tanta vulgi auditur, VII, 85. — saltante quæ vox, VI, 318.

Libitinam evaserit, XII, 122.

Libraria periit, VI, 476.

Librarius, IX, 109.

Libras quot in summo duce invenies? X, 147. — libris paribus æquantem sestertia mullum emit, IV, 16.

Librata dextra retia, VIII, 204.

Libum : libo cum patulo mea puls annua coluit hoc, XVI, 39. — libis venalibus seu genialibus plena domus, III, 187.

Liburnus tarde venisse dicitur, VI, 477. — Liburno ingenti curret super ora, III, 240. — clamante, IV, 75.

Libye, habe tibi frumentum et disjunge boves, dum tubera mittas, V, 119. — in Libya omnibus montibus quantum sublimior Atlas, XI, 25. — fertilitas et copia frumenti Romam advecta, VIII, 117, 118. *N.*

Licet (*conj.*), I, 105; II, 147; III, 144; V, 141; VI, 140, 209, 283, 580; VIII, 18, 80, 84, 121; X, 19, 211, 298; XIII, 56; XIV, 12, 263, 287.

Licet (*verb.*) non esse viris, X, 304. — quando Basillo flentem producere matrem? VII, 146. — a Pico numeres genus, VIII, 130. — carnibus humanis vesci, XV, 13. — per totam diem cessare, XI, 183. — committas, I, 162. — vadas, XI, 204. — quantum, VII, 124. — nobis hæc laudare, III, 92. — et considere, IV, 34. — si dicere, XI, 194. — liceat marito solœcismum facere, VI, 456. — punire hæc tunica molesta, VIII, 235. — cum paucis dentibus inde reverti, III, 301. — modo vivere, fient ista palam, II, 135. — liceret si sub peste illa sævitiam damnare, IV, 85.

Licinius Augusti libertus, I, 24, *N.*, 109, *N.* X, *N.* XIV, 306. *N.*

Licinus jubet servorum cohortem vigilare, XIV, 306. — Licinis plus possideo, I, 109.

Lictorem impellat prætor, III, 128. — lictore lasso hebetes secures, VIII, 137.

Lignum hos stabat ad usus, XI, 118. — ligni supervacui vana chirographa, XIII, 137; XVI, 41. — ligno dolato confisus (nauta), XII.

58.—lignorum aliquid posce, VII, 24.
Ligonis et cassidis patiens ætas, VII, 33. —ligonem erectum domito a monte referens, XI, 89.
Ligulas dimittere, V, 20.
Ligustica saxa, III, 257.
Limen vexant, I, 100.—Tarpeium adora, VI, 47. —non intrat femina, II, 88. — ante meum exue quidquid dolet, XI, 188. — limine vicino ut tutos somnos collata daret fiducia, XV, 154. —de limine quoties moverat protuleratque pedem, X, 29. — — limine primo sedet sportula, I, 96. — submoveor, III, 124. — in limine adhuc virides rami, VI, 228. — limina hæc nil dictu fœdum visuque tangat, XIV, 44. — limina si vestra subit mortifera cum dote, XIV, 220. — per limina tende corymbos, VI, 52.
Limite de medio saxum sacrum effodit, XVI, 38. — angusto mundi æstuat Alexander, X, 169. — vicino ut tutos somnos collata daret fiducia, XV, 154. *V. L.*
Lingua pars pessima mali servi, IX, 120. — linguæ mercedem ponere, VII, 149. — linguam servi contemnere, IX, 123. — et mores vexit, III, 63. — linguas mancipiorum contemnas, IX, 119. — linguis animisque faventes, XII, 83.
Linigero grege, VI, 533.
Linit faciem, VI, 481. — dolia musto, IX, 58.
Linquit pendentia domus vela, VI, 227. — (Palatium) comite ancilla una, VI, 119. — sylvas, XV, 152.
Lintea componit pleno gutto, III, 263.—inscripta, VIII, 168. — propter duo uritur servus, XIV, 22.
Linum crassum atque recens, III, 151. — lini supervacui vana chirographa, XIII, 137. — cymbæque magister, IV, 45. — lina temeraria contemnunt Charybdim, V, 102.
Liparæa taberna, tergens brachia nigra, XIII, 45.
Lippitudinis malum, VI, 109. *N.*
Lippus fuligine massæ ardentis pater, X, 130.
Litera quos arguit, XIII, 138.
Litigat qui, VII, 141.—non noctu pusio, VI, 35. — litiget ne extra vallum miles, XVI, 16.
Litis sufflamine longo res non atteritur, XVI, 50. — litem in qua non femina moverit, nulla fere caussa est, VI, 243. — lites veras agitant, VII, 168. — semper habet lectus, VI, 268. — qui inchoet, XVI, 42.
Litus gratum, III, 4. — echini dicebat, IV, 143. — versamus aratro sterili, VII, 49. — litore ab Oceani, XI, 113. — curvo Caietæ, XIV, 87. — Cretæ, XIV, 270. — litora Juvernæ, II, 160. — plena delatore, IV, 47. — litora rectius scribitur quam littora, II, 160. *V. L.*
Lituus; cum lituis audita cornua, XIV, 200.
Livida adipata, VI, 631.
Lividulus si sis, XI, 110.
Livorem uva conspecta ducit ab uva, II, 81. — livoribus tumidis nigram offam ostendere, XVI, 11.
Locamus te cælo, X, 366. — locasti vocem sipario, VIII, 185. — locantur delubra, III, 13. —locata cervice, IX, 143. — locare, et contr. conducere seu redimere, III, 31 seq. *N.*
Loculis comitantibus itur ad casum tabulæ, I, 89. — eburnis custoditur gemma, XIII, 139. — in loculis defossa sportula, X, 46. — in loculis quum sit tibi gobio, XI, 38.
Locuples quæ nupsit avaro, vidua est, VI, 141. — ut moriaris, egentis vivere fato, XIV, 137. — Gallita, XII, 99. — locupletem podagram optare, XIII, 96. — aquilam ut tibi sexagesimus annus afferat, XIV, 197.
Locus in urbe nullus artibus hones-

tis, III, 22. — summus nulla non arte petitus, X, 110. — non est Romano cuiquam hic, ubi regnat Protogenes, III, 119. — quis ingenio? VII, 63. — uterque odit numina vicinorum, XV, 37. — locum quum ille dedit, VI, 542. — defendere, I, 103. — loco primo fige, V, 12. — parentis esse præceptorem, VII, 210. — quocumque, III, 230. — locos Celso dictare paratæ, VI, 245.

Locusta melior, I, 71.

Lodice de paranda, VII, 66. — sub lodice relictis, VI, 195.

Lomentum, VI, 461. *N.*

Longe Megalesia a Plebeiis, VI, 69. — petita marmora, XIV, 89. — conspicuus, VI, 374. — ferrata domus, VII, 41. — ut repetas longeque revolvas nomen, VIII, 272. — relinquunt Italiam, XII, 77; XIV, 279; VI, 210.

Longinum jussu Neronis clausit, X, 16.

Longus serpens, VI, 432. — longa abies, III, 254. — redimicula, II, 84. — cunctatio, VI, 221. — pulpita, VI, 78. — saliva manantia labra, VI, 623. — pagina honorum, X, 57. — gaudia feras hujus originis, VIII, 47. — dies quid contulit, X, 265. — senectus, X, 190; XIV, 251. — uva, XIII, 68. — coitus oblivio, X, 204. — Maura exsorbeat viros, X, 223. — cathedra positus, IX, 52. — gente deductis propinquis, XIII, 207. — tempora vitæ, XIV, 158. — longæ colubræ cognata anguilla, V, 103. — pacis mala, VI, 292. — vitæ ultima spatia, X, 275. — obsidionis egestas, XV, 96.—longi diurni transversa relegit, VI, 483. — nervi mensura, IX, 34. — agminis officia, X, 44. — cultri mucronem admittere, XIV, 217. — servitii tempora, III, 124. — longi Syri, VI, 351. — habitus, II, 124. — rami, XII, 91. — labores castrorum, XIV, 198. — longum et miserabile attendit, VI, 65. — aurum, VI, 589. — syrma, VIII, 229. — usque adeo tardumque putavit exspectare focos, XV, 82. — annum, VI, 589. — collum, III, 88. — longo pectore, V, 80. — in carcere castrorum, VI, 561. — assere, VII, 132. — frigore pingues, IV, 44. — tempore, IX, 16. — ævo, X, 255. — sufflamine litis atteritur, XVI, 50. — sanguine censeri, VIII, 1. — galero spira jactetur, VIII, 209. — non tempore visam, XI, 152. — longis siphonibus implent effigiem deæ, VI, 310. — columnis fulta, VII, 182. — longior mora, II, 167. — longissimus ordo comitum, III, 284. — longissima cœnæ spes, I, 133.

Loquaci nido gaudebit, V, 142.

Loquor de eo, XIV, 115. — loquitur jam Thule de conducendo rhetore, XV, 112. — loquuntur qui de magnis majora, IV, 17. — vera, XVI, 33. — loquar carmen coctumque venenum, VI, 133. — loquuntur jumenta, et canis, et postes, et marmora, IX, 103. — loquatur nec caussidicus, nec præco, VI, 439. — en animam et mentem, cum qua dî nocte loquantur, VI, 531.—loqui mulier ipsa videtur, non persona, III, 96. — recta facie præsente marito cum ducibus, VI, 401. — loquendi ratione et lege servata, VI, 453. — fracta voce libertas, II, 111. — loquuturi cum tyranno de pluviis aut æstibus fatum pendebat amici, IV, 88. — loquuti de virtute clunem agitant, II, 20.

Loquuti; *vid.* Loquor.

Lorarii, VI, 480. *N.*

Lorica affixa tropæis, X, 134. — Achillis, XI, 30.

Loripedem rectus derideat, II, 23. — prætextatum nec rapuit Nero, X, 308.

Loro arcano nutantia sacra ferens,

II, 125. — de paupere signum, V, 165. — lora tenebat, I, 61. — loris concidere, VI, 414.

Lubricat orbem pytismate, XI, 175.

Lucanos mittas, VIII, 180.

Lucanus contentus fama jaceat, VII, 79.

Lucebis in illa tæda, qua stantes fumant, I, 155.

Lucerna Venusina hæc non credam digna? I, 51. — lucernæ fumo fœda lupanaris, VI, 131. — siccæ ora lambentibus canibus, VIII, 35. — lucernas jam poscente Cædicio, XVI, 45. *V. L.* — totidem olfecisse dum modo non pereat, VII, 225. — ante lucernas pereundum erit, X, 339. — lucernis geminis exsurgit mensa, VI, 305. — matutinis operatur janua XII, 92.

Luciferi ortu, VIII, 12. — usque a Lucifero, XIII, 158.

Lucilius ardens, I, 165.

Lucretia vetat optari faciem, X, 293.

Lucrinum ad saxum, IV, 141.

Lucrum ex omni crimine quæsitum, XIII, 24. — lucri spes quocumque vocarit, veniet classis, XIV, 278. — odor est bonus ex re qualibet, XIV, 204. — lucro quæ dentur tempora, VI, 571.

Luctantur paucæ, II, 53.

Luctum et curam effugies, XIV, 157. — luctibus in multis domus, X, 244. — luctus publici indicia, III, 212, 213. *N.*

Lucus Martis, I, 7.

Ludia propter quod dici sustinuit Hippia, VI, 104. — quæ sumpserit hos habitus? VI, 266.

Ludit heres bullatus, XIV, 4. — Fortuna, III, 40. *N.* — ludebant lascivi ruris alumni, XI, 98. — infantes quatuor in casa, XIV, 168. — lusit sub vertice horum montium, XI, 160. — ludant ne turpia, VII, 240. — luserit parvulus Æneas tibi aula, V, 19. — ludere se credunt ipsi tamen, XV, 59. — luditur arca posita, I, 90. — alea pernox, VIII, 10.

Ludium Hippia comitata est ad Pharon, VI, 82. — ludii sic veniunt ad miscellanea, XI, 20.

Ludus nisi, quid erit hæc ultra? VIII, 199. — Fortunæ, III, 40. *N.* — per ludum nil ibi simulabitur, VI, 324. — ludi tanto majores humana negotia, XIV, 264. — ludis Celsi prætoris non dubitant vendere sua funera, VIII, 194. — ludos Paridemque reliquit, VI, 87. — ut spectet, conducit Ogulnia vestem, etc. VI, 352. — alios hodie dabunt nostra convivia, XI, 177. — ludi literarii prima luce aperti, VII, 222. *N.* — in iis legebantur Maro et Flaccus, VII, 226. *N.* — ludi scenici Romanis gratissimi, XIV, 256 seq. — et Circenses, III, 223; X, 81; XI, 53, 195 seq. *N.*

Lugdunensem rhetor dicturus ad aram, I, 44.

Luget Achillem Peleus, X, 256. — lugere Ithacum natantem, X, 257. — lugentis amicum Pelidæ noctem patitur, III, 279. — lugentis amici casum plorare, XV, 134. *V. L.* — lugendus matronis servus, VIII, 267.

Lumbum tenerum attritus pumice, VIII, 16. — lumbos premit populus magno agmine, III, 244. — incitat tibia, VI, 314. — clientis exhausti donare jugeribus, IX, 59. — lumbis debilis, X, 227.

Lumen breve candelæ, III, 286. — tollite e medio, IX, 105. — lumina mea sistro feriat Isis, XIII, 93. — cærula Germani, XIII, 164.

Luna quem solet deducere, III, 286. — sed videt, VIII, 149. — lunæ laboranti succurrere, VI, 443. — lunam appositam nigræ subtexit alutæ, VII, 192. — ad lunam motæ arundinis umbram trepidabis, X, 21. — luna teste moventur et in vices equitant, VI, 311.

Lupa barbara, picta mitra quibus grata est, III, 66.

Lupanar calidum veteri centone intravit, VI, 121. — lupanaris odorem fumo lucernæ fœda tulit ad pulvinar, VI, 132. — cella, VI, 131. *N.* — vela ante ostia oppansa, VIII, 168. *N.*

Luperco agili palmas præbere non prodest, II, 142.

Lupinæ seu lupini tunicam mihi malo, XIV, 153.

Lupus Tiberinus glacie adspersus, etc. V, 104 seq. *N.*

Luscum ducem bellua portat, X, 158. — lusca statua meditatur prælia, VII, 128. — luscis invidet, postquam oculos perdidit, X, 228.

Lusore (cum) catello, seu collusore IX, 61.

Lustravit gladiator arenam fuga, II, 144. — lustrabit utrimque spatium metarum, VI, 582. — lustraverit nisi se centum ovis, VI, 518. — lustrari cuperent, II, 157. — lustrari aqua et ter mergi matutino Tiberi, VI, 522 seq. *N.* — debeat coronata agna, XIII, 63.

Luteo ab Vulcano ad rhetora misit (filium), X, 132.

Luto pinguia crura, III, 247. — recenti spargat jumenta, VII, 180. — perfusa porticus, XIV, 66. — compositi nullos habuere parentes, VI, 13. — meliore quibus præcordia finxit Titan, XIV, 35.

Luto (flavo) intestino ferit terram, VI, 429.

Lutulenta turba, VII, 131.

Lux donec occidat, XIII, 158. — hæc mihi dulcior natali die, XII, 1. — cui septima quæque fuit ignava, XIV, 105. — lucis et anni vices natura volvente, XIII, 88. — luce ac nocte, XV, 43. — reversa, VI, 312. — clara flagellum sumet Lateranus, VIII, 151. — prima, XI, 184.

Luxu turpi sæcula fregerunt divitiæ, VI, 299.

Luxuria armis sævior, VI, 293. — quæ in Rutilo est, XI, 22. — barbara non cedit turba Canopo, XV, 45. — fons vitiorum, VI, 286, 300; XI, 77, 180. — luxuriæ non prœmaturi cineres, etc., XI, 44. — sordes quis feret istas? I, 140. — pœna præsens morbi et mors, I, 142. — luxuriam imperii veterem noverat, IV, 137.

Luxuriosa cœna, I, 137, 138; XI, 77.

Lyciscæ titulus, VI, 123.

Lycius aut Phryx, XI, 147.

Lyde turgida non prodest illis condita pyxide, II, 141.

MAC MAD

Macelli ad introitum, XI, 10. — macello penitus proxima scrutante, V, 95. — captatore, VI, 40. — macellis nullis ornata fercula, XI, 64.

Macer pharetris Veneris, VI, 138. — macra imagine dignus, VII, 29. — macri boves, XIV, 146.

Machæræ nomen victumque ames, VII, 9.

Macies ægri veteris, IX, 16. — maciem miserantibus hostibus, XV, 101.

Mactare concedas, XII, 115.

Maculam hæsuram nitidis figentia rebus, XIV, 2. — maculis aspersus glacie Tiberinus, V, 104. — cognatis parcit similis fera, XV, 160.

Maculonis seu *Maculonus* commodat ædes, VII, 40. *V. L.*

Maculosæ ædes, VII, 40.

Madeo; maduerunt rostra sangui-

ne, X, 121. — madentis aceto nati sinciput comedam, XIII, 85. — madenti Lamiarum cæde, IV, 154. — madentia per crura meri torrens, VI, 319.

Madida Capena, III, 11. — siligo, VI, 473. — fuligine tactum supercilium, II, 93. — madidum ver, IX, 51. — Tarentum, VI, 297. — madidi infantia nasi, X, 199. — madido cirro cæsariem et cornua torquentem stupuit, XIII, 165. — madidas pennas siccat in carcere Auster, V, 101. — a tempestate cohortes circumagere, VII, 164. — madidis cantat quæ Sostratus alis, X, 178. — de madidis victoria facilis, XV, 47.

Mæcenas quis tibi nunc erit? VII, 94. — de Mæcenate supino multum referens, I, 66. — Mæcenatibus teneris apta vestis, XII, 39.

Mædi, Thraciæ populus, VII, 132. *V. L.*

Mænades Priapi ululant, VI, 317.

Mæotica glacies quos operit pisces, IV, 42.

Mæotide ara sævior, XV, 115.

Mævia Tuscum figit aprum, I, 22.

Magicæ chordæ ubi resonant dimidio Memnone, XV, 5. — magicos cantus hic affert, VI, 610.

Magis ingenue, II, 16. — morte metuenda senectus, XI, 45. — *Conf.* I, 7, 52; IV, 119; VI, 87, 188, 413; VIII, 221; XI, 16, 167; XIII, 192; XIV, 113, 265.

Magister cymbæ linique, IV, 45; XII, 79. — libertatis, II, 77. — conducendus, II, 114. — magistri citharœdi cauda, VII, 212. — dictata donec peragat omnia, V, 122. — magistrum trepidum leo tollet alumnus, XIV, 246. — magistro a tonsore jam pecteris, VI, 26. — meliorem præsto discipulum, XIV, 212. — magistra vita didicere, XIII, 22. — formica VI, 361. — magistros miseros occidit crambe repetita, VII, 154. — equitum famosos ostendere, VIII, 8. — barbatos licet admoveas mille inde, hinc totidem, XIV, 12.

Magnus Auruncæ alumnus, I, 20. — Prometheus, IV, 133. — cliens, X, 160. — civis, VI, 559. — dux, IV, 145. — magna libido tacendi, II, 14. — libido inter molles, II, 47. — fastigia rerum, III, 39. — pars Italiæ, III, 171. — domus Asturici, III, 212. — fama, VI, 55. — sacerdos, VI, 545. — oblivio rerum, VI, 613. — atria nobilium, VII, 91. — sonant, VII, 108. — injuria, VIII, 121. — exempla, X, 49. — fornacula, X, 82. — tædia vitæ, XI, 208. — corpora, XII, 116. — præcepta, XIII, 19. — ira deorum, XIII, 100. — audacia superest malæ caussæ, XIII, 109. — subsellia, XVI, 14. — culina, XIV, 14. — pœna, VI, 537. — vota, X, 111. — magni amici delator, I, 33. — gutturis exemplum, II, 113. — palatii scurra, IV, 31. — sceleris nullus labor, XIV, 224. — census amor, XIV, 227. — census custodia, XIV, 304. — triumphi omen, IV, 125. — anseris jecur, V, 114. — discriminis quidquid instat, VI, 520. — qua parte theatri, X, 213. — vulturis cibus, XIV, 79. — magnæ si misit amicæ, IV, 20. — amicitiæ pallor, IV, 74; V, 14. — mentis opus, VII, 66. — cœnæ gaudia, XV, 41. — coronæ orbis, X, 39. — invidiæ subjecta potentia, X, 56. — magnum bovem ducere, X, 65. — habitatorem in testa vidit, XIV, 312. — aliquid, VIII, 263. — magno quæ dormit tertia lecto, II, 60. — amico timeri, III, 57. — Romæ hospitium, magno cœnula, III, 166, 167. — Homero si quidquam credis, X, 246. — solvitur his fibula comœdi, VI, 73. — agmine, III, 244. — in magno non erit, XI, 148. — cratere, II, 87. — turture

cariturus, VI, 40. — sudare tumultu, VI, 420. — ansere corruptus, VI, 540. — in fasce, VII, 107. — cum rhinocerote, VII, 130. — discrimine, XI, 32. — hiatu, XI, 123. — cum sumine, XI, 138. — fremitu, XIV, 247. — consensu magno, XVI, 21. — diluvio teneri arva, VI, 410. — magna voce vendere, IV, 32. — ara, VIII, 13. — parte sui fulta urbs, III, 193. — planta calcor, III, 247. — in magna popina, VIII, 172. — compede, XI, 80. — paropside cœnat, III, 142. — cupidine ducti, X, 351. — magnorum artificum pocula, XI, 102. — magnarum domuum viscera, III, 72. — magnos visurus amicos, VI, 313. — auribus extentis commisit elenchos, VI, 459. — hortos clausit, X, 16. — magnas comitum disponere voces, VII, 44. — magnis cum virtutibus, VI, 168. — solennibus, X, 259. — infantibus ubera ferens, VI, 9. — exsulibus scopuli frequentes, XIII, 247. — fratribus fumabant ollæ, XIV, 169. — auctoribus subeunt animos, XIV, 32. — de magnis qui majora loquuntur, IV, 17. — opibus dormitur in urbe, III, 235. — in opibus quamquam dormitet, VI, 88. — trabibus plenum mare, XIV, 276. — major quando patuit avaritiæ sinus, I, 88. — purpura optandum quid confert? I, 106. — usus edendi, IV, 139. — olim gloria donandi titulis et fascibus, V, 111. — fiducia Chaldæis, VI, 553. — qui peccat habetur, VIII, 141. — altera spes, IX, 133. — quanto balæna delphinis, X, 14. — tanto famæ sitis est, X, 140. — dementia, X, 233. — voluptas alterius sexus, XI, 166. — vulnere dolor, XIII, 12. — imago humana, XIII, 221. — clade Saguntus, XV, 114. — concordia serpentum, XV, 159. — vicina seges, XIV, 142. — majus quid dare numina possunt? VI, 568. — majoris gemmæ pondera, I, 29. — abollæ facinus, III, 115. — census facie vivere, VII, 137. — apri dentibus exspiravit aper, XV, 162. — majorem infante mamillam in Meroe quis miratur? XIII, 163. — penem noverunt, VI, 338. — summam perdidit, XIII, 73. — majore cura et metu servantur, XIV, 303. — cachinno concutitur, III, 100. — quid excipitur? XI, 2. — pretio paratus, V, 56. — murmure optat, X, 289. — gemitu et tumultu plangutur numi, XIII, 130. — majores horum, XII, 109. — inter ipsum Promethea ponas, VIII, 133. — majores seu majoris agros Apulia vendit, IV, 27. — cœnæ, V, 118. — glandis acervos videre, XIII, 57. — tanto ludi humana negotia, XIV, 264. — majora monstra, II, 122. — privatis focis, IV, 66. — cadavera, VIII, 253. — humanis bonis, X, 137. — discrimina, X, 311. — fiunt patrimonia, etc. XIV, 117. — ad crimina, XIII, 144. — majorum omni censu caret, I, 60. — umbris tenuem et sine pondere terram, etc. VII, 207. — pictos ostendere vultus, VIII, 3. — ante effigies pone mores, VIII, 22. — nil ibi (in equis) respectus, VIII, 64. — præter cineres atque ossa, VIII, 146. — effigies habeant insignia vocis, VIII, 227. — primus, quisquis fuit ille tuorum, aut pastor fuit, aut illud quod dicere nolo, VIII, 274. — leges rubras perlege, XIV, 193. — barba et capillis dignum, XVI, 32. — majoribus medicis curentur dubii ægri, XIII, 124. — maximus in vinclis ferri modus, III, 310. — orator, VII, 193. — maxima quæque domus servis est plena superbis, V, 66. — muræna, V, 99. — myrrhina, VI, 155. — hæc sunt, VIII, 112. — arca nostra toto foro, X, 24. — reverentia debetur puero, XIV, 47. — pars utilium rerum jactatur, XII, 52.

Magus, III, 77.

Majestas sanctissima divitiarum, I, 113. — templorum præsentior, XI, 111. — dierum festorum colitur, III, 174.

Major et Majores; *vid.* Magnus.

Malæ paucæ sine vulnere, XV, 54.

Male conjectat, V, 163. — vivitur coram Lepidis, VIII, 9. — percussas lacernas accipimus, IX, 30. — defensus, X, 85.

Mali scabie frueris, quod in aggere rodit, qui tegitur parma et galea, V, 153. — mala æmula Picenis et odoris recentis, XI, 74 seq.

Malignis numinibus, X, 111.

Malo pater tibi sit Thersites, dummodo, etc. VIII, 269. — malunt arcanum prodere, etc. IX, 115. — Venusinam, quam te, Cornelia, VI, 167. — ridenda poemata, quam te, Philippica, X, 124. — tunicam mihi lupinæ, quam, etc. XIV, 153. — mavis hujus prætextam sumere, an, etc. X, 99. — malim fraterculus esse gigantum, IV, 98.

Maltha facies fingit, IX, 146. *V. L.*

Malum aere stillantis ocelli, VI, 109. — mali ambitiosi consuetudo, VII, 50. — tanti caussa, XIV, 290. — mala maturæ nequitiæ nondum implevere medullas, XIV, 215. — ulla aliena quis sibi credat? XV, 142. — malorum mensura par sit rebus lætis, X, 98. — quamvis levium particulam vix ferre potes, XIII, 13. — malis quam continuis, et quantis plena senectus longa, X, 191. — tantis parta, XIV, 303. — his intacta, VI, 336.

Malum (navis) ferro submitteret, XII, 54.

Malus liber, III, 42. — nemo felix, IV, 8. — ingratusque maritus, VII, 169. — malo exemplo quodcumque committitur, ipsi displicet auctori, XIII, 1. — malæ mentis caussa, XIV, 226. — caussæ magna superest audacia, XIII, 109. — mala robora sterilis ficus, X, 145. — malorum natura mobilis ferme est et varia, etc. XIII, 236 sq. — malos homines terra nunc educat atque pusillos, XV, 70. — pejor non ideo gallina secatur, XI, 135. — orba tigride, VI, 270. — pejores, qui talia verbis Herculis invadunt, et de virtute loquuti clunem agitant, II, 19. — pejora ut non supersint, VIII, 184. — secula ferri temporibus, XIII, 28. — quum facias, XIV, 57. — pessima pars mali servi lingua, IX, 120.

Mamercorum alapas ridere potest qui, etc., VIII, 192.

Mamillæ læva in parte nil salit Arcadico juveni, VII, 159. — mamillam majorem infante in Meroe quis miratur, XIII, 163. — mamillis triginta nunquam visis clara scrofa, XII, 74. — strictis loqui præsente marito cum ducibus, VI, 401. — nudis, VI, 491.

Mamillare, VI, 401. *N.*

Mamma nuda tenet venabula Mævia, I, 23.

Manare quo modo jubeat lacrymas, VI, 275. — manantia salivam, seu saliva labra, VI, 623. — fletu ora, XV, 136.

Mancipium nudum stans fornice, XI, 171. — mancipiorum linguas contemnas, IX, 119.

Mancus tanquam, III, 48.

Mandat quæ adulter, III, 46. — mandavi nunquam ego hæc, XIV, 225. — mandet quid curia, VIII, 91. — Fortunæ minaci laqueum, X, 53. — mandata cui det, VI, 354.

Mandræ stantis convicia, III, 237.

Mane nunquam videndus heres, VI, 601. — Clytæmnestram nullus non vicus habebit, VI, 656.

Manere; manet vos anguilla, V, 103. — tamen illa jactura, XIII, 177. — quis exitus te? XI, 39. — in carcere, VI, 561. — eadem domus

XIV, 310. — maneant quanta præmia bonos, VIII, 92. — qui nigrum in candida vertunt, III, 30. — maneret quem mors sæva, IV, 95. — uxor tua virgo, IX, 72.

Manes esse aliquos et subterranea regna, nec pueri credunt, etc. II, 149 seq.—illorum ignoscere poterant dira passis, XV, 105.

Mango : a mangone petitus, XI, 147.

Manicæ et cristæ, VI, 256.

Manifesta canentem fugerunt, II, 64. — phrenesis, XIV, 136.

Manilia accusat, si rea non est, VI, 243.

Manipli omnes consensu magno efficiunt, XVI, 20. — maniplos solvet, VIII, 153.

Mansuescere jussæ feræ, XI, 104.

Manubria cultellorum, XI, 133.

Manus ossea Mauri, V, 53.—cæsa, X, 120. — nuda sævit, XV, 54. — manum ferulæ subduximus, I, 15.—implet ære, VI, 546.—præbebit vati, VI, 583. — manu benigna tribuat larga natura, X, 302.—benigna Parcæ hilares ducunt meliora pensa, XII, 65. — manus vellere Tusco vexatæ duræque, VI, 290. — jactare a facie paratus, III, 106. — puerorum observare, VII, 241. — in manibus semper organa, VI, 381. — manibus excelsi ministri sublata venit squilla, V, 83. — in cujus cernis ephemeridas tritas, VI, 573. — sororis, XIV, 285.

Mapalia Maurorum, XIV, 196. *N.*

Mappa rubra deterges vulnera, V, 27.— mappæ Megalesiacæ spectacula, XI, 191.

Marcellis generosior, II, 145.

Mare percussum puero, I, 54. — misceat cælo, II, 25. — constratum classibus et solidum suppositum rotis, X, 176. — planum jacuit, XII, 62. — nostrum omne peractum est, et jam defecit, V, 94. — toties mutandum, VI, 94. — in mare fluxit amnis, XIII, 69.—deducendus corio bovis, XIII, 155. — nemo hunc abicit, XV, 16. — plenum magnis trabibus, XIV, 276. — in mare volvitur aurum, III, 55. — mare cælo confundas, VI, 283. — maris Ægei rupem patietur, XIII, 246. — marique terraque acquirenda, XIV, 222. — maria quando clausa, VI, 154. *N.* — ac terras regere, IV, 83.

Margine libri plena, I, 4. — de margine cœnæ, IV, 30. — viridi clauderet undas herba, III, 19.

Marinos juvenes vidisse narrare, XIV, 283. — marinis vitulis somnum eripere, III, 238.

Mariscæ tumidæ cæduntur, II, 13.

Maritali capistro jam porrigit ora, VI, 43.

Maritus nauseat, VI, 432. — bonus optandusque, VI, 211. — malus ingratusque, VII, 169. — Veneris, VII, 25. — aversus jacuit, VI, 475. — mariti gremio jacuit, II, 120. — nudi spoliis gaudere, VI, 232. — stantes Collina turre, VI, 291. — miseri labra viscantur, VI, 463. — irati exigere pœnas, X, 312. — mentem vexare philtris, et solea pulsare nates, VI, 611. — fata subeuntem Alcestin spectant, VI, 652. — octo fiunt per auctumnos quinque, VI, 229. — marito mordetur gallina, III, 91.—maritum poscit, VI, 149. — convomit, VI, 101. — sequitur languida, I, 121. — si fecisset insanum, VI, 619. — marito juxta recubante, XI, 201. — glandem ructante horridior, VI, 10. — teste quare optima Cesennia? VI, 136. — præsente, VI, 400. — liceat fecisse solœcismum, VI, 456. — tanquam vicina vivit, VI, 509. — maritos nigros efferre, I, 72. — maritos retinere partu, II, 138. — ipsos inclinare, IX, 26.

Marius damnatus inani judicio ex-

sui ab octava bibit, et fruitur diis iratis, I, 49. — discinxerit Afros, VIII, 120.—Arpinas, Volscorum in monte solebat poscere mercedes, et Cimbros, et summa pericula rerum excepit, VIII, 245, 253. *N.* — Marii misera senectus, X, 276, 282. *N.*

Marmore sub eodem recubans Chiron, III, 205. — meliore attollit villas, XIV, 95. — marmora convulsa clamant, I, 12. — violant ingenuum tophum, III, 20. — qui donet, III, 215. — loquentur, IX, 104. — marmoribus Græcis longeque petitis Cetronius vincens Fortunæ atque Herculis ædem, XIV, 90. — rivi properant, VI, 430.

Marmoreus colossus, VIII, 230. — Jupiter vel aheneus mittere vocem debueras, XIII, 115. — marmoreum Hermæ caput est, VIII, 55. — marmorea villa, IV, 112. — marmoreis in hortis, VII, 80.

Maronis altisoni carmina, dubiam facientia palmam Iliadi, XI, 178. — Maroni nigro hæreret fuligo, VII, 227. — Maronem inde, atque alia parte in trutina suspendit Homerum, VI, 436.

Marræ ac sarcula, III, 311. — ac vomer, XV, 167.

Mars ac Jupiter adeo senuerunt, VI, 59. — ultor ex quo galeam quoque perdidit, XIV, 261. — objurgatur, II, 126 sq. *N.* — Homericus quantum exclamat, XII, 113. *N.* — Martis ut curia Athenis, occulta teges, IX, 101. — ad aram obvius, X, 83. — lucus, I, 8. — effigies in galea, XI, 106, 107. *N.* — ludus, I, 8. — astro non erit felicior, X, 314. — per frameam jurat, XIII, 79. — Marti nos commendet epistola Veneris, XVI, 5. — ipsis Veneri Martique timendas leges revocare, II, 31.

Marsus, Hernicus Vestinusque senex, XIV, 180. — ad Marsos subito translatus hoc turpe negabit, III, 169.

Marsya ceu victus, tristis occurris, IX, 2. — caussidicus, I, 128. *N.*

Martiæ Calendæ feminis erant, quæ Saturnalia viris, IX, 53. *N.*

Mas : maribus Pyrrha nudas ostendit puellas, I, 84. — solis patet ara deæ, II, 89.

Massa quem timet, I, 35.

Massæ ardentis fuligine lippus, X, 130.— massa gravi lassata ceciderunt brachia, VI, 421.

Mater horrida (in luctu), III, 212. — jejuna ad pullos volat, X, 232. — anxia formam optat pueris et puellis, X, 290. — ut mores tradat honestos, exspectas? VI, 239. — simia scalpit rugas, X, 195. — Gracchorum, VI, 167. — matris in gremio, III, 176. — imagine fracta, XI, 18. — ubera ducere, XII, 8. — de lento funere consulit, VI, 566. — Matris deum chorus, VI, 512. — secreta palatia, IX, 23. — matri conscia virgo fuit, XIV, 28. — matrem longo non tempore visam suspirat, XI, 152. — flentem producere, VII, 146. — ipsam configite, VI, 173. — cum matre, IX, 61. — a matre adhuc rubentem, VII, 196.— cum matribus ipsis adsunt ova, XI, 71.

Materiæ par ingenium, I, 151. — materiam caussasque jocorum præbet, III, 147. — risus invenit, X, 47. — sibi quærit ducis indulgentia, VII, 21. — materia ex hac calculus, XI, 133. —nostra constare non putat servorum animas et corpora, XIV, 17.

Materno veneno, VI, 631. — maternos mœchos dicere, XIV, 26.

Mathematicus nemo indemnatus genium habebit, VI, 562. — mathematicis nota genesis tua, XIV, 248. — mathematicorum ars, III, 43, 44; VI, 553, 581; XIV, 248 seq. *N.*

Matho deficit, VII, 129. — et Curtius buccæ, XI, 34. — Mathonis

causidici lectica nova venit plena ipso, I, 32.

Matrona potens, quæ rubetam miscet viro, I, 69. — dignissima Florali tuba, VI, 250. — capitis pudici, VI, 49. — laris, III, 110. — quæ tibi juncta recumbit, non habeat dicendi genus, VI, 448. — est in consilio, VI, 497. — Matronæ in luctu ornatum ponebant, III, 212. *N.* — quæ in casto erant Isidis seu Cereris, abstinebant concubitu, et stramentis incubabant, VI, 535. *N.* — matronæ dilectæ adulter, X, 319. — matronarum impudicitia severis legibus pœnisque coercita, II, 62. *N.* — matronis stupri damnatis deponendæ stola, instita, vitta, et sumenda toga meretricia, II, 70. *N.* — lugendus servus, VIII, 267.

Maturius solito ibat, XI, 88.

Maturus bello, VIII, 169. — vitulus templis et aræ, XII, 7. — matura inguina, VI, 369. — progenies, XIV, 83. — nequitia, XIV, 216; et *V. L.*

Matutino amomo sudans, IV, 108. — Tiberi ter mergetur, VI, 523. — matutinis lucernis, XII, 92.

Maura Pudicitiæ quum præterit aram, Tullia quid dicat notæ collactea Mauræ, VI, 307, 308. — longa quot viros exsorbeat, X, 224.

Maurus non erat, nec Thrax, III, 79. — Mauri nigri manus ossea pocula dabit, V, 52. — Mauro oceano percussa Africa, X, 148. — Maura Gorgone, XII, 4. — Mauri celeres et Mauro obscurior Indus, XI, 125. — Mauri atque Indi noverunt, VI, 337. — Maurorum epimenia bulbi, VII, 120. *V. L.* — attegias dirue, XIV, 196.

Me; *vid.* Ego.

Mea; *vid.* Meus.

Medeæ fraus, VII, 170. *N.*

Medicamen habendum est, sorbere ante cibum quod debeat, XIV, 254. — medicamina Pontica, VI, 661. — tantum possunt, VI, 595. — medicaminibus tot fovetur, VI, 472.

Medicatum inguen, XII, 36.

Medicus, magus, III, 77. — medico ridente, II, 13. — nil promittente relictus oculus, XVI, 12. — medici, mediam pertundite venam, VI, 46. — medicis traduntur inguina, VI, 370. — tristibus erga filiolum, VI, 389. — majoribus curentur dubii ægri, XIII, 124.

Mediocris si erit, VI, 582. — bilis, XIII, 143. — jactura, XIII, 7. — mediocribus adulterium turpe, XI, 175.

Meditatur prælia marmorea villa, IV, 112; VII, 128. — meditata murmura, VI, 539.

Medius alveus, XII, 30. — mediæ cryptam penetrare Suburræ, V, 106. — medium unguem ostendebat Fortunæ, X, 53. — mediam medici pertundite venam, VI, 46. — per noctem, V, 54. — Charybdim contemnunt lina, V, 102. — per urbem, XI, 112. — Minervam dabit, III, 219. — lustravit gladiator arenam, II, 144. — medio de limite saxum effodit, XVI, 38. — quadrivio, I, 63. — in pulvere Circi, X, 37. — pelago currunt brachia, XII, 77. — e medio tollite lumen, IX, 106. — acervo Fortunæ ductus casus, XIII, 10. — Septembri servare, XIV, 129. — crure tenus, VI, 446. — media de nocte, XIV, 190. — nocte, VII, 222; XI, 112. — sulcum deducit arena, I, 157. — Suburra, X, 156. — inter pocula, VIII, 217. — medias Neronis noctes noverat, IV, 138. — mediis jam noctibus ostrea grandia mordet, VI, 302. — Athenis natus, III, 80. — in naribus ingens gibbus, VI, 108.

Medullas nondum implevere mala, XIV, 215. — medullis vacuis exsucta ossa regum, VIII, 90.

Medullinæ crissantis frictum, seu fluctum miratur, VI, 322.

Medus: Medo prandente epota flumina, X, 177.—Medos juvenes premit longo assere, VII, 132.

Megalesia longe a Plebeiis, VI, 69.

Megalesiacæ mappæ, XI, 191.

Meiere ejus ad effigiem non tantum fas est, I, 131.

Mel; plus aloes voluptas quam mellis habet, VI, 181.

Melanippe, VIII, 229. *N.* et *V. L.*

Meleagri flavi ferro dignus aper, V, 115.

Melior; *vid.* Bonus.

Membra hispida atrocem promittunt animum, II, 11. — trementia cum voce, X, 198. — quis invenit, III, 259. — valida et juvenilia, XI, 5. —jam quiescunt, XIII, 218.—aliena lacerabant fame, esse parati et sua, XV, 102.—membrorum omni damno major dementia, X, 233.

Membrana croceæ tabellæ (cedrata, citrata, miniata), VII, 23; et ibi *N.*

Meminit, quid sapiat, etc. XI, 81. — memento cohibere dextram, V, 71.—vitare illius occursus, VI, 572. — celare hæc, IX, 93.

Memnone dimidio resonant chordæ magicæ, XV, 5.

Memor nostri vale, III, 318. — memori tractandum pectore, XI, 28.

Memorabile exemplum, II, 113.

Memoraret patriam rhombi et annos, IV, 129. — memoranda annalibus res, II, 102.

Memphitide terra sicca, XV, 122.

Menalippes persona, VIII, 229.

Mendacia immensa, VII, 111.

Mendax aretalogus, XV, 16. — Græcia, X, 174.

Mendicat silva ejectis Camœnis, III, 16. — Pollio digito nudo, XI, 43. — in pontibus, V, 8. *N*; XIV, 134. *N.* — axes ad Aricinos, IV, 117. — in aurem arcanam Judæa, VI, 543. — mendicatus panis, X, 277.

Menœceus quantum dilexit Thebas, XIV, 240.

Mens facti diri conscia quos habet attonitos, XIII, 194. — frigida criminibus, I, 166. — sana sit in corpore sano, X, 356. — est eadem, V, 1. — numinis quæ est, XIII, 203. — mentis magnæ opus, VII, 66. — humanæ vitium, XIV, 175. — malæ caussa et origo penes te, XIV, 226. — mentem quod præcipuis sudoribus urget, XIII, 220. — (en) cum qua dî nocte loquantur, VI, 531.—mariti vexare philtris, VI, 611. — in quorum mente pares sunt ira et fames, XV, 130. — mentes agitat furor, XIV, 284. — mentibus illis ardor, VI, 317.

Mensa exsurgit geminis lucernis, VI, 305. — una comedunt patrimonia, I, 138. — nec remotior ulli, VIII, 178. — secunda Romanorum, V, 146 seq. — omnis abstinet animalibus, XV, 12. — mensæ nulli credite, VI, 630. — tempore, XIII, 211. — raræ sine Mentore, VIII, 104.— pes eburneus, XI, 123. *N.*— mensam ad Sabellam, III, 169. — ad mensam quoties parasitus venerit infans, V, 145. — ad mensas Cæsaris iniquas, V, 4. — mensas ex arbore nostra tempora viderunt, XI, 117. — citreas, I, 75, 137. — mensis positis ad templa, XV, 42. — qui satis est panis, XIV, 182. — mensæ ad singulos ciborum missus appositæ, olim quadratæ, postea rotundæ, I, 137. *N.*— reverentia, II, 110.

Mensis qui damnis, et tempora quæ lucro dentur, VI, 571. — mense Augusto, III, 9. — brumæ, VI, 153. — quo, VI, 406. — Decembri, IX, 68. — duos post menses, V, 16.

Mensura patinæ deerat pisci, IV, 72. — census quæ sufficiat, XIV, 316. — incognita nervi, IX, 34. — inguinis, I, 41. — malorum par re-

bus lætis, X, 98. — parva partis, XIV, 93. — sui noscenda, XI, 35. — de mensura jus dicere, X, 101.

Mentio Græcorum cœpit, III, 114. — damnorum non fiet, VI, 508. — non ulla fenoris, XI, 183.

Mentiri nescio, III, 41. — mentita titulum Lyciscæ, VI, 123.

Mentore sine mensæ, VIII, 104.

Mercaris et hanc, XIV, 143.

Mercator Iason, VI, 153. — perditus ac vilis sacci olentis, XIV, 269. — veneni, XIII, 154.

Merces rara, quæ cognitione Tribuni non egeat, VII, 228. — lautissima hæc, VII, 175. — sanguinis atque laboris, XIV, 164. — mercedem populo pendere jussa est omnis arbor, III, 15. — solidam officiorum capis, V, 13. — ponere linguæ, VII, 149. — solvere, VII, 157. — sanguinis accipiat, I, 42. — appellas, VII, 158. — mercede illa parat victum, XIV, 273. — pacta vendere siluros, IV, 33. *V. L.* — mercedes poscere, VIII, 246.

Mereo, Mereor; mereris haberi sanctus, VIII, 25. — merentur testamenta, I, 37. — meruit quo crimine servus supplicium? VI, 219. — præcipuum honorem, VI, 532. — quantum labor, VII, 216. — trabeam et diadema Quirini et fasces, VIII, 260. — meruisse apium Graiæ coronæ, VIII, 226. — merentem æra captat, XVI, 55.

Meretrix Augusta, VI, 118.

Mergit quosdam honorum pagina, X, 57. — te onus jacturæ, XIII, 8. — ficedulas jure eodem, XIV, 9. — — mergetur Tiberi, VI, 523. — toto aheno Cosmi, VIII, 86. — mersa rate, XIV, 301. — mersis in ventrem rebus, XI, 40.

Merito contemnunt, II, 34. — suspectus, III, 221. — suspecta libido, X, 208. — sic aliquis, XV, 24. — despicias, VIII, 113.

Meritoria quæ somnum admittunt? III, 234.

Meritum quod pauperis, III, 127. — post mirandum, XII, 124. — nullum est, quod, etc. IX, 82. — nullis meritis visa minor est merces hæc sanguinis, XIV, 165.

Meroe a calida petitas portabit aquas, ut spargat in ædem Isidis, VI, 528. — in Meroe crasso quis miratur majorem infante mamillam? XIII, 163.

Merum: meri veteris torrens, VI, 319. — mero fervens, III, 283. — Falerno unguenta perfusa, VI, 303. — titubantibus, XV, 48. — spargendus vitulus, XII, 8.

Merus: mera Cecropis, etc., VI, 187. — mero pede, VI, 159.

Merx: fastidia mercis ablegandæ Tiberim ultra, XIV, 201. — merce de fricta vendere siluros, IV, 33. — mercibus implet navem, XIV, 288.

Messalina, meretrix Augusta, VI, 118. *N.* — nubit palam Silio, X, 330, 345. *N.* — Messalinæ oculis exstinguendus rapitur (Silius), X, 333. — libidines, VI, 115,... 132; X, 331 seq. *N.* — mors auctore Narcisso festinata inscio Claudio et invito, XIV, 329 sq. *N.*

Messem veram deprendere si libet, VII, 112.

Messoribus parce, VIII, 117.

Metallo a nullo posuit natura sceleri nomen, XIII, 30.

Metarum spatium utrimque lustrabit, VI, 583. — metis relictis et te contempto rapitur, XIV, 232.

Metelli cæci neptes, VI, 265. — antiqui ætate, XV, 109. — sanctitas, III, 139. *N.*

Metiris quanto pretio, quod, etc. IX, 71. — metitur se non ad illum modum, VI, 358.

Metit barbam amati, III, 186.

Metius seu *Mettius* Carus, delator, I, 36. *N.*

Metretam incutit capiti, III, 246.

Metues, ne tu sis Creticus, VIII, 38. — metuam tibi credere, V, 5. — pœnas, X, 312. — hæc tamen non metuas tantum, III, 302. — metuens virgæ, VII, 210. — flagelli, V, 154. — ne crimen pœna sequatur, XIII, 90. — sabbata, XIV, 96. — jus, XIV, 101. — metui jubet adventum Septembris, VI, 517. — metuenda haud tibi mala, XI, 75. — magis morte senectus, XI, 45.

Metus nocte nulli, III, 198.— quis aut pudor? XIV, 178. — metu, non moribus reddidit depositum, XIII, 204. — majore servantur parta, XIV, 303. — alvus solvitur, XIV, 199. *N.*

Meus, X, 83. — mea, I, 125; IX, 135; XII, 37; XIII, 93; XVI, 39. — meum, XI, 188; XII, 121. — meis, III, 28.

Mi, pro mihi; *vid.* Ego.

Micipsarum canna quod oleum prora subvexit acuta, V, 89.

Micturiunt (ad templum), VI, 309. — micturiente Fusco, XVI, 46.

Migale tua, V, 141. *V. L.*

Migraret esuriens in atria Clio, VII, 7. — Esquilias a Suburra, XI, 51. — de nemore, XV, 151. — migra cum tota Carthagine, VI, 171. — migrasse olim debuerant tenues Quirites, III, 163.

Mihi; *vid.* Ego.

Miles bonus, VIII, 79. — rarus venit in cœnacula, X, 18. — rudis tunc et Graias mirari nescius artes, frangebat pocula magnorum artificum, etc. XI, 102 seq. — ne extra vallum litiget, XVI, 16. — tremulus posita tulit arma tiara, X, 267. — militis clavus mihi hæret in digito, III, 248. — de milite justissima Centurionum cognitio, XVI, 18. — milite Pœno nisi portas frangimus, actum est, inquit, nihil, X, 154. — militibus solis jus testandi vivo patre datur, XVI, 51. — præmia data, XVI, 60. *N.*

Miletos hinc et Rhodos fluxit ad istos colles, VI, 296.

Militia et toga petuntur nocitura, X, 9. — militiæ honorem multis largitur, VII, 88. — præmia, XVI, 2, sqq. — labore, XVI, 53.

Mille pericula, III, 8. — tædia, XVI, 43. — rates Græcorum, XII, 122. — propter annos, VII, 39. — escaria, XII, 46.—barbatos magistros admoveas, XIV, 12. — propter talenta, XIV, 274. —moræ, XVI, 44. — millia tot transire, II, 151. — turbæ, XV, 61. — clavorum, XVI, 25. — viginti, IX, 140. — millibus tot emptus, V, 60. — sex emit mullum, IV, 15.

Millesima pagina surgit, VII, 100.

Milo periit, viribus confisus admirandisque lacertis, X, 11. *N.*

Miloni homicida displiceat, II, 26.

Milvos intra tua pascua lassos servas, IX, 55.

Mimus vita nostra, XIV, 262. *N.* —quis melior plorante gula? V, 157. — nobilis citharœdo principe, VIII, 198. — mimum secretum sibi parat Fortuna, VI, 608. — agit ille, qualem scurra Catulli, XIII, 110.

Minaci Fortunæ, etc. X, 52.

Minervæ per hastam jurat, XIII, 82. — Minervam trepidam ex æde flagranti servavit (Metellus), III, 139. — mediam dabit, III, 219. — partam adhuc uno asse colit, X, 116.— parcam, tenuem, rudem, pinguem, crassam quis colit, X, 116. *N.*

Minerval solvebatur Quinquatribus, X, 115. *N.*

Mingit rectum amicus, III, 107.

Minime felix corruptor, IV, 8.

Minimus; *vid.* Parvus.

Minister calidæ gelidæque, V, 63. — excelsus, V, 83. — ministri atque vini una eademque patria est, XI, 161. — ministro a grandi ferienda cervix tauri, XII, 14. — per Juno-

nem domini jurante, II, 98. — me nemo fur erit, III, 46.

Minor; *vid.* Parvus.

Minor: minatur ipse hastile, VII, 127. — quid' sidus triste, VI, 569. — nil color hic cæli, XIV, 294. — minantur populo plaustra, III, 256.

Minturnarum paludes, X, 276.

Minus, II, 71; VI, 210, 620; IX, 945; X, 327; XIV, 140.

Minutal hesternum, XIV, 129.

Minuti et infirmi animi, XIII, 189. — minuto ture, IX, 137. — ære, VI, 546. — in minutas facies concisum argentum, XIV, 291.

Mirabilis non erit illic Stratocles, III, 98. — mirabile Phrygibus sumen, XII, 73.

Miratrix turba, IV, 62.

Mire afficiunt, XIV, 24.

Mirmillonis in armis pugnantem Gracchum vides, VIII, 200. — mirmillonem exprimat infans, VI, 81.

Miror: miratur quis priscum illud numen, Brute, tuum? IV, 102. — quis tumidum guttur in Alpibus? XIII, 162. — mirabantur quem Athenæ torrentem, X, 127. — non sic portus, etc. XII, 78. — opes, XIV, 120. — grandes alas, XIV, 195. — vocem, III, 90. — miremur te, non tua, VIII, 68. — deceret aliquid magnum quod miraretur, VIII, 263. — nescius mirari Graias artes, XI, 100. — mirantis amici sese incolumem reditus, XII, 16. — mirante populo, II, 67. — miranti sub aratro, XIII, 65. — mirandus cliens, X, 161. — mirandum meritum, XII, 124. — est, unde, etc. X, 32. — miranda potentia fati, VII, 200. — non referemus, XV, 27.

Mirus; mira non est res, VIII, 198. — miris gurgitibus fluxerit amnis, XIII, 70.

Miscellanea ludi, XI, 20.

Miscet rubetam, I, 70. — aconita propinquis, VIII, 220. — cælum terris et mare cælo, II, 25. — res humanas, X, 163. — misce aliquid de nostris moribus, XIV, 322. — miscere pauperibus nescit puer tot millibus emptus, V, 61. — venena, XIV, 174. — mixtos equitum cum sanguine patres torquet, VI, 625.

Misellus vina exspuit, XIII, 213.

Miser et frugi Apicius, IV, 24. — rumpe jecur, VII, 117. — frange calamos, VII, 27. — minus erit servus, IX, 45. — rapitur, X, 332. — Atlas, XIII, 48. — exclamas, XIII, 112. — trepidas, XIV, 64. — misera custodia magni census, XIV, 304. — miserum est, aliorum incumbere famæ, VIII, 76. — miseri mariti labra, VI, 463. — heu illuc traducimur, II, 159. — convivæ, VI, 424. — miseræ rixæ procemia, III, 288. — vitæ, IX, 127. — magnæque amicitiæ pallor, IV, 74. — misero nil profuit, IV, 99. — panis frangendus gingiva, X, 200. — tibi pallidus affertur caulis, V, 87. — tibi nec parcetur, XIV, 246. — miserum te dicere aude, XIII, 161. — quid tam et tam solum, III, 6. — caput implet, VII, 161. — miseram gentem funestat, VIII, 18. — aurem inebriat vinosus, IX, 113. — miseris caules atque ignis emendus, I, 134. — et fortibus ne magna injuria fiat, VIII, 121. — miseros parentes semper habet, X, 296. — magistros occidit crambe repetita, VII, 154. — miserrimus horum, XI, 12.

Miserabilis simplicitas, II, 18. — cucurrit, XII, 67. — miserabile hospitium magno Romæ, III, 166. — votum tecum feras, III, 276. — et longum attendit Thymele, VI, 65. — votum, IX, 147. — collum et tenue, X, 269. — exemplum cibi debet esse, XV, 97. — miserabilior hac facie non erat Crepereius, IX, 6.

Miserantibus artus, XV, 101.

Miserere inopum sociorum, VIII,

89. — miserere iterum, XII, 25.

Misit; *vid.* Mittit.

Mithridates quod composuit, eme, XIV, 252. — Mithridatis, regis ter victi, medicamina Pontica, VI, 661. *N.* — misera senectus, X, 273. *N.*

Mitis : mite ingenium, IV, 82; XIII, 185. — mitem animum præcipit, XIV, 15.—mitior non præfectura domus aula Sicula, VI, 486. — mitius id sane, quod, etc. X, 183.

Mitra picta lupæ barbaræ quibus grata est, III, 66.

Mittit quæ adulter, III, 45. — ei succina grandia, IX, 50. — argentum (in mare), XII, 43. — retia ejus munere, II, 148. — magnæ amicæ, IV, 20. — ad rhetora, X, 132. — mullum Corsica, V, 92. — vocem, XIII, 114. — cyathum amico, V, 32. — dentes porta Syenes, XI, 124. — mittitis quod Indi huc, VI, 466. — boves macros ad aristas hujus, XIV, 147.— boves inde domum, XIV, 148. *N.* — mittas servum in Lucanos, VIII, 180. — ut cetera, IX, 70. — tubera, o Lybie, V, 119.— quod mittat amico non habet, VII, 74. — mitte Ostia, VIII, 170, 171. — mitti in Cyclada, VI, 563.— quæ mittebantur amicis, V, 108. — mittentur bracæ, II, 169. — missus ad sidera alter aquis, alter flammis, XI, 63. — missum ad sua corpora morbum credunt, XIII, 230.— misso consilio, IV, 144. — missis a corruptore tabellis, VI, 233.

Mobilis et varia est ferme natura malorum, XIII, 236.

Moderantem frena theatri sævus exitus eripuit, X, 128.

Modesto sanguine fervens vultus, X, 300.

Modiam et Albinam ne prior collega salutet, III, 130.

Modica aura non multum fortior ventus, XII, 66. — res, XIII, 143. — cœna, IV, 30. — modico contentus, IX, 9. — murmure, X, 289. — modicis amicis, V, 108. — erroribus, XIV, 15.

Modium argenti dabit, III, 220.— modio iniquo servorum ventres castigat, XIV, 126.

Modo victor populus, II, 73. — captæ Orcadæ, II, 160. — Urbi positus villicus, IV, 77. — querebar, V, 51. — Romæ municipalis eques, VIII, 237. — mihi dicta gens, XV, 98. — *Conf.* II, 135; III, 254; VI, 195; VII, 152, 195; VIII, 98, 124; IX, 96, 124; XIII, 73; XIV, 86, 298; XV, 119.

Modus maximus ferri in vinclis, III, 310. — agri nunc nostro non sufficit horto, XIV, 172. — quis aut pudor est properantis avari? XIV, 178. *V. L.*—modi oblita pagina, VII, 100. — modo quocumque crescunt patrimonia, XIV, 117.— quo modo, VI, 275. — modum ad illum non se metitur, quem paupertas dedit posuitque, VI, 359. — pone iræ, VIII, 88. — modis canoris nectit eloquium vocale, VII, 18. — quibus ista rogaris, IX, 73.— quot discumbat, VI, 406.

Mœcha Labulla, II, 68. — mœchæ zelotypæ scrinia, VI, 279.— mœcharum pœna, I, 53. *N.*

Mœchus notior, IX, 25. — mœchi bona, I, 55. — ad mœchum veuient lota cute, VI, 464. — mœchorum notissimus, VI, 42. — pœnæ, X, 312 sq. *N.* — mœchis foliata parantur, VI, 465.— mœchos primos viderunt, VI, 23. — sequitur, VI, 100. — maternos dicere, XIV, 26. — quot amaverit Hippia, X, 220.— quosdam intrat mugilis, X, 317.—Clodius accuset, II, 27.— ad mæchos ferre ceras, XIV, 30.

Mœnia Copti, XV, 28. — famosa Lagi, VI, 83.

Mœrore in perpetuo X, 245.

Mœsta Cleopatra, II, 109. — urbs, XI, 197. — mœstæ urbes, X, 284.

Mœstitia sola est, etc., XI, 53.

Mæsus : Mœsorum de grege, IX, 143. — Mœsos pueros premit, VII, 132. *V. L.*

Mola salsa hostiæ imposita, XII, 84.

Molam Nepotis versare, VIII, 67.

Molari diu presso stridere, V, 160. — inter molares difficili crescente cibo, XIII, 212.

Molem aggeris ultra, XVI, 26.— mole ipsa piger, XII, 12. — moles intrare, XII, 75.

Molesta tunica punire, VIII, 235.

Mollis avarus, IX, 38. — Hæmus, III, 99. — molle Calenum, I, 69. — molli Bathyllo, VI, 63. — siligine factus, V, 70. — molles columbæ, III, 202. — cathedræ, VI, 91. — divitiæ, VI, 300. — foci, XII, 85. — in aure fenestræ, I, 104. — inter molles magna concordia, II, 47. — mollia saxa, I, 83. — oscula, VI, 366. — genitalia, VI, 514. — mollior toto grege hædulus, XI, 66. — Euganea agna, VIII, 15. — ephebis Zalates, II, 165. — mollius hæc dicas Hæmo, VI, 198. — mollissima corda humano generi dare, etc., XV, 131.

Molosso regi parere solebant elephanti, XII, 108. — Molossos gladios passi, XIV, 162.

Moneo vos, VI, 629. — monent quid leges, VIII, 91. — non melius Zenonis præcepta, XV, 107.—monui quem his, VIII, 39. — monuit nos vox audita nocte media, XI, 114. — moneatis quid amici, audio, VI, 346. — moneri voce deæ, VI, 530.

Moneta communi feriat triviale carmen, VII, 55. — Monetæ deæ templum, XI, 111. *N.*

Monilia collo posuere, II, 85.

Monimenta Latinæ, V, 55.

Monitis instans, XIV, 210.

Monitu lævo pueros producit avaros, XIV, 228.

Mons subtrahitur, VI, 649.—montem adscendit, I, 82.—mercatur, qui densa canet oliva, XIV, 144.—eversum super agmina fudit, III, 258.—per adversum cucurri, V, 77.—rumpit aceto, X, 153. — monte de Vaticano fragiles patellas ridere, VI, 344. — a domito referens ligonem, XI, 89. — Volscorum in monte, VIII, 245. — montes tot cui servas? IX, 54. — montibus de Albanis aut Setinis aliquid bibet, V, 33. — Rutilis ignotum carmen, VI, 637. — in Prænestinis, XIV, 88. — in patriis cantabat, VII, 211. — montibus in Libya quanto sublimior sit Atlas, XI, 25. — in illis diffusa vina, XI, 159. — aurum exæquet, XII, 129. — nil actum in montibus, VI, 58.

Monstro, quod ipse tibi dare possis, X, 363. — voluptatem egregiam, XIV, 256.—monstrat prudentia ejus, posse, etc. X, 48. — monstrant quæ ipsi pueris, XIV, 3. — hoc pueris repentibus vetulæ assæ, XIV, 208. — monstrare qualem nequeo vatem, et sentio tantum, VII, 56. — quorum nemo queat patriam parentis, VIII, 45. — vias non nisi eadem sacra colenti, XIV, 103 — dominum tabernæ, II, 42.—monstrante gula cana, XIV, 10. — monstratur tibi femina, VI, 60. — monstrata diu veteris trahit orbita culpæ, XIV, 37. — monstratos ictus aspice quo fremitu perferat, VI, 261.

Monstrum hoc comparo bimembri puero, etc., XIII, 64 seq. — grande et conspicuum nostro quoque tempore, IV, 115. — detestabile, XV, 121. — hoc vicit fuscina Gracchi, II, 143. — nulla virtute redemptum a vitiis, IV, 2. — rhombi, IV, 45. — quod ulterius, quam mollis avarus? IX, 38. — monstra Oceani, XIV, 283.— majora scilicet putares, si mulier vitulum, vel si bos ederet agnum, II, 122, 123. — hæc unde? VI, 286.

— grandia suis audebant temporibus, sed non propter nummos, VI, 645. — hæc si viderat, XV, 72. — monstris summis debetur minor admiratio, VI, 647. — si nunc hæc monstra videret Pythagoras, XV, 172.

Montana uxor, VI, 5.—montanum vulgus te audiret, etc., II, 74.—montani asparagi, XI, 68.

Montanus, IV, 131. — Montani venter, IV, 107.

Monumenta; *vid.* monimenta.

Monychus quantas jaculetur ornos, I, 11.

Mora si longior urbem indulsit pueris, II, 167. — nulla per ipsam, quo minus, VI, 333.—per Novium, quin, XII, 111.—parvula dabitur, X, 340. —moræ impatiens, VI, 238, 327.—mille, XVI, 44.

Morbi inde caput, III, 236.—morbum vultu fatetur, II, 17. — missum ad sua corpora ab infesto credunt numine, XIII, 230. — morbo donare, IX, 49. — utroque pallet, II, 50. — siccis faucibus, XIII, 212.—morborum omne genus, X, 219. — morbis carebis, XIV, 156.

Mordeat ante aliquis, quidquid porrexerit mater, VI, 632.—mordere cadaver, XV, 87.—sordes farris, V, 11. —laurum VII, 19. — virgas salicti, XI, 67. — ostrea, VI, 302. — mordente joco facetus, IX, 10.—mordetur gallina marito, III, 91.

Moritur æger plurimus vigilando, III, 232.—stamine nondum abrupto, XIV, 249. — moriantur steriles, II, 140.—moriaris ut locuples, egenti vivere fato, XIV, 137. — mortuus nisi togam nemo sumit in magna parte Italiæ, III, 172. — unus sufficeret multis, XV, 79.

Moror quid te? III, 183. — moraris? I, 125. — vota (filii), XIV, 250. —morantur pauci pudorem, XI, 54. —semper Corycia puppe, XIV, 267.

—moratam in terris pudicitiam credo, VI, 1.

Mors tam sæva quem maneret, IV, 95.—sola fatetur, quantula sint hominum corpuscula, X, 172.—mortis terrore carens, X, 357.—mortem distulit tot per sæcula, X, 248.—exhorruit, VIII, 195. — morte viri animam servare catellæ, VI, 654.—dignus perit, VIII, 85.—magis metuenda senectus, XI, 45.—sicca pauci tyranni descendunt ad generum Cereris, X, 113.—piandum nefas, XIII, 54.—de morte hominis nulla cunctatio longa est, VI, 221. — a morte digitis quatuor remotus, XII, 58. — mortes hinc subitæ, I, 144.

Morsum non admittentia frusta, V, 69. — morsu primo deprendere, IV, 142.—tenebit zonam, XIV, 297. — frangere porrum, XV, 9.

Mortalis si nemo sciat, XIII, 76.

Mortaria sanant cæcos, VII, 170.

Mortifera res, IX, 95.—facundia, X, 10.—dos, XIV, 221.—mortifero cum Catullo, IV, 113.

Mos ut est, VI, 392.—quibus est aurata fulgere lacerna, X, 212. — moris erat servare, XI, 83. — more sinistro, II, 87.—Phrygio, II, 116. —hoc vivebant, XIII, 38. — animæ obtritum perit omne vulgi cadaver, III, 261. — Numæ cædit juvencum, VIII, 156. —Camilli servato, XVI, 15.—mores prætextatos referunt, II, 170. — teneros ceu pollice ducat, VII, 237.—peregrinos intulit pecunia, VI, 299.—sanctos tradiderit domus, X, 298.—Urbis damnante Canopo, VI, 84.—honestos ut tradat mater atque alios, quam quos habet, VI, 239.—pone ante effigies majorum, VIII, 22. —generis humani nosse volenti sufficit una domus, XIII, 159.—totos illic deterior habet femina, X, 323.—ad damnatos natura recurrit, XIII, 239.—ejus erant, qualis facundia, IV,

82.—æquos modicis erroribus præcipit, XIV, 15. — et linguam vexit secum, III, 63.—censoris timere, XI, 92. — morum sub judice caderet, IV, 12. —quoque filius, XIV, 52.—morum corruptela adumbratur, XIII, 34 ... 119.—moribus nostris quod posteritas addat, I, 147. — te opponunt tempora, II, 39. — esto Drusus vel Cossus, VIII, 21.—vel vita præstare dicta, XI, 57. — quibus instituas filium, XIV, 74. — non moribus, sed metu reddidit, XIII, 204.—de antiquis uxor, VI, 45.—de moribus ultima fiet quæstio, III, 140. — de nostris misce aliquid, XIV, 323. — aliquid de moribus audent, II, 2.

Moses quodcumque tradidit arcano volumine, XIV, 102.

Motus astrorum ignoro, III, 42.

Movet tridentem, VIII, 203.—arma fritillo, XIV, 5. — labra, XIII, 114.—fora strepitu, II, 52.— risum Urbicus, VI, 71.—litem, VI, 243.—prælia diversa, VI, 257.—caput, VI, 538.—castra et signa, VI, 419; VIII, 12.—moverat pedem de limite, X, 29.—fastidia captatori Cosso, X, 202. — risum simplicitas, XIII, 35.— bilem aut risum quibusdam, XV, 17. — movebunt si nostra consilia, VII, 171. — movetur auribus atque oculis concepta urina, XI, 168.—moventur luna teste et in vices equitant, VI, 311.—moveri mundum nullo rectore credunt, XIII, 87.—motæ arundinis umbra, X, 22.—movendus nec reste puteus, III, 226.

Mox deinde, III, 280 — adspice, XII, 60.—et præputia ponunt, XIV, 99.—*Conf.* III, 280; V, 26; VI, 23, 127, 224; IX, 39; X, 319; XI, 168; XII, 20; XIII, 169; XIV, 125, 161.

Mucida frusta, V, 68; XIV, 128.

Mucius dictis ignoscat an non, quid refert? I, 154.—cum Coclite hoc miraretur, VIII, 264.

Mucronem longi cultri admittere, XIV, 217.

Mugilis intrat mœchos, X, 317.

Mugire Agamemnona credit Ajax, XIV, 286.

Mugitus Labyrinthi, I, 53.

Mulæ mundæ, VII, 181. — fetæ comparo hoc monstrum, XIII, 66.

Mulier vindictæ cupida, XIII, 19. —semper potest flere, VI, 273. — pauper luxuriæ indulget, VI, 352.—superstitiosa, VI, 511 seqq.—galeata quem præstare potest pudorem? VI, 252.—nimis docta non ducenda, VI, 460.—caussas agit, II, 51.—exercet gladiatoriam et pugnas theatrales, VI, 247; XI, 12.—Græcum affectat sermonem, VI, 187. — nobilis nubens spadonibus, I, 21. — dives non vult parere, VI, 592. — quæ pudica? VI, 63 sq. — ebria in sacris Bonæ Deæ, IX, 116.—si vitulum ederet, II, 123. — ipsa videtur, III, 95. — altera loquatur, VI, 440. — nil non permittit sibi, VI, 457.—sterilis Lupercis palmas præbet, II, 142. — quando vult domi formosa videri? VI, 465.—sævissima tunc est, quum stimulos odio pudor admovet, X, 328. — mulieribus deprensis nihil est audacius: iram atque animos a crimine sumunt, VI, 284.—*Conf.* Matrona.

Mulino corde Vagelli dignum erit, XVI, 23.

Mulio mihi adnuit commota virga, III, 317.

Mullus seu Mulus erit domini, quem misit Corsica, etc., V, 92. — mullum ne cupias, quum sit tibi gobio tantum in loculis, XI, 37.—sex millibus emit, IV, 15. — mullorum jubis cariturus, VI, 40.

Multicia sumas, II, 66, 76. — humida, XI, 186.

Multum diversa, X, 3.—non multum fortior, XII, 66. — *Conf.* I, 66, 164; VII, 187.

Multus labor Polycleti, VIII, 104. — fiscus, XIV, 259. — multum cælati, XII, 46.—flammarum, III, 285. —multo sævior, XIII, 196. — delatore plena litora, IV, 47. — multi, V, 43, 113; XIII, 103; XIV, 150.— multæ, VI, 655; XV, 50.—multa vid始mus, IV, 22. — pudicitiæ veteris vestigia, VI, 14.—in facie deformia, VI, 107.—caducis commoda junguntur, IX, 89.—dare puellæ, II, 59.— magnaque paropside cœnat, III, 142. — fuligine, V, 35.—carne, VII, 76. —virga contingere Equitum magistros, VIII, 7.—papyro, VII, 101.—multorum absorbuit ictus, VI, 126. — multos adhibet, II, 135. — *Conf.* VII, 51, 203; X, 81, 188; XI, 9.— multis res angusta domi, VI, 357.— de multis nullus placet exitus, VI, 33. —*Conf.* VII, 88, 96; IX, 27, 80; X, 9, 239, 244; XII, 26; XIII, 9, 110; XIV, 163; XV, 79.

Mundæ mulæ, VII, 181.

Mundi conditor, etc., XV, 147.— qua parte, XII, 48.—et astrorum peritus, VI, 586.—angusto limite æstuat Alexander, X, 169. — mundum nullo rectore moveri credunt, XIII, 87.

Munerarius, II, 148. *N.*

Municipalis arena, III, 34.—eques, VIII, 238.

Municipes siluros vendere, IV, 33. — Jovis lagenas gaudes advexisse, XIV, 271.

Munimenta togæ, IX, 29.

Muniret castra dolabra, VIII, 248. —munita a figulis urbs, X, 171.

Munus aristæ, XIV, 183.—munere quem palpat, I, 35. — ejus retia misit, II, 148. — tanto abstulit præcipuam ceram, IV, 18. — munera secreta, IX, 53. — naturæ, X, 358.— nunc edunt, III, 36. — in muneribus tanta fiducia, X, 306.

Munuscula nulla, VI, 36.

Muræna datur Virroni, V, 99.

Murmure quanto porrexit panem, V, 67.—cæli primo exanimes, XIII, 224.—modico formam optat pueris, majore puellis anxia mater, X, 290.— murmura meditata, VI, 539. — secreta vulgi, X, 89.

Muro tenui orbem patinæ colligat, IV, 132. — muros intra, VIII, 240.

Murrhina; *vid.* Myrrhina.

Mus conscius sibi testiculi inde fugit, VI, 339.—mures Opici rodebant carmina, III, 207.

Musæ, puellæ Pierides, IV, 35, 36. — Musarum et Apollinis æde relicta, VII, 37. — fontes, VII, 59.

Mustacea perdas, VI, 202.

Mustum novum, X, 250. — musto victuro dolia linit, IX, 58.

Muta animalia, VIII, 56. — mutorum grex, XV, 143.

Mutare dominos, VIII, 65. — tabulas, XV, 55.—mutari nescia, XIII, 240. — mutandum toties esset mare, VI, 94. — mutatis medicaminibus, VI, 471.

Mutinensis declamatoris Vagelli corde dignum, XVI, 23.

Mutuus affectus, XV, 149.

Mycale tua pariat, V, 141.

Mycenis jugulata, XII, 127.

Mygale tua, V, 141. *V. L.*

Myronis signa, VIII, 102.

Myrrhina, VI, 156; VII, 133.

NÆV NAR

Nabatæo saltu bellua dentes deposuit, XI, 126.

Nævia figit aprum, I, 22. *V. L.*

Nævolus cinædus, IX, 1... 150.

Nam, I, 30, 61, 100; II, 5, 67, etc. —namque, III, 242; V, 110, etc.

Nanum Atlanta vocamus, VIII, 32.

Narcissi divitiæ, indulsit Cæsar cui

Claudius omnia, cujus paruit imperiis uxorem occidere jussus, XIV, 329 sq.

Nares pilosas adnotet Lælius, XIV, 194. — naribus in mediis ingens gibbus, VI, 108.

Narrat quocumque in trivio, cuicumque est obvia, VI, 412. — pericula, XII, 82. — quod pudeat, XI, 202. — attonito Alcinous, XV, 14. — narrate, puellæ Pierides, IV, 35. — narratur indulsisse, II, 165.

Nascitur tibi ex me filiolus, IX, 83. — sub crasso aere, X, 50. — nascenti cornu robora vexat, XII, 9. — natus Fonteio consule, XIII, 17. — ad Euphratem, I, 104. — mediis Athenis, III, 80. — ancilla, VIII, 259. — in Herculeo lare, VIII, 14. — natum propter convivia animal, I, 141. — natam fortunatam me consule Romam, X, 122. — nati quocumque in fornice, III, 156. — robore rupto, VI, 12. — sinciput, XIII, 84. — ovis infelicibus pulli, XIII, 142. — de pellice, VI, 627. — natæ nostro tempore dextræ, XV, 68. — legiones dentibus anguis, XIV, 242. — nata Circeis ostrea, IV, 140. — in hortis numina, XV, 10. — natas domi mensas nostra tempora viderunt, XI, 117. — natis intra pomœria salibus, IX, 11.

Nassæ carcere inclusus, XII, 123.

Nasus tuus tibi displicuit, VI, 495. — integer vix cuiquam, XV, 55. — nasi madidi infantia, X, 199. — naso vigilanti stertere, I, 57. — venit altera sicco, VI, 148. — et auriculis carens Galba, VIII, 5. — nasorum quatuor calicem siccabis, V, 47.

Natalis quoties redit, IX, 51. — natali die dulcior hæc lux, XII, 1. — natalibus Brutorum et Cassi, V, 37. — æquat virtus palmam, VI, 323. — Catilinæ atque Cethegi nihil sublimius, VIII, 231.

Natalitium lardum, XI, 84.

Natat quidquid conspicuum, IV, 55. — natavit Tiberinum virgo, VIII, 265. — nataret qualis testudo in Oceani fluctu, XI, 94. — natantem lugere Ithacum, X, 257. — natantes eodem jure ficedulas mergere didicit, XIV, 8.

Nates solea pulsare, VI, 612.

Nati elixi sinciput comedere, XIII, 84. — natorum greges extulit Niobe, VI, 175. — natos plorantes improba reliquit, VI, 85.

Natio tota comœda, III, 100.

Nativæ nequitiæ, XIV, 216.

Natta quidquid reliquit, VIII, 95. — medicus, XII, 123. *V. L.*

Natura opposuit Alpem nivemque, X, 152. — si negat, facit indignatio versum, I, 79. — nil animis in corpora juris indulget, II, 140. — quid beatius tulisset illo cive? X, 279. — generosi graminis, XII, 41. — dedit portus, XII, 79. — ipsa non invenit nomen sceleri, XIII, 30. — sic jubet, XIV, 31. — numquam aliud dicit, aliud Sapientia, XIV, 321. — mollissima corda generi humano dare se fatetur, quæ lacrimas dedit, XV, 132. — paucis contenta, V, 6; XIV, 321. — larga tribuat benigna manu ingenium, etc., X, 301. — potentior omni custode et cura, X, 303. — volvens vices et lucis et anni, XIII, 88. — hæc una est omnibus, XIII, 166. — malorum mobilis et varia, XIII, 236. — recurrit ad mores damnatos, fixa et mutari nescia, XIII, 239. — naturæ patriæque de veneno exiguum, III, 123. — inter munera ponat extremum vitæ spatium, X, 359. — imperio gemimus, quum funus occurrit, XV, 138.

Naufragium nullum conferri posse velis ardentibus putaret, XII, 22.

Naufragus rogat assem mersa rate et picta se tempestate tuetur, XIV, 301.

Naulum post omnia perdere, furor est, VIII, 97.

Nauseat maritus, VI, 433.

Nautæ securi gaudent vertice raso

narrare pericula, XII, 82. — inter nautas prandet, VI, 101.—nautis permixtus, VIII, 174. — armatis obstat casa candida, VI, 154.

Navigatio longinqua, XIV, 278 sq.

Navigio montem adscendit, I, 82.

Navis. — navem factura minorem præsidia, XII, 56. — conscendere, VI, 98.—mercibus implet, XIV, 288. —nave de illa petitas ceras affigit, etc. IX, 149. — nave una rediit, X, 185. —navibus altis, VIII, 106. —et carpentis convenire, IX, 132.

Navus Meleager, V, 115. *V. L.*

Ne pudeat, II, 42. — *Conf.* I, 97; III, 126, 130; IV, 56; V, 17, 20; VII, 174; VIII, 37, 76; X, 42; XIII, 36, 97; XIV, 39, 64, 66; XV, 40, 41; XVI, 8, 16.—ne quid, VII, 36.

Nebula erroris remota, X, 4.

Nebulone parente didicit, XIV, 9.

Nec, I, 29, 210, etc. — dubie, VI, 375.—dum, I, 6; VI, 130; XI, 67. — non, III, 64, 204; VI, 274, etc. — non et, X, 51.

Necat ferro, X, 316. —necari nostro arbitrio hunc crede, XIII, 176. —necandos in ventre homines conducit, VI, 596.

Necesse est parere, III, 290.

Nectare siccato tergens brachia Vulcanus, XIII, 44.

Nectit eloquium vocale canoris modis, VII, 18. — necte coronam postibus, VI, 51.

Nefanda incus, XV, 165. — fraus, XIII, 174.-nefandum sacrum, XV, 116.

Nefas unde tantum pastoribus Latiis? II, 127. — violare porrum et cæpe, XV, 9.—jugulare, XV, 12. — hoc grande, si juvenis vetulo non adsurrexerat, XIII, 54.—summum crede animam præferre pudori, VIII, 83, 84. — quid fas atque nefas, tandem incipiunt sentire, XIII, 238. — ad nefas ducit purpura, XIV, 188.

Negat si natura, facit indignatio versum, I, 79. — quod turpe, III, 168.—quanta voce, XIII, 77.—quis enim? III, 208. — negabit aliquis de ponte, XIV, 134.—licet ipse negem, I, 105. — neget ne quis, X, 87. — negaverit quid ulla udis inguinibus? X, 321.

Negligis campum, II, 132. — me, IX, 92. — neglectum adhibere clientem, V, 16.—neglecta crura, IX, 15.

Negotia averte, XI, 181.—humana tanto majores ludi, XIV, 264.

Nemo fuit repente turpissimus, II, 83. — malus felix, IV, 81. — faber, VII, 223.—mathematicus, VI, 562.— nocens se judice absolvitur, XIII, 3. — mortalis si sciat, XIII, 76. — satis credit tantum delinquere, quantum permittas, XIV, 233. — me ministro, fur erit, III, 46.—togam sumit, III, 172. — frusta rogantem juvabit, III, 211. — magis rhombum stupuit, IV, 119. — cum Bocchare lavatur, V, 90. —petit, V, 108.—quum furem timeret, VI, 17.—jam tubas nemo æra fatiget, VI, 442. — vetet, repugnet, VI, 627, 628. — cogetur ferre laborem, VII, 17.—dabit regnum, VII, 45.— Ciceroni ducentos dederit nummos, VII, 139.—mercedem solvere (vult.), VII, 157. — queat patriam monstrare parentis, VIII, 44. — tribunal vendit Acersecomes, VIII, 128. — prope recumbat, IX, 106.—inter curas et seria duxit habendum, etc., XI, 93.—dolorem fingit in hoc casu, XIII, 131.— ridet, XIII, 173.—magis gaudet vindicta, quam femina, XIII, 192. — tuorum, XIV, 59. — quærit unde habeas, XIV, 207. — Dianam (veneratur), XV, 8. — in mare hunc abicit, XV, 16.

Nemorosa juga, III, 191.

Nempe videtur, III, 95. — desisti, VIII, 164. — quod, etc., XIII 166. —*Conf.* VIII, 56, 179; X, 110 16 185, 326; XIII, 18.

Nemus fontis, III, 13.—vetustum XV, 152. — quo nemore exspiravit aper dentibus apri? XV, 161. — nemorum umbra, IV, 6.

Nepotes tuos urtica tetigit, II, 128.

Nepotis molam versare, VIII, 67.

Neptes Lepidi, VI, 265.

Neptuni faciem radit, XIII, 152. —Neptune pater Ægæi, XIII, 81.

Nequam vox, VI, 197.

Neque, I, 89; III, 110; IV, 41; XIV, 127.

Nequeo laudare, III, 42. — monstrare, VII, 56. — nequeunt parere, II, 158.

Nequiquam seu nequidquam effudit retia, VIII, 205.

Nequitiæ nativæ mala, XIV, 216.

Nero non rapuit loripedem, etc., X, 308.—quantum rapuit, XII, 129. —Domitius, VIII, 228—Neronis noctes mediæ, IV, 137.—libido, ineptiæ et scelera, I, 62; VIII, 211...230.—cinædi satiræ, IV, 106.—Troica, cantus, colossus, VIII, 221...230.—jussu tota cohors clausit hortos Longini, Senecæ et Lateranorum, X, 15 sq. —avunculus, VI, 615.—Neroni quis tam perditus ut dubitet Senecam præferre, VIII, 212. — calvo quum serviret Roma, IV, 38.—Neronem præstare securum valet hæc ætas, VIII, 170. — Nerone propinquo plenus, VIII, 72. — nullo cogente vendunt sua funera, VIII, 193.

Nersia Dea, X, 74. *V. L.*

Nervus exiguus jacet, X, 205. — nervi longi mensura, IX, 34.

Nescio quis, I, 130; XVI, 30. — paulum, quid superest, XI, 48. — mentiri, III, 42. — si nescis, V, 159. — tu nescis, III, 200. — quas habeat Veneres aliena pecunia? quem tua simplicitas risum moveat? XIII, 34, 35. — nescit inguinis et capitis quæ sint discrimina, VI, 301.—quis? etc., VI, 247; XII, 28; XV, 1. — subsistere, XIV, 231.—tot millibus emptus pauperibus miscere puer, V, 60. — nesciat irasci, X, 360. — nescierint excudere, XV, 168.—nescire Latine, VI, 188. — vinum toto Decembri, VII, 97.

Nescius mirari, XI, 100—mutari, XIII, 240.

Nestoris hernia incendi possit, VI, 326. — Nestora totum vivat, XII, 128. — *Conf.* Pylius.

Neu credas, XIV, 202.

Ni pudet, III, 321. — ni essem, IX, 71. — parere velis, X, 339.

Niceteria fert collo, III, 68.

Nido salutato crepitat Concordia, I, 116.—loquaci gaudebit, V, 143.—nidos ciconia nutrit serpente, XIV, 74.—jam propria arbore facit vultur, XIV, 84.

Nidore culinæ te captum putat, V, 162.

Nigri Mauri manus, V, 53.—nigræ alutæ, VII, 192.—nigrum crinem flavo abscondente galero, VI, 120. — ridere catinum, VI, 343. — nigro cycno simillima avis, VI, 165.—carcere, XIII, 245. — pectine, VI, 370. —tibicine, XV, 49. — nigro Maroni hæret fuligo, VII, 227.—nigra veste senescunt, X, 245. — fascia cæli nihil minatur, XIV, 294.—offa in facie, XVI, 11.—nigros efferre maritos, I, 72.—nigras in gurgite ranas nec pueri credunt, II, 150. — nigra in candida vertunt, III, 30. — brachia Vulcani, XIII, 45.

Nihil laudis agas, VIII, 75. — si horum est, III, 112. — illud totum perdidit infelix, III, 209. — usque adeo nihil est, quod, etc., III, 84.—nihil est actum, nisi, etc., X, 155. —nocuit, XIII, 227. — si est, VI, 331.—est, quod credere de se non possit, quum laudatur Diis æqua potestas, IV, 70.—novi ventre frugalius, V, 6. — invita conjuge donabis, VI,

212.—*Conf.* III, 109; VI, 460; VII, 71; X, 360; XIII, 18; XV, 88. — ex nihilo quantus, homuncio, fieres, V, 134.

Nil erit ulterius, I, 147.—horum, X, 71. — salit Arcadico juveni, VII, 160. — non permittit sibi, VI, 457. — nisi Cecropides, VIII, 53. — durius in se habet paupertas, III, 152. — promittente medico, XVI, 12. — tale exspectes, IV, 22.—misero profuit, IV, 99. — actum in montibus, VI, 58. — ibi majorum respectus, VIII, 64. — faciet mensura longi nervi, IX, 34. — plus interrogo, X, 72. — dubium, X, 82. — ergo optabunt homines, X, 345. — nil rhombus, nil dama sapit, XI, 121.—præter nubes adorant, XIV, 97. — minatur cæli color, XIV, 294. — cupit, XIV, 313. — *Conf.* II, 139; III, 51, 208, 295; V, 148; VI, 86, 173, 212, 222, 234, 324; VII, 54, 206; XIV, 44, 185; XV, 118.

Nili divitis ostia, XIII, 27.—aqua sancta, efficax et Romam perlata VI, 528. *N.*— incrementa eorumque caussæ, XV, 123. *N.* — Nilo tepenti admota Africa, X, 149. — nolenti surgere, XV, 123.—ad Nilum et Pharon, VI, 83.

Niliacæ plebis pars, I, 26.

Nimbo multo stillaret pænula, V, 79.—post nimbos, VII, 163.— nimbis tollentibus æquor, I, 81.

Nimboso de vere loquuturi fatum pendebat amici? IV, 87.

Nimia impensa, XII, 97. — cura, X, 12. — formido, XV, 77.—plebs, XI, 194.—nimio de stamine, X, 252. —nimii honores, X, 104.—gemitus, XIII, 11. — capitique graves (dentes), XI, 127.

Nimirum summi ducis est, II, 104. *N.* — belua constat leviori sumptu, VII, 78. — felix, X, 248. — corripies, XIV 54.

Niobe fœcundior scrofa alba, extulit greges natorum, VI, 177.

Niphatem isse in populos narrat, VI, 409.

Nisæ et Cirrhæ dominis feruntur pectora nostra, VII, 64.

Nisi, II, 152; III, 49, 172; VI, 186, 518, 581; VII, 87, 140; VIII, 52, 56; X, 155, 338; XI, 122; XIV, 103. — nisi si, VI, 250.

Nitet ungula mulæ, VII, 181. — effigies, XV, 4.—nitent cuncta, XII, 91. — simulacra, XII, 88.

Nitidi præconis filius, III, 157.— et hilares vocantur, XI, 176.—nitidis rebus, XIV, 2.—ocellis, VI, 8.—columnis, XIV, 60.

Nitor habitus ultra vires, III, 180. —nullus in tota cute, IX, 13.

Nivem opposuit natura, X, 152.

Niveus panis, V, 70. — nivei cadurci, VII, 221. —nivea agna, XII, 3.—niveos da Quirites, X, 45.

Nobilis infans exprimit mirmillonem, VI, 81.—et generosus, VII, 191. —equus, VIII, 60. — mimus haud mira res citharœdo Principe, VIII, 199. — collega ornatur lauro secunda, VIII, 253. —populus, XV, 113. —indocti caussas defendere, VIII, 49. —esses, VIII, 41. — nobile fulcrum, XI, 95. — Nobiles divitesque sibi licere putant, quæ turpia sunt pauperibus, IV, 13; VIII, 181; XI, 174 sq. — nobilium atria magna, VII, 91. — nobilior Latonæ gente, VI, 176.

Nobilitas, sola atque unica virtus, VIII, 20. — parentum incipit contra te stare claramque facem præferre pudendis, VIII, 139. — nobilitate comesa, I, 34. — in s. cum nobilitate olim senectus par prodigio, IV, 97.

Nocet quid forma casto? X, 324. —quid hæc? XIV, 153.—nocuit hoc Lamiarum cæde madenti, IV, 154.— nocens minus erit boletus, VI, 620.— nihil, XIII, 227. — nemo se judice

absolvitur, XIII, 3. — nocentem facit hunc sexum ira, VI, 647. — nocentes cunctos si punire curant Dii, quando ad me venient? XIII, 101. — ægri, XIII, 234. — nocitura toga, nocitura petuntur militia, X, 8.

Noctu; *vid.* sub Nox.

Nocturnus adulter, VIII, 144.—cucullus, VI, 118. — nocturna arma, VIII, 233. — amica, III, 12.

Nodosa vitis, VIII, 247.

Nodus et signum de paupere loro, V, 165. — nodos juris solvere, VIII, 50.—nodi capillorum, VI, 502. *N.*

Nolo quod dicere, VIII, 275. — qui nolunt occidere quemquam, posse volunt, X, 96.— nolis occurrere, V, 54. — nolit lana pati hoc vinum, V, 24. — nollet accusatori dare partem cicutæ, XIII, 187. — vir fieri, VI, 254.—noluerim te censeri laude tuorum, VIII, 75. — noli vexare, quiescit, I, 126. — committere Bromium eunucho tondendum, VI, 378.—hæc si nolet, VI, 213. — nolenti surgere Nilo, XV, 123. — nolentem te quærat, IX, 113.

Nomen cujus dicere non audeo, I, 153. —erit pardus, leo, VIII, 36. — ad dubium grandi cum codice venit, VII, 110.—longe ut repetas longeque revolvas, etc. VIII, 273.—dedit scrofa, XII, 72. — sceleri huic non invenit ipsa natura et posuit a nullo metallo, XIII, 30.—victumque Machæræ ames, VII, 9. — laudabile sumit luxuria in Ventidio, XI, 22. — habentem Beneventani sutoris calicem siccabis, V, 46. — dicat patriamque novercæ, VII, 234. — nominis invisi pœna, XIII, 248. — tantum illi contulit toga, VIII, 241.—alti quædam, VI, 385. — nomine falso poscas, I, 98. — præclaro insignis, VIII, 31. — nomina tria tanquam habeas, V, 127. — alta si te delectant, VIII, 132. — si quæras, X, 219.—plebeia fuerunt, VIII, 255. — Scaurorum falso corpore laturos transeo, VI, 604. — servorum non agnoscit, X, 234. — Nomina propria sæpe mutata a librariis in appellativa, et hæc in illa, VI, 295. *V. L.* X, 326. *V. L.*

Non, I, 30, 51, 52, 93, 131, 153; II, 8, 25, 36; III, 6, 48, 60, 110; VI, 395; VII, 14; VIII, 43; IX, 6, 24; X, 6, 40, 164, etc. — nonne, I, 63; II, 34; III, 249; VI, 34.

Nona ætas (mundi) agitur, XIII, 28.

Nondum I, 114; II, 152; V, 1; VI, 15, 16; XIII, 49; XIV, 11, 215, 249, 327; XV, 24.

Nortia Dea, X, 74. *V. L.*

Nos; *vid.* Ego.

Nosco—novi nihil ventre frugalius, V, 6.—novit omnia, III, 77. — quid toto fiat in orbe, quid Seres agant, etc. VI, 402 sq. — non subducere frustum capreæ, XI, 143. — civilia jura novimus? II, 52. — norunt alii, quæ mandat adulter, III, 46. — noverunt omnes Indi atque Mauri, VI, 337. — noverat ille luxuriam imperii veterem, IV, 136.—noverit ut omnes auctores, etc. VII, 231. — novisse panis tui colorem, V, 75.—nosse velint omnes, mercedem solvere nemo, VII, 157.—mores, XIII, 159.—noscenda est mensura sui spectandaque rebus in summis minimisque, XI, 35.

Noster, XI, 143; XIII, 244. — nostra, III, 84; VI, 254; VII, 65, 171; X, 25; XI, 177, 203; XIV, 16, 39, 91.—nostra (ablat.), VI, 25. —nostraque, XI, 117. — nostrum, V, 94; XII, 89. — nostri, I, 86; III, 318; VIII, 43; XI, 77; XV, 133.— nostrique, IX, 137.—nostro, II, 48; IV, 115; XII, 29, 103; XV, 31, 68. — nostrorum, III, 145. — nostros, X, 273.—nostras, IX, 94.—nostrasque, XV, 110.—nostris, I, 145; III, 58; VI, 188; XII, 108, XIV, 323; XV, 153.

Notabilis cunctis intrat, VI, 374.

Notavi quantum ipse, XV, 45. — notet quæ Censor, IX, 142. — notemus præmia nunc alia, XVI, 35.

Notum est, cur, II, 58. — Diis, qualis futura sit uxor, X, 353.—nota magis nulli domus, quam mihi lucus, etc. I, 7. — Bonæ Deæ secreta, VI, 314. — res, X, 341. — genesis, XIV, 248. — nota arte, I, 123. — notæ Mauræ quid dicat Tullia, VI, 307. — per oppida buccæ, III, 35.—noti poetæ, VII, 3. — notos hædos desiderat, XI, 153. — notior Aufidio mœchus, IX, 25. — notissimus mœchorum, VI, 42. — adamas, VI, 156. — notissima fossa inter cinædos, II, 10.—vota cunctis templis, X, 23.

Novalia tota abeant in ventres, XIV, 148.

Novercæ secreta, VI, 403. — Archemori nomen, VII, 234.

Novercali Lavino prælata sedes, XII, 71.

Novicius horret Porthmea tetrum, III, 265. *V. L.*

Novius, XII, 111.

Novus Arpinas, ignobilis, VIII, 237.—nova canities, III, 26.—fata, VII, 189.—Lectica Mathonis, I, 32. — fabula it per cœnas, I, 145. — nupta, II, 120. — novum mustum, X, 250. — nova carne, XI, 85. — novo orbe, VI, 11. — novas villas attollit, XIV, 95. — novis annalibus res memoranda, II, 102. — novissimus exit annulus, XI, 42. — novissima vasa, VI, 356.

Nox—noctis pericula, III, 268. — mediæ hora, VII, 222. — noctem patitur lugentis amicum Pelidæ, III, 279.—per mediam occurrere, V, 54. —nocte ac luce, XV, 43. — dieque, III, 105; XIII, 198. — pro prima quod datur, VI, 204. — media, XI, 112. — de media excitat, XII 190. —minima contenti Britanni, II, 161. — præterita, X, 295. —togatus currere, III, 127. — nulli metus, III, 198. — patent fenestræ, III, 275. — castra moveri jubet, VI, 420. — maritus aversus jacuit, VI, 475. — di loquantur, VI, 531. — dieque, VII, 61. — nocte quidem, VIII, 148. — tota, IX, 76. — iter ingressus, X, 20. — præterita, X, 235. — reverti solet, XI, 185. — boves mittuntur ad aristas, XIV, 146.—brevem soporem si forte cura indulsit, XIII, 217. — noctu non litigat pusio, VI, 35, 605. — jubet vigilare cohortem, XIV, 306. — noctes Neronis jam medias noverat, IV, 137. — noctibus mereri testamenta, I, 38. — mediis, VI, 302. —hic ponunt lecticas, VI, 309.

Nubem ad sonoram Pygmæus currit, XIII, 167. — nube una densæ cælum abscondere tenebræ, XII, 19. — nubes et fulgura occurrunt, XIV, 292. — super nubes nulla convivia Cœlicolarum, XIII, 42.—præter nubes nil adorant, XIV, 97.

Nubilis Iphigenia, XII, 118.

Nubit amicus, II, 134. — nupsit avaro locuples, VI, 141. — saga, VI, 591. — nube tu atque tace, II, 61. — nubere cui Cæsaris uxor destinat, X, 330. — vult non nisi legitime, X, 338. — nubentibus (viris) ingens tormentum hæret, quod nequeunt parere, II, 137. — nupta nova jacuit gremio mariti, II, 120. — Senatori comitata est Hippia Ludium ad Pharon, VI, 82. — nuptæ hoc spectent juxta recubante marito, XI, 201. — mores improbi, VI, 270. — ad nuptam ferre, quæ mittit adulter, III, 45.

Nudus agas, II, 71. — quis tam? V, 163. — venator Albana arena, IV, 100. — nuda ac tremebunda, VI, 525. — et facunda senectus, VII, 35. cathedra, I, 65. — humero (alii humeros) nudisque mamillis, VI, 491.

— manus sævit, XV, 54. — signa, III, 216. — constitit, VI, 122. — effigies Dei, XI, 106. — mamma tenere venabula, I, 23. — nudi Cynici dolia, XIV, 308. — mariti spoliis gaudere, VI, 232. — nudum et frusta rogantem nemo juvabit cibo et tecto, III, 210. — nudum vultum erigit, VIII, 205. — te quamvis viderit Virro, IX, 35. — mancipium stans fornice, XI, 170. — nudo latere lecti, XI, 96. — digito mendicat, XI, 43. — remige, IV, 49. — talo quos traducit Gallia, VII, 16. — nudas ostendit Pyrrha puellas, I, 84. — nudis calcibus premere anguem, I, 43. — infantibus arridens fortuna, VI, 606.

Nugas has non capit humilis domus, XI, 169. — nugis his si dedisset tempora, IV, 150.

Nullus parasitus erit, I, 139. — non vicus habebit, VI, 656. — labor magni sceleris, XIV, 224. — verbis pudor, II, 110. — in Urbe locus, III, 22. — tibi luserit Æneas, V, 138. — exitus placet, VI, 33. — quadrans, VII, 8. — nitor in cute, IX, 13. — ephebum castravit tyrannus, X, 305. — apud tragicos populus, XV, 31. — nulla fronti fides, II, 8. — emolumenta laborum, III, 22. — incendia, nulli nocte metus, III, 197. — crepido vacat? V, 8. — jacens exigit munuscula, VI, 36. — boni hujus voluptas, VI, 180. — ducendi caussa, VI, 201. — cunctatio longa de morte hominis, VI, 221. — fere caussa est, VI, 242. — mora, VI, 333. — pudorem paupertatis habet, VI, 357. — viri cura, VI, 508. — videtur aptior hora, VI, 580. — spes ulterior, VII, 30. — res minus constabit, etc. VII, 187. — gratia umbrarum, VIII, 63. — aconita bibuntur fictilibus, X, 25. — divitibus cœnandi voluptas, XI, 120. — uncia eboris, XI, 131. — coturnix pro patre cadet, XII, 98. — mora per Novium, nulla per Histrum, XII, 111. — convivia super nubes, XIII, 42. — exempla beati pauperis, XIV, 120. — theatra, pulpita, XIV, 256, 257. — cadavera calcent, XV, 60. — nulla ne, VI, 161; XIII, 174. — nulla virtute redemptum a vitiis monstrum, IV, 2. — non arte petitus, X, 110. — nullum ergo meritum est, IX, 82. — jus capiendi, I, 56. — forte cecidit, III, 278. — crimen abest, VI, 294. — consulit, VI, 574. — in conjuge crimen, VIII, 127. — operæ pretium, IX, 27. — numen habes, X, 365; XIV, 315. — naufragium, XII, 21. — discrimen habendum, XIII, 118. — tam detestabile factum, III, 126. — nulli vendimus suffragia, X, 77. — magis nota domus sua, I, 7. — gravis est percussus Achilles, I, 163. — comes exeo, III, 47. — major fuit usus edendi, IV, 139. — credite mensæ, VI, 630. — servire paratum (armentum), XII, 106. — nasus integer, XV, 55. — nullam invenies quæ parcat amanti, VI, 208. — prudentia cani rectoris conferret opem, XII, 32. — Sirena flagellis comparat, XIV, 19. — nullo cornu gemit tibicina, II, 90. — dextram subeunte bacillo, III, 28. — palliolo culta, III, 94. — vindice, IV, 152. — alio vincis discrimine, VIII, 53. — cogente Nerone, VIII, 192. — violatus Jupiter auro, XI, 116. — a metallo, XIII, 30. — credunt mundum rectore moveri, XIII, 87. — sub teste, XV, 26. — nullos habere parentes, VI, 13. — nullas nummorum ereximus aras, I, 114. — nullis adjuta cothurnis, VI, 506. — cervicibus, VI, 589. — aconita propinquis miscuit, VIII, 218. — ornata macellis (fercula), XI, 64. — flagrantia præcordia caussis, XIII, 181. — meritis minor merces, XIV, 165.

Numa ubi nocturnæ constituebat

amicæ, III, 12.—justus ac religiosus, III, 138. — Numæ sympuvium, VI, 343. — more cædit juvencum, VIII, 156. — mense, VI, 153.

Numantinos ante, VIII, 11.

Numen propr. Dei voluntas ejusque indicium, monitum, oraculum, XII, 73. *N.* — aquæ præstantius, III, 19. — nullum habes, fortuna, si sit prudentia, X, 365; XIV, 315. — exorabile experiar, XII, 102. — esse aliquod templis aræque quis putat? XIII, 37. — cæli adorant Judæi, XIV, 97. — numinis Idæi hospes, III, 138. — mens quæ esset, XIII, 202. — violati aræ, XIII, 219. — contemptor, VI, 342. — numine ab infesto morbum credunt immissum, XIII, 231. — numina ruris laudant, XIV, 182.—quid majus dare possunt? VI, 568.—vicinorum odit uterque locus, XV, 36. — nascuntur in hortis, XV, 11. — numinibus malignis vota exaudita, X, 111. — paucis contenta olim sidera, XIII, 48. — ipsis expendere permittes, quid conveniat nobis, X, 347.

Numerare præmia militiæ, XVI, 1. —triumphos in dote, VI, 169.—gemmas, V, 41. — genus a Pico, VIII, 131. — numera sestertia quinque omnibus in rebus, numerentur deinde labores, IX, 41. — numerantur pectine chordæ, VI, 382. — numerata fila porri, XIV, 133.

Numerosa classis, VII, 151. — tabulata, X, 105.

Numerus illos defendit, II, 46. — ingens rerum, VII, 102. — bonorum vix est totidem, quot, etc., XIII, 26. — maritorum sic crescit, VI, 229. — si numerum, si tres implevero, IX, 90. — de numero Lamiarum quædam, VI, 385. — numeros omnes implet, VI, 249. — numeris Thrasylli revocata, VI, 576.

Numidæ ursi, IV, 100. — Numidarum columnæ, VII, 182.

Numitor infelix non habet, quod mittat amico, VII, 74. — et Capito, piratæ Cilicum, VIII, 93.

Numquamne reponam? I, 1. — numquam his opibus cara est annona veneni, IX, 100. — ego hæc mandavi, XIV, 224. — *Conf.* III, 44, 121; IV, 114; V, 32; VI, 601; VIII, 151, 182, 219, 251; IX, 130; X, 68, 181, 314; XI, 15; XII, 74; XIV, 26, 321; XV, 34.

Numquid nos agimus, II, 51. — præstem, XI, 56.

Nummus rectene scribatur an numus, I, 48. *V. L.*—nummus tamquam recidivus pullulet exhausta arca, VI, 364.—nummi amor crescit, quantum ipsa pecunia crescit, XIV, 139.—ponendi ad vigilem Castora, XIV, 260. — planguntur majore domus gemitu, quam funera, XIII, 131. — quantum quisque sua nummorum servat in arca, tantum habet et fidei, III, 143. — nummorum aras nullas ereximus, I, 114. — acervus, VIII, 101. — nummos raptura Celæno, VIII, 130. — partos gladio vel pyxide prodere, XIII, 25. — ducentos nunc nemo dederit Ciceroni, VII, 140.—quum dederit Servilia, X, 319. — dummodo cæcus teneam, quos abnego, XIII, 94.—sumptos non reddere, XVI, 40. —o nummi, vobis hunc præstat honorem, V, 136.—non propter nummos, VI, 646. — nummis salvis quid infamia? I, 48. — quadringentis condire fictile, XI, 19.

Nunc, I, 39, 95; II, 37, 162; III, 13, 49, 58, 225, 268; IV, 11; V, 113, 141; VI, 292, 345, 393, 659; VII, 36, 140; VIII, 107; IX, 12, 125; X, 43, 79, 210, 225, 310; XI, 64, 79, 181; XII, 48, 57, 88, 172, 189, 250; XV, 70, 97, 110, 172; XVI, 35.

Nuntiet horas puer, X, 216.

Nuper in hanc urbem venerat, I, 111.—qualis erat, II, 29. — jacebat

vittata sacerdos, IV, 9. — quum Marius discinxerit Afros, VIII, 119. — enim, ut repeto, etc., IX, 22.—passi horrenda, XII, 15.

Nuptiæ non fiebant sine auspicio, X, 336. — nuptiarum die postes et januæ coronabautur, VI, 52. — et nupturæ flameo velabantur, X, 330.

Nuptiales tabulæ, X, 336.

Nursia seu Nurtia (al. Nurscia) si Tusco favisset Sejano, X, 74.

Nurus avaræ corruptor, I, 77. — nurum crede elatam, XIV, 220.

Nusquam minor jactura clientis, III, 125. — pons (vacat)? V, 8.

Nutant alte plaustra, III, 256. — urbes, VI, 411.—vulnere, XV, 156. — nutantia sacra ferens, II, 125.

Nutricula causidicorum Africa te accipiat, VII, 148.

Nutricis tolerant fortuna urgente labores, VI, 593.—nutricem conducit Ogulnia, VI, 354. — Anchisæ dicat, VII, 234.—nutricum lacte non alendi infantes, VI, 9. *N.*

Nutrit serpente ciconia pullos, XIV, 75. — nutritus in illa ripa, III, 117. — nutrita nostra infantia bacca Sabina, III, 85. — finitima in herba, XII, 12.

Nutu, non sermone dignatur aliquem superbus, III, 185.

Nux — nucem annosam dejecerat Eurus, XI, 119. — nuces minimæ, V, 144.

Nympha, ut virgo et puella, quæ in flore ætatis est, etsi jam nupta, IX, 74. *N.*

Nysæ Cirrhæque dominis feruntur pectora, VII, 64.

OBL OBS

O proceres, II, 121.—quantus ardor, VI, 317.—fortunatam natam me consule Romam, X, 122.—vanissime, XIV, 211.—qualis facies, X, 157. — gloria, X, 159. — Corydon, IX, 102. — demens, VI, 222. — ferrea pectora Vetti, VII, 150.—Libye, V, 119. —medici, VI, 46. — nummi, V, 136. — pater, II, 126.—parvi Lares, IX, 137. — pueri, XIV, 180.

Ob reditum, XII, 15.

Obducta fronte tristis, IX, 2.

Obit magnus civis, VI, 559.

Obiter leget aut scribet, III, 241. — faciem linit et verberat, VI, 481.

Oblectant animum, XIV, 265.

Obliquo ferro lanam deducere, VII, 224. — obliqua acu, II, 94. — obliquæ chordæ, III, 64.

Oblita modi pagina, VII, 100.

Oblivio rerum magna, VI, 613. — longa coitus, X, 204.

Obrepit non intellecta senectus, IX, 129.

Obruit patriam gloria, X, 142. — obrutus premetur fluctu, XIV, 297. — obruta jacet vetus Thebe, XV, 6.

Obscœna pecunia, VI, 298. — obscœno minori, VI, 513. — obscœnis tristibus, II, 9. — vocibus fruatur, XI, 172.

Obscuri dentes, VI, 145.—obscuris genis turpis, VI, 131.—obscurior Mauro Indus, XI, 125.

Obsequere imperio, X, 343.

Observet ungues, V, 41.—sabbata, VI, 159. — manus oculosque, VII, 241. — observandis diebus, VI, 536.

Obses venerat, II, 166.

Obsidet ædes cohors, X, 17.

Obsidionis egestas, XV, 96.

Obsistat tibi peccaturo filius infans, XIV, 49.

Obsonia; *vid.* Opsonia.

Obstat virtutibus res angusta, III, 164. — casa candida nautis armatis, VI, 154. — jam nunc (pater) et vota moratur (filii), XIV, 250.—intranti turba, IV, 62.—nobis properantibus unda prior, III, 243. — obstabit nec pudor, III, 60. — labentibus villicus, III, 194. — obstet tibi peccaturo filius infans, XIV, 49. — obstante hac nihil vendes, VI, 213. — obstantibus numquam animo pretiis, XI, 15.

Obstricta cervice in jus trahere dominum, X, 88.

Obtritum vulgi perit omne cadaver, III, 260.

Obvius currit, VIII, 159.—mi fuit, X, 83. — cuicumque est, VI, 412.

Occasio quantulacumque sufficit iræ, XIII, 183. — rapienda, XV, 39.

Occidit Stoicus Baream, III, 116. — miseros crambe repetita magistros, VII, 154.—occiderit quot ægros Themison uno auctumno, X, 221.—occidere Galbam, II, 104. — quemlibet populariter verso pollice, III, 37. — privignum jam fas est, VI, 628.—qui nolunt quemquam posse volunt, X, 96. — uxorem occidere jussus, XIV, 331. — occidisse aliquem non sufficit iræ, XV, 170.

Occidat donec lux, XIII, 158.

Occultus ganeo, XI, 58. — occulti facti conscia, VI, 271.—fati miranda potentia, VII, 200. — occultum flagellum quatiente animo tortore, XIII, 195. — occulta spolia, VIII, 107.—crimina ad Patres produxit servus, VIII, 266. — teges, IX, 101. — occultis viribus fons adjuvat, XII, 42. — semperque tacendis fervens æstuat animus, III, 50.

Occurrit jam, qui marmora donet, III, 215.—matrona potens, I, 69. — funus, XV, 139. — tristis, IX, 2. — vatibus, I, 18. — occurrunt nubes et fulgura, XIV, 292. — pelago medio brachia, XII, 77. — occurrent multæ tibi Belides, VI, 655.—occurrere cui noctu nolis, V, 54.—hesternæ cœnæ, IX, 44.

Occursum amici trepidabit, VIII, 152. — occursu gravis, VI, 418. — occursus illius vitare memento, VI, 572. — ad omnes hominum materiam risus invenit, X, 48.

Oceani monstra, XIV, 283. — in fluctu qualis testudo nataret, XI, 94. — oceani (alii oceano) ab litore venientibus Gallis, XI, 113. — oceanum ultra glacialem, II, 2. — oceano Mauro, X, 148.

Ocelli angulus frictus prurit, VI, 578. — semper stillantis malum, VI, 109. — ocellos nitidos turbavit extinctus passer, VI, 8.

Ocius illud extorquebis VI, 53. — exi, VI, 148. — huc afferte fustes, VI, 416. — posce, VII, 24.—Archigenen quære, XIV, 252.

Ocreas vendente puella, tu felix, VI, 256...258.

Octava ab (hora) bibit, I, 49.

Octavius quantum tituli Thessaliæ campis abstulit gladio, VIII, 242.

Octo mariti fiunt, VI, 229.—servi tibi, VII, 142.

Octogesimus annus pulsat, VI, 192. — octogesima solstitia, IV, 92.

Oculus medico nil promittente relictus, XVI, 12. — oculo uno contenta, VI, 54. — oculi fiant minores, VI, 145. — oculorum sanguine pleni pugni, V, 58. — oculos trementes attollens, II, 95. — intendunt sidera testes, VIII, 150.—claudens gallina, XII, 96. — si flectas majora ad crimina, XIII, 144. — in fine trementes, VII, 241. — ambos ille perdidit, X, 228. — vexare humore coacto, XIII, 133. — oculis unde ille suffecerit humor, X, 32.—atque auribus concepta urina movetur, XI, 168. — venientis amici atria displiceant, XIV, 65. — opertis bilem substringit, VI, 433.—

Messalinæ miser exstinguendus (Silius) X, 333.

Ocyus, VII, 24. *V. L.*

Odit amicos conjugis, VI, 510. — Terpsichoren senectus, VII, 35. — et ardet, IX, 96. — damnatos, X, 73. — uterque locus numina vicinorum, XV, 37. — tunc ignem, III, 214. — ille proceres, IV, 73. — illam septenis horis in diem, VI, 183. — pueros, VI, 272. — damnat et odit, VIII, 201. — ridet et odit, XV, 71. — oderunt natos de pellice, VI, 627. — hanc quæ, etc., VI, 451.

Odium immortale, XV, 34. — jejunum, XV, 51. — odio stimulos pudor admovet, X, 329.

Odor lucri bonus est ex re qualibet, XIV, 204. — lupanaris, VI, 132. — odoris recentis mala, XI, 74. — odore solo pascaris, V, 150.

Œnophorum totum sitiens, VI, 426. — vendas, VII, 11.

Œstro percussus, IV, 123.

Ofellæ exiguæ frusta, XI, 144.

Offa nigra in facie tumidis livoribus, XVI, 11. — offas patruo similes effunderet, II, 33. — coctæ siliginis accipit, VI, 472.

Offendere tot caligatos, XVI, 24. — obscœno sensu, VI, 124. *V. L.*

Offensæ veteris reus, IV, 105.

Officium mihi peragendum, II, 132. — quod aut meritum hic pauperis? III, 126. — si vocat, turba cedente vehetur dives, III, 239. — vatis peragentibus diis, XI, 114. — officii quæ caussa? II, 134. — officio labente, VI, 203. — officia civilia, VII, 107. — præcedentia agminis longi, X, 45. — officiorum merces, V, 13.

Officiunt manipli, XVI, 21.

Ogulnia conducit, VI, 352.

Ohe dixit Horatius, VII, 62. *V. L.*

Olei plus petit hic labor, VII, 99. — oleo Venafrano perfundit piscem, V, 86 sq.

Olet pelvis Falernum seu Falerno, VI, 431. — laternam oleum, V, 87. — olentis sacci mercator, XIV, 269.

Olfecisse lucernas, VII, 225.

Olida præsepia, VIII, 157. — olido fornice, XI, 170.

Olim debuerant migrasse, III, 163. — dices, XIV, 225. — prodigio par est cum nobilitate senectus, IV, 96. — contempserat famam, VI, 90. — quid moneatis veteres amici, VI, 346. — domestica febris, IX, 17. — dabat qui fasces, X, 79. — *Conf.* V, 110; VI, 42, 157, 281, 346; VIII, 97; X, 142, 163, 173; XI, 77; XIV, 180.

Oliva densa canet mons, XIV, 145. — olivæ Pisææ ramus, XIII, 99.

Ollæ grandes, XIV, 171.

Olusculа ponebat focis, XI, 79.

Olynthi emptor, XII, 47.

Ombos et Tentyra ardet odium, XV, 35. *V. L.*

Omen ingens triumphi, IV, 125.

Omenta alba porci, XIII, 118.

Omnis arbor, III, 15. — arena Tagi, III, 55. — compago tabernæ, III, 303. — turba tacet, VI, 438. — acerbi impatiens, VII, 57. — domus plena, VIII, 100. — pergula, XI, 136. — mensa, XV, 11. — omne in præcipiti vitium stetit, I, 149. — cadaver vulgi III, 260. — quando peractum est, V, 93. — aliud crimen, VI, 23. — quod usquam est auri atque argenti, VIII, 122. — animi vitium, VIII, 140. — capis legatum, IX, 88. — genus morborum, X, 219. — theatrum, XI, 4. — ventri indulsit non omne legumen, XV, 174. — tenet regimen, XVI, 54. — omnem Titanida pugnam inter majores ponas, VIII, 131. — corporis ornatum exuet, X, 320. — vocem adyti dignam probavit, XIII, 204. — caret omni majorum sensu I, 59. — nocte dieque, III, 104. — crimine fœdior persona, IV, 14. — Sabina intactior, VI, 163. — vulnere gravior ignominia,

VIII, 209. — in gente laborat, VIII, 239. — pro pube Latina, VIII, 256. — damno membrorum major dementia, X, 232. — ab omni quærit, X, 253. — bellorum pompa, X, 280.— custode potentior natura, X, 303. — tempore, XI, 143. — libidinis arte, II, 172. — ex crimine lucrum quæsitum, XIII, 24. — dente renato nondum, XIV, 11. — sine labe domus, XIV, 68.—crimine divitias acquirere, XIV, 237. — omnes patricii, I, 24. — ante omnes debet Scantinia citari, II, 44. — vivimus ambitiosa paupertate, III, 183. — inde huc currunt, III, 308.—tacetis, V, 169. — pueri, VI, 151. — ut subsidant pennæ, VI, 197. — implet numeros, VI, 249. — noverunt, VI, 336. — historias sciat, VI, 450. — nutricis labores, VI, 592. — hos fovet, VI, 606. — caderent a crinibus hydri, VII, 70. — nosse velint, VII, 157. — noverit auctores, VII, 231. — clamant, IX, 106. — qui digito scalpunt uno caput, IX, 132.—ad occursus hominum, X, 47. — gaudent, X, 67. — violæ colores, XII, 90. — quid sentire putas? XIII, 5. — errores, XIII, 188. — sumus dociles pravis imitandis, XIV, 41.— puellæ hoc discunt, etc., XIV, 209. — si vivunt, XV, 62. — post herbas, XV, 99. — læti phaleris, et torquibus omnes, XVI, 60. — manipli, XVI, 20. — omnia plena, gypso, II, 4. — cur non? III, 38. — novit, III, 77. — vacua et plena dicas, III, 96. — Romæ cum pretio, III, 183.— tractanda inermi justitia, IV, 79. — regum Romanorum frivola, V, 58.—dictata magistri, V, 123.—fiunt, V, 158.— ferre si potes, V, 170.—cui constant, VI, 166.— Græce, VI, 187.— fient ad verum, VI, 324. — quibus debes, VIII, 70. —post omnia, VIII, 97.— nunc contra, IX, 12. — qui dabit olim, X, 79.—si sic dixisset, X, 124. — ante, X, 191. — vidit eversa, X, 265. — per elementa, XI, 14. — quibus invideas, XI, 110. — hæc eadem facere, XI, 176. — ante pone, etc., XI, 190. — fiunt talia, XII, 22. — Pacuvio breviter dabit, XII, 124. — ponant in Fortunæ casibus, XIII, 86. — ad fulgura pallent, XIII, 223. — per tua vestigia peccet, XIV, 53. — sustinet, XIV, 127. — Floræ et Cereris, XIV, 262.—indulsit, XIV, 330. — syrmata, XV, 30. — pro vita non facienda, XV, 107.—omnibus timendæ leges, II, 31. — ad podium spectantibus, II, 147. — præbet materiam jocorum, III, 148.—damnosa pagina, VII, 101. — pro auxiliis, VIII, 255. — in rebus, IX, 42. — in terris, X, 1.—montibus sublimior Atlas, XI, 25.—illis natura una, XIII, 166. — præstantibus terga, XV, 75.

Onerosa pallia, VI, 236.

Onus jacturæ, XIII, 8.

Opacus Tagus, III, 54.

Operæ est cognoscere, VI, 474. *V. L.* — pretium grande faciat, XII, 127.—pretium grande est, ut possis, XIV, 281. — pretium inde mihi nullum, IX, 28. — operas seu operam dedit pectine, VI, 383.

Operatur, seu operitur janua festa lucernis, XII, 92.

Operit quos glacies, IV, 42.—operitur festa janua lucernis, XII, 92. *V. L.*—operto horto quum nemo viveret, VI, 18. *V. L.* — opertis oculis bilem substringit, VI, 433.

Opici mures, III, 207. — Opicæ amicæ, VI, 455.

Opima anima, X, 281.

Opobalsama quæ tibi spirant collo, II, 41.

Oportet habere, XIV, 207.

Oppia est sive Catulla, X, 322.

Oppida per cuncta, VIII, 129. — tota canem venerantur, XV, 8. — per oppida buccæ, III, 35.

Opponunt te moribus tempora, II, 39. — opposuit natura Alpemque nivesque, X, 152. — opponere quod famæ possis, IX, 86.—opposito gutto tegit inguina, XI, 158. — oppositis lancibus perituram arcessere summam, XI, 18.

Oppressa secura senectus Principis, X, 75.

Ops. — ope et auxilio, XIV, 183. — opem conferret nullam, XII, 33. — opes ut crescant, X, 24. — nimias poscebat, X, 105.—fregit, XIV, 93. — miratur, XIV, 120. — opibus provocet unus patricios, I, 24. — in magnis, VI, 88. — magna dormitur in urbe, III, 235. — consumptis, VIII, 185.—his numquam cara est annona veneni, IX, 100.—clarus vir opibus, II, 129.

Opsonia admissa spectant Patres, IV, 64. — rancidula, XI, 134.

Optas hoc solum pallidus, X, 189. — optat populus panem et Circenses, X, 80. — ornari, VI, 487. — nimios honores, X, 104. — mater formam pueris, etc., X, 289. — eloquium ac famam Ciceronis, X, 115. — minus hanc, XIV, 140.—optabunt ergo nil homines? X, 346 sq. — locupletem podagram pauperes, XIII, 96.—optes ergo votumque feras miserabile, etc., III, 276. — incipit optare, X, 115. — optantibus evertere domos, X, 7. — optari faciem vetat Lucretia, X, 293. — optata toties gloria, X, 187.—tonitrua, V, 117. — optandus maritus, VI, 211. — optandum quid confert purpura major (al. majus), I, 107. — quid foret, ignorasse fateris Sejanum, X, 103. — optandas febres Campania dederat Pompeio, X, 284.

Optimus; *vid.* Bonus.

Opus magnæ mentis, VII, 66. — opera hæc Principis, VIII, 224. — operum lex, VII, 102.

Opus non est abortivo, VI, 368.— est censore, an haruspice nobis? II, 121. — est clamore, X, 215.

Oracula cessant Delphis, VI, 555.

Orator uterque periit eloquio, X, 118. — vehemens, XI, 34. — maximus, VII, 193.

Orbis totus nunc habet Athenas, XV, 110. — unus non sufficit Pellæo juveni, X, 168. — diversis partibus, IV, 148.—orbem quum semianimum laceraret Flavius, IV, 37. — Lacedæmonium pytismate lubricat, XI, 173. — totum sibi poscit, XIV, 313. — peregit jam salutatrix turba, V, 21.— victum ulciscitur luxuria, VI, 293.— spatiosum colligat muro testa, IV, 132. — tantum coronæ magnæ, X, 40. — in orbem volvit comas, VI, 496. — orbe novo aliter vivebant homines, VI, 11.—toto secunda facies, X, 63. — Assyrio, II, 108.—in toto quid fiat, VI, 402. — orbes latos sustinet ebur, XI, 122. — orbibus de tot pulchris et latis, etc., I, 137.

Orbita culpæ, XIV, 37.

Orbus—orbi divitis testamentum, IV, 19; VI, 548; XII, 99 sq. — orba tigride pejor, VI, 270. — orborum lautissimus, III, 221.—orbis dudum vigilantibus, III, 129.

Orcadæ modo captæ, II, 162.

Orchestra posita est, VII, 47. — orchestram similem videbis, III, 178.

Ordo comitum longissimus, III, 284. — ordinis in parte extrema sedentes, VII, 44.—ordine pulchro rerum distinguitur dies, I, 127. — ordinibus tot premit caput, VI, 502,— bis septem, XIV, 324.

Orestes scriptus, I, 6. — nunquam cantavit in scena, VIII, 220. — matrem occidit, VIII, 215 sq. — sororis in manibus Eumenidum vultu terretur et igni, XIV, 285.

Orexis surgit hinc, XI, 127. — rabida, VI, 428.

Organa in manibus, VI, 380.

Orgia talia coluerunt Raptæ, II, 91.

Origo malæ mentis, XIV, 226. — originis hujus gaudia longa feras, VIII, 46.

Ornamentum abaci, III, 204.—ornamenta vetera deorum, III, 218.

Ornate focos, XII, 85. — ornatur lauro collega, VIII, 253. — ornentur lauro janua et postes, VI, 79. — ornata macellis nullis fercula, XI, 64. — ornatas fores, VI, 227. — optat ornari, VI, 488.

Ornatus corporis, X, 321.

Ornos quantas jaculetur, I, 11.

Oro, quid dicam, IX, 67. — parumper attendas, X, 250. — orandum est, ut, X, 356.

Orontes Syrus, III, 62.

Ortu Luciferi, VIII, 12.

Oryx Gætulus, XI, 140.

Os præbere, IX, 5. *N.* — oris artificis halitus, X, 238.— ore porrigat trientem, III, 267. — pleno turget sacculus, XIV, 138. — pleno volat, X, 232.—uno conclamant, VII, 167. — in tuo semper illa sententia versetur, XIV, 205. — ora stulta porrigat maritali capistro, VI, 43. — manantia fletu, XV, 137.—super ora ingenti curret Liburno, III, 240.—ora siccæ lucernæ, VIII, 35.

Os; ossa exsucta medullis, VIII, 90. — hiantia ruptis genis, XV, 58. — corrosa, XV, 80. — præter ossa majorum, VIII, 146. — quis invenit? III, 259.

Osci, Opsci, Opici, III, 207. *V. L.*

Oscula quarum non metuat pater, VI, 51. — mollia, VI, 367. — jacere, III, 106.—jactare rhedæ, IV, 118. — ad oscula consurgit, VI, 507.

Osiris corruptus popano, VI, 541. — Osiri invento quod clamat populus, VIII, 29.

Ossea manubria cultellorum, XI, 134. — manus Mauri, V, 53.

Ostendis si nullum tam detestabile factum, XIII, 127.—ostendit maribus puellas Pyrrha, I, 84. — tuum ventrem, Britannice, VI, 124. — nitidas columnas, XIV, 60.—vacuam sellam, I, 124.—perituro hosti effigiem Martis, XI, 107. — læta Clitumni pascua sanguis, XII, 13.—Prætori excussos dentes, XVI, 10. — cicatrix consuto vulnere crassum linum, III, 151. — longum aurum nudis cervicibus, VI, 589. — pictos vultus, VIII, 2.— medium unguem Fortunæ, X, 53. — frons ærea caput aselli, XI, 97. — ostendas melius, XIII, 215.—ostenditur tibi nullus quadrans, VII, 9.

Ostia mitte, VIII, 171. — Ostiæ portus, XIII, 75 sq. *N.*

Ostia junge, IX, 105.—Ponti, IV, 43.— Nili, XIII, 127.

Ostiarii, VI, 227. *N.*

Ostiensis portus, XII, 75 sq. *N.*

Ostrea Circea, Lucrina, Rutupina, IV, 140. — Gaurana, VIII, 85. — grandia, VI, 302.—ad ostrea et Baias currunt, XI, 49.

Otho occidit Galbam et necem sibi conscivit, II, 104. *N.*—Othonis pathici gestamen speculum, II, 99.—lex theatralis, III, 155; XIV, 324.— Othoni vano, qui nos distinxit, sic libitum, III, 159.—formidatus civis, VI, 559.

Otia magna cæli, VI, 394.

Ovans patria, VIII, 28.

Oves Canusinæ, VI, 150.—conductas custodit in agro, I, 108.

Ovili antiquo proxima ædes, VI, 529.

Ovo dimidio constrictus, seu constructus cammarus, V, 84. *V. L.*—gustaverat rupto, XIV, 85. — ova reddunt columbæ, III, 202. — grandia tortoque calentia fœno, XI, 71. — ovis infelicibus nos viles pulli nati, XIII, 142.—centum se lustraverit, VI, 518. — Ovis et inchoata cœna, et constructa coronataque fercula reliqua, V, 84. *N.*

Paccius (Orphitus), XII, 99. — Pacci Alcitheon, VII, 12. *V. L.*

Pacta tibi, VI, 200.

Pactolus volvit aurum, XIV, 299.

Pactum, conventum et sponsalia, VI, 25.

Pacuvius Hister, heredipeta, II, 58. *N.* — vivat, XII, 128. — Pacuvio dabit omnia, XII, 125.—per Histrum Pacuvium, XII, 112.

Pæan, parce, Amphion clamat; sed Pæan contrahit arcum, VI, 172, 174.

Pædæmate; *vid.* Pitismate.

Pædagogi, X, 117. *N.*

Pæne perit, VI, 563. — nuda cathedra, I, 65.

Pænula stillaret nimbo, V, 79.

Paganum contra, XVI, 33.

Pagina millesima surgit, VII, 100. —longa atque insignis honorum, X, 58.

Pago toto, XIV, 154.

Palæmon, VI, 452; VII, 215, 219.

Palam fient ista, II, 136. — sternitur, X, 334.

Palati spolium, II, 106. — magni scurra, IV, 31. — palatia secreta Matris advectæ, IX, 23.

Palatinum cubile, VI, 117.

Palato in solo quibus vivendi causa, XI, 11. — torpente non eadem vini et cibi gaudia, X, 203.

Palfurio si credimus, IV, 53.

Pali vulnera, VI, 247. — ad palum gemat uxor Asyli, VI, 267.

Palla scissa, X, 262.

Palladium ex incendio ædis Vestæ servavit Metellus, III, 137. *N.*

Pallante plus possideo, I, 109.

Pallet sic, ut nudis pressit qui calcibus anguem, I, 43. — aperta agna, VI, 392. — feneris auctor, XI, 48. — pallere tunc utile multis, VII, 97. — ad fulgura, XIII, 223. — morbo utroque, II, 50. — pallentis personæ hiatus, III, 175.

Pallia onerosa jactat, VI, 236.

Palliatæ fabulæ, I, 3. *N.*

Pallidulus Brutidius meus, X, 82.

Pallidus caulis, V, 87. — Ajax surgis, VII, 115. — optas, X, 189. — pallida labra, X, 229.

Palliolo nullo culta, III, 95.

Pallor miseræ magnæque amicitiæ in facie sedebat, IV, 75.—pallor ac macies, XV, 101.

Palma plurima fervet equo, VIII, 58. — palmæ umbrosæ vicina Tentyra, XV, 76. — virides, scalarum gloria, ut tibi lasso figantur, VII, 118. —palmam æquat virtus natalibus, VI, 323.—dubiam facientia, XI, 179. — palmas præbere Luperoo, II, 142.

Palma plana faciem contundere, XIII, 128.

Palmes stratus humi viduas desiderat ulmos, VIII, 78.

Palpat eum munere, I, 35. — palpetur quamvis tota nocte nervus, X, 206.

Palphurius, IV, 53. *V. L.*

Palpitet super illam, III, 134.

Paludati duces, VI, 400.

Palus Pomptina, III, 307. — paludes Minturnarum, X, 276.

Pancarpi, IX, 128. *N.*

Pandit ubi Tabraca umbriferos saltus, X, 194. — pande totos sinus, I, 150. — panditur ultra gremium, XIV, 327.

Panis tener et niveus, V, 70. — famusque domi, I, 120. — frangendus gingiva, X, 200. — mendicatus, X, 277. — cærulei frusta mucida, XIV, 128.—vix fractus, solidæ jam mucida frusta farinæ, V, 68. — tui novisse colorem, V, 75. — Panem et Circenses optat populus, X, 81. — lacte asinino madidum in faciem extendere, II, 107. *N.*—quæramus aratro, XIV, 181. — quanto murmure porrexit alius, V, 67. — pane parato, intacto et stricto, V, 169. — multo tumet facies, VI, 462.—cum reticulis et pane, XII, 60.

Panni viridis eventum, XI, 196. — velantes inguina, XIV, 300. — panno in tenui rara facundia, VII, 145. — pannis tuis circumspice præconem, VIII, 96.

Panniculus bombycinus, VI, 260.

Pannosus ædilis, X, 102.

Pansa quum eripiat, etc., VIII, 95.

Papas timidus, VI, 633. *V. L.*

Papillæ auratæ, VI, 122. — læva in parte nil salit juveni, VII, 159. *V. L.*

Pappas timidus, VI, 633.

Papyro multa damnosa crescit pagina, VII, 101. — Pharia, seu patria succinctus Crispinus, IV, 24. *V. L.*

Par ingenium materiæ, I, 151. — anseribus altilis, V, 114. — crimen Agamemnonidæ, VIII, 215. — vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura, XII, 4. — adeo prima lanugo sacræ senectæ, XIII, 59. — clamor, XV, 53. — virtute atque fide, XV, 113. — rebus lætis mensura malorum, X, 98. — prodigio senectus in nobilitate, IV, 97. — ingenio pretium, VII, 96. — pares ira atque fames, XV, 130. — non sumus, III, 104. — paribus libris æquare sestertia, IV, 16. — elementis constare corpora, XIV, 17.

Parapside multa, III, 142. *V. L.*

Parasitus infans, V, 144. — jam nullus erit, I, 139. — parasiti pernoctantis cantus, XIV, 46. — vestis, III, 67. — ignominiose tractantur a divitibus, V, 1 sq. *N.*

Paratu lauto cœnare, XIV, 13.

Parcæ hilares, XII, 65.

Parcius ære minuto implet manum, VI, 546.

Parcit cognatis maculis similis fera, XV, 159. — parce, precor, Pæan, VI, 172. — et messoribus istis, VIII, 117. — parcere chartæ, I, 18. — lateri, VI, 37. — amanti, VI, 208. — impensæ, V, 156. — tunicis, XIV, 287. — nec tibi misero, XIV, 246. — parcendum teneris, XIV, 215.

Parcus homo, XIV, 112. — parcam adhuc Minervam colit, X, 116.

Pardus, tigris, leo, nomen erit canibus, VIII, 36. — sublimis magno hiatu, XI, 123.

Parentis sancti loco esse præceptorem voluere majores, VII, 209. — patriam monstrare nemo queat, VIII, 45. — ante statuam triumphalem, VIII, 143. — jura habes, IX, 87. — unde tibi frontem libertatemque? XIV, 56. — parenti Terræ sufficiunt Decii, VIII, 257. — parentem extulit, VI, 175. — patriæ Roma dixit Ciceronem, VIII, 243. — sic possum affari, XIV, 210. — nebulone parente, XIV, 9. — parentes miseros trepidosque habet filius egregii corporis, X, 296. — nullos tunc habuere, VI, 13. — ipsos tentare, X, 305. — ipsi plurima fama digna sinistra monstrant pueris, XIV, 3. — parentum ipsorum nobilitas stare contra te incipit, et facem præferre pudendis, VIII, 138.

Parere necesse est, III, 290. — imperiis, XIV, 331. — clienti indignatur, V, 64. — ni velis, pereundum erit, X, 339. — Hannibali solebant elephanti, XII, 107.

Pariat Mycale, V, 141. — peperit languorem cibus, III, 233. — illa quæ peperit, VI, 633. — parere quod nequeunt, tormentum, II, 138. — partam adhuc uno asse Minervam quisquis colit, X, 116. — parti gladio vel pyxide nummi, XIII, 25. — parta malis tantis servantur cura majore, XIV, 303. — quæ sunt labore militiæ, XVI, 52.

Paris (*Trojanus*) cœperat ædificare carinas, X, 264.

Paridi Agaven vendat, VII, 87. — Paridem ludosque reliquit, VI, 87.

Pariter feriunt, III, 298. — fugere, VI, 20. — repetitus clamor, VI, 328. — summis minimisque, VI, 349. — ibit, VI, 576. — finxerant librarius,

carptores, etc., IX, 109. — utero gibboque tumens, X, 309. — duæ fugere sorores, VI, 20. — cornu vinoque feruntur attonitæ, VI, 315.—tot pariter pelves dicas pulsari, VI, 441.—exstinctus tota pariter cum prole domoque, XIII, 206.

Parma tegitur, V, 154.

Păro; paras conventum et pactum et sponsalia, VI, 26. — victum mercede, XIV, 273.—si quid turpe, XIV, 48. — parat sibi secretum mimum Fortuna, VI, 608. — aconita pueris, VI, 639.—ire, VIII, 130. — numerosa tabulata turris, X, 105. — parant tabernæ quinque quadringenta, I, 106. — arma et flammas domibus templisque, VIII, 233. — pares quod vendere possis, XIV, 200.—paret quis hæc eadem, refert, XI, 21. — mutare tabulas, XIV, 55.—alta culmina villarum, XIV, 88, 140. — supplicia his, XV, 129. — para exempla hæc felicibus, IX, 135. — parante gladios incude, X, 131. — paratur optima domus Soræ, III, 224. — arenæ, VI, 251. — paretur testa, IV, 131. — paratus laudare, III, 106. — pretio majore, V, 56. — parato pane, V, 169. — flammeolo, X, 333. — parata jugum ferre cervice, VI, 207. — esse, XV, 102. — vexare, XIII, 108.—servire, XII, 106. — donare, IX, 49. — præstare usuram, IX, 7. — dictare locos Celso, VI, 245. — foliata mœchis, VI, 465. — parati digredimur, XVI, 46. — paratis in statione sua lacrymis, VI, 273. — nondum jurare Græcis, VI, 16. — paranda lodice, VII, 66. — non una simia ejus supplicio, VIII, 213.

Paropside multa, III, 142.

Parrhasii cum tabulis, VIII, 102.

Parricidarum pœna, VIII, 213, 214; XIII, 155, 156. *N.*

Pars Niliacæ plebis, I, 26.—magna Italiæ, III, 171. — altera audet, XV, 73. — exigua cœnæ, IV, 29. — hæc Ægypti, XV, 3. — tegetis dimidia brevior, V, 8. — ultima vulgi, VIII, 44. — dira, XII, 26. — optima sensus nostri, XV, 133. — pessima mali servi lingua, IX, 120. — maxima rerum utilium, XII, 52. — quota scelerum, XIII, 157. — partis relictæ non parva mensura erat, XIV, 93. — alterius (sensus) damnum, X, 209. — partem aliquam belli ferentes (elephanti), XII, 110. — ullam vitæ non attigit, XIV, 106.—cicutæ dare, XIII, 186. — cadaveris affert, XIV, 78. — parte alia, VI, 437; VII, 114. — in diversa, XIII, 136. — in extrema sedentes, VII, 43.—(cum) lacerti, XIV, 131. — magna sui urbs tenui tibicine fulta, III, 194. — in læva mamillæ nil salit, VII, 159. — qua theatri sedeat, X, 213. — in parte sacri Senatus esse, XI, 29.—anni servatæ uvæ, XI, 72. — in parte prædarum reperta pocula, XI, 101. — qua mundi, XII, 48. — de summa cæli raptus ignis, XV, 85. — partes inde cadant ex fœdere pragmaticorum, VII, 123. — ad partes Crispinus est mihi sæpe vocandus, IV, 2. — partibus illis, quas sinus abscondit, IX, 32. — diversis orbis, IV, 148.

Parthenio factas lances mittere, XII, 44.

Partho regi cometen videt instantem, VI, 407.

Participem secreti, III, 52.

Particula minima exiguaque malorum, XIII, 14. — in particulas et frusta sectum (cadaver), XV, 79.

Partitur nunquam amicum, III, 121.

Partus discrimen subeunt, VI, 592. — equæ tanti, VI, 626. — partum uxoris petimus, X, 352. — partu retinere maritos, II, 138.

Parum est produxisse, XV, 166.

Parumper obstitit, IV, 62.—attendas, X, 250.

Parvulus cantharus, III, 204. — Æneas luserit aula, V, 138.—parvula dormisset, VI, 89. — vela, XV, 127. — dabitur mora, X, 340.

Parvus grex, VIII, 109. — parva sportula, I, 96. — quædam, sed non toleranda maritis, VI, 184. — tecta, VI, 288.—Seriphus, VI, 564; X, 170. —in cella carmina sublimia facis, VII, 28. — simulacra, XII, 87.—mensura relictæ partis, XIV, 93.—extortaque puella, VIII, 32. *V. L.*—parvi lateris spatium, VI, 504. — Lares, IX, 137. — parvo horto, XI, 78. — fritillo, XIV, 5. — parvi heredes, XII, 94.— parvæ domus, VI, 2. — parvis lectis, XI, 96. — in armis Pygmæus bellator currit, XIII, 168.—in hortis Epicuri, XIV, 319.—minor res hodie est, III, 23. — nusquam est jactura clientis, III, 125. — censu gener, III, 160.— Procula lectus Codro, III, 203. — rhombus, IV, 41.—post est, VI, 504. — admiratio, VI, 646.—non Rubrenus antiquo cothurno, VII, 72.—illo hospes, XI, 61. — exstat sacrilegus, XIII, 150. — fides patriæ meritis, XIV, 165. — igne rogi infans, XV, 140. — altilis, V, 168. — minoris res nulla constabit patri, quam filius, VII, 187. — emi fortasse potuit piscator quam piscis, IV, 25. — minori obscœno facies reverenda, VI, 513. — pondere Atlanta urgebant, XIII, 48. — minorem Vestam colit Alba, IV, 61. — humeros Corvinum ostendere, VIII, 4. — navem factura, XII, 56. — minus est, VII, 217. — minores Senonum, VIII, 234.—eadem cupient facientque, I, 148. — oculi fiant, VI, 145. — ætate atque arte censebunt, VI, 499. — minora vasa frangere, X, 101. — minoribus Pauli seu Paulis generosior, II, 146, et *V. L.*—præcepta hæc veteres, XIV, 189. — minimus sanguis in corpore gelido, X, 217; XIII, 179. — minima nocte contenti Britanni, II, 161. — est jactura famæ apud molles cathedras, VI, 91. — minimum dormitur in lecto, VI, 269. — libidine peccant, VI, 135.—temetum, XV, 24. — haud illud erit horum, XVI, 8. — minima malorum particula, XIII, 13.—minimo a poeta et summo eadem exspectes, I, 14. — discrimine non refert, V, 123. — minimæ nuces, V, 144. — minimas sordes ediscere, XIV, 124. — minimis pariter summisque eadem libido, VI, 349. — in rebus summisque spectanda est mensura sui, XI, 36.

Pascit quot servos, III, 141. — pascunt pulpita vatem, VII, 93. — pascens se vultur, XIV, 80. — pascitur venter inguine, IX, 136. — pascaris odore solo, V, 150. — pasci pictores ab Iside quis nescit? XII, 28. — agro Turni, XII, 105.—pascendum multa carne leonem emere, VII, 76. — pascendi ambo pueri, IX, 67.

Pascua intra tua lassi milvi, IX, 55. — læta Clitumni, XII, 13.

Passer, dic, cui tot prædia servas? IX, 54. — exstinctus turbavit ocellos (Lesbiæ), VI, 8.

Passum pingue antiquæ de litore Cretæ, XIV, 271.

Pastor fuit primus majorum tuorum, VIII, 275. — pastoris duri filius, XI, 151. — pastores poscit maritum, VI, 150. — pastoribus Latiis unde nefas tantum? II, 127.

Patagium, I, 106. *N.*

Patella exigua feralis cœna ponitur, V, 85. — patellæ fiunt ex facie Sejani, X, 64. — patellas lavat, III, 261. —fragiles de monte Vaticano, VI, 344.

Pateo; patet unica semita tranquillæ vitæ per virtutem, X, 364. — patent quæ depressa, VI, 640. — fenestræ nocte, III, 275; VI, 31.—valvæ facili cardine, IV, 63. — patuit quando major avaritiæ sinus? I, 88. — patens hinc atque inde cathedra, I, 65.

— ara Bonæ Deæ solis maribus, II, 89. — calceus rupta pelle, III, 150.

Pater Urbis, II, 126.—non timeat oscula quarum, VI, 51.—fiat de uxore citharœdus, VI, 77. — Jane, respondes his, VI, 394. — Æthiopis fortasse esses, VI, 600. — ut toties illum audiat, VII, 166. — ipsius cœtus, VII, 239. — armenti, VIII, 109. — malo tibi sit Thersites, etc. VIII, 269. — quem misit ab incude ad rhetora, X, 130. — qua carne abstinuit, XIV, 99. —Ægæi Neptune, XIII, 81.—inquit, comedam sinciput nati, XIII, 84. — in causa, XIV, 105. — qui avaros felices credit, juvenes hortatur, etc. XIV, 119. — et rex sorbere medicamen debet, XIV, 255.—tenet omne regimen census, XVI, 54. — jam es, suspende foribus coronas, etc. IX, 84 sq. — clamosus juvenem excitat, XIV, 191. —quamvis jam tremulus, captat Coranum, etc., XVI, 56.—patris funus promittere, III, 43. — in gremium fundat simul tres pueros, V, 142. — cæsi ultor Agamemnonides, VIII, 217. — patri non quereris, Gradive, II, 131. — res nulla minoris constabit, quam filius, VII, 188. — patrem patriæ Roma Ciceronem libera dixit, VIII, 244. — sabbata metuentem sortiti quidam, XIV, 96. — saturabat glebula talis, XIV, 167. — patre vivo solis militibus datur jus testandi, XVI, 52. — pro patre nulla unquam cadet coturnix, XII, 98. — patres exclusi spectant admissa opsonia, IV, 64. — patrum vestigia fugienda reliquos ducunt, XIV, 36. — Patres mixtos cum sanguine Equitum lacerare, VI, 625. —ad Patres occulta crimina produxit servus, VIII, 266.

Paterni argenti superest quodcunque, VI, 355.— paterno rure vivens, VI, 55.—agello cedo paterno, VI, 57. — ære ac rebus mersis in ventrem, XI, 39. — paterna in pluma dormisset, VI, 88. — paternis Laribus, XII, 89.

Pathicus (al. Paticus) amicus, IX, 130, et *V. L.* — Otho, II, 99.

Patinæ debetur Prometheus, IV, 133. — mensura, IV, 72.

Patior; pateris rem modicam, XIII, 143.—quæ, non rara videmus, XIII, 9. — patitur quem dormire, I, 77. — noctem lugentis amicum Pelidæ, III, 279. — has pœnas peccandi sola voluntas, XIII, 208. — non patitur Tyrrhenum crescere piscem, V, 96. — patimur nunc longæ pacis mala, VI, 292. — patietur uncum nigri carceris, XIII, 245. — patere inde aliquid decrescere, VII, 220. — pati si illa potes, quæ nec Sarmentus tulisset, V, 3. — quod vinum nolit succida lana, V, 25. — non timebis dura flagra, V, 173. — lateris dolorem, XIII, 230.—patiens quis tam iniquæ urbis, I, 31. — pelagi et cassidis atque ligonis, VII, 33.—passurus gestis æquanda pericula rebus, XIV, 314.— passi horrenda nuper, XII, 15.—hoc nunquam in Æolio carcere, X, 181. —Punica prælia, vel Pyrrhum, XIV, 161.—dira atque immania, XV, 104.

Patrantes in fine oculos observare, VII, 241. *V. L.*

Patria vini atque ministri una atque eadem est, XI, 161. — vervecum, X, 50.—patriæ et naturæ venenum, III, 123.—nil indulsit, VI, 86.—idoneus, XIV, 71.—ovanti civis egregius contingis, VIII, 28. — hoc prætulit et pueris, VI, 111. — quod civem populoque dedisti, gratum est, XIV, 70.— amor quantus erat Deciorum in pectore, XIV, 239.—patrem Roma Ciceronem libera dixit, VIII, 244. — ingratæ fides curta, XIV, 166. — patriam rhombi memorare, IV, 129; V, 34.— parentis nemo queat monstrare, VIII, 45. — obruit olim gloria paucorum, X, 142. — fugientibus, XI, 52. — et castra petente viro, VI, 575.—nover-

cæ Archemori dicere, VII, 234. — patria cedamus, III, 29.

Patria papyro succinctus, IV, 24. — patrii montes, VII, 211.

Patriciæ gentis optimus, X, 332.— — patriciorum triscurria, VIII, 190. — patricias artes intelligere, IV, 102. —patricios omnes opibus provocat, I, 24. — Patricius, non Patritius scribendum, ut et ficticius, latericius, novicius, ædilicius, etc., III, 265. *V. L.*

Patrimonia una mensa comedunt, I, 138. — centum causidicorum hinc pone, VII, 113. — conduplicare per fraudes, XIV, 229.—cuncta exsuperans census, X, 13. — quidam non propter vitam faciunt, sed vitio cæci propter patrimonia vivunt, XII, 50. — crescunt his fabris, XIV, 116.

Patrocinii honorarium, VII, 122. *N.*

Patroni reges ac domini appellantur a clientibus, I, 136. *N.*

Patruo similes offæ, II, 33. — patruos efferat, VI, 567. — patruis tribus aconita dedit, I, 158.

Patulæ arcæ, XIII, 74. — pelves, III, 277.—patulo cum libo, XVI, 39.

Pauci dignoscere possunt vera bona, X, 2.—sine vulnere reges ad generum Cereris descendunt, X, 112.—ridiculum pudorem morantur, XI, 55.—paucæ luctantur, comedunt coliphia paucæ, II, 52.—Cereris vittas contingere dignæ, VI, 50. — sine vulnere malæ, XV, 54. — pauca juga boum, VIII, 108.—vascula argenti, X, 19.—pauca ipse velim, V, 107. — paucorum gloria patriam obruit, X, 143. — dierum vita, X, 344.—paucos consume dies, XIII, 160. — paucis assibus empti, XI, 145. — numinibus contenta sidera, XIII, 47. — cum dentibus, III, 301. — jugeribus donare lumbos clientis, IX, 60. — secreta et paucis commissa, X, 337. — paucissima farra, XIV, 155.

Paulatim caluerunt, I, 83. — recessit, VI, 19. — exuit vitia, XIII, 188. — accipient te, II, 84.

Paulo ante, VI, 228; IX, 114.

Paulum nescio quid, XI, 147.

Paulus, vel Cossus, vel Drusus moribus esto, VIII, 21.—conducta agebat sardoniche, VII, 143.—Pauli (seu Paulis) minoribus generosior, II, 146. *V. L.*

Pauper creditur contemnere fulmina atque Deos, III, 145. — materiam præbet caussasque jocorum omnibus, III, 147 sq. V, 157. — haud facile emergit, III, 164. — plurima non audet dicere, V, 131. — amicis, dives tibi, V, 113. — quis scribitur heres? III, 161.—Ælia hunc diligit, VI, 72. — quando ego ero, hæc sufficiunt, IX, 147. — Apicius, XI, 3. — Ladas locupletem optare podagram ne dubitet, XIII, 96. — pauperis quod officium hic aut meritum, III, 127. — beati exempla, XIV, 121. — libertas hæc est, III, 299. — paupere de loro signum, V, 165. — pauperibus nescit miscere puer, V, 61. — nulla bibuntur aconita, X, 25. *N.*

Paupertas infelix nil habet durius in se, etc. III, 152. — ex quo Romana periit, nullum crimen abest, etc., VI, 295. — sana non potest cantare sub antro Pierio, VII, 61. — paupertatis nulla pudorem habet, VI, 358. — paupertatem levet attollatque propinqui, XIV, 236. — paupertate ambitiosa omnes vivimus, III, 183. — Paupertas mater virtutum, VI, 286 sq.

Pavet pars illa ibin, XV, 3.—adulter, VI, 238.—pavent hoc sermone, VI, 189.

Pavidus tegit inguina, XI, 158. — dominus, X, 87. — pavidum turbat imago tua, XIII, 222. — tironem excipiet, XVI, 3. — pectus, VI, 95.

Pavimentum verre, XIV, 60.

Pavonem crudum portas in balnea, I, 143. — Junonis avem ut pueri laudant, VII, 32.

Pavore solvitur venter, XIV, 199.

Pax atque Fides colitur, I, 115.—pacis longæ mala patimur, VI, 292. — et bellorum rebus agendis, XIV, 72. — fanum scelerare mœchus solebas, IX, 23. — pacem cum tigride agit tigris, XV, 163. — pace plebis si licet dicere, XI, 193. — de pace triumphi, VIII, 107.

Peccant minimum libidine, VI, 135. —quanto major, qui peccat, habetur, etc. VIII, 141. — peccet filius omnia deterius tua per vestigia, XIV, 53.—peccandi sola voluntas, XIII, 208.—finem quis posuit sibi? XIII, 241. — peccaturo obstet tibi filius infans, XIV, 49.

Pectine jam nigro, VI, 370.—crispo numerantur chordæ, VI, 382. — Galli textoris male percussæ lacernæ, IX, 30.

Pectit comas et volvit in orbem, VI, 496.—pectere quum barbam cœperit, XIV, 216. — pecteris a tonsore, VI, 26.—pexi capilli hodie tantum, XI, 150.

Pectus (in luctu) pugnis cædere, XIII, 127.—pectore longo distendat lancem, V, 80. — in illo nisi si quid plus agitat, VI, 251. — in pectore nocte dieque suum gestare testem, etc., XIII, 198. — Deciorum quantus erat amor patriæ, XIV, 239. — constanti pertulit, VI, 93. — pavido gelantur, VI, 95. — memori figendum et tractandum, XI, 28. — pectora vestra, duas non admittentia curas, etc., VII, 65. — pectora crediderint esse genus cibi, XV, 170. — pullorum rimatur, VI, 551. — ferrea Vecti, VII, 150.

Peculia augere servis, III, 189.

Pecunia funesta, templo nondum habitas, I, 113.—obscœna prima intulit peregrinos mores, VI, 298. — congesta nimia cura strangulat plures, X, 12.—conducta Romæ, XI, 46.—aliena quas veneres habeat, nescis, XIII, 34. — amissa ploratur lacrymis veris, XIII, 134. — quantum crescit, crescit amor nummi, XIV, 139.

Pecus et dominos quum clauderet spelunca, VI, 4. — venale Corythæ, VIII, 62. — ipsum infecit natura graminis, XII, 41.—pecorum agrorumque capax, XI, 41.

Pecus; pecudem balantem spondere sacello, XIII, 232.

Pedemate seu pedeumate; *vid. sub* Pitismate.

Pedo sic conturbat, VII, 129.

Pegasus attonitæ positus modo villicus Urbi, IV, 77.

Pegasus, caballus Gorgoneus, III, 118. *N.*

Pegma sic laudabat, IV, 122.

Pejerat atque ita secum, etc. XIII, 91. — ne pejeret, exigis, XIII, 36.

Pejor; *vid.* Malus.

Pelagus contempsit, VI, 90. — pelagi patiens, VII, 33.—optima vorabit, VII, 135. — casus, XII, 17. — pelago medio, XII, 77. — et Euro valentius fatum, XII, 64. — in pelago jam est plus hominum, XIV, 277.

Pelamidum seu Pelamydum vas, VII, 120. *V. L.*

Peleus luget Achillem raptum, X, 256.—Pelea vicit Achilles, XIV, 214.

Pelidæ, lugentis amicum, noctem patitur, III, 280.

Pellæo juveni unus non sufficit orbis, X, 168.

Pellex horrida, II, 57. — pellice ficta plorat, VI, 272. — de pellice, nati, VI, 627.

Pelliculæ furtivæ aurum, I, 11.

Pellis deformis pro cute, X, 192. —pelle rupta calceus patet, III, 150. — pellibus ferarum sterneret torum, VI, 7. — inversis Euros submovet, XIV, 187.

Pelluces, Cretice, II, 78. *V. L.*

Pelopea facit præfectos, VII, 92.

Pelvis lata olet Falernum, VI, 431.

— pelves pulsari, VI, 441. — patulas effundere, III, 277. — pelves fiunt ex facie Sejani, X, 64.

Penates Socratici, XIV, 320.

Pendent anabathra tigillo, VII, 46. — pendebat fatum amici, IV, 88. — pendens buccula de casside, X, 134. — pendentis dei effigies, XI, 107. — præmia coxæ, VI, 321. — pendente ruina dormire, III, 196. — clivo recedit latus, VI, 650. — pendentes genæ, X, 193. — pendentia vela domus linquit, VI, 227. — retia dextra, VIII, 204. — rara crate terga suis, XI, 82.

Pendere mercedem, III, 15. — pœnas alieni somni, VI, 478.

Penelope melius, II, 56.

Penem majorem, quam sunt duo Cæsaris Anticatones inferre, VI, 337. — legitimum agere intra viscera, IX, 43.

Penes te origo, XIV, 226.

Penetrare cryptam, V, 106.

Penitus scrutante proxima macello, V, 95. — cognoscere, VI, 474.

Pennæ omnes subsidant, VI, 198. — pennas sumpsit, III, 80. — madidas Auster siccat in carcere, V, 101. — in capite gestabant cursores seu tabellarii, IV, 149. *N.*

Pensa meliora, XII, 65.

Pensilibus plumis vehatur, I, 159.

Pensio clamat, posce, IX, 63.

Penula stillaret nimbo, V, 79.

Peplus, X, 262. *N.*

Per oppida notæ buccæ, III, 35. — cuncta agmina adspiceres, XV, 56. — mediam noctem, V, 54. — montem adversum cucurri, V, 77. — per humum inclinatis lacertis, XV, 63. — per glaciem alto perone tegi, XIV, 186. — fraudes conduplicare patrimonia, XIV, 229. — devia rura inventa lacerta, XIV, 75. — tot sæcula differt mortem, X, 248. — æquora inclusa positas moles intrat, XII, 75. — hæc tormenta coactæ divitiæ, XIV, 135. — terram ductis digitis, XV, 92. — tua vestigia deterius omnia peccat, XIV, 53. — lacrymas effundere bilem, V, 159. — se componunt libellos, VI, 244. — ipsam nulla mora, VI, 333. — forum premit juvenes, VII, 132. — aciem Polyphemi evasit Ulixes, IX, 65. — compita te quærit, IX, 112. — mediam urbem audita vox, XI, 112. — Novium nulla mora, quin, etc., XII, 111. — *Conf.* I, 20, 72, 145; II, 11, 98; III, 55; VI, 17; VII, 132; VIII, 128; X, 364; XI, 14; XIII, 81, etc.

Peragit dictata omnia, V, 122. — facinus, VI, 640. — orbem salutatrix turba, V, 21. — conata, XIII, 210. — officium, XI, 114. — peractum est omne mare nostrum et jam defecit, V, 93. — peracti voti pœniteat te, X, 6. — peracto rite sacro, XII, 86. — peracta cognitione, VI, 485. — vellera, II, 54. — crimina, XIII, 238. — peragendum mihi officium, II, 133.

Percurram citius, X, 225.

Percussor aliquis, VIII, 173.

Percutit fragor aurem, XI, 196. — pondere coxam, XV, 66. — percussus œstro, Bellona, tuo divinat, IV, 124. — Achilles gravis est nulli, I, 163. — percussa Mauro Oceano Africa, X, 149. — percussum pondere silicem lædere, III, 271. — se igni quisque quum crederet, XII, 20. — tenui verbere Circes, XV, 21. — puero mare, I, 54. — percusso bove, XIV, 286. — percussæ male textoris pectine lacernæ, IX, 30.

Perda caballorum, XI, 193. *V. L.*

Perdidit infelix totum nihil, III, 209. — alter bis centum, XIII, 72. — Mars galeam, XIV, 261. — perdere centum sestertia, I, 93. — causas vivendi, VIII, 84. — cœnam, VI, 202. — oculos ambos, X, 228. — naulum post omnia, VIII, 97. — perditus,

XIV, 269. — quis usque adeo, V, 130; VIII, 212. — perdita audacia, III, 73.

Peregrina bellua, IV, 127. — pulpita, VIII, 225. — purpura, XIV, 187. — peregrini mores, VI, 298.

Pereo; perit obtritum vulgi omne cadaver, III, 260. — dignus morte, VIII, 85. — confisus viribus, X, 11. — eloquio orator uterque, X, 118. —quidquid, XI, 190.—libraria, VI, 476. — pæne, VI, 563. — periit postquam cœperat, etc. IV, 153. — ex quo paupertas romana, VI, 295. — perierunt tempora servitii, III, 124. — pereat ne, donabitur, IV, 56. — ne summula, VII, 174. — dummodo non, etc., VII, 222, 225.—pereuntem censum non sentit prodiga femina, VI, 362. — perituri Latini cista, VI, 44. — hostes, XI, 107. — perituræ chartæ parcere, I, 18.—ignoscit Elissæ, VI, 435. — perituram arcessere summam, XI, 17. — perituros audio multos, X, 81. — pereundum est, X, 339.

Perfectissimus horum est, II, 5.

Perfero; pertulit ignominiam, VIII, 209. — pectore constanti fluctus, VI, 93. — dictata verba, VI, 392. — perferat quo fremitu ictus monstratos, VI, 261.

Perfidia, XIII, 24.

Perfidus noster, XIII, 245. — perfide et ingrate, IX, 82.

Perfrixit si, cantat bene, VII, 194.

Perfundit piscem Venafrano, V, 86. — mero unguenta, VI, 303. — perfusa luto porticus, XIV, 66.—perfusa Mauro Oceano Africa, X, 149. *V. L.*

Pergit non reddere, XVI, 40.—ire viam illam, XIV, 122.—pergere ultra tendit, X, 154.

Pergula omnis, XI, 137.

Perhibent ut, etc. IV, 17.

Peribomius (seu Peribonius) magis ingenue, II, 16.

Pericli ratio si justa est et honesta, VI, 94. — pericula mille urbis, III, 8.—summa rerum excipit, VIII, 249. — æquanda rebus gestis, XIV, 314. — garrula securi nautæ narrare gaudent, XII, 82. — posuere mala crudi succi, XI, 76. — alia nunc ac diversa noctis, III, 268.

Perimit tyrannos classis, VII, 151.

Peripetasmata, VI, 227. *N.*

Peristromata, VI, 227. *N.*

Peritus juris Apollo, I, 128. — astrorum mundique, VI, 586.

Perjuri capitis pœna, XIII, 174.— perjurorum animus et pœnæ, XIII, 90 sq. *N.*

Perjuria dictet, VIII, 82. — vendet summa exigua, XIV, 218. — perjuriorum fons, XIII, 90 sq.

Perlege leges, XIV, 192.

Perluces, Cretice, II, 78. — perlucente ruina, XI, 13.

Permittit nil non sibi mulier, VI, 457. — permittet ipsis expendere numinibus, X, 347. — permittas quantum, tantum delinquere, nemo satis credit, XIV, 234.

Permixtum, seu Permistum, nautis mare, VIII, 174.

Permutat domos, VI, 225.

Permutatio si detur, VI, 653.

Perniciosa petuntur, X, 54.

Pernoctantis parasiti cantus, procul hinc, XIV, 46.

Pernox alea luditur, VIII, 10.

Perone alto tegi, XIV, 186.

Perores in Proculas, II, 67.

Perpetuus auctumnus Phæacum, V, 151. — perpetua anxietas nec mensæ tempore cessat, XIII, 211. — perpetuum ver in urna, VII, 208. — perpetuam pacem tigris agit cum tigride, XV, 164. — perpetuo risu, X, 33. — mœrore, X, 245. — perpetui comites municipalis arenæ, III, 35.

Persica regna non sufficient animo, XIV, 328.

Persicus orborum lautissimus, III, 221. — Persice, XI, 57.

Persona dira et fœdior omni crimine, IV, 15.—non loqui videtur, sed ipsa mulier, III, 96. — personæ pallentis hiatus, III, 175. — personam tristes thyrsumque tenent et subligar Acci, VI, 70. — Antigones vel Menalippes pone, VIII, 229.

Pertunde libellos positos tinea, VII, 26.—pertundite mediam venam, medici, VI, 46.—pertusa læna, V, 131.

Pervenit quando ille ad te? V, 62. — ad te lecti sonus, IX, 78.

Pervia cymbæ stagna, XII, 80.

Pervigili toro, XV, 43. — pervigiles popinæ, VIII, 158.

Pervolat axe citato Flaminiam, I, 60. — urbem, VI, 398.

Pes argenteus, XI, 128. — pedem Cereris tangens, XIV, 219. — unum moverat, X, 30. — pede mero observant sabbata, VI, 159. — tam dextro quid concipis? X, 5. — uno non altior Pygmæus, XIII, 173. — ante pedes togati, VII, 143. — ante pedes Domiti pone syrma, VIII, 228. — pedibus albis venerat in urbem, I, 111. — meis me porto, III, 27. — silicem conterit atrum, VI, 350. — admotum, VI, 427. — servorum quid dicam? IX, 69.

Pessimus; *vid.* Malus.

Peste et clade sub illa, IV, 84.

Petasunculus siccus, VII, 119.

Petauro jactata corpora, XIV, 265.

Petit lectica quadrantes centum, I, 121. — absenti, I, 123. — nemo, modicis quæ mittebantur amicis, V, 108.—veniam, VI, 535.—aut thermas aut Phœbi balnea, VII, 233. — Euphratem, VIII, 51. — interiora, XII, 80. — plus temporis atque olei, VII, 99. — petimus conjugium partumque uxoris, X, 352.—collem, III, 71. — quidquid ante petebas, IX, 114. — an petat urbem, VII, 162.— petere auxilium, XV, 150.—petente viro castra patriamque, VI, 576. — petitur decocta, V, 50. — petuntur nocitura toga, nocitura militia, X, 8. — supervacua aut perniciosa, X, 54. — petitus nulla non arte locus summus, X, 110.—a mangone, XI, 147. — petita bellua furva gente, XII, 104. — petiti inde pontifices, VI, 603. — petitæ a Meroe aquæ, VI, 527. — ceræ illa de nave, IX, 149. —petitis longe marmoribus, XIV, 89.

Petosiris (al. Petosyris) aptiorem cibo horam dederit, VI, 581.

Petulans ac ebrius, III, 278. — Tarentum, VI, 297.—hostia, XII, 5.

Phæaca populum tam vacui capitis putavit, XV, 23. — Phæacum perpetuus auctumnus, V, 151.

Phæcasianorum deorum ornamenta, III, 218. *V. L.*

Phædra Cressa, X, 327. *N.*

Phalanges junctæ umbone, II, 46.

Phalaris licet imperet, VIII, 81.

Phalas ante consulit, VI, 590.

Phaleris gauderet equus, XI, 103. — læti omnes, XVI, 60.

Phanaticus; *vid.* Fanaticus.

Pharetra Dianæ, XIII, 80. — pharetris Veneris macer, VI, 138.

Pharetrata Semiramis, II, 108.

Pharium acetum, XIII, 85.—Pharia merces, IV, 33. *V. L.* — papyro succinctus, IV, 24. *V. L.*

Pharon et Nilum, VI, 83. — Tyrrhenam intrat, XII, 76.

Phaselis fictilibus solitum vulgus dare vela, XV, 127.

Phasma clamosum Catulli, VIII, 186.

Phialas tenet, V, 39.

Phiale, ad quam feruntur tota bona, X, 238.

Phidiacum ebur, VIII, 103.

Philippica divina, X, 125.

Philippi discipulo committe venam, XIII, 125.

(*Philippus*) emptor Olynthi, XII, 47.

Philomela facit tribunos, VII, 92.

Philosophorum supercilium adductum alteque sublatum, II, 15. *N.*—Stoicorum coma strictim ad cutem tonsa, aliorum crinis et barba promissa, II, 15.

Philtra Thessala, VI, 611.

Phœbi balnea, VII, 233.

Phœnicopterus, XI, 139.

Pholo sitiente dignum cratera mittere, XII, 45.

Phrenesis manifesta, XIV, 136.

Phrygia tiara vestitur bucca, VI, 516. — columna, XIV, 307.—Phrygio more, II, 115.

Phryx aut Lycius puer, XI, 147.—augur conductus, VI, 585. — Phrygibus quot urnas vini Siculus donaverit, VII, 236. — lætis mirabile sumen, XII, 73.

Phthisis et vomicæ, XIII, 95.

Piacula furtiva tragicæ cervæ non speret, XII, 120.

Picenis æmula mala, XI, 74.

Picens (piscator), IV, 65.

Pictor, aliptes, III, 76. — pictores quis nescit ab Iside pasci? XII, 28.

Pictura jubetur velari, VI, 340.

Picus; a Pico licet numeres genus, VIII, 131.

Pieria in arca, VII, 8. — Pierio sub antro, VII, 60.

Pierides puellæ, IV, 36.

Piger ipsa mole taurus, XII, 12.—Bootes, V, 23.—pigra dolabra, VIII, 248. — pigri canes, VIII, 34.

Piget ferre, XIV, 199.

Pignerat Atreus lænam, VII, 73.

Pignus digito dedisti, VI, 27. — pigneribus positis, IX, 141.

Pila, cohortes, X, 94.

Pilo fruticante, IX, 15.

Pilosæ nares, XIV, 194.

Pingit trementes attollens oculos, II, 94.—cito facies, IX, 146.—picta mitra lupa barbara, III, 66. — pictæ aulæa togæ, X, 38. — vestis latum aurum, VI, 482. — testæ remi, XV, 128. — picta tempestate se tuetur, XIV, 302. — pictos vultus majorum ostendere, VIII, 2. — pictas facies ad olida præsepia jurat, VIII, 157.

Pinguis torrente cloaca, V, 105.—hædulus, XI, 65. — Damasippus, VIII, 147. — pingue passum, XIV, 270. — pingues lacernæ, IX, 28. — longo frigore pisces, IV, 44.—pinguia crura luto, III, 247.—Poppæana, VI, 462. — succina, VI, 573. — pinguior Hispulla taurus, XII, 11.

Pinna Gorgonei caballi, III, 118. — præcipiti, IV, 149. — pinnis sumptis, XIV, 76.

Pinnirapi juvenes, III, 158.

Pinnophylax, V, 81. *N.*

Pinus Gallinaria, III, 307.—pinum plaustra vehunt, III, 255.

Pio; piandum morte quod grande nefas, XIII, 54.

Piperis coempti dominus, XIV, 293.

Piratæ Cilicum, Capito et Numitor, VIII, 94.

Pisææ olivæ ramus, XIII, 99.

Piscator emi minoris quam piscis poterat, IV, 26.

Piscis quum emetur, XI, 36. — minoris quam piscis emi potuit piscator, IV, 26. — pisci deerat patinæ mensura, IV, 72. — piscem Venafrano perfundit, V, 86. — hic fluminis venerantur, illic cæruleos, XV, 7. — fugitivum dicere depastumque diu vivaria Cæsaris, IV, 50. — Tyrrhenum non patitur crescere, V, 96.—piscibus inventis miranti sub aratro, XIII, 66.—inclusis carcere nassæ, XII, 123.

Piso bonus, V, 109.

Pitismate, seu pitysmate, lubricat orbem, XI, 173, et *V. L.*

Pittacon emit, II, 6.

Pius; pia thura, XIII, 116.

Placant Bonam Deam, II, 86. — placabo nostrum Jovem, XII, 89.

Placentas laudo, XI, 59.

Places tu tibi tunc curruca, VI, 276. — placet tibi facies, III, 135. — Ursidio lex Julia, VI, 38. — nullus exitus de multis, VI, 33.—vectari, VI, 577. — instaurare popinas, VIII, 157, — placuit quis gener hic censu minor? III, 160. — ponere, VII, 149. — non esse, XVI, 53. — placeas ut pueris, X, 167. — placeat ne sibi consul, X, 42. — quid dic, X, 338.—placitum quod est, XVI, 49.

Placidi si rationem admittitis, I, 21.

Plagarum strepitu acerbo gaudet, XIV, 19.

Planctus primos edere, X, 261.

Plancus; vid. Rubellius.

Plangentis populi derisor Anubis, VI, 534.—planguntur nummi majore tumultu quam funera, XIII, 131.

Planipedes Fabii, VIII, 191.

Plantæ velocis gloria, XIII, 98. — planta duceris, V, 125. — magna calcor, III, 247. — erecta consurgit ad oscula, VI, 507. — ancipiti figens vestigia, XIV, 272.—plantis tremulis insistere non possunt, VI, 96.

Plantaribus horti exigui lætus Epicurus, XIII, 123.

Plantas in tenues diffunditur puteus, III, 227.

Planum mare jacuit, XII, 62. — plana palma faciem contundere, XIII, 128. — omnia dicas, III, 96.

Platani Frontonis clamant, I, 12.

Plaudat hic præconis filius, III, 157. — plaudendum funus, I, 146.

Plaustra vehunt pinum, III, 256.

Plausu probatæ puellæ, XI, 163.

Plebeium in circo positum est et in aggere fatum, VI, 588. — plebeiæ Deciorum animæ, plebeia nomina, VIII, 254. — plebeia cui tympana cedunt, VI, 516.—plebeii calices, XI, 145. — a plebeiis longe Megalesia, VI, 69.

Plebis Niliacæ pars, I, 26. — immensæ nimiæque pace, XI, 194. — plebe ima Quiritem facundum invenies, VIII, 47. — de togata veniet, qui juris nodos solvat, VIII, 49.

Plectit comas, VI, 496. *V. L.*

Plectro grato indulget, VI, 389.

Plenus fluctu alveus, XII, 30. — plena ipso lectica, I, 33. — jam margine libri, I, 5. — domus libis genialibus, III, 187. — litora multo delatore, IV, 47. — maxima quæque domus servis superbis, V, 66. — urna, VI, 426. — domus tunc omnis, VIII, 100. — malis longa senectus, X, 191. — plenum magnis trabibus mare, XIV, 276.—Nerone propinquo, juvenem superbum fama tradit, VIII, 72. — pleni theatri frena moderari, X, 128. — pleno gutto componit lintea, III, 263. — ex acervo velut semper tollatur, VI, 364. — ore turget sacculus, XIV, 138. — ore volat hirundo ad pullos, X, 232. — plenæ sororibus urnæ, X, 242.—plena fora cuncta simili querela, XIII, 135. — omnia gypso, II, 4. — plenos utres tempestatibus crediderim, XV, 20.— pugnos sanguine adspiceres, XV, 58.

Plerumque hi gradus, XI, 46.

Ploras victrix provincia, I, 50. — plorat ficta pellice uberibus semper lacrymis, VI, 272 sq. — plorent quam multi talia, XIV, 150. — plorare casum lugentis amici jubet natura, XV, 134. — plorante gula quæ comœdia, quis mimus melior? V, 158. — te foris, IX, 77. — plorantes improba natos reliquit, VI, 86.—ploratur lacrymis amissa pecunia veris, XIII, 134.

Pluit quoties, VII, 179.

Pluma in paterna dormisset, VI, 88. — Sardanapali, X, 362.—plumis pensilibus vehetur, I, 159.

Plumbo commissa manebit (domus), XIV, 310.

Plurimus, plurimum; *vid.* Plus.

Plus Pallante possideo, I, 108. — aloes quam mellis habet, VI, 181. —

hominum, XIV, 276.—aliquid, quam satis est, III, 180. — quid faceret, ægrotante viro? VI, 388. — capiunt intestina poetæ, VII, 78. — quid naturæ conferre potest puero? X, 302. — quid velit ira? XIII, 176.—si quid agitet in illo pectore, VI, 251. — nil interrogo, X, 72. — exigit interdum dolor, X, 315. — lactis habet hædulus, quam sanguinis, XI, 68. — valet fati hora benigni, quam, etc., XVI, 4. — plus temporis atque olei plus, VII, 99.—pluris, quam Cossus, agebat, VII, 144. — porticus, quam balnea, VII, 178. — Decii, quam qui servantur ab illis, VIII, 258. — quæ emuntur, magis juvant, XI, 16.—dimidio quod vendere possis, pares, XIV, 201. — plures subnectere causas, III, 315. — sophistæ, VII, 167. —strangulat, X, 12. — in plures dabit hæc contagio labem, II, 79. — plures de pace triumphi, VIII, 107.— plura hi faciunt, II, 45. — reponit, III, 220. — tulisti, IX, 39. — dolia linit, IX, 58. — domi fraga, XIII, 57. — venena non miscuit ullum mentis vitium, XIV, 173. — Plurimus hic æger moritur vigilando, III, 232. — plurima sunt, quæ, etc. V, 130; XIV, 1. — dixit, IV, 119. — palma cui fervet, VIII, 58. — propter, IX, 118. — sunt juvenum discrimina, X, 196. — fana testantur, XII, 28. — in frusta sectum cadaver, XV, 78. — vitia paulatim exuit, XIII, 187. — plurimum intererit, quibus artibus filium instituas, XIV, 73.

Pluteum servare Cleanthas jubet, II, 7. — Pluteus lecticæ, I, 65. *N.*

Pluton torvus XIII, 50.

Pluvia; a pluvia quem tegula sola tuetur, III, 202. — de pluviis aut æstibus locuturi fatum pendebat amici, IV, 87.

Pocula extra stans caper, I, 76. — —torques saucius, V, 26.—ex electro et gemma, V, 37-42. — ad ea Virro gemmas transfert a digitis, V, 43. — tibi cursor Gætulus dabit, etc. V, 52. — quando propinat Virro tibi sumitque tuis contacta labellis, V, 129. — prægustet timidus pappas, VI, 633. — magnorum artificum frangebat miles, XI, 102. — ibi communia, VIII, 177. — inter media cæsi patris ultor, VIII, 217. — gemmata quum sumes, aconita time, X, 26. — veteris templi grandia adorandæ rubiginis et populorum dona, XIII, 148.—*Conf.* Calix, Cyathus, Phialæ.

Podagram locupletem optare ne dubitet, XIII, 96.

Podice levi marisoæ cæduntur, II, 12.

Podium; omnibus ad podium spectantibus, II, 146.

Poemata ridenda, X, 124.

Pœna præsens luxuriæ morbi et mors, I, 142. — ne crimen sequatur metuens, XIII, 90. — nullane erit perjuri capitis? XIII, 175. — magna debetur violato cadurco, VI, 537. — data hæc diu viventibus, X, 243. — vulturis atri, etc., XIII, 52. — vehemens ac multo sævior illis, etc. XIII, 195. — gaudebis amara nominis invisi, XIII, 247. — hac caruit Lentulus, X, 287. — pœnam sceleri non invenies, XV, 129. — pœnas dat ebrius, etc., III, 279. — ne victus exigat Ajax, quam timeo! X, 84. — metuet, quascumque mariti exigere irati, X, 312. — has exegit gloria toties optata, X, 187. — has patitur peccandi sola voluntas, XIII, 208.— alieni pendere somni cogitur, VI, 478. — pœnis justis illos afficiunt verbera, VIII, 268.

Pœnitet sero galeatum duelli, I, 170. — multos vanæ cathedræ, VII, 203. — pœniteat ut te non voti peracti, X, 6.

Pœnus miles, X, 155.

Poeta a summo minimoque eadem

exspectes, I, 14. — poetæ intestina plus capiunt, VII, 78. — sententia illa semper in ore tuo versetur, XIV, 206. — fabulas suas vendunt munerariis, VII, 87. *N.* — celebres notique, VII, 3. — Augusto recitantes mense, III, 9. — Poetarum multitudo, I, 17, 18. — egregiorum descriptio, VII, 53 sq. — secessus in sylvis et antro Pierio, VII, 57 sq. — paupertas, VII, 53 sq., 62 sq. — fabulæ, commenta et descriptiones ridentur, I, 81 sq.; II, 31, 130 sq.; IV, 34 sq.; VI, 59; IX, 63 sq.; X, 246, 314; XII, 23; XIII, 34 sq., 76 sq., 112 sq.; XIV, 240 sq., 260 sq. — *Conf.* Vates.

Poetica si quando surgit tempestas, omnia fiunt talia et tam graviter, XII, 23.

Pol est honestius, V, 10.

Pollenias et Proculas, II, 68. *V. L.*

Pollice ceu ducat mores teneros, VII, 237. — verso quemlibet occidunt populariter, III, 36.

Pollicitus quæ scis, IX, 74.

Pollineas et Proculas, II, 68. *V. L.*

Pollio an deberet Capitolinam sperare quercum, VI, 387. — quanti doceat lautorum pueros, testa, VII, 176. — Crepereius, IX, 7. — digito nudo mendicat, XI, 43.

Pollitas et Proculas, II, 68.

Polluit se non jugulo Electræ, VIII, 218. — pollutus concubitu adulter, II, 29.

Polycleti aliquid præclarum, III, 217. — multus labor, VIII, 103.

Polyphemus et Antiphates trepidi laris, XIV, 20. — Polyphemi lata acies, IX, 64.

Polyxena scissa palla, X, 262.

Poma, quorum solo pascaris odore, V, 150 sq. — pomis timere furem, VI, 18.

Pomœria intra, IX, 11.

Pompa bellorum, X, 281.

Pompeius sævior illo tenui jugulos aperire susurro, IV, 110. — Pompeio dederat Campania febres optandas, X, 283 sq. — Pompeios quid evertit? X, 108.

Pomptina (al. Pomtina et Pontina) palus, III, 307, et *V. L.*

Pondere quanto percussus, III, 271. — quanto galeæ curvetur, VI, 262. — minori Atlanta urgebant sidera, XIII, 49. — quo Tydides percussit coxam Æneæ, XV, 66. — sine pondere terram et tenuem umbris Di (date), VII, 207. — pondera majoris gemmæ non sufferre queat, I, 29.

Pono vexillum media Subura, X, 156. — tot altaria pro ejus reditu, XII, 94. — ponit sibi totos apros, I, 141. — præsidium, VIII, 238. — olusoula focis, XI, 79. — pia tura in carbone, XIII, 116. — ponunt hic noctibus lecticas, VI, 309. — Cosmetæ tunicas, VI, 476. — mox et præputia, XIV, 99. — farrata catino, XI, 109. — posuit natura sceleri huic nomen a nullo metallo, XIII, 30. — quis sibi peccandi finem? XIII, 241. — modum paupertas, VI, 359. — posuere monilia toto collo, II, 85. — mala crudi pericula succi, XI, 76. — ponas inter majores ipsum Promethea, VIII, 133. — quæ prima, aut ultima, IX, 81. — ponat inter munera naturæ, X, 358. — ponamus nimios gemitus, XIII, 11. — ponant qui omnia in Fortunæ casibus, XIII, 86. — pone Tigellinum, tæda lucebis, I, 155. — ante omnia sodales ingratos, XI, 190. — ad Trebium, V, 135. — sagittas, VI, 172. — crucem servo, VI, 219. — parte alia, etc. VII, 114. — hos (mores) ante effigies majorum tuorum, VIII, 22. — frena modumque iræ et avaritiæ, VIII, 88. — hinc pulpita, inde gladios finge, VIII, 195. — syrma ante pedes Domini, VIII, 228. — domi lauros, X, 65. — domum, servos, etc.

XI, 189, 190. — seram, cohibe, VI, 347. — ponere gemmas in vaginæ fronte, V, 45. — cogit, V, 73. — cognatis lardum natalitium, XI, 84. — mercedem linguæ, VII, 149. — ponente lacernas Cæditio, XVI, 45. — ponitur tibi cammarus, V, 85. — hinc præda cubili, XIV, 83. — ponere foras, V, 126. — ponentur amicis vilibus ancipites fungi, V, 146.— ponatur calculus, IX, 40. — poni vobis non eadem vina, V, 51. — positus urbi modo villicus, IV, 77. — strata longaque cathedra, IX, 52. — posita luditur arca, I, 90. — corona provocat, VI, 320. — tiara miles arma tulit, X, 267. — orchestra cathedris, VII, 47. — positum est fatum plebeium in circo, VI, 588. — posito fuso, XI, 69. — diademate, XIII, 39.—positos libellos tinea pertunde, VII, 26. — positas moles per æquora inclusa intrat, XII, 75. — coronas a rege antiquo confer, XIII, 149. — positis aratris audiret vulgus, II, 74. — Volsiniis inter juga, III, 191. — armis scaphium sumitur, VI, 264. — mensis ad templa, XV, 42. — pigneribus, IX, 141. — ponendum te censes extra communia, XIII, 141. — aliquid discriminis inter unguenta et corium, XIV, 203. — ponendi numi ad vigilem Castora, XIV, 260. — ponenda præmia sumas, III, 56.

Pons nusquam (ubi mendices)? V, 8. — Æmilius se præbeat tibi vicinum, VI, 32. — a ponte satelles, IV, 116.—de ponte aliquis, XIV, 134.

Ponti regem transeo, X, 273.

Ponti torpentis ad ostia, IV, 43.

Pontia clamat, feci, VI, 638.

Pontica medicamina, VI, 661. — Ponticus serpens, XIV, 114.

Pontice, VIII, 1, 75, 79.

Pontifici summo (Imp.), IV, 46.— pontifices Salii, VI, 604.

Popano tenui, VI, 541.

Popina in magna legatum quære, VIII, 172. — popinæ calidæ vulva, XI, 81. — popinas pervigiles instaurare, VIII, 158. — ante earum ostia vela oppansa, VIII, 168. *N.*

Poplitibus quanta sedeat, VI, 263.

Poppæana pinguia, VI, 462.

Poppysma crebrum roganti (sonanti *V. L.*), VI, 584; XI, 173.

Populariter occidunt quemlibet, III, 37.

Populus modo victor, II, 73.—qui sequitur, magno premit agmine lumbos, III, 244. — victori quod postulat, aurum, VII, 243. — nos vilis, XIII, 142. — quod clamat, Osiri invento, VIII, 29. — idem, si Nursia Tusco favisset, Sejanum diceret Augustum, X, 74.—hunc egregium putat acquirendi artificem, XIV, 115. — Romanus quantum sub Tatio arabat, XIV, 160. — nullus apud Tragicos facit scelus, XV, 31. — nobilis ille, quem diximus, etc. XV, 113.— populi victoris in urbe quæ nunc fiunt, II, 162. — frons durior hujus, VIII, 189. — alterius occasio rapienda, etc. XV, 39. — plangentis derisor Anubis, VI, 534. — totius annus exspectandus, XVI, 43. — populo omnis arbor mercedem pendere jussa est, III, 15. — minantur plaustra, III, 256. — libera si dentur suffragia, VIII, 211. — adoratum caput ardet, X, 62. — ipsi non ignoscas, VIII, 189. — et urbi nota res, X, 341. — et patriæ quod civem dedisti, gratum est, etc., XIV, 70. — mirante hanc vestem peroras, II, 67. — in quocumque videas Catilinam, XIV, 42.—pro populo faciens, IX, 117. — populum gregibus comitum premit, I, 46. — et orchestram similes hic videbis habitu, III, 178. — Phæaca tam vacui capitis putavit? XV, 23.—in populum trahere dispersos, XV, 151. — per populum et famam nigros efferre ma-

ritos, III, 72. — populorum dona, XIII, 148.—populos regens, IV, 83. —(usque ad) Æthiopum, X, 150.—adspicimus, quorum iræ non sufficit occidisse aliquem, XV, 169.—in populos isse Niphatem narrat, VI, 410. — populis his digna supplicia, XV, 130.

Porcæ teneræ abdomen, II, 86.

Porci unius scabie et porrigine cadit totus grex, II, 80. — candiduli tomacula divina voveas, X, 355. — omenta alba in carbone ponimus, XIII, 117. — porcum Sylvano cædere, VI, 447. — porcis senibus indulget clementia, VI, 160. — cum remigibus grunnisse Elpenora crediderim, XV, 22.

Porrigine unius porci, II, 80.

Porrigit ora capistro, VI, 43. — Fortuna hos domibus altis, VI, 607. —calices puer, XI, 146.—ore trientem, III, 267.— se aurea tunica de faucibus, VIII, 208. — panem murmure, V, 67. — quidquid illa, VI, 632.—bibendum, quidquid erit, VI, 598. — Calenum, I, 70. — porrecta brachia, quæ pelago occurrunt medio, XI, 76.

Porro quod officium, III, 126. — utile, VI, 240. — fecundior labor, VII, 98. — multos vides, XI, 9.

Porrum sectile quis tecum comedit sutor? III, 293. — et cæpe nefas violare, XV, 9. — porri sectivi fila numerata, XIV, 133.

Porta me excipiat, XVI, 3.—Syenes mittit dentes, XI, 124. — portæ Idumææ incola Syrophœnix, VIII, 160.—quot Thebarum, XIII, 27. — portarum claustra prodita laxabant tyrannis, VIII, 261. — una clave teneri, XV, 158. — portas sollicitas imitatur janua in ferrata domo, VII, 42. — frangimus Pœno milite, X, 155. — ad portas excipit rumores, VI, 409. — portis centum Thebe jacet obruta, XV, 6.

Portenta qualia Ægyptus colat, XV, 2. *Conf.* Monstrum.

Porthmea tetrum horret, III, 266.

Porticus, in qua gestetur dominus, quoties pluit, VII, 178. — tota vestitur tabellis, XII, 101.—perfusa luto, XIV, 66. — porticibus quantis jumenta fatiget, IV, 6.—disponat avos, VI, 163.—porticibusne tibi monstratur femina voto digna tuo, VI, 60.

Portio quota fæcis Achææ, III, 61. — brevissima vitæ, IX, 128.

Porto me pedibus meis, III, 28.— portas crudum pavonem in balnea, I, 143. — portat servulus tot res recto vertice, III, 252. — axis saxa, III, 257. — aquas a Meroe, VI, 528. — vascula pauca argenti, X, 19. — Gætula belua ducem luscum, X, 158. — portante funus Hectore, X, 260. — portatur servus eodem curru, X, 42. —portandum ad busta cadaver, III, 32.

Portorium, vectigal redimere, III, 31. *N.*

Portus conducere, III, 31. — quos natura dedit, XII, 78. — adspice, XIV, 275.

Poscis quum, improbus es; sed pensio clamat, Posce, IX, 63. — poscit jam aquam Ucalegon, III, 198. — loricam, XI, 30. — sulfura calix, V, 48. — mercedes, VIII, 246. — falso nomine, I, 98.—sortes, I, 82. —collyria, VI, 579.—ferrum, VI, 624.— nimias opes, X, 105. — librum, III, 42. — æra meretrix, VI, 125. — maritum pastores et oves, VI, 149. — totum sibi orbem, XIV, 313. — in quantum sitis atque fames, XIV, 318. — poscimus solum, ut, etc., V, 112; VII, 71. — dum poscimus serta, etc., IX, 129. — poscas ut aliquid voveasque, X, 354. — aliquid, V, 65. — igniculum si tempore brumæ, III, 102. —posce Latine, quum posces, XI, 148. —ocius aliquid lignorum, VII, 24.— fortem animum, X, 357. — vitem li-

bello, XIV, 193. — poscentibus assem pueris, XIV, 208.

Posides spado, XIV, 91.

Possideo plus Pallante, I, 108. — possidet quot jugera, III, 141. — quot villas, X, 225. — possideat Pacuvius, quantum rapuit Nero, XII, 129. — possederis si solus tantum culti agri, quantum, etc., XIV, 159.

Possum non ferre Græcam urbem, III, 60. — nec possum, nec volo funus promittere patris, III, 44. — sic possum affari, XIV, 211. — potes si avelli Circensibus, III, 223. — si illa pati, V, 3. — si omnia ferre, et debes, V, 171. — ferre dominam salvis tot restibus, VI, 30.—vix ferre, XIII, 14. — facit indignatio versum qualem cumque potest, I, 80.—potest quo vult accusare, III, 54.—alienum sumere vultum, III, 105.—quem præstare pudorem? VI, 252.—contingere thyrsum, VII, 60. — ridere Mamercorum alapas, VIII, 191. — conferre, X, 302. — nec possunt insistere plantis, VI, 96. — quid majus dare numina? VI, 568. — tantum artes hujus, VI, 595. — pauci dignoscere vera bona, X, 2. — poteram alias subnectere caussas, III, 315. — poterant quibus ignoscere illorum manes, XV, 105. — potuit minoris emi piscator quam piscis, IV, 25. — quod potuit, VI, 128.—contemnere gladios, X, 123. — servare suas res, XIV, 262. — non aliter poterit dormire, III, 281. — succurrere lunæ laboranti, VI, 443.—tanto contexere cursu, XIV, 27. — da aliquid quod possim, etc., VIII, 68. — linguam contemnere servi, IX, 123. — quod possis excerpere, VI, 62.— famæ opponere, IX, 86. — vendere, XIV, 200. — domum reverti, XIV, 282.—producere testem falsum, XVI, 33. — ignavus haberi, III, 272. — inde epulum dare, III, 229. — quæ credere subrepta, V, 152. — quod ipse tibi dare, X, 363.—hoc non facere quinque diebus continuis, XI, 206. — ut Stentora vincere, XIII, 112. — vix dicere, quam multi talia plorent, XIV, 150. — nihil quod credere de se non possit, IV, 71. — incendi Nestoris hernia, VI, 326. — ferre cœtus virorum, VI, 399. — non possem indulgere, VI, 282. — nec civis erat qui posset, etc., IV, 90. — quid fieri non posse putes, VI, 41. — summos posse viros, etc., X, 49. — posse volunt, X, 97. — nullum conferri posse, etc., XII, 21.

Post hunc, I, 33; V, 116; X, 272. — munus aristæ, XIV, 183. — hanc minores censebunt, VI, 499. — te sella, VII, 142. — duos menses, VI, 15.—terga jam reliquit sexaginta annos, XIII, 16. — hæc, II, 62; VIII, 247; XIV, 55, 158. — quem nil amplius edit, V, 148. — minor est, credas aliam; a fronte, etc., VI, 504. — ipsam an sit victurus, VI, 568. — nimbos et fulmina, VII, 163. — omnia perdere naulum, VIII, 97. — cuncta, XI, 42. — meritum sane mirandum, XII, 124. — finem autumni, XIV, 190. — herbas, XV, 99. — damnum temporis, IX, 125.

Posteritas, I, 148. — Hirpini, venale pecus, VIII, 62.

Postes ornentur et grandi janua lauro, VI, 79. — loquentur, IX, 104. — postibus coronam necte, VI, 52.

Posthac multa contingere virga, VIII, 7. — cogetur, VII, 18.

Posthume, vetus est, etc., VI, 21.

Postquam veneris, XIII, 161. — *Conf.* III, 302; IV, 153; VI, 372; VIII, 203, 250; XI, 75; XII, 62, 64; XV, 72.

Postremo etiam timeret, XI, 91.

Postulat populus, VII, 243.

Postume, vid. *Posthume*.

Potat ipse diffusum capillato consule, V, 30.—potatis vos aliam aquam,

V, 52. — potare tantum subrepti Falerni, IX, 116. — potanda ubera, VI, 9.

Potens matrona, I, 69.—hujus vel una ratio est, ne, etc., XIV, 39. — potentior natura omni cura, X, 303.

Potentia miranda occulti fati est Tullius, VII, 200. — quosdam præcipitat, X, 56.

Potestas æqua Dis, IV, 71.—Fidenarum Gabiorumque, X, 100.

Potio hæc torquet, VI, 624.

Potiores ærumnæ, X, 360.

Potius libeat, I, 19.—cantet, quam pervolet urbem, VI, 398.—his nugis, IV, 150. — *Conf.* VI, 489; VII, 10, 148, 181; XIII, 113.

Præbet palmas agili Luperco, II, 142. — caput venale sub hasta, III, 33.—materiam jocorum, III, 147. — bos collum cultris, X, 270. — spelunca domos, VI, 3. — alas jam vellendas, XI, 157.—caput pulsandum, V, 172. — manum vati, VI, 584.— facilem aurem, V, 107.—tibi vicinum se Æmilius pons, VI, 32. — præbenda est gladio cervix, X, 345.

Præcedit te, XIII, 108. — quatuor annis, XIII, 58. — præcedant ipsas illi virgas, VIII, 23. — præcedentia longi agminis officia, X, 44.

Præceps immane ruinæ, X, 107.— fugit, X, 160. — præcipitem ire, III, 129. — rapit ambitus atque libido, VIII, 135.—præcipiti pinna, IV, 149. — in præcipiti omne stetit vitium, I, 149. — præcipites feruntur, VI, 649. — curramus, X, 85.

Præcepta magna, XIII, 19.—hæc illi veteres minoribus, XIV, 189. — Zenonis melius nos monent, XV, 107.

Præceptori regula verborum constet, VII, 230 sq. — præceptorem parentis loco esse voluere, VII, 209.

Præcipit mitem animum, XIV, 16. — amorem census, XIV, 227.

Præcipitat quosdam potentia, X, 56. — cursum, XV, 78. — pulcherrima, XII, 38.

Præcipue, III, 59; VII, 109; IX, 119.

Præcipuus est horum, VI, 557. — honor, VI, 532.—præcipua cera, IV, 19.—præcipui sudores, XIII, 220.

Præclara quæ et prospera? X, 97. — iaspis, V, 42.—præclarum aliquid Euphranoris, III, 217. — præclaro nomine insignis, VIII, 31.

Præco nec loquatur, VI, 439. — præconis nitidi filius, III, 157.—præconem circumspice pannis, VIII, 96. — a præcone vocari, I, 99. — præcones fieri nec turpe putarent, VII, 6.

Præcordia sudant culpa, I, 167.— senis pressit, VI, 621. — nullis aut levibus causis flagrantia, XIII, 181. — quibus finxit Titan luto meliore, XIV, 35.

Præda caballorum Prætor, XI, 193. — cubili ponitur, XIV, 82. — prædam gustaverit primum rupto ovo, XIV, 85.—recentem servabat hyems, IV, 58. — prædarum in parte reperta pocula, XI, 101.

Prædia tot Apula, IX, 54.

Prædives Licinus, XIV, 305.—Seneca, X, 16.

Prædo caballorum, XI, 193. *V. L.*

Præfectura domus Sicula non mitior aula, VI, 486.

Præfecti (Urbi) anne aliud tunc (quam villici)? IV, 78. — præfectos Pelopea facit, VII, 92.

Præferre tegetem cubili Palatino, VI, 117.—animam pudori, VIII, 83. —facem pudendis, VIII, 139. — Senecam Neroni, VIII, 212.— quis audet nunc argento caput rebusque salutem? XII, 49.—hoc sorori atque viro, VI, 111. — prælatus Hiarbæ zelotypo juvenis, V, 45. — prælata Lavino sedes, XII, 71.

Prægnans uxor circumducitur, I, 122. — prægnantem stamine fusum

torquere, II, 55. — viduam fecerit, VI, 405.

Prægustet pocula timidus pappas, VI, 633. — Atrides medicamina Pontica regis, VI, 660.

Prælia quanta videbis? I, 91.—meditatus marmorea villa, IV, 112. — statua lusca, VII, 128.—illic eadem, XIII, 172. — diversa movebit, VI, 258.—vigilata dele, VII, 27.—Punica passis, XIV, 162. — in prælia euntem turrim ferre, XII, 110.

Præmaturi cineres, XI, 44.

Præmia militiæ, XVI, 1 sqq. — sacramentorum, XVI, 35. — ponenda sumas, III, 56. — coxæ pendentis tollit, VI, 321. — feres culpæ, VIII, 119. — si tollas, X, 142. — quanta bonos maneant, VIII, 92.

Præmordet ex hoc, VII, 218.

Præneste gelida, III, 190.

Prænestinis in montibus, XIV, 88.

Præponere illum exercitibus, X, 92. — Prochytam Suburæ, III, 5.

Præputia ducit adulter impatiens moræ, VI, 238. — ponunt Judæi, XIV, 99.

Præsens pœna, I, 142. — præsente marito, VI, 400.—præsentibus ipsis, XI, 202.—præsentior templorum majestas, XI, 111. — præsentius quanto numen aquæ? III, 18. *V. L.*

Præsepia ad olida pictæ facies, VIII, 157. — præsepibus qui donavit bona, I, 59.

Præsertim ætate, XV, 109.

Præsidium galeatum ponit, VIII, 239. — præsidia rerum tuarum exspectanda, VII, 23. — ultima discriminis afferimus, XII, 56.

Præstantius numen, III, 18.

Præstat hunc honorem vobis, o nummi, V, 136. — discipulum meliorem magistro, XIV, 217. — tributa, III, 188. — auxilium, XV, 150.— pudorem quem galeata mulier? VI, 252.—Neronem securum, VIII, 170.—triplicem usuram, IX, 7. — curam rebus, XI, 115. — quod, XII, 86.— quid gloria? XIII, 99. — præstant fortem animum, VI, 97. — lacrymæ, ut non abnuat, VI, 539. — omnes terga fugæ, XV, 75. — nitorem, IX, 14. — pulcherrima dictu vita et re, XI, 57. — annua tortoribus, VI, 480. — quid causidicis civilia officia? VII, 106. — præstabat fortuna humilis castas Latinas, VI, 287. — præstatur illis tempus agendi, XVI, 49.

Præter cineres atque ossa, VIII, 146.—nil ausæ conferre præter, etc. VII, 206.—*Conf.* VIII, 68; XII, 17; XIV, 97.

Præterea sanctum nil, III, 109. — *Conf.* III, 285; VI, 107; IX, 89, 145; X, 217, 300; XI, 70; XIII, 229; XVI, 26, 51.

Præterit aram, VI, 308.—Telamonem Ajax, XIV, 214. — prætereunte te patent fenestræ, III, 275. — præterita nocte, X, 235.

Prætexta non esset urbibus illis et trabeæ, etc., X, 35. — prætextam sumere hujus, X, 99.

Prætextatus adulter, I, 78. — prætextatum loripedem non rapuit Nero, X, 308.—prætextatæ fabulæ, I, 3. — prætextatos mores referunt Artaxata, II, 170.

Prætor olim nomen proprium fuit ducis, adeoque et consulis, X, 36. *N.* — lictorem impellat, III, 128. — vadimonia differt, III, 213. — præda (al. prædo) caballorum sedet similis triumpho, XI, 193. — Prætoris celsi (al. Celsi) ludis vendere funera sua non dubitant, VIII, 194. — improba quamvis gratia fallaci vicerit urna, XIII, 4. — lauti pulpita nulla sequare queas, XIV, 257. — Prætori da, I, 101. — non audeat excussos ostendere dentes, XVI, 10. — Prætorem curribus altis exstantem, X, 36 sq.— Prætoribus vendentis vocem, VI, 380.

Prætoria debent criminibus, I, 75. — ad prætoria regis magnus cliens sedet, X, 160. — Prætoria castra a Sejano constituta, VIII, 43; X, 95.

Pragmaticorum ex fœdere, VII, 123.

Prandet hæc inter nautas, VI, 101. — prandebat olim sibi quisque deus, XIII, 46. — prandente Medo epota flumina, X, 178.

Prava extortaque puella, VIII, 33. — pravis imitandis dociles, XIV, 41.

Precor, tolle, VI, 170. — parce, Pæan, VI, 172. — Precantes tangunt aram vel genua Deorum, XIV, 219.

Premit populum gregibus comitum, I, 46. — populus magno agmine lumbos, III, 244. — per forum juvenes longo assere Medos, VII, 132. — caput tot ordinibus, VI, 502. — pressit boletus præcordia senis, VI, 621. — calcibus anguem, I, 43. — premetur fluctu, XIV, 296. — quibus illa per somnum digitis! XIV, 221. — pressum in faciem panem digitis extendere, II, 107. — presso diu stridere molari, V, 160.

Pretiosa senectus, XIII, 214. — pretiosior factus adamas, VI, 157.

Pretium curæ est cognoscere, VI, 474. — operæ grande faciat, XII, 127. — operæ inde mihi nullum, IX, 28. — operæ grande est, ut possis, XIV, 281. — tunc par ingenio, VII, 96. — quod vocis? VII, 119. — sceleris tulit, XIII, 105. — pretio (al. pretium) hoc squamæ? IV, 25. — quanto metiris, quod, IX, 71. — cum pretio Romæ omnia, III, 184. — pretio majore paratur, V, 56. — ullo non vincitur, XIV, 145. — pretiis exiguis mutare dominos, VIII, 65. — obstantibus numquam animo, XI, 15.

Priamus, X, 256.

Priapi (al. Priapo) Mænades ululant, VI, 316. — Priapum, custodem vitis et horti, provocat, VI, 375. — Priapo vitreo bibit, II, 95.

Pridem; *vid.* Jampridem.

Primoribus occasio visa, XV, 40.

Primum indocti, II, 4. — respice, II, 44. — crescere jussi, VI, 371. — respicit hæc, VII, 141. — aliquid da, VIII, 68. — quam primum gustaverat, XIV, 85. — tractemus, XVI, 7.

Primus in æquore pulvis, VIII, 61. — majorum, VIII, 274. — properabat, IV, 75. — prima pecunia intulit peregrinos mores, VI, 298. — videt cometen, VI, 408. — animi bona mihi debes, VIII, 24. — quæ, aut ultima ponas? IX, 81. — fere vota et novissima divitiæ, X, 23. — luce egressa, XI, 184. — est hæc ultio, XIII, 2. — docet rectum sapientia, XIII, 189. — jurgia sonare, XV, 51. — gula senserit, XV, 90. — lanugo, XIII, 59. — legum securis, VIII, 268. — et recta senectus, III, 26. — pro nocte, VI, 204. — tectoria reponit VI, 467. — sententia, VI, 498. — primum ad lapidem, VI, 577. — primo limine, I, 95. — sole, II, 133. — morsu deprendere, IV, 142. — loco fige, V, 12. — murmure cæli exanimes, XIII, 224. — prima cum barba, VIII, 166. — a prima quæ volveris proxima, X, 126. — primi fabri, XV, 168. — mœchi, VI, 24. — primos ignes colligit janua, XIII, 146. — vagitus edere, VII, 195. — edere planctus, X, 261. — in primis curandum, VIII, 121.

Princeps Equitum, IV, 32. — gemma, XIII, 138. — Principis quod uxor, quæ non faciet? VI, 617. — secura senectus, X, 76. — sedentis in rupe Caprearum cum grege Chaldæo tutor, X, 93. — aures contingat, X, 341. — generosi hæ artes, VIII, 224. — principe citharœdo mimus nobilis haud mira res, VIII, 198.

Principium atque locos Celso dictare paratæ, VI, 245. — principio mundi, etc., XV, 148.

Prior ego adsum, I, 102. — ille me

signabit? III, 81. — salutat Albinam, III, 130. — unda nobis obstat, III, 244. — annuet virga, VIII, 153. — priori vitæ contrarius ire, IX, 21. — priorum libertas scribendi, I, 151. — finem legemque egressi, VI, 635.

Priscum illud acumen, IV, 102.

Prius tecum voluta animo, I, 168. —inspicit, I, 97. —non inde domum abeant, quam, XIV, 148. — quam, XIII, 38.

Privatus altum dormiret, I, 16. — adhuc Jupiter, XIII, 41. — privata domus quid fecerit, VI, 114. — privato nulli servire paratum Cæsaris armentum, XII, 107. — privatis focis majora, IV, 66.

Privigno datum venenum, VI, 134. — privignum occidere jam fas est, VI, 628.

Pro conjuge sellam clausam ostendens, I, 124. — cithara velare caput, VI, 391. — summis hæc sunt, VIII, 112. —totis legionibus, VIII, 255. — populo faciens, IX, 117. —me Fortuna rogatur, IX, 148. — cute deformis pellis, X, 192. —patre nulla coturnix cadet, XII, 98. — vita, XV, 108. — electro attonitus, XIV, 306. — prima nocte quod datur, VI, 204. —ratione voluntas, VI, 223. —libertate dubia, VII, 116; VIII, 262. — jucundis aptissima, X, 349. —reditu, XII, 94. — multis, XIV, 163.

Proavum tibi sumito, VIII, 134. — Proavorum atavi felices, III, 312. — proavis habitatæ silvæ, XV, 152.

Probat exitus, VII, 204. — probavit quo teste? X, 70. —vocem dignam templo, XIII, 205. —probatæ plausu puellæ, XI, 163.

Probitas laudatur et alget, I, 74.

Procedat Numa, III, 138. — procedere dicitur pompa Consulum et Catholicorum, VIII, 23. *V. L.*

Procerem agnosco, VIII, 26. — proceres pullati, III, 213. — vocantur in concilium, IV, 73. —quod non dant, dabit histrio, VII, 90. — exire jubentur, IV, 144. — o proceres! II, 121.

Processus summi via, I, 39.

Prochytam præpone Suburæ, III, 5.

Proclames quid non? II, 75.

Procne de Colchide, VI, 644.

Procudisse homini ferrum, XV, 165, 166.

Procul hinc, procul inde, XIV, 45. — extensus funis, XII, 5. — a tellure Antæum tenens, III, 89. — a signis, XVI, 17. — quis tam absit ab urbe, XVI, 25. — exagitata, II, 88.

Procula minor lectus, III, 203. — Procula et Pollita, II, 68.

Proculeius habet unciolam, I, 40. — quis erit nunc, VII, 94.

Procumbit axis, III, 257.

Prodest; *vid.* Prosit.

Prodiga femina, VI, 362. —Roma, VII, 138. — improbitas, X, 304.

Prodigio par senectus in nobilitate, IV, 97. — prodigia et mores Urbis damnante Canopo, VI, 84. — *Conf.* Monstrum.

Prodigiosa fides, XIII, 62.

Prodo: prodiderim tamquam, quidquid scio, IX, 97. — arcanum, IX, 115. — furem, XIII, 23. — prodita claustra portarum, VIII, 261.

Producit Fortuna ridens suos alumnos, VI, 609. — producat Achilles te Thersitæ similem, VIII, 271. — producere filiolam turpem, VI, 241. — testem, XVI, 32. — supercilium acu, II, 94. — pueros avaros, XIV, 228. — crimina ad patres, VIII, 266. — animas alimentis talibus, XV, 94. — ferrum incude, XV, 166. — exemplum, XV, 32. — flentem matrem, VII, 146.

Prœlia; vid. Prælia.

Profanæ, ite, II, 89.

Profert libera animi verba, IV, 91. — fines, XIV, 142. —caput, I, 126.

— protulit ætas ferrea omne crimen, VI, 23. — pedem, X, 30. — proferat quo astro se Venus, VI, 570. — hæc stans proferet, VII, 153.

Proficis nihil, XIII, 18.

Profundi imperium, XIII, 49.

Progenies matura, XIV, 84.

Progne; vid. Procne.

Prohibente, nec cogente, XI, 7.

Proles Teucrorum, VIII, 56. — prole cum tota exstinctus, XIII, 206.

Proludunt jurgia, V, 26.

Promere ferrum, XV, 73.

Prometheus magnus subitusque debetur patinæ, IV, 133.—primum hominem ex aqua vel luto, limo, argilla, formavit, VI, 13. *N.* — ignem donavit terris, XV, 85. — Titan luto finxit præcordia, XIV, 35.—Promethea ipsum ponas inter majores, VIII, 133.

Promittunt atrocem animum membra hispida, II, 12. — promisit diem Statius, VII, 84. — funus patris, III, 43. — fidibus quercum Capitolinam, VI, 388.—cristam galli Laribus, XIII, 233. — hecatomben, XII, 101. — promittente nil medico, XVI, 12. — promissus mihi sis conviva, XI, 60. — promissa deis animalia, XII, 2.

Promovimus arma, II, 160.

Promptus sermo, III, 74. — promptius expediam, X, 220.

Pronus adora, VI, 48. — proni Tiburis arx, III, 192. — pronum est agere, IX, 43. — tam pronum et facile est contemnere, XIII, 75. — prona et terram spectantia, XV, 147.

Proœmia rixæ, III, 288.

Prope nemo recumbat, IX, 106.

Properat hic, velut urgeat Auster, IV, 59. — ad fetus, XIV, 78. — rivus marmoribus, VI, 430. — ornari decentius optat et properat, VI, 488. — primus Pegasus, IV, 76. — proximus Acilius, IV, 94. — properabo fateri, III, 59. — propera stomachum laxare, IV, 67. — et exi, VI, 148.— properate citius argillam, IV, 134.— properare juvenem jubet illa, VI, 330. — properans avarus, XIV, 178.—refici, III, 319. — properantibus nobis obstat unda prior, III, 243. — properantur varie hæc inter pueros, III, 264.

Propinat quando Virro tibi, sumitque tuis contacta labellis pocula? V, 127.

Propinqui paupertatem levet, XIV, 236. — propinquo cuiquam de se sperare concedit, XIV, 6. — Nerone plenum fama illum nobis tradit, VIII, 72. — propinquas rudes instituit, I, 71. — propinquis nullis aconita miscuit, VIII, 219. — deductis longa gente, XIII, 207.

Propior hoc solo, quod, etc., VI, 510.—Proximus properabat Acilius, IV, 94. — urbi Hannibal, VI, 291.— ante diem caupo sciet, IX, 108. — proxima scrutante, V, 96. — quæ surgit sedes ovili, VI, 529. — quæ volveris a prima, Philippica, X, 126. — tempestas timetur, XIII, 228.

Proponimus illuc ire, III, 24. — quod modo proposui, VIII, 125. — proponere quis talem (piscem) aut emere auderet? IV, 46.

Propositum flectere, IX, 21. — grave quid profuit Hippolyto? X, 325. — propositi te pudet, V, 1.

Propria arbor, XIV, 80.

Propter convivia natum animal, I, 141. — quod, V, 19, 90.—quod cucurri, hoc fuerat, V, 76; VI, 104, 469; VIII, 41. — mille annos cedit uni Homero, VII, 39. — vitam vivendi perdere causas, VIII, 84.—me scriberis heres, IX, 87. — plurima, IX, 118. — quæ fas est, X, 55. — convivia pexi, XI, 150. — non própter vitam faciunt patrimonia quidam, etc., XII, 50, 51. — duo lintea ferro uritur, XIV, 22.—mille talenta temerarius, XIV, 274.

Prora velo suo cucurrit, XII, 69. — acuta subvexit canna Micipsarum

oleum, V, 89. — tarda per densa cadavera, X, 186.

Prorsus dignissima, VI, 250.

Proserpina Sicula, XIII, 50.

Proseucha in qua te quæro? III, 296. Vid. Not.

Prosit mihi vos (Musas) dixisse puellas, IV, 36. — prodest non illis Lyde, II, 141. — nec prodest, II, 142. — quid, longo sanguine censeri? VIII, 1. — profuit quid Hippolyto grave propositum? X, 324. — nihil misero, quod figebat, IV, 99.

Prospera quæ tanti? X, 97.—tempora, XII, 63. — castra, XVI, 2.

Prospiciunt viri, quid sit utile, VI, 350.

Prostat femina quo non templo? IX, 24. — prostitit nuda, VI, 123. — prostare ad circum jussæ puellæ, III, 65. — prostantis pupilli spoliator, I, 47.

Prostitui ad pulpita, VIII, 226.

Protegit solus urbem, VIII, 250.— causam magno discrimine, XI, 33. — armis civem, XV, 155.

Protenus ad censum, III, 140. — agerent inquisitores, IV, 48. — accipe, quod do, VII, 165. — ante meum, quidquid dolet, exue limen, XI, 188. — abreptus, XIII, 176. — illos imbuit vitiorum elementis, XIV, 123. — siccentur lacrymæ, XVI, 27.

Protogenes aliquis, III, 120.

Protulit; *vid.* Profert.

Provehit hunc labor, XVI, 57.

Provida Campania, X, 283.

Provincia victrix, ploras, I, 50.— tanti vendit agros, IV, 26. — instruit focum, V, 97. — exspectata si te accipiat rectorem, VIII, 87.

Provocat Laufella lenonum ancillas, VI, 321. — custodem vitis et horti, VI, 376. — unus patricios omnes opibus, I, 24.

Proximus; *vid.* Propior.

Prudens Veiento, IV, 113. — prudentissima gens adulandi, III, 86.

Prudentia si sit, X, 365; XIV, 315. — ejus monstrat, etc., X, 48.— rectoris, XII, 32.

Pruinis cedente autumno, IV, 56. — Geticis frigidior decocta V, 50.

Pruna et cottana, III, 83.

Prurigo moræ impatiens, VI, 327. — prurigine et scabie unius porci cadit totus grex, II, 80. *V. L.*

Prurit frictus ocelli angulus, VI, 578. — prurire ut incipiat Gaditana canoro choro, XI, 163.

Psaltria (Clodius) quæ penem majorem, etc., VI, 337.

Psecas infelix, VI, 491, 494.

Psilotro pili evulsi, IX, 15. *N.*

Pube pro Latina, VIII, 256.

Publicus servus tenet hanc (coronam triumphantis), X, 41. — adulter fiet, X, 312. — publica vena non est vati egregio, VII, 53. — sacra, VI, 335. — fulgura, VI, 587. — vota vicerunt, X, 284.

Pudet cœnare fictilibus, III, 168. — ni illas, III, 321. — te propositi, V, 1. — quem ducere ubera, XII, 8. — quem non alto per glaciem perone tegi, XIV, 185. — pudeat non monstrare dominum tabernæ, II, 42. — quod narrasse, XI, 202. — pudendis præferre facem incipit nobilitas, VIII, 139. — exemplis, VIII, 183.

Pudicitiæ veteris vestigia, VI, 14.— patriciæ et plebeiæ templa, VI, 308. — veterem Maura præterit aram, VI, 308 sq. — atque formæ rara est concordia, X, 298. — pudicitiam credo Saturno rege moratam in terris, etc., VI, 1 sq.

Pudicus ante filius non ab inguine tutus, III, 111. — sermo non est hic in vetula, VI, 193. — pudici capitis matrona, VI, 49. — pudicam ille tanti vocat, VI, 137.

Pudor nullus hic verbis, II, 110. — non obstabit, III, 60. — si est,

exeat, III, 154. — quum stimulos odio admovet, X, 329. — quis est umquam properantis avari? XIV, 178. — pudoris ingenui puer, XI, 154. — pudori animam præferre, VIII, 83.— pudorem jam habeat Roma, II, 39.— ridiculum ex urbe effugientem pauci morantur, XI, 55. — quem præstare potest mulier galeata? VI, 252. — paupertatis nulla habet, VI, 357. — contra pudorem, fortunam armati, XVI, 34.

Puella, ut virgo et nympha, quæ in flore ætatis est, etsi jam nupta, II, 59. *N.*; IX, 74. *N.* — ocreas vendente, tu felix, VI, 258. — puellæ multa vivus dedit, II, 59. — minor censu quis gener placuit? III, 160.— Pierides, narrate: prosit mihi vos dixisse puellas, IV, 35.—quænam est hic culpa? VI, 494.—venatricis per calamos, XIII, 80.—visæ amore numquam flagrabat, cæcus, IV, 114.—probatæ plausu, XI, 164.—cultæ assedisse decet hos juvenes, XI, 200.—omnes hoc discunt ante alpha et beta, XIV, 209. — lenonum procul hinc, XIV, 45. — puella flava, cui det mandata, VI, 354. — puellam pravam extortamque Europen vocamus, VIII, 33. — fugientem sæpe amplexu rapui, IX, 74. —puellas nudas maribus ostendit Pyrrha, I, 84. — ad Circum prostare jussas vexit, III, 65. — suas jam dimittente lenone, VI, 127. — dum poscimus, IX, 128. — puellis dones ista, VI, 191. — formam optat anxia mater, X, 289.—Puellæ speratæ, pactæ, sponsæ, VI, 25. *N.*

Puellares capilli, XV, 137.

Puer Automedon lora tenebat, I, 61. — Iliacus nondum ad cyathos, XIII, 43. — incultus, XI, 146 sq. — ingenui vultus ingenuique pudoris, etc., XI, 154 sq. — tot millibus emptus, V, 61. —si Virgilio deesset sq., VII, 69. — unicus appellat, IX, 64. — dicat quem venisse, quot nuntiet horas, X, 216.—barbato cuicumque adsurrexerat, XIII, 56. — scribe, vigila, etc., XIV, 192. — intra quæ limina est, XIV, 45. — pueri secreta, VI, 404. — nec credunt, II, 152. — lenonum, III, 156. —nil faciunt, VI, 173. — exta interdum rimabitur, VI, 552. — Junonis avem laudant, VII, 32. — quot stabant, VII, 226. — adsint cum tabula, et ponatur calculus, IX, 41. — Braccatorum, VIII, 234.— qui, qualisque futura sit uxor, illis notum, X, 353. — ite, XII, 83. — o pueri, vivite contenti casulis et collibus istis, XIV, 180. — puero percussum mare, I, 54. — si contigit Etruscum aurum, V, 164. — quid conferre potest plus natura, etc., X, 302.—dictem coram aliis pultes, sed in aure placentas, XI, 59. — bimembri hoc monstrum comparo, XIII, 65. —maxima debetur reverentia: si quid Turpe paras, ne tu pueri contempseris annos, etc., XIV, 47 sq. — Puerum te putabas et tenerum, etc., IX, 46.— quum septimus annus transierit, cupiet lauto cœnare paratu, XIV, 11 sq. — puerorum institutio quolibet tormento gravior, VII, 152 sq. — tot manus observare non est leve, VII, 240. — scapulis et pedibus quid dicam Aquilone Decembri, IX, 68.—pueris si mora longior Urbem indulsit, II, 168.— hoc prætulit patriæque, etc., VI, 111. — ut placeas et declamatio fias, X, 167. — formam optat mater, X, 289. — imponet vittas, XII, 117. — quæ monstrant ipsi traduntque parentes, XIV, 3. — salientibus vexare uterum, VI, 599. — repentibus assæ (al. poscentibus assem) hoc monstrant vetulæ, XIV, 208. — meis aconita paravi, VI, 639. — veniam indulge, VIII, 167. — pueros tres in gremium patris fundat simul, V, 141. — inter hæc varie properantur, III, 264. —

omnes, ergastula tota poscit maritum, VI, 151. — odit, VI, 272. — empturus Medos, VII, 133.—raptos ad velaria laudare, IV, 122. — avaros producit lævo monitu, XIV, 228. —lautorum quanti doceat Pollio, VII, 177. — *Conf.* Filius et Infans.

Pueriles acies, XV, 59.

Puerpera vix ulla jacet aurato lecto, VI, 594. — Puerperæ foribus appensæ coronæ, IX, 85. *N.*

Pugillares testiculi, XI, 156.

Pugna fervet commissa lagena, V, 29. — pugnam instaurare infestis sagittis, XV, 74. — omnem Titanida inter majores ponas, VIII, 132. — ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra, VII, 173. — pugnas Cilicis et ictus laudabat, IV, 121.

Pugnacis Anci census, V, 57.

Pugnamus lenta arena fori, XVI, 47. — pugnare cum Gràccho jussus secutor, VIII, 201, 210. — pugnanti Gorgone Maura, XII, 4.

Pugnos oculorum sanguine plenos aspiceres, XV, 58. — qui vidit, audeat dicere, vidi, XVI, 30. — pugnis concisus, III, 300. — cædere pectus, XIII, 127.

Pulcher et acer, VII, 190.—pulchra Latona, X, 292. — et candida cervix præbenda gladio, X, 345. —pulchrum te putabas, IX, 47. — quidquid et conspicuum, IV, 54. — pulchro ordine rerum distinguitur dies, I, 127. — labori reddit sua dona, XVI, 57. — pulchris et latis de tot orbibus, I, 137. — pulchrior ille hoc, atque ille alio, X, 196. — pulcherrima dictu, XI, 56. — etiam præcipitare volens, XII, 38.—quæque corpora, XII, 116.

Pulchritudo obnoxia, X, 289 sqq.

Pullæ urbes, X, 284.

Pullati proceres, III, 213.

Pullulet nummus, VI, 363.

Pullus hirundinis, X, 231. — pulli tremuli frons, VI, 616. — nos viles nati infelicibus ovis, XIII, 142. — pullorum pectora rimabitur haruspex, VI, 551. — pullos ciconia nutrit, XIV, 74.

Pulmentaria condit, VII, 185.

Pulmo arderet Falerno, IV, 138.—pulmonem agitare risu, X, 33.—pulmone columbæ tractato, VI, 549. — tenui rubetæ nunc res agitur, VI, 659.

Pulpita pascunt vatem, VII, 93. — longa figamus per angustos vicos, VI, 78. — ad peregrina cantu fœdo prostitui, VIII, 225. — pone hinc, et inde finge gladios, VIII, 195.—nulla prætoris lauti æquare queas huic voluptati, XIV, 257. — ad pulpita tandem redit notum exodium, III, 174.

Puls mea annua, XVI, 39.—pultes dictem coram aliis puero, XI, 58. — pultibus ollæ fumabant, XIV, 171.

Pulsas ubi tu, ego vapulo tantum, III, 289. — pulsat eam sextus et sexagesimus annus, VI, 193. — pulsare solea nates, VI, 612. — togatus non audeat te, XVI, 8. — tintinnabula, VI, 442. — terram cuspide, II, 130. — pulsantis cymbala legatus fiet amici, IX, 62. — pulsetur etsi, dissimulet, XVI, 9. — pulsatus rogat III, 300. — pulsandum caput præbebis, V, 171.

Pulvinar, VI, 132.

Pulvino de equestri, III, 154.

Pulvis in æquore primus equi hujus, VIII, 61.—in pulvere Cannarum victis consulibus, XI, 198. — tenui sulcos ducimus, VII, 48. — circi sublimis prætor, X, 37.

Pumice Catinensi lumbum attritus, VIII, 16. — levis inimicus res mortifera est, IX, 95.

Punica prælia passis, XIV, 161.

Punire quod liceat tunica molesta, VIII, 235.—cunctos nocentes, XIII, 101. — hæc volenti datur calceus, XVI, 13. — taurea crimen, VI, 492.

Pupilli prostantis spoliator, I, 47.

— vos moneo, VI, 629. — pupillum ad jura vocantem circumscriptorem dicens, XV, 135. — pupillos quot circumscripserit Hirrus, X, 223.

Puppis alternum latus evertentibus undis, XII, 31. — per puppem errat, VI, 102. — puppe trunca magister petit interiora, XII, 79. — Corycia semper moraris, XIV, 267.

Purpura major (al. majus) quid confert optandum? I, 106. — stlataria filo Tyrio spondet, VII, 134. — vendit caussidicum, VII, 135. — ardens quos vestit, XI, 155. — peregrina ignotaque nobis ad scelus atque nefas, quæcumque est, ducit, XIV, 188.

Purpureus scurra, IV, 31. — purpuream vestem fundite, XII, 39.

Purum argentum, IX, 141; X, 19.

Pusilli causidici sanguine, X, 121. — pusillos homines atque malos terra nunc educat, XV, 70. — pusillæ ceræ, XIV, 29.

Pusio tecum dormit, VI, 34, 35.

Putas nonne melius illud? VI, 34. — si exspectanda præsidia, VII, 22. — secretum divitis ullum esse, IX, 103. — quid sentire omnes? XIII, 5. — quæ acquirenda, XIV, 223. — captum te, V, 162.—putat se formosum, VI, 185.—nil turpe, VI, 457.— esse Deos, XIII, 91. — constare eadem materia, XIV, 17. — egregium artificem, XIV, 115.—facienda quædam, XV, 108. — putant hæc saxa Deorum et tela, XIII, 232. — nec distare humana carne suillam, XIV, 98.—nulla exempla beati pauperis esse, XIV, 121.—putat se nil tibi debere, III, 51.—summa bona, V, 2.—putabas te pulchrum, IX, 47. — hæc tu secreta, X, 337. — putabat omnia tractanda inermi justitia, IV, 80. — putabant non turpe, VII, 5. — putavit populum Phæaca tam vacui capitis, XV, 23.—non turpe, VI, 390.— longum tardumque, XV, 82. — cur putes hos evasisse? XIII, 193. — quid illum esse? III, 75. — quid fieri non posse? VI, 41. — quidnam suadendum? X, 330. — putet fas esse, I, 58. — numen esse, XIII, 36. — quis putet muta animalia generosa, nisi fortia? VIII, 57. — quales putemus epulas glutisse Endoperatorem ipsum? IV, 28. — putares majora monstra, si, etc., II, 122. — nullum conferri posse putaret, XII, 21. — putaris quidquid melius leviusque, X, 344. — puta tu vera, II, 153. — hoc ipsum defecisse, V, 7.

Putere videntur, XI, 121.

Puteus brevis nec reste movendus diffunditur in plantas, III, 226. — puteum servare jubet Cleanthas, II, 7.

Putri cum siluro, XIV, 132.—putres vomicæ, XIII, 95.

Pygargus et aper, XI, 138.

Pygismate; *vid.* Pytismate.

Pygmæus bellator, XIII, 168 sq.— Pygmæa virgine brevior, VI, 506.

Pylades quis tam, molem aggeris ultra ut veniat, XVI, 26. — Pylades et Bathyllus pantomimi, VI, 63. *N.*

Pylius rex, X, 246 sqq.

Pyrenæum transilit, X, 151.

Pyreusmate; *vid.* Pytismate.

Pyrrha maribus nudas ostendit puellas, I, 84.—a Pyrrha quamquam omnia syrmata volvas, XV, 30.

Pyrrhus immanis, XIV, 162. — Pyrrho, regi Molosso, parere solebant elephanti, XII, 108.

Pyrum Signinum Syriumque adsunt, XI, 73.

Pythagoras, XV, 173.

Pythagoreis centum epulum dare, III, 229.

Pythia vates, XIII, 199 sq.

Pytismate lubricat orbem, XI, 173.

Pyxide condita, II, 141.—vel gladio parti nummi, XIII, 25.

Qua; *vid.* Qui et Quis.

Quadra aliena vivere, V, 2.

Quadrans tibi si nullus in umbra ostendatur, VII, 8. — quadrante lavari, VI, 447. — quadrantes centum lectica petit, I, 121.

Quadrijuges alti, VII, 126.

Quadringenta parant tabernæ quinque, I, 106. — sestertia dedit Gracchus dotem cornicini, II, 117. — tibi si quis deus aut similis diis donaret! V, 132. — fac tertia, XIV, 326. — quadringentis nummis condire gulosum fictile, XI, 19.

Quadrivio medio ceras implere, I, 64.

Quæ, Quæcumque, Quænam, Quæque; *vid.* Quis, Quicumque, Quidam, Quinam, Quisque.

Quæro an deceant, II, 76. — te in qua proseucha? III, 296. — quæris quid? nubit amicus, II, 134. — quid ultra, etc., V, 19. — quærit sibi materiam ducis indulgentia, VII, 21. — sibi alium asellum, IX, 92. — ab omni, quisquis adest, X, 253. — nemo, unde habeas, sed oportet habere, XIV, 207. — quærunt per omnia gustus elementa, XI, 14. — eadem animalia sumptis pennis, XIV, 76. — quærebat, quæ numinis esset mens, XIII, 202. — quæras si nomina morborum, X, 219. — conjugium, XI, 29. — ne quæras scelere in tanto, XV, 89. — quærat qui te per compita, non deerit, IX, 112. — jampridem caput hoc ventosa cucurbita, XIV, 58. — quæramus panem aratro, XIV, 181. — quære legatum in magna popina, VIII, 172. — ocius Archigenem, XIV, 252. — quærendi decoris cura, VI, 501. — quæritur illi uxor, VI, 46. — aquarius, VI, 333. — quæsitus multum Hylas, I, 164. — quæsitum omni ex crimine lucrum, XIII, 25. — ad fontem, XIV, 104. — quæsita per humum saxa, XV, 63.

Quæso, dic mihi, VI, 393. — vivat, XII, 128.

Quæstio ultima fiet de moribus, III, 141. — ubi summa, VII, 156.

Qualis erat adulter, II, 29. — Erinnys, VII, 68. — facundia, mores ejus erant, IV, 82. — cœna tamen, V, 24. — facies et quali digna tabella! X, 157. — rediit! X, 179, 185. — futura sit uxor, X, 353. — testudo nataret, XI, 94. — domus atque supellex, tales cibi, XI, 99. — quale facit, II, 57. — vinum bibebant, V, 36. — decus rerum, VI, 255. — qualem Cereris vult esse sacerdos, XV, 141. — Claudius edit, V, 147. — nequeo monstrare, VII, 56. — (vultus) habebat, IX, 3. — præstabat, IX, 13. — ipsa habuit faciem, X, 293. — mimum agit, XIII, 111. — quales (versus), I, 80. — extollit Fortuna, III, 39. — epulas ipsum glutisse putemus, IV, 28. — tales rugæ Quales, etc., X, 194. — fuerant in vitibus, servatæ uvæ, XI, 72. — et Turnus et Ajax, XV, 65. — esse decet, XI, 155. — poma qualia Phæacum autumnus habebat, V, 151. — demens Ægyptus portenta colat, XV, 1.

Qualemcumque potest facit indignatio versum, I, 80. — qualiacumque voles somnia, VI, 547. — unguenta, XV, 49.

Qualibet ex re, XIV, 205.

Quam timeo ne, etc., X, 84. — *Conf.* I, 7; III, 23; IV, 26; V, 57, 80; VII, 13; VIII, 53; IX, 38, 46, 73; XI, 3, 50; XVI, 5, 22, 33.

Quamquam, II, 4; IV, 79; VI, 88, 199; VII, 15; X, 34; XI, 205; XII, 25; XIII, 102, 241; XV, 160.

Quamvis natus ad Euphratem, I, 103. — metuam, V, 5. — *Conf.* III, 1, 61, 282; IV, 104; V, 15; VI, 93; IX, 35; XIII, 3, 13, 207; XVI, 56.

Quando uberior vitiorum copia? quando major avaritiæ patuit sinus?

I, 87. — artibus honestis nullus in Urbe locus, III, 21 sq. — in consilio est Ædilibus pauper? III, 162. — si, III, 173; V, 40; XII, 23. — ad te pervenit ille, quando adest, etc., V, 62. — omne peractum est, V, 93. — propinat Virro tibi? V, 127. — ad me venient Dii? XIII, 102. — ego figam aliquid, quo vita mihi sit tuta, IX, 139. — ego pauper ero, hæc sufficiunt, IX, 147. — licebit, XI, 182. — *Conf.* I, 88; VI, 267, 464, 566; VII, 146; XII, 55; XIII, 241; XV, 160, etc.

Quandoque fœdius aliquid audebis, II, 82. — præbebis caput pulsandum, V, 172. — si fecerit, etc. XIV, 51.

Quandoquidem inter nos sanctissima divitiarum majestas, I, 112. — data sunt, X, 146. — claudenda est, etc., XIII, 129.

Quantalibet gloria quid erit, si gloria tantum est? VII, 81.

Quanticumque domus, veniet, qui, etc., VII, 184.

Quantula nostra voluptas! VI, 254. — sint hominum corpuscula, mors sola fatetur, X, 173. — quantulum in hoc, VI, 151.

Quantulacumque adeo est occasio, XIII, 183.

Quantumvis Euganea mollior agna, VIII, 15.

Quantus, homuncio, fieres ex nihilo, V, 133. — torrens, VI, 318. — ardor, VI, 317. — Virronis amicus, V, 134. — amor patriæ, XIV, 239. — quanta prælia, I, 91. — gula, I, 140. — præmia, VIII, 92, 118. — ira, I, 45. — umbra, IV, 6. — voce, XIII, 16. — sedeat poplitibus, VI, 262. — quantum erat donare, IX, 59. — distet, XI, 26. — addat sportula, I, 118. — accipiunt, III, 132. — jussit, VI, 37. — daret, VII, 104. — licet, VII, 124. — meruit, VII, 216. — Leucade, quantum Octavius, VIII, 242. — Laufella bibebat, IX, 117. — de legibus queratur, X, 251. — rapuit Nero, XII, 129. — Gradivus Homericus, XIII, 113. — pecunia crescit, XIV, 139. — populus Romanus arabat, XIV, 160. — tantum delinquere quantum permittas, XIV, 233. — dilexit Thebas, XIV, 239. — in quantum sitis poscit... quantum Epicure tibi suffecit... quantum Socratici ceperunt, XIV, 318, 319, 320. — quantum ipse notavi, XV, 45. — quisque sua nummorum servat in arca, tantum habet et fidei, III, 143. — vix redolent duo funera, IV, 109. — vis, stipulare, VII, 165. — quanti vendant, VIII, 192. — gaudia constent, VI 365. — subsellia, VII, 45. — doceat, VII, 176. — tenebras conducis, III, 225. — una venefica constat, VI, 626. — quanto sublimior, XI, 24. — *Conf.* III, 18, 249, 271; V, 67; VI, 262; VIII, 140; IX, 70; X, 14, 40; XIII, 32; XIV, 258, 312. — quantas jaculetur Monychus ornos, I, 11. — quantis porticibus, IV, 5.. — malis longa senectus, X, 190.

Quare Cæsennia optima, VI, 136. — nec est, quare perdas, VI, 202. — altior hic cincinnus? VI, 492. — scire velim, quare, etc., IX, 1.

Quarta dies, IX, 17.

Quartanam jam sperantibus ægris, IV, 57.

Quasi fortuita, XIII, 225. — ipse ædes suas incenderit, III, 222.

Quasillaria, VI, 476. *N.*

Quassas galeam, II, 130. — quassatum calicem siccabis, V, 48.

Quatenus seu quatinus, XII, 102.

Quater egisti, VII, 122.

Quatit hostia funem, XII, 5. — quatiente animo flagellum, XIII, 195. — quatiere risu, XIII, 171.

Quatuor infantes ludebant casa, XIV, 168. — digitis a morte remotus, XII, 59. — nasorum calicem sicca-

bis, V, 47. — annis præcedere tam venerabile erat, XIII, 58.

Quatuordecim ordines equitum, III, 154, 155; XIV, 324 sq.

Queas æquare nulla theatra, etc., XIV, 257. — queat nec sufferre pondera gemmæ, I, 29. — nemo patriam monstrare parentis, VIII, 45. — qui ferre quoscumque labores, X, 359. — quis numerare? XVI, 1.

Quercus veteris fastidia, XIV, 184. — quercum Capitolinam sperare fidibus, VI, 387.

Querela simili plena fora, XIII, 135. — querelæ justæ causa defertur, XVI, 19. — querelas nostras fige intra te, IX, 94.

Quereris nec patri, II, 131. — intercepta decem sestertia fraude, XIII, 71. — queritur, quod parcas, VI, 36. — querebar modo, vobis non eadem vina poni, V, 51. — queratur tantum de legibus ipse fatorum, X, 251. — querentes de seditione Gracchos quis ferat? II, 24.

Qui sis, XI, 33. — casus impulit hos? XV, 119. — tu gallinæ filius albæ? XIII, 141. — quo effigies tot bellatorum? VIII, 9. — *Conf.* VIII, 141, 143 sq.; XIV, 135; XV, 61. — Quem et quorum pro quam et quarum, XIV, 231, 241. *N.* — Quis pro queis scribendum, III, 31. *V. L.* — *Conf.* I, 37, 43, 59, 67, 111, 156, 158, 161; II, 3, 17, 19, 30, 84, 125, 152; III, 30, 52, 53; V, 41; VI, 12, 35; VIII, 189, 190; IX, 7, 121, 146; XII, 9; XIII, 16, 21; XIV, 7; XVI, 30. — quæ, I, 69, 140; II, 38; III, 45; VI, 73, etc. — quod, I, 35, 104, etc. — cujus, I, 131, 153, etc. — cui, I, 166; III, 49, etc. — quem, I, 20, 35, etc. — quam, XI, 87; XII, 27, etc. — quo, I, 25; II, 22, etc. — qua, I, 156; III, 90, etc. — quorum, I, 171; III, 14, etc. — quarum, VI, 51, 259, etc. — quibus, I, 119; III, 66, etc. — quos, I, 38; II, 115, etc. — quas, I, 9, etc., etc.

Quia sunt tædia, XI, 207. — tu gallinæ filius albæ, XIII, 141.

Quicumque adspexit Deus, ridet et odit, XV, 71. — nectit, nemo cogetur, VII, 18. — quæcumque legerat, hæc eadem, etc., VII, 152. — est, purpura ducit ad scelus, XIV, 188. — altaria tangunt, XIII, 89. — pictura, VI, 341. — quodcumque liberet, I, 152. — est, VII, 217. — committitur, XIII, 1. — argenti superest, VI, 355. — volet, XIII, 92. — tradidit Moses, XIV, 102. — quemcumque parentem sic possem affari, XIV, 210. — quocumque in fornice nati, III, 156. — loco et recessu, III, 230. — in trivio, cuicumque est obvia, narrat, VI, 412. — alio de sanguine, VIII, 27. — barbato non assurrexerat, XIII, 56. — venit de gramine, VIII, 60. — de libro voles proavum tibi sumito, VIII, 134. — in populo et sub axe, XIV, 42. — modo crescunt patrimonia, XIV, 117. — vocarit spes lucri, XIV, 277. — quoscumque labores ferre queat, X, 359. — quascumque pœnas debet iratis maritis, X, 312.

Quidam expavere frigus famemque, VI, 361. — non propter vitam faciunt patrimonia, etc., XII, 50. — sortiti metuentem sabbata patrem, XIV, 96. — labitur, XV, 77. — quædam parva quidem, sed non toleranda maritis, VI, 185. — de numero Lamiarum, VI, 385. — ex libris non intelligat, VI, 451. — cum prima resecentur crimina barba, VIII, 166. — sunt vitiorum elementa, XIV, 123. — pro vita facienda putat, non omnia, XV, 107. — cujusdam, VI, 55; VIII, 31. — cuidam respondit, XIII, 199. — quemdam ex illis non tulit Laronia, II, 36. — præcipitat subjecta potentia magnæ invidiæ, X, 56. — quos-

dam mœchos et mugilis intrat, X, 317. — facit, VI, 409. — quibusdam somnum rixa facit, III, 281. — bilem aut risum fortasse moverat, XV, 15.

Quidem, II, 11; VI, 153, 184; VIII, 148; XI, 7; XII, 26; XIII, 19; XV, 25.

Quiescit, noli vexare, I, 126. — quiescunt jam membra, XIII, 218.

Quin ipsa manubria ossea, XI, 133. — ducatur, mora nulla, XII, 112.

Quingenta bis dedit, VI, 137.

Quinquatribus optat, X, 115.

Quinque tabernæ quadringenta parant, I, 105. — per autumnos octo fiunt mariti, VI, 230. — lagenæ, VII, 121. — sestertia numera omnibus in rebus, IX, 41.—diebus continuis hoc facere non possis, XI, 206.

Quintilianus ut ametur, an exspectas? VI, 75. — orator maximus, felix et pulcher et acer et sapiens et nobilis, bene cantans et forte consul, VII, 189 sq. — Quintiliane, dic aliquem hic colorem, VI, 280.

Quintillæ quod donet, VII, 75.

Quippe indignatur, V, 64. — aliter tunc vivebant, VI, 11.—hæc merces lautissima, VII, 175. — vincis, VIII, 54. — ille Deis auctoribus erat ultor, VIII, 216. — tenet, X, 41. — ferox vitulus, XII, 7. — rari boni, XIII, 26. — minuti est animi ultio, XIII, 189. — his crescunt patrimonia fabris, XIV, 116.—illa inventrix, etc., XV, 116.

Quirini in valle peragendum officium, etc., II, 133. — trabeam et diadema meruit, VIII, 259. — Quirine, rusticus tuus sumit trechedipna, III, 67. — Quirinos geminos sub rupe ostendere, XI, 105.

Quiritem ima plebe facundum invenies, VIII, 47. — Quirites, non possum ferre Græcam urbem, III, 60. — tenues agmine facto debuerant olim migrasse, III, 163. — da niveos ad frena, X, 45. — domitos ad sua deduxit flagra (Cæsar), X, 109.

Quis urbis tam patiens? I, 30. — nescit, VI, 247; XVI, 1. — tam perditus? VIII, 211. — *Conf.* I, 94; II, 6, 8, 24, 25; III, 259; V, 158, 163; VI, 220, 342, 404, 405; VIII, 6; XI, 21, 38; XII, 28, 48; XV, 25, 26, 30. —qua indignatio ne desit, V, 120.— qua sulfura et præsidia, II, 157; VII, 22.—si qua est nubilis, XII, 118.— quid agant venti, I, 9. — exspectant? II, 114. — quæris? nubit amicus, II, 134.—fieri non posse putes, si, etc., VI, 41. — tibi cum vultu tali? IX, 3. —tale quid excusat, XV, 115.—quid sis, XI, 33. — agam, et quid, oro, dicam, IX, 67. — agas, quum, etc., III, 291; IV, 14.—facias, VIII, 179. — erit nisi ludus, VIII, 199.—refert? I, 154; IV, 5; X, 213; XI, 180. — superest, III, 259. — ultra, V, 18; VI, 191. — *Conf.* I, 45, 48, 52, 106, 119, 154, 170; II, 65, 153, 154, 155, 159, 166; III, 6, 41; V, 104, 114, 402, 403; VII, 199; VIII, 1, 90, 93; IX, 68; X, 4, 5, 108; XI, 2, 13, etc. — quidni cupias, X, 95. — quid quod et antiquis uxor de moribus illi quæritur, VI, 45. — *Conf.* III, 86, 147; X, 208. — quid, si, etc., VIII, 183; X, 36. — qui pueri qualisque futura sit uxor, X, 353.

Quisnam delator? X, 69. — hominum, XIII, 243; XV, 103. — quænam est hic culpa puellæ? VI, 494.— quidnam censes? IV, 130. — suadendum esse putes, elige, X, 329.

Quisquam sic exhorruit, VIII, 196. —quid inveniet sublimius, VIII, 231. —Deorum vellet, X, 184.—non erit, XI, 148. — quidquam si credis Homero, X, 246. — quemquam occidere nolunt, X, 96. — nec amet, nec ametur ab ullo, XII, 130.—esse Deorum, XIII, 249.

Quisque accipiat, I, 41. — Deus,

XIII, 46. — quæque concumbat, VI, 406. — aptissima, X, 349. — pulcherrima, XII, 116, etc., etc.

Quisquis erit bonus, VI, 211. — primus fuit majorum tuorum, VIII, 274. — colit Minervam, X, 116. — adest socius, X, 254. — præcepit, XIV, 227. — quidquid agunt homines, I, 85.—conspicuum est, IV, 54. — Indi hunc mittitis, VI, 466. — subiti et magni discriminis instat, VI, 520. — dixerit, VI, 553. — erit, VI, 598. — porrexerit, VI, 632. — dicitur, VI, 643. — reliquit Natta, VIII, 95. — scio, IX, 97. — petebas, IX, 114. — melius putaris, X, 344. — dolet, XI, 188.—frangitur, XI, 189. — habent, XIII, 83.—cogebat furor, XV, 99. — id est, VII, 162. — Græcia mendax audet in historia, X, 174, etc., etc.

Quivis: cuivis rigidi censura cachinni facilis, X, 31. — quemvis hominem attulit, III, 75.

Quo effigies tot bellatorum, si, etc., VIII, 9. — *Conf.* VIII, 142; XIV, 135; XV, 61.

Quod (conjunctio), III, 2; V, 12; VI, 34, 36; X, 28; XIII, 2; XV, etc.

Quominus imposito clunem submittat asello, VI, 334.

Quondam hi cornicines, etc., III, 34. — sub regibus viderent uno contentam carcere Romam, III, 313.—succinctus papyro, IV, 24. — præstabat castas humilis fortuna Latinas, VI, 288. — terga suis moris erat festis servare diebus, XI, 83.—hoc indigenæ vivebant more, XIII, 38. — haud impunitum fore respondit Pythia vates, XIII, 200.

Quoniam cœpit Græcorum mentio, III, 114. — Delphis oracula cessant, VI, 555.—dociles imitandis turpibus omnes sumus, XIV, 40.

Quot, III, 141, 274; IV, 7; VI, 406; VII, 226, 235, 236; X, 147, 216, 220, 221, 222, 223, 224, 225; XIII, 26; XIV, 151.

Quota portio, III, 61. — pars scelerum hæc, XIII, 157.

Quoties infremuit, I, 165.—voluit Fortuna jocari, III, 40. — *Conf.* II, 2, 156; III, 270, 306, 318; V, 28, 145; VI, 67, 180, 194, 535, 647; VII, 179; IX, 51, 111; X, 29; XIV, 21.

Quum (conjunctio), I, 17, 22, 24, 26, 58; II, 9; III, 38, 93, etc.

Rabidam facturus orexim, VI, 428. — rabida tigris, XV, 163.

Rabie jecur incendente, VI, 648.— ventorum cadat, XIII, 225. — sævit vulgus, XV, 126.

Radere guttur jam cœperat, VI, 105.—femur inaurati Herculis, XIII, 151. — tubera, V, 116; XIV, 7. — raso vertice caput pulsandum præbebis, V, 171. — vertice gaudent garrula securi narrare pericula nautæ, XII, 81. — rasa galbana, II, 97.

Radiat Germanicus scripto auro, VI, 205.—radiant testudine tota densi sardonyches, VI, 381.

Radios solis jurat, XIII, 78.

Ramex: cum ramice jacet exiguus nervus, X, 205.

Ramnenses: vid. Remenses.

Ramus olivæ Pisææ esuriens, XIII, 99. — ramos adhuc virides in limine linquit, VI, 228. — longos erexit janua, XII, 91.

Ranarum viscera inspicere, III, 44. — ranæ in gurgite (Stygio) nigræ, II, 150.

Rancidius quid, VI, 185.

Rancidula opsonia, XI, 135.

Rapit vicinos humiles, VI, 414. — testiculos Heliodorus, VI, 373. —

præcipitem ambitio atque libido, VIII, 135. — rapui sæpe amplexu fugientem puellam, IX, 75. — rapuit non prætextatum Nero loripedem, X, 308. — quantum Nero, XII, 129.—rapiat cœnatio algentem solem, VII, 183.—rapiens cuncta ignis, XIV, 245. — rapturus de nobilitate, quod superest, I, 34. — raptura nummos Celæno, VIII, 130. — rapitur exstinguendus, X, 332.—carpento, VIII, 147. — te contempto metisque relictis, XIV, 232.—raptus per aera Pygmæus, XIII, 169. — rapta abolla properabat, IV, 76. — testa secuit genitalia, VI, 514. — raptum Achillem luget Peleus, X, 256. — ignem de summa cæli parte donavit terris Prometheus, XV, 85.—rapti ad velaria pueri, IV, 122. — rapienda turbæ sportula, I, 96. — occasio, XV, 39.

Raptore relicto, VII, 168.

Rarus sermo illis, II, 14. — civis, VIII, 27. — ferme sensus communis in illa fortuna, VIII, 73. — venit in cœnacula miles, X, 18. — rara avis in terris mulier casta, VI, 165. — in tenui facundia panno, VII, 145.—jugo victoria sedit, VIII, 63. — crate pendentia terga suis, XI, 82. — non videmus, quæ pateris, XIII, 8. — merces, quæ cognitione tribuni non egeat, VII, 228. — est concordia formæ atque pudicitiæ, X, 297. — rarum ac memorabile magni gutturis exemplum, II, 113. — quamvis, tamen imputat, V, 15. — rari summique boni hujus nulla voluptas, VI, 179. —quippe boni, XIII, 26. — raræ sine Mentore mensæ, VIII, 104.—rarior albo corvo, VII, 202. — rarior usus commendat voluptates, XI, 208.

Rastra assueti coquere, XV, 166.

Rate mersa naufragus, XIV, 301. — rates mille, XII, 122.

Ratio est ulterior, IV, 20. — una potens, XIV, 39. — pericli si justa est et honesta, VI, 95. — studiorum et spes in Cæsare tantum, VII, 1. — rationem si admittitis, I, 21.—ratione loquendi et lege servata, VI, 453. — quid timemus aut cupimus? X, 4. — pro ratione sit voluntas, VI, 223. — rationibus quantum addat sportula, I, 118. — gravis est, VI, 511.

Raucus defert in balnea testiculos, XI, 156. — rauca cohors (Gallorum), VI, 515. — rauco circo, VIII, 59. — rauci Codri vexatus Theseide, I, 2.

Ravola deprensus tristis, IX, 4.

Recedit latus clivo pendente, VI, 650. — recessit nondum satiata, VI, 130. — ad Superos Astræa, VI, 19. — recedas tacitus, III, 297.

Recens linum, III, 151. — recentis odoris mala, XI, 74. — recentem prædam servabat hyems, IV, 58.—recenti historia res memoranda, II, 102. — cælo vivere, VI, 11. — luto spargat jumenta, VII, 180. — de scelere, XIII, 5. — recentes rumores, VI, 408.

Recepit ruborem, XIII, 241.

Recessu quocumque, III, 230.

Rechedipna, III, 67. *V. L.*

Recidit illuc, ut, etc., XII, 54.

Recidivus nummus velut exhausta pullulet arca, VI, 363.

Recitat folium Sibyllæ, VIII, 126. — togatas et elegos, I, 3. — si recites dulcedine famæ succensus, VII, 40. — recitantes Augusto mense poetæ, III, 9.

Recitationes poetarum, etc., I, 1 seq., 12 seq.; III, 9; VII, 40.

Recondita aulæa, VI, 67.

Recte vivendum, IX, 118.

Rectoris cani prudentia, XII, 33. — rectorem si te accipiat provincia, VIII, 88. — rectore nullo mundum moveri credant, XIII, 87.

Rectus derideat loripedem, II, 23. — rectum si minxit amicus, III, 107. —prima docet sapientia, XIII, 189.—

funem descendere, XIV, 266.—recta senectus, III, 26. — facie loqui præsente marito cum ducibus, VI, 401. — recto cantaverat ære, II, 118. — vertice portat, III, 252. — vultu hoc optas, X, 189.—recti capilli, XI, 149.

Recubans sub eodem marmore Chiron, III, 205. — recubante juxta marito spectent, XI, 201.

Recumbit tibi juncta, VI, 448. — quod recumbas se stante indignatur, V, 65. — recumbat nemo prope, IX, 106.—toro fultus, III, 82.

Recurrit natura ad mores damnatos, XIII, 239.

Reddit nummos, XVI, 40.— pulchro labori sua dona, XVI, 57.— reddunt ubi ova columbæ, III, 202. — reddet Roma te Aquino, III, 319. — depositum, XIII, 15, 204. — follem, XIII, 61.—reddere tunicam servo, I, 93.

Redemi hoc ego vix tota nocte, IX, 76. — redemptum a vitiis nulla virtute, IV, 2.—redimere seu conducere, ac contr. locare, III, 31 sq. *N.*

Redemptores, conductores, mancipes, III, 31 sq. *N.*

Redeo; redit quoties natalis, IX, 51. — ad pulpita exodium, III, 174. — vinum, VI, 429. — spes vitæ cum sole, XII, 70.—qualis rediit, X, 179, 185. — redeant ut veteres, VII, 139. — redeuntibus a scrobe vel sulco, XIV, 170.

Redimicula longa sumunt frontibus, II, 84.

Reditum (ob) amici, feriendus taurus, altaria ponenda, XII, 15, 94.

Redivivus nummus, VI, 363. *V. L.*

Redolent funera, IV, 109.

Refert quid, ignoscat an non, I, 154. — *Conf.* IV, 5; VIII, 193; X, 213; XI, 180. — non minimo sane discrimine, V, 123.—quid sportula, I, 118. — hoc tantum, quod illa tenebat, VI, 657. — ergo, quis hæc eadem paret, XI, 21. — refertis calathis peracta vellera, II, 54. — referunt Artaxata mores prætextatos, II, 170. — referebant navibus spolia, VIII, 106. — referam quid, quanta ardeat, etc., I, 45. — miranda, XV, 28. — referre hoc videtur ipsius ducis, ut, etc., XVI, 58.—referens multum de Mæcenate, I, 66. — ligonem a monte, XI, 89. — multicia rugis, XI, 186. — referri in acta cupient, II, 136. — relatum a fonte Hammonis, VI, 554.

Refici tuo Aquino, III, 319.

Regia verba lanistæ, XI, 8.

Regimen census, XVI, 54.

Regina (Deorum), XII, 3.

Regna hæc mox relinquit (uxor), VI, 224. — servis fata dabunt, VII, 201. — subterranea esse nec pueri credunt, II, 149. — Persica non sufficient animo, XIV, 328.

Regnat ubi Protogenes, III, 119. — uxor, VI, 149.

Regula verborum, VII, 230.

Regulus delator, I, 33, 67.

Regunt fata homines, IX, 32. — regens maria, terras, IV, 83.

Relegit transacta, VI, 483.

Religionis contemptus, XIII, 34.

Relinquit hæc regna, VI, 224. — longe Italiam, XII, 77. — post terga annos sexaginta, XIII, 16. — ludos Paridemque, VI, 87. — quidquid tibi Natta, eripit Pansa, VIII, 95. — aulæa Cybeles, XIV, 263. — scutum gladiumque, VIII, 123.—relicta conjuge, V, 76. — Amydone, III, 69.— Salamine, X, 179. — sede, VII, 37. — longe Calpe, XIV, 279. — pars, XIV, 93.—modo sub lodice (verba), VI, 195. — relictus oculus medico nil promittente, XVI, 12. — relicto cophino fœnoque, VI, 542. — caupone, VI, 591. — raptore, VII, 168. — relictis crucibus, XIV, 77. — mentis rapitur, XIV, 232.

Reliquos ducunt vestigia, XIV, 36. — reliquis Virronibus, V, 149. — cervicibus fratrum, X, 260.

Remenses Romani a Remo dicti, ut Rhamnes seu Ramnenses a Romulo, et Titi seu Titienses a Tito Tatio, X, 73. *N.*

Remi turba, X, 73.

Remige cum nudo agerent inquisitores, IV, 49. — surdo Siculos cantus effugit, IX, 150.—remigibus cum porcis grunnisse crediderim Elpenora, XV, 22.

Remis brevibus pictæ incumbere testæ, XV, 128.

Remordent castigata, II, 35.

Remotus a morte quatuor digitis, XII, 58. — remota erroris nebula, bona dignoscere vera, X, 3. — remotior non ulli mensa, VIII, 178.

Renato nondum omni dente, quum septimus annus transierit, XIV, 11.

Renovata clade, X, 243.

Reor te exsultare, XV, 87.

Repente nemo fuit turpissimus, II, 93. — unde tot rugæ? IX, 8.

Repentibus pueris monstrant vetulæ assæ, XIV, 208.

Reperta pocula, XI, 101.

Repeto ut, solebas, etc., IX, 22.— repetit vestigia spreti lecti, VI, 226. — artem volvitque, VI, 452. — inde domum, XII, 87. — longe nomen, VIII, 272. — repetatur fabula a deverticulo, XV, 72.—repetitus clamor ab antro, VI, 328.—repetita crambe occidit magistros, VII, 154.

Reponit meliora ac plura, III, 220. — tectoria prima, VI, 467. — nunquamne reponam? I, 1.

Reportandæ cathedræ, VII, 47.

Repugnet nemo, VI, 627.

Repulsa hæc erubuit, X, 326.

Reputant non unquam, quanti sibi gaudia constent, VI, 365.

Requiem sperare, VI, 106. — gratam dona tibi, XI, 182.

Requiris unde hæc monstra? VI, 286.

Res memoranda novis annalibus, II, 102. — angusta domi, III, 165; VI, 357. — cujus non sufficit legi, III, 155. — amplior quibus est, VI, 629. — ampla domi, XII, 10. — hodie minor est, here quam fuit, III, 23. — vera agitur, IV, 35. — fisci est, IV, 55. — digna titulo sepulcri, VI, 230. — diversa, XV, 94. — adteritur longo sufflamine litis, XVI, 50. — nunc agitur tenui pulmone rubetæ, VI, 659. — nulla minoris constabit patri, quam filius, VII, 187.— nota urbi et populo, X, 340.—mortifera est inimicus pumice levis, IX, 95. — haud mira, citharœdo Principe, mimus nobilis, VIII, 198. — rei ambiguæ incertæque testis, VIII, 81. — rem dissimilem facit causa, VIII, 215. — imminuit, XIV, 92. — agit ferro subitus grassator, III, 305. — pateris modicam, XIII, 143. — re vel vita et moribus præstem pulcherrima dictu, XI, 57. — ex re qualibet lucri bonus est odor, XIV, 204. — rerum ordine pulchro dies distinguitur, I, 127. — quale decus, si conjugis auctio fiat, VI, 255.—magna oblivio, VI, 613. — tuarum præsidia aliunde spectanda, VII, 22. —ingens numerus sic jubet, VII, 102. — summa pericula excipit, VIII, 249. — tot usu proficit nihil, XIII, 18.—suarum tutela certa magis, quam, etc., XIV, 112. — magna fastigia, III, 39. — utilium pars maxima jactatur, XII, 52. — res duas tantum anxius optat, panem et Circenses, X, 80. — humanas miscuit, X, 163.—exiguas despicit conviva, XI, 130. — tot impositas capiti vix feret, III, 251. — suas servare non potuit Mars, XIV, 261. — rebus et honestis imponit finem sapiens, VI, 444. — lætis par mensura malorum, X, 98. — in summis minimisque spectanda mensura sui, XI,

35. — mersis in ventrem, XI, 40. — Latiis curam præstare, XI, 115. — bellorum et pacis agendis utilis, XIV, 72. — gestis æquanda pericula, XIV, 314. — nostris quid utile sit, X, 348. — salutem præferre quis audet? XII, 49. — quas turpiter audent, fortem animum præstant, VI, 97. — in omnibus numera sestertia quinque, IX, 42. — nitidis maculam hæsuram figentia sunt plurima, XIV, 2.

Rescribat licet atque coram innuat, etc., VI, 141. — rescribere nil rude nec simplex, VI, 234.

Resecentur crimina, VIII, 166.

Residens in codice pellex, II, 57.

Resinata juventus, VIII, 114.

Resonant Memnone chordæ, XV, 5.

Respectus majorum nil ibi, VIII, 64.

Respiciat hæc primum, an, VII, 141. — ut te clauso Veiento labello, III, 185. — respice pericula, III, 268. — primum et scrutare viros, II, 44. — Gætulum Ganymedem, quum sities, V, 60. — rivales Divorum, VI, 115. — quid moneant leges, VIII, 91. — respicere tristes Camenas, VII, 3. — ad spatia ultima vitæ, X, 275.

Respiret ter decies, XIV, 28.

Respondes nil mihi, III, 295. — his, Jane pater, VI, 394. — respondit Pythia vates Spartano, XIII, 199.

Responsa dabunt, VI, 585.

Restem sequuntur statuæ, X, 58. — reste nec movendus puteus, III, 226. — illa cavet brumam famemque, XIV, 274. — restibus tot salvis ferre potes dominam? VI, 30.

Resupina jacens, VI, 126.

Resupinat aviam amici, III, 112. — resupinati Galli tympana, VIII, 176.

Retegantur tibi scrinia, VI, 278.

Retia misit ejus munere, II, 148. — pendentia dextra librata nequidquam effudit, VIII, 204. — retibus assiduis penitus scrutante macello proxima, V, 95.

Retiariorum habitus et arma, II, 144 sq.; VIII, 193-210.

Reticulum auratum implet comis, II, 96. — cum reticulis et pane, XII, 60.

Retinere maritos partu, II, 138. — depositum, XIII, 201.

Reus offensæ, IV, 105. — rea si non est, accusat Manilia, VI, 243. — — rei squalor, XV, 135.

Reverenda facies obscœno minori, VI, 513.

Reverentia maxima debetur puero, XIV, 47. — mensæ hic nulla, aut pudor verbis, II, 110. — salva sit artoptæ, V, 72. — legum, XIV, 177. — senioribus debetur, XIII, 54.

Reverti paucis cum dentibus, III, 301. — ad dominum veterem, IV, 52. — uxor nocte solet, XI, 184. — tenso folle inde domum possis, XIV, 281. — reversa luce, VI, 312. — reversi inde, III, 37.

Revocabat leges, II, 30. — revoces si quem, subsistere nescit, XIV, 231. — revocante lacernas humero, I, 27. — revocata numeris Thrasylli, VI, 576.

Revolvas longe nomen, VIII, 272.

Rex horum vorabit optima, I, 136. — Pylius, X, 246. — hunc imputat cibum, V, 14. — domini si vis fieri, V, 137. — et pater sorbere ante cibum debet medicamen, XIV, 255. — regis conviva, V, 161. — ter victi medicamina Pontica, VI, 661. — superbi ager, VI, 525. — ad prætoria sedit mirandus cliens, X, 161. — regi ut dicat, bibe, V, 130. — barbato imponere facile est, IV, 103. — Armenio Parthoque instantem cometen prima videt, VI, 407. — Molosso parere, XII, 108. — regem aliquem capies, IV, 126. — Ponti transeo, X, 273. — salutat dominumque hospitis affectu, VIII, 161. — rege ab antiquo positæ coronæ, XIII, 149. — Saturno credo pudicitiam in terris moratam,

VI, 1. — reges ubi observant festa sabbata mero pede, VI, 159.—pauci ad generum Cereris sine cæde et vulnere descendunt, X, 113. — vocantur patroni, I, 136. *N.* — regum ossa vides vacuis exsucta medullis, VIII, 90. — ultimus ille bonorum, VIII, 260. — Romanorum omnia frivola, V, 58. — insignia, trabea, diadema et fasces, VIII, 259. — nemo dabit, quanti subsellia constent, VII, 45. — sine regibus infernis hilares umbræ, XIII, 52. — sub regibus viderunt uno contentam carcere Romam, III, 313.

Rhadamanthus, XIII, 197.

Rhamnes; vid. Remenses.

Rheda una componitur tota domus, III, 10. — rhedæ devexæ jactare basia, IV, 118. — rhedarum transitus, III, 236.

Rheno atque Istro præstare Neronem securum, VIII, 170.

Rhetor dicturus ad aram Lugdunensem, I, 44. — geometres, pictor, etc., III, 76. — de consule, et de rhetore consul fies, si Fortuna volet, VII, 197, 198. — rhetoris æra minus est, VII, 217. — ad rhetora misit filium, X, 132. — de rhetore conducendo loquitur jam Thule, XV, 112. — rhetores vincuntur, VI, 438.—Rhetorum declamationes, suasoriæ et controversiæ, I, 16; VII, 151. *N.*

Rhetorica ab umbra descendit ad pugnam, VII, 173.

Rhinocerote cum magno, VII, 130.

Rhodios imbelles despicias unctamque Corinthon, VIII, 113.

Rhodopes uda terit inguina barba, IX, 4.

Rhodos et Miletos hinc fluxit ad istos colles, VI, 296.

Rhombus cibus exquisitior, IV, 66. — nil sapit, XI, 121. — rhombi Adriaci spatium admirabile, IV, 39. — patriam et annum memorare, IV, 129. — rhombum nemo magis stupuit, IV, 119. — in tua sæcula servatum consume, IV, 68.

Rictum diducere, X, 230. — rictu canino latravit, X, 272.

Ridet illic nemo, ubi tota cohors est pede non altior uno, XIII, 172. — et odit Deus, XV, 71. — simpuvium Numæ, VI, 343. — alapas Mamercorum, VIII, 191. — alter de sapientibus semper, X, 29. — curas et gaudia vulgi, X, 51. — rides? majore cachinno concutitur, III, 100. — ride, positis scaphium quum sumitur armis, VI, 264. — ridens (Fortuna) suos producit alumnos, VI, 609. — ridente medico cæduntur tumidæ mariscæ, II, 13. — ridenda poemata, X, 124. — facies multo pane tumet, VI, 461.

Ridiculum pudorem ex urbe effugientem pauci morantur, XI, 55. — ridiculos homines facit paupertas, III, 153.

Rigidi cachinni censura facilis cuivis, X, 31. — Censoris mores severos timere, XI, 91. *V. L.* — rigidæ vulvæ tentigine ardens, VI, 129.

Rimæ veteris hiatus, III, 195. — rima tenui distantia, III, 97. — rimas tegant vela, IX, 105.

Rimatur haruspex pectora pullorum et exta catelli, VI, 551.

Rimosa et curta vasa fenestris cadunt, III, 270.

Ripa nutritus in illa, III, 117. — in ripa dum jacet, X, 86. — jam sedet (Stygis), III, 265. — riparum vernula, V, 104.

Risus materiam invenit, X, 47. — risum movet, VI, 71. — moveat vulgo tua simplicitas, XIII, 35. — cui non eliceret cauda magistri? VII, 212. — aut bilem fortasse quibusdam moverat, XV, 15. — risu quatiare, XIII, 171. — perpetuo pulmonem agitare, X, 33.

Rite peracto sacro, XII, 86

Ritu antiquo decies centena dabuntur, X, 335.— ritus veteres, VI, 335.

Rivalis heres non unus tibi dictabitur, VI, 218. — rivales Divorum, VI, 115. — rivalibus victis, XII, 126.

Rivi (vini Falerni) properant marmoribus, VI, 430.

Rixa quibusdam somnum facit, III, 282. — si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum, III, 289. — rixæ miseræ prooemia, III, 288. — turba, XV, 52.

Rixantis turbæ millia, XV, 61.

Robiginis adorandæ pocula tollunt, XIII, 148.

Robore rupto nati, VI, 12. — robora mala ficus, X, 145. — vexat cornu nascenti, XII, 9.

Robustior hic illo, X, 197.

Rodit in aggere malum, V, 153. — rodebant carmina mures, III, 207.

Rogat pulsatus, III, 300.—naufragus assem, XIV, 302. — Janum Vestamque farre et vino, VI, 386. — sæpe, IX, 73. — illos, IX, 114. — roganti vati crebrum poppysma, VI, 584. — frustra vel frusta, III, 210. — rogatur quum pro me Fortuna, IX, 148. — rogatus dicat, VII, 232. — rogatum assem afferre, V, 144.

Rogus adspiciendus conjugis, X, 241. — rogi igne minor, XV, 140. —

Roma jam habeat pudorem, II, 39. — te reddet Aquino, III, 319. — quum serviret calvo Neroni, IV, 38. — parentem, Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit, VIII, 243. — quid beatius illo cive tulisset, si, etc., X, 279. — prodiga non servat finem impensæ, VII, 138. — Romæ omnia cum pretio, III, 183. — quid faciam, III, 41. — da testem sanctum, III, 137. — in urbe populi victoris quæ fiunt, non faciunt quos vicimus, II, 162, 163. — frequentissima incendia, lapsus tectorum, etc., III, 6 sq.—durior conatus illis (pauperibus), III, 165. — cum Bocchare nemo lavatur, V, 90. — conducere furnos jam celebres poetæ tentarent, VII, 4. — modo municipalis Eques, VIII, 237.—conducta pecunia coram dominis consumitur, XI, 46. — Romam advectus, III, 83. — uno carcere contentam felicia secula viderunt, III, 314. — fortunatam natam me consule! X, 122. — totam capit circus, XI, 195.

Romanus Graiusque endoperator, X, 138. — populus quantum sub Tatio arabat, XIV, 160. — Romana paupertas ex quo periit, nullum crimen abest, VI, 295. — Romano non cuiquam est locus hic, ubi regnat Protogenes, III, 119.—Romanorum priscorum frugalitas, XI, 77-119. — posterorum luxus, XI, 120 sqq. — regum omnia frivola, V, 58. — Romanas Athenas Graiasque jam totus orbis terrarum habet, XV, 110 sq. — leges soliti contemnere Judæi, XIV, 100.

Romuleæ simulacra feræ, XI, 104.

Rosæ putere videntur divitibus, XI, 122. — rosas alias tractare si vis, XIV, 254.

Roscii Othonis lex theatralis, III, 155; XIV, 323 sq.

Rostra non unquam maduerunt sanguine pusilli causidici, X, 121.

Rota nec Furiæ nec saxum, XIII, 51. — rotam properate atque argillam, IV, 134. — stringit multo sufflamine, VIII, 148. — rotas bigarum impacta securis cædit, X, 59. — rotis suppositum mare, X, 176.

Rotant crinem ululantque Priapi Mænades, VI, 316. — rotato sermone curvum torqueat enthymema, VI, 449.

Rubelli Plaute (al. Plance) tumes alto Drusorum stemmate, etc., VIII, 39.

Ruber; rubra mappa deterges vulnera, V, 27. — rubras leges majorum perlege, IV, 192.

Rubet auditor, cui frigida mens est criminibus, I, 166. — ille flagellis,

hic scatica, VI, 479. — rubentem adhuc a matre excipere, VII, 196. — rubenti aræ putat esse numen, XIII, 37.

Rubetæ tenui pulmone nunc res agitur, VI, 659. — rubetam miscet porrectura viro Calenum, I, 70.

Rubicundula illa venit, VI, 425.

Rubiginis adorandæ pocula, XIII, 148. *V. L.*

Ruborem ejectum semel adtrita de fronte quando recepit? XIII, 242.

Rubrenus non minor antiquo Lappa cothurno, VII, 72.

Rubrius offensæ veteris reus atque tacendæ, IV, 105.

Ructavit si bene, III, 107.—scurra palatii tot sestertia, partem exiguam cœnæ, IV, 31. — ructante glandem marito, VI, 10.

Rudem sibi ipse dabit, VII, 171. — rude accepta, VI, 113.

Rudentes duros tractare, VI, 102.

Rudis omni tempore, XI, 143. — tunc miles, XI, 100. — rude nil rescribere, VI, 234. — rudes propinquas instituit Locusta, I, 71.

Rufus, qui toties Ciceronem Allobroga dixit, VII, 213, 214.

Ruga densissima, XIII, 215. — rugam ac maculam nitidis figentia rebus, XIV, 2. — trahit si hæc summa extenditque labellum, XIV, 325. — rugæ tres subeunt, VI, 144. — unde tot? IX, 9. — rugas tales, quales in vetula scalpit jam mater simia bucca, X, 193. — rugis suspectis humida referens multicia, XI, 186.

Ruinæ impulsæ præceps immane, X, 107. — ruinam quis timet Præneste? III, 190. — ruina pendente dormire, III, 196. — jam perlucente casurus, XI, 13.

Ruit ante aram, vetulus ut bos, X, 268. — ruebant cuncta fracta compage, VI, 618. — tecta, VIII, 77. — Capito et Numitor fulmine, VIII, 93.

Ruma seu rumis et rumen pro mamma, X, 105.

Rumores recentes excipit ad portas, quosdam facit, VI, 408. — rumoribus ulciscuntur baltea, IX, 111. —

Rumpere somnum, V, 19. — rumpit montem aceto, X, 152. — rumpe jecur tensum, VII, 117. — ruperat tabulas, IX, 75. — rumpuntur somni latratibus, VI, 416.—glacies solibus, IV, 42. — rupta pelle patet calceus, III, 150. — testa secuit genitalia, VI, 514. — rupto vitro, V, 48. — ovo XIV, 85. — robore nati, VI, 12. — ruptæ lectore columnæ, I, 13. — ruptis genis, XV, 57.

Rupem pati maris Ægæi scopulosque frequentes exsulibus magnis, XIII, 246. — pati rupe in angusta (al. augusta) Caprearum sedentis Principis tutor, X, 93. — sub rupe geminos Quirinos ostendere, XI, 105.—rupes Tauromenitanæ mullum misere, V, 93. —rupibus Æoliis vicinum Vulcani antrum, I, 8.

Rursum porrecta brachia, XII, 76.

Rursus tolluntur, VI, 155. — ad Æthiopum populos, X, 150.

Rus unum non sufficit, XIV, 141. — ruris alumni lascivi, XI, 98. — exigui farra, XIV, 155. — numina hoc laudant, XIV, 182.—aviti, XVI, 36. — rure paterno vivens, VI, 55.— rura devia, XIV, 75.

Russati Lacernæ, VII, 114.

Rusticus ille tuus, Quirine, III, 67. — infans, III, 176. — carcer, ergastula, XIV, 25. — infans legatus fiet amici, IX, 60. — rustica Thymele, VI, 66.

Rutila arena, XIV, 299.

Rutilæ gibbum accipere, X, 294.

Rutilus, eximie si cœnat, demens habetur, XI, 2, 5, 21. — sævire docet, qui gaudet plagarum strepitu, XIV, 18. — ferox, I, 162.

Rutulum seu Rutilum et Æneam

committere, I, 162. — qualis confundat Erinnys, VII, 68. — Rutulis montibus ignotum carmen, VI, 637. — arboribus bellua pascitur, XII, 105.

Rutupino fundo edita ostrea, vel ad Lucrinum saxum, IV, 141.

Sabbata festa mero pede observant reges, VI, 159. — metuens pater, XIV, 95.

Sabella mensa, III, 169.

Sabina omni bellum dirimente intactior, VI, 164. — bacca, III, 85.

Sabinas seu Sabinos veteres imitata, X, 299.

Sacci olentis mercator, XIV, 269.

Sacculus turget pleno ore, XIV, 138. — distat ab arca, XI, 27.

Sacello spondere pecudem, XIII, 232. — voveas exta, X, 354.

Sacer fons, III, 13. — honor, I, 110. — cercopithecus, XV, 4. — senatus, XI, 29. — sacra senecta, XIII, 59. — imago tua et major humana, XIII, 221. — victima, XII, 113. — sacrum fulcrum, VI, 22. — depositum, XIII, 15. — saxum, XVI, 38. — sacris diebus, VI, 536. — libellis, XIII, 19. — delubris, XIII, 107.

Sacerdos Cereris qualem vult esse, bonus et face dignus arcana, XV, 141. — magna arboris, VI, 544. — vittata, IV, 10.

Sacramentorum alia emolumenta, XVI, 36.

Sacraria lenæ Isiacæ, VI, 489.

Sacri nefandi Taurica inventrix, XV, 116. — sacro rite peracto, XII, 86. — sacra publica intacta agerentur, VI, 336. — nutantia loro arcano ferens, II, 125. — eadem colenti, XIV, 103. — sacrorum antistes, II, 113.

Sacrificantes dictata haruspicis verba repetebant, VI, 391. *N.* 392.

Sacrilegii genera, XIII, 147 sq.

Sacrilegus Verres, VIII, 106. — minor exstat, qui radat femur inaurati Herculis, XIII, 150. — sacrilega fraude intercepta, XIII, 72.

Sæcula felicia, III, 313. — in tua servatum rhombum consume, IV, 68. — turpi luxu fregerunt divitiæ molles, VI, 299. — per tot mortem distulit, X, 248. — argentea primos viderunt mœchos, VI, 24. — pejora ferri temporibus, XIII, 28. — aurea, argentea, ferrea, VI, 1-25. — novem mundi, XIII, 28. *N.*

Sæpe vocandus, IV, 1. — conjuge relicta, V, 76. — horridior marito, VI, 10. — gaudia votaque decepta, VI, 602. — emungeris, VI, 147. — rogaris, IX, 73. — rapui puellam, IX, 74. — elusus creditor, XI, 9. — sæpius exsul, VI, 557. — grassatur, XIV, 174.

Sævit gula, V, 94. — manus, XV, 54. — rabie vulgus, XV, 126. — sævire docet Rutilus, XIV, 18. — flagellis in Corum atque Eurum, X, 180.

Sævitiæ tempora, IV, 151. — sævitiam damnare, IV, 85.

Sævus exitus, X, 126. — sæva grando, V, 78. — tyrannis, VIII, 223. — Colchis, VI, 643. *V. L.* — arx tyranni, X, 307. — grus, XIII, 176. — cupido immodici census, XIV, 175. — Charybdi dignus, XV, 17. urbs, III, 8. — vincla, XIII, 186. — mors, IV, 95. — sævo codice dignus, X, 236. — sævos tyrannos perimit, VII, 151. — in ventres abeant tota novalia, XIV, 148. — labores credat, X, 361. — sævæ leges, VII, 229. — Alpes, X, 166. — sævis ursis inter se convenit, XV, 164. — sævior illo, IV, 109. — armis luxuria incubuit,

VI, 292. — multo illis pœnæ, XIII, 196. — ara Mæotide Ægyptus, XV, 115. — sævissima vipera, VI, 641. — mulier tunc est, quum stimulos odio pudor admovet, X, 328.
Saga an nubat, VI, 591.
Saginis stomachum laxare, IV, 67.
Sagittæ (amoris) veniunt a dote, VI, 139. — diversæ (rhetorum) quæ veniant, VII, 156. — sagittas, Dea, depone, VI, 172. — sagittis infestis instaurare pugnam, XV, 74.
Saguntina lagena, V, 29.
Saguntus major clade, XV, 114.
Salamine relicta qualis rediit? (Xerxes), X, 179.
Saleio tenui gloria quid erit? VII, 80.
Salibus natis intra pomœria vehemens, IX, 11.
Salicti humilis virgæ, XI, 67.
Salio; salit nil Arcadico juveni læva in parte mamillæ, VII, 160. — salientibus pueris vexare uterum, VI, 599.
Salios Pontifices transeo, VI, 604. —Saliorum habitus, II, 125 sq.; VIII, 207 sq.
Salivam et longam manantia labra, VI, 623.
Saltantem spectes structorem, V, 121. — Saltante Bathyllo Ledam, VI, 63. — saltante libidine, VI, 318.
Saltatus virorum, XV, 49.
Saltem publica sacra his intacta malis utinam agerentur, VI, 335. — his nec spes, IX, 148.
Saltu Nabathæo deposuit bellua dentes, XI, 126. — fœdo ad pulpita peregrina prostitui, VIII, 125. — in saltu venantur, XIV, 82. — saltus umbriferos pandit, X, 194. — tot habet Quintilianus, VII, 189.
Salutat dominum affectu hospitis, VIII, 161. — salutes ut aliquando Cossum, quid das? III, 184. — ne salutet collega prior Albinam et Modiam, III, 130. — salutari vis sicut Sejanus, X, 90. — salutato nido crepitat Concordia, I, 116. Vid. *N.* et *V. L.*
Salutatrix turba jam tota peregerit orbem, V, 21.
Salutem rebus præferre, XII, 49.
Salva socru, VI, 231. — frons, XI, 204. — sit artoptæ reverentia, V, 72. — salvis nummis quid infamia? I, 48. — tot restibus ferre potes dominam? VI, 30. — his collibus, IX, 131.
Salve, Gætulice, VIII, 26.
Samia arena, qua delectatur genitrix, XVI, 6. — testa, II, 116; VI, 514. *Not.*
Samo relicta, III, 70.
Samothracum aræ, III, 144.
Sanabile vulnus, XV, 34.
Sanctus haberi mereris, agnosco procerem, VIII, 24. — sancta si tibi cohors comitum, VIII, 127. — sancti parentis loco præceptorem esse voluere, VII, 209. — tam sanctum da testem, quam, etc., III, 137. — sanctum nihil est et ab inguine tutum, III, 109. — et egregium virum si cerno, XIII, 64. — sanctam domum ut filius adspiciat sine omni labe, XIV, 68. — sancti mores, X, 298. — o sanctas gentes, XV, 10. — sanctissimus interpres legum, IV, 79. — sanctissima inter nos divitiarum majestas, I, 112.
Sandapilarum fabri, VIII, 175.
Sane accipiat, I, 42. — æquans, XIV, 16. — refer, V, 123. — putabas, IX, 46. — id mitius, X, 183. — mirandum, XII, 124. — horrida Ægyptus, XV, 44. — quo tot millia, XV, 61.
Sanguis minimus febre calet sola, X, 217. — ostendens Clitumni pascua iret, XII, 13. — minimus invidiosa dabit solatia, XIII, 179. — sanguinis merces, I, 42. — tanti ultor, X, 165. — minus, quam lactis habet hædulus, XI, 68. — gutta non hæret in facie, XI, 54. — atque laboris ea merces, XIV, 164. — sanguine cum Equitum

mixti Patres, VI, 625. — fulget Iuli, VIII, 42. — in sociorum frangis virgas, VIII, 136. — conjugii se polluit, VIII, 219. — causidici pusilli non unquam maduerunt rostra, X, 121. — ardens, XI, 6. — oculorum pleni pugni, XV, 58. — adhuc vivo terram subitura sacerdos, IV, 10. — longo censeri, VIII, 2. — de quocumque alio rarus civis, VIII, 27. — modesto fervens vultus, X, 301. — contingens cælum, XI, 62. — de sanguine aliquid gustat, XV, 92. — sine sanguine et cæde, X, 112.

Sanna qua sorbeat aera Maura, nunc dubita, VI, 306.

Sano; sanant veteres mortaria cæcos, VII, 170.

Santonico cucullo tempora adoperta, VIII, 145.

Sanus eras certe, Postume, VI, 28. — sana paupertas, VII, 60. — mens in corpore sano, X, 356. — facit ingens scelus, VI, 652. — sano corpore advocat Archigenem, VI, 235.

Sapiens imponit finem et rebus honestis, VI, 444. — et nobilis, VII, 191. — de sapientibus alter ridebat semper, flebat contrarius auctor, etc., X, 28 sq.

Sapientia aliud nunquam dicit, nunquam aliud natura, XIV, 321. — victrix fortunæ, XIII, 20. — prima docens rectum, XIII, 189.

Sapit ille, qui te sic utitur, V, 170. — quid vulva popinæ, XI, 81. — nil rhombus, nil dama, XI, 121.

Sarcina belli civilis speculum, res memoranda, II, 103.

Sarcinulas collige, dicet libertus, et exi, VI, 146. — sarcinulis puellæ impar gener, III, 161.

Sarcio; sartæ scinduntur tunicæ, III, 254.

Sarcophago contentus, X, 172.

Sarcula et marræ desint, III, 311. — et rastra coquere, XV, 166.

Sardanapali pluma, X, 362. *V. L.*

Sardonyche conducta agebat Paulus, VII, 144. — sardonyches densi radiant in testudine, VI, 382. — sardonychus (al. sardonyches) gemma princeps, XIII, 139.

Sarmata, nec Thrax, III, 79.

Sarmentus quæ non tulisset iniquas Cæsaris ad mensas, V, 3.

Sarraco veniente longa coruscat abies, III, 255. — sarraca frigida Bootæ, V, 23.

Sarrana aulæa, X, 38.

Sarranus, VII, 80.

Sartago et patellæ, X, 64

Satelles dirus a ponte, IV, 116.

Satiata nondum viris, VI, 130.

Satira sumente cothurnum, VI, 634. — satiram non scribere difficile est, I, 30. — scribente cinædo improbior, IV, 106. — satirarum adjutor ego veniam, III, 321.

Satis hæc ad juvenem, VIII, 71. — nemo credit tantum delinquere, XIV, 233. — qui est mensis panis, XIV, 182. — plus quam satis est, III, 181.

Satius hoc, quam si dicas, VII, 13. — quid? VIII, 196.

Satur est, quum dicit Horatius Euoe, VII, 61. — saturam serpentibus ibin pavet, XV, 3.

Saturnalium tempore, genio indulgebatur, VII, 97. *N.*

Saturnus fugiens sumpsit agrestem posito diademate falcem, XIII, 40. — Saturni sidus triste, VI, 570. — Saturno rege moratam credo in terris pudicitiam, VI, 1.

Saturo; saturant urbem messores, VIII, 118. — saturabat glebula talis patrem turbamque casæ, XIV, 166.

Satyra; *vid.* Satira.

Saucius torques pocula, V, 27.

Saufeia, VI, 320. *V. L.*

Sauromatæ truces, XV, 125. — ultra Sauromatas fugere hinc libet, II, 1.

Saxum ad Lucrinum nata ostrea, IV, 141. — sacrum medio de limite effodit, XVI, 38. — nondum, nec Furiæ, nec rotæ, XIII, 51. — saxa Ligustica, III, 257. — jugis abrupta, VI, 649. — mollia caluerunt anima, I, 83. — Deorum hæc et tela putant, XIII, 231. — non dabunt finem animæ, X, 164. — Cyaneas concurrentia, XV, 19. — quæsita inclinatis per humum lacertis incipiunt torquere, XV, 63. — saxis cinerum custodibus hæsuri tituli, X, 144.

Scabie unius porci perit totus grex, II, 80. — mali frueris, quod in aggere rodit, etc., V, 153. — vetusta levibus canibus nomen erit Pardus, etc., VIII, 34.

Scævo codice heredes vetat esse suos, X, 236. *V. L.*

Scalarum gloria, virides palmæ, VII, 118.

Scalpit rugas simia, X, 195. — qui caput uno digito, IX, 133.

Scantinia (lex) citari ante omnes debet, II, 44.

Scaphium sumitur positis armis, VI, 264.

Scapulis puerorum et pedibus quid dicam Decembri? IX, 68.

Scatinia lex; *vid. Scantinia.*

Scaurorum nomina falso corpore laturi, VI, 604. — Scauri et Fabricii, XI, 91. — Scauros fictos contemnunt vitia ultima, II, 35.

Scelerare fanum solebas, IX, 25.

Scelus quum admittunt, superest constantia, XIII, 237; X, 340. — ingens sana facit, VI, 651. — intra se tacitum qui cogitat ullum, facti crimen habet, XIII, 209. — a Pyrrha nullus apud tragicos populus facit, XV, 30. — vulgi referemus, XV, 29. — ad scelus atque nefas purpura ducit, XIV, 188. — sceleris magni labor nullus, XIV, 224. — pretium ille crucem tulit, hic diadema, XIII, 105. — sceleri quorum nomen non invenit natura, XIII, 29. — pœnam non invenies, XV, 129. — scelere de recenti, XIII, 6. — in tanto, XV, 89. scelerum hæc quota pars? XIII, 157. — causæ inde, XIV, 173.

Scenæ comparatur vita nostra, XIV, 262. *N.* — vacans urbs, VIII, 118. — in scena numquam cantavit Orestes, VIII, 220.

Sceptro eburno quæ surgit, X, 43.

Schænobates, III, 77.

Scilicet horreres, II, 122. — hoc fuerat, propter quod, etc., V, 76. — exspectas, VI, 239. — corruptus, VI, 541. — satira sumente cothurnum, VI, 635. — arguitur culpa docentis, VII, 159. — carebis morbis, XIV, 156. — amaro dicitur sensu, II, 104. *N.*; 122. *N.*

Scindens artem Theodori Pollio, VII, 177. — scinduntur tunicæ, III, 254. — scissa lacerna, III, 148. — palla, X, 262.

Scintillas (ignis cujus) ipse dedisti, XIV, 244.

Scio quidquid, tamquam prodiderim, IX, 97. — quid enim, VII, 158. — scire velim, IX, 1. — volunt omnes, mercedem solvere nemo, VII, 157. — volunt secreta domus, III, 113. — scis certe, IX, 73. — scit dare, VII, 43. — qui scit, quantum sublimior Atlas..... illum jure despiciam, XI, 24. — sciet ille ultimus dedecus domus, X, 342. — proximus ante diem caupo, IX, 108. — sciat si mortalis idem nemo, etc., XIII, 76. — omnes historias, VI, 450.

Scipiadæ ambo et Curius quid sentit? II, 154.

Scipio Nasica hospes numinis Idæi, III, 137.

Scobis semodio uno hæc emundat servulus unus, XIV, 67.

Scopulos diducit et montem rumpit aceto, X, 153. — frequentes ex-

sulibus magnis patietur, XIII, 246.— scopulis Gyaræ clausus, X, 170.

Scorti vestiti facies, III, 135.

Scribo; scripsit non Troica Orestes, VIII, 221. — scribet aut leget, III, 241. — scribe puer, perlege leges, XIV, 192. — non scribere satiram difficile est, I, 30. — scribendi simplicitas priorum, I, 152.—cacoethes, VII, 52. — scribente satiram cinædo improbior, IV, 106.—scripturus leges lanistæ, XI, 8. — scribitur quis pauper heres? III, 161. — scriberis heres, IX, 87. — scriptus et in tergo, necdum finitus Orestes, I, 6.—scripto auro radiat Germanicus, VI, 205. — — scripta quæ et quas lecture tabellas, VI, 277.

Scrinia mœchæ si tibi retegantur, VI, 278.

Scriptores historiarum, VII, 99.

Scrobe redeuntibus cœna fumabat, XIV, 170.

Scrofa candida, XII, 73. — alba fecundior Niobe, VI, 177.

Scrutare viros, II, 45.—scrutante penitus macello, V, 95.

Scurra purpureus palati, IV, 31.— fugitivus Catulli, XIII, 111.

Scutica hic rubet, VI, 480.

Scutulata cærulæa, II, 97.

Scutum relinques sociis, VIII, 123. — scuto lacessit palum, VI, 248.

Scyllam citius crediderim, XV, 19.

Scythicæ volucres, XI, 139.

Se, I, 31, 62, 67; II, 100; III, 51, 152; IV, 70; V, 22, 65; VI, 32, 144, 178, 185, 244, 358, 383, 518, 530; VII, 242; VIII, 140, 207, 218; X, 79, 137, 327; XI, 31; XII, 20, 34, 54; XIII, 2, 109; XIV, 6, 51, 79, 83, 302; XV, 59, 132, 164; XVI, 27. — sui, III, 194; X, 192; XI, 35. — secum, III, 64, 75; VI, 469; XIII, 91. — seque, VII, 34. — sese, II, 165; III, 231; XII, 16. — sibi, I, 140; IV, 22; V, 149; VI, 176, 339, 365, 457; VII, 21; IX, 92; X, 41, 350; XI, 130; XIII, 46, 241; XIV, 234, 313; XV, 142. — sibique, X, 201, et alibi.

Σεαυτὸν γνῶθι, II, 27.

Secat ille verberibus, X, 316. — — genitalia testa, VI, 514.—secatur ideo pejor gallina, XI, 135. — quo gestu secetur lepus et gallina, V, 124.—secans farra paucissima exigui ruris, XIV, 155. — sectum vituli jecur, XIII, 117. — cadaver in frusta plurima, XV, 78. — secto lacerto requiem sperare, VI, 106.

Secessus amœni litus, III, 5.

Secreto cœnavit, I, 95.

Secretus adulter, VI, 237. — secreti honesti particeps, III, 52. — secretum mimum sibi parat, VI, 608. — divitis ullum esse putas? IX, 102. — commiserat, IX, 96. — secreta hæc tu putabas, X, 337. — munera, IX, 53. — tæda coluerunt Orgia, II, 91. — domus scire, III, 113. — cuncta animi effundunt sermone Græco, VI, 190. — novercæ et pueri novit, VI, 403.—Bonæ Deæ nota, VI, 314. — palatia Matris advectæ, IX, 23.— murmura vulgi, X, 89.

Sectæ incumbere, XIV, 122.

Sectile porrum, III, 293.

Sectivi porri fila, XIV, 133.

Secula; *vid.* Sæcula.

Secundi galli cantus, IX, 107. — secundæ venæ argentum, IX, 31. — vitæ exemplum a cornice, X, 247. — secundo sidere, XVI, 3. — secunda lauro nobilis ornatur collega, VIII, 253. — facie, X, 63.

Secundi Carrinatis exitus, VII, 204.

Securis impacta cædit rotas bigarum, X, 59. — legum prima, VIII, 268. — secures sumendas in tempestate adspice, XII, 61.—hebetes lasso lictore, VIII, 137.

Securus licet committas Æneam Rutulumque, I, 162. — quod ames, VI,

62. — abi, XIV, 213. — secura Principis senectus, X, 75. — domus interea patellas jam lavat, III, 261. — securum præstare Neronem valet hæc ætas, VIII, 171. — insistere Circo me jubeant, IX, 144. — securi nautæ, XII, 82. — securos dormire jubet pendente ruina, III, 196.

Secutor jussus pugnare cum Gracchо, VIII, 210.

Sed, I, 40, 52, 90, 102, 105, 117, 139; II, 12, etc., etc.

Sedes prælata Lavino, XII, 71. — sedem figere Cumis, III, 2.

Sedet limine sportula, I, 96. — cœna ingens, II, 120. — in ripa (Stygis), III, 265. — Auster et se continet, V, 101. — populus et spectat, VIII, 190. — cliens mirandus ad prætoria regis, X, 161. — dudum illa parato flammeolo, X, 333. — Prætor similis triumpho, XI, 193. — sedebat in eorum facie pallor amicitiæ miseræ, IV, 74. — sedisti mediæ noctis ab hora, qua nemo faber sederet, VII, 223. — sedit jam, IV, 76. — rara jugo victoria, VIII, 63. — sedeat quanta poplitibus, VI, 263. — qua parte theatri, X, 213. — sedeant hic lenonum pueri, III, 155. — sedens feroci bellatore, VII, 127. — quæ legerat, hæc stans perferet, VII, 152. — sedentis in rupe Caprearum Principis tutor haberi, X, 93. — sedentes extrema in parte ordinis liberti, VII, 43.

Seditioni domestica tela torquere, XV, 64. — de seditione querentes Gracchos quis tulerit? II, 24.

Seges quæ inde, VII, 103. — vicina videtur major, XIV, 143.

Segmenta, II, 124.

Segmentatis cunis dormire, VI, 89.

Segnipedes trito trahunt epirhedia collo, VIII, 67. *N.* et *V. L.*

Seio Titioque bonis, quod turpe, decebat Crispinum, IV, 13.

Sejanus ingens, X, 63. — ducitur unco spectandus, X, 66. — de Sejano secreta hæc murmura vulgi, X, 89. — visne salutari sicut Sejanus? X, 90. — Sejani potestas et pœna, X, 62, 107. — Sejanum diceret Augustum (populus), X, 76. — ignorasse fateris quid optandum foret, X, 104.

Seleucus citharœdus, X, 211.

Sella post te, VII, 142. — alta Chionem deducere, III, 136. — sellam conducit, VI, 353. — vacuam et clausam pro conjuge ostendens, I, 124. — sellæ a lecticis diversæ, I, 64. *N.* — sellas donare curules, X, 91. — in sellis sedebant docentes, in lectulis sedentes scribebant, VII, 28. *V. L.* et *N.*

Semel atque iterum palpitat, III, 134. — adspecti litus dicebat echini, IV, 143. — totum expiet annum, VI, 521. — ejectus adtrita de fronte rubor, XIII, 242.

Semestri auro vatum digitos circumligat, VII, 89.

Semesus lepor, V, 167.

Semianimus orbis, IV, 37.

Semiramis pharetrata in Assyrio orbe hoc non fecit, II, 108.

Semita unica tranquillæ vitæ patet per virtutem, X, 363.

Semivir ingens, qui secuit genitalia, VI, 513.

Semodio uno scobis hæc emundat servulus, XIV, 67. *V. L.* et *N.*

Semper ego auditor tantum? I, 1. — potest alienum sumere vultum, III, 104. — stillans ocellus, VI, 109. — se tibi imputat, VI, 178. — habet lites lectus, VI, 268. — uberibus et paratis lacrymis, VI, 273. — e pleno tollatur acervo, VI, 364. — organa in manibus, VI, 380. — filius egregii corporis habet miseros trepidosque parentes, X, 297. — infirmi animi voluptas est ultio, XIII, 190. — ardente camino, XIV, 118. — sequitur

fortunam, ut semper, X, 73. — clamant marmora, I, 13. — a magno timearis amico, III, 57. — servata lege et ratione loquendi, VI, 453.—clade domus renovata, X, 244. — lauto cœnare paratu, XIV, 14.—sententia illa in ore, XIV, 205.—qui puppe moraris..... Coro semper tollendus et austro, XIV, 267 et 268. — occulta semperque tacenda, III, 50. — uberibus lacrymis semperque paratis, VI, 273.

Senatori nupta Hippia, VI, 82. — Senatorum calceus, VII, 192. *N.*

Senatus sacri in parte esse, XI, 29. — nostri hæc olim jam luxuriosa cœna fuit, XI, 77. — Senatu damnante ut ruerint, VIII, 93.

Senecæ prædivitis magnos hortos jussu Neronis clausit tota cohors, X, 16. — Senecam quis dubitet præferre Neroni? VIII, 212.—a Seneca modicis quæ mittebantur amicis, nemo petit, V, 109.

Senectæ sacræ par adeo prima lanugo, XIII, 59.

Senectus intestata hinc et subitæ mortes, I, 144.—dum prima et recta, III, 26. — jucunda Crispi venit, IV, 81. — delevit patriam titulumque vini, V, 34. — facunda et nuda odit suam Terpsichoren, VII, 35. — non intellecta obrepit, IX, 129. — tuta quo sit mihi a tegete et baculo, IX, 139. — secura Principis si oppressa foret, X, 75.—longa plena malis, X, 190. — metuenda magis morte, XI, 45. — pretiosa Albani veteris, XIII, 214. — longa et cervina torquet juvenem, XIV, 251. — par olim prodigio (in) nobilitate, IV, 97. — Senectutis incommoda, X, 190-288.

Senescit in corde cacoethes, VII, 52. — senescant ut multis in luctibus... hæc data pœna diu viventibus, X, 245. — senuerunt adeo Jupiter et Mars? VI, 59.

Senex fanaticus antistes, II, 112. — occidit discipulum, III, 117. — quum pejora facias, XIV, 57. — Vestinus, XIV, 181. — vicinus Hymetto, XIII, 185. — senis orbi præcipuam in tabulis ceram abstulit munere tanto, IV, 19.—amici occursus, VIII, 153. — unius præcordia pressit boletus, VI, 622. — senem si damnosa juvat alea, ludit et heres bullatus, XIV, 4. — senum una facies, X, 198. — senibus porcis indulget clementia, VI, 160.

Senior jam amicus excludatur, VI, 215. — aliquis dabit responsa, VI, 587. — bulla dignissime, dic, nescis, etc. XIII, 33.

Senonum minores, ausi, quod tunica liceat punire molesta, VIII, 232.

Sensus communis rarus in illa fortuna, VIII, 73. — nostri hæc pars optima, etc., XV, 133. — animi vigeant, X, 240. — sensum a cælesti demissum traximus arce, XV, 146.

Sententia tristis fertur de nobis, II, 62. — digna viro vicit, IV, 136. — illa semper in ore tuo versetur, XIV, 205. — non est, quod modo proposui; verum est, VIII, 125. — hujus prima erit, VI, 498.

Sentina tunc gravis, si jubeat conjux conscendere navem, VI, 99.

Sentio tantum, qualem nequeo monstrare, VII, 56. — sentit quid Curius? II, 153. — non pereuntem censum femina, VI, 362. — sensit Alexander, quum, etc., XIV, 311. — senserat quum uxor dormire virum, VI, 116. — sentiat ut auris, clamore opus est, X, 215. — sentirent ne magnæ gaudia cœnæ, XV, 42. — senserit an prima voluptatem gula, XV, 90. — sentire calorem, XII, 98. — quid putas omnes recenti de scelere? XIII, 5. — tandem incipiunt peractis criminibus quod fas atque nefas, XIII, 238.

Separat hoc nos a grege brutorum, XV, 142.

Septa asparagis squilla, V, 81.

Septem fercula quis secreto cœnavit avus? I, 94. — digitis a morte remotus, XII, 59. — filios necassem, si septem forte fuissent, VI, 642. — bis septem ordinibus, XIV, 324.

Septembris et Austri adventum metui jubet, VI, 517. — Septembri medio hesternum solitus servare minutal, XIV, 130.

Septenis in diem horis oderit illam, VI, 183.

Septimus quum annus transierit puerum, XIV, 10. — interdum sol invenit jacentem, XV, 44. — septima quæque lux fuit ignava patri, XIV, 105.

Sepulchri titulo res digna, VI, 230. — sepulchris quoque ipsis data sunt fata, X, 146. — in iis arbores, flores sparsi et terra vel levis vel gravis, VII, 207 sq. *V. L.* et *N.*

Sequitur qui populus, premit agmine lumbos, III, 245. — sua quemque culina, III, 250. — quæ mœchum, stomacho valet, VI, 100. — pœna crimen, XIII, 90. — Fortunam, ut semper, X, 73. — quem custos angustæ vernulæ capsæ, X, 117. — maritum uxor, I, 121.—sequuntur restem statuæ, X, 58. — sequantur figuli tua castra, IV, 135. — ne crimina nostra ex nobis geniti, XIV, 39.—sequutus urnam Hylas, I, 164. — jam sequar, XII, 86.

Seram pone; cohibe uxorem. Sed, etc. VI, 347.

Serenum exspectet, VII, 179. — sereno hoc dilata tempestas, XIII, 228.

Seres quid agant, VI, 403.

Sergiolus gladiator, quem Hippia, senatori nupta, comitata est in Ægyptum, VI, 82-113.

Sergius; vid. *Sergiolus.*

Seria inter et curas habendum nemo duxit, etc., XI, 93.

Serio Titioque bonis, IV, 13. *V. L.*

Seripho parva caruisse, VI, 564. — clausus, X, 170.

Sermo est mihi tecum, VIII, 39. — illis rarus, II, 14. — filius est per urbem, I, 145. — promptus et Isæo torrentior, III, 73.—pudicus non est hic in vetula, VI, 193. — sermonem indocti laudat, III, 87. — sermone hoc pavent, etc., VI, 189. — rotato curvum torqueat enthymema, VI, 449. — sermones hi de Sejano, X, 88. — qui? XIV, 152.

Sero pœnitet, I, 169.

Serpens argentea visa est caput movisse, VI, 538. — longus in dolia deciderit, VI, 432. — non unus, nec culeus unus debuit parari ejus supplicio, VIII, 214. — Hesperidum aut Ponticus si servet easdem fortunas, XIV, 114. — serpente ciconia pullos nutrit, XIV, 74. — serpentum major concordia, XV, 159. — serpentibus saturam ibin pavet, XV, 3. — a serpentibus Afros tutos facit tale (oleum), V, 91. — serpentes avidissimi sunt vini, VI, 432.

Serraco veniente, III, 255. *V. L.*

Serrano tenuique Saleio gloria quid erit? VII, 80.

Serta dum poscimus, obrepit senectus, IX, 128. — delubris imponite, XII, 84.

Sertorius cur desiderio Bibulæ ardet, VI, 142.

Servilia quum dederit nummos, fiet et illius, quem non amat, X, 319.

Serviret quum Roma calvo Neroni, IV, 38. — servire jubetur ferrata domus, VII, 41. — quisquam Deorum vellet huic? X, 184. — nulli privato paratus, XII, 106.

Servitii longi tempora perierunt, III, 125.

Servius ancilla natus, VIII, 259.

Servo; servas cui tot prædia? IX, 54. — servat quantum nummorum quisque in arca, tantum habet et fidei, III, 143. — medio Septembri hesternum minutal, XIV, 129. — ignem Trojanum Alba, IV, 60.—non finem impensæ prodiga Roma, VII, 138. — servant ac metuunt jus, XIV, 201. — servabat cista libellos, III, 206. — hyems prædam recentem, IV, 59. — Fuscus viscera vulturibus Dacis, IV, 111.—Minervam ex flagranti æde, III, 139. — servavit conjugium in multis domibus adulter, IX, 80.— servet si fortunas easdem Hesperidum serpens aut Ponticus, XIV, 113. — servare Cleanthas pluteum jubet, II, 7. — animam viri cupient morte catellæ, VI, 654.—terga sicci suis festis diebus moris olim erat, XI, 83.—non potuit res suas Mars, XIV, 262. — servatur domino tener et niveus panis, V, 71. — servantur tantis parta malis cura majore metuque, XIV, 304. — pluris Decii, quam qui servantur ab illis, VIII, 258. — servatum in tua sæcula rhombum consume, IV, 68. — victo caput abstulit Fortuna, X, 286. — servato more Camilli, XVI, 16. — servata semper lege et ratione loquendi, VI, 453. — Jovi hostia, XII, 6. — servatæ uvæ parte anni, XI, 71.

Servulus infelix recta cervice portat res, III, 253. — unus semodio scobis uno hæc emundat, XIV, 67.

Servus matronis lugendus occulta ad Patres produxit crimina, VIII, 266. — erit minus miser, qui foderit agrum, etc., IX, 45. — publicus tenet coronam et curru portatur eodem (triumphali), X, 42. — ita servus homo est, VI, 222. — servi in complexibus jacet, VI, 279. — divitis latus claudit hic filius ingenuorum, III, 131. — succincti ministrant, IV, 24. — fusci, formosi, Græci, viles, magno pretio empti, etc., V, 52.—stant, et convivæ recumbunt, V, 56-65. — proceri, V, 82. *N.* — nudi in catastis exponuntur venales, VII, 16. *N.* — inscripti, inusti, etc., XIV, 24. *N.* — tibi octo, VII, 141. — ut taceant, jumenta loquuntur, IX, 103. — mali pars pessima lingua, IX, 120. — linguam contemnere ut possim, etc., IX, 123. — videant, ne quis neget, X, 87.—servo pone crucem... Meruit quo crimine servus Supplicium?..... O demens, ita servus homo est? VI, 219 sq. — servo horrenti tunicam non reddere, I, 93. — lambenti crustula colaphum incutimus, IX, 5. — servum talem sortitus quid facias? nempe in Lucanos aut Tusca ergastula mittas, VIII, 179. — servorum barbarorum signum pedes albi seu gypsati, I, 111. *N.* — ventres Romæ magno, III, 167. — spem abstuleris, venit conductus aquarius, VI, 332. — nomina agnoscit, X, 234.—scapulæ et pedes, IX, 68. — de grege magna vovebit, XII, 116. — animas et corpora nostra materia constare putat? XIV, 16. — cohortem noctu vigilare jubet Licinus, XIV, 306. — ventres modio castigat iniquo, XIV, 126. — servis incurritur, si nihil est, VI, 331. — munera sunt danda, ut mereatur gratia patroni et aditus, III, 184 sqq. — cultis augere peculia, III, 189. — superbis plena quæque domus maxima, V, 66. — regna dabunt fata, VII, 201. — servos odit, VI, 511.—pone, XI, 189. — quot pascit, III, 141. — Servorum demensum, VII, 120. *N.* — testimonia adversus dominos, X, 87. *N.* — *Conf.* Puer.

Sestertia centum perdere, I, 92.— quadringenta dedit Gracchus dotem cornicini, II, 117. — tot, partem exiguam cœnæ, ructarit scurra palatii, IV, 29. — libris paribus æquantem mullum emit, IV, 16. — duo

sufficient Quintiliano, VII, 186. — quinque numera omnibus in rebus, IX, 41.—intercepta decem, XIII, 71.

Setæ duræ per brachia promittunt atrocem animum, II, 11.

Setinum ardebit in auro, X, 27.— Setina misellus exspuit, XIII, 213. —Setinis de montibus aliquid bibet, V, 34.

Seu tu Silanus, VIII, 26. — personam Menalippes pone, VIII, 229.— tu causam protegere affectas, XI, 32.

Severi campi jugeribus cede, II, 131.—severum vultu et veste vitium, XIV, 110. — severi mores Catonis, XI, 91.

Sex millibus emit mullum, IV, 15. — vel plures sophistæ, VII, 166. — urceoli erant Codro, III, 203.

Sexagesimus annus locupletem aquilam affert, XIV, 197.

Sexaginta annos jam post terga reliquit, XIII, 17.

Sexcentis balnea, et pluris porticus (constant), VII, 178.

Sextarius alter ducitur ante cibum, VI, 427.

Sexte, ego te ceventem verebor? II, 21.

Sextus et octogesimus annus eam pulsat, VI, 192. — ad sextam solida quamquam supersit hora, XI, 206.— sexta cervice feratur, I, 64.—quaque die dirus mihi Hannibal caput implet, VII, 160.

Sexus imperio coactæ graviora faciunt, VI, 135. — alterius figuram imitata pictura, VI, 341. — alterius major voluptas, XI, 167. — sexum hunc quoties ira facit nocentem, VI, 648. — sexu in nostro non erit ullum exemplum tam detestabile, II, 48.— a sexu fugit mulier, VI, 253.

Si vis, I, 74; II, 69. — si natura negat, facit indignatio versum, I, 79. — si te propositi nondum pudet... si potes illa pati... quamvis jurato meтuam tibi credere testi, V, 1 sq. — si nescis, omnia fiunt, etc., V, 159. — si potes omnia ferre, et debes, V, 171. — quid credimus, IV, 53. — quid tentaveris umquam hiscere, V, 126. — quid plus agitat, VI, 250.— quid adhuc est quod fremat violentius, VIII, 35. — si qua, II, 157; VII, 22. — si quis, VII, 238; VIII, 111. — si quod, VIII, 110. — quando, III, 173; V, 40; VIII, 79; XII, 23. — siquidem; *vid.* infra.

Sibyllæ donare civem, III, 3. — folium recitare, VIII, 126.

Sic labentibus obstat, III, 194. — *Conf.* I, 42; II, 170; III, 159, 308; IV, 92; V, 170; VI, 223, 229, 431; VIII, 57, 74, 195; X, 123; XI, 20; XII, 78; XIII, 106, 191; XIV, 31, 92, 211; XV, 24.

Sicambri torvi, IV, 147. *V. L.*

Siccat madidas in carcere pennas Auster, V, 101. — calicem, V, 47.— siccentur lacrymæ, XVI, 27. — siccatus frigore autumnus, XI, 75. — siccato nectare tergens brachia, XIII, 44. — siccanda eluvies, III, 32.

Siccus petasunculus, VII, 119. — siccum jecur ardet ira, I, 45. — sicci suis terga, XI, 82. — siccæ lucernæ ora lambentibus, VIII, 35. — comæ horrida silva, IX, 12. — sicco venit altera naso, VI, 148. — sicca terra Memphitide, XV, 122.—morte pauci reges et tyranni descendunt ad generum Cereris, X, 113. — siccis morbo faucibus, XIII, 212. — mamillis, VI, 401. *V. L.*

Siculus quot Phrygibus donaverit urnas, VII, 236.—crocus, XIV, 269. — Siculo de gurgite maxima venit muræna, V, 100. — Sicula aula non mitior, VI, 486. — cum conjuge Pluton, XIII, 50.—Siculos cantus effugit remige surdo, IX, 150. — a Siculis (vilis) sacci mercator, XIV, 269. *V. L.*

Sicut grex totus cadit, II, 79. —

Conf. VI, 65, 107; VII, 204; X, 90; XV, 98.

Sicyone alta relicta, III, 69.

Sidus triste Saturni quid minetur, VI, 559. — anne aliud quam sidus, et occulti miranda potentia fati? VII, 200. — sidere secundo porta me excipiat, XVI, 4. — sub nostro talis bellua non concipitur, XII, 103. — sidera quæ te excipiant primos incipientem edere vagitus, VII, 195. — si tibi cessant, IX, 33. — testes intendunt oculos, VIII, 149. — contenta olim paucis numinibus, XIII, 47. — ad sidera flammis missus, XI, 63. — sideribus dubiis jam salutatrix turba peregerit orbem, V, 22.

Sigilla, Sigillaria et Sigillarii, VI, 153. *N.*

Signat tabellas, VIII, 142. — signabat jam et tabulas ruperat, IX, 76. — signabit ille me prior, III, 82. — signent quanto pondere et lædant silicem, III, 271. — signatæ tabulæ, II, 119. — signata (annulo) concha, XIV, 132.

Signator falso multum referens de Mæcenate, I, 67. — cum signatoribus veniet auspex, X, 336.

Signinum pyrum, XI, 73.

Signum de paupere loro, V, 165. — spectabile, VIII, 110. — signi supervacui vana chirographa, XIII, 137. — signa duces et castra movebant, VIII, 12. — dare communi tuba, XV, 157. — nuda et candida... Euphranoris et Polycleti, III, 216. — signorum comitem, XVI, 55. — cum signis Myronis, VIII, 102. — pro suis attonitus, XIV, 307. — a signis procul miles, etc., XVI, 17.

Silanus, VIII, 27.

Silent fusa venena, VII, 169. — siluit compago tabernæ, III, 304.

Silicem lædant et signent percussum pondere, III, 272. — atrum conterit pedibus, VI, 350.

Siliginis coctæ offæ, VI, 472. — siligine molli factus panis, V, 70.

Silio nupsit palam Messalina, quæ utrique caussa mortis fuit, X, 329-345. *N.*

Siliquas laudem, XI, 58.

Siluro cum dimidio putrique, XIV, 132. — siluros municipes vendere, IV, 33.

Silva mendicat ejectis Camœnis, III, 16. — horrida siccæ comæ, IX, 13. — silvarum optima vorabit, I, 135. — cupidus, VII, 58. — silvæ proavis habitatæ, XV, 152.

Silvano porcum cædere, VI, 447.

Silvestris torus, VI, 5.

Simia mater rugas scalpit in vetula bucca, X, 195. — non una supplicio parari debuit, VIII, 214. — innoxia cum eo clauditur, XIII, 156. — malum rodit in aggere, et a Prætorianis parma galeaque tecta et capellæ inequitans circumducebatur, V, 153 sq.

Similis quis Dis, V, 132. — haud tibi, Cynthia, VI, 7. — si permutatio detur, VI, 653. — dummodo tu sis Æacidæ, VIII, 270. — fortuna, XII, 29. — fera, XV, 160. — triumpho sedet Prætor, XI, 192. — affectibus res, XII, 10. — Aristoteles, II, 6. — Thersitæ, VIII, 271. — tibi non corpore tantum nec vultu, XIV, 51. — simili querela plena fora, XIII, 135. — similes patruo offas effunderet, II, 33. — videbis orchestram et populum, III, 177. — et pares ira atque fames, XV, 131. — simillimus Hermæ trunco, VIII, 53. — simillima nigro cycno avis, VI, 165.

Similat pro simulat, II, 3. *V. L.*

Simplex furor, I, 92. — nil rescribere, VI, 234. — tunc femina, VI, 327. — simplices Gabii, III, 192.

Simplicitas illa scribendi priorum, I, 153. — uxoria si tibi est, VI, 206. — horum miserabilis, II, 18. — tua quem risum vulgo moveat, nescis, XIII, 35.

Simpulum seu Simpuvium Numæ ridere, VI, 343.

Simul tres pueros in gremium patris fundat, V, 142.

Simulacra Romuleæ feræ, XI, 104. —parva fragili nitentia cera, XII, 88.

Simulat gemitus conscia, VI, 271. — simulant Curios et Bacchanalia vivunt, II, 3. — simulabitur nil ibi per ludum, VI, 324.

Simultas vetus atque antiqua inter finitimos, XV, 33.

Sinciput flebile elixi nati, XIII, 85.

Sine pondere terra, VII, 207. — Mentore raræ mensæ, VIII, 104. — cæde et vulnere pauci reges descendunt ad generum Cereris, X, 112. — viribus Venus, X, 209. — regibus infernis hilares umbræ, XIII, 52. — labe domum, XIV, 69. — vulnere paucæ malæ, XV, 54.

Sinebat nec labor contingi tecta vitiis, VI, 288.

Sinistri cruris dimidium tegmen, VI, 256.—sinistra fama digna, XIV, 1. — sinistro fato genitus, X, 129.— more, II, 87.

Sinus conspuitur, VII, 112.—quas abscondit partes, IX, 33. — quando major avaritiæ patuit? I, 88. — tuti stagna, XII, 81. — totos pande, I, 150. — implevit rhombus, IV, 41. —sinu involvit hos Fortuna, VI, 607.

Siparia in comœdiis obtenta scenæ, VIII, 186. *N.*

Sipario vocem locasti, VIII, 186.

Siphonibus longis implent effigiem Deæ, VI, 310.

Si quidem pressit, VI, 621. — parere solebat, XII, 107.

Sirena nullam flagellis comparat, XIV, 19. — Sirenum cantus effugit Ulixes, IX, 150.

Sistro irato Isis feriat mea lumina, XIII, 93.

Sities quum, respice Gætulum Ganymedem, V, 60.—sitiens totum œnophorum, VI, 426. — sitiente viro rubetam miscet, I, 70.—Pholo dignum cratera, XII, 45.

Sitis famæ major quam virtutis, X, 140. — atque fames in quantum poscunt, XIV, 318.

Sive hic ære cantaverat, II, 118.— *Conf.* X, 322; XI, 28.

Smaragdus, V, 38. *N.*; VI, 457. *N.*

Smegma (lomentum), VI, 461. *N.*

Socci, VII, 192. *N.*

Socialia bella, V, 31.

Socius quisquis adest, ab omni quærit, X, 254. — sociorum in sanguine si virgas frangis, VIII, 136. — inopum miserere, VIII, 89. — socios quot Basilus circumscripserit, X, 222. —sociis nunc juga pauca boum, etc., VIII, 108. — florentibus et modo victis non idem gemitus olim, etc., VIII, 99.

Socrates dulci senex vicinus Hymetto partem acceptæ sæva inter vincla cicutæ accusatori nollet dare, XIII, 185. — Socratem inopem vidistis, Athenæ, nil præter gelidas ausæ conferre cicutas, VII, 205.

Socratici penates quantum ceperunt, XIV, 320. — Socraticos inter cinædos, II, 10.

Socru salva desperanda tibi concordia, VI, 231.

Sodales ingratos pone ante omnia, XI, 190.

Sodes, dic, VI, 280.

Sol inclinat, III, 316. — septimus quem invenit jacentem, XV, 44. — solis radios jurat, XIII, 78. — solem algentem rapiet cœnatio, VII, 183. — vernum bibat cuticula, XI, 203. — stridentem Herculeo gurgite audiet, XIV, 280. — sole primo officium mihi peragendum, II, 133. — cum sole spes vitæ redit, XII, 70.— solibus rupta glacies, IV, 43.

Solatia ferre, XIII, 120. — invidiosa, XIII, 179.

Solatur se hoc (plectro), VI, 384.

Solea, VII, 192. *N.* — nates pulsare, VI, 612.

Solenne Idæum canunt, XI, 192. — solennibus magnis venire ad umbras, X, 259.

Soleo exorare, IX, 138. — solet me luna deducere, III, 286. — vicinos rapere, VI, 415. — lavari cum rhinocerote, VII, 131. — defendere caussas nobilis indocti, VIII, 48. — creditor hos exspectare, XI, 10. — nocte reverti, XI, 185. — his ignoscere, XIII, 103. — rectum descendere funem, XIV, 266. — scelerare Cererem, IX, 25. — magna voce vendere, IV, 32. — ponere gemmas in fronte vaginæ, V, 44. — quæ Cotta largiri, V, 109. — solebat in monte Volscorum poscere mercedes, VIII, 245. — Democritus agitare pulmonem perpetuo risu, X, 33. — Jupiter fictilis hanc curam præstare Latiis rebus, XI, 115. — solebant elephanti parere Tyrio Hannibali, XII, 107. — soleat hic vates nihil expositum deducere, VII, 54. — solitus penetrare, V, 106. — in Corum atque Eurum sævire flagellis, X, 180. — totum conflare tonantem, XIII, 153. — servare minutal hesternum medio septembri, XIV, 129. — falsas signare tabellas, VIII, 152. — solitum vulgus fictilibus dare vela phaselis, XV, 127. — solito decentius optat, VI, 487. — maturius ibat, XI, 88. — soliti Baptæ Cecropiam lassare Cotytto, II, 92. — romanas contemnere leges (Judæi sc.), XIV, 100.

Solers evasit Ulixes, IX, 65.

Solidum mare, X, 176. — solida hora, XI, 205. — solidæ farinæ, V, 68. — solidam mercedem capere, V, 13. — Solidus, VII, 122. *N.*

Sollennis; *vid.* Solenne.

Sollicitemus non amicos se excusaturos, XVI, 28. — sollicitent te blandæ densæque tabellæ, IX, 37.

Sollicitus, ne turba peregerit orbem, V, 20. — tamquam lapides effuderit imber, XIII, 67. — sollicitæ portæ, VII, 42.

Solocis crassi lacernæ, IX, 29. — *V. L.*

Solœcismum fecisse liceat marito, VI, 456.

Solonis justi vox facunda Crœsum respicere ad longæ jussit spatia ultima vitæ, X, 274.

Solstitia octogesima vidit, IV, 93.

Solum vertere, XI, 49. — russati Lacernæ, VII, 114.

Solus Cæsar respexit Camœnas, VII, 2. — habet amicum, nunquam partitur, III, 122. — protegit urbem (Marius), VIII, 250. — ille dolor est, XI, 52. — possederis tantum agri, etc., XIV, 159. — Ithacus hoc canebat nullo sub teste, XV, 26. — sola victima tantis digna Deis, XII, 114. — peccandi voluntas, XIII, 208. — mors fatetur, quantula sint hominum corpuscula, X, 172. — tegula eum tuetur a pluvia, III, 201. — atque unica nobilitas est virtus, VIII, 20. — libidine fortis, IV, 3. — solum poscimus, ut cœnes civiliter, V, 111. — hoc optas, X, 189. — quid tam solum vidimus? III, 6. — soli tibi commissa, IX, 93. — Pacuvio breviter omnia dabit, XII, 124. — solam avaritiam inviti exercere jubentur, XIV, 107. — solo liberto impleverit tabulas, II, 58. — solo pomorum odore pasci, V, 150. — se carmine vexant (pectora), VII, 63. — in solo palato causa vivendi, XI, 11. — hoc propior, VI, 510. — sola febre calet, X, 218. — soli sortiti ingenium, XV, 143. — sonant fora sola theatro vacuo, X, 218. — solos verpos deducere ad fontem, XIV, 104. — habendos esse Deos quum credat, XV, 37. — solis in armis fulgebat argenti quod erat, XI,

108. — maribus ara Deæ patet, II, 89. — militibus testandi jus vivo patre datur, XVI, 51.

Solvit maniplos et infundet jumentis hordea, VIII, 154. — nodos juris et ænigmata legum, VIII, 50. — vulvam Julia, II, 33. — funem, XIV, 292. — solvunt trepidum tibi cornua ventrem, XIV, 199. — solvere mercedem nemo, nosse omnes velint, VII, 157. — solvitur his fibula, VI, 73. — solutum jam pæne conjugium, IX, 79. — soluta charta, XIII, 116.

Solymarum legum interpres Judæa, VI, 544.

Somnia vendunt Judæi, qualiacumque voles, VI, 547.

Somnum quæ meritoria admittunt? III, 234. — Druso (al. ursis) vitulisque marinis eripient convicia, III, 238. — facit lectica clausa, III, 242. — facit rixa quibusdam, III, 282. — rumpere, V, 19. — per somnum quibus illa premetur digitis, XIV, 222. — somni alieni pœnas pendere, VI, 478. — breves, VI, 289. — alti rumpuntur latratibus, VI, 416. — somno fameque urguentur, VI, 424. — careas, III, 56. — somnos tutos daret fiducia, XV, 154. — in somnis videt te, XIII, 221.

Sonat grande, VI, 517. — deterius (galli vox), III, 91. — domus unctis strigilibus, III, 262. — ulmea cœna tota Suburra, XI, 141. — sonant magna ipsi, VII, 108. — fora sola clauso theatro, VI, 68. — jurgia prima, XV, 51. — sonabat eo tondente gravis mihi juveni barba, I, 25; X, 226. — sonuit dextera ferro, VI, 560. — sonantem late Ionium pertulit constanti pectore, VI, 92.

Sonoram ad nubem, XIII, 167.

Sonus lecti ad quem pervenit, IX, 78.

Sophistæ plures uno ore conclamant, VII, 167.

Sophocleo hiatu grande carmen bacchamur, VI, 636.

Soporem brevem indulsit cura, XIII, 217.

Soraco veniente, III, 255. *V. L.*

Soræ aut Fabrateriæ domus paratur optima, III, 223.

Sorbeat qua sanna Tullia aera, VI, 306. — sorbere quod medicamen ante cibum debet et pater et rex, XIV, 255.

Sordes minimas ediscere, XIV, 124. — luxuriæ istas quis feret? I, 140. — farris mordere canini, V, 11.

Sordidula toga, III, 149.

Sororis immemor, VI, 85. — in manibus vultu Eumenidum terretur, XIV, 284. — sorori hoc illa prætulit, VI, 111. — hunc (adamantem) Agrippa dedit, VI, 158. — sororem quando efferat, VI, 566. — sorores duæ (Astræa et Pudicitia) pariter fugere, VI, 20. — sororibus Afris subrepta poma credere possis, V, 152. — plenæ urnæ, X, 242.

Sortis ejusdem sint cætera, XII, 25. — sortes poposcit, I, 82. — ducet, VI, 583.

Sortitus servum, VIII, 179. — imperium profundi, XIII, 49. — sortita est breve spatium parvi lateris, VI, 505. — sortiti patrem, XIV, 96. — ingenium, XV, 144.

Sospes tibi nunquam erit depositum, XIII, 178.

Sostratus quæ cantat madidis alis, X, 178.

Sotadicos inter cinædos, II, 10. *V. L.* et *N.*

Spado tener ducit uxorem, I, 22. — factus a domina, VI, 376. — vincebat Capitolia nostra Posides, XIV, 91.

Spargere argumenta viri libris actorum, IX, 84. — aquas in ædem Isidis, VI, 528. — jumenta luto, VII, 180. — spargendus mero vitulus, XII, 8.

Spartana chlamys, VIII, 101. —

Spartani conjugii sanguine' non se polluit (Orestes), VIII, 218.—Spartano cuidam Pythia vates respondit, XIII, 199.

Spatiosum orbem (patinæ) tenui muro colligit testa, IV, 132.

Spatium quod tectis sublimibus, III, 269. — admirabile rhombi, IV, 39. — vitæ extremum, X, 358. — metarum lustrabit utrimque, VI, 582. —breve parvi lateris sortita, VI, 505. — vitæ da, Jupiter, X, 188.—spatia ultima vitæ, X, 275.

Specie juvenis tui lætare, X, 310. — virtutis et umbra fallit vitium, XIV, 109.

Spectabile signum, VIII, 110.

Spectacula an habeant totis cuneis, quod tutus ames, VI, 61. — mappæ Megalesiacæ, XI, 191. — ad spectacula nudum vultum erigit, VIII, 205.

Spectat triscurria patriciorum, VIII, 190. — lacunar, I, 56. — subeuntem fata mariti Alcestim, VI, 652. — saltantem structorem, V, 121.—si, quanto constent, etc., XIV, 258.—ludos, VI, 352. — spectent hoc juvenes, XI, 199. — hoc nuptæ, XI, 201. — spectant admissa opsonia Patres, IV, 64. — spectentur prælia, XIII, 172. — spectantia terram, XV, 147. — spectantibus ad podium, II, 147.— spectati testiculi, VI, 371. — spectandus ducitur unco Sejanus, X, 67. — spectanda aliunde si putas rerum tuarum præsidia, VII, 22. — mensura sui rebus in summis minimisque, XI, 35.

Specularibus latis clauso antro vehitur, IV, 21.

Speculum gestamen Othonis, II, 99. — sarcina civilis belli, II, 103.

Spelunca frigida quum præberet domos, VI, 3.—speluncæ dissimiles veris, III, 17.—in speluncis nil actum, quis affirmat? VI, 59.

Sperare curam cohortis, I, 58. — piacula cervæ, XII, 120. — cœnosi gurgitis alnum, III, 266. — requiem secto lacerto, VI, 106.—fidibus quercum Capitolinam, VI, 388. — anne aliquid potest hæc inguinis ægri canities? X, 207. — quid concessum nocentibus ægris? XIII, 234.—non melius de se cuiquam propinquo concedet juvenis, XIV, 6.—sperate cicadas, IX, 69. — sperantibus jam quartanam ægris, IV, 57. — speratæ puellæ, VI, 25. *N.*

Spernant hæc juvenes forsitan, XIV, 34. — spreti lecti vestigia, VI, 226.

Spernatur adulter tantum delicias viduæ, IV, 4. *V. L.*

Spes longissima cœnæ homini, I, 134.—nulla ulterior, VII, 30.—bene cœnandi vos decipit, V, 166. — et ratio studiorum in Cæsare tantum, VII, 1. — post deceptas quid mihi suades? IX, 125. — altera major superest, IX, 134.— nec his saltem, IX, 147.—vitæ redit cum sole, XII, 70.—lucri quocumque vocarit, XIV, 278. — spem servorum abstuleris, VI, 331.

Spicula Cirrhæi vatis, XIII, 79.

Spira aurea jactatur longo galero, VIII, 208.

Spirant opobalsama collo, II, 41. — Poppæana, VI, 463. —cavi folles immensa mendacia, VII, 111. — spirante bruma, IX, 67. — spirantes croci, VII, 208.

Spoliator pupilli, I, 46.

Spoliet qui te, non deerit, III, 302. — spoliare doces et circumscribere, XIV, 237. — spoliatis arma supersunt, VIII, 124.

Spolium Actoris Aurunci, II, 100. — affectare palatii Bebriaci in campo, II, 106. — spolia occulta referebant, VIII, 107. — spoliis nudi gaudere mariti, VI, 210, 232.

Spondet Tyrio stlataria purpura filo, VII, 134.—spondere pecudem sacello, XIII, 232. — amatorem tene-

rum vel testamentum ingens, VI, 548. — Spondere et stipulari qui dicantur, VII, 165. *N.*

Sponsæ turpes, viri, I, 78. — die nuptiarum trans limen sponsi portantur, XIV, 221. *N.*

Sponsalia paras, VI, 25.

Sponsio audax, XI, 200.

Sponsus levis adhuc, III, 111.

Sponte imitantur cætera, XIV, 107. — sponte satelles, IV, 116. *V. L.*

Sportula parva sedet limine, I, 95. — vocalis laudat Fæsidium agentem, XIII, 33. — quid referat, quantum rationibus addat, I, 118. — primum, deinde forum, etc., I, 128. — quanto celebretur fumo, nonne vides, etc., III, 249 sq. — defossa in loculis eos fecit amicos, X, 46.

Spumat aper, V, 116. — spumant unguenta Falerno, VI, 303. — spumanti labello te nudum viderit Virro, IX, 35. — spumantibus visceribus ardens, XIII, 14.

Spurci lacus, VI, 603.

Squalentes avi, VIII, 17.

Squalidus fossor, XI, 80. — squalida crura, IX, 15.

Squalor rei, XV, 135.

Squamæ hoc pretium, IV, 25.

Squilla distendat lancem pectore, V, 81.

St! silentii nota, I, 161; VI, 329. *V. L.*

Stagna sinus interiora, XII, 81.

Stalagma, VI, 459. *N.*

Staminis albi lanificæ Parcæ, XII, 65. — stamine tenui prægnantem fusum torquere, II, 55. — nondum abrupto morieris, XIV, 249. — de nimio queritur (Nestor), X, 252.

Statione in sua semper paratis lacrimis, VI, 274. — stationes omnes de Rutilo, XI, 4.

Statius carmine amicæ Thebaidos lætam fecit urbem, VII, 83 sq.

Statua lusca meditatur prælia, VII, 128. — triumphalis, I, 129; VIII, 143. — statuam inter Vagelli et effigies vestras nullum discrimen habendum, XIII, 119. — statuæ descendunt restemque sequuntur, X, 58. — ad quas non tantum meiere fas est, I, 130.

Stemmate alto Drusorum tumes, VIII, 40. — stemmata quid faciunt? VIII, 1. *N.*; IX, 128. *N.*

Stentora ut vincere possis, tu miser exclamas, XIII, 112.

Stercore canino fœda atria, XIV, 64.

Sterilis uxor carum facit amicum, V, 140. — ficus mala robora valent ad hæc discutienda, X, 145. — cathedræ multos pœnituit, VII, 203. — sterili aratro litus versamus, VII, 49. — amico quis gallinam ægram impendat? XII, 97. — steriles moriuntur, II, 140 sq. — steriles facit ars et medicamina, VI, 596.

Sterneret quum uxor montana silvestrem torum, VI, 5. — sternitur in hortis Tyrius genialis, X, 335. — sternuntur tantum subsellia, XVI, 45. — stratus humi palmes, VIII, 78. — strata cathedra, IX, 52. — stratum classibus mare, X, 175.

Stertere naso vigilanti ad calicem, I, 57.

Sthenobœa non minus, quam Cressa, excanduit repulsa, X, 327.

Stibium, II, 93. *N.*

Stigmate dignum, X, 183.

Stillavit in aurum exiguum de veneno, III, 122. — pænula nimbo, V, 79. — stillantis semper ocelli acre malum, VI, 109.

Stimulat vos, VII, 20. — stimulante fame, XIV, 84.

Stimulos odio quum pudor admovet, X, 329.

Stipulare quantum vis, VII, 165.

Stlataria purpura Tyrio filo spondet, VII, 134.

Sto; stat Fortuna improba noctu

arridens infantibus, VI, 605. — contra starique jubet, III, 290. — parentum nobilitas contra te, VIII, 138. — hujus currus æneus, VII, 125. — ingens acervus nummorum, VIII, 100. — hos lignum ad usus, XI, 118. — omne in præcipiti vitium, I, 149. — ante aram, VI, 390. — absumpto jam toto corpore, XV, 91. — multis annis in carcere fornicis, X, 239. — stabant quot pueri, VII, 226. — stans eadem perferet, quæ sedens legerat, VII, 152. — nudum olido fornice mancipium, XI, 170. — stantis convicia mandræ, III, 237. — stantem extra pocula caprum (criminibus debent), I, 76. — stante se quod recumbas, V, 65. — stantes ardent tædæ, I, 156. — Collina turre mariti, VI, 291. — in curribus Æmiliani, VIII, 3. — stantibus quod auctio vendit, VII, 11. — et salvis his collibus, IX, 131.

Stoicidæ trepidi, II, 65.

Stoicus occidit Baream, III, 116. — unde Cantaber? XV, 109. — Stoici quædam, non omnia, pro vita facienda docebant, XV, 106 sqq. — Stoica dogmata a Cynicis tunica distantia, XIII, 121.

Stomachus domini fervet vinoque ciboque, V, 49. — Græcis καρδία dicitur, V, 32. *N.* — stomachum laxare saginis, IV, 67. — stomacho valet, VI, 100. — surgit bilis, XI, 128. — ardenti hærens cibus, III, 234.

Stragem (ad) volabant, VIII, 251.

Strangulat plures pecunia, X, 13.

Stratocles, III, 99.

Stratus; *vid.* Sterno.

Strepitu ullo movemus fora, II, 52. — et facie majoris census vivere, VII, 137. — plagarum gaudet, XIV, 19.

Strictiora spectat, VIII, 190. *N.*

Stridore catenæ lætus, XIV, 23.

Stridunt seu strident jam ignes, X, 61. *V. L.* — stridere diu presso molari, V, 160. — stridebat hyems IV, 58. — sol Herculeo gurgite, XIV, 280.

Striglibus seu Strigilibus unctis sonat domus, III, 263.

Stringit ipse rotam multo sufflamine, VIII, 148. — stricto velut ense ardens Lucilius, I, 165. — pane tacetis et intacto, V, 169. — strictis mamillis, VI, 401.

Strophium, VI, 401. *N.*

Structor, cui cedere debeat omnis pergula, XI, 136. — structorem saltantem spectes et chironomonta volanti cultello, V, 120.

Strumosum prætextatum non rapuit Nero, X, 309.

Studiorum et spes et ratio in Cæsare tantum, VII, 1. — studiis indignum ferre laborem, VII, 17.

Stulta clementia, I, 17. — ora maritali capistro porrigit, VI, 43. — stultum, qui donet amico, XIV, 235.

Stupet hæc, qui, etc., XIII, 16. — stupuit nemo magis rhombum, IV, 119. — quis cærula Germani lumina? XIII, 164. — ut magis stupeas, VI, 87.

Stupidi Corinthi, VIII, 197.

Stygio in gurgite ranæ nigræ, etc., II, 150.

Styx cœnosus gurges, III, 266.

Suades quid nunc mihi? IX, 125. — suadet quid juveni lætus stridore catenæ? XIV, 23. — nec suasi talia, XIV, 225. — suaderet an hoc illi facinus Apollo, XIII, 203. — suadendum quidnam esse putes elige, X, 330.

Sub marmore recubans Chiron, III, 205. — judice dicere, VII, 13. — judice caderet, IV, 12. — illa peste sævitiam damnare, IV, 84. — antro Pierio cantare, VII, 59. — quo crimine cecidit, X, 69. — axe quocumque videas, XIV, 42. — Jove, VI, 15. — nostro sidere, XII, 103. — nullo teste, XV, 26. — *Conf.* III, 33 et 213; VI, 195; VIII, 42; X, 50;

XI, 105, 160; XIII, 65; XIV, 160.
Subat miserabile, VI, 65. *V. L.*
Subducere frustum capreæ, XI, 142. — subduximus manum ferulæ, I, 15. — subductis columnis ne collapsa ruant tecta, VIII, 77.
Subeunt nunc tædia animos, VII, 34. — et partus discrimen, VI, 592. — exempla animos, XIV, 33. — tres rugæ, VI, 144. — te fastidia mercis, XIV, 202. — subit Hispo juvenes, II, 50. — balnea, VI, 419. — nurus limina vestra mortifera cum dote, XIV, 221. — subeuntem fata mariti Alcestim spectant, VI, 652. — subeunte dextram bacillo, III, 28. — subitura terram sacerdos, IV, 10. — subeuntur prospera castra, XVI, 2.
Subito translatus, III, 169.
Subitus grassator, III, 305. — Prometheus debetur patinæ, IV, 133. — ignis impulit antennas, XII, 19. — subitum et miserabile, longum adtendit Thymele, VI, 65. — discrimen, VI, 520. — subiti casus, III, 273. — subitæ mortes, I, 144. — Thracum volucres, XIII, 167.
Subjecta potentia magnæ invidiæ, X, 56.
Sublata; *vid.* Sufferre.
Subligar Acci, VI, 70.
Sublimis pardus, XI, 123.—apex, XII, 72. — in pulvere Circi Prætor, X, 37. — sublimia carmina, VII, 28. — tecta, III, 269.—sublimior quanto Atlas omnibus montibus, XI, 24. — sublimius tuis natalibus quid quisquam inveniet? VIII, 232.
Submittere malum (navis) ferro, XII, 54. — submitte caput cervice parata, VI, 207. — submittat clunem asello, VI, 334. — submissa a Latino Thymele, I, 36.
Submovet Euros pellibus inversis, XIV, 186. — submoveant quum te, qui testamenta merentur noctibus, I, 37. — submoveor limine, III, 124.
Subnectere his alias poteram et plures causas, III, 315.
Subpositus; *vid.* Suppositus.
Subreptum Falernum, IX, 116. — subrepta sororibus Afris poma, V, 152.
Subridens ad quem dixit, II, 38.
Subsellia sternuntur tantum, XVI, 44. — quanti constent, VII, 45. — fregit versu, VII, 86. — ad magna (judicum), XVI, 14.
Subsidant ut tamen omnes pennæ, VI, 198. — subsidere terras narrat, VI, 411.
Subsidiis aucti, XV, 73.
Subsistere nescit, si revoces, et te contempto rapitur, etc., XIV, 231.— substitit ad veteres arcus, III, 11.
Substantiva pro adjectivis ponuntur, sed ea tantum, quæ proprie sunt adjectiva, XI, 94. *V. L.*
Substringit bilem, VI, 433.
Subsum; suberant lacus (Albanos), IV, 60.
Subterranea esse regna, nec pueri credunt, II, 149.
Subtexit lunam appositam nigræ alutæ, VII, 192.
Subtrahitur mons jugis, VI, 650.
Suburræ seu Suburæ Prochytam præpono, III, 5. — mediæ cryptam penetrare, V, 106. — Suburra media pono vexillum, X, 156. — a ferventi Esquilias migrare, XI, 51. — tota sonat ulmea cœna, XI, 141.
Subvexit oleum canna Micipsarum, V, 89.
Succensus dulcedine famæ, VII, 40.
Succida (rectius sucida, ut sucus, sucosus, suculentus) lana nolit pati hoc vinum, V, 24. *V. L.*
Succina, V, 38. *N.* — pinguia, VI, 573. — grandia, IX, 50.
Succingere tunicas crure tenus, VI, 446. — succinctus papyro, IV, 24. — succincta Cyane, VIII, 162.
Succurrere lunæ laboranti, VI, 443.
Succus, rectius sucus, V, 24. *V. L.*

— suci crudi pericula posuere mala, XI, 76.

Succusana tribus, III, 5. *V. L.*

Sudant in tenui cyclade, VI, 259. —præcordia culpa tacita, I, 167.—si dixeris æstuo, sudat, III, 103.—clipeis ancilibus sacra ferens nutantia loro, II, 126.—sudare gaudet (in balneis) magno tumultu, quum lassata gravi ceciderunt brachia massa, VI, 420.—sudans matutino amomo, IV, 108. — tenet hanc (coronam) publicus servus, X, 41.—sudantibus digitis ventilat æstivum aurum, I, 28.

Sudes erectas in terga rhombi vides, IV, 128. — sudibus assiduis cavat palum, VI, 248.

Sudoribus præcipuis quod mentem urget, XIII, 220.

Suetus diducere, X, 231.

Sufferre pondera gemmæ, I, 29.—sublata manibus ministri, V, 83.

Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ, III, 179. — Decii Diis infernis, VIII, 257. — hæc, quando ego pauper ero, IX, 146. — duo sestertia Quintiliano, VII, 187.—panni velantes inguina, XIV, 300. — animo nec Crœsi fortuna, nec Persica regna, etc., XIV, 329.—juvenilia membra galeæ, XI, 6.—sufficit non res legi, III, 155. — humor oculis, X, 32.—quod inani alvo, V, 7. — unus vir Iberinæ, VI, 53. — hic non, IX, 66.—cervix non ulla tanto orbi, X, 40. — non unus orbis juveni Pellæo, X, 168. — una domus humani generi mores tibi nosse volenti, XIII, 160. — iræ occasio, XIII, 183. — non unum rus, XIV, 141. — non horto nostro nunc modus hic agri, XIV, 172. — non iræ eorum, occidisse aliquem, XV, 169. — votis ejus non aurum, quod Tagus volvit, XIV, 298. — unus mortuus multis, XV, 80. — quæ mensura census, XIV, 317. — quantum Epicuro, XIV, 319.

Sufflamine multo stringit rotam, VIII, 148. — longo litis res atteritur, XVI, 50.

Suffragia libera si dentur populo, VIII, 211. — nulli vendimus, X, 77.

Sui magna pars, etc., III, 194. — mensura noscenda cuique, XI, 35. — dissimilis vultus, X, 192.—sibi prandebat, XIII, 46. — gravis, X, 201.— ponit apros, I, 140. — emit, IV, 22. — se lautum fecerat, I, 67. — sese indulsisse ardenti Tribuno narratur, II, 165.—secum ita (dicit), XIII, 91.

Suillam humana carne nil distare putant, XIV, 98.

Sulcum latum media diducit arena, I, 157. — a sulco vel scrobe redeuntibus, XIV, 170. — sulcos ducimus tenui in pulvere, VII, 48. — in quorum sulcis legiones dentibus anguis cum clipeis nascuntur, XIV, 241.

Sulfura; *vid.* Sulphura.

Sullæ consilium dedimus, privatus ut altum dormiret, I, 16. — in tabulam si dicant discipuli tres, quis tulerit? II, 28. — phthiriasis, I, 16. N.

Sulmonensis facta mera Cecropis, VI, 187.

Sulphura si qua darentur cum tædis, cupient lustrari, II, 158. — vitro rupto poscentem calicem siccabis, V, 48. — sulphure cœpta incendia, XIII, 145.

Sum homo, clames licet, etc., VI, 284. — es jam gravis nobis, VI, 147. — non es amaturus, VI, 201. — improbus, quum poscis, IX, 63. — jam pater, IX, 86. — est aliquid, sese fecisse dominum unius lacertæ, III, 230. — summi ducis, occidere Galbam, II, 104. — non est, quod agatur apud vos, VI, 395. — nota magis nulli domus sua, I, 7. — stulta clementia, I, 17. — nostri farrago libelli, I, 86. — libertinus prior, I, 102. — perfectissimus horum, II, 5. — mœcha Labulla, II, 68. — minus

insania turpis, II, 71. — janua Baiarum, III, 4. — res hodie-minor, III, 23. — facile ædem conducere, III, 31. — librum, si malus est, nequeo laudare, III, 42. — ite, quibus grata est picta lupa barbara mitra, III, 66. — nusquam minor est jactura clientis, III, 125. — si toga sordidula est, V, 149. — est mihi sæpe vocandus ad partes, IV, 1. — ratio ulterior, IV, 20. — mens eadem, V, 1. — magna tamen fama, VI, 55. — minima jactura, VI, 91. — durum conscendere navim, VI, 98. — ferrum est quod amant, VI, 112. — quod domi non est, VI, 152. — ergo nullum meritum, IX, 82. — res mortifera, IX, 95. — cara annona veneni, IX, 100. — mirandum est, unde, etc., X, 32. — tanto major famæ sitis, X, 140. — hic est, X, 148. — haud difficile est, XI, 17. — nobis nulla uncia est eboris, XI, 132. — hæc nimia est impensa, XII, 97. — prima hæc ultio, XIII, 2. — si pater, XIII, 84. — alius, XIII, 90. — una potens ratio, XIV, 39. — limina intra quæ puer est, XIV, 45. — hic est ergo cibus, etc., XIV, 79. — medicamen habendum, XIV, 254. — ut fama est, XV, 93. — fortunæ invidia, XV, 95. — parum est, etc., XV, 166. — cognitio Centurionum de milite justissima, XVI, 18. — tota cohors inimica, XVI, 20. — quod placitum est ipsis, XVI, 49. — sumus ergo pares, III, 104. — dociles imitandis turpibus, XIV, 41. — vos estis fratres, V, 137. — sunt, quos delectent, VI, 366. — qui in fortunæ casibus omnia ponant, XIII, 86. — *Conf.* V, 130; VI, 73, 258, 338, 480; X, 1, 146, 196, 240; XI, 207; XII, 37, 102; XIII, 26, 96, 150, 223; XIV, 1, 123; XV, 130; XVI, 52. — certe sanus eras, VI, 28. — qualis erat, II, 29. — erat jam tempus, II, 115. — *Conf.* III, 79, 203; IV, 90; VI, 110; VIII, 97, 216; IX, 6, 59; X, 68; XI, 83, 109; XIII, 58; XIV, 86, 94, 239. — cujus erant mores, IV, 82. — fuit, II, 83; III, 23, 137; IV, 139; V, 57; VIII, 273 et 274; X, 83, 247; XI, 78; XIII, 53; XIV, 29, 105. — plebeia fuerunt nomina, VIII, 254. — fuerat scilicet hoc, propter quod cucurri, V, 76. — quales fuerant in vitibus uvæ, XI, 72. — quando pauper ero, sufficiunt hæc, IX, 147. — erit, I, 139, 147, 161; II, 47, 60; III, 47, 53, 98; V, 92, 117; VI, 211, 499, 553, 582; VII, 81, 94; VIII, 35, 198; IX, 45, 66, 121; X, 172, 313, 339; XI, 136, 148; XIII, 175, 178; XIV, 43, 218; XVI, 8, 22, 42, 59. — quum fuerit finitum tempus honoris, VIII, 150. — esto Cossus vel Drusus moribus, VIII, 21. — esto, esto dives tibi, pauper amicis, V, 112 et 113. — bonus miles, VIII, 79. — esto, desisti nempe, VIII, 164. — nil fecerit, esto, hoc volo, VI, 222. — pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis Æacidæ similis, VIII, 269. — dic tibi quis sis, XI, 33. — sis, II, 9; VIII, 37, 80; XI, 60, 110. — tanti tibi non sit, III, 54. — quod quum ita sit, V, 59. — salva sit artocopi reverentia, V, 72. — sit contenta uno oculo, VI, 54. — turpe magis, VI, 188. — pro ratione voluntas, VI, 223. — breve quod turpiter audes, VIII, 165. — mihi tuta senectus a tegete et baculo, IX, 139. — rebus lætis par mensura malorum, X, 98. — tanti vita, X, 343. — mens sana in corpore sano, X, 356. — quum tibi gobio, XI, 37. — patriæ idoneus, XIV, 71. — quum causa mali tanti, XIV, 290. — *Conf.* VI, 162, 216, 359; VII, 155, 238; VIII, 196; IX, 145; X, 25, 211, 348, 353, 365; XI, 25; XII, 59; XIII, 77, 100; XIV, 25, 66, 110, 136, 315; XVI, 21, 59. — simus una, V, 18. — sint

contentæ patulas diffundere pelves, III, 277. — quæ discrimina inguinis et capitis nescit, VI, 301. — quantula hominum corpuscula, X, 173. — *Conf.* III, 38; XII, 25, 93. — ni tibi deditus essem cliens, IX, 71.—esses Æthiopis fortasse pater, VI, 599. — — propter quod nobilis, VIII, 41.—esset quum decolor totus Flaccus, VII, 226.—*Conf.* III, 18; VI, 94; X, 106; XII, 10; XIII, 202.—quanquam non essent urbibus illis prætexta, etc., X, 34. — foret quid optandum, X, 103. — *Conf.* II, 158; X, 75, 263; XII, 30. — forent quum plena litora delatore multo, IV, 48. — Circeis nata forent ostrea, IV, 140. — fuissent si septem, VI, 642. — esse si vis aliquid seu aliquis, I, 75. *V. L.* — viris non licet, X, 304. — in parte Senatus, XI, 30. — fideli, priori, etc., licet, contigit, satis est, X, 304. *N.* — domini futuræ laudis nihil agere, VIII, 75. — futuri caligo, VI, 556.—*Conf.* I, 58; II, 149; III, 75; IV, 98, 153; VI, 372; VII, 210; IX, 103; X, 100, 237, 330; XI, 155; XIII, 12, 37, 91, 249; XIV, 121; XV, 38, 98, 141, 171; XVI, 53. — haud impunitum fore respondit, XIII, 20. — qualis futura sit uxor, X, 353.

Sumen mirabile lætis Phrygibus, XII, 73.—sumine cum magno lepus, XI, 138.

Sumit tegmenta et longos habitus, II, 124. — iram atque animos a crimine, VI, 285. — nocte dieque alienum vultum, III, 105. — trechedipna, III, 67. — cucullos, VI, 118, 330. — ferrum, IX, 97. — nemo togam, nisi mortuus, III, 172.—utrumque inde habitum facies, IX, 19. — luxuria in Ventidio laudabile nomen, XI, 23. — redimicula frontibus, II, 84. — pennas, III, 80. — talem non damnata togam, II, 70. — pocula, V, 128; X, 26. — flagellum clara luce, VIII, 152. — multicia, II, 66. — ponenda præmia, III, 56. — quæ ludia unquam hos habitus? VI, 266. — Saturnus fugiens agrestem posito diademate falcem, XIII, 39.—sumere prætextam hujus mavis? X, 99. — sume duos Equites, XIV, 326. — sumito tibi proavum de quocumque libro, VIII, 134.—sumitur aliena arca, III, 181. — illinc, quod captator emat, V, 97. — scaphium positis armis, VI, 264. — hora ex libro, VI, 578. — sumente cothurnum satira, VI, 634. — sumptam partem de margine cœnæ, IV, 30. — sumptos nummos non reddere, XVI, 40. — sumptis pennis illi eadem quærunt animalia, XIV, 76.—sumendæ in tempestate secures, XII, 61.

Summa exigua vendet perjuria, XIV, 218. — votorum, V, 18. — summam effice, quam lex Othonis dignatur bis septem ordinibus, XIV 323. — perituram arcessere, XI, 17. — majorem perdidit, XIII, 74.—ad summam, non Maurus erat, III, 79.

Summula ne pereat, VII, 174.

Summus honos quum computet, etc., I, 117. — aer vertitur, VI, 99.— locus nulla non arte petitus, X, 110. — inde furor, XV, 35. — summa voluptas, VI, 369. — bona putes, V, 2. — quæstio, VII, 155. — pericula rerum, VIII, 249.—de parte cæli raptus ignis, XV, 85.—arce Tiburis, XIV, 87.—summam diducere vestem, XIII, 132. — summum dominæ femur exclamare coegit, VI, 423. — honorem meretur, VI, 532. — crede nefas animam præferre pudori, VIII, 83.—ad summum latus navem implet mercibus, XIV, 289. — summi libri margine scriptus, I, 5. — hujus boni voluptas, VI, 179. — processus nunc via optima vetulæ vesica beatæ, I, 38. —ducis est, occidere Galbam, et curare cutem summi constantia civis, II, 104.

105. — Jovis ad aram, X, 268. — cæli fida internuncia, VI, 545.—summo a poeta et minimo eadem exspectes, I, 14. — Pontifici destinat hoc monstrum, IV, 46. — in arcu tristis captivus, X, 136. — in duce quot libras invenies? X, 147. — summas illi curules donare, X, 91. — summis Ædilibus illic sufficiunt tunicæ albæ, III, 179. — pariter minimisque eadem libido, VI, 349. — monstris minor admiratio debetur, VI, 646. — pro summis hæc etenim sunt, VIII, 112. — summos posse viros crasso sub aere nasci monstrat, X, 49. — in summis minimisque rebus, XI, 36.

Sumptu leviori constat bellua, VII, 77. — sumptus inter hos sestertia duo sufficient Quintiliano, VII, 186.

Supellex quorum cophinus fœnumque, III, 14. — qualis atque domus, tales cibi, XI, 99.

Super illam semel atque iterum palpitat, III, 134. — ora curret ingenti Liburno, III, 240. — nubes nulla convivia Cœlicolarum, XIII, 42. — mœnia Copti gesta referemus miranda, XV, 28. — cœnam narrare, XV, 14.—agmina fudit montem eversum, III, 258.

Superaverat quod velum unum, XII, 68.

Superbus incedet, XII, 125. — tumida aluta, XIV, 282.—homo nutu, non sermone aliquem dignatur, III, 185. — superbi regis ager, VI, 524. — superbum convivam caveo, XI, 129. — quem nobis fama tradit, VIII, 71. — superbo animo corrupta voluptas, VI, 180. — superbis servis plena est maxima quæque domus, V, 66.

Supercilium fuligine tinctum (al. tactum) acu producit, II, 93.—grande affert cum virtutibus, VI, 169. — supercilio brevior coma, II, 15. — digna forma et ætas, V, 62.

Superos contemnere testes, XIII, 75. — ad Superos recessit Astræa, VI, 19.

Superstitionum varia genera et causæ, VI, 511-592.

Supersunt arma spoliatis, VIII, 124. —superest quod de nobilitate, I, 35. — Lachesi, quod torqueat, III, 27. — quid de corporibus? III, 259. — illic, qui ponere cogat, V, 73.—quodcumque argenti paterni, VI, 355. — spes altera major, IX, 134. — paulum, nescio quid, XI, 48. — quum magna malæ audacia causæ, XIII, 109. — constantia, quum scelus admittunt, XIII, 237. — solida hora ad sextam, XI, 205. — supersint ut non pejora, VIII, 184.

Supervacuam carnem cultris abscindere, II, 116. — supervacui ligni vana dicunt chirographa, XIII, 137; XVI, 41. — supervacua aut perniciosa petuntur, X, 54.

Supinus cubat, III, 280. — supinum juvenem media de nocte excitat pater, XIV, 190. — supino de Mæcenate multum referens, I, 66.—supina falce pugnans Gracchus; VIII, 201.

Supplicium quo crimine meruit servus? VI, 220. — supplicio ejus non debuit una parari simia, VIII, 213. — supplicia digna his populis parabis, XV, 130

Suppositus ne venias ac falso nomine poscas, I, 98. — suppositum rotis mare, X, 176. — suppositos transeo, VI, 602.

Suræ grandes, XVI, 14.

Surda nihil grave gemeret buccina, VII, 71. — nec surdum, nec Tiresiam esse quemquam Deorum fatebere, XIII, 249. — surdo verbere cædit mens, XIII, 194. — remige effugit Siculos cantus, IX, 150.

Surgere nolenti Nilo, XV, 123.— surgit ædes proxima antiquo ovili, VI, 529. — millesima pagina omnibus, VII, 100. — pallidus Ajax dictu-

rus dubia pro libertate, VII, 115. — ventus, V, 101. — volucris sceptro eburno, X, 43. — hinc orexis, XI, 127. — si quando poetica tempestas, XII, 23.—surgat de pulvino equestri, III, 154. — cœnatio fulta columnis, VII, 183.—surgebant illi cristæ, IV, 70. — surrexerit tanquam et tubicen una (e sulcis Thebanis), XIV, 243. —surgitur, et proceres exire jubentur, IV, 144.

Surrepti; *vid.* Subreptum.

Sus candida, XII, 71 sq.—suis sicci terga, rara pendentia crate, XI, 82.

Suspendit Homerum in eadem trutina, VI, 437.—citharam de colosso, VIII, 230.—coronas foribus, IX, 85.

Suspendium mandare alicui, X, 53. *N.*

Suspicit Epicurum, XIII, 123. — suspectus jam merito, quasi ipse suas incenderit ædes, III, 222.—suspecta libido est, X, 208. — tibi non sint hæc, XII, 93. — suspectum Cumis jugum, IX, 57. — suspectis rugis referens multicia humida, XI, 186.

Suspirat matrem longo non tempore visam, XI, 152.

Sustinet Thaida, III, 93.—domum Veneris Ancon, IV, 40.—orbes ebur, XI, 122. — non consumere, XIV, 127. — sustinuit dici ludia, VI, 105. — mordere cadaver, XV, 88.

Susurro tenui jugulos aperire Pompeius, IV, 110.

Sutilibus phaselis dare vela, XV, 127. *V. L.*

Sutor quis tecum porrum comedit? III, 294. — sutoris Beneventani nomen habentem calicem siccabis, V, 46.

Suus; sua domus nulli magis nota, I, 7. — sequitur quemque culina, III, 250. — *Conf.* VII, 213; VIII, 191; X, 10, 109; XIII, 230; XV, 103; XVI, 37. — suæ culinæ te nidore captum putat, V, 162. — suum gestare in pectore testem, XIII, 198. — suam (formam) Rutilæ dare cuperet, X, 295. — seque suamque Terpsichoren odit senectus, VII, 34. —suo farre et ære, IX, 122. — velo prora cucurrit, XII, 69. — sua in arca, III, 143. — in statione paratæ semper lacrymæ, VI, 274. — suarum rerum tutela, XIV, 112. — suos producit alumnos (fortuna), VI, 609. — *Conf.* VII, 232; X, 237, 249. — suas quisque partes habet, I, 41. — *Conf.* III, 222; VI, 127; XIV, 262. — pro suis signis attonitus, XIV, 307.

Sybaris hinc fluxit ad istos colles, hinc et Rhodos, VI, 296.

Syenes porta mittit dentes, XI, 124.

Sygambris de torvis, de Cattis dicturus, IV, 147. *N.* et *V. L.*

Syllabæ contrahuntur, III, 76; IV, 37; V, 74; VI, 82; X, 11, 15, 27. *V. L.* — quatuor breves respondent duabus longis seu spondeo, III, 263. *V. L.* — quarum ultima litera *m*, producta, etsi vocalis sequatur, XV, 7. *V. L.* — finales per se breves, sequentibus duabus tribusve consonis, modo corripiuntur, modo producuntur, VI, 109. *V. L.* — breves producuntur ob hiatum et contractionem, I, 151; X, 11. *V. L.*—syllaba *re* anceps in verbis compositis, XII, 54. *V. L.*

Syllæ; vid. *Sullæ.*

Sylva; *vid.* Silva.

Sylvano; vid. *Silvano.*

Sympuvium Numæ ridere quis ausus erat? VI, 343. *N.* et *V. L.*

Synæresis seu Synizesis, III, 76; IV, 37; V, 74; VI, 82, 429; XV, 27. *V. L.* et *N.*

Syphacem victum in castris et Hannibalem tuum tolle, VI, 170.

Syriæ amnibus tuendis maturus, VIII, 169.

Syrium pyrum, XI, 73.

Syrma longum Thyestæ pone ante pedes Domiti, VIII, 229. — syrmata

quanquam omnia a Pyrrha volvas, XV, 30.

Syrophœnix udus amomo, VIII, 159.

Syrus Orontes jampridem in Tiberim defluxit, III, 62. — Syrorum longorum cervice vehitur, VI, 351.

TAB TAL

Tabella conducenda magnus civis obit, VI, 558. — quali digna facies! X, 157. — votiva testantur plurima fana, XII, 27.—tabellæ croceæ membrana impletur, VII, 23. — blandæ et assiduæ densæque te sollicitent, IX, 36. — tabellas quas lecture, si tibi retegantur scrinia mœchæ, VI, 277. — falsas signare in templis, VIII, 142. — tabellis legitimis tibi pacta junctaque, VI, 200. — missis a corruptore, VI, 233. — fixis legitime vestitur tota porticus, XII, 100. — lectis decies diversa parte vana supervacui dicunt chirographa ligni, XIII, 136.

Taberna Liparæa, XIII, 45. — tabernæ quinque quadringenta parant, I, 105. — dominum monstrare ne pudeat, II, 42. — catenatæ compago, III, 304. — unius dominum se fecisse, III, 231.

Tabraca (al. Thabraca, Tabathra, Tabracha) pandit umbriferos saltus, X, 194. *V. L.*

Tabula distinguitur unda, XIV, 289. — generis capaci jactare Corvinum, VIII, 6. — cum tabula adsint pueri et ponatur calculus, IX, 41. — tabulæ signatæ, dictum Feliciter! ingens cœna sedet, II, 119.—ad casum non loculis comitantibus itur, I, 90. — in tabulam Sullæ si dicant discipuli tres, quis tulerit? II, 28. — tabulas implevit solo liberto, II, 58. — impleret decolor heres, VI, 601. — quoque ruperat et jam signabat, IX, 75. — delebit, si Libitinam evaserit æger, XII, 123. — post hæc mutare parabis, XIV, 55. — tabulis exiguis et gemma uda se lautum fecerat et beatum, I, 68. — Parrhasii, VIII, 102. — in tabulis præcipuam ceram senis abstulit orbi, IV, 19.

Tabulata tibi jam tertia fumant, III, 199. — numerosa excelsæ turris parabat, X, 106.

Taceo, si ostendis, XIII, 127. — taces hoc, IX, 26. — tacet omnis turba, VI, 439. — taceant ut servi, jumenta loquuntur, IX, 103.—omnes, V, 169; IX, 106. — illi, IX, 115.— tace, atque nube, II, 61. — jam, VIII, 97. — tacendi libido, II, 14. — tacendæ offensæ, IV, 105. — tacendis semper æstuat animus, III, 50. — tacitus nostras intra te fige querelas, IX, 94. — recedas, III, 297. — tacito bilem tibi non contrahat uxor, XI, 185. — tacitum intra se scelus qui cogitat ullum, facti crimen habet, XIII, 209. — tacita culpa sudant præcordia, I, 167.

Tæda si sit latissima, quatuor aut septem digitis a morte remotus, XII, 59. — secreta coluerunt talia Orgia, II, 91. — in illa lucebis, qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant, I, 155.—cum tædis sulphura si qua darentur, cuperent lustrari, II, 158.

Tædia subeunt animos, VII, 34.— talis quoque vitæ sunt magna, XI, 207. — mille ferenda, XVI, 44.

Tædia non lambit Cluviam, II, 49.

Tagus et Pactolus aurum rutila volvit arena, XIV, 299. — Tagi opaci omnis arena, III, 55.

Talenta propter mille temerarius, XIV, 274.

Talis umbra, II, 156. — sub nostro

sidere bellua concipitur, XII, 103. — turba Deorum, XIII, 47. — glebula saturabat patrem, XIV, 166. — talis quoque vitæ tædia sunt magna, XI, 207. — tale quid excusat Saguntus, XV, 115. — quum narraret Ulixes, XV, 14. — nil tale exspectes, IV, 22. — tali amico dignus, V, 173. — talem non sumet damnata togam, II, 69. — proponere aut emere quis auderet, IV, 46. — sortitus servum, VIII, 179. — tales habitus damnat, VIII, 202. — aspice rugas, X, 193.— cibi, qualis domus atque supellex, XI, 99. — versus, XI, 180. — talia fiunt omnia, XII, 23. — quam multi plorent, XIV, 150.—non suasi, XIV, 225. — invadunt, II, 19. — coluerunt Orgia, II, 91.—talibus a dominis, XI, 43. — monitis instans, XIV, 210. — alimentis usi, XV, 93.

Talo nudo quos traducit Gallia, VII, 16.

Tam sanctum da testem quam fuit hospes, III, 137.—graviter, XII, 23. — *Conf.* I, 31, 137; II, 48; III, 6, etc. et alibi passim.

Tamen cur libeat, I, 19. — pro tantum, III, 98. *N.* — *Conf.* I, 97, 142; II, 40, 115, 163; III, 2, 98; IV, 11, 59, 69; V, 6, 15, 24; VI, 25; VII, 17, 93; VIII, 46; IX, 38, 91; X, 142, 154; XI, 25, 62; XIII, 100; XIV, 66, 93; XV, 59; XVI, 20.

Tamquam mancus, III, 47. — incenderit ipse suas ædes, III, 332. — habeas tria nomina, V, 127. — alta in dolia deciderit serpens, VI, 431. — *Conf.* III, 308; IV, 147, 148; VI, 500, 509; VII, 232; VIII, 39; IX, 97; XIII, 67, 79; XIV, 111, 112; XV, 174.

Tanaquil tua de te ante consulit, VI, 566.

Tandem expavere famem, VI, 361. — incipiunt sentire, XIII, 238. — fatebere lætus, XIII, 248. — *Conf.* III, 174; IV, 32; VI, 425, 467, 564; VIII, 86; XII, 75; XIV, 163.

Tangunt intrepidi altaria, XIII, 89. — Cereris aramque pedemque, XIV, 219. — tangat nil dictu fœdum visuque hæc limina, XIV, 44. — tetigit urtica nepotes, II, 128.— latus acrior illo, VII, 109. — tactum madida fuligine supercilium, II, 93.

Tanta cadit vis verborum, I, 6, 440. —est quærendi cura decoris! VI, 501. — in muneribus fiducia! X, 306. — quæ fames, etc.? XV, 120. — dulcedine capti, VII, 84. — libidine auditur, VII, 85. — tanti non sit tibi arena Tagi, III, 54. — vendit agros, IV, 26. — vocat ille pudicam, VI, 137. — quæ gravitas, quæ forma, ut se tibi semper imputet, VI, 178. — partus equæ! quanti una venefica constat? VI, 626. — quæ præclara et prospera, ut, etc., X, 97. — sit vita dierum paucorum, X, 343. — sunt phthisis et vomicæ, XIII, 97. — sanguinis ultor annulus, X, 165. — tantine injuria cœnæ? V, 9. — tanto munere abstulit, IV, 18. — cursu contexere mœchos, XIV, 27. — in scelere ne quæras, XV, 89. — majores humana negotia ludi, XIV, 264. — major famæ sitis, quam virtutis, X, 140. — conspectius omne animi vitium in se crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur, VIII, 140.— tantum fidei habet, quantum nummorum servat, III, 144. — tantum artes hujus, tantum medicamina possunt, VI, 595. — tantum delinquere, quantum permittas, nemo satis credit, XIV, 233. — unde nefas? II, 127. — orbem magnæ coronæ ferens, X, 40. — culti possederis agri, quantum, etc., XIV, 160. — tantis de gregibus nulla ne tibi digna videtur, VI, 161.—digna Deis victima, XII, 114. — parta malis, XIV, 303.

Tantum auditor ego semper? I, 1.

— non tantum meiere fas est ad effigies, I, 131. — ipse jacebit vacuis toris, I, 136. — tantum admirari, tantum laudare disertos, VII, 31. — valet, X, 238. — vel nodus tantum, V, 165. — tantum tonsoris damno, VI, 373. — duas res optat, X, 80.— *Conf.* III, 289, 302; IV, 4; VI, 657; VII, 1, 56, 81; VIII, 30; IX, 134; X, 231; XI, 37, 150; XIV, 51, 278; XV, 118, 149, 166; XVI, 44.

Tantumdem est, III, 298. — habere seu haberi, X, 91.

Tarde venisse Liburnus (lecticæ gestator) dicitur, VI, 477.

Tardus abdomine venter, IV, 107. — tarda prora, X, 186. — tardum ingenium, III, 73. — longumque putavit exspectare, XV, 82. — tardos desidia (pisces) effundit glacies, IV, 44. — tardas colus exspectare grave est, XIV, 248.

Tarentum coronatum et petulans madidumque, VI, 297.

Tarpeium limen adora, VI, 47. — Tarpeio Jovi servata hostia, XII, 6. — Tarpeia per fulmina, XIII, 78.

Tarquinii Superbi ager Marti consecratus, VI, 525.

Tarsus Ciliciæ oppidum ubi Pegasus ταρσὸν fregit, III, 117.

Tatius; sub Tatio quantum populus Romanus arabat, XIV, 160.

Taurea punit flexi crimen facinusque capilli, VI, 492.

Taurica illa nefandi sacri inventrix, XV, 116.

Tauromenitanæ rupes miserunt mullum, V, 93.

Taurus pinguior Hispulla et ipsa mole piger, etc., XII, 11. — tauro admoto licet perjuria dictet Phalaris, VIII, 82.

Tectoria prima reponit, VI, 467.

Tectum ambulat vertigine, VI, 304. — aliud Laribus conjungere, XV, 154. — tecto juvabit nemo nudum, III, 211. — gaudet, VII, 105.—tecta parva vitiis contingi labor quondam non sinebat, VI, 289. — ne collapsa ruant subductis columnis, VIII, 77. —tectorum assidui lapsus, III, 8.—tectis sublimibus quod spatium, III, 269.

Tedia, II, 49. *V. L.*

Tegetis pars dimidia brevior, V, 8. — hibernæ institor, VII, 221. — tegetem præferre Palatino cubili, VI, 117. — a tegete et baculo tuta senectus, IX, 140.

Tegimen (tegmen, tegumen) dimidium cruris sinistri, VI, 257.

Tegit inguina gutto, XI, 158. — tegunt eos arma, XVI, 48. — texit quem cista Latini, VI, 44. — teges occulta, ut curia Martis Athenis, IX, 101. — tegant vela rimas, IX, 105. — tegitur cinis Flaminia, I, 171. — qui parma et galea, V, 154. — tegi per glaciem perone alto eum non pudet, XIV, 186.

Tegula sola quem tuetur a pluvia, III, 201.

Tela descendat cum tota aranea, XIV, 61.

Telamonem ut præteriit Ajax, vinceris, XIV, 214.

Telephus ingens diem mihi consumpserit, I, 5.

Telesine, VII, 25. *V. L.*

Teli vice sævit manus, XV, 53.— tela non finem dabunt animæ, non gladii, non saxa, X, 164. — domestica seditioni, saxa incipiunt torquere, XV, 65.—hæc Deorum et saxa esse putant, XIII, 232. — telorum quidquid habent armamentaria cæli, XIII, 83.

Tellure procul, III, 89.

Temerarius tu propter mille talenta et centum villas, XIV, 275. — usque adeo, V, 129. — temeraria lina contemnunt Charybdim, V, 102.

Temetum minimum qui urna duxerat, XV, 25.

Temone de Britanno excidet Arvi-

ragus, IV, 128. — curtum jugum, X, 135.

Tempero ac dispenso filum candelæ, III, 287.

Tempestas poetica surgit, XII, 24. — proxima timetur, velut hoc dilata sereno, XIII, 228. — tempestate mea nulli major fuit usus edendi, IV, 140. — picta se tuetur, XIV, 302. — nostra paras sponsalia, VI, 26. — sumendæ secures, XII, 61. — a tempestate madidæ cohortes, VII, 164. — tristes, hac tempestate Camenas respexit, VII, 2. — tempestatibus plenos utres crediderim, XV, 20.

Templum et aras violati numinis videt in somnis, XIII, 219. — templi veteris pocula grandia, XIII, 147. — templo nondum habitas, Pecunia, I, 113. — quo non prostat femina? IX, 24. — dignam vocem adyti probavit, XIII, 205. — templorum majestas præsentior, XI, 111. — fores coronabantur a lætis, XII, 84. *N.*—ad templa et compita positis mensis, XV, 42. — templis cunctis notissima vota, X, 23. — ullis numen aliquod esse putet, XIII, 37. — maturus et aræ vitulus, XII, 7. — parastis arma nocturna et flammas, VIII, 233. — in templis, quæ fecit avus, falsas signare tabellas, VIII, 143. — thesauri recondebantur, XIV, 261.

Tempus quos erat abscindere carnem, II, 115. — honoris finitum, VIII, 150. — agendi ipsis præstatur, XVI, 49. — temporis plus hic petit, VII, 99. — post damnum quid mihi suades? IX, 125. — tempore nostro natæ dextræ, XV, 68. — nostro quoque conspicuum monstrum, IV, 115. — quo vult, accusare potest Verrem, III, 53.—brumæ si igniculum poscas, III, 102. — ex hoc, IV, 135. — longo quem torret quarta dies, IX, 16. — longo non visa mater, XI, 152. — diverso si exstinctus foret, X, 263. — omni rudis, XI, 144.—mensæ, XIII, 211.—festo, XV, 38.—illo, V, 22.— tempora felicia, quæ te moribus opponunt, II, 38. — longi servitii perierunt, III, 124. — quæ dentur lucro, VI, 571. — in hæc cur duret, X, 254. — prospera vectoris, XII, 62. — adoperta cucullo, VIII, 145. — sævitiæ, IV, 151.—illa viderunt mensas, etc., XI, 118.—vitæ longa, XIV, 157. —in tempora cœnæ alterius differre, XIV, 130. — temporibus diris omnia tractanda putabat inermi justitia, IV, 80. — diris jussu Neronis ædes Lateranorum obsidet tota cohors, X, 15.—suis grandia illæ monstra audebant, VI, 645.—ferri pejora secula, XIII, 29.

Tenax justitiæ, VIII, 25.

Tendit pergere ultra, X, 154. — tende corymbos per limina, VI, 52. — tenditur œnopborum plena urna, VI, 426. — tensum jecur rumpe miser, VII, 117. — tenso folle reverti, XIV, 281.

Tenebræ densæ abscondere cælum, XII, 18. — tenebras quanti conducis in annum, III, 225.

Tener spado, I, 22. — panis, V, 70. — Hedymeles, VI, 383. — tenerum amatorem spondet, VI, 548. — lumbum attritus pumice, VIII, 16. — te putabas, IX, 46. —teneros mores ducere, VII, 237. — teneræ porcæ, II, 86. — teneris Mæcenatibus apta vestis, XII, 39. — parcendum est, XIV, 215.

Tenet ille speculum, II, 99.—uvam calcatam bellis socialibus, V, 31. — phialas inæquales beryllo, V, 39. — — pectinem, VI, 383.—ignotos mihi antiquaria versus, VI, 454. — laqueo ambitiosi consuetudo mali, insanabile multos scribendi cacoethes, VII, 50, 51. — hanc (coronam) servus publicus, X, 41. — jam Italiam, X, 154. — omne census regimen pater, XVI,

54. — personam et thyrsum, VI, 70. — lora, I, 61.—bipennem, VI, 658. — sonam læva morsuque, XIV, 297. — Mævia venabula, I, 23. — nummos, XIII, 94. — ne te teneam, V, 58. — quis tam patiens iniquæ urbis, tam ferreus, ut teneat se? I, 31. — tenentis Antæum procul a tellure cervicibus Herculis longum collum æquat, III, 89. — virgam domini vox, XIV, 63. — tenentur loca armato custode, III, 306.—teneri una portarum clave, XV, 158. — arva magno diluvio narrat, VI, 410.

Tentes si dicere aliquid, III, 297. —tentarent Romæ conducere furnos, VII, 5. — tentaveris si quid unquam hiscere, V, 126. — tenta, quanti doceat, VII, 175. — tentare audet improbitas corruptoris ipsos parentes, X, 305.

Tentigine vulvæ ardens, VI, 129.

Tentyra et Coptos ardet immortale odium, quoniam diversa colunt numina, XV, 36. — vicina umbrosæ palmæ, XV, 76.

Tenuis census, XIII, 7. — rima, III, 97. — et sine pondere terra, VII, 207. — tenue et miserabile collum cultris præbet bos vetulus, X, 269. — argentum, IX, 31. — tenui stamine prægnantem fusum torquere, II, 55. — tibicine fulta urbs, III, 193. — susurro aperire jugulos, IV, 110. — muro spatiosum orbem colligere, IV, 132. — in cyclade sudant, VI, 259. — popano corruptus Osiris, VI, 541. — pulmone rubetæ res agitur, VI, 659. — in panno rara facundia, VII, 145. — corona exorare (Deos), IX, 138. — verbere Circes percussus, XV, 21.—in pulvere sulcos ducimus, VII, 48. — Saleio gloria quid erit? VII, 80. — tenues Quirites, III, 163. — plantæ, III, 227. — Afri, VIII, 120. — artus miserantibus, XV, 101.

Tenus crure medio, VI, 446.

Tepenti Nilo admota Africa, X, 149.

Ter mergetur Tiberi matutino, VI, 523. — victi regis medicamina, VI, 661. — Consulis titulo functus, XI, 86. — decies respirat, XIV, 28.

Terea Fausti vendere, VII, 12.

Tergeat alter vasa, XIV, 62.—tergens brachia, XIII, 44.

Tergum; in tergo scriptus Orestes, I, 6. — terga suis pendentia crate, XI, 82. — fugæ celeri præstantibus, XV, 75.—in terga erectæ sudes, IV, 128. — post terga jam reliquit sexaginta annos, XIII, 16.

Terit inguina barba, IX, 4. — tritus jam casus, XIII, 10. — trito collo trahunt epirhedia segnipedes, VIII, 66. — tritæ ephemeridæ, VI, 573.

Terminus sacer, pulte et libis cultus, XVI, 38, 39.

Terpsichoren odit, VII, 35.

Terra malos homines nunc educat atque pusillos, XV, 70. — marique quæ acquirenda putas, XIV, 222.— Memphitide sicca, XV, 122.—clauditur infans, XV, 139. — terræ apertæ quis fructus? VII, 103. — tubera, XIV, 7. — parenti sufficiunt Decii, VIII, 257. — terram cuspide pulsas, II, 130. — sanguine adhuc vivo subitura sacerdos, IV, 10. — loto ferit intestino, VI, 429. — spectantia (animalia), XV, 147. — tenuem et sine pondere (date), Di, umbris majorum, VII, 207.—per terram ductis digitis, XV, 92.—ad terram tremulo descendant clune puellæ, XI, 164. — terras subsidere, VI, 411.— maria, populosque regere, IV, 83. — in terras iratus cadat ignis, XIII, 226. — terris cælum quis non misceat? II, 25. — ignem donavit Prometheus, XV, 86. — in terris pudicitiam moratam credo Saturno rege, VI, 2. — rara avis, VI, 165. — quod fremat violentius, VIII, 37.—omnibus, quæ sunt a Gadibus, etc., X, 1. — quid natura illo cive

beatius tulisset? X, 279. — si nullum tam detestabile factum ostendis, XIII, 126.

Terretur vultu et igni Eumenidum, XIV, 285.

Terribiles Cimbri, XV, 124.

Terrore mortis carentem animum posce, X, 357.

Tertius e cælo cecidit Cato, II, 40. —majorem summam perdiderat, XIII, 73.—tertia dormit magno lecto, II, 60. — culcita ne cessaret vacuo lecto, V, 17. — quadringenta fac, XIV, 326. — tabulata jam fumant, III, 199.

Tessellæ nobis non ex ebore, XI, 132.

Tessera vilis frumenti, VII, 174.

Testa ferit cerebrum, III, 270. — alta paretur, IV, 131. — secuit genitalia, VI, 514.—in illa vidit (Alexander) magnum habitatorem, XIV, 311. —testæ veteris fuligo, V, 35.—pictæ incumbere remis, XV, 128. — testarum crepitus, XI, 170.

Testamentum ingens orbi divitis, VI, 549. — testamento nec comparo mille rates, etc., XII, 121. — nihil relinqui poterat probrosis feminis, I, 55. *N.* — testamenta qui merentur noctibus, I, 37.

Testantur fana votiva tabella, XII, 27. — testandi libertas est lenonibus atque lanistis, VI, 216. — jus vivo patre solis datur militibus, XVI, 51.

Testiculi sibi conscius mus, VI, 339. — testiculorum damno evadere cupiens castor, XII, 36. — testiculos exspectatos ac jussos crescere, postquam cœperunt esse bilibres, tonsoris damno tantum rapit Heliodorus, VI, 372. — pugillares non defert in balnea raucus, XI, 157.

Testis quis adest? VI, 220. — mihi lectulus, IX, 77. — ambiguæ incertæque rei si quando citabere, etc., VIII, 80. — falsus vendet perjuria, XIV, 218. — testi quamvis jurato metuam tibi credere, V, 5. — testem an deceant multicia, II, 76.—falsum citius producere contra paganum possis, quam vera loquentem contra fortunam armati, XVI, 32. — suum nocte dieque in pectore gestare, XIII, 198. — tam sanctum, quam fuit hospes numinis Idæi, III, 137.—da, judex quum dixerit, XVI, 29. — teste luna, VI, 311. — marito, VI, 136. — sub nullo hoc canebat Ithacus, XV, 26. — quo probavit? X, 70. — testes superos contemnere, XIII, 75. — sidera intendunt oculos, VIII, 149.

Testudineo conopeo Euryalum mirmillionem exprimat infans, VI, 80.

Testudo qualis nataret in fluctu, XI, 94. — testudine tota radiant sardonyches, VI, 381. — lata attonitus, XIV, 308.

Tetrum porthmea horret, III, 265. —vultum adspice, X, 191.—teterrima vultu, VI, 418.

Teucrorum proles, VIII, 56.

Teutonicus currus, X, 282.

Texit ventoso conducta sub aggere, VIII, 43.

Textoris Galli pectine percussæ lacernæ, IX, 30.

Thaida sustinet, III, 93.

Thaletis ingenium mite, XIII, 184.

Theatrum omne de Rutilo, XI, 4. — theatri pleni frena moderans, X, 128.—magni pars, X, 213.—theatro herboso, III, 173.—vacuo clausoque, VI, 68.—theatra nulla æquare queas cui (voluptati), XIV, 256.

Thebaidos amicæ carmen, VII, 83.

Thebe vetus centum jacet obruta portis, XV, 6. — Thebæ Ægyptiæ, Bœotiæ et aliæ, XIII, 27. — Thebarum portæ, XIII, 27. — Thebas et Terea Fausti vendere, VII, 12. — quantum dilexit Menœceus, XIV, 240.

Thelephus; vid. *Telephus.*

Thelesinus, VII, 25.

Themison quot ægros occiderit, X, 221.

Theodori artem scindens, VII, 177.

Thermæ, stationes, omne theatrum de Rutilo, XI, 4. — thermarum calices, VIII, 168. — thermas petit, VII, 233.

Thersites malo pater tibi sit, dummodo tu sis Æacidæ similis, quam te Thersitæ similem producat Achilles, VIII, 269 sq. — non poscit loricam Achillis, XI, 31.

Theseide Codri vexatus, I, 2.

Thessala philtra, VI, 610.

Thessaliæ campis Octavius quantum tituli abstulit, VIII, 242.

Thoraca viridem jubebit afferri, V, 143.

Thracia vervecum patria, cujus sub crasso aere nasci posse summos viros, monstrat prudentia Democriti, X, 50.

Thrasea Helvidiusque quale vinum bibebant, V, 36.

Thrasylli numeri, VI, 576.

Thrasymachi exitus, VII, 204.

Thrax non erat, III, 79. — Thraces quid agant, novit, VI, 403. — Thracum volucres, XIII, 167.

Thule loquitur jam de rhetore conducendo, XV, 112.

Thure minuto Lares exorare, IX, 137. — thura dabo Laribus, XII, 90. —pia ponimus in carbone, XIII, 116.

Thybris docte dicitur Tiberis, III, 62. *V. L.*

Thyestæ syrma, VIII, 228.

Thymele submissa a Latino, I, 36. — rustica, VI, 66.—Thymeles zelotypus, VIII, 197.

Thyrsum tenent et subligar Acci, VI, 70. — contingere non potest paupertas, VII, 60.

Tiara posita miles tremulus tulit arma, X, 267. — Phrygia vestitur bucca, VI, 516.

Tiberinus glacie adspersus maculis, V, 104. — Tiberinum imperii fines virgo natavit, VIII, 265.

Tiberim ultra ablegandæ mercis (putidæ) fastidia subeant, XIV, 202. —in Tiberim jam pridem Syrus defluxit Orontes, III, 62.—Tiberi matutino ter mergetur, VI, 523.—devectum vinum, VII, 121.

Tiberius in Caprearum rupe sedit cum grege Chaldæo, X, 71 sq. 93.— occidi jussit Sejanum, cui imperium tradiderat, X, 61-102.

Tibia lumbos incitat, VI, 314. — obliqua, recta, Tyria, Phrygia, III, 64.

Tibicina nullo cornu hic gemit, II, 90.

Tibicine nigro saltatus virorum, XV, 49. — tenui fulta urbs, III, 193. — cum tibicine chordas obliquas secum vexit Syrus, III, 63.

Tiburis proni arce, III, 192.—arce summa, XIV, 87.

Tiburtino de agro veniet hædulus, XI, 65.

Tigillinum seu *Tigellinum* pone; tæda lucebis in illa, etc., I, 155 sq.

Tigillo conducto pendent anabathra, VII, 46.

Tignum capiti incutit, III, 246.

Tigris erit nomen cani, VIII, 36. — Indica agit rabida cum tigride pacem, XV, 163. — tigride orba pejor, VI, 270.

Timeo, ne exigat pœnas, X, 84.— timet quem Massa, I, 35. — hostia nil gravius cultro, XV, 119.—quis, aut timuit gelida Præneste ruinam? III, 190.—timemus quid ratione aut cupimus? X, 4.—timent, pavidoque gelantur pectore, VI, 95.—timebis nec dura flagra pati, V, 172. — nocte gladium contumque, X, 20. — timeam cur, I, 103. — ut timeas, III, 310.—timeat pater earum oscula, VI, 51. — timeret censoris mores etiam collega, XI, 92. — quum furem nemo, VI, 17.— time aconita, X, 26. — timetur proxima tempestas cura graviore, XIII, 227. — timearis a magno amico, III,

57. — timeri volunt, III, 313. — timendus cerdonibus, IV, 153. — timendæ ipsi Veneri Martique leges, II, 31.

Timidus pappus pocula prægustet, VI, 633. — timidum caput abluet verticibus Tiberis, VI, 524.

Timor, ira, etc., I, 85.

Tinea positos pertunde libellos, VII, 26.

Tinguntur oculi mulierum, II, 94. — tinctum fuligine supercilium, II, 93. *V. L.* — Tinguo, ut urgueo, unguo, IV, 59. *V. L.*

Tintinnabula pulsari dicas, VI, 441.

Tiresiam nec surdum quemquam esse Deorum fatebere lætus, XIII, 249.

Tironem me pavidum excipiat porta, XVI, 3.

Tirunculus noster, XI, 143.

Tirynthius venies, aut minor illo hospes, XI, 61.

Tisiphone qua exagitare, VI, 29.

Titan finxit iis præcordia meliore luto, XIV, 35.

Titanida pugnam omnem inter majores ponas, VIII, 132.

Titienses seu *Titi* Romani; vid. Remenses.

Titio Seioque quod turpe, IV, 13.

Titubantibus (de) mero victoria facilis, XV, 48.

Tituli et nominis tantum quantum abstulit Octavius, VIII, 241. — hæsuri saxis cinerum custodibus cupido, X, 143. — titulum (vini) senectus delevit, V, 34. — mentita Lyciscæ, VI, 123. — titulo res digna sepulcri, VI, 230. — ter Consulis functus, XI, 86. — titulos habere, I, 130. — in titulos faciesque minutas concisum argentum, XIV, 291. — titulis et fascibus olim major habebatur donandi gloria, V, 110. — aliquid incidere præter honores, etc., VIII, 69.

Toga quibus hinc, calceus hinc est, I, 119. — tantum nominis et tituli illi contulit, VIII, 240. — si sordidula est, III, 149. — nocitura, nocitura petuntur militia, X, 8. — togæ munimenta, pingues lacernæ, IX, 29. — pictæ aulæa, X, 39. — togam talem non sumet damnata, II, 70. — effugiat cuticula nostra, XI, 204. — in magna Italiæ parte non sumit nisi mortuus, III, 172.

Togatus ne te pulsare audeat, XVI, 8. — curet nocte currere, III, 127. — togatæ turbæ, I, 96. — togata de plebe veniet, qui juris nodos solvat, VIII, 49. — togati ante pedes, VII, 142. — togatas ille mihi impune recitaverit, I, 3.

Tolerabile hoc, VI, 614. — hospitium, VII, 69.

Tolerant labores nutricis, VI, 593. — non toleranda maritis, VI, 184.

Tollis (liberos), IX, 84. — tollit præmia pendentis coxæ, VI, 321. — tollunt grandia pocula veteris templi, XIII, 147. — tollet trepidum magistrum in cavea leo alumnus, XIV, 247. — tollas si præmia, quis virtutem amplectitur ipsam? X, 142. — licet omne, quod usquam est auri, VIII, 122. — tolle tuum Hannibalem, VI, 170. — tollite lumen e medio, IX, 105. — tollere heredem, VI, 38. — tollentibus æquor nimbis, I, 81. — tolluntur grandia crystallina, VI, 155. — tollatur e pleno semper acervo nummus, VI, 364. — tolli quum jam vexilla juberet, II, 101. — sublata manibus, V, 83. — tollendus semper Austro, XIV, 268.

Tomacula divina porci, X, 355.

Tonat quum, trepidant, XIII, 224. — æstivum, XIV, 295. — Tonantem totum conflare, XIII, 153.

Tondente quo juveni mihi barba sonabat, I, 25; X, 226. — tonsi capilli, XI, 149. — tondendum jam Bromium committere eunucho, VI, 378.

Tongilli exitus hic est, VII, 130.

Tonitrua optata facient cœnas majores, V, 117.

Tonsoris damno testiculos rapit Heliodorus, VI, 373. — a tonsore magistro pecteris, VI, 26.

Tophum ingenuum violarent marmora, III, 20.

Tormentum ingens hæret nubentibus, II, 137. — tormenta per hæc coactæ divitiæ, XIV, 135. — tormentis amantis gaudet, VI, 209. — tormenta animi latentis in ægro corpore, IX, 18.

Torpentis Ponti ostia, IV, 43. — torpente palato, X, 203.

Torquet hæc potio, VI, 624. — juvenem senectus patris, XIV, 251. — curtum enthymema sermone rotato, VI, 450. — pocula, V, 26. — jaculum, V, 155.—fusum tenui prægnantem stamine Penelope melius, levius Arachne, II, 56. — umbras Æacus, I, 9. — saxa, XV, 64. — torqueat quod, superest Lachesi, III, 27. — torquens cornua madido cirro, XIII, 165.—torto fœno calentia ova, XI, 70. — tortis in nodum crinibus Sygambri, IV, 147. Vid. *V. L.*

Torquibus omnes læti, XVI, 60.

Torret quem quarta dies febrisque, IX, 17. — torrentem quem mirabantur Athenæ, X, 128. — torrens meri quantus, VI, 319. — dicendi copia, X, 9. — lactis vortice amnis, XIII, 70. — cloaca, V, 105. — contra torrentem brachia numquam direxit, IV, 90. — torrentior Isæo sermo, III, 74.

Tortore vocato uritur, XIV, 21.— animo quatiente flagellum, XIII, 195. —tortoribus annua præstent, VI, 480.

Torum silvestrem quum sterneret uxor, VI, 5. — toro toto versata jam membra quiescant, XIII, 218. — pervigili jacens, XV, 43.—meliore fultus recumbet, III, 82.—toris vacuis tantum ipse jacebit, I, 136.

Torvus Platon, XIII, 50. — torva canino latravit rictu, X, 271. — de Colchide, VI, 643. — torvum quemdam ex illis non tulit Laronia, II, 36. — juvencum cædit, VIII, 155. — torvi Sygambri, IV, 147.

Tot orbibus, I, 137. — ordinibus, tot compagibus, VI, 502. — rerum usu, XIII, 18. — millia turbæ rixantis, XV, 61; XVI, 24.—*Conf.* I, 17; II, 151, 156; III, 251 bis, et alibi passim.

Totidem villæ, I, 94.—vix est numerus, quot, etc., XIII, 26. — olfecisse lucernas, VII, 225. — hinc totidem, XIV, 13.

Toties vexatus, I, 2. — audiat, VII, 166. — quem texit cista, VI, 44. — optata gloria, X, 187. — quidam clamans, etc., II, 37. — quamvis mutandum esset mare, VI, 94. — Ciceronem Allobroga dixit, VII, 214. — quare mihi, Nævole, tristis occurras, IX, 1. — novum mustum bibit, X, 250. — subsellia tantum sternentur, XVI, 44.

Totus grex, II, 79. — quum decolor esset Flaccus, VII, 226. — nunc orbis Graias habet (literas), XV, 110. — tota domus, III, 10. — salutatrix turba, V, 21.—cohors obsidet ædes, X, 18. — libellis porticus vestitur, XII, 100. — cohors pede non est altior uno, XIII, 173. — cohors tamen est inimica, XVI, 20. — cum Carthagine migra, VI, 171. — radiant testudine sardonyches, VI, 381. — fugit agnoscendus arena, VIII, 206. — in cute nullus nitor, IX, 13. — nocte, IX, 76.—sonat ulmea cœna Suburra, XI, 141. — cum ærugine, XIII, 61. — cum prole domoque, XIII, 206. — cum tela descendat aranea, XIV, 61.—tota tempora sævitiæ, IV, 150. — ergastula, VI, 151. — atria, VIII, 19. — bona feruntur ad Phialen, X, 237. — novalia in ventres abeant, XIV, 148.—oppida canem venerantur

tur, XV, 8. — totum illud nil perdidit, III, 209. — œnophorum sitiens, VI, 425. — Nestora vivat, XII, 128. — annum expiet, VI, 521. — regis agrum cruentis erepet genibus, VI, 525.— conflare Tonantem, XIII, 153. — qui sibi posceret orbem, XIV, 313.—corrosis ossibus edit, XV, 80. —totius gentis crura levia, VIII, 115. — populi annus, XVI, 43. — totam pervolet urbem, audax, VI, 398. — cui tremuli frontem Cæsonia pulli infudit, VI, 616. — per diem cessare, XI, 183. — Romam circus capit, XI, 195. — hanc turbavit filius amens, XIV, 94. — toto posuere monilia collo, II, 85. — æquore quidquid conspicuum, IV, 54. — repetitus clamor ab antro, VI, 328. — in orbe quid fiat, VI, 402. — vinum nescire Decembri, VII, 97. — mergatur aheno, VIII, 86. — foro arca nostra maxima, X, 24. — orbe secunda facies, X, 63. — cadavere jacuit, X, 287.— grege mollior hædulus, XI, 66. — toro versata membra, XIII, 218. — me laudet vicinia pago, XIV, 154.— certamine nasus integer vix cuiquam, XV, 55. — qui stetit absumpto jam corpore, XV, 91. — totos sibi ponit apros, I, 140.—pande sinus, I, 150.— deterior totos habet illic femina mores, X, 323. — totis cuneis, VI, 61. — Quinquatribus optat, X, 115. — pro legionibus, VIII, 255.

Trabea, X, 35. — trabeam et diadema ancilla natus meruit, VIII, 259.

Trabibus magnis plenum mare, XIV, 276. — fractis, XIV, 296.

Tractare duros rudentes, VI, 102. — alias rosas, XIV, 254. — munera, IX, 53. — tractemus commoda communia, XVI, 7. — tractandum memori pectore, XI, 28. — tractanda omnia inermi justitia, IV, 80. — tractato pulmone columbæ, VI, 550.

Tradit quem nobis fama superbum, VIII, 72. — tradunt quæ carmina, XV, 117. — quæ pueris parentes, XIV, 3. — tradidit arcano quodcumque volumine Moses, XIV, 102. — honestos mores, VI, 239; X, 299.— traditur vir viro, II, 129. — traduntur inguina medicis, VI, 370. — post hunc tubera, V, 116.

Traducit quos Gallia nudo talo, VII, 16.—avos squalentes, VIII, 17. — traducebat se Ulixes in lorica Achillis, XI, 31. — traducimur illuc miseri, II, 159. — Traducere, ut trajicere, travehere, tradere, tramittere, etc. XI, 31. *V. L.*

Tragicæ furtiva piacula cervæ non sperat, XII, 120. — tragico concubitu pollutus adulter, II, 29. — apud tragicos nullus populus facit id scelus, XV, 31. — tragicis credamus, quidquid de Colchide dicitur, VI, 643.

Tragœdum commendare, VI, 396. — tragœdo gaudet Hispulla, VI, 74.

Trahit dispersos in populum, XV, 151. — famam a censu, XI, 23. — lanam, II, 54.—epirhedia trito collo, VIII, 66. — dominum cervice obstricta in jus, X, 88. — reliquos monstrata diu veteris orbita culpæ, XIV, 37.—summa rugam, XIV, 325. — attonitos in arcem, IV, 146. — traximus sensum a cælesti demissum arce, XV, 146. — trahere te ultro ac vexare peratus, XIII, 108. — qui trahitur (unco), X, 99. — traheretur taurus, XII, 11.

Trallibus relictis, III, 70.

Tranquillæ vitæ semita unica per virtutem patet, X, 364.

Transacta diurni, VI, 483.

Transducebat; *vid.* Traducit.

Transeo suppositos, etc. VI, 602; X, 273.—transit annus septimus puerum, XIV, 11. — transire cymba vadum tot millia, II, 151.—transi gymnasia, III, 114.—exempla, VII, 190.

Transfert frivola Ucalegon, III,

198. — Virro gemmas ad pocula a digitis, V, 43. — translatus subito ad Marsos, III, 169.

Transilit Pyrenæum, X, 152. — transiliet æquora, XIV, 279.

Transitus rhedarum, III, 236.

Transversa diurni, VI, 483.

Trebius, V, 19.—da Trebio; pone ad Trebium, V, 135.

Trechedipna, III, 67.

Tremere illic honestius, V, 11. — Fabios, XI, 90. — tremens Judæa mendicat, VI, 543.—turba, X, 73.— trementes oculi, II, 94. — in fine oculi, VII, 241. — trementia membra senum cum voce, X, 198. — tremebunda ac nuda erepet, VI, 525.

Tremulus miles, X, 267. — jam pater, XVI, 56. — tremuli pulli frontem infudit, VI, 616. — tremulum caput senis, VI, 622.—tremulo clune ad terram descendant puellæ, XI, 164. — tremulis plantis non insistere possunt, VI, 96.

Trepidat, ne, I, 97; XIV, 64. — trepidant et ad omnia fulgura pallent, XIII, 223. — umbram arundinis, X, 21. — occursum amici, VIII, 152.— ne trepida, IX, 130. — trepidantis adhuc amici reditus, XII, 15. — trepidantem urbem protegit, VIII, 250. — trepidatur ab gradibus imis, III, 200.

Trepidum formidine culpæ animum sic confirmant, XIII, 106. — solvunt tibi cornua ventrem, XIV, 199. — magistrum leo tollet alumnus, XIV, 246. — trepidam Minervam servavit ex æde flagranti, III, 139. — trepido a Latino submissa Thymele, I, 36. — trepidi fugere Stoicidæ, II, 64. — laris Antiphates, XIV, 20. — trepidos miserosque parentes semper habet filius corporis egregii, X, 296.

Tres discipuli Sullæ, II, 28. — rugæ subeant, VI, 144.—si implevero, IX, 90. — parvos heredes habet, XII, 95. — pueros in gremium patris fundat simul, V, 141. — domini, unus vernula, etc., XIV, 169. — tria tamquam nomina habeas, V, 127. — tribus patruis aconita dedit, I, 158. — trium liberorum jus, IX, 90. *N.*

Tribadum obscœnitas, VI, 311, 320 sq.

Tribuat natura castum ingenium, X, 301. — tribui hæc, deinde illa dedi, IX, 39.

Tribunal nemo vendit acersecomes, VIII, 127. — non est urbibus illis, X, 35.

Tribunicia potestas Cæsarum, XI, 7. *N.* III, 265. *V. L.*

Tribuno da deinde, I, 101. — ardenti sese indulsisse narratur, II, 165. — non cogente quidem, sed nec prohibente, XI, 7. — tribuni ergo expectent, I, 109. — quantum in legione accipiunt, donat Calvinæ, III, 132. — cognitione res eget, VII, 228. — tribunos facit Philomela, VII, 92. — sub tribunis atque regibus viderunt uno contentam carcere Romam, III, 313. — Tribuni cohortium, I, 58. *N.* — plebis sacrosancti, I, 110. *N.* — laticlavii, angusticlavii, semestres, VII, 89. *N.*

Tributa servis præstare clientes cogimur, III, 188.

Triclinia Romanorum, V, 17. *N.* VII, 183. *N.*

Tridentem per tuum, Neptune, XIII, 81. — ecce movet (retiarius), VIII, 203.

Trientem non habet (mortuus) quem porrigat Charonti ore, III, 267.

Trifolinus ager te fecundis vitibus implet, IX, 56.

Triginta clara mamillis scrofa candida, XII, 74.

Triplicem usuram præstare paratus, IX, 7.

Tripodes armaria, cistæ, commissa quod auctio vendit stantibus, VII, 11.

Triremis victæ aplustre, X, 135.

Triscurria patriciorum, VIII, 190.

Tristis it per cunctas fabula cœnas, I, 145. — sententia fertur, II, 62. — sumas ponenda præmia, III, 67. — abit, VI, 128. — quare mihi toties occurras? IX, 1. — captivus, X, 136. — desiderat, XI, 153. — triste habitu vitium, XIV, 110. — sidus Saturni, VI, 569. — imperium profundi, XIII, 49. — tristes personam tenent, VI, 69. — Camenas solus Cæsar respexit, VII, 2. — tristibus obscœnis quis non vicus abundat? II, 9. — medicis erga filiolum, VI, 389.

Tritus; *vid.* Tero.

Triumphalem ante statuam parentis, VIII, 144. — triumphales, inter quas ausus habere nescio quis titulos, I, 129. — triumphalis habitus, X, 36 sq. XI, 192.

Triumphi magni clarique omen habes, IV, 125. — triumpho similis Prætor sedet, X, 36 sq. XI, 192. — triumphos fata captivis, servis regna dabunt, VII, 201. — in dote numeras, VI, 169. — plures de pace referebant, VIII, 107. — Triumpus scriptura vetus, II, 158. *V. L.*

Triviale carmen, VII, 55.

Trivio in quocumque, cuicumque est obvia, narrat, VI, 412.

Troica non scripsit Orestes, in scena nunquam cantavit, VIII, 221.

Troja incolumi Priamus venisset ad umbras, X, 258. — Trojam petierunt mille rates, in Aulide morantes, XII, 119-122.

Trojanum ignem quamquam diruta servat Alba, IV, 61.

Trojugenæ, vos vobis ignoscitis, VIII, 181. — Trojugenas ipsos a præcone vocari jubet, I, 100. — Trojugenis clarum factura fulcrum testudo, XI, 95.

Tropæis truncis affixa lorica, bellorum exuviæ, X, 133.

Trulla aurea fundo inverso crepitum dedit, III, 108.

Trunco corpore dabit solatia, etc., XIII, 178. — Hermæ simillimus, VIII, 53. — trunca puppe, XII, 79. — truncis tropæis, X, 133.

Trutina in eadem suspendit Homerum, VI, 437.

Trux Sauromata, XV, 125.

Thypheri doctoris (qui artem fercula scindendi docebat) discipulus, XI, 137.

Tu nil nisi Cecropides, VIII, 53. *Conf.* I, 50, 142; II, 61, etc. — tibi habe frumentum, V, 118. — tibi, II, 42; III, 51, et alibi passim. — te ut miremur, non tua, primum aliquid da, VIII, 68. — ten', o delicias! extra communia censes ponendum? XIII, 140. — *Conf.* I, 37; II, 21, 22, etc. — tunc, VI, 192, 641, 642. — tecum ergo voluta hæc animo, I, 168. — feras miserabile votum, III, 276. — sectile porrum sutor comedit, III, 293. — pusio dormit, VI, 34. — est mihi sermo, VIII, 38.

Tuba hæc rixæ, XV, 52. — Florali dignissima matrona, VI, 250. — communi dare signa, XV, 157. — tubarum concentus, X, 214. — tubas nemo fatiget, VI, 442. — ante tubas hæc animo tecum prius voluta, I, 169.

Tubera raduntur (al. tradentur), V, 116. — dum mittas, Libye, V, 119. — terræ radere, XIV, 7.

Tubicen tamquam surrexerit unus (in sulcis Thebanis), XIV, 243.

Tuccia vesicæ non imperat, VI, 64.

Tuetur quem tegula a pluvia, III, 201. — se picta tempestate, XIV, 302. — fraudem jure jurando, XIII, 201. — tuendis amnibus maturus, VIII, 169.

Tulli pugnacis census, V, 57.

Tullia quid dicat notæ collactea Mauræ, etc. VI, 307.

Tullius quid aliud, quam miranda potentia fati? VII, 199.

Tum quoque invenit, X, 47. —

Conf. IV, 65; XII, 70; XIV, 21.
Tumes cujus aceto, cujus conchæ? III, 293.—alto Drusorum sanguine, VIII, 40. — tumet facies pane, VI, 462. — gibbo et utero, X, 309.
Tumidum guttur quis miratur in Alpibus? XIII, 162. — tumida superbus aluta, XIV, 282. — tumidæ mariscæ cæduntur, II, 13. — tumidis livoribus nigram offam ostendere, XVI, 11.
Tumultu magno sudare, VI, 420. — majore planguntur nummi quam funera, XIII, 130.
Tunc quoque, X, 47. — par ingenio pretium, tunc, etc., VII, 96.
Tunica a Cynicis distantia dogmata Stoica, XIII, 122.—in Jovis sublimis Prætor, X, 38. — molesta punire, VIII, 235. — Tunicæ virorum substrictæ ac breves, mollium vero hominum et feminarum talares ac manicatæ, VI, 446. *N.* — tunicæ (Saliari) credamus, VIII, 207. — albæ sufficiunt summis ædilibus, III, 179. — sartæ scinduntur, III, 254. — tunicam lupini mihi malo, XIV, 153. — horrenti non reddere servo, I, 93.— tunicas succingere crure tenus medio, VI, 446. — ponunt cosmetæ, VI, 477. — in tunicas est, quidquid discriminis instat, VI, 521. — tunicis licet parcat atque lacertis, curatoris eget, XIV, 287.
Tunicati Gracchi, II, 143.
Turba Remi, X, 73.—Deorum nec talis, ut est hodie, XIII, 46. — mitratrix, IV, 62.—omnis tacet, VI, 439. — salutatrix tota, V, 21.—lutulenta, VII, 131. — barbara, XV, 46. — victrix, XV, 81. — cedente vehetur dives, III, 239.—in turba teris (verbis) modo sub lodice relictis, VI, 196. — turbæ togatæ rapienda sportula, I, 96. — rixantis tot millia, XV, 61. — turbam casæ saturabat talis glebula, XIV, 167.
Turbat imago animum, XIII, 222. — turbavit ocellos passer exstinctus, VI, 8.—amens filius totam hanc partem, XIV, 94.
Turget saccuius pleno ore, XIV, 138.
Turgidus deponis amictus, I, 143. — turgida Lyde, II, 141.
Turnus et Ajax quales lapides torquebant, XV, 65.—Turni agro pascitur Cæsaris armentum, XII, 105. — Turnum, Rutulum ferocem, et Æneam committas securus licet, I, 162.
Turpavit nitidos ejus ocellos passer exstinctus, VI, 8. *V. L.*
Turpis minus est insania, II, 71.— libertas Cybeles, II, 111. — obscuris genis, VI, 131.—alea, turpe et adulterium mediocribus, XI, 174.—turpe hoc negavit, III, 168.—magis nostris nescire Latine, VI, 188. — quod Seio Titioque bonis, decebat Crispinum, IV, 13. — non putavit, pro cithara velare caput, VI, 390. — putat nil, VI, 457. — nec putarent præcones fieri, VII, 5. — si quid turpe paras, XIV, 48. — turpi vetulæ utile, filiolam producere turpem, VI, 241. — turpi fregerunt sæcula luxu divitiæ molles, VI, 299. — turpes sponsæ (viri), I, 78.—turpia castigas, quum sis, etc. II, 9. — ne ludant, VII, 239. — quæ cerdoni, Volesos decebunt, VIII, 182.—turpibus ac pravis imitandis dociles omnes sumus, XIV, 41. — turpissimus repente nemo fuit, II, 83.
Turpiter audent res, VI, 97. — quod audes, breve sit, VIII, 165.
Turris excelsæ tabulata, X, 106.— turrim euntem in prælia ferre, XII, 110. — turre Collina stantes, VI, 291.— turribus iisdem defendier, XV, 158.
Turture magno cariturus cogitat dulcem heredem tollere, VI, 39.
Tus; *vid.* Thure.
Tuscum aprum figat Mævia, I, 22. — Tusco vellere vexatæ duræque ma-

nus, VI, 289. — si favisset Nurtia, X, 74. — catino farrata omnia tunc ponebant, XI, 109.—de Tusca Græcula facta est, VI, 186. — Tusca ergastula, VIII, 180. — Tuscis libellis digna fides, XIII, 62.

Tutela rerum suarum certa magis, etc. XIV, 112.

Tutor et Capito piratæ Cilicum, VIII, 93. *V. L.*

Tutor bonus, VIII, 79. — Principis, X, 92.—malus, I, 47; XV, 135.

Tutulus, VI, 502. *N.*

Tutus his armis illa in aula, IV, 93. — a frigore, XI, 146. — tuta senectus a tegete et baculo, IX, 139.— tutum nihil est ab inguine, III, 109. — tuti stagna sinus, XII, 81. — tutæ custode tenentur, III, 306. — tutos vicino limine somnos dare, XV, 154. — facit a serpentibus Afros (hoc oleum), V, 91.

Tuus ille rusticus, III, 67.—si tibi displicuit nasus, VI, 495. — Endymion dilectæ fiet adulter matronæ, X, 318. — tua nunc Mycale pariat licet, V, 141. — facies computat annos, VI, 199. — cujus barbam janua vidit, VI, 215. — vivit imago, VIII, 55. — uxor virgo maneret, IX, 72. — simplicitas quem risum moveat nescis, XIII, 35. — sacra et major imago humana, XIII, 221. — tui panis novisse colorem, V, 75. — doloris justa causa, IX, 91. — juvenis specie lætare, X, 310. — tuo te Roma reddet Aquino, III, 319. — tuum ostendit, Britannice, ventrem, VI, 124. — tolle, precor, Hannibalem, VI, 170. — per tridentem, Neptune, XIII, 81. — quis miretur acumen, Brute, IV, 103. — tuo œstro percussus, IV, 124. — voto digna femina, VI, 61. — in carbone pia thura ponimus, XIII, 116. — semper in ore illa vertetur sententia, XIV, 205. — non tua, sed te ut miremur, VIII, 68. — intra pascua, IX, 55. — per vestigia peccet, XIV, 53. — tuorum majorum ante effigies, VIII, 21. — te censeri laude noluerim, VIII, 74. — majorum primus quisquis fuit, VIII, 274. — cessabit nemo, XIV, 59.—tuarum rerum præsidia, VII, 22.—tuos unde hæc tetigit urtica nepotes, II, 128.— tuis circumspice pannis præconem, VIII, 96. — natalibus quid quisquam inveniet sublimius? VIII, 231.

Tydides quo percussit pondere coxam Æneæ, XV, 66.

Tympana gentilia, III, 64. — plebeia cedunt raucæ cohorti, VI, 515. — Galli cessantia, VIII, 176.

Tyndaris illa (Clytæmnestra) bipennem tenebat, VI, 657.

Tyrannide tam sæva crudaque quid Nero fecit? VIII, 223.

Tyrannus nullus ephebum deformem sæva castravit in arce, X, 307. — tyranni aure quid violentius? IV, 86. — pauci sicca morte descendunt ad generum Cereris, X, 113. — tyranno Bithyno donec libeat vigilare, X, 162. — tyrannos sævos quum perimit classis numerosa, VII, 151. — tyrannis exsulibus, VIII, 261.

Tyrius genialis sternitur, X, 334. — Tyrio filo stlataria purpura spondet, VII, 134. — Hannibali parere, XII, 107. — Tyrias lacernas humero revocante, I, 27. — endromidas quis nescit? VI, 246.

Tyrrhenum piscem non patitur crescere, V, 96. — Tyrrhenam Pharon intrat, XII, 76. — Tyrrhenos fluctus pertulit, VI, 92.

Ubera potanda magnis infantibus ferens, VI, 9.— matris ducere, XII, 8.

Uberibus semper lacrimis, VI, 273. — uberior quando vitiorum copia? I, 87.

Ubi nunc lex Julia? II, 37. — Numa constituebat amicæ, III, 12. — consistas, ede, III, 296. — paulum superest, XI, 47.

Ubicumque natat, IV, 55.

Ubique occurras vatibus, I, 17. — multus labor Polycleti, VIII, 104. — ponit præsidium, VIII, 238.—quum siluit compago tabernæ, III, 303.

Ucalegon jam poscit aquam, jam transfert frivola, III, 199.

Udus amomo Syrophœnix, VIII, 159. — uda gemma, I, 68. — barba terit inguina, IX, 4. — udo cædibus gladio, VIII, 242.—udis inguinibus, X, 321.

Ulciscitur victum orbem luxuria, VI, 293. — rumoribus baltea, IX, 111. — ulcisci quid magis debuit armis Verginius? VIII, 222.

Ulcus an facies dicatur, VI, 473.

Ulixes; vid. *Ulysses.*

Ulla si jungitur Ursidio, VI, 41.— se non putat formosam, nisi, etc. VI, 185. — cervix non sufficit, X, 40. — plus quam ulla lex dolori concessit, X, 315. — quid negaverit udis inguinibus? X, 321. — fenoris mentio, XI, 183. — opsonia fiunt rancidula, XI, 134. — aliena sibi credit mala, XV, 172. — ullum non erit exemplum, II, 47. — secretum divitis esse putas? IX, 102. — scelus intra se qui cogitat, XIII, 209. — humanæ mentis vitium, XIV, 174. — ullius mercis fastidia, XIV, 202. — ulli non mensa remotior, VIII, 178. — ullam ferre potes dominam, VI, 30. — partem vitæ non attigit, XIV, 106. — ullo strepitu, II, 52. — ametur ab ullo, XII, 130. — si pretio non vincitur ullo, XIV, 145. — ullis esse aliquod numen templis, XIII, 36.

Ulmea cœna tota sonat Suburra, XI, 141.

Ulmos viduas palmes desiderat, VIII, 78. — Falernas et ovem Canusinam poscit maritum, VI, 150.

Ulterior spes nulla, VII, 30. — ratio est, IV, 20. — ulterius nil aut gravius cultro timet hostia, XV, 118. —erit nil, I, 147.—quod monstrum, quam mollis avarus? IX, 38.

Ultimus ardebit, III, 201. — cumulus ærumnæ, III, 209.—Flavius, IV, 38. — regum bonorum, VIII, 260. — ille sciet dedecus domus, X, 342. — qui stetit, XV, 90. — ultima fiet quæstio de moribus, III, 140. — pars vulgi nostri, VIII, 44. — spatia vitæ, X, 275. — vitia, II, 34. — cellam clausit, VI, 128. — quæ aut prima ponas? IX, 81.—præsidia discriminis, XII, 55. — bellorum, XV, 95.

Ultio est voluptas animi minuti, infirmi et exigui, XIII, 191. — nec mihi deerit, XVI, 19. — prima est hæc, quod, etc. XIII, 2.

Ultor Mars ex quo galeam quoque perdidit, XIV, 261. — tanti sanguinis Cannarum annulus, X, 165. — patris cæsi (Orestes) Deis auctoribus, VIII, 216.

Ultra Sauromatas fugere hinc libet, II, 1. — vires habitus nitor, III, 180. — litora Juvernæ arma promovimus, II, 159. — quid quæris? V, 18. — quid? concumbunt Græce, VI, 190. — non fovisti errorem, VIII, 164.— hæc quid erit nisi ludus? VIII, 199. — pergere tendit, X, 154. — Tiberim ablegandæ mercis fastidia, XIV, 202. — si panditur, XIV, 327. — molem aggeris ut veniat, XVI, 26.

Ultro trahere ac vexare paratus, XIII, 108.

Ulubris vacuis, X, 102.

Ululant Priapi Mænades (al. ululante Priapo), VI, 316.

Ulysses solers evasit per aciem Polyphemi, IX, 65. — Ithacus natans, X, 257. — in lorica Achillis se transducebat, XI, 31. — quum narraret Alcinoo tale facinus... mendax aretalogus, etc. XV, 14 sq. — effugit Siculos cantus remige surdo, IX, 150.

Umbellam viridem mittere, IX, 50.

Umbone junctæ phalanges, II, 46.

Umbra talis quoties hinc ad illos venit, cuperent lustrari, II, 157. — in quanta nemorum vectetur, IV, 6. — et tecto gaudet genus ignavum, VII, 105. — et specie virtutis fallit vitium, XIV, 109. — communi clauderet dominos spelunca, VI, 4. — in Pieria nullus quadrans tibi ostendatur, VII, 8. — ab rhetorica descendit ad pugnam, VII, 173. — umbram arundinis trepidabis, X, 21. — umbræ hilares sine regibus infernis, XIII, 52. — umbrarum gratia nulla, nil ibi (in equis) majorum respectus, VIII, 65. — umbras quas torqueat Æacus, I, 9. — ad umbras Assaraci venisset Priamus incolumi Troja, X, 258. — umbris majorum tenuem, Di, et sine pondere terram (date), VII, 207.

Umbracula, IX, 50. *N.*

Umbricius seu Umbritius, amicus poetæ, III, 21 sq.

Umbriferos ubi pandit Tabraca saltus, X, 194.

Umbrosæ palmæ vicina Tentyra, XV, 76.

Umectare, umens, umidus, umerus olim scribebatur, II, 158. *V. L.*

Umquam non deerit amator, II, 168. — nil conferet, III, 51. — si quid tentaveris hiscere, V, 126. — nil donabis invita conjuge, VI, 212. — nulla cunctatio de morte hominis longa est, VI, 222. — non reputant, VI, 365. — indulgebitis, IX, 48. — non maduerunt, etc. X, 120. — quid Roma beatius tulit, X, 279. — *Conf.* VI, 266; XI, 134; XII, 98; XIII, 177; XIV, 127, 165, 178, 328; XV, 88, 124, 161.

Una simus, ait, V, 18. — tamquam surrexerit et tubicen, XIV, 243.

Uncia nulla eboris, XI, 131.

Unciolam Proculeius habet, I, 40.

Uncum carceris patieris, XIII, 245. — unco ducitur, X, 66.

Unda prior nobis properantibus obstat, III, 244. — distinguitur tabula, XIV, 289. — undas margine viridi herba clauderet, III, 19. — undis evertentibus latus puppis, XII, 31.

Unde hæc euris? II, 40; VII, 76. — unde ingenium... unde simplicitas, etc. I, 150 sq. — hæc tetigit urtica tuos nepotes, II, 127. — epulum dare possis, III, 229. — hæc monstra? VI, 286. — habet tot saltus? VII, 188. — altior esset casus, X, 106. — tibi frontem libertatemque parentis, quum, etc. XIV, 56. — unde habeas, quærit nemo, sed oportet habere, XIV, 207. — unde repente tot rugas seu rugæ? IX, 8. — *Conf.* I, 10; III, 269, 292; IV, 98; VI, 339; X, 32; XV, 108.

Undique calcor, III, 247. — septa asparagis squilla, V, 81. — licet ceræ exornent atria, VIII, 19. — ad illos convenient, IX, 131.

Ungo et unguo, ut urgueo, tinguo al. IV, 59. *V. L.* — unctam Corinthum despicere, VIII, 113. — unctis strigilibus, III, 262.

Unguem medium quum ostenderet Fortunæ minaci, X, 53. — ungues acutos, aduncos, amicos, observet, V, 41. *V. L.* — tamquam ungues digitosque suos, auctores noverit, VII, 232. — unguibus curvis ire parat nummos raptura Celæno, VIII, 130. — curvis raptus per aera Pygmæus a sæva fertur grue, XIII, 170.

Unguenta perfusa mero spumant, VI, 303. — atque rosæ putere videntur, XI, 122. — dum poscimus, IX,

128.—inter et corium aliquid discriminis ponendum, XIV, 204. — qualiacumque, XV, 50.

Ungula mulæ nitet, VII, 181.

Unicus deus in ædicula, VIII, 111. — puer appellat, IX, 64. — unica atque sola nobilitas est virtus, VIII, 20. — semita tranquillæ vitæ per virtutem patet, X, 364.

Uniones, VI, 459. *N.*

Unquam; *vid.* Umquam.

Unus si contigit aureus, VII, 122. —non unus mentes agitat furor, XIV, 284. — unus provocat omnes patricios opibus, I, 24. — Armenius Zalates narratur mollior, etc. II, 163. — Iberinæ vir sufficit? VI, 53. — non rivalis tibi dictabitur heres, VI, 218. — ut multis mortuus sufficeret, XV, 79. — orbis Pellæo juveni non sufficit, X, 168. — et alter forsitan hæc spernant juvenes, XIV, 33. — vernula, tres domini (in casa), XIV, 168. — comite ancilla non amplius una, VI, 119.—una laboranti poterit succurrere lunæ, VI, 443.—non una simia parari debuit ejus supplicio, nec serpens unus, nec culeus unus, VIII, 213. — una nave rediit, X, 185. — una senum facies, X, 198. — una atque eadem est vini patria atque ministri, XI, 161. — domus sufficit nosse volenti mores generis humani, XIII, 160. — natura hæc est omnibus, XIII, 166. — vel una potens ratio est, XIV, 39.—una mensa comedunt patrimonia, I, 138. — non una cicatrix, III, 151. — tanti una venefica constat! VI, 626. — cymba tot millia transire vadum, II, 151. — rheda tota domus componitur, III, 10.—cœna tunc duos...? VI, 641.— una nube, XII, 19.—portarum clave teneri, XV, 158. — unum civem donare sibyllæ, III, 3. — in annum conducis, II, 225.—hoc defuit Fabricio, IV, 128. — pedem quoties de limine moverat, X, 29. —quod superaverat, XII, 68.—rus non sufficit, XIV, 141. — unius porci scabie cadit totus grex, II, 80. — lacertæ dominus, III, 231. — senis præcordia pressit, VI, 621. — uni deditus, VI, 206. — cedit Homero, VII, 38. — uno ut hæc oculo contenta sit, VI, 54. — ore conclamant, VII, 167. — digito scalpunt caput, IX, 133. — anno caruisse Circensibus dolor solus patriam fugientibus, XI, 53. — pede non altior tota cohors, XIII, 173. — flagitio quem contentum videris, XIII, 243. — semodio scobis hæc emendat servulus unus, XIV, 66. — non uno carcere contenta Roma, III, 314.—asse partam Minervam colit, X, 116. — autumno, X, 221. — die quot viros exsorbeat, X, 223.

Urbani Catulli scurra, XIII, 111.

Urbicus movet risum, VI, 71.

Urbis iniquæ quis tam patiens, I, 31. — o pater, II, 126. — sævæ pericula, III, 9. — casus tunc geminus, III, 214. — prodigia et mores damnante Canopo, VI, 84. — dedecus illic habes, VIII, 200. — et ipsius fortuna servatum victo caput abstulit, X, 285.—Præfectus villicus et custos dicitur, IV, 77; XIII, 157.—Urbi claras abstulit animas, IV, 151. — et populo nota res, X, 341.—attonitæ modo positus villicus, IV, 77. — proximus Hannibal, VI, 290. — urbem in hanc nuper venerat pedibus albis, I, 111. — si mora longior indulsit pueris, II, 167. — lætam facit Statius, VII, 83. — an petat a Cannis, VII, 162. — colimus tenui tibicine fultam, III, 193. — a figulis munitam intrare, X, 171. — Græcam non possum ferre, III, 61. — totam pervolat audax, VI, 398. — trepidantem solus protegit, VIII, 250. — qui saturant, circo scenæque vacantem, VIII, 118.—per mediam audita

vox, XI, 112. — mœstam attonitamque videres, XI, 198. — ab urbe quis tam procul absit? XVI, 25. — ex urbe effugiens pudor, XI, 55. — in urbe populi victoris quæ nunc fiunt, II, 162. — nullus locus artibus honestis, III, 22. — magnis opibus dormitur, III, 235. — urbes nutare narrat, VI, 411. — multæ et publica vota vicerunt, X, 284. — urbibus illis quanquam non essent prætexta, X, 34. — eversis prædarum in parte reperta pocula, etc. XI, 101. — dira atque immania passis, XV, 158.

Urceoli sex, ornamentum abaci et lectus erant Codro Procula minor, III, 203. — ex facie fiunt, etc. X, 64.

Urguet seu Urget, IV, 59. *V. L.* — quod mentem sudoribus, XIII, 220. — urgebant Atlanta minori pondere, XIII, 48. — velut urgeat Auster properat, IV, 59. — urgente fortuna, VI, 593. — urgentibus adversis, XII, 53. — urgentur convivæ somnoque fameque, VI, 425.

Urina concepta auribus atque oculis movetur, XI, 168. — urinam conjugis calcas, VI, 313.

Urna de Corcyræa qui minimum duxerat temetum, XV, 25. — plena quod tenditur, œnophorum totum sitiens, VI, 426. — in urna perpetuum ver, VII, 208. — urnæ capacem cratera mittere, XII, 44. — plenæ sororibus, X, 242. — urnam secutus Hylas, I, 164. — urna fallaci Prætoris vicerit gratia, XIII, 4. — urnas quot vini donaverit Siculus Phrygibus, VII, 236.

Uro; urit earum delicias panniculus bombycinus, VI, 260. — uritur ferro, XIV, 22.

Ursidio placet lex Julia, VI, 38. — si jungitur ulla, VI, 42.

Ursos Numidas cominus figebat, IV, 99. — ursis sævis inter se convenit, XV, 164. — ursis vitulisque marinis eripient somnum, III, 238.

Urtica hæc tetigit tuos nepotes, II, 128. — urticæ acres divitis, XI, 166.

Uruca (al. huruca, eruca, curuca) tu tibi places, VI, 276. *V. L.*

Usquam quod est auri, VIII, 122. — concipitur, XII, 103. — non erit Brutus, etc. XIV, 43.

Usque Auroram et Gangem, X, 1. — ad delicias votorum, X, 291. — a lucifero, donec lux occidat, XIII, 158. — usque adeo nihil est, III, 84. — temerarius quis vestrum, V, 129. — deditus quis est, VI, 182. — gravis uxori, X, 201. — longum tardumque putavit, XV, 82.

Usuram triplicem præstare paratus, IX, 7.

Usus edendi nulli major fuit, IV, 139. — in hos stabat lig[illegible], XI, 118. — rarior commendat oluptates, XI, 208. — usu tot rerum an nihil in melius proficis? XIII, 18.

Ut redeant veteres, nemo dederit, *V. L.* VII, 139. — multum, duo sufficient sestertia, VII, 187. — ut sit magna, tamen certe lenta ira Deorum est, XIII, 100. — *Conf.* VI, 197; X, 240. — ut sæpe emungeris! IX, 147. — ut melius nos egimus, VII, 124. *N.* — *Conf.* I, 16, 43, 115; III, 6; IV, 17, etc. — pro statim atque, IV, 63. — pro quamvis, IX, 70, 103; X, 240; XIII, 100. — utque, IV, 60; VI, 87.

Utcumque ille (Priami) exitus hominis, X, 271.

Uter; utres pleni tempestatibus, XV, 20.

Uterque orator periit eloquio, X, 118. — locus odit numina vicinorum, XV, 37. — utrumque habitum inde sumit facies, IX, 19. — dedit letho fons ingenii, X, 118. — utroque morbo pallet, II, 50.

Uterum pueris salientibus vexare, VI, 599. — utero pariter gibboque tumens, X, 309.

Utilis longe minus illi uxor, VI, 210. — agris et bellorum ac pacis rebus agendis, XIV, 71. — utile vetulæ turpi, filiolam producere turpem, VI, 240. — non corpus exstinctæ dextræ, III, 48. — tunc multis pallere, VII, 96. — hoc tamen est illis, VII, 135.—et hoc multis vitæ genus, IX, 27. — consilium modo, sed commune, dedisti, IX, 124. — quid sit rebus nostris, permittes ipsis expendere numinibus, X, 348. — quid sit, prospiciunt aliquando viri, VI, 359. — utilium rerum pars maxima jactatur, XII, 52. — utilior quis comes? IV, 84.

Utinam his potius nugis dedisset tota illa sævitiæ tempora, IV, 150.— ritus veteres et publica saltem his intacta malis sacra agerentur, VI, 335. — nos vani, VI, 638.

Utitur qui te sic, ille sapit, V, 170. — uteris in turba modo sub lodice relictis (verbis), VI, 196. — utimur exemplis numquam adeo fœdis, VIII, 184. — utere velis, totos pande sinus, I, 149.

Utrimque spatium lustrabit metarum, VI, 582.—inde furor, XV, 35.

Uva; ab uva conspecta livorem ducit, II, 81. — longa consederit examen apium, XIII, 68. — uvam calcatam tenet bellis socialibus, V, 31. —uvæ servatæ parte anni, quales fuerant in vitibus, XI, 72.

Uxor languida vel prægnans circumducitur, I, 122. — tibi tacito non contrahat bilem, prima si luce egressa reverti nocte solet, XI, 185 sq. —montana silvestrem quum sterneret torum, VI, 5. — antiquis de moribus illi quæritur, VI, 45. — dormire quum senserat virum, VI, 116. — non amatur, sed facies, VI, 143. — a custodibus incipit, VI, 348. — quoties non abstinet concubitu sacris diebus, VI, 535. — tua virgo maneret, ni tibi deditus essem devotusque cliens, IX, 72. — qualis futura sit, illis (Diis) notum, X, 353.—torva latravit, X, 272.—Herculis formosa ad cyathos, XIII, 43. — feta jacebat in casa, XIV, 167.—Principis quod facit, quæ non faciet? VI, 617. — Asyli quando ad palum gemat, VI, 267.— sterilis facit jucundum et carum amicum, V, 140. — docta nimis et facunda, VI, 445. — Cæsaris cui nubere destinat, X, 330.—longe minus utilis illi, VI, 211. — uxoris partum petimus, X, 352. — ante boletum, post quem nil amplius edit, V, 148. — uxori si capiendi jus nullum, leno accipit mœchi bona, I, 56. — usque adeo gravis, X, 201.—uxorem quum ducat spado, I, 22. — comœdus agit, III, 94. — accipis, de qua citharœdus fiat pater, VI, 76. — quis feret, cui constent omnia? VI, 166. — occidere jussus Claudius, XIV, 331.— ducis, Postume? VI, 28. — uxores univiræ, VI, 229. *N.*

Uxoria simplicitas si tibi et deditus uni est animus, VI, 206.

VAC VAC

Vacat nulla crepido, V, 8. — si vacat, I, 21. — vacantem circo scenæque urbem saturare, VIII, 118.

Vacuus viator, X, 22. — vacui ventris furor, XV, 100. — tam vacui capitis populus, XV, 23. — vacuo lecto, V, 17. — theatro, VI, 68. — vacuam sellam ostendens, I, 124. — cellam intravit, VI, 122. — vacuum cerebro caput, XIV, 57. — vacua et plana omnia, III, 96. — vacuis toris, I, 136. — Cumis, III, 3. — medul-

lis, VIII, 90. — Ulubris, X, 102.

Vadimonia differt prætor, III, 213. — faciunt irati, III, 298.

Vadit ad calices thermarum Lateranus, VIII, 168. — vadas licet jam nunc in balnea, XI, 205. — vade ergo, et cede, etc. II, 131.

Vadum transire tot millia una cymba, II, 151.

Vagelli declamatoris Mutinensis corde dignum, XVI, 23. — inter statuam et effigies vestras nullum discrimen, XIII, 119.

Vaginæ in fronte gemmas ponere, V, 44.

Vagitus primos edere, VII, 196.

Valerius Flaccus, æmulator Juvenalis, taxatus, I, 7 sq. 11.

Valet stomacho, VI, 100. — hæc ætas securum præstare Neronem, VIII, 171. — plus hora fati benigni, XVI, 4. — tantum artificis halitus oris, X, 238. — valent ad saxa discutienda robora ficus, X, 145. — valeat philtris mentem vexare mariti, VI, 611. — solatia ferre, XIII, 120. — emittere, XV, 67. — vale nostri memor, III, 318. — valentius Euro fatum, XII, 63.

Valida ac juvenilia membra sufficiant galeæ, XI, 5.

Valle Quirini, II, 133. — Egeriæ, III, 17. — vallibus Aganippes desertis, VII, 7.

Vallo infesta arma, XV, 120. — vallum ne litiget extra miles, et procul a signis, XVI, 16.

Valvæ patuerunt facili cardine, IV, 63. — valvis apponere candelam, IX, 98.

Vanus et Euganea mollior agna, VIII, 15. — vano Othoni sic libitum, III, 159. — vani utinam nos, VI, 638. — vana chirographa, XIII, 137; XVI, 41. — cathedra, VII, 203. — o vanissime! XIV, 211.

Vapulo ego tantum, III, 289.

Varia est ferme natura malorum, XIII, 236.

Varicosus fiet haruspex, VI, 397.

Varie properantur, III, 264.

Varillus infamis, II, 22.

Vas pelamydum, VII, 119. — vasa ingentia, III, 251. — curta et rimosa, III, 271. — novissima, VI, 356. — minora frangere, X, 101. — aspera, XIV, 62.

Vascones alimentis talibus (carne humana) olim produxere animas, etc. XV, 93.

Vascula argenti puri, IX, 141; X, 19.

Vates Pythia, XIII, 199. — laurum momordit, VII, 19. — vatis officium peragentibus Dis, XI, 114. — Cirrhæi spicula jurat, XIII, 79. — vati crebrum poppysma roganti manum præbebit, VI, 584. — haud invideas quem pulpita pascunt, VII, 93. — vatem egregium, cui non sit publica vena, qualem nequeo monstrare et sentio tantum, VII, 53 sqq. — vates committit et comparat, VI, 436. — vatum digitos semestri circumligat auro, VII, 89. — vatibus quum tot occurras, I, 18.

Vaticano de monte fragiles patellæ, VI, 344.

Vatiniani calices, V, 46. *N.*

Vectari ad primum lapidem, VI, 577. — vectetur in umbra, IV, 6.

Vecti (al. *Vetti*) pectora ferrea, VII, 150. *V. L.*

Vectigalia, portorium, etc. redimere, III, 31 sq.

Vectoris prospera tempora, fatumque valentius Euro, XII, 63.

Vehemens salibus conviva, IX, 11. — orator, XI, 34. — pœna, XIII, 196. — vehementius si quid est quod fremat in terris, VIII, 37.

Vehunt plaustra pinum, III, 256. — vexit secum gentilia tympana, III, 65. — veheris dum per moni-

menta Latinæ, V, 55. — vehitur clauso latis specularibus antro, IV, 21. — longorum cervice Syrorum, VI, 351. — dives turba cedente, III, 239. — pensilibus plumis, I, 158.

Veiento ut te respiciat, III, 185. — prudens, IV, 113. — ut fanaticus, IV, 123. — videri cœpisset Sergius, VI, 113.

Vel discipulo Philippi venam committe, XIII, 125. *Conf.* I, 80, 122; II, 6, etc.

Velamen honoris, III, 178.

Velaria et ad ea e scena rapti pueri, IV, 122.

Velarii, VI, 227. *N.*

Velificatus Athos, X, 174.

Vellendas præbuit alas, XI, 157.

Vellus par dabitur pugnanti Gorgone Maura, XII, 4. — quondam vellere Tusco vexatæ duræque manus, VI, 289. — vellera peracta refertis calathis, II, 55.

Velo; velas tempora cucullo, VIII, 145. — caput pro cithara, VI, 391. — velantes inguina panni, XIV, 300. — velari pictura jubetur, VI, 340.

Velo suo prora cucurrit, XII, 69. — vela tegant rimas, IX, 105. — domus pendentia, VI, 228. — parvula dare phaselis, XV, 127. — velis ardentibus, XII, 22. — utere, totos pande sinus, I, 149.

Velox Lentulus Laureolum bene egit, VIII, 187. — ingenium, III, 73. — flosculus angustæ vitæ festinat decurrere, IX, 126. — velocis plantæ gloria, XIII, 98. — velocius et citius nos corrumpunt vitiorum exempla domestica, XIV, 31.

Velut stricto ense, I, 165. — urgeat Auster, IV, 59. — ictus ab Hercule Cacus, V, 125. — exhausta redivivus pullulet arca nummus, VI, 363. — acri ducta Falerno (ruga), XIII, 216. — hoc dilata sereno (tempestas), XIII, 228.

Veluti victis consulibus, XI, 198.

Vena publica non est (huic vati), VII, 53. — venæ secundæ argentum, IX, 31. — venam discipulo committe Philippi, XIII, 125. — mediam pertundite, medici, VI, 46.

Venabula Mævia tenet mamma nuda, I, 23.

Venafrano ipse piscem perfundit, V, 86.

Venale præbere caput domina sub hasta, III, 33. — pecus Corithæ, VIII, 62. — venali lagena Cyane succincta, VIII, 162. — venales hic non sunt elephanti, XII, 102. — quot agros fecerit injuria, XIV, 151. — venalibus libis plena domus, III, 187.

Venator nudus Albana arena figebat ursos, IV, 101.

Venatricis puellæ calami pharetraque, XIII, 80. — humerus pectusque dextrum nudatum, I, 23. *N.*

Vendit provincia tanti agros, sed majores (al. majoris) Apulia, IV, 27. — municipes siluros magna voce, IV, 33. — hic Thessala philtra, VI, 610. — purpura causidicum, vendunt amethystina, VII, 135. — si nemo Acersecomes tribunal, VIII, 128. — vendimus nulli suffragia, X, 78. — vendunt Judæi somnia, VI, 547. — vendes nihil obstante conjuge, VI, 212. — vendet perjuria summa exigua, XIV, 218. — vendas potius, commissa quod auctio vendit stantibus, œnophorum, etc. VII, 10. — vendat quod Aurelia, V, 98. — nisi (Statius) Paridi Agaven, VII, 87. — vendant quanti sua funera, quid refert? vendunt nullo cogente Nerone, nec dubitant Celsi Prætoris vendere ludis, VIII, 192 sq. — vendere quod possis pluris dimidio, XIV, 200. — vendentis vocem Prætoribus fibula, VI, 380. — vendenti an saga nubat caupone relicto, VI, 591. — vendens ocreas puella, VI, 258.

Venefica una tanti constat? tanti partus equæ! VI, 626.

Venenum coctum loquar privignoque datum, VI, 133. — veneni annona numquam cara est his opibus, IX, 100. — emptor, VIII, 17. — mercator, XIII, 154. — veneno materno livida fervent adipata, VI, 631. — de veneno naturæ patriæque exiguum stillavit in aurem, III, 123.— venena fusa silent, VII, 169.—plura miscuit nullum vitium, XIV, 173.

Veneo; venit qua summula vilis tessera frumenti, VII, 174.

Venerabile ingenium, XV, 143. — tam venerabile erat, præcedere quatuor annis, XIII, 58.

Venerantur canem oppida, nemo Dianam, XV, 8.

Veneto cululio contentus (al. cucullo), III, 170. *V. L.*

Veniam dare quisnam hominum, quisve Deorum viribus abnuerit immania passis? XV, 103.— damus fortunæ, XI, 174. — dat his furor, II, 19. — dat corvis censura, II, 63. — indulge pueris, VIII, 167. — da, V, 42. — petit, VI, 535. — culpæ non abnuat, VI, 540.

Venio; unde venis? III, 292. — venit squilla parata manibus ministri, V, 83. — altera sicco naso, VI, 148. — illa rubicundula, VI, 425. — ad dubium nomen, VII, 110. — rarus in cœnacula miles, X, 18. — et Crispi jucunda senectus, IV, 81. — quoties umbra talis ad illos, II, 157. — puer ab illis montibus, XI, 160. — nemo repente turpissimus, II, 83. — epistola a Capreis, IV, 149; X, 71. — cum signatoribus auspex, X, 336.— maxima muræna de gurgite Siculo, V, 99. — ad nos minor altilis, V, 168. — quocumque de gramine, VIII, 60. — veniunt sagittæ a dote, VI, 139. — ad mœchum lota cute, VI, 464.— sic ad miscellanea ludi, XI, 20. — venerat albis pedibus, I, 111.—obses, II, 166. — venies Tirynthius, XI, 61. — veniet hædulus de agro, XI, 65. — classis, XIV, 277. — qui fercula componat, VII, 184.— quum veniet contra, etc. I, 160. — ante tamen veniet, III, 243. — conductus aquarius, VI, 332. — qui pulmentaria condat, VII, 185. — de plebe togata, VIII, 48. — venias ne suppositus, I, 98. — dignus hederis, VII, 29. — veniat quum lectica Mathonis, I, 32. — ultra molem aggeris, XVI, 27.— venient quando ad me Dii, si curant cunctos punire nocentes, XIII, 102. — veniant quæ diversæ sagittæ, VII, 156. — veneris postquam illinc, XIII, 161. — ad mensam quoties parasitus venerit infans, V, 145. — venisset Priamus ad umbras Assarici incolumi Troja, etc. X, 258. — venisse quem dicat puer, X, 216.—tarde Liburnus dicitur, VI, 477. — venientis amici oculis atria displiceant, XIV, 65. — venientis clipeo et hasta Dei effigies, XI, 106. *V. L.* — veniente sarraco, III, 255. — venturo hospite cessabit nemo tuorum, XIV, 59.

Venor; venantur in saltu aves generosæ, XIV, 82.

Venter Montani adest abdomine tardus, IV, 107. — si pascitur inguine, IX, 136. — ventris vacui furor, XV, 100. — ventri indulsit non omne legumen, XV, 174. — ventrem tuum ostendit, generose Britannice, VI, 124. — trepidum tibi solvunt cornua, XIV, 199. — in ventrem mersis rebus, XI, 40. — ventre nihil frugalius, V, 6. — in ventre necandi homines, VI, 596. — ventre (cum) lagenæ, XII, 60. — ventres servorum magno Romæ, III, 167. — servorum castigat modio iniquo, XIV, 126. — in ventres sævos abeant tota novalia, XIV, 149.

Ventidius et Tullius quid aliud

quam occulti miranda potentia fati? VII, 199. — in Ventidio laudabile nomen sumit luxuria, XI, 22.

Ventilat ignem cursu, III, 253.— aurum æstivum digitis sudantibus, I, 28.

Ventosa cucurbita jam pridem caput hoc quærit, XIV, 58. — ventoso sub aggere conducta texit, VIII, 43.

Ventriculum infra vacua et plana omnia dicas, III, 97.

Ventus adest aura modica non multo fortior, XII, 67. — Auster sedet ac se continet et madidas siccat in carcere pennas, V, 100. — vento, quo pruna et cottona, advectus Romam, III, 83. — venti quid agant, I, 9.— ventorum rabies, XIII, 225. — ventis animam committe, XII, 57. — cum ventis decidere jactu, XII, 34.

Venus ebria quid curat? VI, 300. — læta quo astro se proferat, VI, 570. — Veneris domus, IV, 40. — nec pharetris macer est, aut lampade fertur, VI, 138. — maritus, VII, 25. — fanum, X, 290. — languentis irritamentum, XI, 165. — epistola nos commendet Marti, XVI, 5.—Veneri Martique timendæ leges, II, 31.— Venerem libido affectat sine viribus, X, 209. — Venere et cœnis credat potiores Herculis ærumnas, X, 362. — Veneres quas habeat aliena pecunia, XIII, 34.

Venusinam malo, quam te, Cornelia mater Gracchorum, VI, 167.— Venusina lucerna digna hæc ego non credam? I, 51.

Ver si tunc erit, radentur tubera, V, 116. — perpetuum in urna dent Di, VII, 208. — madidum, IX, 51. — nimbosum, IV, 88.

Verberat, atque obiter faciem linit, VI, 481.

Verbere surdo cædit mens diri conscia facti, XIII, 194. — tenui Circes percussum, XV, 21. — verbera illos justis afficiunt pœnis, VIII, 267. — verberibus cruentis secat, X, 317.

Verbosa et grandis epistola venit, X, 71.

Verbum qui dixerit, I, 161.—verba libera animi proferre, IV, 91. — dictata, VI, 391. — amicæ nec curanda viris castigat, VI, 456. — regia lanistæ, XI, 8. — verborum tanta vis cadit, VI, 440. — regula, VII, 230. — verbis Herculis qui talia invadunt, II, 19. — nullus pudor, II, 110. — cum verbis audiat testarum crepitus, XI, 170. — quibus concumbat verbis, VI, 406.

Verebor ego te, Sexte, ceventem? II, 21. — verendum artificem populus putat, XIV, 115.

Verginius quid armis debuit ulcisci magis, VIII, 221.

Verna Canopi Crispinus, I, 26. — vernam equitem agebas, IX, 10.

Vernilis eques, IX, 10. *N.*

Vernula riparum, V, 105. —capsæ custos, X, 117. — unus (in casa) et tres domini, XIV, 169.

Vernus Jupiter, V, 78. — vernum solem bibat cuticula, XI, 203.

Vero si et pater est, XIII, 84.

Verpos solos deducere ad fontem, XIV, 104.

Verre pavimentum, XIV, 60.

Verres sacrilegus, VIII, 106. — Verri si fur displiceat, homicida Miloni, II, 26. — carus erit, qui Verrem tempore, quo vult, accusare potest, III, 53.

Versare molam Nepotis, VIII, 67. — stamen, fusum, filum, III, 27. — litus aratro sterili, VII, 49. — versetur illa sententia semper in ore tuo, etc. XIV, 206. — versata toro membra, XIII, 218.

Versum facit indignatio, I, 79. — versu subsellia fregit Statius, VII, 86. — versus ipse facit, VII, 38. — ignotos mihi tenet antiquaria, VI,

454. — tales qua voce legantur, quid refert, XI, 180. — versibus iisdem eadem cantabit, VII, 153. — Versus proceleusmaticus, III, 263. *V. L.* — sæpe excidit ob idem principium, II, 24. *V. L.* — hexametri optimis passim scriptoribus prosaicis exciderunt, V, 90. *V. L.*

Vertice vitem nodosam frangebat, VIII, 247. — sub montium lusit, XI, 160. — recto quas portat, III, 252. — raso, V, 171; XII, 81. — verticibus s. vorticibus timidum caput abluet, VI, 524. *V. L.*

Vertigine tectum ambulat, VI, 304.

Verto; vertere solum, XI, 49. — nigrum in candida, III, 30. — verterit quum se annus, VII, 242. — vertitur summus aer, VI, 99. — verso pollice quem libet occidunt populariter, III, 36.

Verubus decoxit, XV, 82.

Verum si admittimus, III, 171.— si excutias, VI, 143. — est, VIII, 125. — ad verum omnia fient, VI, 325. — vero vitam impendere, IV, 91. — veræ paratur arenæ, VI, 251. — vera ac manifesta canens, II, 64. — tu puta, II, 153. — si Græcia, XIV, 240. — Charybdi dignum, XV, 17. — loquens, XVI, 33. — cruce dignus, VIII, 188. — res agitur, IV, 35.—bona atque illis multum diversa pauci dignoscere possunt, X, 3. — verum deprendere messem si libet, VII, 112. — probavit vocem adyti, XIII, 205. — veras agitant lites, VII, 168. — veris dissimiles speluncæ, III, 18. — veris lacrimis amissa ploratur pecunia, XIII, 134. — verius et magis ingenue Peribomius (agit), II, 16.

Verum, ut dissimules, IX, 70. — hæc nimia est impensa, XII, 97.

Vervecis elixi labra, III, 294. — vervecum in patria crassoque sub aere nasci posse summos viros, X, 50.

Vesci carnibus, XV, 13. — corporibus, XV, 106. — licet carnibus humanis, XV, 13.

Vesica vetulæ beatæ optima nunc via summi processus, I, 39. — vesicæ non imperat Tuccia, VI, 64.

Vestalis virgo, sacerdos vittata, jacebat nuper cum corruptore, sanguine adhuc vivo terram subitura, IV, 9, 10.

Vestam minorem colit Alba, IV, 61. — Janumque rogabat cum farre et vino, VI, 386.

Vester porro labor fecundior, VII, 98. — vestra, II, 52; VIII, 235; XIV, 220. — vestrum, V, 129. — vestram ad Dianam, III, 320. — vestras inter effigies, XIII, 119. — vestris datur alveolis illud quod, etc. V, 88.

Vestibulis abeunt clientes, I, 132. — in vestibulis quadrijuges, VII, 126.

Vestigia multa pudicitiæ aut aliqua exstiterint et sub Jove, VI, 14. — lecti repetit spreti, VI, 226. — dabit noster in laqueum, XIII, 244. — figens planta ancipiti, XIV, 272. — per tua omnia peccet filius, XIV, 53. — fugienda patrum ducunt reliquos, XIV, 36.

Vestinus senex, etc. XIV, 181.

Vestis pictæ aurum, VI, 482. — virum facit, V, 131. — vestem hanc populo mirante, II, 67. — Ogulnia conducit, ut spectet ludos, VI, 352. — purpuream fundite, XII, 38. — summam diducere, XIII, 132. — veste nigra senescant, X, 245. — severum vitium, XIV, 110. — vestibus extentis cucurrit prora, XII, 68.

Vestit quos ardens purpura, XI, 155. — vestitur bucca tiara, VI, 516. — porticus tabellis, XII, 100. — vestiti scorti facies, III, 135.

Veto nec te cædere pectus, XIII, 128. — vetat heredes esse suos codice sævo, X, 237. — Lucretia optari

faciem, X, 293. — vetet nemo, VI, 628. — vetent quæ cantare Chrysogonum, VI, 74. — vetitum nil fecisse velit, XIV, 185.

Vetti pectora ferrea, VII, 150.

Vetulus ut bos, X, 268. — vetulo cum libo puls annua, XVI, 39. — si juvenis non assurrexerat, grande nefas, XIII, 55. — vetulæ beatæ vesica optima nunc via summi processus, I, 39. — turpi utile filiam producere turpem, VI, 241. — asse monstrant hoc pueris repentibus, XIV, 208. — vetula in bucca scalpit rugas mater simia, X, 195. — in vetula non est hic sermo pudicus, VI, 194.

Vetus argentum, I, 76. — cista, III, 206. — Thebe, XV, 6. — clementia, VI, 160. — et antiquum est, alienum lectum concutere, VI, 21. — atque antiqua simultas, XV, 33. — veteris amici digressu, III, 1. — rimæ contexit hiatum, III, 195. — testæ fuligo, V, 35. — meri torrens, VI, 319. — offensæ reus, IV, 105. ægri macies, IX, 16. — templi grandia pocula, XIII, 147. — Albani pretiosa senectûs, XIII, 214. — culpæ orbita, XIV, 37. — pudicitiæ vestigia, VI, 14. — quercus fastidia, XIV, 184. — veteri clienti parere indignatur minister, V, 64. — centone calidum lupanar, VI, 121. — veterem ad dominum reverti, IV, 52. — luxuriam imperii noverat, IV, 137. — aram Pudicitiæ præterit, VI, 308. — follem si reddat, XIII, 61. — veteres clientes vestibulis abeunt, I, 132. — ad arcus substitit, III, 11. — ritus, VI, 335. — amici quid olim moneatis audio, VI, 346. — xerampelinas donare, VI, 519. — bulbi, VII, 120. — cæcos sanant mortaria, VII, 170. — ceræ exornent atria, VIII, 19. — Sabinos imitata, X, 299. — illi hæc præcepta minoribus, XIV, 189. — vetera ornamenta, III, 218. — veterum officiorum merces, V, 13.

Vetusta scabie levibus canibus nomen erit Pardus, VIII, 34. — vetustum nemus, XV, 151. — vetustos avos porticibus disponat, VI, 162.

Vexat censura columbas, II, 63. — limen, I, 100. — balnea, VII, 131. — robora cornu, XII, 9. — oculos humore coacto, XIII, 133. — se carmine solo, VII, 64. — vexare noli, quiescit, I, 126. — uterum pueris salientibus, VI, 599. — mentem mariti, VI, 611. — paratus, XIII, 108. — vexantur leges, II, 43. — vexatus toties Theseide, I, 2. — vexatæ vellere Tusco manus, VI, 290. — comæ, XI, 187.

Vexillum pono Suburra, X, 156. — vexilla tolli juberet, II, 101. — vestra coercet consul, VIII, 236.

Via optima nunc summi processus vetulæ vesica beatæ, I, 39. — brevior conferet illi, XIV, 223. — viam illam ire pergant, XIV, 122. — vias monstrare, XIV, 103.

Viator vacuus cantabit coram latrone, X, 22.

Vibrata dextra pendentia retia, VIII, 204. *V. L.*

Vice teli sævit manus, XV, 53. — in vices equitant, VI, 311. — vices et lucis et anni volvente natura, XIII, 88. — vicibus ne faciant turpia, VII, 240.

Vicinia me laudet, XIV, 154.

Vicinus Hymetto senex, XIII, 185. — quod habet, ematur, VI, 152. — si mihi campum ademit, XVI, 37. — vicina foro jugera, IV, 7. — tanquam mariti vivit, VI, 509. — seges melior videtur, XIV, 143. — colunt Tentyra palmæ, XV, 76. — vicinum rupibus antrum, I, 8. — quum se tibi præbeat Æmilius pons, VI, 32. — vicino limine tuti somni, XV, 154. — vicinorum numina odit uterque locus,

XV, 36. — vicinarum ferarum pelles, VI, 6. — vicinos humiles rapere, VI, 414.

Victima sacra cadat ante Lares Gallitæ, XII, 113.

Victor modo vulneribus crudis populus, II, 73. — victoris populi in urbe quæ nunc fiunt, II, 162. — victori populus quod postulat, aurum accipe, VII, 243.

Victoria, Virtus colitur, I, 115. — exsultat circo, VIII, 59. — rara jugo sedit, VIII, 63. — facilis de madidis et mero titubantibus, XV, 47.

Victrix provincia ploras, I, 50. — fortunæ sapientia, XIII, 20. — turba, XV, 81.

Victum illa mercede parat, XIV, 273. — ames Machæræ, VII, 9.

Vicus quis non abundat tristibus obscœnis? II, 8. — nullus non habebit mane Clytæmnestram, VI, 656. — vicorum arcto inflexu, III, 237. — vici angusti, VI, 78.

Video ut, VI, 395; XIII, 118. — vides ergo, quam, XII, 126. — nonne, III, 249. — ossa regum, VIII, 90. — porro multos, XI, 9. — si cuncta fora plena simili querela, XIII, 135. — quum videt barbam ardentem, XIII, 252. — fanum Veneris anxia mater, XIII, 290. — videt te in somnis, XIII, 221. — prima cometem, VI, 408. — luna, VIII, 149. — videmus multa, quæ non fecit Apicius, IV, 22. — nec rara quæ pateris, XIII, 8. — spolium quo se illé videbat armatum, II, 100. — Vidi si dicas sub judice, quod non vidisti, VII, 13. — vidit qui pugnos, audeat ille dicere, Vidi, XVI, 30. — janua tua barbam amici senioris, VI, 215. — quis non vulnera pali? VI, 247. — sic multas hyemes, IV, 92. — quid vidit propter quod Ludia dici sustinuit? VI, 104. — vidit omnia eversa, X, 265. — quum in illa testa magnum habitatorem, XIV, 311. — vidimus quid tam miserum? III, 6. — vidistis, Athenæ, hunc inopem, VII, 205. — viderunt illa tempora mensas domi natas, XI, 118. — sæcula argentea primos mœchos, VI, 23. — sæcula felicia uno contentam carcere Romam, III, 314. — videbis Corybanta de conviva, V, 25. — quanta illic prælia, I, 91. — æquales habitus illic similesque, III, 177. — Andromachen a fronte, VI, 503. — rapientem cuncta ignem, XIV, 245. — videas Catilinam in quocumque populo, XIV, 42. — si hoc in nostris gentibus, risu quatiare, XIII, 170. — quorum præcordia flagrantia, XIII, 182. — si ista in corpore judicis, II, 76. — videant servi, ne quis neget, X, 87. — videres urbem mœstam, XI, 197. — videret licet plura domi fraga, XIII, 56. — si nunc hæc monstra Pythagoras, XV, 172. — quisnam hominum quem videris uno contentum flagitio? XIII, 243. — quamvis te nudum spumanti Virro labello viderit, IX, 36. — si vidisset Prætorem, etc. X, 36. — possis juvenes vidisse marinos, XIV, 283. — visa dictuque fœdum, XIV, 44. — visurus amicos, VI, 313. — videor te claudere acribus exemplis, XIV, 322. — videris tu tibi liber et regis conviva, V, 161. — flexisse propositum, IX, 20. — videtur mulier ipsa loqui, III, 95. — ne nulla tibi digna? VI, 161. — nulla ducendi caussa, VI, 201. — brevior virgine Pygmæa, VI, 505. — hora nulla aptior cibo capiendo, VI, 580. — major et melior vicina seges, XIV, 142. — hoc referre ut, etc. XVI, 58. — sibi nobilior, VI, 176. — putere videntur unguenta atque rosæ, XI, 121. — videri quando vult formosa domi? VI, 465. — Sergius cœpisset Veiento, VI, 113. — docta et facunda cupit, VI, 445. —

visa est movisse caput argentea serpens, VI, 538. — nullis unquam meritis minor merces, XIV, 165. — visa occasio, XV, 40. — visæ numquam puellæ amore flagrabat, IV, 114. — visam diu pudicitiam credo, quum, etc. VI, 2. — non visam longo tempore matrem suspirat, XI, 152. — visis numquam triginta mamillis, XII, 74. — videndus numquam tibi mane, VI, 601.

Vidua est, locuples quæ nupsit avaro, VI, 141. — viduæ delicias tantum adspernatur adulter, IV, 4. — viduam prægnantem quis fecerit, VI, 405. — viduas ulmos desiderat palmes, VIII, 78.

Vigeant sensus animi, X, 240.

Vigil Castor, XIV, 260. — vigili cum febre, XIII, 229. — vigiles fenestræ, III, 275. — Vigilum septem cohortes ope hamarum incendia coercebant, XIV, 305. *N.*

Vigilat Consul, VIII, 236. — vigila, puer, scribe, causas age, XIV, 192. — vigilare donec libeat Bithyno tyranno, X, 162. — cohortem servorum noctu Licinus jubet, XIV, 305. — vigilando moritur hic plurimus æger, III, 232. — vigilanti stertere naso, I, 57. — vigilantibus dudum orbis præcipitem ire jubeat, III, 129. — vigilata prælia, VII, 27.

Viginti millia fenus pignoribus positis, IX, 140.

Vilis Galba, V, 4. — tessera frumenti, VII, 174. — nos populus, XIII, 142. — mercator sacci olentis, XIV, 269. — vile caput aselli, XI, 97. — viles pulli, XIII, 142. — amici, V, 146.

Villa altera paratur tibi, XIV, 141. — marmorea, IV, 112. — villarum culmina, XIV, 89. — villas totidem erexit, I, 94. — novas attollit marmore, XIV, 95. — empturus, VII, 133. — quot possideat nunc, quo tondente, etc. X, 225. — propter centum temerarius, XIV, 275.

Villicus labentibus obstat, III, 195. — horti, III, 228. — positus Urbi, IV, 77. — villica legit asparagos, XI, 69.

Vimen, a quo dictus collis Viminalis, III, 71.

Vincio; vinxerat ipsum Ennosigæum compedibus, X, 182.

Vincis nullo alio discrimine, VIII, 54. — vincebat Capitolina nostra Posides, XIV, 91. — vicit fuscina Gracchi hoc monstrum, II, 143. — digna viro sententia, IV, 136. — vicimus quos, non faciunt hæc, II, 163. — vicerunt multæ urbes et publica vota, X, 285. — vincant divitiæ, I, 110. — vicerit quamvis improba gratia, XIII, 4. — vincere ut Stentora posis, XIII, 112. — vincens Fortunæ sedem, XIV, 90. — vincitur dominus non ullo pretio, XIV, 145. — idem nempe, X, 159. — vincuntur rhetores, VI, 438. — vinceris, ut Pelea vicit Achilles, XIV, 213. — victus Marsya, IX, 2. — Ajax ne pœnas exigat, quam timeo, X, 84. — ter victi regis medicamina, VI, 661. — victæ triremis aplustre, X, 135. — victum Syphacem tolle, VI, 170. — orbem ulciscitur luxuria, VI, 293. — victo caput abstulit, X, 286. — victa Carthagine, X, 277. — victis modo sociis, VIII, 99. — consulibus in pulvere Cannarum, XI, 198. — rivalibus superbus incedet, XII, 126.

Vincla sæva, XIII, 186. — in vinclis maximus ferri modus, III, 310. — Vincla pedum, VII, 192. *N.*

Vincus consul, XV, 27. *V. L.*

Vindex Cannarum annulus, X, 165. — vindice nullo et impune, IV, 152. — Vindex et Galba quid armis debuere ulcisci magis? VIII, 222.

Vindicet ignis, XIII, 226.

Vindicta bonum vita jucundius

ipsa, XIII, 180. — curabitis ut sit gravior quam injuria, XVI, 22. — nemo magis gaudet, quam fœmina, XIII, 191.

Vinosus inebriet aurem, IX, 113.

Vinum, quod succida nolit pati lana, V, 24. — capillato diffusum consule et bellis socialibus, V, 30. — Albanis de montibus aut de Setinis, cujus patriam titulumque senectus delevit multa veteris fuligine testæ, V, 33 sq. — toto nescire Decembri, VII, 97. — Tiberi devectum, VII, 121. — vini quot urnas Siculus Phrygibus donaverit, VII, 236. — atque cibi non eadem gaudia torpente palato, X, 203. — atque ministri eadem est patria, XI, 161. — vino et farre Janum Vestamque rogabat, VI, 386. — ciboque fervet stomachus domini, V, 49. — attonitæ feruntur et cornu, VI, 315. — vina non eadem vobis poni querebar, V, 51. — dabit diffusa in montibus illis, XI, 159. — exspuit, XIII, 213. *Conf.* Merum.

Violæ hic omnes jactabo colores, XII, 90.

Violare et frangere morsu porrum et cæpe, XV, 9. — violarent marmora tophum, III, 20. — violaverit quod non ignem de cælo raptum, XV, 84. — violatus nullo auro Jupiter, XI, 116. — violati numinis aræ, XIII, 219. — violatæ fidei de crimine quid sentire putas? XIII, 6. — violato cadurco, VI, 537.

Violentius quid aure tyranni? IV, 86. — quod fremat, VIII, 37.

Vipera sævissima, VI, 641.

Vir unus Iberinæ non sufficit, VI, 53. — tamen hæc ipsa nollet fieri, VI, 254. — viri aliquando prospiciunt, quid utile sit, VI, 360. — nulla cura interea, VI, 508. — morte cupient animam servare catellæ, VI, 654. — argumenta libris actorum spargere gaudes, IX, 85. — dolor non debet esse flagrantior æquo, XIII, 12. — viro sitiente miscet rubetam, I, 70. — ecce traditur vir, I, 78; II, 129. — digna sententia vicit, IV, 136. — hoc prætulit, VI, 112. — imperat, VI, 224. — potente castra ægrotante quid faceret plus, VI, 389. — tunc illa gravis, VI, 270. — virum dormire quam senserat uxor, VI, 116. — egregium sanctumque si cerno, XIII, 64. — virorum cœtus quæ ferre possit, VI, 399. — saltatus nigro tibicine, XV, 48. — viris non curanda verba, VI, 455. — lassata, VI, 130. — viros respice et scrutare, II, 45. — admitte, VI, 329. — quot longa Maura exsorbeat uno die, X, 223. — non esse licet, X, 304. — summos et magna exempla daturos vervecum in patria crassoque sub aere nasci posse, X, 49.

Virentem glebam ornate ac molles focos, XII, 85.

Virga multa deducere (al. contingere) fumosos Equitum cum Dictatore magistros, VIII, 7. — prior adnuet Lateranus, VIII, 153. — commota innuit, III, 317. — virgæ metuens, VII, 210. — virgam tenentis domini vox, XIV, 63. — virgas frangis sociorum in sanguine, VIII, 136. — ipsas te Consule præcedant mores, VIII, 23. — humilis salicti mordere nondum ausus hædulus, XI, 67.

Virgilio si puer et hospitium tolerabile deesset, caderent omnes a crinibus hydri, etc. VII, 69 sq. — laus insignis tribuitur, XI, 178, 179. — Virgilium laudat, perituræ ignoscit Elissæ, VI, 435 sq. — a Virgilio loquendi formæ sumuntur, I, 169. Conf. *N.*

Virginia cuperet Rutilæ gibbum, X, 294.

Virginius quid armis debuit ulcisci magis? VIII, 221.

Virgo filia non tuta, III, 110. —

quæ natavit Tiberinum, VIII, 265.— maneret uxor tua, ni tibi deditus essem devotusque cliens, IX, 72.—conscia matri, XIV, 29. — virginis adultæ funus; XV, 139. — virgine Pygmæa brevior videtur, VI, 506. — Virgines, puellæ et nymphæ dicuntur, quæ in flore ætatis sunt, etsi jam nuptæ, II, 59. *N.* IX, 74. *N.*

Virguncula quum Juno (esset), XIII, 40.

Viridis panni eventum quo colligo, XI, 196. — viridem thoraca jubebit afferri, V, 143. — umbellam mittere, IX, 50. — viridi margine undas claudere, III, 19. — virides palmæ, VII, 118. — adhuc in limine rami, VI, 228. — gemmæ, VI, 458. — aristæ, XIV, 147.

Virro tenet phialas inæquales beryllo, V, 39. — gemmas ad pocula transfert a digitis, V, 43. — quando tibi propinat? V, 128. — sibi et reliquis Virronibus illa jubebit poma dari, V, 149. — quamvis te nudum spumanti labello viderit, IX, 35. — Virronis quantus amicus fieres, V, 134. — Virroni muræna datur, V, 98. —Virronem forsitan impensæ parcere credas, V, 156 sq.

Virtus in templis colitur, I, 115. — palmam natalibus æquat, VI, 323. — est nobilitas sola atque unica, VIII, 20. — virtutis specie et umbra fallit vitium, XIV, 109. — tanto minor sitis quam famæ: quis enim virtutem amplectitur ipsam, præmia si tollas? X, 141. — per virtutem unica semita tranquillæ vitæ patet, X, 364. — virtute nulla redemptum a vitiis monstrum, IV, 2. — atque fide par, sed major clade Saguntus, XV, 114. — de virtute loquuti clunem agitant, II, 20. — virtutibus obstat res angusta domi, III, 164. — cum magnis adfers supercilium grande, VI, 168.

Vis tanta verborum cadit, VI, 440. — vires amat, VI, 253. — hinc stomacho, XI, 128. — ultra vires habitus nitor, III, 180. — viribus ille confisus periit, X, 10. — occultis egregius fons adjuvat, XII, 42.—dira passis, XV, 104. — sine viribus quæ Venerem affectat libido, suspecta est, X, 209.

Viscantur labra miseri mariti hinc, VI, 463.

Visci calidi fascia, IX, 14.

Viscera vulturibus Dacis servabat Fuscus, IV, 111. — ranarum numquam inspexi, III, 44. — magnarum domuum dominique futuri, III, 72. — intra viscera penem legitimum agere an facile et pronum est? IX, 43. — visceribus spumantibus ardens quod non reddat, XIII, 15.

Vita vel moribus et re præstem pulcherrima dictu, XI, 57. — dignior quæ non hostia? XIII, 235. — dierum paucorum si tanti est, X, 343. — ipsa jucundius bonum vindicta, XIII, 180. — magistra qui didicere ferre incommoda vitæ nec jactare jugum, hos quoque felices ducimus, XIII, 22. — pro vita quædam, non omnia facienda putant Zeno et Stoici, XV, 108. —vitæ diversum iter ingreditur, VII, 172. — da spatium, multos da, Jupiter, annos, X, 188. — angustæ miseræque brevissima portio, IX, 127. — talis quoque tædia sunt magna, XI, 207.—secundæ a cornice exemplum, X, 247. — longæ spatia ad ultima respicere jussit vox justi facunda Solonis, X, 275. — genus hoc multis, IX, 27. — spatium extremum inter munera naturæ ponas, X, 358. — tranquillæ semita unica patet per virtutem? X, 364. — spes cum sole redit, XII, 70. — partem non attigit ullam, XIV, 106. — tempora longa tibi dabuntur, XIV, 157. — priori contrarius ire, IX, 21. — vitam impendere vero, IV, 91. — propter

vitam vivendi perdere causas, VIII, 84. — non propter vitam faciunt patrimonia quidam, sed vitio cæci propter patrimonia vivunt, XII, 50. — leoni fortior eripuit leo, XV, 161.— Vita nostra comparatur scenæ, mimo et fabulæ, XIV, 262. *N.*

Vitis et horti custodem provocat, VI, 375. — vitem nodosam frangebat vertice, VIII, 247. — posce libello, XIV, 193. — vitibus fecundis ager te implet, IX, 56. — in vitibus quales fuerant, uvæ, XI, 72.

Vitium omne in præcipiti stetit, I, 149. — commune id est, III, 182. — omne animi tanto conspectius in se crimen habet, quanto major qui peccat habetur, VIII, 140. — id non magis intolerabile, quam, etc. VI, 413. — fallit specie virtutis et umbra, XIV, 109. — humanæ mentis nullum ferro grassatur sæpius, quam, etc. XIV, 175. — vitio gentis numquam partitur amicum, III, 121. — cæci quidam propter patrimonia vivunt, XII, 51. — carentem domum adspiciat filius, XIV, 69. — vitia ultima fictos contemnunt Scauros, II, 34.— plurima paulatim exuit atque errores omnes sapientia, XIII, 188. — vitiorum copia quando uberior? I, 87.— exempla domestica, XIV, 32. — elementa quædam sunt, XIV, 123. — vitiis quondam non contingi parva sinebat tecta labor, VI, 288. — a vitiis redemptum nulla virtute monstrum, IV, 3.

Vitare memento illius occursus, VI, 572. — vitari quem jubet coccina læna, III, 284. — vitanda est Hispania, VIII, 116.

Vitreo bibit Priapo, II, 95.

Vitro rupto sulfura poscentem calicem siccabis, V, 48.

Vittas Cereris contingere paucæ dignæ, VI, 50. — imponet frontibus, XII, 118.

Vittata nuper cum eo jacebat sacerdos sanguine adhuc vivo terram subitura, IV, 9.

Vitulus ferox, templis maturus et aræ spargendusque mero, XII, 7. — vituli jecur sectum in carbone ponimus, XIII, 117. — vitulum mulier si ederet, II, 123. — vitulis marinis eripient somnum, III, 238.

Vivaria Cæsaris depastum piscem dicere, IV, 51. — tamquam ad vivaria omnes huc currunt, III, 308.

Vivernæ litora, II, 160. *V. L.*

Vivit tamquam vicina mariti, VI, 509. — tua imago, VIII, 55. — vivimus hic ambitiosa paupertate omnes, III, 182. — vivunt Bacchanalia, II, 3. — quidam vitio cæci propter patrimonia, XII, 51. — si omnes, XV, 62. — vivebat Phidiacum ebur, VIII, 103. — vivebant aliter homines tunc orbe novo cæloque recenti, VI, 12.— quondam hoc indigenæ more, XIII, 38.—quæ post hunc vixerat, X, 272. — vivas, et originis hujus gaudia longa feras, VIII, 46. — vivat Gabiis, ut vixit in agro; vivat Fidenis! VI, 56. — Pacuvius quæso vel Nestora totum, XII, 128. — vivant Artorius istic et Catulus, III, 29. — viveret quum (quisque) aperto (operto) horto, VI, 18. — vixerit quot Acestes annos, dicat, VII, 235. — vive bidentis amans, III, 228. — vivite contenti casulis, XIV, 179. — vivere fato egentis, ut locuples moriaris, manifesta phrenesis est, XIV, 137.— modo liceat; fient ista palam, II, 135. — facie majoris census, VII, 137. — aliena quadra, V, 2. — vivendi caussas perdere propter vitam, VIII, 84.— caussa quibus in solo palato est, XI, 11. — vivendum est illic, III, 197. — recte est, IX, 118. — viventis cujusdam rure paterno magna fama, VI, 56. — viventibus diu hæc data pœna, ut multis in luctibus se-

nescant, X, 243 sq. — vivitur si coram Lepidis male, VIII, 9.—victurus an sit adulter post ipsam, VI, 567.— victuro musto quis plura linit dolia? IX, 58.

Vivus cur dederit multa puellæ, II, 59. — vivo adhuc sanguine terram subitura sacerdos, IV, 10.—jam decrescebat Homero hoc genus, XV, 69. — patre datur solis militibus testandi jus, XVI, 52.

Vix ferret, III, 251. — duo funera tantum redolent, IV, 109. — fractus panis, V, 68. — cui in Cyclada mitti contigit, VI, 563.— jacet aurato ulla puerpera lecto, VI, 594. — tota hoc ego nocte redemi, IX, 76. — cornicines exaudiet, X, 214. — exiguam malorum particulam ferre potes, XIII, 14. — dicere possis, XIV, 150. — cuiquam nasus integer, XV, 55. — numero vix stant totidem quot Thebarum portæ, XIII, 26. — vix ceperat, XIII, 74.

Vocalis sportula, XIII, 32. — vocale eloquium nectit modis canoris, VII, 19.

Vocat ille pudicam tanti, VI, 137. — si officium, III, 239. — vocamus nanum cujusdam Atlanta, VIII, 32. — vocant jumenta, III, 316. — vocarit quocumque spes lucri, classis veniet, XIV, 277. — vocantem te ad delubra præcedit, XIII, 107. — ad jura plorare, XV, 135. — vocantur in consilium proceres, IV, 72. — hilares nitidique, XI, 176. — vocari a præcone Trojugenas jubet, I, 99. — vocatus adest minister, V, 63. — vocato tortore uritur, XIV, 21. — vocandus mihi sæpe est ad partes, IV, 1.

Volat mater ad pullos, X, 232. — volabant corvi ad Cimbros stragemque, VIII, 251. — volantem fabrum quid magis agitem, etc. I, 54. — volanti cultello structorem spectes saltantem, V, 121.

Volcanus, ut volgus, volnus, volsus, voltus, I, 9. *V. L.*

Volesos Brutumque decebunt, quæ turpia cerdoni, VIII, 182.

Volo hoc, sic jubeo, sit pro ratione voluntas, VI, 223. — nec volo, nec possum funus promittere patris, III, 44. — vis tu (al. vin' tu) audax conviva impleri, etc. V, 74. — si vis esse aliquis, I, 74. — consilium si vis, X, 346. — vis frater ab ipsis ilibus? V, 135. — si vis aliam decerpere ficum, XIV, 253. — damnetur, si vis, II, 69. — domini rex si vis tu fieri, V, 138. — quantum vis stipulare, VII, 165. — visne salutari sicut Sejanus? vis certe pila, etc. X, 90, 94.—vult qualem esse Cereris sacerdos, XV, 141.—quando formosa videri domi? VI, 465. — qui dives fieri, et cito vult fieri, XIV, 176. — dolor solus patriam fugientibus volunt scire secreta domus, III, 113. — posse, qui nolunt occidere quemquam, X, 97. — voluit quoties Fortuna jocari, III, 40. — ipse rhombus capi, IV, 69. — voluere majores, præceptorem esse parentis sancti loco, VII, 209. — voles qualiacumque, Judæi somnia vendunt, VI, 547. — de quocumque proavum tibi sumito libro, VIII, 134. — quodcumque volet, decernat Isis, XIII, 92. — volet illa commendare tragœdum, VI, 397. — si Fortuna, fies de rhetore consul, si volet hæc eadem, fies de consule rhetor, VII, 197. — nil vetitum fecisse, XIV, 185. — velim ipsi pauca, V, 107. — scire, quare, etc. IX, 1. — velis ni parere, pereundum erit, X, 339. — si esse in parte Senatus, XI, 30. — velit quid plus ira, XIII, 176. — velint omnes nosse, mercedem solvere nemo, VII, 157. — quod velles, ut faceres tu, olim convenerat, VI, 282. — vellet si distendere, VI, 598. — quisquam Deorum huic servire?

X, 184. — quum descendere Teutonico curru, X, 282. — volens præcipitare, XII, 38. — nosse mores, XIII, 159. — hæc punire, XVI, 13.

Volscorum mons, VIII, 245.

Volsiniis positis inter juga, III, 191.

Volucrem equum laudamus, VIII, 57. — sceptro quæ surgit eburno, X, 43. — volucri carpento rapitur pinguis Damasippus, VIII, 146. — volucres Scythicæ, XI, 139. — subitæ Thracum, XIII, 167.

Volumine arcano quodcumque tradidit Moses, XIV, 102.

Voluntas sit pro ratione, sic volo, VI, 223. — peccandi sola patitur pœnas, XIII, 208.

Voluptas, gaudia, etc. I, 85. — nulla hujus rari summique boni, quoties, etc. VI, 179. — quantula nostra? VI, 254. — quæ, cantante citharœdo? X, 210. — major ista alterius sexus, XI, 166. — semper minimi et infirmi animi exiguique est ultio, XIII, 190. — illa summa tamen, quod, etc. VI, 368. — nulla cœnandi nunc divitibus, XI, 120. — voluptatem egregiam monstro, cui nulla theatra æquare queas, etc. XIV, 256. — prima gula senserit, XV, 90. — voluptates commendat rarior usus, XI, 208.

Volusi Bithynice, XV, 1.

Volusi Brutique, VIII, 182.

Voluta tecum hæc animo, I, 168.

Volvit in orbem comas, VI, 496.— Palæmonis artem, VI, 452. — quod aurum in mare Tagus et Pactolus, III, 55; XIV, 299. — volvas quamquam omnia syrmata a Pyrrha, XV, 30. — Philippica, volveris a prima quæ proxima, X, 126. — volvente natura vices et lucis et anni, XIII, 88.

Vomer deficiat, III, 311.—vomere ac maris lassi, XV, 167.

Vomicæ putres, XIII, 95.

Vomit et bibit, VI, 432.

Vorabit rex optima silvarum pelagique, I, 135.

Vortice lactis torrens, XIII, 70. — vorticibus s. verticibus ipsis caput abluet, VI, 524. *V. L.*

Vos, II, 54, 55; IV, 36; V, 28, 52, 103, 137, 166; VI, 265, 395, 629; VII, 20, 229; VIII, 43, 180, 231; IX, 48 bis. — vobis, V, 51, 136; VIII, 125, 180.

Votiva tabella testantur fana plurima, XII, 27.

Votum, timor, ira, I, 85. — miserabile tecum feras, III, 276. — miserabile, nec spes his saltem, IX, 147. — insatiabile acquirendi, XIV, 125. — voti peracti te pœniteat, X, 6. — voto tuo digna femina, VI, 60. — vota fere prima et cunctis notissima templis, ut crescant opes, etc. X, 23. — moraris, XIV, 250. — magna exaudita malignis numinibus, X, 111. — concepta in cereis tabulis, statuis Deorum earumque genibus affigi solitis, X, 55. *N.* — publica vicerunt, X, 284. — deponunt, quamquam longissima, cœnæ, I, 133. —decepta sæpe ad spurcos lacus, VI, 602. — votorum summa, V, 18. — usque ad delicias, X, 291. — votis cujus non suffecerat aurum, XIV, 298.

Vovebit de grege servorum magna corpora, XII, 115. — voveas exta sacellis, X, 354.

Vox blanda et nequam, VI, 197.— quæ saltante libidine, VI, 318. — dominæ, IX, 78. — domini furit, XIV, 63. — facunda Solonis, X, 274. — audita nocte fere media mediamque per urbem, XI, 111.—vocis quod pretium, VII, 119. — insignia habeant majorum effigies, VIII, 227. —vocem vendentis Prætoribus fibula durat nullius, VI, 380. — locasti sipario, VIII, 185. — mittere debueras, XIII, 114. — angustam miratur, qua deterius nec ille sonat, quo mor-

detur gallina marito, III, 90. — ad jucundam curritur, VII, 82.—omnem adyti dignam templo veramque, XIII, 205. — voce ipsius dominæ moneri, VI, 530. — qua legantur tales versus, quid refert, XI, 180. — fracta loquendi libertas, II, 111. — magna solebat vendere, IV, 32. — quanta neget, XIII, 77. — cum voce trementia membra senis, X, 198. — voces magnas comitum disponere, VII, 44. — vocibus obscœnis omnique libidinis arte fruatur, XI, 172.

Vulcania arma, VIII, 270.

Vulcanus tergens brachia Liparæa nigra taberna jam siccato nectare, XIII, 45. — Vulcani antrum, I, 9. — officinæ, XIII, 45. — Vulcano a luteo ad rhetora misit filium, X, 132. — Vulcano, Veneris marito, dona, quæ componis, VII, 25.

Vulgus imbelle et inutile sævit hac rabie, XV, 126. — montanum positis te audiret aratris, II, 74. — vulgi verso pollice quemlibet occidunt populariter, III, 36. — scelus referemus, XV, 29. — omne cadaver obtritum perit, III, 260. — nostri pars ultima, VIII, 44. — tanta libidine auditur, VII, 85. — curas nec non et gaudia ridebat, X, 51. — secreta hæc murmura, X, 89. — quid majore cachinno excipitur, quam pauper Apicius, XI, 3. — vulgo quem tua simplicitas risum moveat, nescis, XIII, 35. — summus utrimque inde furor, XV, 36.

Vulnus par damnorum, VIII, 98. — numquam sanabile, XV, 34. — vulnere omni gravior ignominia, VIII, 210. — non major dolor, XIII, 12. — consuto crassum atque recens linum ostendit non una cicatrix, III, 150. — ingenti nutans civis, XV, 156. — sine vulnere paucæ malæ, XV, 54. — sine vulnere et cæde ad generum Cereris pauci descendunt reges, X, 112. — vulnera rubra deterges mappa, V, 27. — pali quis non vidit? VI, 247. — vulneribus crudis populus modo victor, II, 73. — pro multis vix jugera bina dabantur, XIV, 164.

Vulsinii positi inter juga, III, 191.

Vultur crucibus relictis ad fetus properat, XIV, 77. — in rupibus nidum facit, raro in arbore, XIV, 80. — vulturis atri pœna, XIII, 51. — magni cibus, XIV, 79. — vulturibus Dacis qui viscera servabat Fuscus, IV, 111.

Vultus quis illi erat? X, 68. — gravis, IX, 12. — ingenui puer, XI, 154. — ficti constantia, XIII, 77. — vultum alienum sumere omni nocte dieque, III, 105. — nudum erigit ad spectacula, VIII, 205. — tandem aperit, VI, 467. — ut si quis cera facit, VII, 238. — non agnoscit amici, X, 234. — crediderint genus esse cibi, XV, 170.— deformem et tetrum dissimilemque sui adspicere, X, 191. — modesto sanguine ferventem tribuat natura, X, 300. — auremque calentem referens, XI, 187. — vultu incessuque fatetur morbum, II, 17.— recto hoc optas, X, 189. — et veste severum vitium, XIV, 110. — non melior ibat, IV, 104. — teterrima, nocte subit balnea, VI, 418. — cum vultu qualem deprensus habebat Ravola, IX, 3. — similis tibi, XIV, 52. — Eumenidum terretur et igni, XIV, 285. — vultus pictos majorum ostendere, VIII, 2. — jam dimidios adspiceres cuncta per agmina, XV, 56.

Vulva popinæ quid sapiat, XI, 81. — vulvæ rigidæ tentigine adhuc ardens, VI, 129. — vulvam Julia solveret fecundam tot abortivis, II, 32.

Xerampelinas veteres (al. vestes) nisi donaverit ipsi, VI, 519.

Xerxes velificavit montes, mare constravit classibus, etc. X, 173-187.

ZEL

Zalates Armenius narratur ardenti sese indulsisse Tribuno, II, 164.

Zelotypus Thymeles, VIII, 197. — zelotypæ mœchæ si tibi retegantur scrinia, VI, 278. — zelotypo Iarbæ prælatus juvenis, V, 45.

ΖΩΗ

Zenonis præcepta melius nos monent, XV, 107.

Zonam læva morsuque tenebit (naufragus), XIV, 297.

Ζωὴ καὶ ψυχὴ quoties intervenit, VI, 195.